u
VIII.
I.

Ouiliarum Opus Luculentiſſimũ & Elegantiſſimũ Hieronymi Perboni Marchionis Inciſae ac Ouiliarũ Domini In Libros.xxvi. Diuiſum.

Quae autem in hoc opere contineantur ſequens pagina indicabit.

Capuccinorum + Romæ

Liber.I.ad Franciſcum.II.Sfortiam de inclyto Principe.
II ad Clementem.VII.Pont.de uera religione.
III ad Carolum Cæſarem de ſacra militia.
IIII ad Fran.Galliæ regem de excellentia Chriſtianiſ.nominis.
V ad Angliæ Regem de.iiii.dei præcepto.
VI ad Luſitaniæ regem de.v.dei præcepto.
VII ad Romanorum regem de.vi.dei præcepto.
VIII ad Imperii Electores de.vii.dei præcepto.
IX ad Andream Grittam de.viii.dei præcepto.
X ad Sabaudiæ ducem de.ix.&.x.dei præcepto.
XI ad Cardinalem Saluiatum de Superbia.
XII ad Ducem Vrbinatum de Auaritia.
XIII ad Ferrariæ Ducem de modeſto uiuendi uſu.
XIIII ad Marchionem Srorgiæ de intemperantia.
XV ad Florentiæ Ducem de ignauia.
XVI ad Fran.II.Sfor.de inuidia:& ad Chriſtiernâ eius uxorem de laudibus uirginis Mariæ.
XVII ad Marchionem Vuaſti de ira.
XVIII ad Mantuæ Ducem de Charitate.
XIX ad Cardinalem Gonzagam de ſpe.
XX ad Cardinalem Hoſtienſem de Fide.
XXI ad Protonotarium Caracium de Sapientia.
XXII ad Magnum Mareſchalcum Galliæ de Prudentia.
XXIII ad Cardinalem Lothoringiæ de iuſtitia.
XXIIII ad Comitem de Naſau de temperantia.
XXV ad Andream Auream de fortitudine.
XXVI ad Antõium Liuinum:ac filios :& omnē poſteritatē parænetica:

Illuſtri Marchioni Inciſae ac Ouiliarum Domino Hiero nymo Perbono Sena\ tori & Comiti Phi lippus Nicola a Secretis Caeſaris S. P. D.

DVm aliquando Mediolani eſſemus Florente boni Ducis Maximiliani principatu:tecumq; ſemel/biſue ad ſummũ eſſem collocutus:tuo ſuauiſſimo ingenio/& uaria doctri na ita incenſus ſum/ut cuperem(ſi per grauia tua nego/ tia licuiſſet)me a conſuetudine tua nunq̃ ſubtrahere:tibi aſſidere:tuoq;(ut dicunt)dies nocteiſq; lateri inhærere. Cedente demum(ut eſt rerum humanarum infirma con ditio)regno Maximiliano/fratreq; duce inclyto Frãciſco II.in Germania agente:cuius exilii & tu fidiſſimus comes/ac proficuus fui ſti/& in neceſſitatibus promptiſſimum ſubſidium:licuit altius in theſauros animi tui penetrare.Quo tempore noſti q̃ tui ſtudioſus fuerim/q̃ frequens quoties non impedirent occupationes.Nuper uero/quoniam ſummæ uir/ tutis monumẽta diu nunq̃ latere poſſunt:ſed tanq̃ fulgentiſſimum iubar lu mine prodeunt ſuo:ad nos fama peruenit de opere tuo Ouiliarum: quod & demum non minori ſtudio/q̃ fructu legimus.In quo ſingulari dicendi orna tu plurima eruditione ſalutaria tum ex antiquis/tum recẽtibus deprompta bene/beateq; uiuendi p̄cepta complexus es/ut quid hominem in omnes ui/ tæ partes deceat/uno quaſi exemplari ei conſpicere liceat.Quapropter tum meo ſingulari erga te ſtudio commotus/tum quod haud dubie cerno q̃ & mihi/& cæteris res hæc uſui ſit futura:operæ pretium facturũ me exiſtima/ ui/ſi te obnixe orarem ut tanto operi extrema manu impoſita id quanto ci/ tius fieri poſſet/impreſſori tradere non graueris.Sic enim & uiuus eiuſmo/ di gloria frueris:& nos omnes/quibus bene inſtitui curæ eſt/in perpetu/ um deuincies.Bene uale.Placentiæ idibus Nouembris. M.D.XXIX.

Hieronymus perbonus Illuſtriſſimo ac ſapientiſſimo Franciſco Se-cundo Mediolani Duci Inclyto bene Agere.

SITVS eſt locus Ouiliarum inter Aſtam urbẽ Situs ouil.
& Alexandriã: inter Genuã & Albam pompei
inter Aquas ſtatyellas & Sauonã & Monsferra
ti regionem. Diſtat ab antiqua Dertone decimo
quarto lapide. Neq; Mediolanũ: Ticinũue aut
Taurinum & Vercellas proficiſcentibus unius
diei æſtiuis menſibus iter excedit. Ibi eſt aer ſalu
berrimus: Mira temperies cæli iucundiſſima re-
gionis forma: ac pulcherrima uillæ amenitas: cæ Loci propri
lum hyeme non ultra modum graue: æſtatis mi
ta clementia ſemper aer ſpiritu uitalis frequentius auras quã uentos habet. Vita diutu.
Hinc ſenes diu q̃ plurimi uiuunt. Vnum uidimus qui centum & uiginti an
nos attigerat: qui ueteres principes & geſta maiorũ probe enarrabat. Mon
tes abſunt procul: prope pingues terreniq; colles. Qui uitibus & fructibus
arrident ac uireſcunt. Læta pinguis & diffuſa planities: ubi nũſq̃ ſaxum nec
arena: niſi in flumine ſi quæratur occurrit. Ibi optima meſſis. & demum oĩa
fertilitate redundant. Lac eſſet gallinaceum ut aiunt: ſi natura daret. Ibi arbo- Lac gallin.
rum ſpectabilis proceritas: Ibi ambitu ſuauitate diffuſi odores. Ager fert oĩa Ager cõmo.
nec cuiuſuis rerum indigus uſui. Locus ſane ad animi cultũ & uirtutes oẽs
commodior. & pene optimus inter hyemalem æſtiuamq; naturam perlucet.
Bonis quibuſnam hic non ſcatet? fructus profert optimos: Paſcuis abũdat:
pro pecoribus quo uis pabulo letus. Rerum inſignis prouentu & profecto
his cunctis quæ ad uictum humanumq; uſum ſpectãt uberrimus. Ibi prope
horti nedum oleribus fæcũdiſſimi: perpetuum uer lactuculis herbiſq; uer- Horti uer
ſicoloribus repreſentãtes ſed grati aſparagis & his quæ ſecũdas cõplent mẽ
ſas: atq; omnium genere fructuum ornatiſſimi. Huic proxime adiunctum Scdæ menſæ
auiariũ in quo inſunt perdices & coturnices domeſticæ turtures uarij colo-
ris ex indiaq; gallinæ noſtrates ẽt ex patauio miræ magnitudinis: anſeres & Auiarium
colũbæ grãdiares: & groſſiores ultra fidẽ: & phaſiani. Quadrupedes in ſup Quadrupe.
diuerſi generis: lepores: cerui: damæ: capreoli: cuniculi & in foſſis & in plãitie
undiq; tibi occurſant. Habent & circũfuſi colles ſua dona: uina .n. quã op-
tima effundunt: ex his unum cretico perq̃ ſimile. Haud longe abeſt moia: ni Moia
mirum uilla domino & colonis grata continuo frugi: & cõmodior poſſeſſio:
a me ſenſim repaſtinata: dum foret a barbaris & inuidis inuicto in me odio &
direpta & cõbuſta. Ex hoc loco dulciſſimi ſcaturiunt fontes: ex quibus fiũt Fontes
piſcinæ ſuis refertæ piſcibus: cancris: & his quæ a lambẽda petra uulgo lam Lampetre
petris efferũtur. Fontem hunc nitidiſſimum ſub platano ſublime fluentem

Fons ſacer acho. cuius aquæ æſtiuo tēpore:ualde ſunt frigidæ noſtri moiæ uillicōes ueteri opi
nione imbuti nymphis & achiloo fuiſſe ſacratum teſtantur eo tēpore quo in
ſana plebs hominū: & animalia & lapides:loco ſuptemi opificis uenerabant.
Aura adiuta Hic iucunda & dulcis aura ſpirat: adiuta probe auicularū ſuccinentiū cho-
ro. Affert neſcio qd oculis ſuaue aſpectu herboſa plāities terra altrice affatim
Altrix terra uiride pecudū pabulū: prata perfundentibus undiq; riuis & quorū uſu mi
rifica cum iucunditate ſalubritas ſubſequitur. Ibidem lucus ob fœcunditatē
ſoli & aquarum ubertatem, arboribus uarijs: celſitudine ſpecieq; mirandis
Borbius refertus:& plenus phaſianis:capreolis & timidis leporibus. Borbius iuxta ui
cum haud uorticoſus ſed leni currit tractu ripas habet amenas: ideo magis
Prata aurea delectat. Quæ putas illic herbeſcere prata? nempe aurea florum quæ grata
Violæ uarietas? Quanta copia: quantæ halantes ſpirent uiolæ: uel ferrugineæ ſeu
mauis luteas aut latiori purpureas folio puellulis facile oblectamenta carpē
tibus ad corollas: & roſarij quæ diffuſa copia? nimirum noſtris huiuſce fruti
Hiacinthus cū plurimus uſus præſertim rore dilutior. Viſitur ſparſim ſuaue rubens hia-
cynthus ſcripto adhuc flos diui gemitus repræſentator. Ibi mane diuerſarū
auium concentus demulcent aures: & umbræ ſalubres: & arbuſcularum di
ſpoſita ſeries: ~~ac riuuli inter labentes~~ læto ac florido margine. Vt ſane dici poſ
Honeſta uolup. ſet illic honeſtā uoluptatem omni ex parte numeros impleſſe ſuos. Hic ego
legendo: hic deambulando: aliquid etiam per agrum diſponendo: pyros ſci
Ad lucernā licet aut aurea mala: aut quæ uis poma īſerēdo dies cōficio. Noctu(niſi quā
tum quieti dandum eſt)quod supereſt lucubrando ad lucernā ut aiūt aliqd
repono aut ſtylo cōmitto. Sæpe añ lucanā lucubrationē ſæpe añ ueſpertinā
audio uillicos de ꝓgnoſticis tēporū:de natura terræ:de inſitionū generibus:
de ſeminibus:de irrigatiōe:deq; alijs ruſticæ rei miniſterijs differētes. & fieri
ruſtic⁹ ſermo ſtudeo ruſticorū ſermōe prudētior. At ſi q̄ ſiniſtra eueniūt in agro: ſi qua indi
gna in caſtro: illico quicquid obeſt curo arte:induſtriaq; corrigēdum. Lites
compono: & ſubditos & accolas admoneo: atq; id abhorreant:ſtentq; pro-
cul a forenſi ſolicitudine perſuadeo. Et ſi lauta cōuiuia amicis & hoſpitibus
A forēſi ſollici. frequenter faciam: tenuiſſimus tamen mihi eſt uictus non auaritiæ ſtudio:
qua mihi nihil eſſe odioſius poteſt non ut genium defraudem meum: ſed ut
Prudentis labor medicorum quantum queo deuitē operam. & me ita circunſpicio: geroq; ut
qui non humanis me rebus: ſed illas mihi obnoxias uelim. Et ſi mortem ante
oculos continuo inſtantem habeam iam ſexagenarius:attamē immortalis dei
beneficio :ſine ulla mala ualetudinis labe: aduerſus eam illud ipſum cōparo
Contra mortem quæ. præſidium honeſte ætatem ducendo tranquilleq; uiuēdo. Nec deſunt & for
Tanaris tunæ munera & naturæ ad uitam occaſiōes. Tanaris enim proximus quin-
gentis paſſibus in padum ſeſe exonerat. Quo nedū Mediolanum: ſed Ve-
Lacus netias:inde in oceanum annauigari poteſt: Iccirco: nobis maiori cenſus pro-
ueniunt munere & ſorte redditus alacriori. Prope hunc tam nobilem fluuiū
ſyluæ ſunt & læti lacus omni genere piſcium pretioſi:& undiq; ambiētia pra
Molæ ta & latiſſimi campi. Nec minorem amnis præbet uſum molis frumentarijs
prope frequens & uaria uenatio. Habet locus ſatis cōmodam arcem: quam
crebro hoſtium inuaſu dirutam fuit mihimet mea opera & impenſa inſtau-

rari neceſſum. Ex eius illud delinimentũ ſpecula: ſi uicina ꝓſpectes loca ma-
Arx
gnam capies uoluptatẽ: reficiunť enim oculi pulcherrimo rerũ intuitu. Pene
oĩ tpe abſunt nebulæ: ipſa ibi q̃ſi ſemper cœli frons lucidior. Breuis ſane ſum
ſi delitiarũ ſpectes copiã. Nam quaq; uorſum intẽdis oculos: placida cuncta
ac iucũdiora ſeſe offerũt. ut Non mirũ ſit ſi ibidẽ aio: ſi ibidẽ corpore cõua-
leo. Animũ enim ſtudio: corpus uenatione exerceo. Cõe prorſus cœli donũ.
Ipſa pubes ruſtre genus famuliq; mecũ ſalubriter degunt: & qd p̃tioſum:
Animi & cor po. ſtud.
ac maximũ fortaſſe perpendis: ſum ibidẽ œconomus ne dicã principẽ & re-
Sum œconomus.
gem. Ea tñ rõne ut ſubiecti me magis amẽt q̃ timeãt. Nam delicta plus mihi
Quæ dete- ſta.
odio ſunt q̃ hoies. Nemini igiť mirũ ſit ſi poſt habita primaria & ampliſſima
ciuitate: & ſenatorio ordine: & hoium illuſtriũ cõmertio tã delitioſum & fru
gi locũ amẽ. Quãquã oportunũ fore exiſtimo nouos addi & cõduci habi-
tatores p̃ſtinũ enim pene loci ſitũ: peruertit uis impia: hoium ſcã ꝓpulſiõe:
Vis impia.
& bello & peſte emergẽtibus: & nõ nullorũ q̃ſtorũ crudeli ac graui oppreſ-
Decretum
ſione: iacet uicus ualde ſolutus. Et ſi tuũ princeps clemẽtiſſime extet decre
tum: ne in ſubditos meos aliquis iniiciat manum: tñ quæ res tam firma: p̃nti
malorũ turbine: hoium intẽperiem euitare potuit? An dici põt: q̃ & quanta
galli perpetrarint milites? dũ illac iter facerẽt duce horũ a diuo Paulo: Prin-
cipe: alioqui ex regia ſtirpe: uiro & bellicæ uirtutis fama clariſſimo? cuperem
nõ ẽẽ tuæ celſitudini incognitũ quid deperderint: extirparint cõbuſſerint.
Quid inde iactarint: aſſerẽtes me ẽẽ inimicũ: me cæſareũ: me ſfortianum ſed
Militũ violẽ.
dii quoq; iniuſta uidẽt. Sunt p eos (in auditũ facinus) ſepulchra illic reuul-
Sepulchra reuol.
ſa: Quo fit: ut ambiguus ſim: quẽ dii horũ uictoria potiturũ uelint. Nam ſi
Hiſpani: ſi Germani ſi Itali: crudelia perpetrauerint: cũ mortuis & ſepulchris
nequaq̃ bella geſſere. Et niſi clemẽtia tua niſi bonitate: & liberalitate (q̃ mor-
Bella cum mor.
taliũ ĩſunt boni principes) opituleris: actũ eſt de tã inſigni uilla. Quæ profe
cto ad oĩa cõmodior ad oia ferax & fœcunda nitet. Et ſi cãdidiſſime princeps
mihi ꝓ tua ſolita humanitate & uirtute debere fatearis: attñ tibi multum me
debere ꝓfiteri neceſſum eſt. Quum utiq; p̃cipuo adiumẽto nobis fueris: &
Tituli
apud cæſares. Et reges: ne iura mea q̃ nobiliſſimis & iuſtiſſimis titulis clario
ra ſole exiſtũt: inuicto fauore improborum & lenociniis: & ambitu: & qd ẽt
fœdum dictu eſt: proſternata honeſtate opprimerenť. Sed pro maiori quiete
mea & poſterorum: uoluiſti a ſuprema & ſanctiſſima ſenatus authoritate dif
finiri. Qua tandem ita dictante iuſtitia & æquitate perpetuum ſilentium eſt
impoſitum. Et ut mos eſt in rebus humanis: ſemper aliquid oblique cadit nõ
ceſſant nõnulli: & inuidẽtes & improbi adhuc aliquid moleſtiarum: nr̃o ocio
& quieti: ſuis ſatis impudenť technis iniungere: ſub clypeo decreti maioris
Oblique ca dit.
magiſtratus: cupientes ſub falſa iuſtitiæ imagine iuri noſtro ſummam inferre
iniuriã. Sed tua q̃plurima extant iuſtiſſima ac æquiſſima reſcripta ad p̃ſides
ac p̃tores citrapadanos. Quæ ut decet optimum & bene gratum principẽ:
iura iuri noſtro addunr. Sed late perditio dominatur: illud tñ haud oberrat.
eſſe nihil poteſt diuturnum in quo uis extrema & iniuſta regnat. Quippe
iuſtitia ac uirtus reliqua poſtremo emergit & inuicta remanet. Quæ ſi forte
Virtus emer git.
ſubducitur: non uideo quo uita tutior p̃ſidio ſit ad bene beateq; uiuendum.

Viro ſat eſt ut iuſte & fortiter & magno aīo uiuat:nulla re unq̄ terreatur: ſed
Viro qd ſat
ſemp ſit inuictus:nihil penitendū agat.Ita eſt profecto qui uirtute uerā habet
is nullius rei uſu detinetur improbo.Nemo eſt tam iniquus tā peruerſor dn̄s
qui aperte cenſeat eſſe a iuſtitia recedendū.Et ſi uirtus conculcatis eniteat fla
gitijs:tamen aliquando fraude deperit.Si proficuum fore tibi aſſeuerabant:
decretum illudcontra omnes interpretari:Q uare magis contra perbonum
Nullū lucrū maius.
quam aduerſus alios qui tranquillioribus temporibus cōuenta inierūt. Sed
apud bonum & iuſtū principē:oportet nullū lucrum uideri maius: q̄ hone
ſta & iuſta ſnīa:nihil æquius:q̄ iura & ſancte leges.Q uem maxime ſapere cō
ueniens & neceſſariū eſt ut per eū & magiſtratus eligant & emendentur ij
Vir affert dignitatem.
ſane qui uirtute ſint ſingulari ac moribus itegerrimu & ad dignitates ac ho
nores aptiſſimi.Nō bene mehercle eſt:quū magiſtratus dignitatē uiro affert.
Sed quū uir magiſtratū uirtute decorat.Magnanime Princeps:ſapientia tua
Cui non obeſt for.
perpendat quid moneant leges:quid curia mandet p̄mia quanta bonos ma
neant.Mihi non multū obeſſe poteſt fortuna:qui in uirtute magis q̄ in caſu
Opes pediſſeq.
p̄ſidium collocaui:at qui in caſu nō multū ſpei repoſuit magnopere ei caſus
obeſſe nō pōt.Nā uirtuti opes uelut pediſſeque ancillant.Bene cū rep.agit
quum ſubiecti parent bono principi. Q ui ſi bonus eſt paret & ipſe legibus:
Princeps uiua lex.
quæ æquæ & honeſtæ ſunt ſi ad rem cōem ſpectant.Et ſi eſt ipſe incorruptus
princeps:uiua q̄dā lex eſt ſed nequaq̄ cōuen a irrita reddit.Dicimus q lex eſt
Lex nix ad tiram.
quod ſapienti principi placuit cui nihil placet:niſi quod honeſtum eſt hone
ſtum uero eſt a cōuenietibus cū fiſco nō recedere. Sed hæc nihil ad tyrannū
qui ab euentu dependet:qui nil p̄terquā qd ſua iterſit:apette cōprobat. Stul
tum eſt pfecto credere:quod uis principem decere. Nihilum niſi p arbitrio:
cōuentionibus debere.Sed principē maxime cōuenit ex p̄ſcripto nō ex ani
mi libidine uiuere.Is ille ſane uerus eſt:qui ſuos inſtruit: ſibi nō obſequutu
ros:niſi ſe cōtractui & legibus parere uideant.Non mirū eſt iuſtiſſime prin
Memoria dui.
ceps:ſi in te oēm meā ſpem poſui quum ſis uerus princeps: meum es Decus
meum es p̄ſidiū.Iccirco uolui hunc meum imo tuum locum poſteritati cō
mendare:quum opus hoc a loco denoietur.Diuturnior quippe eſt memoria
Que uirtus habet.
ſtudiorum quā locorꝝ.Nam p̄tium eſt ſtudij uirtus ſibi:ſolaq; late fortunæ ſe
cura nitet: nec faſcibus ullis erigitur:plauſuq; petit clareſcere uulgi.Hil opis
externæ cupiens nil indiga laudum: diuitijs animo a ſuis inuictaq; cunctis
caſibus:exalta mortalia deſpicit arce.Hanc tn̄ inuitam blande ueſtigat & ul
tro ambit honor: & ſic ouilias nec poterit ferrum nec edax abolere uetuſtas
nam corpora debentur mœſtis ex anguia buſtis. Effugiunt ſtructos nomen
honoſq; rogos: teq; etiam facti laudabunt ſæpe nepotes claraq; erit ſcriptis
gloria ueſtra meis.Accingor enim pro uiribus ut uirtus tua magnanime prin
F.SF.
ceps:ab inuida obliuione uindicetur.Et ſi ea noſtro preconio non egeat: nā
uinces te ipſum quod laudabilius eſt quā alios oēs uincere. Et ſicuta patre
& auo decus accipas:ita & tu das illis:& poſteris.Illud ſane eſt precipue ani
Opus litterarū penn⁹.
mi tui uirtutis: ut in te ſit nihil quod etiam maxime inuidus ipſe iure poſſit
carpere quum in te nil ſit niſi ſumma laude dignum. Ex egi monumentum
aere perennius.regaliq; ſitu pyramidum altius:quod nō imber edax nō aqui

lo ĩpotens poterit diruere:neq; innumerabilis annorum ſeries :nec capacitas
temporum:non enim cuncta peribunt:ſed melior pars noſtri uitabit obitum
Q uã ob rẽ ſereniſſime:princeps hæc qualia & quãtacũq; ſint:author:opus
locus ipſe:tuo numini dedicant. Vt tu q uirtute tua ĩmortalis es: nos quoq; F.SF.
q tua ueſtigia pone ſeq̃mur : ĩmortalitate cõdones. Opus totũ i ſex & uigin Opus totũ.
ti libros diſtinctũ eſt. Primus eſt de inclyto principe:de nouẽ cõtinet decẽ di-
uina p̃cepta. Subſequũtur quatuordecim: qui ſeptẽ crimina ſceleſtiora:toti- Diſtinctio li
demq; ſupremas uirtutes explicant:penultimus de ſapientia diſſerit. At ulti- brorum
mus poſteritati meæ ĩſcribitur in quo quam plurima & laudabilia præcepta
continentur. In calce cuiuſlibet libri ſunt adagia & antiqua & noua : q̃ apud
ſummos authores memoratu digna:poſteritati ſuis ſcriptis reliquere diffuſa
ſunt. Ac plura p me ipſum excogitata:quæ neq; minori laude digna exiſtimo Adagia
quã quæ ab aliis accepi. Caro.n. pleraq; grauiter & ſapiẽter dicta ad uerbum
e græco in latinũ traduxit. Q uamplurima ſunt quæ ethymon de moribus
habent:hiſce nihil ad uitæ modum ſanciora inueniuntur. Lutheri nefandã he
reſim ubiq; inſectamur. Et eam clariſſimis rationibus conuincere conamur.
His in noſtris libellis paſſim crudelitas exprobratur. Clementia predicatur:
Damnatur rapacitas:uiolentia:libido:& omne ſcelus nefaſq;. Effertur laudi-
bus benignitas:modeſtia:caſtitas:& omnis uirtus:nihilq; diſſimulamus. Nã Quæ damnatur
diſſimulata reprehenſione:hoĩes magis deprauantur. Damus obnixe operã: Diſſimulata
quantum quimus ut omnes boni fiant:boni:meliores: meliores optimi. Oĩa repre.
bene ſiſti:haud poſſe exiſtimamus : niſi oẽs boni ſimus. Pacem laudamus:
optamuſq; inter chriſtianos principes atq; in ditiõe fidelium maxime bellum
deteſtamur. Aduerſus ſcythas turcanicum genus communes hoſtes bel-
lum cimus. In pace pinguent artes:florent honeſta ſtudia:uiget legum reue- Bona pacis
rentia:augeſcit religio:creſcunt opes. Pollet morum diſciplina. In bello col-
labuntur hæc omnia. Succedit calamitas & omnium malorum congeries: Mala belli
ſacra prophanantur:diuinus cultus negligitur:uis impia dominatur: & inter
arma ſilent leges. Neq; ſtrepentibus tympanis & clangore tubarum locus
ullus eſt bonarum diſciplinarum ſtudiis. Bellum eſt ſcelerum fomes:in bello
nullus eſt aratro dignus honor:ſquallent abductis arua colonis & curuæ ri-
gidum falces conflantur in enſem. Bellum laudamus contra turcos quia bo-
ni belligerant:ut pacem inducant:nam iuſta ſuſcipiuntur bella ut ſine iniuria
in pace uiuatur. Eas ob res prudẽtiſſime princeps quem generoſis moribus Bellũ ſumi
& acutiſſimo ingenio:natura donauit:quem ad hanc naturæ normam educa F.SF.
uit bona conſuetudo:acumine ingenii tanto iſto utere. Vt pax quæ hic &
nobis optimi dei munere conceſſa eſt: inter alios quoq; chriſtianos princi-
pes conſtituatur. Nam immaniſſimus turcarum tyrannus : uidens noſtros
reges mutuo atq; inteſtino odio inter ſe conflictari:iam ſperat:iam uoto con-
cipit italia paticurum. Summus Deus qui ſolus bonus eſt & a quo omnia Optatio

bona eueniunt:ſit tutela tuæ fælicitatis:& incolumitatis. Et huic noſtro operi fauorabiliter aſpiret. Et tu princeps integerrime quamdiu uoles: tamdiu bene ac fæliciſſime ualeas. Et quantum ab immortali deo optas: tantum habeas & amplius: & ut cupis: omnia tibi ſecundiora fiant. Rite ac ſapientiſſime te cura: & has noſtras uigilias a liuore protegas: qui etiam res infimas quieſcere non permittit. Ex ouiliis. F.SF.

Hieronymi perboni Iuriſconſulti ac Senatoris inciſeqꝫ Marchionis Ouiliarum Domini.

Ouiliarũ Liber Primus De inclyto principe. Ad Illuſt. ac Excellen. Franciſcũ Sfortiã ſecũdũ vicecomitẽ Ducẽ Mediolani ꝛ Inſubrie ſapientiſſimũ.

INCLYSTVS Et uer⁹ prĩceps deũ Max: & Opt: Imprimis timet & amat. Inde credit. Numẽ trinũ & Vnũ inuiſibile æternũ: immenſum: inexplicabile humanatũ: fœlicitatẽ uitæ daturũ bonis: Atq; malis perpetuũ incendiũ. Cuſtodit ſanctiſſima mãdata eius & uerba & quæ in lege ſcripta ſunt. Legũ enim princeps bonus & fidei Chriſti & promiſſorũ & cõtractuũ integer obſeruator eſt. Tã uerus & cõſtans: ut eius dicto potior habeaẽ fides q̃ cæterorũ iuramentis. Is ſi bonus: nihil p̃ter ius & æquũ poſſidet: tãtũ moderata concupiſcit. Regnũ ſiue quãuis ditionẽ nõ tam ampliat: q̃ gubernat & optime conſeruat. Taleq; ſe dñm ac prĩcipẽ ptebet: qualẽ res p̃ſentes poſtulant. Iĳs ſane amicis utitur qui ſua ſunt cõſuetudine digni. Nã is horũ ſimilis habeẽ quorum familiaritate utitur. Permittitq; beniuolis maxĩe prudentibus libere loquẽdi facultatẽ. Propterea nõ a me parui habitũ: id qd ſepe dicis: te mihi priuilegiũ cõdonaſſe: ut quicqd ſentiã pro arbitrio explicẽ. Adulatores fugit: colit beniuolẽtes: nullis ſeruit uoluptatibus niſi honeſtis. Nec minus ſibi q̃ aliĳs imperat. Nil cõmune habet cũ improbis: quod ſi cõtigit rẽ parũ honeſtam adire: id clam facit ne exẽplo noceat. Tẽperãtia prĩcipis eſt reliqs mos ſanctior & optima magiſtra. Nõ amat hos q eius malefacta ac dicta ſubdole laudãt: ſed illos q errãtẽ cõmonefaciunt atq; ſeorſum increpãt. Nã quãto magis qs adulãtiũ uoce extolliẽ: tãto ſuſpectiori laude fatigaẽ. Adulator ſtudet uideri iocũd⁹ & fidus. Orõnẽ ñ alio dirigit q̃ ad iocũ & uoluptatẽ. Atq; ea arte ut delectet: nihil intẽtatũ reliqt. Male pfecto cũ eo agiẽ cui adulatoriũ ſtudiũ placet. At uerus amicus id qd decet agit. Magis Abſentẽ q̃ p̃ſentẽ amicũ laudat. Adulator uero ſemp ambit & affixus hæret: nec facile pcul excutiẽ. Laudaẽ Ageſilaus qd ab ĳs laudari uolebat q ſi opus eẽ t nõ dubitarẽt uituperare. Nõ enim bonus eſt q prauis acceribus nõ eſt. Nã mel ulcerãdo repugat. Ita in oĩbus agit bonus prĩceps: ut homines: animũ magis q̃ impeciũ uel fortunã ſuſpiciãt. Nã populi: Mores prĩcipis & uitã imitari ſolẽt. Studioſus

Qualis bonus princ.

Bonus' prin. conſeruat

Similis ſimilẽ

Libertas loquendi.

Temperãtia prin.

Adulator

Verus amic⁹

Recte ageſilaus.

eſt hiſtoriaꝝ more Alexandri Magni & C. Iulij Cæſaris. Cupit uidere libros
Studioſus rerum bone.
qui uiuendi Tradūt pcepta. Et ita pteritoꝝ memor: rectius de futuris ordi-
nat. Cōprehendit rerū euentus. Q uid reges: Q uid priuatos facere deceat.
Morté oppetere non recuſat ꝑ fide ꝑ re: qua defunctus laudet. Et inter ui-
uentes: honeſtā ſemp ſtudet cōſeqꝫ opinioné. Curatqꝫ ut eius imago: uirtutis
ſit ſuæ magis: q̄ corporis monumētū. Si in diſcrimē illū trahit neceſſitas: po
tius uult cū laude mori q̄ cū dedecore uiuere. Et quorū æmulat̄ gloriā: niti-
tur & facta ſeq. Non rex præſentia: nec hoīum amicitiā ſuo metit̄ cōmō: ſed
ex meritis: & recte factis illos æſtimat. In omni negocio quid locus: quid tps
Induſtria princ.
quid rei rō poſtulet: cōſyderat. Nulli ita credit: ut ſine rōne: cuiuſlibet arbi-
trio quouis ſe ducipatiat̄. Eius ſpes arrecta pēdet in ſtōne. Is nō ſolū ſe a tur
ſpes arrecta
pibus cohibet: ſed cæteris uirtutū utit̄. Peculiaris pricipi laus eſt a clemētia:
a religiōe: quū de deo optime ſentit. Cuius potentiā: ſapiētiā: bonitatē ſemp
Pecularis laus pnci.
corde gerit: & Chriſtū uirgine æditū: deū & hominē: hūani generis piaculo
crucis crimina abluentē. Hæ ſunt primariæ principis partes qbus bñ imbu-
tus haud in cæteris errat. Per hæc ſe uerū pricipem oſtēdit. Studet interim
abeſt a cultu uictuqꝫ plebeio, ut cognoſcatur princeps: in omnibus pſtat. A
ſordidis opiniōibus & ſtudijs uulgi alięus nō eſt auarus. Nō arrogās: non
iracūdus. Nō pceps: nō ingratus: ſed mitis: māſuetus: liberalis: Prudens: &
Attributa uero princ.
pcipue benemerentibus munificus. In oībus actionibus tā priuatis tam pu-
blicis iuſtus: nō crudelis nō aleator: nō expugnator pudicitiæ: nō inſatiabi-
lis: nō expilator. Nō mēdax: nō piurus: nō ſacrilegus: nō pfidus: ſed oīno iu-
dicat ſe chriſtianū eſſe principē. Cuius eſt præcepta diuina & cōſtitutiones
eccleſiæ ſeruare. Et ab omni turpitudine abhorrere. Tū integritate & uirtu-
te cæteris antecellere. Is qd rectū eſt ſemp amplectit̄. Nemini uim facit. Ne-
minē expilat. Nullū uēdit magſtatū. Nullo munere corrūpit̄. Ius dicentibus
certa & honeſta ſalaria cōſtituit. Nā qui reip. ſeruiūt: publico ali debēt ære.
Qui ſerui prin. imitādi ſtipendus.
At qui emit officiū: ſibi licere arbitratur uēdere: & quoquo poſſit mō diſpē
dium reſarcire nititur. V nde qui tribunalia regunt: congruis ſunt ſtipēdijs
imitandi. ad integritatem: ne qua ſit illis cauſa ſurripiundi quæſtus. Maxi-
mum corrupto iudicio diffunditur crimen: id ſane princeps in cauſa ad-
mittit ſcelus: ſi magiſtratibus non tribuit: unde cum decore poſſint digni-
tatēs tueri. Sit ergo inclytus princeps liberalis erga magiſtratū ſi cupit iu-
ſtitiā integrā in populos cuſtodiri. Cunctis rōnibus publico bono legitimus
Vigil prin.
priceps ſtudet: peruigilē ducit uitā ſæpe geniū defraudat ſuū ut cūcta in po
pulo rite fiāt: oblectatur enim cōſcia recti. Cōtinuo rōne trahitur. Nec putat
Permiſſio ſibi.
ſibi licere qd libuerit: ſed tantū placet: qd licet. Et quāto magis licet tāto mi-
nus ſibi permittit. Sui ipſius cēſor eſt acertimus. Cauet ne ſuo exēplo mul-
tos reddat malos: ſed multos efficiat meliores: quaſi uiuū paſſim quoddam
Viuū ſimula.
ſpectetur ſimulachrū. Q uid expetēdū quidue fugiēdū pſpicit. Plus cupit
prodeſſe q̄ poſſe imperio: ac minus nocere q̄ debere. A bonis ſtudet amari: a
malis tantum timeri. De ſingulis non ad opinionem: ſed uirtutis amore bene
mereri contendit. Nil in paternos lares inferri cupit: q̄ ueram gloriam. V tqꝫ
ſol cæteris cæli mentibus lucem diffundit: ita bonus princeps ſuam ſa-

licitatem ſubiectis facis eſſe cõmunem. Illi nihil fœdius quã obſcœnis ſeruire uitijs. Bellum libidini: iracundiæ: auaritiæ: ambitioni: indicit. Cœnſum nõ exigit preter conſuetudinem. Non prædam in regno obtigiſſe: ſed adminiſtrationem arbitratur. Diligens & bonus & ſapiens princeps: non ſibi tantum gerit imperium: non oĩa ſuis metitur cõmodis: ſed uigilat ut ſui cæteri ſecurius dormiãt: & tuti in ocio uitam agant negocienturq;. Fouet animo tantum quod rectum eſt: quod honeſtum quod iuſtum. Nullo adminiſtrat metu: nec malis anceps artibus: ſed ſapientia: integritate: beneficentia magnus: quottidie melior uitæ officijs: non diem quemquã prætermiſſurus quin alicui profuerit. Pecuniæ non contemptor: ſed ratione liberalis: conſeruator pro. Patriæ commodis. Nullo in malo utens. Parcus ſibi: profuſior amicis. Non difficilis aditu: non inconſultus: non contumelioſus: & quum hæc ſummopere cuſtodit: deum præcipue creationis atq; gubernationis ac cæterorum bonorum recognoſcit authorem. Et ob hæc totũ indita beneficia gratias ſemp agit. Obſeruat prudens tanta munera largitore deo nõ perperam diffundit. Ocioſis: aut nil merẽtibus: aut adulatoribus: aut fœdarum uoluptatum miniſtris. Sed bonis & benemeritis: & probitate & uirtutibus & eruditiõe p̃ditis. Quis enim libenter uirtutem amplectitur ipſam: præmia ſi tollas. Quãquã uirtutis præmium & merces ipſa ſibimet uirtus ſit & bonorum operũ glorioſus fructus: tñ his ultro bonus princeps donat: & ſi quid negandum eſt: blande & placide negat. Sed nequaquã a principe quicquam negandũ niſi euidentiſſima ratione. Eius ſunt profecto diuina officia: nõ ad multorũ cupiditatem nõ ad paucorũ libidinẽ: ſed ad unã iuſtitiã & cõe bonũ diffuſa. Abeſt a uero principe inuidentia abeſt: & iniuria: ac ardens habendi ſtudium: Abeſt cupiditas q̃ ſemper urget ſemper inſtat ad exigẽdum: nec improbo deceſſat nixu: donec nimium protenſus rumpatur funiculus: & ad ſeditionem uicta demum populi proruat patientia. Nam nedum immaniſſimum eſt pauperes continuis exactionibus ad famẽ redigere: ſed parum tutum. Impium profecto eſt cum uxoribus ac liberis ob exactorum importunitatẽ fame perire: & inuolui aere alieno: & ad extremam deſperationem compelli. Sed neceſſitas interdum cogit optimum principem noſtrum: non hic aliqua eſt impietas: niſi in exactoribus: qui plus in rem ſuam uertunt quam in fiſcum. Nam clementiſſimo ſtatuit decreto ſublata exigendi neceſſitate non modo tollendum ẽſſe populi onus: uerum etiam reſarciendum quoad celerius fieri poterit. Abeſt a bono principe omnis rerum ambitio quæ mortalium animos fatigat. Abeſt luxus ex quo plurima emergunt mala. Ideo Romæ olim erant decreti cenſores ad immodicam in conuiuijs & ueſtitu coercendam impenſam. Nam intereſſe reipu. plurimum arbitror: non licere ſuis etiam rebus pro libidine abuti. Hanc rerum luxuriem amputando propellebant ciues ad frugilitatem. Nec etiam eos patiebantur ſuis trahi uoluptatibus in pauperiẽ. Ideo bonus princeps plus ſuos prudentia quam ſe circunſpicit. Eſt eo erga ciues animo: quo pater erga filios. Se magnũ exiſtimat: ſi optimis imperat: ſe fœlicẽ ſi ſuos fœlices reddit. Se ſublimẽ: ſi liberis uiris præſit ſe diuitẽ ſi ſubditos habet opulẽtos. Se lætũ: ſi florẽtes ſpectat ciues. Se curis releuatum: ſi ſui pace & quiete

Bellum libidini

Dormitare ſub princ.
Quid anĩo fouet prin.

Non cõtemptor pec.

Deus largitor.
Quibus large.

Negare placide.

Diuina offi.

Rũpitius funi.

Fame perire

Neceſſitas cogit.

Ambitio fatigat.

Cenſores olim.

Pater princ.
Prin. id eſt q̃ ſui.

fruunt᷑. Pecuniã a ſuis nõ extorquet: niſi neceſſitate tuendi regni: ac ꝓpulſan-
dæ iniuriæ ſit coactus. Suos nec ad famẽ adigit ut impios ac improbos ditet.
Princ. nõ priuatus homo — Et meminit ſubinde ſe hoĩem imperare hoĩbus. Neſcit priuatũ agere ſed oẽ
publicis cõmodis eſſe ſibi officiũ iniunctũ arbitrat᷑. Nec confinia regni trã-
Reddere meliora. — ſilit niſi iuſta compulerit cã: ditiſſimũ ſe fore iudicat nõ quo quid alijs adimat
ſed ſi ſua reddiderit meliora. In conſiliũ nec leues iuuenes: nec nouos hoĩes
aut alienigenas infames uel prauos adhibet: uel inexpertos rerũ: nec eos no-
Qui boni cõſilio — uarũ rerũ cupidos: & qui calamitatibus aliorꝫ alunt᷑. Et rapinis ſaginant᷑: ſed
Exul bon⁹. — amicos cordatos & integros quorꝫ pietas & fides ſpectata ſit. Bono ſub prin
cipe nemo bonus exulat: nemo malus regnat. Delinquentibus ſi ſe in emen-
F. SF. — dationẽ dedãt: libere parcit: ſicut tu magnanime princeps noſter facis. Prom
ptus es oĩbus rebellibus ex aĩo parcere: ſi ipſi hic parati ſint quietius uiuere.
Securitas ꝑncipis. — Hæc eſt boni principis ꝑexcellentia quia inferioribus melior eſt cunctis: ac
oĩbus prodeſt. Ideo ſecuritas uitæ principis in populi opibus magis q̃ in ſuis
Paſtoris offi. — ſita eſt. Id cũ tangit curæ: ut cũ populo bene & ſuauiter agat᷑. Sicut eſt boni
paſtoris officiũ: oues potius q̃ ſemet paſcere. Non cõtumelijs nõ cõpilatiõe
imperiũ habet. Verũ ſibi ꝓſtantius putat: regno ſe abdicare: q̃ illud ijs retine
Tutior prin. — re artibus, qbus illico deperit maieſtas. Si uult princeps amari & eſſe domi
tutior: ſuis uiuat innocuus opibus: ſumptus æque libret ad redditũ. Refrenet
maleficia: & bonorũ conſuetudine delectet᷑. Solicitior in ſubditorum cõmo
dis: quã in ſuis diuitijs parãdis. At ſua defendat: nõ tñ ſit aĩus aliena inuadẽ-
Quæ reſp. fæ — di. Nec in hoc inferẽde iniuriæ occaſiones q̃ritet. Nã ita malis erit formidini
& a bonis ſummopere amabit᷑. Fælix illa reſp. habet᷑ ubi auarus princeps nõ
eſt ubi inſolẽs nõ populus: ubi magiſtratus nõ ambiũtur. Vbi infamia nõ la
borãt: ubi muneribus ſuper innocẽtes: nõ diteſcũt. Quæ ubi hæc mala ſer-
Quibus dignitas perit. — punt: Illico contẽptu & parua magiſtratuũ reuerẽtia: cuncta authoritatis di
gnitas perit. Solertis quoq; eſt principis negotiũ curare: ne quis in populo
plebeq; deſideat iners: maloq; ocio uiuat: ſed ſue quiſq; arti ſedulo incumbat:
de rebus minimis nihil ad rẽp. ſpectãtibus: nõ exacte cõtendit princeps. Sed
Idẽ ꝑnceps. — de magnis recte: ac modeſte diſſerit. Fortunã tum aduerſam: tum ſecundam
idẽ ferre nouit. Famæ laudẽ ꝓponit cunctis opibus. Quippe diuitiæ ſenſim
Nõ ſuperat᷑ offi. — labunt᷑: at gloria uirtutibus parta immortalis habet᷑. A nemine patit᷑ bñficijs
ſuperari: & ſi forte hiſdem ꝓuenit᷑ officijs magnitudine recõpenſat. Nõ mi-
nus cito ſoluit neceſſitate cunctatus ſi mox mutuum reddit in decuplum.
Eandem cum errabundo uulgo nõ tenet opinionẽ ſed prouidum iudicium
ſagax q̃rit: & omiſſo loquẽdi fuco ad id deuenit qd rei euidẽtiã ꝓferat. Nul-
Clauũ nauis cui. — lam oĩum poſſeſſionẽ æque frugiferã æque regalẽ exiſtimat q̃ illum qui ſine
dolo malo ſine adulatiõe libere & ſapienter & recte cõſulit. Ei nauis cũmittit
clauum q alijs peritia gubernãdi & diligẽtia & fide ꝓcellit. Maximũ ꝓfecto
cõſtruit ærarium: ſi reip. regimen illi defert q anteit cunctos aĩ dotibus: iuſti-
tia & ſapientia: ſi ab ea itidem rapaces remouet & uanos & ætate & ſenſu &
Inauſpicatũ ſpecta. — nequitia delyrantes inauſpicatum profecto ſpectaculũ & occurſum infau-
ſtum iudicat, ſi mane egreſſus quenq̃ ex hoc genere primum uideat: potten
dum ſcilicet ratus ſi contingit deprehendi: piaculis procurandũ. Apud uerũ

principem ſemper publica utilitas antefertur priuatæ. Nec umbras pro ueris
rebus admiratur. Rerum experientiam ſi nondum contingit ætas: debent ei
amicorum & ſapientum ſupplere conſilia. Speculũ eſt profecto princeps in
quo omnes imaginem hauriunt. Cuius incorrupta uita malos populi mores
corrigit: quod in principe uulgus fieri conſpicit: libens imitatur. Iccirco ma- Prīceps ſpe
gnum in ciuitate bonum: princeps bonus: Magna omnium pernicies eſt rex
malus. nihil enim peſtilentius q̄ ſi multum adſit potentiæ cũ multa malitia Nil peſtilẽti⁹
iunctũ. Iccirco ſtudeat indipiſci ſapiẽtiam cui imperiũ fortuna dedit. Quũ
a principis uirtute pendeat ciuium fœlicitas. Signum ueri principis eſt non
nocere alicui: nam inter apes rex ſolus aculeo caret. Non eſt tutus: quem Rex apum
quiſq; cupit extinctũ. Quem dij & homines ſunt peroſi. Iccirco bonus &
clemens non patitur iniuria affici quemq̄. Bonis honores & præmia ſtatuit.
Malis: cauet ne ſine cauſa offendantur. Quod ſemel ſtatuit: decet & expe- Vox prin. im
dit ut uox principis certa ſit & immutabilis quãdiu honeſti ratio patitur: & mu.
bono non aduerſatur publico. Ea demum tutiſſima corporis principis cuſto Princ. cuſto-
dia eſt: ſi amicos fidos ſibi comparauerit: ſi uiros uirtute præditos coaluerit: dia
ſi ſubiectos late officijs deuinxerit: & quod cuncta complectitur: ſi deũ ſin-
cere & non ficte colit. Cui nullus gratior eſt cultus: q̄ ſi ſe principem optimũ
& iuſtiſſimum præſtiterit. Quid princeps cauere debet probe ſcimus. Multi
prauo ingenio uiuunt: qui principum gratiam ambiunt: qui poſtq̄ adhæſere:
querunt ac ſtudent quo delectent: quo placeant: ab admonendo: conſulendo
corrigẽdo: abſtinẽt: cum his mali principes magis cõſuetudinẽ firmãt quã
cũ illis q a peccãdo eos deterrẽt. Ecce labes hũani igẽij: adeo deprauati ſu- labes hoĩum
mus ut pene oẽs uerũ audir̃ aufugimus. Nec qdẽ rẽ nr̃am pñtẽ uero iudicio
nouimus. Sed bonaꝝ diſciplinaꝝ monumẽta uiã & tõnẽ oñdũt recte & hõe
ſte uiuẽdi. Hæc p̄cipue admonẽt: ut qui magis ſapiũt q magis perſpiciũt: ij
maiori ſunt habẽdi authoritate: q aũt ſibi met nõ ſapit: nec eſt utilis: minus
principi aut alijs eẽ poteſt prudẽs. Sed ꝓfecto bonus princeps neminẽ ſibi Qui ſibi non ſapit.
meliorẽ putat q̄ rectã rõnẽ. Debet prīceps ĩtra regni terminos cõtinuo uerſa
ri. Pro publica tñ utilitate q̄rit extra ẽt ſuo martis piculo ꝑ reip. cõmõ cõſu-
lere. Quæ res: malũ nõ ẽ. Nã malũ nõ eſt quod nõ ſit turpitudini cõiũctũ.
Nec qd bonũ eſt niſi ſit cũ honeſtate copulatũ. At malũ & turpe eſt ea ſibi Malum
pmittere: q̄ uetat ab alijs fieri: & eadẽ irritar̃ uitia q̄ punit admiſſa p alios. Pro
fecto nõ ſine plurimoꝝ pnicie errat princeps. Proinde in rep. ſapiẽte principe Nihil utilius
utilius põt eẽ nihil. Et ſtulto nihil p̄t eẽ peſtilẽtius. Iccirco q̄ bonã illã licẽtiã ſapiẽ. prin.
fore puto atq; p̄ſtantẽ: ſi amici ius habeãt: ſuos admonẽdi principes & libe- Reges ad-
rius accuſandi ac inſectãdi ſi quicq̄ comiſſerint aut inhoneſtũ & nefas patra monen.
rint. Sane p̄cœteris reges admonẽdi ſunt: q ex quo ĩperiũ adepti plerũq; ad-
monitore carẽt: fortũæ ſedis inflati rebus ſe ſcdos deos putãt. Iõ ꝑ pauci bo-
ni cũ illis hñt cõſuetudinẽ. Tantũq; ij adeũt ad illos qui ad aucupandũ gra- libri admo-
tiam cõfabulant̃. Propterea boni: & eruditi uiri qui principes bonos & ſa- nent
pientes deſyderant uiuendi præcepta lr̃is explicant. Vt ſi forte ad id ſtudiũ
& ſapientiæ pabulum diuerterit: ſeſe legendo meliores reddant: ut quan-
tum præſtant cæteris honoribus: & imperio tantum uirtutibus præcellant.

F. SF. & ſeſe in conſilium adhibeant. atq; ut eis ſit perſpicuum ꝙ non equis : non
canibus:ſed uiris & amicis cōſeruatur imperium.Hæc in te dux inclyte no-
ſter maxima uirtus & prudētia lucet:ꝙ in habendo imperio quæ bona ſunt
pro cōmodo multitudinis conſeruas & auges:quæ mala depellis & odis.At
eruditi homines poſtq̄ ſcriptis non proficiunt ſuis:priuatam ſeorſum agunt
uitam.Sed profecto non deberent amicis aures occludi.Habet bonus prin-
Iucunda neceſſitudo ceps amicos electos bonitate & ſapiētia & fide probatos: a quibus uera au-
diat.Cū quibus uera dicat.Eſt illa ſane iocunda neceſſitudo quæ uia uirtu-
tis parta eſt.Gloriam ſequi uirtutem & bonos fœliciter: & malos miſere: ui-
uere non dubitamus.Quia bonus deus eſt. Et bonos poſtremum regnare
permittit.Sed bonus dominat᷑ magno multitudinis cōmodo potius q̄ ſuo.
Regnare iuſtum Iuſtū regnare: libertas & populi fœlicitas eſt.Quū in medio reipu.ſit uelut
cor ſyncerū:Quod uniuerſos ſpiritus impartit corpori. Plebē magiſtratus:
magiſtratum antecedere debet princeps.Qui ſi malus eſt ciuitates magnifi
cæ/& populi etiam bene conſtituti eius euertuntur culpa.Qui quanto plus
exigit: tanto minus habet.Quum demū non habet unde exigat/quaſi unus
egenus: factus eſt ſubiectus.Quum quicquid exigentium adunci ungues
& rapaces digiti populis extorſerint ſæpe fluat & uix ad principem minima
pars deuoluitur.Nam miſeri & ipſi principes:q illorū fidei uitam & fortunas
F.SF. credunt.Quibus nulla eſt fides:nihil recti.Cauet bonus princeps ne minor
uoluptas obſtet maiori: ne ue eam inſequatur/quam ſuperet dolor . Ita facis
dux optime: qui ſecundum uirtutem uiuis : qui bene inſtitutus:non ignoras
ꝙ anima ſit immortalis & dei munere ad fœlicitatem creata. Quæ ob uirtu-
tes exercitas & pias actiones diuina p̄mia poſt peractam uitam aſſequitur:
Conſcientia radix Cōtra flagitijs & libidinoſe & iniuſte uiuentibus præſcripta ſupplicia. Ipſi
uirtuti proprium quicquid initij quicquid incremēti habet: a bonæ uitæ cō-
ſcientia proficiſcitur.Debet bonus princeps:non pœnis tantum deterrere im
Inuitat ſoc. probos a ſceleribus ſed propoſitis quoq; honoribus & præmijs inuitare bo-
nos ad uirtutes.Tum illud totis uiribus non patitur populum fame labo-
Maniplus diade. rare.Neſcit enim plebs ieiuna timere .Eā ab rem apud multas nationes in-
ſigne regium erat: non diadema.ſed frumenti maniplus. Curet quoq; pru-
dentia principis : ut ſanciores conſtituantur magiſtratus . Nam reipu.ſa-
lus: & pernities a moribus magiſtratuum pendet. A quibus duo debēt eſſe
maxime Aliena:factioſa cupido & auaritia. Quæ ubi incubuere: illico iuſti
tiam omnem: reip.fortiſſimum neruū diſſoluunt.Decentius enim mori eſt:
q̄ a cōſtantiæ gradu turpiter dilabi . Scripſimus hoc opus :Dux inclyte &
quadam rerum uarietate diſperſimus: quia iucundum id eſſe arbitror:quod
Varietas diuerſi colorem naturæ faciē affert . Nec hiſdem perpetuo rebus utitur:ut
rerum harum ſacietas abſit. Non enim uoluptas illic ſita eſt: ubi ſemper eo-
dem cōuoluitur.Sed omnino in permutando poſita eſt.Equidem ingenioſi
conuiuatores iiſdem pulpis alio : atq; alio modo : coquendis : condiendiſq;
efficiunt ut multa obſoniarum genera uideantur.Igitur uitia uelut altera ta-
bella notabimus : tam ſcite uereq; inſectabimur mortaliū labeculas : ut & ſi
pungamus:nemo tamen : ut puto erit:qui æquo animo noſtros aculeos non
admittat:

admittateni penitus cor ſenſuſq; deſint. Quando mollis & eneruata delica- Nſ. aculei.
torum hominum luxuria ac omne uitium reprehenditur. Chriſtianæ uitæ
probitas ac ſimplicitas:temperantia:frugalitas:omnis uirtus ac uia quæ du-
cit ad cælum laudatur. Minime imprimis fidem habens magicis: nec ijs qui Magica uaniſſima
ſe præſcire futura & rerum euentus efferunt. Velut ſapientiam ueram illam
prædicent:quum ſit non alia ars quam uaniſſima:& ipſi ut inſulſi uitam pue
rilem agant. Superſtitioſas ac mendaces non alio habens odio quam hære-
ſim lutherianam:quæ paucis iam ante annis tanto leuitatis fauore a ſtultiſſi-
mis hominibus deſcribitur:ut ille mortalium peſſimus beatiſſimum paulū
ſanctæ legis acerrimum aſſertorem audeat ſuæ prauitatis mēdacio adiūgere hereſis luth-
audiorem. Ut facilius uulgi craſſas mentes nouitatum cupidas falſis figmē-
tis implicent. Et quia uulgus ut plerunq; malum eſt prudenti eget admoni-
tione. Nos non adornandæ rei gratia phaleras narrationi adiunximus: ſed
omnem operam curam:ſtudium:in ſingulorum commodum & beneficium
intulimus. Ut re potius quam uerbis prodeſſem. Simul humanā miſeratus poſteris conſulit
ſortem:morum formulam abſolutiſſimumq; uirtutis ſimulachrū: filijs meis
ac omnibus poſteris & uiuentibus relinquerem:cupiens. Non alijs alioqui
auſpicijs ſereniſſime princeps quam tuis:ad omnes nunc ſpirantes & naſci-
turos huius mei laboris utilitatem peruēturam. Quod animi in te noſtri ſtu F.SF.
dium teſtificabitur. Et erit plurima pars laudum tuarum hic inſerta: ſi nos a
maliuolis & liuore proteges. Nam aduerſus nos laboreſq; noſtros multa ma
le conſulta ſunt. Quæ mali & improbi ſua mala cōſuetudine machinantur. Qui perditi ſunt
Qui in ſuis negocijs & actionibus ſunt minime circūſpecti qui ratione ni-
hil:ſed praua cupiditate faciunt ijs perſimiles:qui torrente feruntur:nā quo-
cunq; fluxus intenderit:rapiuntur. Sic profecto ij quocunq; libidines: uo-
luptas:ambitio:& lucri ſtudium:trahit:pone præcipitātur. Quæ ſcelera ma-
los prauoſq; homines in barathrum detrudunt. Et eos qui rapiunt:qui peie-
rant:qui fænerantur:uſuras colligunt:ius ac iuſtitiam uendunt bonos:ac re-
cte uiuentes:infeſtant:derident:& omni conatum lacerant:pungunt:deper-
dunt. Cœterum ignorant profecto:quibus impetantur apud ſuperos calcu-
lis:quibus pauperum uſtulentur uotis. Pro qua re ſaltem deuorantem cerbe Loca apud inferos
ri rabiē nullo pacto effugere poterunt Hi.n. Apud iferos preſcripta loca ha-
bent:iniuſti adulatores:lenones: mæchi:homicidæ:ingrati:mali principū cō-
ſultores: fidei neglectores diuites ex ſcelere facti:inibi quicquid patratū ſce-
lerum in uita in fronte manifeſtabitur. Ibi pœnas quaſcunq; merentur luent
improbi. Ibi quos opes dum uiuerent inflarūt tumidos quos dignitates ma-
le partæ effecere ſuperbos imprimes principum plectitur impietas:qui ſe in
terris uelut deos coli uoluere:obliti q; mortales eſſent:mortaliaq; eſſent co-
rum imperia æquis afficiuntur contumelijs & a tortoribus perinde ac uiliſſi
ma mancipia creduntur. Non ibi in precio magnus Alexā. nō Xerſes: nō da
rius:non cæteri:non cæſares: immo magis æſtuantur ueteris fortunæ me-
moriam recogitantes. Scis tu ſapientiſſime princeps noſter oīa ſcelera ſuapte
naturā eſſe pernitioſa. Sed nullū tamē eſt liuore peſtilentius. Qui alterius
ſecundam fortunam:ſuum ducit eſſe infortunium. Qui proſperis aliorum

rebus uiuens moritur. qui aliorum laudibus affligitur aliena fœlicitate torquetur. At probi uiri eſt: nullius fortunas impetere: nullius bene geſta deturpare nullius honoribus detrahere: nullius famam reſpergere: nullius dignitatibus & præmijs inuidere. Nec aliena uirtute tabeſcere. Audi inclyte princeps: multa hodie fiunt & nequiter & iniuſte quæ tuum prætereunt animū liceat uera ſcribere Quæ narrare profecto me pudor deterret metuentē. Nec fidem oratio ullam inueniret mea: neq; alteri recenſenti credere: niſi præſens uidiſſem & cognouiſſem. Quæ prudens rerum ac iuſtitiæ æſtimator & rectitudinis metitor: magis atq; magis mirabitur. Sed tamen horum malorum nō tua optima natura: niſi in negligendo propter tuam ingenuam bonitatem: ſed ipſorum adminiſtrantium peruerſa conſuetudo in cauſa eſt. Cuius rei uitio fit ut amara pro dulcibus: & iniuſta pro iuſtis per ciuitates effundantur. Et difficile eſt authore Ariſtotele: principi ſimul multa proſpicere: non ſunt iſtorum profecto peſſima approbanda conſilia: nec decretis hiſce peſtilentiſſimis ſubſcribendum eſt. Qui improba conſulta laudant ulcerati inuidia: & ij optimum principem facilius corrumpūt ſua praua conſuetudine: quam ipſi corrigantur. Hæc mala adeo nunc ſunt: ut multa hominum ingenia odio gratis illum proſequantur: qui ipſos nec re offenderat nec uerbo leſerat. Sed abſint maligni interpretes: a noſtri operis induſtria. Quæ hiſce affectibus odio & inuidia longe aliena eſt. Nihil autem eſt tam recte conceptum: quod improborum non deprauet iniquitas. Qui bonorum officia: & opera in peiorem partem ſemper accipiunt. Ita pleraq; mos talium ingenia adeo a uero honeſtoq; declinant ut nihil dicant ſentiantq; niſi prauum. Non mirum eſt ſi huiuſmodi qui tātopere bonis detrahunt: interdum de ſe male audiant: legantq: atq; ex ſuæ improbitatis cōſcientia ſe punctos norint ut lupus ſit in fabula. Horum animi morbo mederi pro uiribus ex charitate ſtudemus. Et ſi radicitus euelli non poterunt opiniones prauæ: nec inueteratis uſu uitijs conſuli ex ſententia ualebit: nō protinus ceſſabimus admonere eorum improbitatē. Sicut in fluctuum tempeſtate nauis deſtituenda non eſt ita pro uirili adnitendum eſt: ut homo improbus uel etiam inimicus: ſaltem ſit quam minime malus. Et ſi nō poſſunt omnia reddi bona: tamen ut tractentur cōmode: fiantq; quoad licet quam minime mala. Non tu princeps noſter humaniſſime: ſed tui & uulgus maxime egent admonitiōis punctu: & multi alij & fortaſſe ipſi magiſtratus: ut nautæ uento indigēt. Nam tibi ſatis eſt dum ſis princeps omnium gratiſſimus. Multū prodeſt principi mite ac placidum ingenium. Sed plurimum beneficientia in benemeritos: nam gratia gratiām parit & beneficium beneficiū imitat. In cæteris tibi optime priceps nil noſtris opus eſt admonitis: quū ſummam pluribus uirtutibus de te ſpem præbeas: ſi quando a belloporeris quieſcere. Nam te quottidie ad cultum animi authorem præfers. In quo etiā pene abſolutum eſt omnis uirtutis ac ſapientiæ exemplum. Te præcipue decet animum gratitudinis habere ut nemo te proprijs bonis ſuperet: ſapientia ſcilicet & animi magnitudine: temperātia ac integritate. De mutuo aūt quod a me tuæ celſitudini libentiſſime porrectum eſt: tantum ſolicitamus & loquimur. Nam de laboribus ſuſcepti operis uirtus ipſa ſibi magnum eſt præciū.

Probi uiri eſt

Non oīa ſcie panc.

Iniquitas de prauat

Lupus in fabula

Nauis nō eſt deſtu.

Mite inge: prodē. Gratia grām

F.SF.

Virtus ſibi merces

Et ſat erit nobis:ſi relatu digna uidebuntur officia noſtra. Sed a ſummo deo
huius noſtri operis pricipium ſumetur. Nam quicquid eſt. Dei uirtus eſt &
Dei eſt ſapientia:& ſcientia. Abſoluto opere gratias etiã Deo:ſi non pro digni
tate:ſaltem pro facultate noſtra agemus. Eo igitur inuocato ad principis re/
grediamur ſermonem. A quo bonorum malorumq; omnium torrens in totũ — Torrens pa.
populum uelut a perenni quodam fonte emanat. Qui ſi eius dignitates:am
plitudinẽ:honores: potentiam reſpicimus: princeps profecto terreſtris eſt
Deus. At ſi eius motus:curas: pericula: imbecillitatẽ & cætera quæ huma/ — Deus ter.
nam fragilitatem indicant:quid aliud eſſe poteſt quam:ut cæteri:interiturum
animal? Proinde quum omnes mortale corpus induamur putri limo concre
tum ſpolium:& animam a deo imortalem recipiamus:debet generoſus prin/
ceps quæ animi decoramẽta ſunt:totis uiribus adniti. Et deũ ꝑpetuo omni — Deũ immita
bus officijs imitari. Tum potiſſimum deum imitatur:ſi ſe beneficijs ſuperari — mur
non permittit. Si potius ſimplices:ac bonos amicos amat quam uerſutos & — Simplex hõ
adulatores. Simplices ea ratione intelligimus:qui nihil ingenij ad malum ha/
bent:ſed candidam ueritatẽ amplectuntur. Qui de uirtutibus principes cõ/
pellare ſolent:quia ueritas in nuda ſimplicitate conſiſtit: nec mendacij indi/ — Veritas ubi
get fulturis. Sicut nec religio ipſa debet cõtaminari figmentis. Nã teſte augu — Auguſtinus
ſtino:ubi adiunctum ſubolet mendacium:ueritatis illico minuitur ac labefa/
ctatur authoritas. Cupio o princeps inclyte ut huic ueritati ad te pateat adi/
tus:ut non ſemper ego & mei indigeamus. Quamuis tamen ego paucis ſim
contentus: uerum deus ſolus rei nullius indiget. Et mortui nil uoce petunt:
ſed uiuentes uel maxime pueri ac ſenes plurimis indigent. Ij profecto ad deũ
proximiores fiunt:qui nullis aut quam minimis egent. Qualis eſt cremonẽ/
ſis ille meus eremi cultor: homo cognomẽto bonus:uel ille olim Diuus Ioã. — Eremi
Baptiſta:aut ſi licet inter hos cõnumerare:Hercules:qui pelle dumtaxat indu
tus incedebat:Ij quia humanarum rerũ nihil deſyderãtes nec inopia: nec mi/
ſeria laborabant. Immo uirtute ſua calamitatem ab alijs propellebant. Et ta/ — Qui non la-
men mortalium omnium præſtantiores habiti ſunt. Nec aliquis repertus qui — borant
eos æquauerit:aut uicerit uitæ continentia:in qua illi moderate uiuere uolue
runt & non indulgere delitijs. Nec erant inconſtantes:nam qui nulla Fortu — Qui nũqñã
na quieſcunt contenti:& omniũ pœnitet: præſentia ferre nõ poſſunt: & ab/ — contenti
ſentia continuo deſyderant. Hyeme æſtatem uolunt: æſtate rurſus hyemẽ:
uelut ægrotantes moroſi & queruli. Cæterũ nos ut dixi indigemus quia ho/
mines ſumus:& humanum nihil a me alienum puto. Non nos philoſophi
mordeant:q; laborem:petam: conquerar: nam ridiculum omnino eſt litera/
rum ſtudioſos inuicem lites inter ſe agitare:eos præſertim uelut plauſtra cõ/
uicijs onuſta:alta uoce uociferantes:pertinacia contendentes:quum contro/ — Litterati liti-
uerſias illis componi oporteret. Ideo ij me culpant: qd ſim pene importunus — gantes
in petendo in his aduerſis temporibus ab excellentia tua mutuum meum:
Quod in peioribus & infælicioribus tibi mutuauimus. Id licet a te uix præ/
ſcriptum ſit:quum pro magna parte decenniũ excedat:attamen huic rei quæ — Meum iure
uitio labes latet? ſi meũ:iure meum poſco? Verũ ſi illorũ uitã obſeruabimus — meum.
qui tantoopere aliena uellicant: comperiemus eam ab ipſorum uerbis præce

ptiſq;longe abire. Nam qui proclamant ſpernendam eſſe pecuniam : iȷ ma-
xime omni fœnore & omni flagitiorum genere:diuitijs inhiant. Ita eſt profe-
Gloria — cto qui uerbis gloriam aſpernantur: ad eam omni properant curſu : ſicut qui
Voluptas — uoluptatẽ inceſſunt ore:clanculũ ad eã cõfluũt. Poſſem ſi uellẽ clauũ clauo
extrudere: ſed ſatis eſt has aniles fabulas uulgaribus uerbis purgare. Sciẽtes
ꝙ mali plerũq; male peunt digni noſtro ſenes cõtẽptu. Q ui canicie & niuo
ſa barba ab infantibus tantũ differũt:Idonei tñ cõfingẽdis mẽdaciis:qui the
ſaurum e ſomno ſperãtes in fine carbones offendunt. Hi ſuo dolo adiurati ue
lut in Pelei nuptiis malũ diſcordiarum:tãta belli ſemina iter principes catho-
licos diſſeminarũt: ut nõ minori hic incẽdio exarſerimus quã olim Iliũ Pari-
dis iudicio. Sermo illis mollis. At cõſilium quum efferũt pernitioſum & peſ-
Saleopus — ſimum eſt. Abſtineo eorũ propagãdo noie:nõ enim quemq̃ probo uiro crimi
nibus accuſare licet. Sapiẽtiſſime princeps: ſaleopus eſt in cõſtituẽdis magi
ſtratibus. Et ſi ſydus ex occulti mirãda potẽtia fati:multum poſſe uideat : In
Ventidius — tantũ quod ſeruis regna dabũt captiuis fata triumphos. Nã Vẽtidius bene-
ficio ſyderũ accedẽte improborũ ambitione : ad conſulatum prouectus eſt.
Homo picẽs genere:& loco humili natus quem puerum cum matre captũ
Põpeius ſtrabo — Pompeius ſtrabo magni Pompei pater Aſculo ſubacto iter cæteros ante cur
rum triumphans ſinu matris iacentem duxit. Mox adultus mulis & uehicu-
lis ſibi comparabat uictum:in. C. Cæſaris beniuolentiã peruenit:cuius fauore
multas eſt conſecutus adminiſtrationes:inde Põtificatũ:cõſulatũq; adeptus
eſt. Q uã rem quũ non æquo aio ferret populus:ſunt iacti uerſiculi per uias.
Concurrite oẽs augures haruſpices portentum inuſitatũ conflatũ eſt recens:
nam mulos qui fricabat conſul factus eſt. Inſignem horum calumniãdi petu-
lantiam ferre nequeo. Nuper in hanc urbem pedibus qui albis uenere ab ara
tro. Q uum non uereantur irridere ſenẽ:moribus & ætate uenerabilem. Q ui
& ſi non ſit cultus ueſtibus in hac infælicitate temporum (ubi informia de-
cent:& uitiũ non eſt quod neceſſitati paret) tñ principi optimo nõ is: qualis
Vituperare improbi eſt. — alijs leuiter uidetur:haberi ſolet. Commune infortunium & pſentem rerum
conditionem uituperare:improbi eſt:ne dicam ſtulti. Sed profecto ſapiẽtius
ille agit qui a contentionibus abſtinet. Reſpondendum quandoq; ijs neceſſe
eſt:ut ſuam tandem norint ſtultitiam:quã ſapientiã putant præcipuã: ſi quid
in aliorũ inuentis uitio uertant. Sed tu ſapiẽtiſſime princeps noſter huiuſce
Gen⁹ euita. — genus hominum euitabis:qui in detrahẽdo oẽm operam ponũt:aut maximã
uitæ partẽ in ſomno abſumũt. Dormiunt pfecto dũ uigilant:& ſi qd uigilãt
cõſilia maledictis circũſcribũt. Nõ deſpero ſane ego:etiã ꝙ me ſæpe ſpes fru
ſtratũ habuit. Sed doleo ꝙ una ſum cũ his naui uectus: q̃ bonorũ ui rorũ po
tius q̃ malorũ piculũ cõtinebat. Nec ppea me iſælicẽ puto:ꝙ neglectui ſim
Vere infelix. — habitus. Ille uere iſælix eſt q iſælicitatẽ ai ſui nõ ſentit. At ſentit ille q icipit re-
ſipiſcere. Nã ſui morbi magnitudinẽ agnoſcerẽ primus eſt ad ſanitatẽ gradus.
primus gradus ad ſan. — Iccirco ſceleratis iraſci & minitari par eſt:& iproborũ pfidiã corripere meritũ:
ut ex eo icipiãt aliter ſe haberi. Mali ſunt iȷ pfecto q priuatã gerũt iniuriã: ſed
Qui mali — multo mortaliũ peſſimi illi q conſilio auribus principũ inſtillant uenenũ:
pluto — unde Pluto tanta pugnãdi furia nr̃os reges & pricipes inflãmauit: ut iã rapi

nis:ſanguine:cædibus:ruinis: icẽdio cũcta permiſcuerit. Tãq; diuerſis inter
ſe hoĩes odijs diſtraxerit ut nulla extẽterã ſancta fœdera tam ſancta tẽpla:qn
fuerint omni ex parte fœdata. Profecto qui ad libidinem bellum ſuadẽt nec iu
re ſtatuunt:ij omne malum prædicant introducuntq;. At rem præclarã optãt
& ſalutem qui pro omnium quiete conſulunt:humanam ſane fœlicitatem illi
exprimunt qui pacem procurant. Ideo bellum inter nos ad unius aut ad alte
rius conſilium moueri non debet. Nam quod ſemel cœptum eſt:haud facile
deſinit. Oriuntur plerunq; ex malis mala:& bellum ex bello ſeritur. Bellis cõ — Malũ malo
flatis minus excogitaui fore malum':ſi genus hominum peſſimum pecunijs
maximis cõductum periculis obijciatur. Rebus publicis ingens cõparabit
beneficium:ſi colluuies improborum & tetra & ſordida ex populo fex bello — Colluuies iproborum
abſumatur. Tũc urbibus contagione purgatis: pax bonis & fidelibus ſtatui — perire bonũ.
tur. Sæpe naſcit' ex interitu multitudinis melior ſtatus pro bonis & cõditio.
Intereſt reip. ut mali pereãt & boni uiuãt. Sapiẽtis eſt medici aliquãdo mor-
bũ ueneno curare. Sed belli nefas eſt eſſe ſine iuſta cauſa ſtudioſum. Quũ — Morbum ueneno curare
nulla auri uis ſatis ſit illi principi cui alendus eſt exercitus. Tunc enim tantũ
unicuiq; remanet proprium:quantum regis benignitas non ademerit. Iam ſu
mus edocti:quid belli improborum conſilia effecerint. Sicut ſane mala alimẽ — Mala cõſilia
ta corpus inficiunt:ſic peſſima apud principes conſilia rempublicam peruer-
tunt. Iccirco is nõ facile bellum ſuſcipit qui publicum bonum ſpectat. Afli-
cta eſt reſp. chriſtiana:dum quis ſuis inſeruit affectibus. Magnũ ijs honoris
partum eſt decus qui tanta belli incendia extinxere: qui tanta ingenij ſapien-
tia uſi: ut æſtuantes principum animos placatos reddiderint:digni profecto
immortali ſtatuarum memoria:Et quorum omni tempore laudem: laureatæ — Dignitatuis
prædicẽt linguæ. Illis uera nobilitas:ſi quidem ea eſt non ſolum quæ:ex præ
claris natalibus:ex maiorum ſanguine:uel antiquis opibus:ſed ex uera uirtu — Nobilitas uera
te:ex uera probitate atq; ex recte factis & bonarũ diſciplinarum cognitione
proficiſcitur. Vera profecto nobilitas ſuis lucet moribus:præclaro uitæ inſti-
tuto illuſtrior:nõ ex imaginibus in qbus ſi quid ineſt laudis: id ingenio picto
ris debetur. Illi profecto longe aberrant qui fucata nobilitatis imagine iactant
ſe eſſe nobiles:aut ex diuitijs male partis: aut longa ſuorum maiorum ſerie:
quum ſint ignobiles ob uitam ſceleribus fœdatam. Nõ enim nobilitas eſt he
reditaria nec a parentibus teſtamento relinqui poteſt. Sed unus quiſq; uir- — Nobilitas nõ eſt hiditaria
tutum meritis fieri poteſt nobilis. Fatemur tamen multos extitiſſe qui obſcu
ris orti parentibus: ad ſummam peruenerũt dignitatem:atq; uirtutis ſplen-
dore ſe in cõſpectu omnium fecerũt claros & ſe nobiles conſtituerũt. Cõtra
fuiſſe plurimos:qui claris æditi parentibus: in ſcelera uaria delapſi lucẽ quã
a ſuis maioribus acceperant:in tenebras cõuerterũt. Nec fructus eſt generis
tabula iactare capaci: dictatores aut reges: ſi male uiuitur: tota licet ueteres
exornent undiq; ceræ atria. Nam prima ſunt animi bona: quis enim genero-
ſum dixerit hunc: qui indignus genere & præclaro noĩe tantũ:inſignis: nanũ
cuiuſdẽ Atlanta uocamus: Aethyopẽ cygnum. Deniq; facias oportet aliqd
propter quod fias nobilis. Sed ſæpe de ima plebe aliquis naſcitur: qui defen- — Facere oportet
dit nobilis indocti cauſas: & iuris nodos: & legum ænigmata ſoluit. Miſerũ

eſt profecto aliorum incumbere famæ. Sed ille ueræ nobilitatis utitur officio
qui putat ſummum eſſe nefas præferre hanc uitam ſummæ honeſtati : & pro
pter hanc uitam: negligere præſcripta officia: qbus uiri nobiles ſimus : Tum
Principiũ nobile — nobiſcum naſci nobilitas incipit: quum aliqd præclare meditamur agere. Le-
gimus ꝙ Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit: Arpinas alius uolſco
rum in monte ſolebat Poſcere mercedes alieno laſſus aratro. Hic tñ & Cym
bros & ſumma pericula rerum Excipit & ſolus trepidantem protegit urbem.
Nec ignoramus: libera ſi dentur populo ſuffragia: quis tam perditus ut dubi
tet Senecam præferre Neroĩſ' quo fit ut admonendi ſint principes maxima di
ligentia utantur: ut ueri nobiles in exercendis magiſtratibus preſcribantur.
Longe a politicis actionibus rureſtria ingenia : præſertim ſi rudi natura pra-
uiſqꝫ redundant uitijs. Sunt qui luxu & ueſtium apparatu ſuam excolãt no
Rureſtria ingenia — bilitatem: ſed in hoc magiſtra uitæ mediocritas dimenſum habet: qualem mi-
F.SF. — tiſſimus princeps noſter præ oculis ſemper habet: qui rationem temporũ ob-
ſeruans: nobis pulcherrimum uitæ inſtitutum oſtendit. Virtutem Fortunæ
haud æquat conditionibus: in quibus multi inſaniunt: in quibus miſere ſe in
uoluunt. Qui neqꝫ in tam breui uiuendi curriculo : quid recta ratio expetat:
ullo modo uident: apud quos uirtus tantum laudatur: deinde alget. Demẽtia
obcecati proruunt in omnem habendi rabiẽ. Quum in extorquendis pecu-
nijs omne bonum poſuerint. Qui uiri profecto mihi graues non uidentur:
quamuis canitie reſperſi & barbã promiſſam gerant: qd ſi prudẽtiam a longis
Prudentia a barbis — æſtimes barbis & fortem & ſapientem animum : nimirum præ cæteris hircus
omnibus anteferretur. Nos his artium inſidijs: neqꝫ aurum neqꝫ fauorẽ neqꝫ
dignitatem uolumus: licet nunc inſtet ſenectutis inopia: ſed eam expellemus
uolente numine: ſi redditus facultatum noſtratum per annum dumtaxat per
cipere in pace potuerimus. Damnẽt (eſto) paupertatem impij: quibus nulla
eſt candida mens: qui nullam ſupereſſe an.mam putant. Nos eam bonam pu
tamus. Quippe quæ hominem emendatum maxime reddit. Bona inquã eſt
Paupertas bona — paupertas ſi non laſciuit ocio : ſi læta honeſtate uenit. Mihi uero ſat eſt inter
honeſtos haberi proceres: atqꝫ inter eos qui uere credunt: poſt peractam uitã
præmia eſſe uirtuti conſtituta: uitijs decreta ſupplicia. Et Dæmones flagella
turos hominum ſcelera: id præſertim punituros: quod nefandiſſimum eſt &
Parcere uerbis — quo nihil eſt deteſtabilius immortali Deo. Parco uerbis pro pudore adoleſcẽ
tium: ut ne dictis mentes inficiant: ſed uirtutibus inhæreant: praua declinent:
recta ſequantur. Pudendum quidem eſt: & enorme ſcelus: nec ſecretum diu
uiuẽdũ recte — tius cubat. Quippe ut ſerui taceant : iumenta loquentur. Iccirco uiuen-
dum eſt ſemper recte: cum propter plurima: tum ijs præcipue cauſis ut lin-
guas mancipiorum cõtemnamus: nam lingua mali: pars eſt peſſima. Proinde
Pro inguine non labo- — tutius eſt ne erucis imprimamus dentẽ: ne paſcatur pro inguine uenter : ſed
Vlyſſei uelut Siculos cantus effugiamus remige ſurdo: periculũ euadamus
ut inhoneſtæ uoluptates deluſæ: dolore furẽtes in mare præcipitent. Quod
erit profecto: ſi ſceleſtium deuitabimus prauam conſuetudinem. Ideo pau-
Nihil ditius — pertatem non deteſtamur : quum ex ea plurima bona eueniant. Nihil ditius
eſſe poteſt: quam contemptis opibus: tranquillo uiuere animo : cũ dei timo-

te. Qui plus equo diuitias amant: parum cœleſtia ſapiũt. Dãda utiq; Cæſari:
quæ ſunt Cæſaris Sed nec adimẽda deo q̃ ſunt dei. Plus Cæſarẽ plus æquo
amare principẽ: q̃ imẽſum deũ ſtultiſſimum eſt. Tũc ſero ſapimus quũ ob
diuitias ob principes deũ ſero amamus. Tunc q̃dã incipiunt bene agere: quũ
male agere nõ poſſunt. Audendũ ſemp in bonum etiã ſero: ſi malum odio in
cipit haberi. Nos ſcelera uirtutũ p̃ſidio deteſtãmur: atq; fugimus. Et uigilijs
noſtrorũ laborũ gaudemus: nã ſua cuiq; inuenta placent. Sic coruo ſuus pul
lus: ſic ſuus ſimiæ catulus: ita tamen mea mihimet placẽt: ut aliena nõ dam-
nem: imortali deo gratias ago: q̃d his me uoluit in terra uiuere donis: ut for-
tunæ meæ nõ pœniteat. Quid maius mihi cõtingere potuiſſet q̃ grata uxor
nobilis: pudiciſſima: decora prudẽs: cuius ſolertia: & delitijs plurimum com
munis pollet domus? Quæcũq; ſors utriq; æqua: eadẽ fortuna: lectus ſemp
idẽ: caſtiſſimus amãtiſſimus: ex quo nobis iucũda ꝓles: tã multi liberi cões
dotibus animi & corporis exculti & inſignes: tam nobis parentibus obſe-
quentes: ut maior fælicitas: (abſit inuidia uerbo) in hac caduca ualle: mihi
euenire nõ potuerit. Ius mutuũ proinde corporum noſtrorum ſanctiſſime
cuſtoditum ut ex duobus credas non aliud eſſe quã unum: nec eſt tam ſan-
cta religio: quæ odijs: quæ iurgijs ita penitus ſit uacua: ut eſt familia noſtra.
Pro quibus Dei mũeribus ad terrã me proſterno: & oculos ad celũ iaculor:
gratiaſq; ꝓ immenſa bonitate in æternum ago. Illud quoq; neq; paruum exi
ſtimantes: quod ſeorſum a publicis rebus conſtituti: maliuolorum opera: ad
hæc deuenerimus operoſa ocia: ut his ſcribendis conſuleremus poſteritati.
Sic Cicero ob caſus aduerſos multa quæ nũc pene omnibus uiuentibus cõ
ducunt elaborauit quæ continuis actionibus in repu. in lucem prodire nõ
ualuiſſent. Sanctum id profecto ocium eſt: unde fælicitas uitæ humanæ ini-
tium ſumit. Quæ conſiſtit. In tranquillitate animi contemplando numen.
Q̃d uoluptate deliniti: ſenſuq; hallucinanties haud cogneſcunt. Hinc in-
uiti: Et anxie indignabundi e uita hac diuelluntur damnato euidenter ſigno:
mens. n. mali cõſcia: occulto quoppiam iminentis pœnæ præſagio exitum re
formidat. Ij genus hominum ſunt: qui apud principes calũnijs bonũ quẽq;
inſectant̃ ſeq; ut probos oſtendant: aliena uellicant. Sed duo Imprimis prin
cipi uigilanda: nẽ quid lingua mordeat: ne quid manus rapiat. Multa his re-
motis ſcelerũ ſeges radicitus cõuelletur. Peribũt fraudes: furti: rapinæ: rixe:
tumultus: iurgia: ſeditiones: ueneficia: Pecuniam princeps retineat non aua-
ritiæ cauſa: ſed pro bono publico. Ea eſt ratione inuenta: ut per eam: uictus
etiam uiuendi modus mortali generi ſit paratior. Multa gremio natura effun
dit ſuo: ad pulchritudinem rerum: ad perfectionem mundi: ad neceſſitatẽ ſed
peruertunt auaræ hominum mentes omne rationis decus. Quid non Mor
talia pectora cogis auri ſacra fames? Quãta uis mortalium pro habẽdo auro
quottidie perit? miſerum mortale genus quod tantopere in his laborat: in
quibus paratã ſemper inuenit perniciem. Natura fecit ut ſine uſu auri homo
uiuere poſſit. Verum hominum ſtultitia pretium raritati fecit. Sicut etiã uo
luptates cõmendat rarior uſus. At aerẽ: aquã: tellurẽ: ignẽ: tanq̃ neceſſaria in
ꝓ patulo natura: mr̃i dulgẽtiſſima poſuit. Sed q̃ parũ ꝓfutura & ut plurimũ

Amamus noſtra.

Quæ grata bẽ nũi.

Ius mutuũ

Iaculari oculos

Felicitas humana

Mens conſcia

Lingua mordax

Manus rapax

Retinenda pecunia.

Pecu. cur inuentu.

Auaræ mentes.

Pretiũ raritati.

Quæ in propatulo

nocitura in uiſceribus terræ ſe mouet & abſcondit. Mali ſunt illi profecto:ne dicam inſanos & impios qui diuitias uelut numina adorant. Qui omnē honorem putant diuitibus impendendum. Quum uirtuti cuncta parere deberent:ut per eas magis cognoſcamus & amemus deum. Tu uero princeps noſter inclyte:ita diuitias uelim ames ut his populi tui iuuentur: Male conſulunt principibus nonnulli:eſſe extenuandos opibus populos:ne nimis diuitijs laſciuiāt. Sed deprimēdos egeſtate & paupertate. Quippe omnem uim animis generoſis neceſſitas affert rebellandi. Quum tutius fore exiſtimo demereri omniū animos liberalitate. Amare & redamari a populis tutiſſimum præſidium eſt. Diuitiæ ſuis laboribus partæ nullo pacto ut diximus turpiter profundendæ ſunt. Sed conſeruandæ ut his obuiam humanis neceſſitatibus eamus. Fateor equidem princeps humaniſſime:ſi ea mihi pecuniarum facultas his temporibus adfuiſſet:quæ erat tūc quum excellētiſſimus frater tuus e germania regreſſus profecto tanta incommoda nō toleraſſemus. Faceſſant qui de me tantopere nugantur:ꝙ poſt in patriam ſfortianorum aduentum: ſumus facti ditiores. Manifeſtum quippe eſt uniuerſæ inſubriæ:quid egerim Sane ego ſummopere gaudeo: ꝙ mea itegritas omnibus cognita eſt. Teſtes ſunt multi quibus in illa rerum penuria quantū profuerim. Teſtis eſt ciuitas mediolanenſis quantum in eo fameſcentiū tumultu a me. Fuerit adiuta. Teſtis es tu ſapientiſſime princeps an opes cunctæ meæ an ego an mea omnia tibi cōtinuo paruerit. Tollo manus meaq; in aperto ante tribunal exhibeo: ſi quid unquam ſi quid eo tempore quo ſuper edicto cæſareo:tuo pariter ducali edicto:quum commiſſarius eram:ſenator:præfectus criminalium: ſuper rebelles:ac liquidationes ſiquid per me dico extortum eſt:compareant:dicāt accuſent:adſum ſiſto pedes: palam fateor: nihil aquouis quicquam habuimus:niſi id quod iure:& decreto principum conceſſum eſt. Conſciētia mens recto profecta ſemper læta eſt. Cæterum repetamus ꝙ̄ conſulta peſſime præferant ij qui exactiones in populum frequenter exigendas cōſulunt: quum nihil odioſius in principes eſſe puto. Quippe nullibi plures reperiuntur cauſæ quæ ſe obnoxias mutationi præſtent:quam ibi:ubi mēdicat populus:nullibi propenſius ſtudium ad nouitatem quam ubi minime placet præſens uitæ ſtatus:nec ulli audacior impetus ad conturbanda omnia quam illi cui eſt ſpes aliunde rapere atq; ex ſuis nihil amittere. Quid principis maieſtati indecentius quam imperium habere ſuper mendicos. Citabimus uirū fortem Fabritium Romanum:qui dixit male ſe imperare diuitibus quam ſe eſſe diuitē. Sed nos procliuibus in rapinam uelut ſurdiſſimis narramus fabulas. Nec mirum ſane animalia quoq; metus carēdi cibo auida in rapinam trahit. At auaros homines nulla habēdi ſacietas implet. Nulla eos inflat ad ſummum gloria qui cæteros antecellere cupiunt. Ideo publice rei ſtatus ijs uitijs maxime dilabitur. Ad hæc me ipſum melior uelut a publica reip. ſcheda rem meam cōpono & familiam. In primis ſum in proximum iniuria uacuus:& ſi nō diues: innocens tamen ac hilaris:genio meo honeſte indulgeo. Et ſi quid aduerſi contingit:magnam moleſtiæ partem adimit uxor inuiolabili thoro amantiſſima. Alter alterum aut cōſolatur aut præſentia iuuat. Et ſi quid forte qd ſuaue

Diuitias adorant

Amari & redamari

In penuria teſtes

Si qd extortum

Pronitas ad nouitatem

imperare mēdicis

Sacietas habendi

Vxor amantiſſima

quod bonum:& fælix accidat:uterq; in alterum impartitur libens.Et ſic mu-
tuo beneficio dei utriq; alteris congratulamur inuicem . Habeo princeps mi F.SF.
candidiſſime:id uoto:det tibi immortalis Deus tuo ſimilem dignam thala-
mo:cuius complexu candidiſſimi ueniant principes:quorum ſplẽdore Italia
& totus orbis illuſtretur.Hoc eſt mihi maxime in uotis:quia te amo Dux in
clyte : atq; obſeruo etiam pluſquã ſoleo:& amabo quoad uitã uixero:nec ob
ſtabit quorũdam iniquitas quin te impenſe amem:licet laceſſant & oblatrẽt:
& putent ſe ſolos ſapere:ſe ſolos ſcire quid principibus conueniat:& præſtet.
Sed Deo placere ſumma eſt ſcientia:qui nõ humanis indiget obſequiis : nec
adulatione capitur.Et quicquid facit:gratis facit: nec ſua bona uendit morta Sũma ſcia
libus.Proĩde princeps humaniſſime ſi ſapis : a Deo ſapis : ſi uiuis a Deo ui-
uis:ſi regnas a Deo regnas.Mihi quoq; non paruam uoluptatem Deus ani- F.SF.
mo infundit meo.ꝙ his meditatiõibus delector/ꝙ has cõmẽter fruges: qui A deo ſapi.
bus cupio multis prodeſſe.Opus noſtrarũ Ouiliarum : munus ad tuam cel
ſitudinem: licet exiguum: tamẽ magnum amoris: & obſeruãtiæ in eam meæ Opus oui-liarum.
eſt monumẽtum: & ad amicorum camœnas:ſi quid utile: ſi quid iucundum
fuerit inſertum. Tum inimici ſi forte ad has lucubrationes diuerterint:reco-
gnoſcãt ſeſe:& boni fiant:aut minime mali.Sed uereor ne perſimiles illis ef-
ficiamur:qui inſanis mederi ſtudent.Sed non ita eſt.Ea uera inſania putatur: Vera inſania
cupiditatibus non mederi ſuis:& ſemper indulgere delitiis.Maxime ii quoq;
mortales inſaniunt:qui uerum uſum peruertunt in ſingulis rebus . Modum Vorax
in cunctis ſtatuit Deus:ut iis:quæ ad uſum hominum creaſſet:moderate ute
remur.At uorax:& intemperans:rebus uult omnibus una cœna repleri.Vn-
di: parta mari:terraq; non putat gulæ:atq; uentri ſufficere.Ab extremis mũ-
di finibus quæritat:quæ palato blandiantur.Noſtris peregrina præferẽs:ſum
ptuoſa frugalibus:rara inuentu:his quæ facile ſe offerũt:mala potius eligẽs:
quam bona.Quæ nos ad magnam miſeriam:ærumnãq; perducunt. Quum
alimenta deligi debent:quæ faciliori modo comparari poſſunt : malũt eſſe I[illegible]
corpore male affecto:quam ab inſanis uoluptatibus abſtinere.Cyrus: cui in Cirus
uitato ab amico ſatis erat panis:quia erat cœnaturus apud fontem:ultra no-
nageſimum annum:ſenex admodum uixit ſine ullo dolore:& corporis ua-
litudine.Cuius regno termini erant ad orientem:mare rubrum: & Aſia. Ad
ſeptentrionem:pontus Euxinus.Ad occidẽtẽ Cyprus :& Aegyptus.Ad me
ridiem Aethyopia:Quod ſi uniuerſa ingenia conſyderabimus: maximã ho
minum partem dementia laborare comperiemus:qui neq; cibis gaudent ſalu
berrimis/nec optimis actionibus:nec utiliſſimis diſciplinis utuntur:uolupta
tibus deliniti:nihilq; earũ rerum:quæ ad bene/ beateq; uiuendum ſpectant:
agere ſtudent.Recte admonet conciues ſuos Scipio Vegius : inter omnes Scipio uegi⁹
medicos peritiſſimus:ſi incolumiores eſſe cupiunt : cibis aſſueſcant leuiori-
bus: & ſimplicioribus . Enim uero Mediolanũ:alioq urbs ampliſſima:& præ Mediolanũ
clariſſima:artibus cunctis mirifica:diſciplinis:& inſtitutis:& legibus ornatiſ-
ſima:merito princeps urbium:opibus/ populo & nobilitate:quod nũc his ui Quatuor ui
tiis laborat:negligentia reip.intemperie gulæ:luxuria:& factione: præclare ſe tia Medi.
haberet:ſi ſui Aeſculapii pareret monitis.Eſt hic profecto multiplici uirtute

excellens:non minor re:quam opinione celebrior:ampliſſimis dignitatibus:
præclaris legationibus ſumma cum fide ac diligentia:functus:magnam apud
exteros:magnam apud nos laudem conſecutus eſt:una cū Reuereñ. Geor/
Georgiꝰ andreaſius
gio Andreaſio:qui ſuo ingenio:ac uirtute apud ſanctiſſimum Pontificem no
ſtrum: & inuictiſſimum Cæſarem:tam egregiam operam edidere:ut nos: &
optimum Ducem noſtrū præſentibus e malis eripuere & a futurorū quoqꝫ
metu liberauerunt.Ideo immortali laude dignum uobis auguror uiri eminē
tiſſimi:qui pacem procurauiſtis: digni eſtis profecto qui æterno præconio
ſemper uiuatis.Nam qui inter mortales pacem procurat:ſummum bonū in/
Digni præconio
troducit.Iccirco nomē apud reges & principes uniuerſi orbis terrarū adepti
eſtis:ut ubiqꝫ ſapientiſſimi:rerumqꝫ gerendarum conſultiſſimi:& ingenio mi
precatio iuſta.
tiſſimi:atqꝫ candidiſſimi habeamini.Has ob res quid pro uobis a Dijs imor/
talibus precer? Pro tāto beneficio quid perpetuo efflagitem? Nempe ut uos
ambos:quiſqꝫ impenſe diligat:quiſqꝫ impenſe laudet:impenſe iuuet. Dii ſer/
uent uos fælices:ab improborum dolis:tutos reddant ab his: qui mendaciū
ueritati longe ante ponunt.Ii profecto ſunt:qui calumniis maxime delectan/
tur:& in bonos quoſqꝫ malignam operam cudunt apud principes. Ideo non
Quid inhumanu
debent boni principes omnia facile credere.Nec Socrati credant:niſi euidēti
ratione explicitum.Amicum.n.& ſeruum fidum propellere: ob alienam inui
diam inhumanum eſt:benemerentibus aduerſari ingratiſſimū:affligere im/
prudentia dux
piiſſimum eſt.Proinde prudentiam: quæ dux & magiſtra uitæ eſt princeps
debet ante oculos gerere:ne ab inuidorum dolis cōturbetur:qui non ſuis cō
modis proſperitatem:ſed ex alienis incōmodis metiuntur.Tu Princeps no/
F.SF.
ſter:qui a natura eruditus es(in te.n.omnia uirtutum lumina Apparent)ab
his hominibus cauere debes:qui inuidiæ alumni ſunt:& ſapientiam ſequi re
Viſus cici
nuunt:quæ multis etiam imperiis eſt ante ponenda.Qua regnante nemo ſu
pra hominem eſt in ſecundis rebus elatus.Hæc magnos ſemper præcedebat
reges.Ideo Cyrus ſapientiſſimus:ciues ſuos alienigenis præferebat: & ciui/
bus familiares:& familiaribus ſanguine coniunctos: quos amicitia inſupera
bili & mira charitate proſequebatur. Qui ſuos adiuuat: ſeipſum cuſtodit:
propinqui amandi
Nullis melius gratificari principes poſſunt:quam affinibus.Nam nemo p/
pinquis celerius audit:nemo in periculis præſtantius occurrit Auget.n.be/
niuolentiam cognationis uinculum.Demōſtrauit per id tempus quantum
uera affinitas rebus humanis perpollet:dum tuo imperio fortuna inſidiabat
Io.pa. ſfor.
princeps excelſus frater tuus Ioannes Paulus Sfortia animo inuictus & cā/
dida fide eminētiſſimus:quanta conſtantia(Dii boni)quanto labore: in tuē
da Mediolanenſi arce:in defendenda laudēſi urbe pro te operam nauauerit.
Nemo eſt:qui tam egregium facinus audiens:non ſummis laudibus extol/
lat. Sunt & alii Princeps noſter cādidiſſime:qui pro ſalute tua plurimum la
borauerūt:qui euidentiſſima pericula non recuſarunt:non labores:non mo/
leſtias:non uigilias:non ardentes æſtus ſubterfugere.Hos neceſſe eſt ames:
Semita uera
hos te decet magnis honoribus:& muneribus augere. Hæc eſt Magni ani/
mi uera ſemita:& unica uirtutis nobilitas:eos amare:eos extollere: per quos
plurima bona tibi & reip.euenere,ſic eris fortunæ uictor:ſic in te: nullū eius

erit numen:quum tanta circumſultus ſapientia: omnes animi cupiditates de- F.SF.
uincens:eos ames:quos amare debes. Tunc enim bene beateq; princeps ui-
uere incipit:quum nihil habet cum fortuna commertij. Omnia a Dei ſapien- Cōmertium cū fortuna.
tia pendere exiſtimat:qui cuncta regi prouidentia putat: ſic ſe informat: ut q̄
extra ſe gerantur a ſe geri uideantur:ſic erit: quum unum caput ſuis mēbris
uniformiter eminet. Proinde curandum ut nulli factionum ſtudio incum- ciues diuerſi
bant ciues:niſi diuerſis æmulationibus ad unum tendant bonum. Quæ in-
ſtituta plurimum Veneti uidentur retinere:quū nihil impenſius curent in ea
rep. magis uigere quam publicum. & ſi innumeræ priuatorum curæ:diuerſis Veneti duta.
ſibi occupatæ negocijs:unum tamen ordinis typum habent: uident obſer-
uant. Proinde in æternum duraturam autumo:(quātum humana aſſequi cō
iectura licet.) Ambitionis:& factionū:extirpatis penitus radicibus: & dome
ſtico auulſo diſſidio:nihil periculi timere poteſt. Multas urbes:multas opes:
& ciues:diſcordia male perdit. Ibi ideo non mirum ſi bonæ creſcunt artes:ſi
plurima pacis ornamenta præſtant:ſi plurima ciuium togata nobilitas:& pru
dentia:qua plurimum per totum orbem pollent. Nunc tantæ urbis decus:&
ſanctam morum maieſtatem:apud nos hic:unus poſt alterū: oratores apud
tuam excellentiam. M. Antonius:& Gabriel: ambo una nobiliſſima familia M. Ant. ga bnel uenetei
Venetei:oſtendunt: & repreſentant:uiri utriq; rerum uſu:& prudentia: & di-
ſciplinarum bonarum eruditione:& omni uirtutum genere clariſſimi:profe-
cto omni ſæculo amandi & obſeruandi a nobis:quum ipſi tanto noſtrū prin
cipem amore proſequant̄:& integris conſilijs:ei bene eſſe cupiunt & optant:
non aliter quam Perbonus:qui intimo ſtudioſus animo Principē gero meū:
qui noſtro ſacro nomine quicquid illi fauſte dici poteſt: auguror:& opto. Sæ
pe dia nomina rebus dicta ſuper:opem afferunt & occulta remedia inſpirāt: Dia nomia
Videt Deus:& pijs officijs adeſt: fauet bonis: deſpicit malos & qui optant:
& ambiunt indecenter honores: unde caſus ſit celſior: & impulſu præceps
immane ruinæ: Hoc craſſos: hoc Pompeios euertit: & multos obruit gloria
paucorum:& laudis:tituliq; cupido. Ve reip. ubi terū copiam pauci impro-
bi inter ſeſe partiuntur:& reliquis omnibus relinquitur inopia. Verū cautus Paterfamilias
paterfamilias ſuem ſaginatum ad paſcendam familiam hyeme iugulat. Non
ſumus ita inſolentes:ut audeamus ſapienti principi uerba dare: quod difficil
limū eſſet. Niſi plurima ætas:& lōgus rerum uſus me impelleret: ut hæc ad
uitæ commoda:& optimum reip. tegimen:proderemus. Multa bona conſilia Caſus dat conſi.
adducit caſus: quibus excogitandis nullum potuiſſet ingenium ſufficere.
Quicquid enim eſt:uel ingeniū inuenit:uel caſus reperit. In primis illud ſta-
tuendum eſt optime princeps:nihil credere ſine ratione. Nōne dempto a cor
pore ſpiritu illico dilabuntur uires? ſic ſi rationem tollas: perit omnis melior
pars hominis. Cupimus bonis uiris locum eſſe in rep. honeſtum. Cupimus
malos:& rapaces amoueri:ut omnia omnibus commodiora fiant. Agricolæ
eſt colere agrum:animalia nutrire:res tempori comparare ſuo. Boues uehen-
di:adiuuandiq; coloni laborem ſubeunt. Sed poſtquam facti laboribus ſunt
inutiles:in cibū tandem abeunt. Sic improbi exactores:ac exactionum calli Tolerantur mali
di inuentores:dum temporum qualitas:ac belli neceſſitas cogit: tolerantur.

præmiiſq; interdum honorantur:mox ſedatis rebus:una cũ colluuie impro-
borum militum deligãtur cruci:aut ligoni: aut exercendis uomeribus deſti-
nantur:quorum interitus populo fit ſalus:qui antea belli tempeſtate plurimũ
lacerabatur. Pro temporum.n.occaſione ſapiens princeps quocunq; uiro ad
id utitur in quod cuiq; eſt procliuis animus. Non enim tempore eadem ſem-
per ſunt in prætio:nec eſt quiſq; humanã tam ſupra ſortem poſitus:ut ſolus
Solicitudo quæ nõ uni. fit naturæ ſolicitudo:quæ uniuerſos ex æquo fouet. Ideo princeps quamuis
ſis ſapiens arte:& ingenio iudicium Perboni tui compatris Chariſſimi :non
Verus ſapor aſpernaberis: cuius animi ingenuitatem:& pietatem erga te tuoſq; omnes p
turbulenta tempora cognouiſti. Verus rerum ſapor nõ mutatur. At iudiciũ
bonum ſub la.um morbo:aut mala conſuetudine:atq; cupidine plerunq; deprauatur. Sæpe im-
becillæ mentis homines bonum præ manibus uerſantes: non cognoſcũt niſi
ſublatum. Noſti humaniſſime Princeps quam ſi alienus a malo lucro: quan
tum omni tempore ambitione damnem: quam ſcelera cuncta odio habeam:
Tempore p̃tioſius ſed honoris mei nõ ſum neglector. Vellem tamen tot: & tanta noſtra officia
præmio aliquo fore comprobata:deſpectus eſſem:ne inglorius ne ue uiderer
tempus floridæ iuuẽtutis in caſſum cõtriuiſſe:quod:quo charius eſt:& præ
tioſius:eo magis a nobis perſpiciendum eſt: ne temere ſine fructu dilabatur.
Vite portio. Dum uires animi ſinũt: dum memor ueturæ ſenectæ:haud iners patiar labi.
Vigil aſto quãtum queo:ne reliquus ætatis floſculus inaniter abeat. Miſeræ
Gratiæ oĩa. quando breuiſſima uitæ portio eſt: Dum bibimus:dum ſerta:unguenta:puel
las poſcimus:obrepit non intellecta ſenectus. Nobis dei benigna gratia afflu
xit:quod mens ſana in corpore ſano eſt:ſine qua nihil extra molimur: illi no-
ſtros portamus cogitatus:illi uota:ſic tibi faciundum princeps inclyte:ſic cæ
teris bonis. Hæc uelut a limine ſalutamus. Nil habet generoſus ſpiritus im-
penſius curandum:quam quæ æterna ſunt. Quæ uero noſtris affixit pecto-
ribus natura:nõ relinquimus. Filij:& filiæ:uxor optima:nepotes:domeſticiq;
non paruæ mihi curæ ſunt:ne peccẽt:ne alienis mendicent domibus. Pro-
Sine pecũia cadit nobilitas inde danda mihi uenia:ſi mutuũ repoſco. Vrgẽt mille cauſæ: urget maxime:
pro filia ſoluendi dotis neceſſitas. Modeſtia tamen petimus duce. Scis enim
ſine pecuniæ uſu omnem penitus euerti nobilitatem:magnificentiam:ſplen-
dorem:maieſtatem:& uiuendi commoditatem:ſcis tibi eſſe decori: ſcis reipu.
maxime neceſſariam:& adiutricem:in belloq; neruũ potiſſimum: & uitæ hu
Natura obnoxia manæ oportunum fomentum. Quum uita ſit uariabilius nihil:fragilius ni-
hil:infirmius nihil maxime indiget pecuniæ auxilio: quando eam innumeris
caſibus:morbiſq; obnoxiam natura fecit. Profecto pecunia eſt inſtrumentũ
in rebus humanis pretioſum:ſi capulo coniunctum eſt ſapientiæ: propterea
q; uaſtæ ex ea & immenſæ cupiditates oriuntur. Hinc eſt:quod pecunia mul
Pecunia cauſa mali ti cauſa mali extitit:dum tantum creſcit amor:quantum ipſa pecunia creſcit:
& minus hanc optat:qui non habet. Hinc eſt quod fœlicior erat ille: qui ni-
hil cupiebat:quam qui totum ſibi poſcerat orbem. Nam auari nec perſica re-
Auarus properans gna ſufficiunt animo. Hinc illi:qui diues fieri uult:& cito uult:nulla eſt reue
rentia legũ. Nec metus:haud pudor eſt properantis auari:cui lucri bonus eſt
odor ex re qualibet. Huic nec eſt magni ſceleris labor:hunc profecto dici cõ-

ſcientia facti mens habet attonitum: occultum quatiente animo tortore flagellum. Nam pœna eſt uehemens: nec ſæuior ulla eſt: quam nocte: dieq; ſuũ geſtare in pectore teſtem. Mali ſemper trepidant: & ad omnia fulgura pallẽt. Non enim bene ſperare nocentibus ægris conceſſum. Mollis: & uaria eſt formæ natura malorum. Igitur ſi habes pecuniam princeps: (nã neq; puto principi tam magno pecũiam deeſſe) utere pro rebus publicis: & in rebus magnis: unde tibi fiant immortales honores: & decora uitæ. Pluris debent eſſe mortalibus omnibus honor: nomen: authoritas: quam diuitiæ. Ideo ſi officia noſtra a te repoſcunt mutuum: hac ratione fieri te exiſtimare uelim: ut opes honori meo: nomini: dignitati apud te: tuamq; remp. inſeruiant: & inde liberis meis: ad tuæ excelleñ. ſeruitia creſcentibus fiant commodo: quos chariores immundo habeo. Et Deo immortali gratias ago quod ita eos eſſe mihi uult: ut ſunt: naturæ dotibus ornati: honeſtate & uirtutibus præditi: & q; omnem mihi pietatem ſtringunt: parentibus actutum obſequentes. Profecto ſortẽ fœlicem puto quibus dum ita honeſte & recte uiuunt: admodum ſum facilis: ut in rebus meis: quaſi ipſi domini ſint non ego. Quam perperam agant parentes qui filios uelut ſeruos habent: ex illo conijci poteſt: quot ſeruos habemus totidẽ habemus & hoſtes. Natura genuit omnes homines liberos & præter naturam introducta eſt ſeruitus. Nobis ut nati ſunt ingenua libertate ita educati ſunt omni honeſtatis cunabulo. Iecimus illis ſemina uirtutum: atq; curamus ut paulatim ætate & uſu rerum pullulent: ut quum matura effecta ſint tenacius uitæ inſiſtant. Simul ſtudemus ut in poſterũ non degenerẽt: ſed bona & aſſidua conſuetudine in dies: meliores reddantur. Nullum enim tã bonum eſt ingenium quod peruerſa conſuetudine non corrumpatur. Nec ulla tam effera tam immanis eſt bellua quæ hominis induſtria non manſueſcat. Nec tam agreſte ingenium quod adhibita politie non niteſcat. Prodigioſa profecto ac fœdiſſima res eſt in adoleſcentes corruptorum improbitas: caueant intentius parentes ne quid in ſe turpitudinis proſpectent nati uideantq; nepotes. Quoniã dociles imitandis turpibus & prauis omnes ſumus. Abſit dictu fœdũ factuq; ubi ſunt pueri. Nam maxime debetur pueris reuerentia: abſiſtat obſecro puer infans patri peccaturo & proſpiciat domum ſine labe & uitio carentem. Plurimum intereſt quibus artibus quibus moribus ab initio puer imbuatur. Ciconia pacit pullos ſerpente & lacerta: at illi mox eadẽ ſumptis quæritant animalia pẽnis. Demũ ille eſt fœlix qui gallina alba natus eſt filius: ea ſcilicet matre: quæ eſt pudiciſſima: prudẽtiſſima: ſolertiſſima. Hanc ob rem: mei gaudeant ſibi nati tanta genitrice: blancha utiq; moribus candidiſſima: cuius egregio uitæ inſtituto per ſe norunt fugere uitia: & uirtutibus aſſiſtere. At multi ſunt uiles pulli nati infœlicibus ouis: ſed ſæpe parentes in cauſa ſunt: ut filij ſe in ſcelera dedant quum ſcelerum ſe præbeant exemplo. Iccirco ſtudeant parentes inculpatis uitam ducere moribus: & ſe uelut ſpeculum intuentibus offerant: & ab operum præcipue & ſermonum turpitudine ſemper abſtineãt. Nam plurima ſunt ſiniſtræ famæ damnata: quæ filijs ignaui monſtrant parentes. Nã ſi damnoſa ſenem iuuat Alea: ludit & Hæres: & nõdum dente renato: eodem iure natantes mergere ficedulas didicit nebulone

Teſtis ſuus

Honor pluris

Mutuum

pietas patris

Domini filij

Serui hoſtes

Cura patris

Induſtria

Dociles ad turpia

cicõia paſcit

Gallina alba

parentes cã

Parẽtes ſpe

Parẽs nebulo. parente. Nec dubites quin ſit adultera filia. quæ mœchos enumerare mater-
nos uix poterat: conſcia matri uirgo fuit. Miſerum quot corrumpunt do-
meſtica uitiorum exempla. Sic princeps candidiſſime quum dij tibi dederint
filios: ut optamus: horum meminiſſe debes. Nullum maius ſuarum uirtutũ
Filius monumentum Viua imago monumentum relinquere poteſt pater quam filium non degenerem: qui opti
mum patrem optimis repreſentet uitæ modis. Non enim ille moritur qui ui-
uam ſui relinquit imaginem. Illud ſcite parari conuenit ne puer fiat indulgen
Puer indulgentiſſim⁹. tiſſimus: ne tenellus animus incipiat prius odiſſe uirtutem quam noſſe. Sed
ſæpe diſcat pauperiẽ pati: aſpera plerunq; & periculoſa noſcat progreſſumq;
uitæ quantis difficultatibus inuoluit natura: nil ſine uirtutibus emergi poſſe.
Ita mei filij per hæc aſſueſcunt adoleſcentiam uirtutibus omnibus exercent
ſuam. Vt nõ mirum ſi a patre beniuolo ſint dilecti: ſi ſint in cauſa: ut iuſte pro
curem mutuum noſtrũ id iuſtum haud ambigue ſcitur: quia lex ei beneficiũ
rependit: qui præſtitit beneficium: ſic ita noſtrum iuſte petimus. At qui tantũ
amant: tantumq; uerbis beneuoluntillis beneficium non debetur niſi ut ui-
Bene uelle uerbis ciſſim amentur: beneq; uelle rependatur uerbis. Rem autem pro uoluntate
auferri atq; retineri non conuenit. Neq; uerba ſcio redimere præcio ſed fortaſ
ſe mihi opere præcium fuiſſet potius audire quam ſcribere. Cæterum ſub le-
gitimo principe uerum atq; libere loqui: utiq; licet. Qui ſi magnus: ſi ſubli-
princ. nõ uincit̃ benefi. mi ſpectetur animo: debet a nemine beneficijs uinci. Id maxime ad uerum &
legitimum principem ſpectat. Verus autem & legitimus is eſt princeps: qui
Legitimus princeps. proximior eſt ſanguine præmortuo legitimo principi aut qui impetrauit re-
gnum a Cæſaribus Imperatoribus ſed uerior eſt qui populi ſuffragijs maxi-
me iudicatus eſt idoneus: qualis es tu ſapientiſſime dux: cui ad ſunt prædi-
F.SF. cta omnia. Es pfecto uerus princeps: iuſtitiæ & pacis ſtudioſiſſimus. Chri-
ſtianæ religioni deditiſſimus quum odio nil maius damnes quam errores qui
ex germania in Romanam ſedem circunferuntur. Noſcit ſapientia tua quan-
tas in religione noſtra demon ſtruat inſidias: quot incõſtantes & leuiores
principes malint deteriora quam patrum ſanciora ſequi decreta. Es ideo in-
adamas pri. F.SF. inter principes inuiolabilis adamas prudẽtia undiq; luces: & bonitate fulges.
Proinde oculatiſſime princeps te ipſum in conſilium adhibe: conſule animã
tuam ſapientiſſimam: a te ſciſcitare quid opus ſit factu: noli extra te quicquã
quærere. Bene es naturæ dotibus conſtitutus. Bene ſuperna es informatus
gratia: qui bene conſtitutus: bene uiuet: bene autem uiuit: qui ſemper bene
agit: bene ille princeps ſemper agit: qui digna optimo principe agit. Digna aũt
Nobilis eſt prin. hæc ſunt & maxime cõuenientia: tunc nobilis eſt princeps: Si colit pietatem
ſi exercet iuſtitiam: ſi quæ dei ſunt præ cæteris ſpectat: ſi patriæ procurat com
moda: ſi cognatis: ſi amicis: benemerentibus: ſubditis eſt officioſus. Si pro cõ
muni bono laboribus non parcit: aduerſis non cedit. Omnibus honeſta petẽ
tibus non recuſat. Publica ſalaria cito expendit. Virtutibus fauet. Probos ho
norat. Malos bonos efficit. Nil dicit facitq; ni bene præmeditatum. Domi nu
trit honeſtos & ingenioſos. Voluptates adit ad eas quæ e fontibus uirtutum
emanant. Mutua ſi qua habet nedum reddit eadem: ſed multo maiora: etiam
Cũ fænore amoris. cũ fænore amoris. Tum illud ſucciſſiuis horis haud prætererit unquã: legere

ſcilicet libros:noſcere leges:& quæ cultiorem efficiunt uitam:legere hiſtorias
ubi facta ubi dicta aliorum perpendat. Ex quibus magnam uoluptatem bo-
nus princeps capit: quum præſentia habet quæ multos ānos præterierc. Sed
quæ nā maior: ſolidior: exquiſitior:optatior:atq; omni ex parte perfectior uo
luptas eſſe poteſt:quam quum princeps audit: uel legit: authorem amicum:
& beniuolum ac optime merentem:laudes & eius geſta recitantē? An tu op-
time princeps noſtra hæc monumenta refugies? In quibus toties tuarum uir
tutum laudes ſunt digeſtæ? commemoratæ:expreſſæ? uel quæ nobis nūc oc
currit inter cætera:tua conſtantia ſingularis in illa aſpera & impia caſti i portæ
Iouis obſidione? In qua cum fortuna rerum humanarum potentiſſima ani-
moſior concertaſti. Quæ ſane tui animi magnitudine procul dubio fuit ſupe
rata:& deſpecta. Non enim ipſa præſens Imperij ruina:non tui corporis mala
ualetudo:nō impia fames:tuæ mentis ſoliditatem dimouit unquā. Qui acer
biſſimi caſus potuiſſent fortiſſimū quēq; uirū nedū cōmouere: ſed pēitus op
primere. Sed tua ſtetit firma uirtus & incōmota animi cōſtantia:nec minimū
qdē uiolata. Ita q; improba fortūa magis laſſata atq; cōfuſa quā ſatiata: ictus
ſuos tanq̃ i duriſſimū ſcopulū refractos uiderit. Quo fit ut fama uirtutū tua
rū nō modo uiuentes in admirationē traxit:ſed admonitos fecit:futurā tuæ di
uinæ adminiſtrationis fœlicitatem:quanta eſſet hic ſtatus excellentia emerſu
rus:& tua incredibili morum ſanctitate confirmandus. Quāquā multo an-
tea ex rebus tuis ſapienter & magnifice actis ſummaq; cum prudentia admi-
niſtratis:cognita uirtus animi tui eſt. Vnde de te:de bonitate tua: de mirifica
mentis ſolertia:ubiq; ſplendor & fama concinit. Etiam uſq; a pueritia:egregiā
indolem & eximium ingenium ad uirtutes omnes propenſum nouimus:quā
do in ciuitate conſtantiæ eras apud diuū Cæſarem Maximilianum. Cui poſt
Cyrum ſummum Aſiæ Imperatorem nullum ſimilem legimus. Qui quum
perſpexiſſet apud ſe quantis bonis inſtitutis:quāta eruditionum fruge:in eo
ætatis ingreſſu præualebas:optimas opiniones concitauit. Fore dicebat pue
rum hunc ſi uixerit:principum & Italiæ ornamentum. Quas opiniones non
modo ſuſtines:ſed longe ingentibus uirtutibus ſuperas:p̄ſertim iſta tui animi
conſtantia & in aduerſis imperturbato pectore:& mirificum in cunctis iuſti-
tiæ tenorem:& pietatis apertum gremiū. Quod ſi te uidiſſet magnus Alexā
der:maluiſſet tuam optare naturam:quam Diogenis Cynici:qui animum ex
celſum infractum:& in rebus humanis ſuperiorem profitebatur. Cape igitur
princeps optime:ingentes rerum prouincias:decet te huiuſmodi ſuſcipere la
bores quum parem habeas magnitudinem animi:concita reges: & principes
alios:ut tecum unis inſiſtent ſignis cōtra communes hoſtes:impios turchas:
cum quibus nulla eſt nobis naturæ ſocietas: nō flumina:non montes:nō ma
ria ſeparant:ſed fides:religio:leges:& diuerſus numinum cultus diſterminant.
Tu tua ſapientia & cōſilio Carolum Imperatorem maximum ad hæc anima-
bis bella. Eſt enim in cœli collegio delectus Impator fortūatiſſimus. Bella ge
ret:& ubiq; uincet & triumphabit:ſe uerum aget regē:& Philippi filius præ-
clarioribus geſtis ſuperabit Philippi filium:& erit maior Cæſare Romano ob
fœlicitatem:& cæleſtem gratiam. Illi enim ingentia imperia magnis ſtragibus

Legere hiſto.
Author ami cus
F.SF.
Obſidio portæ Iouis arcis
Soliditas mentis
Firma uirtus
Fortuna confuſa
Fœlicitas adminiſtratiōis
Cognita uirtus
In ciuitate conſtantiæ
Cæſar maxi
Opinio cæ. de F.SF.
Suſtinere opinio.
Prin. conſt.
Capere prouin.
Fides diſter.
Carol⁹ in cæli collegio
Philippi fili⁹
Maior cæſa. Romano.

ſubiugauere:& paſſim diffuſo cruore manus abluerũt.Sed Carolus humão
ſanguini parcet pius Imperator & clemẽs : nil amabit uiolentũ:atrox:ĩhuma
nũ.Cõponet prius xp̃iani nois reges & ſanctã hic ſtatuet rẽp.nihil indecẽtius
putabit:ciuili ſuos proſcindi diſcordia.Placatis utiq; nr̃is ut decet tm̃ Impera
torẽ:cõtra ĩpios ſcythas & turcanicas leges arma capiet. Cæſar ubiq; erit pul
Deſtinatus monarchiæ
cherrimo natus imperio: monarchiæ deſtinatus orbis certiſſima oium ſpes.
Cũctas barbaras gẽtes fidei nr̃æ iugo cõculcabit. At tu huiuſce beatæ fortu
cuſtos fort.
næ cuſtos & rector eris p̃riceps nr̃ inclyte.In hoc publicũ bonũ:potes: nedũ
tuo forti & ĩuicto milite opibuſq; ſed tuis ſapiẽtiſſimis cõſilijs pluria bona cõ
ferre.Nõ deerũt tibi cõſultiſſimi aĩ:& ſapiẽtũ p̃ſtantiſſima pectora.Habebis
Caracius
ſemp. ꝓpe te caraciũ cõſilio & prudẽtia & ſapiẽtia eminẽtẽ: bonoꝝ ſtudioꝝ
mecenatẽ:huius ſæculi & nr̃æ religiõis decus: q̃ſi numẽ cælo elapſum eccle
ſiæ & italiæ ꝓpitiũ.In te oẽs boni ſperãt:ini tuo auxilio & tutela.In cuius ẽt in
tegritate maximã Perbonus ſpẽ repoſuit.Scis tu optime dux nihil in me eẽ a
Cæſare collatũ beneficij:niſi te ĩpulſore:te authore:te ꝓcurãte.Priuilegia.n.q̃
Marchiona incisæ
mihi titulo oneroſo a diuo Maximilião de marchionatu ĩciſæ cõceſſa fuerãt:
& tuis auſpicijs ut par eſt & æquũ:pariter & iuſtũ a Carolo cõfirmata. Fore
puto plurimũ cõueniẽs amplitudini & maieſtati amboꝝ:ut bñmeriti iniuria
& ui uindicata executioni demãdent̃. Q d tu princeps cãdidiſſime frequẽter
publice emoliturũ ꝓfeſſus es.Etiã ſub fide ueri ac legitimi ducis : q̃ res uim
Carere fide.
obtiet iuramẽti.Pricipis.n.ſimplex uerbũ:carere fide & rei euẽtu turpe & de
decoroſum habet̃.Nõ.n.ignarus es.Q uot & q̃ta in aduerſis a me p̃ſtita fue
rint officia ſacratiſſimo Imperatori Maximiliano:p̃ſertim ĩ ſubſidio ueronẽſi.
Tu prô tua in eũ maxima obſeruantia & amore præcipuo me:ad id:tunc im/
puliſti:quum penitus agebatur de cõſeruanda uel amittẽda eius authoritate
Pecũia nr̃a.
& dignitate inter oẽs Chriſtianos principes.Q ua ope & pecunia noſtra ſa/
tis ſubuentum ut conſeruata & illuſtrata ſit.Propterea deceret pariter te ipſa
procurares:ut Carolus & officiorũ meorum & honoris & pro animæ expe/
ctatis ſuffragijs aui rõnẽ haberet.Sed quid ego tuæ excellentiæ hæc cõme/
Nõ p̃terire dic.
morem?Q uaſi non meliora pro me facturũ ſperem?Q uum tanta ſit ma/
gnitudo tuæ prudentiæ.ut ẽt de minimis ſingulis nõ prætereat diẽ. Magnã
Res turcha/nicæ.
tamen uitæ partem in his quæ ad remp.Chriſtianã pertinent:impendis.Præ/
ſertim quæ nunc oibus bonis ſub pectore urunt. Admonẽt em̃ res turcani/
cæ:ut optimus quiſq; princeps cogitet:quã prope cunctis emineat periculũ.
Et quia de perfecto principe loquimur:neq; eum magis curaturum putamus
q̃ quæ uniuerſæ reip.interſunt.Ideo ſi paulo altius cum tua excellentia ratio/
cinabimur:non ſit ab re.Diximus quum ſapientiſſimam aĩam poſſideas: de/
Anĩa ſapiẽ/ter.
bes Carolũ Imperatorem magnũ & alios reges ad tantũ bellum excitare. Cir
cundãt te prudẽtiſſimi multi:qui pro hac ſanctiſſima expeditione pro cõi bo
no conſilia efferent ſua:Ego quoq; ſi quid meo tenui ingenio excogitare poſ
Põ. Clemẽs
ſum:haud linguæ:haud calamo parcã.Q uæ in hac re ante oĩa ſint neceſſaria
dicã.Primo opus eſt pecunia:ſecundo opus eſt pecunia:tertio opus eſt pecu
nia.Q ua ſuis parata locis:undiq; cõfluent optimi milites:& fortiſſimi q ma/
lunt e ueſtigio mori q̃ referre pedẽ.Põtifex Clemẽs:uir magni animi & accer/

rimi ingenij ac iudicij:& ſingularis prudẽtiæ: & oĩum Chriſtianorũ Chriſtia-
niſſimus:& maximi nois: q ætate nr̃a oibus uirtutibus ornatus: & diuinarũ
rerũ & humanarũ peritiſſimus:ad hæc oino pro tuẽda & ampliãda fide:ex di
ui officio paſtoris peruigilabit. Procurabitq; ut collectis undiq; pecũijs: rem
iuuet. Pro tam pia & iuſta cauſa:fas eſt & æquũ & iuſtiſſimũ: q̃ bonis terre Vendere beneficia
ſtribus eccleſiæ exuberãt uendere:Beneficia:diuinas dignitates:officia: reddi
tus:poſſeſſiones:templa ipſa:cruces:altaria:calices p̃ciola queq; in ædibus ab
ſcondita:nã in tẽplo quid facis aurũ. Hæc oĩa in ſummi põtificis arbitrio ſunt Aurũ in templo
conſtituta. Erit fortaſſe religioſis rectius conſultũ ſi minores q̃ diuites ſunt:ſi Religioſis rectius
tenuuius & parcius uiuãt:a gulæ ſtimulis & uenere facilius abſtiebũt. Q ui
quo ſe magis humiles & obſequẽtes p̃ſtabunt: eo maiori in ueneratiõe apud
oẽs digni exiſtimabunt. Si caſte ſi pie ſi deniq; ſemper paupere uiuãt:cõmo- Diues monaſterium
dius diuinis rebus uacãtes: fœlicitatẽ magis nanciſcent. Diues mõaſterium
& opulentia affluens:pluribus rerũ oneribus:pluribus procellis & ingẽti cu
rarum ſolicitudini obnoxium habetur. Sed plurimi male ſitiũt:male uigilijs: Male ſitiunt
male ieiunijs incũbunt:iniurijs affici male patiunt. Humana potius quam
diuina curãt. Ij diuitijs ſpoliandi ſunt: qui ea rõne religionem ingrediunt:ut Spoliandi diuitiis
pingueſcãt:nihilũ poſt uitæ exitũ ſperãtes:ſed illo ocio ut fruant ſuo: nulla
uirtute redempti:tantũ ſomno ciboq; Attoniti. Idq; genus hoĩum perdendũ
fore meritũ & alii ſponſi Penelopis Nebulones Alcinoiq;. Habet Clemens Perdendum genus
Pontifex uaſtã ꝓuentuũ planiciẽ unde ingẽs (ſi uoluerit) poterit coaceruari Retinere ſacerdotia
theſaurus. Si ſpatio biẽnij p totã europã ſacerdotia q̃ innumera ſunt:eccleſiæ
xp̃i noie donata:ad hoc ꝓ cõi bono ornãdũ bellũ retineat. Facile copias quã-
taſcũq; magnas poterit alere:& reges & principes & fortes uiros ſuo poterit
inauctorare ſtipẽdio. Ipſi quoq; reges ſuis potẽtijs cõuenirẽt:Cæſar terra &
mari iuictus:fortiſſimos militũ ductores deleget. Amicos & cõgermanos oſ-
culo pacis amplexos ſecũ habebit Galliarũ & britanniæ reges: ut alter ſemp Cæſar cum regibus
expeditiõi icolumis ſupſit:ne ſi unus caſu laboraret:totus exercitus ꝑturbet.
Sunt.n.uarij bellorum̃ euẽtus:& icerta fortũæ diſcrimina. Sunt ſane hi duo Re
ges totius xp̃ani Imperij poſt Auſtriæ Cæſares opibus & armorũ potẽtia pri
marii:qbus natura benignior corpis dotes:largita eſt: & aĩ excellẽtiã iduſtria Duo reges
fecit. Virtutũ & eruditionũ ſplẽdore ueri reges ambo poterũt cũ diuo Cæſa
re oĩa hoſtiũ ꝑuertere regna. Horũ bellicæ uirtutes nobis cærtã inuũt uicto Certa uictoria
riã:ſiue hoſtiũ uelis capi inſidias:arteſq; ſiue muniri caſtra: aliaue ingenii uia
eludi hoſtes:ſiue ſenſim quũ decet referri pedẽ:ſeruariq; ordinẽ:ut nõ minus
periculi ſit cedẽtẽ q̃ iſtãtẽ adoriri. Illud potiſſimũ uelim p Italiã: p germaniã:
p Hiſpaniã:p Galliã. Britãniã optios quoſq; eligi milites: nõ unũ queq;: pauci
boni meliores ſuut:q̃ plures nũero mali. Sed q aĩo iuicti:q amplo pectore:tor- Pauci boni
ua ſtõte: celeri pede:prõptis manibus:tonſi crinibus:haud nãdi ignari: magis
iuuenes q̃ magis ſenes:aſſueti bello q̃ rudes. Magnam peritia militaris uicto
riæ fiduciã præbet. Deniq; hi reges ſapientiſſimi & duces præſint. Plus p̃ſens
regũ maieſtas ualet quã decem milia peditũ. Neminem ante regum oculos Præſens maieſtas
fugã capere puto. Ignauos ſolertes fieri haud dubiũ. Q uemq; paſſim uirtu
tem eniti:ſummo opprobrio nõ præſto adeſſe. Omnia uirtutum meritis p̃cia

adeſſe putabunt præſentibus regibus. Iccirco uetus militia Chriſtianorũ tot
Olim cui victoria. & tãtis uictorijs decorata eſt. Q uia regũ aderat ſpectata uirtus. Proinde ec
cleſia: triumphanti uexillo per totum orbem: numine fidem propagauit ſuo:
quia reges obſequẽtiſſimos habuit. Iccirco reges noſtri tãtis ſunt modo uſq;
Cur tot tituli reges. ad coelum ornati titulis: quia eccleſia uelut filios ad aſtra extulit. Hunc Chri
ſtianiſſimum: illum catholicum: alios ſereniſſimos: Cæſarem Romanum Im
peratorem regem regũ apellauit. An memorem (ut præſentes reges noſtros
ad tantam prouinciam inanimem) quanto obſequio familia excelſa & nobilis
Familia frã. in Gallia: quæ francorum dicitur: eccleſiæ Chriſti paruerit: quãtis ab eccleſia
decoramentis fuerit magnificata? Ab initio nomen & religionem Chriſtiano
rum amplexi ſunt: & ſub nomine Chriſti ad tantum rerum culmẽ peruenere.
Fracꝰ troia. Originem repetunt a franco Hectoris Troiani filio: qui poſt Troiæ occaſum
Agathias gro. in Germaniam primum applicuit. Gentemq; ex eo paulatim propagatam mi
graſſe in Galliam. Agathias Græcus author qui circa iuſtiniãi tempora hiſto
riam ſcripſit: his uerbis. Francorum natio eſt Italiæ proxima & terminis iũcta.
Veteres tamen: hos germanos dixere. Nam circa rhenum habitant: galliarũq;
magnam partem occupãt. Sunt Chriſtiani & rectiſſimæ opinionis. Hæc aga
thias. Ex quo intelligi poteſt ex ea natione migraſſe quæ trans renũ: nũc fran
Franconia conia dicta eſt. Ij tamen poſteris temporibus Theodoſio iuniore imperante
exagitati a uicinis: ſimul & mutãdi melioris ſoli gratia: in proximam Galliam
Rex codius ætius dux Belgicam cum eorũ rege Clodio traiecere: locaq; metenſium primo tenuere.
ubi Etio duce Imperatoris: deinde Gothis & Aquitanis: poſtremo Norman
dis: ac Longobardis: uaria ſucceſſione & magna uirtute ſuperatis: tota paula
tim Gallia potiti ſunt. Et ad hunc uſq; diem inter Chriſtianos inclytum no-
pharamundus men conſtituerunt. Ac contra infideles: pro Chriſti religione ſemper pugna-
uere. Horũ primus rex fuit Pharamũdus anno ſalutis. ccccxx. Genealogias
Tres progenies Fran. eorum in tris diuidunt progenies. Prima a Pharamundo uſq; ad Childericũ
tertium quæ durauit annos. cccxxx. uſq; ad annos ſalutis. Dcci. ſecunda a Pi
pino uſq; ad Ludouicũ. vi. Lotarij filium que durauit annos. cccviii. uſq; ad
annos ſalutis. Dcccc viii. Tertia uero ab Vgone capet comite Pariſienſi uſq;
ad ætatẽ noſtram. Profecto in omni progenie plurimi excellentes animo re-
ges & uirtute militari fuere. Licet in prima progenie multos aſperi uitæ mo-
Certatores pro xpo res & crudeles habuere: nondum fide Chriſti & pietate intellecta. Verũ poſt
quam ad ueri dei cultum conuerſi: & eccleſiæ diuinis admoniti documentis:
Clodoueus Clotildis; nulli mortalium pro fide contra infideles ardentius pugnauere. Clodoueus
Rex uxorem coltildem Godobaldi Burgundi regis filiam ſortitus mulierem
ſanctam: quam ad Chriſti religionem ſæpius exhortantem ſequi nollet: cum
Alemanis prælio concurrens uotum uouit: ſi uictor fieret uxori obtempera-
Remigius eps turum: re fœliciter geſta: Baptiſmo una cum tribus milibus a Remigio epi-
Rex primus Fran. ſcopo remenſi admotus eſt. Primus regũ Francoꝝ Chriſtianus factus nõ ſine
Ampulla Chris. euidẽti miraculo: miſſa cælitus ampulla per columbã dñ: ubi chriſma erat quo
inunctus eſt: & q̃ deinde ſeruata in cænobio. ſ. Remigii ad idẽ officiũ: p regi
bus impoſterũ ungẽdis. Tãtũ in fide ꝓfecit: ut proficiſcẽs aduerſus Alaricũ
Alaricꝰ rex gothorum regem: qui Toloſæ regnabat: miraculum expreſſit. Nam legerim

fluuium qui undatióe in imẽſum creuerat:eius uotis & precibus tantũ una nocte decreuiſſe ut uado tranſmitteretur:& apud pictauos caſtra metaretur. Gothos una cũ rege cecidiſſe:Ablato his regno.In baſilica.S.Martini a principe Anaſtaſio diadema ſumpſit.An noſtri reges & pricipes minores eſſent ueterum ſplendore:ſi fide ſi animo erga eccleſiam præſtarent ſpectent annales:euoluant monumenta:hauriant obſecro in ſecunda illa progenie q̃tũ illi chriſtianiſſimi Reges pro Romana eccleſia exanclarint laborum:ut non mirum eſt ſi hos deus tanta auxerit uirtute armorũ. Hinc Pipini:hinc Caroli:hinc Ludouici.Rex.n.Pipinus anno.Dccli.ſecundam inter francos incepit ꝓgeniẽ.Ambertus initio enim uir magnus ex Hiltide Clotarii.yiii.regis filia: Herchenoardũ gẽuit patrem Pipini:qui Grimoaldum ſuſcepit patrem alterius Herchenoaldi.Ex quo natus eſt Pipinus cognométo breuis a ſtatura. Hic maior domus ſub Theodorico.iii.fuit:rebus in germãia fœliciter geſtis:belli gloria floruit.Excedens euita:Carolum martellum & carolum manum filios heredes dimiſit.Martellus officio paterno ſuccedens in aula regia res geſſit.Itẽ præclares.Leo:tertio ſiquidẽ imperante ãno. Dccyiii.ſequana tranſmiſſo:aduerſus aurelianos mouens uno impetu hoſtes fudit. Rhenum deinde traijciens:ſaxones:Alemanos:Sueuos:Bauaros:Regnofrancorum adiecit.At pro fide ſarracenos ab Eudone duce:in aquitaniam uocatos apud turonũ memorabili clade afflixit.ccclxxxy.milibus partim cæſis ptim captis:Partim fugatis.Poſt item aliquãtulum temporis: Amoreum alterum eorum regem ex Hiſpania ſuppetias athimo apud Narbonem obſeſſo ferentem cum toto exercitu trucidauit.Hinc gothos inimicos eccleſiæ qui Hiſpaniam citeriorẽ & galliæ partem.ccc.Iam ãnos turbabant deleuit: præter paucos qui ad barcinonenſium opem & loca confugere. Expulſis externis nationibus:Galliam omnem francorum regno ſubiecit.Defuncto Carolo martello duo filij ſuperſtites fuere:Carolomanus & Pipinus:Ille in Bauaria:& Alemania: & metẽſi rem curabat:hic in Burgundia:Francia:& aquitania dominabatur.Carolomanus romam petijt ut ſalutaret pontificem Zachariam & reliquias ſanctorum ueneraretur mox diſcedens in cænobio caſinẽſi in italia monachum egit.Pipinũ uero alterum filium & huius Caroli fratrẽ franci adhortante eodem pontifice:priuato ob ignauiã Chil perico rege publice regem creauere.An.ſalutis ut dixi:Dccli.illico ut creatus eſt rex Pipinus rem eccleſie tutatus eſt. Stephano ſecundo pontifici ab Aſtulpho Longobardorum rege oppreſſo & in Galliam fugienti ſuppetias tulit hiſq; traiectis alpibus coegit lõgobardum eccleſiæ cedere.Moriẽs hic duos filios reliquit Carolomanum & Carolũ cui poſtea magno cognomẽtum fuit.Sed illi breui uita fuit:At hic Carolus multis præclare geſtis illuſtrior factus:magnitudinem nominis per orbẽ propalauit:ſed nullis in rebus maior apparuit quã ꝓ fide xp̃i & in rebus eccleſiæ iuuandis.Acceſſitus in Italiã ab Hadriano pontifice:longobardos qui iam fere.cciiii.an. Italiã occupauerant deſiderio rege per obſidionem papiæ in poteſtatem recepto:expullit. Reuerſus domum ſaxones Acerrimos hoſtes domuit & fidẽ xp̃i adire coegit. Aduerſus Aigolandum ſarracenũ Hiſpãoſq; male de fide ſentiẽtes expeditionẽ nobilẽ

Anaſtaſius
Rex pipin⁹
pipi. breuis
Carolus mart.
Carolomanus.
Sarracenoꝝ cedes.
Amotreus
Deleti goth
gallia regno fran.
Carolomano
pipinus rex
Stephanus ponti.
Carolus magnus.
Longobardi.
Aigoládus.

ſumpſit. Breui tẽpore ſubiugatos reddidit & ubiq; Chriſti nomen coli iuſſit. Sed rediens in Galliam in Vaſconum inſidias incidit: quos poſtea tetra cæde affecit ubi Rolãdus comes Cenomanẽſis ex Milone & berta Caroli ſorore gẽitus ceſus fuit. Quã hiſtoriã turpinus ꝑſul remẽſis q interfuit exactiſſime commemorat: de qua re multa uulgus fabuloſa recinit. Rurſus italiam repetens beneuẽtanos qui in põtificem parabant repreſſit. Taxillonẽ bauariæ ducem impellente uxore quæ filia deſiderij fuit res nouas molientem ſola legatione ſedauit. Hunnos qui pannoniam diu occupauerant maxima clade affecit. Gotufredum Normandorum ducem francorum ſocios uexantẽ in poteſtatem redegit. Leonem. iii. Pontĩ: a Romãis expulſum: compreſſa ſeditione: in ſedem reſtituit. Pro quibus meritis a pontifice ipſo Imperator primum cõſalutatus & nomen quod Annis. fere. ccccxxx. ceſſauerat occidenti reſtituit. Domi quoq; nõ minori dignitate ocium geſſit artes liberales: & ſcientias oẽs & pietatem colendo. Studiũ Pariſij primus inſtituit. Tum ſacra loca ædificando: iter quæ. xxiiii. cænobia: tum nobile illud templum. S. Martini Aquiſgrani ubi ſepultus eſt: Annis ætatis. lxxii. Impij. xiiii. ſalu. Dcccxv. liberos reliquit. vi. Cotrudẽ: Bertam: Gillam feminas: mares uero: Ludouicum: Carolum ac ex concubina Pipinum. Quem Hadrianus Rome ex ſacro fonte leuauit. Ex quibus tantum ſuperſtes fuit Ludouicus ac Imperij ſucceſſor. Bernardũ uero ex Pipino filio nepotem Italiæ regem creauit. Traditur Carolus omnia quæ pater Pipinus pontifici dederat probaſſe. At Ludouicus non minori pietate quam pater eccleſiam coluit. Bernardum Italiæ regem primo quidẽ probauit: mox ubi cõperit Imperiũ affectare captum ſecuri percuſſit. Ipſe q̃tuor ſuſcepit liberos Lotarium: Pipinum: Ludouicum: Carolũ cognomẽto caluũ. Sed Lotarium in bernardi locum ſufficit: Pipinum Aquitaniæ: Ludouicum Bauariæ: Carolum caluum ex alia uxore ſuſceptũ Franciæ Burgundiæ. Hos omnes reges conſtituit a quibus multa incommoda paſſus & incarcerem cõiectus eſt. Sed poſt annũ ab iiſdem in priſtinam dignitatẽ reſtitutus eſt: quæ omnia ciuiliter tuliſſe fertur: unde pius cognomento appellatus eſt. Stephanum. iiii. Ponti. Galliam petentem magno ſpectantium apparatu excepit. A quo apud ciuitatem Aurelianenſem ſacro diademate coronatus eſt. Conuerſus ad bella Viomarcum tyrannum Britanniæ regem occupantem in prælio obtruncauit. Bulgaros Pãnoniam inuadentes repulit: Michaelis Imperatoris græci legatos de imaginibus ſanctorum referentes ad Romanum pontificem reiecit. Libros Dionyſij Ariopagite in latinum conuerſos ab iiſdem dono accepit. De pietate huius erga Romanam eccleſiam multa ferunt̃. Extat in monumentis publicis nobiliſſima eius donatio: de omnibus his urbibus quas nunc Pontifex habet. Succeſſit paternæ pietati Lotarius qui quum de Imperio cum fratribus diſceptaret: uoluntati pontificis ſergij acquieuit: ut Carolus Galliã: Ludouicus Germaniam teneret: Lotarius cætera Imperiali nomine poſſideret. Tris ſuſcepit liberos Ludouicũ: Carolũ & Lotariũ. Huic ultimo ea pars obtigit: quæ inter auſtriam & prouinciam ſita: de ſuo poſtea nomine Lotorigia dicta eſt. Poſt hæc quum orbi Annos. xv. preeſſet: relicta Ludouico rerum cura Imperio ſe abdicauit: & in cœnobio monachum egit:

Marginal notes: Rolandus — turpin⁹ eps — Taxillo — Hunni — Leo terti⁹ põ — Caro. prim⁹ imperator — Studium pariſii — Sepul. Caro. — Filii imperatoris — Ludo. rex — Ber. rex ita. — Mors ber. re. — Ludo. regis. fili. — Quat. reges — Patientia regis ludoui. — Stepha. pon. iiii. — Michael ĩpe. — Libri Ario Di. — Donatio eccle. — Lotarius rex & impe. — Lotorigia — Agere mõa.

Ludouicus ſecūdus uiuēte patre Anno ſalutis Dccclyj. Romam profectus a. Sergio pōtifice diadema ſumpſit. Filios habuit Carolum & Ludouicū qui Francis germaniſq; præfuerunt. Amātiſſimus ante alios Nicolai Pontificis cuius creationi Romæ interfuit deq; communi conſilio ambo cuncta regebant. Fœlix reſp. Chriſtiana quum Pontifex una cum Imperatore ad commune bonū conſulunt. Imperauit ānis. hic. xxi. deceſſit Mediolani ubi etiam tumulatus: ſucceſſit in Imperio Carolus. ii. cognomento caluus Ludouici pij filius. Hic antea uocatus Romam a Leone quarto in auxilium contra ſarracenos qui iam mænia tenebant urbis: illico cum magnis copijs ad fuit: & parta uictoria reuerſus Galliam: ſed audita Ludouici Imperatoris morte Romam repetens a Ioanne octauo Imperator creatus eſt Anno. cccccccclxxx. extat huius uictoriæ inſcriptio marmorea Rome in templo Diui Michaelis in uaticano quæ adhuc uiſitur. Vixit hic in Imperio annis. yi. Mātuæ ueneno ſublatus ut creditur a ſedechia medico hebreo. Sed patruo ſucceſſit Ludouicus cognomento Balbus: quem Ioannes octauns elegerat ſed hic biennium nō exceſſit: habuit Carolū fratrē ſucceſſorē cognomēto Craſſum: cū quo uiuēs ſimul iꝑauit: relinquēs duos filios Carolū cognomēto ſimplicē Franciæ regē & Carolomanū patrē Arnulphi q poſtea Cæſar fuit. Tenēre Imperiū ꝑ annos decem Carolo Craſſo Normani qui annis. xl. bellis aſſiduis francos uexauerant: apud carnutes prælio memorabili uicti ſunt: a Ricardo Burgūdiæ duce & Roberto comire Pariſienſi patre odonis eius qui poſtea regnum francorum adminiſtrauit. Fuerunt eo tempore normandorum duo duces Rollo & Gello quorum Rollo idem & Gottifredus appellatus inita cū francis cōcordia Caroli huius imperatoris filiam in matrimoniū duxit & per Robertum comitem ſacro Chriſti fonte ablutus Ruberti nomen accepit. Is igitur primus dux Normandorum Chriſtianus: Gēuit Guillermum patrem Ricardi tertij & Ruberti Guiſcardi: q Robertus apuliā & Siciliā in Italia acqſiuit. Ac Alexiū Imꝑatorē bello uicit: Carolus aūt Imꝑator poſt hæc geſta cū paulatim mēte laberet ei uiuo ſubrogatus eſt Arnulphus Carolomani filius Ludouici Balbi nepos q ānis. xii. imꝑauit: e Gallis ultimus Cæſar q̄q̄ filius Ludouicus a Gallis patri ſubrogatus: nec a pōtifice ꝓbatus. yi. ānis. imꝑauit. A berengario deīde Imperatore ſuperatus atq; interfectus. Sic in Gallia deſitū imperare: quum per ānos prope centū imperaſſent. Secuti ſunt & reges in Gallia Carolus ſimplex Ludouici Balbi filius puer poſt patris obitum natus qui quum regnaſſet pluſquā. xxyii. annis dolo exceptus ab erinberto ſororio carcere perijt. At edina uxor, cum paruo filio Ludouico ad patrē Eduardum in Angliam confugit. Et Galli Rodulphum Riccardi Ducis Burgundiæ filiū regem deligunt: quem olim Carolus ſimplex ſacro fonte abluerat. Hic eſt ille Rodulphus qui ab Italis uocatus: contra Berengarium: uictoriam habuit: reuerſus tres ānos regnauit. Sed defuncto: Ludouicus puer ex Anglia reuocatus: regnauit an. ix. Hic ex Giſberta primi othonis ſorore lotariū gēuit: qui pri defūcto in regni adminiſtrationē ſucceſſit. Sub quo Vgo magnus comes Pariſiēſis: factus eſt Dux Frācoꝝ q fortiter dimicās cōtra Normādos capit: ſed auxilio othonis tunc Imperatoris liberatus rurſus exercitū Francoꝝ regebat.

Ludo. ſecū.
Pon. & iꝑe.
Car. Clauꝰ.
In ponti.
Inſcriptio uicto.
Ludo. balbꝰ
Car. craſ.
Car. ſimplex
Carmanus.
Normani uicti.
Ricardus
Odo
Rollo
Gello
Primus dux norm. chriſt.
Robertus rex apu.
Arnulphus
Vltimus cæſar.
Deſitū imperare
Carolus ſimplex
Edina
Rodulphus
Ludouicus
Lotarius
Vgo magnꝰ

Ac lotarius iterim ueneno deceſſit dato ab uxore adultera. Cui ſucceſſit Lu
Ludouicus douicus filius qui biẽnio & ipſe eodẽ fato perijt blãcæ coniugis opera. Vlti
mus in Caroli familia. Succeſſit tertia regũ progenies ex nobiliſſima familia
Tertia regũ proge ex comitibus Pariſienſibus: Vgo Magni Vgonis filius: cognomento capet:
quod capitia ſic Gallice per iocum alijs auferre ſoleret. Regnauit annis.iiij.
Vgo. capet. Robertus cui ſucceſſit Robertus filius: qui nedum militiæ ſed religionis ſtudio mirifi-
cus. Horas canonicas quottidie obibat: fertur qđ ex eo ꝓdigium in cuiuſdã
Prodigium oppidi obſidione: irruptione hoſtiũ nuntiata nõ prius occurriſſe quã cœptas
horas abſoluiſſet. Ex quo & hoſtes non minus fugauit: & corruentibus mu-
Burgundia ris oppido potitus eſt. Multa pia loca erexit & auxit: ex Henrici ducis ſine li
beris decedentis teſtamento Burgundiam aſſecutus eſt. Sed Burgundi ad
Conradum Imperatorem poſtea defecerunt quum annis.cxxx. Gallis paruiſ
Henricus ſent. Succeſſit Roberto Henricus filius qui quum regnaſſet annis.xxx. mo-
Philippus ritur ſuperſtitibus liberis Philippo & Vgone qui magnus cognominatus
Vgo. eſt. Philippus huius nominis primus regnauit ãnis.xlviii. Vgo frater Philip
pi inclitum nomen in armis inter duces ſacræ expeditionis cõtra infideles cõ
ſecutus eſt. Hæres Philippi in regno Ludouicus fuit cognomẽto craſſus ob
Ludouicus uaſti corporis molem: qui excedit anno. Regni.xxii. cui ſuffectus filius Lu-
douicus hic.xlviii. regnauit. Egit ex uoto contra infideles expeditionem Hie
Hiero.expe. roſolymitanam una cum Conrado Imperatore: Eugenio Pontifice probãte:
ſed fruſtra iter per Syriam faciens fame oppreſſus una cum alijs eodem an-
no domum reuertitur. Verum quum iam ſexagenarius liberis careret: iuſſit
Votũ ꝑ filio omnes ſubditos uota pro ſobole facere. Quo factum eſt ut anno ſequẽti fi-
lium ſuſciperet Philippum: qui poſtea Auguſtus cognominatus eſt. Auxic
hic rem Gallicam regnans per ãnos.xliiii. patris imitatus exemplum expedi-
tionem eandem & ipſe cum Ricardo Angliæ rege multiſq; alijs principibus
Saladinus ſumpſit. Cum ſaladino primum cõcurrens uictoriam habuit: uerum infœlici
diſcordia emergẽte cum Anglo: domum reuertitur. Reuerſus Angliæ bellũ
mouit in quo Ricardum deinde filium Ioannem ſuperauit. Idem de Otho-
ne Imperatore uictoriam apud belgas adſecutus uictoriæ nomine Cœnobiũ
S.luanectũ apud Siluanectum excitauit. Ciuitatem Adægauenſem dirutam reſtituit. Iu
Judei expul. deos omnis expulit moriens anno. M.ccxxiii. multa religioſe legauit. Reliqt
heredem regni Philippum filium hic clarus nõ alia re quam quod pater: fuit
S.ludo. S.Ludouici quãquam & ipſe cõtinentiſſimus fuit. Habuit ab initio diuus
hic ſemper aduerſas fortunas ea ratione puto: ut ad patientiam exercitaretur.
Puer adhuc in tutela matris blancæ: detecta coniuratione: coniuratis peper
Iſare fluuio cit. Iuuenis nõ procul ab iſare fluuio cœnobium extruxit: collocatis in eo mo
Art. pietatẽ nachis ciſtercienſibus: quottidie.cxx. pauperes alebat mendicos ulceroſoſq;
etiam manibus curando. Libenter huiuſmodi reges commemoro: ut cogno-
Gaude ꝓnc. ſcant cæteri principes quam immortalem locum apud Deum & celebrem fa
mã hij indipiſcant. Gaude tu princeps noſter humaniſſime: qui tãta pietate
in pauperes uteris. Hæc eſt quæ te euehet ad Deos terrarũ dominos. Hæc
eſt quæ cæleſtẽ accolã fecit Ludouicũ regẽ. Hic non ueritus Syriã cũ exer-
citu petere: adhortãte Inocẽtio quarto: qui 8&ſi ad primũ appulſũ in ægypto

peluſium nunc Damiatam ceperit:tamē ut dixi:ut eius deus patientiam pro
baret:fecit ut caperetur in bello a ſarracenis pro cuius redemptione neceſſe
fuit reddi damiatam. Reuerſus in Galliam ardentius ad pia uota & officia
ſe conuertit primum purgando regnum ſceleribus fœneratores: iudeos: alea
tores:ac impia in deum uerba dicentes regno excedere iuſſit. Q uum alterā
in Carthaginem contra ſarracenos tentaret expeditionem duobus ſecum fi-
lijs adoleſcentibus & Theobaldo Campaniæ comite ductis:ubi primū pro-
ſpere dimicauit. Deinde peſtilentia paſſim caſtra occupante: ipſe una cū Ioā
ne filio interijt octauo Kalendas ſeptembris. M.cclxx. quum regnaſſet anno
nis. xliij. Plus ꝓfecto Deo placebat animi illius probata patientia quam ui-
ctoria; ſic priceps noſter tibi conſiderandum:ſi quando aduerſa ingruūt:pa
tere & abſtine:Deiq; te dede manibus. Ille huiuſce uiris non terreſtre regnū
promiſit:ſed locum in cælo perſcriptum oſtendit. Proinde cognitis tot eius
ſanctiſſime rebus in uita actis a Bonifacio octauo inter diuos relatus eſt. Ita
hic in his de uero principe libellis placuit longa regum & principum recen-
ſione uti:ut ex his eligatur quos imitari:atq; euitare poſſimus. Vide qui nam
poſt eius mortem ſubſecuti ſint. Nam Philippus defuncto Ludouico patre
rem adminiſtrādā ſuſcepit:cum Petro Aragonenſi pro regno Siciliæ nauali
prælio conflixit ſuperior fuit: inter Genuenſes & Venetos poſt longum &
maximum bellum author fuit pacis. Regnauit ānis. xv. Hæc pauca bona ſe
cum portauit Philippus ide cognomēto pulcher & nominis & regni ſucceſ
ſor Annis. xxviii. regnauit. Graues cum Bonifacio Pontifice inimicitias ex
ercuit. Sacris ab eo interdictus:q, eius nuntium contra infideles exhortan-
tem iuſſerit conijci in carcerem. Sed tu princeps noſter obſerua: ut paruus
in principio error quantos ſecum in fine errores trahat. Sarram columnam
tunc forte bonifacij inimicum ac profugum in littore Maſſilienſi cognitum
ac redemptum a piratis cum ualida triremi contra pontificem mittit. Q uem
ille Ananiæ in domo paterna captum Romamq; deductum in carcere ſtran
gulauit. Reliquit Philippus tres filios Ludouicū cognomēto Glutinū: Phi
lippum longum & Carolum:ſed ij paucis annis ſuperfuere. Iccirco deficiēte
reliqua ſobole:requiſitus eſt proximior Philippus Valeſius filius Caroli co
mitis de Valeſio q Carolus Philippi pulchri regis germanus fuit. Hic itaq;
regno ſucceſſit:Reclamāte Eduardo Angliæ Rege:ac Galliæ Regnum ex-
poſtulāte iure Iſabellæ filiæ Philippi Pulchri quæ Eduardo eius patri nupta
fuerat. At Philippus Valeſius ſe tuebatur lege Pharamundi primi francorū
regis que iubebat ut uirilis tantum ſuccederet proles. Sed uentum ad arma
Anglus Aſcitis Flandrenſibus: prælio cōmiſo ubi ſupra. xxx. milia cecidere:
Philippum ſuperat. Ei q; Geſſoriacum portum nunc Caleſium abſtulit. Ex
eo ſubſecuta ſunt iter utroſq; populos odia. Dicitur inde Philippus Viennē
ſiū pricipatū emiſſe. Cui defuncto ſucceſſit filius Ioānes:q & ipſe reſumptis
armis:nō meliori fortuna uſus eſt nā ab Anglo capit̄ ſimul cū Philippo filio:
ſed dimiſſus cōditiōibus qbuſdā: quū nō ſtetiſſet: ab Eduardo terra & mari
multis icōmodis afficit̄. Et qa deceſſerāt non mō Philippus ſed Ioānes Phi
lippi filius:& nepos Philippus:erat Carolus dux Burgūdiæ Philippi filius &

purgare regnum

Ludouici mors

patiētia pl9

F.SF.

Quos imitemur

petrus aragonen.

paru9 error

Sarra colu.

Bonif. pōti. ſtrangu.

De valeſio

Eduards

phi'i capitur

Caleſium

Carolꝰ dux — frater Ioannis:qui regno ſuffectus eſt. Qui reliquit & ipſe duos filios Caro-
lum & Lodouicum. Carolus ui ſuccedens contra Flandrenſes bellum geſſit
Leo rex ar-me. — qui ab eo deſciuerant. Ad eum in Galliam confugerat Leo Rex Armeniæ a
turcis expulſus:qui omni ingenio conatus eſt pacem componere inter reges
ut contra turcam arma ſumerentur:ſed non potuit. Domeſticis bellis im-
plicitus rem laudabiliorem ommittit. Fuit alioqui in ſenectute: mentis deli-
quio mancus. Sed moriens Carolum filium ſucceſſorem reliquit. Hic bellũ
Normanni — cõtra Anglos ſuſtinuit-Normannos oppreſſit: Rotomagum cæpit: Burde-
galenſes rebelles diruit:Magdalenam filiam Laodiſlai Pannoniæ:Boemiæq;
regi locauit. Ludouicum filium Delphinum appellatum his rebellem ſenſit.
Pragmatica ſanctio — Quod paterno ciuiliq; animo tulit. Galliæ concilio pragmaticam ſanctionẽ
inſtituit aduerſam pontificum poteſtati:per quam omne ius: & officia ſacer-
dotalia conferendi ſibi uẽdicabat. Dum erat illa ſtatus perturbatio: fertur ad
Virgo miſſa — eum ueniſſe uirgo una nomine Ioanna annorum .xx. dictitans ſe a Deo miſ-
ſam:ut regnũ tueretur. Quæ more Amazonis militiam exercuit: multa ope-
roſe egit. Tandem a Burgundiõibus: ac Ioãne Lucinburgo capta & Anglis
Ludo.xi. — diuendita:ab eis cremata eſt ſub p̃textu magicæ artis:quã habere credebãt.
Sed defuncto Carolo ſucceſſit Ludouicus.xi. Fuit hic uario:& inconſtãti in-
genio uariam & inconſtantem fortunam paſſus. Carolo fratri apud Burgun-
dum agentes res nouas molienti magna ui militum reſtitit. Ioannem Cardi-
Cardinalis capitur — nalem Andegauienſem: quod clam Burgundi partibus ſtuderet: capi iuſſit:
ac annos fere.xii.cuſtodia teneri. Fruſtra per oratores eſt Paulo pontifice repe-
titus. Sixti quarti demum præcibus condonatus: cum Iuliano Cardinale. S.
Niceus car-dinalis — Petri ad uincula legato:Romam uenit. Cũ Philippo Burgũdo: ac eius filio
Carolo:diuturnum:& graue bellum geſſit:fruſtra reclamante Niceo Græco
Cardinali:qui illic legationem agebat. Cũ Franciſco Britanniæ Duce habuit
de finibus contentionem. Vnde periculoſiſſimum eſt exortum bellum. Nã
quum apud Turonem pro apparatu belli faciendo proceres regni ad conci-
lium euocaret:qui quum conueniſſent: atq; non pro rege: ſed contra furtim
inter ſe tractarent:pene in maximum diſcrimen adduxere. Capita horũ fuere
Coniuratio — Carolus Biturigum dux regis frater:Carolus Philippi filius Burgundus: Frã-
Coniurato-rum nomia — ciſcus Britannus:Ioannes Borbonenſis:Ioannes Alaconienſis:Ioannes An-
degauienſis Renati filius:Cennomanorum Ludouicus Montiſpenſerij:Ioã-
nes Anneniacus:Ioannes Alebretenſis: Ioannes Duneſinorum Britannus.
His auxilijs fultus:dum cuncta interim parantur:pacẽ cũ rege ſimulat: atq;
dum agitur de conditionibus:dux Borbonius agrum uaſtare cœpit. Ex alte-
ra parte Burgundus ingenti exercitu ad obſidendum Pariſios pergit. Rex
eo uelociter ſe recepit:cinctuſq; ex omni parte ab hoſtibus: Ducis Franciſci
Rex cinctus F.SF. — Sforciæ auxilium petit:ratus ſi poſſet opem a Marte:& fulgure belli impetra-
re:facilius his inſidijs emerſurum. Sed Diuus Franciſcus Sfortia: qui tũc in
Italia: & per totum orbem maximã militiæ auctoritatem obtinebat:illico Ga-
Galeatius ſfor. — leatium filium cum magna:& inuicta militũ manu in Galliam mittit. Quo
adueniente ita reſcipiſcere rex cœpit:ita hoſtes Sfortianorum militarem uir-
tutem perhorruere:ut iam de ineunda concordia cogitarent. Itaq; Britannus

primus

primus cæteros conciliauit:inſtituitq; ut inuitati omnes in conuiuio iuratēt:
Inuitati iurarent
ſe poſt illa regi fideles fore. Atq; hoc pacto res biennio poſt : compoſita:anno
M.cccclxvi.ſecuta ſunt Ludouico Q uietiora tempora:& quia diu ſine libe
ris fuit. Tandem ex Carlotta Ludouici Sabaudienſis filia Carolum octauum
Carlotta Carol᾿octauus
genuit. Cui uiuente patre margarita Maximiliani regis filia pacta fuerat: qua
poſtea abdicata Annam duxit Franciſci Britanniæ ducis filiam ac patris regni
hæredē. Ex quo Carolus eſt omni Gallia potitus. Q ui iam patre defuncto:
animum ad antiquum regni Neapolitani ius repetēdum adiecit:auxit illi uo
luntatem Ludouicus Sfortia qui cum Aragone mutuum odium gerebat. Cu
piebat Alphonſus ut gener ſuus Ioannes Galeatius dux eſſet:ueramq; Impe
rij adminiſtrationem reciperet:atq; ut Ludouicus ab hoc munere decederet.
Hinc inde:maxime in italia perturbationes ortæ : adiutus pecunia : itaq; rex
Perturbationes
ab ipſo Sfortiano principe & a nonnullis Florentiæ nobilibus : qui in ea rep.
mutationem fieri cupiebant in Italiam uenit:anno. M.ccccxciiii. menſe octo-
caro. in italiam
bris:apparatu tum peditum.xxii.tum equitum.xv.milibus:inſtrumentorum
quoq; bellicorum curribus centum. Excitabant etiam eū regni principes qui
aduerſabantur Alphonſo:oſtendentes regnum iure gallo deuolui:ob inueſti
turas ſex & uiginti:euidens indicium:a diuerſis pontificibus & duobus pu-
Inueſtiture
blicis concilijs aſſertum. Habuit Carolus per plures menſis fauorariam for-
tunam:per mediam Italiam imperioſus proficiſcens Florentiam ubi mediceis
omnia dedentibus & impetrata pecunia Romam peruenit. pridie Kalendis
Iannarij in ædibus diui Marci inſedit. Tria a pontifice petijt: arcem Hadria-
ni:obſidem filium ualentinum: & turcarum regis fratrem captiuum:duo ul-
tima conceſſa ſunt. Atq; iniecta pacis conditione:pontificem ſalutatum adit.
Tria petiit
Duos ex ſuis cardinales creari uoluit:inde poſt.xxvii.dies Neapolim uerſus
caſtra mouit. In medio itinere obſes Valētinus arripuit fugā. Tantus undiq;
Valentinus
erat diffuſus timor:ut uſq; Neapolim nullum uiſus eſt habuiſſe aduerſariū.
Vt noſcere euidentius poſſes quanto ſint principes in terra compoſiti fauo-
req in ſubditos nulla pietate utunť. Q ui.n. ſuo cōmodo tantū dominanť
haud diu regnare poſſunt. Dei in his efferebatur iudicium : quando tantæ
Qui diu nō regna.
Aragonum opes tam cito ceſſerint. Profecto non regnant quorū iudicia ipſo
iure nulla ſunt. Q uam ſapientiſſime facis tu princeps noſter quod nil in ſub
F.SF.
ditos excogitas:niſi amantiſſimum. Q uā rectius feciſſet Pontanus uir alioq
Pontanus
eruditiſſimus qui tam impudēter noſtros inſectatur:ſi ſuos excuſſiſſet : quū
domi ſuæ materia non deerat & carne ſua ſatur eſſe poterat. Erat undiq; ter-
carne ſua
rori Caroli fælicitas:expulſo Aragone:uſq; adeo inuictus exiſtimabať:ut etiā
turci ipſi de relinquenda Græcia cōſilium iniſſe dicantur. Iiſdem temporibus
defuncto Ioanne Galeacio duce adminiſtrationem imperii inſubriæ Ludoui
cus patruus aſſumpſit. Sic procurāte procerum & populi multitudine. Præ
ſertim Galeacio Vicecomite & pluribus alijs ex ſancto Seuerino. At nouus
dux inito fœdere cum Venetis & pene cū totius Italiæ principibus: quibus
potentia tanti regis erat formidabilis : dat operam regem ex Italia expellere.
Cæterum rex audiens unis atq; aliis nuntiis quæ itali principes parēt:multis
in regno relictis illico cum reliquo exercitu in Parmenſem agrum peruenit

Veneti cum Sfortia. ubi Veneti cum Sfortianis ingentes copias parauerant: eſt q̄ apud forum
Dimicatum nouum iuxta tarum fluuinm totis uiribus dimicatum:magno cum periculo
Gallorum ac non ſine ſtrage italici exercitus. Abijt ille ex italia multis ex ſuis
Io.ia.tri. intereṗtis. In regio exercitu duo potiſſimum Italico genere fuere Io. Iacobus
Nico.ur. Triuul. Alter Nicolaus urſinus Pitiliani comes. Pro Venetis ſtetit Frāciſcus
Gonzaga. Pro Sfortianis: Io. Franc. ſeuerinas. Pitilianus qui ab initio belli ca-
ptus una cum Virginio Vrſino ſed e cuſtodia dimiſſus atq; regia militia au-
Pitili. tranſfugiens ctoratus ad Venetos in medio conflictu tranſfugiens: cauſa fuit ut illi qui iā
acie collabente fugam ſpectabant: uiſa tanti uiri præſentia ſteterint. Verum ſi
itali uirtutem militarem maluiſſent potius ſequi quam prædam haud euaſiſ-
ſent Galli. Snnt qui uelint Ludouicum Sfortiā: Regem ſaluum fore: occulto
mandaſſe ſuis ita euenire. Rex igitur in Galliam penetrauit: ubi biennio poſt
Caroli mors e uiuis exceſſit: ætatis annis ſui. xxiiii. Regni. xy. ſalutis. M. cccc xcvij. Huic ſi
ne liberis decedenti: Ludouicus. xii. dux Aurelianenſis e ſanguine regio ſine
Ludouicus octauus controuerſia ſucceſſit. Cui in Italiam proficiſcens Carolus regni adminiſtra-
tionem delegarat. Aſteq; in præſidio dimiſit. Hanc ille iure dotis auiæ cepe-
rat: inde Nouariam inſuper inuaſerat: quam Sfortiani cū Venetis poſt regis
Ludo. Aure. reditum: multis menſibus obſederūt. Tandem Ludouicus fame coactus cer
tis conditionibus dimiſit. Habuit hic auum Ludouicum Aurelienſem: qui
quum in regno Francorum gratia & authoritate magnopere polleret: a Ioan:
Burgundiæ duce ob inuidiam interfectus eſt. Vnde bellum atrox iter utroſq;
populos ortum: excitante ad uindictam lachrymis & queſtibus Valētina cō
Valentina iuge. Quæ fuerat Io. Galeatii Vicecomitis filia: uirtute uirago & omni laude
præclariſſima mulier. Reliquit Ludouicus Carolum ex ualentina filiū. Qui
olim bello Anglorum captus centum ſe milibus ſcutorū redemit. Petijt hic
Mediolani principatum: poſt Philippi Vicecomitis mortem: iure matris hæ-
reditario: ſed quia neq; huic: nec filio ludouico ex matrimonio eliuentium du
cum familia: ſuſcepto: ſatis uirium erat: Ad uendicandum tantum ſtatum: res
Anna ad tempus ſopita eſt. Factus nunc rex: illico annam a Carolo relictam duxit:
Dimiſſa ipſius Caroli ſorore. Quæ olim puero ſibi pacta fuerat. Permittente
Quattuor uota lu. Alexando Pontificē. Solebat Ludouicus dicere: ſe quattuor aīo uota coalui
ſe: annam in coniugem: Galliarum diadema: inſubriæ principatum: ac Roma-
norum Imperium. Sed ultimum fortuna denegauit: ne foret omni ex parte
beatus. Qui etiam neq; in multis uoti compos fuit: preſertim in corporis in-
columitate: & in habenda ſobole. Sed nihil antiquius duxit: quam in repeten
do Mediolani ſtatum. Pro maximo negocio habuit: cum Venetis iniri fæ-
Nouum fædus dus. Quibus etiam Cremonam: & Abduenſem agrum: conceſſit. Itaq; anno
regni ſecundo. M. cccc xcix. in Italiam miſit exercitum equitum peditumq; fe
re. xii. milium. Sed Ludouicus magis ſuorum proditiōe oppreſſus quam ho
ſtium uiribus: maluit hoſtili furori cedere quam fortunā experiri. Ad Maximi
lianum Cæſarem ſuum neceſſarium confugit. Sed Galli eo tempore non in
Italia aſſueti: morum diſcrepantia odio habiti ſexto quam uenerant menſe ex
Galli expulſi pulſi fuere. Et Ludouicus in patriam reuocatus eſt: omnium beniuolentia &
applauſu. Rex maioribus uiribus opus fore ratus: ualidiorem exercitum in.

italiam remiſit. Repetit hoſtem potentia munitiorem: atq; apud Alexandriā ualidis copijs occurrentem. Sed pugna uix commiſſa a multis quibus maxime fidebat proditus atq; captus: una cum toto principatu in manū hoſtis uenit. Aſcanius cardinalis eius frater qui cum .ccc. equis aufugerat a Carolo urſino itinere comprehenſus Venetias mittitur. Poſtmodum regi petenti obſedus deditur. Verum fortuna uariationis domina. Hunc poſt mortem pontificis: Romam una cum Rothomagēſi remiſit: qui maximos tumultus in italia potuiſſet ingenio ſuo excitare: ſi per eius mortem licuiſſet: ſed biennio poſt ex peſtilentia deceſſit. Rex ut multis eſt: quietis impatientia: Neapolitanum regnum diu francorum imperio debitum: ſtatuit repoſcere. At Ferdinandus Hiſpaniæ rex pro Federico rege propinquo ſuo ſeſe oppoſuit. Erant utriq; in alteros armata manu progreſſuri: niſi boni amici inter eos pactionem compoſuiſſent: ut regnum inter ſe diuiderent: ut Hiſpanus apuliæ ac calabriæ partes haberet: cætera gallo cederēt. Quod eo facilius factū: quo Federicus ſpōte aufugerat. Is primo in ænariam nūc iſchiam: abit: deinde maluit ad galli miſericordiam accedere: quā hiſpanicæ conſanguinitati ſe credere. Suſceptus eſt a Ludouico pro regis dignitate: ſed quadriennio poſt deceſſit. Ut cognoſcere poſſes quam uana ſunt quibus homo mortalis tātopere fidit: ubi nulla ſtabilitas diutius permanere pōt. Neq; a remotis citemus teſtes: ab his.n. qui malum iniere fœdus: ne dicam ſceleratum & impium: de finibus ſtatim certatum eſt. Victus eſt gallus non impotentia uirium: ſed ignauia ducum. Verū Ludouicus uictus animi prudentia quum potuiſſet aduerſus hoſtes maioribus uiribus reſurgere: maluit publicæ quieti cōſulere. Ferdinandus: ſimultate Philippi generi laborans: nouam cum Ludouico rege amicitiam ſancit. Filiam ſororis: fuſca prole nobilem obtinuit. Dos illi Neapolis & ea regni portio: quam gallus expulſo federico ſortitus fuerat. Quo auctus thalamo neapolim petit ut ab eſſet mutuo Philippi inteſtino. Sed morte illo imatura intercepto: in Hiſpaniam redijt. Eunti exit obuiam gallus: atq; ambo in allobrogo ſinu ſabaudiæ mutua ueneratione congreſſi. Sunt intra urbem pleroſq; dies occultis retenti conſilijs: atq; ut famæ fuit: eo omne uerſum conſilium ut collatis in unum uiribus rem in Venetos gererent. Quod paucis poſt inde mēſibus euenit: Pontifex & Cæſar tum & alij multis a Veneto affecti iniurijs omnes in uno fœdere principes conſcripſere. Sunt tamen uno conflictu a Ludouico uicti. Tam ita deos immortales id euenire uoluiſſe credimus. Ut quæ longo illi tempore: tot laboribus: & auro parta: paucis horis amiſſerint. Tantam remp. atq; florentem tunc pati permiſit numen: ut cognoſcant principes quod omnis poteſtas eſt a deo. Putabant Veneti ſi urbes caperent: ſi tenerent inſulas: ſi claſſem mari & ſtatum augerent: id omne eſſe ſuæ prouidentiæ: obliti illud ſapientiam ſæculi huius eſſe ſtultitiam apud Deum: nec ſciebant aliter reſipiſcere: ſupernamq; pernoſcere cauſam: niſi hiſce excitarentur fuſtibus. Quod actutū & egregie factum. Illi nouam induti mentē: ad Deū conuerſi ſunt. Paſſim tota ciuitas per fora: per templa lugubris illachrymate. Senes: iuuenes: pueri: matronæ: & uirgines ante Chriſti numen proſtratæ:

Ludouicus

Aſcani⁹ cardinalis

Variationis domina

aſcanii mors

Boni amici

federici fuga

Quibus fidimus

De finibus certatū

Simultate phi.

Congreſſus regum

Federati in uen.

Omnis poteſtas

Suæ prūdē.

Excitati fuſtibus

Luc⁹ vene.

Lauretanus

ſcelus fateri:ueniam precari. Ipſe princeps Lauretanus: quum multi conſu-
lerent: petendum a turcis auxilium: habens publicam orationem: aios omniũ
ad meliora conuertit. Iura & renouatæ leges ſunt: iuſtitia exactius cuſtodita:
a cunctis præcautum ſceleribus: laſciuijs abſtentum: nõ ad ueſtales amplius
Humilitas plus aditum. Eleemoſinis ſparſim uacatum. Precibus & ieiunijs plures dies con-
tinuis laboratum: in cunctis humilitas prælata. Quæ res deo plus placuit quã
capere vene. imperium. Paſſum profecto eſt uim cælum: reluxit gratia. Potuiſſet Ludoui-
cus ſi ea auctus uictoria exercitum ulterius ad mare produxiſſet: capere Ve-
Cor regum. netias: ſed deus habet regum in manibus corda: ut lubet: comprimit & rela-
xat. Obortæ ſunt ſtatim inter regẽ & Cæſarẽ ſuſpitiones: qbus diuerſus uterq;
ab altero: abijt ille in Galliam: & Cæſar cum fœderatis lõgo: re diſtracta: appa
ratu: nihil obſidione proficiens patauina: cum ſuis intra Germaniam ſe rece-
pit. Mutato pontificis animo Veneti cæperunt reſpitare. Animaduertit is Ita
liam exteris opprimi nationibus cæpitaltius intueri: ſi ab omni poſſet abſolue
re iugo: ad recuperandam Ferrariam ſub prætextu tentat: ut gallum occaſione
Rhauenæ concurſus capta pro eſtenſibus habitum italia expellat. Eſt magnis Rhauenne concur
ſum uiribus: ſed Gallus non ſine cruenta uictoria remanſit uictor. Cæterum
Iulius animo inuictus: maioribus redemptus uiribus: cum Hiſpano: Cæſare:
F. SF. Venetis: heluetijs: rurſus in aciem exit. quod ubi ſe Gallus ab omnibus deſti
Reuocata familia tui cernit in galliam abit. Tum omnium cõſenſu: reuocata illuſtriſſima tua fa-
milia Princeps optime: ad lares patrios: ad imperium hæreditarium: ad ſtatũ
propriũ: dij imortales quantũ ſe extulit tunc patria: quanto ſe gaudio effudit
Mlũm: q̃tis q̃q; ciuitas effluxit lætitiis. Quũ duo iuuenes pari ſplẽdore: pari
Quãdo deꝰ uult auſpicio deorũ aucti redierint domũ: tũc reddita ſibi patria libertas: & Italia cæ
pit ſua noſcere ſydera. Vides hæc princeps: q̃ inanes ſunt illi qui putãt Impe
rium ſuis uiribus: ſuis ingeniis conſequi & retinere? Vos ambo longo tem-
pore deſtituti & in Tridentino receſſu uelut abditi: non copias: non diuitias:
Illic uincitur non exercitus: non deniq; ſpem: non cogitationes ullas illis diebus habentes
iter in patriam capiundi: & tamen diuino nutu cuncta ſubito pro uobis ſtete
re. Omnes pro uobis arma cæpere. Non poteſt abrumpi Dei nutum: illic uin-
citur quo ſe flectit. Reparauit nouum Gallus exercitum: atq; in Italiam miſit
primariis ductum ducibus: ratus tantis neminem poſſe ire obuiam copiis ne
Maximilianꝰ Victoria nouarie. minem ſuis reſiſtere uiribus: ſed paucis horis puſillus grex in nouarienſi agro
profligauit & occidit. Maximilianus Sfortia dux inclytus tanta gloria deco-
ratus ad poſteros non abibit in obſcurum. Vix aderant ſex. milia heluetiorũ:
proſternatus eſt gallorum potens & fortis equitatus. Captæ macchinæ & pe
nitus omnis exercitus profligatus eſt. Ipſi heluetii pene inermes erant. Cæte-
Quinq; milia au. Perbon. tum ſit ſine ambitione dictum. Huius uictoriæ & gloriæ non minima pars
Perbono Aſcribenda eſt: qui ipſis heluetiis dedit Aureorum quinq; milia: pro
quibus Maximilianus dux titulo oneroſo priuilegia Cæſaria confirmauit: am
pliauitq; ac denuo cõceſſit & uendidit authori ipſi Perbono quicquid de ca
Canes galli. ſtro & iuribus Ouiliarum eſt. Pridie illius diei in quo fuit ſũmo mane parta
uictoria. Cæterum illud ab heluetiis fuit notatum quod ueſpertina hora ante

diem uictoriæ multi canes gallicani ad nos uenerunt: quo omine heluetii cō-
mone facti de certa uictoria: non expectato ſuorum auxilio: qui excedebant
numerum ſexdecim milium electorum hominum. Qui poſtea ſuperuenere.
Ea feſtinauerunt ratione: ut ipſi ſoli pauci tantæ uictoriæ gloria fruerentur ſi-
ne ullis bellicis tormentis: ſed magno animo hoſtes aggreſſi ſunt. Ea profecto Magna uictoria
talis uictoria fuit: qua neq; alia hominum memoria neq; his temporibus uiſa
maior. Sed Deus res noſtras cælo ſpectat benignus. Sic eſt profecto fortuna Fortuna dea
ſi bona eſt: deæ nomen ſubit. Si uero aduerſa & mala: fit nobis illico cacode- & cacode.
mon. ne decipiamur: alieno dependimus nutu. Boni principes eodem ſemper
præſtāt uultu. In ambitum Dei tendit ira flagellumq;. Rex Ludouicus mul-
tis inde aduerſis in gallia releuatus: pace cum regibus ſancita: dum dabat ope-
ram quo rurſus repetat Italiam: Vndecunq; aurum colligat: militem ſtipēdio
uocet: Subita inuaſus apoplexia moritur. Quo derepente ſublato oſtenſum Ludoui. regis
eſt: quam uana ſint hominum propoſita. Cui ſuffectus eſt Franciſcus eius ge- mors.
ner: iuuenis ingenti ſpiritu & gloriæ militaris cupidus: ac ocij impatiens: & ut Fran. rex.
ſunt paratæ rerum omnium mutationes nec quicquam ſub cœlo ſiſti poteſt:
fœderatus cum Venetis ingenti munitus exercitu in Italiam uenit Proſper co- Nil ſiſti pōt.
lumnius: qui tunc inter omnes belli duces maximi nominis erat: in ipſo mēſæ Proſper capit.
conſeſſu captus eſt. Heluetij qui paucis ante menſibus armorū gloria tume- Heluetii uincuntur
bāt: egregio certamine prope Merignanū uicti ſunt. Ob tā inſignem uictoriā
facta eſt celebris: potentiſſimi regis fama: nedum apud latinos: ſed a gadibus
uſq; ad glacialem oceanum immortalis euecta eſt. Ingentem ſane de ſe rex
hic ſpem præbuit: tum animi magnitudine: tum corporis uiribus: tum liberali- Præbere ſpē.
tate & clementia mirificā decorabat. Ad hæc innata ſpecies: & corporis pul-
chritudo & proceritas: & animi manſuetudo & in omnibus benigna affabili- virtutes regis
tas: in cunctis magnanimus magis laudis quam imperij cupidus. Habuit illis
diebus cuncta pro uoto ſecundiora: etiam Pontificem Leonem uſq; bononiā Pontifex bononiæ
cum ſupremo patrum ordine profectum una ſecreto obſequentem. Redijt in
Galliam hoſtium uictor & per aliquot annos in ocio functus ad ſacietatē ui-
ctoriæ præmiis. Dum hic ſe Imperio & gloria ſecurus p̄ſtat: fortuna ſuos acu-
leos tetendit inuida. Quæ ualet ima ſummis mutare & inſignia ſæpe obſcu- Aculei fortunæ
rat: & inficit: ſæpe rerum apicem detrudit ad infima: rapax unis: aliis prodiga: Fortunæ deſcrip.
fortia debilitaſſe gaudens: tenuiora impleſſe. Non ſtabilis: pede ſub dubio ua-
ga: incertior aura: motior folio. Hinc eſt ꝙ res hominum ſubito ruunt caſu.
Hinc eſt ꝙ non profuit opulentia Creſo: captus & ab hoſte uitam accepit. Capt⁹ creſus
Dionyſius paulo ante formidatus ſyracuſis: uix ſudore ſcholaſtico depulit fa- Dioniſius.
mem. Et magnus Pompeius cui totus terrarū orbis paruit: haud clientis eui- Magnus po.
tare manum potuit. Ille Arpinas Marius toties conſul Iugurthino cymbroq; Mariusar.
triumpho per totum orbē clariſſimus: in Cæno & in cāna paluſtri reuolutus
iacuit. An eſt hic iocus in humanis: an ludibrium? Dat ubi lubet: & ubi lubet Dat: rapit
rapit. Neminem hæc pro amato habet: omnes uno atq; eodem modo tenet:
omnes ſuo more uerſat. Pauperes diteſq; ſuo in theatro miſcet improba. Hæc In thea. fortu.
eadem contra tantum regem: Leonis Pontificis animum inflāmauit ad arma:

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

& cæteros qui Romanum Pontificem ſecuti ſunt:tanto ex improuiſo appa/
Caro. in gre mio fortu.
ratu rex inuaſus ut uix ſe tuendi datum ſit ſpatium.Carolus rex magnus qui
nunc fortunæ gremio amplexus & dei numine Tutus: Pontifici adfuit: mul
tiq; etiam principes:præter Venetos: qui Gallo fidem conſeruarũt:præſentis
Leſchutes
militiæ ſtipẽdia habuere.Defenſa eſt parma Leſcuthes pſidio.Et Lauttrechus
cum quindecim milibus peditum & octingentis equitibus cum auxiliaribus
Venetis prope caſtra habebat:ſors erat anceps.Proſper columnius cum pon
tificio & Cæſareo exercitu ab obſidione referebat pedem:& fortaſſe traiecto
pado:eſſet aliorſum profectus:niſi ſpem feciſſet nouus germanorum pedita/
Perbonus
tus:qui ad ſex milia ope & pollicitis Perboni ad fuerunt.Quæ res procul du
bio uictoriam peperit.Quod ſi hæc tot & tanta officia Perbonus Chriſtianiſ
ſimo regi præſtitiſſet:profecto operoſiora illi & eius numeroſæ ſoboli ſubſe/
quuta fuiſſent beneficia.Sed in cauſa fuit deceptrix fortuna:quæ tauros no/
ſtros impulit in ſteriles campos.Quæ omnium mortalium obtenebrat men
Nõ ſatis ca-uet
tes:ut quæ uentura ſint nos ignorare facit.Ideo contra eius blanditias non ſa
tis cauet humana mortalitas.Siquidem ſi obſequentior uenit:tum bonos de/
diſcimus mores: præſens fortunæ bonum memoriam ante actæ uitæ perdit.
Si tranſuerſa & futilis:difficile eſt æquo pati animo.Maxime hominum com
Primus & ul timus dies
probant uitam primus & ultimus dies. Plurimum intereſt quibus auſpicijs
inchoetur & quo fine claudatur.Ideo fælix ille eſt cui lucem accipere proſpe/
re:& reddere placide contingit. Sed benefacere omni tempore gratum. Ideo
Benefacere
gloria noſtra hæc eſt ꝙ ij nobis debent principes Pontifex:Cæſar:rex Angliæ.
In cauſa Veronenſi:& in his & alijs multis dux Franciſcus Sfortia ſecũdus.
Vtinam tantumdem rex mihi Chriſtianiſſimus deberet.Sed is ex animi uirtu
te nemini diu debet.Cæterum fatemur nos plurimum debere noſtro clemen/
iura ouiliaꝝ
tiſſimo Principi qui non eſt paſſus noſtra iura Ouiliarum ab improbis oppri
mi:& quamuis is pro iuſtitia pro conuentis ſuſceperit partes ut bonum decet
principem:tamẽ illi ſummopere debemus:quod boni & iuſti principis ſit fun
ctus officio.Ad quod exequendum non poterat noſtra compellere facultas.
Ingenua uir tus pricipis
Sponte fecit quicquid fecit:ſua ingenua uirtus impulit:ad obſeruandum fiſci
contractum:ſua bonitas compreſſit uoraginem & auaritiam illorum impro/
bam qui in ea cauſa a nobis iniuſte pecuniam extorſere. Quod ſi conquere/
rer de alijs principibus fortaſſe querela noſtra locum haberet quod nedum
ipſi gratitudinis munus quicquam oſtenderint erga me:ſed in his bellicis mo
Spes cohæreꝫ
tibus:maximo damno & iniurijs affectus ſum:& præſertim a Cæſarianis mi/
litibus.De Gallo nil dicam:quia hoſtis:tam & ſi ſpes cohæret:ob uirtutẽ ma/
gnanimi regis nobis quandoq; fore recompenſum.Paſſi ſane damnum illatũ
ſumus: ultra aureorum uiginti milia. Iacturam profecto mihi ingeſſere ſine
cauſa:& ii qui horum principum exequebantur imperia gratis me odio ha/
buere.Et tamen non uereor dicere:quod ipſe neq; denegabit:Clemens medi/
Clemẽs me-dicus
ceus tunc agens pro Leone Pontifice:& cæteris confederatis:eo Perboni au/
xilio auctus fugauit Gallos:& Mediolanum cæpit fauente populo. Memor
debet eſſe princeps & cæli fauorem maxime comminiſci. Et ut eſt in omni/

bus mortalium negocijs fortunæ rotatus. Rex Franciſcus egre ferens derelin
quere Mediolani ſtatum quem ipſe uirtute armorum acquiſiuerat:ingentes
copias rurſū reparauit:maximo Heluetios conduxit ſtipendio:ſed humanæ — *Conducuntur hel.*
facile labuntur opes aduerſante cæli facie. Hiſpani ut populi fauorem cærtiſ-
ſimum haberēt quem ſciebant maximo deſyderio teneri erga ſuum clemen-
tiſſimum principem Franciſcum ſecūdum e Tridēto per medios hoſtes Me
diolanum eduxere. Vide tu Princeps quanta tibi diuina affluxit gratia? quan — *F.SF.*
to huc incolumis aduenisti numine. Neq; cætera obticebo:cū tam uaſto gal — *Victoria*
lorum exercitu cū heluetijs:cum Venetis: apud Bicocchiam cōcurſum eſt:
& tu præſens cum populo tuo uictoriam es aſſecutus. Viuat Dei uoluntas
quæ aperto cælo ubi uidit ineſſe iuſtitiam:pietatem:clementiam:fidem:dedit
& uictoriam. Sed tu Princeps optime tene quod tenebas: habe quod habe-
bas ne uacilla: ſiſte pedē:eſto princeps & iuſtitiæ tenax: uiue plus tuo popu — *Tene quod tenebas*
lo quam tibi:recognoſce numen quod in rebus periculoſiſſimis ſemper tecū — *Eſto princ.*
adfuit. Nil mortali peius accidere poteſt quā ex gratia in dei odium labi. Tūc — *Ex gra labi*
labimur quum ſcelerum labe deperimus. Hinc morbi:penuria: peſtes:urbiū
excidia:hinc regnorum mutationes:& regum inſperata turbatio. An aliud di
ci poteſt:ſi quādoq; pricipes aduerſa patiuntur: quam id dei euenire iudicio:
ut eos corrigat:aut meliores efficiat? Perpende exactius:reparatis totiens gal
li copijs:toties hic obſidiōe ambientes:quid nolētibus dijs effecerūt? Quid — *Nolentibus dijs*
ſcimus nos:an Galliatū Rex Imperio tanto potens:diuitijs ſupra quam dici
poteſt:effluentiſſimus:corporis uiribus: alter Hercules:aio ferox:habeat oc- — *Alter her.*
culti aliquid: quod diſpliceat deo: pro quo tot affectus incommodis:tot in
iurijs & cladibus depulſus ut meliora emendatus cognoſcat: Et efficiat? Dii
immortales:quantæ hic in Italia æditæ ſunt ſtrages? Quot deperiere princi- — *Quāte ſtrages*
pes? Et ſi quid indignius dici poteſt:quæ domi coniuratorum inſidiæ? Borbo — *Bor. nomen prodi.*
nius pace aurium dixerim:uir alioqui:magni animi & ſi fortaſſe plurimis ex-
citus cauſis:tamen nomen proditoris adeptus eſt. Qui tanto per Galliam
diffuſo incendio auſus Cæſarianos ſuperatis alpibus ad capiendam Marſi- — *Ad capien. marſiliam*
liam conducere. Sed undiq; confluentibus pro defenſione militibus:coacti
ſunt præcipiti curſu in Italiam redire. Rex non ſatis ſibi uiſum decorum pro
animi ſui magnitudine: hoſtem confinibus expuliſſe: Niſi inſectaretur fugiē
tem:memor memorādæ ad poſteros uictoriæ:quam paucis ante annis prope
Merignanum habuerat:& ipſe concitato curſu in Italiam uenit:ratus præſen
tia maieſtatis reperturum eodem fortunam uultu: ſed longe alia atq; diuerſa
fuit. Recuperato Mediolāo:dum hoſtibus alijs alio dilabentibus quos pote
rat quaq; parte inſectari: maluit Ticinū obſidere. Vbi relāguit uictoriæ cur — *Rex in italiā*
ſus. Caluitio fortuna oſtenſo:omnia in peius diſtrahens hoſti maioribus uiri-
bus coadunato uictoriā dedit. Ipſe multo minori militū nūero: quū potuiſſet — *Caluitium forto*
cū exercitu euadere:maluit conſertis manibus uinci quā turpi ſe dedere fugæ.
Aedita circa ſe fortiter dimicans ſtrage:ſaucius capitur:captus non minor ma
ieſtate apparuit principibus ad obſequium & genua curuatis:continuo in cū — *Rex capitur*
ctis heroicam conſtantiam oſtēdit Digitum hic eſſe dei. Tantam maieſtatem — *Digitus dei*

capi non poſſe teor ſine numiue diuum. Ductus eſt inde rex in hiſpaniã. Cun-
ctis ægre ferentibus italiæ principibus: ſero penitentibus: quod is qui æquo
Sero penitẽ. rem pondere cum Cæſare librabat: in manus incidiſſet. Quando Veneti &
Pontifex dediſſent operam occulto uinci non capi. Sed horum ſapiẽtia: quid
vinci nõ capi aliud quam fatuitas? qui putant deum ſuis regi conſilijs. Proinde nouis inter
ſe ſtudere pactionibus: nouas inauctorare copias: quaſi non ipſi diuũ ſubſint
Subſint fla. flagellis. Atq; non credentibus indidit deus: ut liquido ſcirent. Borbonius ui-
bor. p mediã ctore exercitu per mediam Italiam: hinc inde hoſtibus circũcinctus Romã
Capitur po profectus: ui cæpit: ui interijt. Id uoluit Deus: ut ſciremus: non Borbonij ope-
Roma pfa. ra: ſed nutu ſuo: captum eſſe Pontificem: Romam direptam: incenſam: profa-
natam: gentibus in ſeruitutem miſere redactam: templa omni ſpurcitie a Lu-
terianis fœdata. An hæc tibi uiſa parum? una atq; eadem tempeſtas non uno
Viſa parum ſæuit loco. Quid noſtra hæc patria? Pudet profecto referre quanto ſit Ge-
Genua con nua paucis menſibus: obprobrio concuſſa: quid Mediolanum foris: intuſq;
cuſſa perpeſſum: an credi poteſt? populus ad ducenta milia armatorum ſuperbia
effluens: cuiuis regum formidabilis: uno quaſi ictu ceruice inciſa perit: peſte:
varia excidia fame: bello: inſidijs: exilio. Horreſco reputãs: qd Florẽtia: qd ſenæ: qd cæteræ p
Italiã urbes: an: qd paſſa obſidõe Neapolis: memoriæ pdi põt? Exercitũ illũ ua
Exercit9 lau. ſtis copijs Lautrechi ductu: nõne paucis diebus intẽperie aeris: pene ad unũ
F.SF. interijſſe quis poſterũ credet? Scis tu humaniſſime Princeps nr: quãto p hæc
tempora rerum turbine fuerimus iactati: obſidione oppreſſi: patria fugati: ni-
hil ubiuis tutum: uiæ paſſim latronibus obſeſſæ. Omnes inſidijs laborare. Ne-
Nobis iſpe. mo erat qui id tam uaſta confuſione perditum poſſe corrigi putaret. Et ta-
men nobis inſperantibus benignitas illuxit Cæli. Res quamprimum eue-
Magnus ma niunt: Quum magnus iubet euenire magiſter. Profecto omnia quietiori
giſter uultu enituere. Rex Franciſcus: etiam ornatus matrimonio: in Galliam re-
Pax dijt: Cæſar compoſitis ubiq; rebus: in Italiam uenit: a Pontifice coronam
Imperii accepit: tu in patriam uictor rediiſti multo maiori auctus beniuo-
lentia a Cæſare. Per omnem pene Aeuropam: inter Chriſtianos pax eſt a
Poſſe ſiſti bello extincto conſtituta. Quis hæc putaſſet in tanta malarum rerum mi-
xtione poſſe ſiſti: atq; ad eundem redire ſtatum: quem tantopere deſyde-
rabamus? Quam ob rem quum cuncta hæc euidenti miraculo præſentes
haurimus: ſpectamus: ſentimus: ad illum corda noſtra uoluamus: a quo
hæc magna potentia: hæc incredibilis uis: quam fortunam appellamus:
emittitur: & per cuncta diffunditur. Ipſum ob id principẽ ſi uerus Princeps
eſſe cupit: æquo animo tolerare oportet. Quicquid intra fortunæ arcam
geritur: nihil ſine eius numine commouetur. Iniurioſius impatientia quiſq;
Exacerbat ſua ſortẽ exarcerbabit: qui eam permutari non patitur. Vbi uentis uela com-
fortem miſeris non quo cupis: ſed quo propellet flatus nauigabis. Qui enim com-
Tẽporis ar mittit ſemen ſulcis: profecto temporis arbitrio ſubiicitur. Non quimus
bitrio quum rapitur rota: impetum ſiſtere. Hæc quum uertit dextra uices ma-
gnos ſæua proterit reges. Humilem ſæpe ſubleuat fallax: ſæpe plagas quas
dura fecit: ridet. Illudendo ſuas probat uires: ſæpe magnum monſtrat

oſtentum: quum una ſtratus ac fœlix:hora uiſitur. Infima ſummis: ſumma
infimis mutare gaudens. Aſcendat:inquit ille cui placet:ſed ea lege ut quum Ludicri rō
ludicri ſui ratio poſcet: ne deſcēdere iniuriam putet. In hāc profecto uitæ ſcæ
nam hoſpites uenimus. Decipimur:ſi huic ſtabilitatem ineſſe credimus. Pro- Vitæ ſcæna
inde nemo confidat: ſi interdum ſentit ſibi fluere ſecundiora. Nemo contra
deſperet:quum iniqua patitur: quando mutat frequens uaga:& incerta cur-
ſum. Sed Princeps Optimus haud reformidat fortunæ falces: ſi uerum ſibi pīceps opt̄s
præpoſuit uiuendi genus:ſi fronte gerit immaculatam legem. Qua cum po
pulo uiuat: & regat. Quæ debet eſſe honeſta:iuſta: poſſibilis: utilis:loco ac
tempori conueniens:nam humana lex uariatur ſecundum diſpoſitiones loco Hūana lex
rum: condita præcipue ut hominum coerceatur audacia improbitaſq;. At lex Lex dei
Dei charitas eſt:quæ lex(ut dicit Auguſtinus in libro de ſpiritu)data eſt ut
gratia quæreretur:& data eſt gratia:ut lex impleretur. Moyſes primus omniū Moiſes
Hebreis diuinas leges ſacris litteris explicauit. Sicut Phoroneus Græcis. Et Phoroneus
Mercurius Trimegiſtus Aegiptiis:Solon precipue athenienſibus. Lygur- Mercurius Solon
ſus Lacedemoniis. Numa Pompilius Romanis:& decem poſtmodum uiri: Ligurgus
Appius Claudius: Titus genutius:Publius Seſtius:Lucius Veturius: Ca- Numa pōpi
ius Iulius:Aulus Malnius:Publius Sulpitius:Publius Curiatius: Titus Ro Decem uiri.
mulius:& Spurius Poſtumius. Hinc omne ius illuſtratum eſt. Quod ſane Omne ius
conſtat legibus & moribus. Leges octo penarum genera continent dam- Octo pena-
num:uincula:uerbera:tallionem: ignominiam:exilium: ſeruitutem: & mor- genera
tem. Sed nulla maior lex quam Princeps bonus: qui irrequietus debet eſſe Princeps ue ra lex
& inſtar ſolis exercitus qui perpetuo motu ambit. Cui præcipue debent eſſe
duæ uirtutes iuſtitia & fortitudo: quod Homerus uno expreſſit uerſu. Quē Homeri uer
præ cæteris Alexander magnus anteponere ſolebat. Ille bonus pugnator erat ſus
dux optimus idem. Tunc princeps fortunam non timet quum legem per-
mittit dominari. Nam quum lex non imperat(inquit Plato)tunc interitus ci
uitati paratus eſt. Circunſpice tu Princeps noſter: quæ Principem effingant
optimum. Ideo recenſuimus reges illos qui Chriſtiani nominis ſignum ge- F.SF.
runtur ſiquid ex his laudabile luceat ille ſuo apponat lucro & teneat: qui
Princeps cupit eſſe probus. Profecto bonus eſt ille Princeps & recte imperat
qui ſcit cupiditatibus iperare ſuis. Tūc incipit aliis bn̄ iperare qui ſibi ipſi ſcit
iperare. Te humaniſſime Princeps nō dū laudo ſed admiror:ꝙ ſemp mode- impare cupi
rata cupis:ꝙ oīa præter iuſtitiā & quæ uirtutes ſequunť:aperte negligis: ꝙ
Probas hominem præcipue a patientia. Neſcio an illud tibi ab adoleſcentia ꝓbat⁹ a pa tientia
legenti:in memoria fixum remanſit: Alexandro ſacrificanti de puero turribuli
miniſtro:qui ut rem ne interpollaret:reſilientem in Bracchio carbonem:mi- paſſus car- bonem
ro ſilentio perpeſſus eſt. Deum immortalem: quis ille tui animi patientiæ
tenor? Spectabam ego quando noſtra hæc urebat ſors impia: Quibus tute
pectus parabas modis:qua uultus cōſtantia impetū frangebas. Quæ tacitur
nus cōſilia:q̄ patentior remedia excogitabas:ego te intuēdo adiſcebā:& aium
cōponebā meū:aduerſus has undiq; inſidias. Viciſti ꝑfecto fortunā ſæuiētē Vincere pa-
patiētia:atq; magno cū eius dedecore in fugā repuliſti; æq̄ lancæ librans & ꝙ tientia.

aduerſum erat : nó propera feſtinatióe fugiens : & quæ ſecúdiora nó effuſo
gaudio ſuſtentans. Nobis inde hæc recidere bona ob tuam patientiam : quæ
utiq; uera uirtus fuit:ſi quidé uirtus eſt quãdo uſui eſt(inquit comicus.)Iu

Virtus uſui

re gaudet bonis:qui ſapienter mala perpeſſus:Fortiſſimus ille eſt qui prom-
ptus metuenda pati:ſi cominus inſtent & differre poteſt. Illic uera ineſt for-
titudo ubi infortunij & doloris contemptio fuit. An dici quicquam poteſt de

Fortitudo vera.
F.SF.

te:quum in rerum conflictu agitabamur:q; non uiriliter quod non ſapienter
quod nó fortiter cuncta egiſſes? Vidit ne : Te unquam quiſpiam abiecte:ſer
uiliter : timide:feciſſe? Te ſane uerum Principem aduerſa fecere:fœlicemq;
Si quidé uera prædicat Democritus: quod ille nó poteſt eſſe fœlix:ſi nihil ad

Felix ſecúdú democri.

uerſi paſſus eſt. Neq; is dignus laude:ſi ab eo fortuna non poteſt uinci : quæ
ignobiliſſimo quoq; neglecto :magnanimos aggreditur. Aduerſus quos uim
ſuam oſtentet. Sic ignis probauit Mutium: ſic mors Catonem . Sic labor
Marium . Sic continentia ſcipionem . Sic patientia & conſtantia Franci-

Ignis mutiú
Paupertas fabriti.
Vene. ſocratem.
Mors catonem.
Labor marium.
Côti. ſcipi.
Patié. F.SF.
Vita non ſine labo.
Dies acuit.
Dulcis recordatio.

ſcum Sfortiam ſecundum : Inſubriæ ducem inclytum . Qui duran-
do aduerſaq; patiendo ſe ſuoſq; rebus ſeruauit ſecundis . Sapienter ui-
tam inſtituit ſufferendo quæ ſufferenda ſunt. Siquidem non ſine labore ui-
tam natura dedit Mortalibus . Sed in labore acquirimus quod amitti
non poteſt, Acuit dies hominum corda:diligentia ingenium . Vſus pruden-
tiam:patientia uictoriam. Noſti princeps quam uirtutem habes? Quam mi
rificus eſt iſte tui animi candor: tolcras & odio non habes: ſi quid tibi priua-
te obfuerit. Cótra ſi quid iuſtitiæ aduerſum intétatur:acerrimus es leo. Harú
uirtutum & laborum præteritorú dulcis eſt recordatio:ſuaue pabulum patie
ntiæ fructus. Ille animus patiétiæ rector:profecto magnanimus eſt. Neq; tu
ab hac ratióe abis Princeps humaniſſime:Contumeliam quoties tibi illatã
patiétia preteriſti:quú ſat tibi fuerit potuiſſe uindicari:neq; uindicaſti: ad ma

prin. Sfor.
Summú vindicte genus

gnanimitatis partes acceſſiſti. Putaſti magnú & ſummú uindictæ géus:igno
ſcere. An aliud prædicant omnes tui inimici & extorres:etiam qui in uitã con
iurarunt:quos omnes ultro uenientes : & quos præcario reuocatos: quan-

Digni imperio.

to obliuionis munere complexus es. Ij ſunt ſane quos dignos Imperio Cle-
mentia facit. Dum id agunt:quid aliud agunt boni Principes: quam deú ex-

Indigna pricipe.

primunt. Plus ijs turpitudo uiſa deterior : quam præſens dolor. Proinde ge
mere:eiulare:lamentari:frangi dolore indignum putant uero Principe. Non
hæc adſunt commertio ducis:ſed honeſtas :dignitas : decus. At quum pati
neceſſitas urget:ſponte pati ſeſe cogunt. Nó poſſunt quod uolunt: id uolút
quod poſſunt. Animo æquo ferunt:quod euitari non poteſt. Cunctos enim
patientia ſuperat caſus:ſuoq; nixu leuiores facit. Sane poſſe pati docuit pa-

patientia docet.
Maius uirtutis.

tientia. Sunt continuo nobis componendæ mentes ad huius uirtutis opes.
Nil habet maius uirtus quam uincere. Spes boni tedium laboris eludit . Ni
hil erit quod non expugnet Aſſidua uirtus. Noſti omnia hæc Princeps no-

Egregiú tuú

ſter : quia his aſſiduam operam nauas. An illud egregium præterimus tuú?
Quod ꝑponis animo facere:etiã arduú facillime facis: neq; deſiſtis quin ex
acte feceris. Quod oibus pricipibus pulcherrimú eſt in omni re pro publico

gerendo conſilioq; capiendo: perſeuerantes eſſe. Nil magis indignum quam grauitatem & conſtantiam non reſeruare. At princeps meus Sfortia pericula temere non appetit. At ſi uenerint timidus non reformidat. Nihil enim pallleſcentem plus reddit animum quã labefactata cõſcientiæ facies. Vincit ubiq; humani animi integritas. Hinc fortitudo: & magnanimitas: emanãt uirtutes. Eum enim magnanimum exiſtimo qui aduerſa imperturbate ſuſtinet: ſua ſibi animi magnitudine munitus. Magnitudo uero animi ſi ab humanitate recedit: feritas quædam eſt: & immanitas. Animus rectus quocũq; põdere idẽ præſtat: res nulla minorẽ facit. Quæ ferenda: non diſplicent: quæ in fortem regem cadere poſſunt in ſe cecidiſſe: non queritur. Vidi ego in Principe noſtro quum omnia eſſent maximis diſcriminibus commixta: nihil eſſe a magnitudine animi remotum: nihil concuſſum: nihil imminutũ nihil fortunæ ſubmiſſum. Et poſtquam uiciſti non diuerſus appares: excolis quæ pacis ſunt. Tuis inſtas componi mores: parcis rebellibus: quum laudant: obaudis: quum uituperant nõ commoueris. Sic eſt profecto. Veri principis bona: improborum iniuria infringere non poteſt nec augere aliena laus. Probo tamẽ & uero amico credet: & quæ credit exequitur. Laudari a probatiſſimo amico uirtutis lætitiam exiſtimat. Extrema enim dementia eſt: uelle falſis laudibus decorari. In eo tamen uera laus uiget: quod ab alio nec dari nec eripi poteſt. Nos Principem noſtrum laudamus: ut laudando: eius exemplo reliquos ad uirtutes excitemus. Scimus enim honorem: qui preſtatur a ſeruo: ſimulationis ſuſpitione non carere. Sed abſit animo noſtro hæc extrema & perdita ambitio: quid putem hac ætate iam conſtitutus potiſſimum: quam prodeſſe poſteris: exiturus alioqui & redditurus uillicationis noſtræ rationes ante maius tribunal. Seruus ſum utiq; principis noſtri & uerus ſeruus ſum: nec quemq̃ plus amo aut colo: præter Deum immortalem. Seruus uerus fide & prudentia uera domini portio eſt: ſi ipſe eſt uerus & bonus dominus. Conuenit enim ut amet qui redamari cupit. Inani laudatione & praua indulgentia: aut præpoculis male ſuffulta proficiſcitur beniuolentia. Sed ex uirtute principis: quæ in benemerentes diffunditur: uelut cæleſte munus. Tunc principis ſtatus diutius durat: ubi multo plures boni: quos amet: a quibus redametur: beneficiis conſeruentur. Quando duo potiſſimum ſubuertunt imperia: odium & contemptus: quibus opponuntur: beniuolẽtia & authoritas. Curet proinde princeps prima uitare: ſecunda conſequi. Conflatur odium: ſi bonis detrahitur: ſi malis condonatur. Ex odio hæc mala in principem fluunt. Occultæ inimicitiæ: ſimultates: detractio: in angulis deriſus: diræ imprecationes. Ex contemptu: ubiq; mala exempla uigent: ſi ii qui præeſſe debent: prauo poſtponuntur iuditio: tunc bonitas malitia conculcatur: conſilium audatia ſupprimitur. Ordo confuſione preſcinditur: leges arbitrio diriguntur. Boni & magni ciues bonum & magnum principem faciunt. Inter quos uelut ſol inter aſtra emicat. Non ex luxu curiæ nimio: aut gemmis auroq; ſplendens: aut purpureo conſpicuus ornatu: ſed authoritate ꝓſtãtiſſimoꝝ ciuiũ in medio reſidẽs princeps eſt magnus. Nã ambitioſus principis & ſuoꝝ cultus ſcelerũ ſeminarium eſt.

F.SF.
Humana integritas
Feritas
Animus rectus nõ queritur
F.SF.
Bona ueri princi.
Lætitia uirtutis.
Vera laus
Honor ſeruilis
Seruus ptin.
Dñi portio
Status diutius durat
Diuerſores imperii duo
Ex odio fluentia
magni ciues magnũ pnc.
Ambitioſus cultus

Aula princ.

Aula laudatur principis quæ frugi: quæ modeſtiæ cultrix. Nam domeſticã
principis luxuriam multitudo odit. Raptum ex alienis bonis apparatum
putat. Tunc boni ciues & magni quid aliud conſulere poſſunt: quam quæ
ex bonitate & ex magnanimitate ueniunt. An alia ab illo principe expecta-

Bona latera princ.

mus quem ſemper tam bona latera ſuffulciunt quam pacis ornamenta? quã

Belli mali.

ſuarum urbium fieri pacata omnia? Omniaq; prius perpeti quam bellum ex
citari. Quo malorum pelagus exundat: quo mala ſemper noua mala pariũt.
Quo ſcelerum agmen ſcatet. Quo omnium perditiſſimorum hominũ fex

Maior uox nulli.

apparet. Prĩcipi maius nomen reperiri non poteſt quam uox pacifici. Quis
te Princeps noſter non rite laudet: quum in ore nil habeas quam pacis dulce
dinem: quam ciuium concordiam quam finitimorum mutua cõmertia. Lau-

F.SF.
Cur laudo

do. Cur laudem? quum te tua uirtus laudet. Laudo quia uirtus laudata cre-
ſcit: & acutiſſimum gloria calcar habet. Et laudati principes per hiſtorias fu-
turos principes qui ſe ad im[illegible]ationem illorum effingunt: emendatiores red-

Auguſtus emendatior

dunt. Cæſar auguſtus legendo imperatorias laudes emendatior euaſit. Ani-
mus enim generoſus comodius ducitur: quam trahatur. Suauius blandi-
tijs regitur: quam minis. & magnanimi laudibus ad uirtutem maxime infla-
mantur. Et quia quam plurimi laudanda facere deſierunt: ducunt ineptum

Ineptũ laudare.

eſſe: laudare quempiam uiuentem. Sed profecto abſurdum eſt ſupprimere
ſilẽtio & pmittere in obſcuro deperire boni prĩcipis uirtutes. qd ſi ueterũ au

Aureæ linguæ.

reæ ſiluiſſent linguæ? Vñ egregia prĩcipũ geſta ſciremus? Vñ exẽpla morũ
caperemus? quo pũctu ſtimuloq; generoſos adoleſcẽtũ animos p pria: p bo
no publico p fœlicitate: ppulſabimus. Latebre undiq; obducerẽt uirtutes ſi

Laus merces non

laus nulla foret. Laus nõ ultima eſt uirtutis merces. Plus laus generoſis ani-
mis placet q̃ p̃miũ. An maius dari poteſt: ſuperis quam laudem? Quid he-

Superis dari maius.

roes aliud ſecum geſſere: aut quid præſens hic poſſident quam ſuam laudẽ?
Quid ſacra uatum ora: quid in templis hymni: quid epodos? Faceſſant ergo
impij & inuidi: ſordeſcant: ſi ſordent: indigni nedum laude: ſed hominũ con-

Fac ut facis

ſpectu. Fac tu princeps noſter ſemp ſicut facis: ut cogamur te laudare ut præ
ſentes atq; poſteri uelint nolint egregia tua facta laudent & comprobẽt. Sed

F.SF.

eas læto frontis conſpectu excipe a probatis & laudatis uiris. Subdolos & ad
ulatores iube tua explodi aula: tam bellis labijs homunculos qui ſpurce fæ-
dant animam: explode princeps optime. Genus enim dijs & hominibus in-
gratum. Dijs quia ueritatem offuſcant. Hominibus quia decipiunt. Res ob

Adulatio abſurda

ſurda eſt adulatio: & periculoſa circa principum aures. Sed tecum bene agi-
tur: adulatore nõ gaudes: uerus uerum quæris: & in te ipſo indagas. Sed qa
nemo poteſt eſſe tam æquus ſui & idoneus iudex atq; tam incorruptus: ut

aliqd pernoſcendum.

non deſit aliquid pernoſcendum: redde te quandoq; in manus amicorum:
audi ſæpe hos loquentes: perpende quid alij de te ſentiunt: ama ueritatem:

F.SF.

fac ut hæc apud te non odium pariat. Noli imitari malos principes qui ob ue

prĩcipes poſi bonos.

ritatem multos uiros probos peroſi ſunt: ut Dioniſius Dionẽ: Philippus Sa
mium: Cleomenẽ Ptolomeus: Caliſtinem Alexander. Cito qui a ueritate de
uii ſunt: dignoſcuntur quum domeſticum animi iudicium reclamet uerum

uero conſonat. Amicus nihil ſcribit nihil dicit: nihil facit ad gratiam: ſed ad ueritatem: liber libere loquitur. Non metu diſſimulat: nõ quicq̃ reticet quod publico conducat commodo. An mihi uitio dabunt ſi hæc uera de te predico? ſi honeſtis gaudes: ſi obtemperas rationi: ſi non inſeruis affectibus: ſi mendacio non oblectaris: ſi moribus cum quouis optimis es comparãdus: ſi tuo commertio amicos meliores reddis? Si rectum ſequeris: uirtutis cauſa. Si tibi magis male olent uitia animi quam corporis. Si chriſti religioni es addictus: ſi iuſtitiæ es cuſtos: uera profecto tibi laus debetur & gloria non populari ore non hominum affatu: ſed conſcientiæ preconio. Gloriari Princeps potes ſed in deo qui hæc tam bona tibi contulit. Id additum eſt bono ut de eo Gloriari poſſimus: ſi Princeps pulcher eſt: naturam debet laudare: ſi his uirtutibus eſt cumulatus: In ſe gloriari poteſt. Virtutes.n. non ſine proprijs ſudoribus acquirunt. Proinde neq; eſt ulla tanta humilitas que dulcedine glorie ac uere laudis non tangatur. Quæ preclare gerentibus: maior ac tutior poſt fata uenit. Quum ſæpe uiuentibus ſolet officere multis. Nam gloriam inuidia ſubſequitur: & difficile eſt: inuidiam gloria uincere: neq; tamen difficile ſi partam gloriam illico ſubſequantur humilitas: liberalitas: gratitudo. Nihilo.n. maiori clypeo obſtamus inuidis quam quum prudenter nos ipſos ſubmiſſius gerimus: Aſperas liuoris uires manſuetudo ligat. Preſens malum omnino inuidia eſt: Cuius os obſtringitur benignitate & larga datoris manu. Sed ingratitudo os ampliat liuẽtium: centumq; luridas addit linguas: proinde a Principe optimo maxime fugiẽda eſt ingratitudo: quæ omnium uirtutũ fontes deſiccat: & eſt omnium uitiorum colluuies & origo: diuino atq; humano iure damnata peſtis. Dextra quæ manumiſſum retrahit ad priſtinam ſeruitutem: eſt hoſtis humanæ ſocietatis: & beniuolẽtiæ diſſidiũ: parens odij. Querelæ fomes: extrema pricipum infamia. Præſertim ſi illud ingratitudinis peſſimum: explicabit caput dira ingrati mens. Pro accæpto beneficio maleficiũ reddi. Quid.n. ſceleſtius dici aut excogitari poteſt. Loco pmij loco uiuæ memoriæ loco gratiarum actionum: ſubire miſera ſtipendia: rei obliuiones: graues inimicitias? Vnde creditum auxilia & pro benemeritis ſubſequi optatos fructus: ſint coaceruati deſpectus. Tam multi hoc immerſi uitio exiſtunt: quo plus debent eo magis odiſſe: Volunt. Sed hæc a maxima fluunt obtenebratæ mentis nebula. Nunquam ſapiens ingratitudinem fouet. Nec ſinit labi collata officia. Expendit momenta: rem: locum: hominem. Nil ſinit oboriri damnum: etiam relato: æternam beneficij memoriam excolit. Et quia in immenſum deo debemus: deinde parentibus: patriæ: præceptoribus: nil habẽt humanæ uires quod his æque reddant. Quo annitimur eo magis debemus curandum ea mentis pietate colamus: ne deſit ſaltem mentis fides. Qui uero mutuum commodat: ſui precipue ob cauſam: in fœnoris diuertit officinam huic nulla debetur gratia: Quia hic nulla intercedit gratitudinis uirtus. Libet noſtrum: ut exemplo iuuemus: officium commemorare: uerum namq; fuit noſtrum mutuum: & ſincerum: quod Principi mutuauimus: non principi (ut ipſe ſolebat dicere) ſed Franciſco Sfortiæ

Libere loqui

F.SF.

Gloria

Additũ bono.

Naturã laudat pulcher

Humilitas tãgit gloria

Inuidiã uincere.

Clipeus in inuidos

Manſuetudo ligat

Ingratitudo deſiccat

Nil ſceleſti⁹

Deſpectus coaceruati

Sapiẽs nunquam ingra. Quibus debemus

Cui nulla debet' gratia

Mutuũ authoris.

Dii plorauere.
tunc extra Patriam degenti: tunc quum homines:quum dij huius familiæ depulſum plorauere. Accurrimus nos ſponte:non coacti neceſſitate ſed animi pietate in principem meum: quem cordegeto: quem ſemper amo:quem ſemper opto: & in eo ſortis turbine iuuimus:non ſine lachrimis & dolore cõmoti. Et ſiluimus inde per tot annos & nunquam requiſiuimus: Donec
Iuuimus & ſiluimus. Neceſſitas iugulat
Improba neceſſitas me iugulat:dum cum filiis inſudo meis & uitam aſperã minutim præter conſuetudinem patimur. Ne uidear impudens obſecro:ſi de pecunia hic ratiocinamur quum de magnis moribus ſermo ſit inſtitutus: quum dij neceſſitati non repugnent. Sed magnitudo animi principis mei me reficit:me ampliat: ſi ceſſat:maiora parat. Si enim iis qui ſponte læſerunt:
Ceſſatio maiora parat.
ſponte pepercit:ſi iis qui bona rapuere:ablata ignouit: ſi iis qui inimicitiam exercuere gratiam contulit:quid in intimos facturum putamus? Magna uerſat princeps inclytus:& maiora pro patriæ cõmodis:ꝓ Italiæ quiete:pro debito Cæſari ſatiſfaciundo impenſe curat:nec minora negligit: Vt decet ſolertem principem & magnum ducem & populi Paſtorem. Qui nihil cogitat
F.SF.
Nec minora negli.
aut facit quod idem in publico non poſſit prædicari. Cui adſunt continuo uelut pediſſequæ ratio & uirtus:dũ omnibus ſe benemerẽtibus gratum præbet:dum gratum facere cupit:omnia neceſſe eſt cum ratione expendat: & ſi cum ratione ſumma:cuncta ponderat nomen ſemper boni principis conſeruat. Quum conſeruat:Auget ſplendorem:aucto ſplendore ante pedes cunctæ uirtutes adſunt. Quum ad ſunt tunc ad bene beateq; uiuendum atq; ad capeſſendam fælicitatẽ uia patefacta eſt. Nam uirtus illa uera eſt:bonus animi habitus:naturæ:modo:& rationi conſentaneus. Nullo pacto ubi eſt uirtus:uitium ſedere poteſt. Virtus regnat:uirtute uere uiuitur:qua nemo male utitur. Qua nemo decentem finem deperdit. Vbi uero nequitia uitiumq; late fluit:tunc uirtus longe abeſt. Tunc horrenda monſtra in mundo pariuntur:longe uagantur ac dominantur uitia:infelix regnum:infelix reſp. prouincia:urbs:domus. Vbi uirtus nullum locum reperit:ubi probitas languet:pellitur:Calcat̃. Tunc omnino dilabi non mirum quia uirtus ſeminarium bonorum e medio ui pellitur. Tũc perturbationes cateruatim emergunt & humanos perdunt animos. Eos ſcilicet qui extra uirtutes exierunt. Extra uirtutem quicquid eſt:a malo diſperſum eſt. Noſtrum præterea nihil: niſi quod uirtute & recte factis conſecuti ſumus:Illud bonum:Amabile:charũ:quod uirtute partum eſt. Ille diues:Ille liber qui uirtute ſe munit. Poſuit criſpus uirtutem eſſe claram:uirtutem eſſe æternam: & uirtuti omnia parere. Cur clara: cur æterna:cur domina? quia prope deum ſedem habet uirtus. Illinc ad nos deſcendunt uirtutes:& gratiæ nobis datæ nobiſcum hoſpitantur & habitãt: ſi nos dignos conſortio efficimus:ſi nos dignos ad patriam comitantur. Ideo in primis a principe uirtus magnifacienda eſt:quia neq; emi:neq; eripi: neq; naufragio neq; incendio amitti poteſt: neq; tempeſtatum:neq; temporũ perturbatione mutatur. Qua præditi qui ſunt ſoli ſunt diuites: Quia neq; hæc fluxa neq; caduca poſſidet. Virtus profecto cæleſte donum. Ad cuius formam & uelut diffuſum rorem humanæ eſurgunt uirtutes:cui per labores &

Pediſſequæ Pnn.
F.SF.
Via ad felic.
Quæ ſit uirtus.
Horrenda monſtra.
Perturbationes cateruatim.
Noſtrum nihil
Bonũ charũ
Criſpus
Virtus prope deum.
Virtus non perditur.
Ros diffu.

ſudorem annexæ animos mortalium ad cælum trahunt. Dedit natura nobis igniculos quibus excitatis uirtutes cõflantur ad magna facinora. Iccirco ima gines illuſtrium uirorum apud maiores poſteritati commendabantur:ut eo rum uirtutes poſteri & nepotes ueſtigijs inſiſtẽtes : imitarẽtur. Sæpe enim in primo ætatis greſſu|gloriæ cupidi:magnas uirtutes indipiſcuntur. Hæc mu tium Sfortiam per militarem uirtutem:tanto euexit nomine:ut non ſolum in Italia ſed per orbem terrarum reddiderit memorabilem. Hæc Franciſcũ Sfor tiam eius filium Vlnis amplexa : aſtris ſublimẽ oſtendit immortalem. De cu ius uirtutibus:honeſtius puto tacere quam pauca dicere. Commoniti alioqui nihil illuſtre:nihil fieri magnum:niſi uirtute preuia. Hic enim non ſolum pa tris gloriam & noſtrorum principum præclara geſta:militari diſciplina:longe ſuperauit:ſed ueterum cui uis uirtute armorum:fortuna:fælicitate: prudẽtia: corporis maieſtate & fortitudine comparandus eſt. Quæ res & belli & pacis ornamẽta ſummũ principem effecere:& ad inſubriæ imperium euexerũt. Be nemeritum ac dignũ:blancha Philippi ducis unica filia:quæ & hæc tali fuit digna uiro:ut non unum nobilium matronarum cognomen meretur Blãcha pudicitior Penelope : Blancha religioſior claudia : blancha nobilior Cornelia lampido fælicior:alceſte fidelior:portia conſtantior:zenobia generoſior. Ita ex hac blancha:procreati ſunt nobiliſſimi proceres:ex utroq; ſanguine commi xti:ſunt appellati Sfortiæ Vicecomites. Vtriq; familiæ nobilitatis uirtus ini tium dedit. Sunt qui uicecomitum proſapiam a longobardis originem trahe re uelint. Nos quæ manifeſto habentur reponemus:cum ex alijs tum ex me rula Alexandrino cõterraneo noſtro. Primi qui authores dicunt̃. Fuere uber tus & berta anno circiter. M.cclij. quattuor ſuſcipere liberos othonem Me diolanenſem & ubertum uintimilienſem præſules:Iacobum & Gaſparem:Ia cobo tantum Thebaldus filius fuit:qui Matheum genuit. In quo res primũ ſe extollere cœpit. Qui a rerum & animi menſura magni nomen adeptus eſt. Velut alter. C. Marius fortunæ uices periclitatus. Anno ſi quidẽ. M.cccxiii. a turrianis aduerſa factione cuius Guido caput erat:expulſus diu latuit inter paludes lacunaſq; benaci piſcationibus uacãs:ſed per Henricum.vii.lucẽbur gẽſem Impe. Qui eius parti fauerat Mediolanũ reductus:inimicos ſe ulciſſẽ do extorres reddidit. Huius quatuor fuere filii ex bonacoſa uxore:Galeatius: Ioãnes:luchinus:ſtephanus. At galeatio nomen inditũ auſpicio auium gal lorum qui nocte in qua natus fuerat maiori ſolito garulitate cecinere. Suſce pit filios Actium & Marcũ. Imperatori Ludouico bauaro pecunias imperãti acerrime reſtitit. Qua ꝓpter ab eo captus ac cuſtodiæ traditus eſt. Actius do mo pulſus:ſed caſtrutij deinde lucenſis precibus condonatus paulo poſt ex ceſſit. At actius pecunia reditum impetrauit. Hic & caſtrutius contra Florẽ tinos uictoriam habuere. Inde belli gloria floruit. Bononiam adiuuante codẽ caſtrutio debellauit. Fertur in eo bello dum in caſtris meridiaret : in galeam uacuam:quam prope poſuerat uiperam ingreſſam quieuiſſe:mox quum ſur geret:galeamq; capiti ad aptaret: uiperã inde inocuã per ora dilabaſſe. Ex quo poſtea ſigna uicecomitũ. Tam & ſi alii:ex alio deducãt:q; eoꝝ familia qdã cõ tra farracenos rẽ gerens anguẽ:ex hoſtis deuicti galea ademerit. ſed actio fine

Igniculi dati

Cupidi glorie

Mutius sfortia

F.F.S.

Primi.F.SF. laudes

Blancha

Ex blancha procẽ.

Sfortiæ uiecomitis

Origo uicecomitum

Mathe⁹ magnus

guido turria

Hẽricus.vii.

Quattuor filii ex matheo

Galeatius a carnli.

Actius

Vipera i galea

Io.pſul
Luchinus.
Benedictus
ponti.
Ex ſtephão
Tres.
Matheus
Barnabos
Galeatius

Regina ſca-
ligera.
Q̃undeci fi
lii.
Ludouicus
carolus
Rodulphus
Maſtinus.
Femine
Viridis
Tadea
Valentina
catherina.
Antonia
Magdalena
Agnes
Heliſabet
Angeleſia.
Lucia
Dos ſingu-
lis.
Bernarda.
Ricciarda
Heliſabetha
Margarita
Ambroſius
Hector
Lancellotus
Galeotus
ſacromorus
Leonardus
ſacromorus
petrus Frã.
Leonardus
Io.Galeaci9
Violanta.
Nuptie ma
gne Medio.
Adfuit pe-
trarcha.
papia libera
Viuarium
Trini
cænobium
Bibliotheca
comes uirtu
tum.

liberis decedente:Ioãnes preſul Mediolanenſis & Luchinus:patrui heredes
adminiſtrationem ſuſcepere. Quibus primum ut uicariis Mediolanum a
benedicto.xii.conceſſum quod uacante Imperio per bauari tyrannidẽ eius
iura ad Romanũ pontificẽ pertinerent.His igitur domi Imperantibus: tres
e fratre Stephano nepotes Matheus:Barnabos:Galeatius:nouem ãnos exu
larunt. Ioãnes præſul potius armorum quam ſacrorum:ſtudioſus continuo
Italiam bello uexauit.Parmam:laudem Pompeiam: Cremonam: Bergomũ:
Genuam:ſauonam:aliaq; loca trans padum ſubegit. Quæ omnia in elogio
ſepulchri in æde Maiori continentur.Mortuo fratre Luchino: fratris filios
ab exilio reuocauit.In partemq; regni Adhibuit.Sed mortuo Ioanne præſu
le:Barnabos una cum fratribus remp.ſuſcepit opeſq; inter ſe diuiſere. Vxo-
rem duxit adhortante Ioanne patruo maſtini ſcaligeri filiam. Quæ quum
faſtoſa & imperioſa eſſet:Regina eſt cognominata. Ex qua.xv.ſuſcepit libe
ros:Mares quatuor:Ludouicum Cremonæ:Carolum Parmæ:Rodulphum
Bergomi:maſtinum laudis Pompeiæ Principes conſtituit. Reliquas fœmi-
nas Magnis principibus matrimonio iũxit. Quarum:uiridis nupta Leopol
do Auſtriæ duci auo Federici tertij Imperatoris: Tadea duci Bauariæ: Valẽ
tina Petro regi Cypri:Catherina Ioãni Galeacio uicecomiti nepoti: Antonia
Federico regi Siciliæ:Magdalena duci Bauariæ: agnes Franciſco Gonzage:
Heliſabeta Erneſto duci mõachi in Bauaria.Angeleſia Federico iuniori:Lu
cia Ludouico duci adegauiæ primo filio regis Gallorum:Duæ reliquæ quo
rũ una Baldaſſari Marchioni miſnenſi: altera Adinundo comiti canticæ an
gliæ regis filio:ſingulis uero centũ aureorum milia dotes aſſignatæ.Nothos
habuit & primum fœminas quatuor:Bernardam: Ricciardam: Heliſabetã:
Margaritam:Mares.V.Ambroſiũ:Neſtorem: Lancielotum:Galeotum:Sa
cramorum.Huius ultimi extitit filius Leonardus:ex quo natus eſt alter Sa-
cromorus:qui tris & ipſe Genuit:Petrum: Franciſcum & Leonardum: qui
diui celſi abbas fuit.Sed reuertor ad Galeaciũ Bernabouis fratrẽ ex quo re
liqua fluxit progenies quæ hactenus regnauit.Is poſtquam cũ Bernaboue
in patriã reſtitutus eſt:ex blancha aimonis ſabaudiẽſis filia Ioannem Galea
cium & uiolantam Genuit.Quæ Leonello duci clarentiæ regis angliæ filio
cum dote quingentorum milium aureorum nupſit. Aduentu uiri: ſunt nu-
ptiæ Mediolãi tãto apparatu celebratæ:ut nulle uſquã ſimiles. Ad ſingulas
intermiſſiones munera ingentia fuere data:ubi adſuit & ipſe Petrarcha. Ve
rum ut in his accidere ſolet.Quod extrema gaudii luctus occupat. Ille quin-
to quam uenerat menſe extinctus eſt.At Ioannes galeatius Papiam eo tem-
pore liberam per obſidionem cœpit:ubi ſedem ſtatuit arcem pulcherrimam
ædificauit:ac uiuarium haud longe a menibus:& mirum cænobium Catthu
ſienſium:& Bibliothecam nobiliſſimam:libros magnorum authorum publi
ce poſuit ad legendum: qualis olim athenis aut in ægypto per Ptolomeos
aut Romæ per aſiniũ.Is comes uirtutum & dux Mediolani primus Appel-
latus:omnium ſuorum memoriam rebus geſtis ſuperauit: Quãquam a par
ricidio fuerit Auſpicatus.Nam Barnabouẽ ſocerũ ſimul & patruum ad quẽ
ſimulatione ſalutandi Mediolanum ueniebat:obuiam prodeuntem in itine-

re adortus

re adortus per proditionem cæpit:in carceremq; coniectum ueneno ſuſtulit. Mediolani Imperio cuius medietatem ille prius tenebat:potitus eſt:atq; filios partim necauit:partim eiecit. Cuius facinoris cām faciendi fuiſſe dicunt Catharinam uxorem:paternas in eum inſidias manifeſtantem. Ipſe uir impiger ingenti ſpiritu longe lateq; ſtatus fines ampliauit. Pene totam Italiam ſubegit. Bononiam:quæ authore Ioanne haucuto rebellauerat ui recepit. Vbi Actius Vbaldinus cum aliis ducibus profligati ſunt. Veronam Franciſco Carrarieñſi ademit:Senas:Groſſetum:Cluſium:Peruſiam:Piſas:Lucā:Vercellas:deniq; ciuita.xxix.in Italia poſſediſſe dr̃.Florẽtinoꝝ perpetuus hoſtis:cũ qbus annis xii.bellũ geſſit. In quo multi Italiæ ꝓceres euaſere magni militiæ imperatores. Et q per totũ orbẽ famā ſui nois propagauete:inter quos duo præcipue eminebant uelut duo celſiora capita Bracchius Montonius:& Sfortia:qui ni fata properaſſent:potuiſſent in Italia imperij ſedem reformare. Deceſſit Ioãnes Galeatius. M.cccci.j.non diu anteq̃ decederet Dux primus a Vinceſlao Imperatore:factus eſt. Extat priuilegiũ a Vinceſlao æditũ nobiliſſimũ quo eũ & ſucceſſores tãto decorauit honore. libuit ſubſcribere neqs aliũde deſyderet.

Bernabos ueneno

Catherina

Res geſte galea.

Ciui.xxix.

Magnæ militiæ impe.

Bracchi⁹ mõtonius Sfortia

Dux prim⁹ Mediolani.

VInceſlaus Dei gratia Romanorum rex ſemper Auguſtus:ac Boemiæ Rex Illuſtriſſimo Ioanni Galeaz:Duci ciuitatis ac dioceſis Mediolani comiti uirtutum: ſuo & Imperii ſacri:principi gratiam regiam & omne bonũ. Auguſtalis potentiæ monarchia:cuius regnum omnipotentis Dei bonitate:nos ſua:quamuis inſuficientiſſimus meritis attinemus. Ad hoc noſtrum animum ſolicitudine quotidiana fatigat:ut ea quæ dignitatem Romani Imperii fælicibus incrementis amplificant:aſſiduitate continua meditemur. Quod quidem tunc fæliciter ad implere credimus ſi te Ioan. Galeaz:in circuitu ſedis auguſtæ ad illuſtrium principum numerum:ad imperij ſacri decorem adiungemus. Verum ſi ex labore dignitas prouenire conſueuerit: ſi laudabilis ſolicitudo actuum publicorum parit gratiam liberalem ſeruienti: ſumma gratificatione perſonam tuam:merito credimus efferẽdam. In qua paternarum laudum cognoſcimus eſſe ueſtigium. Nec tantum experimur patrem tibi dediſſe imaginem corporis:quã ſigna dediſſe uirtutis. Scimus enim & longi temporis experimento:diſcimus:ꝙ arbor tuæ fidei corpore ſeneſcẽte non deficit:ſed uergente deorſum conditione corporea:feruor ſpiritus in ſublimiora conſcendit. Scimus etiam ꝙ longis tẽporibus retroactis:nobiles quondam progenitores tui ac etiam tu pro tuendis noſtris: & Imperij ſacri uiribus:quæ diuerſorum magnatum & procerum:in Italiæ finibus: & in aliis cõſiſtentibus turpiter conculcare tentauit ambitio. Propria aperire non horruerunt æraria ac inſidioſis bellorum ſe ſubmiſerunt euentibus: ipſorumq; ſolicitudine actum eſt:ut ipſa iura:ſtabili & fixo manerent in robore. Et pro eiſdẽ recuperandis imperium quieſceret a labore. Hæc igitur & multa alia multiplicia probitatis merita:& præclaræ deuotionis ſigna: q̃ in te: atq; eoſdem progenitores tuos:domus Mediolani pia mater radicauit antiquitas:& grata nouitas ſolidauit. Limpidius intuentes:non per errorẽ aut improuide:ſed animo

Priuile. uinceſlaus

Auguſta lis potentia

Dignitas ex labore

Veſtigiũ paterne uirtutis

Arbor fidei.

Tẽtauit ambitio

Grata nouitas

deliberato & ſano principum:comitum:nobilium:procerum:ac aliorum no/
Accedens conſilium
ſtrorum:& imperij ſacri fidelium accedente cōſilio:te Princeps dilecte: nō ad
tuæ petitionis inſtantiam:ſed ex dignitate regia motuq; proprio: ac tuæ origi/
nis nobilitate poſcente:præſertim quum hæc latitudo tui dominij : & ampla
ſubiecta tuæ ditioni ſpatia : necnon & intemerata fides tuæ uniuerſitatis &
populi:qui uetuſto iam tempore: ſacrum honorauit Imperium:non immeri/
Honorauit Imperium
to requirebāt. Hodie in nomine domini & ſaluatoris noſtri:a quo omnes prin
cipatus & honor peruenire cognoſcit. Illuſtrauimus & illuſtramus & in du/
cem ciuitatis Mediolani ſublimauimus:ereximus:decorauimus : & erigimus
Plenitudo poteſtatis
de Romanæ regiæ poteſtatis plenitudine decernentes expreſſe. Quod tu &
Tu & hæredes
hæredes ac ſucceſſores tui duces Mediolani perpetui in antea temporibus
omni nobilitate:dignitate:iure:poteſtate : libertate:honore : ac conſuetudine:
debetis & frui continue quibus alij imperij ſacri principes & nominati duces
illuſtres freti ſunt hactenus. Et quottidie potiuntur. Terras quoq; tuas: ciui/
tates oppida:caſtra:munitiōes:uillas: ꝓuincias:diſtrictus:mōtes: Et colles: &
plana cū oībus ſyluis:rubetis:pratis: a qs aq̄rūq; decurſibus:paſcuis:piſcinis:
Tholoneiiudei
piſcaturis:tholoneis:iudeis monetis:ludicis:bandis/ ſiue inibitiōibus uenatio
nū:& pœnis ide:ſequētibus:cōſuetndine:uel de iute:baronibus :uel baronijs:
Cōſuetudo de iure
fæudis:fæudatariis:uaſſallis:uaſſaligiis:militibus:cliētibus:ciuibus:nobilibus
& plebeis:ruſticis:& agricolis:pauperibus:& diuitibus:ac oībus noſtris perti
nentiis:ſint prædicta:& earum quælibet latitudo tui dominii & comprehen/
Te in ducē.
datur in eius principatu te in ducem Mediolaui ereximus & erigimus:ac inſi/
gniuimus & inſignimus. Et de prædictæ Romanæ regiæ poteſtatis plenitudi
ne decoramus. Tibiq; Illuſtriſſimo Io. Gale. Duci/ mediolanenſem ducatum/
ſeu principatum huiuſmodi cum omnibus honoribus:nobilitatibus:iuribus
priuilegiis/& immunitatibus/quemadmodnm ducatus/ſeu principatus in/
ſignis/ab illuſtribus Romanis imperatoribus/ ſeu regibus poſſidentur/ uel
tenentur ſeu poſſideri conſueuerunt hactenus a ſacro imperio/ & quæ depē
dent/in fæudum de benignitate regia conferentes/decernentes/& hoc Ro/
Dependent in fæudum
mano regio ſtatuentes edicto. Tu:hæredes/& ſucceſſores tui / perpetuo du
ces & principes ciuitatis & dioceſis Mediolanenſis nominari & appellari de/
beatis in antea & tanquam cæteri imperii ſacri duces/& principes teneri/ &
honorari/ac utiq; ab omnibus reputari. Omniq; iure priuilegio honore: gra/
tia/& dignitate/& immunitate. Abſq; impedimento perfrui. Quibus alii ſa/
croſancti imperii duces & principes in dandis ſeu recipiendis iuribus & con
ferendis ſeu ſuſcipiendis & faciendis:& omnibus aliis illuſtrem ſtatum:& cō
ditionem ducum:ſeu principum concernentibus freti ſunt hactenus ſeu quo
modolibet potiuntur. Ita tamen quod tu hæredes:ac ſucceſſores tui duces ci
freti hacten[9]
uitatis & dioceſis Mediolanenſis ducatum ſeu principatū eundem:cū omni/
bus eius pertinentiis:ſicut exprimuntur ſuperius a nobis necnon a ſereniſſi/
mis Romanorum imperatoribus & regibus ac ſucceſſoribus noſtris :& ab
ipſo Romano Imperio. Quotiens oportunum fuerit:cum debitæ ſolemnita/
tis honore:cum uexillis ut moris eſt & ſolita reuerentia ſuſcipere debeatis. No
biſq; ac eiiſdem noſtris ſucceſſoribus in caſibus præmiſſis ſicut alii imperia/

les duces & principes præſtare & facere fidelitatem:homagium:obedientiam Homagiũ
& ſubiectionis debitæ corporalia iuramenta. Gaude igitur Princeps nouelle:
& de impenſo tibi per noſtram celſitudinem munere tua proles exultet:læta- Princeps nouelle
re comes uirtutum:quem noſtra ſerenitas ſpeciali & ampla retributione præ-
uenit:quam hucuſq; aliis tibi paribus:immo etiã maioribus denegauit. Ope-
ratio tua tam grato cum corde cum animo & authore Deo:commiſſa tibi per Maiorib⁹ denegauit
nos potiri ualeat fœliciter dignitate. Tende ad laudem ac celſa faſtigia:& prio
res tuos quos honore ſuperas uirtute:tranſcẽda honorum exempla ſequere.
Et ingenuitatis tuæ memor per uiam probitatis incede. Iniunge per amplius Tẽde ad laudem
conſtantiæ ſimul ac fidei ornamentum. Vt ſicut te:priorem honorem dignũ
fecimus:ita te dignum præbeas dignitati. Supplemus etiam omnẽ defectũ:ſi Exẽpla trãſcendo
quis obſcuritate ſententiarum-uel dubia interpretatione uerborum:ſeu alte-
rius cuius uis ſolemnitatis omiſſæ, compertus fuerit, quomodolibet in præ- Supplemus defectum
miſſis. Nulli ergo homini liceat hanc noſtrã illuſtrationis:ſublimationis:ere-
ctionis:decorationis:collationis:ſeu decreti:paginã infringere. Seu ei quo uis
auſu temerario quomodolibet contraire. Si quis autem ſecus attentare præ-
ſumpſerit:præter indignationem noſtram grauiſſimam pœnam centum mar-
charum auri puriſſimi totiens:quotiens contrafactũ fuerit:ſe nouerit irremiſſi
liter incurſurũ. Quorum medietatem regalis noſtri ærarii:ſiue fiſci:reſiduam
uero partem ſupradicti ducis aut heredum uel ſucceſſorum ſuorum uſibus
decernimus applicari:Præſentium ſub regiæ noſtre maieſtatis ſigillo ac teſti-
monio litterarũ. datæ pragæ anno domini. M.cccxcv. die primo Maii. Regno
rum noſtrorum:anno boemiæ.xxxii. Romanorum uero.xix. Hæc ut ſunt in-
corrupta fide recitauimus. Eſt & ſecundum priuilegium:quod eodem fidei
pignore apponimus.

VInceſlaus Dei gratia Romanorum rex ſemper Augu-
ſtus & Boemiæ rex Illuſtriſſimo Ioanni Galeazio du-
ci Mediolani & omnium infraſcriptorum ciuitatũ dio-
ceſuum:terrarum:pertinentiarum & aliorum inferius
compræhenſorum:ac comiti Papiæ ſuo & Imperii ſa-
cro principi:gratiam regiam & omne bonum Augu-
ſtalis potentiæ monarchia. cuius regnum omnipotẽtis
dei bonitate nos ſua quamuis inſuficientibus meritis
præſidemus:ad hoc noſtrum animum ſolicitudine quottidiana fatigat:ut ea
que dignitatem Romani Imperii fœlicibus incrementis amplificant:aſſiduita
te continua meditemur. Quod quidem tunc fœliciter adimplere credimus
dum in circuitu ſedis auguſtæ:ad illuſtrium principum numerũ ad imperii
ſacri decorem fœliciter adaugemus:uerum ſi ex labore dignitas prouenire cõ
ſueuerit:ſi laudabilis ſolicitudo actuum publicorum parit gratiam liberam:
ſumma gratulatione perſonam tuam merito credimus efferendo. In qua pa-
ternarum laudũ cognoſcimus eſſe ueſtigium:nec tantũ experimur patrẽ tibi
dediſſe imaginem corporis quã ſigna fudiſſe uirtutis. Scimus enim & longe
temporis experimẽto didicimus:q; arbor tuæ fidei corpore paulatim ſeneſcẽte
non deficit ſed uergente deorſum conditione corporea:feruor ſpiritus in ſub-

antea eſſe dicebantur:una cum parte Veronæ terram quoq; Serzanæ: Lauē
tinæ:Carrariæ:ſancti Stephani:& omnes alias terras:uillas:& fortilitia:caſtra:
& oppida:quæ ſunt in dioceſi lunenſi cum omnibus & ſingulis prædictarū
dioceſuum:comitatum:& earum iuriſditionibus:imperiis:& ſyluis:rubetis:
pratis:aquis:aquarum decurſibus: fluminibus:paſcuis:piſcinis: pignaturis/
tholoneis:iudeis:monetis:iudiciis:bannis: ſiue inhibitionibus uenationum:
& pœnis inde ſequentibus:conſuetudine uel de iure marchionibus/comiti/
bus:baronibus:baroneis:fœudis:feudatariis:uaſſalitiis:militibus: clientibus:
iudicibus:ciuibus:nobilibus:& plebeis:ruſticis:agricolis:pauperibus:& di/
uitibus:ac omnibus eorum pertinentiis. Quæ latitudo tui dominii/& dicta
rum ciuitatum:& dioceſum comprehendit. In uerum principatum:& duca/
tū:creauimus:fecimus:& ereximus:ac creamus/facimus:erigimus:ac inſigni
mus:& de prædictæ Romanæ regiæ poteſtatis plenitudine/& ex certa ſcien
tia decoramus:tibi Illuſtriſſimo Ioani Galeacio duci Mediolani. Vt ſupra:du
catum/ſiue principatum huiuſmodi cū omnibus honoribus/nobilitatibus/
iuribus/iuriſditionibus/imperiis/priuilegiis/ac immunitatibus: quemad/
modum ducatus:ſiue principatus inſignes ab illuſtribus Romanis Impera/
toribus/ſeu regibus poſſidentur/ uel tenentur/ ſeu poſſideri conſueuerunt
hactenus/& a ſacro Romano Imperio dependent/ fœudum de benignitate
regia conferentes/decernentes:ex hoc Romano regio cauē res edicto/& tu:
hæredes/deſcendentes/& ſucceſſores tui prædicti/ordine infraſcripto/per/
petuo duces/& principes teneri/& honorari/ac ab oībus reputari. Omniq;
iure/priuilegio/honore/gratia/& dignitate abſq; impedimento perfrui/qui/
bus alii ſacroſancti Imperii duces & principes in dandis/ſeu recipiendis iuri/
bus/in conferendis/ſeu ſuſcipiendis fœudis & omnibus aliis illuſtrem ſta/
tum/& conditionem/ducum ſeu principum concernentibus/ freti ſunt ha/
ctenus/ſeu quomodolibet potiuntur. Et tu/hæredes/deſcendentes/ ex ſuc/
ceſſores tui p̄dicti ordine infraſcripto/ducatus ſeu principatus eoſdem/cum
oībus ſuis pertinentiis/a nobis/necnon a ſereniſſimis Romanis Imperatori/
bus & regibus ſucceſſoribus noſtris. Et ab ipſo Romano Imperio/ quando
oportunū fuit/& nos uel ſucceſſores noſtros in dictis ducatibus eſſe contin
get/debito ſolemnitatis honore/perſonaliter cū uexillis/ut moris eſt & ſolita
reuerentia ſuſcipere/ & ſacramentum fidelitatis conſuetum facere debeatis.
Dum uero nos & ſucceſſores noſtros extra prædictos ducatus eſſe continge
ret/ex tunc tu/hæredes/& ſucceſſores tui prædicti per ſolemnes procurato/
res & nuntios/tam prædicta feuda ſuſcipere q̄ cōſueta iuramēta facere uidē
tes:cū ſolemnitatibus debitis & conſuetis: quēadmodum alii ſacri Romani
imperii duces:& principes ſua feuda ſuſcipere conſueuerunt. Cæterum ut circa
ſucceſſionē huiuſmodi ducatuum:aliqua in poſterum non oriantur/ ſed cer
tus & clarus ſuccedendi modus detur/edicimus & ſancimus/q; aliquibus
iuribus:immunitatibus/ſeu conſuetudinibus factis uel faciendis/aliqualiter
non obſtantibus aliquibus/primogenitus maſculus natus ex legitimo matri
monio tui Ioan. Galeacii/ducis Mediolani &c. dumtaxat in ducatibus ſupra
dictis/aliis fratribus præferatur. Et quod primogenito decedente:uiuente du

Loca olim Mediolani ſta.

In dioceſi lunenſi

Io. Galea.

Circa ſucceſſionem

Primogenit⁹ præfe.

De primogeniti

ce/maſculinis natus ex legitimo matrimonio dicti primogeniti præferatur patruis/& aliis quibuſcunq; in ducatibus prædictis. Et quod idem ſeruetur in quibuſcunq; aliis primogenitis Mediolani:maſculis:legitimis:& naturalibus primogenitorum deſcendentibus ex primogenito ex deſcendentibus tui ducis Mediolani:in infinitum. Et quod idem ſeruetur:& ſeruari debeat: in quocunq; legitimo & naturali maſculo ex deſcendentibus legitimis & naturalibus deſcendentium:per lineam maſculinam tui Ioã. Galea. ducis Mediolani &c.uſq; in infinitum. Et quod primogenito duce Mediolani &c. decedente ſine deſcendentibus legitimis & naturalibus maſculis: frater ſecũdo genitus legitimus & naturalis ſuccedat in ducatibus prædictis. Et ſi fratrẽ uel fratres: legitimos & naturales non haberet ſuccedat filius legitimus & naturalis fratris ſubgeniti in dictis ducatibus. Et ſi non extarent fratres nec filii fratrum ad mittatur ad ducatus prædictos proximior legitimus & naturalis: deſcendentis ex maſculis legitimis & naturalibus tui ducis Mediolani &c. Et quod decedente te duce:& tuis ut ſupra deſcendentibus maſculis legitimis & naturalibus ſine hæredibus maſculis:ex eis legitime deſcendentibus:eo caſu: deſcẽdentes tui Ioannis Galeaz &c.legitimati & legitimãdi ſolemniter & a nobis: ſeu ſucceſſoribus noſtris in Imperio: eorumq; deſcendentes maſculi legitimi & naturales:per lineam maſculinam uſq; in infinitum ſuccedãt in ducatibus prædictis:modo:ordine:& forma præmiſſis. In caſu tamen quo contingeret ipſis fratribus prædictorũ ducum Mediolani &c.nõ eſſe prouiſum: uel ipſos non habere modum:quo honorifice ſecundum eorum conditionem & ſtatũ uiuere poſſent:eo caſu dictos fratres pro quolibet ipſorum uolumus a prædictis ducibus Mediolani &c.habere debere florenos duodecim milia annuatim donec aliter ad honorifice uiuendum:eos habere contingerit. Infraſcriptis manentibus ſemper ſaluis decernentes:& poteſtate qua ſupra ſtatuentes ꝗ tu Ioã. Galeaz. tuiq; deſcendentes:& ſucceſſores duces Mediolani &c. poſſitis & ualeatis dare:& in feudum concedere:deſcendentibus:& collateralibus ueſtris legitimis & naturalibus uel legitimatis uel legitimandis ſolemniter a nobis uel a regibus & a Romanorum Imperatoribus ſucceſſoribus noſtris: cuiuſcunq; ætatis fuerint:& eſſe reperientur deſcẽdentes ſeu collaterales prædicti:de ciuitatibus:caſtris:terris:territoriis:uillis:rebus:& oppidis: dictorum ducatuum Mediolani &c.cum illis conditionibus:pactis:cõnexibus & ſubiectionibus:de quibus uidebitur & placuerit: & de dictis ciuitatibus: caſtris: terris:& territoriis dictorum ducatuum:pro ueſtra cuiuſq; ultima uoluntate: diſponere:& ordinare:ac etiam filiis & poſteris ueſtris:ac capitaneis:Mareſcalchis:tutoribus gubernatoribus:& adminiſtratoribus & aliis quibuſcunq;: regimen:gubernationem eorum ſtatus & ducatuum prædictorum concernentes prouidere:prout uobis uidebitur & placuerit:ualeatis:& alia gerere & facere:& expedire:in ducatibus prædictis Mediolani &c.quæ nos Romani regis & Imperatores gerere:facere:& expedire poſſimus: etiam de plenitudine poteſtatis. Inhibentes tamen & prohibentes/ꝗ deſcendentes & ſucceſſores ſui duces Mediolani nõ poſſint alicui perſonæ extraneæ exceptis deſcendentibus & collateralibus p̃dictis/uendere/donare/infeudare/ uel aliquo quo

De ſecundo genitis

Filius ſubgeniti

De proximioribꝰ legitimis

De legitimatis.

De prouiſio ne fratrum

Duodecim milia

Dare in feudum

De venditionibus

uis modo alienare aliquam ciuitatem/caſtrum/oppidum/terram/nec aliquã
partem dictorum ducatuum Mediolani &c.antequam ſint in ætate uiginti/
quinq; annorum:poſt uero dictam ætatem in feudũ dare poſſunt de caſtris/
& terris prædictis.Decernentes ex nunc irritum/ & inane/ quo ad prædicta
alienata:ſi aliter factum fuerit. Vel aliqualiter attentatum.Et hoc ex eo ut di/
cti ducatus deſcendẽtibus:& ſucceſſoribus tuis ducibus Mediolani &c.quã
tum plus fieri poterit/conſeruentur.Poſſint tamen de rebus:& bonis per eos
acquirendis/ad libitum ipſorum diſponere & prouidere . Decernentes & de
noſtræ Romanæ regiæ poteſtatis plenitudine ſtatuẽtes:ut omnes/& ſinguli
barones:marchiones/comites/nobiles/& alii quicunq; tenẽtes ſeu quaſi ipſa
feuda marchionatus/comitatus:cõceſſionis iuriſditiones:iura & regalia que
uiſcunq; in ducatibus/dioceſibus ſupradictis:de cætero ad omnem tuã: pri/
mogenitorum:eorumq; deſcendentium ac ſucceſſorum ducum Mediolani
&c.requiſitionem/de ipſis feudis:marchionatibus/comitatibus:ſucceſſioni
bus:regalibus/iuriſditionibus/& iuribus quibuſcunq; ſe inueſtiant:& ea ex
cipiant & recognoſcãt a te Ioanne Galeaz. tuiſq; deſcendentibus & ſucceſſo
ribus ducibus Mediolani &c.Et quod tibi Ioan.Galeaz tuiſq; deſcendenti/
bus ducibus Mediolani:&c.præſtent/& faciant fidelitatem:obedientiam:&
homagium:& fidelitatis iuramẽtum:quantum eſt pro marchionatibus:comi
tatibus:feudis:conceſſionibus:regalibus:iuriditionibus:& iuribus quibuſ/
cunq;:quas & quæ prædicti tenent:& recognouerunt:ſeu recognoſcere de/
buerunt hactenus a ſacro Romanorum Imperio obtinere. Inſuper uolentes
pro comitatu Papiæ te & ſucceſſores tuos duces Mediolani &c. Alio titulo
decorare:& ſublimare:te:hæredes:deſcẽdẽtes: & ſucceſſores tuos duces Me
diolani &c.hodie in nomie ſaluatoris noſtri comites Papiæ: dioceſis/& per/
tinentiarum ipſius fecimus:creauimus:ereximus:illuſtrauimus:& ſublimaui
mus:facimuſq;:creamus:decoramus:& uirtute præſentiũ erigimus: illuſtra/
mus:& ſublimamus:decernentes:quod tu:hæredes & ſucceſſores tui præ/
dicti comites Papiæ perpetuis in antea temporibus/omni dignitate : nobilita
te:iure:poteſtate:libertate:iuriſditione/imperio:honore:& conſuetudine:gau
dere debeatis:& frui continue/quibus alii imperii principes & nominati co/
mites illuſtres freti ſunt hactenus:& quottidie potiuntur.Dictam quoq; ciui
tatem Papiæ:Eiuſq; diſtrictum:dioceſim:& comitatum:cum omnibus & ſin
gulis,ſibiq; pertinentibus uillis:oppidis:caſtris : & terris:aquis : aquarum ue
decurſibus:iuribus:iuriditionibus:& regalibus:& cum infraſcripris terris: ui
delicet:Viqueria:Vigleuanum:Baſſignana:Caſſale Sanctiuaxii:& Valentia
cum earum territoriis.Et tibi uerum comitatum creauimus: & ereximus . Et
erigimus & creamus:ac de prædictæ Romanæ regiæ poteſtatis plenitudine
ex cærta ſciẽtia decoramus:tibi Illuſtriſſimo Io.Galeaz. duci Mediolani &c.
Et comitatum huiuſmodi cum omnibus honoribus:comitatibus : nobilitati
bus:iuribus:priuilegiis:& immunitatibus: quemadmodum comitatus inſi/
gnes ab illuſtribus Romanis Imperatoribus/ſiue regibus,poſſidentur uel te
nentur:ſeu conſuerunt poſſideri hactenus:a ſacro Romano Imperio:quæ de

De alienatis

De rebus ac quirendis

Comites pa piæ

Loca comitatus papiæ

pendent:in feudum de benignitate regia cum poteſtate de qua ſupra in dicto
ducatu:fit mentio:concedentes ac decernentes:& hoc regio Romano ſtatuē
tes edicto/quod tu : hæredes/& ſucceſſores tui prædicti perpetuo comites
Papiæ:& dioceſis:terrarumq; prædictarum nominari:& appellari debeatis in
antea.Et tanquam cæteri Romani Imperij comites teneri : & honorari : ac ab
omnibus reputari:omniq; iure:priuilegio:gratia:dignitate:& imunitate: abſq;
impedimēto:perfrui.Quibus alii ſacroſancti Romani Imperii comites:In dā
dis ſeu ſuſcipiendis iuribus & iuriſditionibus : in conferendis ſeu ſuſcipiēdis
feudis:& ab omnibus aliis illuſtriorem ſtatum: et conditionem comitum re/
ſpicientibus freti ſunt hactenus.Seu quomodolibet potiuntur.Quodq; tu:
ac hæredes:& ſucceſſores tui prædicti comites Papiæ:comitatum eūdem cū
omnibus ſuis pertinentiis:ſicut exprimitur ſuperius a nobis:nec non a ſereniſ
ſimis Romanis Imperatoribus & regibus ſucceſſoribus noſtris : & a ſacro
Romano imperio:quando oportunum fuerit:& nos uel ſucceſſores noſtros
Romanos Imperatores uel reges/in dicto comitatu & ducatibus eſſe conti/
De receptio ne īperatoꝝ gerit:ſubito ſolemnitatis honore:cum uexillis:ut moris eſt: ac ſolita reuerētia
perſonaliter ſuſcipere debeatis:ac ſacramentum fidelitatis facere conſuetum.
Dum uero nos uel ſucceſſores noſtros:extra dictos:comitatum & ducatum
eſſe continget:quod tunc tu/& hæredes ac ſucceſſores tui prædicti per ſolē/
nes procuratores & nuntios:tum prædicta feuda ſuſcipere:quam etiam con/
ſueta iuramenta facere ualeatis:cum ſolemnitatibus debitis & conſuetis:quē
admodum alij ſacri Romani Imperij comites ſua feuda conſueuerunt acci/
pere:decernenres:& hoc Romano regio ſtatuentes edicto:quod tu Ioan.Ga
leaz:& tui deſcendenres duces Mediolani &c. teneas ac tenere debeatis di/
Dux tenet papiā ut comes ctum comitatum Papiæ:ſub nomine comitatus:& tanquam comites Papiæ:
non autem tanquam duces Mediolani.Et quod non poſſitis nec ualeatis da
re:concedere : nec aliquo modo transferre dictum comitatum Papiæ in ali/
quam perſonam.Nec ipſum comitatum a uobis aliqualiter abdicare / niſi in
perſonam illius: qui poſt obitum ducis Mediolani &c.ſuccedere deberet in
ducatibus prædictis.Et qui tunc ſit & dicatur comes papiæ . Poſſint tamen
dumtaxat:& tu Ioan.Galeaz dux &c.prædictum comitatum Papiæ traſfer/
re & conferre illi: & in illū ex deſcēdentibus tuis legitimis & naturalibus de
quo tibi uidebitur & placuerit.Poſſitis inſuper/& ualeatis / de caſtris & ter/
ris dicti comitatus Papiæ / dare / & in feudum concedere illis perſonis / de
quibus in ſucceſſione ducali fecimus mentionem . Gaude igitur princeps:
& de promiſſis tibi per noſtram celſitudinem / muneribus tua proles exul/
tet.Lætare dux:& comes:quem noſtra ſerenitas ſpeciali/& ampla retributio/
ne præuenit.Quam hucuſq; tibi paribus aliis immo etiam maioribus dene/
Noſtra ſerenitas gauit. Operatio tua tam grato cum corde / ac nomine / & authore deo con/
ceſſis tibi / per nos potiri ualeat fœliciter dignitatibus / ac etiam ad ma/
iorem adſcēdere dignitatem . Et prædicta omnia et ſingula ualere uolu/
mus:et obtinere effectualē roboris firmitatē / non obſtantibus quibuſcunq;
legibus:iuribus:cōſtitionibus:conſuetudinibus:clauſulis derogatoriis:etiam

aliſs potioribus infeudationibus:uel titulis per nos ſeu ꝑdeceſſores noſtros: in Imperio aliſs factis:collatis uel conceſſis ſuper præmiſſis uel aliquo præmiſſorum/per Q uæ uel per quas preſentibus non expreſſa uel totaliter nõ inſerta effectus eorum impediri ualeret: quomodolibet : uel deferri : & ſitalia forent:de quibus oporteret ſuperius haberi mentio ſpecialis impreſentibus.Q uibus omnibus & in ſingulis quo ad ſublimationem:erectionem cõceſſionem:infeudationem:& alia ſupradicta : de plena & abſoluta poteſtate & ex certa ſcientia: per preſentes derogare uolumus:ac etiam derogamus: ſupplentes communem defectum:ſi quis obſcuritatem uerborum:aut ſolemnitatis ſeu alias quomodolibet repertus fuetit in premiſſis. Ius tamen quod ex dictis conceſſionibus & creationibus : in feudo dictorum ducatuum & comitatuum habemus:nobis & ſucceſſoribus noſtris in imperio ſaluum remaneat:& Illeſum . Nulli ergo omnino hominum liceat : hanc noſtræ illuſtrationis:ſublimationis :Creationis:decorationis : collationis : ſeu decreti paginam infringete.Seu eis quouis auſu temerario quomodolibet cõtraire: ſi quis autem ſecus attentare præſumpſerit: præter indignationem noſtram grauiſſimam pœnam centum Marcharum auri puriſſimi : totiens quotiens: contra factum fuerit:ſe nouiter irremiſſibiliter incurſurum . Q uorum medietatem regalis noſtri ærariſ/ſeu fiſci/reſiduam uero partem ſupradicti ducis:& heredum ac ſucceſſorum ſuorum uſibus decernimus applicandam. Præſentium ſub Regiæ Maieſtatis ſigillo ac Teſtimonio litterarum . Datæ pragæ Anno domini.M.ccc.xcyi.die tertio decimo menſis octobris regnorũ noſtrorum boemiæ.xxxiiiſ.Romanorum.xxi. Datæ pra.

Thec de priuilegiſs quæ ita libuit inſerere : ut perſpiciat candidus lector : quantum in rebus humãis mens labat ignorantia . Q uæ omnium parens errorum eſt. que omnem uiuendi normã offuſcat infirmatq;. Ignorare quæ ſciri oportet : extremum malum eſt:quamuis non parum ſcit/qui ſcit quod neſcit . Sed plurimum ꝑfecto cæcæ noctis mortale pectus poſſidet : Illud ſcilicet:quod hæc duo præcipue pro maxima ſcientia non tenet breue nobis uiuendi datum eſſe ſpatium:Deinde magno iudici rationem exactæ uitæ eſſe reddendam.Q uid nunc Galeacio prodeſt:ſi tantis priuilegiis hic decoratus:& in altero mundo ſit deſpectus in tenebris. Fuit homo accetrimi & magni animi in his caducis uerſutus & calidus: nihil ratus fore nefas/regnandi cauſa.Iccirco ſimulata religione aſtu oppreſſit Bernabouem patruum & ſocerum . Atq; nulla habita ſanguinis ratione hominem perdidit:& integro Mediolani Imperio ſolus potitus eſt ut dixi . Tanto fuit animo dominãdi ut oẽs bello uexauerit. Franciſcũ Patauio expulit:et Antõiũ ſcaligerũ Verõa et Vicẽtia:ex cuius nobiliſſima ꝓſapia euenere Scalãpi et ex Rãgonũ regio genere:q nũc ſi nõ ãplitudine Impiſ : uirtute tñ et animi magnitudine clariſſimi ſunt :maxĩe Nicolaus et Ludouicus canollaꝝ et pluriũ locoꝝ dñi et pricipes/et in ea generoſiſſima familia primariſ/ et cũ Ludouico careto meo amãtiſſimo genero et Spigni marchione cõſanguinei

Extremum malum. Non parum ſcire. Breuæ ſpatium. Reddẽda rõ Galea.vir. Regnãdi cã Scalãpi.

dignissimi. Ita in rebus hūanis euenit ut qnq; una familia bellis exagitata in plures nobilitates pro$ſ$cindatur. Galeacius qui totius Italiæ regnū affectabat morte pteuentus non potuit exequi quod intēderat. Vixit an.xxxij. præter nimiam cupiditatem regnandi: In omnibus laudandus: atq; clarissimus extitit: magnanimus: liberalis & in re militari prudentissimus: bonarum disciplinarum impense cultor: ex prima uxore filia regis Boemiæ: habuit Valētinam quæ Ludouico Aurelienſi nupſit: ut diximus. Ex ſecūda uxore Bernabois filia ſuperſtites fuere: duo filii Io. Maria & Philippus Maria. Qui & ſi uero matrimonio geniti: tamen proximo tam ſanguine raro fælicem copula ſortitur exitum. Mira res eſt matrimonium/Quo uera amicitia conflatur: quo uere naſcitur homo. Ab immortali deo permiſſa ſocietas inter uirum & fæminam: unde ex pari conſenſu uterq; alteri ſe ipſum debet. Connexio ſane neq; in temporis neq; rerum clade diſſolubilis/ſanctū ab officio nomen habet: eo quod circa ptolem ſit magis officioſa parens: licet pater ſit author generis: & foris negocia ſubit: illa domi maiora tolerat & in partu & in educatione. Impedit matrimoniū conſanguinitas: Idcirco abſtinere debuit Dux Galeacius: nec adiugare ſibi patrui filiam. Et ſi Pontificis permiſſu celebratū: tamen opifici Deo non placere: omni tempore exempla admonent. Nam contrahētes uel in ipſa ſobole: uel in rebus domeſticis: ijs diu nō lætant̄ nuptijs. Duo matrimonio reqrunt̄: ſubſtantia & forma: in illa conſenſus in eſt: In hac neceſſe eſt uerba ad cōſenſum exprimi. Fuit iſtitutū añ peccatū ad hūani generis ꝓpagationē: & poſt peccatū ob iſirmitatis remediū: pficitur dei pcepto. Et tūc uere legitimū & ratū eſt: ſi uxor a parētibus tradit̄: ſi aſpōſo aliqua auget̄ dote: ſi a ſacerdote benedicitur: & mutuo inter ſe cōſenſu completur. Matrimonij bona ſunt: Fides: proles & ſacramentū. Cōtinentiā uouere neuter ab altero non poteſt. A furioſo contrahi matrimonium non licet qa cōſenſu caret. Muti cæciq; per ſigna utiq; contrahunt: pariter per procuratorem idoneum: Vhe in matrimonio frangentibus ſidem: Quū deus legitimi matrimonii defenſor & cuſtos eſt. Secundæ autem nuptiæ neq; diſſuadentur neq; damnātur: Rurſus ſi celebrant: benedici non debent. Extremæ malitiæ eſt: qui matrimonio inſidiantur: Sunt enim duo in carne una: & quos deus cōiunxit homo nō ſeparet. Et licet matrimonium ſit a deo inſtitutum: non proinde caſtitas: uirginitas Abijciēdæ ſunt. Audiant tametſi improbi lutheri. Pauli omnino ex ſententia predicatur. Inquit.n. ille ad corinthios: bonū eſt homini mulierē nō tangere. Quod ſi ſe cōtinere nō poteſt: nubat: quia melius eſt nubere q̄ uri: at ijs aūt qui in matrimonio ſunt præcipit deus: ne uxor ab eis diſcedat: ſed qui ſolutus eſt ab uxore: non quærat uxorem: & habens ſit tanq̄ non habēs: quippe qui ſolicitus eſt de uxore: difficile placebit deo. Igitur qui ſeruat ſuam uirginitatem benefacit: at operoſum etiam eſt inſeruire matrimonio. Sed mentem Virgineam ſiſti ante numinis aram gratius. Vxorem forte ſterilē/cæcā/debileq;/morbiſq; affectā/uir ſuſtinere debet. Maxia debet eſſe iter uirū & uxorē charitatis potētia etiā alteri ſupreſtiti/atq; in ſeruanda fide memoria maior. Dido caſtiſſima regia ut laſciui Hyarbæ regis Libyæ cōgreſſum euitaret: memor ueri cōiugis Sichei: in ardētē pytā ſe coiecit: uoluit

Galeacii uir.

Valētina. Jo. Maria. Phi. Ma.

Matrimōiū.

Exēpla admonent. Duo in matrimonio. Cā matrim.

Bona Matr.

Cæci cōtrahunt.

De⁹ cuſtos.

Extrēa mali. Improbi lutheri. Melius nubere quam.

Habēs non habens.

Virginitas gratior. ſupreſtiti, fides. Dido. Maluit vri

Vxi potius q̃ nubere:caſta mulier Carthaginẽ cõdidit & rurſus eadẽ urbs in
caſtitatis laude deſinit eẽ. Nã haſtrubalis uxor:capta Carthagie:& undiq; ar   Vxor haſtr.
dẽti:ne a militibus captiua fieret apprehẽſis ab utroq; latere duobus puulis
filijs:Inſubiectũ incẽdiũ ſe p̃cipitauit. Niceceti quoq; cõiunx ſui impatiẽs   Nicereti cõiunx.
iniuriæ uiri:ne ſuſtieret libidinẽ trigita tyrãnorũ:quos Lyſander uictis Athe
nis impoſuerat: mortẽ ſibi ipſa cõſciuit. Ingẽs profecto & inuictus uere con   ciro pricepſ nubar.
iugis amor. Proinde Princeps ne tanto beneficio naturæ careat:ne infamem
ſucceſſorẽ relinquat ꝓ cõmodo reip. q̃ citiſſime(ubi. Cõmode fieri poteſt)
ſancto ſe collocet matrimonio. Sit principi uxor omni parte prudens: Iuue-   Vxor pri. Qualis.
nis:decora:honeſtis parentibus orta:pro pudicitia potius amãda:q̃ pro pul-
chritudine. Eam.n. Iudico amare debet nõ animi fluxu. Res ſane parũ uiri-
lis: uxori pro libidine ſe ſe cõtinuo ingeri. Sunt matrimonio ꝓpterea non ini
micæ:caſtitas & Virginitas:utræq; res magno ſe iactant munere: Hæc terrã   Inter ſe iactant.
& urbes:illæ cælũ replẽt. Cæterũ nec Imperatores:nec Cæſares: nec magni
Principes putent ſibi licere:poſſe a ſe dimitti uxores:ſi emitti indulget ponti
fex:nõ tamen permittit deus niſi labes & adulterij ſit explicata cauſa. Impro   Chiſoſtom⁹.
bus eſt profecto(Chriſoſtomi ſententia)Qui ſcienter uxorem meretricẽ re
tinet. Proinde debẽt puellæ duci:nõ diuitiarum tantum cauſa:ſed morũ ſpe   Gẽner qualis.
ctata forma. Neq; parentes illum eligãt Generum perditum: laſciuum:inge
nio inutilem:licet diuitem:ſed probum:& frugi:cuſtodem honoris:& fortem
pati pro fide:pro patria: Paratum ad utrãq; fortunam. Sed quia Princeps bo-
nus ſine uxore cõmodius agere non poteſt:conſulendum eſt:ut q̃ optimam
eligat: etiã de priuata nobilitate: Quid.n.melius atq; ſuauius teneri poteſt: De priuata nob.
q̃ id quo uſq; ad uitæ exitũ Charius reperiri nequit? Mores ſane opibus pre
poni debẽt. Vxor prudens:caſta:humilis:lecto fida ſatis ſecum affert dotis.   Satis dotis.
Inuitam(me iudice)nemo ducat:male inæquales profecto ueniunt ad ara-
tra iuuenci. Illi prudentius agunt:qui pares nubunt. Deus optimus det tibi: Iuuenci inequales:
Princeps noſter, Vxorẽ eam. Quæ perpetuo placeat. Sit tibi anima tua:cor   F.SF.
tuum:Senſus tuus:ſit fælix cõſilio:quum uideas creſcat tibi omni parte bea
titudo:lætitiæ animi:corporis uires:leuamẽ laborum:ſit fæcunda filiolis:ſed
q̃ optimis,& fortunatis:non quales habuit Dux Galeatius, ut ad id redeam   Io. Ma. ſec Dux.
unde digreſſi ſumus. Succeſſit patri defuncto Io. Maria utiq; primogenitus
longe abiens a paternis ueſtigijs: Regnauit pene annis decẽ ſed Nerone cru
delior:& fera truculẽtior. Ciues per uaria ſupplicia uexauit, Matrem ſcelera
obiurgãtem in arce Modoeciæ mori coegit:ſæpe nobiles famelicis canibus   In arcæ modoeciæ.
dilaniandos obijciebat. Qui tandem poſt decennium ubi omnium odio Pro   Famelici canes.
uectus eſt, dum ſuperne e feneſtra ſacrificiũ audiret, quod deorſum in æde
diui Gotardi celebrabatur, a ſuis aulicis interfectus eſt. Quo illico ſublato
Pleræq; ciuitates rebellarunt. Nã cremonã Vgulinus caualcabos & Pon-   Interitus. Io.M.
zoni occuparũt: Othonus Parmã pulſis roſcijs: Bergomũ ſuardi, Comum
Ruſconi: Laudem Pompeiam uignatenſes, & uercellas & Alexandriam Fa   Rebellio ciuita.
cinus canis. Tum filij Bernabois patriæ reſtituuntur, omnis italia in no-
uitatem ſpectabat. At Philippus maria qui Papiam regebat audita fratris   F. cinus. Beatrix fazini.
morte Beatricem Fazini canis filiam: quamquam imparem nobilitate,

ut terras plurimas trans padũ & nũmos & copias paternas recipet:in uxorẽ
Bernabois filii. accæpit. Quibus auctus uiribus:Bernabois filios Mľum reuerſos iterũ ex-
Neſtor pulit:E quibus Neſtorẽ in expugnatiõe Modoetiæ interfecit. Dẽiq; rem pa
ternam fortuna adiuuante:ſolus obtinuit.Cremonã antiquã familiæ poſſeſ-
Cabrinus ſionem:Cabrino tyranno interfecto recæpit:Bononiã: Forũ liuij : Forũ Cor-
nelij Pontifici reſtituit.Genuã ſubegit:Deinde amiſit.Brixiã expulſo Pandul
pho Malateſta:eſt aſſecutus,quæ mox a Venetis recepta:longi fuit iter utroſ
Nobiles duces q; materia belli. Nec Philippus longa obſidiõe potuit ſupare. Fuit tũc mili-
tia utriq; nobilis. Erãt in caſtris Venetis duces.S. Carmignola Io.Malauol
ta: Gattamellata: Io. Frãciſcus Gõzaga:& Nanes ſtrotius æques Florẽtius
F.SF. a Duce Ferrariẽſi miſſus:At Philippi Mariæ erãt Duces Frãciſcus Sfortia:
Angelus pgulẽſis:Nicolai duo guerrerius & piccinius : Florauãtus puſinus:
accidit:ut p pleroſq; ãnos Philippi glĩæ & amplitudini plurimũ fortũa fauit.
Captiui Reges. Quippe nauali pugna captiuos habuit Alphõſum Aragonẽ Regẽ Neapo
litanũ:& Ioãnẽ Nauariæ Regẽ:quoſdã Alioſq; Hiſpãiæ Pricipes.Sed uicto
ria hec tã iſignis,utilior fuit uictis q̃ uictori.Nullũ.n.hũanitatis officiũ ptet-
Phili. Magnani. miſit:dux magnanimus laudis potius cupidus q̃ Imperij:nedũ eos liberos fe
cit:ſed ingẽtibus muneribus auctos dimiſit. Fuit ad poſteritatem pulchrius:
Pontifex Martinus Ducẽ Reges captiuos liberare:q̃ capere. Quũ illud fortunæ ſit bñficio fa-
ctũ:hoc uero ex magnitudine animi Pricipis euenit.Pontificẽ Martinũ a cõ
cilio cõſtãtienſi redeũtẽ:magno cũ honore excæpit.Simul poſtea magnifico
Sigiſmũdus Impe. apparatu Sigiſmũdũ Impatorem Mľi habuit.Multas quoq; uictorias diuer
ſo tpe cõſecutus eſt.Intuitus fælicitatẽ:& inuictam armorũ uirtutẽ Frãciſci
Blãcha phi. filia. Sfortiæ eo tpe Piceni Principis:habuit pro ſummo negocio: Blanchã filiam
illi Matrimõio collocare:atq; p dote Cremonã cõſtituere:& Pontremolum.
Erat hæc unica filia:nã ex ſcda cõiuge Maria Amedei ſabaudiẽſis filia nihil li
berorũ tulit. Fuit hæc nõ unis uirtutibus pdita,corporis pulchritudine:&
Ex utero blãche. animi prudẽtia ſublimis:cuius fœliciſſimo utero tanta Pricipũ nobilitas eue
nit:ut effecta ſit tota Italia illuſtrior.Interea Philippus ſenſit mutatam fortu-
Fortũa mutata. nã:uidit.n. Genuã amiſſam:& Piccininum ſpem eius unicã:defunctũ.Exer-
citũ ad Caſale maius ab hoſtibus fuſum. Venetos in agro Mediolanẽſi ca-
Cæcitas phi. ſtrametãtes. Poſtremo,cæcitate oculorũ oppreſſus:nullum his malis ſubue
nientẽ inuenit:Aſtã urbẽ Gallo tradidit ut ſuppetias ferret: Alponſus Rex
unicus inuẽtus q cũ exercitu ad opẽ ferẽdã:ſe accinxerat:uñ hæredẽ ab eo in
Alph. hæres ſtitutũ creditur. Sed is animi dolore deceſſit.anno.M.cccexlyij. Tum Caro
lus aurelienſis audito Philippi fato:quia ex matre uicecomite eẽt natus legi
Mors phi. timũ ſe hæredẽ appellat. Federicus Impator iure Impij rẽ ſibi uendicabat.
Hæredes varii. Inſtabat & Frãciſcus iure dotis. Verũ Mediolanẽſes Teſtõ pſciſſo in liber
tatem ſe aſſeruere. Arcem portæ Iouis ſolo æquarũt: duodecim qui remp. re
gerent conſtituerunt.Carolũ inde Gonzagam exercitus ducem deligũt.At
Teſtũ proſciſſum. Franciſcũ Sfortiã ad gloriam ingenio rei militaris intentũ:quaſi naturæ &
F.SF. fortunæ filiũ hæc omnia ad imperiũ trahebant:procera & eminens maieſta-
Forma F.SF. tis forma:oculorum & frontis honeſta ſpecies:magnis patens ſub humeris
pectus æqualis uſq; ad pedes per omnia cõpactio:uertex nobilis inſigni cal-

uitiæ. Grauitas & facunda linguæ ſermocinatio: indefeſſum ingeniũ: uotum magnarũ rerum: in rebus oĩbus ſolertia ſupraq̃ dici põt ingens laborum patientia: occaſionum omniũ ꝓuidentia: in capiendis hoſtibus mira diſſimulatio: Parum fidẽtia fortunæ: diuina in exeq̃ndo celeritas: Iuſtitia animi & probitas non alia quã heroica: & beniuolentia oĩum pariter & timor: erat. n. Amicitia coniunctus cum pluribus principibus: ꝑſertim Coſmæ medicei cuius etiã opibus creuit. Tunc cum quatuor milibus equitum & peditum duobus m ilibus iter faciens per Ferrarienſium fines: & Parmenſiũ in Galliã Ciſalpinam uenit: Expectans quo Mediolanenſes tendãt. Sed Iȷ magno animo libertatem retinere ſtudent: & bellũ cõtra Venetos ſuſtinere. Erat tunc Mediolani Bartholomeus Bergomas cognomento coleo: uir acerrimus qui poſt obitum Philippi: cuius iuſſu retinebaẗ: refracto carcere Mediolanenſium ſtipendio inautoratus eſt. Venerant per id tp̃s Galli qui Aſtã tenebant: quã ex fœdere a uicecomite receperant: qui ea non contenti magnam Alexandrini agri partem occuparãt: Illic Bergomas cum ſuo equitatu & Aſturre fauentino in Gallos miſſus eſt: qui Boſchum arta ꝓmabant obſidione. Hoſtem hic ſubito adortus p̃lio egregie ſuperat: uictos caſtris exuit: multi Gallorum eo p̃lio cæſi ſunt: ſed in fuga multo plures capti. Mediolanenſes plurimum eo auſpicio pro libertate gaudebãt. Erat ꝓinde celebre Coleonis nomẽ: ob rem præclare geſtam: contra Gallos. Cæterum ille ſiue Philippi iniuriæ memor: ſiue maioris ſtipendiȷ cupidus: ad Venetos cum mille & quingentis Equitibus trãſit. Quæ res fecit ut maiori oĩum conſenſu ſit Franciſcus Sfortia exercitus Imperator & bẽiuolentias complexus: ꝑſertim quũ per eoſdem dies Nicolaus piccininus qui pro libertate duxerat exercitus diem obiȷt. Franciſcus magno aĩo Ex hybernis egreſſus: p̃ter Carauagiũ: oĩa abduanæ terræ ex hoſtibus recepit. Claſſis inde uenetorũ ſub Andrea quirino ad Caſale maius proſciſſa & partim capta quo Cremona metu liberata eſt: ſed multo maiorem uictoriam Mediolanenſiũ libertas per hos dies habuit. Stabat Sfortia ad Carauagium obſidendũ: quũ non multo Attendulus & copias admouit: raro alias tãta uis in his locis armoꝝ: tot illuſtres uiri eo coĩuere. Erant in Venetis caſtris præter attendulum penes quẽ fuit copiarũ oĩum imperiũ. Ludouicus Gonzaga: Bartholomeus coleo: Gentiles Leoneſius: Carolus Montonius: Tibertus Brãdolinus: Ioãnes comes Romãi ſanguinis: Guido Ranconius: Albertus bondienſis: Cæſar Martinengius: Nicolaus Guererius: & cum his duodecim milia equitum. Ac uis peditum ingens. Erat ex alia parte Frãciſcus Sfortia oĩum qui tempeſtate illa fuere Dux clariſſimus: & eius fratres: Alexander & boſius: & Gerardus: erat & Robertus ſeuerinas: piccinini duo Frãciſcus & Iacobus: Guilelmus Monferatenſis: Carolus Gongaga. Aluiſius Verinus: Ioãnes Tollẽtinas: Chriſtoforus Torellus: Bartholomeus Quarterius: atq; cũ his ſexdecim milia eq̃tũ cũ ſuo peditatu. Eſt itere a ſæpius per occaſionem dimicatum etiam uſq; in noctem protractum prælium: poſtremo totis uiribus concurſum eſt. Atq; uenetus ceſſit: ſunt undiq; copiæ fuſſæ fugatæq; & caſtra capta atq; direpta: & cum his duomilia curruum. Captus ingens equitum & peditum numerus: ſed pauci deſyde-

Atten. uirtutes.

Non alia q̃ heroica.

Coſmes medicens.

Libertas Mediola.

Bartho. Coleo.

Galloꝝ fugar.

Bartho: Ad uene.

Claſſis ueneto.

Andreas q̃rinus.

Nobiles duces in ca.

Ingẽs exercitus.

F.SF.

Victoria ingens.

Carauagiũ deditũ.
tati ſunt.Carauagiũ poſtridie deditũ.Hac inſigni uictoria elatus Sfortia mi-
ſit Mediolanũ:qui patribus:nobilibus:& ciuibus:& populo cõgratularet̃.
Miſit itẽ Piccininos fratres ad obſidẽdã Laudẽ:ipſe cũ robore copiarũ Bri
Suſpecti ſuc ceſſus.
xiam uerſus mouet caſtra:ſed Mediolãi undiq̃ Publica lætitia:in tẽplis Deo
actæ ſunt grãæ.Multis tñ ſuſpecti erãt Sfortiæ ſucceſſus:ſed maior pars po-
puli Patrẽ & Ducẽ ſuũ deſyderabãt.Ideo qui tũc rẽp.tegebãt:in plurimos
leui cauſa dirã crudelitatẽ exercebãt:nõdũ cognoſcebãt quãtũ Mediolão in
Felicia tem- pora ſub. F.SF.
cælis erat decretũ donũ:Daturũ deũ immortalẽ:fælicia tẽpora ſub Franciſco
Sfortia:quẽ tota Italia quẽ Principes & Reges uenerabant̃:& admirabant̃.
Veneti per- culſi.
Veneti tanta rerũ mutatione pculſi:ob tã fædã cladẽ noua die noctuq̃ con-
ſilia ineunt:Ad reparandos exercitus magnã uim auri effundũt.Eſſentq̃ in
magnũ redacti diſcrimen,ſi Sfortia ulterius uictoriã dilataſſet.Sed is ma-
gis domũ ſuã reſpiciebat:magis Blanchã uxorẽ ad Paternas hereditates redu
cere:magis intra imperiũ ſibi relictũ reſidere:& pacẽ colere:q̃ Aliena uexare.
Ia.Anto: Mar. Fedus cũ ue netis.
Q uã rem quũ Veneti aduerterent:illico miſerũt Iac.Ant.Marcellum & Pa
ſcalẽ Maripetrũ:qui cũ eo De pace ſtatuãt.Ij ſæpius ſecreto cõgreſſi:In hoc
deuenere fædus:ut Veneti:dõec Sfortia poſſideret Mediolani ſtatũ:darent
quattuor milia equitũ & biſmille peditũ.Mitterẽtq̃ ad id ſingulis mẽſibus
ipſi duci treſdecim aureorũ milia:eſtq̃ in fœdere expſſum:ut qcqd citra .Ab
duã Philippus tenuiſſet:Veneti haberẽt.& ille Mediolanũ cũ cætero princi
Vis omnis in Medio.
patu.Poſt id fædus ictũ:omnis uis uerſa eſt In obſidẽdũ Mediolanũ:oĩbus
locis ſe Sfortiæ ultro dedentibus.Iam cæperat urbs opulenta artius obſider-
ri:quum repẽte affert̃:uim allobrogum ingentẽ Mediolanenſibus a Ludoui
co eius gentis duce ſubſidio uenire:ſed cõfeſtim Sfortiæ iuſſu:Coleo:cui al
pinarum getiũ ꝑlia ceu fato debebant̃:ad nouos hoſtes repellendos miſſus
Pugna ad ſiccodam Allobrogũ fuga.
eſt.Pugnatũ eſt ad Siccidã fluuiũ:fuſi fugatiq̃ ſunt Allobroges:atq̃ ex his
quadringenti equites capti cũ eorum Capenſio duce.Obſidebat tũc Sfortia
Quadra. milia arma torum.
Melcianã arcem.At Mediolanenſes ad quadraginta armatorũ milia ex popu
lo arma capiũt:qui ſulphureo puluere plũbeas pilulas in hoſtẽ mittere dice
bant̃:Vix foras egreſſi:cum nullo externo milite:neq̃ ualido imperatore mu
niti:ſubſiſtũt:Sed Sfortia ita ex aduerſo ſtruxit aciem:ut illi intra menia nul-
Marcellus legatus.
lo habito maiori negocio ſe receperit.Aderat cõtinuo Sfortiæ Marcellus le-
gatus:Q ui miratus Ducis prudẽtiã diuinãq̃:i rebus ſubitis fortitudinẽ:Ve
Periculũ im- minere.
netias ſcripſit:Imminere piculũ ingẽns ab inuicto duce nõ ſolũ Mediolanẽ
ſibus:ſed uniuerſæ Italiæ:ſi ille Mediolão potiat̃.Q uæ res fecit:ut Senatus
Queſita cã
ille rẽ altius examinaret:cõicato negocio cũ Alphõſo Aragone:cũ Nicolao
Pontifice:nemo erat qui res Sfortiæ tam ſecũdas euenire cuperet.Proĩde da
ta opa:ut Alphõſus Venetos mari infeſtaret:ut ea occaſione adacti Veneti
Crema ve- netis ceſſit.
ſuas copias & eqtes Sfortiãis caſtris remouerẽt.Q d non multo poſt euenit.
ſunt ad hoc miſſi ad Sfortiã legati.Q uo tpe:Crema Venetis ceſſit:pax q̃ue
nouę pactio nes
tũc agitata eſt hoc habuit:ut Sfortia Ticinũ:& oẽs hẽret urbes:q̃s Philippus
ultra abduã tenuiſſet:pter Mlſum:& Laudẽ Põpei.Q uæ cũ libertate Medio
lanẽſiũ relinq̃ret̃ ſi eiuſmodi pacẽ Sfortia pbaret:eẽt & Venetorũ:& Medio
lanẽſiũ ſocius.Haberẽtq̃ Veneti ꝑ qete ſtatus ſex milia eqtũ:Mediolanẽſes

quattuor:Sfortia mille nec amplius. At ſi res ab eo minus probaretur:ut Me
diolanenſibus pacem non redderet:utrorumq; hoſtis eſſet. Tũc Veneti octo
milia equitum alerent & Mediolanẽſes ſex ad bellorũ ſi qua inciderent uſum.
Sed res pluribus diebus tum in caſtris:tum Venetiis:per Alexandrum Sfor
tiam:& Simonettã a ſecretis agitata:ad finem perduci non potuit. Sfortia ut
erat inuicto animo duorum populorum bellum ferociter ſuſcepit:ſuſceptum
ex animi ſententia confecit. Tunc pax inter Venetos & Mediolanenſes con/
ſtituta eſt. Florentinis quia teſtati ſunt ſe non ituros contra Sfortia:in urbis cõ
mertio interdictum eſt. Copiarum imperium Sigiſmũdo malateſte decernit:
qui relictis Florentinis Venetum ſtipendium ſecutus eſt. Coleo interea per
ſaxinam uallem ad larium progreſſus: conatus cum Iacobo piccinino copias
iungere:nam Franciſcus eius frater per id tẽpus uita deceſſerat.ſed res in caſ/
ſum mota eſt:hoſte in omnem occaſionem intento:parum frumenti ſociis la/
borantibus impotratum eſt. Obſidebant Sfortiani urbem tripartito:ad Vicũ
mercatum:ad Melcium:ad Caratum:intus uicenis aureis modiũ tritici uenii
ſe dicitur. Quottidie inopia rerum magis atq; magis laborabatur. Famis im/
patiens multitudo ſubito arma corripit. Correptis Leonardum uenenerium:
quem eo Veneti miſerant:ut deſyderiis ſociorum quantum temporis uires
paterentur:conſuleret:ſubito incurſu trucidant: trucidatum ad Teclæ fine fu
neris honore ſepelierunt:Sfortiam in urbem inducunt/atq; ducem ſalutant:
anno milleſimo ſalutis ac qnq̃geſimo. ccc.die.xxvi.februarii quo die per por
tam nouam ingreſſus:atq; eodem die Vicummercatum reuerſus eſt. Poſtmo
dum ciuitate ad pacatiorem formã compoſita:ciuibus omnibus ad obſequiũ
paratis:undiq; rerum omnium per omnes regiones apparatu lucente:repetẽ
te uocem paſſim populo:Sfortiam & Blancham ambo per portam ticinẽſem
introiere. Diis immortalibus per omnia templa actæ ſunt gratiæ:quod ciui/
tas in tot diſcriminibus meliorem eſt conſecuta exitum:quam ſperabant:tan/
tum patrocinium ſortita:ut nullius poſtmodũ extitit:qui præſenti adminiſtra
tione non ſit ſummoopere gauiſus. Ipſe magnanimus dux:cunctarum obli/
tus iniuriatum/oẽs ciues æquo aĩo amplexus eſt/ſi quis digito oſtenderet:
hos aut illos aduerſatos inimicoſq; publice fuiſſe:ſui tangebat capitis crines
& albos & nigros monſtrans/& tamen ſuos eſſe omnes aſſerebat. Digna tã
to principe humanitas:in quo tanta animi benignitas reluxit:ut qui:quũ Me
diolanenſes ignati ueræ reip. quærerent paucorum libertatem/fecit ut omnes
uniuerſa gauderent libertate:illa eſt uera reſp. in qua in medio bonus reſidet
cum ſuis ciuibus princeps. Quam Ariſtoteles baſilicam appellat/uera regia
eſt & melior ac dignior quam popularis/quam ariſtocratia. Habes princeps
noſter:quem in oibus imiteris:cuius egregium geris nomen cuius uirtutes.
reſeruas & explicas. Ille ut tantæ familiæ perpetui imperii fundamẽtum iecit:
ſic tua tuorumq; intereſt corroborare & augere. Ille omnium ſuorum popu/
lorũ & ciuiũ beniuolentiã humanitate:clemẽtia:benignitate/ſibi cõparabat
ſic tibi faciũdũ eſt ꝑpetuo ita ut facis. Amare & te damari pulcherrimum eſt:
Nutrire laium cãdidũ ita ut facis:diuinũ eſt. Iccirco dii imortales in tot diſcri/
minibus te adiuuere. Superauit Franciſcus Sfortia/ingenio & prudentia

Alex. ſfor. ſimonetta
Bellũ cũ duobus po.
Pax inter ue. & medio.
Sigiſmundus mala
Mors Fran. piccinini.
Obſeſſio urbis m.
Modium uicinis aure.
Leonardus neno inte.
F. SF. Medio la. potitur.
An. annumeratio
F. SF. & blancha
Oblitus iniuriarum
F. SF. humanitas
Attentis pulchra
Reſp. baſilica
Geris nomẽ
Sic tibi faciũdum

Laudes. SF. pomi.
& armorum uirtute:omnis fortunæ inſidias :Principes omnes. Et reges & ſi
ab initio infeſtos habuit:ſuo pulcherrimo regẽdi modo cunctos ſibi & Sfor-
tianæ familiæ beniuolos & obnoxios reddidit.Et quum iam añ.Agens.lxy.
F.S. obitus.
fatalem ſubit neceſſitatẽ. Tenuit Mediolanenſem principatum annos ſex-
decim.Ciuitas tota in luctum uerſa eſt.Fuit præter prudentiam militarẽ qua
cæteros ea tempeſtate duces ſuperauit:In unũquẽq; humaniſſimus: doctos
& probos plurimũ amabat:pietatis chriſtianæ ſummo opere ſtudioſus:urbẽ
Opera SF.
magnificauit:Nobilitatem auxit:arcem ſtruxit in toto orbe præclariſſimam:
templa & loca pia ditauit.Deceſſit profecto:cum immortali gloria: & in pri-
maria ecclesia ſublime capſca plumbea reconditũ. Sed qui ſublimius repo
Galeacius dux.
ni potuit:quam in æterna hominum memoria? Succeſſit patri Galeatius ani
mo licet magno & rei militaris impigro:tamẽ nactus imperium ſummo ocio
conſtitutum & ſplendore paterno omnibus formidabile:Ad luxuriã atq; om
Ocium quã mala.
nis generis libidinem animum profudit: unde illi fatum paucorum coniu
ratione:properatum eſt. Vt dignoſci poteſt : quantum principibus proſunt
bellorum ſolertiæ: & interdum fortunæ aduerſæ luctationes. Et quantum
obſunt iniqua ocia & ignauæ ſecuritatis tempora.Ideo tu Princeps noſter
bonus es : quia mala ante hoc tempus ſummopere paſſus es. Ideo es Cle-
mens:humanus:benignus:quia longo inſidiarum amfractu rerum miſeriam
didiciſti Iccirco dignus es ut regas:quia regere a fortuna percepiſti.Et te pru
per aquam & ignem.
dentia uti:uſus rerum docuit. Veniſti per aquam & ignem ad tanti imperij
celſitudinem:non opibus non uiribus:non armis:ſed hominum & urbium
& Principum & totius Italiæ æſtimatione conſenſuq; habitus:dignus:ut hic
Lucerna principum Ludouicus dignus Imperio.
ſedeas:uelut Principum lucerna:uelut omniũ pacis terminus. Dignus pro-
fecto erat Imperio tuus genitor magnus Ludouicus Sfortia: ni ſceleratorũ
quorundam inſidiæ & proditiones tantum abrupiſſent bonum. Dignũ illũ
faciebat Maieſtatis conſpectus & parem Imperio grauitas & eloquentia.Di
gnum benignitas:Dignum effuſa liberalitatis norma : Et uirtutum omnium
Dignum faciebat.
mens capax. dignum peritia rerum:& uera moderãdi ſcientia.Dignũ popu-
laris beniuolentia. nobilium & procerum obſeruantia.Dignum illum procla
mauit Mediolã.populus.Defuncto Io.Galeacio omnes ducem Ludouicũ
proclamauere. Tot in hoc principe uirtutibus repertis. & Maximiliãus Cæ
Maximiliani pri.
ſar & Romanus Imperator motus ad tanti Imperij dignitatem animũ uoce
prouectum:digno priuilegij decoramento aſſeruit. Atq; ne quis me hæc cõ
finxiſſe putet:fide apposui inuiolata.

MAximilianns Diuina fauente Clemẽtia Romanorum
Rex ſemper Auguſtus ac Vngariæ Dalmatiæ:Cloa-
tiæ &c.Rex:archidux Auſtriæ:Dux Burgundiæ:Bri-
tãniæ:Lothorigiæ:Barbãtiæ:Siriæ Carithiæ:Corniolæ
Limburgiæ:Lucemburgiæ:& Cheldricæ: Comes Flã
driæ:Hanſburg. Throlij: Ferctis: Infribug : Arteſij &
Burgũdiæ:Palatius:Hãnoniæ Hollandriæ Zilãdriæ
Namurci. & Tuphãiæ Marchio ſacri Impij & Brugũiæ: Laũdrauiæ Al-
ſatiæ. Dñs phriſiæ:Marchiæ:Sclauõiæ:portus Nauõis:ſalinar & Maliuiæ.

Illuſtriſſimi

ILluſtriſſimo Principi Ludouico Mariæ Sfortiæ Vice-
comiti Duci &c.regiam gratiam & omne bonum ac pro
ſperos aduota ſucceſſus.Regiæ Maieſtati Cæſareicꝙ no
minis gloriæ pertinere arbitrantes:ut animum & cogita
tus omnes ad ea referamus:q̄ magnanimo regi & reipu.
Chriſtianæ leges ferenti cõueniunt.Imprimis ut ea quæ
dignitatem Romani Imperij incrementis amplificant:
aſſiduitate quottidiana meditemur:& neſinamus:quem
quam de Romano Imperio benemerentem:debitis fraudari præmijs:ut cun-
cti præpoſita remuneratione ad promerendum alliciantur. Ad te Ludouice
Maria Sfortia Vicecomes memoriam ſæpenumero reuocamus: uelut in cũ
cuius amplitudinem:prudentiam:rectitudinem:& animi & corporis eximias
dotes debeamus extollere.Nam quum ex inuictiſſimo Principe & rebus &
bello & pace:militiæ & domi glorioſiſſime geſtis:non ſolum per totam Italiã
ſed per uniuerſum prope terrarum orbem celebratiſſimo Franciſco Sfortia
patre:præſtantiſſima & honeſtiſſima Viragine: Blancha Maria filia Philippi Duplex imago
Mariæ Angli quondam Mediolani Ducis:matre ortum tuum ſplendidũ du
ci intueamur:tu duplicem nobis imaginem laudis:gloriecꝙ maiorum tuorum
repreſentas-uerum ut Ioannis Galeacii primi Mediolani ducis proaui tui de
cora maxima:ſilentio prætereamus.Cuius excellentes uirtutes ac mirabilia re
rum geſtarum monumenta:ſimulcꝙ ingentia in Romanorum Imperium:be-
neficia promeruerunt. Vt ad ducatus Mediolani: comitatuſcꝙ Papienſis faſti
gium primus ſubleuaretur auus tuus ille Philippus Maria Princeps: magno
& excelſo animo præcipua iuſtitiæ moderatione & ſapientiæ laude floruit.
Nec ſolum principatus:populorumcꝙ ſibi commiſſorum adminiſtrationem
ſingulari:iuſtitiæ:æquitatis: & innocentiæ diſciplina gerebat: ſed etiam iura
Imperij aduerſus effrenatos hoſtium impetus deteſtandamcꝙ ambitionem:
qui ditionis ſtatuſcꝙ ſui uſurpationi inhiabant:ſummis uiribus immenſis bel-
lorum periculis & ſumptibus:perpetuo tutari conatus eſt.Nec immerito Blã
cham Mariam unicam eius filiam Franciſco Sfortiæ patri tuo collocauit. In
quo ad familiam ſuam Vicecomitum aſcito tutandi principatus: propagan-
dæcꝙ ſobolis ſpem firmam poſuerat.Nec ſpes ſua fruſtrata eſt. Nam ipſo ex
humanis ſublato in maximo belli ardore:rebuſcꝙ in apertiſſimum diſcrimen
adductis in maximum Romani Imperii dedecus & iacturam:Frãciſcus Sfor
tia:eximia rei militaris ſcientia-præcipua authoritate ac ſingulari uirtute:qui-
bus excellebat & immortalitatis gloriam aſſequutus eſt. Et ſoceri ſtatum ex
mediis hoſtibus ac miſeræ ſeruitutis iugo fæliciter & glorioſe uindicauit.Poſt
adeptum principatum accedente admirabili populorum omnium conſenſu:
rebuſcꝙ ſuis pacatis:Italicæ pacis & tranquilitatis author extitit.Quã quoad
uixit authoritate ac ſapientia:qua mirabiliter pollebat:inuiolatam undicꝙ cu
ſtodiuit.Nullum.n.undicꝙ honoris & excellentiæ munus:quãtum in eo fuit
erga Romanum Imperium prætermiſit.In gubernaculis uero urbium:oppi-
dorum: ac populorum omnium ſibi commiſſorum:iuſtitiæ fidei: clementiæ
& benignignitatis:uelut iubar quoddam refulgebat. Accedebat fæliciſſimæ

coniugis Blanchæ Mariæ diuina quædam ſocietas. Illa.n.præcipua inter mor
tales uirago:audiendis etiam ſubditorũ querelis:& cõponendis ac diffiniẽdis
eorũ litibus/diuino quodã ingenio ſolicitata/illuſtri marito; plurima onera
adimebat. Ac ſubditorũ expectationibus q̃ optime reſpondebat. Fuit pro/
pterea mors utriuſq; a cunctis populis publico fletu diutiſſime complorata.
Ex iis diuis principibus: Franciſco Sfortia ac Blancha Maria iugalibus/tu
nunc ſolus ſuperes inhumanis:filius ſingularis Ludouico Mariá Fortia dux
genitus:& natus tempore quo illi ducatum Mediolani & comitatum Papiæ
Solus ex du cibus — obtinebant. Nemo autem præſenti tempore extat te grãdior natu: qui in du
catum ſit prius genitus/& nemo eſt deſcendens alicuius filii ducatus tempo
re geniti. Ideo nunc tibi de iure illorum principum reſpectu ducatus debet.
Præterea per obitum Philippi Mariæ Angli quondam Mediolanẽſis ducis:
quum nullos ex ſe filios maſculos aut deſcendentes legitimos aut naturales
reliquerit/aperte patet:q; ducatus Mediolani & comitatus Papiæ: cum re/
liquis eorum ciuitatibus & terris:directo iure ad ſacrum Romanorum Im/
perium fuit deuolutus. Vnde abinde antea ſereniſſimi quondã genitoris no/
ſtri ac ſucceſſiue:noſtri fuit arbitrii/quem de dicto ducatu: & comitatu inue
ſtiremus. Te igitur unũ præcæteris dignũ & benemeritũ duximus: quem di
ctis titulis ſublimaremus. Tu.n.partũ a genitore tuo principatum heredita/
ria maiorum ac progenitorũ tuorum uirtute inſtituis: tum ampliſſima pru/
dentia grauiſſimoq; conſilio regis:& eius principatus habenas:ſic conſultiſſi
me ſapientiſſimeq; adminiſtras:ut ſicut excellentium paternarũ maternarũq;
uirtutũ uerus & indubitatus hæres exiſtis:ita te tanti principatus dignũ et
idoneum ſucceſſorẽ oſtendis:tuo ſtudio:& uigilantia:nonnullorũ machina/
tiones & conatus/in irritũ ceſſerunt. Eorum præſertim qui ad hunc ſtatum
q̃ maxime anhelant/tuis fælicibus auſpiciis:non minus pro ſociorũ quã pro
principatus defenſione:maxima bella proſpere & fæliciter geſta fuerunt. Et
niſi tua ſumma prudentia & exacta induſtria fuiſſet:ducatus iſte Mediolani
cum uniuerſo eius ſtatu ad maximas clades:deductus tandẽ in hoſtiũ & Ro
mani imperii inimicorũ manus perueniſſet. Nec ſolũ tuo ſapiẽtiſſimo guber
naculo/res Mediolanenſis:eiuſq; dictionis:quæ pene collapſæ ad interitum
pernitiẽq; tendebant. Recuperatæ:erectæ:pacatæq; fuerũt. Sed ẽt Mediola
nenſis norma Imperii:dignitaſq; excreuit. Ita ut principũ nemini concedas in
tota Italia:tu non ſolũ Mediolanenſibus rebus bene conſuluiſti: ſed ẽt uni/
uerſæ italiæ pacẽ & tranquillitatẽ attuliſti. Vt pacis & Italicæ quietis author
& conſeruatur/idem & baſis & columẽ quoddã eſſe cenſearis locupletiſſi/
mum. Præterea eorum omniũ qui ex Italia ad nos ueniũt teſtimoniis edocti
ſumus:te admirabili æquitate:& continentia:ſubditas tibi gentes gubernare:
ut iure merito populi tibi cõmiſſi ab oĩbus beatiſſimi appellentur. Iſta ſicuti
magnifacimus:& gratiſſima habemus/ita noſtri in te amoris cumulo: non
paruã quottidie acceſſionẽ faciũt. Et eo maxime q; nobis exploratiſſimũ eſt.
Apud nos iura ſacri Imperii noſtri fideliſſime obſeruari. Atq; Imperatoriæ
maieſtati Maximiliani undiq; reuerentiam exhiberi. Hæc autem nota & per/
ſpecta habentes:ita ut uberiori teſtimonio non ſit opus: iure allicimur: ut te

poſteritatemq́; tuam:ac filios & ſucceſſores tuos:munificentia:liberalitateq́; noſtra participes reddamus:& beneficiis ingentibus proſequamur:haud obſcure cognoſcentes:ſubditorum maxime intereſſe:pro eorũ pace & trãquillitate ſapientiſſimi principis ſubeſſe regimini. Et te erga ſacrum Romanũ Imperium ſic eximia fide eſſe & ſtudio ſingulari: & effectu: ut eius dignitati & gloriæ nuſquam ſis defuturus. Inducimur imprimis ut in te & filios ac deſcẽdentes tuos:ea cõferamus:quæ parens:dehinc frater tuus: licet antea diutius & ſtudioſius:ſupplices/poſtulauerint:ob multiplices Imperatoris Romani occupationes multarumq́; aliarum rerum euentus impetrare nequiuerunt. Quum etiam eis tamẽ gratificari: & ſereniſſimus genitor & nos cuperemus. Scientes igitur & cognitione pleniſſima edocti:q; olim fœlicis memoriæ prædeceſſor noſter Vinceſlaus Romanorum rex:ampliſſimã ciuitatem Mediolani cum eius dioceſi/& nonnullas alias urbes & terras: de quibus in priuilegijs ducatuum Mediolani/ac ciuitatum & terrarum:in dictis priuilegijs nominatarum. Necnon ciuitatum Papiæ & Angleriæ contulit. Et gratioſe conceſſit:prædicto quondam celebri memoriæ Illuſtriſſimo Principi Ioanni Galeaz Vicecomiti. Quem titulo & dignitate dicti ducatus: & comitatus inſigniuit. Decorauit:in thronizauit & ſublimauit ſicuti patentibus ptanti quondam ſereniſſimi regis litteris & diplomate continetur. Datis pragæ Anno. cccxcvi.die.xv.Maii. Et aliis datis ut ſupra: anno.M.cccxcvii.die.xxx. maij De hinc ſucceſſiue Sigiſmundus Romanorum &c.priuilegia dicti ducatus & comitatus papiæ & Angleriæ ualide declarauit:confirmauit: & ratificauit: ac etiam denuo conceſſit. Illuſtriſſimo quondam Philippo Mariæ filio:& ſucceſſori præfati quondam Illuſtriſſimi Ioannis Galeaz:auo tuo per aliud priuilegium confectum anno.M.cccxvi.die.vi.menſis Iulij. Et quum tu Ludouice Maria:a tantis principibus talibuſq; parentibus ſplendidam originem ducas proculdubio nobis perſuademus/conueniens fore ut relictum a maioribus tuis dominium/non ſolum retineas: ſed etiam cum omni dignitate gubernes. Et tuo præſtanti/excellenti & generoſo animo:omnia proſpere feliciterq; ſuccedant. Ita ut proculdubio cõfidamus de tua ſolida uirtute:& grauiſſimo conſilio. Et non ſolum re: ducatum & comitatum ad ſacri Romani Imperii dignitatem in Italia bene & laudabiliter conſeruaturum: ſed omni ẽt honore:& decore aucturum. Ex certa itaq; ſcientia: motu proprio/& de noſtre regalis poteſtatis plenitudine:ẽt ſuprema: & abſoluta:nec quidẽ improuide nec incõſiderate:nec per aliquem errorem iuris:uel facti:ſed animo quieto & deliberato/principum:comitum:baronum & procerum ac & aliorum noſtrorum ſacri Imperii fidelium:accedente conſilio.

Thronizauit

PRinceps dilecte non ad tuæ petitionis inſtantiam: ſed de benignitate & regali noſtro motu proprio & de noſtre regalis dignitatis plenitudine:etiam ſuprema & abſoluta: ac tuarum ſingularium uirtutũ expectatione poſcente. Hodie in nomine domini ſaluatoris noſtri/a quo omnis principatus:dignitas & honor: prouenire dignoſcitur. Te & filios tuos maſculos:& legitimos ex legitimo matrimonio

procreatos & procreandos/ & alios deſcendentes:qui ex te:& filiis tuis legi/
timis maſculi & legitimi naſcentur:ut infra : ac ſucceſſores tuos in uerum du
cem et duces/ comitem:& comites:ſucceſſiue ordine infraſcripto erigimus/
facimus:decoramus:inſignimus:ſublimamus:& creamus/ uidelicet ducatus
Mediolani:& Lombardiæ:ac cæterarum ciuitatũ ac comitatus Papiæ & An
gleriæ:& totius dioceſis:diſtrictus & territorii:earundem : ac etiam omnium
aliarum ciuitatum:terrarum & locorum:quæ latius & expræſſius:declaratæ:
& comprehenſæ in prædictis litteris:diplomate:& priuilegio:ducatus & co/
mitatus:per præfatum dignæ memoriæ dominũ Vinceſlaum regem ipſi Illu
ſtriſſimo Ioanni Galeaz.Duci pro auo tuo ut præmiſſis conceſſis continet.
Ad quas litteras & quod priuilegium ducatus & comitatus cum oĩbus ſuis
iuribus & pertinentiis debitam & cõgruam relationem .Et quorum uerba &
effectus & ſubſtantiam:hic ꝑ ſufficiẽter expræſſis haberi uolumus:& declara
ramus:decernentes expræſſe:quod tu:filij:hæredes & deſcendentes : ac ſuc/
ceſſores tui modo & ordine:infraſcriptis:duces Mediolani & Lombardiæ ac
prædictarum ciuitatum & terrarum & comites Papiæ & Angleriæ ut ſupra
perpetuis temporibus/omni dignitate: nobilitate:iure : poteſtate:honore : &
conſuetudine:gaudere:debeatis:Et frui cõtinuo:quibus alii Imperii ſacri prin
cipes:& nominati duces Illuſtres:freti ſunt hactenus : & quottidie potiun/
tur.Terras quoq; ciuitates:oppida:caſtra:uillas/prouincias:diſtrictus:mon/
tes:& plana:quas et quæ/latitudo dominii tui:continet. Vna cum omnibus
terris feudatariis:& uaſſalis:in partibus:dioceſibus : & diſtrictibus : in dictis
litteris Imperatoriis ac ducatus & comitatus priuilegio declaratis:& compre
henſis:cum earum & cuiuſlibet earum dioceſibus:diſtrictibus/comitatibus:
iuribus:Imperiis:& pertinentiis:caſtris:oppidis:uillis:terris:territoriis: aquis:
ſtagnis:torrentibus:lacubus:piſcheriis:ripariis:& fluminibus : eorumq; rega
libus/ſyluis:ſalinis/rubetis/pratis:paſcuis:piſcinis:piſcaturis : theloneis: iu/
deis:monetis/iudiciis:bannis:ſiue inhibitionibus uenationũ & pœnis inde ſe
quẽtibus:cõſuetudine:uel de iure/marchionibus:comitibus:baronibus : bar
roniis:feudis/feudatariis:uaſſagiis/militibus:clientibus:iudicibus:ciuibus:
nobilibus:plebeis:ruſticis:& agricolis/ pauperibus:& diuitibus:ac omnibus
eorum pertinentiis/quæ latitudo tui dominii & dictarum ciuitatum:& dioce
ſum confinia & limites:dicti priuilegii Imperialis ducatuum & comitatũ cõ/
prehendit:ad quæ omnia congrua relatio habeatur : ut dictum eſt/in uerum
ducatum:& principatum creamus: facimus:eligimus / & inſignimus : ac de
prædicta regalis poteſtatis plenitudine/ẽt abſoluta:motu proprio & ex certa
ſcientia decoramus.Et tibi Illuſtriſſimo Ludouico Mariæ Sfortiæ Vicecomi
ti duci ducatum:ſiue principatum huiuſmodi/necnon comitatus prædictos
Papiæ Angleriæq; cũ omnibus honoribus:nobilitatibus:iuribus : regalibus:
iuriſditionibus:imperiis:priuilegiis & immunitatibus : quemadmodum du/
catus:ſiue principatus inſignes: a cæteris Romanis Imperatoribus uel regi
bus poſſidentur:ſiue tenentur:uel hactenus poſſideri conſueuere:de benigni
tate regali conferimus.Decernentes & hoc regali edicto ſtatuentes/ quod tu
filii deſcendentes & hæredes & ſucceſſores tui ordine infraſcripto/perpetuo

principes & duces Mediolani & Lombardiæ: & Papiæ Angleriæq; comites: ut ſupra nominari & appellari debeatis:ab hodierna dic in antea:& tanquam ſacri Imperii duces principes & comites:teneri & honorari:& ab omnibus re putari:omniq; iure:priuilegio regaliis omnibus:iuriditione:dignitate:honore: gratia:& immunitate:abſq; ullo impedimento frui. Quibus alii ſacri Imperij duces:& comites in dandis ſeu recipiēdis iuribus:ſeu cōferendis ſeu ſuſcipiē dis feudis:& oībus aliis illuſtriū ſtatū:& conditionē ducū ſeu pricipū/ Et co mitū cōcernētibus freti ſunt hactenus: ſeu qūolibet potiūť:& gaudere & po tiri poſſunt. Cæterū ne circa ſucceſſionē hmōi ducatuū & comitatū : aliqua in poſterum dubietas oriatur: ſed clarius & expreſſius ſuccedendi modus detur:edicimus & ſancimus/ aliquibus iuribus communibus & municipa/ libus:ſeu conſuetudinibus factis:uel faciendis/ aliqualiter non obſtantibus: quod primus genitus maſculus natus ex legitimo matrimonio tui Ludouice Maria Sfortia dux Mediolani &c.ſuccedat:in ducatu:& comitatu prædictis: & aliis fratribus præferatur:licet conceptus & natus ſit ante ducatum. Et ꝙ ipſo primogenito decedente:etiam uiuente te duce/ primus genitus maſcu/ lus natus ex legitimo matrimonio dicti primogeniti præferatur primis & aliis quibuſcunq; in ducatu & comitatu prædictis. Et quod idem ſeruetur in aliis quibuſcunq; primogenitis maſculis:legitimis/ & naturalibus ex legitimo ma trimonio primogenitorum deſcendentibus ex primogenitis deſcendentis tui Ludouice Maria in infinitum. Et quod primogenito tui ducis Mediolani/ ēt decedente ſine deſcendentibus legitimis & naturalibus & ex legitimo matri/ nio natis:frater eius ſecūdogenitus legitimus & naturalis : ut ſupra ſuccedat in dicto ducatu:& comitatibus prædictis:ut ſupra. Et ſi fratrē uel fratres legi timos & naturales/ nō haberet:ſuccedat filius legitimus & naturalis fratris ſe cūdogeniti fratris in p̄dicto ducatu & comitatibus ſupraſcriptis. Et ſi non ex titerint fratres:nec filii fratrū ipſorū & deſcēdētiū tuoꝝ:ut ſupra admittať ad ducatū & comitatus p̄dictos ꝓximior legitimus & naturalis ut ſupra deſcen dens ex maſculis legitimis & naturalibus tui Ludouice Maria ducis Medio lani &c. In caſu tñ quo cōtingerit ipſis fratribus primis poſt te ducis Medio/ lani &c. legitimis & naturalibus/ nō eſſe ꝓuiſum/ uel ipſos nō hr̄e aliūd e mo dū/ in quo honorifice ſecūdū eoꝝ cōditionē & ſtatū uiuere poſſint: eo caſu: dictos fratres ꝓ quolibet ipſoꝝ uolumus a p̄fato dño duce Mediolani debe re hr̄e intratā ordinariā florenorū duodecim millium auri de camera annua/ tim:& ſimiliter pronepotes tuos ex fratre hr̄e in caſu quo eis deficiat prouiſio nis p̄dicta ſumma duodecim milliū florenoꝝ auri : & in auro annuatim & ꝓ quolibet/ cōputādo tñ in hac ſūma:ratū eius:ꝙ ipſos tāgeret : ex redditu Cre monæ. Quæ fuit dos Illuſtris dñæ Blanchæ mariæ matris tui Lodouice Ma ria Sfortia:item cōputatis redditibus eccleſiaſticis uel ſtipēdio uel alia pro/ uiſione:q̄ haberēt:ita ꝙ oībus cōputatis:reperianť hr̄e dictā ſummā florenoꝝ duodecim milliū auri ut ſupra. Decernētes aūt & de poteſtate qua ſupra ſta tuētes:ꝙ tu tuiq; deſcēdētes:& ſucceſſores ducis Mediolani : poſſitis & ua/ leatis dare:in feudūq; concedere:deſcēdētibus & collateralibus ueſtris legiti mis & naturalibus maſculis de quibus ſupra cuiuſcūq; ætatis fuerint:uel eſſe

reperiant̃ deſcẽdẽtibus ſeu collateralibus p̃dictis legitimis & naturalibus:nõ
exiſtẽtibus:de ciuitatibus & prĩcipalioribus terris.De alijs aũt terris:caſtris:
territoriis:uillis:rochis:oppidis/& intratis ducatus & comitatus &c.dare in
feudũ & cõcedere quocũq; mõ:poſſitis ẽt legitimis exiſtentibus noſatis &c.
Cũ illis cõditionibus:pactis:oneribus:& ſubiectiõibus:de qbus uobis uide/
bit̃ & placuerit.Et de dictis ciuitatibus:terris:caſtris/& territoriis dicti duca/
tus:& comitatus:quo ad caſtra & oppida:remanẽte tñ ſemp dicto ducatu &
comitatu cõiũcto:per uiã ẽt cuiuſcũq; ultimæ uolũtatis in p̃dictos deſcẽden
tes & collaterales diſponere:& ordinare ualeatis:ac ẽt pro filiis & poſteris ue
ſtris:De capitaneis:maraſcalis: rectoribus : gubernatoribus : adminiſtratori/
bus:alijs quibuſcũq; regimẽ:gubernationem & conſeruationẽ eoꝝ ducatus
& comitatus:cõcernẽtibus ꝓuideri/ꝓut uobis uidebit̃ & placuerit. Decer/
nẽtes ẽt & de poteſtate qua ſupra Concedẽtes:q; oĩa & ſingula agere: gerere:
& facere & expedire ualeatis in ducatu & comitatu p̃dictis/& ciuitatibus &
terris & locis oĩbus ſibi ſubiectis.Et in oĩbus & per oĩa: q̃ nos & Romani Im
peratores gerere & facere & expedire poſſimus. Et uti ſuprema & abſoluta
plenitudine poteſtatis:et quibuſcũq; aliis clauſulis cuiuſcũq; põderis:& qua
litatis exiſtant:ſine ulla exceptiõe:uel diminutione:& alia q̃cunq; facere : ẽt ſi
eſſent de reſeruatis principi ſupremo.Ita q; oẽs & ſinguli caſus ẽt ſi eſſent ma
iores expreſſis/uel ẽt ſi requirerẽt ſpãlẽ aut ẽt indiuiduo de iis fieri mentio/
nẽ hic:habeant̃ ꝓ ſpãliter enumeratis:& ſufficiẽter exp̃ſſis:& ꝓ ſpãliter enu
meratis.Inhibẽtes tñ & ꝓhibẽtes q; deſcẽdentes & ſucceſſores tui ducis Me
diolani &c.nõ poſſint alicui extraneæ perſonæ exceptis deſcendẽtibus & col
lateralibus p̃dictis:uendere:infeudare:donare/nec aliquo uis mõ/alienare ali
quã ciuitatẽ:caſtrũ:oppidũ:terrã nec aliq̃ partẽ dicti ducatus:et comitatuum
ac ciuitatũ anteq̃ ſint in ætate.xxv.annoꝝ:poſt dictã uero ætatẽ dare et cõce/
dere ut ſupra poſſint de caſtris et terris prædictis.Decernentes ex nunc irritũ
et inane:quo ad p̃dicta alienata:ſi aliter factũ fuerit. Vel aliqualiter attẽtatũ et
hoc ex eo:ut dicti ducatus et comitatus deſcendentibus et ſucceſſoribus tuis
ducibus Mediolani et comitibus &c.quantũ plus fieri poterit integri conſer/
uent̃.Poſſint ẽt de bonis et rebus per eos acquirendis ad libitũ ipſorũ diſpo
nere:Et prouidere.Decernentes ẽt et de noſtræ regalis poteſtatis plenitudine
ſtatuentes:ut oẽs et ſinguli barones:marchiões:comites : feudatarii:uaſali:no
biles et quicũq; alii tenentes aliqua feuda:comitatus et marchionatus: cõceſ/
ſiones:iuriſditiones:iura regalia:quocũq; mõ in ducatu et ducatibus et ciuita
tibus ac ciuitatũ tuarũ diocesibus uel aliter qũocũq; in dñio tuo illa habue/
rit.Et a quibuſcũq; ẽt ſiue a nobis ſiue ab olim p̃deceſſoribus nřis:aut a duci
bus Mediolani p̃deceſſoribus tuis aut tuis ut ſupra:ſubiecti ſint ꝓ feudis an
tedictis:et ꝓ quibuſcunq; alijs iuriſditionibus/et regalijs/ qũocunq; ab Im/
perio dependentibus / et ad oẽm tui et tuorũ oĩum deſcendentiũ et ſucceſſo
rum requiſitionẽ/de ipſis feudis/marchionatibus et comitatibus / conceſſio
nibus/regalibus/iuriſditionibus/ac iuribus quibuſcũq; ſeſe denuo inueſtiãt.
Ac nouã ſe teneant̃ facere/recognitionẽ/et nouã inueſtiturã recipere . Et eã
recipiant et recognoſcant a te Ludouico Sforcia duce Mediolani&c.et quod

tibi Ludouico Mariæ & tuis ſucceſſoribus ut ſupra faciant fidelitatem: obe-dientiam:homagium:ac homagij fidelitatē/& obedientiæ pmiſſionē & iuramentū ēt p marchionatibus:comitatibus/feudis:conceſſionibus: iuriſdictionibus:& iuribus:quibuſcūq; quas & q̄ p̄dicti tenent & recognouerūt:ſeu recognoſcere debuerūt a ſacro Romano Imperio:intra p̄dict tui dominij fines aut in dioceſibus terrarū & ciuitatū/put ſupra/nobis facere debuerunt: dantes & cōcedētes authoritate p̄dicta tibi Ludouico Sfortiæ in p̄dictis oibus omnimodā poteſtatē. Vt approbare:ualidare:& cōfirmare poſſis:pſertim feuda & cōceſſiões: ut ſupra per te fratrē ac nepotē:tuos:alicui conceſſas:nec ulla perſona cuiuſcunq; gradus & cōditionis exiſtat: Vel cōitas aliqua:uel collegiū poſſint:ſe a p̄dictis excuſare:ſub ptextu alicuius priuilegii cuiuſcunq; tenoris exiſtat. Intelligentes:q ſi contingeret Illuſtriſſ.Io.Galeaz.nepoti tuo aliquos filios legitimos & naturales maſculos dimittere:habeant a te Ludouico Maria Sfortia:ſeu a filiis & ſucceſſoribus tuis in p̄dicto ducatu ſingulis annis ducatos duodecim milia auri/& in auro pro quolibet eoꝝ:cupientes deniq; tibi tuiſq; deſcendentibus:& ſucceſſoribus ducibus Mediolani &c.de armis & inſignibus puidere:Præſertim de inſignibus nr̃is regalibus. Quæ maiores tui: ac tu nr̃o & p̄deceſſoꝝ nroꝝ sereniſſimoꝝ Imperatoꝝ ac regū noīe retroactis tpibus:in belloꝝ actibus & ubi ſtrenue tetulerunt. Non ad tuæ petitionis inſtanriā:ſed de benignitate regia:& cærta ſciētia:& de Romanæ regiæ poteſtatis plenitudine:tibi tuiſq; legitimus deſcendentibus & naturalibus:& ſucceſſoribus:ut ſupra:earūq; deſcendentibus in infinitū.Quos duces Mediolani & comites Papiæ:Angleriæq; eſſe continget:conceſſimus:& concedimus:ac tenore pſentiū:licentiā ac facultatē:largimur. Quod pro dicto ducatu Mediolani &c.Arma ſeu inſignia tegalia:uidelicet:Aquilā nigrā in campo aureo in forma qua ipſa arma sereniſſimi reges deferre conſueuerunt:aut per quartetia:Tuis tuorūq; deſcendentiū armis:ut tibi deſcēdētibuſq; & ſucceſſoribus ducibus uidebit & placuerit. Vbiq; tenere:deferre:& portare: teneri:deferri: ac portari facere ualeatis:cunctis tpibus futuris ut per hoc inter:nos ac ſucceſſores nr̃os in Imperio:ac te/tuoſq; ſucceſſores ac deſcendentes duces monumentum ac pignus amoris perpetuum uinculumq; unionis maneat & perduret.Nolentes ſed potius diſtrictius inhibentes te tuoſq; deſcendentes & ſucceſſores duces Mediolani ut ſupra in armoꝝ ipſoꝝ delationē:per quempiam cuiuſcunq; dignitatis & authoritatis exiſtat:per tempora ſucceſſura quomodolibet:impediri. Gaude igitur Princeps:& de impenſis tibi per celſitudinem noſtrā muneribus/tua proles exultet. Lætare dux & comes/quem noſtra ſerenitas ſpeciali & ampla retributione præuenit:quam hucuſq; tibi fratri & patri non conceſſit tuis. Operatio tñ tua quanto concordet cum noīe:& authore Deo conceſſis tibi per nos potiri ualeas fæliciter dignitatibus. Ac etiā aſcēdere ad maiorem dignitatem. Et prædicta omnia: & ſingula ualere uolumus & obtinere effectualem roboris firmitatem:non obſtantibus quibuſcunq; legibus/iuribus:conſtitutionibus/conſuetudinibus:clauſulis derogatoriis: & aliis conceſſionibus:infeudationibus:uel titulis per nos uel prædeceſſores noſtros in Imperio:aliis factis:collatis uel conceſſis: ſuper promiſſis: uel aliquo

prædictorum:per quæ uel per quas præſentibus non expreſſa uel taliter in/
ſerta effectus eorum impediri ualeat:quomodolibet uel differri. Etiam ſi talia
forent de quibus oporteret ſuperius fieri enarrationem & mentionem ſpecia/
lem in præſentibus.Q uibus omnibus & ſingulis:quæ ad ſublimationem ere
ctionem:conceſſionem/infeudationem:& alia ſupraſcripta de plena:& abſo/
luta poteſtate:& ex ſcientia cærta præſentibus derogare uolumus:ac etiam
derogamus:ſupplentes omnē defectum ſolemnitatis omiſſæ ſi quis obſcurita
te uerborum:ſeu aliter quomodolibet/repertus fuerit in præmiſſis.Ius tamē
quod ex dictis creationibus & conceſſionibus in feudo dictorum ducatuum
& comitatuum habemus:nobis:& ſucceſſoribus noſtris in Imperio ſaluum
maneat:& illeſum.Nulli ergo hominum liceat hāc noſtræ illuſtrationis ſub/
limationis:erectionis:collationis:ſeu decreti/paginam infringere ſeu ei quo
uis modo contrauenire.Si quis autem ſecus attentare præſumpſerit:præter
indignationem noſtram:grauiſſimam pœnam centum marcharum puriſſimi
auri:totiens:quotiens contrafactum fuerit/ſe nouerit irremiſſibiliter incurſu/
rum.Q uarum medietatem regalis noſtri ærarii ſeu fiſci. Reſiduā uero partē
ſupradicti ducis:ſeu hæredum & ſucceſſorum ſuorū uſibus decernimus ap/
plicari.In quorum teſtimonium præſentes fieri iuſſimus & ſigillari & manua
li noſtro chyrographo in teſtimonium muniuimus actum & ſcriptum in ciui
tate noſtra Anduerpienſi die.y.ſeptembris.M.cccexciiii.

¶ Cæterū multomagis mirabere:ædita expſſius ai Cæſaris elogia:qbus expli
cuit ille cām:qua potius uoluerit Ludouicū Sfortiā Mediolani ducē cōſti/
tui q̄ Io.Galeaz.atq; ne quis ambigat:curauimus hic apponi.Et lr̄as ſincero a
ſcribi calamo.Maximilianus Dei fauente clementia Romanoꝝ Rex ſemper
Auguſtus:ac Vngariæ &c.Q uum illuſtris Dn̄s Ludouicus Sfortia:Vice/
comes &c.Q ui per multos annos:ducatū Mediolani ſumma cum laude &
gloria gubernauit & adminiſtrauit/ſæpius & cū magna inſtantia a ſereniſſi/
mo præmortuo genitore noſtro & a nobis/humillimis p̄cibus requiſierit ut
priuilegiū hm̄oi ducatus Mediolani & Lombardiæ & comitatus Papiæ Ioā
ni Galeaz.eius nepoti concedere uellemus. Tamen iuſtis pluribus rōnibus
& cauſis & maxime q, p̄ſatus Ioā.Galeaz Ipſum ducatum ac comitatū a po
pulo Mediolanenſi recoguouit.Q uod quidem fuit in maximum Imperii p̄/
iudicium. Et quia eſt de conſuetudine ſacri Romani Imperii neminem un/
q̄ inueſtire de aliquo ſtatu ſibi ſubiecto:ſi eum de facto ſibi uſurpauerit uel
ab alio recognouerit. Genitor nr̄ perpetuæ memoriæ Imperator ſereniſſimus
neq; electores conſentire uoluerunt.Neq; conſentirent quod talis ducatus &
comitatus in eum conferretur.Sed ut Illuſtris Sfortianæ familiæ rationem ha
buiſſe uideretur.Cuius egregia facinora & celebres uictoriæ per uniuerſum
pene orbem celebrantur. Et quia idem Illuſtris Dominus Ludouicus in eo
gubernaudo admodum ſapiens eſt & ualde idoneus eſt habitus in maximū
commodum ſubditorum & non paruam ſacri Imperii commoditatem utilita
tem & ornamentum/ei obtulimus priuilegiū in perſonam ſuā ac filiorum &
ſucceſſorum ſuorum:& accedente electorū concēſu.Ei tanquam benemeri
to cōtulimus priuilegiū.Et iueſtiturā ducatus Mediolanēſis:& Lōbardiæ &

comitatus Papiæ &c. ꝑut publico diplomate a nobis ſibi cōceſſo cōtinetur. In Q uorū teſtimōiū pñtes fieri iuſſimus & nřo Sigillo pēdēte mūeri. Et nřa ēt a: ꝑpria māu ſubſcripſimus. Datæ in terra nřa anduerpiæ Die octauo oct. M.cccc.xciiij. Regnorum nřoꝝ ſcilicet Romāi. VIII. V ngariæ uero. V.

Ed hæc ſunt quæ humano uerſantur orbe: ubi quid potiſſimum ſpectari contingit quam rerum uarietas? Erat Italiæ quies: tum Neapoli: tum Romæ: Florētiæ/ Mediolani erat uiuendi fælicitas: ut dignoſci poteſt: ni hil eſſe impatientius/ quam ſufferre bonum non bene cognitum: Et tamen ſiue nos noſtro inuidimus ocio/ ſiue fortuna pacis fuit oboſa fructus: omnia hic ſunt paucis āniſexorta mala: Ludouicus Dux q̄ q̄nq; cū di midio nō minore authoritate q̄ prudētia: & ſapiētia regnauit Annis. Dū his q̄ ad publicū Italiæ bonū adeſſe debebāt: inſidijs undiq; inuaſus: magno anio reſiſteret/ proditione in manus hoſtium deditur: datus in Gallia diem obijt. Scelus Improbum: non minus Italiæ luctuoſum: quam totius orbis regi/ bus & urbibus damnabile. Q uippe qui quum Ludouicus eſſet pacis ter/ minus & e medio ſublatus: cauſa extitit omnium malorum quæ per Italiam: que per orbem terrarum emerſere. Cupido mala imperandi/ calamitatum in populis mater eſt: Veneti uetus coalētes deſyderium ut Cremona potiren/ tur: & quibuſdam ꝑpe abduam locis: Gallos in Italiam attraxere. Attractos paſſi ſunt plures annos Inſubriam tenere: Nec ipſi diutius tanto proximius ſedēte rege gauiſi ſunt. Obortis inter ſe nouis cauſis ab eodē rege omnibus preter Venetias locis ſpoliati ſunt. Imperātia undiq; Gallorum arma: Bono niæ: Brixiæ: Rhauēnæ: Victorijs abunde partis formidinem omnibus facie bant. Donec Iulius Pontifex Miſeratus Italiā & Venetos cum Cæſare: cum Heluetijs: Hiſpano regi iunctis armis Inſubrum Imperio eiecere. Eiectis Sfortianos Principes meliori auſpicio domum reduxere. Erant duo adole/ ſcentes paternæ mēoriæ & auiti Imperij hæredes relicti: ex diua nati Beatrice Eſtēſi ſanguine iter cæteras matronas preclariſſima: qui cæſaris aula coaliti moribus & animi uirtutibus adeo germāis amabant ut ſæpe Cæſar deoſcu lata fronte/ duo Italiæ ſydera appellitaret: Caſtorem & Pollucē: duo Sfortia næ familiæ reſidua lumina. Nam ex diuo Ludouico præter hos alij non ſup fuere: niſi Ioānes paulus ex nobiliſſima Mediolanēſi illuſtris iuuenis: & ſplē dore armorū & probitate animi: cūctis paſſim amabilis. Venerunt dijs uolē bus ad patrios lares: & gauiſa eſt Italia: & Pricipes orbis: ſic ſol: ſic lux: ſic ho re recurrūt. Sic reliq̄ ſuas uices habēt: quæcunq; cōtingunt in uita reciproco quodam orbe redeunt atq; alijs alia mutuo ſuccedunt. Venit ante Pricipis acceſſum Octauianus Sfortia epiſcopus laudenſis: uir ſumma prudentia & ſapientia ornatus: qui ſuſcepto gubernandi munere: uelut cœleſtis nuntius. Ita corda hominum ad amorem Principis diſpoſuit: æquitatem eſſerēdo: hu maniter audiendo: officijs cunctos benemerendo/ ut nemo erat qui perſpe/ eta hominis benignitate ſingulari quadā cū oibus affabilitate: nomē Sfortia

Varietas

Sufferre bo num.

Ludouicus.

Scel⁹ luctuo ſum.

Pacis termi nus.

Cupido ma ter.

Veneti ſpo li.

Iulius miſe ratus.

Beatrix eſtē.

Max. Fra. Caſtor pol lux.

Io. pa. SF.

Hore recur.

Eps laude.

Seduneus ptæ.

num inſitū in corde non haberet. Adfuit et Seduneus præſul Cardinalis di
gniſſimus: Qui ſuorum authoritate / ſine ſtrepitu / ſine tumultuantium
diſſidio cuncta pacatiora reddebat. Miro deſyderio a cunctis expectabatur
Italiæ humeris. Dux Maximilianus: qui tādem: uelut Italiæ humeris & cœli fauore domum
reportatus: adeo paſſim populari bēiuolentia auctus: ut quacunq; pergeret
anteibat frequens populi turba: Adoleſcentes tot plauſu manu: uoce: Sfortiā
undiq; congeminabant. Nihil erat in uoto quod dij immortales non ample
Beniuolētia darent: Beniuolētiam Iulij Pontificis: & aliorum Principum & Heluetiorū/
tanto amoris uinculo ſibi aſtrinxerat: ut nihil cuperet / nihilq; peteret / quod
obſequentiſſime nō haberet. Diuitiæ: opes: pecuniæ ab urbibus & populis
petitæ ultro ueniebant: & quod maius dici non poteſt: ex hoſtibus triūphus.
Triūphus Vtinam mens in ea innocentia perſeueraſſet qua ab initio fuerat in germāia
inſtitutus: Ita ut erat, ingenio liberali: mitis: māſuetus: & probus. Sic breui di
Cōmercia uerſus euaſit quotūdam improborum commertio: ut cœpit delatoribus au/
Subtractus fauor celi. res præbere: ut cæpit adulantium credere uerbis: ut cæpit animū procliuem
ad oblatas laſciuias componere: illico eſt ſubtractus cæli fauor: & bēigna dei
auerſa facies facta eſt. An adeo ceci ſunt Principes: ut dum iniqua & ſcelera
Nō putant manes. patrant: non putent ea ſupra ſe eminere maiora: non putent ſubituros quan/
doq; peractæ uitæ pœnam: non putent quandoq; morituros: nō putent eſſe
Dei oculos: eſſe ſubterraneos manes: & parata pro malis incendia: & pro bo
nis in cœlo fælicitatis præmia? Venturos angelos: uenturos demões colle/
Miſera obtene. ctūros hinc bonitatem: damnaturos illic malitiam. Hæc miſera hum.no ge/
neri obtenebratio eſt. Qui diē ultimum uenturum putant nunquā. Sed erit
Cœli ardebunt. profecto dies ille in quo cuncta iuſtitiæ ſuam ſubibunt cenſuram. Cœli arde
bunt & in igne Elementa tabeſcent. Nouos cælos nouam terram faciet domi
nus. Erit ille in nubibus iudex magnus cum ſenatoribus ſuis tunc antra ter/
Ignis fatalis. ra: & uoragines dehiſcent: et ignes tunc patebunt fatales: et horrendum ſpe/
ctabitur chaos. Hæc ſi Pricipes ſepius mente conuoluerent: nunquam a ue
ra iuſtitia diſcederent: quæ aulicis hominibus ſerpunt: uenena continuo ab/
horrerent: Conuolauit ad Maximilianum Principem ingens adulatorū tur/
Diogenes. ba: uelut ad candidæ columbæ tecta: iuuat meminiſſe quod Diogenes di
ctitabat: Adulatorem eſſe animal omnium maxime noxium / tam ij blandū
Adulator. effundunt uenenum: ut etiam maximi reges ſapientia prediti hauſto impro/
uido ſucco deciderint. Deterius ꝓfecto delinquit qui corrumpit Principem
Deterius pecc. adulando: q̄ ſi publicum expilet ærariū. Magnus Ludouicus filios ſuos ſan
Magnus ludo. ctiſſime educari ſemper uoluit: ab eorum cōmertio remouit omne ſcelus: præ
ſtantiſſimos ciues adhibuit: qui exemplo qui uitæ ſanctitate / q eloquijs qui
dictis factiſq; ad uirtutes alerent inanimarentq; qui ad ſapientiam animos
eorum excitarent et ad iuſtitiæ dignoſcendo limina / et optimum imperandi
Rouald. modum. Adfuit continuo prope ab infantia uir probus et iuſtus / pru/
Rouald. dens et lætus / Veſpaſianus Rouāldinus / quem longa et fidelis ſeruitus
Amabilem fecit. Profecto ueri homies ſunt qui uera loquuntur / Adrianus
optīus Impator uolebat ut populus et de ſe ipſo & de oī in urbe magiſtratu

libere & impune quiſq; loqueretur. Vt cognoſcentes quo quiq; pede Clau
do pergerent: uelut alieno admōiti dicto: meliores efficerentur. Indignū pro
Loquēdi li. puni.
fecto eſt animos magnanimos leuiotibus uerbis cōmoueri. Temere conſul
tum per hos dies iuuenem neſcio quo loquacem Rhythmo atrociter puniri.
Cæſar qđ pſciſſus Catulli epigrāmate ciuiliter tulit. Auguſtus data Cynnæ
Cæſar pro ſciſ.
uenia clarior euaſit: Titū Liuium patauinū non alia proſequebatur uindicta
q̄ q; eū Pōpeianū appellabat. Romæ nunc infame Paſquini os Pontifex &
T. liuius pō pe.
cæteri antiſtites æquo animo perpatiuntur. Operoſum Legentibus eſt ſi ſub
Paſquini.
ſequatur emendatio in quo peccent. Munus dei eſt admoneri a bonis & pa
rere dicto: at pernitioſum eſt ſi quis ipſe ſibi ſit palpo. Labuntur familiæ: ſta
Munus dei
tus: regna: quū bonorum & ſapientium uirorum conſilia negliguntur. Arbi
tror ego non parum obfuiſſe Andreæ burgei Ablegationem uiri ſapientia &
Ablegatio andreæ.
uſu rerum preſtantis & integritate fidei apud Principes cogniti. Sed plerūq;
labuntur alta delatorum linguis: ſequutum eſt duplex uiri diſceſſu Principi
noſtro malum. Vnum q; tanti uiri conſilio ſe priuauerit: Alterum quo indi
gnatio Cæſaris exorta eſt. Vnde ob tantum ſui oratoris ignominiam cōmo
Indignatio Cæſ.
tus, permiſit: ut Frāciſcus Rex Gallorū quātācunq; peditū copiam ex germa
nia poſſit ſuis ſtipēdijs inauctorari. Quibus uiribus ille auctus: & tot uiris
fortiſſimis munitus: iuuenis & regio animo ſublimis in Italiā profectus: Hel
uetijs profligatis pulcherrimam eſt adeptus uictoriam. Sed uictoriæ p̄tiū
Victoria regi.
fuit Mediolanum: & ad poſteros gloria immortalis: maior fortaſſe contigit q̄
Caio Iulio Cæſari: qui eos potius arte q̄ ui ſubiugauit. Vicit .n. eos qui per
hæc tempora: ſe domitores regum faciebant. Regi ergo tanta potito uictoria
& domitis Heluetijs nemo eſt auſus obuiam ire. Maximilianus in arce iouis
portæ obſeſſus & ſi Alexander & Franciſcus: ambo Sfortiæ & comites Illu
ſtres repugnarent, pactiones maluit a tanto rege accipere quam ſe ſuoſq; in
Pactiones.
extrema incommoda conijcere. Quas ille integras uſq; ad uitæ finem ſerua
uit: etiam cum fœnore maioris beniuolentiæ. Sed profecto hæc Cōmemoran
do affligimur: non enim magnis animi ægritudinibus īperare poſſumus. Nā
ut difficile eſt non loqui: ubi lætitia exuberat: ita difficillimum eſt ſilere: quū
Difficile tacere.
dolores premunt. Multa in rebus humanis euenire ſolent iniuſta: multa mo
leſta & ſine ratione cadunt. Nos illum Principē diligebamus: erat.n. miti &
manſueto ingenio: neq; me aduerſa mutāt. Sum id quod eram. Huic familiæ
Familiæ ſum addictus.
ſum addictus: amo: colo: celebro: Quid hoc ad alios? Innatū eſt mihimet he
reditarium conſeruo. Ruāt cæli & elementa ſæuiant: non poterūt hoc ab ani
Ruant cæli.
mo eripere meo. Fortuna ſecūda multos allectat: uerum ut res proſperæ ami
cos parant: ita aduerſæ probant. Cōfracta & deteriora: aſſentatores minuūt.
Aduerſa pbant.
Nihil uero pretioſius amico. Nouit hæc prudēter magnus Rex Darius: qui
quot grana erant in malo punico: tot zopyros exoptabat. Erat.n. is multis mo
zopiros tot
dis pro uero amico cognitus. Cognitus & ipſe fide per aquam et Ignem fui
Maximiliano duci: quum cecidimus a uoto, incepit inde Italiæ incendium:
Italiæ incendium.
quando ille eſt paterno depulſus regno. Scis tu Princeps noſter: humaniſ
ſime: Quoties ſumus uita periclitati: quū res proximo pēderent diſcrimine.
Properabas ad Heluetios p auxiliaribus copijs, erat una Perbonus cōpater
Perbonus comes.

tuus ſidus itineris/comes cum Catellano e Caſtello nobili ſelſino:uix Medio
Votū. lani egreſſi ſuburbijs:& uotum deiparæ uirgini feceras:ſi rem ſiſteret:ſi Me
diolanū te reduceret incolumē:tūc pijs cerimōijs petiturū Laureti ædē:ubi
illa erectis colitur aris:ubi innumeris refulget miraculis. Factus es uoti reus
& ſi longa temporis interceſſerit dimenſio:& longe diſtraxerint uariationes.
F.SF. Nam Nouocomi ubi fuimus:Dij imortales quāta tu teipſum preſtabas pru
dentia/quanta cum ciuibus grauitate loquendi:quanta authoritate & digni
tate:illis paucis horis:quid opus facto admonueras:& poſtq̄ cuncta ſunt pre
Eques puſterl. oſtēſa cum equite Puſterlano qui nomine ducis nō minus magnifice quam
ſapienter urbem regebat:cenati ut res urgebat:ſilente nocte diſceſſimus. Eo
properantius receſſum Perbonns ſuadebat:quo ſciebat incōſtantiorem eſſe
Prodeſt timor. uulgi naturam. Prodeſt timor qui periculum indicat euitādum. Tanta uſus
eſt celeritate Princeps noſter, pro re fraterna/ut prius copiæ militum prope
Mediolanum Affuiſſent:quam impetraſſe ab Heluetijs opem credi poſſet.
Cæterum dum Bellizonæ eſſemus & audita Gallorū uictoria:& noſtris pro
fligatis/ tūc cuncti ex lætitia in merorem decidimus. Neq; proinde magnitu
do animi Principis noſtri ab incæpto ceſſiſſet/niſi rem omnem euertiſſet per
Alberti e petra per. fidia Alberti e petra:corruptus is.n. Pecunia: bonam Heluetiorum partem
ad alpes patrias reduxit:ſed inuictus eſt in aduerſis magni Principis animus.
Dum hoſtibus uictoria inſoleſcentibus:& circa brixiam obſidioni cum Ve
F.SF. neto fœdere incumbentibus: mira eſt Franciſcus ſecūdus prudentia:& dili/
gentia uſus apud Cæſarem:apud britannicū Regē:apud Heluetios:ut una
reparatis uiribus bellum in Gallos reſumeretur. Tanto id ſtudio eſt conſecu
Celeritas tus tāta celeritate paratū in aciē ut neq; Criſpi Saluſtij/nec Titi Liuij iuictis
calamis ſcribi poſſet. Et quod mirabilius uidetur:ſine pecuniarum adminicu
lo. Omnes ad amorem Principis noſtri trahebantur:ipſe Cæſar:ne foret Frā
ciſcus ſecūdus:totiens fortunæ iniurijs obnoxius:uoluit tandiu Cōſtantiæ
Maxi. ſtāpa reſidere quoad res omnes eſſent in uado. Tūc omnes qui patria extorres ab
erant/arma Cæſaris ſequuti ſunt præter comitem Maximilianum ſtampam:
qui in omni fortuna ſuo legitimo Principi fidiſſimus comes fuit:tanquā alter
Achates extitit. Proinde non mirum ſi in tot rerum diſcriminibus tanta co/
gnitus fide:eſt Principi grātiſſimus. Erit& Perbono gratus quum memoria
ſit illi diuina. Res integræ dum ſunt quod uerum optimumq;:mortaliū ani/
Ignis ſeparat. mos cælant:& ut ignis purum aurum ab Adulterino ſeparat:ſic aduerſa for
tuna hominem ſimulatorem a uero amico diſcernit. Hæc eſt euidens Princi
Feli. princi. pum fælicitas quum bene meritos amicos fælices reddunt:nam nulla Regū
tam propria uirtus tam omnibus grata eſſe poteſt:q̄ munificētia reliquas uir
Beneficiētia Mæcenas. tutes ut qſq; natura eſt ita ꝓbat:At beneficentiā omnes laudāt. Hæc Mece/
natē apđ magnos poetas imortalē fecit:hæc Iuliū Cæſarē:hæc Adrianū:hæc
Auguſtū:diuinis donauit honoribus. Hæc Principē nr̄um p ora mortaliū:p
F.SF. orbē terrarū p cuncta elemēta famigeratū extollet, Fortūa aduerſa amicitiā
exprimit. Nos inuito Cæſare Cōſtātiā ad ducē adiuimus. Ab oībus pene de
relictū:neq; māibus ut aiūt uacuis:ſatis Iuuimus pecūiolæ ſūma:Neq; tūc
Perbonus. nobis deerāt decētia uitæ:nedū ſerica,ueſtis: ſed nec aurea. Q đ a Perbono

nõ laſciuienti luxu factũ:Sed ut naufragã mei Pricipis authoritatem illuſtraret:Quod preter omnem gloriæ labem ſit dictum:ſplendidior erat quã omnes ſimul:qui cõmunem Principem ſine pudore dereliquerãt. Vtinam Hæc non excidant memoria:utinam eſſurgant quandoq; promiſſa: Officium noſtrum quid itineribus elaborarit: ſilentio præteribitur. Venimus tandem diis fauentibus Tridentum:ubi obrem male Actam:dolor nobis renouatus eſt. Rediit Cæſar ex Inſubria:Abierant Heluetii:Defenſum Mediolanũ milite Gallo:milite Veneto; adnitentibus Borbonio.Iac. Triuultio: Lautrecho: Petro nauarreo:cæteriſq;:magnis uiris. Diſceſſerat ex improuiſo Cæſar: ob orta non parua:ſuſpitione:ob alios Heluetios qui auro Gallorum auctorati auxilio intra Mediolanum uenerant. Suſpicatus quod Heluetii intus. Heluetii foris:ne iniecto dolo interciperetur:Iccirco in germaniam quam celerrime rediit. Verti Heluetii ne uictor Cæſar pro Imperio Romano Mediolani ſtatum retineret:Maluerunt Gallum:quam Cæſarem uictoria potiri: malebant tamen Franciſcum Sfortiam quam Gallum:Mediolãi regnare:Has ob res iudicii mei ratio comprobata fuit:ſemper.n.huiuſce ſententiæ extiti: rem fore faciliorem factu:ſi Frãciſcus Sfortia uelut uerus Mediolani Dux:armis & caſtris cõtinuo adeſſet quod male ab aliis apud Cæſarem improbabatur. Ideo ſæpe fortuna uincit:quia non omnia quæ euentura ſunt:prudentia nouit. Res ergo pro Gallo ſtetere integræ:Itidẽ & ꝑ Venetis pauliſper obſtitit Verona:quæ in ditionẽ Cæſaris permanẽs Adiuta pecuniis Perboni poſtremum pace cum omnibus celebrata in manus Venetorum peruenit. Sic ex uictoribus ſine armis uicti ſumus. Fruſtra tot anglici regis pecũiæ ſunt effuſæ. Neq; Rex profecto nominãdus ſine maxima laude:cuius oratoribus mutuauerat Perbonus non paruam Pecuniæ ſummam:Dũ hæ res bellicæ agitabantur:ille ĩgẽti animo:& excellenti ne uinceretur officiis: Promiſerat Illuſtriſſimo Duci,annuam penſionem ſatis liberalẽ. At Princeps noſter: pius:Clemens:nõ alius quam uerus Princeps:decreuerat:nobili cuiq; ex familiaribus aliquid contribuere:atq; regium donum omnibus humaniter impartiri:petiit a Perbono ad quã annuatim ſummam:contentus acquieſceret: uolebat enim habere rationẽ & numeroſæ familiæ & eius officii,cuius cauſa Rex anglus ad eam munificentiam prouocabatur. Sed Perbonus nil ſibi decerni rogauit. Sed liceret ſibi ex eorum numero eſſe unum qui recederent. Iudicauit Princeps,non id eſſe renuere,Sed ut mos eſt ſapientibus uelle q; oſtendunt nolle. Quippe homo leuitatis expers,atq; nulli inconſtantiæ deditus ſat pro occaſione temporis exiſtimans: ſi ei:Qui uſq; in fine durauit tribueretur,quantum uni ex profugis datum eſt. Sed longe a me cupiditas & huiuſce habendi ratio,curaui ſi unquam alias,tunc ueri nobilis conſeruari mihi auitum nomen,& his donis quæ deſuper ueniunt ſapienter uti. Leges & cõſulta Patrũ & iura,omni tpe anio retinere meo. Atq; cauſas malorum omniũ uoluptates penitus abiicere. Rebus ſi poſſem uti meis pro maximo beneficio haberi. Nam mihi charæ hæ ſemp fuere opes beneuiuendi rationes. Capio has interdum a te mihi humaniſſime Princeps & ueram in te ſpeculor uiuendi normam,admiror,ſtupeo,accendor,q; tantas in iuuenis

Defenſum Medio.

Intus helu. & foris.

Malebant Galli. Malebant ſfo.

Fortũa uincit. Verona.

Rex angliæ.

F.SF.

Auitũ nomẽ F.SF.

animo/reperiamus dotis hoc diuinũ potius q̃ humanũ. Relucet in te quæ/
dam uiua ſapiẽtia. Nil tam arduũ tam remotũ/quod nõ cõſilio deprehẽdas
Faxit deus q propius non ſpectes. Tibi omnia hæc que fauſta fluũt/faxit deus ut per/
petuo ſiſtant:faxit ut hæc fælicitas tibi imprimis & charioribus tuis uera appa
reat:faxit etiã mihi & poſteris meis ut utilis & operoſa fiat. Fiet oꝑoſa utiq; ſi
quæ in compatrem tuum iura poſcunt probe ſpectabis:ſcis quod cælo tegit
qui non habet urnam: Neq; me meæ magis tõnes placãt:q̃ tuæ:q̃ uera uirtu
Signa virtu. tum de te emanantia ſigna. Es inimicis beneficus & Clemẽs:cur te amicis &
quidẽ intimis nõ meliorẽ putẽ? Omnes ꝓfecto hac tua manſuetudine & col
loquendi ſuauitate ad te amandum allicis. Prona ad terram animalia cibo ad
obtẽperandũ trahũtur/delinimento generoſus equus/alia alio ingenio capi
ſcimus. At homo nobilis animal oĩum generoſiſſimũ:ſermone:premijs: offi/
Homo ad amorem. cijs:ad amorem inuitãtur. Inuitant hæc utiq;:ſed nihil maiorẽ atq; firmiorem
beniuolẽtiam Artat:q̃ memor gratitudinis effuſa Principis mãus. Nõ opus
Memorioſus prin. ſapientẽ Admoneri. Scis tu memorioſe Princeps:quũ paternas opes:quum
filios:uxore:uitam ipſam:Patriã poſt poſuerim ꝓ Sfortiano nomine. Para/
tus nihilo animo minor:quod abſit:ſi reſæuiret fortuna pro te omnia milies
Perbonus. relinquere. Perbonus ſane ſemper prouiribus bonus:quid me conuincire
poſſet ut te abeuntem non ſubſequeret ad ueſtigia? Non ad id me compelle
ret timor aut uitæ ſolutior uſus:ſed amor tui. Id eueniat:quod euenire uolue
rit:ita mihi mens mea:ita mei nemini mores iniurij perſuadẽt:ut ſub quocũq;
Principe illeſus uiuere poſſem. Nec me ꝓxima perterrent tẽpora: in quibus
multi me Cæſareũ:qdã Sfortianũ appellitabãt/recte qdẽ quũ utrunq; uolu
mus eſſe. Sed ij ſuopte ingenio mali:neutri erant. Sed procliuiores inferenda
dãna:omne bonũ faſq; peruertebant:ſic mihi undiq; fuerunt anguſtiæ. Cæte/
rum res cadat: ut fortunæ lubet: Perſpicuũ eſt:quæ ego amplector ſtudia:
Quẽ amo. quos ego obſeruo:quẽ ex omnibus ꝑcipue unũ amo: & quem unũ intueor
uelut mihi Terreſtre numen. Sed curandum omni tpe ut recte uiuatur:re/
ctaq; conſulta ſequamur. Etſi noua fortuna ſemp nouos reformat mores:ta/
Sapiens idẽ men ſapiens omni tempore idem. Pace idem:bello idem. Bello tamen maior
fortunæ uarietas:quid non hoc tempore uidimus? Tam uarios & multipli/
ces fortunæ rotatus ut uix a poſteris credi poſſit:& quod magis dolendũ eſt
Cæſaris mors. nobis de Immatura Cæſaris morte quẽ perpetuo uiuere decebat. Princeps
magnus profecto erat candore animi:& bonitate:& indefeſſa liberalitate. Sed
Vltia linea. ultima rerũ linea mors eſt. Fruſtra ingemiſcimus:fruſtra cõquerimur. At nũc
omnis ſpes nr̃a repoſita & poſt deũ imortalẽ & iuſtitiã:que ſemp ſupior emi
Spes ſita. De Cæſare ca. nebit:ſita eſt in magnanimo Carolo nouo Cæſare. Et ſita in meo optimo &
bene grato Principe Franciſco Sfortia:quicquid unq̃ bonus Prĩceps habuit
habebitq; ij ambo poſſident bene per omnes Imperij Romani regiones ſpe
randũ:bene per omnẽ europã lætandũ/de tanto ſacro & ſancto Imperatore:
erit nũc bonorũ omniũ maior lætitia q ubiq; pro cõſtituẽda iuſtitia erũt pre
ſcripti magiſtratus ſapientiſſimi/erũt q rẽ Cæſaris magna prudẽtia/& iuſti/
tiæ emolumẽto & innocẽtia & fortitudine ꝓcurabũt:inter quos eminet Re
uerẽ. Prothonotarius Caracius: uir iter doctos optimus:iter bonos doctiſ/

ſimus inter iuſtos æquiſſimus inter prudẽtes ſapiẽtiſſimus. Procul ab omni
labe non inanis gloriæ cupidus:ſed defenſor honeſti:uerique amicus:ſcelerũque
acerrimus hoſtis:& quum ſit magna generoſus proſapia:humilitatem:man-
ſuetudinem:benignitatem:ſummopere exercet. Sunt & alij illuſtres uiri qui
fama & uirtute per totum orbem celebrabuntur. Non poſſunt eſſe miniſtri
ſcelere improbi. Si bonus eſt Priceps:Haud errare poſſunt qui tantam ante
oculos lucem intuentur. Sic nobis quoque accidit:dum te exemplar habemus — Deligo for-
haud cadimus etiam in hoc fortunæ deliquio te lætum te omni parte ſapien- — tunæ.
tem ſpectabamus quaſi cuncta ſub pedibus habentem ita quæ audiebamus
negligere. Ferebatur ictũ fœdus inter Gallos & Eluetios:eſſe iam locis cun-
ctis repoſitos Venetos:& quod iam rẽ quaſi in deſperationem uerſam præ-
oſtendebat Lautrechus:q Mli longe lateque maxima cum authoritate impe-
rabat:qui non unis te adibat modis:modo perſuadere:ut relicto ueteri deſy-
derio ad Regem Chriſtianiſſimũ accederes:modo impellere magnis pollici-
tationibus:mihi quoque quæ oblata ſunt ut redirem in patriam haud fugiunt
Principem noſtrum. Quidam cui parco nomini:captus a Principe Triden- — Quidam.
tino atque fidibus admotus:dij boni:quæ & quanta retexuit:quæ Sfortiæ in-
clyto-a-Gallis promittebantur. Et tamen Princeps noſter uel imotum nu-
men:ſtabat: neque mouebatur quorũdam uerbis etſi uera dicerent:eſſe æternã
cum Pontifice firmatam & cum Rege Frãciſco pactionẽ:dum Bononiæ ſe- — Leo ponti.
cretis ſteterint Allocutionibus:nihil petitũ:quod corã Leo non ratũ fecerit.
Excluſos a ſedere multos:excluſum Cæſarem: excluſos Sfortianos:habitos
iam pro declamatis:pro īterdictis cælo igne aqua:Hæc quum audiret & eru
ditis auribus perciperet:quaſi uaticinatore uultu & dextra repellenti negli-
gere. Deſunt mihi profecto uerba:nec par dicendo lingua:quis ſcribere poſ- — F.SF.
ſet ingenioſam & ſapientẽ induſtriam & diligẽtiã Pricipis noſtri: quũ ea ce- — F.SF.
lebrarẽtur comitia de imperatore deligẽdo an deeſt ſolertia:ingẽiũ: animus:
lingua habet profecto tria corda ut de ennio dicit:loquitur Italice:loquit la- — Habet. Tria
tine:loquitur germanice. Et quæ illum idiomata fugiũt? Quãtus quoque ap- — corda.
paruit eminens in conuentu Vurmatiæ quũ ſereniſſimus Carolus Cæſar co
rona inſignitus eſt Imperij. Vbi neque ſilentio poſt habendum:quantũ omni- — Mercurinus
bus nobis profuit authoritas Reuerẽ. Mercurini ſupremi cancellarij. Et in
genium ac opera diligens Philippi Nicolæ Cæſarei ſecretarij integerrimi:
Cuius officium maiori apud te memoria puto remanere:quam inuidam im-
proborum calumniam. Vhe amicis ube nobis:uhe Perbono:& filiis:ſi Dux
tũc impetrata a Cæſare ãnua pẽſiõe Viennã rediſſet res hæc ꝑfecto:abiiſſet
in neglectum.

EXtat adhuc oratio noſtra quam habui pro inclyto Duce
apud ſereniſſimũ Cæſarẽ & ad Reuerẽ. & Illuſt. Romãi — Oratio] Per
Imperij electores:non minus uera q̃ rebus noſtris ꝑficua: — boni.
Viciſti: ꝑfecto Princeps humaniſſime fiducia tua patiẽtia — F.SF.
tua:ſapiẽtia tua:proſpexere tandem dij immortales aper-
tis Cælis:& ubi iuſtitia reſidebat:ibi dedit uictoriam. Gal- — Apertis cælis
li rerum neglectores ubi temere mutinæ inſidiantur:

Leonis animum indignatione commouerunt: qua occaſione libenter acceptа aut fortaſſe a quibuſdam data ita opera ut eueniret. ut ad eccleſiæ iura Parmam & Placētiā Pontifex retraheret: atq; aliquid aliud maius cum mediceo Cardinali quod ambo ſecreto receſſu fouebant: ut tādem parerent: bellum ingens conflauit. Sed homo mortalis inchoat bellum: deus finit. Illi fortaſſe ad aliud coniiciebant ſignum: deus bonus: deus iuſtus in te clementiſſime Princeps ſiſti uoluit. Venere copiæ uenere Hiſpani & Proſper columnius prudētiſſimus Impator cū armis Caroli fatalibus: uenere Heluetii: prudētia atq; miro ingēio Reuereñ. Ennii Phylonardi pſulis uerulañ & ſapiētia foras ex tracti: quē illi uelut numen in terris honorāt & amāt. His paratis undiq; exercitibus: Lautrechus cū Venetis paulatim referētes pedē: intra Mediolanum, dum ſe munire parant, populo preſentem iam peroſo adminiſtrationem: expulſi ſunt. Tūc omnia in lætitiam ſtrepebant Mediolani pro principe ſuo: undiq; populi uocibus Sfortia repetebatur: tam miro omnium deſyderio: ut illico miſſi Tridētum qui eum itra Mediolanū ducerent. Eo alio qui properantius expeditum: quo his diebus: inſperata mors Leonem ex improuiſo occupauit: qua cogitatiōes illico illius periere: & Mediceus card. ad aliud ſe uertens uotum feſtinanter Romam redit. Heluetiis domum reuerſis: atq; aliis alio abeuntibus Galli in meliorē ſpem erecti exercitum reparauere. Et Heluetii penitētia moti: q; Hiſpanus uictor Mediolani reſideret: cum Gallo nouum celebrant fœdus. Venere uis ingēs peditum Vſq; Modocciā: ibi tamdiu ſigna fixere quoad Lautrechus & Theodorus Triuulcius Venetorum copiis una adfuerunt. Quo ſpatio noſtri urbem cum populo mira celeritate muniere. Et undiq; reuocato milite: atq; auxilio ex germania ad decem milia peditum conducto parati erant nedum defenſionem ſuſtinere: ſed foris uim inferre. Credidere Galli aditum aliquem ea parte qua arcis propugnaculi eminent reperturos. Sed quanti mortalium conamina ualeant ſine cæli fauore ex eo coniici poteſt: dum illi conſultant: dum parant: inuadendi accīctum: Proſper iuſſit in eam partem ex una Machinarum æneam pilā diffundi: quo ictu duo illuſtriores periere. M. Antonius columna: & Camillus Triuultius: quorum cæde cæteri cōtinuo fortunā ſenſere aduerſam. Habuere pro maximo negocio Ticinum inuadi atq; capi: ut inde arctius Mediolanum obſidendo fatigaretur. Sed intus erat magnanimus Princeps Federicus gonzacha. Cuius preſidio magna cū fortitudine urbs defenſa eſt. Et qđ hoſtē longe a uictoria fecit: fuit inuicti principis noſtri aduentus. Qui etſi undiq; erant uiæ militibus obſeſſæ attamen prope per medios hoſtes nocturno tempore: Mediolanum incolumis aduenit: neq; dici poteſt quātis undiq; populus ēffluit lætitiis: quantus quiſq; occurrebat in amplexum quanto omnium applauſu eſt exceptus. Sunt ſummo Deo oblata ſacra: & ædes deorū celebres recalentibus aris. Dux ubiq; omnium conſenſu eſt proclamatus: uenere e remotis locis auidæ gentes ut uiderent quaſi magni mauri e cælo ablapſum filium: pene credere: pfectum quo pacto ab armatis hoſtibus intactū: dicere tutū numine: & angelis cuſtodiētibus latus. At Hiſpani germāiq; ubi tantum urbi eſſe præſidium uident ob pſentiam principis: foras in cōſpectū hoſtium

Data opa. — Homo incipit. — F.SF. — Verulanus. — Lautrechus. — Galli expu. — Leōis mors — Heluetii pe. — Celeritas. — M. Ant. col. Cami. Tri. Mors. — Fede. Gōza. — Prin. Aduē. — Dux. — Magni mauri filius.

hoſtium exeunt. Illi ubi uidēt adeſſe hoſtem, relicta Ticini obſidione, circū ambientes in agro Bichochiæ Caſtrametati ſunt. Par pari paſſu Colūnius cū exercitu oppoſitis ſignis deambulans prope mœnia & ipſe caſtra poſuit. Stabāt hinc inde utræq; copiæ magnis uiribus obnixæ, & Heluetij qui cupiebant aliquod egregium facinus pro rege moliri: inſtabant iniri pugnā. Lautrechus hos intuitus paratos aut hoſtem inuadere: aut domum repetere: maluit pugnando experiri fortunam, quam inglorius. Et parum fortis nihil agēdo recedere. Illi magno animo ſummo mane noſtrorum caſtra inuadunt: tanto ſe ingerunt impetu ut ſi non uictoriam, tamen magnam laudem adepti ſunt. Affeciſſent ingenti aliquo noſtros incommodo: niſi dux noſter dei numine directus: ſubito admonitus cum armato populo foras exiſſet: quo uiſo illico a caſtris repulſi ſunt. Hæc eſt tua fælicitas dux inclyte: hæc tua magna uirtus: hæc numinum tutela: hæc omnibus certitudo: quantum es ab immortali deo dilectus. Hoſtibus ergo in diuerſa abeuntibus: tu tuam in urbem ueniēs: uelut triumpho ſublimis: ab omnibus ut unus e cæleſtibus ſpectabaris: ſequute ſunt inde non unæ uariis modis uictoriæ. Laude Pompei ex improuiſo capta: Cremona in pactionē reſtituta: Gallis ſub fide Columnii: ultra montes ſaluis: Genua euerſionem opum & quidem fœdam paſſa eſt. Adeo hæc omnia Principi noſtro fæliciter eueniebant ut appareba nulli eſſe dubium: in cœlo eſſe decretum, fore huic & non alteri ſtatum incolumē. Veneti & ipſi qui ſecundas fortunas libenter ſequuntur: rem ſuam cum Cæſare componunt Eam ob rem Theodoto Triuultio eorum ſtipendium renuente: Ducem urbinatem eius loco ſufficiunt. Et quia ut aſſolent mortalium animi in rebus incerti ſemper in aduerſis meliora ſperant: Rex ægre ſuorum incommoda ferens, ut eſt feroci animo & ingentibus opibus pollens: nouū exercitum maioribus uiribus reparat: atq; ſe ipſum ducem nouæ expeditionis conſtituit. Ratus ſe præſente: ſua ueteri fælicitate: redituros belli melioris euentus. Sed nihil eſt quod magis decipiatur quā mens humana. Dum inuiat Copias: dum Macchinarum currus præmittit: dum equitū turmas in Italiam deſtinat: Ingens domi detegitur coniuratio. Borbonius caput huius beneficio paucarum horarum e manibus euaſit. Traiecto incognitus Rheno in Germaniam deinde in Italiam uenit. Rex ea nouitate turbatus: atq; intuitus matrem filioſq; proximo periculo redemptos: in Gallia remanſit. Nihilo tamen animo minor iuſſit ſuos inceptū iter proſequi. Atq; totius exercitus Imperatorē cōſtituit Almirantū. Venere illi magno īpetu: exercitus peditatu & equitatu ingens: noſtri circa Ticini ripam dum non ſatis obſtant intra mœnia ſe recipiunt. Fit ubiq; trepidatio: multi parare fugam: & diſceſſum ſuadere: ſolus tu cum populo tuo ſiſti contendebas. Fiducia tibi e cœlo ueniebat. Auctus tui pectoris iuſtitia nō aliud quā uictoriā ſpōdebas. Et ſi undiq; obſidione: & magna ꝑmeremur fame: & Colūnio per hos dies defuncto: & rerum omniū extrema penuria: tñ uidebantur ob tui gratiam ex improuiſo uenire ſubſidia, nouæ e Germania copiæ: & Veneti milites: & cū delectis. Pro rex equitibus. Subſequuta inde tanta aeris intemperies ut nix: grando: pluuia: uiſa eſt cōtra hoſtes pro tuā dux inclyte fælicitate pugnare. Tantis mox incom

Bichochiæ

Heluetii

Dux cum armato

F.SF.

Triūph. ſublimis

Variæ uictoriæ

Veneti

In aduerſis melio.

Noua expedino

Hūana mēs decip.

Coniuratio gallorū

Mediolani trepidatio

F.SF.

Columnei mors

Pro rex

modis affecti/ ut intra craſſenſes ſe recxperint. Venienti poſtmodũ ex Hiſpa
nia Ferdinãdo Piſcario iam appetente uere:in hoſtes cum toto exercitu itum
ẽ. Additis undiq; militibus:addito duce Vrbinate cũ Venetis:addito Borbo

Galli fugati

nio: Ticinũ parabat traiicere. Quum illi maiori metu pulſi: ſuperato fluuio:

F.SF.

paulatim retrocedebant:poſtremo minores fortuna:aio:milite: nõ una affecti
clade:Almirãto ſaucio:amiſſis Aeneis macchinis ultra montes fugati ſunt.
Vides tu hæc Priceps nr̃: qbus cœli fauoribus Imperiũ tibi aſtruatur? Quã

Fortuua cu ruatur

obſequẽtior ad tuos pedes fortuna curuet: ſciuiſti ne Ab initio meliora tibi
tuiſq; p̃ſcribi? Obſecro ubi nã eras añq̃ hoc ſit bellũ incæptũ? nõ ne ille es qui
Tridẽti paucis uix comitatus tenui uitam ducebas ſalino? Quis hos tibi re/

Vbi nõ eras

fudit theſauros? Quis hac tuam dextram induit potentia? Quis tot prin/
cipum animos manu contorſit ut tete reponerent in ſtatu? Quis tantũ ac to

Hidre capita

tiens reſurgentem hoſtem & uelut Hydræ capita renaſcentia occidit claua?
O fortunatum principem ſi tua bona noris:ſi cœleſtem in te quottidie remi/

zelotipus eſto

raberis gratiam:Si tuam mentem ante Chriſti arã:rep̃ſentabis memorẽ. Eſto
Princeps nr̃ huius ſtudioſus:huius Zelotypus. Neq; plus tibi uelis: q̃ hæc
porrigat & uelit. Moueãt aĩum exẽpla tuũ. Borbonius regi ſuo rebellis:ut ma

Borbonius in ꝓuinciã

la malũ cõſciẽtia ſemp aggerit:cõceſſo exercitu:ſperãs:ut dũ res regiæ eſſent
in ꝓlapſum poſſe cõſequi q̃ diu optauit:cũ Piſcario et Prorege: longo itine/
re p ꝓuinciam Narbonenſem ſuperato:Marſiliã obſedit. Sed Rex ut eſt ma/

Laurentius cærita

gnus & inuicto aĩo fortunæ nunq̃ cedens:accitis undiq; ad ſigna copiis:con/
tra hoſtes obuiam ire parat/ defenſa interi Marſilia egregie a Laurentio Ceri/
ta. Cæterũ dũ ille putat uiribus humanis atq; ſuo ĩgenio cõparare ſibi regnũ:
neq; id diuinitus dari:unis atq; aliis admonitus nũtiis:adeſſe prope armatum

Nil metiens

Regem/ illico reuulſis tẽtoriis:refractis macchinis:per abrupta montiũ in Ita
liam ſeſe in uiã dedit. Rex eadẽ opinione reuolutus & potẽtia elatus ſua:nihil

Hiſpani & galli ad portas

tũc metiens/ niſi qđ animi ferocia ſuadet:hoſtẽ fugientẽ:inſequit̃. Tam p̃ci/
piti curſu per diuerſas uias ſuæ copiæ feſtinarũt:ut pene eodẽ tempore Hiſpa
ni & Galli ad Mediolani portas adfuere. Dii cæleſtes:quæ hæc repente reuo/
lutio emerſit? Quæ tãta rerũ nouitas? quis hæc in abſcondito mouet? credi
tis uos reges uos principes ingenio hæc moliri ueſtro? Paſſim inſubria labo

Populus peſte perit

rabat peſte:Mediolani ille armatus pauloante populus:iacebat:fame & bello
& hepidimia oppreſſus: q̃ ſupererat a mortis faucibus nobilitas:in diuerſa lo
ca fugerat/ princeps aberat:Mediolanũ armis & defenſione deſtitutũ Gallis

Ad ſacietatẽ uictoria

deditur. Hiſpanis hinc inde metu dilapſis:ubiq; uictor rex quaſi ad ſacietatem
uictoria parta:obſtinatius pluſq̃ æquo in obſidẽda Papia ſiſtit. Quũ debuiſ/

Fortunam citro

ſet irrequieto curſu hoſtẽ inſectari. Sed longe oberrant magni reges: qui pu/
tant fortunã Cirro cõuellere. ſed eſt alius remex profecto qui ſuo nixu nauim
remulculat. Dum is ſuis uiribus ſe uictorẽ putat dũ plura intẽdit: dũ Põtifi/
cem & Venetos Palpones audit. Hiſpanus undiq; adiutus maiori cum potẽ

Rex ſero inbuit

tia in apertum exit. Cognouit Rex magnus poſt aliquot menſes ſe nedũ for

Maluit uinci quã fug.

tuna mutata ſed uiribus extenuatis imparẽ cõgreſſu. Multis quoq; perſuadẽ
tibus ultra padũ regredi: Maluit in medio cõflictu armis uinci q̃ aĩo uici. Hũc
aſpera nõ potuit fortuna uincere. Enſe cruentato multa circa ſe ædita cæde

equo confoſſo ſaucius et pene ſolus a mille equitibus nec uictus capit᷑. Ca-
ptus nihilo minor maieſtate ubiq; rex imperat: Piſileoniū deportatus tanta in
cunctis rebus animi magnitudine uti:ut omnes ad terrā proſtrati uelut nu-
men adorabant. Cæci Italiæ Principes tunc errorē uoti cognouere ſui: Ponti-
fex & Veneti caſus magnitudine perturbati: angebant᷑ nouis cōſiliis reme-
dia quærere. Cupiebant.n.exercitū ꝓfligari nō regē capi. Scis tu humaniſſi-
me Princeps nr̄: ſi cui de hac re cōtingebat lætari: tibi id ipſum maxime cōue-
niebat. Quū tua te expulerit domo. Et tñ uſq; ad lachrymarū effuſum dole-
bas. Tunc fortunā tā obſequētē ſuſpectā hře cæpiſti. Minus rem tutam fore:
prudēs credere. Rege in Hiſpaniā deportato: gentes q̄ in Italia remāſerāt: p in-
ſubriā diffuſæ: nullū rapiēdi genus omiſere. Victor ubiq; miles quid nō aude-
ret᷑ & quod oium aios depreſſerat: ipſi in exercitu primores poſtq̄ extra defuit
hoſtis in ea ceſſatiōe belli noua crimina quærere. Quid mortalis cupido nō
tentat᷑ et in decreta Dei proruūt audaciſſimi mortaliū. Es tu Dux in cœlo de-
cretus: & in terra cōſenſu hoium. Oibus diffidentibus fauore cœli domū de-
portatus es. Scis inuictiſſime Princeps q̄ tibi ex aliena inuidia ꝑuenere. Dū
tu cū popularibus dū ſecure dū māſuete cū aliquibus Principū iura amici-
tiæ teneres: quo pene nauis naufragio depit. Quæ tibi ægritudo ĩgruit᷑ Pro
declamato habebamus & ex ea haud eſurgere poſſe querebamur: & tñ uolū-
tas poſtremo Dei uincit. Quod monſtrū illud: referā an ſilentio ſubſocem᷑
tantū nefas nec pene lingua edere audet. Crudelē ne dicā ſceleratā manū: q̄
innocentē principē inuaſerat dolo. Quis te illo eripuit impio᷑ niſi unus e cœ-
li miniſtris᷑ nō pōt uis mortalis q̄tacūq; fortior tete tua ſede demouere. Ten-
tauerunt per apertā uim poſtq̄ nō ꝓfuere doli: unis & aliis cōmentitiis te ho-
ſtem fecere. Obſeſſum & urbe deiectū: tui deplorauere ciues. Et tñ alienis ar-
mis defenſus: quid alienis armis᷑ immo dei patrocinio. Reuerſus ex Hiſpa-
nia Borbonius amplis auctus diplomatibus: quid nō ille erat᷑ Modo pro Im-
perio ſūmus magiſtratus: modo dux: mō Rex: Fortiſſimis cinctus copiis Ger-
maniciano peditatu: Hiſpano: & Italo: fortiſſimis equitibus per mediā ꝑue-
bat Italiā. Præibat hoſtilis exercitus Galloꝝ: ſubſequebat᷑ dux urbinas cum
Venetis copiis. Ille in media uelut Baſiliſcus Arena: ferebat᷑ perinde ac fatali
iudicio: poſtremū inuitis oibus: Romā ui cæpit & ſua uictoriā morte emit.
Pōtifex Clemēs cū Adriana arce captus. Vrbs oi fædata ſcelere: opibus & au-
ro & argento ſpoliata: ædes deorū direptæ: reliquiis ſanctorū conculcatis: ſa-
cræ uirgines quid nō paſſe ſunt᷑ Vbiq; incendia: direptiones: rapinæ: genus
oium ſacrificulorū diſperſum: in eccleſiis equorū ſtabula: tanta ubiq; fœditas
oium rerū ut oia ex inferis emerſiſſe monſtra uiderentur: capit᷑ urbs illa, quæ
olim orbem terrarū cæpit. Diripit᷑ illa: ſpoliat᷑ bonis: quæ olim de Aſia & Eu-
ropa & Africa triūphos reportauit: calcat᷑ nunc a paucis: quæ olim oēm Bar-
bariē ſubiuga miſit. Ille paſtor ille Chriſti hæres qui leges uniuerſo ſancit or-
bi: nunc a ſceleratis militibus cogit᷑ legē accipere. Ille nouus Petrus triplici
ſedēs redimitus corona qui alios ſoluere ſolebat: nunc carceris ſolutionē pe-
tit. Si per mille annos hæc ueterū ſcriptis: fuiſſent relicta non crediſſimus.
Nos hæc malis his tēporibus uidimus & adhuc patimur. Quid putas prin-

Nec uictus capitur

Vbiq; rex

Captū regē adora.

Venetiet pōtifex perturbati

F.SF.

Fortuna obſequēs ſuſpecta

Noua crimina q̄rere

F.SF.

pro declamato

P. inuaſus dolo.

defēſus ꝑn.

Borboni9 ex hiſpa.

triplex exer.

Roma capta borbo. mors.

Excidia ur.

Vrbis relationes Chriſti hæres

Nou9 petr9

ceps inclyte noſter. Vnde hæc tanta emerſiſſe mala? Cuius hæc manu cõtor
Hæc ſcutica
quetur ſcutica? Cuius Bracchio hic nodoſus conuoluit funiculus? Nempe
Dei in alto cœlo ſedentis. Qui ſcelera mortaliũ intuitus: tot & tanta in cul/
mine iam ſita: hoc rerũ furore nos circunuentos inuaſit. Quid? ſi ego prin/
F.SF.
ceps humaniſſime: tuis auribus ſecretũ unũ depoſuero? crederes ne? ſed dicã
an taceã? Dicã mi Princeps: uerum tibi ſoli dicam. Caue ne foris uerbũ exci/
dat. Quicquid turbationis: incendii: cædis: belli: famis: interitus: populatio/
Gratia tui ſæuit
num: peſtis: rapinæ: carceris/ inter nos ſæuit: gratia tui ſæuit. Obſecro ne fron
tem contrahas: oĩa hæc ad Dei nutum accurrunt: & uoluntatem obſeruant.
Cui ſi qua ſunt quæ obuerſent? illico inſurgere hæc mala ſentiunt. Eluxit diui
Cæli ſtatuũt
næ mentis decretũ. Quo cœli & elementa te Mediolani ducẽ ſtatuunt. Qui
id infringere conati ſunt: ſcis quibus ſint multati modis: alij alijs periere caſi/
bus: aut in maximã coniecti perturbationẽ: aut in carcerẽ: aut in inferos ſunt
Non eſt fas dicere
reuoluti. Parco noĩbus: neq; fas eſt cuncta dicere. Quod ſi cupiunt Europæ
Principes meliora elabi tempora: te in ſtatũ reducant. Illico quũ te tuo ſeden
tem Imperio ſpectabunt cæli: oĩbus optata relucebit quies: paſſim rerũ copiã
effundet tellus. Neq; hoc cõi gaudio: atq; tãto bono: fortunaq; ſuperbias: ſed
De te grẽ
illi te dede gratiæ: quæ te delegit Ad italiæ qetudinẽ. Noſce te eſſe hoĩem: &
quũ hõ ſis: & ſenſim/ cadis: eſurge actutũ: poſtquã tanta pro te deus operat?
Eſurge actutum
noſce donũ. Siſte: efficee te candidũ: exemplo uides quid iſti contra te molian
tur: & quantis ſe effuderũt uiribus ut te tuoſq; perderent: & non potuerunt.
nouæ copiæ
Quia deus noluit. Venerant nouæ ex Germania copiæ: & cum Liuino & cũ
Hiſpanis laudẽ Pompei obſidione cinxerunt. Et quoties in tuos graſſati tõ/
tiens cũ magna ſtrage repulſi ſunt: fortiſſimis uiris intus defendentibus: ani/
Io. Pau. ſfor in Max. ſtãpa.
mi ferocitate & magna armorũ excellentia: Io. Paulo Sfortia: & Maximiliano
ſtampa. Illuſtres & magni ſunt duces qui ꝑ tua uictoria mortem non recuſa/
bant. Vſq; adeo atq; tam egregia pro mœnibus ſtetere/ ut illi deſperata uicto/
Exercitus mors.
ria in Germaniã ĩglorii redierint. An ego memorẽ quẽ ille exercitus finem ſit
ſortitus? qui Mediolani qui per omnis inſubriæ urbes tam crudeliter ſe geſſe
runt: qui contra te tam inique patrarunt: qui Italiam/ qui Romã: qui diuorũ
templa tam ſuperbiter fœdarunt? Nempe paucis ſuperſtitibus pene oẽs fa/
me: ferro: peſte: maris ſæuitie cõſumpti ſunt. Et poſtq̃ oĩa hæc Deus termino
Deus explicuit
coercuit ſuo/ & Cæſaris aĩo explicuit: quæ in Italia quæ in cunctis Chriſtia/
norum regnis eſſent ſtatuenda Pontifici & Romæ libertas reſtituta eſt. Re/
Pontifici libertas
gem Francorũ in Galliã remiſit: ſororis matrimonio auctũ. Inde in Italiã pro/
pere uenit/ & Bononiæ magno rerũ apparatu & principũ præſentia: orbis ter
Affuit principe
rarum Imperio a Clemente ſeptimo Coronatus eſt. Affuit & Princeps noſter
magnifice & ornatiſſime. Et a Cæſare oſculo pacis amplexus: profecto cœli fa
cies ſerenius enituit: quũ ſpectauit uos ambos mutuo atq; ſecreto colloquio
differentes. Reſtituto in priſtinam dignitatẽ & in Mediolanenſem ſtatum/
Pax reddita
illico oĩbus Chriſtianis pax reddita eſt. Pro comperto iam habitum eſſe pa/
cis termino Franciſcum Sfot. tenent quiuis magni reges hunc Imperio' eii/
cere: non poterunt. Aut ſi aliqua uis humana poterit: ſubito genus humanũ
F.SF.
rurſus infinitis cõmiſcetur malis. Tu igitur nobis fortunatiſſime Princeps/

eris pax:eris Italiæ ſtatuta quies. Cognouere tandem Cæſar in Germaniā pro
fectus:& Pontifex Romā:pro maximo mortalium beneficio te Mediolani ne
ceſſario conſtitui ducem. Viue inclyte Princeps:dux immortalis : & ita uiue F.SF.
ut ea fælicitate:qua te æternus Deus fouet:tuos deditiſſimos : tuos ſubditos:
tuos Mediolanenſes impartire uelis. Scis quāto gaudio omnes effuſi pro tuo
reditu/quanta omnis ætas:omnis ſexus:lætitia exuberat. Currunt quaq; par/ Applauſus populi.
te incedis iuuenes:ſenes:pueri:uirgines matronæq; nec pene oculis credunt:
ueniſſe optatiſſimum ducem:& pacis ornamenta ſecum reportaſſe. Nūc paſ
ſim uera ſpectat' libertas:redditus qſq; ſibi eſt:abrupto ſeruitutis iugo: & me
tu expulſo:quiſq; ad latus ꝑ libertatis ſigno gerit enſem. Te reduce & optata Gerit enſem
pace:reſpirant opifices:ſplendet nobilitas:repullulāt honeſtatis ſtudia:redeūt
ingenia: reuiuiſcunt bonæ diſciplinæ:& ad te pacis authorē omnes docti cur
runt:te ſuum Mecenatem ſperāt. Bona hæc meliora facit recordatio malorū. Fuga belli
Et dulciorem pacis tranquillitatem belli fuga. Moles obſcura nubium abiit.
Rediit tuo aduentu cuiq; ſerenitas animi. Succeſſere profecto lachrymis ri/
ſus:mæſtitiæ gaudium:lux tenebris:quiq; immenſis præcibus Deū fatigant:
ut uiuas Princeps & fæliciter uiuas. Nam tota inſubria fortunas ſuas:opes:pa F.SF.
cem:ocium:libertatem/de tua unius ſalute pendere putat. Horreſcunt me/
mores & cuperent non meminiſſe: dum dux remotus erat. Quæ hic ſceleta
patrata:quæ ſtupra:incendia:adulteria:cædes:rapinæ/extorſiones:quæ mili/
tum inſolentiæ. O beatum numen quod te huc ſoſpitem reduxit: princeps
noſter. Veniſti uelut ſol iucundo fulgentior lumine. Et diſcuſſis undiq; triſti O beatū numen.
tiæ nebulis omnes gaudiis:& tua præſentia lacteſcūt. Non aliter quā uer ſua
ue:poſt Hybernam niuem & horreſcentes boreas:ſuis apparet cum fauoniis:
tum repente omnis rerum facies mutato ſquallore enitere incipit:ita aduen/
tus tuus dux iucundiſſime fuit. Mira quædam lætitia omnibus exorta eſt. Et F.SF.
quæ ante hoc tempus furiis agitata:nunc tua ſapientia & ingenio tranquillio
ra facta ſunt. Et quia uniuerſæ pacis & unionis pene omnium fatalis author
extitiſti:iccirco nobis merito gaudemus & tibi gratulamur. Qui nos ex mœ/ Fatalis au/thor
ſtis lætos:ex calamitoſis fælices : ex abiectis reduces : ex ſeruis liberos feciſti.
Gratulamur itidē Clementi Pontifici maximo qui oblitus maioris iniuriæ: ut Clemēs pō.
Italia ut reſp. Chriſtiana:Suo commodo frueretur : non eſt dedignatus ire ad
Cæſarem:coronare Cæſarem. Ad pacem trhaere Cæſarem. An melius curari pax heredit.
poteſt quam id quod magnus Chriſtus ſapientia patris/Deus & homo hæ
reditarium reliquerit? Diffuſo tanto per omnem Europam bono : aureum
reduci ſæculū haud ambigimus. Neq; ægre ferant mortalium animi : ſi pro
pace retinenda intercidāt etiam aliquæ iniuſtæ exactiones. Licet aliqua inter
dum pati onera:ut pace fruamur. An melius habēt Dij immortales quam pa
cem? Tum tellurem altis cœlis ſimilem dicimus quum pacem fouet. Tunc
arua rident:tunc boues armēta pingueſcūt. Pro pace tibi deoſculamur pedes Tellus cælo ſimilis
o pontifex:& manus aris ponimus. Pro uita tua incolumi hoſtiā mactamus: O pon. pro pace
& ſacros quot annis celebrauimus honores. Idētidem tibi o inuictiſſime Cæ
ſar:pro tuo fortiſſimo Bracchio:ecce ſacris decies centena milia quottidie fu/
mant altaria. Vt triumphator per orbem terrarum incedas:cōculcata turcorū O Cæſar

rabie. Vos ambo eſtis in humano genere:duo luminaria.Ille maius:tu minus
Duo luminaria
uos eſtis ſupra omnia iura.Ille pro Chriſto in terra reſidés:potens:& magnus
Aperit cælű
aperit & claudit ſuo modo cœlum.ſupra omnia concilia cẽnſor:poteſt ex cau
ſa Imperatorem deponere.Hic fulgenti enſe uelut eccleſiæ primogenitus fi/
Hæres regnorum
lius:omnium regnorum hæres: iuſtitiam per totum orbem ſua ſacra militia
debet diffundere.Iccirco pro tam catholico; pro tam fortunato: gratias Deo
Sicut græcia
immortali quottidie agimus. Sicut græcia ſuo gloriatur Hercule: Theſeo:
Achille:ſicut Troia:Priamo:Hectore: & Thebani Epaminũda: & Perſæ Cy
ro & Xerſe:& Lyſandro Lacedemonii:Themiſtocle & Alcibiade Athenien/
Oriundus cæſar
ſes:ſicut Alexandro & Philippo macedones:& Pyrrho Epirotæ & pœni Ani
bale.Sic nos Itali de te gloriamur:de te Imperator Carole.Oriundus es ex ſtẽ
mate nobiliſſimo Italici ſanguinis: ex Romano Cæſare:cuius nomen inui/
Auſtraſia familia
ctiſſimum retines & genus.Ille.n.conſanguineo Auſtraſiam prouinciam do
nauit habendam:ex quo hæc nobiliſſima familia refulſit.Ex qua tot reges tot
Cæſares tot Imperatores euenere.Q uãq̃ Flandria de te natale ſolum uendi/
cat:& Gallia:ob auiæ regium ſplendorem:& Hiſpania ob maternum genus.
Italus es
Sed Italus & Romanus es profecto:hinc ueram originem trahis. Tibi hunc
fatale Imperium debetur.Sicut olim Romana potẽtia eſt potita rerum:ſic tu
inuictis orbem terrarum ſubiugabis armis.Ideo o Princeps noſter Franciſce
Sfortia dux inclyte in partem non parua tue fœlicitatis habe:q. tantus Impe/
rator te amet: Pontifex poſtulet: Veneti conſeruent.Cõtemplare altius dux
ſapientiſſime & ſicut te natura creauit ad hunc ſtatum: ſic te dignum hoc ſta
tu effice.Percurre tuorum maiorum & Imperatorum uitas:in quibus ſingu/
lis ſi qua uirtus lucet:eam immitare.Si ſcelus aut inhumanum extabit: illud
F.SF.
effuge & damna. Sume a.C.Iulio Cæſare uigorẽ animi & ſublimitatẽ oĩum
capacem/ & celeritatem in uincendo:qui collatis ſignis quinquagies dimica/
uit: qui adeo liberalitatis:& clemẽtiæ ſtudioſus erat:ut omnes ea tẽpeſtate ſu
perauerit.Sume ad Auguſto eius filio eam miram regendi tranquilitatem/ &
eam adiis immortalibus opta fœlicitatem:& uitæ modeſtiã. Q ui quũ oĩum
Auguſtus.
eſſet uictor:domini appellationem abhorrebat.Q ui quum cuncta ſub pedi/
bus teneret: ueniens in curiam: non patiebatur ſenatores ſibi aſſurgere. Et
quum orbis fuerit dominus/ non tamen eum exiſtimes uelim Deum: ſed ho
minem:multis quoq; & ipſum infœlicitatibus circunuentum. Fuit quodam/
Nõ fuit de⁹
modo infœlix in orbitate prolis:in adoptionis penitentia:in infiliarum infamia
in periculis aditis per tot bella/genu & Bracchio in Delmatia ſauciatus.& in
Cãtabria fulmine lectica perſtrictus. Fuge mi dux totam Tiberii uitam: qui
fuge mi dux Tiberius
in o libidinis prouolutus genere: & crudelitate:ſæuiſſima bellua euaſit.Fu/
ge.C.caligulæ mores. Q ui ob obſcænam ferocitatem a ſuis interfectus eſt.
Caligula
Claudius
Fuge Claudii hebetudinem:& animi ſegnitiem.Q uem mater Antonia mon
Monſtrũ hominis
ſtrum hominis appellare ſolebat:quãuis fuerit doctus græce & latine Q uip
Adhortans T.liuio
pe qui.xl.libros hiſtoriæ adhortante. T. Liuio conſcripſerit. Abſit ab animo
tuo cãdidiſſimo Neronis crudelitas:qui totidem annis quot Claudius orbẽ
Nero
lacerauerit. Sed uterq; mala morte piit.Ille boleto ui ueneni ab uxore parato:
hic ſua manu fugiens Roma/ad inferos deſcenderunt.Nil tibi ſit cum Gal/

ba:cum molli Othone:cum uorace Vitellio: ueluti per ſcænam æditis. Nõ   Galba
enim pluſquam tris imperarunt annos. Et ij cædibus abſumpti ſunt. Nihil   Otho
eſt: quod in his ad immitandũ reperiamus. At Veſpaſianus totus tibi: Prin/   Vitellius
ceps noſter Ore uerſandus eſt. Fuit enim uir fortis: iuſtus: lætus: magnani/   Veſpaſian⁹
mus: cui diuina diſpoſitione euenit: ut contra rebellãtes iudeos mitteretur.
Is Aſcalonem: is Ioppatam ui cæpit. Sæuitum adeo in omnem ſexum ut ex   Aſcalon
quadraginta milibus: qui intus erant: uix ducenti uiui uenerint in hoſtium   Ioppata
poteſtatem: inter quos Ioſephus dux: homo ſapiens: & doctus: Iudaicæ hi/   Cædes iu-
ſtoriæ ſcriptor. Hic admonitus nocturno ſomnio prædixit iudeorum cla/   deorum.
dem: & Veſpaſiano & filiis imperium. Et quia ubiq; Deus operabat' in uin   Ioſephus
dictam Chriſti: Veſpaſianus continuo uictoriam habuit. Tiberiade: & Ta/   hiſt. ſcrip.
richeis ui captis: omnem multitudinem interfici iuſſit. Sex milia iuuenũ ad
Iſthmum in Achaia fodiendum miſit. Cætera multitudo ad tringita milia   Ad iſthmũ
uili præcio uendita eſt. Eſt tibi dux inclyte imitandus. Titus Veſpaſiani fi/
lius: amabilis: clemens: liberalis: ſanctus. Veſpaſiano Romam reuerſo ad ca   Imitandus
piendũ Imperii iſignia: Titus iuuante Numine: uictoriam proſequutus eſt.   titus
In oppugnanda Gamala ingens in aere turbo: tela Romanorum in Gama/   Turbo ĩ aere
lienſes ferebat: & Gamalienſiũ ſagittas reflectebat. Scribit Ioſephus & Ege
ſippus. Atq; anno ſecundo: quo pater Imperium init: Titus Hieroſolymam   Cæde ingẽs
cæpit. Ibi ſexcenta iudeorum milia fuiſſe interfecta: Euſebius dicit. Et Ioſe/   iude.
phus undecies centum milia fame: & ferro conſumpta. Ac centum captiuo/
rum milia uendita. Tanta ſanguinis effuſione: gentem luiſſe ſcelus: quod in
Chriſtum dei filium commiſerat: haud ambigue creditur. Quod. xliii. an.   Scelus cauſa
antea Chriſtus: his prædixerat uerbis: circundabunt te inimici tui uallo: co/   verba xp̃i
anguſtabunt te undiq;: & ad terram conſternent te: & filios tuos. Qui in te
ſunt: & non relinquent lapidem ſupra lapidem: eo quod non cognouiſti tẽ/
pus uiſitationis tuæ. Refert Philoſtratus in Apollonio: quod quum finitimi
uellent ob uictoriam: coronare Titũ: pertinaciter repugnauit: dicens: ſe non   Philoſtratus
eſſe authorem talium operum: ſed dei indignationem contra iudeos. Nec
ipſe ad tantum bellum ſatis fuiſſet: niſi ſublimis Deus: ſuam manum præ/
buiſſet. Quod autem Hieroſolymis ſit reperta tanta hominum multitudo: Dies azimo
cauſam fuiſſe aiunt dies azimorum: ob quam ſolemnitatem iudei ex oĩ gen/   rum.
tẽ ad templum confluxerunt. Vrbe quaſi carcere ſunt incluſi. Quam ob
rem paſchatis diebus oportuit eos luiſſe pœnas: in quibus redẽptorem no/
ſtrum crucifixerunt. Reuerſus Titus Romam cum patre triumphauit. Vi   Virtutes tit.
xit non ſine Dei immortalis gratia: ſummis uirtutibus repletus: nunquam
ulli ciuiũ obfuit: collationes: & tributa remiſit: natura benigniſſimus: nun/   Vox memo
quam a ſe quemquam triſtem: dimiſit. Recordatus quondam ſuper cænam: ra
quod nihil cuiquam toto die preſtitiſſet: memorabilem uocem ædidit. Ami
ci diẽ perdidi. Fuit tantæ clementiæ ut duos patritii generis affectatione Im
perii conuictos: nihil quam deſiſterent: monuit: dicens principatum fato da
ri. Domitianum fratrem inſidias parantem: flens ſæpius obteſtatus eſt ne
patricidio Imperium aſſequi cuperet. Cæterum defuncto ſucceſſit frater
Domitianus longe diſſimilis. Quãquam ab initio: bonitatis quandam præ

F.SF. ferebat ſpetiẽ.delatores iſſectatus:adeo ut ſolebat dicere:priceps q delatorẽs nõ caſtigat:irritat. Tu uero priceps nr̃ hoc dictũ accipe:ſed ſæuitiẽ & cupi-
ditatẽ:in qs ille maxie prupit ut facis euita. Spectabat cædẽ nobilitatis:tãq̃
Jngens ſæuines oculos ſanguie hũano paſceret. Atq; i eã puectus ſupbiã:ut uolucrit appel-
lari dñs & Deus. Et qa cõſciẽtia urebat:de oĩbus ſuſpitionẽ tãtã capiebat:ut
parietes phẽgite i porticibus i qbus ſpatiari ſolebat: parietes phẽgite lapide diſtixerit:ut eius
Phengites repſentatiõe ſplẽdoris:p imagines:qcquid a tergo fieret: puideret. Eſt phen
gites argumẽto uocis luminoſus lapis repertus in Capadocia Neronis prin
cipatu. Sed mortem euitare non potuit poſtquam in familiares: in ciues:in
Fla.clemens affines:ſæuitia ſatis fuerit:Flauiũ clementem ſuum patruelem interfecit:ob
Jo.apoſto. Domitillam ſororis eius filiam: ut non nulli putt: quia Chriſtianum nomẽ
receperat:poſtquam Cletum Pontificem iteremit:& Io. Apoſtolum: in olei
Nerua feruentis lacũ deiici fecit:ipſe a ſuis familiaribus interfectus eſt. Subſequuta
ſunt meliora tempora moderatione principum Neruæ: Traiani: Adriani.
At Neruæ tanta erat integritatis fiducia:ut ſæpe iactauerit ſe nihil tale feciſ-
ſe:quo minus depoſito imperio ſecurius priuatam uitam ageret. Illud egre-
gium fecit q; ex ſuis propriis fortunis & opibus:ueſtẽ omnem: argentea ua
ſa:& aurea]: ſupellectilia quæq; domus-& uillas & oĩa poſtremo Romanis
ciuibus egeſtate oppreſſis elargitus eſt (ut memoriæ prodidit Dion hiſto-
ricus.) Ad ſuſtentandum ciuiũ uitam decies & quinquagies centena milia
numũ errogauit. Tantum ſibi reſeruauit q; ſatis putauit ad ciuilẽ uitã con-
ſeruandam. Hanc animi pſtantiam fortire Princeps inclyte:cape hanc diui-
F.SF. nam munificentiã. Renoua tantæ uirtutis ſplẽdorẽ. Q uũ cãdor naturæq;
bonitas in tuo pectore reſideat. Fac ut nemo ueterum principum te uincat.
Fac ita hæc inferiora nihil ad tui animi altitudinem & immortale Decus
Integritas pertineant:ſicut in his Nerua. Licet nõ Chriſtianus. Conatus tñ eſt uirtute
animi iter bonos principes cõnumerari. Valitudine parũ proſpera:capitoliũ
Traianus aſcendit:& precatus Deos:ut fælix fauſtũq; ſit Traianũ adoptauit. Q ui tũ
præerat germaniæ. In quo adoptando laudem meruit. Hoĩs uirtutem exiſti
mauit non genus:non patriã. Erat.n.genere Hiſpanus. Is poſt diuũ Augu-
Decẽbalus ſtum:reip. cæpit lacertos mouere. Dacos ſuperauit:& regem Decembalum
põs danubii tandem ad mortem compulit:ædificato mirabili ponte pilarum.xx.danubiũ
iunxit. Q uarum altitudo præter fundamenta.cxl. & latitudo.lx. interual-
lum.lxxx.pedum erat. Deinde Armeniam recepit a parthis. Albanis regem
conſtituit:Hiberos:Boſphoranos-Colchos:in fidem Romanæ ditionis ac-
Ju mari rubro cæpit. Et omnia loca ſuperauit uſq; ad indiæ fines. In mari Rubro claſſem
inſtruxit. Fuit natura clemens:iuſtus prudens-bello ſtrenuus:pace ſapiens
Diuus greg. ut non mirum eſt:ſi diuo Gregorio credimus:ex inferis:ad cœlum aduolaſ-
ſe. Et hæc debent eſſe ſpecula humanis principibus. Lege tu Princeps no-
Adrianus ſter huius libenter geſta:& horum ſimilium amore capiaris. Effice tuis inna
tis naturæ dotibus;ut a nemine uincaris Adrianũ ille adoptauit conſangui-
In muſeo neũ. Is p urbẽ more catonis pedibus ibat:paucis ẽt comitibus:& nullis ſpi
culatoribus:aut ſatellitibus. Mite liberalibus artibus & græcis lrĩs eruditus
Alexãdriæ i muſeo multa cũ phĩs pponebat & ſoluebat:alebat igenia & eis

mirũ in modũ fauebat ĩprimis Fauorino phõ. Barbã prim⁹ alere cepit. Q uẽ morẽ multi prĩcipes Ro. ſeruauere. Peregrinatiões uarias ĩgẽti celeritate cõfecit. In ægypto Antinoũ ſibi dilectum amiſit. Cui hieroſolymis tẽplũ dicauit. Opera eius ſunt uilla Tiburtina in qua inſcripſit: uel ut lyceum: Academia: Pons ſuo nomine reſtitutus: quo nunc continuo itur in uaticanum: ꝑ pe ſepulchrum: quod moles Adriani dicitur. In quo fere omnes Antonini ſe pulti ſunt. Ipſe quoq; Pãtheon reſtituit. Adoptauit L. Ceionnm Comodũ quem L. ælium uerum appellauit. Hic ob uoluptatem tantum & formam ab Adriano dilectus. Amabat. n. Amatorios poetas: & laſciuos. Ideo martialem: Maronem ſuum appellabat. Coniugi querenti dicebat: uxoris nomen eſſe non uoluptatis ſed honoris cauſa. Sed hoc breui defuncto: Anium Antoninũ: Q ui poſtea pius dictus eſt adoptauit. Hac conditione: ut ipſe. M. Antoninum filium fratris uxoris ſuæ fauſtinæ; & L. Verum Ceionis filium adoptaret. Antoninus a ſenatu pius cognominatus eo quod multos morti ab Adriano deſtinatos redemerit. Fauſtinam ex fauſtina filiam. M. Antonino locauit. Q uum eſſet pius prope mortem: Iuſſit fortunam Auream ad. M. Antonini cubiculum tranſferri. Nam ſignum fortunæ aureum ſemper erat in cubiculo Imperatoris: Verum in exitu uitæ tribunus militum: illud ad ſucceſſoris locum trãſferebat. Erat Marcus multa grauitate & Philoſophica diſciplina uenerandus. Habuit præceptorem herodem Atticũ & Proculum: ſed Imprimis: Frontonem. Cui ſtatuam a ſenatu impetrauit. Proculum ad conſulatum prouexit. Lucillam filiam ex Fauſtina minori Lucio Antõio fratri locauit: & cum eo pari poteſtate regnauit. Primi Romanorum fuerunt qui ſimul imperarent. Fauſtinam coniugem parum pudicam amicis accuſantibus ſæpe excuſauit. Viuentem in caſtris: matrem caſtrorum: & mox defunctam in peregrinatione orientis: diuam a ſenatu appellatam libenter audiuit: Sed defuncto fratre: Cõmodum filiũ Cæſarem declarauit. Tanta ſapientia rexit rempu. illam: ut nemo poſt eius mortem ſimilis extitit. Illud ſemper in ore platonicum habuit: Beatiſſimam eſſe ciuitatem: in qua aut Philoſophi imperẽt aut imperatores philoſophentur. Decedẽs omnibus mortalibus ſui deſyderium reliquit: & poſteris memoriam uirtutis ſempiternam. Verum quãto hic optimus fuit: tanto peſſimus extitit filius Comodus. Q ui libidine: cædibus: rapinis: omnia cõpleuit. Eo inſaniæ uenit: ut cuncta quæ turpiter: crudeliter: Impune fecerit: publicis iuſſerit poni monumentis. Alienis operibus ſuos ponebat titulos. Coloſſo Nerõis: dempto capite ſuũ impoſuit. Q uod adhuc Romæ in capitolio uiſitur. Tot ſcelera peroſi Q. ælius lætus ꝑfectus urbis: & Martia eius concubina: & non nulli alij: capta occaſione eum ſtrãgulauerunt. Anno Imperij. xiiii. Corpus eius unco trahere ĩ Tiberini populus uoluit: Sed Aelius ptinax q Impio ſucceſſit noluit. ĩ ſepulchrũ Adriãi illatũ eſt. Hic Pertinax patre libertino natus ptinax cognomẽ ſortitus q; lignariæ negociatiõi ptinaciter ſemp operã dederit. Ob iduſtriã animi & fortitudinẽ corporis ab imperatore Marco ad magnas dignitates prouectus eſt. Prouincias conſulares quattuor rexit. Mox a Comodo cum Perennio legato ad exercitũ in

Fauorinus. Barbã alere.
Antinous.
Antonini. Aelius uer⁹
Marcia ſuus
Appellatiõẽ uxoris.
Annius antoninus.
Due fauſtie
Fortũa aurea.
M. Antoninus
Fronto
Lucilla
primi Impe.
Diua fau.
Comodus
platonis dictum
Turpitudinibus mõumentum
Tituli alienis operibus
Aelius læt⁹
Aelius pertinax
perennius

Britanniam miſſus eſt. Inde proconſul in Africa factus extincto Como/
do ab exercitu conſentiente ſenatu lectus eſt Imperator. Quum eſſet ſe/
Didius iulianus.
ptuagenario maior. Sed Imperij menſe. vi. opera Didij iuliani interfectus
eſt. Homo erat mitis quamuis nonnulli Chryſologum appellarent: quod
bene loquendo haud bene faceret. Præterea ſordidus in uictu: utqui dimi
Chriſolog⁹.
diatas lactucas & carduos in conuiuijs pōeret: fuit Didius Iulanius prone/
pos Saluij Iuliāi iuriſcōſulti. patrē habuit Petrōiū Didiū ſeuer;. Qui pfuit
in germāia legioni. Cattos domuit. Inde Delmatiā & Germāiā rexit. Fuit
cōſul cū Pertinace: ſed eo interfecto diſſimulauit conſpirationem Triſtitia:
Tres imperare.
etiam abſtinendo a Cibis donec ſepultus eſt. Sed pauci mali in Imperio læ/
ti. Eodem quaſi tempore quo Iulianus a ſenatu Romæ eſt electus: fuere
peſceniu. s.
Tres alij foris Imperatores appellati. Peſcenius niger: qui tunc præerat ſy/
riacis legionibus: & Clodius Albinus: qui apud Britannum exercitum ha/
Clodius albinus.
bebat. Et ſeptimius ſeuerus qui circa Rhodum & danubiū Dux erat ua
lidarū copiarū. Qui poſtea tribus reliqs uario mō occiſis ſolus ſibi Impium
Septi. ſeuer⁹.
uēdicauit. Fuit L. Septimius ſeuerus ptiax genere afer ex Lepti ciuitate pře
Geta. Maiores eqſtris ordinis habuit. Sub. M. Antonino uarias puincias
př gen.
cōſulares rexit. Hic poſtq̄ tres alios cōculcauit Triūphū Vtpote de Ciui/
bus recuſauit. Cōpoſitis in Italia rebus: Parthos: Arabas: Adiabenos ſubiu
gauit. De his reuertēs Triūphauit habitus eſt inter fortiſſimos Impato/
res. Quum Britanniam poſtremo adiſſet & ſubactis his gentibus quæ ui
Mors ſeueri
debantur infeſtis: Eboraci iam ſenex morbo perit. Anno Imperij. xviij. re/
Baſſianus, Geta
lictis baſſiāo & Geta filijs. Baſſianus Antonius caracalla cognomento. A ge
Caracalla.
nere ueſtis talaris qua populum donauit. Ipſe nomina ſumpſit. M. Aurelij
Antonij pij Fuit hō ferox & impius ſtatura breui: fratrē Vterinum Getā
īterfecit Ex iulia natum. Conqueſtus in ſenatu quod eius inſidijs fuerat pe
titus. Interfecit etiam eius non nullos amicos inter quos Amonium ſere
papinianus
num præceptorem: & Papinianum iuriſconſultum. Iuliā nouercam eius cā
Iulia nouerca.
ptus Illecebris uxorem duxit: Profectus in parthicam expeditionem poſt
multas uictorias inter Cartas & Edeſſā dum ex equo mingendi cauſa de/
ſcēdiſſet in ſeceſſu a Macrino præfecto prætorij per coniurationem Truci
datur: anno ætatis quadrageſimo tertio: Imperij ſexto: relicto filio Antoni
Macrinus.
no Heliogabalo. Cōnumeratur inter malos Principes. Huic opilius Ma/
crinus ſucceſſit homo libertini generis: Venali fide: uita ſordida: iuris atta/
men peritus & ſub uero Antonino fiſci aduocatus fuit: poſtea prætorij præ
Diadumen⁹
fectus conſtitutus imperauit uix ſupra annum cum Diadumeno filio for/
moſiſſimo. Sed profecti ambo ad parthicum continuandum bellum ab ex
Heliogabalus.
ercitu Antōini Heliogabali in Bithyniæ ſuburbano interfecti ſunt. Anto/
nius Heliogabalus cognomento ut audiens eſſe patrem interfectum car/
ras ad templum Heliogabali confugit quod ſyri iouis uel ſolis dicūt. Ibiq;
eius ſacerdos factus & ſacra & ritus Romam apportauit. Et templum illi in
palatio dicauit. Fuit hic & in ea ætate iuuenis Impuriſſimus: Guloſiſſimus:
libidinum inuentoribus premia proponebat Mōſtroſis cōuiuijs Vitelliū &
Apiciū ſupauit. Sæpe e linguis Phœnicopterorū Cerebelliſq; Anſerū & pā

uonum preparatis Cœnam ſuis obſoletis dabat. Nullum relinquens turpitudinis ſcelus per quattuor ãnos: quos ille imperauit. Poſtremo omnibus odio habitus in Palatio atq; in latrina quo confugerat interficitur: Atq; in Cloacam eſt demerſus: atq; inde Vnco tractus in Tiberim eſt deiectus. Nomen eius e publicis monumentis eſt iuſſu ſenatus deraſum. Aurelius Alexãder Ex Arcẽna ſyriæ ciuitate ob affinitatem ſeueri Principis ratiõe Iuliæ uxoris puer a ſenatu Cæſar factus: qui quãquam Conſobrinus Heliogabali: tamen ab eo inſidijs ſæpe petitus erat. nec mirum quum moribus eſſent diſſimiles Antonini ac magni nomina a ſenatu data pertinaciſſime recuſauit: q̃ non uidebatur poſſe famam eorum uirtute propria ſuſtinere. Seueri tamẽ nomen adſumpſit. Ipſe Alexander ab initio uocatus quod Arcenæ in tẽplo magni Alexandri natus fuerat. Quo mater Grauida celebritatis cauſa diuerterat. Hic quod nulli contigit una die omnes titulos habuit. Hi erãt ius proconſulare: Tribunitia poteſtas ius. V. relationis: pater patriæ: Pontifex Maximus. Scribi uoluit p publica loca. Quod tibi non uis alteri nõ feceris: quod a Chriſtianis accipiſſe creditur. Nam Chriſtianos non ſolum tolerauit ſed Chriſti ſimulachrum in Lazario hoc eſt in ſecreta domus parte habebat. Eiq; templũ dedicare erat in animo: Ait lampridius. Habuit etiam uiros alios depictos ut habrahãmum Apollonium Tyaneum: Alexãdrum magnum. Omnia publica uitia e medio ſubſtulit. Lenonum Vectigal & meretricum & exoletorum in ſacrum ærarium inferri uetuit. Sed tantum inſtaurationi operũ publicorum aſſignauit. Modeſtis nõ ambitioſis honores dabat. Si quis blandius ſalutaret aut diceret: uelut inanem adulatorem reijciebat. Ad ſalutationem tãtum bonos admittebat. Nulla præteribat dies quin egenis aliquid humanitatis oſtẽderet Aut benignitatis preberet. Neminẽ unquã occidit: niſi iubẽte iuſtitia: lectitare ſolebat Virgiliũ: & Cic. de officijs poſt lectionem paleſtræ aut muſicæ operã dabat. Poſt horas autem meridianas ſubſcriptioni ac epiſtolis legendis. Preceptores habuit Valerium Codrum: Bebium Macrinum. Aurelium Philippum: Iulium Frõtinum: Iulianum Grauianũ & T. Viturium. Viuebãt apud eum nobiliſſimi iuriſcõſulti: domitius Vlpianus. Fabius: Sabinus: Aelius Gordianus qui fuit pater Gordiani Principis. Iulianus Paulus: Claudianus: Pomponius: Alphenus: Aphricanus. Florentinus: Maccianus Caliſtratus. Hermogenes: Venuleius Arephõius: Metianus: Celſus: Proculus Modeſtinus. Et hi omnes diſcipuli fuere Papiãi Et huius Impatoris familiares (ut ſcribit Accolius & Marius maximus) ſed nihil faciebat ſine Conſilio matris Iuliæ Mammeæ ſapientiſſimæ: fœminæ: quã multi fuiſſe Chriſtianam putãt eo quod Origenem Romam acceſſiuerit religionis cauſa fideiq;. Fuit hæc ſyra & ſoror ſœnedis matris Heliogabali. Expeditiones omnino duas habuit: primam contra perſas quando Artaxerſem uicit: qui ab Herodiano Artaxaces dicitur. Redeunti triumphus a ſenatu decretus eſt: ipſe de rebus a ſe geſtis pulcherrimam orationem habuit. Alteram expeditionem in germaniam quo tempore in Galliæ uico a ſceleratis militibus interfectus eſt. Aetatis anno. xxx. Imperij. xiiij. Cauſam Lampridius reijcit in durũ nimis eius in militibus imperium At Herodianus con-

Cæna.

Aurelius alexan.

Arcena.

Oẽs tituli.

Quod tibi non uis.

Chriſti ſimulachrum.

Expulit uitia.

Adulatores

Vale. Codr.

Magni iuriſcon.

Origenes.

Mors alex. Lãpridius. Herodian.

tra Lâpridium ſcribit de uictoria Perſica cum amiſiſſe exercitum fame mor-
boq; confectum uictumq; potius quam uictorem fuiſſe. Et matrem cum eo
fuiſſe interfectam. Sunt poſt Alexandri mortem in eodem loco a militibus
Maximini duo. Imperatores ſalutati Maximini duo pater & Filius. Ij e Thracia oriundi ge-
nere humili: quippe ſenior opilio fuit. Sed ob magnitudinem uaſti corporis
ac fortitudinis meruit a Seuero in exercitu promoueri. Et poſt eius mortem:
repetens urbẽ ab Alexandro ob eius fortitudinẽ & præſtãtiã corporis factus
eſt Tribunus legionis quartæ Addito Laticlauo. Cæterũ imp. Conſaluta-
tus ſine etiam Senatus conſenſu: in germaniam bellum mouit: ubi rebus be-
ne geſtis: Syrmium uenit in Sarmatas expeditionem parans: Cæterum quia
crudelis in omnes ferebatur: Romæ hoſtis a ſenatu iudicatur. Et Gordianus
Gordianus una cum filio proconſul Aphricæ iam octogenarius. Ab exercitu Aphricano
Imperator factus: comprobatur. Sed his in Aphrica breui interfectis. Sena-
tores Pupienum Maximum & Balbinum Imperatores creãt. ex quibus Ma
Pupienus Balbinus. ximus contra Maximinos iam Aquileiam obſidentes cum exercitu mittitur.
Sed illi tentata ſæpius fruſtra oppugnatione in tẽtorijs ambo interfecti ſunt.
Capita eorum Romam miſſa omnibus ingens conſpecta gaudium excita-
runt. Cæterum non multo poſt Maximus & Balbinus a militibus prætoria
nis interfecti ſunt. Qui eos ab initio nolebant. Sic ſcelerati milites non pote
rant pati uirum quemq; bonum reſidere Impatoria in ſede. Eſt interea puer
Puer gordianus. Gordianus filius ſecundi & nepos primi qui in Aphrica periere: creatus Im-
perator: quũ antea uiuente Patre & Auo fuerit Cæſar annorum. xiij. ſuorum
Miſiteus uirtutem æmulatus cõſilio Miſithei ſoceri ſui uiri prudẽtiſſimi & doctiſſimi
feliciſſime remp. rexit. Cõtra perſas bellum geſſit uicto Sapore rege: Carras
recepit uſq; Niſibim & Creſiphontem: & orientis ſtatum confirmauit. Para-
batur ad Triumphum ſed Philippi prefecti prætorij coniuratione Incautus
Inſcriptio perijt an. Imperij. VI. Milites ſepulchrum cum inſcriptiõe triuum linguarum
erexere In finibus perſidis. Diuo Gordiano Victori Perſarum. Victori Go-
Philippus. thorum: Victori Sarmatarum depulſori Romanorum ſeditionum: Victori
Germanorum: ſed non Victori Philipporum, ſucceſſit Philippus Arabs ge
nere: qui poſt mortem Miſithei prefectus a Gordiano preficitur. Quem pa
trem iuuenis appellare ſolebat: ſcripſit hic ad ſenatum Gordianum deceſſiſſe
morbo & ſe Imperatorem a militibus electum Senatus nil aliud ſuſpicatus
Oroſius. ſubito confirmauit. Hic ſubito filium Philippum conſortem Imperij fecit:
Primus chri. ſed annum poſt quintum ambo interfecti ſunt. Oroſius tradit Philippum pri
Decius. mum fuiſſe: Qui Chriſtianum ex Imperatoribus nomen ſumpſerit. Sed fi-
cte. Vt eius pretextu bonus haberetur. Decius qui contra Scythas miſus
erat ab exercitu Imperator ſalutatus & a ſenatu confirmatus: ſed biennio poſt
cõtra hoſtes occubuit. Fuit ſæuus in Chriſtianos, ſenatus tamen luxit & in
ter optimos Principes connumerauit. Alterumq; Traianum putauit ex quo
Traianus decius inſcribit. Ipſe Pannon fuit nobili genere: extant adhuc Ro-
Thermæ mæ Thermæ in Auẽtino Decianæ. Quas ſenatus eius nomini dedicauerat:
Abrictum qppe ipſe ſenatui oĩa admiſtrari pmiſit: & ius ꝓcõſulatus: Et tribunitiã ptãtẽ:
Ara decii. Galius ac cẽſurã: occubuit cũ filio apud Abrictũ Mæſiæ urbẽ ubi & Ara Decij dicta

Gallus e gente:Patritia a reliquis qui ex profligato exercitu remanſerant Im-
perator ſalutatus:qui in eo diſcrimine tēpu.pacem Turpiſſimam cum ſcy-
this fecit.cc. Dragmarum tributum dare pollicitus eſt.Ipſe Vibium uoluſia — Vibius.
num in partem Imperij ſuſcepit ſed non diutius rexit: uix biennium exce-
dentes ambo uicti & interfecti ab æmiliāo qui inter mauritanos ortus limite — Emilianus
ꝑerant ſarmatico in mœſia olim a Decio prepoſitus.Sed hunc nō multo poſt — Galienus.
uictum a Theodoro atq; uinctum uiuū Galiēo filio Licinij Valeriani Romæ
miſſum aſſerunt.Nam fuerūt eodē tēpore Licinius Valerianus nobili ortus — Licinius.
proſapia q in Rhetia ubi exercitui ꝑerat & filius Galienus Romæ ambo Im
peratores appellati ſunt.Sed Valerianus in ſumma omnium exiſtimatione: — Valeriani
infelicem eſt ſortitus exitum:quippe mouens cōtra perſas: a Sapore rege ca — exitus.
ptus atq; in ea ſeruitute perit.Quotiens.n.Barbarus rex equitare uolebat:ſu — Ignominiæ.
per dorſum curuati Valeriani pede impoſito equum aſcendebat. Galienus
aūt fœliciter ab initio tēp.Admiſtrauit.Multa ſtrēue in Gallia in Illyrico geſ
ſit Gothos & ſcytas apud Binzantium uicit.Sed ipſe Romam reuertens lu — Malū ociū.
dis:ſpectaculis: Et malo ocio occupatus in tantam ſecordiam deuenit ut
pene relicto cui uis Imperio:triginta Tyranni in diuerſis Partibus orbis qua — Triginta ty.
ſi omnes prouincias ſibi occupauere.Nec tamē id eueniſſe puto ſine dei mi
ſericordia:ne Barbari:Sarmatæ Scythæ:Perſæ irruentes nomen latinum per
derent.Ij enim ſinguli quiq; ſuum limitem cuſtodiebant:in exercitibus Ro-
manorum coaliti: Imperatoris nomen ſibi uendicabant: donec unum deus
ſtatuit Paulatim cæteris deletis.Galienus interfectus eſt Mediolani una cū — Galiēi mors
fratre Aureoli fraude qui Dux erat illirici exercitus an.Impij decimo:ſed hic
a flauio Claudio interfectus eſt:Flauius Claudius gēus trahit Adelmatis cui
quintilius & Criſpus fratres fuerunt.Ipſe nihil filiorum reliquit.Quintilius
duos.Criſpus uero conſtantiam filiam:quæ nupta nobili Eutropio e Darda-
nia:Cōſtantium filium genuit. Euenere igitur a Claudio Flauiorum Conſtā — Flaui⁹ claudius.
tinorumq; familiæ:ipſe Claudius & ſi uix duos uixerit annis:multa bona geſ — Quintilius
ſit:contra Tyrānos ſe conuertit:Gothos ad.ccc.&.xx.milia deleuit.Moritur — Criſpus.
apud Syrmium in Pannonia inter optimos Principes connumeratur. Poſt — Conſtantia
mortē Claudij Quintilius frater qui erat in ꝑſidio Italico Imperium ſumit: — Eutropius.
uerum ubi comperit:Valerium Aurelianum Romæ electū & Imperare nec — Flauii.
a militibus ſuis dum oraret:Audiretur Inciſis ſibi met uenis:die.xx.quam Cæ — Cōſtātini.
perat Imperare occubuit. Habuit Valeriāus Syrmi ortū humili genere:ſed — Quintilius.
ingenti cum uirtute fuit: ſed ſub Valeriano ſub Galieno ſub Claudio diuer — Valerianus.
ſis tēporibus uarios & inſignes Magiſtratus geſſit.Cōuerſus & ipſe Ad ex-
tirpandos Tyrānos in orientem mouit Zenobiam Palmyreorum reginā ca — Zenobia.
ptam in triumphū duxit Tetricum in Gallia in poteſtatem redegit:ægyptū — Tetricus.
pacauit.Romam reuerſus:nobilem Triumphum egit.Mœnia urbis amplia
uit:Tiberim repurgauit Thermas trans Tiberim facere inſtituit.Sed dum
perſas eum exercitu repeteret inter Byzannium & Heracleum: notarij ſecre
torū dolo a ſuis interficit anno.Imperii.VI.Senatus Anniū tacitum eligunt — Anni⁹ tacit⁹.
ſed hic mēſe ſexto periit:poſt cuius mortē:Florianus taciti frater inconſulto: — Florianus
Senatu Imperiū capit.Verū hic mēſe ſcdo a militibus iterficit.Qua morte — Probus.

nuntiata in exercitu: Probus q Syrmi natus erat uir militari induſtria auctus Imperator ſalutatur. Qui inito pricipatu illico in Gallias mouens: Germanorum qui eam occupauerant ingentem ædidit ſtragem. Ciuitatibus. lx. in poteſtatem receptis Francis ſuperatis: Romæ Triumphum egit. Deinde contra

Tirãno deleti.

Tyrannos per totum orbem conuerſus Saturninum in oriente: proculum in occidente: patria Albigaunẽſem: & Bonoſum ex Hiſpania oriundum: qui apud Agrippinam Coloniam in Gallia Imperium occupauerant: deleuit. Poſtremum contra perſas bellum parans iter per Illyricum faciens a ſuis militibus per inſilias interficitur. Anno Imperij. VI. Francici: Gothici: parthici ſarmatici adeptus cognomina: in tumulo eius cõſcripta hæc ſunt. Hic Probus

Sepulchrũ probi.

uere probus Imperator ſitus eſt: uictor omnium gẽtium Barbararum: uictor etiam Tyrãnorum Probo uero Carus Narbonẽſis a militibus & ſenatu ſuc

Carus.

ceſſor probatur: qui ſubito factus Imperator pannonias a ſarmatis liberauit. In orientem profectus ad bellum Perſicum Cteſiphõte iam capto ſupra Tygridem in Caſtris ictus fulmine perit. Quum biẽnium imperaſſet. Relictis Numeriano & Carino filijs. At Numerianus adoleſcens in eadem expeditione: ab eius ſocero Arrio a pro interficitur: ratus ſe Imperio ſucceſſurũ: ſed fru

Numerianus. Carinus. Arſius.

ſtra. Memoriæ proditum: Numerianum omnis eruditos ſui temporis anteceſſiſſe: ſeu proſa oratione ſeu poemate. geſta parẽtis Iambis perſcripſit. Statuam ei Senatus in Bibliotheca hac inſcriptione poſuit. Numeriano orato

Inſcriptio.

ri potẽtiſſimo. At Carinus Cari filius & Numeriãi frater. Cui Pater pficiſcẽs contra perſas Gallias & fere totum occidentem regendum Tradidit. Ubi ad eo libidinoſe uixit ut ſæpe pater de eo interficiendo cogitauerit. Sed patre & fratre extinctis poſt multa prelia a Dioclitião apud Margum uictus occubuit. His emedio ſublatis ſucceſſere quattuor Imperatores uno tempore cõ

Quatuor Impera. Dioclitian⁹. Maximus. Galerius. Cõſtantius.

cordes: Diocletianus: Maximus: Galerius: & Conſtantius qui maximẽ fuerunt utiles reip. Diocletianus iouius cognomento natiõe delmata ex obſcuro loco ob uirtutem militarem ad magnos ordines prouectus eſt: In expeditione contra perſas ſubito ubi factus eſt a militibus Imperator: pro maximo negocio habuit: Arriũ aprum capere numeriãi interfectorem. Quem coram omnibus iugulauit: non ita ut putatur Iuſtitiæ gratia: quã ut Druidæ in Gal

Druide.

lijs de ſe olim uaticinium perficeret: dicentis: Imperatorem tunc cum futurũ quum Aprum interficeret. Inde conuerſus ad ulciſcendos orbis Tyrannos quibus in multis locis oppreſſis: Maximianum cognomento Herculeũ Im

Maximian⁹

perij conſortem ſibi Aſciuit. Eumq; in Galliam occidentemq; pacandum miſit. Ipſe in ægypto Alexandriam obſedit, obſeſſam cum Tyranno Achilleo diripuit & multa cæde affecit. Quo tpe (ut Euſebius ſcribit) ad. xvij. Chriſtianorum milia uarijs ſupplicijs affecit. Diocletianus Romæ Thermas con

Cædes chriſtianorum.

ſtruxit Chriſtianis ad id opus damnatis. Aſciuit etiam ad Imperium regẽdũ & Conſtantium & Galerium iunctis inter ſe affinitatibus omnẽ fere oĩbẽ pacauere. Sed accidit ſcitu dignum: quod duo primores Diocletianus & Maximianus relicta Imperij cura iunioribus: Ambo Imperio ſe abdicauere. Al

Dioclitian⁹. Maximian⁹

ter Mediolani alter Diocletianus Nicomediæ ſeu uti multis placet Saloniæ in patria ubi paucis poſt annis ueneno ſublatus eſt. Quum uixiſ

ſet ânis.lxxiij.Impetii.xx.cui duæ res mire contigerunt:ut ſolus Imperio Cederet:& ſolus priuatus inter diuos poſtmortem ſit relatus. His cedentibus Cōſtātius & Galerius Cæſares antea poſt hæc Auguſti appellati:orbē diuiſere: Alter orientem alter Conſtantius occidētem ſortitus eſt. Italia & aphrica uir modeſtiſſimus abſtinuit. Gallijs & Hiſpania cōtentus fuit. Quibus prouincijs pacatis rebuſq; maximis geſtis deceſſit Eboraci in Britānia: relicto filio Cōſtantino ex Helena ſuſcepto. Quo tempore prætoriani milites absentibus principibus Imperatorem Romæ conſtituunt Maxentium Maximiani filium quo nuntio Maximianus pater lætatus eſt qui tunc Mediolani priuatus agebat. Ut propoſiti penituit Romā uenit:ſimulata cum filio diſcordia:ut Conſtantinum ex fauſta filia generum per proditionem necaret. Sed re Per Fauſtam patefacta apud Maſſiliam a Cōſtantino interficitur. Galerius uero cui Italia obuenerat:quū Annos imperaſſet.xiij.morbo graui cruciatus ſibi manum ītulit: quum prius duos creaſſet Cæſares Maximinum & Seuerū: ſed ſeuerus Rauennæ interficitur:opera maxentij. At maximinus alterū ſibi ſociū aſciuit Liciniū generum Conſtantij ex Dacia oriundū. Erāt ergo quattuor qui Imparores uolebant appellari inter ſe diſcordes Conſtantinus:Maximinus: Licinius; & Maxentius: oēs maxime infeſti Chriſtianis preter Conſtantinum. Maximinus pœnitens q; ſibi fecerit in Imperio conſortem: dum bellum cōtra parat perijt apud Tarſum. At Conſtantinus a ſenatu auguſtus declaratur. Et accerſitus e Britānia contra Maxentium qui erat omnibus ob crudelitatem inſenſus. Qui ambo multis prelijs inter ſe initis poſtremo apud pontē miluiū totis uiribus cōflixere. In quo p̄lio uiſa eſt in aere inſignis crux & audita uox Conſtantine in hoc ſigno uince. Victum cum toto exercitu maxētium interfecit. Extat huius nobilis uictoriæ adhuc Romæ Arcus e regiōe amphitheatri cū huiuſmodi inſcriptiōe. S.P.Q.R. Imp.Cæſ.Fl.Conſtantino auguſto q; inſtinctu diuinitatis & animi magnitudine:uno tempore tam de tyrnano q̄ de omni eius factiōe iuſtis rēp.ultus eſt armis: Quibus uerbis quum dicat inſtinctu diuinitatis:de cruce in aere uiſa dici uidetur Sublato Maxentio tandē Liciniū apud Nicomediam in deditionem acceptum: cōtra iuſiurandum interfici iuſſit. Remanſit omnium uictor:qui quum non aliunde haberet hoſtem in ſuos gladium uertit. Criſpum filium ſibi ſuſpectum itemq; uxorem ex cauſis non ſat expreſſis necauit Ipſe Bizātium pene dirutum inſtaurauit nouamq; Romam ac Conſtantinopōli uocare uoluit ibiq; ſedem conſtituit. Poſt contra perſas proficiſcens apud Nicomediæ uillam morbo correptus iterijt. Anno Imperij.xxxi. in extremo uitæ Baptiſmo admotus eſt. Ab Euſebio præſule Nicomediæ, Græci inter ſanctos referunt: eiuſq; feſtum.xi. Kalendas Aprilis celebrant. Ambroſius dicit de morte Theodoſij: Conſtantinus quamquam in extremo uitæ baptiſma acceperit:magnopere laudandus quod fidem ſucceſſoribus hæreditariam reliquerit. De dono quo eccleſiam donauit: ex ueteribus non memini quēquam legiſſe. Qui aſſereret. Iſidorus tamē author grauis & plane ſanctus qui fuit ab hinc anno. Dccc. In hiſtoia ſua aperte dicit, ceſſiſſe: ornamentiſq; omnibus Imperialibus. Eum urbe Roma Pontifici

Conſtātius
Galerius.
Cōſtātinus.
Helena.
Maxentius.
Fauſta.
Maximinus
Seuerus
Licinius
Quatuor Imp.
Conſtantinus.
Vox de cruce.
Arcus romæ.
Conſtātius uictor.
Criſpus.
Cōſtantinopolis.
Conſtantini mors.
Ambros.
D. dono eccle.
Iſidorus

diadematе:habituq; & albo equoquo uecteretur. Baſilicas itē inurbe multas
Opera conſtan.
cōdidiſſe lateranſem ſeruatoris nomine ubi baptiſterium addidit in:quo nata
Lucerna balſami.
lis nocte lucerna balſami ardebat. Legitur in eius frōte epigrāmatis prīcipiū.
Insons eſſe uolens iſto mundare lauacro ſeu ꝓprio premeris crimine ſeu pa-
Tēpla romæ.
trio. Erexit & alias pulcherrimas ædes in honorē Apoſtolorū Petri & Pauli
& diui Laurentij extra muros. s. Crucis. Ferunt eius iuſſu ſynodū Nicenæ ce
Sinodus Arius.
lebratam & Arrium exulaſſe. (Vt author eſt euſebius.) Eius autē genealo-
gia hæc eſt Cōſtātius fuit filius Eutropij & Cōſtātiæ: filiæ Criſpi fratris Clau
Geneal. cōſ.
dij ſecundi: ut diximus. Habuit Cōſtantius duas uxores Helenam & Theo
doram. Ex Helena habuit hunc Cōſtantinum cognamēto magnū. Ex Theo
Anauallianus.
dora Anauallianum qui & Gallus dictus eſt: & Conſtātiam quæ nupſit Lici
nio: ex quo genuit Licinium iuniorem & Anauallianum qui poſtea fuit pater
Pater Iuliāi
Dalmatij Cæſaris. Habuit etiam ex Theodora Conſtantium qui fuit pater
Iuliani Principis & Galli uiri ſcelerati mariti Conſtantiæ magni Conſtantini
filiæ. Ipſe uero Magnus Conſtantinus ex prima coniuge habuit Criſpum.
Ex fauſta uero filia Maximiani Herculei habuit Conſtantinum ſecundū Cō
ſtantium: & Conſtantem. Helenam quæ nupſit Iuliano Principi: & Conſtan
tiam quæ nupſit Gallo. Poſt mortem ergo Conſtantini magni. Conſtantinus
& Conſtantius Conſtans: & Dalmatius partiti inter ſe ſunt imperium. Qui
Cōſtātinus. Conſtāntius. Conſtans. Dalmatius. Magnentius. Gallus.
paucis poſt annis uaria cœde inter ſe periere. Solus Conſtantius ſuperfuit:
q Magnetiū tyramnū magna cæde Vtrinq; edita: uictum: in Gallia poſtre-
mo Lugduni coegit ad mortem Sibi ipſi conſciſcendam. Gallum quoq; in-
oriēte relictum ſororis maritum ob ſcelera ingentia iuſſit interfici. Sed con-
ſtantius tirānis per orbē ſublatis: Iulianū patruelē Galli fratrē Cæſarē creat:
Iulianus.
Ipſe in expeditione contra perſas ubi ſemp male pugnauit in itinere inter Ci
liciam & Cappadociā deceſſit. Huius & Iuliani geſta Amianus Marcellius
Iulianus.
ſcripſit. Defuncto Conſtantio Iulianus Imperio potitus eſt hic contra perſas
mouens Hieroſolymis uouit ſanguinem Chriſtianorum atq; ex eis ſpectacu
lum ſi uictoria potiretur. Verum dum prope Cteſiphontem incautus uaga-
Fatū rom.
retur ab obuio quodam hoſte interficitur an. ætatis. xxx. quū uix biennio im-
peraſſet: ita demum fato Romanis datum uidebatur ut Cteſiphontem tran-
ſire nō poſſent. Sepultus eſt Iulianus apud Tarſum. Ferūt hunc quum ſubi
Viciſti galilee.
to ſe uulneratum ſenſit: ſanguinem manu in aerem iactaſſe atq; dixiſſe uici-
Iouinianus. Fla. Valētinianus.
ſti me tandem Galileæ. ſic. n. Chriſtū uocare ſolebat. Cuius repentina morte:
exercitus Iouinianum Imperatorem faciunt. ſed hoc uix octauum mēſem ex
cedente: Flauius Valentinianus e Pānonia Cibaliēſi oriundus ſucceſſit. Pro
uidentia diuina factum eſt: quippe quū eſſet Tribunus ſcutariorum ab ordi
Gratianus.
ne cecidit: q; iuſſus a Iuliāo dijs ſacrificare nolluiſſet. Hic habuit patrē Gra
tianum ignobili ſtirpe: ſed fortitudine præſtantem. Qui funarius appellatus
eo ꝙ portanti uenalicium funem quinq; milites non potueruut extorquere.
Eo merito aſcitus ad militiam uſq; ad prefecturæ prætorii potentiam aſcen-
dit. ob cuius apud milites cōmendationem: Imperium Valentiniano oblatū
Valens.
eſt quāquā ſuito. Qui imprimis Valētem ſibi fratrem Imperij ſociū aſciuit.
Hic Procopiū tyramnū qui Cōſtantinopolim inuaſerat interfecit. Saxones

& Burgondiones

& Burgundiones nouam gẽtem tumultuantes ad.lxx. milia traiecto Rhenio in ripa citeriore conſiſtentes compreſſit. Contra Sarmatas qui Pannonias oc-cuparãt: profectus Apoplexia moritur. Cui ualẽs frater ſucceſſit: hic Eudoxi Arriani diſcipulus Orthodoxos omnis perſequutus eſt. Firmum tyramnum qui excitatis mauris omnẽ Aphricam euertebat per Theodoſiũ patrẽ Theo-doſii poſtea principis ſuperauit. Quem ob inuidiam ex rebus bene geſtis iuſ-ſit impius necari. Sed ille prius ſuſcepto baptiſmate: iugulum intrepidus car-nifici præbuit. Gothos finibus egreſſos pollicentes ſe uelle fieri Chriſtianos in citeriore ripa Danubii conſiſtere permiſit. Et ad eos miſſis Arrianis ea labe omnes contaminauit: quam nunquam dimiſerunt. Verum quum uellet tu-multuantes comprimere ab eiſdem ſuperatus atq; in tugurium fugiens una cum domo crematus eſt. Quum imperaſſet annos.xiii. ſuffectus gratianus Valentiani filius una cum Valentiniano fratre minore: qui quũ non ſatis per ætatem ad regendum aptus: tum quia imminebat Gothorum bellum: imita-tus Neruam: Theodoſium filiũ Theodoſii: ut ſuperius diximus: uirum ſtre-nuum ex Hiſpania accerſitum: Imperio pfecit. Eiq; ſororem Placidiam matri-monio collocauit. Sed Flauius Gratiannus paucis poſt annis Maximi tyrãni qui in Britannia ab exercitu Imperator factus erat: dolo interfectus eſt. Valẽ-tinianus puer Conſtantipolim ad Theodoſii tutelam confugir. Theodoſius Hiſpanus ann.xxiii. Gothos uicit: & qua aliud imminebat. Cum his pacẽ cõ-poſuit eorum regem Athalaricum cupidum uidendi nouam Romam hono-rifice ſuſcepit. Inde in ultionem Gratiani conuerſus Maximum tyrãnũ apud Aquileiam bello ſuperatum interfecit. Hanc ob rem Valentinianus iuuenis ad Imperii occidentalis adminiſtrationem reuerſus eſt. Verum & infeliciter in gallia dolo Argobaſtis eius comitis necaẽ. Erat Argobaſtes Gothus gene-re: Gallici præfectus exercitus. Quia aſcito ſibi Eugenio quodam franco ge-nere: nec Chriſtiano: ad Imperium aſpirabat. Et iam ingenti manu alpes occu-parent. Contra hos Theodoſius non ſine diuina ope pugnauit & uicit: præla-to crucis uexillo: etiam aer: puluis: uenti uiſi ſunt pro Chriſtianiſſimo Impe-ratore pugnare. De qua re extant carmina claudiani. Onimiũ dilecte deo cui militat Ether: & coniurati ueniunt Ad claſſica uenti. Cœpit Eugeniũ: & Ar-gobaſtim ad necem compulit. Ornauere illa tempora Hieronymus: Oroſius: Auguſtinus: Ambroſius. Quorum præcibus boni principes haud poterãt pe-rire. Ab Ambroſio etiam Theodoſius reuertens a cæde Theſſalonicenſi: ubi ob ſeditionem motam: multa ciuium milia interfeceraт: ut ſanguinarius a tem-plo Chriſti eiectus religioſiſſime ignominiam tulit. Moritur Mediolani æta-tis anno.l. Imperii.xi. Relictis Arcadio: honorio: ac galla placidia liberis. Sed eius corpus Conſtantinopolim tranſlatũ eſt. Erant tunc filii adoleſcẽtes neq; imperio gubernando adhuc idonei: proinde pater tres amiciſſimos reliquit: ut Imperii curam haberent. Rufinus orientẽ Stilicon occidentem: Gildo Aphri-cam: ſed ut aſſolet cupido regnandi multos mortales fatigatũ omnes rẽ ad ſe trahere cupientes causa fuerunt ut Imperium Romanum inclinari cæperit & urbs a Gothis capta ſit & fœdata. Verũ utriq; in alteros arma uertẽtes oẽs demum mala morte conſumpti ſunt. Duo iam grandiores regnabant quum

Mors ualentiniani

Firmus tirã. Theodoſius

Mors ualentis

Gratiauus

Theodoſii geſta

Valẽtinian[9]

Argobaſtes

Eugenius

Vexilli cru. Vẽti puguãt

Claudia

Hieronimu

Oroſius

Auguſti.

Ambro.

Mors theo.

Rufinus

Stilico

Gildo

Theodoſius iunior

Arcadius Conſtantinopoli moritᷣ cui ſucceſſit filius Theodoſius iunior. Ro
mæ erat Honorius: habuit inde non minorē laborem contra ſuos ꝓditores

Cōſtantius comes

duces quā contra hoſtes Barbaros. Poſtremo per conſtātium comitem uirū

Placidia

ſtrenuum oēs ſuperauit. Cui quia ex omnibus fidum inuenerat: Placidiam ſo

Valentianꝰ iuni.

rorem matrimonio collocauit. Ex qua Valentinianus iunior natus eſt. Hono
rius uero Romæ deceſſit poſtquam imperaſſet annos.xxxii.nulla relicta pro
le. Theodoſius iunior accepto de patrui Honorii morte: & Vādalos Aphricā
& hunnos Pannoniam occupare: multoſq; qui ad occupandū Imperiū aſpi-

Eudochiā

rabant: Valentinianumᷣ. Cui iam Eudochiam filiā matrimonio collocarat: cū

Valentinius ter.

Placidia matre ad occidentis tuendū Imperiū mittit. Ipſe poſtmodū moritur.
At Flauius Valentinianus iunior ac tertius eius nominis: Imperator: inito oc
cidētis Imperio: pacē cū Genſerico uandalorum Rege conſtituit. Cætris ſpa
tiis Aphrica inter utrunq; diuiſa. Quo tempore res cunctæ in prolapſu erant.

Attila
Aeciꝰ patri.
Campi cata lauci

Attilam Hunnorum regem ex Pannonia in res Romanas excidio properan
tē: Aetius patritius egregius in arte militari in campis Catalaunicis nobili cla
de repſſit. Sed poſtmodū Aetius in ſuſpitionem affectati Imperii ueniēs: Va
lentiniani iuſſu interfectus eſt: Cū quo oīs ſpes Romanæ militiæ corruit. Atti
la Aecii morte audita cuius uirtutē reformidabat cum magno exercitu in Ita
liam uenit. Tunc Ciſalpinia Gallia et proximis locis ad maris paludes frequē

Vene. ortus

ter migratum eſt. Vnde ortum habuere Venetiæ. Attilæ ad Minciū ſedenti
adfuit cum duobus conſulibus Romanis Leo Pontifex: cuius aſpectu ſancti
tate uenerando & ſermone placatus: unde uenerat retro abiit. Vbi non diu ſu

Maximus

peruixit: Romæ Valētinianus odio omnibus erat ob mortē Aecij opera Ma
ximi patritii qui ut Eudoxia Imperatrice potiretur interfectus eſt. Is adamata

Eudoxia
Genſericus

potitus Imperatoris nomen ſibi uendicauit. Sed Eudoxia in ultionem mariti
Gēſericum uandalorum Regem promiſſo de ſe matrimonio Romam clā ac

Vrſus

cerſit. Ille nihil ſegnius cum ingenti manu aduolat: tunc Maximus a quodā
Vrſo forti uiro obtruncatur. Creditum Eudoxiam poſſe placari: & rurſus Leo

Rōa capta

Pontifex Gēſerico ex Aphrica ad littus uenienti obuiam exiit: ſed nihil profe-
cit: capta Roma eſt & per.xiiii.dies cunctis rebus ſpoliata: nobilitas fugata: in
Aphricam cum uxore & ꝑda onuſtus redit. Erant Eudoxiæ duæ ex Valenti-

Honorificꝰ
Olibius
Martianus
Leo primus

niano filiæ placidia & Eudocia quarū Rex Gēſericus alteram Honorifico fi
lio locauit: Alterā placidiam Olibio q poſtea Imperator fuit. Geſta ſunt hæc
anno ſalutis.cccclii. Martiano tunc apud Conſtantinopolim regnante: & Leo
ne primo Romæ ſedente. Ciues per hæc: qui in montibus latuerāt urbē uan
dalico furore leuatam repetunt. Senatores in tanta Imperii calamitate: unos
poſt alios Imperatores eligunt: nomine tantū quando pene oēs prouincias

varia electio imp.

amiſerint & arma barbarorum ubiq; ꝑualebāt. Multiplex & uaria Imperato-
rum electio facta eſt: ut breui tempeſtatis curriculo ad occiduum Imperium
nouem unus poſt alium creati ſunt. Auitus: Maioranus: Seuerianus: Anthe-

Natura ueges

mius Richimer: Olymbrius: Glicerius: Nepos Auguſtulus. Viſa eſt natura
perinde ac ueges uino prætioſo exhauſta: nil niſi fæculentum reddere: Gothis
inde Italiam tenentibus: inde Longobardis nihil Romani uigoris uiſum ſup
eſſe. Vacauit in occidente Imperium annos fere.cccxxx.uſq; ad Carolum ma

gnum de quo & eius ſucceſſoribus diximus:ſimiliter in græcia pauci qui uir tutē & annorum uigorem uiſi ſunt retinuiſſe. Nam Martianus qui Conſtan tinopoli in Imperio Theodoſio iuniori ſucceſſit:nihil memoria dignum fecit: Sic eius per ordinē ſucceſſores Leo & Leo ſecūdus. & Zeno:ſaricus & Ana ſtaſius & Iuſtinus genere thrax ex humili ſane loco. Vſq; ad Iuſtinianum Iu ſtini ex ſorore nepotem qui imperauit annos.xxxix. Cui domi & foris gloria ingens uulgata eſt:ob leges in Epitomen redactas. Perſis pacatis: Aphricam a Vandalis:Italiam a Gothis liberauit. Et in Delmatia:urbe Salona per Mū dum ducem recæpta: pro quibus nobile ſophiæ templum Conſtantinopoli extruxit. Habuit Beliſarium in rebus cunctis magnum ducem. Hic Perſas in oriente uicit: Vādalos in Aphrica ducto in triumphum Gliſmere: Gothos in Italia:capto Rege Victige:cum Totila rege multis magnisq; præliis congreſ ſus eſt. Romam deſolatā:mœnibus:& portis inſtaurauit paucis diebus:& cla ues ad Iuſtinianum miſit. Totilam quoq; iterum reuertentem magna ui repu lit. Cæterum quum impar uiribus eſſet:nec fortuna quæ fuerat abinitio reſpō debat:per Antoninam uxorem quā pmiſerat Conſtantinopolim a Iuſtiniano: miſſionem impetrauit. In cuius locū miſus eſt Narſes. Poſtremū ut ſolet ma gnis meritis euenire ingratitudo:Iuſtiniani iuſſu:ſiue odio: ſiue ueteris belli ſuſpitione:effoſſis oculis mendicabat. Quæ res immortalem infamiam Iuſti niano peperit. Succeſſit Iuſtiniano Iuſtinus minor ex filia nepos: auarus & pelegianæ aſſertor hæreſeos:cui Tiberius nam contrarius homo abeo adopta tus:liberalis ſucceſſit. Is Iuſtini longa auaritia theſauros coactos & Narſetis magnū auri pōdus in puteo detectū:paupibus dedit. Inde Mauritius ex hu mili notario comes excubitorū:& ex comite Cæſar:deinde Auguſtus factus: diuo Gregorio aduerſus: tandē ob eius auaritiā A phoca Cēturiōe captus:de inde ſecuri percuſſus eſt. Ipſe Phocas ab exercitu Imperator ſalutatus eſt. Qui & ipſe interfectus eſt ac Heracleus eſt factus Imperator. Hic triūphū pclariſſimum egit ex uictoria quā habuit de Cogroe Rege perſarum:qui tē pore Phocæ dominicam crucē direptis Hieroſolymis abſtulerat. Quo tem pore ſaraceni duce Mahumette caput extulere. Perit hic intercutis morbo an no Imperii.xxxii. Hic fuit filius Heraclonæ qui illud fœliciſſimū a fortuna cō ſequutus eſt:q; ſextam progeniem regnantem habuerit:quod nulli Cæſarum accidit. Succeſſit Heracleo Conſtantinus iunior:ſed hic dolo Nouercæ men ſe quarto ſublatus eſt. Sed Nouerca cum filio Heraclona conſpiratione ſena tus pulſa de hinc cōſtās q Romam ſub ſpetie uidendi expilauit. Ablatis inter cætera Pāthei tegulis Aeneis atq; Naui impoſitis Siciliā abiit:ubi in Balneo a ſuis trucidatur. Quum in principatu uixiſſet ann.xxvii. Cui filius Conſtan tinus quartus ſucceſſit. Hic ſextum ſynodum Conſtātinopoli celebrauit: ubi utraq; cōuenit eccleſia. Eſtq; græcis ſacerdotibus cōceſſum ut uxorē ducant. Hic duos fratres adoleſcētes naribus inciſis dehoneſtauit:ne ad Imperiū aſpi rarent. Huius ēt tempore regina perſarum noīe Cæſarea clam uiro uenit Con ſtantinopolim ut Chriſtiana fieret. Atq; poſtea uirum cum mult's Perſarum milibus idē facere induxit. Huic Iuſtinus quartus filius ſucceſſit ultimus ex ſtirpe Heraclei: Hic a fide aberrans incidit in magnam perturbationē Leontii

Martianus

Leo

zeno

Anaſtaſius

Iuſtinus

Iuſtinianus

Sophiæ templum

Beliſarius

Antonina

Narſes

Ingratitudo

Iuſtinus

Tiberius

Theſauri

phocas

Heracleus

Triū. de cru.

Mahumet⁹

Conſtātinus

Conſtans

Conſtātinus

ſexta ſinod⁹

Nares inciſæ

Cæſarea regina

Vltimus ex heracleis.

patricij & Galinici Patriarchæ coniuratione e regno deiectus eſt. Sed auxilio
Bulgarorũ reſtitutus de inimicis ſuppliciũ ſumpſit. A Cõſtãtino Põtifice ma
Proſtratꝰ humi. ximo ueniam proſtratus humi petiit. Cæterum bello a Philippo quem in pon
tum relegauerat ſuperatus una cum filio Tiberio periit. Regnauerunt poſt
paruo tempore & ſine gloria Tiberius tertius cognomẽto Abſimarus & Phi
Abſimarus Bardanicus lippicus cognomento Bardanicus: qui ob imagines a Pontifice ſacris interdi
ctus & ab Imperio eiectus eſt. Cui ſucceſſit Anaſtaſius ſecundus cognomen
Anaſtaſius to Anthemius: qui Pontificum Romanorum decreta probauit. Ingentẽ claſ
Theodoſius ſem contra ſarracenos inſtruxit. Sed præfecti contra dominum uires uerten
res: Theodoſium ignobilem quẽdam Conſtantinopolitanum Imperatorem
ſalutant: Anthemius ſe religioni addixit. Verum haud diſſimilem finẽ Theo
Leõ terius doſius ſortitus: a Leone prælio uictus uitã in Cænobio monachorũ egit. Leo.
iii. imperauit annos. xxiiii. omnes imagines ſanctorum iuſſit comburi. Stepha
Imagines num Pontificem minime conſencientem capi atq; necari iuſſit. Quæ res fe
Gregorius. 2 priuauit imperio cit ut ſucceſſor Gregorius ſecundus Romæ concilio celebraro ſacris interdi
xit: & Imperio priuauit. Eam ob rem tota Italia ab eo deſciuit. Et iam de altero
Carolus magnus Imperatore in occidente creãdo cogitatum eſt. Quod in Carolum magnum
deuenit ut diximus in regum Gallorum ſerie. Succeſſit Leoni filius Conſtan
Conſtantinus. v. tinus quintus: qui hiſdem moribus uixit. Præmonſtrauit ſignum huius: in ba
btiſmo uentris ſolutione commaculato. qui quum regnaſſet. xxxv. ann. periit
Leo quartꝰ Elephantiæ morbo. Succeſſit patri Leo quartus eadem inſignitus impietate:
Conſtantinus. vi. ſed ann. vi. deceſſit: relicto filio Conſtantino ſexto. Quem ex Irene Athenien
ſe coniuge habuit muliere ſapientiſſima. Sed a filio expulſa deinde ciuium fa
Irene uore reſtituta: ille in carcere perit. Sed Irene expulſa Nicephorus Patritius re
Nicephorus gnauit. Hic pro maximo negocio habuit cum Carolo magno pacem & con
cordiam ſancire. In qua expreſſum eſt: ut Veneti nullius Imperio ſubeſſent:
Stauracius ſed ſuis legibus uterentur. Stauracium filium Imperii conſortem fecit. Cum
Bulgaris in ſuperiori Moeſia congreſſus occubuit. Filius non multo poſt a
Michael Michaele Nicephori genero pellitur. Qui & ipſe Biennio poſt coniurationẽ
Leo armeniacus Leonis Armeniaci captus & in inſula poſitus: ubi monachũ egit. At Leo Ar
meniacus Pardi patritii filius qui exercitui præerat oriẽtis: quod uideretur in
rebus Imperii agendis idoneus: a populo Imperator creatus Cruminum Bul
garorum Regẽ Andrianopoli potitum & in Conſtantinopoli armato exerci
tu uenientem: eruptione facta circa mœnia interfecit. Quæ res aliquandiu
orientis ſtatum pacauit. Verum ipſe prolapſus in omne crudelitatis genus in
terfectus eſt a Michaele Traulo: qui erat e phrygia ſuperiori oriundus. Vir
ingenio prauo & malo: & ingraro periit dyſenteria. Eius filius Theophilus ſi
michael traulus ue ut quidam ſcribunt: Theodoſius ſucceſſit. Hic antea & poſtea ſociis Ve
netis cum ſarracenis multa bella nõ fœliciter geſſit. Poſtremo ex pugna Cro
Theophilus toniate: re male geſta: domum reuerſus ex dolore animi deceſſit. Supreſtite fi
Michael lio Michaele: Bonus tamen eſt habitus Princeps. Michael cum matre Theo
dora multos annos imperauit. Hic legatos miſit Romam ſalutatum Pontifi
Ingẽs calix cem Nicolaum primum: & Apoſtolorum baſilicas: & miſit donatum ingen
tis ponderis aureum calicem. Baſilicum Macedonem uirum ſtrenuum con

ſortem Imperii ſibi fecit. Sed ut eſt impatiens omnis regni ſocietas: ab eo in/terfectus eſt. Sic huic fortuna ut regnaret: undecim annos conceſſit. Sed de/ceſſit morbo: duobus ſuperſtitibus liberis: Leone & Alexandro. Sed Leone quinto: poſt multas cum ſarracenis male res geſtas: decedente Alexander fra/ter ad Imperium relictus eſt. Cui filium ei Conſtãtinum commendauit. Cæ/terum Alexander per omne tempus deſidia inſignis: poſtremo ſanguine e na/ribus erumpente moritur: dimiſſa Imperii ſucceſſione Conſtantino fratris fi/lio. Igitur hic Conſtantinus ſeptimus tenens per plures annos adminiſtratio/nem: aſciuit ſibi Imperii ſocium Romanum Lacapenum: cuius filiam Hele/nam in matrimonium duxerat. Sed orta diſcordia in exilium miſit. Ubi diem obiit. Cuius filius & nepotes conſumpti ſunt. Ipſe quoq; decedẽs reliquit hæ/redem filium Romanum. Cui antea uxorem dederat filiam regis Galliæ. Sed hic omnium ignauiſſimus uino deditus & ocio & crudelitati matre Helena expulſa: ſorores in Cœnobio relegauit: ſed illæ impudicitiæ ſe dederũt. Mater in ærumnis decedens filium diris Imprecationibus execrata eſt. Quo tempo/re Chameda turchus Aſiam uaſtabat. Contra quem miſſus eſt Nicephorus Phocas: at Romanus periit ut multi putant ueneno: Conſtantino & Baſilio filiis ſuperſtitibus paruulis Imperii hæredibus: cum matre Theophania. Quæ quum paraſſet inſidias Nicephoro Phocæ redeunti cum uictoria ex hoſtibus querenti apud populum de periculo mulctata eſt exilio. Mox Ni/cephorus fauore populi Imperator factus eſt. Multa hic bella geſſit cum ſar/racenis: qui uexabant Calabriam: ſed haud unquam potuit habere uicto/riam. Poſtremo in palatio: Ioannis Zimiſces cõiuratione interfectus eſt. Ioã/nes Zimiſces regnauit una cũ Baſilio & Conſtantino pueris Romani ut di/xi filiis: quorũ ſororẽ in matrimoniũ duxerat. Hic cũ barbaris diuerſa bella geſſit. Unũ glorioſiſſimũ contra Roxolanos: qui omnem fere Bulgariã occu/pauerant. Itaq; eorũ ducem Sphendoſlaum qui etiam turchos ſecum habe/bat: interfecit cum toto exercitu. Trophea in templum Conſtantinopolim re/tulit. Et in nummis ſeruatoris imaginẽ percuſſit: hac inſcriptione Ieſus Chri/ſtus Rex regum. Cæterum poſt Ioannem Baſilius & Conſtantinus regnarũt pene annos. liii. fuerunt tempore Othonis ſecundi: quem bello in Apulia ſu/perarunt: atq; turpiter fugere coegerunt. Baſilius qui rem ſolus annos. l. rexe/rat Bardam unum ex ſuis ducibus rebellantem: ac in poteſtatem redactum exoculauit. Bulgaros quottidie tumultuantes uariis cladibus affecit. xv. mili/bus ex eis captis oculos effodit: uno incolumi tantum relicto: qui eos perdu/ceret ad Samuelem eorum ducem: qui fœdo ſpectaculo commotus ex animi dolore periit. Conſtantinus poſt mortem Baſilii tres annos rexit: ignauiæ de/ditus nihil operoſius egit. Vitam ſine gloria reliquit ſuperſtitibus tribus filia/bus: Eudochia: Theodora: & Zoæ. Quam Romano Argyropolo locauit. Qui illi ſucceſſit: Sed quinq; poſt annos Michaelis paphlagonis dolo inter/fectus eſt. Et Michael Zoem ſibi in uxorem accepit. Sed hic moribus lenis & probus habitus nihil præter hoc parricidium: fecit quod crimini detur: poſt ſeptem annos moritur. Et Michael Calaphates conſanguineus Imperiũ accepit hac conditione ut Zoen præferret in omnibus: quod minime obſer/

Leo
Alexan/

Conſtãtinus vii.
Roma. laca penus

Romanus

Chameda turchus

Nicephorus

Io. zimiſces

Victoria

Baſilius
Conſtãtinus

Barda
Exoculat

Conſtãtinus
Eudochia
Theodora
zoe
Argiropolus
Mic. paphla gon
Mich. cala phates

uans a populo captus atq; exoculatus in exilium mittitur. Et Zoe in admi-
niſtrationem reſtituitur:aſcita ſibi Theodora ſorore. Datus eſt Zoe tertio cō
Conſtātinus iūx nobiliſ pro ſapia Conſtantinus monachus uir alioquin liberalis: clemens:
templa & cœnobia inſtituit pro pauperibus. Demū ambo eodem fere tēpore
interiere. Poſt hos Theodora ſoror imperauit ann. duos cōſentiente ſenatu.
Theodora Michael Sed poſt eius mortem Michael ſuffectus:ſed inutilis uiſus a ſenatu deiectus
Iacius eſt:& Iacius Comnenus Imperator creatus eſt. Qui & bello fortior & mēte
religioſior: & corpore caſtior fuit Paulo añ obitū monachi habitū ſuſpſit, Cui
Conſtātinus ducas Cōſtātinus cognomēto ducas ſuffectus ē Andronici ducas filius. Hic ex Eu
docia uxore tris mares accepit: Michaelē: Andronicū:& Cōſtātinū. Femīas
totidē: Annā: Theodorā:& Zoen. Moriēſq; uxor Eudocia cū filiis paruis Im
perium rexit. Verum quū turci multis in locis Imperiū infeſtarent: Senatores
Romanus Eudociæ maritū dedere uirū ſtrenuū noīe Romanū Diogenis filiū. Hic ui
ctoria contra turcas potitus:& pupillis uiſus eſt iniuriā facere a ſenatu capit':
& oculis priuatus in exilio deceſſit in inſula Co. ubi ab Eudoxia tumulatus
Mich. parapina. eſt. Cui Michael parapinaceus Conſtantini ducas filius ſubrogatus eſt. Sed
Nice. botonia. Michael podagra inutilis deiectus eſt. Et Nicephorus Botonitates Impera-
tor electus. Qui a Nicephoro Phoca originē ducebat. Sed Michael ad Pon
tificem Romanum Gregoriū. vii. confugit cuius adhortatione: Rogerius Si
ciliæ rex claſſe parata domū reducere cupiēs: a Dominico Syluio duce Vene
tiarum qui Nicephoro fauebat repellitur. Sed interim Nicephorus a duce
copiarum ab Alexio comneno deceptus capitur: atq; coactus eſt monachum
Alexius agere. Habuit Alexius continuo fortunā ſecundā. Fuit Iſacii Comneni Im-
peratoris filius. Habuit uictoriā contra Robertum claſſe Dalmatiæ fines ua
Victoriæ alexii ſtrem. Zacham turchum qui circa Cyprum multa occuparat loca fugauit.
Tartaros perdomuit. Hieroſolymitanam expeditionem & ſi ab initio impe-
diuerit: tamen cum Boemundo Guiſguardi filio compoſuit. Domum pro
Muſæum pauperibus: pro orphanis extruxit: Muſæumq; pro lrarum ſtudioſis. Omni
no uir laudatiſſimus periit morbo quum regnaſſet annos. xxxix. Caloiannes
eius filius rem ſuſcepit. Tenuitq; annos. xxiiii. tempore Lotharii Imperatoris
Caloiannes Germani ad quem legatos miſerat congratulatum. Habuit præclaras uicto-
rias in oriente. Poſtremum quū eſſet in uenatione: ſagita uenenata q̄ in aprū
Mors Caloiani Manuel neſcio quis direxerat: Paulum Tactus nullis p̄ualētibus remediis periit. Suc
ceſſit Manuel eius filius ut nōnulli putāt: quidā exiſtimarunt fuiſſe ignobilē:
ſed ab uxore Alexii contra uoluntatem ſenatus in coniugem acceptū. Vir
tū fuit audax:& facinoroſus. Conradum Imperatorem illac tranſeuntē in ex
peditionē Hieroſolymitanam ſimulans ſe daturū pro itinere comeatū: Gy-
Gipſum pro fari. pſum farinæ admixtum dedit. In Venetos Stephanum Pannoniæ regem ex-
citauit. Eorumq; legatū Henricum dandolū liberius locutū contra ius gen-
Henricus dādo tium luminibus orbauit. Alexandro. iii. Pontifici premiſit expugnaturū Fe-
derici ænobarbi exercitū: ſi utriuſq; Imperii inſigniret priuilegiis. Sed Ponti-
fex conditionem renuit. Alexium filium cui Philippi Gallorū regis filiam de-
Alexius Andronicus ſponderat in Andronici Comnei tutelam moriens reliquit. Sed hic mala re-
gnādi cupidine uexatus puerū ſubſtulit. Populus & ſenatus pueri innocētis

pietate cõmotus Imperio expulit. Atq; Iſaciũ Angelũ: e gente itẽ cõnea: qui Angeli cognominabant̃: Imperatorẽ ſalutant. Hic Andronicũ in poteſtatem redactũ minutatim excarnificauit. Fuit Iſacius latinorũ amiciſſimus: & pietate ea eſt in ſuũ Alexiũ fratrẽ uſus: ut captum a turcis magno ꝑtio redimeret: a quo poſtea ut igratiſſimo p dolũ captus atq; luminibus priuatus in cuſtodiã cõiectus eſt. Quo tpe Federicus ænobarbus iꝑabat i occidẽte. Alexio igit̃ per parricidiũ Imperiũ adepto. Alexius alter Iſacii fratris filius ætate puer duodecim annorũ: ſed igenio ſenex ad caſtra Chriſtianorũ principũ: q tũc aduerſus ſarracenos dimicabãt cõfugiẽs: cõtra ſui pr̃is ꝓditorẽ: auxiliũ iꝑtrauit: ea cõditione: ut Imperator Cõſtãtinopolitanus Romano ſubiiceret̃ Pontifici. Præterea illatas frãcis Venetiſq; quõdã a Manuele iniurias ſi cærto prætio redimeret. Igit̃ Cõſtãtinopoli p obſidionẽ expugnata Alexius Tyrãnus fugat̃. Iſacius frater ut erat amiſſis oculis: cũ filio reſtituit̃. Puer uero poſt obitũ pr̃is a quodã murzyphlo eius tutore ꝑdit̃. Sed hic ſceleratus Imperio occupato: Paulo poſt ab eiſdẽ auxiliãtibus Gallis fugat̃ & ipſe. Atq; hoc mõ res Imperii deinde ad Gallos trãſlata eſt. Quorũ primus Balduinus Flãdrẽſis comes natiõe Gallus Imperator creat̃: ſucceſſoreſq; habuit itẽ ex latinis: annos ꝑpe. lx. hic Bõifaciũ Mõferratẽſem regẽ Theſſaliæ fecit. Hortaturq; uti cretã ei dono quondã ab Iſacio datã: Venetis uendat. Paulũ Maurocenũ patritiũ Venetũ Patriarchã Cõſtãtinopolitanũ creatũ: Romano tũc primũ ſubiecit Põtifici. Quo tpe Balduinus morit̃: & Græci Theodorũ Laſcarẽ Imperatorem Andrianopoli creãt. Sed Balduino Petrus Antiſiodorẽſis cões Gallicus ſufficit̃. Sed is a Theodoro in Theſſalia ſimulata pace comiter imitatus in cõuiuio obtrũcat̃. Sed a nr̃is Robertus itẽ antiſiodorẽſis eius filius ſucceſſit: mox eius filius Balduinus admodũ puer: cui nõdũ ꝑ ætatẽ idoneo dedere Ioannẽ Brennũ regẽ Hieroſolymitanũ ſocerũ coadiutorẽ: qui Imperio titulo tenus geſſit. Idq; Ioãne extincto ipſe ſolus geſſit pariterq; amiſit. Quibus unis poſt aliis rebus male geſtis: rurſus græci Impiũ recuperarũt. Et Michael Paleologus Imperator ſalutatus eſt. Anno a prio Balduino circiter ſexageſimo. Salutis uero. M.cclx. Secuta eſt ĩde nõ melior hoꝝ ſeries ex duabus familiis Laſcaroꝝ & Palealogoꝝ: Theodorus laſcaris & Ioãnes Bataza: q apud zacynthũ Imperii titulũ extra patriã ann. xxxiii. tenuit. Huic filius Theodorus laſcaris noĩe aui mr̃ni refcrẽs: quẽ Ioãnes moriẽs Michaeli Paleologo cõmẽdauit. Sed hic expulſis latinis pupilloq; luminibus orbato & in carcerẽ cõiecto Imperiũ p nefas ſibi uẽdicauit. q; poſteris uſq; ad ultimũ Cõſtãtinũ & octauũ: p manus tradidit an. M.cccclii. qui ultimus imperauit & in ea Cõſtãtinopolis clade interfectus & Mahumetus turchorum Imperator urbe & Imperio potitus eſt. Res nobis memoranda non fine lachrymis. Ecce Inclyte Princeps: habes uelut typũ añ oculos oĩum hoꝝ principũ breuiter annotatas uitas. Quas ꝑfecto quũ lego: Thragedias ſane uideor ſpectare. Tãta utriq; iam alteros crudelitate uſi cã regnãdi: tãto urbiũ excidio: quid iſti putabant̃ niſi q auerſi a Dei maieſtate: nihil ꝑter ſe ipſos oculis gerebãt: heu ꝑnæ in terras aiæ qd aliud in aĩo uoluebãt: q ſcelus: rapinas: cædẽ: ſtrãgulatus: uenena: inſidias: ſtupra: ut nõ mirũ eſt ſi ira Dei Imperiũ illud in manus turchoꝝ deuoluerit.

Iſacius angelus
Alexius. Ingratitudo
Federicus ænob.
Alexi9 puer
Murziphus
Galli Imperium
Balduinus. Rex theſſa.
Theo. laſca. Petr9 antiſi. Robertus antiſi.
Jo. brennus
Micha. paleolo.
Octauus conſta.
F.SF.
Græcia uãl. Oẽs ptãs.

Crudeles principes & ſcelerati nõ humanitatẽ:nõ in rebus clementiã:nõ pie-
tatẽ:nõ fidẽ Chriſti tenebãt:ſed fidẽ fucatã:ut tot hæreſes: tot deprauata ſing
Græcia uãi. menta:nõ aliũ de huc affluxere q̃ ex uaniſſima græcia putarim. Hos hac rõne
Omnis ptás poſui uelut delinians:ut cognoſcãt oẽs:ꝙ oĩs poteſtas eſt ab ĩmortali deo. Re
cte tu Princeps mi clemẽtiſſime facis: qui oĩa ad diuinã ꝓuidentiã refers. Oĩa
F.SF. ad ſũmũ regẽ. Hinc eſt ꝙ tã aſſiduũ te ſpectamus ĩ quottidianis ꝑcibus: in ſa
cris peragẽdis:in eccleſiis xp̃i ornãdis:in cõſeruãda iuſtitia: in ꝓcurada pace:
cur ita? Quia prudẽtiſſimus es:& mira in tuo ingenio ſapientia lucet: Iccirco
paucos cognoſcimus:q hæc tuæ aĩæ ornamẽta retineãt. Nã ſi uẽtilauerimus
& alios principes:pauci ad æq̃litatẽ tuarũ uirtutũ accedent. Amiſſo in græcia
Sic germa. Imperio:ex Gallia ſublato. Et ĩ Germania poſito:hæc fuit Dei opera. Idem ex
Germanorũ manibus auferet:niſi catholice niſi iuſte:niſi pie regant:niſi hære-
ſim Lutherianam extirpent. Sic accidit græcis ob ĩſanas opiniones cõtra Ro-
Leo quar. p. manã eccleſiam. Nam Leo quartus Romanus Pontifex Carolũ magnũ ob
nobiles aĩ uirtutes & merita erga apoſtolicã ſedẽ Imperatorẽ creauit. Atq; is
Qui in gallia honos in ea familia mãſit annis ꝓpe centũ. Vt diximus. Ii enim fuere qui re-
gnauere in Gallia Carolus magnus:Ludouicus pius:Lotarius:Ludouicus ſe
cundus:Carolus Caluus:Ludouicus Balbus:Carolus Craſſus: Arnulphus.
Arnulpho defuncto:diuiſio Imperii in occidẽte facta eſt. Nã Itali regẽ crea-
runt quẽ Imperatorẽ appellabãt. Galli uero & Germani alterũ uolebãt. Nã
Berengarius poſt Arnulphũ:creauere Ludouicũ eius filiũ:& Itali creauere Berẽgariũ q̃n
dã ducẽ Foroiulienſem gñe Lõgobardũ. Itali ueterẽ gloriã amittere nolebãt.
Ludo. lumi. Galli & Germani retinere uolebãt. Quæ diſcordia durauit uſq; ad Othonẽ
Conradus primũ:ꝙ ſpatiũ fuit pene annorũ. ly. Ludouicus cũ Berẽgario apud Veronã
cõflixit: uictus & captus ac luminibus priuatus eſt. Cui Conradus Auſtriæ
dux ſurrogatus eſt:qui & ipſe defunctus:habuit ſucceſſorẽ Henricũ Otho
nis Saxoniæ ducis filiũ:ipſe Berengarius dũ ea uictoria elatus ab Italis ma-
gnificatus a Pannoniis in Italiã ruentibus magna ſtrage ſuperat᷑. Sed eos ma
Guido gna pecuniæ ſumma exhibita ex italia diſcedere coegit. Et qa Guido dux ſpo
letanus genere & ipſe Longobardus a pleriſq; italorũ Rex appellabat᷑: cõmiſ
Berẽgarius. ſo prælio: uirtute armorum Berengarii interfectus eſt. Ipſe quoq; Berenga-
rius non diu poſt ſuperuixit:cui alter Berengarius ſucceſſit. Sed hic a Rodul
pho Burgundo Rege pulſus eſt ab Italia & ad Pannonios ſeſe recæpit. Ve-
Vgo rum ægre ferebant Itali peregrinum Rodulphum in Italia regnare: Vgo nem
ducẽ arelatenſem in ultionẽ expulſi Berẽgarii euocauere. Venit hic & Ro-
Lotarius dulphũ ex Italia expulit:& Italiã p decenniũ tenuit: Relicto filio Lotario re-
gni ſucceſſore. Qui ſe cõtra Othonẽ Hẽrici filiũ ꝑparabat. Sed Lotario pau
Adalinda Berenga. iii. lo poſt defuncto relicta Adalinda cõiuge: Berengarius ternus primi ex filiane
Adalbertus pos una cũ filio Adlaberto Hẽricũ Bauariæ ducẽ ex Italia pepulit. Adalindã
lotarii quõdã uxorẽ ei reſiſtẽtẽ trãſpadũ captã cuſtodiæ mãdauit. Et qa mul
Agabit᷒ põ. ta tyrãnice agebat:q̃ Põtifex agabitus & Rõani ferre nõ poterãt:othonẽ Hẽri
Otho ci ſaxõis filiũ:trãſalpinorũ regẽ cũ magno exercitu euocauer. Qui bis uictor
utrũq; Berẽ. p̃rem & filiũ ĩ ptãtẽ redegit:redactos: alterũ Cõſtãtinop. miſit:al
terũ ĩ germ.ĩ. ſecũ duxit:prius deiecto e põtificatu Io.& ſuffecto leo. A quo po

ſtea Diadēate dictus eſt. Deceſſit Viēnæ relicto Othōe ſcdo: Quē ex adalida ſuſcepit Cōiuge olim Lotarij Regis: q̄ carcere liberauerat: ac mr̄imonio ſibi iūxerat. Hic tūc adoleſcēs a Ioā. xiij. Rōæ coronatus: Nicephorū Cōſtātino politanū ipe. expulſum reſtituit: eius ſorore Theophāia i mr̄mōiū ducta: hic ſorte apyratis ꝑ ignoto captus: atq; i ſiciliā aductus: ubi cognitus a ſiculis & redēptus: p maxīo negocio habuit ſe ulciſci de bn̄uentāis: q in bello cōtra baſiliū & Cōſtātinū Imp. deſeruerāt. Quā obrē urbē icēdit: corpus ide diui bartholōei apoſtoli aſportatū in iſula Rōæ in eius tēplo collocauit. Vbi & ipſe Paulo poſt obijt: quū iperaſſet an. xvij. ſepultus iatrio Baſilicæ Petri i tumulo ex porphyrite lapide igrediētibus alæua. Otho tertius ſecūdi filius poſt ān. duodecim Romā ꝑfectus a Gregorio. V. Coronā Impij accœpit. Inde i apuliā ad diui Michaelis ædē uoti cā acceſſit. & reuertēs: eodē bn̄uēto corpus. s. Paulini Romā uexit: ac in eadē Bartholōei baſilica locauit. Vbi cōperit Romæ oīa eē turbata a Ioāne Pſeudo pōtifice & Creſcētino cōſule: Gregoriū captū liberauit. Pro qbus meritis ipſe Pōtifex ſtatuit ut deiceps germani eligāt Impatorē. Electi ſunt pſules: Magūtinus: Treuerēſis: & colūniēſis: atq; poſt hos Marchio Brādeburgēſis: Comes palatinus: & dux Saxoniæ: qbus cōponēdæ diſcordiæ cā additus Boemiæ Rex. Sed Otho deceſſit Romæ nō ſine ueneni ſuſpitiōe. relatus tn̄ loculo in germaiā. āno Impij. xix. Tūc germāi nō ex hæreditate pr̄ia: eligūt primū Hēricū bauariæ ducē. q poſt an. xij. a bn̄dicto octauo diadēa ſuſcepit. Cōtra ſarracenos pugnauit: eoſq; capua expulit. ac pubaganū Grecoꝝ ducē: Qui eis bello fauebat: adeo bello inſectatus eſt: ut eū Troia eiecerit: Quā ille in apulia cōdiderat. ubi Hanibalis Caſtra fuerāt. Hic ipauit ānos octo. Tēplū bābergēſe maius excitauit. Cū uxore ſinegūda ppetuo abſtinēdo uixit. Vt nō mirū ſi ambo poſt mortē miraculis ſctitatē cōprobarunt. Subſecutus eſt Conradus natiōe ſueuus. Hic quū cōperiſſet multas Ciuitates in Italia Ciſalpina rebellaſſe: cōfeſtim ꝑperās uēit Mediolanū obſidet: hēbat in aīo oīa ferro uaſtare: Sed abſtitit: admōitus a pſule Coloniēſi: qui diuū Ambroſiū in ſomnijs ſe uidiſſe pdicabat. Accœpit diadēa Romæ a Ioāne Pōtifice. xix. Subſecutus eſt Henricus ſcdus Conradi ſupradicti filius. Fuit hic uir ꝓbus & bellicoſus. Sed q̄to hic ꝓbior tāto eius filius Henricus tertius iprobior. Qui magnope infenſus Pōtificibus: uū ab eis hoſtis ecclīe appellatus & ſacris iterdictus extitit. Ob q̄ cām cū magnis copiis ꝓfectus Romā eſt: & Baſilicas Petri & pauli euertit. Agnetē mr̄em fœminā lōge prudētē eius faciota mīnie ꝓbātē ab adminiſtratiōe rēouit. Illa relictis oibus Romā ſeceſſit. Ibi p aliquot ānos pie uiuēdo morit᷑. Viſitur hodie eius ſepulchrum in æde diui Petri in ſacello diuæ Petronillæ cū elogio uitæ. Henricus expeditionem Hieroſolymitanam impedire conatus eſt. Tandē cū filio in diſcordiam uenit. A quo Leodij obſeſſus in ea animi pturbatiōe perit. Sed eius filius Henricus quartus nō melior pr̄eſuit. Veniens Romā multa hūilitate Imprimis Pōtificē & pr̄es capit: atq; in mōtē Soracte pductos uſq; eo tenuit: quoad oīa petita cōceſſit. Sed hic in germania ſine liberis morit᷑. Sepultus in ciuitate ſpirēſi. Et Lotarius dux ſaxōiæ imparor creatus rē Romæ tumultuātem compreſſit: Rogeriū Apuliā iniuſte poſſidentē Italia expulit. Suffectus

Otho. ii.
Otho capt⁹
Beneuētani
Otho. iii.
Grego. donum.
Electores impe.
Henricus.
pubaganus Troia
Conradus
Ambro.
Henricus. ii.
Henric⁹. iii.
Agnes mater henr.
Hēricus. iiii.
Lotarius.

Cõradus ſecundus

huic Conradus ſecũdus genere ſueuus Bauariæ dux Hẽrici quarti nepos. Imperauit an.xv. Hic cũ Ludouico Gallorũ ac Gicardo Anglorũ regibus expeditionẽ Hieroſolymitanã fruſtra ſumpſit: quũ oẽs re ĩfecta rediernnt: morit̃ añq̃ Diadema ſuſciperet.

Fed ricus pri.

Succeſſit huic Federicus cognomento ænobarbus gñe ſueuus in italiã ueniẽs: Mediolanũ: Dertonẽ: Cremonã pluraq; alia loca q̃ ab eo deſciuiſſent diruit. Inſignit̃ Diademate Ab adriano quarto. Poſt aliquot annos in italiã cõtra Alexandrũ Põtificẽ uenit: ſed Alexander Venetias aufugit: Vbi Venetorꝝ auxilio & quorũdã pricipũ: Alexander uicit. Federicus uenia a Põtifice petita in expeditionẽ Hieroſolymitanã ꝓfectus in amnis trãſitu merſus perit. Anno Imperii.xxxvii.

Henri. quintus

Henricus quintus Federico pr̃i ſucceſſit. Quo tpe. Erat mortuus Guillermus Siciliæ rex ſine hærede: & Tancredus eius nothus filius iã occupauerat. Clemẽs tertius hoc nõ paſſus: Hẽrico cõceſſit: uti cõſtãtiã Rogeri filiã uirginẽ & iã Deo dicatã iã grandeuã in matrimoniũ cũ dote regni duceret.

Tancredus
Constantia

Hic ualido exercitu munitus regno illũ expulit: Neapolim capit. Eius duas filias uirgines occidit. Verum nec ipſe lõgo tpe his lætus Meſſanæ ægrotans morit̃.

Federi ſecundus

Reliquit filium Federicũ quẽ ex cõſtantia habuit ſub tutela Philippi fratris: quẽ Germani Imperatorẽ legerunt. Sed innocẽtius tertius Othonẽ ſaxoniæ ducẽ ei ꝓtulit q̃ res fecit ut ad arma deuentũ ſit.

Otho quartus
Philippus

Otho Ioãnis Anglorũ auxilio fretus: Philippus Galli copiis inſtructus cõflixere. Sed Philippus uicit. Qui poſt annũ nonũ q̃ cæpiſſet imperare a comite palatino interficit̃. Sic Otho quartus Saxomiæ dux de ſnia Germanorꝝ Imperator ſalutatus eſt. Et ab innocẽtio tertio Diadema ſumpſit. Verꝝ quũ cõperiſſet eccleſiaſticas ciuitates eum uelle occupare & Federicũ puerꝝ e regno deiicere Põtifex mutatus ſacris iterdixit: De iperio p ſniam deiicit. Et Federicum puerꝝ cõſtãtiæ filium imperio ſuffecit. Ille e Sicilia abiẽs in Germaniã a rege Gallorꝝ fugatus domũ in Saxoniã ſe recepit.

Mors othonis quartus

Ibi Paulo poſt obiit. quũ imperaſſet annos q̃ttuor. Et Federicus ſecundus Henrici quinti filius iuſſu Põtificis apud Aquiſgranũ Diademate ĩſignitus eſt. Sed hic poſtq̃ mortua eſt mater cõſtãtia q̃ filiũ in afficio cõtinebat: uelut ruptis habenis oĩ potẽtia q̃ potuit Põtifices uexauit. Honorium.iii. Gregoriũ.ix. innocẽtiũ.iiii.

priuatus ip.

a qbus ſacris iterdictus: Et imperio per ſnias deiectus eſt.

Dua' factiones
Guelph
Gibel

Tunc italia in duas abiit partes Gelphas & Gibellinas. Quæ factiones: tunc primum in ætruria initium cæpere: a duobus Theutonicis ducibus quorꝝ unus Guelph: aliter Gibel appellabat̃. Ii qui Põtificibus fauebãt guelphi dicebant̃. Qui uero imperatoris ſequebant̃ partes Gibellini appellati ſunt.

Demo. commentum

Sed ꝓfecto demonis aſtutia cõmentũ reptum: ut hoium mẽtes magis inſanire cogãt. Ipſe ſuos Gibellinos ubiq; fouebat: alteros acerrime inſectabat̃. Contra Pontifices alteros diris execrationibus inurebant. Sic perpetua exhorta peſtis eſt. Iccirco plurimum Piſanis fauit: auxilioq; affuit: ad bella contra Genuenſes.

Cardinales depræſſi

Quo tempore Piſani iuſſu Federici: nonnullos cardinales a Gregorio ad concilium Lateranenſe uocatos mari deuectos apud maloram inſulam Piſani portus depreſſerunt. Ipſe Federicus Parmam fruſtra multos annos obſedit. Vbi loco caſtrorũ.

Victoria

Victoriã condidit: & nũmos uictorinos percuſſit. Sed tandẽ ꝓlio inde pulſus Panormũ ſe recepit. Habuit Manfredũ filiũ ex concubina. Vxo

rem uero legitimã duxit filiam Ioannis Brenni regis olim Hieroſolymitani
Brennus
ex qua perpetuus ei & ſuis poſteris illius regni remanſit titulus: ex qua filiũ
Conradum ſuſcepit. Ex conſtantia aũt altera uxore Aragonum regis filia ha
Conradus
buit Henricũ. Q uẽ antea quũ patri inſidias ſtruxiſſet: cuſtodiæ iuſſit tradi.
Henricus
Moriens Conradũ Imperii hæredẽ dimiſit. At Siciliæ regẽ Manfredũ eẽ uo
luit. Imperauit annos. xxxii. Poſt mortẽ Federici tanta inter Germanos in eli
gendo Imperatore orta eſt diſcordia: ut per. xviii. annos: nullus legitime regna
uerit. Conradus tñ Federici filius multum & ipſe Italiã uexauit. Neapolim
Diſcordia
capuãq; expugnauit: ac diripuit. Aquinũ incendit. Poſtremum a Manfredo
fratre potionatus deceſſit: relicto Conradino filio: qui poſt Manfredũ interfe
Cõradinus
ctum: contra Guelphos in Italiã eſt accitus: ac cũ maximo exercitu Romã
ingreſſus habuit obuiũ Henricũ regis Caſtellæ fratrẽ urbis tunc ſenatorẽ.
Cum oĩ nobilitate exceptus pro dignitate Imperatoria. Q ui Paulo poſt Ro
Caro. rex ſic
mæ relicto Guidone Feretrano: ad bellũ contra Carolũ regẽ *Siciliæ* pfectus
conradini
eſt. Sed apud Beneuentũ ſuperatus in Auſtriã aufugit ignotus: ubi poſtea in
mors
terfectus eſt. Huic ſuffectus eſt Rodulphus ex comitibus Alburgenſibus:
Rodulphus imp.
Imperator electus eſt A germanis in cõcilio Lugduni a Gregorio. x. celebrato:
Sub hoc Imperatore Luca & Florẽtia in libertatẽ ſe erexere. Vicarius eius. n.
Florẽ. liber tas
qui in ætruria erat apud miniatẽ oppidũ Piſas rebelles & imperatã pecuniã
dare recuſantes: ui expugnauit. Lucenſes. xii. milibus aureorũ numũ: & Flo
retini ſex milibus ſe redimere. Imperauit hic an. fere. xix. Succeſſit Ataulphus
Ataulphus
quẽ poſt annos. vi. q̃ imperare cœperat: Albertus Rhodulphi Cæſaris filius
. imp.
Auſtriæ dux in agro ſpirenſi: plio uictũ interfecit: Q uẽ Bonifacius. viii. Dia
Albertus au ſtriæ
demate prius ſæpe negato non ſolũ redimiuit: ſed Philippo Francorũ regno
per ſniam deiecto ſuccedere iuſſit. interficitur tandẽ a Ioanne fratris filio in
Rheni trãſitu: Q uũ imperaſſet annos. x. Subſecutus eſt Renricus. vi. Luce
Henri. vi.
burgenſis: Romæ iuſſu clemẽtis Pontificis abſentis: a tribus Cardinalibus
Diadema ſuſcepit: ubi oĩs Romana nobilitas interfuit: pter Vrſinos: qui locis
munitis armatos ſe cõtinebãt: ad quos multi ciues cõfluebant: ne iperatã pe
cuniã ſoluerẽt. Res nõ ſine cæde trãſiuiſſet: niſi confeſtim adfuiſſet cũ exer
citu Ioãnes frater Roberti regis. Sed re cõpoſita Imperator in ætruriã con
tra Florẽtinos uenit. Ad quos ſcripſerat: ſe cũ magno exercitu in Italiã peruẽ
turũ: pinde parẽt hoſpicia intra urbẽ: & Aretinos obſidione ſoluãt: qui quũ
minime obtẽperarẽt multis incõmodis & obſidiõe ab eo affecti ſunt. Q uo
tpe Dãtes poeta cũ aliis Gibellinis extra Florẽtinã rẽp. eiectus eſt: Sed Impe
Dãtes poeta
rator oĩa infeliciter egit. Apud Bonconuẽtũ morbo interiit. Et ut multi putãt
ueneno opa Roberti regis Neapolitani. Q uẽ ipſe q, Romanos & Vrſinos
Mors henri ci. vi.
iuuerit tanq̃ maieſtatis reũ: regno p ſniam priuauit. Succeſſit Ludouicus co
Ludo. baua imp.
gnomẽto Bauarius q, ex Bauariæ ducibus eẽt. In Italiã bis uenit ſe Impera
ratorẽ appellabat: ſine Pontificis cõſenſu. Coronã ferreã Mediolani accepit
a Guidone Petramala pſule aretino: deinde Romæ aureã a Stephano Co
lum na: apud lateranum clero & populo Romano conſentiente. Q ua re a
Ioanne. xxii. Et a benedicto. xii. & Clemente ſexto Pontificibus interdi
ctus eſt ſacris: Et ſic in omnibus locis Imperio ſubiectis poſiti ſunt Vicarii
Vicarii apo.

Vicarii ipe.

Vicarii apoſtolici tanquam uacãte imperio. At ille contra in locis pontificali bus ſuo nomine uicarios poſuit. Vt Ioannẽ Vicourbanũ præfecit Viterbio Galeottum Malateſtam & fratres Arimino: Piſauro: Phano. Antonium Fe e tranum Vrbino: Nelphum: & Galaſſium fratres Gallio: Gentilem Varaneũ Camerino. Vnde maiori ſtudio creuere per totam Italiam factiones. Interea Lodouicus Imperator quum iam annos imperaſſet. xxxii. ſi uere illud impe rare fuerit: qui toties a Pontifice Imperio priuaretur: ipſe ut memoriæ prodi tum eſt: interuenandum ab Irata femina quæ Auſtriæ dux erat: ueneno ſubla tus eſt. Carolus quartus Lucemburgenſis Io. Boemiæ Regis filius uir litte ris & uariis linguis ornatus Imperator electus. Et Mediolani de more & Ro mæ coronas accœpit. Adoleſcens ſub patre multa præclara geſſit. Inde pontẽ pragæ magno ſumptu reſtituit: Scholam liberaliũ artium erexit. Vrbem Me tropolim cum præſule fecit. Rem parum dignam laude cum egiſſe multi di cunt: quum neſciuerit uti fortuna Nicolai Rencii. In quo tantum per id tem pus fortuna luſerit: ut neſcio an maius unquam ædiderit ſpectaculum. Erat hic Nicolaus in capitolio ſcriba: neſcio quo excitus ſpiritu: arreptis armis: Po pulum ad libertatem euocauit. Tantus illi ciuiũ fauor conciliatus eſt: ut oĩa quæ ad Romanam rem pertinebant: ſpe libertatis: ſuo arbitrio regebat. Ipſe in omnibus hoc titulo uti uoluit. Nicolaus Seuerus & clemens: libertatis: pa cis: iuſtitiæ: tribunus ac ſacræ Romanæ reip. liberator illuſtris. Hac præfatio ne per totum orbem in ſe tantam contraxit admirationem: tantam ſpem rena ſcentis gloriæ Romanis peperit: ut non reges: non principes: fuerint alicubi: qui non petierint ab eo per legatos amicitiam. Cæterum parum uiſus eſt ſibi conſtare: initium fucatis auſpiciis factum: illico corruit. Dum ille alteram po puli factionem ſectaretur: ex libertatis aſſertore in tyramni nomen incidit. Q uam ob rem ſeptimo poſt menſe ſuæ tribunitiæ poteſtatis: dum omnes in hanc expectationem erecti eſſent: ipſe ſponte ignoto habitu: furtim urbe egreſ ſus longis itineribus ad Carolum Imperatorem acceſſit fœderis ſocietatẽ pe titurus. Carolus ut Pontifici Clementi rem gratam faceret: hoſpitalitatis iure poſt habito: tribunum uinctum illi dono miſit. Cæterum ante Pontificẽ Aui nione ubi tunc erat conſtitutus: nihilo de fortitudine animi remiſit: ſe nõ aliũ eſſe quam Romanæ libertatis aſſertorem: palam dictitans. Cum hac tamen conſtantia in carcerẽ detruſus eſt. Sed hæc ſunt fortunæ ludibria. Dum nos plus æquo admiramur: mors tacito ſerpit. Ipſe Imperator quum iam. xxxi. im peraſſet ann. Fatalem ſubit neceſſitatem. Relicto filio Venceſlao imperii hæ rede. Fuit hic longe abſimilis patri Carolo. Captus quondam a Procopio Marchione Morauiæ: deinde a fratre Sigiſmundo: e cuſtodia fugit. Tandem ob ſecordiam ingenii: & animi quandam deſidiam: homo neq; idoneus: neq; utilis imperio: ab electoribus priuatus eſt. Atq; in eius locum Robertus Ba uariæ dux, & comes palatinus ſuffectus eſt. Vir ab oĩbus amabatur: & iuſtitiæ & Chriſtianæ rei ſemp ſtudioſus. Et ſi Romã ad ſacrã coronã, non profectus fuerat: tñ Antiſtitis Coloniẽſis manibus põtificio mãdato publice coronatus eſt. a Florẽtinis magno ſtipẽdio auctus in Italiã cõtra Galea. Vicecomitẽ ue nit. Cum quo ad Benacũ cõgreſſus cum toto exercitu fugatur. Ipſe Veneto

Margin notes: Carol⁹ luce. — Nicola⁹ rencius. — Noua libertas — Tribuni fuga — Cõſtan. trib. — Caroli mors — Venceſlaus — Robertus — fuga roberti

rum precibus Paduam ſe contulit. Ad quem ſubito Florētini oratores con-
feſtim cū nouis copijs aduenere. Quibus ꝑerat Sfortia qui uirtute armo- Sfortia.
rum in magna erat exiſtimatione. Ii nunquam potuere animum Imperatoris
inducere: ut rurſus contra uicecomites reſumeret bellum. Commotus fortaſ
ſe renuitate rei intra Germaniam ſe recepit. Ibi quum regnaſſet prope .x. an.
obijt. Cui ſuffectus eſt Sigiſmundus Caroli quarti filius & Venceſlai frater. Sigiſmūdus
Hic olim puer a Ludouico Pannoniæ rege: Filiā Mariam in Matrimonium
una cum regno accepit. Boemiam paterna hæreditate obtinebat. Fuit uir ſtre
nuus: & ad omne negocium exequēdum promptiſſimus: præter corporis ue
nuſtatem & liniamenta quæ pulcherrima dōauit natura erat animi dotibus
excellens: fuit tamen parum fortunatus. Præfuit orbi annos .xxvij. Quē nō Fortūa ſigiſ.
ſolum Turci: ſed Boemi ſæpe acie fuderunt. In Pannonia proceres .xxxij. rem
nouam molientes necari iuſſit. Eam ob rem ipſe captus ac traditus uiduæ
cuius maritum interfecerat: tam blanda oratione uſus eſt: ut illa dimiſerit in-
columem. Sed ipſe poſtea ducta uxore Barbara e comitibus Ciliæ: & panno Gratitudo
nia recepta: uiduæ filios memor beneficij ad magnas opes & dignitatem pro ſigiſ.
uexit. Rem Chriſtianorum in tris diuiſam Pontifices: ad unum Martinum
redigi in concilio Conſtantienſi operam dedit. Pruſiæ regnum quod Polo-
niæ Rex Theutōicis ſodalibus diuæ uirginis armis ademerat: reſtitui iuſſit.
Viroldum ex Duce regem Lituaniæ fecit. Cum Venetis Grauia bella geſſit Pipo.ſlo.
duce Pippone Florentino: quem poſtea proditorem ſentiens captum inter-
fici iuſſit Boeneia poſt multos labores potitur. Marchiam Brādeburgēſem
Federico Burgraphio Nuribergenſi dono dedit. In italiam ueniens ſex men- Sigiſ.coro.
ſibus Senis ſubſiſtit. Vbi fruſtra cum Florētinis pacem tentata abit Romā.
Ibi ab Eugenio Corona accepta in Germaniam reuertens Mantuæ a Ioanne
Gonzaga magno apparatu exceptus eſt. Ibi propinquam ſuam Barbarā Lu
douico Ioannis filio in matrimonium collocauit: Marchionem primum Mā Mātuæ primus Marc.
tuæ creat. Sed in germaniā reuerſus apud Morauiam ſine prole moritur. Re
licto regnorū ſucceſſore Alberto Auſtriæ duce genero ſuo. Hic Regnis pan
noniæ Boemiæq; ſuccedens: Paulo poſt Imperium aſſecurus eſt. Quod biē
niū tenuit. Boemos rebelles: morauioſq; bello domuit. Polonos ultra regni fi
nes uagantes coercuit. Sindetouiam ſeruiæ ciuitatem dum uellet ſubueni-
re aduerſus Turchos: prius amiſſam uidet quam ad locum peruenerit. Po- Mors alberti.
ſtremo dum Auſtriam repetit in itinere apud locum qui uilla longa appel-
latur dyſenteriæ morbo deceſſit: uxore Heliſabeta prægnante relicta: quæ La
diſlaum peperit regem. Cui defuncto Federicus tertius Auſtriæ dux Alberti Federicus .t.
propinquus in Imperium ſucceſſit qui poſtea anno .xii. quam Cæpit impera
re: ſalutis uero .M.cccclij. ſexto idus Martij Romæ in Baſilica Petri: una cum
coniuge Leonora Luſitaniæ regis ſorore. Coronam Imperij a Nicolao .v. ſu-
ſcepit. Inde Neapolim ad ſalutandum Alphonſum regem ſuum pernecceſſa-
rium acceſſit. Vox rurſus Roma tranſiens Ferrariam adiuit. Vbiq; ingenti re Borſus eſtē
rum omnium apparatu receptus eſt. Tum præcipue a Borſo eſtenſi. Quem
ēt Mutinæ ducē primū creauit. Rediēs ī Germāiā in itinere apud ciuitatē no
uā Auſtriæ oppidū obſedit ab auſtralibus: a qbus coactus eſt reddere puerū

Ladiſlaum regem:quem in tutela apud ſe retinebat ac Romam ſecum du- xerat. Ipſe omni tempore pietatis cultor:conſiliũ Baſilieſe a hortante Aenea ſiluio:epiſtolarum tunc magiſtro:qui poſtea pius Pontifex:author extinguẽ di fuit. Iterum ſalutis ãno.M.cccclxix.Romam uoti reus humili ueſte ac co mitatu pauco uẽit Noctu ingreſſus urbem:ea qua nataies domini celebra- tur:obuiam totus populus & patres &nobilitas ꝓceſſit:funalibus noctẽ uin centibus:ad Paulum Pontificem ſedentem acceſſit ſalutatum. Poſtridie om- nibus ad ſacra aſſiſtẽtibus: atq; peractis palatium aſcẽderunt. Demum diſce dentem Pontifex luculẽta grauiq; auro ueſte dnauit Domi poſtquã an.xlix. Imperauit:diem obijt. Iam nonagenarius:tanto exequiarum apparatu ſepul- tus ut cum.xxx.Milibus equitum Cæſar Maximilianus preſens adfuerit. Verũ non minori pietate quã iuſtitia inſignis qui ſemper pacem armis præ- poſuit. Et in tam longeua uita nihil in eo repertum quod aut moribus aut lege damnaretur Semp Chriſtianæ reip.defenſor:nulli iniurius.omnibus fa cilis:benignus apparuit. Succeſſit Maximilianus:qui patre uiuẽte factus eſt Rex Romanorum Anno.M.cccclxxyiij. Mariam Caroli Ducis Burgũdiæ defuncti filiam in uxorem ac ſimul cum principatu accepit. Mortuo item ſi- ne hærede Mathia Rege Pannoniã:quam ſuo iure uendicabat: Magnis co- pijs inuaſit. Sed Alba regali per uim recepta repugnantibus regni populis ulterius ingredi abſtinuit. Diadema de more maiorum non recepit: neq; Ro mam acceſſit. In Italiam accerſitus a Ludouico Sfortia uenit ut Piſam cõtra Florẽtinos defenderet. Liburnũ oppidũ fruſtra p aliquot dies oppugnauit. Ex Maria uxore Philippum & Margaritam habuit. Philippus Archidux fer dinandi regis gener factus Hiſpaniæ regno ſucceſſit. Filiam Margaritam Ca rolo octauo olim pactam deide abdicatã: Philiberto poſtea Sabaudiæ Duci locauit. Sed defuncta ptia uxore: Galeatij Sfortiæ Mediolani ducis filiã du xit in coniugem: Ipſe ſupra quam dici poteſt uerus Rex omnibus uirtutibus præditus illis: Quæ in uita & poſt mortem Regiã animam ornant. Vſq; ad lachrymas Clementiſſimus:uſq; ad nihil retinendum liberaliſſimus:ut uere præclaram illam principum Romanorum nobilitatem refert. Nam ex com- mentarijs multorum de Auſtriæ ducum familijs:tum Hermãni in Chrono- graphia & Henrici Conſtantienſis Apparet: Maximilianũ. Romanos princi pes habuiſſe progenitores. Perleones Comites Montis Auentini Qui & ipſi a Iulia familia trahunt originem. Cognomen recentioribus dedit Petrus Leo nis filius- Stephani nepos: Maximi pronepos. Extant horũ etiam nunc ue- tera monumẽta pro foribus templi diui Alexij. Ii an.M.clxx. Magna in urbe fuere potentia etiam authoritate:ſub Paſchali ex hac familia- duo ex ſeditiõe urbe profugi ad Alpes uenerũt: Vbi circa Lucernæ Lacum & prædia & ter- ras mercati ſunt. Caſtrum in eo loco: Auenburgum quaſi auentini oppidum renouarint. Vnus ex his præſul Argentinenſis fuit. Ex altero qui nobilem in ea regione duxit uxorem:natus eſt Albertus:qui Albertum & Rodulphum Imperatorem primum ex comitibus Alburgenſibus genuit. Igitur hic Ro- dulphus Auguſta ſretus potentia familiam auxit Anno. M.cclxxii. Aui- tæque Ditioni - Auſtriam - Stiriam - Carinthiam - portum Naonis ac Mar-

Aeneas ſilu.
Federi.romã
Mors fede.
Maximili.
Maria bur- gun.
Max.i italiã
Auſtriæ fa.
Philipp. ar- chidux.
Clemẽtiſ.
Liberaliſſ.
Hermanus.
Perleones comi.
Auenburgũ
Albertus.
Comi.albu.

chiam adiecit. Et antiquis Auſtriæ ducibus ſuamptoſapiam inſeruit: ex qua familia tot Principes: tot Reges euenere: tot Imperatores: ut Romanam ditionem: Chriſtianam rempu. Totum terrarum orbem illuſtrarint: Hinc Rodulphus: hinc Albertus: hic Leopoldus: hinc Herneſtus: Hinc Federicus: hinc Maximilianus: hinc Carolus. Hic eſt ille Carolus: quem dij immortales ad hæc tempora noſtra deſtinarunt: ut pacem Chriſtianis firmet: populis iuſtitiam donet: gentes Barbaras domet. Romanum Imperium a perfidis hoſtibus uendicet: rempu. Chriſtianam augeat: & fidem per totum orbem terrarum diffundat. Hunc uates prædixere: Hunc cæli innuunt: hūc ueterum monumenta teſtātur. Neq; quicq̄ obſtat aduerſum: quum ſit fortunatiſſimus. Nihil animo cōcipit: quod non meliora ſuccedant. Ipſe cupiēs uolet: non modo relictam a Maioribus gloriæ hæreditatem tuebitur: ſed auctam ampliſſimis Tropheis relinquet poſteris. Bellator martis ſecum peritiā gerit: & iouis ſapientiam nutrit. Fatalia eius uexilla iam atroces ferient hoſtes. Sic numina innuunt Enſem eius fulgentiſſimū: īmaniſſimis barbarorū cōculcatis eminere. Sic iuſtus habet a cælis fidem: propagaturus Imperij fines uſq; adeo in immenſum: ut ſol in terris nil habeat perluſtrandum: quam Cæſaris regna: aureum reducturus ſæculum Non amplius tegendus ferugine: ſed perpetuo lucidior mortalibus mutato more. Hæc illi: ut mens p̄ſaga nouit: uera eſt fælicitas: ubiq; & ſemper uincere. Sic humana ſtringit ratio. Sūt enim in illo: quæ Imperatorē magnum faciūt Scientia rei militaris: Virtus: Authoritas & fælicitas. Ad hæc ſummus accedet Pōtifex Clemens Dux gregis & paſtor: quantiſcunq; opibus poterit tantis paratior aderit. Procurabit hæc præcellenti ingēio uir Caraccius ille tuus: ille quem noſtra religio uelut numē ſentit fide & uirtute & diligētia in rebus cunctis præſtantiſſimum. Erunt & alij magni uiri qui in tanto rerum negocio operam nauabunt ſuam. Sed hæc omnia operoſius nemo poterit Inſtruere quā Princeps noſter inclytus Franciſcus Sfortia qui diuino ingenio præditus: ſicut eſt omnibus in europa pacis terminus ſic erit omnium author & Dux Ad tantam ſanctæ Prouinciæ unionem. Recenſui ego Mi Sereniſſime Princeps tot reges Chriſtiani nominis tot Cæſares: tot Imperatorum uitas & neminem reperi ex ueteribus: Qui tibi ſit uirtute egregia iſta & cōſilio iſto tuo p̄ſimilis atq; mentis iſtius tuæ catholico uiuendi ductu. Proinde nō mirū ſi cæli ſi dij ipſi tuā iſtam bonitatem & ſapientiam iuuere. Non mirum ſi expectato iudicio cuncti te unicum inter tot mundi Principes & heroas excellentem: ad tanti ſtatus culmē approbauere hæredem. Facile fuit his iudicare: cognita animi tui p̄ſtantia & ſublimitate ingenij: ita.n. olim Tenellis ānis ſpectante Diuo Patre quanta lucebas indole: cuncta ſolus uidebaris curare: omnia imparibus uiribus ſuſtinere: obire inter æquales cūcta: imperitare cæteris: & q̄ nr̄am admiratiōē cōtinuo auxit: his elapſis ānis: quū oīa tibi aduerſa crexere Caput: doli: īſidiæ: uenēa: morbi: bella: fames: qūo his in terra acciſis: tuo ſapiētiſſimo cōſilio euaſiſti uictor? Vt mirū nō ē: ſi illi uiri prudētiſſimi: Qui te olim adoleſcentē ſpectabāt tāto animi uigore: tāto loq̄ndi acumine: reſpōſis ex improuiſo æditis: dixerint puerū ꝑfecto fore: q ex materno utero: tē ſtatus ꝑbe

Tot reges.

Carolus.

Vates prædixere.

Bellator martis.

Semp uicere

Quæ Imp. faciunt.

Clemēs.

Caraccius.

F. SF.

Iudicium

Solus curare.

adidicerit . Iccirco Princeps Excellentiſſime:quum ſis Italiæ Caput: & ue-
lut robur:temo:anchora:quum ſis cor præſtantiſſimum & tanquã in medio
Cor præſtã. Cœli ſol fulgentiſſimum ſydus:Ad te pertinet: tuum eſt hoc officium: reges
Chriſtiani nominis Principes:res publicas:urbes.populos Inuitare:& ad tan
tam profide Chriſti excitare expeditionem.Id ſi facies tuæ fœlicitatis in partẽ
ad ſcribo.Præter arma fulgentia tua:& Imperium:quod bonitate regis:& be
Magnus ꝓuentus. nignitatem qua mortales omnes deuincis:Magnus tibi prouentus apud deũ
immortalem cumulabitur.Nam quod eccleſiæ iura defendas quod Pontifi-
cem uenereris:quod pietatis officia exerceas:magnum perfecto eſt.Sed mul
to excellentius:& operoſius pro cõmuni reipu.bono hoc tibi iniunctum ne
gocium.Imprimis magnos reges Gallicum & Britannicum:ad tantam hanc
excitabis gloriã.Tua ꝑſtantiſſima Legatione totis uiribus animabunt : me-
mores quãtũ æterni nominis hæreditatẽ habuerint ob geſta ſuorũ maiorũ:
Decorati titu. quãtis ſint decorati titulis a Romana eccleſia :tuæ inuitationis excellentiam
non recuſabunt.Subibunt frequens immortalia magni Caroli nomina & di
ui Ludouici:& aliorum ut diximus nõ moritura geſta.Nõ moritura quoq;
Anglia. geſta illorũ qui ex Anglia uenerũt.Non ne ex hac inſula mulier nobiliſſima
uenit:diua Helẽa:regis Ciel filia:que magnum Conſtantinum genuit : qui
Helena. tanto opere magnificauit eccleſiam: Cuius magnitudine animi tũc primum
In anglia anglici reges Imperiali Diademate uſi ſunt.Extat noſtris his tẽporibus Rex
primi rex. Henric⁹ rex magnus Henricus:quẽ īter ceteros reges tu Inclyte Princeps noſter:& nos
tecũ ſingulari bẽiuolẽtia ꝓſeqmur-quẽ tãta ſapiẽtiæ amplitudo ſuſtinet:ut
præ oculis omnium mortalium geratur.Quem uſus rerum quẽ militia.quẽ
ſancta probitas:quem omnis uirtus liberalitas magnum facit . Hũc ſi tuis o
Dux noſter uerbis inuitabis:ad tam ſacram militiam:non recuſabit. Venient
F.SF. ſereniſſimi reges alij:nec decretũ ſubterfugient iter.Quum uidebunt. Fran.
Sfortiam Mediolani ducẽ : Adeo & hominibus dilectum:cum ſuis italis:cũ
inuictis cohortibus:cum fortiſſimo equitum robore:prope Cæſarem uexilla
Rex luſi. ferentem.Non deerit & ſereniſſimus luſitaniæ Rex ſane ſapiens. Qui mira
prudentia populos gubernat nunquam bello miſcet:Iuſtitia cuſtoditos iu-
cunda:noui proſcrutator orbis:quottidie infideles Fideles facit. Digna pro-
fecto fœlicitas:quæ ne dum apud poſteros erit uiua:ſed apud immortales de
os gratior.Dignus Rex quem omni tempore Romani Pontifices amẽt quẽ
uniuerſus reipu.Chriſtianæ conſpectus ueneretur &colat.Qui quum tanta
ſit uirtute per orbem uectus:elatione cogitationis non tumeſcit:nec Fauore
fortunæ ſuperbia circundatur. Tantæ humanitatis cultor-ut quos uelis ex
plebe iſimos dignatur præſentia & affatu.Non plus ſe ſapere cæteris putat:
quibus ſe uidet amplius poſſe.Et quum profecto uentis & fluctibus impe-
ret:ſuos populos mirum in modum amat.Gaudet regno ſuo non Chriſtiãis
infeſtus:ſed beniuolus:pacis ſtudio intentior:refugit metui: Hunc tuis præ
cibus adige Princeps noſter:neq; ea potentiæ fœlicitas prætereunda eſt.Ha
be hoc negocij:nemo preter te tot &tantos reges poterit ad tantã militiã cõ-
pellere melius.Ad id plurimum conferent uenetorum conſilia & opes & ar-
Reſp Venẽ. ma:& Claſſes:uera profecto reſp.quaſi regia tanta unitas nobilium: Tanta ſa

pientia-

pientia:tanta poteſtas cum ſumma religone ut uideatur cœleſtis aulæ repre/
ſentare typum . Corpus non aliis compaginatum membris quam decenti/
bus : nõ alio capite eminens quam diuino Andrea Gritteo:totius reip.mode
ratore. Vir eſt principatu non ditior :ſed glorioſior factus & gentibus pro ue
ro principe notior. Tanta illum popularis ſequitur laus pro pace pro rerum
abundantia:pro iuſtitia : pro manſuetudine : pro maieſtate : ut neſcio:an un/
quam fuerit tam magnus princeps qui tantoopere ſit tantis cumulatus laudi
bus/illic in ſenatu animus eſt dicendi & cõſulẽdi liber. Vera in patriam pie — Vbi animus liber
tas. Plus ingenio & ſapientia ex parua magnam fecete remp.quam armorũ ui
ribus. Atq; admirabile illud illic præcipue ſpectatur:q inter eos nullum diſcri — Nullũ diſcri.
men habetur:niſi inter bonos & malos. Nulla uirtutum præmia ambitio poſ
ſidet. Quod ſi ita in cæteris reip. Chriſtianæ partibus eſſet:in latiſſima Ger/
mania precipue: nunc barbarorum rabies non auſa fuiſſet tam impudenter
nos aggredi. Maiores noſtri nõ ſuperabant nos amplioribus opibus: aut pedi
tatu.aut equitatu ualidiori:ſe unione:& in patriam & fidem uera beniuolen/
tia:religionis maiori cura:& in eccleſiam Romanam maiori obſeruantia. Pro — vnio ſuperat
inde uobis Veneti tantum bonum:tam fælix:tam proficuum Chriſtianæ rei
cõſeruate in poſteros ſicut uos accæpiſtis: integrum reſtituite. Niſi profecto
hiſce ſuſtinuiſſetis moribus:ſicut cætera in lapſum ruiſſent. Quam tam lon — Laus uenet
ge tam ample:tam lacte propagaſtis:etiam in uiſceribus potentiſſimi turcho
rum tyranni. Proinde uos ueros appello Heroas. Vidi pleroſq: ex ueſtris ple
nos grauitate & ſapientia hic Mediolani. M. Antonium & Gabrielem uene/ — M.anto.
ria familia nobiles & præſtantes : ſummos uiros & oratores prudentiſſimos — Gabriel ue/neria
apud optimum principem noſtrum Fran. Sfortiam ſecundum. Ex his cõieci
multos ſimiles in ea rep. eſſe & eminere. Quorum prudentia & conſilio mul
to melius q̃ aggeribus conſeruantur moenia. Res quidam firmiores putant: — Multi ſimile
quum ſplendor tectorum aſpicit. Quid enim lapidum ſtructuræ ualent ubi — Lapidũ ſtructuræ
effodiuntur:& euelluntur fundamenta uirtutum? Multe ſunt ciuitates quæ
nomen reip. accepere:ſed neſciuere ui ſua diutius retinere decorem : ſicut pa
ries picturam:ubi erodente uetuſtate : nec hiſdem adiuta coloribus effluxit.
Sed Venetis profecto immortalis conſeruatur regẽdi ductus. Leges multæ:
ſed una eſt : quæ uiget pto publico bono. Cuius uinclo omnes ãnexæ ſunt.
Quã pulchrum: quam egregium ſtatutum . Quod uni licet omnibus li/
cet:aureis connotandum litteris. Tacito patritiorum conſilio cuncta guber/
nantur:cuncta quodam modeſtiæ acceſſu diſponunt. Fælix tandiu reſp. erit — Vna lex
quo ad his optimatum fulcitur conſiliis:quoad publicum bonum præponit
priuato:quo ad cunctæ leges:omnes magiſtratus:actioneſq; ad commodum
reip. uſum referuntur. Deteriorem iudicant prætioſum ciuem quam hoſtem — pernitioſus ciuis
accerrimum. Interfecere olim Vrſum ducem quia non ad remp. animum nu — Vrſus dux
tribat & Ioannes Fabritianus ſeditionis author magiſtratu deiectus & ocu/ — Fabritianus
lis mulctatus eſt. Et Adeodatus. Et Gabla & Dominicus uiri facinoroſi ſimili — Baiamons
pœna affecti ſunt. Et Baiamontem Tepolum nobilem ſed ſeditioſum ciuem — tepolus
alterum Catilinam necauere & tumultum Iacobi Quirini & Marini Barocii — alter catilina
ciuium ſeditioſorum compreſſere. Marinum Falerium uirũ facinoroſum qui

tempu.inuadere uoluerit:ad ſcalas curiæ ſecuri percuſſerunt. Et reliquos cō
iuratos Cruci affixere. Ii ꝑfecto uiri ſunt amandi o Princeps inclyte horum
F.SF. tibi amicitia ſummopere obſeruanda eſt. Qui publicū cuſtodiunt bonum
& Italiæ pacis plurimū ſtudioſi. Eam quātum queunt ab exteris gentibus in
tactam fore Conantur. Et quū author ſis huius expeditionis neceſſario: quia
ad hoc præter te neminem ita Idoneū cognoſco: curandū eſt imprimis: ut fi-
Laus vene. das Venetorum claſſes habeas. Quas totiens contra armarunt ſarracenos:
quotiens in ſyriam miſerūt pſidiū. Quotiens turchorū furoribus ſeſe op-
poſuerunt. His ii pulcherrime inſtitutis Venetiæ nunc ſub Andrea Gritteo
Sereniſſimo Principe florent. Quæ ſi rite pſpicimus quādā reip. Romanæ
imaginem retinent: non ibi Bruti nō Camilli nō Scipiones: non Catones nō
Imago reip. R. Marcelli deſunt. Quum numeramus. Thronos: Iuſtinianos: Piſones: Laure
Throni. tanos: Cornelios: Triuiſinos: Contarenos: Neq̧ ingenia ſi præclara repoſcis
Iuſtiniani defuere neq̧ nunc deſunt. Quid Hierōymi donati illa in utraq̧ lingua eru-
Cornelii ditiōe pſtātius? Quid altius & eminētius hermolai barbari ingenio? Quid
Triuiſini nūc Petri bēbi cultius muſa & utraq̧ facūdia limatius? An alios citabimus?
Contareni Hūc ne? Quē pſentē habemus oratorem ad tuā excellentiā: Io. Baptiſtā ba
Hiero. dōa. Hermola. ba. ſidoniū ſophia: grauitate: & Illuſtri prudētia eminentem. Qui tanto cōſilio:
Petrus bēb. tāta eloqntia tantis naturæ dotibus ab īmortali deo eſt ornatus ut non aliud
Io. bap. baſi do. referat: q̄ Venetam ſapientiam. Pacem animi ſi quæris Princeps noſter: & gra
F.SF. tam cupis tuam in cælo ſiſti uictimam: pro hac expeditione omne pone inge
nium. De germania excitabis illa Imperii culmina: urbes illas libertate fulgen
tes: quæ tantum armis & opibus pollent: ut cum electoribus & cum inuicto
Germania. Cæſare uexilla Chriſti promant. Nemo tam iners tam imbecillis naturæ de-
ſes qui quū uideat tantum ꝑeuntem ſplendorem nō arma ſumat. Sancitis in
corde legibus: ante pro patria: pro Chriſti fide mori quā turpiter referre pe-
Electores impe. dem. Veſtra hæc O Illuſtriſſimi electores promulgata labes: quod infideles
Imperiū occupent: ueſtra ignominia. Et quod turpius inurit dedecus: domi
Lutheri porci. habetis Chriſti hoſtes: & teterrimos eccleſiæ rebelles: Domi lutheros por-
cos nutritis: & patimini uiuere: & ſupereſſe: & uagari? pace ueſtra dixerim:
Quid id aliud eſſe poteſt: q̄ ſumma ingratitudo? Non ne uos eſtis q ab eccle
ſia a Pontificibus Romanis cōſtituti electores? Quis uobis tantam digni-
tatem cōceſſit: tantum rerum culmē? Non ne ad uos Romanus Pōtifex ex
Traductū impe. Gallia traduxit Imperiū: confirmauit & auxit? Dormitis: an hæc auditis? An
ſurdeſcitis? Iactat germania ſe mortaliū doctiſſimos habere: & quid nam ii ſe
Semidei: in ger. midei in tanta eruditione rerum? Qui moniā ſcribūt: qui cēſuras cōtra eccle
ſiam catholicā uomunt: qui ſctōꝝ ueterū monumēta ſpurciſſime labefaciūt.
cognoſcire tādē O Illuſtriſſimi electores ea q̄ uos cogunt uti oībus uiribus:
ut nō ſolū eccleſiam Romanā defendatis: ſed immaniſſimū hoſtem e medio
Cæſar tollatis: Habetis Cæſarē ueſtrū a cælo a magno deo dilectū: qui omni abiecta
cura: pro cōmuni ſalute: pdefenſione eccleſiæ: ꝓ redimendo Impio orienta
li p liberāda ſancta ciuitate: nil maius cogitat q̄ cū ueſtris auſpiciis: cū Rege
Chriſtianiſſimo contra turchos explicare uexilla. Veſtra eſt hæc expeditio
Heroes o eminentiſſimi electores ſuos eſtis ueri Heroes īuicti: uos eſtis caput poſt

Cæſarem Imperii: & fidei. Vos uere dici reges debetis: quum regimen habeatis. Quod ueſtrum officium eſt: caſtigare eos qui a catholica fide oberrant: qui a matre eccleſia abeunt diuerſi. Summam profecto laudem habuiſtis: quando omnibus poſtpoſitis Carolum delegiſtis Imperatorem: cœleſtis profecto uobiſcum erat ſpiritus: quando Carolum proclamaſtis Cæſarem: quando illũ Chriſtianorũ Imperatorẽ uoluiſtis. Regẽ uerũ cognouiſtis: qui natura: qui uirtute: qui aĩ fortitudine: qui bonitate: qui religione: qui fide: qui iuſtitia: qui ingenio: qui eruditione: qui uariis linguis uerũ rẽpſentat regẽ. Ii ſane ueri reges ſunt. Ii inclyti Principes. qualis eſt ẽt noſter Princeps Frãciſcus Sfortia: qui pter ꝙ undiq; uirtutibus omnibus eſt decoratus: cum oĩbus gentibus Chriſtianæ ditionis ſine interprete loquitˀ. Fuit hac uirtute auctus ille rex magnus Mithridates qui duarum & uiginti gentium quæ ſub eius regno erãt linguas nouerat. ſic Cæſar Maximilianus qui uarias linguas ſic perfecte callebat: ut ſine monitore pene totũ exercitũ & oĩum militũ noĩa ſua uoce ſalutaret: ſua uoce appellitaret. Noſcere hæc ꝓfecto & ſuos noĩatim dicere maxima principis uirtus eſt. His igitˀ ſperamus de principibus noſtris: ſperamus de uobis quoq; Illuſtriſſimi electores: ſi maiorũ ueſtrorũ geſta reſpicitis: qui magno ſtudio non ſolũ conſeruandæ ſed amplificandæ religionis excitabantur. Nihil illis iucũdius & dici & eſſe poterat q̃ uerſari in his quæ ad augendam fidem Chriſti attinebant. Neq; unquã Germania cecidit ẽt minimo a gradu fidei & ab inſtitutis Romanæ eccleſiæ. Quod neſcio nunc quæ tanta demon potentia potuerit: ut has Zizanias illic diſſeminauerit. Ibant Germani per totũ orbẽ tuti & amabiles: ab oĩbus amabantˀ: tanq̃ ueri & ſimplices Chriſtiani. Nil maius dici poterat q̃ ueri Germani fides: & nũc qua & quãta ſit reſperſa labe profecto dolendũ eſt. Et dolendo p̃cibus elaborandum & apud ianuã ĩmortalis dei pulſandũ: ut diffundat gratiam uerũq; lumen: quo ii cognoſcant ſanctũ Romanæ eccleſiæ gremiũ: & cum cæteris ſumant arma pro uera Chriſti fide. Dormiendũ non eſt inclyte Princeps noſter: quũ uideamus regem turcanicæ gentis contra nos maiorem & uelut ſæuientem draconem quottidie aliquid ex ouili deuorantem. Et quum ſis is quem ego ſcribo Princeps: a quo tanq̃ uerũ haurio exemplar: tua intereſſe puto: alios accire: alios ad tantã inanimare expeditionem. Sed quem potiſſimũ ex oĩbus concitabis regũ q̃ eũ qui continue egregia uirtute armorũ contundit perfidã gentem ſereniſſimũ Ferdinandũ regem: Cæſarem electum: Vngariæ ac Boemiæ regem optimũ. Qui ꝓximis menſibus oſtendit nobis quãtum in re militari ualet: uere Chriſti eccleſiæ filius: quantum cum inuicto milite exanclarit laborem cõtra crudeliſſimos turchos: qui acri obſidione p̃mebant Viennã. Actũ de Imperio Chriſtianorum, niſi noſtro tempore uirtus ſereniſſimi Ferdinãdi regis fuiſſet. Fuit hoc prouidentia Dei: ut hic cœleſtis iuuenis noſtra hac tempeſtate uiueret: qui remp. Chriſtianã a manibus turchorum eriperet. Credebant illi multitudine freti: oĩa ad terrã proſternere. Sed quãtum illi furore effluebant, tantum hic diuinus rex prudentia p̃ualuit. Nõ aperto marte in quo cõe periculũ eſt: ſed ingenio eos fregit. Continue rem tutã noſtrã retinẽs quottidie aliquid demebat, poſtremo animi excellenti ferocia munitus tanta ſtra-

Laus caroli

F. SF.

Mithridates Maximilia.

Fides Ger.

Reſperſa labes.

F. SF.

Ferdinãdus Rex.

Obſidio uien.

Victoria Ferdi.

ge eos affecit:ut ille qui toti orienti ferociſſimus incubat tyrãnus:de uirtute
Ferdinandi regis adhuc contremiſcit. Dignus ꝓfecto Rex ut Romæ ut omni
bus Italiæ & Europæ locis:immortali memoria & erectis ad æternitatem ſta-
tuis decoretur. Sic ille magnus heros belligerando uictor omnibus Chriſtia-
Magnus heros
nis ſecuritatem peperit. Hac profecto petitur cœlum uia: hac uirtute ad im-
mortalitatem gloria paratur. Excitet hæc immortalis uirtus alios Chriſtianos
principes. Oſtendãt & ipſi in hoc theatro gloriæ ſuam potentiam & uirtutem
Reges polloniæ
Reges fortiſſimi Polloniæ: Ruſciæ: Muſcouiæ: Daciæ: Scotiæ. Sumãt hi cũ
ſuis fortiſſimis populis arma contra cõem hoſtem: ueniet & catholicus Sa-
Dux ſabaudiæ
baudiæ Dux. Subeãt maiorum eius egregia ꝓ fide olim facta. Accedat & Fer
dux ferrariæ
rariæ Dux Inclytus: cuius admirabili cõſilio fortuna proſtrata ad pedes iacet.
reſp. floren.
Ipſa quoq; Reſp. Florentinorum ſua hic producat ingenia: opes: potẽtiam: cũ
Mãtuæ princeps.
Lucenſibus: cum Senenſibus: cum tota Aetruria. Eniteat hic in medio uelut
Dux urbinas
fulgor Mantuæ Princeps ſuo inuicto milite: & Dux Vrbinas præſentis mili
Vuaſti marchio
tiæ magiſter. Et Piſcariæ & Vuaſti Marchio Martis alumnus & Hiſpanici
exercitus inuictus Imperator. Omnes quos uirtus militaris inflammat. Ad
hæc accedant caſtra: hic ſeſe oſtendant principes. Neſcit uera uirtus domi oc
cludi. Et tu Cæſar magnanime quos cernis ueros principes tibi beneficiis alli
ga: magnis & immortalibus titulis exorna. Sicut Bononiæ feciſti ſecunda mẽ
Bononiæ F. SF.
ſis Ianuarii die. M. ccccccxxx. Hora uigeſima tertia ubi Inclytum Principem
meum tanto honore inſigniſti. Hæc tibi fuit ſumma gloria. Nam habere re-
gnum caſus eſt: dare autem eſt uirtutis opus: & diuinæ potentiæ. Quod uix
Dies coron.
ſero credidere. Inſubres: & præ lætitia lachrymabãt. Profecto magis tibi o Cæ
ſar illa dies eſt ſignanda lapillo albo: q̃ uiceſimã quarta Februarii: in qua ſa-
cram & Auguſtam coronam ſuſcepiſti. Dies ſane tui animi fœlicitatis oĩ æuo
teſtis: quum rõnem ꝑpoſuiſti cupiditatibus: quũ Auidum domuiſti ſpiritũ:
Maius profecto adeptus q̃ ſi Lybiam domueris. Rara regni & thalami ſo-
cietas. Hoc non poteſt rapere dies: prodeſſe oĩbus: ſupplicibus parcere: op-
preſſos releuare: innocentes ꝓtegere. Hæc omnia extra regnũ fortunæ ſunt.
Bonus es
Iuſtitia tua & clementia o Cæſar Magnanime: uolentibus Diis noſtro Prin-
F. SF.
cipi regnum reſtituerunt. Bonus es: quia bona bonis donas & digna merenti
bus. Hoc ſane diuina prouidentia excuſſum: & in animo Cæſaris exortum.
Dii bene conſuluere: quod Fran. Sfortiam omnibus aduerſis fortunis releua
tum: tot inimicorum manibus erectum: ualitudine pene extrema redemptũ:
nunc in ſede imperii incolumem reſidentem ſpectemus: diuina gratia eſt. Et
quantum animi uigore coniicimus: id a numine diſpoſitum: ut per hũc Sere
pax uniuer.
niſſimum Principem pax uniuerſis Chriſtianis conſtituatur: & contra inſide
les ualidum ſumat bellum. Nemo tam idoneus quam is ipſe. Pulcherrimum
ſane medium. Quo omnes Chriſtiani principes ad ſacram expeditionem co-
Quæ ĩ uero prin.
adunentur. In hoc. n. ſunt profecto cuncta quæ in uero principe eſſe debent.
Non enim in principe requiritur Nerei forma: non Milonis robur: non Ma
ximini proceritas: ſed abſoluta animi uirtus: qualis eſt in meo Principe. Qui
robur laudant: q corporis uires extollunt: athletas: curſores: pugiles laudant.
Aut ex nauibus onerandis ſolidatos humeros requirunt. Ille mihi Princeps

qui a tergo:quia fronte geri͂t oculos qui p̄ſentia ponderat:præterita repetit:fu
tura proſpicit.Fingamus Principē a natura dari nobis: cui perſimilem putabi Ille pricepſ
mus daturā? Nempe non alicui q̄ noſtro . Subiiſti non unius ſed plurimorū
principū laudabiles partes:habes grauitatē & itegritatē Catonis :Habes illū
Scipionis ai͂ candorem:Habes Pompei magnitudinē:babes Cæſaris clemen Partes multorum
tiā:Q uæ te maxime idoneū facit ad capiendā oium beniuolentiam. Parcis li
benter:ceſſas quantum potes ab inſligendis pœnis.Nouiſti Platonis illud: ꝙ Mouendus
mouendus eſt oīs lapis:priuſquā ad ultimū deueniamus ſuppliciū . Nil ma lapis
ius dici pōt in principe q̄ clemētia:Nil infælicius q̄ crudelitas . Q uū ergo cū
cta teneas quæ uerū principē:& uirtutibus ſucculentū faciūt:profecto ſapiē
tiſſime fecit Carolus Imperator: qui magna de te priuilegia ædidit , Q ui te
magnū Mediolani Ducē promulgauit.Sed maior es dux:q̄ Mediolani dux. Maior es q̄ dux
Q uū tu es Dux pectoris:quū oēs animi motus & perturbationes compri
mis.In illo te natura ducē genuit:in hoc.tua te ſapientia effecit.R ecte tua ci Vita regētis
uitas. Tuus populus:tua nobilitas ſe ad tui componit exemplum . Nihil eſt
quod magis ſenſus moueat hūmanos:quod magis ferocia demolliat corda:
q̄ proba uita regentis.Hæc tn̄ noſtra breuiora quā pro magnitudine tuæ uir
tutis eſſe idonea putem. Multo maiora ſunt uerba Caroli Cæſaris quæ de te
magnifice & pleno ore profatur in priuilegiis: ut poſteritas intelligat quā ſis Priuilegia
uerus & ſapiens Princeps.Illa de tua excellentia & tui animi nobilitate condi
ta ſunt priuilegia:quæ quaq; parte tuis uirtutibus reſpondent.Sed hæc tamē Que habes maio.
ab hominibus dantur:quæ uero habes & tecum geris:a fortuna:uirtute : na Tres genitrices
tura profecto maiora ſunt & meliora:quia arripi non poſſunt.Illæ enim uelut
genitrices tres:tibi omnia quæ ad præſentis fælicitatis cumulum ſpectare ui
ſa ſunt:abunde congeſſere.Sed quid maius in terris haberi poteſt: quā quod F.SF.
naſcendo meruiſti.Natus es ut imperes:ut omnia uirtutū ſpecula & tuo pe
ctore explices : normam:metrum aliis : ut Principes a te capiant quibus ra
tionibus gubernent. An præſtantius quicquā admirer quā illud quod omni
bus faciendum:tu pene ſolus facias. Talem te nobis:te tuis ſubiectis præbes:
qualem eſſe in te exoptas Deum . Hinc eſt tibi uniuerſus amor:quo quiſq; in Talis es
te fertur.Q uo neq; aliud ſtabilius puto:quam uitam habere:omnibus optan
tibus.Q uis illi principi quicquam niſi demēs cogitat doli ſtruere.Sub quo F.SF.
iuſtitia:pax:ſecuritas:dignitas & clementia florent:ſub quo bonorum omniū
copia abundat? Vtinam ſic omnes paſſim ſcaterent principes:quibus dome
ſtica & familiaris continuo adeſſet clementia. Nullum magis decet eſſe cle
mentem:quam principem. Nihil exclamat.M. Tullius:eſſe laudabilius: nihil
magno & præclaro uiro dignius:placabilitate & clementia . O quam inhu
manius quæ cunctis parata iacent:in clementia quorundam prohiberi.Fluē
tis aquæ quis deuetet uſum:aut ab igne ignem capi: niſi nequiſſimus? Spon Laus clemētiæ
te ſi uenit clementia:liberalitas:munificentia : cunctos animos ligat. Paratior
de pluribus ad bene promerendum . Diis immortalibus ſimilis eſt.Ille tamē Clementia ſponte
non eſt clemens:non benignus qui cadere clementiam:liberalitatem in eos in
quibus non decet ſine ratione permittit. Largitionem fundū non habere : oēs Largitio
dicunt.Clemens:& miſericors eſt qui quum poteſt:opem : clementiam affert

Liberalitatis comes
Humanitatis potentia
proſtrata
Imitare auguſtum
piramides
pabula capiant
Sancti præcepto
F.SF.
præcones i. mor.
Frontes laureatæ
Inuidia ale.
Virtutes ad poſte.
F.SF.
Conſenſus omniū
F.FS.
Opti. cēſu.
Beatum ſecundum

& facit his:qui uſu rerum fortuna laborant non uitio. Sed liberalitati nulla aptior comes:quam humanitas. Huius ſæpe dulcedo aſpera barbarorum ingenia mitigat:truceſq; hoſtium mollit oculos. Quã pulchra profecto & decora uirtus & in unoquoq; condecens:ſed in principe illuſtrior. Vincit iram: proſternit odium:uires ligat. Rem profecto regiam eſſe ſuccurrere lapſis: & ideo Deo & principi cõmune eſt: Immo Deos nobis æquat clementia. Quare te obſecro Princeps noſter occaſionem ut continuo clementiæ officiis fungaris:circunſpice. An tibi deerunt? uide quæ iacent & Mediolani & Ticini proſtrata & in aliis locis: Quæ ædiũ uaſtitas? ut perpetuo tibi Magnifici animi inoleſcat nomen:da operam tuis reparandis urbibus: & ſenſim leuandis oneribus. Imitare Auguſtum qui Romam uelut cænoſam & dirutam:fecit nitidam & marmoreã. Antiqui reges ut memoriã ſui apud uenientis poſteros & eſurgentia ſæcula relinquerẽt Pyramides:tẽpla:urbes ædificabãt. His profuſus publicis curis abeſſe: iucundũ & tranquillũ magis uideatur:tamen principi non eſt liberum ſuo more uiuere:quum Dux alios ducere & gubernare teneatur. Proinde plura & meliora debet ſcire:plura & meliora inſtaurare:tuo itidem beneficio Ticinenſe Gymnaſium reſurgat:& fiat copioſius & ſanctis moderatoribus adoleſcant leges: ut iuuenes habeant unde pabula capiant: & inſtruantur pro patriæ commodis. Et ſicut in cæteris: ꝓpter te ſalui ſumus:ex bello ad pacem deuenimus:ex erumnis ad quietem: ex calamitate ad fœlicitatem ex merore ad gaudium:ex lachrymis ad hylaritatem: ex mœſtitia ad lætitiam:ex malo ad bonum:ita noſtri adoleſcentes te duce: te authore:ad bonas diſciplinas & cultum ingenii perueniant. Idq; facile conſequi poterũt: ſi ſancti & erudin præceptores publicis ſtipẽdiis honorent. Ego te per Deos immortales: Inclyte domine admonerem:ut hos eruditos uiros ſemper amares:niſi ſcirem:quanto pietatis officio: amplitudo ſapientiæ tuæ ultro faciat. Sunt ii precones futuræ immortalitatis: nec poſſunt mordaces temporum morſus horum monumenta conficere. Viuunt diutius laureatæ frontes quã Pyrenei montes:quam alpina cacumina. Inuidit Alexãder Achilli quod eius geſta tantum fuerint ſortita præconium. Docti cum æuo de diuturnitate certant. Ii erunt qui uirtutes tuas ad poſteros portabunt:quanta es clementia cõpoſitus:quanta prudentia uiuax:quanta iuſtitia utilis: humanitate & manſuetudine unicuiq; obuius:quẽtus in omnium principum oculis gereris: Teſtis eſt proximis menſibus quantum pro te elaborarit Pontifex Romanus: quantum Veneti:quantum cæteri principes. Non una tibi ſunt condita priuilegia:nec maiora poſſunt ſcribi quam quæ omnium populorum conſenſus expreſſit. Te uoluit præſidiũ: te ducem optauit: Te patrem patriæ exclamauit. Fortunate Princeps ſi cupis maiora ueniunt. Et quæ meliora euenire poſſunt:quam quæ ſemper habes? Neq; tibi ſolum:ſed ad omnes habes. Sic eſt profecto ad publicos mores emendandos optima cænſura: eſt Principis uita proba. Latiſſime diffunditur quicquid a Principe emanat. Beatum ſæculum quum Principes bonos ſortitur: Cũcti enim aut principum uitiis inficimur: aut uirtutibus illuſtramur. Quod non attigerat ſcelus Roma olim ſub principe Tiberio:Caligula:Nerone:Domitiano:Comodo: Heliagabalo? Omne

profecto in præcipiti ſtetit uitium:ſtabitq; ſimilibus regnantibus:quis ſi uiderit ſæuientem principem: non ſæuire incipiat? ſi ocıantem non ſe dedat ocio: bellantem:non bella ſequatur? & luxuriantem:& incontinentem:& laſciuientem: & deuorantem: ut hæc non omnia faciat? ſi ſpectaret adoleſcens olim Albinum Principem in menſa ſedentem:qui ut Cordus hiſtoricus ſcribit ficus quingentas paſſarias & centum perſica campana: & Melones oſtienſes decem:& ficedulas centum:& oſtrea quadringenta una deuorabat cœna:qd huiuſce ad imitationem nō tentaret? lex eſt profecto bonus Princeps nobis: norma:exemplum:ſpeculum uitæ. Diis gratias agimus q te habemus Princeps noſter:quod is eſt ut uolumus. Viuet in æternum tua clemētia: tua māſuetudo:conſtantia:tua probitas:tua continentia. Nihil in te præter æquum: decorum:Illuſtre:Magnificum: liberale: Omnia præſtanti humanitate tractas:non iracundus:non ſæuus:non uiolator:non dolo:non fraude agis: ſed uirtute uincis. Tibi hæc eſt ſingularis per totum orbem gloria:ut in tuo pectore nihil niſi honeſtum recipiatur. Tantas uirtutes tuas:quis poſteritati denuntiabit? Nempe monumenta loquentur. Ama Inclyte Princeps eruditos homines qui aureas habent linguas:qui præcones in uniuerſo orbe eminēt. Imitare Alexandrum illum Impe. dignum qui ſemper uiros doctos amauit. Quibus Annua ſalaria inſtituit. Nihil agebat ſine acri iuriſperitorum conſilio quos in ſecretis ſemper habuit:præſertim Fabium Sabinum:Domitium Vulpianum Iulium Frontinum: Pomponium:& alios excellentes uiros qui operam Papiriano dederant. Eſto Princeps noſter bonæ cōſuetudinis ſtudioſus inter tuos populos:ſi tu obſeruabis:cæteri cauebunt pterire punctū. Mithridates:Alexāder magnus:Alcibiades:ad cultū ueſtiū ad loquendi modū: ad mores ſuorū ſubditorū ſe plurimū accomodātes plurimuū beniuolentiā acquirebāt. Qui ſui erāt:noſcebāt pcipue: noīatim uocabāt:nō indignabant loqui. Nihil eſt qd magis alienet:multitudinis aīum a principibus:quā negligi præ alienigenis:quibus ſi fauent:& ſuos negligant:qui præcipue deberēt eſſe curæ: in magnum cadunt odium. Et ſi ab eis aliquid exigitur: putant pro locupletandis aliis rapi. Et ſe alienis quaſi obiici prædam. Neq; patriæ iudicant quicquam moleſtius aut pernicioſius: neq; Principi pericoloſius: quam externis Remp. committi. Luxus uaſtis apud ueteres & recētiores ubiq; damnantur. Ij præcipue priuatorum familias euertunt:pariunt parentum neglectum:uxorum contumelias. Eſt profecto nimius ſumptus patrimonii nedū abſumptio:ſed futuræ calamitatis & extremæ miſeriæ initium. Recte Perbonus facit. Qui nec domi neq; foris ducit uitam pro arbitrio uulgi: ſed præuia magiſtra ratione:ſuæ inſeruiens ætati:& temporibus. Sic Plato ſyracuſis: & ubiq; gentium:hiſdem ſe motibus dignum/eodem ſe præſtantē amictu/oratione uitæ uſu exhibuit. Semper idem Plato:& talis apud Dionyſium: qualis fuit apud Dionem. Oportet maxime principes beneficiorum eſſe memores: proinde Dux Sereniſſime rogo ut memor ſis tui compatris. Qui ut mutuum prætercam:tam integre:tam ſancte: ſummis magiſtratibus & publicis officiis ad utilitatem & cōmodum Reip. functus eſt:ut de noſtris domeſticis opibus multa refuderit. Hoſtes tuos & rebelles ita iuſta cenſura eſt proſecu/

Excpla ma/la

Albinus Cordus hiſt. Magnus de uora.

F.SF.

Monumēta loquentur

Alex. impe.

Vulpi

Ad mores ſuorum

qd alienet

Cadere in odium

Vaſtis luxus

Nimius ſumptus

plato

tus:non ſine periculo uitæ non ſine multorum coacetuato odio & tamen hu
Elogium cuiuſq; illi nulla exhibita eſt remuneratio. Quid nõ inimici egerit:ut ad eos trã
ſiret: Quid non Galli ſunt polliciti? innotuit tibi ex illius Abbatis Elogio: qđ
explicuit coram Principe Tridentino: & coram diuo Maximiliano Cæſare.
Quotiens eo tempore dicebas: pro comperto habitum: ac liquidius patere:
Perbonum impenſe amare Fran. Sfortiam non ut Mediolani ducem: Quod
ſit uerius uero: res ipſa indicauit. Qui cum uxore: tenellis filiis: cõſtanter for
tunam tuam ſæuientem ſubſecutus eſt. Quid obſecro: me cogebat in alienis
locis chariſſima coniuge relicta: & lactante adhuc ſobolem: & te per ſaxoſas
alpes: niuoſaſq; rupes ac deuia prærupta ſæuiente hyeme per glaciales Ger-
Amor meus maniæ plagas: cum tanta pecuniarum profuſione in cõſtantiam acceſſurum
proſequi? Nempe amor meus in te præcipuus: & fides candida. Te profecto
Cæſari qui in: apud ſe retinere uolebat: Te meæ dulciſſimæ coniugi: Te cha
Dulcis recor. riſſimis filiolis: Te ſine dubio ſaluti meæ: uitæ meæ: aiæ meæ patriæ meæ præ
poſuimus: Cuius dulcis tunc erat recordatio: quæ ſolet ſub alieno cœlo ſæ-
pe occurrere. Sub quo quanto tellus aſperior: tanto patriæ memoria fit ſua-
In exilio affectus uior. Sic eſt pfecto in exilio: creſcit proprii domicilii affectus. Nam unicuiq;
ab incunabulis locus natalis charior eſt. Quippe ut feris datum eſt ſyluas
Lares patrii quærere: ita hominibus lares patrios ſupra cuncta diligere. Sic aues ſuos ni-
dulos appetunt: feræ cubilia ſua repetunt: ſic piſces ſuas cauernulas. Multi ta
men patriam relinquunt: ut ſapientiam indipiſcantur: Multi ut diuitias coacer
uent: Multi ut non uiſa uideãt: Nos uero procul a patria neſcio ſi facti ſumus
Vertere ſolũ ſapientiores: ſcio quod facti ſumus pauperiores: debiliores: ſeniores. An obli-
tus es Princeps Inclyte: an mente decidit tua: quum uertebamus ſolũ. Quã
tis me augebas uotis: ſi unquam: dicebas: me patriæ reſtituat Deus: catellis
Benefacturũ muribus felibuſq; etiam muribus domus meæ benefacturum. Et ſi nunquam ſpes in
ciſa: tamẽ hactenus: ego. Vxor mea: filii mei in expectatione perſiſtimus. Ipſa
quoq; domus Mediolani quam tuo emi a fiſco: quod neſcio quid tui obſtit
Infauſta tẽpora fædens ablata eſt: nec mihi eſt pecunia reſtituta. Conuincar attamen ſi obii-
cias quam infælicitatem infauſta tempora portenderint: quantis te doli
Conuincar. depreſſerint malis: Conuincar: eſto: ſperamus tam Inclytum principem
non ultra paſſurum e conſpectu rem meam peſſundari. Nam quanto te
fortuna altius euexit: tanto magis conuenit te gratum eſſe & beneme-
Inſani ſenſus ritorum eſſe memorem. Præſertim eorum quos in aduerſis rebus para-
tos & obuios habuiſti. Sed abſint malignæ mentes: nemo ſit tam im-
pudens tam inſani ſenſus: ut audeat inter optimum Principem meum
& Perbonum ſeſe interponere. Fiet ſane ab utraq; parte confoſſus. Con-
queritur Perbonus de malignitate improborum qua pene cum ſuis ad
famem redactus eſt. Et familia copioſa neſcit ieiuna ſilere. Sua cuiq; ui-
Lingua libera detur cauſa iuſta. Diximus hæc: ut uirtus Principis: ea diuina humanita-
te ſit omnibus cognita, quum patiatur a Perbono & a quouis priua-
to in iudicium euocari. Sic iubet iuſtitiq; tanquam ſub nobili Princi-
pe, lingua cuiuſq; ſit libera. Sed ſcio quod officia & benemerita no-
ſtra gerit ſecum affixa: nec latet Prudentem: atq; Memorem Principem:

Q uid noſtra interſit:necnõ procurabit:ne poſt hac opprimer in iuribus Mar
chionatus inciſæ.Fuit mihi Priceps optimus læta fronte benignus & præ/
ſens in cauſa Ouiliarum:Operam profecto mihi nunquam hanc delebit obli
uio.Sperabit pro tui animi uirtute q́ſq; probus:& Maior Inſubria fiet:tua dif
fuſa iuſtitia.In qua firmior quã Antiochus eris:hoc nomine tertius. Q ui da
tis ad ſuas ſingulas ciuitates litteris indixit: ut ſi quid præter leges publi/ Antiochus.
cas:iuſſiſſet: ne ſibi in eo parerent unquam:Et iniquos iudices illico cruci
uoluit affigi.Hæc eadem cunctis regnis faciundum puto:hac cito lege dita/
buntur Principes ſine alienis incommodis. Et ſuperuacanei qui quottidie
emergunt ſumptus amputabuntur: ſi Magiſtratuum uoracitati obſtrui
ora:& rationes redituum ac expenſarum frequenter repreſentari non pigue/
rit.His nempe uiis boni augentur cenſus: & nullam populi ſentient graue/ Rões redituum.
dinem.Euidens mihi profecto eſt:Princeps Mi Sereniſſime te omnia hæc
una die facturum.Non patientur iſta diutius non cognoſci uiri boni:& ſa/
pientes & Illuſtres:quorum tibi grata eſt cõſuetudo & amabilis.Digni pror/
ſus tanto Principi aſſiſtentes: ut Alexander bentiuolus:uir Illuſt. Antiqua
proſapia:Vir cuius in animo certant de primario loco mãſuetudo: integritas Alex. bent
ſplendor.Inſignis ſane inter omnes uiuentes ſicut inter lapillos adamas.Ad/
eſt prope Franciſcus uice.Q uem omnes boni amant omnes boni obſeruãt:
Q uem antequam quis uiderit:magnificat & laudat. Et poſtquam nouerit F.uicec.
tãta hũanitate p̃ditum ueluti cæleſtẽ colit.Sunt & alii in hac Illuſtriſſima fa
milia qui ad Principem noſtrum magno beneuolentiæ ſtudio adeũt & uer/
ſantur:ut Octauianus Vicecomes & eius frater Alexãder.Veræ huius fami oćtaui.uice.
liæ lumina:& ueteris Vicecomitum ſplendoris & uirtutis retinentes: tanta Alex. uicec.
utriuſq; bonitate:ſapientia:& probitate ornati:ut quo uis loco ſupremorum
dignitatum apud Principem decorari mereantur.Multi & alii inſignes nobi
litate:tum Triuultii ſplendore gentis & propria uirtute plurimũ a Principe
& amati & honorati:Comes Io.Firmius & Rhenatus:& Eques Triuultius. Io.Firmius. Rhenatus Eques triuul.
Neq; inter hos abeſt comes Io.Franciſcus ſomalia:multa animi nobilitate:&
diuitiis præſtans. Et is qui omnem nobilitatem præſentia decorat:Comes Io.Frã. Soma.
Maximianus ſtampa & eius fratres:qui ueteri nobilitate & armorum & fide
egregia Principi gratiſſimus.Eſt & Ludouicus gener meus de caretto & plu C.Max. ſtãpa.
rimi alii & hac eadem familia qui ſpõte Principi noſtro adhærent & ſeruiũt.
Et ornamentis uirtutum plurimum potentes Nicolaus & Ludouicus ſca/ Ludo.de carreto.
lampi.Illuſt. & Pallauicinus Sfortia:ac Folianeus: nobilis pelegni Mar/ Scalampi
chio: uir inter Principes doctiſſimus: & optimus.Eſt & Iacobus Galleta/ palaui.sfor.
ta ueræ fidei ac uirtutis ſpecimem. Eques puſterlanus: uere eques ſub/ Ja. Galera.
limi animo: uir & manſueto iucundus & omnibus gratus. Et eius nepo/ Eques puſter.
tes Baldeſar:ac frater iuuenes bonis diſciplinis ornatiſſimi:Tum Hierony Hier.botta.
mus botta:& alii Illuſtres Inſubriæ uirtutibus perſpicui.Et Benedictus cur/
tius maternus gentilis meus:quem ob uirtutum magnitudinem nulla detur
pant uitia.Q uid ne imprudẽs taceam? Q uãto ſublimis inſtituto frequens
adſit Principi noſtro Reuereñ. Verulanus cuius uirtute & rerũ uſu:& diui/

no prope conſilio:Res ubiq; eccleſiæ ſenſere auctum:ſenſere decorem : ſenſere gloriam.An non ne hic nouus Ennius? Qui tria exiſtimatus habere corda:ennio profecto maior:Ennio profecto cordatior. Maior fortuna qui prudentia ubiq; fortunam ſuperat maior perfidis hoſtibus: quũ eius prouidẽtia catholici certatores uincant:Eſſet nunc labes hec lutherorũ ſpurciſſima uſq; ad latiales ꝑpoluta colles: niſi hic ſua ſapiẽtia retinuiſſet Impetũ: niſi fortiſſimos ad capiẽda arma e qnq; pagis inanimaſſet milites:q quotidie obſtãt quotidie ꝑ ecclĩa Ro.certãt:Beata petri limia ſi huius cõgerit de oſculãdis ſubiici pedibus. Tũc nr̃æ erũt pacis fruges & p Italiã & europã lucebit ſanctũ ſæculũ & aurea ꝑles tãto gaudebit ſydere. Sunt & alii magni & ſummi uiri.

Caraccius : Inter quos eminet R.& Illuſt. Marinus Cartaccius Neapolitanus:Apoſtolicæ ſedis ꝓthonotarius & Cæſareus ſenator ſapiẽtiſſimus Dignus profecto qui a ſecretis Cæſaris negocia tractet:Dignus qui Principes:Reges:Põtifices adeat:qui fœdera firmet:qui pacem componat:& ſi quid præclarius aut ſpecioſius inter humanum genus confici poſſit:dignus utiq; qui tractet : expediat conducat. Maiorem:& preſtantiorem non inueniet Cæſar:ſi fidem : ſi animi candorem : ſi uitæ integritatem: ſi rerum omnium notitiam requirat Cæſar:

Felix prince. Fœlix tũc Princ.quum circum ſe tot illuſtres & ſapiẽtes uiros inſpectet aſſiſtere:cum quibus conſultet:non quid bonum:ſed quid optimum agendum. Cõſulto res optimi nulla lingua ſatis laudari poſſunt. A quorum numero ſi Perbonus aberit:noſtræ hæ locum obtinebunt Ouiliæ. Quibus hic ſtatuimus finem. Tantum hæc Pauca addimus.ut unde initium ſermo noſter ſumpſerit.Illic ſiſtat.

F.SF. Dux pluſquam inclyte ita age:ut titulo patris patriæ ſemper dignus appareas:ut mens tua ſemper ſit candida : nulli affectui ſeruias.

Verũ decus Vnum quod eſt rectum:cures:omnia tranquille & moderate agas:cogiteſq; nullum eſſe uerũ decus:niſi quod a uirtute recteq; factis proficiſcitur. Deſq; operam ſemper ut laudibus quæ de te paſſim efferuntur magnitudine animi plene reſpondeas. Deniq; uotum concipe:det tibi Immortalis deus

Regalis tha. Regalem thalamum unde de te perpetuam ſperemus prolem:pro tui animi plenitudine gaudii:pro ſalute omnium:ne denuo in peſtiferum bellum incidamus:ne rurſus patria derelicta alienis pereat manibus. Optimus deus & maximus hoc tibi & nobis & futura omnia ſecundet:& fortunæ noxiã propellat inuidiam. Vt perpetuo hoc præſenti gaudio frui liceat. Quod diuino fauore:& tua prudẽtia in præſens partum nemo dubitat. Vale Dux inclyte:&

Adagia. ſæliciſſime ualeas ita ut uis & optas & amplius. Et hæc adagia quæ curſim ſe

Appẽdices quuntur uelut in fine appendices:ea ſerena fronte legas qua cætera tuorum ſeruorum ſpectare ſoles.

¶Centum ſententioſa Adagia In primo libro Ouiliarum.

DEus melior eſt nobis q̄ nos ipſi nobis.
Deus ens ſolus: Cætera entis.
Quod mouet & nō mouet́ :Hic eſt deus.
Fortuna non eſt uera cauſa:niſi ſit deus.
Princeps ſimilis eſt deo ſi ſemper adiuuat.
Princeps optimus reip.ſalus.
Placere principi:non parua gratia eſt.
Elcemoſina extra forturiam eſt.
Cito ludibrium fortunæ ſimus quū uolumus:
Ne ſit filius ludibrio corrigat pater.
Filius ſapiens eſt gloria patris.
Plerūꝗ qui caſtigat:Amat.
Pater qui filium docet in illo gloriam quærit.
Melius eſt eſſe pauperē ſanū q̄ diuitē infirmū.
Si te animūꝗ uincis tunc uere fies fortis.
Habere argumētū ætatis nr̄æ eſt optīa mēſura.
Is uere probus eſt quem non penitet.
Qui ſe negligit:odio habet naturam.
Bōa in adoleſcēte īdoles ē futuræ uirtutis ſignū
Curatoris non eget qui rem ſuam probe norit.
Neſcit Amor formæ obliuiſci.
Sepulchra mortuis ſuperuacanei honores.
Nil homini tā horrēdū:q̄ putare nihil eē futurū
Nil tam aſperum quod non molliat uſus.
Victis inuidis:ſuperbit homo.
Sua non intereſt hominis noſcere dei conſiliū.
Vt diu mēoria nr̄i duret:mōumētis īgēii opus ē
Quæ citiſſime florent:celerrime cadunt.
Cum mortuis loqui operoſum negocium eſt.
Non eſt malum quod homo non cogitet.
Naturæ opera non continentur numero.
Manducet panem qui ſuo labore acquiſiuit.
Bona eſt lex ſi naturæ conſentit:
Bonum eſt ſapere ad ſobrietatem.
Vtrinꝗ Medium commodius.
Ne quid nimis ne quid minus mediū poſcunt.
Lex friget ubi minæ ſuperant.
Lex non habet locum ubi tranſgreſſio non eſt.
Cæleſti gratia indiget hō : quia quottidie perit.
Victoria aliunde uenit ſi pauci uincunt.
Iure queritur qui in caſſum laborat.
Lex non eſt niſi iubeat.
Si ad naturam uixeris nunq̄ pauper: ſi ad opinionem nunq̄ diues.

De⁹ melior
Deus ens
De⁹ nō motus.
Deus fortu.
Similis deo.
Salus reipu.
Non parua gratia.
Elcemoſina
Cito ludibrium.
Corrigat pr̄
Gloria pris.
Qui caſti.
Querit glo.
p aup ſanus
Vere fortis.
Optima mēſura:
Quē nō penitet.
odio naturam:
Bona indo.
Nō eget curator.
obliuiſci formæ.
Sepulcha quid.
Nihil eſſe.
Vſus mollit
Hō ſupbit.
Intereē hoīs
opus monumentis.
Quæ cito Florent.
Loqui cum mortu.
Hō cogitat.
opa naturæ
Manducet panē.
Lex bona.
Bonū ſape
Mediū.
poſcūt me.
Friget lex.
Lex nō haber locum.
Quotidie perit.
paucivincūt
Querit iure
Lex iubet.
Qui nunq̄ pauper.

Facile credit qui in eodem cupidus eſt.
Fortuna dea eſt imprudentibus.
Virtus non rite adhæret aliud agentibus.
Mors ſubita: paratis ſemper: res pretioſa eſt.
Terra quũ animalia paſcit: ſe ipſam pinguefacit.
Nihil habemus quod non reddituri ſimus.
Tempore nihil doloſius nihil ſilentius.
Dum ſumus quottidie aliquid non ſumus.
Maiores nobiſcũ hoſtes gerimus: ſi multa cupimus
Satis habet: ſi id quod habet non ultra querit.
Bonum non eſt bonum niſi diffuſum.
Patientia minus: dura: præuiſo malo.
Facile patimur: ſi ſubſequitur lucrum.
Spes lucri multos precipitat.
Beneficium non eſt: niſi iuuet.
Dolor non eſt: niſi ſentiatur.
Paupertas domina eſt ſi innocens.
Deo qui plus ſeruit minus eſt ſeruus.
Libertas nulla uiuentibus.
Facile nobis amamus conformia.
Mortem certo ſcimus ſed opinamur.
Nullus plus decipitur q̃ qui plures miniſtros habet
Plus uulgi opinio põt q̃ pauci ſapientes.
Sapiens non eſt qui ſibi ipſi non ſapit.
Diuinum eſt omnibus prodeſſe.
Nihil eſt quod magis decipiat quam ſpes.
Sapiens non timet niſi ſe ipſum.
Nil ſtultius ſine lucro curare aliena & ſua negligere
Quũ uides hominẽ officinã cogitationũ uides.
Humana lingua: inſtrumentum inuidiæ.
Oculus ianua liuoris.
Aures inuidioſorum ſtillicidium.
Vox non emiſſa ſcribi non poteſt.
Melius ſilere q̃ multa loqui.
Quum ſuperbit homo: ſe ipſum decipit.
Non ſe decipit: qui cuncta moriturus metitur.
Securius eſt habere rationem cum terra q̃ cũ ſtellis.
Fœlix homo quũ omnia a limine ſalutat.
Nil miſerius homine ſi hic deſinit eſſe.
Vere ſit diues qui hinc exteras quærit opes
Abunde ſcit ille: qui ſe futurum immortalem credit.
Nil pernitioſius homine credente animam deſiturã.
Secura quies eſt adhærere deo.
Nunquam poſt hac dolebit: qui quottidie dolebit.

Cupid⁹ credit. Fortuna q̃bus eſt dea. Aliud agentibus. Mors res p̃tioſa. Terra ſe pin. Reddituri ſumus. Nihil ſileti⁹. Sumus non ſumus. hoſtes geri. Nõ vltra q̃rere. Bonũ diffuſum. Patientia. Lucrũ ſeq̃ns. Spes lucri. Beneficium. Dolor. Paupertas. Minus ſeru⁹. Nulla libtas. Amamus. Opinari mortem. Qui pl⁹ dec. Opinio potens. Qui ſi ſapit. Diuinum. Spes decipit. Timere ſe. Curare aliẽa. Hõ officina. Lingua qd. Oculus qd. Aures quid. Scribi. Silere. Homo decipit ſe. Non decipit moritu. Quid ſecurius. Homo quã dò felix. Hic deſinere. Vere diues. Scire abunde. Quid pernitiſ. Quies ſecu. Dolere quotidie.

Solus non eſt qui legit libros. Nō eē ſolū.
Sero penitet negligentem: Negligens.
Optima coniunx uera eſt imago uiri. Coiunx qd.
Amicitia uera eſt ubi uerum amoris pignus eſt. Vera amicitia.
Ibi non ambigitur ubi ſenſus uere capit. Vbi non eſt ambiguum.
Parta ſi negligis: laborem quæris. Negligere parta.
Furit qui nullam audit rationem. Qui furit.
Errabundus ſemper eſt qui ſinem non ſpectat. Errabūd⁹ q
Parum ſapit: qui nunq̄ aduerſa paſſus eſt. Qui parum ſapit.
Deridetur a diis q ſe hic ſemper permanſurū putat. Quos dii derident.
Mens principis ſapiens: Dos eſt maxima ciuium. Dos maxīa
Mens boni principis: ſol eſt terteſtris. Sol terreſtris
Qui pro ſalute pricipis orat: publicū bonū ſpectat. Bonū publi.

¶ Finis Primi Libri Ouiliarum.

Liber ſecūdus Quiliarum Ad Clementē Pontificem ſanctiſſimum de vera Religione. vbi breuiter omnes cōmemorantur Pōtifices. Et cōfutantur omnes haereſes, praeſertim Lutherana.

✠

Gaſparis Elephantutii Patricii Bononienſis Inclyti Epigramma.

POntificis Summi lætatur Felſina mytram.
Cernere tergeminam/& Cæſaris ora ſacri.
Franciſco hæc eadem exultat/gaudetq; Secundo/
Q ui late Inſubrum fortia ſceptra gerit.
Principibuſq; aliis/quos longum eſt ferre/tenebat.
Cæſaris hos/ illos curia Pontificis.
Cum quibus & pariter te Perbone quiſq; putauit
Præſentem aſpicere/colloquioq; frui.
Sed quando haud licuit/ſatis eſt monimenta uidere
Poſſe tua/& ueræ religionis opus.
Atq; licet poſſit Fortunæ iniuria multum/
Auxilio ipſa aderit dextera Pontificis.
Nec ſinet Ouilias Lethæo in flumine mergi/
Rarum opus/& rara ſedulitate/ tuas.
Et uitium ingratum uincet/quo turpius eſt nil/
Auctoriq; adimet fata maligna ſuo.

Clementi Beatiſſimo Pontifici Maximo

Hieronymus Perbonus. Bene Eſſe.

SApientiſſime/ac omnium fidelium paſtor/& ue
te cuſtos & pater / uana hominum mortalitas ad
decipiendum ſe ipſam multum/& ſemper inge/
nioſa fuit. Homo enim imbecillis / & ſuperbus/
ut primum fortunã ſibi blãdiẽtem ſentit/ illico ſe Fœlicitas. humana.
fœlicẽ exiſtimat/ & credit. Crœſus olim Rex di Homo.
tiſſimus/aduerſum Solonis ſententiam ſe fœlicẽ Crœſus.
protulit/eoq; tãdiu opinionis effluit imbutu/quo Solon
ad culmine imperii deiectus/ ſe/& humanam for
tem cœpit melius dignoſcere/magnum noſtræ ui
tæ ſpectaculum. In rogo poſitus/& in eo igne moriturus alta uoce Solonem/
Velut aliquod diuinum numen repetebat. Cuius miſertus Cyrus ea tempe
ſtate omnium principum decus/admonitus mortalis miſeriæ uitam condona Cyrus
uit. decipimur ꝑfecto Pater Sancte/ſi credimus hic hiſce fortũæ bonis fœlici
tatem aliquo pacto attingere. Putauit ille tuus quondam populus Romanus
orbis uictor ſuos poſſe impartiri fœlicitate/Si uaſtas mundi opes indipiſceren Romanus.
tur /ſi magnos agerent triumphos/Si ſtatuas/Arcus/ Tẽpla æternæ memo populus.
riæ conſecrarẽt/ſi hoſtes uicere/ac proſcribere poſſent. Iccirco L. Scylla dicta L. Scylla
tor romanorum primus fœlicis ſibi cognomẽ temere aſſeruit/ciuili ſcilicet ſan
guine fœdatus/peioris paulopoſt futurus ſortis/ q̃ eorum ciuium/quos cru
deliſſime trucidari iuſſerat. quorũ hodie miſeremur/ quũ Scyllã nemo nõ ode
rit. Sed quãtũ fuerit fœlix/exit⁹ uitæ ei⁹ demõſtrauit erodẽte ſe ĩpo corpore/&
ſupplicia ſibi gignẽte. Quintus Metellus patrẽ Luciũ fœlicem appellat in ea
oratione/ quã de eius laudibus habuit/propterea quod maximas res fuerit cõ Q. Metell⁹ Luci⁹ fœlix.
ſequutus habitus præcipue bellator primarius/orator peritiſſimus/Senator
optimus/Imperator fortiſſimus/q; eius auſpicio præclare res geſtæ ſint/q; ma
ximis honorib⁹ ſit uſus/q; multos reliquerit filios/q; ei tribuerit. P. Roman⁹/
quæ alicui nemini a condito æuo/ut quoties in Senatum iret/Curru ueheret
ad curiam/magnũ/& ſublime. Cæterum is tandem orbam luminibus exegit
ſenectam amiſſis incendio/ quum palladium raperet ex æde Veſtæ. quo ſit ut
(inquit Plynius) infœlix qdẽ dici nõ debeat fœlix tamẽ eſſe nõ poſſit. Quin Metellus.
q; huius Lucii Metelli nepos inter rara fœlicitatis humanæ exẽpla connumera Macedonic⁹ & eius filioꝝ
tur. Nam præter honores ampliſſimos/ cognomen Macedonici/a quatuor fi nomina
liis illatus eſt rogo/quorũ nomina ſunt ex Plutarcho de fortuna Romanorũ.

Q. Balearicus L. Diademat⁹ M. Metellus, C. Caprarius, uno pretore, trib⁹ conſularibus, duobus triumphalibus, uno Cenſorio quæ ſingula quoq; pau cis contigere. Tamen in ipſo flore dignitatis ſuæ a Catinio Labeone Tribuno plebis, quem e ſenatu Cenſor eiecerat, reuertens e campo, meridiano tempo re, uacuo foro ad tarpeium raptus ut precipitaretur, ægre tribuno, qui interce deret, reperto, a limine ipſo mortis reuocatus alieno beneficio poſtea uixit. Donis inde etiam conſecratis a damnatu ſuo tanq̄ parum eſſet faucium cente in tartarum expreſſiq; per aures ſanguinis pœnam exactam eſſe. Equidem & Africani Aemiliani inimicum fuiſſe, inter calamitates duxeri ipſo teſte Mace donico. Si quidem liberis dixit, ite filii, celebrate exequias, nunq̄ ciuis maio ris funus uidebitis, & hoc dicebat iam Balearicis, & Creticis, & Dalmaticis iā Macedonicus ipſe. Verum, ut illa ſola iniuria æſtimetur, Q uis hunc iure fe licem dixerit, periclitatum ad libidinem inimici? Q uid non ea fortunæ uiolē tia denigrarit, tracto in Capitolium illo, in quod triumphans ipſe de earū exu uiis in captiuos quidem ſic traxerat. Nulla eſt profecto ſolida fœlicitas, quam non contumelia uitæ rumpat, nedum tanta, & quod ſupereſt, neſcio maior gloriæ, aut indignationi dolor accedat inter tot Metellos tam ſceleratam Cati nii audaciam ſemper fuiſſe inultam. Nec hæc ſola nos admonent Beatiſſime Pater Clemens, q̄ parua ſint hic in rerum mortalium turbine fœlicitatis initia, nedum progreſſus ſuſpicer quidē. Si ea quæ in faſtigio totius uniuerſi poſita in admirationem ducimus, nec fœlicitatis nomen iure merentur, quid cætera, quæ undiq; ſcaturiūt malis, fœlicia eſſe poſſunt? Ille diuus Auguſtus, quē uniuerſa mortalitas fœlicē exiſtimauit, potuit ne merito dici fœlix? ubi tot ſor tis humanæ reperiūtur uolumina, tot in eo reperta potius infœlicitatis ſigna, q̄ fœlicitatis lumina. An is fœlix, qui repulſam paſſus apud auunculum in ma giſterio equitum? & contra uoluntatem eius prælatum Lepidum, qui odiū & inuidiam in proſcriptione, & in triumuiratu peſſimorū ciuiū ſubiit, qui in Phi lippenſi prælio morbum, fugam, triduo latebras in palude, & aquam ſubter cute fuſam paſſus, & turgida latera, qui naufragia Sicula, & aliam ibi in ſpelū ca occultationem, in nauali fuga uix hoſtium laqueos euadens, qui tanta ſol licitudine Martis Achaii, Pannoniciq; belli, Tumq; pōtis periculo afflictus, qui militum ſeditiones tot, qui tot ancipites corporis morbos, inſidias petitæ uitæ, adulteriū filiæ, tot triſtes orbitatis luctus, aliud neptis adulterium, cō tumelioſum priuigni Neronis ſeceſſum, tot inde mala paſſus, inopiam ſtipē dii, rebellionem Illirici, peſtilentiam urbis, famem & ſitim Italiæ, deſtinatio nem moriendi, & quatridui inediam, & maiorem mortis partem in corpore re ceptam, & poſt hæc apud Germanos Varianam cladem, & fœdam maieſta tis ſugillationem, poſt Liuiæ uxoris, & Tiberii cogitationes ſupremæ eius cu ræ. Q uod ſi hunc Pater Sancte ueris circūſpexerimus iuditiis, potius miſe rum q̄ fœlicem Auguſtum exiſtimabimus, dum tot uitam ipſam aduerſis, at q; inſidiis tranſegit uiuens. Q uod ſi in altiori loco poſitis id accidere poſſe ne gabimus, & uaſtum, & immenſum pondus rerum, quod tranſigendum ha bent, quid de his, qui per hæc ima ſerpunt, & abiecti a fulgore hominum, di cemus? Habent ne hanc quaſi uerius fœlicitatem uelut immunes a Fortunæ inſidiis?

Catinius labeo.

Aemilianus Africanus.

Auguſtus Imperator.

inſidiis? Quod ſi in hac reputatiōe citabimus Delphica oracula/inueniem⁹ potius pauperrimos fuiſſe beatiſſimos/& fœliciſſimos/qui a rebus & negociis exempti/uitam puſillo rerum uſu contenti exegere. Conſultus Apollo a Gyge Rege tūc ampliſſimo mortalium quis nā beatior fœliciorq;? Aglaū Pſophidium eſſe fœliciorem reſpondit. Senior hic in anguſtiſſimo angulo Archadiæ paruum/Sed annuis uictibus large ſufficiens prædium colebat/nunq̄ Ex eo egreſſus/atq; ut e uitæ genere manifeſtum erat/minimam cupidinem/minimum in uita mali expertus. Dicemus ne hūc fuiſſe fœlicem Pater Sancte? minime quidem. Non enim fœlicitatem puto reperiri ſine animi ſplendore. Hunc ille in tenebras coniectus haud poterat conſequi. ergo fœlices exiſtimandi/qui per ora hominum celebrātur? ne id ſane. & ſi Iouis aſtipulatu uetuſtas celebret Euthymum Pyctem pugilem ſemper olympiae uictorē cui patria Locri ī Italia imaginē erexit/Et Callimacho canēte/uiuo & mortuo ſacrificatum/quaſi hoc placuiſſet diis. Sed decipimur ſub ſpetie recti Sanctiſſime Clemens. Quid enim id poteſt tandem/ꝙ inſana uulgi opinio admiratur. triumphi/arcus/ſtatuæ/pyramides/tēpla erecta/imagines/honores/magiſtratus uix radicem fœlicitatis attingunt. prætereūt uelut umbræ/& nihil afferunt/niſi quandam intuitionis Speciem. decidunt ad caſum hominum/& interitum in æternum ſentiunt. Parati fortaſſe ſunt/qui præponant cæteris diuturnam/& longæuam uitam. Anacreon poeta Argāthonio Tarteſſiorum Regi tātum bonum attribuit/propterea ꝙ centū & quinquaginta uixerit annos/& Cyniræ Cypriorū decē annos amplius/& Gorgiæ ſiculo cētum & octo. fœlix his rationibus fuit Stephanion qui utruiſq; ſaecularibus ludis ſaltaſſe dicitur/& diui Auguſti/& quos Claudius Cæſar Conſulatu ſuo quarto fecit. Fœlix mons Tmolus/cuius in cacumine centū quinquaginta annos uiuere homines dicuntur/ſi uera prodidit Mutianus. Sed quid magis fœlix q̄ Cornix/cui Heſiodus nouem noſtras attribuit ætates/& quadruplum eius Ceruis/id triplicatum Coruis? Sed lōge erramus/non enim ii diutinæ uitæ tractus fœlicitatem pariunt/qui ſæpe magna uiuendi tædia ingerunt/& incommoda/& exitus pœnitendos uiuentibus coaceruant. longa ſenectus/plena malis funera cernit frequenter/qui longa grauatur die. Vidit ſuo ſenio Priamus patriæ incendium/& fœdum ad aram fatum tranſegit miſere. Sed Veteres decepti/alio alii fœlicitatem diuertunt. Suopte ingenio deliniti uoluptatem quidam poſuere/& dolorum carētiam. Diogenes perpetuam lætitiam innuit. Ariſtoteles bona animi/& corporis/externaq; maluit. Hominem ſemper ſanum/ſemper lætum/ſemper diuitem multi fœlicem credunt. Cæterum quum homini immortalis ſit mēs/nullum poſtet eſſe ei bonum niſi ſummū. Nobis autem ſummū quid aliud poteſt eſſe q̄ Chriſti gratia/quæ nobis hic inchoat ex conſcientiæ cultu/& innocētiæ perſeuerātia/ꝑ eccleſiæ ſacramēta/quae ꝑ ſummi/& maximi Pōtificis Romani manus/in Sanctum diffunduntur Cœtum/ubi uera in terris religio lucet/& habetur. De iis mihi tecum ſermo eſt Beatiſſime Pōtifex/quādo ea habes in terris fœlicitatis initia/& diffundis per omnes partes hūc imbrem uolentibus & bonis/Sedens in faſtigio rerum/prouidentia diuina

Gyges rex ll diæ.
Aglaus Pſophidius.
Euthymus Pyctes.
Vulgi inſana admiratio.
Vita lōgæua.
Anacreon Poeta.
Argan: honi⁹ tarteſſiorum Rex.
Cyniras cypriorum rex
Stephanion:
Tmol⁹ mōs.
Cornicis: Ceruii & corui ætas
Senectus longa.
Priamus rex.
Fœlicitas varia.
Mens hominum.
Fœlicitas vera.
Religio vera vbi.
Pontifex.

Clemēs pontifex. ad humanū genus gubernādū cōſtitutus. Multo Cœleſtiori gratia/q̄ p̄teriti
Pōtifices/auctus/& oīum mortaliū p̄conio digniſſimus eē iudicaris/ mira/
bili naturæ p̄mio dōatus/igēioſus ſublimitate rerū/& p̄æteris māſuetꝰ/Cle
mēs nedū uoce/ſed ītus foriſq; re Clemēs/uir uirtute tua ſupra cæteros qd
raro inuētū eſt/qui ita natura & Virtute pari ambulet/Profundā auitāq; ſa/
Sol. piētiā poſſides. & ſicut Sol luce p̄cellit oībus aſtris q̄ ī cæli ābitu uoluunt/
ita tu īter oēs uiuētes ſingulari uirtutū lumine refulges. merito Pr̄ ſctē/meri
Medicea domus. to Pōtificia decoraris cotōa. geris tecū ſtēma illud quaq; p̄te radios effūdēs
domꝰ Mediceæ. Quæ ſp oīum uirtutū hoſpitatrix extitit/ & hr̄. Quæ late
eruditotū p̄ſidiū ꝓfeſſa eſt. Quæ ita olim ſctē/ita iuſte Florētiſſimā Hetru
riā erexit/& tutata ē/ut nō maiori fœlicitate Latiales colles floruerīt moderā
Coſmus medices. te Auguſto. Cuius bēigna māu nō maior ingēiorū copia creuit/q̄ q̄ ſub tuis
auitis parētibus Coſmo/Petro/Iuliano/enituit ubertas. Illo tuorū ſæculo
Petrus medices: fœliciſſimo clariſſima uiguere ingenia. Emerſit ueſtris fouentibus oīum di/
Iulianus medices: ſciplinarū erudita māus. Tūc caput eloq̄ntiæ nitidius apparuit/q̄ barbaroꝶ
tenebris diu iacuit oppreſſa/a ueſtris in lucē reuocata totū orbē erudiuit. ui
uēt aeternæ lucis/q̄ tua familia patriæ otnam̄ta tribuerit/ut ſi tua Illuſt. do/
mus nō eo magnāimo fuiſſet pectore/nūc Florētia nō tāto rerū floreret ſplē
dore. fortunata tibi illuxit dies/quū tuos natales ſpectauere aſtra. nutritꝰ gre
mio cœli/& ad tn̄ mūdi iubar reſeruatus. & ſi tibi aduerſa euenere plurima/
factū reor ut tua diuina animi uirtus paſſim dignoſci poſſit. neq; id dormiēte
Herbā dare: numine actū ut Fortūa iuida ſuū aculeū exercuerit/ſed poſtrēo uicta herbā
dedit. ad tuū nutū cūcta poſtrata iacēt. Nō quieſti ſapiē. Pr̄ dōec tuo diuino
īgenio oīa ad q̄etiorē redegeris ſtatū. Cæſar Germanicus/ & Galliarū Rex/
& cæteri pricipes Europæ/ad tuos pedes depoſuere arma/q̄bus ardere totā
Xp̄ianā Rēp. uidimꝰ/& īfœlicē Italiā undiq; agitari/& bellico furore deua
ſtatā iacere. nūc tua iſta ſapiētia cōmodiꝰ uiuimꝰ/& q̄etiora tuo nūine cūcta
req̄eſcūt. & ſi pars mēbri reip. xp̄ianæ tabet dæmonū īſidiis corrupta/& p̄ſidi
Lutheri fœdo affatu perit/tn̄ tuo iuicto aīo nō ceſſas ut hæc q̄ ſerpit/radix ra
Decumana unde. dicitꝰ e medio euellat/& cymba eccl'iæ/q̄ iter decūanā undā fluctuādo agit
ī ſuū reducat portū. reducta ut tuo cōſilio & auc̄tate ſuis ualidiſſimis uiribꝰ
contra Turcāicas gētes ſancta explicet uela. ſicq; nedū aduerſæ fortūæ/ qua
Tempus in domitum. maxīe excitant īgēia/Sed tēporis indōiti uictor apd̄ poſteros/& triūphator
exiſtimaberis. Hæc d̄ te plēis faucibꝰ cātabit poſteritas/q; ī rebꝰ arduis nihil
p̄ſentiꝰ habebas/q̄ prudētiā/q̄ iuſtitiā. nil ex ore tuo exiſſe q̄ rectū/q̄ plenū
oīum uirtutū examē. nedū te maiorē Auguſto/nedū Netua/& Traiāo pru
Auguſtus Nerua Traianus. Cletus. Linus. Anacletus. dētiorē/ſed Cleto ſimillimū/& Lino & Anacleto/& uetiorē Cle. Quid ī iīs
dici p̄t maiꝰ? Dū ſedebat Leo maxi. Pōt. ſi qd actū ē p̄clare/illud/tua excuſ
ſum eſt ſapiētia. Vnio illa pricipū/& Italiæ coadūata uirtus/q̄bus artibus p
uenit ad metā? nēpe nō alio cōſilio ſ alia uirtute nō alio īgēio cōfecta/q̄ tuo
Inſubria Franciſcus Sfortia. Inſubria malis cōtinuo ꝓciſſa diſcordiis nūc te auctote quietior reſidet/&
Illuſt. Frā. II. placatiꝰ gubernat. Paruit tibi optimꝰ Imp. ita ut eſt optimꝰ ſic
obſeq̄ntiſſimꝰ eccl'iæ. utinā exēplo Cæteri admōeant pricipes/ut te uerū/&
uniuerſæ Reip. p̄rem/& diuinū gubernatorē intueant. utinā/poſtq̄ nūc pa
ce fruimur ob tuā egregiā ſapientiā/poſtq̄ cūcta ſunt pacata/recognoſcerēt
mortaliū pleriq; q̄bꝰ uiis/q̄bꝰ āſtris/expulſū ſit bellū. Deberēt tāte potētiæ

principes ſupremus antiſtes Farraceus/Sacratiſſimus Cæſar/ſapiētiſſimus
Dux Franciſcus ſecundus officii tanti a Perbono exhibiti eſſe memores/tā
numeroſa filiorum ſobole onerato, non eſt cunctis uiuentibus obſcurū quæ
fideiuſſio per me facta ſit Germanis militibus in urbe Tridētina. Scis tu Bea
tiſſime Pater/& meminiſſe potes/quum Leonis olim maximi Pontificis iuſ
ſu militiæ cauſa eſſes Mantuæ deputatus/an Quicq̄ fœlicius ſucceſſiſſent
bella pro recuperatione Mediolanenſis imperii/ſi ſtipendia Germanis militi
b9 defuiſſent. Pro qua fideiuſſione multa mihi icōmoda euenere/multæ mi
hi pecuniæ ablatæ ſunt/bonaq; ſub haſtario per Epiſcopum/& principē Tri
dentinum poſita/mihi profecto nō mediocris iactura/& tantis principibus
non leue dedecus. Opinor tamen ſi Melchion Langa archidiaconus Noua
riēſis tūc nūti9 p ipſa expeditiōe expoſuiſſet Clemēti/quæ p me acta ſint/
forſitan nunc quo ad ipſum non eſſet mihi impræſentia conquerendi cauſa.
Germani illi pedites/& Populus Tridentinus furore percitus pene Langā/
ac Reuerendū Iacobum Bainiſium interemere. Quæ Cuncta meis ſedata
ſunt promiſſis. Icciroo pro maximo erat decens iure/ut Melchion me
ſubleuaret/ſicut publico teſtatus documento ſub fide Sanctiſſimi Pontifi/
cis promiſerat. Bainiſium ualde bonæ frugi hominem eſſe omnes arbitrant/
& cognoſcunt. Eſt enim inter omnes religioſos apprime non minus doct9
q̄ integer/bene atq; ſapienter educatus apud Diuum Maximilianum Cæſa
rem. is recte potuit/nec fuiſſet ab eius probitate alienum/commonefacere
Clementem ſicut coram rogauimus/& litteris noſtris non paucis procura/
uimus/ut Epiſcopus Verulanus haec omnia tuae ſanctitati aperiret/ut Ia
cturæ/& incommodis noſtris aliquo eſſet modo conſultum/In eo ſperabā.
Homo eſt plenus fidei/& officii/& amicorum amicus/& religioſorū opti
mus/Epiſcopus morum/& uitae integerrimus. Sed quis hæc magis norit/
q̄ tua Beatitudo. an neget quiſpiam? Niſi ego dextera fideiuſſiſſem/illa ar/
mata manus Germanorum peditum in Italiam non ueniſſet/atq; de eo bel
lo actum eſſet/nec Dux Sfortia ad Italiae quietem eſſet ad paternū/& aui
tum ſtatum reſtitutus? Iam Proſper Colūnius par ueteri militiae princeps
commutatis caſtris iam cœperat alio diuertere. ut ſenſit noſtra opera auxilia
res aduentare copias direxit incœptum iter/& uictoria parta eſt. Reminiſce
re Pater quātum tuis olim auſpiciis elaboraui. utinam Caeſaris/& Sfortiæ
principis quādoq; pectus noſtra tangerēt officia. Dii illos noſtrae pietatis/
fideiq; reddant memores. probe ueterum teſtantur monumenta/nihil ma/
gnificum/nihil laudabile in Regum/in Principum geſtis ſi precioſa abſit
gratitudo. Memoria accepti beneficii animum detegit. Natura namq; no/
bis datum eſt/ut in homines legitima iuſtitia utamur. in eos uero/quibus
gratia/aut beneficio deuincti ſumus/etiam ſi rationis uſu priuati ſint/
māſuetudo/uelut ex abūdanti humanitatis fonte defluat/neceſſe eſt. eqs(
Plutarchus inquit) & canibus/quū confractae uires labore ſunt/nō modo
pabula/ſed etiam quedam ſenectutis indulgentia a bono uiro debent. hinc
eſt q Athenienſes/quum Hecatonpedon aedificarent/quot quot ex mu/
lis egregie laborem toleraſſent/uinclis ſolutos libere paſci ſinere. & Xātip

Farraceus antiſtes

Melchion lā ga.

Iacobus bainiſius.

Ennius epiſcopus uerulanus.

Proſper colūnius:

Gratitudo.

Athenienſes.

Xantippus

Hieronymi Perboni Marchionis Incisae Liber Secundus Quiliarũ Ad Sanctiſſimum Clementem Pontificem Maximum\ De religione\et Cultu Diuino.

NIhil eſt Beatiſſime Pater ad bene/beateq; uiuendũ tam efficax/tã ualidũ/q̃ iuſtitia/q̃ diuini cultꝰ religio/ut nõ minus prudenter/q̃ erudite Maro nos admonet. diſcite iuſtitiã moniti/& nõ tẽnere diuos. & imptimis uenerare Deos. Religio mortales ſimillimos Diis Cæleſtibꝰ efficit. Iuſtitia hominũ bñuolentiã plurimam nanciſcitq; Per has olim mũdũ gubernari/& pſẽtẽ regi neceſſũ ẽ. Neq; ſine his magni extitere Reges. Ipſa natura duce/& ſpectãte dignoſcit iuſtitia/cuius fructu mens recta redditur/& trãqlla. in qua exortum religio habet/quæ nos diis immortalibus reconciliat/& ad poſtes ſuperni domicilii religat. Eſt enim ſapientiæ ſtudium habens Dei cultum interiorem/& exteriorem/cuius radix charitas eſt. quæ Chriſti diffuſo ſanguine rigatur. Ideo ueræ religiõis nomen ueteres nõ habuer. & ſi nullas fuiſſe barbaras gentes tã moribus/& uita efferatas ſciamus ꝗ de Deo nõ aliqd ſenſerint/quæ ſubinde immortalitatẽ animarũ nõ poſuerint. Ideo. M. Tullius nõ minus erudite/q̃ uere ſcripſit in libro đ legibus/animũ eſſe ingeneratũ a Deo/ex quo uel agnatio nobis cũ cæleſtibus/uel genus uel ſtirps appellari põt. Nullã enim gentem eſſe dicit/neq; tã immanſuetam/neq; tam ferã/quæ ẽt ignoret qualiter habere Deũ deceat/tñ habendũ nõ ſciat. Et ſi ita de Deo exiſtimarent/tñ nulla gẽs pter Hebreos ueri Dei cultũ nouit. Cæteri tenebris inuoluti ueræ pietatis/& ueræ religionis ſtudio lõge aberrãtes qſq; ſuos Deos faciebat. eo hoꝝ pceſſit mortalium opinio ut tp̃s fuerit quo ii/qui uiribus/& potẽtia cæteris pſtabant/in ſcelera labiſe non putabant/ſi adulteria/ſi neſandos cõcubitus patrarẽt. o beata ſæcula in quibꝰ Chriſti nomen cœpit dignoſci/In quibus religio/& ueræ pietatis apparuere ueſtigia. Quid non antea cæcæ excogitabant mentes? Quid non inſana Iuẽit Aegyptus ſuos auſa hoĩes efficere Deos? Hinc Saturnum/qui ſorore Cybele in uxorẽ ducta/Oſirim/& Iſidẽ/aut (ut multi dicũt) Iouẽ/& Iunonẽ gẽuerit. Inde alios ex iis procreatos Typhona/Apollinẽ/& Venerẽ. Sed maiꝰ auxit inſania. aĩalia p diis habuit. boues adorabãt/qa partu/& arãdi opa cõducerent. Oues quoq;/qa tegumentorũ mãm pberẽt/& lacte & caſeo nutrirẽt. canes qa una cũ hoĩbꝰ uenent/& ad cuſtodiẽdos hoĩes ſint idõei. Icirco Deꝰ unꝰ/qui apud eos Anubis uocabat/caninũ habebat caput. Ex auibꝰ Ibis Dea erat/eo q; ſerpentũ/& locuſtarũ/& herucaꝝ q̃reret interitũ. hircꝰ eadẽ rõne ut Deꝰ colebat/qa Priapꝰ apđ Græcos/qa p mẽbrũ gẽitale

Iuſtitia.
Religio.
Sapiẽtiæ ſtudium.
Charitas.
Aegypti ſuperſtitio.
Saturnus.
Cybele.
Oſiris.
Iſis.
Iupiter & Iuno.
Typhon.
Apollo & uenus.
Anubis.
Ibis.

Pães Satyri· continua anima lium ſpecies conſeruatur. Inde prædicabát Panas/cæteroſ
q; Satyros eſſe mortalibus præcipue uenerandos/propterea q perpetua tẽ
tigine ad coitum tenerent/Sancti illi/& uere religioſi habiti/qui ſuis ædi/
bus canem mortuum uniuerſo capite raſo luctibus ingentibus afficerentur/
nec uino/aut tritico/caeteriſq; ad uictum neceſſariis/que in ea domo recon
dita fuerant/uti uolebant. Hinc eſt apud Helium Lampridium notatio de
Commodo Antõino Imperatore Romanorum/qui Iſidis ſacra Romæ ca/
pite raſo colebat. Nam Iſis hæc ſub boue albo colebatur. qui poſtq̃ natura/
liter deſinebat eſſe/ uniuerſo luctu ad magnificum ſepulchrum tamdiu cele
brabatur/donec alium ſimilem inueniſſent. Iuentum/& prope Nilum a ſa/
cerdotibus ductum mulieres accedebant uiſum/ſed non alia ueneratione/q̃
Phœnicũ ſuperſtitio. ſublatis ueſtibus oſtenderent pudibunda/& genitales partes. Phœnicibus
quoq; nec minor in ſua religione inſania. Serpentem enim Deum putabant/
Græciæ vana religio. & fœlicem dæmona. & Græcia/ſi quid admirãdum quærimus/quæ cæteris
prouinciis ſapientia præſtare credebatur/nonne pluſq̃ triginta deorum mil/
lia recepit/ut ſcribit Heſiodus? Nec ii tantum his ineptiis decepti Graeci/
Romanorũ ſuperſtitio. ſed poſtmodum Romani eo tempore mortalium prudentiſſimi/qui nedũ
eas ſuperſtitiones recepe/quas conditores ſui Troiani intulere/ſed quicqd
per omnes mundi partes excultum de Diis eſt/intra mœnia ſunt complexi/
uelut ſi cuncta cernerent/quæ ad religiones Deorum pertinerent/aliquid
Hadrianus Imperator. in iis colerent/quod uerum contineret numen. Vnde Hadrianus Impera/
tor Chriſto conſtitui templum ſæpe cogitauit/atq; eum inter deos uelle reci
pere. Imo ex lectione Spartiani/iuſſit in omnibus ciuitatibus fieri ſine ſimu
lachris templa/adhoc ipſum/ut Chriſtiani cultum exhiberent. ſed prohibi/
tus eſt a nonnullis/qui dicerent/ſi id feciſſet/fore ut cũcti breui fierẽt Chri/
ſtiani. Sed illud impium ex iis inſanis ſuperſtitionibus apud ueteres emana
uit/quod Dæmonum malitia excogitatum haud dubie reor. Mundũ igno/
Dæmones. tantia rerum hallucinantem quaq; parte inſidioſi daemones conuolutabát.
Rhodiorum religio impia. Rhodii hominem Saturno ſacrificabant. In Salamina inſula Diomedi ho/
Salaminæ inſulæ crudelis ſuperſtitio. mo immolabatur/qui ab adoleſcentibus ter circum aram ductus tandem a
ſacerdote haſta percuſſus/& rogo impoſitus cremabatur. Lacedemonii ho/
Lacedemoniorũ profana immolatio. minem Marti ſacrificare ſoliti ſunt. & Phœnices in bellorum/& peſtilentiae
calamitatibus amiciſſimos homines Saturno ſolebãt immolare/ſicut Cure
Phœnicũ dirũ ſacrificiũ. tes in Creta inſula pueros/& in Laodicea Syriae Palladi uirginem. Arabes
& caretũ ac laodiceæ ſyriæ & arabũ. ſingulis annis puerum immolantes ſub ara ſepeliebant. Ipſi/qui caeteris ſe
ſapientiores Graeci putabant/nonne priuſq̃ in ſuſcepta prodirent bella/ho/
minem immolabant? quod de Iphigenia bello Troiano factum eſſe teſtatur
Ariſtomenes meſſeniꝰ. ueterum monumenta. Item & phœnices in calamitatibus/& periculis ſui
principis/dilectiſſimum ex filiis in redemptionis praemium iugulabant. Ari
Theopõpus lacedemõiꝰ. ſtomenes Meſſenius Ioui trecentos ſimul ſacrificauit homines/in quibus
Androgeus athenienſis. Theopompus Lacedemonius fuit. Q uum fame Athenienſes propter An/
drogei caedem angerentur/& ad auxilia Deorum confugiſſent/Apollo iuſ
Cretæ ſacrificiũ immane. ſit ut ſingulis annis ſeptem mares/totidemq; fœminas in Cretam ſacrifican/
das mitterent. quod & diligentiſſime multis ſaeculis obſeruatum fuiſſe tra/
ditur.

dic̃.Q uid illud religiõis habet nomẽ? Scythæ quotquot aduenas cape po
terãt/Dianæ ſtati imolabãt.In pella ciuitate Theſſaliæ hoiem Achiuũ Pel/
lco/& Chironi ſingulis imolabãt annis.Apte cõpræhẽdimus quãtis dæmo/
nũ iſidiis genus fuerit humanũ tũc iplicitũ/Pater Scẽ Clemẽtiſſime Põti/
fex/Q uã illi religionẽ putabãt/nõ aliud fuiſſe/q̃ ab iferis effuſas tenebras/
& ſæuiſſimã ſupſtitionẽ.erat eni genus humanũ a diuina cuſtodia derelictũ
ob pctã & ſcelera primorũ.In paucis reſeruabat̃ uera religio.Dæmon ubiq;
princeps/q ꝗ placebat/facile mortalib⁹ lõge a cælo remotis pſuadebat/& i
horrorẽ trahebat.An illud cõmemorẽ in Italia icuſſũ/ut Dioyſius Halicar
naſeus memoriæ ꝓdidit.ut ex iis cognoſci põt/quãtã tũc dæmõ potẽtiã ſup
terrã exercebat.Iunonẽ/& Apollinẽ huiuſce noibus duos dæmões notos/
qm̃ decima hoim eis imolata nõ fuerit/magnas Italis calamitates induxiſſe/
ut null⁹ in arboribus fructus ad maturitatẽ uſq; primã pmãſerit.nec ſpicæ
ſemine iplebant̃/nec herbæ pecori ſufficiẽtes germinabãt/fõtes deficiebãt/
mulieres abortu piclitabant̃/aut nati filii mãci/& ſtorti erãt/& cætera hoim
multitudo crebrius q̃ ſolebãt/uexabant̃.Cæteꝝ reſpõſo accepto nõ placere
Diis imolationẽ aialiũ/tantus oibus incuſſus ẽ horror/ut ois multitudo cœ
pit Italia emigrare.oẽs quaſi amẽtes utriq; alteros impellebãt/furentes mu/
tuo impulſu foras trudebãtur.eã ob rẽ multis ciuitatibus derelictis Græcia/
& pximae urbes extra Italis hoibus repletæ ſũt/donec Hercules ueniẽs ara
in latio cõſtructa/deiecta de hoim ſanguine cõſuetudine/hoſtias aiales ma
ctarit.& ne aſſueta conſuetudine incolæ turbarentur/ſimulachra uiui hoïs
in Tyberim proiiciebantur concinnata hoſtiarum ritu.quod poſtmodũ idi
bus Maiis a.P.R.factitatum eſt.Ea enim die Pontifices/& uirgines Veſta
les/prætores/& ciues animalibus de iure pontificio immolatis/triginta ho/
minum ſimulachra/quos appellabant Argiuos/a ponte ſublicio in Tybe/
rim dimittebãt.Romãi/ita,ut erãt excellẽtes ais/ſic de Deorũ cõditiõibus
ſcire aliqd erãt ſtudioſi.Romulus licet lupcalia in mõte palatio iſtituerit/&
ſacra quædã Græco Herculi/quæ ab Euandro iſtituta añ fuerãt/tñ oſs reli/
giõis Numa Põpilius ſecũdus Romanorũ Rex fuit auctor.Nã(ut ſcribit
Liuius)Numa ne animi luxuriarent̃ ocio/putauit rẽ fore putilẽ/ferociſſi/
mo populo introducẽdũ deorũ metũ.Iccirco ſimulauit cũ dea Egeria ſe no
cturnũ habere colloquiũ/ſeq; edoctũ ab ea/quæ ſacra eſſent diis acceptiſſi
ma.eẽ indꝫ cõſtitutos ſacerdotes/& leges/qb⁹ in religiõe uterent̃/ut nẽo ſit
q ſeparati Deos habeat/neue nouos/neue aduẽas/niſi publice aduectos/et
dlubra/niſi a patribus cõſtituta/habeat/& lucos in agris/& Lariũ ſedes/&
eos ueros Deos credant/q caeleſtes ſp ſint habiti/& eos quos in Cælũ me/
rita euocauere.ut Herculẽ/Liberũ/Aeſculapiũ/Caſtorẽ/Pollucẽ/Q uiri.
M.uarro affirmat Deos ab antiqs Roma.plus añ.clxx.ſine ſimulachris fuiſ
ſe cultos.ex his.xx.ſelectos/xii.mares/& yiii.fœmias Ianũ/Iouẽ/Saturnũ/
Gẽiũ/Mercuriũ/Apollinẽ/Martẽ/Vulcanũ/Neptunũ/Solẽ/Horeſũ/
Liberũ.Tellurẽ/Cererẽ/Iũonẽ/Lunã/Dianã/Mineruã/Venerẽ/Veſtã.
Alios cæteros deos plebeios appellat.Q uorũ ſeriẽ a cõceptione/uſq; ad de
crepiti hoïs ſepulturã enumerãdo pducit/ut d iis diis nil aliud q̃ ridiculũ eſ

Scytharũ ab hoíabile ſacrificium.
Theſſaliæ ſacrificium nephatium.
Dionyſi⁹ halicarnaſeus.
Iuno.& apollo.
Hercules.
Argiui.
Pons ſublicius.
Romani.
Romulus.
Numa pompilius.
Egeria.
Liter.
aeſculapius.
Caſtor.
Pollux.
Quirinus.
Ianus.
Iuppiter.
Saturnus.
Genius.
Mercurius.
Apollo.
Mars.
Vulcanus.
Horeſus.
Tellus.
Ceres.
Iuno.
Luna.
Diana.
Minerua.
Venus.
Veſta.

ferat. nam quum mas/ & fœmina coniunguntur/ tunc adeſt Deus Iugatinus/ quum uxor domum deducitur/ officium id efficit Deus domiducus/ quum autem firmatur domi/ adeſt Deus domitius/ ut maneat. Quæ uero id præſtat/ Dea manturna. Quæ præſideat menſtruo cruori Menam deam fecere. Qui uero uitam in embrione retineat/ Vitunium Deũ dixere. Qui ſenſum in puerperio Sentinũ/ & quæ parturienti opem afferebat Lucinam appellabant/ & Leuanam quæ partum de terra leuabat. & Ruminã Deam/ quae præerat mammis quas priſci rumas dicebãt. Inde adueniente tempore duas inuocabant Deas Potinam/ & Edulicam/ ut illa potum/ hæc eſcam præberet. Qui has imbecillitatis humanæ inſanias leget temporibus noſtris/ non elatis manibus Chriſtũ adeat/ & ſummis laudibus/ mixtiſq; præ dulcedine lachrymis/ non uere fateatur numen/ quod tantis nos tenebris exemptos/ ad ueræ uitæ ſemitam/ & fructum ueræ religionis direxerit? Ridebis Pater ſancte ſi quoq; addam ex eodem Marci Varronis codice/ quod nõ erat paruum Cũninæ Deæ opus/ quæ agitandis cunnis præerat/ ut leui illa infantes agitatione quieſcerent. Inde quum inceperat balbutire/ & ꝓ fari aliquid puer/ aduocabatur Deus Mercurius/ qui Hermes a Græcis/ ab hermenia. i. ſermõe dictus/ qui commode loq; praeſtare poſſit. Quem ueteres figurabant in capite/ & pedibus alas habentem/ eo ꝙ ſermo hominum quaq; parte uolitaret. Inde Minerua ut doceret ſapere/ nã hæc temporibus Ogygis Regis dicitur apparuiſſe ad lacum Tritonis uirginali habitu/ unde Tritonia dicta eſt/ & artes quarum inuentrix eſt credita/ pueros edocere. Erant & aliæ Deæ/ ꝙ ut pauoribus arcendis Pauentia/ rerum uenientium ſpei Venilia/ uoluptatibus fruẽdis Volupia/ actibus fœliciter gerẽdis Agerona/ & ſtrenue geſtis Strenia/ feſſis rebus Dea Feſſona/ & hoſtibus pellẽdis Dea Pellona. Numeria bene numerantibus præerat/ ſicut Bellona belligerantibus/ & Nenia/ quæ in funere mortuos comitabatur. Frumentis quoq; recollectis/ & bene reconditis ſuos præeſſe Deos nouit antiquitas/ ut a tuendo Turellina Dea/ nodis culmorum inolutis Volutina Dea/ & quum folliculi pateſcunt/ ut ſpica exeat/ Dea Patelena/ quum ſegetes nouis æquãtur ariſtis dea Oſtilina/ & quum rũcantur dea Runcina/ & ſicut Diana ſyluarũ curam habere credebatur/ ita rurum Ruſina/ & colliũ Collatina & uallium Vallana. & quia olim primis Romanis parciſſimus fuit uini uſus/ ideo puſilla numinum turba uineis uiniſq; præfecta eſt. Bacchus ſolus prælatus eſt/ cuius in ſacris puderet referre/ quae adhibebantur niſi ipſe diuus Auguſtinus recenſeret ut magis grauitas & puritas ſacrorum fidei Chriſtianæ dignoſcerentur. nam quum fierent Libero patri hoc eſt Baccho/ ſacrificia quædam in Italie compitis/ tunc pudenda uirilia plauſtellis impoſita cum honore portabantur. prætermitto obſcæna illa uerba/ quæ in coronando Priapo a matronis dicebantur. Credebatur ab agris faſſinationem repelli/ ſed hæc omnia dæmonum preſtigiis introducta ſunt. Nec omnia fas eſt dici a Chriſtiano homine Honeſtatis gratia. Multas tamen Patres noſtri uoces e uetuſtatis receſſu retinuere. Illi/ ſicut & nos/ ſacrum locum eſſe locum ſacratum/ & ſacrarium/ & in quo ſacra reponuntur/

Iugatinus Deus.
Domiducus Deus.
Domitius Deus.
Manturna Dea.
Mena Dea.
Vitunius Deus.
Sentinus Deus.
Lucina.
Leuana Dea.
Rumina Dea.
Rumæ.
Potina Dea.
Edulica Dea
Cunnina Dea.
Mercurius Deus.
Hermes Deus.
Tritonia.
Pauentia Dea.
Venilia Dea
Volupia Dea.
Agerona Dea.
Strenia Dea.
Feſſõa Dea.
Pellõa Dea.
Numeria Dea.
Bellõa Dea.
Nenia Dea.
Tutellina Dea.
Volutina Dea.
Patelena Dea.
Oſtilina Dea.
Rũcina Dea
Diana.
Ruſina Dea
Collatina Dea.
Vallana Dea.
Bacchus.
Sacratꝰ locꝰ
Sanctꝰ locꝰ.

nuntur/ & ſanctum quod ab iniuria hominum eſt defenſum. Multa antiqui celebrabant ſacra. Erant Curiona ſacra/quæ in curiis fiebant. Farracalia quũ far in fornaculis torrebant pro ſacrificiis. Compitalia/Pallatina/Bacchanalia/ & alia/quibus decepta uetuſtas in tenebras abiit. Helius Spartianus Hadrianum commendat Imperatorem/ꝙ hæc ſacra Romana diligentiſſime obſeruarit. at quæ ſacra? nempe Dæmonum cerimonias/quæ eædem ſunt & ſacra ex ſententia Trebatii. Liuius tamẽ libro quinto/Lucium Albinum ꝺ plebe unũ commemorat/uirgines ſacerdotes/ſacraq; plauſtro Cerae inuexiſſe. inde Cerimoniis eſſe innatum nomen. Cæretibus eam ob rem/ideſt ob memoriam ſeruatorum ſacrorum/pax/& induciæ in cẽtum annos datæ ſunt. Cæterum adorationis/& immolationis originem ex lectione Plynii/a Numa Pompilio traxiſſe certum eſt. Qui Deos fruge colere/& mola ſalſa ſupplicare inſtituit. Ador frumenti genus/quod epulis/& immolationibus ſacris putabatur piũ/unde adorare. Nonius ſacrificare/& litare intereſſe dicit. nam ſacrificare eſt petere ut detur uenia/Litare Macrobius dicit eſſe ſacrificio facto Deos placaſſe. erat arcanum/ut inquit Pompeius Feſtus/quod in arce fiebat ab auguribus/ adeo remotum a notitia uulgari/ut ne litteris quidem mandaretur/ſed per memoriam ſucceſſoribus relinquebatur. Erant & ſtatuta ſacrificia/quæ fiebant certis diebus/& ornamenta religionis/& uaſorũ apparatus erat priſcis/ſicut & noſtris. Nam Liuius in geſtis Numæ dicit. Flaminem Ioui ſacerdotem creauit/inſigniq; eum ueſte/& curruli regia ſella adornauit. Sic etiam Salios. xii. Marti Gradiuo legit/quibus tunicæ pictæ inſigne decreuit/& ſuper tunicam æneum pectori tegmen. pileo quoq; capitis Diales Flamines/ideſt Iouis ſacerdotes/utebantur. Fuit & unum ſacrificantibus ueſtimenti genus/quo ſacerdotes cuiuſcũq; ritus⁹/& templi/& Dei pariter utebãtur/quale eſt Camiſiũ Lineum album/quo Chriſtiani utuntur ſacerdotes. quod/quum eſſet latum/ & oblongum/ut diſcinctum per ſolum traheretur. uerum quum cinctum eſt/ ſupra cingulum facere ſolet undiq; pendentem ſinum. Qui ritus fuiſſe perhibetur Gabinus. ſic Maro/ritu ſuccincta Gabino/& Liuius in quinto. C. Fabius ritu Gabino ſuccinctus a Capitolio obſeſſo in Quirinalem collem ſacra ferens iuit/& rediit. Habebant inter cerimonias ſtrophium/ſiue eſſet capitis ornamentum/ſiue corona. noſtri in hymno diui Ioannis meminerunt. ſtrophium bidentes habebant/& acerram/arculam in qua thus ponebatur. Deinde Carbones accenſi in thuribulo. habebant & ſimpulum uas paruulum non diſſimile cyatho/quo uinum in ſacrificiis libabatur. unde mulieres ex lectione Feſti/quæ rebus diuinis deditæ/ſimpulatrices ſunt dictæ. Stupri erant in puluinaribus faſciculi uerbenis facti/qui pro deorum capitibus ponebantur. dedicationem templi & ipſi habebant/ubi poſtem teneri in dedicatioue oſtenditur. multis locis erat etiam lex ex auctoritate Senatus/ne quis templum aram ue iniuſſu Senatus/aut Tri. ple. partis maioris dedicaret. Vnde Liuius. Duumuiri creati ſunt/ Fabius Maximus. T. Attilius Craſſus ædibus dedicandis/Menti Attilius/Fabius Veneri Erycinæ. Idem. Horatius Puluill⁹/ quũ in Capitolio Ioui Op. Max. ædẽ ꝺdicaret/iterq; nũcupationẽ ſolẽniũ uerborũ poſtem tenens mortuũ eſſe filiũ audiuiſſet/neq; manum a poſte renuit.

Sanctus locus.
Sacra varia.
Curionia ſacra.
Farracalia ſacra.
Compitalia.
Pallatina.
Bacchanalia.
Cerimoniæ.
Lucius Albinus.
Adorationis & imolationis origo.
Ador.
Adorare.
Sacrificare:
Litare.
Sacrificium arcanum.
Sacrificia ſtatuta.
Flamen.
Salii. xii.
Diales flamines.
Camiſium lineum.
Gabinus ritus.
Strophium.
Arcula acerra.
Simpulum
Simpulatrices mulieres
Stupri.
Venus Erycina.

Iuſiurandũ. Marcus Attilius. Iuramenti forma.

Erat etiam religio nõ parua iuſiurandi/& ſacramenti.iuſiurãdum duplici mõ fiebat/uno quum quis requiſitus aliquid in teſtes diis euocatis ſpopondiſſet/aut firmaſſet/ſicut Marcus Attilius fecit/quum ſe charthaginem/niſi captiuorum permutatio fieret/rediturum iureiurando ſpopondit. Erat hæc iurandi forma.Lapidem ſilicem tenebant/iuraturi per iouem hæc uerba dicebant. Si ſciens fallo/tunc me dieſpiter ſalua urbe/arceq; bonis eiiciat/ut ego hunc lapidem/altero modo quum aliquis interloquendum ſponte per numina deorum iurat/ut ædepol mehercule/& medius fidius.Habebat etiam magnam

Numẽ trinũ

efficaciam iuſiurandum/quod faciebant per trinum numen.Nã Sanctus/&

Di Sabinoꝝ

fidius/& Semipater/fuerunt dii Sabinorum/quos deos Sabini demigrantes in collem Quirinalẽ cum cæteris ſupellectilibus detulere.Quos/& ſi tres/unum tamen numen eſſe exiſtimabant/unde tribus diis templum unum in

Sacramẽtũ:

Quirinali colle fuit dedicatum/ſub appellatione unius ſancti.at ſacramẽtum eſſe dixerunt/quo milites a ſacerdotibus adigebantur/nec prius militare poterant/niſi prius eo religionis quodammodo initio fierent idonei/ſimul poſtq̃ eo fuiſſent abſoluti in hoſtem pugnare poterãt.Extat illud Catonis/qui filium milinia per ſacramenti relaxationem dimiſſum cum hoſte manum conſerere uetuit. ieiunii/& uirginitatis/ac caſtimõiæ ob religionẽ priſcis uſus fuit.ſic ſcribit Liuius prodigiorum cauſa libros Sibyllinos ex.ſ.c.decem uiri quum a

Sibyllini libri

diiſſent/renunciauerunt ieiunium inſtituendũ Cereri eſſe/& id quinto quo

Ieiunium. Abſtinentia ueneris & carnium. Hoſtiæ.

q; anno ſeruãdum.& Ouidius refert in faſtis/Numã Pompilium orationem feciſſe ꝓ frugibus/& ab uſu ueneris/& carnium eſu abſtinuiſſe.Hoſtiæ quoq; ad religionem ſpectabant/quarum duo genera erant.Trebatius ait. unum quo uoluntas numinum per exta requirebant/alterum quo anima eius hoſtiæ Deo ſacrabatur.de primo Virgilius. Mactat lectas de more bidẽtes/& pecorũq; recluſis pectoribus/& ſpirantia conſulit exta/ & alibi de altero. Hanc

Victimæ. Victimarii.

tibi Erix meliorem animam pro morte Daretis perſoluo.dicebantur hæ hoſtiæ/& uictimæ/ꝙ ictæ ui cadant ad aram/unde uictimarii ſunt poſtea introducti mãſuefaciendis beſtiis.Nam (ut inquit Plynius obſeruatum a ſacrificantibus) ſi hoſtia/quæ ad aras ducitur/fuiſſet uehementius reluctata/oſtendiſſetq; ſe inuitam altaribus admoueri/non eſſe admouendam/quia inuito Deo eam offerri putabant.quæ autem ſtetiſſet oblata hãc uolẽti numini dari Vir. & ductus cornu ſtabit ſacer hircus ad aram/qđ alibi Plynius/uituli ad aram humeris hominum allati non litant/nec claudicantes/nec tractæ beſtiæ ad aras obſeruatum eſt ſuis fœtus ſacrificio die quinto mactari/ſicut partus pecoris die octauo/& bouis trigeſimo.capræ immolabantur Mineruæ/quia oliuas rodunt.Deorum honori auratis cornibus hoſtiæ maiores dumtaxat im

Hoſtiæ maiores. Bos niger auerno. Carna dea. Pultis fabacia. Proteruia dea. Reum ſe facere.

molabantur.Nonius Marcellus ait/nigrum bouem immolabant auerno.Macrobius de dea Carna meminit/cui mẽſe iunio ſacrificabatur pulte fabacia/& larido/quia iis rebus uires corporis roborentur.& Proteruiæ deæ/ſi quid ſupfuerat/igne comburebatur.unde extat locus ille Catonis i eum/qui omnia bona ſimul cum domus incendio amiſerat/proteruiam eum feciſſe. Illud etiam de antiquis notatur apud Macrobium/ꝙ is/qui ſacra de proximo facturus erat/ſe imprimis reum faciebat/primam eſſe uocem ſacrorum/ſe reum fateri/

perinde

perinde ac nō mereri attrectaturum ſacra/ſicut nos hodie Chriſtiāi facimus/
qui confeſſionem ſcelerum præmittimus. De ratione etiam religiōis ſunt tē/ Templum. Curia hoſtilia.
pla/& delubra/& aræ/prope locus tēplum dicitur in cœlo notatus ab augu
re/uel in terra/a tuēdo/ꝙ & omnis pars aſpici poſſit. Cœlum quoq; templū
appellabāt/quia ipſum primo intuemur. ſic Ennius/contremuit templū ma
gnum Iouis altitonātis/& in templo per augures conſtituto ſolebat fieri ſe/
natus cōſultum. & niſi in eo fieret/non erat iuſtum. ab hoc templo non ſo/
lum ædes ſacræ/ſed etiā alia loca ſepta unum tantum introitum habentia di
ci templa cœpere/quippe curia Hoſtilia templū erat/licet ſacra nō eēt. De
lubrū locus in quo Dei ſimulachrum ex ligno delibratum/quaſi Dei repo/ Delubrum. Candelabrū
ſitorium/ſicut candelabrū in quo ponitur candela. alii accipiunt delubrum
pro loco ante aras ubi aqua decurrit/a diluēdo. nam religio ſacrificii apud an
tiquos exigebat/ut ante ſacrū Sacrificulus manus ablueret/ſed Seruius ait/ Manus abluere.
delubrū eſſe quod uno tecto plurima complectatur numina/apud uero re/
centiores ponitur pro tēplo. Hieronymus ſuper Iocl. inquit. Vniuerſa dona
ria in delubro eius cōſecrarūt. Ara uero quaſi anſa/ꝙ ſacrificantes manibus Ara.
tenebāt/Talibus orātem dictis/araſq; tenētem/dixit Poeta/ſicut altare/ex Altare.
lectiōe Feſti/ab altitudine dicitur/ꝓpterea qđ diis ſuperis loco a terra in al/
tum erecto ſacrificabāt/quemadmodum Diis terreſtribus in terra/Diis infe
ris ſub terra defoſſa. Hinc Terētum locus in campo martio dictus/ꝙ eo lo/ Terentum.
co ara Ditis patris in terra occultaretur. Sic erat iis tenebris humanū inuo/
lutum genus/ut ne ſcintillam quidē ueritatis ſpectare poſſet/quodcūq; ex
occulto dæmon ītroducebat paſſim teneret/uſq; adeo uniuerſus orbis ꝑ has
dæmonum fallacias deperibat/ut quiſq; ſuā fingebat religionem. Neq; gēs
fuit uſq̄ magis credula in iis ineptiis quā Romana creditur. Nōne Romulꝰ
ædem extra urbem Vulcano poſuit/ratus Vulcanum eſſe colēdum propter
incēdia/quibus urbs ſua eſſet obnoxia/ſed extra urbem coleudum eſſe arbi
tratus eſt. Laribus/ſiue Pēatibus locum ſacrū attribuere/quod dixere Lara Lares.
riū. eos habebāt uenerabiles/propterea ꝙ Aeneas e Troia adduxit/cum Pe
natibꝰ/& magnis diis/Maro dixit. eos Penates in larario domus fuiſſe cuſto
des/atq; canē ſemper prope habuiſſe/inde caninis fuiſſe pellibus contectos
Plynius aſſerit. Et Terminus in Capitolio inuentus ſe dimoueri loco nō eſt
paſſus/templum ibi habuit. Sed quid hæc ante cōſpectum Pontificis Ro/
manæ eccleſiæ recenſemus? quaſi egeamus nos ueterum iis ſuperſtitiōibus
& dæmonū præſtigiis/quæ omnia &. M. Tullius Romanorum ſapientiſſi
mus damnaſſe uidetur in libro/ quē de natura deorum ſcripſit/ubi dicit/a
phyſicis rebus bene/ac utiliter inuētis ratio ſit tracta ad cōmentitios Deos/
quæ res genuit falſas opiniōes/erroreſq; turbulētos/& ſupſtitiōes pene ani
les. At formæ enim Deorū/& ætates/ueſtitus/ornatuſq; noteſcunt. genera/
& cognatiōes/cōiugia/oīaq; traducta ad cōſuetudinē imbecillitatis huma/
næ. Sed hæc eo a nobis tradunt/ut ꝑ illas tenebras cognoſcamus quātus re
ligiōis ſplendor nobis reluxerit/ut ſæculo illo decurſo/& extincta illorū dæ
monum malitia/quæ diffundebat per humana corda tenebras/reſipiſca/
mus ad ueram pietatem/& interna ſapientia/& uera religione/quam

nobis Chriſtus Dei filius condidit/beatã uitam cognoſcamus.Neq; ueterũ
ritus/& in religione profanos/nobis operoſum ẽ cognoſcere/niſi ex oppoſi
to ad ueritatis lumina.proinde ſcire ad inferos poſſunt nunc ueteres Roma
ni fuiſſe olim capitolium ſuum non aliam omnium religionum ſedem/quã
Dei veteres mortales. inane caput/& demonum domicilium:Deos ipſos mortales fuiſſe multa ue
terum monumenta teſtantur.Sed eos ſacrabant diuinitati/ſiue in adulatio/
nem relictæ potentiæ/ ſiue ob beneficia:quibus humanum genus affectũ
reliquerant.Iccirco eorum ſimulachra finxerunt/ut animos uiuentium ex
citarent ad præclara facinora.Hac ratione Romani ſuos Cæſares conſecra
runt/& Mauri Reges ſuos:ſic paulatim per orbẽ propagati dii ſunt/quos
poetæ uerſibus ad uoluptatem compoſitis in cælum ſuſtulerunt.Quorum
Græci. animas in infernis locis cacodæmões cruciãt.Quod malũ(ut puto)a Græ
cis ortum eſt.Qui uti facultate & copia dicendi præpollebãt/ita mendacio
rum nebulis inſaniebãt.Nos/quos redemit Innocẽtiſſimi agni ſanguis/ad
meliorem ſpem reuocamur/ut abiecta ueterum uanitate/& ſemoto errore
deum uerum/trinũ/& unum per Ieſum Chriſtum filium cognoſcamus:&
illi toto ſenſu/ tota mente ſeruiamus.ſeruire tunc incipimus cum nos rudi/
mentis iuſtitiæ ad cultum ueræ religionis inſtruimur.Hac enim ab initio cõ
ditione gignimur/ut æditi in lucem hanc deo iuſta/& debita obſeqa præbea
mus/& tali ac tanto pietatis uinculo obſtricti ueram adeamus religionem.
Quæ non rebus hiſce corruptibilibus/ſed ex cœleſtibus uirtutibus compa
ratur.Quiſquis enim præceptis diuinis obtemperarit/ueræ religiõis/& dei
cultor efficitur/cuius uera inſtrumenta ſunt manſuetudo animi/& uitæ in
Religiõis inſtrumenta. nocentia/& officia ad proximum parata.Quæ quoties exhibemus toties
Religiõis pediſſequæ. gratum deo holocauſtum offerimus.Nam religionis noſtræ immortales pe
Ritus ver⁹. diſſequæ ſunt patiẽtia/innocentia/caſtitas/abſtinẽtia cum iis uerus conficĩ
Religio. tur ritus:nec animis abeſſe religio poteſt prope cuiq; uolenti uiget.Noſtra
ẽ hæc religio/pauperi portus:Diuiti ſpes firmior/infirmis baculum/delica
tis ſolatium/fortioribus modus/pœnitẽtibus miſericors/pueriſis ſeuera/bo
nis optima.Natura nos ipſa ad religionem trahit/quoties facienda/& ui/
tanda diſcernimus/quoties deum præoculis gerimus/pietatem colimus/
Religioſus. uitia repellimus/ueri tunc religioſi ſimus:Corporis maculæ uel aquarum aſ
perſione/uel tẽporis maturitatẽ tolluntur/animi uero labes non niſi q̃ per re
ligiõis cultũ euelli poſſunt.iccirco religionẽ utilẽ eſſe nedũ hominibus/ſed
neceſſariam loquebantur antiqui philoſophi de religione magiſtra aliquid
oſtendente natura.Dicebat Pythagoras/tunc maxime pietatem/& religio
nem in noſtris uerſari animis/quum rebus Diuinis operam damus:non eſt
ergo religio ſine diuinis officiis.Thaletem inter ſapientes unum legimus di
Thaletes. xiſſe/homines exiſtimare oportere deũ omnia cernere/ac ipſius poteſtate
omnia eſſe plena.Iccirco ſi in uera auemus religione uerſari cum deo loqua
mur.ad Deum adeam⁹.Quid enim potiſſimum potuit profari Dauit quũ
dixit mihi adhærere deo bonum eſt.nemo propinqor ſit deo niſi in religiõe/
Quem colimus ſi candidi ſimus/Quem amamus ſi a pietate non recedi/
mus/Quẽ pleniſſime cernim⁹/ſi pura/ſi itegra/& incorrupta mente præ/
ſiſtimus.

ſiſtimus. Quē uere tenemus ſi eccleſiæ Chriſti ſancitis firmiores ſtabimus.
Ideo ueteres/qui hæc cognoſcere non potuere/ unis ſuper aliis ſuperſtitio/
nibus imbuti longe a cognitione cœleſtis religionis deuiarunt. Ideo Arriani/
Manichei /Sabelliani maximo hallucinati errore/quia cum eccleſia Chriſti
non ſapere uoluerunt. Ideo hac noſtra tempeſtate Lutherani in ſpurcidam
ſunt prolapſi labem/quia caſtiſſima Romanæ eccleſiæ dogmata poſthabue
re. Agunt ſuperbiter/ quia dæmonum perſuaſione cōflati omnia in peiorem
partem interpretantur. Alliciunt homines uelut campeſtres pecudes/ quia
largiorem ad laſciuias/& ebrietates uiam explicant. non eccleſiæ obediunt/
quia ſeuerioris religionis nexus/& præcepta reformidaant. In omnem ſæ/
uitiem abeunt/quia ſe idoneos ad pœnitentiam non norunt. proſcindunt di
uinæ legis interpræetes Ambroſium/Auguſtinum/Hieronymum/ Grego/
rium/& Cæteros uere religionis lumina/quia cum dæmonibus ſuis ſuper/
biam amplexi ſunt. Nos uero/qui eam religionem colimus/ ꝓpagamus/de
ſendimus/quam Romana/& Ambroſiana eccleſia per ſpiritum ſanctū præ
tulere/odio maximo habent. Sed ueri Romanæ religionis ſtudioſi horum
iactantiam floccifaciūt. Dei autem beneuolentiam in religione nanciſcimur.

Arriani. Mnaichei, Sabelliani. Lutherani.

Ambroſius. Auguſtinus Hieronymus Gregorius Eccleſia romana: & ambroſiana.

Non crudelitate/non minis cœlum petimus/non diuitiis/non armorū ſtre/
pitu religionem adimus. Sed probitate/obedientia/fide/pœnitētia Deum
placatum cupimus. non thure/non extis/non hædorum ſanguine/non fru/
gum primitiis/ſed innocentia/& humilitate/& Iuſtitia/& Caſtitate. Quæ
hæc nobis cuncta ab initio conciliat natura/ ut Deo propinquior mens hu/
mana euadat. eſt enim religio homini inſita. ſine qua/neq; ſapientia/neq; ue
ritas dignoſci pōt. ꝓinde nulla in genere humano maior dementia/q̃ negle/
ctui religionē uerā habere. fit enī ea ſpreta/ut neq; quicq̃ de Deo ſciri poſſit/
nec animus adamare cogat. Quæ enim maior ingratitudo eſſe pōt/q̃ eū ob
liuiſci cui oīa debemus? Tunc quis obliuiſcitur/quū religionem neſcit. Syl
ueſtres olī homines/ & feritate horridos/quid aliud ad mitiorem redegit ui
tā/q̃ nedū uera religio/ſed umbra/& ſimulata religionis ſpeties. Ille Sabinꝰ
Rex Numa apud Romanos ſuperſtionum inuentor/ut ferocitatem popu
li noua religione manſuefaceret/ cum Dea Egeria ſimulauit nocturnos cō
greſſus. In nemus Aricinum/ubi riuus perenni fonte manabat/remotis ar/
bitris ſeſe inferre conſueuerat/ut mentitus monitu deæ/ea ſacra tradere cre/
deretur/quæ gratiſſima eſſent Diis. Nempe aſtutiam Minois imitaus/ qui
ſe in antrum Iouis recondebat/& ibi diu moratꝰ/ leges/tanq̃ ſibi a Ioue tra/
ditas/aſſerebat/ut homines ad parendū non modo imperio/ſed etiā religio/
ne conſtringeret. Idem ille Rex/ut paſſim ad ſtudium pacis religio uigeret/
creauit Pontifices/Flamines/Salios/Augures. Quod ſi tantū potuit ſimu
lata religio/quando ita natura ab initio affecti ſumus/ quid de ea dicemus/
quæ ab æterno Deo emanauit? Quæ nō terreſtre imperiū ꝓmitit/ Sed cæ
lum/& beatas ſedes. an obuerſari licet/ qua ſine in terris nullo modo fœli/
citas reperiri poteſt/nec qđ humanis poſcit animis excogitari? præparemus
mentem nos ergo ad religionem/non quæ dæmonum inſtructa dolis/ſed
quam Chriſtus ſapientia Dei de cælo in terram apportauit/ Qua nobis fa/

Numa inuentor ſuperſtitionis. Nemus aricinum. Minos legū lator.

miliare numen & præſentius adeſſe creditur. Nec eam religionem intelligi
uolumus/quam adopertam pannis/& cingulo/& funiculo ſuccinctam/ &
cucullis cernimus/ſed quæ animam componit/& reddit immortali Deo do
micilium. Nec eos meliores in religione puto/qui ſe ab omni ciuium cõmer
tio abdicarunt/& uelut Paniſcos/& Satyriſcos agunt/q̃ qui in repu. uerſan
tur. ii enim ueri religioſi habentur/qui mentem Deo dicatam perpetuo inte
meratam gerunt/nihil extra ambitioſius explicantes cum Deo occulta ſa/
pientia negotiantur. ſine cuius cultu nullam ſupereſſe ſpem ſaluti hominum
puto. qui niſi abiectis uanitatum illecebris/& terrenæ uitæ erroribus renũ
Religioſi ueri. cient/& ad religionis documenta properent/abſq; dubio in æternũ peribũt.
His enim uitæ auſpiciis gignimur/& hoc uinculo religionis obſtricti/ &
Religio unde Deo religati ſumus. unde nomen religio accepit/non/ut. M. Tullius dicit/
a relegendo. Is enim in libro de natura Deorum inquit/non ſolum philoſo/
phi/uerum & maiores noſtri ſuperſtitionem a religione ſepararunt. Nã qui
totos dies precabantur & immolabant/ut ſui ſibi filii ſuperſtites eſſent/ ſu
perſtitioſi ſunt appellati. Qui autem omnia quæ ad cultum Deorum perti
nent/retractarent/& tanq̃ relegerent/ii dicti ſunt religioſi. quam inter præta
tionem Lactantius Firmianus acerrime repræhendit. Quid enim cauſæ af/
Superſtitioſi fert/cur precari pro ſalute filiorum ſemel/religioſi/& idem decies facere/ ſu
perſtitioſi hominis eſſe arbitretur? ſi enim ſemel facere optimum eſt/quanto
magis ſæpius. ſi una hoſtia placabilis/placabiliores utiq; hoſtiæ plurimæ/
ſunt/quia multiplicata obſequia demerentur potius/q̃ offendunt. Nam q
ait religioſos a relegendo appellatos/cum ea retractent/& relegant/ quæ ad
cultum Deorum ſæpius in die/religioſorum nomen amitant/proinde me/
lius religionis nomen a uinculo eſſe deductum/quod hominem ſibi Deus
religauerit/& pietate conſtrinxerit. quia nos ſeruire ei ut domino/ & obſe/
qui ut patri neceſſe eſt. Cæterum ſuperſtitioſi uocantur non qui filios ſuper
ſtites optant(omnes enim optamus)ſed aut ii/qui ſuperſtitem memoriam
defunctorum/& imagines eorum/tanq̃ Deos/colunt. nam qui nouos ritus
aſſumunt/non probatos ab eccleſia/qui in Deorum uicem mortuos hono
rant/& quos ex hominibus Deos eſſe credunt/ſuperſtitioſos appellamus/
ideo Maro noſter dixit. uana ſuperſtitio/ueterumq; ignara Deorum. ſed re/
ligiõis diuinæ/quæ nobis a Chriſto Deo immortali oblata eſt/habet ipſam
primus ingreſſus/uelut in hoſtii limine intrantibus/fidem. fruſtra quiſquis
ille ſit/q in ædem religionis pedẽ infert/& hanc uelut ianuariam/non ado/
rat/& ab ea pignus perpetuæ ſalutis non accipit. Hac primum erudimur ad
ueræ religionis pabulum. cæteræ mortalium ſcientiæ ſine fide animos ad ar/
gutam/& inanem iactantiam dirigunt. Hæc Deo humanam mentem copu
lat/abluitq; per lauachrum Baptiſmatis uetus ſcelus/ & ſponſat animam
Deo ſuo. ſic uatis Oſeæ proloquia cecinere. ſponſabo te mihi in fide.
Fidei neq; enim ſine fide ablutio prodeſt aquæ/& ſine fide agnitio ueritatis nulla/
& in bonis etiam moribus areſcit uirtus. fides uitæ æternæ reſerat clauſtra/
id ipſum cognoſcere Deum eſt. Quæ cognitio hic per fidẽ initium ſumit/&
perficitur in Cœlo. Ideo fides effert/& iacit fundamentum rerum ſperanda/
rum

rum.Diſpoſitiones maieſtatis æternæ docet fides/& neceſſaria ad ueram ui
tam/quam rem nullus potuit ante philoſophus cogniſcere/nec tātū de Deo
potuit loqui/quantum nunc etiam Idiota/& rudis homo ſcit diſſerere.Hoc
beneficium fidei eſt/ut omnis tellus ſit ſcientia Dei repletior.fide uincimꝰ in
ſidias dæmonum.Sancti per fidem uicerunt regna.& hæc eſt uictoria/ quæ
uincit mundum fides noſtra.omnia quæ ſancti certatores crediderunt/& no
bis tradiderunt de fide Chriſti/comprobata ſunt oſtenſione/& diuinis mira/
culis/& iis operibus/quæ potentia totius mundi haud minime efficere po/
tuerit.Q uid enim maius dici poteſt/q̄ olim Africa/Europa/& Aſia/quæ fi
ctitios colebat Deos/& Idola quæq; ſibi ad arbitrium erigebat/& ad concio
nem paucorum piſcantium maior pars orbis/& imperium Romanum ad fi
dem Chriſti conuerſa ſunt.Iccirco hoc eſt quod quærimus pater ſancte/ut p
fidem primo ingreſſu ad ueram religionem adeamus.ab ea haſce accipiamus
leges.Hæc eſt prima lex/ut Deum unum credamus/atq; unum ipſum eſſe/ Deus
cuius prouidentia gubernantur cuncta.Q ui autem ſibi perſuadet omnia ca
ſu fluere/hic ſecum religionem non habet ꝙ fortuito ſint facta cuncta/& ge/
rantur credidit Democritus.confirmauit Epicurus.ꝙ antea poſuit Protha/
goras/qui Deos in dubium uocauit/& poſtea Diagoras Cunctos excluſit/
quid aliud fecere q̄ omnem prouidentiam/& religionem excluſerunt.ſtultꝰ
eſt profecto qui Deum abnegat.proinde dixit inſipiens in corde ſuo/ nō eſt
Deus. At ſane nemo eſt tam obtuſo ingenio/& ferinis deprauatus moribꝰ/
qui oculos in aſtra tollens non dicat id/quod uidet/tanta ſerie/& conſtantia
rerum non poſſe moueri/neq; eſſe tanto ordine inſtructum/ſine magno Dei
conſilio/& immenſa gubernatoris prouidentia.Igiť Deus/qui æterna mens
eſt/ex omni utiq; parte perfectæ conſumatæq; uirtutis/quo maius excogita
ri non poteſt/unus ſit neceſſe eſt.ſi illa ſumma rerū poteſtas diuidi poſſet/
utiq; interitum ſentiret.Sed adeo procul eſt interitus/& diminutio.quia in/
corruptibilis/& æternus eſt/conſequens eſt/ꝙ mens illa æterna diuidi non
poſſit.ſequitur ergo Deum eſſe unum. Sed imbecillitatis quorundam eſt/
ponentium plures Deos/qui hæc fragili/ & caduca cogitatione non ultra
trāſcēdere poſſunt.ꝓinde partitos inter ſe officia/quaſi unꝰ tātæ magnitudi
ni non ſufficiat/Deos poſuerunt/ut ſolem/& Lunam/Iouem/Saturnum.
ſic in Solomone proditur.Solem/& Lunam rectores orbis terrarum Deos
putauerūt.addita eſt malitia dæmonis/qui ab initio conatꝰ eſt ſe Deo æqua
lem effici.quod neq; uates Iſaias tacuit.Ponam ſedem meam ab aquilone.in
cœlum conſcendam/& ero ſimilis altiſſimo.Q uem uoluntatis conatū ani/
mo abiiciens/omnia in mundo uaframenta diſponit/ut ab hominibus ue/
lut Deus adoretur/& ſacrificia ſibi offerantur/non ꝙ ſanguine hircorum
gaudeat dæmon/ſed id oblationis genus ſuis fiat aris/ quale uiuenti Deo.
expreſſit id auidius chriſto Dei filio/quum dixit.Hæc omnia tibi dabo ſi ca
dens adoraueris me.Hinc hallucinantibus mortalibus condidere oracula Apollo
cupidi thure coli/ & in templis dabant reſponſa/& ſe intra ſtatuas includen Ammon corniger.
tes petētibus ambages effundebant.ſic Delphis Apollo/& inter Garamā Mercurius
tas Corniger Ammon Iupiter/& in Aegypto Mercurius in forma canis la in forma canis.

tratoris.ſic ſacra precabantur.per Anubidis ora uerendi. bene Dauid ſpiritu
Anubis/ Dæmõia dii gentium. cœleſti auctus cecinit .omnes dii gentium dæmonia.qđ Paulus explicuit il/
lis ad Corithios uerbis/quæ immolant gentes/dæmoniis immolant/& non
Deo.unis ergo Deus omnibus adorandus / & hæc prima in religione lex/
Deus unus ẽ adorandus. Subinde ſequitur/ut credamus nedum unum ipſum eſſe/ſed cœli/& om/.
nium Architectum /& creatorem.Corpora enim cœleſtia/& hæc quæ ſub/
ſunt inferiora /& inuiſibilia/& quæ oculis ſubiacent/ ab uno ſunt fabrefacta
Deo.Q uem ſupremum/omnium & rerũ eſſe cauſam credi oportet/& ama
ri/& coli.ritu & uera religione Deus colitur/quum animo intemeratocolitur
religio grata. ea enim eſt grata religio ubi a ſuperis commoda reperitur manſio.Tantus in
religione hoſpes contemplatione allicitur/qua ſine poteſt nemo uitam per/
fecte/uel priuatam/uel publicã gerere.qui uero diuina inſpiciẽda refugiunt/
& ad religioſos mores inertia claudicant/ab ampliſſimis Reipu .muneribus
Religionis diſciplina. procul arcendi ſunt.Optima ille utitur religionis diſciplina/qui nedum arca
no mentis templo Deum/ſed diuinis etiam palam hymnis colit/& magnifi/
cat.Monſtrauit hæc digna factu Deorũcantor Dauid/quum dixit/Canta
te domino cãticum nouum/quia mirabilia fecit.& quæ nam hæc mirabilia?
nempe creauit cœlum/& terram.Ille quoq; magnus Moiſes poſtq̃ tantam
mortalium multitudinem per medium euexit mare incolumem/ in littore
ara extructa Deo ſeruatori/heroicum cudit carmen.Cantemus domino glo
rioſe.hæc ergo in religione lex firma lucet/ut credamus Deum non ſolum in
ſubſtantia unum/ſed creatorem omnium rerum uiſibilium/ & inuiſibilium
Manicheus. fuiſſe.Abeſt in a religione hac Manicheus ille impius / qui putauit uiſibilia
cuncta a dæmone fuiſſe creata.inuiſibilia a Deo /tanq̃ duo eſſent principia/
Peripatetici. unum bonorum /alterum malorum/abſunt a religione uera & Peripatetici/
qui mundum extitiſſe ab æterno ponunt.non præualentes hanc mundi ema
Platonis error. nationem a Deo conſiderare/in maximum cecidere errorem/ ex quo multa
Mundi Creatio. propagata ſunt inconueniẽtia.Abeſt a religione quoq; noſtra/& ipſe Plato/
qui poſuit mundum a Deo factũ/ſed ex prima cœli materia/metiens ex im/
becillitate ſui ingenii potentiam Dei.qui uniuerſalis eſt omnium rerum cau/
ſa/necdum creat formam/ſed materiam.unde de nihilo omnia creauit. pro/
Ex nihilo omnia deo creata. pter quod ſacra religio cantat/creatorem cœli/& terræ.Ideo ſenſus/& pecto
ra ad Deum dirigenda ſunt cum gratiarum actione/quia quicquid ſumus/
Cũcta a deo habemus. quicquid habemus a Deo eſt.Q uid habes(inquit Paulus)quod nõ accepi
ſti.Ideo illud frequentius cantemus.Q uid retribuam domino pro omnib9
quæ donauerit mihi.Hæc omnia impellunt humeros noſtros ad ſufferenda
laborum pondera/ſi quid patimur /a Deo euenire/non tamen malum /niſi
Miſſũ adeo ad bonum. quod ordinatur ad bonum.Q uam obrẽ ſi quid pœnatum incutitur nobis/
æquo animo feramus . quia Dei permiſſu defertur /ut pœnæ diluant pecca
ta.animos inſolentes ad humilitatẽ curuent/& ad amorem diuinæ bonitatis
trahant.Tunc tracti quum memores de hiſce a Deo creatis/ utimur ad glo/
Omnia ad vſum hominis. riam eius/& ad uſus uitæ commodum.Fecit enim omnia propter hominẽ/
quum cuncta ſubiiecerit pedibus eius.ſed hominem ipſum formauit/ ut po
ſtremum/poſtq̃ terreſtri hac religione obſeruarit leges/& præcepta uitæ/

æterno ſter accolas cœli frueretur bono. Quid enim dici poteſt maius beneficium? Dixit/faciamus hominem ad imaginem/& ſimilitudinem noſtram. Neq; immēſo dixit cœlo/faciamus cœlum ad imaginem noſtram/neq; lucētibus ſtellis/quum cuncta hæc corporea ſint peritura. Homo in æternum manebit/quum habeat animam incorruptibilem/& ſimilis ſit Deo/& præſit hic cæteris creaturis/princeps/& moderator. Proinde ſane indignum eſt tantam dignitatem diminuere ſceleribus. Tunc hæc nobis excellentia ſit deterior/& decidit/quum in religione non præſiſtimus/quum Deo non ſeruimus/quum obedire ceſſamus. Deum unum proinde/& creatorem omniū credere/& colere debemus/& eius religionis præcepta ſeruare. Seruabim⁹ ſi nunq̄ tantillum extra religionis ſepimentum pedes deferemus. Hæc eſt religionis uis admirabilis/quæ Deum hominibus cōciliat in uita/& poſt mortem diuino nos adiungit cætui. Religio ſane meditullium/quo dempto nullus eſt ad Deum acceſſus. præſtandum in religione/ut Deus ſemper a nobis merito colatur/a quo maximo/& uero bono cætera emanant uera bona. abſq; illo cuncta fluunt. abhorret ſane inferior natura ſi Deum nō amam⁹.

Cœlū:& ſtellæ peritura:
Homo ad ſimilitudinem dei.
Homo ī æternum.
Anima.

Amare Deum præceteris rebus maxime iubet religio. non habet mortalis homo quo recuſet amare. Labores/incommoda propter Deum pati/excuſationem fortaſſe infert/ſi ſubterfugiū præſtet. at non uelle amare/quam legitimam excuſationem inſinuare poterit? parentibus/quibus arctiſſimo neceſſitudinis uiculo obſtricti ſumus/obediēdum non eſt/ſi cōtra Dei religionis cultum nos deuient. hæc ſunt recta ad ueram religionem itinera Deum unū credere/& creatorē oīum/cui uerum ſacrificium præſtatur/ſi mentem amatricem ante eius aram ſiſtimus. Nullum Deo ſacrificium poteſt eſſe acceptius q̄ mentis candor/& incorruptus animus/& uita per omnem ductū proba/& in religione hac ita uiuere/ut nihil agas/cuius ſit poſtea pœnitendum. Id tunc/quod humanum eſt/per hanc religionem efficitur diuinū. cūcta pro Deo negligere/hic eſt omnibus in terra conſtitutus per religionē finis/ut bene/& catholice uiuamus. uiuunt & cætera quæq; animalia/ſed religioſe uiuere ſolius eſt hominis. Tunc religioſe uiuimus/quum mandata ſeruamus/Deum immenſe amamus. diligētibus enim Deū omnia cooperantur in bonum. Ad id præcipue currite filii mei dilecti/humeris id ante omnia impono ueſtris/ut Deum ametis/Deum mente/& præ oculis geratis. Cum Deo/ſi quid acturi/auſpicemini. Deus ſi quid meditamini/prius occurrat. neq; boni quicq̄ conſequi poterimus ſine Dei beneficentia. qui regit/qui moderatur. unus ſolus omnia cuncta diſponit/& cōſeruat/& quod nobis amantibus præparat/non oculus uidit/non auris audiuit/non in cor hominis aſcendit. habet & aliam ſancitam legem religio noſtra/ut ingredientes non ſolum credant Deum unum/Deum omnium creatorem/& moderatorem unum/& omnipotentem/perfectum/infinitum/intelligentem/uolentem/ſed credant Deum patrem/Deum filium/Deum ſpiritū ſanctum/& hos tres non eſſe tres Deos/ſed unum Deum/& unum Deum unitatem in ſubſtantia/& trinitatē in perſonis. Quis hæc enarrabit niſi ſan

Deus amandus.
Deum unū credere.
Sacrificium dei gratum.
Nihil agendum q̄d pœnitendum.
Cuncta pro deo negligere
Viuere.

cta religio? quæ Dei ĩmortalis ſpiritu fabricata eſt. Q uũ pater (inquit) intelligat ſe, format uerbũ filiũ. quũ uterq; ſe mutuo amant ſpirant amorẽ. Mens noſtra, quũ ſe per memoriã percipit, intellectionẽ facit, atq; ex utroq; fluit uoluntas. & ſicut memoria, & intellectus, & uolũtas tres ſunt in anima una ſic in diuina eſſentia tres relucent pſonæ. At propriũ unius cuiuſq; perſonæ in ſancta trinitate explicat Religio. propriũ patris, q eſt ſolus pater, & q ab alio nõ eſt, niſi a ſe, ꝓpriũ eſt filii, q a patre genit⁹ eſt ſolus a ſolo coæternus & cõſubſtãtialis genitori, ꝓpriũ eſt ſancti ſpiritus q nec ĩgenitus nec ĩgenit⁹ eſt, ſed a patre, & a filio æqualiter ꝓcedẽs. Ideo nec ingenit⁹ nec gẽitus dicitur, ne duo patres, ne duo filii exiſtimari poſſint in ſancta Trinitate. At quũ pater generat Deum filium, non tamen ſe Deum, uel alium in deitate, ſed alium in perſona generat. Ipſa tamen diuina eſſentia neque eſt generans, neque generata. Et pater, & filius, & ſpiritus ſanctus neque eſt aliud, quam diuina eſſentia. Q uum tres perſonas dicimus patrem, & filium, & Spiritum Sanctum, non tamen dicimus tres Deos, tres omnipotentes, nec tres magnos, nec tres bonos. Q uia Deus, & omnipotens, & magnus, & bonus, & æternus, ſubſtantialia nomina ſunt, & ad ſe dicuntur. Ideo non licet in numero multitudinis dici, ſed unitatis. nam omne nomen, quod ſubſtantiã Dei uel eſſentiam ſignificat, ſemper ſingulari numero proferendum eſt. pater, & filius, & ſpiritus ſanctus relatiua ſunt nomina, & ideo tres perſonæ recte dicuntur. relatiua enim ad aliud referuntur, & ſicut dominus ad ſeruum, & ſeruus ad dominum. Pater ad filium, & filius ad patrem. prorſus quum dico patrem, filium ſignifico, quia non eſt pater niſi filius exiſtat. non item filius, niſi ſit Pater, cui ſit filius. Q uæ ratio, & ſi inter patrem, & filium ultro, citroque cadat, tamen in ſpiritu ſancto non eodem modo, quãuis relatiue dicatur. propterea quod ſanctus ſpiritus alicuius ſanctus ſpiritus eſt, ſed non ſicut pater, & filius, relationis regula in eo tenetur. Q uia circumferri poteſt patris & filii nomen adinuicem, ut pater filii pater, & filius patris filius. non ita duplicem relationis eir, cumuerſionẽ in nomine ſaneti ſpiritus inueniri poſſe religio docet. nõ enim neceſſitate doctrinæ circumferri poteſt ſancti ſpiritus relatio. Q uãdo dicere poſſimus ſanctum ſpiritum patris & filii, ſed conuerſo ordine nõ dicimus patrem ſpiritus ſancti, ſicut dicimus patrem filii, ne duo filii in ſancta Trinitate exiſtimentur. Ita nõ poſſumus dicere filium ſpiritus ſancti, ſicut dicimus filium patris, ne duo patres in ſancta trinitate intelligantur. dicimus itaq; ſpiritum ſanctum patris & filii ſine reciprocatione conuerſionis nominum relatiuorũ. uerbũ Dei quod eſt filius, unũ dicit ſancta religio eſſe cũ patre ſecundũ ſubſtantiã, & diſtingui ab eo ſecundũ relationẽ. ſic amorẽ in Deo amante unũ eſſe in ſubſtantia, ſed ſecũdũ relationẽ diſtinctũ ab utroq;. Cõceptio intellectus, quæ eſt intẽtio intellecta, diſtinguit̃ ab intellectu intelligẽte, & affectio amãtis, p q̃ amatũ eſt in amãte, ꝓcedit a uolũtate amãtis ĩquãtũ eſt amãs. Nec huius ſantæ Trinitatis opera ſeparabilia ſint. quicqd enim Deus operat̃, tota ſancta trinitas eadẽ inſeparabiliter operat̃, quia una eſt ſanctæ

Trinitatis

Trinitatis ſimilitudo.

Nomen.

Pater niſi filius.

Trinitas.

Trinitatis operatio/ ſicut una eſt ſubſtantia/eſſentia/uoluntas. & ſi alius eſt pater q̄ filius in perſona/ & alius filius in perſona q̄ pater/ & alius ſpiritus ſanctus in perſona q̄ pater & filius/tamen non eſt aliud ille uel in natura / uel in deitate/aut eſſentia.nec enim patrem poteſt dicere/niſi filium intelligas/nec filium dicere/ niſi patrem intelligas/cuius ſit ſanctus ſpiritus. Quocirca omnimodū inſeparabilis eſt ſancta trinitas/ ſicut in operibus/ ſic etiam in perſonis dicenda. Ideo quum ſolus Deus dicitur/qui facit mirabilia magna/ſolus ad totam ſanctam trinitatem referri debet/ & ſicut dicitur de Dei filio/lumen de lumine / Deus de deo/ ſic omnipotens de omnipotente / bonus de bono / magnus de magno, quia omnia naturæ nomina æqualiter de filio / de patre / & ſpiritu ſancto dici poſſunt/ſed non ita in relatiuis. non enim poſſumus dicere / uerbum de uerbo. quia uerbum relatiuum nomen eſt. quod ſolus eſt filius/ſicut dicimus deum de deo/quod non eſt ſolus filius Deus nec imaginem de imagine / quia ſolus eſt filius imago / ſicut dicimus lumen de lumine / q̄ non eſt ſolus filius quia ſubſtantiale nomen eſt. uerbum relatiuum. Neq; aliud lumen pater / aliud filius / ſed unum lumen eſt pater & filius / ſicut una ſubſtantia. Ideo recte dicitur lumen de lumine/ Deus de deo / ſicut unus Deus eſt pater/ & filius/ita unum lumen. & quia Paulus dicit Chriſtum dei eſſe uirtutem / & Dei ſapientiam. ubi intelligimus in Dei nomine patrem/ & Chriſti nomine filium. an pater non habet ſapientiam/ & uirtutem niſi in filio? abſit hoc ut credamus. ſancta religio docet ut intelligamus patrem eſſe ſapientiam/ & uirtutem/ ſicut filium ſapientiam/ & uirtutem/ ſicut & ſpiritum ſanctum ſapientiam / & uirtutem. non tamen dicimus eſſe tres ſapientias tres uirtutes. Quia ſapientia ſubſtantiale nomen eſt/ ſicut uirtus. ſic de charitate. non ſolum ſpiritus ſanctus eſt charitas/ſed pater / & filius etiam charitas. nō tamen tres charitates/ ſed una charitas. & quia ſanctus ſpiritus donum dei proprie dicitur/ & nullum donum dei charitate maius eſt / ideo ſancti ſpiritus proprie dicitur charitas. quo diffuſo/ & recepto tunc ſancti homines efficiuntur filii Dei/ & diſcernuntur a filiis impietatis. ſic ex his quæ diximꝰ q̄ in ſancta religione addiſcimus/ colligi breui poſſunt / trinarium hunc non repugnare unitati eſſentiæ. oportet id conſequi. Deum eſſe / & exiſtentem in ſua natura / & intellectum / & amatum a ſe ipſo aliter eſſe/ quā in homine. nam homo in natura ſua exiſtēs/ in intellectu / in amore / non eſt unum in ſubſtantia / ſed intelligēte & amante animas. non ergo eſt ſuum eſſe / ſicut Deus in eſſe ſuo naturali exiſtens/ & Deus exiſtens in intellectu/ & Deus exiſtens in amore / unū ſunt. & unusquiſq; eorum eſt ſubſiſtens. hos ſubſiſtentes latini perſonas dicunt / Græci hipoſtaſes Patrem / & filium / & ſpiritum ſanctum. hæ uero relationes reales ſunt / neq; ullo pacto accidentaliter inhærentes/ ſed ſubſtantia diuina ſunt / iccirco per has perſonalis diſtinctio conſtituitur. plures autem perſonas his tribus eſſe in diuinis impoſſibile eſt. Nam quum omnia Deus per ſuum intellectum comprǽhendat / & ſimiliter uno actu uoluntatis omnia diligat / impoſſibile eſt in Deo plura uerba / aut plures amores eſſe. ſi

Charitas.

Hipoſtaſes.

In deo non plura. verba.

igitur filius procedit ut uerbum / & ſpiritus ſanctus procedit ut amor / impoſſibile eſt in Deo eſſe plures filios / uel plures ſpiritus ſanctos. Et quia hoc exiſtente numero / neceſſe eſt proprietates in diuinis aſſignare / quibus utrique ab alteris diſtinguuntur / tres proprietates oportet patri conuenire / una qua diſtinguitur a filio ſolo / & hæc eſt paternitas. altera qua a duobus diſtinguitur / ſcilicet filio & Spiritu Sancto / & hæc eſt innaſcibilitas / quia pater Deus eſt non procedens ab alio / filius autem & Spiritus Sanctus ab alio procedunt. Tertia eſt qua Ipſe Pater cum filio ſimul a Spiritu ſancto diſtiguitur / & eſt hæc cõmunis ſpiratio. ꝓprietas uero / qua pater differt a ſolo Spiritu Sancto / non poteſt aſſignari / eo quod Pater / & filius ſunt unum principium Spiritus Sancti. At filio neceſſe eſt duas conuenire proprietates / unam qua diſtinguitur a Patre / & hæc eſt filiatio. alterã qua ſimul cum Patre diſtinguitur a Spiritu Sancto / quæ eſt communis

Spiritus ſanctus. ſpiratio. nec proprietates aſſignri poſſunt. quibus filius a ſolo Spiritu Sancto / & filius / & Spiritus Sanctus differant a Patre. Spiritus Sanctus autem habet unam proprietatem tantum / qua diſtinguitur a Patre / & filio / & dicitur proceſſio. nec eſt aliqua proprietas / qua Spiritus Sanctus differat a filio ſolo / uel a Patre ſolo. ſunt igitur quinque proprietates / quæ perſonis attribuuntur. quæ alia ratione notiones dicuntur. innaſcibili

Proceſſio. tas / paternitas / filiatio / ſpiratio / & proceſſio. Neque omnes hæ dici uere poſſunt propritates / ſi hoc in proprietatis ratione obſeruatur / ut proprium eſſe dicatur quod conuenit uni ſoli. nam communis ſpiratio conuenit patri / & filio. ſed ſecundum illum modum / quo aliquid dicitur pro

Spiratio. prium aliquibus per reſpectum ad aliud. ut bipes homini / & aui / per reſpectum ad Quadrupedia. nihil prohibet communem ſpirationem proprietatem dici. certum eſt quod perſonæ diſtinguuntur relationibus / & diſtinctio perſonarum innoteſcit notionibus / Notiones uero aliqualiter ad re

Notiones. lationes pertinent. Ex quibus quattuor relationes ueræ ſunt. ſed duæ ſuo nomine habentur paternitas / & filiatio. duæ reliquæ nondum repertum ſortitæ ſunt nomen / ſed utuntur nominibus originum. ut ſpiratio / & proceſſio / quibus pater & filius ad Sanctum ſpiritum referuntur. & Sanctus Spiritus ad eos. quum hæc dicuntur per numeralia nomina non ita intelligi uolo / ut numerus ſit in diuinis perſonis / nec ternarius proprie uel quantitas. ſed tres unitates / non ut partes numeri / ſed ut ſunt relationes. & hæc in domicilio religionis noſtræ puſilla libauimus de tanto numine. Quis eſt menſus manu aquam / & cœlum palmo / & uniuerſam terram clauſa manu? Quis ſtatuit montes in libram / & rupes in ſtateram? imbecillitas humani ingenii ad tanti ſplendoris culmina oculos erigere non poteſt. Tantum trinitatem unum Deum religio noſtra primum adorat. ex ipſo enim / & per ipſum / & in ipſo omnia. eſt enim ex ipſius uoluntate / & omnium conſiſtit Natura. ipſe eſt Auctor / quæ eſſe cœperunt. Eſt & alia in Religione noſtra Lex introeuntibus /

Chriſtus. ut non ſolum ea quæ diximus / credant / Sed quod Chriſtus ſit

uerus

uerus Dei filius. Non enim indoctas fabulas ſequuti (inquit Petrus)
notam fecimus uobis Domini noſtri Ieſu Chriſti uirtutem, & praſcien
tiam. Sed ſpeculatores facti ſumus illius magnitudinis. Accipiens enim
a Deo patre honorem, & gloriam uoce delapſa ad eum, hic eſt filius
meus dilectus in quo mihi bene complacui, ipſum audite. Et hanc uo
cem nos audiuimus de cœlo allatam, quum eſſemus cum ipſo in mon
te ſancto. Manifeſtum ergo ꝙ credere debemus, quod Chriſtus unige
nitus, & uere Dei filius eſt & quod ſemper fuerit cum patre, & quod a
lia eſt perſona filii, alia patris. Et quod unius eſt naturæ cum patre. quæ
omnia hic cognoſcimus per ſanctam religionem fidei Chriſti poſtmo
dum in uita æterna per perfectam uiſionem. Tunc illud ſanctum uer
bum ſpectabimus, de quo dixit ille. Et uerbum caro factum eſt, & ha
bitauit in nobis, & uidimus gloriam eius, & habitabit in religioſis cor
dibus ſi uerbum meditemur, ſi deſideremus, ſi amemus. meditatio enim
de Chriſto filio Dei plurimum confert ad expellendum e corde ſcelus.
In corde meo abſcondi eloquia tua, ut non peccem tibi. Ideo uerus re
ligioſus in lege eius meditabitur die ac nocte. Ideo eruditiſſime dixit
Paulus. uerbum Chriſti habitet in uobis abundanter in omni ſapien
tia. Non mirum ſi aſſuetus religioni ſemper prædicat uerbum inſtat
opportune, & importune, exequitur, & executioni deſtinat, ſicut di
ui Iacobi admonet præceptum. Eſtote factores uerbi & non auditores
tantum fallentes uoſmet ipſos. Chriſtus ſplendor, & ſapientia patris
conceptus de ſpiritu ſancto ex Maria Virgine, & pro nobis Homo fa
ctus eſt. erat uerbum in Deo Patre, & non cognoſcebatur, ſicut uer
bum in corde noſtro conceptum non prolatum, Nullus cognoſcit uer
bum dum eſt in corde hominis, præterquam qui concipit. Tum primo in
notitiam emanat quum foras emittitur. ſic uerbum Dei, dum latebat in re
ceſſu paternæ mentis, non cognoſcebatur niſi a patre. poſtquam uiſi
bili facie indutum, ſicut humana uoce uerbum, manifeſtum, & cogni
tum eſt. Sic ſancta Baruci labia prodidere. Poſt hoc i terris uiſus eſt, & cum
hominibus conuerſatus eſt. Verbum quum profertur, & ſi auribus hau
ritur, non tamen uideri, aut tangi poteſt, niſi excipiat papyrus. Sic uer
bum Dei uiſibile, & tangibile factum, quum in humana carne quaſi ſcri
ptum eſt. Verbum regis codicillo propalatum, regis tunc uerbum di
citur. Ita homo, cui adhæſit Dei uerbum hipoſtaſi una filius Dei dici
tur. Qui in hunc uenit mundum, ut hominem ſaluaret. Origines ui
ctus alioqui pietate nimia, etiam ut in fine mundi ſaluaret Dæmones.
Quod a uera religionis ſapientia exploſum eſt. Diſcedite a me male
dicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis eius
protulit uox ueritatis. Ideo in religione paſſim ſuccinitur. Qui pro
pter nos Homines, & propter noſtram Salutem, & non pro
pter Dæmones, Vbi maior erga Nos Dei beneuolentia apparu
it. Fotinus hæreticus dixit Chriſtum natum eſſe ex Beata Virgi Fotinus hæreticus.

ne/Sed fuiſſe purum hominem.qui rite/& bene uiuendo meruit dici filius Dei per adoptionem. neq; fuiſſe ante beatam uirginem. Sed hæc duo noſtra proſcindit religio/ quæ eum credit eſſe filium dei per naturã.& non ſolum filium/ſed unigenitum.ſic Ioannes. unigenitus/ qui eſt in ſinu patris/ & contra ſecundum dictum/eſt celebrata dictio. Antequam Habraam fieret ego ſum. Ideo paſſim concinimus. ex patre natum ante omnia ſæcula.

Sabellius hæreticus. Sabellius uero licet diceret q; Chriſtus fuerit ante uirginem / poſuit tamen non eſſe aliam perſonam patris & filii. Sed ipſe pater eſt incarnatus/& ob id eandem eſſe perſonam patris & filii. Sed hoc inſipidum religio abhorret. aufert enim trinitatem perſonarum. ſic enim Ioannes:. Solus non ſum/ſed ego/& qui miſit me pater.Conſtat autem nullum a ſe mitti. Ideo inibi exprimitur deum de deo/lumen de lumine/ ideſt deum filium de Deo Patre. & filium/qui eſt lumen/de lumine patre eſſe/credere debemus.

Arrius hæreticus. Arrius in tribus peccauit.Dixit enim Chriſtum fuiſſe filium dei/ſed creaturam.neq; ab æterno/ſed ex tempore factum.neq; unius naturæ cum deo patre. Sed

Ioãnes apoſtolus. ille magnus a ſecretis dei Ioannes/ probe reſpondit quum dixit/Ego & Pater unum ſumus/ſcilicet in natura. Ideo religio recepit ſancta/ Deum uerum de deo uero / & genitum non factum cõſubſtantialem patri.

Manicheus. Manicheus ad hæc fatetur hæc omnia/ & deſcendiſſe de celo. ſed non habuiſſe ueram hominis carnem/ſed apparentem. quod exploſum eſt uerbis Chriſti apud Lucam.palpate & uidete quia ſpiritus carnem & oſſa non habet/ ſicut me habere uidetis.

Hebion hebreus. Hebion hebreus dixit Chriſtum natum eſſe de Maria/ſed ex commixtione uiri.Sed hoc angelus deleuit nuncio. quod enim de ea natum eſt(inquiens)de ſpiritu ſancto eſt.

Valentinus hæreticus. Valentinus confitetur Chriſtum conceptum de ſpiritu ſancto/ſed ſpiritum ſanctum e cælo portaſſe corpus unum cæleſti materia compactum & poſuiſſe in utero Virginis Mariæ.ubi locus tantum fuit portandi corporis Chriſti/perinde ac tranſmiſſum corpus per uirginem/uelut per aquæ ductum. ſed eſt hoc exploſum a cæleſti nuntio quod enim ex te naſcetur ſanctum uocabitur filius Dei. & Paulus ad Galathas.At ubi uenit plenitudo temporis/ miſit deus filium ſuum factum ex muliere.

Apollinaris hæreticus. Arrius/ & Apollinaris/ & ſi fateantur natum ex Maria uirgine/& fuiſſe Chriſtum uerbum dei/tamen non habuiſſe animam/ſed loco animæ extitiſſe diuinitatem.Sed hoc Chriſtus ipſe repræſſit dicẽs.nũc anima mea turbata eſt.& alibi/triſtis eſt anima mea uſq; ad mortem.Et ideo ubiq; contra hoc noſtri catholici certatores cantant & homo factus eſt.Homo enim ex anima/& corpore conſtat. unde omnia habuit Chriſtus/ quæ homo habere poteſt/præter peccatum.

Eutices. At Eutices errore & ipſe cæcutiens/ ex commixtione naturæ diuinæ/& humanæ putauit factam unam Chriſti naturam / quæ nec deus pure eſſet/nec purus homo.Sed hoc falſum arbitratur religio ſancta/propterea q; tunc non foret uerus homo.

Neſtorii error. deſtruitur ad hoc error Neſtorii/qui dixit filium dei unitum eſſe homini ſolum per inhabitationem.ſed abſurdum eſt.quia tunc non eſſet homo/ſed in homine. repreſſa eſt hæc opinio a Paulo dicente & habitu inuentus ut homo.ii faſciculo

culo uincti/uelut reprobi/& inutiles palmites a religione retuſi/& abſci/
ſi ſunt.non enim fas eſt in religionis domicilio quicquam ſubereſcere inu/
tile/ & uitiatum.ſancte/& rite cuncta retinet religio eccleſiæ Chriſti. ob/
latrent hæretici impii nunc Lutherani Pharaonis porci.ueritas religionis Lutherani.
ubiq; uincet.Ita ut Arrii/ Manichei/ Sabelliani/ & Neſtoriani ſunt a pe/
de religionis oppreſſi / & conculcati / ſic erunt penitus deleti ſectatores
Lutheri.non poteſt abſcondi lumen ueritatis.ſicut furore uini is obru/
tus eſt/ita inſane loquitur contra catholica patrum decreta . ſpurciſſimus
uita/& moribus/poſtq̃ in religione per ãnos pleroſq; deſedit miſer dæmo/
num incendio tactus/uelut Tabanus e putrido ligno naſcens per aera uo
litat ſuſurrans/conculcabitur.ſiet linguæ petulantia eius inanis./& deuo/
rabitur a tenebris / & in æternum uox eius peribit / deterior quam Euti/
ces/ quam Hebion.at noſtra per religionem conuerſatio eſt in cælis.ſpes
noſtra in chriſto Dei filio/qui aſſumpſit corpus animatum / & de uir/
gine naſci dignatus eſt / ut nobis largiretur ſuam deitatem . & ſic factus
eſt homo / ut hominem faceret Deum / per quem habemus acceſſum per
fidem in gratiam iſtam / & gloriamur in ſpe gloriæ / & filiorum dei . o ma/
gnum charitatis indicium q̄ deus creator omnium factus ſit creatura / q̄
dominus noſter factus ſit noſter frater / q̄ filius dei factus ſit filius ho/
minis.Hac amoris cauſa/& tanta dilectionis oſtenſione / quis ad Chri/
ſtum non inflammetur?quis puram pro Chriſto non reſeruet animam/&
abiiciat pro Chriſto omnia?uſq; adeo noſtra humanitas nobilitata eſt &
exaltata / ut ad conſortium diuinæ perſonæ fuerit ſuſcepta . Iccirco cæ/
leſtis nuntius poſt Chriſti incarnationem non paſſus eſt a Ioanne ado/
rari/quod antea a maximis patriarchis permiſerat.proinde dedignetur ho/
mo conditione diminui/& naturam per ſcelus uileſcere / promiſſa nobis
per Chriſtum maiora effecti diuinæ perſonæ conſortes / ſi ſciuerimus in
mundo hoc concupiſcentiæ corruptionem effugere/Fratrem adire noſtrum
chriſtum dei filium.hoc unicuiq; in uoto debet eſſe.id ſæpe Paulus ſuſpi/
rabat/cupere(dicebat)ſe diſſolui/& eſſe cum Chriſto.quod ſane conſe/
qui poſſumus/ſi uitam chriſti contemplemur.ſi ad eius crucis myſterium a
deamus/ſi in eius religione perſeueremus.Ecce religio oſtendit crucem / ut
in cruce cum Chriſto moriamur.Ecce legem aliam oſtendit/ut ſicut neceſſe
eſt credere incarnationẽ/ita paſſionem/& eius mortem.Q uid enim nobis
naſci illum profuiſſet/niſi exemptos morte reddidiſſet.Mori pro nobis filiũ
dei/Q uis hoc intellectu conſequi poteſt?tantus eſt erga nos amor dei/tan/
taq; eluxit gratia/q̄ plus effecit/q̃ intelligi poſſit.neq; tamen id tibi perſua/
ſum uelim/deitatem oppetiiſſe mortem/ſed humanam in illa naturam interi
iſſe.non enim morti traditus eſt ſecundum q̄ Deus/ſed ſecũdum q̄ homo.
Q uemadmodum defuncto homine anima ſeparata non moritur/ſed huma
nitas.ſic in interitu chriſti nõ diuinitas/ſed humana natura mortẽ adit.neq;
proinde minus iudei deliqſſe uidenẽ/q̃ ſi diuinã occidiſſent naturã.Mors ea
alioq opoſa.ad remediũ cõtra mortaliũ ſcelera/qbꝰ poſtq̃ p̄cipitati deorſũ ca

dimus/ſancto Chriſti patibulo ſi uolumus emergere poterimus. Chriſt⁹ ſuo de ſanguine balneum effecit/quo maculas delinquentes lauarent. Sic ille intonuit. lauit nos a peccatis noſtris in ſanguie ſuo. anima ueteri ſordidior culpa lauatur ſanguine Chriſti in baptiſmate/quia ex Chriſti ſanguine regeneratiuam poſſidet uirtutem. ita reconciliamur deo per mortem filii eius. & uetus homo crucifixus ad deſtructionem peccati/pertulit ille ipſe pœnam noſtrorum ſcelerum/& reuocauit exules in patriam. aperuit aditum ad cælos. placauit patrem. ſe ipſum dedit ut mirum nõ eſt ſi pendenti latroni hodiernam obtulit gratiam/fœlicitatiſq; aulam pollicitus. o ſalutarem Chriſti paſſionem per quam informamur ad optimam uitam. nullum enim uirtutis exemplum abeſt a Chriſti cruce. ſi charitatem quæris. ecce maiorem charitatem nemo habet/ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. reſpicis ne patientiã? is quum pateretur/nõ comminabatur/ſicut ouis ad occiſionem ducta/quaſi agnus coram tondente obmutuit. potuit uitare/& nõ uitauit. poterat pluſ q̃ duodecim legiones angelorum ad ſe uenire iubere & non iuſſit. ſi humilitatem attendis/reſpice in faciem chriſti tui. uoluit rerum dominus ſub Pontio pilato iudicari & mori/condemnatus morte turpiſſima/& non receſſit. an obedientiæ aduerſatis/quum filius Dei factus eſt obediens uſq; ad mortem? ſi neglectui hæc omnia habere cupis/reſpice Chriſtum tuum regum Regem & dominum dominantium/in quo theſauri ſapientiæ lucent. & tamen in cruce nudatum/in cruce illuſum/conſputum/cæſum/ſpinis coronatum/felle/& aceto potatum/tranſfixum/& mortuum. ſi te terrena hæc/diuitiæ/honores/dignitates ambiunt/& trahunt/& uis horum illecebris carere/reſpice Chriſti diuiſa ueſtimenta. qualiter ludibria/& uerbera expertus. quam coronam plectentes de ſpinis impoſuerint capiti. Hæc ſunt nobis in religione arcana/quæ non ſolum credi debent/ſed quoquomodo experiri. credere iubet religio non ſolum Chriſtum paſſum mortuum/ſed deſcẽdiſſe ad inferos. Mors uera Chriſti fuit ſeparatio animæ a corpore. id uere cõtingit ſicut in cæteris mortalium. ſed id habet pro comperto religio/diuinitatem ſe nunq̃ a chriſto homine ſoluiſſe euulſa a corpore anima. & ſi ad ĩferos abiierit/ſecum diuinitatem habebat. eandem & corpus in ſepulchro connexam retinuit. quod ſemel aſſumpſit nunq̃ dimiſſit. rectum in religione axioma. Et ideo in ſepulchro cum corpore fuit filius Dei/& ad inferos cum anima deſcendit/profecta tanto auctior conſortio/ut pœnam ſolueret noſtris/nedũ morte corporis/ſed ad umbras itu animæ. Quod nec magnus tacuit uates. eſtimatus ſum cum deſcendentibus in lacum. factus ſum ſicut homo ſine adiutorio inter mortuos liber diu ab amicis expectatus. quod nec falſos habuit ueteres. penetrabo omnes inferiores partes terræ. & ĩſpiciam omnes dormientes/& illuminabo omnes ſperãtes in domino. uicit in cruce dæmõ/& in regno ſubterraneo deuinxit eum. Tunc in nomine ieſu omne genu flexum eſt cæleſtium/terreſtrium/& inferorum. Tunc ſanctiões exemptæ lacu animæ/& ad lucidiorẽ plagam reuectæ. tũc mors mortẽ paſſa ẽ/& prim⁹ infernus demorſũ ſenſit. neq; id tacuit multo ante Zacharias uates. tuquoq; in ſanguine

Chriſti paſſio.

Mors chriſti uera.

in ſanguine teſtamenti tui emiſti uinctos tuos de lacu in quo non eſt aqua. enucleatius Oſea.ero mors tua o mors.ero morſus tuus iſerne.& licet mortem penitus deſtruxerit Chriſtus/Infernũ tamen non omnino deſtruxit/ſed momordit.non enim omnes e tenebris exemit/ſed illos q ſine labe erant mortali/& ſine originis peccato/quos circumciſio emaculauit uiuentes.aut ante hanc inciſionem illos ipſos/qui in reuelatu/& ſide parentum deceſſere.Hæc ſunt quæ intrantibus religio demonſtrat/ut quiſq; demonſtrata credat/non ſolum hominem factum/mortuum/& ad iferos profectum/ſed tertia die reſurrexiſſe a mortuis.Multos tamẽ reſurrexiſſe ecclecſia celebrat.Lazarũ & filium uiduæ/& filiam archiſynagogi.& hos reſurrexiſſe beneficio alieno credimus.at Chriſtus rediit ſua uirtute.habuit poteſtatẽ deponendi animã/& reſumendi.& licet mortuus/hoc tamen non ex infirmitate/neq; ex neceſſitate accidit/ſed ſpõte/& myſterio factum.oblatus eſt/quia ipſe uoluit/& moriens clamauit uoce magna/non enim cæteri morituri uocem emittunt.Ideirco filius Dei erat iſte dixit Centurio.reſurrexit ergo nõ ſuſcitat9.Ego dormiui/& ſoporatus ſum/& reſurrexi/cantauit Dauit.neq; hoc diuerſum quod in actis proditum eſt.Hunc Ieſum reſuſcitauit Deus.Nam & pater reſuſcitauit eum/& filius/quia eadem eſt uirtus patris & filii.cuius reſurrectionis uirtute/omnes reſurgemus/& tunc multa corpora ſanctorum qui dormierant/ſurrexerunt.ambiebant Chriſtum redeuntem quaſi innumeræ electoꝝ animæ.illic primi adhærebãt parentes.Illic inocentiſſimus Abel/Noe/Set/ Melchiſadech/Abraham/ceteriq;.o ueram triumphantis gloriã ob tantam humani generis redemptionem.oportuit utiq; Chriſtum pati/& intrare cũ bonis in gloriam ſuam.Ipſe die tertio e terræ centro emerſit.Sic enim uoluit/ ut noſtræ ſaluti conduceret/quando reſurrectio/& mors/& natiuitas Chriſti pro humano eſt introducta genere.nam ſi paruo poſt obitum ſpatio apparuiſſet uiuus/non creditum eſſet obiiſſe mortem.q; ſi diutius diſtuliſſet remeatum/abieciſſent omnem diſcipuli fidem/& ſic nullo emolumento extitiſſet crucis patibulum.habet in his religio/quo ſui aſſeclas erudiat probe/ ut.reſurge cum Chriſto in ſpiritu a morte obruenti animam ob patrata ſcelera.quod Paulus ad delinquentem conuerſus/ait.ſurge qui dormis/& exurge a mortuis/& illuminabit te Chriſtus.Ideo id protrahendum non eſt/quia Chriſtus tertia die reſurrexit a mortuis.recinit eccleſiaſtes.Ne tardes conuerti ad dominum.ne differas de die in diem.preſſos ualeſcẽtia mala haud poſſe certum eſt commíniſci quæ ante geſſerint/nec portionem ſortiri ullam ex his/quæ religio in eccleſia apponit lucro.Tum mala congerunt mala/ſi peccato præſiſtas.& dæmon quanto diutius poſſidet/tanto difficilius dimittit. q; ſi reſurgamus ad incorruptibilem uitam/non ultra nobis dominabitur mors/ut ſciamus frequenter eos in mortem caſuros qui in peccatum recidunt.q; ſi reſurgemus cum chriſto ad uitam nouam/perpetuo uiuemus. Hæc eſt uita noua religio Chriſti.Poſt hanc immortalem reſurrectionem ad cælos aſcendiſſe Chriſtum religio docet credere.primo ſuper omnes cælos corporeos aſcendit Chriſtus/Paulus ait.nam antea corpus terrenum non erat niſi in terra.ieſus ſuper omnem principatum/& poteſtatem

Reſurrectio

Chriſtum oportuit pati.

& uirtutem/& dominationem/& quicquid dici poteſt/nō ſolum in hoc ſæ/
culo/ſed in futuro ſub pedibus habet. Et Dominus quidem Ieſus poſtq̄ lo/
quutus eſt eis/aſſumptus eſt in cælum/& ſedet ad dexterā Dei. reddat tibi
dictio metaphorica uerum/quia Deus Chriſtus dicitur ſedere ad dexteram
Patris. ideſt ad æqualitatem patris. Inquantum homo ſedet ad dexteram pa/
tris/ideſt in portionibus bonis. id illud eſt/quod dæmon affectauit/dicente
Iſaia. in Cælum conſcēdam ſuper aſtra Dei/& exaltabo ſolium meum & ero
ſimilis altiſſimo. Ad quod nō peruenit/niſi chriſtus. ſic Dauit cecinit. Dixit
Chriſto cœ/lum debet. dominus domio meo ſede a dextris meis. debebatur utiq; Chriſto cælum ex
Aſcendere ſua natura quia exiuit a patre/& uenit in mundum/& iterum reliquit mun/
cœlum. dum/& iuit ad patrem. Nemo aſcendit in cælum/niſi qui deſcendit de cælo
Cœlū ſancti filius hominis/qui eſt in cælo. & licet ſancti cælum petant/nō tamen ex ſe/
pe.unt ſed uirtute chriſti. Aſcendunt ſancti ut mēbra Chriſti/qui eſt caput religio/
nis. quia ubicunq; fuerit corpus/illuc congregabuntur & aquilæ. debebat
etiam chriſto cælum pretio uictoriæ. acciſis dæmonum inſidiis/& regno de
pulſis/uictoria illi parta eſt. Iccirco ſupra omnia meruit euehi. euectus ſedet
cum patre ſuo. ego uici/ex apocalypſi compertum/& ſedi cum patre meo in
throno eius. Meruit tantam altitudinem humilitas Chriſti. Qui quum eēt
Deus/uoluit fieri homo. & quum eſſet Dominus uoluit effici ſeruus obe/
diens uſq; ad mortem/uſq; ad inferni deſcenſum. ſed emerſit/& aſcendit/&
ita aſcendit/ut oſtenderet uiā/& nos duceret/& apiret uolētibus ſemitam.
Iuit/& nobis parat locum. ꝓ nobis interpellat. illo ante patrē exiſtente/aduo
catū quærere neceſſe nō ē. proinde iubet religio ut reſurgamus cum chriſto/
& q̄ ſurſum ſunt ſapiamus. Sapientes eundem expectant uenturum. ad iudi
cii tribunal ſedebit ille in ſolio/& diſſipabit omne malum ītuitu ſuo. & ſicut
Iudiciū fu/turum. Rex magnus/omnipotens/& iuſtus/ita iudicabit uiuos/& mortuos. Audi
cæleſtis nuntii uocem. Hic ieſus dicentem/qui aſſumptus eſt a nobis in cæ
lū/ſic ueniet/quēadmodū uidiſtis eū euntē in cælū. is enim ē conſtitutus a
Deo iudex Deus/& hō. q eni excutiendi cenſura ſunt/neceſſe ē iudicantem
uideant. Ideo in forma hois appebit. Sic dedit illi ptātē iudiciū facere/qa fili
us hois eſt. Iudicandi ſunt oēs hoies/qui ſunt/fuerūt/& erūt. ſic uidebūt fi/
liū hois uenietē in nube/dictū eſt ad Corinthios. oēs nos manifeſtari opor
tet aū tribunal Chriſti/ut referat unuſquiſq; propria corpa prout geſſit/ſiue
bonum/ſiue malū. hoies nō beſtiæ iudicabunt. ex his uero ſūt boni/uel ma
li. qdā eni ex malis non palam iuditiū ſubibunt/ſed condēnabunt. ut Iudei/
Scythæ/Turcæ/ceteriq; neglectores fidei chriſti. Quia qui nō crediderūt/
iā iudicati ſunt. At abluti baptiſmate in fide corā iudicabunt/& cōdēnabū
tur qui deceſſere cū labe mortali. ſtipendia eni peccati mors erit. uerū probi/
boniq; non iudicabunt/ſed iudicabūt. ſedebunt & ipſi ſup ſedes duodecim
iudicātes duodecim tribus Iſrael. Quidā ex ſanctioribus/qui egregia deceſ
ſere iuſtitia/iudicabunt/& ſaluabunt/qn̄ labeculis īfecti nō perſtitere/ſed
pœnitētia purgati ſūt. ſi qd eni ocioſe actū nō fiet/eo iuditio īdiſcuſſum/erit
ſane in cogitationibus impii uellicatio. Iccirco timendū uenturi iudicii tribu
nal. Quid enim præteribit ſapientia iudicis? omnia oculis patebunt ſuis/ex

plicabunt

plicabunt ſpecula infœlices conſcientiæ/utræq; alteras cogitationes accuſa
bũt.uafra/& arcana hoĩm tũc uela tollent.decidet ad iudicis potẽtiã uis om
nis.nemo de eius ſe diuellet manibus.apparebit inflexibilis iuſtitiæ uigor.
nulle aderũt miſericordiæ partes.ſola rigiditas ſedebit iuſtitiæ.Iudex inexo/
rabilis in ſceleſtos/amabilis alioqui/& mitior in ſanctos.q̃ horrendæ exibũt
uoces mõtibus directæ.cadite nũc cadite ſup nos/& abſcondite nos ab ira
agni.quamuis hæc ira in deo cõmotionẽ non indicet/tamen iræ effectũ.&
ſcelerũ pœnã exprimit.Proinde dum tẽpus ineſt/operemur bonũ in hacce cõ
ſtituti religiõe.Cõfeſſio/& pœnitẽtia/dolor/acerbitas/aĩs precedãt noſtris.
ſumma præcipue ſit charitas mixta cũ Deo/cũ proximo beneuolẽtia. quæ
occultim ſcelerũ cõgeriẽ derodit/deletq;.Exhibet hæc pabula ad ianuã reli/
gio/& ſaturat pauperes ſpũ uenientes ad pulſum.& qui pulſant nõ eiicit fo
ras.Quid enĩ eiicere poteſt/ſi totum amplectitur?amor hic ẽ ille/qui uiſce
ra humani ſerpit cordis.ſicut uerbũ Dei eſt filius Dei/ita amor Dei eſt ſpi
ritus ſanctus.Ideo religio noſtra aliã offert tabellam legum/ut credamus in
ſpiritum ſanctũ/qui charitas ẽ diffuſa in cordibus fideliũ.Tunc hõ hoc ip/ Spũs ſctũs.
ſo diffundit̃ ſpiritu/quãdo peramat Deũ.Ideo ueri religioſi adorabũt patrẽ
in hoc ſpiritu/& ueritate.Hic æqualis Deo hic ab utroq; patre & filio proce
dit.Hic ꝑ prophetas locutus eſt.Hic nos a peccatis abluit.Hic eſt ille diui/
nus amor/quo cũcta Deus cõſeruat/& diligit.emiſſit ſpiritũ/& creata ſũt/
& renouata ẽ facies terræ.ſpũs ẽ q ſpirat/q purgat.cũcta pctã dimittunt̃ ꝑ
amorẽ.Dixit/dimiſſa ſunt pctã multa quoniã dilexit multũ.& charitas hæc
opit uniuerſa delicta.fœcundat intellectũ/qa q̃cq̃d ſcimus a ſpiritu ſancto
ſcimꝰ.ille nos docebit oĩa & ſuggeret nobis oĩa quæcũq; dixero uobis.ꝑ hũc
q amat/mãdata ſeruat.ſi qs diligit me/ſermonẽ meũ ſeruabit.Hic ſpem uite
cõfirmat æternæ.ſignati ſumus ſpũ ſctõ ꝓmiſſionis/qui ẽ pignus hæredita/
tis noſtræ.ſimus ſimiles Chriſto/quũ habemus ſpiritũ chriſti.per hunc ſpi/
ritũ ſimus filii Dei.miſſit Deus(inquit Paulus)ſpiritũ filii ſui ĩ corda noſtra
clamantẽ.Abba Pater.Hæc ſunt arcana religiõis noſtræ.Has leges ſanciuit Credere ĩ ſã
pater.portauit filius.ſignauit ſpũs ſanctus.ꝑ has quoq; leges iubemur crede ctã eccleſiã.
re in ſanctam eccleſiã catholicã/& apoſtolicã.ꝓpterea q̃ a ſpiritu ſancto re Eccleſia ca
gitur/& defenditur.eccleſia unio fidelium in religiõe ſancta/& cultu diuio/ tholica.
habet unũ corpus.habet unã aĩam/ideſt ſpiritũ ſanctũ.& ſicut hoĩem aĩa ui
uificat/ſic ſpiritus ſanctus eccleſiã.ſuccinuit Eccleſiaſticus cũctis gẽtibus.
appropinquate ad me indocti/& congregate uos in domũ diſciplinæ.ẽ pro/
inde eccleſia ueræ domus diſciplinæ/& ueræ religiõis/& cultus diuini.una
ẽ eccleſia/quia una eſt chriſti fides/unus deus/unum baptiſma/una ſpes/
qua dirigimur ad uerã uitam/una charitas qua omnes cõnectimur ad Chri
ſtum.Hac creſcimus in religione/cuius caput eſt Chriſtus.una eſt eccleſia/
extra quam nemo ſalutem conſequi poteſt.una erat arca Noe cuius be/
neficio omnes/qui intra ſe clauſerant/ab immenſo illo Cataclyſmi flu/
ctu euaſere incolumes.Salui ſimus/ſi in eccleſia conſiſtimus religioſi/ubi
chriſtus in medio reſidet.non enim illæ eccleſiæ ſunt ubi Chriſtus non do/
cet/ſed malignantium domicilia.Ideo ſpiritus ſanctus dixit/Odi eccleſiam

malignantium.Malignantes in eccleſia ii ſunt/qui ita petulãter inuehantet
in ſancita patrum/qui maledico confiſi ſtilo/linguam non cohercent in res
diuinas/qui ſermonis lenocinio ambiti in Pontifices/& miniſtros eccleſiæ
oblatrãt. quales ſunt his temporibus Lutherani/Huttenii/Eraſmii.abiiciũ
tur malignantes a conſeſſu ſedentium in eccleſia/& religione Chriſti/qui di
uinas ſanctiones/& ſacramenta ſpurco ore collutilant.noſtras/& ueterum
cerimonias dilacerant impii/& colluſores cũ dæmonũ uaframentis.Q uid
Eraſmi moria. habet facere cum eccleſia Chriſti ille omnium mortalium ſtultiſſimus Eraſ/
mus cum ſua moria/& ſtultitia/qui tantum ueneĩ illo inſano inuolucro per
totam Europam diffundit/ ut plurimi iſecti perierint.Q uotquot fuerint o/
lim /& quotae hereſis apud ueteres extiterit/una hac ſtultitia hominis gram
matiſtæ ſuperantur/quum omnia ſuis inuoluat ſtultitiis ſacra & diuina/atq̧
humana.omnia irriſor riſui ducit pridiani temeti eructator.Q uid enim irri/
deri poteſt peius/q̃ neglectui poſt tractam uitam cuncta teneri? Amiſſa no/
ſtræ fœlicitatis ſpe omnia in riſum ebrius ꝓfundit.ſtolida mortalium ſtudia
ratus cunctas uirtutes abolendas exiſtimauit.Confeſſionem/quæ chriſti di
giti oſtenſione/& Iacobi/& Ioannis/ceterorumq̧ abſoluentium iuſſa/& ap
probata eſt/uelut futilem in dubio relinquit.Et in tatitam temeritatem pro/
uectus eſt/ut ſit auſus cũctas res ſacras/uelut cenſor/paraphraſibus detrun
care/quaſi diuini oraculi aut abundantis aut deficientis ſuppletam gereret
uicem.quum omnia/quæ in codicibus ſacris reperiantur/ſint diuino ſpiritu
ſtipata.ſtultus & imprudentiſſimus/ne dicam ebrius/q̧ hoc laudi Germa/
nis datur/ſacras litteras ſimplici ſua uirrute/& maieſtate deturbat/& inficit.
loquacitatis profeſſor omnia reducit ad ludrica.Q uid nã eſt in cunctis do
ctrinis/quod hic temulentus litterator nõ ſibi arroget? cum Luthero adiura
ta fœdera fouet/& ſe alienum ab eo oſtendit/gaudens diſſidentibus per hoc
chriſtianorum prouinciis.inaudita ſufflatus ſuperbia res catholicæ eccleſiæ
ſubſannat uelut aliud agens/& Lutheri ſcelerata dogmata tacendo cupit dif
Martinus lutherus. fundi.Martinus nõ ſolũ ſacerdotia diffamat/& ĩprobat/ſed totã religionẽ ꝓ
ſcindit/& in diuerſas partes trahit.maligno linguæ uenẽo inficit.nihil numi
nis ueritus iuſtitiã/oĩa in peiorẽ partẽ ducit.declarãdo/mutando/ſuis dolis
ꝑuertẽdo/totã pene Germaniã in manus dæmonũ depulit.dicta patrũ Au
guſtini/Ambroſii/Hieronymi/ceterorũq̧ ex corõa ſapientũ detractat/& re
fugit.ſua uelut e cælo ablapſa ꝓpalat/& apꝓbat.Sed ab eccleſia nõnulli ca
tholici certatores exierunt/qui Martinum cum ſuis aſſeclis debellarunt/di
gnum non una abſorbi uoragine/& innumeris obrui lapidibus/qui tãtum
Cymba eccleſiæ. in medio quieſcentis eccleſiæ diſſeminauit.Sed nauis Petri frequenter flu/
ctuat.nunq̃ mergitur.Chriſtus in medio reſidet cum religione ſancta/& la/
uit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo/& unxit nos gratia ſpiritus ſancti.
Eccleſia vniuerſalis. & anima noſtra templum effecta eſt Dei.& eccleſia uniuerſalis per totũ or/
bem diffunditur/nec poteſt diuelli ſuis ſedibus in terra/in cælo/in purgato
rio.Initium ſumens a tempore Abel extenditur uſq̧ ad finem mundi . Ecce
uobiſcum ſum Chriſtus dixit omnibus diebus uſq̧ ad conſumationem ſæ/
culi.Sed poſt conſumationem ſæculi remanebit in cælo.Tale/& tantum ha

buit

buit fundamentum/ut neq; ui ulla dimoueri poſſit.& qui ceciderit ſuper lapidem iſtum confringetur.& quanto magis errores ſuperuenerint/tanto magis corruent/ & emerget ueritas. Hi mente corrupti/& reprobi circa fidẽ nõ proficient.Eſt enim turris fortiſſima ad quam quicunq; confugit/ dæmonum uictor euadet. non deficiet fides Petri. Dominus enim dixit.Ego rogaui pro te Petre/ut non deficiat fides tua/neq; portæ inferi præualebunt aduerſus eã. Huic eſt conſeſſus ſanctorũ.& cæteri quicq; boni membra Chriſti ſunt/quia ipſe caput ſuper omnem eccleſiam eſt. bonum enim/quod eſt Chriſti/cõmunicatur omnibus chriſtianis.ſicut uirtus capitis omnibus membris.fit cõmunicatio hæc per ſeptem ſacramenta eccleſiæ per baptiſma/quod quædam ſpiritalis nouatio mentis eſt.ſicut enim humana uita haberi non poteſt/niſi hiſce homo naſcatur complexibus/ſic uita ſpiritus / & gratiæ exiſtere nequit/niſi per ſpiritum emergat/& uiuat. Hæc autem fit per baptiſma. Nam niſi quis renatus fuerit ex aqua/ & ſpiritu ſancto/ non poteſt introire in regnum Dei. Homo ſicut ſemel naſcitur/ſic ſemel tantum baptizari debet.Ideo eccleſia cãtat/ unum baptiſma.uirtus baptiſmatis a peccatis depurgat culpæ pœnæq;. Ideo baptiſmati admotis abeſt pœnitentia.Idq; ſolis ſacerdotibus ex offitio datur· cæteris autem ex neceſſitate dummodo baptiſmatis forma remaneat integra.Ego te baptizo.in nomine patris/& filii/& ſpiritus ſancti.Sed tanti ſacramenti uirtus e Chriſti piaculo exoritur. Quicunq; baptizati ſumus in Chriſto Iheſu/in morte ipſius baptizati ſumus.fit inibi trina immerſio in aqua quãdo Chriſtus tribus diebus in centro terræ reſedit. Inde ſecundũ ſacramentum confirmatio eſt.ſicut enim corpus nutritione fouetur/ſic per ſpiritum renatis robur ſpiritus ſancti adhibetur.Conualuerunt apoſtoli uiribus poſtq̃ Chriſt⁹ aſcendit cœlum diffuſo deſuper ſpiritu.Sic enim dictum illis fuit.Vos autem ſedete in ciuitate quouſq; induamini uirtute ex altiſſimo.Accedit tertii ſacramenti diuina uirtus Euchariſtia. ſicut natis & uiuere cupientibus neceſſe eſt potu/cibiq; apparatu / ſic in uita animæ cæleſtis requiritur cibus. qui eſt corpus Chriſti.niſi(inquit ille)manducaueritis carnem filii hominis/& biberitis eius ſanguinem/non habebitis uitam in uobis.Iccirco ſingulis ſaltem annis adeundum eſt ad tantũ cæli nectar. Sed eo abſterſu ſcelerum ut munde & integre ſumamus.Eſt & pœnitentia quartum ſacramentum. ſolet labi corpus/ niſi medicinæ fulcimentis iuuetur/ſic anima labe inficitur ſcelerum niſi aduẽtet Chriſti gratia/quæ in ſacramẽto citatur pœnitentiæ.Hæc ꝓpitiatur omnibus iniquitatibus.Hæc ſanat omnes infirmitates tuas.porriguntur tres pœnitentiæ rami ad ueram pœnitentis emundationem.Contritio/confeſſio/ ſatiſfactio.niſi deleamus de facinoribus patratis/niſi ab his abſtinendis mens ſolidetur/niſi integre pectoris explicemus tenebras/niſi curæ ſit ad ſummam per/ ſoluendi debita/haud rite ad hæc proficiſcimur ſacramenta.tũ haud rite purgamur/neq; quis ad cælum euolabit expeditior/purgatiorq;/niſi extremæ unctionis/quod quintum ſacramentum eſt/ digiti ſacerdotum porrigantur. extant diui Iacobi ſancita decreta/ſi quis(inquit)in uobis infirmatur/inducat præſbyteros eccleſiæ/& orent ſuper eum ungentes cum oleo in nomine domini.& oratio fidei ſaluabit infirmum/& alleuiabit eum Dominus.& ſi in pec

Fides diui petri.

Capitis uirt⁹

Sacramenta ſeptem.

Baptiſma.

Vita gratiæ & ſpiritus

Cõfirmatio·

Euchariſtia.

Pœnitentia.

Contritio.

Confeſſio.

ſatiſfactio.

Vnctio extrema.

catis ſit remittet᷑ ei. Per ergo quinq; ſacramenta ueræ uitæ poſſidetur uigor/
& quia neceſſe eſt hæc cũcta per ſacratas manus adminiſtrari/cõferriq;/ideo
ſacramentũ ordinis requirit᷑/quo miniſtri nobis idonei fiunt. neq; alioqui mi
niſtrorũ attendendi mores/ ſi quid ad nefas uergant/ſed uirtus Chriſti/ per
quam ſacramenta efficaciam ſortiuntur/quorũ ſacerdotes diſpẽſatores ſunt.
qd neq; præteriit ad Corynthios Paulus. ſic nos exiſtimet homo / ut miniſtros
Matrimoniũ Dei/quod utiq; eſt ſextum ſacramentũ ordinis. ultimũ ſeptimi loci matrimo/
nium obtinet numerum. in quo ſi mortales æqua iura exercent/uitãq; in con/
tubernio ſine labe degunt/cœleſtis aulæ efficiuntur ciues. nam ſi effluunt ex
tra/nec faciem matrimonii intemeratã retineant/magnũ committunt ſcelus. per
hæc igitur diuina ſacramenta conſequimur peccatorũ remiſſionẽ/quod eccle
ſia cantat/quando non ſolũ uirtus paſſionis Chriſti cõmunicatur nobis/ ſed
merita uitæ Chriſti. Quicquid hic ſanctiores animæ operando meruerint/no
bis impartitum eſt charitate exiſtentibus/quando in ea omnes unum ſumus/
particeps ego ſum omniũ timentium te / cæleſtis Cytharedus dixit. Hæ ſunt
tabellæ conſcriptæ in ipſo primo religionis noſtræ ingreſſu. Si quis has non
legerit/obſeruarit/coluerit/ueram religionem non tenebit. Sed illud quoq;
reſurrectio. inter hæc habendum/ut merita hic ob exanclatos labores illuſtrentur/ut cre/
Spiritus ſanctus. dat reſurrectionem carnis/& æternam uitam. Nam ſpiritus ſanctus non ſolũ
eccleſiam ſanctam reddit/& amabilem/ſed præſtat ipſo uirtutis ſpiramine/ut
corpora noſtra ceno/& fœculentis ſepulchris reſurgant uiuacia/quũ per ho/
Mors. minem ſit mors introducta/per hominem quoq;/ideſt Chriſtum/ſit mortuo
rum facta reſurrectio. Sic ex obſcura mortis hallucinatione/& ſpe reſurgentis
uitæ ut plurimum animis abrumpitur triſtitia. ſperando chariores nobis/&
amicos/& nos ipſos reſurrecturos ad lucidiorem plagã/non luctu perimus.
reſonat Pauli auribus meis dulciſſima uox. Nolumus uos ignorare fratres de
dormientibus/ut non contriſtemini/ſicut cæteri qui ſpem non habent. Spe
plenus de morte timorem abiicit/ neq; ob mortis ſupercilium in uetita labit᷑.
Chriſtus per mortem deſtruxit eum/qui mortis imperium habebat/& libera/
uit eos/qui timore mortis per totam uitam obnoxii erant ſeruituti. bonos tam
ob rem ſpes præmii allicit ad precioſum opus. Deterret item a patrandis ſcele
ribus pœna malis præſcripta. pulchrum/& inauditum ueteribus philoſophan
tibus nouum/ ꝙ corpus/quod nunc eſt/ idem ſurgat oſſibus/ idem neruis/
idem carne/idem anima. neq; id latuit Iob dicentem. rurſum circumdabor pel
le mea/& in carne mea uidebo ſaluatorem meum. Sed non æque ſurgent ma
li/boniq;/illi ad pœnam / ii ad fœlicitatem ibunt/quamuis utriq; induent im/
mortalitatẽ/& incorruptionẽ. ac per hoc non indigebunt amplius cibo/ potu
q;/nec propagãdæ ſobolis uſu. nõ enim (inquit Matheus) in reſurrectione nu
bẽt/ſed erũt ſicut angeli Dei in cælo. nõ in genere mõſtrũ/naturæq; culpa ſpe
ctabit᷑ cæcus/aut claudus/ſed integri ætate trigintatrium annorum. donec oc
curramus (inquit Paulus) oẽs in uirũ perfectũ/& mẽſurã ætatis plenitudinis
Chriſti. Tunc fient boni accolæ cœli/ fulgebunt glorificati / ſicut ſol in regno
patris eorum/& abſterget Deus omnes ab oculis lachrymas / & mors ultra
non erit/ neq; luctus / neq; clamor/neq; dolor. tanta agiles natura ut uelut

ſcintillæ in harundineto diſcurrāt.fientq́; ſubtilitate corpora animalia/ quaſi conuerſa in ſpiritum.at contra iacebit deperdita ſoboles obſcurata uultibus/ combuſtæ facies/ & igni/ & pœnis obnoxiæ non defecturæ tormētis.uermis earum(præcinit Iſaias)non morietur/ & ignis eorum non extinguetur. erit anima quaſi in carcere circumuoluta cathenis.computruerunt(Ioel dixit) iumenta in ſtercore ſuo.Hæc ſunt archana religionis noſtræ.Hic finis humanæ mentis poſtremus.uita æterna meta cunctis deſideratior rebus.Q ui uero demori animam putant / & cum deportato euaneſcere ſpolio / non longe a brutis abſunt.Hos affabre digito Dauit indicat inquiens.Homo quum in honore eſſet/&non intellexit/comparatus eſt iumentis inſipientibus/ & ſimilis factus eſt illis.Anima humana Deo ob īmortalitatē ſimilis.ideo illi æterna paratur uita.Tantæ capax mercedis ea finis omnium/uiſio pulcherrima/ubi uidebimus/amabimus/laudabimus/ubi ſacietas rerū omnium.neq́; antea licet expleri.Tunc ſatiabor(Rex magnus dixit)quum apparuerit gloria tua uera omnium fruitio/& ſine fine dulcedo. Ad hanc religio diuina noſtros dirigit greſſus.nam illa eſt ſtatuta animarum poſt ſeparationem lex/ut qui labe deceſſerit mortali/ad inferna ſupplicia detrudatur.ſic ille uetus epulo ſepultus in inferno eſt/ clamitabundus alioqui ſe in ea cruciari flamma.Sic ii dum dolis hic ſuos ducūt dies/in puncto ad inferos deſcēdūt.iuſti quoq́; anteq̄ Chriſtus ſubiret crucem pro delicto parentum/defuncti uita ad manes ſubterraneos deſcēdebāt.Iccirco id dicebat Iacob.deſcendam ad filium meum lugēs ad infernum. Chriſtus etiam non peccati reus deſcendit/ſed ut ſpoliaret principatus/& poteſtates/& captiuam duceret captiuitatem & redimeret uinctos de lacu.Sic illos/qui candidiores/& ſine labe exeunt/quia miſerationes Dei ſuper omnia opera excellunt/ad cœlos aduolare credibile eſt.ſiquidē annuente Paulo ad Corynthios/Si noſtra domus huius habitationis diſſoluatur q̄ ædificationem ex Deo habemus/domum non manufactam/ſed æternam in cælis.Chriſtus amiciores non uſq́; ad corporum reſumptionem a ſupernis māſionibus deſtinabit.actutum incredibilem paradiſi fruitionem conſignat. ſed ad hanc æternæ quietis ianuam nemo tantula pollutus labe aduolare poteſt/ donec expurgata candidior fiat.ea uia ſancta uocatur ab Iſaia/ per quā homo non tranſibit pollutus.Sed contingit multis bonis in eo aminæ exitu ſupereſſe luenda quædam puſilla/ ut ocioſum uerbum/& quædam leuiuſcula/ profecto uenia ubiq́; digna.Q uæ quum ita ſint/non ſtatim cælum petunt/neq́; ad tenebras inferorum fas eſt ut deſtinentᷣ.neceſſe eſt eſſe aliquid aliud mediū ubi luitionis offitium præſiſtat.quum ſit inconueniens/& a diuina miſeratione alienum/diferri uſq́; ad iudicii diem donationē gloriæ.neceſſe eſt poni quaſdam temporales pœnas/& purgatorias.quibus ſanctiores illæ animæ purgatiores factæ æternam ſalutem conſequantur.Orat ideſinenter eccleſia pro his ut breuiores pœnæ fiant.non orat pro his qui ſunt in inferno/quia ibi nullus redemptionis eſt locus .neq́; pro his qui intra cœleſtem admiſſi ſunt aulam/ quia iam uoti compotes facti ſunt.Eſt ergo purgatorius locus/ quo leuiores purgātur maculæ/ut fiant animæ cœli dignæ incolatu.Hic erit ille ignis/quo cuiuſcū q́; opus/quale fuerit/ ꝓbabitᷣ/dixit Paulus ad Corynthios. ſi cuius

Vita æterna.

Anima non interitura.

Purgatoriū.

opus manſerit/ quod ſuper ædificauit/mercedem accipiet.ſi cuius opus arſe/rit detrimentum patietur.Ipſe autem ſaluus erit.Sic tamen quaſi per ignem. non auté poteſt hoc intelligi de igne inferni. Quia qui illũ ignem patiuntur non ſaluabuntur.Hæc a magnis prophetis a diuo Paulo nobis enucleata/&. aperta ſunt/ut hæc ſcientes euitemus æterni incendii ſupplicium. Vicit Chriſtum pietas hæc.ut nos a metu futuri ignis eximeret/induit humanam faciẽ/& religionem hanc plantauit/ſepſitq; fide/ſpe/amore/ut hic tandiu laborem⁹ quoad maturi adeſſent fructus/exemplũ nobis explicãs/ut cœnoſo hoc in regno cætera cuncta contemneret mortalis homo.Sicut ipſe mala noſtra pertulit/ſuſtinuitq;/ita oſtendit in terrenis his nullam quærendam fœlicitatem/neq; infortunium perhorteſcendum ullibi.Cunctis patefecit exemplis natus ex uirguncula/quæ fabro deſponſata/& intacta concœperat/ut neglectum haberemus typum omnis humanæ nobilitatis.ſumpſit natales Bethelem oppidulo inter Idumeos deſpecto/ut ſublimitatem terrenæ urbis poſt haberemus. paupertie cinctus/per quem facta ſunt omnia/ne nos in eum credentes de huius opibus ſæculi auderemus extolli.ſummus/& omnipotens deſpectus ap/paruit/ ut quanta humilitatis eſſet uirtus noſceremus. Eſuriuit/ & ſitiuit fatigatus.trucidatus/& mortuus/qui omnes paſcit/qui complet/qui alleuat/ſuſcitat/& fœlicitat.neq; prius ad patrem rediit/q̃ hanc nobis inſtruxerit religionis ædem/ubi ſuos in agone probatos ad æternæ uitæ præmia inuitat.atq;/ne quod ullum ætatis ſæculum tam ſublime recedentis doleret deſiderio/ſuos reliquit uicarios.quorũ auctoritate præſentes/atq; futuri mortales haberẽt quo cœlũ ſperare poſſent.Tanta noſtræ religioni a Chriſto æterno relicta gratia/. ut terrena hæc deſpicientes pro crucis piaculo Dei poſſent fieri filii.& ſi qui in labem relapſi eſſent/ſcirent paratam eſſe anſam reſurgendi.O immenſam clementiam.non ſatis fuit ueniſſe/ſe hominem feciſſe/diluiſſe. ſingulis ſæculis ſuos conſtituit Chriſtos/a quorum clauibus aperiantur cœli clauſtra. neq; pigeat ſanctiſſime Clemens tuos cõfratres enumeraſſe. ut horũ ſeriem uelut ædita publicitus nomen clatura/ cognoſcant ii/qui ad perditos adhærent Lutheros/quanta laborent caligine.Qui nihil de eccleſiæ decretis/ nihil a ueteribus conuentibus ſancitum/nihil a ſapientibus orthodoxis explanatum comprobant.quum nihil habeamus niſi quod ore Chriſti prolatum/ab apoſtolis exceptum/pontificibus ſubſequentibus enucleatũ eſt/ut a Petro/Lino/Cleto/ Clemente/Euariſto/Alexãdro/Xiſto/cæteriſq;/uelut uni per manus alteris porrexerint ad noſtram & humani generis eruditionem / ut religio hæc in terris coaleſcat/& fiat maior.Quid enim Petrus a Chriſto filio Dei primus mortalium relictus Pontifex maximus/ut in ea petra ædificaret eccleſia/fecit reliqtq; ſcriptis/niſi ut ſucceſſores/& i fide poſteros nutriret i hac religiõe/ad æternam uitam homo piſcator/filius Ioannis cuiuſdam e prouincia Gallilea e uico Bethſaida/frater Andreæ inter retia/ & celocem uerſatus / tam mirabiliter per orbem miraculis illuſtratus/ut cum Paulo profectus Romam ad propagandũ ueræ Chriſti religionis cultũ in tanta eſt habitus ueneratione/ut p Deo quin coleretur/parum abfuerit.quum ſedulo prædicationi/& orationi/quia in diuerſa non poterat eſſe intentus / Linum & Cletum epiſcopos ordinauit/ut

Chriſti actio

Pontificum nomina. Lutheri.

Petrus prim⁹ Pontifex.

Linus:& cle-t⁹ epiſcopi.

nauit/ut ſacris intēderent/& pium cætum in religione cœleſtis fidei retinerēt.
tanta multitudo mortalium ad prædicationes Petri & Pauli coibat/ut Nero/
quando uirtus aliena tyrannis ſuſpecta eſt/permoleſte ferre cœperit chriſtiani Virtus aliena
nominis ſucceſſum.inde cædem intendere. Sed admonitus Petrus ad Prin/
cipis crudeliſſimi declinandam iram decreuit urbe excedere.profectus ad pri/
mum lapidē/ factus eſt illi Chriſtus obuiā edocens ueniſſe ut iterum cruci af
figeretur. tum ob miraculoſum occurſum admonitus Petrus Romam reuer/
ſus eſt.Huius rei eſt auctor Aegeſippus.& nunc extra urbem extat ſacellum Aegeſippus auctor.
ad rei memoriam erectum.Petrus anteq̄ iuſſu Neronis cum Paulo ſit marty/ Clemēs pontifex.ii.vel iiii.
rio coronatus/Clemētem Pōtificem cōſecrauit/tradiditq; ſedē obtinendam /
& ſacrum eccleſiæ & religionis cætum commendauit/ cui dixit. Ego eam/&
ligandi/& abſoluendi tibi trado poteſtatem/quam mihi Chriſtus reliquit.atq;
in hunc modum eccleſia cōſtituta/cruci affigitur pedibus ſuperne erectis/&
Paulus eodem die ſecuri percuſſus eſt. præfuit Petrus eccleſiæ Pontifex ui/
gintiquinq; annis.menſibus ſex.ex quibus ſeptem Anthiochiæ.fuit ille ann⁹/
quo illi cœlum martyrio adepti ſunt/Neronis imperii ultimus/& humanæ ſa
lutis ſeptuageſimus/& Chriſti ab aſcenſu ad Patrem trigeſimus ſeptimus.ſuc
ceſſit Petro Clemens/& ſi non nulli Linum reponant/Hieronymus inquit/
quartus poſt Petrum Romæ Epiſcopus Clemens fuit. Si quidem Linus ſecū
dus / Cletus tertius ſunt habiti.Sed id eueniſſe puto quia Clemens tantæ mo
deſtiæ fuit/ut coegerit Linū/& Cletum ante ſe munus id Pontificatus obiiſſe
ne poſteris ambitio hæc dignitatis pernitioſi exempli haberetur. Coactus er/ Linus.P.ii.
go Linus ſucceſſit Petro.fuit patria Volaterranus/e familia maurorum a pa/
tre Herculaneo Romam iuuenis ſtudiorum gratia miſſus.Sed audiens eo tē
pore Petrum/omiſſis omnibus fidem Chriſti amplexus eſt/& uſq; adeo pro
fecit/ut euangelii ſit factus coadiutor.ſedit annos decem menſes tres.ſub Sa/
turnino Conſule pro Chriſto martyrium paſſus eſt.cuius filiam lymphatam
liberauerat.ad Veſpaſiani uſq; tēpora puenit.Creauit Epiſcopos.xi.preſbyte
ros.xiiii.ſcripſit res geſtas Petri/præſertim cum Simone Mago concertatio/
nem.inſtituit ne qua mulier ingrederetur templum Chriſti/ niſi capite linteis
opto. id Martin⁹ Lutherus derideret/& uelut inobſeruādū negligeret/ꝓpte
rea ꝙ in euangelio nō reperit ſcriptum. Iccirco habenam reliquit fœmellis om Martinus lutherus.
nibus/ut quod uelint agant/exeant ueſtales e ſacro templo/& nubant/& cra
pulentur/ſicut ipſe tot annos in Auguſtinianis cænobiis impinguatus/incraſ
ſatus recalcitrauit/ut inquit Hieronymus. Utri ego credere debeam / Diuo
Pontifici Lino/qui a Petro/qui a ſpiritu ſancto inſtructus/qui mortem acer/
bam pro Chriſto ſubire uoluit? an porco Martino / qui cum temulentis ſuis
tam furioſe in ſancita Patrum inuehitur? Sed uideamus & cæteros noſtræ re/
ligionis ſacerdotes/qui tantopere cultum hunc non ſolum diuinis moribus/
ſed morte comprobarunt. Nam poſt Lini ſacratum martyrium / non ueritus
eſt Cletus ſæuitiam Romanorum principum/& tantam ſuorum cladem. To Cletus.P.iii.
tis uiribus eccleſiam iuuit. Ipſe e Romano ſanguine natus/e regione uico pa
tritii ſedit annos.xii.a Veſpeſiano/uſq; ad Domitianum/ſub quo martyrio af
fectus/& iuxta corpus Diui Petri in Vaticano ſepultus eſt. addidit hic in ſa/

crum ordinē.xxv.preſbyteros ex mādato Petri.Multi & alii cū eo martyrii cō
Flauia domicilla. ronā accepere.inter quos Flauia Domicilla.Flauii Clemētis cōſulis ex ſorore
neptis/in inſulā Pontiā prius relegata/quia religionē chriſtianā fateret̄.Tunc
Clemens.P.iiii. ſucceſſit Clemēs quartus a Petro/& ipſe Romanus pro maximo negotio ha/
buit/ut martyrū res notariis ſcriberent̄.Multat⁹ exilio a Traiano principe in
inſula/ubi duomillia chriſtianorū iuenit/qui ad ſecāda marmora erāt dānati.
Vbi quum laboraret aquæ penuria/refecti ſunt fonte ſubito ad pulſum pedis
Clemētis ſcaturiēte/ſed a ſatellitibus Traiani in mare ꝓiectus / paulopoſt in
littore diuinitus apparuit extinctus/ubi & tēplū ei dicatū eſt.Ipſe Sedē Petri
retinuit an.ix.in tertio Traiani anno martyriū paſſus eſt. ſucceſſit Anacletus
Athenieſis/& ipſe martyrio affectus ſub Traiano.quū undiq; ad fidē Chriſti
Anacletus P.v. confluerēt mortales Traianus ueritus de Imperio Romano tertiā pſecutio/
nē in chriſtianos cōceſſit.Tāta p totū orbē eſt de chriſtiano genere edita ſtra
Euariſtus P.vi. ges/ut extet Plynii ſecūdi p litteras ad Traianū miſeratio expreſſa.ſuccedens
Euariſtus Græcus q & ipſe ſub Hadriano ꝓ fide Chriſti paſſus eſt martyriū.
nec multo poſt ſub eodem Hadriano eundem uitæ exitum ſortiti Alexander.
Alexander. P.vii. Romani gñe/& Xiſtus.mox Thelephorus natione Græcus/qui quadrageſi
mam inſtituit.utq; natali dominico ter unus ſacrificare poſſet.Addidit in ſacri
Xiſtus.P.viii. Thelephor⁹. P.viiii. ficio Gloria in excelſis .ſicut Xiſtus/ſanctus Celeſtinus itroitum/Gregorius
Chyrieleiſon/ Gelaſius collationes/Hieronymus epiſtolā & euangelium &
Inuētores in ſacrificio cere moniarum. Symbolum/in concilio Niceno mortuorum commemorationem / Pelagius
thus/Leo tertius oſculum pacis/Innocentius Agnus Dei.Q uæ omnia a por
Lutherus. co Luthero pro ludibriis habentur/quum illi ſancti martyres morte propria
diuinitus hæc omnia ſacrarunt/ & comprobarunt.Martinus uero dum in ſua
ſpurcitia/& ebrietate cum porcis ſuis eſt reuolutus/aperte negat.An huic cre
Higin⁹. P.x. dam Ego/uel potius Higino/ qui Thelephoro ſucceſſit in Pontificatum/
homo Athenienſis omni probitate & ſanctitate Venerandus / qui clerum
prudenter in ordinem redegit.Gradus diſtribuit.uoluit unum ſaltem patri//
mum/ unam ue matrimā baptiſmati intereſſe. poſtremo martyrium paſſus/
ut nonnulli putant/ſub Antonino Pio/ſub quo etiā paſſus Pius Aquileieſis/
qui crimine notauit Sacrilegii/qui aut homines / aut fundos attingeret reli/
Pius.P.xi. gioni dicatos . Virgines quoq; ſacrari ante annos .xxv.ac extra diem Epi//
Anicet⁹.xii. phaniæ prohibuit.ſucceſſit ei Anicetus/& ipſe pro nomine Chriſti martyrio
Cæleſtem coronam adeptus. huius & illud eſt ſancitum/ne Clerici barbam
aut comam nutrirent.Soter inde/& ipſe Pontifex martyr homo Campanus ē
Soter.P.xiii. fundis/inſtituitq; ut nuptiæ palā/& i celebritate fierēt/& benedicerent̄ / atq;
ne quis ſacerdos niſi corā ſaltē duobus ſacrificaret.ſubſequutus Eleutherius
Eleutherius. P.xiiii. Nicopolitan⁹/& Pōtificio & martyrio. & Victor Apher ſub cōmō imperan
Victor.p.xv. te/& Zepherinus Roman. ſub Seuero martyriū ꝓ Chriſto obtinuit ſuum.
Zepherinus. P.xvi. Huius tpe ſtatutū fuit ut ſacrificiū ſanguinis nō i ligno/ut antea fiebat/ſed in
uitreo calice cōficeretur . quod ſucceſſores utriſq; remotis in auro/aut argen
to aut ſtanno fieri ſanciuere.atq; ut omnes poſt pubertatem Saltem ſemel in
anno Euchariſtiam ſumerent .cui Innocentius poſtmodum cōfeſſionem ad
Caliſt⁹.p.xvii didit. ſic Caliſtus Romanus Pontifex/ſed ad martyrium ſub Caracalla . hic

inſtituit

inſtituit ieiunia quattuor temporum. Templum magnũ Diuæ Virgini trans
Tiberim ædificauit. Et Vrbanus/& ipſe Romanus ſub Alexandro imperato Vrbanus.P. xviii.
re martyr euaſit/ſicut Pontianus ſub Alexãdro paſſus/ & Antherus Græcus Põtianus.P. xviiii.
natione ſub Maximino. uidete Lutherani quomodo ſancti iſti Pontifices ad Antherus.P. xx.
cruciatus/ad mortem/pro eccleſia/pro religione Chriſti properabant/quanto
amoris incendio in Crucifixum eſſerebãtur. neq; illi imperatores Romani po
terant tanta tormentorum genera ante oculos Pontificum repræſentare/quan
to illi maiori animo negligerent. Ibant gaudentes/non murmur reſonat/non
quærimoniæ/non expauebant laniatus canum/non membrorum ſectiones/
non demerſus in mare/non ludibria. Alii enim tergoribus ferarum contecti/
alii crucibus affixi/aut ſi dies ad hæc ſæua ſpectacula defuiſſet/ad uſum no/
cturni luminis reſeruabantur/ut in lychnis/& lucernis ferreis urerẽtur. O in
iuſtum/ne dicam ſceleratum/ſi paſſus eſt innocentiſſimos hos Põtifices/qui
nobis per manus religionis normas tradidere/ipſam ueritatis lucem latere/ &
ſolum iſtum ſpurciſſimum Lutherum retinere uerum ſacratum litterarum ſen
ſum/ſicut iactat ſe ſolum eruere e penu uatum omnem ueritatem. cæteros au
tem quot quot Põtifices ſanctiſſimos/& Synodi eas cõſultationes ueterum/
tercentum ab hinc/ & mille annos longe aberraſſe. Tibi ne credam ſpurciſſi/
me Luthere/qui omnem ueritatis cultum tollis/auctoritatem Pontificum la
befacis/ſacerdotium deſtruis/ſacramenta ſubſannas/ieiunia inebrias/feſtorũ
obſeruationem deles/uota ſub pedibus conteris/Virginitatem odiſti/ ueſta/
les in poſtribula ducis/& Germanos/uelut pecudes ad largiora pabula tra/
his. nec hæc inaudita monſtra Theutones cæci animaduertunt. Reſpicite iã
ſanctos Pontifices uita & moribus innocentiſſimos. Nam poſt Antherũ mar Fabianus.P. xxi.
tyrio conſacratum ſucceſſit Pontifex Fabianus Romano ſanguine/qui dũ
ſancit ne quis conſanguineam uſq; ad quintam ſobolem in matrimonium du
cat/atq; ut quiſq; chriſtiani nominis ter in anno Euchariſtiam ſumat/& ſingu
lis annis Criſma inſtauretur combuſto uetere/paſſim ſub Decio per orbem
ardẽte perſecutione nec ipſe martyrium pro religione chriſtiana refugit. quod
idẽ cõtigit Cornelio/q illi in ſedẽ ſucceſſit. uir Romano ſanguĩe/& eruditione Cornelius.P. xxii.
clarus/q litteras a Cypriano Carthaginenſi Epiſcopo accepiſſet de laudibus
Chriſti/de ratione redimendarum animarum a Decio imperatore plumbatis
cedi iuſſus/inde ad templum Martis ductus/quum eius ſimulachrum non
adoraſſet/capite truncatur. ſucceſſit Lucius/& ipſe Romanus/non minus Luc⁹.P.xxii.
martyrium pro fide paſſus/inſtituit ut dyaconi duo/præſbyteri tres Epiſcopũ Stephanus.
comitarentur/uelut uitæ teſtes. Quem ſecutus ſanctus Stephanus/& ipſe P.xxiii.
Romanus/& martyrio decoratus/comprobauit Corneli ſententiam/ut de/
ſertores fidei poſtea pœnitẽtes baptiſmati non bis admouerentur. ſecutus & Xiſt⁹.P.xxiiii.
Xiſtus Athenienſis/& in ſedem/& in martyrium ſub Galeno/qui dum ad
ſupplicium traheretur/Laurentio leuitæ theſaurum eccleſiæ diſpenſandum Dionyſius.
pauperibus tradidit. Deligitur in Pontificatum Dionyſius/cuius originem P.xxv.
Damaſus ignorat/Martyr ſub Claudio ſecundo templa/& cimiteria/ac pa
rochias præſbyteris diuiſit/quo quiſq; ſuis finibus contentus eſſet. eandem Fœlix.p.xxvi.
ſecutus eſt cladẽ Fœlix/qui inſtituit templorum conſecrationes/quodq; ne

mo poſſet niſi i loco ſacro itẽ præſbyteris ſacrificare. habuit Fœlix ſucceſſorẽ
Eutichianꝰ. P.xxvii. Eutichianum Lunenſem/martyrẽ ſub Aureliano/inde Caiũ natione Dalma
Caiꝰ.p.xxviii. tã ſub Dioclitiano/& ipſum martyrio decoratũ. Hic inſtituit ordines/lecto/
rẽ/Exorciſtam/Acolytũ/Dyaconũ/Præſbyterũ/Epm/atq; ut Clericus ne
ad iudiciũ alienũ accerſiri poſſit. Poſt mortẽ Cai creat̃ Marcellinus Romanꝰ
Marcellinus. P.xxviiii. ciuis ſub Dioclitiano. ductus ad aras gẽtiũ metu Deos adorauit. Quæ res
patres catholicos multa moleſtia affecit/habito non multo poſt cõcilio Cẽtũ
& octuaginta Epiſcoporũ Sinueſſa urbe Cãpaniæ. qui dũ in ſecreto patres
cõſultarent affuit Marcellinus ſqualidus/& cilicio indutus/ qui quũ peteret
publicã pœnã ob inconſtantiã animi/cõmouit ad pietatẽ pientiſſimũ illũ cœ/
tũ. qui eũ damnaret nemo iuẽtus eſt. ea ratione Petrũ peccaſſe aiebant/& flẽ
do peccata pœnã luiſſe. Marcellinus uero Romã redit/Dioclitianũ adit/ ho
minem increpat/qui impulerit Diis gentiũ ſacrificandũ. Irritatus imperator
iuſſit eum martyrio affici. Inter eundũ ad ſupplicium Marcellinus admonuit
Marcellũ præſbyterũ ne corpus ſuũ ſepulturæ tradat quũ nequaq̃ mereri di
ceret/ꝙ negaſſet Chriſtũ. Fac tu idẽ Martine Luthere/redi ad pœnitentiam
miſer/imitare pœnitentes/exi e dæmonũ laqueis/accede ad ianuam eccleſiæ
Romanæ/crede ſanctis Pontificibus/qui ſuo eccleſiã cõroborarũt ſanguine.
Vide quid nã hi ſancti Põtifices egerit. Habuit Marcellinus ſucceſſorẽ Mar
Marcellus.P. xxx. cellũ natione & ipſum Romanũ. a Conſtãtio & Galero uſq; ad Mazẽtiũ per
uenit. Diuino cultui intẽtus titulos in urbe.xxy. uelut dioceſes ideſt guber/
natores ad baptiſmatis cõmoditatẽ inſtituit. Cæterũ Mazentius ubi intellexit
Lucina virgo Lucinã uirginẽ feciſſe eccleſiã hæredẽ iratus relegauit mulierẽ/& Pontificẽ
ſanctũ/qui quãq̃ pudore/& erumnis locꝓ iniquo uitã duceret/nunq̃ tamen
Conſtantinꝰ imperator. ieiunia/aut preces/curã ue fideliũ intermiſſit. Sed nõ multo poſt ꝑ cœno cœ
lũ adeptus eſt. Quo defuncto Euſebius Põtificatũ adiit Cõſtãtino & Mazẽ
Mazentius. imperator. tio imperãtibus. Sed martyr effectus ſæuitia Mazẽtii. huius tpe ferũt Chriſti
Euſebius. P.xxxi. crucẽ inuẽtã ab Helena Cõſtãtini matre. baptizat̃ & iudas crucis inuentor/
Crux chriſti inuenta. quẽ poſtea mutato nomine Cyriacũ nominauere. Hũc ſecutus Melciades
Helena conſtantini. Apher martyr ſub Maximiano. Hic iñ die dominico/& quinta feria ſancit ne
Iudas cyriacus. ieiunaret/ꝙ eos dies Pagani ut ſacros colerẽt. Habuit ſedẽ ide Silueſter Ro
Melciades.p. xxxii. manus p.xxii.an. Cõſtãtini tẽporibus anno Domini.ccc.xxxix. ſub hoc prin/
cipe chriſtiani a Tyrãnis antea oppreſſi cœpunt reſpirare. nactus Põtifex hu/
Siluester.P. xxxiii. manũ & manſuetũ principẽ e Soracte mẽte/ubi erat relegatus/Romã redit.
Cõſtãtinus cupiẽs Põtificibꝰ gratificari/diadema aureũ diſtinctũ gemmis cõ
cedit. qd̃ Siluefter aſpnatꝰ/tanq̃ Religioſo capiti minime cõueniẽs/ Phrygia
mytra/& cãdida tãtũ modo cõtẽtus fuit. Multa eccleſiæ dona/& aurea uaſa/
& argẽtea/& calices Cõſtãtinus donauit/pluresq; baſilicas i urbe ædificauit.
Valuit ꝑ id tp̃s plurimũ Antonii heremitæ diffuſa ꝑ totũ orbẽ ſanctitas. Cui
Antonius heremita. litteris/& nuntiis Helena ſe & filios ſæpius cõmẽdauit. Defuncto Siluestro
Helena diua. Marcꝰ natiõe Ro. ſucceſſit ad curã chriſtianæ religiõis cõuerſus iſtituit/ut
Marcus.P. xxxiiii. Epiſcopus hoſtienſis/a quo Romanus cõſecratur/pallio uteretur. uoluit ſo
Hoſtienſis. Epiſcopus. lemnibus diebus ſtatim poſt euãgelium ſymbolum a clero & populo magna
uoce decãtari eo modo quo fuerat in Niceno cõcilio declaratũ. & poſt hunc

creatus eſt Iulius Pontifex natione romanus.p̄timā Niceæ ſynodū celebrauit epiſcoporum.cccyiii.contra Arriū iubente Conſtantino imperatore.creatur inde Liberius/qui Cōſtānno tanq̄ orthodoxus in exiliū miſſus eſt.uerū imbecillitate ingenii in arrianā ſectam collapſo/Fœlix ſubrogat̄.Sed hic ſeditione Liberii iterficitur.poſt hos Damaſus natione Hiſpanus ſedit.hic baſilicam Diuo Laurentio prope theatrū Pōpei ædificauit/muneribuſq; ornauit/inſtituitq; in fine pſalmorū:Gloria patri/etiā in ipſo celebratiōis ingreſſu confeſſio diceret̄.ſub hoc floruere p̄clara lumīa religiōis noſtræ Ambroſius/Auguſtinus/Hieronymus.Potuiſſent hac tēpeſtate Lutherani optime cauiſſe/ſi horū Diuina monumenta perlegiſſent.quorū oracula pluſq̄ centū hæreticorū ſectas oppugnauere.nullo genere crudiriōis p̄termiſſo religionē catholicam/& totū orbē illuſtrauere.Illi quicquid ab eis memoriæ diuinarū litterarum relictū eſt/nedū ualidiſſimis rationibus/ſed nō obſcura morū ſanctitate cōprobauere.Lutherāi uero tanta temeritate/tanto ſpūs furore/& inſania ſcripturas ſacras p̄uertunt/ut nō loqui/ſed præ rabia luridū euomere uenenū uideātur.atq; quædā ſub p̄textu religiōis(ut mos eſt oībus hæreticis)laudāt/cōprobant/extollunt/ut euāgelia reuolui/Paulum legi/neq; quæuis alia admittunt ut humana ſancita/perinde ac nullius fidei emolumēto recipienda.

Iulius.P. xxxv.
Niceæ ſynodus.
Arrius.
Liberius.P. xxxvi.
Fœlix.P. xxxvii.
Damaſus.P. xxxviii.
Hieronym9. D.
Auguſtinus. D.
Ambroſius. D.
Lutherani.

Quis hoc tolleret/illiq; cōceſſum firmet/quū multa ſint ab Apoſtolis tradita per manus/& uoce ſuis ueniennbus ad baptiſma edita/quod Chriſtus multo antea explicuit.Adhuc habeo uobis multa dicere/ſed non poteſtis portare modo.quum autē uenerit ille ſpiritus ueritatis/docebit uos oēm ueritatem. Multa enim p̄dicabant Apoſtoli per orbem:quæ nō reperiunt̄ ſcripta in libro aliquo.Multa Petrus reliquit pagenda Clementi/Lino/Cleto/aliiſq;/ſicut & ii aliis ſuis porrigebāt.Chriſtus nihil ſcriptis reliquit/Sed commiſit Apoſtolis ut prædicarent euangeliū/ideſt bonā efferrent hominibus nuntiationē/ſic enim Euſebius in libro de p̄paratione dicit.euangeliū eterna/atq; incorruptibilia bona annūtiat/nō cæcas caducaſq; huius ſæculi diuitias.ſic Adam filiis porrexit ore/nō ſcriptis/legē/q̄ erat retinēda.& filii aliis ſubſequentibus.hoc enim modo habuere arcana cæli Noe/Melchiſadech/Abrahā/uſq; ad Moiſem.Multa habēt Chriſtiāi retinēda/& colēda/q̄ nō ſunt ſcripta in euāgelio/p̄ut ſingulis tēporibus ſpūs ſanctus per ora ſanctorū uirorū p̄fundit/& manifeſtat.Hinc multas ſynodos a patribus īſtitutas ſcimus/q̄ñ religio Chriſti per ſpiritū ſanctum regitur/p̄pterea quod Chriſtus erit cū eccleſia ſemper Ego uobiſcū ſum uſq; ad conſumationē ſæculi/dixit/nō relinquā uos orphanos.Tot enim poſt ſanctos dedit uiros/ut poſt primariā illā eccleſiam/cui ſpiritum fortitudinis dedit/ut mundi principibus reſiſterent/dedit & ſubſequentibus temporibus hoīes ſapientes/& ſanctos/& pœnitentiæ exempla/qui nedum miraculis/ſed profundiſſimis ſcientiæ rōnibus cōuincerent hæreticos.

Qualis fuit per id tempus Athanaſius/cuius ingenium & diuinos mores Iulianus Imperator reformidabat/īſtigatus ab auguribus/& magis ſuis/qui dicerent Athanaſium obſtare quominus eorum artes in pretio eſſent.Daphinus quoq; in ſuburbano Antiochiæ/quum iuxta fontem Caſtalium Apollini litaret/& nulla ex his/quæ querebātur reſponſa ſuſciperet/cauſaſq; ſilentii

Athanaſius. D.

Babilla. percõtaretur a ſacerdotibus/dæmones aiunt ſepulchrum Babillæ martyris ꝑ
pe aſtare/& ideo reſponſa non reddi.ipſe Damaſus redacta in pacatiorem ſta/
tum eccleſia uitas Pontificum omniũ/qui ante ſe fuerunt/accuratiſſime ſcri/
pſit/eaſq; ad Hieronymum miſit emaculãdas.Dedit primus omnium ſcriptis
Syricius.P. xxxviiii. Hieronymi auctoritatem.ſedit Damaſus an.xix.habuit ſucceſſorem Syricium
Romanum genere/qui ſedit prope annos ſexdecim.per quod tempus multi
in ſanctos eccleſiæ uiros inſurrexere/præſertim iam mortuo Athanaſio/quo
Heremitæ. uiuente res xp̃iana cõtra ꝑuerſos hæreticos ſex et.xl.an.mirifice ſuſtentata eſt.
erant tũc magnæ auctoritatis Diui Antonii Anachoretæ ſucceſſores/ab hoc
ſæculo uitam in heremo/& in nemorum ſeceſſu degentes Macharius/Panu/
cius/Pambos/Moſes/Heniami/Paulus Apheliores/Paulus Phocenſis/Io/
ſeph/qui mons Antonii dicebatur.Syricius põtifex cenſuit monachos/quorũ
uita probata eſſet/poſſe ſacris initiari a primis ordinibus uſq; ad epiſcopatum.
Hilarius epiſcopus. cenſuit item ordines ꝑ interualla dandos.fuit iis tp̃ibus Hilarius urbis Picta/
Victorinus rhetor. uiorũ Aquitaniæ epiſcopus/q cõtra Arrianos.xii.libros ſcripſit.fuit & Victo/
rinus rhetor/natiõe Apher/q in extremo ſenio fidei ſe dedit noſtræ.habuit ſuc
Anaſtaſius. P.xl. ceſſorẽ Syricius Anaſtaſiũ Romanũ patria.Hic iſtituit mẽbris debiles ac mã
Innocẽtius. P.xli. ci ne ſacris aſcriberent/& euangeliũ ſtãdo in tẽplis audiret.Secutus ĩ põtifica
tu Innocẽtius Albanus.Hic inſtituit in ſolẽnibus ſacrificiis pax populo dare/
Archadius princeps. tur/& ſabbatis ieiuniũ celebraret.Archadiũ principẽ ſacris interdixit/ꝙ Ioan
Zoſimus.P. xlii. nẽ Chryſoſtomũ expelli e Cõſtãtinopoli ꝑmiſiſſet.At mortuo Innocẽtio ſorti
tus eſt ſedẽ Zozimus natiõe Græcus.fuit Archadii/& Honorii tp̃ibus.huius
Roma a Gothis capitur. illud inſtitutũ fuit/ut Cereus ſabbato ſancto benediceret.Illud iis tp̃ibus cala
Alaricus rex Gothorum. mitoſum incidit.culpa Stilicõis urbs Roma a Gotthis capit anno ſalutis xp̃ia
næ duodecimo & quadringẽteſimo.Alaricus tñ Rex magna clementia uſus/
edicto/ut a ſanguine/& cede abſtinerẽt milites/ſimul his/q ad baſilicas Petri
& Pauli confugerẽt/parceret.attamẽ Pontifex Zozimus in tãta rerũ ꝑturba
Bonifacius. P.xliii. tione nunq̃ rẽ diuinã ommiſit.Zozimo ſucceſſit Bonifacius natiõe Romanus
Eulalius. q inſtituit ne minor annis.xxx.præſbyter ordinaretur. Tunc orta in Clero ſedi
tio.nã quidã Eulaliũ alterũ põtificẽ elegerũt/ꝙ quũ Honorius/qui Mediola
Celeſtinus. P.xliiii. ni tũc erat/adiuiſſet expelli ex urbe iuber.Sed.vii.poſt mẽſe Bonifacius reuo/
catur.cui poſtmodũ Cæleſtinus in põtificatu ſucceſſit homo Campãus/& di
Synodus epheſiæ. uino cultui intentus.conſtituit ut pſalmi Dauit ante ſacrificiũ antiphonati ab
Xiſtus.iii.P. xlv. oĩbus canerent.Celebrata ſynodo.cc.epiſcoporũ apud Epheſios Neſtorii/&
Baſſus. Pelagiani hæretici dãnati ſunt.Habuit hic ſucceſſorẽ Xiſtũ.iii.hoc noĩe/Ro/
Synodus xiſti.iii. manũ genere.fuit hic a Baſſo quodã accuſatus.ſed congregata ſynodo qnq;/
Leo.P.xlvi. ginta epiſcoporũ/ita ſuã orauit cãm/ut ab oĩbus abſolueretur.Baſſus in exiliũ
mittitur/& eius prædia eccleſiæ/non fiſco aſcribuntur.Xiſti eſt opus illud tem
plum/quod ſcã Maria maior nũc dicitur/quã eccleſiã miris donis auxit.Mo/
Attila hunnorum rex. ritur/& in Crypta uico Tyburtinæ apud corpus beati Laurẽtii ſepelitur.Cui
ſucceſſor datus eſt Leo Thuſcus natione/eloquio/& doctrina/& ſanctitate
inter ꝑcipuos cõnumerat᷒.Epiſtolas/ſermões plurimos reliquit.Attilæ Hun
Manicheorũ libri combuſti. norũ Regi occurrens ad amnem Ticinũ/eius furorẽ ſola oratione compreſ/
ſit.Combuſti ſunt eo tempore publice Manicheorum libri.incidit Leo in eam

tẽporũ calamitatẽ/qbꝰ Vãdali ex Africa acciti/Gẽſerico duce urbem hoſtili
mãu ĩgreſſi oĩa diripuere/Sed illis in Africã reuerſis Leo ad reparãdã urbẽ/&
tẽpla cõuerſus eſt. Moriẽ quũ ſediſſet ãnos unũ & uiginti. & ſucceſſorem ha
buit Hylariũ natiõe Sardũ. Hic inſtituit ne põtifices deinceps ſucceſſorẽ ſibi
deligerẽt. q̃ ĩſtitutio ad oẽs eccleſiaſticos gradus ptĩet. cui ſucceſſit Simpliciꝰ
Tiburs/Qui multa tẽpla Rõæ dedicauit/& cultũ Diuinũ auxit. Secutus
hũc & Felix tertiꝰ pñia Rõanus/q quũ ſediſſet ãnos octo/& plurimũ religiõi
uacaret moriẽ. Gelaſiũ habuit ſucceſſorẽ natiõe Aphrũ Theodorico regnãte.
Hic ordĩes clericorũ quater ĩ ãno fieri ĩſtituit atq; die ſabbati uir ſane ſemp do
ctus habitꝰ/multa cõtra mãicheos ſcripſit. hymnos/q ĩ eccleſiis canerentẽ/ad
imitationẽ Diui Ambroſii cõpoſuit. Habuit ſucceſſorẽ Anaſtaſiũ ſcđm natio
ne Rõanũ patũ ſcđa fama/qppe q Acatio hæretico faueret. Sed haud multo
poſt dũ latriæ uacaret effudiſſe ĩteſtina dr̃. Cui poſt põtifex creaẽ Symmachꝰ
natiõe Sardꝰ. multo hic paſſus a ſuis inimicis q̃bꝰ ſupatis & eiectis/cõſtituit
ne qs clericꝰ cũ muliere niſi ſanguĩe cõiũcta habitaret. plura tẽpla ædificauit/
& ornauit. pauperibꝰ ad baſilicas Petri & Pauli habitacula extruxit. plurimũ
pauperũ amator fuit. cõſtituit ut diebꝰ Dñicis & natalitiis martyrũ canereẽ.
Gloria ĩ excelſis Deo. ſucceſſit Hormiſda pñia Fruſinõius/peruẽit ad cõſula
tũ Boetii/& Symmachi/quos Theodoricꝰ ob ſuſpitionẽ affectate libtatis exi
lio prĩo/mox carcere affecit. poſtrẽo cũ ſymmacho ſẽatore iuſſu Theodorici
necaẽ. Certauit Hormiſda cũ prĩcipibꝰ/& regibꝰ ĩ utriſq; alteris donãdo. mor
tuo eo creaẽ Io. natiõe Thuſcus/ſed hic a Theodorico rege ĩ carcere cõiectus
pedore occubuit. cã fuit q; miſſus a rege Cõſtãtinopoli ad Iuſtinũ ut Arriãos
reſtitueret/& ſi ĩpetraſſet lachrymis qñ Theodoricꝰ minatꝰ eẽt/ni id ſuccede
ret/demoliturũ oẽs Italiæ catholicas eccleſias/rediẽs tñ uelut hõ moribꝰ cũ
Iuſtino cõueẽiret/ĩ Carcere pit. ſed nõ multo poſt Theodoricus apoplexia mo
riẽ/eiuſq; aĩa (ut uir qdã ſctũs retulit) ĩ lipareũ ignẽ ĩmerſa ẽ. Habuit põtifi
catꝰ Fœlicẽ q̃rtũ Samiũ pñia tpe iuſtiniãi. hic Rõæ tẽplũ Coſmæ & Damiãi
apud Romanũ forũ ædificauit. ĩſtituit ut moriẽtes ungereẽ. ſubſecuti ſunt &
Boniſacius ſcđus/& Ioã. ſcđus & Agapetꝰ pñia Romãi. q uni poſt alios breui
tpis ſpatio uixerũt. & Sylueriꝰ natiõe Cãpãus ĩ põtificatũ ſucceſſit rege Theo
dato iubẽte/quũ ãtea nõ regũ ſed ĩpatorũ auctoritas ĩteruẽiret. Quæ res fe
cit ut Iuſtiniãus ĩpator Beliſariũ cũ exercitu Romã mitteret. Gotthi iã Theo
dato mortuo Vitigim regẽ creant/Qui Rauenã moriẽs cũ cẽtũ milibꝰ arma
torũ/Beliſariũ cũ paucis ĩtra urbẽ obſedit. Sed nõ multo poſt ĩſtigante Vigi
lio dyacono/& Cõſtãtiopoli Theodora Auguſta/& Antõina Rõæ Beliſarii
uxore/Syluerиũ/q; Anthemũ Epm hæreticũ ab exilio reuocare recuſaſſet/co
egerũt a Põtificatu ſe abdicare/& ĩ iſula põtia exilio mori/in cuiꝰ locũ uigiliũ
ſufficiũt. Hic poſtea eadẽ cã cõſtãtiopolim accerſitꝰ/q; hæreticũ ab exilio eũ
dẽ nollet reuocare/cõtũeliis/& uerberibꝰ affectꝰ carceri ĩcludiẽ & ueterẽ cul
pã optĩo fine luit. ĩpetrãtibꝰ Romãis/ac fauẽte Narſeta/quẽ cõtra Gotthos
Iuſtinianꝰ parauerat/dũ Romam rediret Syracuſis/moriẽ ex calculo/eiuſq;
corpus Romã deferẽ. ſuffectus eius loco Pelagius primus pñia Romanus/
Qui Gotthis occiſis uirtute & fœlicitate Narſetæ/quum ſediſſet annos pro
pe. xii. moritur & Ioannes tertius creatur temporibus Iuſtini, eo tempore

Vandali romam.
Genſericus vand. rex.
Hylariꝰ. P. xlvii.
Simpliciꝰ. P. xlviii.
Fœlix tertiꝰ P. xlix.
Gelaſius. P. l.
Anaſtaſius ſcđs. P. li.
Acatiꝰ hæreticꝰ.
Symmachꝰ. P. lii.
Fruſinonius P. liii.
Boetius.
Symmachꝰ ſenator.
Ioãnes. P. liiii.
Theodoricꝰ rex.
Fœlix q̃rtꝰ P. lv.
Coſmæ & damiani templum.
Boniſacius ſecũdꝰ. P. lvi
Ioãnes ſecũdus. P. lvii.
Agapetꝰ. P. lviii.
Syluerius. P. lix.
Beliſariꝰ romam.
Vitigis rex gotthorum.
Vigilius draconus.
Theodora aug.
Antõina beliſarii vxor.
Vigilius. P. lx
Narſeta.
Pelagius. P. lxi.
Ioãnes tertiꝰ P. lxii.

Armenii fidē christi.
Armenii fidē Chriſti recepere.ſecutus Ioān. Benedictus patria Romanus Ti
Bndictus.P. lxiii.
berii ſecundi imperatoris tempore/& ſedit annos quatuor.& ſucceſſorē habu
it Pelagium ſecundū/patria Romanū.quia iniuſſu principis pōtifex creatus
Tiberius Imperator.
ſit/in eligendo tunc pōtifice.a clero nihil actū. niſi eius electionē imperator ꝓ
Pelagius.ii.
baſſet.Iccirco miſſus eſt Cōſtantinopolim ad placandū impatorē Gregorius
P.lxiiii.
dyaconus uir multa ſapiētia/& bonitatepræditus.ubi oīa ex ſentētia obtinuit.
Gregorius. P.lxv.
quo tpe illic otio non eſt abuſus.libros enim moralium in Iob compoſuit. &
Eutichi⁹ hæreticus.
Eutichium quendā hæreticū Conſtantinopolis epiſcopum ita præſente Au/
guſto diſputationibus conuicit/ut omnia quæ ſcripſerat retractare coegerit.q
ob tāti ingenii præſtātiā/& ſanctitatē/Romā reuerſus Pelagio defuncto/&
ſi inuitus/in pōtificatū oīm cōſenſu aſſumptus eſt.Incidit hæc electio ſub Im
Mauritius Imperator.
patore Mauritio in annis Dñi ſeptemcentū decēnouē.Gregorius uero in Pō/
tificatu ita uixit/ut uſq; ad hæc tempora neminē doctrina/bonitate/prudētia/
Gordianus pater Gregorii.
ſctitate/parē habuerit.natus Gordiano uiro ſenatorio ſanguinis ſūma nobili/
tate/ſed maiore ingenio/& animi uirtute ſublimior.Spretis opibus/& poſt ha
bitis uoluptatibus/ita in eccleſia Dei officioſus fuit/ut nō aliter credi poteſt/
q̄ ſpiritus ſancti opera ſit religioni chriſtianæ datus.Iuuit mirum ī modū uni/
uerſalē eccleſiā nō ſolū exēplo/& ſanctitate uitæ/ & miraculis ſed diligētia/&
Gregorii ſcripta & iſtituta
rebus agendis/ & doctrina/ & ſcriptis/totā religionē auxit/ & illuſtrauit.Scri
pſit librū de ſacramētis/cōpoſuit & antiphōariū tā diurnū/q̄ nocturnum/in
Ezechielē/in euangelia/ de ratione gubernandæ eccleſiæ.inſtituit in eccleſia
concentus/& ſupplicationes maiores/quas Græci litanias appellant.peſtem
maximā Romæ rogitationibus publice ſuſceptis/omni ætate mortalibus in/
teruenientibus creditur illico ſedaſſe.placatum Deum Angelus illi ſupra Ro
manam arcem apparens gladium cruentatum in uaginam condens indicauit.
Synodus Gregorii.
Synodum celebrauit cum multis ſanctis uiris/& epiſcopis/& religioſis apud
ſanctū Petrū.ī qua multa ſuſtulit quæ nocitura uidebanť.multa addidit ꝓfi/
Angli fidem ſuſcipiunt.
cua xp̄iano populo.Miſſit ad Britanos ex religiōe uiros nōnullos electos/q fi/
dē xp̄i p̄dicarēt.unde angli tū primū fidei noſtræ dogma ītegre recepunt. Re
Gotthi facti fideles.
diere ēt Gotthi opa Diui Gregorii ad unionē catholicæ fidei.Ipſe in plurib⁹lo
Martinus lutherus.
cis multa ædificauit mōaſteria. & Romæ/& foris ad uſū religiōis/& pauperū
q̄ oīa nūc deſtruere conať ipi⁹ Martin⁹.Illi ſciſſimi Pōtifices religionē oībus
terris Diuina iſtitutiōe auxere.Martin⁹ furore īaudito demoliť/& ſolo æquat.
olī p Germaniā totā tāta mōachorū uita relucebat.in tāta cōtinētia & diuino
cultu illi cōtinuo pſtabāt.Martin⁹ oī ſpurcitia in oēm prorūpit licētiā.ueſtali/
bus e ſuis mōaſteriis ad laſciuiæ ſatietatē eductis oīa puertit uirginitatis ueſti/
gia.Tibi credere fas eſt & Diuini Gregorii ſancita relinqui/& aliorum ponti/
ficum decreta ſuades ſceleſtiſſime? Accuſat uirgines Martinus & olim Roma
Heremitæ.
ni extra fidem degentes maxima reuerentia honorabant.An tanta olim Ponti/
ficum ſapientia/ tanta eorum/qui heremum colebāt/Hæliæ/ Heliſei/Io. Ba/
ptiſtæ/Antonii/& ſociorū/q cæleſtem magis oſtēderunt uitam/q̄ terreſtrem/
ſit falſo habita/potius quā Martini furioſa doctrina.Illi in remotis locis con/
tinentiæ ſe dederant/orationibus/ Ieiuniis perpetuo uacare . Martinus in
propatulo inter uegetes crapulari haud uetat. Quis ex prophetis/quis ex

ſanctis/

ſanctis/& diſcipulis Domini non ieiunauit/nõ a uini uſu abſtinuit/non a car Ieiunium.
nibus? Q uid aliud tota diuina ſcriptura reſonat/q̃ ſanctificare ieiuniũ/& con
uerti ad Dominum in ieiunio/& fletu? non ne cecinit ille ſpititus Dauiticus
humiliaui in ieiunio animam meam. Deridet iſte/quum pontifices ſancti indi
cunt ieiunia/quũ ſe adoleſcenres aſtringunt religioni/quũ ſanctiones Diui
Benedicti/aut Diui Auguſtini/aut ſtigmatici Franciſci obſeruãt/& tenent. an
hæ aliæ inſtitutiões horũ ſunt/& perpenſæ leges/q̃ uiæ ad æternã fælicitatẽ?
quid in terra ſanctius dici poteſt/quã in hac imbecilla pelle uiuere/& habere
cõmertiũ cũ accolis cæli? Inſectatur belua/quod ipſe retinere non potuit. ſpe Sabinianus. P.lxvi.
culetur ſi quid miſer ſapit in Gregorio/qui quũ eſſet patritio ſanguine clarus/ Phocas Imperator.
diuitiis pollens/intra tamen uitam monaſticham ſe redegit. paternã domũ in
monaſteriũ conuertit/profecit/& cælũ religione adeptus eſt. ſucceſſit Grego Bonifacius. iii.P.lxvii.
rio Sabiniãus. eo tpe imperabat Phocas. horas hic diei ſono tintiabulorũ diſti Bonifacius. iiii.P.lxviii.
xiſſe dicit̃. ſed non diutius uiuens habuit ſucceſſores unũ poſt alrerũ/Boni Valena vrbs marſorum.
faciũ. iii. patria Romanũ/& Bõifaciũ. iiii. e Valeria Marſorũ urbe. qui a Pho
ca impetrauit pantheõ uirgini deiparæ/& ſanctis omnibus dedicari. poſt hũc Pantheon.
electus ad Põtificarũ Deusdedit (ita nomine appellabat̃) Romanus patria. Deusdedit. P.lxviii.
qui tanta fuiſſe ſanctitate dicitur/ur quẽdã elephantia laborantẽ/quũ oſculo Bonifacius. v.P.lxx.
exciperet/lepra ipſa ſtatim liberauerit. huius illud eſt ur filius patrimi puellã Honorius. P.lxxi.
e ſacro fonte a patre leuatam ducere in uxorẽ nõ poſſet. Cui poſt ſucceſſit Bo
nifacius. v. patria Campanus eo habitus põtificatu dignus. Inſtituit ut conſu Maumethes
giẽtes ad tẽpla Chriſti ſalui eſſẽt. Secutus & Honorius Cãpanus & ipſe. Hic
baſilicam Petri tegulis æneis e tẽplo Romuli ablatis operuit. Multa hic tem/ Seuerinus. P.lxxi.
pla reſtituit. alia a fundamentis extruxit/quo tẽpore Maumethes armis/& ſu Ioannes. iiii. P.lxxiii.
perſtitione præualuit. Habuit ſucceſſorem Seuerinũ patria Romanum/qui Theodorus. P.lxxiiii.
habuit ſucceſſores unum poſt alretũ breui uiuentes ſpatio Ioannẽ. iiii. natione
Dalmatã/qui captiuos oẽs ab infidelib⁹ theſauris eccleſiæ redemit. & Theo/ Martinus. i. P.lxxv.
dorũ natione Græcũ/& Martinũ Tudertinũ. q quũ Pyrrhũ/Sergiũ/& Pau Pyrrhus hæreticus.
lũ patriarchas Cõſtãtinopolitanos hæreticos iudicaſſet/a Theodoto exarcho
ſub ſpecie ſalutationis iniecta collo cathena mittitur Conſtantinopolim. inde Sergius hæreticus.
Conſtantino tertio in exiliũ Cherſonã pulſus ibi extinctus/iccirco inter ſan/ Paulus hæreticus.
ctos connumerat̃. Electus ẽ Pontifex Eugenius. i. hoc noie patria Romanus/ Eugenius. i. P.lxxvi.
uir inſigni pietate. atq; (ur ſcribir Gratianus) inſtituit ut Epiſcopi carcerẽ ha/
berent ad plectenda clericorũ delicta. Moriẽti ſuffectus eſt Vitalianus Signi Viralianus. P.lxxvii.
nus patria/ex oppido Volſcorũ. auxit religiõis cultum mira pietate. cãtus/& Adeodatus. P.lxxviii.
Naula/quæ organa appellant̃/in templis inſtituit. Habuit poſt hunc pontifi
catus Adeodarũ patria Romanũ/qui ex mõacho ad gubernandã eccleſiã ac Donus. P. lxxix.
ceſſit. ut pius/& clemẽs in oẽs moriẽs ab oibus deploratus eſt. Cui ſucceſſit Aliocephalis
Donus natione Romanus. Hic atriũ baſilicæ Petri ſtrauit marmore/multaq; Agatho. P. lxxx.
etiam templa inſtaurauit/atq; eius bonitare/& ſanctitate eccleſia Rauennas/ Cõſtantinus iiii. Imperator.
quæ Aliocephalis dicebatur/conſentiente eius præſule Theodoro/Roma/
no pontifici ſe ſubdidit. Habuit inde pontificatum Agatho Siculus. hic Con Synod⁹ agathonis cõtra monothelitas.
ſtantinopoli/regnante Conſtantino quarto ſextam ſynodum contra Mono/
thelitas celebrauit tanta habitus ſanctitate/ut obuium quendam leproſum

oſculo liberauerit.fuerunt in ea ſynodo/quæ celebrata eſt ſub Conſtantino
Ioãnes epiſcopus portuenſis. quarto imperante/ducenti & octoginta nouem Epiſcopi.ubi ex duabus eccle
ſiis unã fecerunt.in agendis Deo gratiis miſſa celebrata eſt latino ſermõe a Io
anne epiſcopo portuẽſi in baſilica ſanctæ Sophiæ/in octaua paſchatis coram
Principe/& Patriarcha/& populo Conſtantinopolitano/omnibus approban
tibus illum eſſe uerum ſacrificãdi morem/a quo ſi quis diſentiat/a recto & ho
Lutherus. neſto aberrare credatur.ꝗ quãtum ſit iudicium impietatis in Martino Luthe
ro/facile ex his dignoſci poteſt/ſi ſãctis credi debet ſynodis/quæ a ſancto ſpiri
Gregori⁹ patriarcha hæreticus. tu reguntur & illuſtrantur.duo erant Gregorius Patriarcha Conſtantinopo
litanus/& Macharius Antrocheus/qui dicebant unam tantum uoluntatem/
Macharius antrocheus hæreticus. & operationem in chriſto fuiſſe.uerum quum ratiõibus/& auctoritatibus or
thodoxi Gregorium ad uerã ſententiã retraherent/& Machariũ quum nullo
Theophari⁹ epiſcopus. modo potuiſſent obſtinatiõe perſeuerantem/anathematizarunt ſimul cum ſe
Synodus.vi. ctatoribus/& Theopharium abbatem uera ſentientem in locum Macharii
Epiſcopum creauere.Concluſa ſunt omnia ex magnorum doctorum ſenten
tia Cyrilli/Athanaſii/Baſilii/Gregorii/Dionyſii/Hilarii/Ambroſii/Auguſti
Synodus.I. ni/Hieronymi.ſexta fuit ordine ſynodus hæc.Nam prima Miçenæ habita eſt
Contra arriũ Micenæ. tercentum & decem & octo patrum exiſtente Pontifice Iulio primo/ac Con
ſtantino principe cõtra Arrium/qui diuerſas in trinitate ſubſtantias ponebat.
Synodus.ii. Conſtãtinopoli. Secunda Conſtantinopoli centum & quinquaginta patrũ ſub Gratiano prin
cipe/& Damaſo papa contra Macedonium & Eudoxum negantes ſpiritum
Synodus.iii. in epheſo. ſanctum eſſe Deum.Tertia celebrata eſt in Epheſo ducentorum patrũ ma
gno Theodoxio principe & pontifice Cæleſtino contra Neſtorium Conſtan
tinopolitanum Epiſcopum/qui uirginem non Dei/ſed hominis tantũ geni
Synodus.iiii chalcedoniæ tricẽ appellauit.qui aliam perſonam carnis/aliam faciebat diuinitatis.& ſeiun
ctum eſſe filium Dei alterum/& alterum filium hominis dicebat.Quarta ſy
nodus fuit celebrata Chalcedõiæ/quæ urbs e regione Bizantii ẽ/ſexcẽtorum
& triginta patrum exiſtentibus Leone pontifice & Martiano principe contra
Euticem Conſtantinopolitanum abbatem/qui aſſerere non dubitabat Chri
Synodus.v. Conſtantinopoli. ſtum poſt humanam aſſumptionẽ non ex duabus naturis conſiſtere/ſed ſola
diuina contentum eſſe.Quinta Conſtantinopoli contra Theodorum/& hæ
reticos omnes/qui Mariam uirginem ſolum hominem peperiſſe dicebant/nõ
deũ/& uerũ hominẽ peperiſſe.Et hæc ſunt quæ uniuerſali eccleſia rite tenen
Lutherani. tur/quũ non ab alio/q̃ a ſpiritu ſancto ſint aſſerta patribus.ſed impii Luthera
ni cũ ſtultiſſimo Eraſmo ſacerdotes oẽs ueteres/& præſentes cum ſacerdotio
ſuo non ſolũ per ludibria nominãt/quũ papiſtas & unctos dicant/ſed ea con
ditione/ut profanos & laicos eſſe credant.& ordinem non aliud putent/q̃ me
Sacerdotes a prophãis. ra figmenta.quum nullum antea ſæculum extiterit/in quo nõ ſint ſacerdotes
a profanis diſcreti.neq; in hoc unq̃ diſſenſere Arriani.q̃uis inter ſacerdotẽ mi
norẽ/& Epiſcopum nulla conſtituerint diſcrimina.Ipſi quoq; Græci/& ſi in
multis a latinis diuerſum abierint/in ordinibus uero ſacris nũquã.ſacerdotiũ
ſemper in maxima ueneratione habuerunt.& maxime apud hebreos/& apud
oẽs nationes.non fides/aut baptiſma eſt/quod ordinem hũc inſtituat.paſſim
Ordines. omnes mixtimq; eſſemus.ſunt enim ordines ſeparatim infundendi per uirtu

tem

tem ſpiritus ſancti.ita a Chriſto magno forma recepta eſt.Dedit in cæna Eu/
chariſtiæ ſacramentũ/poteſtatemq; Apoſtolis ſacerdotem conficiendi contu
lit/quam prius per baptiſma non habuerant. Deditq; idem reuerſus ab infe
tis remittendi & peccata in ea diuina afflatione/quando dixit.accipite ſpiritũ
ſanctũ quorũ remiſeritis peccata &c.ubi diſcrimen dignoſcitur inter remitten
tes ſacerdotes / & qbus deleta ueniunt pctã.illud a ſacerdotibus præſtatur/
hoc a cæteris recipitur.uelut illi iudices electi ſuper reos & delinquentes.neq;
id omnibus cõceſſũ/ſed iis/qbus ſignũ cæleſte & superne affuit.ſimiliter illis
paucis munus imponẽdi manus cõmiſſum.Samaritani recepant uerbũ & tã
tũ baptizati erant in nomine Dñi Ieſu/nec adhuc habebãt ſpiritũ ſanctũ.At
Petrus/& Ioãnes illuc ꝑfecti impoſuerũt manus ſup illos/& ſic accepere ſpi
ritũ ſanctũ.non huiuſmodi ordines in baptiſmate recipiunt.Sed ab his q ea
poteſtate prædíti ſunt/quos appellamus ſacerdotes/& Epiſcopos. Ideo quũ
Philippus nõ haberet hãc facultatẽ eo q; ſolum dyaconus eẽt(ut in actis ha/
betur)nõ poterat Mariam hoc donare mũere/quã unda abluerat.ob hoc ne
ceſſe fuit illud/ſacerdotes accerſiſſe Petrum & Ioãnẽ.Ideo Paulus ſcribit.at/
tendite uobis/& uniuerſo gregi/in quo uos ſpiritus ſanctus poſuit epiſcopos
regere eccleſiã Dei/quam acq̄ſiuit ſanguine ſuo.non ergo debent eẽ ludibrio
ſacerdotes/ut Lutherus porcus ait.ſacerdotiũ in lege Moſaica magna reue/ Sacerdotiũ.
rentia habebat/quã rẽ in euangelica lege recœpimus.nemo(inq̄t Paulus)de
ſacerdotio nouæ legis loquẽs honorẽ ſibi aſſumat/ſed ſit uocatus a Deo tanq̄
Aaron.Combuſti miſſo ſunt igne cælitus/& abſorpti terra/qui auſi ſũt ſacer/
dotiũ attrectare.floruit Aarõis uirga in electo ſacerdotio egregiũ ſane archety Aaronis uirga.
pũ in xp̄i religiõe exprimẽs/ubi uera ſacerdotis dignitas appet.i cuius mãib9
uelut i utero uirginis xp̄s renaſcit.ut nõ mirũ/ſi tãta ſeries põtificũ a deo cõ/
ſeruata ẽ.q uelut p aquã & ignẽ/p tot ætatũ ĩcẽdia/tot impii excidia/p tot hæ
reticorũ iſidias ꝑualuerũt.Agatho ergo poſt celebratã ſynodũ põtificatus ſui
ãno.ii.mẽſe ſexto morit.Poſt quẽ Leo.ii.patria Siculus ſedit.uir doctiſſimus Leo.ii.P. lxxxi.
Latie/& Græce ut eius ſcripta idicãt.adeo i muſica pitus/ut pſalmodiã cõpo
ſuerit/hymnos ad meliorẽ cõcẽtũ redegerit.Inſtituit i celebratiõe ut pax po/
pulo daret.Sextã ſynodũ ſub Agathõe/& Cõſtãtio celebratã ita ſuſcepit/ut Sexta ſynodus.
anathematizauerit q neglexerit.ſed uix menſes.x.ſedit/pietatis plurimũ ſtu/
dioſus.collacrimãtibus oib9 ad baſilicã Petri ſepult9 ẽ.Habuit ſucceſſorẽ Bñ Benedictus. ii.P lxxxii.
dictũ.ii.patria Romanũ.cui9 auctoritate & ſcitate pmot9 impator Cõſtãtinus Sanctio eligẽdi põtificis.
iiii.decreuit/miſitq; Romã ſãctionẽ/ut poſthac abſq; cõſẽſu impatoris/aut ex
archi/quẽ popul9/clerusq; Roman9 i põtificẽ elegerit/ſine alicui9 alia expecta
ta auctoritate/& cõſẽſu/legitime eẽt creat9.Morit Bñdict9/& ſucceſſorẽ ha Ioannes.v. P.lxxxiii. Iuſtinian9.ii
buit Ioãnẽ.v.patria Antiochenũ.eo tpe/quo Iuſtinian9.ii.Cõſtãtini.iiii.fili9/
cõparato magno exercitu ſaracẽos coegerit Aphricã impio Romão reſtituer.
at Ioãnes quũ cõpoſuiſſet libellũ đ Pallii dignitate/põtificat9 ſui ãno.i.morit.
Habuit ſucceſſorẽ Cononẽ pr̃ia Thracẽ/ſed i Sicilia educatũ/Romæ eccle Conon.P. lxxxiiii.
ſiæ militãtẽ.uirũ certe ſi uirtutes ai ſpectes/pietatẽ/religionẽ/ſcitatẽ/ſapienti
am/pontificatu dignũ.quẽ ob uenerãdã canitiẽ/& dignitatẽ formæ angelicũ
appellabãt.Sed Conon breui uixit tpe.ſucceſſit Sergius natiõe Syrus.cuius Sergius.iii.P lxxxv.

Saxões xp̄ia ni facti. ſanctitate permoti Saxones/Chriſti fidem receperunt.ſubſequutus eſt Ioan/
Ioánes ſex/ tus.P.lxxxvi. nes ſextus natione Græcus.qui & ipſe quum breui ſediſſet martyr(ut quidã
putant)moritur.Inde ſedit Ioannes ſeptimus & ipſe Græcus.uir certe multæ
Ioan. vii.P. lxxxvii. eloquentiæ/& ſanctitatis.ſed & ipſe/& ſucceſſor Siſinius non diutius uixe/
Siſinius.Põ. lxxxviii. re.& Conſtãtinus Syrus ſedem tenuit.Hic a Iuſtiniano ſecundo Conſtanti/
nopolim accerſitus multa cum ueneratione exceptus eſt.qui ueniam delicto/
Cõſtantin9. Põ.lxxxix. rum ab eo petiit.ſed Cõſtantino defuncto Gregorius ſecundus patria Roma
Gregorius ſecũd9 P.xc. nus in pontificatum ſucceſſit.Hic multa loca Romæ reſtituit.reſtituit & mo
naſterium Beati Andreæ/ubi cõſtituit monachos/qui die/ac noctu laudes
Germani facti fideles. Deo canerent/quo tempore Germani ad fidem Chriſti conuerſi ſunt/quorũ
magnam partem ad Romana mœnia profectam uir ſanctiſſimus ſua manu
baptizauit.Ex illo inq̃ tempore Germani chriſtianæ pietatis cultores per om/
nes mundi regiones reputati ſunt.At unius nunc ſcelerati hominis prædica/
tione omnis eorum pietas in ſæuitiam tantam uerſa eſt/ut neſcio an alibi ma/
ior reperta ſit hæreſis.o ſtoliditatem Germanorum qui tot ſæculis elaboraſtis
ad illuſtrandum ueſtrum nomen in eccleſia chriſti/nunc tam facile amiſſo no
minis ſplendore in tanta ſcelera/ne dicam monſtra/per paucos prolapſi dies
peſſimi omnium mortalium euaſiſtis.o pecudes paſcentes.Quis uos in hæc
amarulenta pabula perpulit?Quis dæmon tam potens in aquilone emerſit/
qui ueſtras mentes in barathrum demerſit?o ingentem ruditatem.o inauditã
dementiam.erexiſti cornua in ſanctos pontifices/qui uos olim baptiſmate re/
nouarunt/unde ueſtro genere tot ſanctiores animæ in terra/& in cælo illu/
ſtrantur.Comparate nunc Martinum ueſtrum cum Gregorio ſancto/qui ad
uos Bonifacium monachum miſſit/qui uos e tenebris eduxit manifeſtata ue
Bonifacius monachus. ritatis luce.Qui ita egregie fecit/ita ſanctitate in omnes reluxit/ut meruerit
epiſcopus Maguntinus creari.profectus inde in Aphricam/quum uerbum
Chriſti paſſim diſſeminaret/non refugit martyrium pro nomine chriſti pati.ii
ſunt qui ueram noſcunt fidem.qui uitam pro Chriſto ponũt.Martinus ſtulto
rum armis munitus pontificibus minatur.Ecce deus alius ſanctus pontifex
Gregorius tert9.P.xci. poſt Gregorium tertius Gregorius ſucceſſit natione Syrus.anno Domini ſep
tingenteſimo quinquageſimonono.uir ſingulari doctrina/& Græca facundia
eruditus/mentem diuinæ ſcripturæ ita callens/ut nemo diſertior eo tempore
Altare diui petri. ſit habitus.orthodoxæ fidei acerrimus defenſor altare beati Petri ſex colum/
nis onychinis auguſtius reddidit/dextra atq; leua poſitis.bene ipſe de deo/&
Zacharias græc9.P.xcii. hoĩbus meritus cœlum petit.& Zacharias Græcus ſuffectus eſt.Dialogum
Limprand9 dux ſpoletanus. Gregorii in Græcum uertit ſermonem.porticum Lateranenſis eccleſiæ extru
xit.fuit ingenii mitiſſimi omni uirtute præditus ad iram tardus.ad miſericor/
Pipinus caroli magni pater. diam pronus.Tanta erat ſanctitatis opiniõe ut Limprandum ducem Spoleta
num/qui urbem obſidione uexabat/quum fruſtra legatione tentaſſet/caſtra
ipſe petens/aſpectus reuerentia remouit.Pipinum Caroli magni patrem/&
Stephanus ſecundus. Pon.xciii. maiorem domus Frãciæ/rægem conſtituit.habuit in pontificatu ſucceſſorem
Stephanum ſecundum natione Romanum.qui cum Romæ a rege Aſtulfo
uexaretur/in Galliam ad Pipinũ acceſſit.cui obuiam adit Pipinus ex equo de/
ſcendens/& pedes ſanctiſſimi uiri exoſculatus eſt.& a freno equi/quo pon/

tifex uehebatur/pedeſter in eumperduxit locum/ ubi erat apparatum hoſ
pitium.reuertẽs/& iam inimicis ſublatis moritur. cui ſubrogatus eſt Paulus
natione Romanus/uir mira in pauperes pietate.Solebat Zenodochia/& car
ceres/ubi miſeros præſentia/& re iuuabat.ſubſequutus eſt Stephanus tertiꝰ
natione Siculus.celebrauit cõcilium Lateranẽſe ubi Cõſtãtinum pſeudo Põ
tificem dãnauit/& inſtituit ut imagines reſtituerẽtur.indignũ uiſum/ſi mor
talibus bene de rep.merẽtibus erigi ſtatuas/Deo immortali nõ liceret. quem
ſemp ante oculos/ſi fieri poſſet/habere deberemus.his ſancitis itum eſt a La
teranẽſi baſilica/ad Diui Petri ædẽ cum maxima omnium religione nudis pe
dibus a Pontifice/& ab omnibus/qui tunc aderant.moritur inde/ & ſucceſſit
Hadrianus patria Romanus.uir omni laude dignus.præter nobilitatem gene
ris fuit magnaminitate animi/& cõſilio/& doctrina/& ſanctitate uitæ/cũ quo
uis Pontifice cõparandus.uexatus obſidione a Deſiderio rege Longobardo/
rum/Carolum Magnum in Italiam acciuit. quem in gradibus baſilicæ Petri
honorifice excepit.conculcatis & expulſis Longobardis/quæ pater Pipinus
dono eccleſiæ dederat/amplioribus priuilegiis confirmauit/& auxit.quæ qui
dem(ut Bibliothecarius refert)hæc ſunt.Quicquid in Lyguria ab urbe Lu/
na iampridẽ euerſa/uſq; ad Alpes Italiæ fines pertinet/ eccleſiæ ditioni addi/
tur.Corſica inſula/& quicquid Lucam & Parmã interiacet/additur.& forum
Iulium cum Exharcannatu Rauennatum/cum Beneuentano/& Spoleta/
no ducatu/ipſe uero Hadrianus quicquid ad bonum principẽ & bonum Põ
tificẽ pertinet/honorifice exegit.ſedit an.xxiii.& menſes.x.Cui ſubrogatus eſt
Leo tertius natiõe Romanus/qui & ipſe.xx.an.ſedit.uir doctrina & bonitate
eminẽs a Paſqualis Primicerii & Capuli præſbyteri fraudibꝰ exceptus/pene
uſq; ad mortem cæſus in cænobio ſancti Eraſmi relegatur.Sed clam euadens
ad Carolum in Galliã confugit.cuius beneſitio ſedi reſtitutus eſt/& de accuſa
toribus pœna ſumpta eſt.ob quæ egregia merita Carolus ab eo impator crea
tus ẽ.Succeſſit Leoni Stephanus quartus Romanus patria/uir multa nobili
tate/& ſanctitate clarus.qui quum in Gallia ad Ludouicum regem profectus
eſſet/mirum quãtum mortaliumconcurſum ſui iudicandi excitauit.Romam
rediens multis auctus donis/præſertim aurea cruce/menſe ſeptimo ſui Ponti
ficatus moritur.ſubſequutus eſt Paſqualis/& ipſe Romanus:. excuſauit hic
ſe apud imperatorem Ludouicum Pium/ ꝙ in Pontificatu obeundo eius cõ
ſenſum non expectaſſet.Sed imperator ut erat magni/& pii animi non ſolum
ratum fecit/ſed liberam creandi poteſtatem Pontificibus tradidit.Secutus Eu
genius ſecundus tãtæ religio nis/& ſanctitatis/doctrinæ/& humanitatis/&
eloquentiæ fuit/utmeruerit omnium conſenſu Pontificatum.ita omnibus
lachrymantibus deceſſit.& Valentinus etiam Romanus nondum præſby/
ter ob merita Põtifex denuntiatus eſt/ſed paucis poſt diebus deceſſit. & Gre
gorius quartus/& ipſe patria Romanus non prius Pontificatum iniit/q̄ con
ſenſum imperatoris Ludouici Pii habũiſſet.fuit hic inde auctor adhortante
Pio/ut feſtum omnium ſanctorum inſtitueretur. Voluit idem imperator/ne
Chriſti ſacerdotes humanæ ſeruituti eſſent obnoxii. ut una quæq; eccleſia
ſuos prouẽtus haberet/unde uiuerent/ne ob inopiam diuinum cultum de/

Paulus.P.
lxxxxi.
Zenodochia
Stephanꝰ.iii.
P.lxxxxv.
Cõcilium la
teranenſe.
Conſtantinꝰ
pſeudo.
Hadrianus.i.
P.lxxxxvi.
Deſiderꝰ rex
longobardo
rum.
Carolus ma
gnus.
Pipinus rex
balloarum.
Eccleſiæ do
nũ a Pipino:
& Carolo.
Bibliotheca
rius auctor.
Iura Roma
næ eccleſiæ.
Exharcãnatꝰ
Rauẽnatus.
Beneuẽtanꝰ
ducatus.
Spoletanus
ducatus.
Leo.iii.
P.lxxxxvii.
Paſqualis pri
micerius.
Capulꝰ præſ
byter.
Carolus im
perator.
Stephanꝰ.iiii.
P.lxxxxviii.
Paſqualis.P.
lxxxxix.
Ludouicus
pius imparor
Poteſtas
Creandi
Pontifices li
bera.
Eugenius.ii.
P.c.
Valentinus.
P.ci.
Gregorꝰ.iiii.
P.cii.
Ludouicus
pius.
Feſtũ oium
ſanctorum.

Synodus Ludouici pii. Sacerdotum luxus.

ſeretēt/&quæſtum ſordidū iſectarent. Ideq; ſynodū celebrari iuſſit multorū Eporū/in q̄ cōſtitutū/ne clerici/& cuicūſq; ordinis ſacerdotes/ueſtibꝰ & luxu rerū effluerēt.haberētq; i oībus rebꝰ præſcriptū modū.ſed dū hæc impator & Pōtifex ambo ſanctiſſimi/unus poſt alterū ſuū obiiere diē/ſecutꝰ ē Sergiꝰ ſe

Sergius ii.P.ciii.

cūdus patria & ipſe Rom. Lothario impante Ludo. Pii filio/Pōtifex/prius os porci noīe appellabat. Quæ res fecit ob turpitudinē uocis/ut initiū datū ſit ſubſequētibus Pōtificibus mutādorū noīum. Sergius igit appellatus/fuit

Lothariꝰ imperator. Os porci. Pontificum mutatio nominis. Leo.iiii.P.ciiii. Saraceni uſq; uaticanū. Leonina ciuitas. Turris in uaticāo. Templū ſanctæ Mariæ nouæ. Baſilicus ſerpens. Ioānes ſeptimus.P.cv. mulier. Benedictus iii.P.cvi.

uir ꝓbus a nobilitate ſuorū nō degenerās. Ludouici filios i cōcordiā traduxit/impio Lothario adiudicato.ipſe ſucceſſorē habuit Leonē.iiii.cuius tpe Saraceni Vaticanū uſq; ꝑuenere.icēſis Petri baſilicæ foribꝰ.a P.R.repreſſi/Oſtiā ſe ſe recepere.cīxit Vaticanū mœnibus/ciuitatēq; Leoninā appellauit/ac Corſis/qui paulo ante a Saracenis erāt expulſi/habitandā dedit.turrim/quam nūc in Vaticano cernimus/excitauit.tēplū ſanctæ Mariæ Nouæ extruxit.baſilicū ſerpentē/quē latini regulū appellāt/qui halitu multos mortales necauerat/fornice.S.Luciæ i orphea ſuis ante Deū precibus expulit. Defuncto Leone Ioannes ſeptimus Anglicus/qui mētitus ab initio ſexū/Athenas cū uiro docto amatore proficiſcitur.inde erudita omnibus ſcientiis rediēs dicitur malis artibꝰ Pontificatū adepta eſſe.familiarius a ſeruo a ſecretis cōpreſſa/dū aliquandiu tumorē uētris occultaſſet/ꝑficiſcens ſolemni apparatu cum cæteris ad Lateranēſem ædē/doloribus oppreſſa/inter theatrū/& ſanctū Clemētem peperit.eoq; loci Pōtificatus ſui anno ſecūdo mortua eſt. Benedictus tertius patria Romanꝰ dignus ob ſanctitatē uitæ & diuinarū rerū peritiā ab omnibꝰ Pontificatu iudicatus eſt.ſed ipſe flens inuitus dignitatē adit. Qui/& ſi tempus breue fuit ſui Pōtificatus/tamē nullā præterit occaſionē bene operandi pro Chriſti eccleſia.ægrotos uiſebat/pauperes alebat/calamitoſos conſolabatur/ædes uetuſtate collapſas reſtituebat.his intētus cælū adeptus eſt. Habuit

Nicolaus.i.P.cvii. Bulgari fideles facti.

ſucceſſorē Nicolaū patria Romanū/Qui ſuis manibꝰ Benedicti corpus nō ſine lachrymis ſepeliuit.inter optimos Pōtifices cōnumerat.cū Ludouico imperatore/qui tūc Romæ erat/magnā amicitiā cōſeruauit. Regē Bulgarorum cū tota ꝓuincia ad religionē deduxit/Epiſcopoſq; ad eos miſit/multaq; utilia cōſtituit.inter quæ/ne quis cōcubinā habēti præſbytero/ac ſacrificāti intereſſet.qd neq; Martino placet imitanti uel Maumetē ſpurciſſimo omnium

Lutherus.

mortaliū.q/ut cæteris ſuis porcis pulchrū efferret exēplū/ipſe ante oēs ꝓiecta cuculla/& tūica/& zona pellicea/ſcortū/cū quo erat uetus cōſuetudo/accepit dictitās.exēplū meū dedi uobis ita ut feci/uos & faciatis.deoſculatus corā celebrauit feſtū tripudio. diffuſis uulgo poculis ſtetit oīs ebrioꝝ multitudo ad cyathū.ſunt ad Lutherū cōcubitū Theutōice cātata carmina. Quiq; paſſim eructabūdi fœlices Lutheri nuptias effutiere.imago Martini impſſa/atq; ingens copia p ꝓuītias diffuſa/ut mortales hoīs naſum/oculos/frōtē/barbā cōtuerent.q̄ſi nō aliter dignoſceremꝰ hircū/& qdē fœtidū cymphū frōte capata/& ſupcilio cornuto/dæmōis potiꝰ/q̄ hūanæ formæ ſimulachrū. Putauit leuiſſima hæc bellua/ut i Italia ſibi eſſent decreti honores/de quo uno oēs diuine loqueremur/& pontificiā dignitatem abnegaremus/quam ipſe totis uiribus demoliri conatur.quod ſummi Reges/& Imperatores/nec cogitaſſe

olim

olim quidem exiſtimant.poſt enim Nicolaū Hadrianus ſecundus patria Ro Hadrianꝰ.ii.
manus conſenſu omniū ad Pōtificatū euectus eſt. pro qua re Ludouicus im P.cviii.
perator abſens per legatos gratias egit populo/ꝙ tantū uirū elegerit. ſecutus
inde Ioannes octauus & ipſe patria Romanus.Hic tris/unum poſt aliū/im/ Ioannes
peratores diademate inſigniuit.Carolum ſecundum/Ludouicum tertium/& octauus.
Carolum tertium.Sed quum Romani nollent Ludouicū Pontificem fauen/ P.cix.
tem in carcerem coniecere.elapſus in Galliā aufugit.Sed rediit poſt annum.
habuit ſucceſſorē Martinū ſecundum natione Gallum. Sed paruo tēporis
ſpatio ſedit.Similiter & Hadrianus tertius/qui ſuffectꝰ eſt/uix/annū attigit. Martinus.ii. P.cx.
fuit tamen tanti animi/ut retulerit ad Senatum P.R.ne in creando Pontifice Hadrianꝰ.iii.
imperatoris auctoritas expectaretur/utq; libera eſſent & Cleri & populi ſuf/ P.cxi
fragia.Creatus eſt inde Stephanus Quintus patria Romanus.cuius in tem
pus inciderunt uarii bellorum motus.Normanni Galliam infeſtabant.& Hū Stephanꝰ.v.
ni gens Scythiæ in Pannoniam inferiorem ad conſanguineos ungaros deſcen P.cxii.
derunt.pulſis inde Gepidis/& Auaribus ipſam occuparunt. inde in Germa/ Normanni. Galliam.
niam irrumpentes/uſq; Belgicam Galliam peruenere/ferro ac flamma om/ Hunni gens
nia uaſtantes.Stephanus in tanto rerum motu cum ſanctis uiris recreabatur. ſcythiæ.
ſunt per id tempus multa monaſteria magnis ſumptibus in utraq; Gallia con
dita.ſucceſſit Stephano Formoſus Portuenſis Epiſcopus/cuius ſedes nihil Formoſus.p. cxiii.
memorabile habet/niſi Remigii altiſiodonēſis uirtutē/& doctrinam. tamet Remigius altiſiodonēſis.
ſi alter fuit Remigius Remenſis.ſecutus & Bonifacius ſextus uix ſex & ui/
ginti uixit dies.Cui Stephanus ſextus patria Romanus ſuffectus eſt. ſed hic Remigius remenſis.
quoq; breui tempore uiuens Romanum patria Romanum ſucceſſorem ha/ Bonifacius.
buit.&poſt hoc tempus ſubſecuta ſunt omnium rerum ignotatione obducta. vi.P.cxiiii.
ipſi quoq; Pontifices a Theodoro ſecundo per.xxyii.ſucceſſores/uſq; ad Gre Stephanus. vi.P.cxv.
gorium quintum non diſſimiles temporibus fluenti neſcio quo modo ſydere Romanꝰ. p.
nihil immortali calamo dignum effecere.id per tot annos eueniſſe creditur/ꝙ cxvi.
Pontificis creandi electio populi manibus erat demandata.unde frequēter eue Pontifices. xxvii.
ueniebat/ut pleriq; nulla uirtute/& ſapientia ornati/tantæ dignitatis culmen ignoti.
ſortiebant.Qui.xxyii. Pōtifices/ne alio loco inquiri neceſſe ſit/fuere Theo Gregoriꝰ quintus.P.cxliii.
dorus ſecundus/Romanus patria/qui uigeſimo Pontificatus ſui die morit Pontificis electio a R. P.
pene nulla ob breuitatē tēporis de ſe relicta memoria.Eo tēpore Saraceni Apu Theodorus.
liā ingreſſi ex ipſis magna ædita ſtrage ab Italis relicta præda/fugati ſunt.poſt i.P.cxvii.
hunc Ioannes decimus Romanus pariter creatus eſt/qui anno ſecundo/die Saraceni fugati ex Apulia
quinto Pontificatus ſui obiit.uir tanto indignus culmine/qui etiam extinctas Ioannes.x.p.
ſeditiones reuocauit.ſucceſſit Benedictus quartus uir ꝑhumanus/&Clemēs/ cxviii.
patria ēt Romanus.deceſſit anno tertio/menſe quarto Pōtificatus ſui/& col Benedictus.
laudari poteſt ꝙ eo tp̄e maxime corruptis moribꝰ/grauiter integram uitā duxe iiii.p.cxix
rit.Succeſſit Leo quintus/qui a quodam Chriſtophoro eius familiari/cuius Leo quintus. p.cxx.
& patria/& cognomen incognitū eſt/propter ignobilitatē/captus fuit/& ab Chriſtophorus.p.cxxi.
ingrato homine(ipſum etenim domialuerat)poſt quadraginta dies Ponti Sergius.iii.p.
ficatus ſui/ſedes apoſtolica fuit occcupata. Sed eā ſicut male adeptus eſt.ita cxxii.
yii.mēſe ab ea merito eſt eiectus.& Sergius tertius Romanus patria ipſum in
uincula coniecit.ipſe Sergius moritur ſeptimo Pontificatus ſui anno/menſe

quatto/die.xyi.Quo defuncto Pontificatum iniit Anaſtaſius tertius patria Romanus.modeſte uixit/& anno ſecundo ſui Pontificatus migrauit ad ſuperos. Anaſtaſio Romano Landus Romanus ſucceſſit/qui ſexto Pontificatus ſui menſe/die.i.&.xx.deceſſit/& ſepultus eſt in Baſilica Diui Petri/cuius uita obſcura fuit penitus.eo tempore magna fuit inter Italos/Germanos/& Francos de poſſeſſione imperii cõcertatio.ipſo defuncto Ioannes.xi. patria Romanus anno ſalutari.D.cccc.Pontificatum iniit.Hic militari peritia inſignis nedum Saracenos ab urbis finibus ſumit/ſed fugientes apud Garilianũ fluuiũ in regno inſigni clade ſuperat.Sed quia poſtmodũ quũ ſuſpectus foret de fœdere cum Vngaris/qui uariis calamitatibus Italiã affecere/a Guidonis comitis militibus captus/& necatus eſt ſui Pontificatus anno.xiii.menſe ſecũdo die ſecundo.inde Leo ſextus patria Romanus legitime creatus eſt nõ minus rei diuinæ/q̃ cõcordiæ Romanorũ conſulens.ſeptimo menſe/& die.xy. Pontificatus ſui obiit.ſi ſupuixiſſet/habebat in animo Barbaros.a ceruicibus Italiæ propulſare.Eius ſucceſſor fuit Stehpanus ſeptimus Romanus patria.illa tẽpeſtate Spirenus Boemiæ dux fidẽ Chriſti recepit.antea nanq; in Boemia duces appellabant᷑.fuit Põtifex religioſus/& mãſuetus.morit᷑ anno ſui Pontificatus ſecundo.poſt eũ Põtificatũ iniit Ioannes.xii.qui Romanus erat patria/Pontificatus ſui anno.iiii.menſe.xii.die.xy. moritur nihil memoria dignũ relinquẽs. Vacat ſedes diebus.xii.& demũ electus eſt Leo ſeptimus natione Romanus.qui & ipſe nil memoratu dignũ geſſit.deceſſit Pontificatus ſui anno tertio/mẽſe ſeptimo/die.x.Põtificatũ iniit Stephanus octauus patria Germanus.a Romanis uariis ſeditionibus uexatus eſt/ut etiã turpiter uulneratus fuerit adeo ut prodire in publicum erubeſceret.moritur Pontificatus ſui anno.iii.menſe.iiii.die.xii.poſt eum Pontificatum adeptus eſt Martinus/tertius Romanus patria.religione/mãſuetudine/& placabilitate inſignis plurimum.pauperes pauit/& multa tẽpla repaſtinatus eſt.obiit.Pontificatus ſui anno.iii.menſe.yi.die.x.ſedes diebus.xii.uacat.& poſt creatus eſt Agapitus.ii. natione Romanus.fuit Reip.chriſtianæ amator/& moritur Põtificatus ſui anno.yiiii.mẽſe ſeptimo/die.x.huic Ioãnes.xiii.patria Romanus Põtificium munus humeris ſuis nequaq̃ cõueniẽs ſumit a teneris unguiculis q̃buſcũq; libidinibus addictus.quẽ Otho imperator a flagitiis deterrere conatus eſt/& ad uirtutem adhortatus.uerum quum laterem lauaret/concilium indicit/ut ſceleratiſſimi hominis corrigeretur improbitas. auſugit/& in ſyluis more ferarum aliquandiu delituit.pernitioſiſſimus/& ſceleratiſſimus Põtifex ſui Põtificatus anno octauo/menſe.iii.die quinto moritur in adulterio compræhenſus/& confoſſus.inde Benedictus quintus in ſeditione Pontifex creatur/qui ab Othone in Haiſburgam relegatus ibi ex dolore animi moritur. uixit in Põtificatu mẽſes.yi.& dies quinq;.uacauit ſedes diebus.xxx.& tãdẽ Leo octau⁹ creatur/qui anno primo & menſe.iiii.moritur.ſucceſſit Ioannes.xiiii. natione Romanus.quẽ Romani exulatum mittunt.ipſum Otho imperator reſtituit.& ſeueriſſime conſpiratores contra Pontificem mulctatus eſt.obiit Pontificatus ſui anno ſexto/menſe.xi.die quinto.Illo e uiuentibus ſublato Põtificatum ſuſcipit patria Romanus Benedictus ſextus/qui a Cynthio Romano ciue captus.

Anaſtaſi⁹.iii. P.cxxiii.
Landus.P. cxxiii.
Imperii concertatio.
Ioannes.xi. P.cxxiiii.
Saraceni ſuperati apud Garilianum.
Vngari; Italiam.
Leo ſext⁹.P. cxxv.
Stephanus. ſeptimus. P. cxxvi.
Spiren⁹ dux Boemiæ.
Ioannes.xii. P.cxxvii.
Leo ſeptim⁹. P.cxxviii.
Stephanus. viii.P.cxxix.
Martinus.iii. P.cxxx.
Agapitus.p. cxxxi.
Ioannes.xiii. P.cxxxii.
Cõcilium indictum ab Othone.
Benedictus. v.P.cxxxiii.
Leo.viii. P. cxxxiiii.
Ioannes.xiiii. P.cxxxiiii.
Otho.ii. imperator.
Benedictus. vi.P.cxxxv.
Cynthius romanus ciuis

ptus in arce ſancti Angeli fame moritur anno primo/menſe .yi.Pontificatus
ſui.dicunt prauis fuiſſe moribus.poſt ipſum ſanius eligitur Donus.ii.natione Donus.ii.
Romanus.nullius enim ſceleris infamia notatus eſt.ſed plurimæ modeſtiæ P.cxxxvi.
magnopere laudatus.floruit hiſce temporibus Aldobertus martyr inclytus Aldobertus martyr.
patria Boemus/& Pragenſis epiſcopus/& Diuus Odoardus Angliæ rex/ Odoardus
pariter & Maiolus Abbas.moritur ipſe Donus anno Pontificatus in primo.& diuus rex an
Pontificatum male adeptus eſt Bonifacius.yii.ſanguine ignobilis & moribus gliæ. Maiolus
ignobilior.quem ſicuti malis artibus acquiſiuerat ita male amiſit. nam poſtq̃ abbas diuus
pretioſiſſima e Baſilica Petri ab ipſo ſubtracta conſumpſit/turpiter uitam fi/ Bonifacius.
niuit Pontificatus ſui menſe.yii.die quinta.inito Pontificatu a Benedicto.yii. vii.P.cxxxvii. Benedictus.
patria Romano.quo ſedente Otho imperator Romæ moritur.& in ueſtibu/ vii.p.cxxxviii.
lo beati Petri labro porphyretico honorificentiſſime ſepelitur/ & Otho ter/ Otho.ii.imperator morit.
tius eligitur/& ipſe Benedictus Pontifex optimus moritur Pontificatus ſui Otho.iii.imperator.
anno octauo/menſe ſexto.ſucceſſit Ioannes quintodecimus natione ſiue Ro
manus/ſiue Ticinẽſis/quem Pontificatus ſui menſe tertio captum a Roma Ioannes.xv. P.cxxxix.
nis conſtat in carcerem mortuum fuiſſe.ſedem Apoſtolicam adeptus eſt Ioan Ioannes.xvi.
nes.xyi.natione Romanus uir a clero odio habitus.nã omnia hoſpitibus elar P.cxl.
giebatur/quod maxime Romanæ ſedis dignitati aduerſatur. appatuiſſe co/ Romanæ ſedi aduerſat.
metem eo tempore legimus/ſicut & nunc apparuit menſe Octobris/anno ſa Cometes.
lutis.M.D.xxxii.& fame/& peſte diu laboratũ fuit. Deus faxit ne nos/& iis/ Ioãnes.xvii.
& etiam bello laboremus.obiit Pontificatus ſui menſe octauo . ſuccedit Ioan P.cxli.
nes.xyii.Romanus patria uir doctiſſimus.& eo tempote Adeobaldus Epiſco Adeobaldus
pus Vltracenſis/qui multa in laudem immaculatæ/ Virginis/& ſanctiſſimæ Epiſcopus.
Crucis edidit/doctrina/& religione magno in pretio habitus eſt.moritur Ioan Gregorius.v.
nes hic.xyii. Põtificatus ſui ãno.x.mẽſe ſexto/ die.x.ipſe uero Gregorius quin P.cxlii.
tus/qui Ioanni. xyii.ſucceſſit Saxon fuit genere/Othonis tertii propinquus.
ſeditionibus Romæ agitatis fugiens in Germaniã ad imperatorem peruenit.
Sed undecimo menſe poſtq̃ pulſus fuerat/per exercitum Othonis reſtituitur. Electio imperatoris ſolis
Hic cognitis fortunæ uariationibus/ut diutius impii Romani dignitas apud germãis.
ſuos Germanos remaneret/ſanctionem retulit/ut ſolis Germanis liceret im/
peratores Romanos eligere.poſt hunc per duodecim Pontifices quiſedem
uariis fortunæ modis adepti ſunt/uſq; ad Leonem nonum natione Alemanũ
res uariæ ſe habuere ita ut uaria erant tempora.Ex iis autem duodecim Ponti
cibus fuit Ioannes decimus octauus Placentinus Epiſcopus/qui adeo fuit Ioãnes.xviii.
improbus ut iniuria iter Pontifices cõnumeratus ſit.moritur magna cũ igno P.cxliii.
minia decimo Pontificatus menſe.malis artibus etiã poſt uſurpata eſt ſedes
Petri a Syluestro ſecũdo patria Gallo/qui ex monacho Magus effectus eſt. Syluester.ii.p
doctrinæ tamẽ addictus/dæmonis fraudibus ſupremã dignitatẽ adeptus eſt/ cxliiii.
pacto ut poſt mortem etiam in corpore ſuus eſſet. ante tamen obitum pœni/
tuit.nec tanta fuit ſcelerati Pontificis cupiditas/quin apud Deum optimũ
ueniæ ſibi relictus non ſit locus.Moritur Pontificatus ſui anno quarto/men/
ſe primo/die.x.dum in Baſilica ſanctæ Crucis in Hieruſalem Romæ ſacrifica
ret.Succeſſit Ioannes.xix.homo ignobilis/& patria & cognomine/qui men/ Ioã.xix.p.
ſe q̃rto/& die.xx. ſuſcepto Põtificatu moritur.dũ uiueret/uiſus eſt cometes/ cxlv. cometes.

& inde multa mala ſubſequuta ſunt.ſed de eo nil memoria dignum com/
Ioannes.xx. P.cxlvi. perio. Minus etiam memoratu dignum geſſit Ioannes.xx. natione Ro/.
Robert⁹ rex manus.Laudabilior fuit eius tempore Robertns inclytus rex Galliarum do/.
Gallearum. ctrina/& militia/& non minus religione inſignis.haud ſimilis illiteratis prin/.
Pricipes illiterati. cipibus.qui nihil aliud ſunt/q̃ imago Leonis cæteris feris potentia imperan/
tis/nõ ratione.obiit Pontificatus ſui i pſe Ioannes anno quarto/ & mẽſe quar
Sergius.iiii.p. cxlvii. to.Merito paſtoris ſummi magiſtratus in Sergiũ.iiii.Romanum patriciũ col
latus eſt.nam is uerus Chriſti ouium cuſtos fuit.pauperibus liberalis.& om/.
nibus iucundus/& nulla ſua in actione repræhenſibilis.iuſte/& integre gu/.
bernauit a natura bonis moribus educatus.uir ſanctiſſimus ſecundo ſui Pon
tificatus anno/die.xy.moritur/ & in baſilica Petri merito ſepelitur.huius ſuc
Benedictus. viii.P.cxlviii. ceſſor fuit Benedictus octauus Tuſculanus natione.Hic Henrico imperato
re defenſore omnibus in rebus utebatur. ſed imperatore mortuo eiectus eſt/
& poſtmodum reſtitutus.obiit.xi.Põtificatus ſui anno/menſe primo/die.xiii.
Ioannes.xxi. P.cxlix. ipſi ſuffectus eſt Ioannes.xxi.natione Romanus/cuius temporibus Diuus
Mediolanũ obſeſſum a conrado: Ambroſius Archiepiſcopus urbem Mediolani/a Conradi imperatoris obſi
dione liberauit in ſomnis interitum minitando ni diſcederet.hic Ioannes inter
optimos connumeratur Pontifices.moritur.xi. Pontificatus ſui anno/& die
Benedictus. x.P.cl. nono.uacat ſedes diebus octo.Succedit Benedictus nonus Thuſculanus pa
tria/qui ob eius ingnauiam e ſede a Romanis eiectus fuit. at reſtitutus Gre/.
gorio ſexto libere ceſſit.poſt ceſſionem accuſatus/& damnatus fuit.quia ſedẽ
Apoſtolicam probris ſuis fœdauerat/ac ſine lege/ac ratione uixerat. tandem
moritur occupato Pontificatu per interualla annis.xi.menſibus quattuor/
Syluester.iii. P.cli. diebus.yiiii.ſubrogatur Syluester tertius Romanus ciuis.pulſo Benedicto
Gregorius.vi. P.clii. largitione factus eſt.ſed tantũ per nouem/& quadraginta dies permãſit in põ
tificatu.inde Gregorius ſextus ut diximus a Benedicto pontificatum accepit.
Synod⁹ henrici impatoris Eo tempore ab Hẽrico ſecundo imperatore habita eſt ſynodus. Hic dignita
tem ſedis Apoſtolicæ labefactatam auctoritate ſua/& animi magnitudine re/
ſtituit/& imperium eccleſiæ recuperauit.inter religioſos antiſtites numeran/
Clemens.ii. P.cliii. dus eſt.Sedit in pontificatu annis duobus/menſibus ſeptem.creatur Clemẽs
ſecundus in Synodo fauente Henrico ſecundo imperatore/qui Pontifica//
Damaſus.ii. P.cliiii. tus ſui menſe nono/ueneno e uiuis ſublatus eſt.& Damaſus ſecundus natio
ne Bauarus ſedem occupat.qui tertio/&.xx.occupati Pontificatus die diui
no iudicio iuſto moritur.neſcio an Põtifex apellari debuerit/quũ non recte ſe
Leo nonus. P.clv. dem adeptus fuerit.Leo nonus igitur Alamanus patria Pontificatum iniit/
& anno Domini milleſimo quadrageſimo nono quum Romani miſiſſent
Bauonus. ad imperatorem Henricum ſecundum/ut optimum Pontificem ſibi daret/
Epiſcopus. is ſtatim Bauonem Epiſcopum/Tublenſem uirum probum/& mitem
Romam miſit cum legatis Romanis. Qui quũ uellet intro cum habitu põ
Ildebrandus tificio ſuccedere/admonitus eſt ab Abbate Cluniacenſi/& Ildebrando/
monachus. Monacho/ut depoſito pontificis habitu priuatus ingrederetur/Aſſe//
Electio pontificis quib⁹: rentes/Henricum imperatorem nullam creandi pontificis poteſtatem a
Deo habere/ſed ad Clerum Populumque Romanum id pertinere.at
Leo ilico paruit/præſertim quum inter eundum e cœlo audiſſet. Ego cogito

pacis

pacis cogitationes/ & nõ afflictionis.ita actũ/haud multo poſt a Clero Popu
loq; rite Pontifex electus eſt.ipſe Ildebrandũ ſanctæ Romanæ eccleſiæ Dya
conum/Cardinalem creat.Sanctiſſimus pontifex in omni uita pietatis/& In
nocẽtiæ ſtudioſiſſimus fuit/benignitate/ & hoſpitalitate adeo inſignis/ ut ei⁹
domus perigrinus/& pauperibus ſemper patuerit.acceptus Deo/& homini/
bus erat.Semel quum ante fores ſuas leproſum pauperem inueniſſet / eumq;
præ miſericordia collocari in lecto ſuo mandaſſet/ apertis mane a ianitore fo
ribus nuſq̃ pauper inuẽtus eſt.Chriſtum pauperem illum fuiſſe creditum eſt.
familiarius cum bonis Pontificibus numen ſine dubio agit.neq; Martinum ta Chriſtus pauper.
bificum animo præualere ſuis maledictis arbitramur.qui tantopere in Pontifi
ces inuehitur/& in eccleſiaſticas auctoritates.Quid poteſt hic calumniator Lutherus.
peſſimus improbare? Inuidia te occæcat inſulſiſſime Luthere.deperis intuen
do maieſtatem pontificiã/quã principes & reges honorãt/q; ſedes Romanæ Pontificia maieſtas.
urbis ſit facta Domina rerum.Neq; reges/neq; imperatores creari ſe rite pu/ Principes
tant/& eſſe in ſua potentia conſtituros/niſi habeant a Pontificibus Romanis a pontificib⁹
ratum imperium.Quis hoc tam exoculatus liuore neget/tam perditus men/
te peruertat / q; Chriſtus apertiſſimis uerbis conſtituerit/ qui ſibi abituro in Petrus P.
cælos/ uicarias regerẽt in terris uices? & munia hæc diuina inter mortales exer
cerent? An imprimis ſubrogatum fuiſſe Petrum cũ ſtultiſſimo Eraſmo ſuſpen
dis naſo? quum tam ingenue is profeſſus fuerit illius diuinitatem.dignum ſa/
ne iudicauit/cui cognomen ineſſet Petri/cuius in Petra Diuina conſtrueret
ædes/cui inferna clauſtra non paterent/cui Ianuariæ adeſſent claues/ cui om
nis ſoluendi & ligandi poteſtas præſens eſſet/ & eius ſucceſſoribus/& non cui Pontificis poteſtas.
uis alteri.quo poſtq̃ ab inferis pedem retulit / promiſſa obſeruauit. ſciſcitatus
de amore an præ cæteris impẽſius amaret.paſce(ter inquit)oues meas q; pa/
ſtoris officium ſignificantius explicuit.Hic eſt ille Pontifex magnus Petrus/
qui magno animo dixit.Tu es Chriſtus filius Dei.Tu uerba uitæ æternæ ha/
bes.Ego in carcerem & in mortem paratus ſum ire tecum/& ſi oportuerit me
mori tecum/non te negabo.Cõſtituto magno ſacerdote populi Chriſtiani Pe
tro non dubium eſt per ſæcula uentura alios ſucceſſores ſimili modo præſcri
bi/quibus ea præciſe poteſtas demanderetur.neq; tanto myſterio finis illic de
fuit quũ Crucifixus eſt Petrus.Viuet hæc Põtificũ poteſtas donec Chriſt⁹ ue
niat in ſua maieſtate.q; ſi hæc officia/hæ poteſtatis cõdonatæ leges non in ma Caput unus in eccleſia.
gnis ſacerdotibus reſeruarentur/quo nam modo eccleſiæ militãtis reluceret
ſplẽdor? ſi unus non eſſet in tãta chriſtiani populi rep.uelut caput/a quo om
nia dependerent membra/connexioneſq; compactæ conſiſterent/quid uani⁹
dici poſſet eccleſia militanti? Chriſtum dices eſſe uere militantium caput.non
imus in inficias.Sed hic illius uicem gerit/ſicut ratio mortalitatis noſtræ ex/
poſcit/ut in uno quoq; regno unus Rex. qui etſi ſit unus/habet tamen qui
primariam uicem gerat / ut eo abſente/ſit reip.præſens.ea agat/ea excogitet/
opereturq; / ut totus grex præſtãtiſſimã opẽ/uelut ab optimo paſtore ſemper
ſentiat. ſicut fecit Victor ſecundus natione Alemanus.Qui poſt Leonis de/ Victor.ii.P. civi.
ceſſum Põtifex creatus eſt. Habuit imprimis hic pro magno negocio ſynodũ Synodus florentiæ.
Florentiæ celebrari. ubi multos Epiſcopos tum Simoniæ/ tum fornicationis

cauſa adminiſtratione priuauit. Clerumque admonuit quid ad religionis
cultum pertineret etiam his præpoſita pœna/qui canonicas leges tranſgrede/
retur. premebat id tẽpus omniũ chriſtianorum mentes timor. quando Sarace
ni tunc obſidebant Capuam/eſſent que finitimæ ciuitates excidio ab hoſtib⁹
datæ/niſi unus repertus princeps Robertus Guiſcardi/qui ſumptis armis fu
gaſſet Saracenos/atque uno impetu Campanos/& finitimas urbes obſidio/
ne liberaſſet. Q uẽ origine fuiſſe non nulli putant Normannum alii Ftancum
exiſtimant. ut cunque magni animi fuit & excellentis ingenii. ob eam rem me/
rito eum Apuliæ regem declararunt. ſucceſſit Victoti Stephanus nonus/qui
eccleſiã Mediolanenſem ad Pontificũ ſedem teduxit obſequentẽ quæ/fere du
centis annis ſe a Romana ſubtraxerat. Inde Benedictus decimus qui quum
non eſſet legitime creatus/ab Ildebrando Cardinale Pontificatu eiectus eſt.
& Nicolaus ſecundus ſufficitur. uita per triennium probatus moritur. cui
Alexander ſecundus patria Mediolanenſis ſucceſſit/qui Mantuæ Syno/
dum celebrauit. Lucenſem eccleſiam/cuius antea fuerat Epiſcopus con/
ſecrauit. Defuncto ſubrogatus Gregorius ſeptimus/Q ui antea uocaba/
tur Ildebrandus Soannenſis patria. uir acri ingenio & prudentia ſingulari:
adeo defenſor in omnibus eccleſiæ/ut per undecim annos/quos ille ſedit/
multa paſſus ab Henrico impatore/Defenſus a Roberto Guiſcardo Salerni
deceſſerit. ſederunt uni poſt alios Victor tertius/mox Vrbanus ſecundus.
ſed Victor ſuſpicione ueneni moritur. Vrbanus Gregorii ſeptimi acta
contra Henricum ptobauit. profectus in Galliam apud Claromontem cele/
brato concilio Chriſtianos ad recuperandam Hieroſolymam incitauit. ſubſe/
cutus inde Paſqualis ſecundus ex Flaminea oriundus. Hic ab Henrico quar
to imperatote cum omnibus Cardinalibus eſt captus/atque in montem So/
tacte ductus neque aliter dimiſſus/niſi eum diademate redimiret. ſed diſce
dente imperatore concilium Lateranenſe indixit. inibi omnia/quæ ui fece/
rat/retractauit. habuit ſucceſſorem Gelaſium ſecundum patria Gaieta/
num. Vix renuntiatus Pontifex irruptis conclauis foribus a Concio & Leo/
ne Fracapanibus captus/calcibuſque petitus eſt. quod egre ferrent/quod
non fuiſſet creatus unus ex ſuis. perductus in eorum domos a populo libe/
ratur. Rurſus ueniente Henrico Romam in Apuliam fugit. ſed illo mox di/
ſcedẽte/& Romam reuertitur. ſed neq; meliorem nactus fortunam dum San
ctæ Praxetæ templo ſacrificaret/irrumpentibus inimicis uix euaſit. furtim in
Galliam abiit. Ibi apud Cœnobium Cluniacenſe moritur. ſucceſſit Caliſtus ſe
cundus. apud Lateranam ædem concilium celebrauit. ubi actum de ſupple/
mento chriſtianis mittendo/qui tunc in Aſia pro religione gerebant. ſedit poſt
modum Honorius Secundus/ex agro Forocornelienſi Vir laudatus. in
de Innocentius ſecũdus patria Romanus. Hic contra Rogerium Apuliæ
comitem mouens cum nonnullis Cardinalibus capitur. Sed reuerentiægra
tia dimittitur. Ei omnia prætet regis titulum/quem ille ante omnia optabat/
conceſſit. Romã reuerſus offendit nouũ Pontificẽ creatũ filiũ Petri Leonis/
cuius metu pterritus/in Galliã aufugit. ibi concilio celebrato pſeudo Põtificẽ
eccleſiæ hoſtẽ iudicat. inde reuertẽs Romã cũ Lothario imperatore/& fugato

Saraceni capuam.
Robert⁹ guiſcardi.
Stephanus non⁹. P. clvii.
Benedictus decimus. P. clviii.
Nicolaus. ii. P. clix.
Alexander. ii. P. clx.
Synodus mãtuæ.
Gregori⁹. vii. P. clxi.
Victor. iii. p. clxii.
Vrbanus. ii. P. clxiii.
Cõcilii apd Claromontẽ
Paſqualis. ii. P. clxiiii.
Henricus. iiii. imperator.
Concilium lateranenſe.
Gelaſius. ii p. clxv.
Caliſtus. ii. P. clxvi.
Concilium. apud lateranam ædem.
Honorius. ii. P. clxvii.
Innocentius ii. P. clxviii.
Rogerius apuliæ comes.
Fili⁹ Petri leonis pſeudo.
Cõcilium in Galliam.
Lothari⁹ imperator.

pſeudo

pſeudo potitifice/concilium celebrat.In quo multa bona pro ſacerdotibus ſta/
tuit.habuit ſucceſſorem Cæleſtinum ſecundum patria Tifernatem. inde parũ
uiuentes ſederũt Lucius ſecundus Bononiẽſis/& Eugenius tertius Piſanus/
& Anaſtaſius quartus patria Romanus/& Hadrianus quattus Anglicus na/
tione Federico Aeneobatbo Imperante/quem apud Lateranum diademate re
dimiuit.Radacophanum in agro Senẽſium Arce & mœnibꝰ muniit. ubi quã
doq; habitauit pertęſus Romanorum ſeditiones.Habuit ſucceſſorem Alexan
drum tertium patria Senẽſem/qui duorum & uiginti Cardinalium ſuffragiis
pontifex creatur/quamuis Octauianum Romanum ciuem præsbyterum car
dinalem titulo ſancti Clementis tres reperti ſint/qui pontificem elegerint/atq;
appellarint Victorem.unde in eccleſia ſciſma ortum eſt.Alexander pontifex ut
tantum inter catholicos e medio tolleret incendiũ/petiit per legatos ab Aeneo
barbo/ut ſua auctoritate exortam diſcordiam tollerent.at is iuſſit utroſq; ad ſe
uenire.erat tunc Federicus in obſidenda Cremona occupatus.quo nuntio ad/
monitus Alexander inde indies quid animi in ſe imperator haberet pernoſcens
non paruit.eam ob rem Octauianum/quem Victorem appellabant/ impeta/
tor confirmauit potitificem.at Alexander undiq; intuitus in ſe coniurate inimi
cos/conſcendens clam nauigium Terracinæ ad id ipſum Gulielmi Siciliæ re/
gis iuſſu præmiſſum/ad Philippum Francorũ regem abiit.Ibi cõuentu in Cla
ramonte celebrato/Federicum/ & uictorem anathemate deuouit . Federi/
cus Cremona multis incommodis affecta/uelut Tyrannica poteſtate teformi/
dabilis omnem tranſpadanã regionem ſibi infeſtã reddidit.Dertonam/ & Me
diolanum/quia ciues cum Alexandro pontifice coniuraſſent/ſolo æquauit.At
finitimi populi periculo præſenti commoti Veronenſes/Patauini ab imperato
re deſciſcunt.Federicus Ticini ſe receperat.Compoſitis ad tempus Italiæ rebus
adhortatus Franciæ Regem ad tollendam omnis ſciſmatis cauſam ut apud Di
uonem locus eſt/ubi Sauo fluuius Gallos a Germanis diuidit/ſe cum Alexan
dro conferat/profecturũ & ipſe pollicetut cum Victote.Cæterum Alexander
non eo iturum aiebat/ubi ipſe concilium nõ indixiſſet quam ob rem re infecta
Federicus furibũdus in Germaniã rediit.interea pſeudo Victot Lucæ morit̃.
cui Guido Cremenſis ſubrogatur.& Romam ab amicis Alexander accitus re/
diit.cuius aduẽtu ciſalpinæ Galliæ populi in ſpem libertatis erecti in Federicũ
crudeliter imperantẽ arma ſumunt.Mediolanum inſtaurant.fœdus inter ſe fir
mant.Nec interim Federicus deſedit.nouis/ac ualidis copiis in Italiã reuerſus
Anconã.capit/Lucã munit pſidio pſeudo pontificis Guidõis.Romam uerſus
ſigna mouit.ſed pontifex Alexãder parum tutum eſſe Romæ intuitus noctu
nauigatione ſalutem ſibi quæſiuit/ Gaietam primo mox Beneuentum dela/
tus inde Venetias incognito habitu peruenit.Ibi plures dies in Cænobio cha/
ritatis latuit. mox agnitus a Sebaſtiano Duce in pallatium ſummo cum hono/
re perductus eſt.& Federico/quia Romæ acriter peſte laborabatur/ in Ger/
maniam reuerſo populi in Gallia Ciſalpina confœderati nouam urbem ædi/
ficant atq; in gratiam pontificis Alexandriam appellant apud Routetum am/
ni Tanato adiacentẽ . Creuit breui ciuitas mirũ in modum populo & diuitiis.
familiæ/quæ nũc in ea urbe illuſtres habentur/ex uiris octo prouenere/a qbus

Conciliũ romæ.
Celeſtinus.ii.P.clxix.
Lucius.ii.P.clxx.
Eugenius.iii.P.clxxi.
Anaſt.iiii.P.clxxii.
Hadrianus.iiii.P.clxxiii.
Federicus aeneobarbꝰ Imparor.
Radacophanum.
Alexãder.iii.P.clxxiiii.
Octauianꝰ appellatꝰ uictor pſeudo
Sciſma tẽpore a'ex.
Aeneobarbꝰ
Cremõa obſeſſa a federico impatore
Gulielmus ſiciliæ rex.
Philippꝰ rex francorum.
Conuentus in claramonte.
Dertona a federico impe ratore vaſta ta.ediolanũ æquatũ ſolo
Veronẽſes & patauini a ſeder co deſciſcunt.
Sauo fluuiꝰ
Guido Cremenſis pſeudo.
Mediolanũ inſtauratum
Ancona capra.
Sebaſtianus dux uenetiarum.
Alexandria Lombardiæ
Tanaris fluuius.

Ouiliaꝝ locus. illi iniecta habentur prima fundamenta. Ex quibus unus eſt locus Ouiliatū.
Perboni. Q uapropter mirum eſt ꝙ nunc ciues ea illa tam acriter inſectentur loca/qđ
quaſi parricidium eſt. Perbona uero familia initium ſumit a deſcendennbus Ale
rani/quibus antiquitus erant conſtituta iura Ouiliarum/quæ tandem ad no/
ſtras manus iure peruenere. Alexáder uero audita nouæ urbis ſuis auſpiciis ædi
ficatione epiſcopum dedit anno ſalutis humanæ. M.C.lxxy. At Federicus im/
mortali in Alexandrum odio affectus rurſus in Italiam magnis copiis deſcen/
dit/Minari paſſim Alexandrinis & Mediolanēſibus excidiū. ſed utrinq; parum
proſpere dimicauit/ & obſedit adiuuantibus undiq; finitimis/ & confœderatis
Papienſis epus priuatus pallio & cruce: populis. eas ob res Federicus iam graui obſidione Alexandriam premens/per/
teſus iam longitudinem laborum/obſidionem ſolués intra Ticinum ſe recepit.
Cuius epm/qa in partes impatoris declinaret/pallii/& ferēdæ crucis dignitate
Alexander priuauit. Cæterū quū minus in dies ſpei ineſſet potiūdæ in Italia ui
uictoriæ/Germāi proceres minari in patriā reditū/ ni Federic⁹ in pōtificis grām
rediret/rati nō potiri uictoria/id nō ſine Dei iudicio accidere/ꝙ eccleſiā Dei pſe
Pax inter alexandrū.p. & federicū imperatorem. queretur. Q uæ res fecit ut non multo poſt negocium apud Venetos ſit agita/
tū. Amicis citro ultroq; adeūtibus/operāq; obnixe dantibus Federicus Vene/
tias adit. ibi in ueſtibulo Diui Marci Pontificis pedes deoſculatus eſt/ſimul de
inde ad altare maius profecti/Accepta dataq; ſalute de pace/& fœdere Chriſtia
næ Reipu. ſermo habit⁹ eſt/q̄ ſeq̄nti die ex ſnia cōfecta eſt magni. Dei hæc ſunt
euidēter opa/ut cognoſcat oē ſæculū quāta ſit in Romāis pontificibus diuinæ
Eraſmus Lutherus. uolūtatis potētia/quos Eraſmus/& Lutherus blaterōes īfreni līgua de ſede au
ctoritatis deturbare nitunť. poterāt infinitis exēplis Germāici iſti Lutheri ne
bulones admoneri. quibus expreſſe Deus per miracula excuſſit/non eſſe tan/
gendos Chriſtos ſuos. Sed ſumma ueneratione colendos etiam eos/& ſi male
uiuendi morum ſuſpitio claudicet. poſtremo omni ſæculo uicere pontifices. &
qui in ſummos ſacerdotes tam petulāter euecti/ſemper demum iuſtitia diuina
male habiti ſunt. Q uis hæc tam peruerſa inuolutus hæreſi perpendens non re
deat ad metrum? Federicus imperator Chriſtiani orbis/potentia armorum/&
opum tanta/quanta nemo ante alius in Germania fuit/qui poſtquā omnem co
natum in pauperem pontificem & latentem impendit/a ſe ipſo uictus eſt. Ac/
ceſſit & adhuc ſpirans nimis proſtratus ad terram deoſculaturus pontificis pe
des dixit. non tibi ſed Petro. & ille ſupne ingruenti pede rite reſpondit. & mihi
& Petro. ut ex eo cognoſci poſſit quantum hæc dignitas Deo curæ ſit. Q uan/
tum Romanum ſacerdotium ſupra cæteros mortales emineat/oſtēdit indigna
In aronem inſurgere. tio cæli dehiſcente terra in eos/qui auſi ſunt in Aronem inſurgere. oſtendit etiā
& in Federicum/qui & ſi cum pontifice uiſus reconciliatione placatus/nō ta/
men in aula cæli abſolutus eſt. Abiens Venetiis imperatot Rauēnā profectus
eſt. nec multo poſt Alexander Romam rediit. ibi homo eccleſiæ ſtudioſus pro
maximo negocio habuit ad corrigēdos religioſorum mores nimia licentia labe
Concilio lateranum. factatos/ut in laterano publice celebraretur concilio. ipſe uero quum tyranni/
cis perturbatiōibus quieſcere cuperet/perpetuo quieuit. deceſſit anno ſui pon
Lucius.iii.p clxxv. tificatus. xxi. die. xix. ſublatis prius e medio quattuor ſciſmaticis pōtificibus ſub
rogatur Lucius tertius natione Tuſcus Luca urbe gente nobili oriundus. ſed

Romæ ſeditione exorta Veronam profectus ibi diem obiit. ſecutus & Vrba/
nus tertius patria Mediolanenſis de gente Cribella/ uix annum ſedens Ferra/
riæ moritur dum Venetias properaret parandæ claſſis gratia contra infi/
deles. ſecuti ſunt Gregorius octauus Beneuentanus/ qui eadem cauſa Piſis
moritur. inde Clemens Romanus tertius/ Cuius hortatu Federicus una cum
cæteris principibus expeditionem ſumpſit in infideles. ſucceſſit inde Cæleſti/
nus tertius Romanus & ipſe Henrico quinto imperante/ cui regnum Sici/
liæ conceſſit Guillermo ſine hærede extincto/ tradita ei in matrimonium Con
ſtantia Rogerii e Cænobio Panormitano detracta. poſt hunc ſedit Innocen/
tius tertius Anaginus e Comitum familia. Hic Othonem quartum imperii
corona inſigniuit. Decretales compoſuit. xenodochium ſancti Spiritus in
Saxia fecit. Turrim/ quam nunc comitum uocant/ excitauit. moritur Peruſii.
ſucceſſorem habuit Honorium tertium patria Romanum Federico ſecundo
imperante/ quem uelut eccleſiæ ditionis uſurpantem ſacris interdixit. ordines
Franciſci & Dominici probauit. Fecit & ædes Caſimarii. ſubſecutus Grego/
rius nonus Anaginus e Comitum familia Innocentii tertii nepos. Hic quum
audiuiſſet ꝙ Federicus ſecundus imperator auxilio Piſanorum quoſdam
Cardinales ex Gallia accerſitos/ partim cæpiſſet partim mari depreſiſſet/ ex ani
mi dolore extinctus eſt. Hic Peruſii Atheneum quod ſapientiam uocant/ de
ſuo nomine/ conſtruxit. poſt Huius mortem electus eſt Cæleſtinus quartus
patria Mediolanenſis e familia Caſtillionum uita/ & doctrina inſignis. uix deci
mum/ & octauum diem uixit. Creatus inde Innocentius quartus e Fliſco/ ac
Lauaniæ comitibus. fuit uir peritiſſimus. apparatum Decretalium edidit & Au
tenticas/ & de iuriſditione imperii auctoritateq; pontificis librum ſcripſit. Inſti/
tuit ut Cardinales pileo uterentur roſeo/ & equo ueherentur. Adeptus eſt ſe/
dem poſtmodum Alexander quartus patria Anaginus. retulit hic Claram
uirginem Aſiſinatem inter cælicolas. deceſſit Viterbii. Cui ſucceſſit Vrbanus
quartus natione Gallus. Hic quia multis iniuriis a Manfredo rege afficiebatur
legatos ad Ludouicum Franciæ regem mittit rogans ut Carolum Prouinciæ &
Andegauiæ comitem conſobrinum/ & generum ſuum cum exercitu in Ita/
liam mittat. quoniam decreuerat Manfredo expulſo/ eum regem Siciliæ citra/
& ultra Pharum creare. feciſſetq;/ niſi mors hominem arripuiſſet. Cui ſucceſ/
ſit Clemens quartus natione Narbonenſis merito ob ſanctitatem/ & docti/
nam pontifex creatus. Hic Carolum Andagauenſem Hieruſalem/ & Siciliæ
regem declarauit hac conditione/ ut Carolus ſacramento adductus quotan/
nis ſolueret eccleſiæ nomine cenſus quadraginta milia aureorum nummum.
neue imperium Romanum/ etiam ultro oblatum acciperet. qui mira fœlicitate
uſus regno potitus eſt. apud Beneuentū facta copia pugnandi interfecto Man
fredo uictoriam conſecutus eſt/ nec multo poſt Conradinum Conradi Sueui
nepotem in Marſis non longe a lacu ſuperauit. quem e fuga intercæptum capi
tali ſupplicio affecit. quod longe ante ſanctus pontifex præſago quodam ani/
mo diuinarat/ anno ſalutis milleſimo ducenteſimo ſexageſimo octauo/ Quo
tēpore decedens Clemens diu diſceptantibus reliquit Cardinalibus ambiguū/
quiſnā eſſet dignus Clemēti ſucceſſor. poſtmodū Viterbii eligit̄ Gregorius. x.

Vrbanus. iii. P. clxxvi.
Gregorius viii. P. clxxvii
Clemens. iii. P. clxxviii.
Cæleſtin⁹. iii P. clxxix.
Henric⁹ quītus imperator & rex ſiciliæ.
Innocētius. iii. P. clxxx.
Otho. iiii imperator.
Decretales cōpoſitæ
Honori⁹. iii. P. clxxxi.
Federicus. ii. imperator.
Ordines frā ciſci & dñici cōprobati.
Aedes caſimarii.
Gregori⁹. ix. P. clxxxii.
Cæleſtinus iiii. P. clxxxiii.
Innocētius. iiii. P. clxxxiiii
Decretaliū apparatus & Autētica & de iuriſdictiōne imperii.
Cardinales. pileo roſeo & equo.
Alexan. iiii. clxxxv.
Clara uirgo.
Vrbāus. iiii. P. clxxxvi.
Manfredus rex ſiciliæ.
Clemēs. iiii. P. clxxxvii.
Carol⁹ andagauēſis. Hieruſalē & ſiciliæ rex.
Impiū in regē ſiciliæ nō concedatur.
Gregorius. x. P. clxxxviii.

Rodulfus imperator.
Conciliū lugduni.
Ecclesia latina & græca reconciliata.
Innocētius qntus. P. clxxxix.
Hadrianus qntꝰ. P. cxc.
Io. xxi. P. xci
Nicolaus iii. P. cxcii.
Ioã. gaietanus.
Flamminea bononia & exarcatꝰ rauennatū ad ecclesiam.
Senatoria dignitas a Carolo rege in pontificem.
Senator romæ non sit princeps.
Martinꝰ iiii. P. cxciii.
Honorꝰ iiii P. cxciiii.
Nicolaus iiii. P. cxcv.
cælestinꝰ quintus. P. cxcvi.

patria Placentinus imperante Rodulfo/uir ſanctus pacem inter Genuenſes/ & Venetos conſtituit. Lugduni conciliū celebrauit. Græca & Latina eccleſia reconciliata eſt. rediens Romam Aretii moritur. poſt inibi Innocentius quintus Burgundus ordinis prædicatorum pontifex creatur/qui uix ſedens menſes ſex morit̃. Succeſſorē habuit Hadrianū qntū e Fliſco. Sed & is paucis diebus uiuēs reliqt ſedē. Creat̃ Io. xxi. natiōe Hiſpanus q Viterbii ex ruina conclauis morit̃ quū uix mēſes octo ſediſſet. Succeſſit Nicolaus tertius pr̃ia Romanus ex familia Vrſina Io. Caietanus ātea uocatus. Hic primus Flāmineam Bononiā cū exarcatu Rauennatū/quæ imperatori ſuberant/in poteſtatem ſuam reddidit. Habuit in animo duos reges creare ambos ex familia Vrſina: unum Hetruriæ/alterum Lombardiæ. ſenatoriam dignitatē a Carolo rege ad ſe tranſtulit. Vetuitq; perpetuo edicto ne hunc magiſtratū rex/aut princeps aliquis petere auderet. fuit Nicolaus uir magni animi/atq; conſilii/adeo moribus/& uita integer/ut uulgo compoſitus diceretur Doctorum cultor/præſertim qui doctrinam cum prudentia/& religione coniunctam haberent. Auxit diuinum cultum/& prouentum ſeruientibus eccleſiæ: obiit Iuriani anno ſui pontificatus tertio/& menſe octauo. Cardinales Martinum quartum natione Gallum Viterbii in pontificem eligunt uirum ſanctum/& religioſum/qui Peruſii morit̃/& miraculis claruit. Hunc poſtmodum ſecuti ſunt Honorius quartus patria Romāus e gente Sabella. inde Nicolaus quartus Aſculanus ordinis minorum/& ipſe breui uiuendi ſpatio decedens. habuit ſucceſſorem Cæleſtinū quintum antea Petrum Maroneum appellatum profeſſione Anachoritam patria Eſerniēſem ſecundo a Sulmone miliario cœnobium incolentem. is creditur ob ſanctitatem uitæ ad pontificatum fuiſſe prouectus inſtāte Carolo rege & Latino Cardinali. Aquilæ coronatur/ubi miraculo rei ꝙ hæremita ad tantā dignitatē fuerit aſſumptus/pluſq̄ ducenta milia hoīum ad ſpectaculū adfuere. uerū nō multo poſt morte Cardinalis Latini/q oīa ritē eiꝰ noīe gubernabat pſuaſus/qa minꝰ aptus rebꝰ agēdis uidebat̃ pōtificatu ſe abdicauit a Bn̄dicto Caietāo/q poſtea Bōifacius octauus fuit/& eius ſucceſſor. cuius opa poſtq̄ pontifex creatus eſt/i carcere ſexto poſt mēſe interiit. qui ob patientiam uitæ/& merita a Clemente quinto inter Cælicolas relatus eſt. Claruit poſtmodum Aquilæ ubi ſepultus eſt/miraculis

Bonifacius octauus. P. cxcvii.
Iubileū conſtitutum.
Decretaliū liber ſextus.
Sciarra colūnenſis.
Beuedictus xi. P. cxcviii.

Bonifacius octauus/patria Anaginus. ſedit annos octo. annū Iubilei primus inſtituit/ac celebrauit Anno. M. ccc. baſilicam Petri nobiliſſimis campanis ornauit ſextum decretalium iuuante Diuo Mugellano compoſuit. cum Philippo rege Francorum/& cum familia Columnienſiū graues inimicitias exercuit/unde illi mors ſequuta eſt. Anagiæ repertus a Sciarra Columnēſi noctu captus/& in cuſtodia fame mori coactus eſt. Creatur Benedictus undecimus patria Taruiſinus ordinis prædicatorum uitæ/& morū integritate ſanctus habitus. Sciarram & omnes in morte Bonifacii cōſentientes anathemate notauit. habuit in animo expeditionem contra infideles celebrari. Sed menſe octauo ſui pontificatus moritur. ſucceſſit

Clemens qntus. P. cxcix.

Clemēs quintus Vaſco præſul Burdegalenſis. poſt longam patrum contentionem abſens Peruſiæ creatus eſt. is ex Burdegala Lugdunum profectus omnes Cardinales ad ſe iuſſit uenire anno. M. cccv.

Q uæ res fecit ut pontificia curia abſuerit Roma per.lxxiiii. annos .creauit Clemens multos Cardinales ſed genere Gallos/ ex Italia nullũ . Miſit tñ.iii. Cardinales ex ſenatoria poteſtate Romam . Q uorum auſpiciis urbs ipſa & Italia gubernaretur / quo tempore apud Nouarieſes noua hæreſis exorta eſt a Dulcino/& Margarita inuenta. Fraticelli hi ſunt appellati/a quibus ſancitũ erat ut promiſcue mares & fœminæ ſimul habitantes impune in omnem libidinẽ proruerẽt.ſed ii capti igne pœnam dedere. ita fit Diuino iudicio/ut eccleſia ſingulo quoq; ſæculo per nouas hæreſes laboret. quo/æque aurũ diuerſis ambuſtum fornacibus/magis defæcetur.non longe differunt ab iis quæ Lutherus cum ſuis combibonibus uafre commentatus eſt.præpoſita paſſim impunitate liberius/aut potius licentioſius/uiuendi Theutones uelut in uiuaria piſces ad ſceleratiſſimum Aſylum confluxere . neq; mirum quum mortales contemptis patrum legibus multi auaritia tacti ad eccleſiarũ bona diripienda ſe Martino dedere/peroſi uetus iugum ſacramentorũ & abſtinẽdi/ & ieiunandi/& orandi/& confeſſionum.frequentandæ legis mandata & noſtræ obſeruationis aſperitatem ad omnes profanas libidines/& rapinas proruere.Ratus is nouus hæreſiarcha nullo dulciori Germana ingẽia poſſe trahi pabulo/ q̃ his præpoſitis/quæ ad uoluptatem allectẽt/atq; ſub ſpecie ueritatis a ſe (ut ait) modo repertæ/paſſim prædicare.Q uæ grauiora uidẽtur/nõ diuino mãdato/ſed pontificum inſulſo excuſſa arbitrio eſſe. proinde floccipendi oportere.ſed ut breui ſunt Dulcini/& Margaritæ hæreſes conculcatæ/ita Lutherana hæc prodigia uaneſcent.non poteſt Dei firmũ in eccleſia robur his Boreæ confringi flatibus.ſtabunt/in æternumq; ſtabunt pontificum in conciliis ſancita dogmata.non poteſt unus infirmus mortalium diuino ſpiritu cõſenſum ſtatutũ ueterũ catholicorũ diluere.Q uid ineſſe in eccleſia uidetur/ quod nõ ſit maxima charitate plantatum? Si qui fuerint/qui in tanta ſerie de ſe mala exhibuerint exempla/qui utiq; & multi fuere/non protinus coniici debet ſummam diuinæ totius eccleſiæ rationem falſam/ & mancham fore. Cor eccleſiæ ſanctum eſt.& immaculatum . Chriſtus eccleſiæ caput non errat.Orauit pro Petro ideſt pontificia ſucceſſione.quæ & ſi in nonnullis quandoq; claudicaret/non tamẽ eſſet fides defectura. pace eorũ dixerim/qui uolunt ſanctã pontificiam maieſtatem uilipendendam ob paucos malos/qui in eccleſia Chriſti perperã agũt/diſſipant/dillacerant bona Chriſti.Habet Dei filius ſedem ſuã nõ ſine ratione in eo loco poſitam uelut in conſpectu omniũ gentiũ/ad quam omnes adire poſſint ad gratiã capeſſendam.minus in fide credi deberet/ſi pontificum non adeſſet in terra maieſtas/ſi ſummũ ſacerdotẽ nõ intueremur præſentem.poteſt alibi is diuinus magiſtratus reſidere/ſed nõ diutius.Romæ id ſtatutum in cælo ſplẽdere tribunal non ægre mortales ferant. Ecce pontifex Clemens quintus & ſi in Gallia ſedem teneret/Romæ animo erat. uelut natura/mens ad propriũ domiciliũ ſpectabat.Baſilicã Lateranẽſem incẽdio deuaſtatã reſtitui mãdauit.Electus per id tp̃s Henricus Lucẽburgenſis a Germanis imp̃ator/hac lege a Clemẽte cõfirmat᷑/ut iter bienniũ Rõæ coronã imperii capiat.q᷑ is cũ magnis copiis ueniẽs Italiam multis incommodis affecit. Sed pontifex octauo ſui põtificatus anno moritur ſupra menſem decimum/

Hæreſis nouarienſis.
Fraticella hæreſis.
Dulcinus & margarita hæretici.
Lutherus.
Martius hæreſiarcha nouus.
Eccleſiæ caput chriſtus.
Eccleſia ob malos miniſtros nõ eſt laceranda.
Eccleſia romæ rite collocata.
Henricus lucẽburgẽſis imperator.

prius tamē Cœleſtinum quintum ob miracula eius inter ſanctos retulit.edidit
librum Clementinarum a ſe compoſitum in Viennenſi concilio. Habuit ſuc/
ceſſorem Ioānem.xxii.patria Caturcēſem epūm Portuenſem Hic Ludouicū
Bauarum hoſtem eccleſiæ ſacris interdixit.ſectā Fraticellorū extinxit. qui Pe/
tro de Corbario Reatinæ dioceſis ordinis minorum pſeudo Pontifici tantum
obtemperabant.Creatus erat is pontifex a Bauaro.ſed Romæ a Bonifacio Co
mite Piſano captus Auinionemq; perductus ad Ioannē pontificem/in carce/
re extinctus eſt.ſectatores Corbarii libidinum cōmertia marium & fœmina/
rum conciliabant.etiam uiuendi luxu licentioſa poteſtas. ſed nunq̄ eccleſia
Chriſti uixit ſine cōtrariis uentis.ſed ꝑpetuo uincet.neq; Luthera/quæ nūc in
Germania uagatur/diu gaudebit.habuit poſt mortē Io. ſedem Pontificiā Be/
nedictus.xii.patria Toloſanus ordinis Ciſterciēſis.cōfirmauit cenſuras quas
Ioannes Pontifex in Bauarum emiſit.quare quum ius imperii ad pontificē de
ueniſſet imperialibus oppidis ipſe uicarios conſtituit.Magna tūc in Italia uis
tyrannorū exorta eſt.ſed pontifex miſſo in Italiam legato perſuaſit ſenatui/&
Populo Romano/ut ſenatoriam dignitatem/quam diu regio ſub noīe geſſe/
rant/ſuis tādē/& eccleſiæ auſpiciis adminiſtrarent Hanc ob rem & Stephāo
Columnæ Senatoria dignitas in quinquennium data eſt/& collegæ ei annui
dati ſunt.Accidit ut pontifex Stephanum ad ſe acciret.unde Vrſus Anguilla
riæ Comes Stephani collega Franciſcum Petrarcham aſtāte populo corona
poetica in Capitolio donauit anno ſalutis.M.cccxxxviii.At Pontifex ueritus
ne uacante imperio Italia ab aliquo externo hoſte inuaderetur Luchinum Vi
cecomitem/& Ioannem eius fratrē Archiepm uicarios inſtituit.Moritur Ioā/
nes in Pontificatu ſuo anno ſeptimo/ab oībus deſyderatus/ iuſtus clemens/
liberalis.cui ſucceſſit Clemens patria Lemonicēſis Petrus antea uocatus mo
nachus & Archiepus Rhotomagēſis.Iubileū abſens iuſſit celebrari Romæ
quod ad annum.l.reduxit.ſubſequutus eſt in Pontificatu Innocentius ſextus
patria Lemonicenſis/pontificii/ciuiliſq; iuris uir conſultiſſimus.fuit uir inte/
gerrimæ uitæ.bñficia eccleſiaſtica nō niſi probatis uiris dedit. Egidiū Carillā
legatum ad res Italiæ componendas miſit.Is multa prudentia uir Italiam ua/
riis tumultibus uexatam abſente pontifice pacauit. Vicarios male de eccleſia
meritos ſuſtulit.bonos confirmauit. Pontifex uero moritur eo tempore/quo
Bartholus ſaxoferratus uir illa ætate omnium conſultiſſimus erat. ante uero
pontificis mortem tanta ſolis defectio facta eſt/quāta nunq̄ antea.Cui ſucceſ/
ſit Vrbanus quintus patria Lemonicēſis.Abbas tūc ſancti Victoris Maſſili
enſis & apud Vicecomites in Italia legatione fungebatur.uocatus itaq; Aui/
nionem pontificatum iniens uir ſingularis/uirtutis/& uitæ īnocētiſſimæ/ſta
tim ad tuendam eccleſiæ libertatē animum adiecit. rurſus in Italiam mittitur
Egidius Cardinalis/qui magna prudentia Vicecomites ſuperauit. Qua ui/
ctoria Vrbanus excitatus Romam tandem rediit.& Egidius iam ſenio cōfe/
ctus tertium poſt menſem moritur.eius corpus Aſiſium delatum eſt in eccle
ſia beati Franciſci.tumulatur ſepulchro a ſe condito dum uiueret. Vrbanus
Apoſtolorum capita diu quæſita tādem inuenit qui iam in obliuionē aberāt.
reperta apud ſancta ſanctorum/& in locellis argenteis recōdita/ad altare ma/

Clementina rum liber.
Conciliū uiē nenſe.
Io.xxii.P. cc.
Ludouicus bauarus.
Fraticellorū ſecta extincta.
Corbarius pſeudo.
Bonifacius comes piſanus.
Benedictus xii.P.cci.
Tyrānorum uis in italia.
Senatoria dignitas romæ.
Stephanus colūna ſenator.
Vrſus āguillariæ comes.
Franciſcus patrarcha.
Luchinus uicecomes & Ioānes archiepſ uicarii pontifice.
Clemēs ſextus.P.ccii.
Iubileū ad annum.l.
Innocētius ſextus.P. cciii.
Egidius carilla.
Bartholus ſaxoferratus iureconſultus.
Solis defectio
Vrbanus quītus.P.cciiii.
Egidius cardinalis.
Apoſtolorū capita iuuēta.

ius Baſilicæ Lateranenſis cum maxima ueneratiõe collocantur ſtante Clero/ & Populo Romano. Cæterũ Vrbãus in galliam reuerſurus Hancutũ egregium copiarum ducem conſtituit/ut tandiu ditionem eccleſiaſticã tueretur/ quoad e gallia ipſe reuerteretur. redire in Italiam ei in animo fuit. ſed dum pontificiſcitur/ Marſiliæ moritur. Habuit ſucceſſorem Gregorium undecimum patria Lemonicenſem. hunc uix olim decem & ſeptem annos attingentem Clemens. vi. eius patruus Cardinalem creauit. & ne id ſanguinis ſtudio uideretur agi/ad Baldum eo tempore egregium doctorem/qui tũc Peruſii ꝓfitebatur/ erudiendum miſit. ubi tantum in omni genere uirtutum profecit/ut idem Baldus in confirmandis rebus eius pleruncꝙ authoritate uteretur. Exiſtẽte hoc in Gallia pontifice/pene omnia in Italia pontificis loca defecere. Eas ob res commotus Pontifex ſtatuit Romam redire. Auxerunt ad hæc animum litteræ uirginis Diuæ Caterinæ Senẽſis/& Baldi peruſini palam dictitantis ꝙ ſalua cõſcientia urbem negligere non debet quamobrem anno. M.ccclxxvi. clam paratis triremibus in rhodano. xxi. aliud ſimulãs Genuam/inde Cornetum applicuit. unde magna omnium lætitia Romam profectus eſt. Florẽtinos/quia pontificis oppida ad defectionem impulerant/ſacris interdixit. ſed non diu ſuperuiuente Gregorio ſuffectus eſt Vrbanus ſextus Neapolitanus archiepus Barenſis. extra ſenatus ordinẽ creatus eſt. Gallici enim Cardinales ſeceſſione facta aliũ Gallum Clementẽ eligunt. uerũ dum armis Caroli Regis Neapolitani/ꝙ nepotẽ principẽ creare noluerit/Nuceriæ petitus/uix nauigio Genuã aufugit. Qui dum ueheretur/quinꝙ Cardinales/qui cum pſeudo pontifice cõiurarant/depreſſit. uerũ quũ primũ potuit Romã reuerti/auxit patrũ numerum creans uno die. xxix. Cardinales omnes Neapolitãos/tribus exceptis. Bonifacius nonus ſucceſſit eadem patria Petrus cognomẽto Tomacellus. iuuẽis admodũ/licet tñ grauiſſimæ & prudẽtiſſimæ ſenectutis mores habebat. nihil illi obiici unꝗ potuit/quod foret dedecus/niſi ꝙ nimiũ obtẽperauit affinium deſyderiis. illis enim ad auaritiã aucupantibus paſſim Indulgentiæ uendebant. Morit laterũ dolore. habuit ſucceſſorẽ Innocentiũ ſeptimum patria Sulmonẽſem tumultuãte tota Italia. mortuo Ioãne Galeatio duobus filiis ſuperſtitibus ſed adoleſcẽtibus ipſe Viterbiũ ſeceſſerat poſt multa rediens Romam. natura comis & blandus. adeo pontificii ciuiliſꝙ iuris peritus/ut facile hoĩes tum tõnibus tum ſuauitate dicẽdi in ſui ipſius ſnĩam alliceret. plurimos Cardinales creat. Ludouicũ nepotẽ agri Piceni Marchionẽ/ eundẽꝙ firmanum principem conſtituit. duobus annis ſedens moritur. & ſciſma tunc in eccleſia Dei longius trahebatur altero pontifice creato Romæ altero Auiniõne/qui uero Romæ creatus/ Gregorius duodecimus appellatus eſt patria Venetus. Angelus Corrarius antea appellabat. at qui in Gallia erat Bñdictus decimus tertius olim petrus Luna. igit Cardinales Romæ poſt mortẽ Innocentii cognita priorũ pontificũ negligẽtia in ſciſmate tollẽdo/ne tanto reſpu. Chriſtiana piret incẽdio/inter ſe in conclaui ſtatuere/ut ſi qs ex nũero ad põtificatũ aſſumeret ſcripto iutamẽto pacto ꝓmitteret dignitatẽ ꝓ bono publico depoſiturũ ſi idẽ Galli facerẽt. Hac cõditiõe Gregori⁹ duodecim⁹ elect⁹/Benedictus in Gallia tantũdẽ polliceri ſi id in tuto loco fieret. cæterũ Cardinales

Hancutus martigena.

Gregori⁹. xi. P.ccv.

Baldus iure conſultus.

Catherina diua ſeneñſis.

Vrbanus ſextus. P.ccvi.

Clemens pſeudo.

Cardinales i xxix creati.

Boniſacius nonus. P. ccvi.

Innocenti⁹ vii. P.ccviii.

Ludouicus agri piceni marchio.

Sciſma poſt innocentiũ.

Gregori⁹. xii P.ccix.

Benedictus. xiii. pſeudo.

Conciliū piſanum. Alexāder quītus. P. cc.x. tum Romani/tum Galli Piſas conuenere/ubi ambos abſentes/& promiſſi colluſores dignitate priuauerunt/Alexandrum Quintū natione Cretenſem Petrum antea uocatum/fratrem ordinis minorum Archiepiſcopum Mediolanenſem/uirum praeclarum & ſanctitate uitae elegerunt. quod ubi ambo pontifices audierunt/alter in Auſtriam profectus quaſi nouum concilium moliturus/alter Benedictus in Catheloniam aufugit/ubi natus erat. atq; intra caſtellum Paniſcholae locum mūitiſſimum ſe ſe munit. Et ſi utriq; in Piſano cōcilio exauctorati eſſent/tamen uelut eſſent ueri pontifices Cardinales creant.

Gabriel condelmari⁹. Gregorius dum Lucae eſſet/Gabrielem Cōdelmarium Venetum inter Cardinales retulit. qui poſtea Eugenius quartus fuit. Ita res inter Chriſtianos laborabat/quum Alexander animi uirtutibus praeſtans Piſis omnibus approbantibus

Ladiſla⁹ rex neapolitanus priuatur. Ludouicus Andegauiae dux. Baldeſar Coſſa cardinalis. Ioā. xxiii. P. ccxi. Ladiſlaum regem Neapolitanum/qui ditionē eccleſiae abſentibus pontificibus multum/diuq; uexarat/regno priuauit/& ius illud Ludouico Andegauiae duci competere declarauit. ſoluto igitur cōcilio Piſano pōtifex Alexāder Bononiam petiit. praeerat tunc ciuitati regēdae Baldeſar Coſſa. s. Euſtachii Cardinalis/quē Alexāder in legatiōe cōfirmauit/q; ei⁹ īduſtria ac pſīdiis Piſanū cōciliū habitū fuiſſet. ſed Alexāder uir bonus/& prudēs mēſe octauo ſui pōtificatus Bononiae moritur. & Ioā. xxiii. patria Neapolitanus antea Baldeſar cognomento Coſſa Bononiae omnium conſenſu pontifex creatur/homo magis militaris/q̄ religioni deditus. ferunt electionem uiolenter factam/& Cardinales pleroſq; pecunia corruptos. quippe qui longa in ea adminiſtratione

Sigiſmūdus luciburgus vngariae & boemiae rex. per ſiſtens grandem ſibi pecuniam comparatit. ut cunq; pontifex creatus/quia Piſis ſtatutum erat/ut ad certum tempus concilium indiceretur ut imperatoris gratiam aucuparetur/ſubito miſit ad electores imperii oratum ut Sigiſmōdum Luciburgum Vngariae & Boemiae regem imperatorem creent. atq; ne alibi concilium celebrandum transferretur/ſe id dictitabat Romae celebratū rum. ſed neq; id commode fieri poſſe arbitrabatur/niſi prius Italiam ab diſcordiis ſedaret. quam rem dum impenſe curat ad concilium conſenſu omniū na

Cōciliū magūtinum. tionum citatus eſt. ipſe ad tollēdum ſciſma duos Cardinales ſtatim in germaniam miſit. qui una cum Galliae/& Germaniae principibus locum idoneū deligerent. Conſtantia Magūtinae prouintiae ciuitas ad id potiſſimum idonea eſt uiſa. eo itaq; ad certam diem decreto omnes conueniunt. proficiſcitur & Ioannes multis amicis ne eo accederet admonentibus. tenuit per multos dies diſputantium diuerſa ratio in expectatiōe pricipes. ſed ſuperueniente Sigiſmon

Scaphuſa in germania do facta eſt omnibus libere/quae uelint/dicendi poteſtas. Multa crimina/& quidem grauiſſima pontifici obiecta ſunt. Quibus Pontifex perterrefactus/

Inſula ſancti marci pro pe cōſtātiam mutato habitu clanculum Scaphuſam Federici Auſtriae ducis locum aufugit. quo pleriq; Cardinales a ſe creati peruenere. ſed his poſtea concilii auctoritate reuocatis Ioānes Scaphuſa Friburgum confugit iturus inde/ſi fieri poſſet ad Burgundiae ducem. ſed iubente cōcilio capitur & in inſula ſancti Marci prope Conſtantiam in carcerem conicitur Pōtificatus ſui anno quarto/menſe decimo. de cauſa fugae captum eſt diſquiri. grauiſſimi uiri conſtituti ſunt/qui/quae de Ioāne dicerentur/perpenderent. quadraginta capitula edita ſunt. ex quibus/quia quaedam non poſſe inmutari uidebantur (adeo erant inueterata)

terata)contra fidem iudicata ſunt.nonnulla uero ſi non damnarentur/chriſtia
nis omnibus eſſent paritura ſcandalum. igitur omnibus in eandem ſententiã
uenientibus Ioannes merito pontificatu deiicitur.deiectus ſententiam in ſe la
tam comprobauit.Quo facto ad Ludouicum Bauarum cuſtodiendus mitti/
tur/ donec aliud decerneretur.in Laldeſberga caſtello munitiſſimo triennio ſi
ne famulo italico diligẽter aſſeruatus eſt.fuit itaq; Ioanni abrogatus Pontifica
tus ab his/q cũ eo ante ſenſerant/uenerantq;. nondum ii/ qui cũ Gregorio/
& Benedicto ſentiebãt/ad concilium conuenerant.iccirco Synodicum decre
tum promulgarunt.illi uero affirmarunt generale concilium legitime congre/
gatum habere a Chriſto ſtatim ueram poteſtatem.Quo fundamento conceſ
ſo ipſum etiam Pontificem concilio ſubiiciebant.Quam ob rem neceſſe fuit
ſuadente etiam imperatore Sigiſmondo/ut Gregorius/quem ipſe uenire recu
ſabat/unum mitteret/qui ſuo nomine concilii ſententiam approbaret.quod fa
ctum eſt per Carolum Malatam. qui perlecta coram renuntiandi facultate/
Gregorium Pontificatu abdicat.Sed Gregorium conuentus omnis pro tam
libera abdicatione agri Piceni legatum creat. ſed is non multo poſt Racaneti
moritur.ad hæc tertius reſtabat Benedictus.in quo abrogando maior difficul
tas inerat.atq;/ut rite omnia & ſancte fierent/ipſe imperator Sigiſmõdus una
cum oratoribus concilii ad Franciæ & Angliæ reges peruenit .inde Ferdinan/
dum Aragoniæ regem.ſed omnes & Rex/& populi præter Benedictum/ qui
in ſua obſtinatione/& peruerſa pertinacia periit/cõcilii uniuerſi ſancitis aſſen
ſere.Gerebatur res in concilio ſuffragiis quinq; nationũ/Italiæ/ Galliæ/ Ger/
maniæ/Hiſpaniæ & Angliæ .quicquid horum conſenſu & ſuffragiis ſtatue/
batʼ/id ita ratum erat/atq; per præconem/& per notarium publicũ pro curia/
enuntiabatur.qua quidem auctoritate Benedictus Pontificatu tandem priua
tur.eſt in eodem concilio condemnata Ioannis uiglef hæreſis/& duo ex ſecta
toribus eius combuſti ſunt.eius hæreſis radicibus uidetur nunc nouæ plan/
tulæ ſub Luthero repullulaſcere. ſed quemadmodum illi male uertit/ſic in
huius caput/omne uolutabitur incendium.ecce ꝙ ipſe citat concilium.qua/
re celebrari ſynodum optat:ʼ quia fortaſſe putat in ſtatutis cõuentibus intereſ
ſe ſpiritum ſanctum.ſed recte hic exiſtimat/ſi tantum ſenſus illi relictũ eſt.non
enim negari põt/ubi duo uel tres cõgregãtur ĩ nomine Chriſti/ipſum ĩ medio
illorum eſſe.non ne ex ſententia ſancti concilii ii hæreſiarchæ combuſti ſunt:ʼ
qui inter cæteros errores dicerent eccleſiaſticos ad imitationem Chriſti paupe
res eſſe debere/quum ex tanta rerum copia/& luxu populi omnes ſcandaliza
rentur.ſed Chriſtus non damnauit diuitias/ſed idolatriam diuitiarum. cecinit
ſpiritus ſanctus per os Dauid/diuitiæ ſi affluent/nolite cor apponere.ſi Chri/
ſtus cum ſuis Apoſtolis paupertatẽ excoluit/an propter hoc abiiciẽdas opes
ab eccleſiæ cultoribus eſſe præcepit:ʼ magna prouidẽtia illud exemplo a Chri
ſto peractum/ſi diuitias diſcipulos contemnere doceret.ne quum ipſe Dei
filius ueniſſet in terram/eſſet ambitus hiis præſidiis/crederetur non uirtute/
ſed potentia diuitiarum id fieri quod faciebat in paupertate.non apparuit in lu
xu/in diuitiis/ut Reges terreſtres/nõ in potentia armorum/non in uaframen
tis.ſed in forma ſerui/& in humilitate patientiſſimus prædicans non telluris

Laldeſberga caſtellũ germaniæ.

Carol⁹ malata.

Conciliũ qnq; nationũ.

Hæreſis Ioãnis viglef. Lutherus.

opes/ſed cœli regnum.ſed nunc ſtabilita religione/nõ decorum eſt ut ii qui in eccleſiis præſident/ſint mendici/& pauperes.ſed habeant diuitias/& prouentus/quibus & maieſtatem eccleſiaſticam/& dignitatem honeſte tueri poſſint. non tamen in luxu/ſed in parſimonia degentes ſubueniant pauperibus/adſint Reip.contra hoſtes.non enim ſacerdotes prouentuum Domini ab eccleſia conſtituuntur/ſed prudentes miniſtri reddituri quoq; rationem uillicationis eccleſiæ Chriſti.omnia in ſumma charitate diſponit/omnes ſine diſcrimine recipit fides. quo quo modo uoluerit homo inſeruire Chriſto/an pauper an diues erit/utiq; poterit.in omnibus ſancta religio ſanciuit modum.ſtandum eſt ergo decretis ſancti cõcilii.quam ob rem dum hæc a patribus peracta ſunt/de reſtituẽda eccleſia/de corrigendis clericorũ moribus mẽtio facta eſt.& quia id fieri nõ

Pontificis electio.

poteſt/niſi adſit magnus ſacerdos/de eligẽdo Pontifice ſumma opera data eſt. atq; ut maiorẽ auctoritatẽ decreta concilii habeant/placuit una quaq; natione uiros ſex deligi/& quidẽ probatos.qui una cum Cardinalibus conclaue cõgreſſi pontificem deligerent.Igitur poſt multa anno milleſſimo quadrigenteſimo;decimo ſeptimo/ſexto idus Nouembris/omnes conclaue ingreſſi ſunt.atq; in celebritate beati Martini hora tertia Otho Columna ſancti Gregorii ad uellus aureũ Dyaconus Cardinalis Pontifex creatur conſentientibus Cardinalibus duo

Otho colũna Cardinalis.

bus & triginta/nationibuſq; omnibus præter omnium ſpem & opinionẽ/ quũ iam quadriennio eccleſia uero Pontifice caruiſſet.tantũ.n. Conſtantienſe concilium durauit cum magno prælatorum & eccleſiarum incommodo. fuit hæc Pontificis creatio omnibus pene incredibilis lætitia.ipſe imperator gaudio profuſus conclaue ingreſſus omnibus egit gratias/qui tantum uirum/ & tam neceſſarium reip.Chriſtianæ quaſi extinctæ/delegiſſent.& ante Pontificem proſtratus cum ſumma ueneratione eius pedes exoſculatus eſt. contra Pontifex non ſecus amplexus q̃ fratrem/eumq; multis honorat uerbis/q; eius opera ſit

Martin⁹ quintus. P.ccxii. Concilium ſingulis quinquennis.

eccleſiæ reddita pax. ipſe Martinus uocari uoluit/q; electio ſit facta in celebritate Diui Martini.His peractis Martinus inuito imperatore in Italiam reuertitur / indicto prius concilio in quinquennium. deinde a quinquennali in ſeptennium. mox in decennium. inde res protracta legis habet locum ut ſingulis quibuſque decenniis generale Concilium idoneo celebretur loco.

Philippus dux Mediolani.

ipſe Mediolani exceptus maximo cum honore a Philippo Duce/ Mox Florentiæ. ibi Coſmi Medicei precibus/Ioannem e cuſtodia fugientem permiſit in officium Cardinalatus remanere. qui poſt tantam huius mundi curam/in ea ciuitate deceſſit. & Martino Romam uenienti omnis ætas / omnis no//

Ludouicus Ludouici regis frater. Ladiſlaus rex. Alphonſus aragonũ rex Brachi⁹ dux Franciſcus Sfortia.i. Eugeni⁹.iiii. P.ccxiii.

nobilitas / obuiam proficiſcitur. Ludouicum Ludouici regis fratrem / qui hæres a Ioanna ſorore Ladiſlai regis inſtitutus fuerat / in regno confirmauit / conquerente maxime Alphonſo Aragonum rege. qui ad ſe regnum iure uendicabat. quare / ut nonnulli ſcribunt / bellum Aquilæ urbi duce Brachio mouit. Pontifex Franciſcum Sfortiam auxilio mittit ubi Brachius periit. & quia ſacris erat interdictus / Romæ extra portam ſancti Laurentii. in loco ꝓfano ſepultus eſt.ſedit Martinus ãnos xiiii.mẽſes tres.ſucceſſit Eugeni⁹ quartus Venetus imperante Sigiſmondo/quẽ ad ſe uenientẽ corona tedimiuit ipſe

Pontifex

Pótifex.Nicolao cognómento Fortibrachio agrũ Romanum uaſtãte/& Ro
manis ad rebellionem tumultuantibus clam cymba piſcatoria fugiens Floren
tiam defertur. ubi p aliquot annos commoratus eſt.poſtea Bononiam ſe con/
tulit. ibi quum negaſſet ad Baſilienſe uenire concilium Ferrariæ indixit.Q uã
ob rem Baſilienſes pſeudo Pontificem Fœlicem Amideum nomine/Sabau/
diæ ducem tum in heremo degentem creant. ſed laborante ob peſtilentiam
Ferraria/Cõcilium Florentiam delatum eſt.ubi & Armeniorũ legati/& Ioan
nes Paleologus imperator Conſtatinopoli de fide Orthodoxa conuenere.fe/
cit Pontifex Florentiæ Cardinales .xyi.inter quos duos græcos/Beſſarionem
Nicenum/atq; Iſidorum Ruthenum.mox Romam uenit/poſtquam pacata
omnia ſunt p Patriarchã Vitellicum.Habuit ſucceſſorem Eugenius quar/
tus Nicolaum quintum natione Lucenſem ex oppido Sarazano imperante
Federico tertio/qui antea uocabatur arte medicus/ſed ingenio ualens/ & be
nignitate Nicolai Albergoti Cardinalis ſanctæ crucis adiutus ad magnam di
gnitatem peruenit.Pontifex ergo creatus Federicum imperatorem una cum
coniuge Leonora Romam uenientem diademate cinxit. Iubileum annũ.M.
cccel.celebrauit.bibliothecam Vaticanam inſtituit. primus omnium ſæculi
noſtri litteras pene fugiẽtes præmiis præpoſitis reuocauit.murũ addidit Vati
cano.eius tpe Cõſtãtinopolis a Turcis capta & direpta.deceſſit omniũ deſi/
derio/nullis in eo uitiis repertis præter unũ/q; nimio bibendi ſtudio teneret.
Defuncto ſuffectus eſt Caliſtus tertius præſul ac patria Valentinus Alphon
ſus Boria uocatus/in ſcientia pontificia doctiſſimus & Alphonſi regis familia
ritate intimus.Huius tẽpore nobilis illa ad Belgradũ uictoria cõtigit/ubi tres
Ioannes interfuere.Caruacalla legatus/Vaiuoda Dux/& Capiſtronus Con/
cionator.ſedit annos tres.Rodoricũ nepotẽ uicecancellariũ fecit.fuit uir mi/
tis ac in paupes liberalis.moriẽs Caliſtus centũ & quindecim millia nũmũ au
reorũ reliqt/quos ĩ uſus bellicos cõtra Turcas cõparauerat.habuit ſucceſſorẽ
Pium ſecũdũ Senis oriundũ cognomẽto Picolhomineũ/patre Syluio & ma
tre Victoria.nam pater eiectus a Senenſi plebe cũ reliqua nobilitate ad fundũ
Gentilotiũ Corſinianũ uallis Vrciæ oppidũ ſe conferens infantẽ eo loci ex uxo
re ſuſcepit/cui inditũ eſt nomẽ Aeneas Syluius.puerpera autẽ per quietẽ uiſa
eſt ſibi infantẽ cum mitra parere.Nec prius id male ominantis mentẽ deleri po
tuit/q̃ illũ Tergeſtinũ Epiſcopũ deſignatũ fuiſſe audierit.Hic excitus dome/
ſtica paupertate ĩ ipſo adoleſcẽtiæ inino peregrinatus quũ magnã præ ſe ferret
ingenii ubertatẽ continuo uirtutibus/& eruditionibus auctus in Federici im/
peratoris aulã peruenit.ubi breui eſt magiſter epiſtolarum cõſtiturus. inde plu
ribus legationibus & magnis rebus adhibitus/cognitus quantũ in imperii cu/
ris ualeret/unus omnia obibat.quũq; in omnibus eccleſiæ Romanæ fauiſſet.
a Nicolao præſul Tergeſtin⁹/deinde Senẽſis/& a Caliſto Cardinalis creatus/
mox in Pontificatũ aſcitus eſt.qui quũ nil maius uerſaret in animo/q̃ contra
Turcas ipſemet cũ cæteris Chriſtianæ Reip.principibus ire/& per ignauiam
ab aliis eſſet ceſſatũ/ex animi dolore deceſſit.uir omnibus uirtutibus præditus
fuit.ingenii uero ſi quis dotes pernoſcere cupit/ſua præclariſſima monumenta
legat.locum eius ſortitus eſt Paulus ſecundus natione Venetus antea Petrus

Baſilienſe cõcilium.
Amide⁹ fœlix ſabaudiæ dux pſeudo.
Conciliũ florentinum.
Armenioru; legati.
Ioan. paleologus imperator.cõſtãt.
Beſſarion Nicenus cardinalis.
Iſidorus ruthenus cardinalis.
Vitellic⁹ Patriarcha.
Nicola⁹ quintus.P.ccxiiii.
Nicolaus albergotus Cardinalis.
Federicus imperator.
Leonora federici imperatoris.
Iubileũ anni .M.cccel.
Bibliotheca vaticana.
Conſtãtinopolis a turcis capta.
Caliſtus .iii. P.ccxv.
Victoria apud belgradum.
Rodoricus nepos caliſti
Pius.ii. P.ccxvi.
Vallis vrciæ.
Aeneas ſyluius.
Federic⁹ imperator.
Paulus.ii.p.ccxvii.

Bardus appellatus.fuit iuſticiæ cultor/ſeuerus in puniendo/non tamen cru/delis.Federicum imperatorem limina Petri uiſentē pro dignitate excepit. Car/

Marcus barbus Cardinalis:

dinales admodum paucos fecit/inter quos tantum duos ob uirtutes/Mar/cum Barbum propinquum præſulem Vicentinum/& Oliueriū Carafam præ/ſulem Neapolitanum.ipſe dum poſt cœnam cum architecto de tranſportan/do Obeliſco in plateā Baſilicæ Petri ſermonē haberet/repentina apoplexia pe/

Xiſtus.iiii. P. ccxviii:

rit.Et Xiſtus quartus in Pontificatum aſſumptus eſt/antea Franciſcus patria Sauonenſis/ordinis minoris generalis/ac Theologiæ ꝓfeſſor.fuit doctrina/& liberalitate inſignis.Romam multis locis uetuſtate prolabentem meliori facie

Laurentius mediceus.

reſtituit.multos Cardinales fecit.conuerſus ad arma Laurentium Mediceum Florentia expelli conatus eſt.ſed cæteris principibus rei Florentinæ fauentibꝰ detecta etiam coniuratione non præualuit.Ea occaſione principes illi conciliū indixere.ubi is maxima animi conſtantia reſpondit/ſe libentius concilium ad miſſurum/in quo ſperabat omnium principum & regum ſcelera detecturum/& quæ ipſi contra fas de eccleſiæ bonis occupaſſent/repetiturum.quæ res fe/cit ut/dum illi crederent/ſe Pontificē expugnaturos/ab eodem perterrefacti

Alphonſus calabriæ dux. Robertꝰ malateſta:

a celebratione concilii deſtiterunt.exercitum Alphonſi Calabriæ ducis in campo mortuo uirtute Roberti Malateſtæ ꝓfligauit. captos pene omnes e regno

Bellum xiſti cōtra venetos

proceres in eo prælio/paucis poſt diebus confecta pace impune dimiſit. mo/toꝰ cōtra Venetos bello pro Hercule eſtenſi/& indigens pecunia Breuiatores

Breuiatores minores. Sollicitatores quingenti.

minores præſidentiæ inſtituit.quorum loca quingentis poſtea ſollicitatores/quorum trecentis ueniere.munificentior in principes eo nemo fuit/eiectos a Turcis Boſnæ e Cypri reginas/& Andream Paleologum/& Epiri Deſpotos

Andreas paleologus. Deſpoti epyri.

continuo aluit.Saxoniæ/Daciæ/& Meſiæ duces/poſtremo Ferdinandum regem limina Apoſtolorū uiſentes magnificentiſſimis ſumptibus excepit.An/

Iubileum ad xxv.annos.

nuum Iubileū ad.xxv.ānos reduxit/& celebrauit.remp.Romanā/& Apoſtolicæ ſedis ita tuebatur/quanto nemo antea alius.doctos/& uiros ingenio ex/cellentes ad diuitias & honores maximos prouexit.ſedit in Pōtificatu annos.

Innocentius octauus.P. ccxix. Philippus Cardinalis Bononienſis:

xiii. ſucceſſorem habuit Innocētium octauum patria Genuenſem antea Ioannem Baptiſtam cibo uocatum.olim paupertate paterna excitus/puer alioqui forma præſtanti in aula Alphonſi regis inter miniſtros coalitus/inde diſcedēs Romæ inter domeſticos Philippi Cardinalis Bononienſis habitus diu(ut fit) fortuna adiuuante præſul Sauonēſis/inde Melfitēſis/& a Xiſto Datarius/po/ſtremo Cardinalis factus eſt.Morum manſuetudo & humanitas illi cum principibus & magnis uiris amicitiam pollicebatur.& quum tam Blandus eſſet/& in omnem amicorum uoluntatem quaq; uerſum flexibilis/nihil tamen ex ſuis bonis commodus.latebat ingens auaritia/ut hominem Genuenſem co/

Ferdinandus rex Neapolitanus. Crucis titulꝰ inuentus.

gnoſceres.ſub blandis uerbis Pontifex factus in Ferdinandum Neapolitanū regem cum proceribus regni coniurauit.ſed nihil fœliciter ſuccedente/pacem cum rege ſtatuens/urbis quieti uacauit.repertus eſt eius tēpore crucis Chri/ſti titulus in Baſilica ſanctæ crucis in pariete eiuſdem eccleſiæ triplici lingua. IESVS NAZARENVS Re.cætera deficiunt.exceſſit anno ſuæ ætatis.

Alexander ſextus.P.ccxx:

lx.Pontificatus.viii.Habuit ſucceſſorem Alexandrum ſextum/patria Valentinum/antea Rodoricum Boriam appellatum ſanctæ Romanæ eccleſiæ Vi/

cecancellarium

cecancellarium, Caliſti olim Pontificis ex ſorore nepotem. Hic quum primũ ſedere cœpit pro maximo negocio habuit exemplo Innocentii ſuos nothos ad magnos honores extollere. Lucretiam filiam prius Ioanni Sfortiæ Piſaurienſi principi locauit. deinde abdicatã Aloyſio Aragoni Alphõſi regis filio Notho. quo demũ interfecto eũ Alphonſo Eſtẽſi matrimonio adiugauit. bellũ contra Vrſinos ſumpſit. ſed parũ fœliciter. Carolus Virginis filius cum paucis etiam collectitiis eius exercitũ inuadens profligauit, & Guidonẽ Vrbinatẽ ducem captiuũ fecit, & Brachianũ obſidione liberauit, pacẽq; eſt conſecutus. de Alexandro dictũ, ut de Annibale. q̃ uitia uirtutes æquabant. culpam in filios reiiciunt. nihil intentatũ reliquit, ut eos ad culmina rerum promoueret, ipſi tamẽ inter ſe excidio. Cæſar Cardinalis Valentinus alterum fratrem noctu per urbẽ uagantem inſidiis interceptum, ac trucidatum in Tiberim deiici fecit. ipſe dominandi cupidus ſpreto Cardinalatu ad Ludouicũ regem acceſſit cũ magna auri ui. ubi auctus matrimonio accepit puellam de lebreto in uxorem una cũ Valentia oppido. inde Regis auxilio in Italia multum ditionis occupauit. Aemiliã imprimis omnẽ præter Bononiã, patria patrũ eiectis partim necatis antiquis dominis. exercitum egregio ſtipendio alebat. Vrſinos, quorũ militia utebatur, nactus occaſionem, pene omnes extinxit, cupiens ſi ad imperii Romani culmen non poſſet promoueri, ſaltem Italiæ regẽ effici. ideo in nummiſmatis inſcriptio efferebatur. AVT CAESAR. AVT NIHIL. nullum reliquit crudelitatis exẽplũ contẽptor Dei, & hominũ cauſa regnã di. dũ neſcio quos in menſa Pontificis ueneno tollere procurat, miniſtri parum idonei opera trãſmutato per imprudentiã uino, ſe, & Pontificem infecit. ſed ipſe ætatis uigore adhibitis ad cognitũ uenenum ſuis remediis euaſit. Põtifex ob ſenectutis deliquiũ euadere non potuit. xv. calen. ſept. anno Põtificatus. xi. ſalutis. M.D.iii. uariatum eſt per plures dies in noui Pontificis creatione. poſtremũ Cardinales conclaue ingreſſi Frãciſcum Picolhomnieum dyaconũ Cardinalem Senẽſem Pii ſecundi ex ſorore nepotem, Pontificem creant Pium tertium uerum. in ipſo Pontificatus ingreſſu uix trigeſimum attingens diem uulcere, quo diu in crure laborauerat, concaleſcente deceſſit nõ paruum de ſe omnibus deſiderium relinquens. nam & concilii uniuerſaliter celebrandi firmum cõpoſuerat animum. & ad imitationem auunculi ingentis ædificandæ claſſis contra infideles ſtatuerat uotũ. cui poſtea ſucceſſit Iulius ſecundus antea Iulianus Cardinalis Sancti Petri ad uincula, patria Sauonenſis Xiſto Pontifici ſanguine proximus. fuit hic Dei prouidentia ad tantum culmen dignitatis electus, ut eccleſia quæ antea ſub Alexandro, & Valentini tyrannide tam fœde oppreſſa & lacerata fuerat, iam inciperet reſpirare. ipſe natura ſua nulli nocuus. præter q̃ ſibi ipſi. cæteris omnibus benignus, liberalis, Clemens, alter Iulius Cæſar, & ſupra q̃ dici poteſt eccleſiæ honoris, & maieſtatis, & Romani, & Italici nominis ſtudioſiſſimus. habuit ab initio in pluribus rebus fortunam infeſtam. ſed poſtremum præualuit. Venetos repreſſit, inde pro bono Italiæ in priſtinũ reſtituit ſtatum. Gallos Italia eiecit, & Sfortiadas in auitum, & paternum imperium reſtituit. habebat in animo etiam Hiſpanos finibus Italiæ propulſare, ut tota Italia eſſet uacua externis iugis, ſi diutius ſuperuixiſſet. ſed graueſcen

Ioannes Sfortia piſaurienſis.

Aloyſius aragon nothus.

Carolus virginis filius.

Guido vrbini dux.

Cæſar Cardinalis valentinus.

Pius tertius Pc.cxxxi.

Iulius.ii.P. ccxxxii.

te ætate prope octogenarius deceſſit tanto omniũ Romanorum deſiderio re
petitus/ut nõ alius ſit paſſim habitus/q̃ Petrus/Anacletus & Linus. Patrib⁹
Leo decim⁹. P.ccxxii. in cõnclaue diſcutientibus quẽ dignũ Iulio eligerent/ſuffectus eſt Leo deci/
mus antea Ioannes Mediceus patria Florentinus/paucis ante diebus Rauen
nati prælio captus/ubi in exercitu legatũ ꝓ põtifice agebat.dũ in Galliã cũ do
pto captiuo mitteretur/beneficio Marchionũ quorundam e militũ manibus
reuulſus/in patriam incolumis euaſit/ tãta Dei immortalis gratia auctus / ut
ad pontificiam dignitatem euectus totum Chriſtianæ Reip.orbẽ maxima læ/
titia affecerit.Nemo erat/qui ſpem meliorem non caperet/eo ſedente / eccle/
ſiam ad mortalium uota ſanctiores illaturam formas. omnium in animis hoc
ſitum/ tum ob tantam/quæ in eo dũ Cardinalis erat/relucebat/ bonitatẽ /tũ
quia ea familia erat/quæ Italicum nomen multis ſæculis ſplendore illuſtrauit.
& magni Laurentii filius/qui diu Remp.Florentinam diuino cõſilio ſuſtinuit
Laurentius magnus medices. incolumem.Habuit tamẽ in ipſo Pontificatus ingreſſu/ut in rebus humanis
contingere ſolet/aduerſa quædã ob quorundã coniuratorũ dolos.ſed omnes
ſapientis animi depreſſit pede. multos Cardinales creauit. magna & altiora
auſpicaturus a ueſtigiis Iulii non diſcedebat.nil maius in animo uerſabat/q̃
ut Italiam ab exteris nationibus liberaret.uerum/ut ſunt mortalium conditio
nes incertæ & fragiles / dum dabat operam Gallos Italia pellendi/ & iam ca
pto Mediolano ſubito oppreſſus fato deceſſit. quæ res fecit ut tota Italia unis
poſt alias occaſionibus exortis/maximas ſenſerit ruinas/excidia/& cædes.
Patribus in diuerſas factiones abeuntibus in creando nouo Pontifice uaria/.
Adrianus ſextus.P. ccxxiii. tum eſt. poſtremo ſuffectus eſt Adrianus ſextus. erat hic antiſtes Dertuen/
ſis/ tunc in Hiſpania ſummus magiſtratus olim modicis parentibus / ſed
doctrina / & ſanctitate morum in opinionem Maximiliani Cæſaris adeo au/
ctus / ut ad nepotis cultum ſit præceptor adhibitus. paucis ante menſi/
bus a Leone decimo creatus erat Cardinalis. qui & ſi per annum antequam
Romam accederet / ſit moratus / tamen diffuſa in hominum opiniones eius
animi bonitate / creditus is futurus / qui omnia ſanctiori modo compone/
ret. ſed breuis fuit illi uita. res ut iam diu deſiderata ab omnibus in te ceci/
Clemens.P. ccxxv. dit Maxime Pontifex Clemens. & es prouidentia diuina electus omnium
pater / qui iam mundum languentem tua ſapientia releuares. nec id euenit
ſine numine diuum. utinam ſim falſus uates. tanti inter rerum humana/.
rum Principes / & Reges coniecti ſunt ignes & diſcordiarum fomites / ut
Preſagium. antequam Chriſtiana Reſpublica ad uerum mondi lumen redigatur /mul
ta neceſſe ſit prius emergere incendia / multas interim rerum omnium cla/.
des pati / multas urbium euerſiones uidere. Specto mehercule procul in
hoc primo tuo Pontificatus anno quanta initia magnarum rerum per totum
orbem ſit ſors diſpoſitura. non potuerunt Patres ſanctius delegiſſe pectus/
nec magis idoneum ad tanta e medio euellenda mala. Dei prouidentia
factum eſt ut Eccleſiam Chriſti tu nunc Sanctiſſime Pater tuo ſapien/
tiſſimo conſilio regas : ad uerum dirigas lumen. extirpes quæ modo ma/
la ſerpunt. ab his tua inuicta ſapientia eam defendas / Qui Pontifi/
ces / & Pontificum ſanctiones proſcindunt & damnant. Quod quantum

perperam

perperam? & iniquo animo agant/teſtes ſunt ſanctiſſimi Pontifices illi in pri/ma eccleſia. qui nobis reliquere modum/per quē adipiſcamur fœlicitatē. qui nobis ſtatuere ueram Chriſti religionem/per quā ueri appareamus chriſtiani/quam propria comprobauere morte. teſtes & illi Pontifices/qui ſanctitate ui/tæ/qui ſanctiſſimis moribus exculti/ueram nobis plantauere in eccleſia uiuendi normam. teſtes ſunt qui tanta ingenii doctrina/& rerum omnium eruditio/ne præualebant/ut pluribus in locis celebrantes ſub ſpiritu ſancto publica cō cilia uaniſſimis omnium hæreticorū opinionibus eccleſiam Chriſti uſq; ad hæc tempora expurgauerit. Iccirco nos hanc Pontificum ſeriē breuiter libauimus. non ut eorum uitas deſcriberemus/quando ſcimus egregie a multis eſſe publicis monumentis datas/ut a Damaſo Pontifice/a Bibliothecario/a Paulo dyacono/a Guidone Rauennate & multis aliis/poſtremo a Platina uiro doctiſſimo. ſed ita nos in hoc noſtro libello de religione tetigimus/ut aperte in illis cognito Chriſti religionis per omne tempus nitore/refrangantur per ditæ Lutheri opiniones. qui tam furioſe in eccleſiam Romanam/& Pōtifices inuectus eſt. refrangantur & illi/qui de Diuinis decretis diſputandū cenſent/qui aſtronomiæ/qui auguriis/qui incantationibus fidem præbent/qui Idolatriæ inſeruiunt. Quæ omnia in religione Chriſti abiiciuntur. uelut putrida & cænoſa pabula/quæ ſanctiſſimi Pontifices omni tempore e medio/& e mentibus catholicorū euertere conati ſunt. Nam quæſtio quā inſulſi & hæretici pertractant homines de decretis magni Dei profana eſt. non enim nobis datū eſt futura pernoſcere. proinde abſtinebit mortalis homo ſupra cœlū ſapere. Hui? ſcrutandi cupido pœnā hiſce mortalibus affert/qui non præſentibus ſolū aſ/ficiuntur malis/ſed futurorum metu grauiter ſolicitantur. Nō pedem inferat intra noſtrā hanc religionē/qui hæc quærit. Vetuit Deus mortalibus euenta ſciri/ne ſpes candida eſſet extincta. quæ ambit/quæ cor fouet/præſtatq; ne metus e medio tollatur/qui humanas reprimat mentes. exploſa eſt iam a Pontificibus in religione noſtris de aſtrorum ambagibus cognitio. hominum inuētum quid enim certi tenet? excuſſit Atlas uelut a cœlo ſcintillā. Rex ille (ſi Plynio audis) Mauritaniæ ſummus ideo cœlum ſuſtinuiſſe humeris a poetis creditur. Nulla hæc mentē ſalute donat/neq; quicq̄ conferunt auguria/neq; præpetes/aut obſcœnæ uolucres. uafri dæmonum doli hos reliquere commētarios. Abiicienda eſt omnis a religionis cultu Pharmaceutria. nemo ad has accingatur artes. nil habent ad noſtram ſalutem cœli ſigna. nil porrigunt in cōiugiis ſanciēdis/in ædibus ædificandis/in arboribus plantandis. qui per hæc in carmina abeunt/noſtra hac abſcedant religione. erudimur probe in Leuitico. Interficiam animam in medio populi ſui/quæ ad magos/& ad ariolos declinat. ſunt enim huiuſmodi iniecti laquei a noſtris hoſtibus/ut turbemus greſſus a cœli limine. in his ſi inſanit clericus/a ſacris illico abiiciendus/ſi laic? operam his nauat/anathemate uſtulandus eſt. inuentum ablatum a Perſis ferunt. Nec Marcus Varro ſubticuit genera diuinationū. aliam enim dixit eue nire a terra/aliā ab aqua/aliā ab igne. hinc Geomantia/Hydromantia/Pyromantia uanitates manifeſto indicio mortalium. negociantur ii cum dæmonibus/& nihil peragunt q̄̄ in ſui pernitiem. Mens humana his infecta malis ci.

Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſcriptores.

Aſtronomia.

Auguria.

Incantationes.

Idolatræ.

Spes.

Atlas Rex Mauritaniæ.

Præpetes volucres.

Cœli ſigna.

Magi.

Arioli.

Diuinatiōes.

Geomantia.

Hydromantia.

Pyromātia.

to corruit.abeſt longe noſtris incantator ædibus.non hic aras ariolus habet/
non Inſpector horarũ.abiicienda ſunt e noſtra religione pecudũ exta.non hic
Genethliaci uolatus auium tenemus/non garritus/non uoces haurimus.ii qui per hæc in
nuunt/quæ uentura ſint/minores q̃ ſtulti perhibẽtur.neq; Genethliaci noſtris
adhæreant Templis/qui ex natali die fortunam/& ſucceſſum hominũ pronũ
ciant/qui per ſigna hæc/ quæ ſpectamus ſub pedibus Dei indipiſci credunt
euentus rerum.non hos religio ſancta planetarios ſpectat.Genus probro & in
utile dolo/magis optimi Dei idoneum ad prouocandum iram/q̃ poſſit nobis
rei minimæ certitudinem explicare.q̃ maxima fatuitas mortales pleroſq; occu
pat.qui ſortibus incumbunt/neſciunt q̃ profunda caligine futurum nobis ab
ſcõ dat Deus.præſens quod adeſt tantum noſtrum eſt.id datum ut elabi non
ſinamus in has ignorationũ tenebras/quas ii profitentur.ſed in præſenti æter
num per religionem Chriſti conoſcamus Deum.Q ui metum/& poteſtatem
ſuam per omnẽ rerum naturam diffundit.Q ui uitalem ſenſum cũctis animã
tibus ingerit.Q ui omnia ſua maieſtate implet.Q ui per ſuam eſſentiam eſt ſi
bi naturalis.Q ui ſolio reſidens alto rerum regit/& flectit habenas fons & ori/
go omnium bonorum/omniũ creator/omnium ſuſtinens/ dator uitæ/ dator
æternæ fœlicitatis.Cuius in numine religio hæc noſtra per filium inter morta/
les hic plantata ẽ.in qua tot & tanti floruere cultores/ut eorũ incolatu nõ tan
tum gauiſa ſit tellus ſed in altis ſedibus rideat cœlũ in hac ueræ religionis ob
ſeruatione. Floruit Abel . Floruit Abraham / Iſac /& Iacob/& centies cente/
na milia his ſimilium.relucent in hac illi primates Patriarchæ / & magni Pro/
phetæ / & reges/& inuicti certatores pro religione ſancta/& nobiles Macha/
bei.uenit ſanctus ſanctorum/& in medio noſtræ religionis/ uelut Sol in me/
dio cæli ſuos radios effundens/uerã oſtẽdit nobis religionẽ.plantauit uitem/
& guſtam⁹ oẽs ex liquore uitis.poſuit ſepẽ/q̃ dirisobiecta ꝓhibeat ĩtroitũ.nõ
huc inferũt diri Principes pedẽ.lõge nefas & crudeles dñi abſint . nõ improbi
pauperum roſores/non impii Dionyſii/nõ hic intrãt Nerones/non Domitia
ni/nõ Caligulæ /nõ patinarii Vitellii/nõ molles Othones/nõ Decii/non qui
lauerũt manus ſanguine chriſtianorũ/& qui omni fœdati ſpurcitia in cuncta
ſcelera ꝓlapſi religionẽ cõtẽnunt.& qui ſordidi nihil potiſſimũ anhelãt/ q̃ cæ
noſas opes/& curuati ad terrã cælũ aſpicere nõ poſſunt.& qui tabido intuitu
mortiferã ſecũ gerũt peſtẽ.detractores/ ſuſurrones / & miſeri liuentes nullũ
hic noſtra in religione locũ nãciſci queũt.qui ſe ſeipſos colũt/qui uano ſe cõ
flant ſpiritu abeũt lõge/& diſtorquenť /& pereũt in tenebris oſcitãtes deſides
cõtinuo ſomno languẽtes.Huc hilares religio uocat/humiles/mites.qui pœ
nitentiã agũt. qui oibus uitæ modis iuſtitiã ſitiũt.qui pietate/ & miſericordia
in paupes deiectos liquẽt.qui ſe cãdidiori cõcinnãt animo.qui cõtinuo labiis/
ore /& mente pacatũ cũ Chriſto gerũt pectus.qui annixi Crucis ligno aduer/
Angeli. ſa æquis ſufferunt humeris.qui opprobria/& mordaciũ dentes flocciſaciunt.
Seraphici. Ex his ſit hic ciuitas Dei.ii ueri iure ciuiũ fiunt habitatores in religione noſtra.
Cherubini. hic deſcẽdũt e cælo Angeli/& religiõis inſpectãt cellulas.ſua dona in ſanctos
Throni. Dominationes. religioſos impartiunť.Seraphici Chriſtianitatis lumina.Cherubini magnitudi
nẽ ſciẽtiæ/ iudicia infundũt Throni/explicãt Dominationes/quibus regna/

quibus ꝓuinciæ/& dignitates cõdonanť.ſicut Pricipat⁹/q̃bus arma & exerci Principatus.
tus præualent/& ptãtes/q̃bus aduerſa repellũt/& dæmonũ conamina refrin/ Poteſtates.
gũt.Allabunť & Virtutes/p quas miracula fulgẽt.& Archãgeli/q grauiora
& altiora nuntiãt.& Angeli/q minora.hic uetuſtioribus reſidẽt ſedib⁹ magni ꝓ Virtutes.
phetæ/& prophætarũ patres.q inuẽti ſũt hac religiõe digni uaticiniis cõſolato Archangeli.
res mortaliũ/& magni dei præcinẽtes aduẽt⁹.At & alii ꝓpinquiores ope ſapi Prophe.æ.
entes/& ſẽſu p̃cipue ſublimes.alii iuſticia inſignes.alii ſpe ſucculenti/& diui/ Innocentes.
nis præceptis obſeq̃o miri.alii in infãtia Angelis/& Deo indulgẽtiſſimi/nõ la
be infecti/ſed cãdore illuſtres & ſparſo ſanguine pfuſi religionẽ decorãt mani/
bus ĩnocẽtiæ plenis.qdã eminẽt altius excellẽti igẽio fulgentes diuinæ culto/ Doctores ecclesiæ.
res paginæ/& cõtẽplatu aſſidui.alii intrepidi ueſtigiis p̃ſſere orbẽ Apoſtoli ue Apoſtoli.
re religiõis plãtatores/& ueri xp̃i uineæ palmites/uera mũdi lumina/ueriores
Dei amici.qui futuri ſũt ſæculi iudices.hic m̃r illa Virgo/& uirginũ quot ſũt/ Maria virgo
quotq; fuere regina/undiq; effuſis elucẽs radiis luminoſã reddit religionẽ/&
pleno gremio gratiarũ uberrima/ſctã ſctis honor/& lãguẽtib⁹ ſal⁹.hic cũ pal/
mis ſuicti certatores ĩ religiõe triũphãt calcatis principũ ſcelerib⁹/qui ludibria
paſſi ꝓ firma petra/qui uerbera expti/& uincula/& carceres/qui lapidati & ſe Martyres.
cti ſũt/qui ambiti pellibus caprinis mortẽ ꝓ Chriſto cõtẽpſerũt.ecce ſũt ele
cti dei in ſctã religiõe qui carnẽ domãt/qui ſpiritu reboãt/qui dæmonibus im
perant/qui uirtutibus coruſcãt/qui p̃ſentia deſpiciũt/æternã patriã uocibus/
& moribus p̃dicãt/eãq; p tormẽta indipiſcunť.occidi poſſunt/ſed flecti neq̃/
unt.tẽtati ſũt & ĩuẽti ſũt deo digni.tanq̃ aurũ in fornace ꝓbauit illos deus/&
quaſi holocauſta hoſtiæ accepit illos.Hic ĩ nr̃a religiõe appent lucidiſſimæ do
ctorũ mẽtes manibus pudiciſſimis/qui in medio religiõis ſacroſctã ſacramẽ/ Confeſſores
menta tractarunt.hoſtiam uiuam/& Deo placentem obtulerũt.Hic Anacho
ritarum fulget humilitas.hi ſuis degentes ſpeluncis cauernuliſq; omnes mun Anachoritæ.
di calcauere delitias/omnem mortalium abiicientes luxum cum angelis com/
mertia habuere/hominum uiſus effugere/ne minima contacti labe a uero re/
ligiõis cultu diuellerentur.o nunc cæleſtes animæ illorum qui ueri cultores re
ligionis chriſti fuere.nunc uos/qui ferro perempti in mundo terreſtri fuiſtis/
qui flamma exuſti/qui flagellis cæſi/qui patibulo affixi/qui pelago demerſi/
qui decoriati/qui uinculis attriti/qui lapidibus obruti/qui canibus obiecti/
qui lampadibus combuſti/reſpicitis ne hanc noſtram religionem terreſtrem ?
adiuuate labentem/dirigite/confirmate/defendite.uos quoq;/qui im/ Sacerdotes.
bribus rigaſtis ueſtris religionem Sacerdotes electi regale genus/& am/
plum/qui credita talenta ampliaſtis/qui arguendo/prædicando/incre/
pando/docendo/ſcribendo cultiorem reddidiſtis.ii ſunt noſtræ religionis tur/
res.ii propugnacula celſa.ii fortiſſimi antiſtites.nec timuere olim leonum im/
petus/nec draconum inſidias/nec eſurientium luporum fauces/nec tot
miſſiles hæreſum ſagittas.immobilis permanſit religio/ſtabilis/& æterna.Ne
q; nunc timebit uſtulantes in Germania faces/& Lutheri perfidi deca/
chinationes.Iampridem huius nugæ a magnis exploſæ uiris ſunt.Ne/ Lutherus.
q; nos pro ſancta tacebimus Religione contra ſceleſtum/& impium A/
poſtaticum.Licet ſatis multorum apologemate iſte nebulo refractarius

iaceat concuſſus/tamen & nos pro uiribus aliqua proferemus.quis tacere po/
Confeſſio. teſt/quum ille conetur ab eccleſia confeſſionem tolli? Non ne & e cælo deie/
ctum putabimus ſolem/atq; per tenebras omnia duci/ſi ab religione remo/
ueamus tantum confitendi inſtitutũ lege ex ꝓp̃tũ ueteri ad noſtrã iſtructio
nẽ? Habes firmũ apud regũ libros ſchema/ꝙ Namaã uir leproſus ex ꝓphetæ
iuſſu ſepties in Iordane ſe lauãs ilico ab infectiõe curatus ẽ.an aliũ credimus
nobis ſignari leproſum/quã peccatorẽ? an aliã ancillã ſuadentẽ/quã rationa/
lẽ aiam in captiuitate corpis detentã? An Ionã ad ꝓphetã in Iudea/quã ad au
dientẽ ſacerdotẽ in eccleſia peccatoris cõfeſſionẽ? quid aliud innuit ſeptena
Iugũ chriſtianæ fidei. lotio/quã ſeptẽ criminũ emũdationẽ.leue erat lauari/quia iugũ chriſtianæ fi
dei facile eſt.ẽ eni ſcriptũ in leuitico plaga lepræ ſi fuerit in hoie/adducetis ad
Lepra. ſacerdotẽ/& uidebit eũ/& curabit/& purgabit ſepties.i.a pctis ſeptẽ crimiali
Hyſopus herba. bus.& hyſopo ſepties purificabit/ꝙ pro pẽitẽtia exprimit.eſt eni hyſopus her
ba amariſſima.quæ res nõ Regẽ p̃terit Dauit.Aſpges me dñe hyſopo/& mũ
dabor.ꝙ archanũ Diuus Iacobus Apoſtolus aptioribus expreſſit uerbis.cõfi
temini alterutrũ pctã ueſtra/ut ſaluemini.audet hic impudentiſſimus oim cõ/
feſſionẽ nõ eẽ de lege diuina? Quid nã mihi porrigũt i lege illa primæua/quũ
dñs uocauit Adã ubi es? Auguſtinus uerba illa eſſe increpantis dicit/& ad cõ
feſſionẽ incitãtis.itidẽ ad Caym.ubi eſt Abel frater tuus? qbus uerbis & ſi oñ/
dit dñs ſe oia delicta ſcire.ẽt ſine cõfeſſiõe/exigit nihilominus cõfeſſionẽ/ut
humilitate utamur.& ideo ſubiũxit ſãguis clamat.ite (dixit Chriſtus dei filius)
oſtẽdite uos ſacerdotibus & in lazari reſurrectiõe/ſoluite eũ/& ſinite abire.Pe
Iudiciaria poteſtas. tro aũt aptius mãdauit/qñ ptãtẽ dedit ligãdi/& ſoluẽdi.Nã tradidit iudiciari
am ptãtẽ.ſed neq; iudex rectius iudicat/niſi antea exprimat cõfeſſio.Docet phi
loſophia ꝙ dans formã dat & cõſequẽtia ad formã.idẽ iuriſcõſultus aſſerit ꝙ
uno cõceſſo alterũ ineſt ſine quo eẽ nõ põt.dando igit iudiciariã ptãtẽ/ſequi
tur ꝙ mãdauit fieri cõfeſſionẽ/ſine qua talis poteſtas exerceri nõ poteſt.opor
tet iudicantẽ multa prius noſce/ſi cupit iudicium effundi integrũ.ſed cur Sal
uator non expreſſit liqdo.dicit ſatis eſſe infirmũ nõ ignorare remedia cõueni/
entia.erat hoc officiũ diſcipuli explanantis/cõfitemini alterutrũ peccata/ut ſal
Dei opera perfecta. uemini.At ſubterfugit Lutherus dicens ꝙ ſi ita eſt/tenemur non tantũ ſacer/
dotibus/ſed cuiuis alteri.uide apertam hois inſaniã.Neſcis dei omnia perfecta
eſſe opera? & quanto ens eſt pfectus/tanto diuina prouidẽtia in ipſo operatur
apertius/& apparet certius.nam ſi in corporibus cæleſtibus & elementatibus
ordo ſuæ prouidentiæ mirificus apparet/quanto magis circa eccleſiam ipſam/
quæ ſponſa dilectiſſima habetur/quã proprio fundauit ſanguine/& erexit.fu/
iſſet ſane inconueniẽs non minimum ſi poteſtatem iudicandi traditam ſine or
dine reliquiſſet.confuſum utiq; foret ſi homo cuilibet homini confiteri poſſet.
proinde hanc poteſtatem tantum ſacerdotibus datam eſſe dicendum eſt.neq;
ſolum id audiendi officium ſed diſpenſandi ſacramenta & his qui ſciant leprã
a lepra diſcernere.Nam quid ſcire poteſt ſacerdos ſi frater tuus peccauerit uel
Lepra a lepra. ſepties/uel ſeptuagies ſepties/ſi antea nõ fuerit expreſſa confeſſio? diuina prorſus ſanctio confeſſio eſt.& ore ut fiat ad ſalutem neceſſe eſt.tum homo purga/
tus ſuo onere altius deum reſpicit.& Deus iuſtus abolebit peccata.ſic enim Io

annes

annes in epiſtola.ſi cõfiteamur peccata noſtra/fidelis eſt/& iuſtus Dominus/
ut remittat nobis illa/& emundet nos ab omni iniquitate.non ne etiam tempo
re chriſti fiebat/ut in euangelio Marci & Mathei habetur? baptizabãtur a præ
curſore in Iordane cõfitentes peccata ſua.an hoc Apoſtoli ex ſe fecerunt? imo
a Chriſto fuiſſe conſtitutam confeſſionem non dubitamus.nõ eẽnt auſi Apo/
ſtoli tantũ hũano generi impõere onus/niſi expreſſe a chriſto habuiſſẽt man/
datum.quod arcanum/quia ſaluberrimum/etſi graue/paulatim patefecere/
creſcentibus eccleſiæ initiis auctum & approbatum/utiq; ſacramentale/partẽ
ſcilicet ſacramenti pœnitentiæ/remedium præſentaneum ad labem/& huma/
ni generis lepram.ſeptem ſacramenta non ſunt mortalium ore nata.ſed diuina Sacramenta
ordinatione.iccirco gratiam conferunt/quia inibi chriſti gratia parata eſt.pro/ ſeptem.
inde neq; ipſa militaris eccleſia/quæ fidelium cœtu compacta conſtat in ſacra/
mentis aliquid mutare aut addere poteſt/niſi id ſpiritus præcipiat ſanctus. Eccleſia mi/
cuius eſt condendi & nouandi & abrogandi/ut libuerit/munus.non potes er litaris.
go tu quicquã immutare Luthere.non mortalis aliquis confeſſionem e medio
abolere poteſt.neq; quiſquã infectus ſcelere purgari poterit/niſi hac ſacramen
tali cõfeſſione ante ſacerdotẽ prius fuerit deterſus.Hæc ẽ illa cõfeſſio/ſane au/
reũ & cæleſte donũ.ſine qua ſcelus nõ poteſt anima expungi. neq; peccator
curuatos ad terram humeros erigere poteſt niſi cõfeſſiõe fuerit corroboratus.
Audi/ſi cuiquã tuæ patent aures/Chryſoſtomũ ſanctũ dicentẽ/non põt quiſ
quã gratiã dei accipere/niſi purgatus fuerit per pœnitentiæ confeſſionẽ.Hæc
purgatio ſequi non poteſt niſi ab electis ſacerdotibus rite emanet.ſic enĩ diuino
inſtituto ſancitũ ut peccata dimittantur intercedente beneficio eccleſiæ ſacra/
mẽta ſuggerẽtis p ſuos ſacerdotes/quibus a chriſto datũ eſt munus remitten
di & retinendi peccata.quãuis chriſtus interiorẽ dolorẽ/& penitentiã ſpectet/
amabilius tamen (inquit magnus Auguſtinus) ſatiſfaciẽdũ ẽ eccleſiæ/in qua
q̃s peccauit.debet confeſſio ab erubeſcentiæ initio ingreſſum ſumere/debet eſ
ſe ſimplex/debet eſſe humilis/pura/fidelis/frequens/nuda/diſcreta/libens/
uerecunda/integra/ſecreta/lachrymabilis/parata parere/circunſtantiis erudi Confeſſio
ta/quis/quid/ubi/per quos/quoties/cur/quomodo/quando.fit ore/& con/ qualis.
trito corde/& ſatiſfaciendi animo.fiat ad minus ſemel in anno.tantus eſt con/
feſſio inter mortales theſaurus/ut nihil ſit in terra/quod illi poſſit comparari/
quando ſalus animarum eſt/diſſipatrix uitiorum/reſtauratrix uirtutum/expu
gnatrix dæmonum.obſtruit tartarum.cælum aperit/& Deum placabilem red Confeſſio ſe
dit.nõ debet hõ lapſus in pctã ibi diuti⁹ cõſiſtere.habet paratũ reſurgẽdi reme mel in anno
diũ/nec abhorreſcere ſacerdotis faciẽ.qd enĩ cõfiteri peccator timet/ſi illđ p cõ
feſſionẽ min⁹ ſciẽ/q̃ q nemo ſciẽ? cur cõfiteri erubeſcis pctã tua? inqt Auguſtin⁹/
peccator ſũ/ſicut & tu.hõ ſũ/humanũ a me nihil eſt alienũ.cõfitere hõ pecca
tor hoi pctõri.q ſi nõ cõfiteberis/utiq; dãnaberis.nõ habet q dicat peccator.
occulte pnĩam apud deũ ago.qñ nõ ſine cã dictũ fuit/q̃ ſolueris in terra/erunt
ſoluta ĩ cælo.tibi datũ ẽ pctõr hoc pulcherrimũ mun⁹/ut accedeń poſſes ad fõ
tẽ/& lauareris.dæmõ ſi poſſet ad cõfeſſionẽ accedere libẽti⁹ acceſſurũ puto.
Hæc ẽ illa potẽtior uirt⁹/q̃ æternũ tollit ſuppliciũ.æternã parat ſedẽ.Luther⁹
ad hæc obaudit impi⁹.tantũ eẽ/inqt/credendũ recipiendũq; q̃ntũ Euãgelia/

& Pauli epiſtolæ efferunt. eccleſiæ autem nihil/minuſq; pontificibus/credere
fas eſt. Nec tua iſthæc improbitas ſatis latet. tibi ipſi inhæres. tuæ tantum opi/
nioni credis. Si quis tamen comprobauerit te minus euangeliis credere/q̄ cæ/
teri mortales/quid nam diceres? quis coegit te credere euangeliis & Pauli epi/
ſtolis? neq; te puto uidiſſe Chriſtum hæc dicentem/nec Paulum ſcribentem.
quis ergo ſuadet tibi hæc credenda? nempe aliud dici non poteſt/niſi q, hæc
omnia prædicauit/& prædicat eccleſia. cui omnes catholici ueteres/& recen/
tiores/& omnes ueræ ſynodicæ conſultationes aſſenſere. ideo magno animo
extulit beatus Auguſtinus. Euangelio non crederem/niſi eccleſia affirmaſſet.
& quotidie paſſim cantatur in ſymbolo & collatione Apoſtolorum. credo in
ſanctam eccleſiam catholicam. q, ſi hæc cuncta poſt habes/quo pacto credam
tibi/te Pauli epiſtolis/te euangeliis dare fidem? imo minus tu credis/q̄ Turca
nicæ gentes. & ſi quid dicis uulgo/ſimulate dicis. non ne ſpecies cuiuſlibet ha

Species habitus.

bitus dependet ex formali ratione obiecti? qua ſublata ſpecies habitus remane

Formula obiecti fidei.

re non poteſt. formula autem obiecti fidei eſt ueritas prima/& doctrina eccle/
ſiæ. quæ procedit ex ueritate prima. unde quicunq; nō inhæret diuinæ regulæ/
& doctrinæ huic eccleſiæ/ille non habet habitum fidei. ſed ſuopte modo cre/
dit nunc hoc/nūc illud. At ille/qui inhæret doctrinæ eccleſiæ/omnibus/quæ
prædicat eccleſia/ſyncere aſſentit. ſed tu/quæ per ſanctiſſimam eccleſiam ſan/
cita ſunt/proſcindis & deſtruis. ergo minime in fide Chriſti credis/ſed inſanis
tua opinione apud tuos myſticos. ſed effluis Luthere/manibuſq; concitatus
ſubcenſes inibi/proclamas ad hæc. debeon huic præſenti Romanæ tam laſci/
uienti eccleſiæ credere ego? quæ tot ſceleribus & inquinamentis fœdata eſt/ut

Romana curia.

per totum orbem ſit omnibus opprobrio/infamis/auara/omni turpitudine
ſpurciſſima/luxu in tanto licētioſa/& perdita/ut pudeat meminiſſe/quæ illic
quotidie patrantur ſtupra/inceſtus/furta/cædes/fœnora/emaſculatiōes. quæ
puniceī nunc Patres/quæ Epiſcopi/& opulentiſſimi Antiſtites bonæ uirtutis
de ſe exempla explicant? Quis tam fœdos cernendo illic mores non fidē amit
tat? ſed ſalue pater. uerte Luthere pallium. quis nam tu es? quæ fœdior fuit ti/

Lutherus.

bi uita? quo deſertor religionis abis? quæ poſtribula nutris? nō ne tu es Luthe
re/qui in Germania omnem ſuſtuliſti pudicitiam? qui in omnes ueſtales intro
duxiſti lupanaria? qui omnia demolitus es cænobia/deuaſtaſti eccleſias/ſa/
cramenta fœdaſti? te reſpice Luthere priuſq̄/in alios tam luridam concites lin

Eccleſiæ gratia nō abrūpitur.

guam. cæterum quid nam obſtant ad eccleſiam ſanctam ſcelera præſulum?
num abrumpunt eccleſiæ gratiam? Nam quod alicui rei per conſecrationem

Conſecratū ſemel.

acquiritur/in eo ſemper remanet. unde quod ſemel eſt conſacratum/non indi

Eccleſiæ poteſtas perpetua.

get bis conſecrari. non enim reiterari poteſt poteſtas ordinis/ut eſt poteſtas ec/
cleſiæ/quæ perpetuo in miniſtris eius remanet/nec tollitur per uſtionem pec/

Agens in virtute alterius

cati. Nam quod agit in uirtute alterius/non aſſimilat ſibi patienti/ſed prima/
rio agēti. nō enim domus aſſimilat̄ inſtrumētis qbus artifex utit̄/ſed arti ipſi⁹.

Eccleſiæ miniſtri in virtute Chriſti.

ita miniſtri eccleſiæ nō agūt in uirtute ꝓpria/ſed in uirtute Chriſti/ut de Ioā.
dictū eſt. Hic eſt q baptizat &c. & miniſter eſt ſicut iſtr̄m aniatū. nō igit̄ mali/

Miniſter.

tia miniſtrorū. īpedit adminiſtrationē. neq; habet hō ut de occultis hūani pecto

Hō de occultis cordium.

ris itegre poſſit iudicare. Hoc & eni Dei ſoli⁹ ē/q ſcrutator ē cordiū. Nā ſi neq

tia miniſtri impediret admiuiſtrationis effectum/homo non poſſet fiduciam
certam de ſalute ſua concipere. nec ullibi conſcientia expediretur a peccato.
longe aberrat/qui ſpem ſalutis in hominis bonitate ponit. exclamauit Hiere/ Spes in homine.
mias/Maledictum eſſe hominem/qui in homine confidit. quod ſi in Chriſto
ponenda eſt omnis noſtræ ſalutis ſpes/qui eſt Deus & homo/confiteri opor
tet/ꝙ eccleſiæ adminiſtrationes ſunt ſalutares per uirtutem Chriſti. ſiue hæ
per malos/ſiue per bonos porrigantur miniſtros/omnino gratiam ingerunt.
ideo dominus etiam malis miniſtris & eccleſiæ præſidibus nequiſſimis præce
pit obedire/non tamen eorum opera imitari. tu uero Martine eo ſpiritu con/
flaſti iecinora/ut neq; Hieronymo/neq; Auguſtino/neq; Ambroſio fidem ali
quam habeas. tibi ſoli indulges miſer. cæteri nihil ad tuum ingenium. O mani
feſtam inſaniam/& quod ubiq; nauſeam parit/neq; uirgini deiparæ quicq̃ præ Maria uirgo.
ſtas. miracula reſpuis. imo ſi qua tibi deriſui habentur/ea ſunt/uirginis attamẽ
immaculatæ miracula ſi cuncta recenſere homines quotq; ſunt/quotq; fuere
uellent/uix eſſent pares. quod ſi id negas Theutonum iniquiſſime/te iam cre
dã dicere/neq; ipſum Deũ facere mirãda. quũ ille oĩa ꝑ manus uirginis edi ue
lit. De trinitate qđ dicis/uix cognoſci põt. tã parũ imo tã nihil dicis/ut qđ di
cas tibi dicas. & qđ ab aliis catholicis dictũ eſt/ꝓ nihilo dictũ ducis/quũ ſctis
põtificibus ſit approbatũ. ea enim oĩa q̃ Romãi pontifices ſanctionibus excul
pſere/ꝓ to uanis exiſtimas. Si quis tibi ſuggerat ꝙ de eccleſia fuere/& ſanctiſſi
mi olim uiri/Qui in heremo uitam conſumpſere ſuam Hylarion/Antõius/ Heremitæ.
Paulus/Eunophrius/Macharius/Cæteriq; potius cæli/q̃ ſpeluncæ/aut mon
tis accolæ/naſum ſuſpendes. non mirum. reliquiſti heremitarum collegium/
& cucurriſti ad ſcorta tua. indem diuum Franciſcum ſtigmaticum floccipen/ Franciſcus diuus.
dis ꝙ in paupertate cultum religiõis amplexus ꝙ legem ſuis minoritis ſanciẽs
præcepetit ut eccleſiæ Romanæ/& Põtificibus omni tempore obedirent. ne/
q; quicq̃ a ſe æditum exiſtimarent/ni prius pontifices Romãi ratum feciſſent.
& apparuit ille nobis/& in uniuerſo mũdo/uelut altera Chriſti imago. Et quũ
talis & tantus fuerit innocens ſanctus plenus Deo/eccleſiæ tamen perpetuũ Eccleſia romana.
gerebat obſequium. & merito/quia eccleſia/quia uniuerſalis fideliũ collectio/
quia domus Domini/quia mater omnium/quia ſinus cæleſtium gratiarum/
portus errantium/ſedes ſpiritus ſancti/uaſculum ſacramentorum. ubi in me/ Obloquens in eccleſiam.
dio Romanus pontifex/uelut Chriſti loco/debet uicarius reſidere. cui omnes
obedire debent. per quem imperator/& Reges regnant/ cunctorum ouile/& Eccleſia romana plenitudinẽ poteſtans.
ſanctorum aſylum. Nil in terra firmius/nil ſtabilius haberi poteſt/q̃ Romana
eccleſia. ibi prima ſedes radians undiq; magiſtra omnium in cunctis præocu/
lis habenda. ſcelus ingens conflat qui in eam obloquitur. is perditus/& ne/ Eccleſiæ reliquæ ab eccleſia romana.
quiſſimus non tenui commaculatus hæreſi oſtendi debet. habet plenitudi/
nem põteſtatis. cæteræ per partem huius ſplendore conſtant. concilia/quæ ri/ Appellatio oĩs ad eccleſiã romanã.
te fiunt/cuſtodit. & quæ inibi ſtatuta ſunt/ut tẽpora ſuadent/aut in totũ/aut
in partẽ cõfirmare aut mutare põt. ſuas iterdũ ſnĩas modo reuocat modo in me Ab eccleſia romana nemini appellare.
lius cõmutat. ad ipſam oib⁹ ſine exceptiõe licet appellare/ab ea nemini appella
re fas eſt. de oib⁹ põt abſolute iudicare/de ea aũt nulli ꝑmiſſũ. in difficillimis &

Eccleſia romana in difficilimis.

arduis/in quibus mortales ambigunt/ad eam recurrendum/ quæ cuncta pio
amplectitur gremio.uirgo pudica/ſponſa Chriſti intemerata/& uiuentiũ ma
ter/quæ nullo ſæculo corrumpi poteſt.ubi ſolus ſummus pontifex ſupra mor
talem cõditionem ſublimis reſidet.cum quo ſpiritale/& ſicut inter uirum/&
uxorem/inſeparabile matrimonium conſtat.eius ritus Apoſtolicis a decretis

Eccleſia a mandatis Chriſti pendet.

originem trahunt.ſtatum pro conditione mortalium mutat non recedens ta/
men a Chriſti mandatis.malos ex cauſa aliquando tolerat.de manifeſtis tantũ
iudicat. de occultis meliorem putat partem.ad eam confugientes pro uiribus
defenſatur.habet & confert officia & beneficia. fungitur iure imperii.pro ulti/

Anathema ultimũ ſuppliciũ eccleſie.

mo ſupplicio iniicit anathema.in prouentus quadripartito legẽ ſtatuit.pro re/
parandis ædibus partim operam impendit/partim præſidibus & miniſtris be/
nigna diſpẽſat.reliqua pauperibus & peregrinis cõdonat.& quia magis/quæ
cætera ſunt/curat & reſpicit/pro omnibus orat.indefeſſo laborat officio& eni
xe incumbi ut peccatores ad meliorem redeãt lucem.hæc poſtremum diuino
nutu uniuerſo dominabitur orbi.neq; enim penitus eſt inermi dextera.Habet

Carolus imperator. Caroli coronatio.

qui ante eccleſiæ maieſtatem præferat inuictiſſimum enſem Imperatorẽ Ro/
manum/& noſtro ſæculo fortunatiſſimum Carolũ.quem cælo & ſole ſpectã
te his proximis mẽſibus die.xxiiii.Februarii.M.D.xxx.a ſalute humana Cle/
mens Pontifex corona imperii Bononiæ inſigniuit.neq; hic ea nos decora mi/
litiæ deſcribimus/neq; eam cerimoniarum ſeriem ſtilo hic committimus.ma/
gno uatum præconio opus eſſet.admirabantur cæli ſuperius/& uenerabãtur
eam eccleſiæ maieſtatem/cui tantus nobilitatum ordo/tanta principum præ/
ſentia ad pedes uenerabunda ſtabat/ut uera eccleſia Romana maius in terra
conſpici nil poſſit.uera Hieruſalẽ/uera pacis uiſio/ uera fœlicitatis radix.cui
cui mœnia ſunt p̃cioſis cõſtructa lapillis.pomeria altis ornanť turribus. horti
exhalãt odorib⁹.illic gremia effunduntť gratiæ.illic miracula p orbẽ coruſcãt.
tãta eius gloria/tãta ineſt fortitudo/ut quãto plura obruẽtia ingruãt/tãto ma

Eccleſia inuicta in aduerſis.

gis iuicta reſurgat.durat in aduerſa.pſecutiõibus gaudet.de cladib⁹ ſuorũ triũ
phat.afflictiõe augeſcit.ſanguine martyrũ pingueſcit.in triſticia cõcinit.in an/
guſtia dilatatť. in ieiũiis reficiť/& quãto plus hæc terreſtria peſſũ cadũt/tãto
magis extollit caput/cælumq; uertice tãgit.ecce quãto mirificauit Dñs eccle
ſiam ſuam/ubi in medio poſuit tabernaculum ſuum.ubi Petro dixit.tu es Pe
trus/& ſuper hanc Petram ædificabo eccleſiam meam.O quæ mirifica aucto
ritas eſt hæc. ſi ligabis erit ligatũ.ſi ſolueris erit ſolutum.quid enim maius da/
ri poteſt/q̃ id/quod poſſidet Deus.non tamen hoc tam magnum/tam mirifi/
cum cæteris dedit/ſed Petro dedit/& Petri ſucceſſoribus dedit. tibi quoq; de

Clemens medi.cus.

dit Clemens/Pontifex maxime.Q ui tantam tuis humeris auctoritatem ſuſti
nes,tanto decore adminiſtras.tanto uitæ ſanctitatis ſplendore ſpem omnibus
foues/ut quæ uentura mala ſunt/tuo inuicto animi conſilio/ ſapientia autho
ritate/cõſtantia/uigore mitiora reddas.neſcio quid mens præſcia uidet.iacent
animis cuncta turbata Principum/& ni tua ſapientia iniectet mãus/perimus
Clemens Pontifex.neq; bella tantum perturbant hic nos inter nos/ quantum
Turcãici furoris minæ & initia ingentis apparatus.in te ſpes uniuerſi Chriſtia
ni orbis ſita eſt/a te pendet Italiæ ſalus.Ego quoq;/& filii mei ante tuos pedes

proſtrati ſumus.tuam gratiam poſcimus.opem quærimus.priſtinam tuam beneuolentiam repetimus.eris tu quoq; Clemens/& memor Perboni tui/neq; a te puto excidiſſe labores illos noſtros/& diſpendia/quæ ſubiuimus pro beneficio eccleſiæ/ꝑ nomine Italico.etſi per pauci ſint/qui memores extent facti/in te tamen uberrimam puto reſidere memoriã.uix alter inter mortales his temporibus reperiri queat/qui ad tantam imperii gubernandi maieſtatem foret te dignior.non erat alio opus ad tantam mortalium iniuriam/q̃ tuo diuino ingenio/qui tua ſcires uirtute ſancte & iuſte imperare/& gubernare.talis præſtãti ſapientia emines decorus.qualis inter apum examina unus antecellit/qui aſpectu/qui naturæ decoramento cæteris præſtat.ſic Pontifex magnus in ſuo reſidens ſolio unus omnium mortalium in terra ſupremus/conſpicuus/admirabilis/Diuina munitus potẽtia/cæleſtium gratiarum diſpẽſatot.neq;/ ut Apoſtaticus dicit/æquam cum cæteris iſtam eandem potentiam poſſides/quo nihil inſulſius dici poteſt.quid enim decori in terra ineſſe poteſt ſublato rerum ordine/ſicut in cælo eſt?quo nam litis iudicium foret deferendum/ ſi deeſſet/cui ultro deferri oporteret.neſcit q; in omni rerum genere unum primum a natura conſtitutum eſt/ad quod cætera ſe metiuntur probe.oportet ergo omniũ ſupremum eſſe paſtoré/quem/ut dominum ueneremur.quem ut uirtutum exemplar imitemur.qui & ipſe omnes diligat.qui & ipſe omnes fideles/quantum ingenio humano caueri poteſt/a peſte/fame/bello/& diſcordiis defendere debeat.qui inter Chriſtianos Principes trãquillitatem & pacem ſtatuat.malos coerceat.uitia tollat.iuſtitiã paſſim ſuſtentet.malos deponat imperio.licentioſos coerceat.leges & canones Chriſtiani dogmatis ubiq; faciat inuiolatos conſiſti.O beatum & admirabile ſacerdotiũ cuius præſentiam quoties ſpectamus/toties Chriſti imaginem oculis haurimus.ad te Pater ſancte cum hoc munuſculo de religione libelli humilis accedo/& proſtratus ad terram ante tuæ maieſtatis ſplendorem pedes oſculor.nec eo inficias de religiõe multa meliora poſſe dici/ſed hæc pauca pro meis uiribus ſufficiant.illud alioqui imprimis teſtatus ſi quid hic perperã poſuerim/quod minus catholice/quod minus ſecundum Romanæ eccleſiæ ſancita ſit dictum/ad Apoſtolicæ ſedis cenſuram/& emendationem me humili animo acceſſurum.Addidi oratiunculã/quam pro Illuſt.Duce Franciſco SFortia habuimus.

Perbonus ꝑ eccleſia.

Eccleſiæ romanæ auctoritas non æq̃ oibus.

Ordo in oĩbus.

Vnũ primũ a natura.

Officiũ pontificis.

Sacerdotiũ.

F I N I S.

Oratio

Hierōymi Perboni Inciſae Marchionis ac Ouiliarum domini ad Clementē Ponti.max.Oratio pro Illuſt.ac Excellē. Inſubriae Duce anno ſalutis. M.D.xxiiii.

NON tantum mihi arrogo ſanctiſſime Pōtifex/ uoſq; Patres ampliſſimi ſplendiſſima mūdi lumina/me eo fore ingenio/eloquentia/eruditione/ut hic coram tanta maieſtate/quæ meus Illuſtriſſimus Princeps referenda mādarit/ poſſim exacte/ornate/& copioſe dicere. Nam quum ſacratiſſimum conſpectum ueſtrum contemplor diuinūq; cōuentū intueor/non ſine mentis conſternatione uideor deorum cōcilio intereſſe. Quapropter apertiſſime uideo locum hunc non mediocria ad dicendum depoſcere ingenia.ſed quæ uim Demoſthenis/copiā Platonis/iucunditatē Iſocratis/& flumina Ciceronis repræſentarent. Non enim agendum apud ſolum Pontificem Maximum/ ſed corā Clemente ſeptimo.qui ex generoſiſſimo Medicei ſtemmatis fulgore totam nobilitatem/& omnem ingenii cultum/ſecum trahit uir magnus omnium horarum & antiſtes omnium uirtutum. Orandum/inquam/coram ſemideis patribus ſupremi ordinis.quorum prudentia uel ex hoc uno demonſtratur exemplo/ꝙ abiecta omnium affectuum ſimultate cupientes chriſtianæ Reipu.cōmodo prouidere/Clementem elegerint.cui magnificentia/ſplendore/ fortitudine/fœlicitate/temperantia/& omnibus deniq; animi/& corporis dotibus ſimilem/nec apud Romanos nec apud exteras nationes/neq; noſtra neq; antiqua habuere ſæcula.cæterum nunc ſatis ſentio Patres ampliſſimi mihi uires ingenii naſci firmariq; ex ueſtri uultus clementiſſimo aſſenſu/ueſtraq; hilaritate.iccirco diis fauentibus q̄ breuiſſime potero quædam neq; iniucunda neq; inutilia dicam. Nam ſi ullo unq̄ temporum curriculo non regibus modo & principibus/ſed uniuerſo fideli mortalium generi pro creatione ſummi Pontificis publica lætitia lætandum & omni perfuſo gaudio geſtiendum fuit/in præſentia q̄ maxime lætari/& utriq; alteris congratulari merito Patres ampliſſimi debemus/tum ꝙ ſummus & primus Princeps non ſine numine Diuum nobis creatus ſit.in quo omnia conſpiciuntur/quæ in religioſiſſimo/cōſtanti/iuſto/pio/& nobiliſſimo Regum omnium & principum capite uel deſyderari/ uel excogitari poſſunt.tum ꝙ rebus chriſtianis nōnullorum aliena occupādi iniuncta libidine/atq; auaritia nō parū fluctuātibus/ & diſcordia/qua res ma

Demoſthenis vis: Platonis copia. Iſocratis iucunditas: Cicerōis flumen: Clemens medicus: Diſcordia dilabuntur.

ximæ

ximæ dilabunt̃ in manifeſto diſcrimine atq; piculo conſtitutis/ is electus ſit/
qui ĩgenio & uirtute aliis præſtãs/bene agere/& bene impare ſciat/poſſit& ue
lit. ſane uero omnes Reſpublicæ populi omnes catholici beati exiſtimari poſ/
ſunt/ſi talem moderatorem nanciſcuntur. cui natura tribuerit quicquid fœli
citatis exoptari poteſt. cui animum excellentem/cui corporis/cui fortunæ
dotes larga condonarit manu. quid enim in te Pontifex Clemens deſydera//
ri poteſt? primum omnium circa animi diuitias/ ſicut reliquos mortales
iſthac dignitate/ita etiam regia benignitate & diuina clementia antecellis:
& quod prope incredibile eſt/omnibus benefacere tentas. omnibus ad igno
ſcendum es pronus. liberalitate non unus. gratitudine/grauitate/& ſapientia
tantus. tamque inculpatiſſimis corruſcas moribus/ut diuinitus ad nos miſ
ſus uidearis. ſic te natura compoſuit. probitate/innocentia/integritate//
& ſolertia fulges. Quid? quod Prudentia uirtutum regina/quæ reges ma
xime decet/Iuſticia quæ mundum ſuſtinet/Fortitudo quæ ex hominibus
heroas facit/Temperantia quæ candidas reddit mentes/& cunctæ penitus
uirtutes in te ſuum uidentur collocaſſe domicilium. Neq; plus habent quo
tibi ueteres non cedant. cedit Clementia tibi Iulius Cæſar. cedit iuſticia Tra
ianus. cedit Themiſtocles ſapientia/Fabritius continentia/liberalitate Ale
xander Macedo. An præferant Cyrum illum qui ſolitus prædicare/eos qui
urbes qui regna gubernant/de melioribus eſſe oportere? qui omni tempore
uirtutum exemplum fuiſſe dicitur. qui quum ob inopiam liberalitate uti non
poſſet/beneuolentum ſuorum humanitate aſſequi conabatur. qui quum Aſy
ria eſſet potitus/omnes amicos & benemeritos diuitiis ornauit/quos ſuos
poſtea Theſauros appellabat. Iccirco totam pene Aſiam ditioni ſuæ adiecit.
an præferant Xerſem fluuiorum & fluctuantis Amphytrites cõſternatorem?
an Pyrrhũ? an Annibalẽ/q tot Romuleos affecit ſtragib⁹? nõ hñt ſane quen/
q̃. non Ninũ/non Romulum ueſtrum/tantæ urbis conditorem. non Scipio
nem/qui uerum imperatorem eſſe negabat/qui ſibi ipſi imperare neſciret.
non ueſtrum ciuem Pompeium/qui duos & uiginti Reges domuit. non Lu
cium Dentatum licet donatum centum quadraginta coronis. non Probum
imperatorem/qui Galliam recuperauit/Germanos/& Sauromatas profliga/
uit. Non Marcum Sergium/quem dicunt fortunam ſuperaſſe. Multorum
enim iuxta Platonis ſententiam ex his præclara ingenia/quemadmodum ex/
cellenti uirtute floruere/ita eorum excellentiam ingentia æquabant uitia. Tu
igitur ſolus es/qui omnibus memoratu dignis non ſolum æquiperandus/ſed
ſine iniuria anteponendus es. & nulla reperta uitiorum labe omnium uirtu/
tum capax haberis. Mens igitur bona/ac corporis proſpera & uiridis ualetu
do/atq; in eo toto elegans/ac heroicus decor/membrorum fortitudo & proce
ritas/oris dignitas/uultus maieſtas/ſerenus ac prope diuinus aſpectus/conti
nuo tibi hilaritas præſens & fortuna ancillatrix & tot fœlicibus cumulata bo
nis/ut tanq̃ ſol inter ſydera/ĩter oẽs præteritos Pontifices/ut Pyropus eximio
fulgore ſplendeas. inter quos ſi uiuerẽt/exiſteres/& ſupremus Rex omnium
iudicareris. unde ambigi poteſt/quamuis diuina in terris Pontificia poteſtas
ſit/ utrum tu illi/an illa tibi maiorem decorem/maioremue ſplendorem & or

- Clementia regia & diuina.
- Prudentia uirtutum regina.
- Iuſticia.
- Fortitudo.
- Temperãtia.
- Iulius Cæſar Clemens.
- Traianus iuſtus.
- Themiſtocles ſapiens.
- Fabricius cõtinens.
- Alexãder macedo liberalis.
- Cyrus.
- Princeps ſit melior cũctis.
- Theſauri Principum amici.
- Xerſes.
- Pyrrhus.
- Annibal.
- Ninus.
- Romulus.
- Scipio.
- Imperator q ſibi imperat.
- Pompeius.
- Lucius dentatus.
- Probus imperator.
- Marcus ſergius.
- Clemens medicus.

namentum afferat.obſeruatum imprimis illud/ꝙ nemo a te/nemo a ſermone tuo triſtis diſcedere poteſt.nemo rem improbam petere audet. Fortunæ uero bona quibus affatim abundas minime recitanda exiſtimo. quum nõ diuitiæ/ nec magnum nomen auorum/ſed probitas magnos/ingeniumq; facit. Nam aliena iactant/qui genus ſuum laudant.non ne certum ꝙ qui ſoles nõ uidet/

Hetruria. Florentia.

omnino luminibus priuatus ſit? ſane quidem. Nam quis ignorat Hetruriam eſſe florentiſſimam/& antiquiſſimam regionem? & eius caput Florentiam urbem opulentiſſimam/aeris ſalubritate/ac magnificis ædificiis admirandam/ & in toto orbe ſingularem/multitudine uirorum præſtantiſſimorum ingenio

Medicea domus.

artibus litteris & uirtute bellica claram eſſe? Hanc antiquiſſimum genus familiæ Mediceæ eruditorum decus/& præſidium ita ſancte/ita iuſte/clementer/liberaliterq; rexit/ut nõ ſecus floruerit ac olim regnante Numa Romuli dum regnum.iis Mœcenatibus imperantibus ingenia uiguere præclariſſima. inuenti ſunt ſub illorum benignitate multi Marones. quin omnes emerſere liberales artes.& ipſa eloquentia ac omnis diſciplinarũ eruditio/quæ a Barbaris fœdata fuerat/ad priſtinum decus/& dignitatem ex tenebris in lucem re

Ioannes mediceus.antiquior. Bernabos Vicecomes. Bernadettus Mediceus. Nicolaus picininus Coſmus mediceus. Petrus coſmi medicei. Laurentius magnus,mediceus.

uocata eſt.Ioannes ille ex hac familia antiquior(teſtes monumenta ueterum) cum parua manu Bernabouis Vicecomitis ingẽtem exercitum profligaſſet/tãto per Italiã enituit nomine/ut tanq̃ alter Mauors uirtute Herculea cælum uertice tãgat. Bernadettũ uero Nicolaus Picininus poſt Sfortiadas ſummus imperator alterum Fabritium fuiſſe atteſtabatur. Quis in tota Europa Coſmum omnium uirtutum & opum affluentia ſuperauit? in quo fuit regius animus cum ciuili modeſtia. Non defuit in Petro Coſmi magnitudo laudum antiquorum.an prætercam magnum Laurentium/qui omnes ingenio excellentes continuis honoribus & muneribus extollebat.cuius fulgentiſſimas admirãdaſq; uirtutes/& illuſtres res geſtas nemo ſatis apposite commemorare poſſet. Quanta huius familiæ omni ſæculo ornamẽta fuere? iã tẽpla/iã Bibliothecæ undiq;/ipſa quoq; maieſtas & noua facies/ſplẽdor Florẽtinæ urbis/& omnis Hetruriæ clara reddũt teſtimonia. Norũt & hæc noſtra tempora uelut ful

Ioannes iunior medice9

mẽ Martis Ioannẽ Iuniorẽ minime a maiorũ ſuorũ egregiis degenerantẽ ueſtigiis/in cuius militari uirtute omnes Itali confidunt expulſurũ quãdoq; ſpe

Leo.P.mediceus.

rãtes ab Italiæ cõfinibus exteras nationes/ni Fata inuideãt improba. Leo præterea Maximus ſexdecim agẽs ãnos Senatorio Cardinaliũ titulo propter eius uirtutẽ inſignitus eſt.tanto is ingenio/& memoria Florẽs erat/tam probe temporũ/& principũ/regũq; conditiones callens/ut celebratiſſimã de ſe gloriã &

Hercules.

immortale nomẽ poſteritati reliquerit. Nã ut de Hercule dicit/qui orbẽ monſtris/& tyrãnide purgauit/ſic de Leone Põtifice dici põt/qui Italiã/& legitimos principes ab externis iniuriis uẽdicauit ſed te duce/atq; auctore Clemẽs Sapientiſſime. Ea ꝓpter illius cineri/& tibi tota Italia/Latinũq; nomẽ debet.

Corona quernea. Franciſcus.ii. Sfortia. Iura ducis Frãciſci in ducale dominiũ

debet & tuæ fortitudini Quernea corona/quãdo Italiæ libertatis propugnatrix extitit. Tu.n.tua aĩ magnitudine/& ſapiẽtia eã nauaſti operã/ut Illuſtriſſimus Dux meus Franciſcus Sfortia ſecundus in paternũ & auitũ imperium fuerit reſtititus.debet.n.candidiſſimo Duci meo Franciſco Sfortiæ Inſubriæ dominium iure ſanguinis maiorũ/qui id militari uirtute ſibi uẽdicauere ſine

ullorum

ullorum iniuria.atq; idẽ a diuis Cæſaribus ſolẽniter cõceſſum eſt.cõfectis pri
uilegiis hic primus i lucẽ uenit.ſi quaiura erãt Maximiliano fratri optimo Pri
cipi ex quo Chriſtianiſſimo Regi renũtiauit/ilico in trãſuerſalẽ trãſlata ſunt.
ſi uero metu tranſactum eſt/omne apud Sfortianos ius integrum Mediolanẽ
ſis dominii remanſit.accidit ꝙ applauſu & ouatione optimatum atq; populo/
rum/ope & auxilio ſacroſanctæ eccleſiæ/ac ſacratiſſimi Cæſaris iuridice rece/
ptus eſt.nec tanto beneficio ſe indignum præſtitit.non enim fortiſſimos Inſu/
bres ob ingentem hoſtium exercitum/ut una fugerent metu/induxit/ſicut o/
lim.S.P.Q.R.fugiente Pompeio urbem uenientibus hoſtibus reliquit.ſed
iniecto pugnandi ardore ſtatuit pro ſalute patriæ/& ciuium prius animam/ꝙ
imperium amittere.Etſi exteris Mediolanum undiq; obſeſſum armis eſſet/eſ/ Belli mala.
ſentq; noſtris omnia formidoloſa fames/peſtiſq;/& alia/quæ belli uis patit/ta/
men inuictus Principis mei animus/& ad omnes labores indefeſſus/cum ani
moſo populo/cum parua ex Cæſarianis manu tam egregie pro mœnibus ſe/
& ſuos/& ciuitatem defendit/ut inimicorum impetus neq; nos oppugnare/
neq; aperto marte agredi unquã ſit auſus.ſed in ea loca illi ſe tutiora contine/ Valetudo mala.
bant.& ut longa ualetudine laborantibus accidere ſolet ut optatior ſit mors/ Mediolanenſem fortes uiri.
quã uitæ longitudo/ita illis arma in odium uerſa ſunt/ꝙ minime Mediolanen
ſibus/& uiris fortibus euenit.ſed magno pugnandi ardore ciues/patriam/le/
gitimum principem/ac Italum decus/& gloriam egregie/& fortiter tutati ſũt.
ſic profligata ſuperbia/& aduerſantium potentia Dux ſuper excelſus Italiæ
gloriam/eccleſiæ dignitatem/Cæſaris auctoritatem/patriæ icolumitatem ſua
uirtute tutatus merito factus eſt Dux Inſubribus digniſſimus.nec ii tãto Du/
ce indigni reputandi ſunt.Hic ſe fœlicem & per beatum exiſtimat.Deoq; Op/
timo Maximo ꝑter omnes mortales gratias agit.debet omnis chriſtiana reſpu.
per urbes/& oppida publico ſtatuere conſilio/ut paſſim aris ture calentibus
cuncti ſacrificium Deo immortali offerant pro tanto bono/quo diuina maie/
ſtas inferiorem mundum impartita ẽ.Te enim imperante aurea/& fœlicia ſæ/ Decumana vnda.
cula firmiter ſperamus.& cymbam eccleſiæ/quæ inter decumanam undam
fluctuando concutitur te moderante in portum reductum iri.& truculentiſſi/ Maumethana rabies.
ma Maumethana rabies/quæ nunc fremeſcit/& uehementer incenditur con/
tra fidelium diſcordiam tua ſapientia refrenabitur.Adeſt inſignis occaſio/& be Carolus Auguſtus.
ne gerẽdæ rei ſe fortuna offert.Rex enim regum datus eſt hac tempeſtate Ca
rolus Auguſtus Dei munere inuictiſſimus omnibus ſæculis dignus uita.cui
uirtus ante diem contingit.qui nulli principium facile cedit.qui talis eſt iuue/
nis imperator/qualis maturo æuo haberi poſſet.qui ab incunabulis imperato
riæ maieſtati fato deſtinatus ſuper ætatem apud omnes pacis & belli ſtudiis ẽ
admirandus.Cuius gentilitatis proprium eſt chriſti nominis hoſtes delere & ꝓ
fligare/ut uictricia inſignia poſteritati acquiſita demõſtrãt.Carolus inquam/ad
tantam capeſcendam prouinciam ſua cæleſti fœlicitate uolentibus chriſtianis Turcarum periculum.
ſperandam uictoriam indicat.Equidem ſi non mouet Aſia iandiu nobis adem
pta/ſi nõ Hieroſolyma/ſi non Græcia/ſi non tot urbes/ſi non tot prouinciæ &
inſulæ uſurpatæ/ſi non ipſa præſens Rhodos ignauos excidat uiuentium deſi
diæ perpetuum dedecus/ſaltem moueat proximum Vngariæ periculum & ip

ſius Germaniæ.nam & his maxime minitatur audax Scytha/poſtremo & Ita
liæ/ ad quam breuis eſt tranſitus. cæterum omnibus gratulandum eſt/quod
cæli fabricator te ſummum Antiſtitem conſtituerit.qui ſumma in ſpecula con
ſtitutus uerus omnium paſtor/reipublicæ Chriſtianæ & utilitati & gloriæ pro
ſpicies.imprimis lætari decet & congratulari Illuſtriſſimum Principem meũ
Franciſcum Sfortiam Mediolani Ducem.qui/quando tua tanta in eum ex//
tat beneuolentiæ magnitudo/tanta beneficia collata/etſi pro tua Sanctitate/
pro tuis omnibus/quicquid habet/ſtatum/ipſamque uitam profunderet/mi
nus æque pro meritis facere uideretur q̄ deberet/ſed uiribus/non animi libera
litate/non animi gratitudine/non beneficiorum magnitudine ſuperatur . ue/
rum ubi gratitudo re ipſa exhiberi non poteſt/ſaltem fatendum eſt/ ut inge//
nue fateamur / beneficio parem gratiam referri non poſſe.cupiebat ipſemet ge
nu flexo humiliter beatitudinis tuæ pedes & amplecti & deoſculari.ſed poſtq̄
rationabilibus cauſis impeditur / uenimus nos eius nomine ſumma cum re/
uerentia tibi Sanctiſſime Pater/& ſanctæ Apoſtolicæ ſedi non ficte/ſed ſince
ro animo & fide/quæcunque fideliſſimæ obedientiæ ſigna præſtaturi/& quæ
publice & priuatim catholico principi conueniunt/eique præſertim/ cuius fa
cultates/cuius ſtatus/cuius ipſa uita in ſua non magis/q̄ in tua poteſtate poſi
ta eſt.poſtremum illud optamus ut qui eſt ſolus ſine principio & fine/& om/
nium rerum conditor & opifex uotis tuis perpetuo faueat.& te ſupremum im
perantium dominum(ſi fas eſt)ultra Pe rian nos / & Sybillæ / & Neſtoris
diutiſſime conſeruet & fœliciter tueatur.

Reuerendiſſimo. D. D. Jo. Mattheo Giberto Veronae Epiſcopo digniſſimo Ac Põtificis Summi Datario Integerrimo Hieronymus Perbonus Bene Cupere.

DIxere ex ſapientibus nonnulli Præſul ampliſſime in buma/
Vitæ homi nis ſpacium.
næ uitæ ſpatio non recte computari ſomnum morti ſimilli
Senectus.
mum/nec infantiæ annos/ qui ad officia ſenſu carent/nec
ultimæ ſenectæ/in qua(ut plurimum)hebeſcunt ſenſus/
membra torquẽtur/deficit uiſus & auditus/tardatur inceſ
ſus/cadunt dentes ciborum inſtrumenta. Q uidam uero
Dentes ciborũ inſtrumenta.
nec id ſolum proferunt/ſed nec illam quidem uere uitam
appellari debere aiunt.cui ſunt tot periculorum genera/
tot morbi/tot metus/tot curæ/ut repetita morte nullum frequentius ſit uo/
tum. Alii uitam eſſe proferunt.ſed eo temporis curriculo nos portionem illã
uiuere/quo uirtutibus uacamus.a quibus quum ceſſamus/nõ homines ſed
Docti ab indoctis.
bruta & uelut ignaua pecora uentri obedientia ſimus.proinde probe ſapiens
ille reſpondit tantum uirtute præditos ab ignauis differre /quantum uiuẽtes
a mortuis. Recte illi ſapiũt/qui uigiliarũ ſuarũ monumẽta condunt/qui the
ſauros incorruptibiles in obliuionem/& in temporis edacitatem coaceruant.
Bona noſtra propria.
Nam ea noſtra perpetua facimus/quæ ingenii ubertate & ſtudii labore no/
bis & poſteris excudimus. Reliqua poſtquã exceſſimus alium & alium ſor/
tiuntur dominum.cæterum poſtquam denegatur/diu nobis uiuere ſaltem re
linquendum eſt aliquid/quos nos uixiſſe teſtemur.hac igitur ratione impul/
ſus/& diu noctuque meditatus/excogitaui quo me hiſce caducis redimi poſ
ſem/uirumque uolitare per hora. Ad hunc poſt longos uitæ anfractus/Oui/
Ouiliarũ locus amœniſſimus.
liarum locum meum amœniſſimum ſarcinas reduxi meas. & ibi uelut quie/
tem ſtatariam a fortuna popoſci/ut per hoc mihi ocium liceret aliquid repo/
nere quo poſteri lætarentur mei.ut Timoleon ille clariſſimus / qui poſt illa
Timoleon.
Trophæa ciuilem fugiens inuidiam lætus memoria rerum bene geſtarum ru
Paulus aemilius.
ſticatus eſt. Paulus quoque Aemilius Romano populo ſpretus quietem ſi/
bi agendam putauit.atque ne quo periret ocio/ in erudiendis filiis operam na
uabat.exiſtimaui itidem ego/poſtquam me hæc rura habent ne ocium meum
fieret ocium/ ſed negocium cũ animi uoluptate haud procul ab his ſtudiis eſ
Ouiliarum opus.
ſe remotum/quæ digna ſunt homine libero. Ideo in Ouiliis meis haſce Oui/

lias ingenio exprompſi meo. Partitũ opus totum in ſex & uiginti libros. quos
ſubinde libros ad uarios per partes deſtinauimus principes. Hunc in quo de
uera religione agitur deberi conuenientius Põtifici maximo arbitrati ſumus/
tutius præſidium maioremq; clementiam haud potuit nanciſci. extra omnẽ
Clemens me dicetus.
humanæ conditionis aleã Pontifex Romanus ſublimis reſidet. præſertim tu⁹
iſte quem natura tot tantiſque condecorauit muneribus / quem cæli numen
ipſum amplectitur & ſeruat. Ipſe ſua ſapiẽtia & conſilio Petri nauis mirificus.
neque his temporibus meliorem aptioremue potuit eccleſia ſortiri paſtorem/
q̃ quem habemus parem ſane ad expurgandas hominum calamitates. Ad
hunc tantum Põtificem has noſtras uigilias deſtinauimus. ſed neque id qua
lecunque munus eſt/alio deportatur fauore ad tãtum Põtificis tribunal/ quã
tuo. In te ſacratiſſime Antiſtes/in tuo nobiliſſimo animo paruam ſpem no//
ſtram collocauimus/ut libellus meus de uera religione recta ad ſacratiſſimũ
Pontificem deferatur. & per tuam ſapientiam per tuam ingenitam bonitatẽ/
per tuam egregiã eruditionem a malignantium defendatur dentibus. uix cæ/
Inuidiæ morſus:
lum inuidiæ morſu abſoluitur. Succurre ad hæc mala tu decus meum. qui es
Verona vrbs
ob miras naturæ dotes Beatus / digniſſimus Veronæ Antiſtes urbis præter
Ioannes.
cæteras laudes eruditiſſimorum hominum procreatricis. nõ enim ſine ratione
Mattheus:
Gibertus.
ad te unũ omniũ mortaliũ accedo. es miro ingenio præditus. es omnis pietatis
cultor. omnis eruditionis particeps. omnis iuſticiæ oculatiſſimus. quæ ad ſa/
crum Datarii officiũ pertinent/callidiſſime pernoſcis perſpicax natura diues/
Genua vrbs.
memoria magnificus /gratioſus/amicus/familiariſque ueritatis. Habes Ge/
nuæ nobiliſſimos natales/urbe mari/terra/ diuitiis/ armis/ nauali uirtute/ &
populo potentiſſima. Nihil quod ad fortunatum pertinet hominem/deeſt ti
bi. Habes hæc omnia & natura & Deo fauentibus/ut cæteris tuis/qui te co/
lunt/adamant/extollunt / faueas & adſis. Vale religionis decus & me/ ue
ſolitus es / ama.

Corde ualidis utraq; ualetudo ſecunda eſt.
Vbi tyrannus eminet/fruſtra quæritur ſapiens.
Nil turbulẽtius in ciuitate/q̃ incõſtãs pricipis anim⁹.
Longe ſalus homini ſine Dei munere.
Mundus eſt ornamentum compoſitum ex pulchris.
Initio mundus compreſſus eſt & fine.
Multi ſcientiam profeſſi ſuam explicant inſcitiam.
Hiſtoria præſens retinet.
Suum quæque ars opus perficit/ut conferat.
Mala hominis & turpia eadem.
Pulchritudo corporis membrorũ requirit concordiã.
Pudere & pigere præſtãt totidem literis.
Si uero amico benefeceris tibi feceris.
Mauult ptinax ignorãs ſuæ iſcitiæ obniti/q̃ rephẽdi.
Peſſimi qui per ſe neſciunt.& ab aliis edoceri nolunt.
Qui nihil dubitat/aut eſt Deus/aut infra beſtiam.
Multa eueniũt hoĩ q̃ uult/ſed q̃ nõ uult multo plura.
AEtas ſapientiæ condimentum eſt.
Sui quiq; mores fingunt fortunam.
Ille bene uult/qui bene facit.
In bonis tuis rebus alienas ne irrideas malas.
Peregrino non licet in aliena Rep.eſſe curioſum.
In ſyrtibus non ſine periculo degitur continuo.
Diues eſt qui aliunde non dependet.
Quod omnes appetunt malum non eſt.
Par pari referendum non ſemper eſt.
Nullum eſt utile quod nunquã ſentitur.
In quinto ſulco moriuntur boues.
Vbi rem malam quærimus illic reperiemus.
Naturæ dotes non habent pretium.
Amor ad pulchriora trahitur.
Imaginatio uehemens rem ipſam quandoq; format.
Sæpe a malis ſacerdotibus principiũ peccandi uenit.
Beneficium non eſt/niſi cui confertur/gratum faciat.
Non eſt tutum lupum tenere auribus.
Mediocritas in omnibus eſt metrum.
Si altius pependis non facile pronunciabis.
Emiſſum uerbum redire non poteſt.
Inter arma leges non pulſant aures.
Inferiora hæc debilia ſunt/niſi cæli uirtus roboret.
Non omnes amici ſunt qui hoc nomine appellantur.
Minus peccatur ſcribendo/quam loquendo.

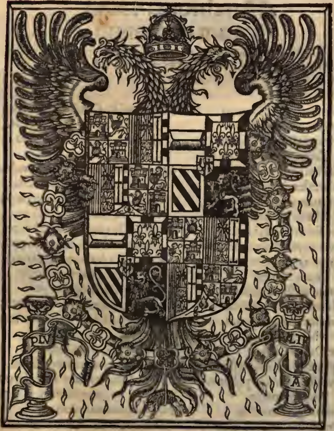
Hercules cum Pygmeo non deſcenderet in arenam.
Regium eſt benefacere/& male audire.
Magna uis eſt naturæ/ſi magna uis eſt natura.
Poſt lyram etiam tibiæ audiuntur.
Licet os in celo ponere ſi poteſt poni.
Pro ueritate ſi parum prodeſt/Pauci certant.
Sua quemq; docuit meum.
Q ui non ſuadet/uetat.
Nũq̃ erit ille aliẽis grauis/q ſe ſuiſ iuſ cõmũit
Meminiſſe om̃ẽ pricipiũ exercẽdæ uirtutis
In occulto nil agas/ꝗ palã feciſſe leges ñ ꝓhibẽt.
Impoſſibile eſt mulierẽ tacere.
Egeſtas/quæ ad bonum non excitat/miſeria eſt.
Haud facile malus ſemper latet.
Si magĩratꝰ uirũ oñdit/& uirtutẽ & uitiũ explicat
A currente equo diſtorque calcaria.
Alienæ laudes a paucis æquis auribꝰ accipi ſolẽt.
Inſcitiæ eſt contra ſtimulũ calcitrare.
Q uotidiana cura urit animum.
Ignauum nihil magis pœnitet/q̃ ſeipſum.
Inuidia diutius celari non poteſt.
Ex bono bonum/ex malo quandoq; bonum.
Fortes etiam fortuna non adiuuante fortes.
Q uod præter ſpem euenit/id tibi non debes.
Cauſa certaminis bona eſt/ſi uirtutis eſt præmiũ.
Parum & nimium ut hoſtes uitemus.
Libertate ſuauius eſt nihil.
Q uæ aliena ſunt/ui retinenda non ſunt.
Tradendæ ſunt operæ mutuæ.
Nil dictu facilius/quã bene age.
A facto dictum longo diſtat tractu.
Impetus primi ſolent eſſe alacriores.
Singula quæq; ætas habet ſuum ingreſſum.
Suus cuiq; eſt mos.
Probi auctoritas pro ratione ſufficit.
Non ſemp uim ui licet repellere/ne peat patiẽtia.
Diuerſæ artes diuerſam inter ſe habent potentiam.
Hiſtoria uitæ magĩra exẽplis admodũ ꝓdeſt.
In hac uita omnia inſidiarum ſunt plena.
Omnia tentauere homines.
Sapientiæ proprium eſt conſilium.
Bona hominis atq; honeſta ſunt eadem.
Vir iuſtus fœlix uiuet/malus contra.
Ita te aliorũ miſereat/ne tui alius miſereatur.

Deſerere amicum pudet in aduerſis.
Immunificus/quod habet/non habeat.& q̄ habet habeat malū.
Ingratus nec ſibi bonus eſt/nec alteri.
Auarus aut dat nunq̄/aut dat ubi plus accepturū ſe ſperat.
Somniis non eſt fides adhibenda.
Is immunis eſt cui nihil eſt.
Sapiens eſt cibus ætati.
Sapiens ipſe fingit fortunam ſibi.
Sapienti quæ non uult/non eueniunt.
A Ætate & ingenio adipiſcitur ſapientia.
Nemo bene agit/qui pugnat cum egeſtate.
Nihil eſt utile quod honeſtate careat.
Amor odit deformia.
Deus nullo tangitur motu animi.
Durum eſt poſt lyram dulce reſonantem raucam audire tibiam.
Virtus in actione uerſatur.
Pro ueritate certandum & moriendum eſt.
Diuinus diuina deſyderat.
Diuina humanis anteponantur.
Cariſſima ſua cuiq; ſunt.
Minus placet magis q̄ ſuadetur/q̄ diſſuadetur placet.
Qui aſpellit compellit.
Vt tuus eſt animus eloquere.
Non placet qui amicos intra dentes concluſos habet.
Nugator nugari nugatori uix poteſt.
Non tam turpe eſt quod neceſſitas ſuadet.
Aliquando ea arte/qua cæpimus/amittimus.
Flagellis utimur/& ea conſumpta comburimus.
Nō debet Gracculus in certamen cū Aqla deſcendere.
Nemo nouit ſecreta conſilia Dei.
Supra hominem nihil opineris.
Solo Deo deeſt nihil.
Solus Deus ſeipſo contentus permanet.
Solus Deus ſibi ſufficiens eſt.
Solertes ad omnia celeriter conuertuntur.
Deum latere neq; cogere poſſibile eſt.
Magna ſunt fundamenta uirtutis.
Deus omnia nouit.
Timide uti non decet eo quod oblatum eſt.
Paupertas eſt onus miſerum & graue/aliquando tamen eſt utilis.
Audacia uix poteſt occultari.
Fruſtra laterem lauamus.
Magnū ex malo nūcio expectatur malum.
Fortes fortuna adiuuat. Non debemus conterere operam fruſtra.

Nemo pro merito gratiam Regi refert.
Prima coitio acerrima eſt.
Quilibet reſpiciat ætatem ſuam.
Quot ſunt homines tot ſunt ſententiæ.
Non ſunt dolore irritanda ingenia.
Heri reuerentia honor ſeruo adhibetur.
Vim ui diſcutere decet.

Liber Tertius Ouiliarum De Sacra Militia.

Ad Sacratiſſmum Carolum Caeſarem.

Pallauicini de Aragonia: Sfortiae: ac Folianei Pellegrini marchionis: valliſqꝫ Muzulae: ac Caſtrinoui: ⁊ Viguzolli principis: ad Illuſtrē Senatorē ac Inciſae Marchionē: ⁊ Ouiliarum dominum carmē ſaphicum.

Perbone / o lumen latiæ mineruæ/
Et decus græci nitidum leporis/
Nō modo ſcriptis ſuperas diſertos
Temporis huius.
Sæculi aſt doctos etiam prioris.
Nō minus præſtas titulis honorum/
Sed nihil uirtute putas in orbe
Maius habendum.
Vnicam hanc ſixam retines in extis.
Hanc Deam/ut prudēs/uenerarís almā/
Poſt habes gazas/genus & uetuſtum
Diues & altus.
Q ui queas apte/ut ſtudio uacare/
Conſulis famæ magis & perenni
Temnis incertæ uarios honores
Munera ſortis.
Indicant hoc Ouiliæ paratæ.
Eſt opus plenum/uarium/& figuris
Elegans/terſum/lepidum/politum/
Atqꝫ rotundum.
Publices ꝙ iam rogitamus uſqꝫ.
Ne bonum tantum inuideas diſertis.
Ede.quid ſtas? Perbone quid moraris
Limine famam?
Cæſare inuicto Carolo hoc iuberis
O cium & pacem tribuit ꝙ ipſe.
Hoc petit ſacra nitidus thyara
Clauiger atqꝫ/
Q ui polum claudit/reſeratqꝫ nobis.
Q ui uicem in terris gerit & tonantis.
Cuius haud fas tēnere nos prophanos
Iuſſa uerenda.
Poſtulat Dux inclytus hoc ſecundus
Inſubrum Franciſcus/idem periclis
Q ui malis domum & rediit receptus
Numine Diuum.
Principes cuncti rogitant periti.
Hoc auent omnes cupidi/ & precant̄/
Prome? quid ſtas Perbone/q̄d moraris?
Prome libellos.
Perlitos cedro/tyrioſqꝫ criſſeis.
Vmblicis/pumice iam politos:
Q uis bonam uitam/ decenſqꝫ ueram/
Atqꝫ beatam.
Ne time roncos.uenient cupiti.
Principum tuti clypeo manebunt.
Ede/quid ſtas perbone? quid moraris
Vota precantum?

Illuſtri Franciſco Couo Co mendatario de Leon a Se cretis Caeſaris Magno domino Hieronymus Perbonus Marchio Foelicitatem.

QVanta ſit Regibus & Imperatoribus optimi conſilii uis
& potentia/ex eo cognoſci poteſt/ꝙ tu homo imprimis
optimus/& ſumma prudentia/& naturæ dotibus forma
tus/non aliud elaboras/q̄ quod ſit imperio Romano &
totius Reipublicæ chriſtianæ nomini ſalutare & glorio/
ſum. Quo fit ut diuina potius Cæſaris adminiſtratio/q̄
humana cunctis rebus fœlicitate quadam emineat uictis
hoſtibꝰ triũphator. iactis undiq; pacis fundamentis nihil
accipit/nihilq; inhiat/niſi ꝙ æquũ & iuſtũ præcipit. Sedet imperator ille ma
gnus formidabilis uniuerſo orbi. O te fœlicem Couum excellentiſſimum.
Couum iuſticiæ ulnis amplexum/& bonitatis gremio munitum. quem Dii
immortales ad hoc præcipue genuere/ut cuncta/quæ in Italia antea paucis
annis turbata mille uitiis fuerant/nũc tuo Sapientiſſimo cõſilio/quo apud
inuictum Cæſarem uteris/pacata & tranquilla undiq; conſiſtant. Quæ igi/
tur pro tantis meritis imperii totius amplitudo & Italia poterit tuæ excellen
tiæ ad perpetuam memoriã excogitare? columnas ne/an arcus laureatos/an
ſtatuam erigemus/aut marmorea monumenta/in quibus ſit præcipue ſcul
ptum? COVO MAGNO ET PACIFICO ET SANCTO CON/
SVLTORI ITALIA PRO PACE PARTA. ſed profecto maiora me
reris. tuæ itegritate uitæ proſpecta/ſanctiſſimis conſideratis moribus/& tuo
non alio exiſtimato conſilio/q̄ diuino/auguror eſſe in cælo tibi paratum lo/
cum/ubi immortalitatis præmium & uirtutũ tuarum/quas hic pro noſtra
ſalute/pro iuſticia colẽda integerrime exerces/perpetuo poſſidebis. ꝙ quũ
iſtai Ouiliis meis noſcerem/nunq̄ his paſſim repetitis aures opplerẽ meas/
reſilui lætior/& rebus meis inuidia aliorum ſuppreſſis opem affuturam pro
clamaui. erit iſte Couus magnus & ſanctus. qui apud Cæſarem non permit/
tet meum Marchionatum Inciſæ/cuius titulo Diuus Maximilianus Cæ/
ſar me inſigniuit/ab aliis occupari. Diis immortalibus gratias ago ꝙ tantum
Præſidem Cæſareo conſilio præſſe uoluerint. Noſtra proinde intereſt omni
bus per templa aris numina fatigare/ut te pro bono publico conſeruent in
columẽ. Vale retinendæ pacis & iuſticiæ firma ſpes. & Hieronymi Perboni
fidem/qua tantopere diuinam familiam Auſtraſiam coluit/pientiſſimis tuis
oculis inſpicere ne dedigneris.

Magnanimo Ac Sacratiſſimo Carolo Romanae Ac Chriſtianae. R. P. & Totius Orbis Imperatori Inuictiſſimo

Hieronymus Perbonus Bene Agere.

CYrus o Cæſar Germanice ob quandam animi ſui magnitudinẽ ciues ſuos Perſas ĩ libertatẽ redigẽs tantam beneuolentiam domi ſibi comparauit/tantam foris formidinem exteris gentibus iniecit/ut deuicto Aſtyage rege Medorum imperium tranſtulerit in Perſas/& ſubacta Aſia totum orientem in poteſtatem redegerit. Quod ſi ille una tantum uirtute imperium auxit/quid de te imperator Sereniſſime ſperare poſſumus/qui nullo uirtutum genere ad uincendum inferior es/qui omnes tui animi domicilio hoſpitaris/& habes? Viges enim inaudita quadam ingenii in res cunctas capacitate/dexteritate/& acrimonia. fortunam utramq; tam bene noſti/ut nihil illa habeat/quo tibi obeſſe poſſit. nihil illa obſecundet/quo te a uero regendi calle dimoueat. Robuſtus corpore/& animo præſtans/laborum uictor/quos imperio ducas/non habes niſi fortiſſimos exercitus. auri tantam poſſides copiam/quantam nemo alius ex Germanicis/qui ante te præfuere imperatoribus. Et quod potiſſimum exiſtimari debet/undiq; gratia ante te effulget Diuina. nihil tua. S. M. de magnis rebus auſpicata ante hoc tempus fuit/quod maximo cum honore non conieceris. Pacem ſemper amaſti. omnia per cunctam imperii Romani ditionem tranquille ſiſti enixe dediſti operam. & bella/ſi qua celſitudini tuæ emerſere/tanto ingenii uigore confeciſti/ut commemorando quot & quantæ undiq; allatæ ſint uictoriarum ad tuam maieſtatem coronæ/totus orbis mortalium ſtupeſcat. & dubium non ſit/quin tuo ſub fœliciſſimo imperio exteræ nationes Turcæ/Scythæ/Perſæ/Parthi debellentur. unum eſt quod nos premit. Rhodum amiſſimus Te imperante/ſed non tua culpa. fuit enim eo ad imperium ingreſſu nondum tibi regni robur ſcatentibus alioqui fortunæ aduerſis. non illi adeſſe totis uiribus potuiſti. ſed erit maior tuis immortalibus geſtis acceſſio. quum explicaueris inuicta Aquilæ uexilla/nedum Inſula hæc pulcherrima/ſed quicquid immanitas hoſtium imperio Romano ante occuparit/ad tuam retrahetur coronam.

Cyrus perſarum rex.

Aſtyages rex medorum.

Carolus imperator.

Rhodos amiſſa.

Hæc tua erit apud poſteros Cæſar īmortalis gloria. ſume inuicto tuo animo hanc debellādi perfidos Turcas prouinciam. fama de tua celſitudine/ & per totum orbē diffuſus ſplendor/ & de tua belli uirtute magnanimitas/ & ſumma prudentia uix ſecundis caſtris tantum inimicis effundet metum/ ut neq; armis congreſſi Germanicos furores expectent. Iſto nos deſyderio accenſi/ de ſacra militia ad te Cæſar ſacratiſſime libellum compoſuimus. Ad te accedo uelut ad alterum Alexandrum magnum/ ad te uelut ad Scipionem/ uelut ad Iulium Cæſarem/ ad te nouum Carolum. confiſus de tui celſitudine animi & incredibili humanitate proſtratus ad terram ante tua genua munuſculum hoc porrigo. Noſti Cæſar & meminiſſe potes quanto Perbonus obſequio fuerit omni tempore addictus Auſtraſiæ familiæ/ quantum tu Auguſte/ tuiq; cognorint mancipiolum ſane non indignum (pace omnium dixerim) ut ab impiorum iniuriis protegas Cæſar ita ut eius expoſcunt merita. ſi eius cauſam cognoſcere dignaberis abſq; dolo reperies. extat adhuc elogio Caroli tui in regno Neapolitano Proregis integerrimi dictum corā Bartholomeo Catinario Cæſareo ſenatore digniſſimo. qui tantam fidem aiebat nō reperiſſe in tota Italia/ quantam in ſeruo tuo Perbono. quod itidē diuus auus tuus Maximilianus dicere ſolebat. Gaudebam ego q͂ tam mirificam & inuiolabilem animi mei fidem actutum dignoſcerent. Iccirco id ad te Sereniſſime Cæſar/ qui tuorum omnium uirtutum hæres es/ qui imperii dignitatem tuis mirandis uirtutibus æquas/ qui iuſticiam in omnibus actibus tutā ſuſtines & auges/ maxie ptinet/ ut me meoſq; oēs reſpiceres & amares. Id ſcilicet tuæ iuſticiæ/ tuæq; celſitudini conueniens eſt/ ut Marchionatum Inciſæ/ & alia quæ mihi Diuus Maximilianus conceſſit/ ab inimicis meis defenderes. qui nec ſolum conceſſit. ſed poſtmodum tua maieſtas cum illo ampliſſimis priuilegiis confirmauit & decorauit appoſitis utriq; ſpectate manibus/ & euidenti ſubſcriptione ſimul & Reuerendiſſimi ac Illuſtriſſimi Archiepiſcopi Maguntini impeialis electoris & ſupremi Archicancellarii. in quibus manifeſta fiunt iura imperii in ipſo Marchionatu & in me poſtmodum tranſlata/ & de aperta aduerſantium iniuſticia. Ad tuam igitur celſitudinem ſpectat hæc omnia executioni demandare/ & omnia apertis iuſticiæ iuribus defendere. indignum profecto tuo nomine & te Cæſare uiuente/ & longe a gloria & immortali fama inclyti defuncti Maximiliani Cæſaris Auguſti/ ut Perbonus in hac euidēti iuſticia deluderetur. Qui pro imperio Auſtralium tantum pecuniarum effuderit/ quantum nemo alius. eo præſertim tempore quo patria priuatus erat/ & ea natorum familia oneratus non deſtitit in recompenſationē oneroſi tituli effundere. quod ſi poſtremo in his exequendis deceptui haberer/ quid uobis principibus totius mundi lucentibus ſtellis & Romanæ Reipublicæ numinibus aut gloriæ aut laudis eſſe poterit? Et licet princeps ſua in celſitudine poſitus ſit legibus ſolutus/ attamen nil ei magis proprium eſſe uidetur/ q͂ legibus uiuere. At ſi contractu aſtringitur ipſo/ ſicut omnium eſt præſul/ ita neglecta fide fieret omnium exul. Nam & aduerſariorum iura requirimus/ quæ nā illis iura exiſtere poſſunt/ quum quondā Odonus ipſo iure exigēte priuatus fuerit. Minus præterea iuris habet

Margin notes: Carolus nouus. — Perbonus. Auſtraſiæ familiæ. — Carolus prorex in reg. neo. Bartholome⁹ Catinario. — Inciſæ marchionatus. — Maguntin⁹ Archiepiſcopus. — Princeps ſolutus legibus — Odonus

bet(pace ei⁹ dixerim)Mõtiſſerrati Marchio. Qui nulla æquitatis ratione p uim & ſanguinẽ ipſum Marchionatũ uſurpare auſus eſt ſi q̃dam ab ipſo fuerint empta, cuius nam momenti, aut uigoris eſſe poſſunt, quum ius foret uendentibus nullum, quos nulla memoria aut documento conſtet Cæſares recognouiſſe? proinde in alium transferre ius hoc nõ poterant, ſi ius hoc eis minime competebat. Sed nos fide ueterum teſtamur potentiam ſcelere quæſitam haud diutius conſiſtere. officia alioqui principis cuiuſcunq; optimi ſunt præferre in rebus cunctis iuſticiam. neq; ſolum ab iniuriis inferendis abſtinerẽ, ſed obnixe propulſare ab aliis obtutum. ſic illi antiqui reges, ſic Principes Romani magna geſſere bella ob ſuis amicis & ſubditis illatas iniurias. ſic tibi Romane Cæſar imperator orbis, ut facis, faciundum eſt, ut pacem introducas, ius inuiolatum conſerues, iniuriam a tuis propellas. & quãto tui imperii ſublimitas in gloriam ſit auctior, tanto tua bonitas ad hanc mortalium tuorum uiuendi iuſticiam fieri euidentior debet. Adſum Ego ad tua genua. Oramus ne meam mihi detrunces ſpẽ. Per bonum noſcis q̃ tibi & tuo ſacro nomini deditum, q̃ pro tua inuicta dextra uoti rerum. uides hacce ipſa iniuria affectum. proinde magnanime Cæſar ne deſeras. ad terram proſtrati oramus, illudq; imprimis ut impertubare ualeas. fœliciter hoſtes tuos uincas. Deum tui ex animi ſententia perpetuo propitium habeas.

Montiſſerratis Marchio.

Nemo plus Iuris.

Principis officium.

Hieronymi Perboni Marchionis Liber Tertius Quiliarũ Ad Carolum Caeſarem Semper Auguſtum De Sacra Militia.

SAcrã Militiam nobis deſcripturis Auguſte Cæſar Carole
Militia quid ſit. imperator maxime illud imprimis occurrit diſcutiendum
an hæc militia/quæ ſuperioribus ſæculis & præſenti æta
te uariis modis exerceretur/ſit ſcientia/ an ars / an uirtus.
& quomodo/an cum ſacra militia conueniat/an ab ea diſ/
ferat. Nam quum maximæ res agantur per militiam/ quũ
Militia res aguntur ꝙ ſciamus per eam regna & imperia parari / Reſpubli
cas defendi/pacem in genere humano ſtatui/nõ aliter arbitrari poſſumus q̃
præ cæteris mortaliũ rebus uim maximam eſſe/& talem quæ ſub ſe quicq̃
admirabilius & ſublimus per hæc inferiora repetiri poſſet/contineat/& ha/
beat. Alexãder Macedo interrogatus quibus modis orbem ſubegiſſet reſpõ
diſſe dicitur/ſe ſuperaſſe orbem conſilio/uiribus/arte. Q uæ omnia neceſſe
Orbis ſuperatur. eſt Ipſa militia /uelut præcipuas ſui partes poſſideat. ꝙ ſi conſilium militiæ
adnexum ex neceſſitate ponderemur/quid aliud eam exiſtimabimus/q̃ pru
dentiæ partem? Imo ipſam prudentiam/atq; aliud ultra prudentiam/ qu od
humana uis nõ habet. Q uæ cuncta quũ ad ſacram militiam pertineant/ ut
poſtmodum dicemus/operæ prætium nunc puto explicate quibus conſtet
Militia q̃bus partibus. militia partibus / ut & his actutum explicatis facile quid per ſacram militiã
intelligere curamus/ſit notũ. Nam quum ueteres plurimum conferre ad ui
ctoriam comparandam animi & ingenii uim exiſtiment/& hæc duo uniu er
ſas inprimis præſtent uirtutes/facile intelligi poteſt quantas ſub ſe uera mili/
tia contineat baſes. neq; ullo abeſt modo prudentia a militari uirtute/ ſi labo
res/diſpendia /ſolicitudines/uigilias/exhortationes/congreſſus/diſſimula/
Militia tantũ ad hominem tiones/cõſilia ad uictoriã dirigimus. Et quia ad nullũ aliter militiã pertinere
certũ eſt/præterq̃ ad hominẽ/qui præ cæteris ad humana intelligẽda ſortit⁹
eſt officiũ/ante omnia curandũ eſt ut ii qui uerã & ſacram militiã exercent/
Milites prauis affectib⁹. prauis affectibus purgentur. contingit enim hominẽ pluribus perturbatio/
nibus concuti/tamq; interdũ cõprimi/ut quæ ſubſunt peragenda nihilũ ſpe
ctẽt. iccirco ut hæc procul a ſacris militãtibus abſint/ea remedia capeſſenda
ſunt/quibus uero dirigamur metro ad hanc ipſam exercendam militiam/&
pares efficiamur ad tanta ſubeunda munia. & ita animi nubes excutiamus/
& ad fortia inuadenda ita corroboremur/ut ueri ſectatores & ſacræ militiæ
ſtudioſi efficiamur probe. Igitur informãdus ille a nobis eſt miles/ qui ad ue
rã & ſacrã militiã anhelat. Neq; .n. illos ad ineundã militiã dignos exiſtimo/
Militandi uſus præſens qui improbis animis & fœdis moribus deprauati paſſim in omne uetitũ pro
ruunt. Nihil habet poſteritas hæc & præſens hic noſtri militandi uſus/quo

conferri

conferri poſſit cum ueteribus. & ꝙ uix credi poteſt/nihil a noſtris glorioſum putatur/niſi fœde uitioſum. Ideo non mirum ſi præualent chriſtiani no minis hoſtes. ſi Turcæ tantum ſibi comparauere imperii/quando uera militandi forma amiſſa potius latrocinia/quam militiam exerceant. Tuum hoc eſt munus diue Cæſar Carole imperator maxime/poſtquam Deus ad tantum imperii culmen te uexit/tantam in te infudit ſapientiam/& animi fortitudinem/ut ueram & ſacram militiam ad noſtra tempora reducas. ſicut id maxime ad tuam maieſtatem pertinere/ita neceſſarium fore putamus. nam nihil eſt ꝙ magis officiat reip. regno/imperio/urbibus/quam neglectui habita militia. ueteres noſtri plus opæ ad cõparandã uictoriã in cõſilio/diligentia/ordine ponebãt/pluſq; ſpei inibant in ueris militandi inſtitutiõibus/quã in multitudine bellatorũ. Nã imperii Romani ſi regimen rectũ effulget/cæli non habent ꝙ maius in terra reſpicere poſſint. Idq; non aliter magnum effici poteſt/quã per ſacram militiam/quæ uniuerſalis uis quædã eſt/& in ſe continet omnes uirtutes & omnes humani ingenii artes & ſolertias. a Deo immortali in terris diſpoſita eſt ad cuſtodiendum fidei & iuſtitiæ ſplendorem & pacis & communis uiuendi uſus conſeruandum bonum/& Barbarorum & hoſtium inſidias depellendum. Quid enim maius habet in terris imperator Romanus/quã per ſacram militiam populos regere imperio/& paci imponere morem/& parcere ſubiectis & debellare ſuperbos. parit ſacra militia pacem. expellit ab omni rep. iniurias. reddit Barbaros obtemperantes legibus. & eos qui aduerſus leges ſanctas caput extollunt/proſternit & confringit. ſed neq; noſtri milites ſe ueram acturos militiam putant dum arma gerunt/ſed dum ſe numinum contemptores oſtendunt/dum diris cælum lacerant/dum per nemora latrocinantur/dum obſident uias/dum ex rapto uiuunt/& ſanguine pauperum fœdant manus. Audiant quibus cõſtet ſacra militia/& quibus emineant uirtutibus ii/qui ueræ militiæ incumbunt. nam quum natura ſit comparatum & euidentiſſime cognitum/quæcunq; agunt per rationem/ſpectare finem (non enim quicquã rite dirigi ac prodire tenus poteſt/nullo præfixo fine) quanto is aliis præcellit uigore/tanto illud ipſum quod talem prætendit finem nobilius habetur/quum habeat ſacra militia finem pacem/& ea quæ ſunt ad pacis limina complectatur & retineat/ſequitur ueritatis explicatu ex nobiliſſimo fine ſacram militiam præ cunctis rebus eminere. eſt enim pax qua cũctæ uirtutes coaluntur & pinguent. qua uitam mortales ſanctius uiuunt ſuam. qua illud ineundum hic initiũ noſtræ fœlicitatis auſpicamur. erudimur ab oraculo/qui poſuit fines tuos pacem. tantum & tam excelſum finem/qualem ſacra militia poſſidet/haberi non poſſe remur/niſi ſummæ præcedant uirtutes & animi & corporis elaborent uires. omnia proinde contineri ſub ſacra militia uidentur. a qua omne emanaturũ bonum putamus. quum uirtutes cunctæ ea ſe ratione concinnant ut in bonum tendant. Prudentia quæ maxime in ſacra militia uiget/cuius ſedes in excelſo eminet intellectu/regit actus & quæ egregia opera auſpicamur in bello. regit/uelut magiſtra/iter uirtutum quæ a moribus nomen habent. non enim quæuis uirtutum eſt/

Carolus imperator.
Militiæ neglectus.
Victoria quibus comparetur.
Victoria nõ in multitudine.
Imperiũ Romanum.
Militia ſacra continet.
Imperatoris officium.
Milites noſtri.
Ratiõe agẽs ſpectat finẽ
Militiæ ſacre pax ẽ finis.
Pacis bona.
Prudentia.

quæ dimēſum ſuũ ſciat paſſũ ad officii munia/niſi a prudentia ingrediendo
erudiat̃ ſemita.aberraret tēperātia in q̄bus cōtinentia locũ quærit.ubi ſobrie

Temperātiæ partes.

tas/modeſtia/pudicitia/partes habēt ſuas/niſi prudentiæ dirigant̃ metros̃
Ideo ſacra militia hanc ſub ſe trahit uim egregiā & primariā pediſſequā.acci
pit hæc ſuos a uirtutibus fines/atq; ꝑ ea media/quibus cōmode deduci poſ
ſunt/ad ꝑſcriptā deducit metā.Iccirco prudētia ſub ſacra militia ſudat/quia
dirigendo cōponēdoq; uirtutũ officia ad finē decretũ impellit.recte Socra
tes putās dicebat nullas eē uirtutes ſine adminiculo prudentiæ.habet ſacra

Militia ſacra a prudentia.

militia ex prudētiæ miniſterio quoties aliqd ad auſpicādũ tētat/arduũq; mo
lit̃/primũ ut inueniat/inuentũ examinet/examinatũ mature præcipiat exe
quaturq;.Neq; hæc ſine magno ingenio ꝑſcrutata deduci poſſunt.inueniē
di ſolertiā natura adiuuat/& lōgus in rebus cōparatus uſus.Iudiciũ in exa/

Solertiā natura adiuuat. Prudentiæ examen.

minādo pollet ſi oēs circũſtātias enumeret/& utroq; uerſũ ꝑpōderet.an uti
lius/honeſti⁹/glorioſiuſue exuperet.an uni/an plurib⁹ cōmodius.alienis/an
amicis/an ꝓximis/an patriæ magis cōducat/poſtquā idē iudicio d̄cretũ præ
cipit/q̄ ꝓpriũ prudentiæ officiũ habet̃/quo magnus militiæ Antiſtes uti
tur.Qui poſtq̄ a ſũmis & uniuerſis extructus ē ratiōibus/atq; ꝑ ueterũ exē
pla cauēs/ad hæc paulatim deſcēdēs priuata/& ſũmũ cũ medio/& mediũ
cũ infimo metitus nihilo negligētiæ relicto exq̄ſita agibilia preſtat.nō eadē
ſciētia militaris & quæ de neceſſariis inbibit̃.ſortit̃ hæc imutabilē ſubſtāti

Scientiæ de neceſſariis. Sciētia militaris.

am.illa uero cōſiliis/uſu/patiētia/occaſiōe munitior actus humanos & rerũ
cōtingētia uerſat.neq; iſtud artis prudētiæ incutit̃ nomē/quũ ars infactibi/
lia ingerat manu/neq; præſupponat uolũtatis rectitudinē.at prudētia agibi
lia præhēſat quaq; parte uolũtatē recto excultā gerēs.Hinc ē illud in ſapien

Artifex ſpōte peccans. Prudens uoluntarie delinquens. Prudentia quid ſit.

tia ueterũ repetitũ/q̄ artifex ſpōte peccās melior ē/q̄ is q per ignorantiā de/
linqt.Cōtra prudens q uolũtariæ cōmittit peior/q̄ q per imprudentiā fallit.
His rationibus prudentiā enucleatā a ſapientibus eſſe arbitror uirtutē intel
lectus/quæ dirigit humanos mores.quæ præcipit ab iuentis & iudicatis ſe/
cundũ uniuerſalia poſita dimetiens particularia cōtigentia/& agibilia cũ re
ctitudine uolũtatis.Quæ pars quũ ſit potiſſima ſub ſacra militia/ex eo dici
pōt q̄ maxime deceat egregios milites/duces/imꝑatores eſſe in bello prudē
tes.Tũc prudentes & ſacra militia decorati imperatores exiſtimari debent/
qui ſibi & aliis ſuis cauere ſciunt.habet militaris prudentia quaq; parte ar/
gutos oculos qui uelut ſcopon finem cernendo ſemper hauriunt.ſed præci/
pue imperator in ſacra militia cōſtitutus metiri ſibi debet ne imperiũ in tyrā

Tyrannus.

nidem deflectat/quāq̄ nomen tyrāni apud uetuſtiſſimos in bonā capieba/
tur partem ut Trogus Pōpeius.boni reges q ob fortitudinem Tyrāni dice/
bantur tamen creſcente mortaliũ malitia quũ cæpiſſēt reges ſuperbe regere/

Speuſippus philoſoph⁹. Carolus imperator.

rapere/occidere/uiolare/apud hos nomen remanſit/qui ꝑ inſolentiā impe/
rii uiribus abutebantur.unde Speuſipus philoſopus Tyrānũ diffiniens di
xit eſſe imperantem ciuitati ſecundũ ſententiam propriam.Magna tibi & ꝓ
pe diuina conſuetudo cæſar ineſt q̄ propria ſententia non abuteris.& licet
ſanctior & irreprehenſibilis ſis/tamen ſapientiſſimos habes & ſecretos ui/
ros.tibi tute ipſe in cunctis eminens tam profunda cōſpicuus memoria/tam

decoratus ꝓuidētia/tā munitior itellectu/rōne/ſolertia/docilitate/expiētia/
cautiōe/ut nemo ſit qui exactius ſacrā repreſētet militiā/ quā tua maieſtas.
Illud mirabile quantū in te lucet.nihil habes ꝙ uanis ſit addictū uoluptati/
bus.ſemp alta præmeditaris.quæ regnis tuis/populis/urbibus/militibus cō
ueniāt/ euoluis/examinas/explicas.ecce his modis & progreſſibus emergit
ſacra militia.neq; hæc a latere diuellit iuſticiā.nā quibus tā altius incedit ſa/
cra militia/quā ſanctis legibus.portāt hæc añ tribunal ſacræ militiæ exqſita
ꝑcepta.lex eni excutit actus oīm uirtutū.Ideo pfecta uirtus ē legalis poten/ Lex militaris
tia.Q uid enī p hāc magis ſacra militia ꝑcipit/quā ī bello nō đrelinqre aciē/
neq; fugere/ñ abiicere arma/fortitudie uti/q̄ ꝑcipue ſacra militia habet & p
amat/ñ deſidia & luxu obrui/nō dolo/ac malitia reſidere.Q uū ergo ſacra
militia alterū reſpiciat ad tēp.ad populos/ad ciues/ad oīa q̄ ſub lege uiuūt/
præfigit imptimis cōmūe bonū legalē ſcilicet iuſtitiā deinde priuatū bonū. Legalis iuſtitia.
res eni publica/ciues/milites/exercitus legibus ornatus cōibus/oīa meliori
auſpicio diſponunt.legalem iuſticiam quam ſacra militia præſcribit impleri/
omne bonum ſequi eſt/& fugere omne uitium/& habere omnes uirtutes.
Ideo ſacra militia omnes uirtutes habet/quia omnium uirtutum exercet a/
ctus.per hæc miles efficitur ſacer/quoties ea obſeruat quæ per leges ſacra Militia ſacra uirtutes ocs.
militia imperat.& priuatum & particulare diffunditur bonum/ſiue commu
tando/ſiue diſtribuendo partiendoq; ex æquo & bono perpenditur.neq; ſta
tus/neq; regna/urbes/reſp.ſine ſacra milita ſatis tuto cōſiſtere poſſunt/quæ Bonū particulare.
utrunq; inter maximas uirtutes coalit.Tolle ſacram militiam/tunc omne in
troducis malum.paſſimq; furor uagabitur.hinc regna cadunt/quia malum
ſeipſum deſtruit.ut enim exiſtere non poteſt integrum corpus abeunte ani/
ma/ſic urbes corruere uidemus pereunte iuſticia/quam ſacra conſeruat mi Malū ſeipſū deſtruit.
litia uirtutem ſane lucentibus ſtellis pulchritudine æquipollentem/ quia bo
ni appellantur reges/quum in alios bene merendo ſeſe diffundunt. Ideo im/
peratores & qui præſunt in ſacra militia omnium uirtutum ſtudioſos eſſe Militia iuſticiā cōſeruat.
decet/ut ſubditi/populi/Ciues/ nobiles / cæteriq; reguli ab iis conſiſtendi Imperatores boni.
quando opus eſt/in ſacra militia pro communi bono formam capiant.nam
paſſim circa unum quodq; contingit errare/& rite agere.hanc ob rem ſacra
militia quid cauendum/fugiendumue/aut præhenſandum admonet. nam
bellatores ſæpe in timorem incidunt/ſæpe in audaciam. utrunq; ſacra mili/
tia a ſe abdicat/& explodit.quidam tam puſillo animi uigore pi æſtant ut au
ras motantes arborum folia paueant.quidam tam præt upro mentis impe//
tu audent ut numinum fiant contemptores.non hoc hominum genus ſacra
admittit militia.Iccirco ut ab his utriſq; in medium contrahatur/porrigit ex/
cellam uirtutē quā tātope Romāi bellatores extollebāt.quæ mōſtrat qd ti/ Fortitudo.
mendū.qd ue audēdū.uirtus eſt hæc in ſacra militia illuſtris fortitudo/quæ Timor & audacia.
reprimit timorē/moderat audaciā.ſed qa timor & audacia reſpicit picula(nō
eni quis timet/niſi præſignet eminere ſibi proximum periculum/neq; quiſpi
am audax niſi arduum & pernicioſum diſcrimen inuadat)ideo ſacra militia
quot & quæ periculorum genera ſint/circa quæ uirtus hæc uere dignoſcat/
ligdo explicat/ut ſciant partes quas tenere debeant q ſacræ incūbūt militiæ.

Etſi alia quamplurima ſint pericula/quam quæ in bellicis rebus exurgunt/
Virtus circa bonum & difficile.
ut mari ægritudinibus/e ꝓlapſibus/e laboribus/aliiſq;/tñ q̄ bella faciut/ma
iora ꝑſtāt. Ideo circa hæc magis fortitudo laborat/qa uirtus circa bonū & dif
ficile inſudat. ad bellica diſcrimina uario hoíes ſe cōponūt animo. nā quidam
ſunt timidi/quidā audētes. de audētib⁹ aliq ſūt q ſubitario ípetu ꝑicula bel/
Bellica picula maiora. Fortitudo magis i bello. Mors in bello ſemper præſens.
lorū íuadūt/ſed íuaſa atq; reſiſtētia nō ſuſtinēt/at retrocedētes i fugā ſe de/
dūt. quidā cūctātius belli ꝑiculū aggrediunt̃/ſed aggreſſi íſiſtūt & ſuſtinēt.
& qa uirtus magis eluceſcit circa difficiliora & difficilius eſt reprimere timo
res/quā moderate audacias/& ſuſtinere/quā aggredi/& bellica pericula ma
iora ſūt quā alia íccirco ſequitur ꝙ fortitudo magis dignoſcit̃ i bello/quā in
aliis ꝑiculis. in bello eni ꝑſēs ſemꝑ mors ꝑ oculis gerit̃ dū inſtrā militaria &
arma cōflictu feruēt. nō ſic dū lāguemus/quū ægritudines íntrorſū lateāt. nō
ſic in mari/& ſi ille dicat. itētāt oia mortē/quū ex tractu aquæ nō tātā leſio/
nē ſentiamus/q̄ntā ex ui ferri in ꝑſciſſu corpis. Magis itē í reprimēdo timo/
rē/quā in moderādo audaciā. magis i ſuſtinēdo/quā in inuadēdo. quū diffi/
Velites milites. Statarii milites.
ciliora uirtutē illuſtrēt/& íuadētes ad debiliores cōparent̃/& ſuſtinētes ad
robuſtiores. Hinc uelites leuioris armaturæ milites/& ſtatarii grauiori præ/
ſtāt. tū aggrediētes futurū imaginant̃ malū. ſuſtinētes cōtinuo ꝑſens expiū
tur. & lōgiori nixu certāt/quā qui ſubito inuadunt. Icciꝛco fortitudinē ſacræ
militiæ inſeruientē ſuſtinere triſtia dicūt. Neq; ſe uni ſoli opponit ſicut cæte
Liberalitas & prodigalitas. Fortitudo quibus opponatur.
ræ uirtutes utrinq; certāt. ſingulæ quæq; duas habēt oppoſitas malitias/qua
rū una ſupabundat & altera deficit. ut liberalitas/quæ opponit̃ ꝓdigalitati q̄
effluit/& auaritiæ quæ deficit. Sic fortitudo & audaciæ & timiditati opponi
tur. illa ſupabūdat/hæc deficit/ſed in alterā magis innitit̃. plus opæ ponit in
metu pellēdo/quā in audacia moderanda. plus timor fortitudini obſtat/quā
aduerſet̃ audacia. & quia in his cōflictióibus neq; ſatis exacte mediū meti/
Fortes qui.
mur/ſi deflectēdum ē ad alterutrum/magis ad audaciam íclinādum/q̄ ni/
nius fortitudini repugnat/quā ad timorē/ſi fortium uirorum nomē nanciſci
uolum⁹. Neq; eni quēuis iure fortē appellabim⁹. ſed quē ſacra militia diiudi
Pericula quæ ſubeunda.
cat. uita hoí data ē quādiu pōt cōſeruāda/neq; oibus diſcriminib⁹ opponen
da. ſed iis í quibus ſalus tua. in quib⁹ patria laborat/ubi fides xp̄i euocat/ubi
honeſtas. Multi eni appent fortes apud eos quib⁹ timidi neglectui habent̃.
Hector.
ut in uulgi ore ſua ponāt nomina/inuadūt ꝙ terribile ſpectātibus uideatur.
ſic Hector apud Homerū reformidās increpationes Polydamantis ꝑiculo/
Pugnantes timore.
ſa aggrediebatur. ſic aliquis inter ciues cupidus honorari terribile aliquid in
uadit/ꝙ inter ignotos homines non attentaret. ſunt qui/nō ut euitēt oppro
Veterani milites.
bria/nō ut conſequant̃ honores/ſed timore ſupplicii pugnam íncunt. ii mi/
lites ſeruili conditione habentur a ſacra militia/neq; hos reponit inter ſacros
milites. non enim id uirtutis quicquam gerit ꝙ fortitudine excitatur. Maius
illi fortitudinis ſignū oſtendunt ueterani milites/in quibus lōgus belligeran
di uſus cōualuit. ii eni multa confici aggrediūtur terribilia. ad quæ nō adirēt
niſi expiētia ꝓnoſcerēt. Eſt in hoc Vegetii in re militari dictū. Null⁹ attētare
dubitat ꝙ ſe bñ didiciſſe cōfidit. nōnulli cōtra íeruditi & qui modo rudes ad
militiam accedunt/ut ſentiunt aliquē armorū ſtrepitū concurſum ue ílico

tremeſcunt

tremeſcunt neſcientes diſcernere quæ periculoſa/quæue tuta ſint. At ii bel/
lis aſſueti/lõgo armorũ uſu cauti cognoſcẽtes quæ poſſunt uinci/aggredi/
unt/ut iudicent eẽ fortes.q̃ ñ facerẽt niſi expiẽtia de uictoria ſuaſiſſet. Hos
tñ ſacra militia ad uerũ fortitudinis nomẽ nõ recipit.ſicut nec eos qui iracun
dia/& furore pciti terribilia aggrediunt.nõ eni uera fortitudo ob furorẽ pu
gnã capeſſit.ſed ob publicũ bonũ.& ex electione nihil cãdidiꝰ/quã q̃ amat
ſacra militia.neqꝫ ẽt eos ſacro militantiũ libro aſcribit libẽs/qui cõſuetudine
quadã reptæ iduſtriæ uictoriolas nõnullas idipiſcunt.appent ii fortes/quia
id forte euenit ad uotũ/& ex iprouiſo ad fuit fortuna.ſicut his proximis an/
nis in Gallia ciſalpina ubi tã miſere ſeuierũt Eumenides/ubi nõ bella fuere
ſed inſidiæ & latrocinia. Milites eni multi frequenter noctu exeũtes iterula
ti intra mœnia redeũtes uelut ouãtes cũ p̄da onuſti/quã ſæpe ab amicis ra/
piebãt/& proximis ruſculis pauperes colonos diſpoliabant. Abſunt ii a ſa/
cro militantiũ ordine/ſicut & illud exploſũ ẽ genus hoim.q uelut beſtiæ &
urſi in ferrũ ruũt.ii ſine ſenſu aggrediẽtes pugnã facile obſtãtibꝰ aut cedũt
aut oppetunt. At illos ſacra apꝓbat militia. Hos uere exiſtimat fortes quos
uirtute aĩ intrepidos/quos nõ coactiõe/nõ furore/nõ expiẽtia/nõ ignorãtia
militantes/ſed ꝓ bono publico/ꝓ ſalute patriæ/pro iuſticia/pro fide/digno
ſcit & approbat. His reges & pricipes ſi caſtra muniũt/ſi regna/prouĩcias/
urbeſqꝫ repleant/nõ procul abeſſe uictoriã exiſtimamus.ſed quæ præcipue
gerat ſecũ ſacer miles cum armis iuncta ad uictoriã plurimum cõferẽtia hæc
ſunt.ſobrietatis & abſtinentiæ mũera.uere ſacrã & fœlicẽ militiã exiſtiamꝰ/
ĩ qua milites abſtinẽt prauis uoluptatibus/a qua abeſt nefanda libido & ſce
lus ebrietatis.illi tibi o Cæſar Germanice ſint canditati milites qui obſcœna
uoluptatis crimina ſciunt uincere.ſi hæc ſciunt pedibus conculcare/ſciẽt &
hoſtes fortius ĩfringere. Quid deteſtabilius in ſacra militia/q̃ intẽperatus mi
les? deterior ſane intẽperãtia/q̃ timiditas. Quid enim nõ cõmittit intẽpera/
tus homo.qui ſpõte ruit/q uolũtarie peccat/magis peccat. Tolerabilius eſt
peccare ꝑ timorẽ/q̃ per intẽperãtiã. Quæ præcipue prona in terrã occupat
aliã. Ideo uiciũ intẽperãtiæ ſapiẽs puero aſſimilat.ſicut enim Puer licentia di
ſcinctus rectore indiget/ſic uis hæc depratiata mẽtis per ſuperiorẽ rationem
corrigit. Exploſum eſt genus hoc hominũ iandiu a ſacra militia.quod uete/
res/ut eam ſignificãtius exprimerẽt/Caſtra quaſi Caſta eſſe uoluerũt.q̃ ſi ca
ſtũ/ſobriũ/modeſtũ/cõtinentẽqꝫ ſacra militia requirit militẽ/tãto magis im
patores & pricipes. Maior.n.ĩ his ꝑ oĩa requirit uirtꝰ.nã excellẽtis ẽ uirtutis
totũ exercitũ regere.& de ſe cũcta ſpecioſa exẽpla ſemp exhibere debẽt. Spe
cioſæ.n.ſũt uirtutes/q̃ in exercitu reſpiciũt exteriora bona utilia/aut exterio
ra bona honeſta/quas præcipue in magnis bellatoribus ſacra poſcit militia/
liberalitatẽ.ſ.& magnificẽtiã.illa in mediocribus militibus magis reſidere de
bet.hæc ĩ illuſtrioribꝰ certatoribꝰ.utraqꝫ tñ & auaritiã & ꝓfuſionẽ ĩ ſectato
ribꝰ ſacræ militiæ dãnãt exceſſus.benignꝰ miles ñ rapit/nõ uiolat/nõ furat.
ſed uult uincere/hoſtes fugare/cape/in cõflictu occidere.ii/qui auaritiæ ſtu
dio militiã exercẽt/peſſimi oĩum mortaliũ efficiunt.raro auarꝰ exercitus ui
ctoriã cõſequit/nihil imbecilliꝰ auaro militantiũ aĩo.ꝓinde in caſtris ſacræ

Fortes vere ;

Milites a prauis voluptatibus.

Milites candidati.

Intemperantia timiditate deterior.

Peccat ſpõte

Peccare per timorem.

Intemperantiæ vicium.

Caſtra quaſi caſta.

Auaritia & profuſio in militibus.

militiæ hoc genus hominum non permanere debet. fœneratores/lenões/uiuentes ex meretricio quæſtu/cadauerum ſpoliatores/aleatores/ & qui turpia exercẽt lucra. Nihil enim tam nephandum/tam peruerſũ tã aborrens natura/ꝙ pro luco non exequi tentent. q̃ nobilis/q̃ illuſtris ille liberalis & magnificus miles eſt/qui ſuis eniret ſtipendiis/& non rapit unde non oportet. Sed quæ haber per beneficia partitur. nihilq; ꝙ honeſto uſui ſit ſibi/ſuiſq; & amicis & patriæ ſeorſum abſcõdit. nihilq; ꝓ cõſequẽda uictoria negligit. ii ſũt quos ſacra ãplectit̃ militia/quos optat/quos ꝓ firmamẽto uictoriæ ꝑſcribit. q ſemp mai⁹ eligũt bonũ. mai⁹ ẽ aliis adeẽ bñficiis/mai⁹ bonũ ẽ bñ facere/q̃ bñ pati. bñ & rite opari/quã turpia ñ exercere. ſed neq; ob hæc paup ſacræ militiæ abſcluditur limine/ſi ſecũ cãdidũ gerit animũ. accipit enim liberalitas menſurã ex ꝓportiõe uolẽtis. põt eni paup/niſi ſe ignauiæ dedat (qua ſi retẽtus eſt cãpeſtribus abſtineat armis) ĩgeñ ĩduſtria & ſolertia ſe redimere. fiet omnino per animi uirtutes & fortitudinis conatus uere ſacer miles. Neq; enim ſacra militia originem ſpectat generis/ſed præclara facinora/quæ uerũ repræſentant nobilẽ. ſic oli in illa remotiſſima uetuſtate/ubi natura magis uigebat/quã fucatæ artes/ſolebant homines ſibi reges creare eos q plura de ſe exẽpla fortitudinis ꝓ cõi bono oſtẽdebãt/ipſoſq; magnificos appellabant/ſi ex partis per ꝓprios labores exercebãt in alios/in cõſpectu oim magnos ſũptus edebãt. unde magnificẽtia nomẽ ĩditũ/quæ circa magnos rerũ apparatus uerſatur/ſicut liberalitas circa mediocres/& tenues. Princeps nedũ liberalis/ſed uere magnificus eſſe debet. nõ eni paup miles uti magnificẽtia põt/quæ decẽtes appat⁹ & magna opa ſpectat/magna rẽpla in honore deũ/& ĩ ornanda patria magnos ſumptus/theatra/porticus/aquæ ductus/ſtratas uias. Tãto ſacra militia pollet/quãto uiris magnificis abundat/qui ſenſu/qui maxime ratione rerũ pſtẽt. & ſcientia & eruditiõe ſint cõſpicui. qui in rebus magnis ſe ſe immiſceãt/paruaq; cõtẽnãt. quiq; excellenter liberales exiſtãt. ex his eni pricipes militãtes in ſacra militia undiq; immortale nomẽ/honores/& gloriã cõſequũtur. & merent̃ effici magnanimi ſi in tãta geſtarũ rerũ celebritate non deſideãt animis/& ſiãt imbecilles/minoreſq;/aut effluant iactãtia. ſed cõtinuo magna & ardua exerceãt/unde magni pariant̃ honores. qui inter bona externa primariũ obtinẽt locũ. ex hoc genere hominũ optimi ſiũt exercitus/duces/& imperatores/quos ſacra approbat militia. Q ui parua cõtẽnẽtes excelſa p uirtutes exercẽt/& faciunt/& fortunas aduerſas magno ſuſtinẽt pectore. neq; in parua pericula ſe obiiciũt. ſed in magna pro cõmuni patriæ uictoria. & in eos qui egregie pericula ſuperant/maximis liberalitatis officiis utunt̃. Hos ſacra militia ĩtuet̃ ueritatis ſtudioſos nil mẽdacii effutiẽtes. ſed ut a probatis uiris uere laudent̃/ea exercent quæ uirtutes inhiẽr nihil ſibi cõparãtes ꝑcibus honorũ ſtudioſi nõ ambitioſi/ſed ut illis digna gerãt. Nã ſi qs miles ſacratæ militiæ deditus opera fortitudinis exercet/aggrediturq; pugnam/cæteraq; nauet ꝓ uictoria patriæ fideiq; & in his delectet̃/fortis miles & ſacer efficit̃. ſi uero hæc agit/qa hæc magno honore & gloria & noĩe digna exiſtimat/fit magnanimus/quia obiectum magnanimitatis honor & gloria eſt. Iccirco ornamentũ omnium uirtutum magnanimitas

Liberalitas accipit menſuram.

Nobilis verus.

Vetuſtas.

Reges quales veteres.

Magnificentia.

Liberalitas.

Honores inter bona externa primi.

Imperatores optimi qui ſint.

Magnanimitatis obiectum.

gnanimitas eſt.honor enim excitat uirtutes/& magnanimitas reddit eas illu/ſtriores.& qa maxime decet ſacratos milites magnanimos eſſe/cauendū eſt dum id conantur ne ultra terminū proruāt/quū præcipue magnanimitatis ſit impellere/ne impulſus ſit ſine ratione.quū de uictoria deſperant milites/omnē magnanimitatis amittunt uigorē.quū magnanimitas ſit uirtus/neceſſe eſt abhorreat exceſſum/abhorreat & defectum.ille temeritatem attingit/hic deſperationem.q; ſi ad alterū flecti cōtingat magis eundū ad exceſſum ē. nihil in toto militātiū opere pernitioſius/quā proiicere omnē ſpē uictoriæ. fugam reſpicit/qui uincere deſperat.At qui liminarē magnanimitatis tranſgrediunt͂ lineam/in furorē incidūt.damnant exceſſus liminarchæ uirtutes ut tantillo magnanimus miles ne ob excellentiā honorū tumeat/inſoleſcat/furiat.accedit egregia ſoror humilitas/quæ nihil effluit.ſed ſacratis militibus ſenſim humanæ conditionis caſus explicat/ne in honoribus & rerū geſtarū gloria fœlicitatis terminū ponant.ſed ad īmortalē Deū referāt factū.fœlices milites tunc/uere ſunt/quum per uirtutes ſibi metiuntur.quā in ſuis caſtris ſacra haber militia humilitatē Romani proceres ut admonerent triūphatores/ne magnanimitatis gloriā ſublimi effunderent curru/ſeruū poſt humeros apponebant ut colaphū incuterēt.Neq; ſacer miles uere dici poteſt niſi has & cæteras uirtutes ſecū gerat/quæ ueros pariunt triūphos.ſæpe militātes in externa incidūt mala/quibus aut perdite iraſcuntur/aut ſenſu cadūt. affert his remediū ſacra militia.expromit enim ex penu uirtutē manſuetudinis/quæ militarē iracundiā cōplanet/quæ inſenſibilitatē uſtulet.Nā milites qui iuolucro iræ ſe implicant uix quicq̄ aliud cernere poſſūt/quā uindictā. hinc iniuriæ/obprobria/& cædes/q; ne quid perperā fiat/ſacra militia p mā ſuetudinē prohibet.nō enī in oībus uindicta emergere debet.Iraſci enī & tēpore/& loco/& qbus cōuenit uirtutis ueſtigio inſiſtit.Nunquā iraſci neq; ullis cōmoueri iniuriis prope ſtolidū ē.hos hoies a ſuis caſtris ſacra militia expellit.appetere alioq uindictā propter iuſtitiā & bona Reip.uiri probi eſt. neq; enī irā a ſacris militibus detruncandā penitus eē dicimus/quatenus ea incitent͂ cōtra iniquos hoſtes/q patriæ qetē turbāt.ſed tūc abeſſe uolumus quū iracundiæ caligo offuſcat rōnis iudiciū.ſæpe milites p iracūdiæ flāmas in maxima incidūt ſcelera/& magni imperatores & Duces neſciētes iracūdiæ aculeos reprimere ea ppetrarūt facinora/ut pœnituiſſe prope mortē cōpulſi ſūt.Illoſq; probat ſacra militia qui ſe ſe aīs nobilibus ubiq; oſtētāt.amabiles/hilares/iucundos/& ueridicos milites ſacra militia requirit.non eſt proba tū cōtuberniū militare/niſi inſit cōuēiētiū ciuilis affabilitas/niſi iucunditas morū/niſi rñdētiū ueritas.Milites oēs utriq; cū alteris cōuerſant͂ uerbis/militiæ laborib⁹/cōuiuēdi uſu.abſit a ſacris militibus ināis iactātia. nihil enī tā futile bellatorib⁹ nr̄æ militiæ/quā ea feciſſe dicere q̄ ñ fecerūt.Ciro denudat͂ q aliēa ſe ueſtit laude.locutuleios/deriſores/mēdaces milites ſacra nō audit militia/ſed ueritatis amatores/q̄ iactantiā reprimit/quæq; deiectionē excitat.declinare tamē ad minus/& dicere de ſe minora/quā ſit opus/prudentis ē.hoies enī plerūq; de rebus propriis decipiūtur.ideo prudenter facit/q ma gis ad minus deflectit/quā ad maius.aliqd enī ultra quā patiat͂ ueritas fado

Magnanimitas exceſſum abhorret & defectum.
Spes a milite nō abiecāda
Humilitas egregia.
Milites fœlices.
Romanorū mos.
Manſuetudinis uirtus.
Miles iracūdus.
Vindicta nō in omnibus.
Iraſci & lo co & tēpore
Iracūdiæ caligo.
Iactātia ināis.
Miles verus.
Homo de rebus propriis ſæpe deceptus [illegible]
Fari ad minus, q̄ ad maius.

ſolet auribus moleſtiam afferre.ſic erant olim in ſacra lege conſtituti milites.
q̃ ſi ſacra militia tales requirit milites/qui omnibus his uirtutibus præſtent/
qui omni tempore ueracem militiam explicent/quid in ipſis imperatoribus
eſſe debere exiſtimabimus? qui ſuis ueſtigiis alios inhærentes continuo ne/
ceſſe eſt habeant.ita debent omnium uirtutum ſplendore imperatores abun
dare/ut cæteri qui ſub ſua militia minus poſſident ab eorum lumine/uelut
paratas ſuppetias recipiant/& ſupplementum.Hi dum in uita manent/non
alio pabulo alendi ſunt/quã honore & gloria.nam imperatores/qui gloriæ/
qui honoribus non acquieſcunt/in tyrannidis labem incidunt.Nam præ/
mium illis ob tantos exanclatos labores non par eſt in terris/ſed in cælo con
ſtitutus locus.ueteres quia præmium hic bõis principibus coæquatum me
ritis reperire non poterant/ſtatuas illis erigebant/& templa.honores & glo
riã per orbem diffundebant/ut q̃ homines poſſent/id ex animo propenſe ef

Valerius valeſii filius.

ficerent.Valerius Valeſii filius/quia ex reip.conſeruatoribus unus extitit/
ea conſeruata lege & popularibus exemplis ſtabiliuit/ut perpetuo eſſet ho

Marcus marcellus.

noris & gloriæ nomen/publicola cognominatus eſt.ſic Marcus Marcellus
ob fortitudinis & inuicti animi exemplum/qui contra Pœnos/unde quadra
gies dimicauit collatis ſignis/afflictam Remp.bellica & ſacra militia reſtitu

Fabius maximus.

ens contentus fuit hoc honore & gloria/ut Gladius populi Romani appel/
laretur.ſic Fabius Maximus/cuius arte reſp.ſtetiſſet contentus præmio ho/
noris & gloriæ Cunctatoris cognomen accæpit.quia pro patria multi in ſa/
cra militia egregiam quum nauaſſent operam/neq̧ hic ſatis idoneum anti/
quitas reperiret præmium/honoris & gloriæ ꝑpetua cognomina recipiebãt.

Ariſtides iuſtus.
C.marius.

ſic Ariſtides apud Athenienſes Iuſtus/cognomen.&.C.Marius qui Cym/
bris/Theutonis/Ambronibuſq̧ duplici prælio cæſis/rep.in priſtino con/
ſeruata ſtatu tertius eſt urbis conditor nuncupatus.Hinc pluribus nomen

Alexander magnus.
Pompeius magnus.
M.tullius pater patriæ

clatura ingens/& Alexandro Philippi filio/Magni cognomen inditum/&
Pompeio Romano/&.M.Tullio uendicata a ſcelere patria/curiæ decreto
fuerit appellatio honoris pater patriæ indita.Iniquã de ſe exiſtimationẽ impe
ratores & Principes illi præbent/qui honoribus & gloria non contentatur.
neq̧ hos ſacra militia ueros reputat imperatores.Qui enim rapacitate cap/
ti/& uoluptatum illecebris uicti/haud quæ ꝑcipit ſacra militia retinere poſ/
ſunt.Quibus ſi contigerit dominari/male meherclc habetur cum populis/
cum urbibus/cum exercituq̧.Hinc omnium ſcelerũ cateruæ & doli/& fur
ta/& rapinæ/& ſatellitum intemperies.latrocinia potius/quã exercitus ſunt
illæ copiæ/in quibus tales dominantur principes/qui cuncta ſui animi cupi
dine metiuntur.Tum nullus fidei præſtatur honor/nullum integrum iu/
ſiurandum/quod quãta religione apud ueteres reſeruabatur incorruptum/
argumento eſt/q̃ poſt uictoriam Annibalis in prælio Cannenſi omnes illi/
qui dimiſſi ſub ſacramento/nec fidem repræſentantes omnibus odio in pa/
tria adeo deſpecti erãt/ut tandem tedio uitæ mortem ſibi conſciuerint.ſacra
militia non habet eos imperatores in obſeruantia/qui iuriſiurandi & ſacra/
menti militaris ſunt neglectores.hoc enim amiſſo fundamento quid poteſt
laudabilis ſupereſſe in militia? Habes Regulum Attiliũ in ſacra militia præ/
cipue

cipue uenerandum. Qui ne quid perperam offenderit quod fide militari promiſerat/ad infœliciſſimos cruciatus Carthaginem redire maluit. Nã qui Dei nomen in mendacio & ſacramento & Blaſphemia coinquinant/extra militiã ſacram ablegandi ſunt. hoſce Plato homines iubet impune a quolibet cædi/ & magiſtratum qui hos non punit/ proditorem legum exiſtere ait. Proinde Moſes ſacræ militiæ acerrimus cuſtos/lapidibus hoc genus hominum obrui iubet. Sed quid dicam O Sereniſſime Cæſar/quod tantum hoc inualuit ſcelus/ut hac tempeſtate pauci reperiantur milites/qui hanc deteſtandã conſuetudinem iurandi & blaſphemandi & numina in contemptum ducendi non habeant? Tantam ob hæc in Chriſtianos exercitus calamitatem uenturam exiſtimo/ut non alios/qui peſtem hanc e medio tollant/q̃ Turcas putem. Vtinam ſim falſus uates/ueniet gens Barbara ſuper noſtra ſcelera/non ut Chriſti pium cætum ſuperet/ſed ut caſtiget/& Dei nutu hæc nephandæ blaſphemiæ crimina deradicet. Permittunt (fateor) iuramenta leges/ita tamen ut uera prædicent/aſſerantq; & iudicium & iuſticiam. neq; iuramentũ diuellitur a uiro & iure. Quia q iure pmittẽte iurat/impune iurat. Sunt quædam uoluntaria quæ ſponte extra iudicium efferuntur. quædam neceſſaria/ quæ a iudice defferuntur in deliquium probationis. quædã metu excidunt/ quæ licet in uirum conſtantem cadere poſſint/non tamen obligant. Tametſi iuramentum quo quo modo fiat/regulariter obſeruari debeat/niſi tendat contra ſalutem animæ. illicitum enim haud obſeruari debet. ea uero/quæ in diuinum ius & in catholicam emittuntur eccleſiam/non iuramenti nomen ſubeunt ſed periurii. Hac lege militari cuncta metimur/ut ſacra & uera militantibus fiat militia. Iurantibus iis fidelitatem principi/eius quoq; filiis legitime ſuccedentibus iuſiurandum habitũ eſt. quum dicimus militiæ & alibi ſtare dicto alicuius/intelligitur ſi iurauerit. neq; inopina iuramentum tangunt. neq; frequens dandum/niſi quum aliæ probationes defecerint. iuramentum obligat minorem. Tum illud a ueteribus obſeruatum. Iuramẽta reſcindi poſſunt pro eccleſiæ emolumẽto. & perualent matrimonii ſacra contra iuramentum. tametſi late pateat periurus/& pro periuro puniri poſſit. Neq; milites noſtri putent/quum inter arma uiuunt/ſe aliqua parte abeſſe a magni Pontificis ſceptro. poteſt enim ex cauſa a ſupremo Antiſtite iuſiurandũ remitti. Poſtremum milites uerum exercent iuramentum/ſi illud e corde manans par ori correſpondet iuſtum/licitum/& nullo complicatum ſcelere. Mutat utiq; forum & conualidat contractum. Tam potẽs tamq; ualida ſubnititur ratione/ut plus ualeat/q̃ res iudicata. Illud etiam pauore extortum/ eminentiq; pœna diffuſum/gerit ſecum obligandi uinculum/ſi poteſt adimpleri ſine animæ præiudicio. Toties ueterum monumentis eſt expreſſum numina iuraſſe. Quid illud uatis ſublimis proloquio? iurauit Dominus & non pœnitebit. Vnde militantibus iuramentũ nõ prohibet tanq̃ ſcelus/ſed eius uſus ne ſeneſcat/& in periurium incaute corruat. cauſa inſtituti iuramẽti eſt/ut omnis iurans ad hoc iuret/ut iurãdo magis uerum exprimatur quãdo illud præcipue expoſcit/ut conceptus uerba potius ſequatur/q̃ uerba intentioni ſeruiant. Multi apud milites iurandi ſunt modi. Multi perperã & ob

Marginal notes: Blaſphematores impũe offendi. — Moſes. — Milites blaſphematores. — Turcæ perflagellũ Dei. — Iuramenta permiſſa. — Iuramẽta voluntaria & neceſſaria. — Iuramenta meticuloſa. — Iuramẽtum regulariter obſeruandũ. — Iuramenta quæ non obſeruari. — Periuria. — Iurans fidelitatem. — Periurus punitur. — Iuramẽtum remitti poteſt — Iuramẽtum pluſq̃ res iudicata. — Iuramenti vſus. — Iurandi modi multi.

ſcœnæ profluunt/quæ ſacra depellit militia. quū uerū fatemur utiq; licet iurare per crucem/per euangelia/per ordines ſacros/per myſteria/ per ſalutē principis/per ſanctas diuorū aras. falſo uero ea accire iuramento/ præter immortale numen deierare eſt/aut ſi quis per lapidem iuret/aut capillū uene/ris/inter impios connumerari debet/aut igne purgari. neq; miles ſacratis diebus ſolemniter iurare poteſt niſi pro paciſcenda concordia & pacis fœdere. plura tamen ſunt/quæ iuramentum abſcindunt illicitumq; reddūt. perſona iurantis ut ſunt impuberes. haud iurare poteſt ſimul cui iuratur/ut ini/tiatus ſacris layco. res quoq; non ſacra non recipit ſupra ſe & iuramentum. ex modo itidem iuramētum ſpectatur/ut ſi temere iuratur. recipit tamen iura/mentum locū pro pace/pro fide/pro fidelitate/pro obedientia/ pro expurgāda infamia/pro ueritate inquirenda/pro deſtinato dāno. prohibere poſſunt ſi lubet/iurare/Pontifex & ſeruos Domini/uxores mariti/& monachos abbates. ſolus tamen ſupremus Antiſtes a legitimo iuramento abſoluit. Qui etiā abſoluere ſubditos a iuramēto fidelitatis erga principē poteſt/qui neglectui eccleſiæ iura habet. iurabant ueteres in ſacra lege. uiuit Dominus/uiuit ani/ma mea. At in eccleſiæ primordiis ita modeſtius cōſuetudo protulit. teſtis eſt mihi dominus/teſtis eſt mihi cōſcientia mea. humaniora & illa dici poſſunt. ſic me/uel te Deus adiuuet. Sed quid hæc ego cōmemoro ſi iam pro labente diſciplina adeo milites noſtri fœdis ſunt aſſueti iuramentis/ut iam nulla ſit lex/quæ corrigendi locū habeat? honeſtius olim Romani milites & Græci/qui per Herculem/qui mediuſſidius/per Caſtorem iurabāt. Noſtri in tā fœda proruūt uerba/ut obſcœnius dici poſſit nihil. neq; illi militis nomen ſortiri uidentur niſi blaſphemiæ deteſtanda uerba in ore paſſim habeant. Dolen/dum nobis ſupra modū chriſtianis eſt Sereniſſime Cæſar/q; nulla apud nos reluceat militia/in qua non ſit dirus blaſphemandi ductus. Ideo non mirum eſt ſi ſanctæ cōtra hos iraſcuntur leges & cōtra hæc flagitia pœnā ſtatuunt ſanguinis. deteſtātib⁹ tā dire aqua & igni eſſet īterdicēdū. ſanctiora i lege ueteri mandata erant/ut qui Deo & Pontifici & eccleſiæ maledixerint/lapidibus obruerētur. eā ob rē militia noſtra iacet Sereniſſime Cæſar/ quia ob tā diras deteſtationes numina aduerſa habebm⁹. blaſphemia tā horrēda auditu erat olim patrib⁹/ut quoties aures cōtingebat/pſcinderēt ueſtē/& capillos. Nos uero/q aut ſi in caſtris ſum⁹ militiæq; arma exercemus/aut domi/aut in foro uerſamur/tantas ubiq; etiā puerorū blaſphemias & truculenter dicta in Deos immortales audim⁹/ nō modo nō proſcindimus ueſtē/ſed tacem⁹/nullūq; coarguendi ſignū oſtendimus. Qua apud Deum gratia milites noſtri merere putamus/qui nullū proferunt uerbū niſi mixtū cū blaſphemia? ingratum & impiū genus/more gigantū in terris uiuēs/deteſtantiū Deos. O infœlix ſæculū diris blaſphemātiū linguis obnoxiū. Auiculæ ſuis uoculis laudant Deum/homo pditus blaſphemat. Habes Cæſar quid cogites/ſi to/buſtā militiā cupis/ſi inuictos milites tuis adeſſe caſtris deſideras. Corrige militiā. nutri milites ueris iſtitutionibus. uis cōtra Barbaros & crucis Chriſti hoſtes uictoriā conſequi/dele e caſtris tuis blaſphemiam. prohibe rapinas/ſtupra/intēperantiā. exēpla ueterū tuū moueāt aīum. Quid. n. nos ſcimus/

Deierare.

Iuramenta quæ abſcindunt.

Iuramenta abſoluere.

Iurandi mos veterum.

Iurādi mos in eccleſia.

Iuramētum ueteris romanorū & græcorum

Blaſphemantium pœna in lege veteri.

Blaſphemat homo.

Carolus vt victor ſit.

niſi

niſi in illis ſpeculemur moribus? Scipio ille maior/qui omni fœditate morũ
Scipio maior
purgatis caſtris facile uictoriam contra hoſtes conſecutus eſt/uirginem ex
captiuis unam ad ſe perductam/eleganti facie puellam iuſſit ſancte cuſtodi/
ri/ac reſtitui adoleſcẽti marito ſine auro/nec ſuæ pmiſit cõtaminari militiæ.
ſed mala noſtros hos/qui in militia primores ſunt/conſuetudo perdit. primũ
Duces præſentis militiæ
ante omnia intemperantes ſunt/impudici/rapaces/uinolenti. qui quum neq;
ſibi ſciant imperare/alios bene regere nõ poſſunt. Militia uitiis fœdata ubiq;
Cor mundũ.
pauet. Cor mundum reddit militẽ fortem/& prudentẽ. Quid enim dici po/
teſt fœdius illa militia/quæ proximis menſibus ſub tuo Sereniſſimo nomi/
Militia pſens Cæſaris.
ne/& te inſciente in Italia deſæuit? Quod genus omnium ſcelerum reliquit
intactũ? Ciuilia cuncta/& ſacra deturparunt. Tuæ erat imputatũ maieſtati/
q; ita licentioſe uiuebant milites/ita auare/ita ſuperbiter/ut nihil magis opta
retur/q̃ uitæ exitus. furta/latrocinia/rapinæ/uiolationes/ſceſtus/ſtupra ita
dominabant/ut amiſſa penitus ueræ militiæ diſciplina/aliud non ſpectaret
niſi populi gemitus/iniuriæ/deſpectus/furiarũ ſæuities. & tamen tua maie
ſtas nihil ſciebat. longe aberas/& prudẽtiæ tui exercitus ductorum confide
bas/qui nihil de his ſcribebant. aut ſi ſcribebant/oppoſitũ ſcribebant ma/
læ & peruerſæ illorũ mentes. Qui peditũ erant capita/qui cohortes regebãt
impii/perditi/nequiſſimi. qui de honore maieſtatis obliti omnia impune age
bãt. Quibus nulla iuſticia/nullaq; pietas. quod libitũ erat faciebãt/& quod
facere uolebant nemo uetabat/& quod nemo uetat/licentioſe fit. & ubi licẽ
Licẽtioſe fit
tioſe uiuitur/penitus ueræ militiæ ſplendor extinguitur. Quæ res ſi a princi
pibus/ſi regibus/ſi ab imperatoribus non uindicatur/non longe abeſſe po/
teſt diuina ultio. libido & auaritia duæ humani generis peſtes ſæpe ab imor/
Libido: & auaritia.
tali Deo atrociſſime flagellantur. Tot ex illis copiis & tãta multitudine pau
ci nunc ſuperfuerunt. alii morbo/alii ferro/alii aquarum uorticibus/alii pe/
ſte periere. proinde Sereniſſime Cæſar non omnibus fidendũ eſt. oculus im
Fidendũ non omnibus.
patoris purgat exercitũ. omnes digni ſacra militia eſſent/ſi tua maieſtas præ
Imperatoris oculus.
ſens foret. es enim humanus & mitis tẽpore pacis/in bello ſæuus/magnus/
fortis neq; uoluptate/neq; metu neq; deſidia uinceris. es in aduerſis conſtan
Carolus imperator.
tior/in rebus ſecundis modeſtus/in opinatis & ſubitis caſibus non minus
Caſibus ſubitis.
prudens/q̃ diligentior/in cunctos iuſtus/placidus/pius. Iccirco inuicte Cæ
ſar ſi uis tuos exercitus ad ſacrã reducere militiam/frequẽter copias luſtra/
de ſingulis inquire ductoribus/ſtipendia ſolue/ne retentis occaſionem latro
cinandi præbeas. aut pacis/aut belli tempore ne ocio torpeſcãt/exerce uariis
laboribus. Scipio corruptum apud Numantiam exercitum demiſſo ingenti
Scipio:
lixarum numero quottidiana exercitatione fatigabat. frigora & hymbres pa
Imperator. bonus.
ti/uada fluminum pedibus traiicere aſſueſcere coegit. Imperator bonus bo/
nos & fortes milites reddit. Pyrrhus rex delectori ſuo fertur dixiſſe. tu grãdes
Pyrrhus rex. Miles grãdis
elige. ego eos fortes reddã. Neq; dedignabere Sereniſſime Cæſar iter milites
adhibere conſilio tuo illos/qui longa experientia rerum pollent. Nemo ſibi
Sapit nemo tantum.
tantum ſapit/ut quandoq; alieno conſilio non egeat. Scis tu imperator opti/
Julius Cæſar quare v. ctor.
me cur eſt/q; C. Iulius Cæſar/cuius repræſentas nomẽ/tot & tantis potitus
eſt uictoriis? quia continuo præſens aderat. continuo milites in fortitudine

exercebat.omnes beniuolentia & liberalitate ſibi deuinciebat.ſic tibi faciun/ dum eſt Carole Auguſte.uniuerſi orbis imperator/cui fuit & eſt fortuna co/ mes/cui maxima uirtus contigit ante diem/quiue talis es iuuenis imperator qualis nullus in matura cōſtitutus ætate ſimilis repiri poſſit. in ipſis ꝓpe cu nabulis oſtendit per indolem natura te fore ad tanti imperii maieſtatem a deo immortali præſcriptum/& ad pacem Chriſtianorum decretum patrociniū. Neq; in hoc tacēda laus.propterea poſtq̄ animaduertiſti quid ĩ Italia tui mili tes perpetrarint/non ceſſaſti curare diligentius/ut omnes a tāto flagitioſorū crimine releuarentur.beatos illos eſſe exiſtimo & fœlicis eorum animas/qui rem tibi probe aperuere/ut ad tanta ſuccurreres mala.Fuit hic præcipue uir tanta ſapientia & ingenio præditus/omni humilitate/& liberalitate cōſpicu⁹ illuſtris Marinus Caraccius/cui tanta eſt inter inſubres parta gloria ob eius ſingularem uirtutem/quanta alii nemini.Hic quo ieūq; flectat fortuna rotā/ prudentia ſuperat.Hic tibi pace/belloq; fidus.utinam in tuis caſtris mille ſi miles haberes.& ſi huic mille ſimiles habes/mille Catones habes/mille Sci piones/mille Marcellos.uiuit uigetq; ubiq; prudentia tua Cæſar. non enim ſine magna animi tui ratione tantum in Italia uirum retines/ut quum abis & longe ſis remotus/habeas per quem cuncta exactius componas & regas.

Marinus caraccius.

Equidem multa ſunt quæ principes acriter infamant/licentia impune pec/ candi/improbitas amicorum/auari Magiſtratus/& ignoratio rerum publi/ carū.Sæpe rex/ſæpe quiuis Princeps in occulto a ſuis uenditur/dum curas imperii in manus improborum relaxat. Tolerabilius expromit ratio ut mali ſint prīcipes/q̄ mali principū aſſiſtāt amici/q̄ mali cōſultores/q̄ mali magi ſtratus.Si quidem unus malus a multis poteſt bonis corrigi ſed multos ma/ los non poteſt unus bonus ad metrum redigere rationis.Hæc quum ſcribo Cæſar ſapientiſſime/omnibus principibus ſcribo.Debet enim qlibet rector regere non regi/ductor ducere non duci/dominus dominari nō ſeruire/prin ceps imperare non ſuis male conſultoribus parere. Vis Cæſar militiam tuā reddere ſacram/noſce frequenter milites tuos/& Veteranos tuis adhibe cō ſiliis/qui probe rem militarem norint.Nam tunc mentis oculus acute inci/ pit cernere/quum primum corporis oculus defloreſcit.Probabat Iulius Cæ ſar milites a uirtute fortitudinis. Tu eadem ratione proba. ſed adde ut ſint continentes/ut ſint ſtudioſi pro patria/pro Romano imperio/pro fide Chri ſti.Hos quum habeas liberalitate & affabilitate demereri neceſſe eſt.Nocet frequenter imperatorum nimia ſeueritas.Nil turpius imperatori/q̄ auaritiæ ſtudiū.nil pernicioſius/q̄ abſentia imꝑatoris ab exercitu. Quid.n.ꝓdeſt ſi extremos equites habeas/ſi promptos pedites/quū relangueant remoto du ce/& exemplo ad præclara facinora non excitentur/plus imperatorum egre gia exempla militum animos mouent & auctoritas/q̄ ſtipendia. Quū enim Macedones uidebāt Alexādrū in hoſtes præeuntē/alacriores procedebāt. Hoc Cæſari tātas cumulauit uictorias.hoc Marcello/quorum uirtute ante oculos militum cognita/auctoritatem cognominabāt.quæ quanto maior in eſt/tanto fortior ſpes bene gerendæ rei aderit.Nihil peritia militum/nihil cō ſilium/nihil uigor/nihil fœlicitas ualet/ſi imperatoris auctoritas aberit. Tra

Imperatores q. æ inficiāt — *Rector regere.* — *Ductor ducere.* — *Domin⁹ dominari.* — *Imperator imperare.* — *Oculus cernit.* — *Milites quales.* — *Impera'o'is ſeueritas nimia.* — *Imperatoris auaricia.* — *Imperatoris abſcentia.* — *Imperatoris exempla.* — *Imperatoris auctoritas.* — *Marcelli auctoritas.*

xit Moſis auctoritas innumeras Hebreorũ copias per diſerta uiarum/ & per medios undarũ fluctus. Tanta in uno Themiſtocle apud hoſtes fuit aucto- ritas/ ut Xerſes rex quũ illum extorrem patria accepiſſet/ exclamaſſe dicatur habeo Athenienſes. Tanta Annibali Carthaginenſi/ ut in tam longo bello/ quod cum Romanis geſſit/ nunq̃ ſit paſſus in exercitu ſeditionẽ. ſic erit tua auctoritas Cæſar noſter. ſic mouebũt exempla tuarum uirtutum animos mi litum/ quum contra communem hoſtem explicabis ſigna ut nunq̃ ſine ui- ctoria redeas. Quis te in rebus militaribus peritior/ quis ad urbanas uirtu- tes accomodatior? equitandi/ atq; inſtruendi aciem/ conferendiq; manus tan tam calles artem/ ut Pœnus/ aut Romanus Scipio/ aut Marius Arpinas ce dere poſſit. ipſo quoq; primo intuitu pernoſcis/ qui idonei ſint ad militiã/ & qui non. Quæ cuiq; conueniant. equi quo cælo optimi naſcantur. Et quod maxime in admirationem cadit/ habes quæ maximo imperatori conueniunt quæ. M. Tulli⁹ in magno Pompeio diſertiſſime collocauit. ſcientiam rei mili taris/ uirtutem/ auctoritatem/ & fœlicitatem. Quis enim ubi agitur de bello prudentius diſſerit? quin quum res geſtæ ſunt cum acerrimis hoſtibus/ qua arte/ quo conſilio/ quibus uiis/ qua prudentia & ſcientia milites uictoriam conſecuti ſunt/ niſi tuæ? uirtutes quas in te eſſe ſitas cernimus/ non huma- nas modo ſed diuinas/ ut de his ſileam/ quibus plurimi gloriantur laboribus pro Republica & imperio/ fortitudine in periculis/ induſtria in rebus agen dis/ conſilio/ & prouidentia/ per quæ omnia emines. uerum ad altiora cæli ꝓ ximior accedis. Quantos erga Deum immortalem cultus exerces? Quan- tas res graues pietate perpendis? a qua non diuitiæ/ non priuata commoda/ non honores/ non noua regna diuellere poſſunt. Ideo non mirum eſt ſi tuas res Deus fœlicitat. quod Deus odit/ profanum eſt. quod amat/ ſanctum. re- formidant mehercle inimici & hoſtes tui neſcio quid ſupra humanum/ quod in te lucet. Nomen tuum diffuſum per omnes mundi partes ita reges temo- tiſſimi uenerantur/ ut uelut ſentiant numen. Quoties uidimus fortunam perinde ac ad tuos pedes pediſſequam? Quoties res/ quæ erant in maximo diſcrimine conſtitutæ/ uidimus emerſiſſe ad inſperatam fœlicitatem? Quis crederet terra mariq; periculoſiſſima bella/ & cum potentiſſimis geſta regi- bus eum conſecuta exitum fuiſſe? uictoriaſq; innumeras adeptas/ niſi prius tuam contemplaretur fœlicitatem? Cuius ductu cuncta in imperio tuo ſecũ dis peraguntur uentis. Multi ſunt infimæ ſortis homines ſub unius fœliciſſi mi protectione/ magnaſq; conſecuntur commoditates. ita longe lateq; pro- pagari imperium credimus/ quamdiu ſub tuo fœliciſſimo ſceptro conſiſtet. conſiſtere autem per longiſſima tempora certiſſime exiſtimamus. Nam bo- ni imperatoris uitam curæ Deo eſſe haud dubitamus. Vicit Theodoſius im perator iniquiſſimos hoſtes/ quia manus imperatoris Dei tam prope aderat/ ut etiam uenti magno turbine obſecũdarint. proinde coniicere licet nullam alicubi prouenire uictoriam ſine immortalis Dei nutu. Iccirco debet Chriſtia nus imperator non modo inclytus uideri/ ſed ſtudere inter mortales eẽ opti mus/ & præcipue apud maieſtatem retinere faſtigium in rebus humanis ſacram militiam qua ſalua cunctas res imperii Romani integras fore non du

Moſis aucto ritas.
Themiſtoclis auctoritas.
Annibalis au ctoritas.
Profanum.
Sanctum.
Bonus impe rator Deo cu ræ eſt.
Theodoſius imperator.
Victoria nõ ſine dei nutu

Militiæ ſacræ integritas.

bitamus. Integritas autem ſacræ militiæ utiq; conſtat tum ex parte imperatoris, tum ex militum ſtudio. unam iam ſpectamus ſolidam & perfecta uirtute conſtantem. alterã tuæ curæ eſſe dicimus Cæſar Carole ut milites chriſtiani nominis ita componas reformeſq;, ut tibi animoq; tuo & moribus correſpondeant probe. debes Cæſar moderari perinde ac periti Gubernatores nauium ad undarum incurſum firmiter obſiſtendo tum cedendo, tum ſubmilitando. quum milites eas fuerint conſecuti uirtutes quas tu per te conſecutus es, tunc ſplendor fortiſſimæ militiæ apparebit. tunc innumeræ ſubſequentur uictoriæ. non habebit Turcanicus furor quo contra nos præualeat. fortitudo uera in illis apparet qui bene ſunt in ſacra militia aſſueti. olim priſci Romani quia ueræ militiæ erant ſtudioſi, hoc ſibi aſciuere peculiare fortia facere, & pati fortia. ſic illi priſci patres paruo militum numero freti ſacræ militiæ uiribus ingentes copias profligabant. an deſedit Abrahamus Chananeæ terræ incola ad Aſſyriorum incurſus? Qui collectis ex omni familia robuſtiſſimis ad Iordanis fontem hoſtes adortus, uictoriam amiſit? Dauid adoleſcens admodum ſacra militia auctus quum nemo ex prouocatione auderet cum Golia gigante Philiſteæ gentis uno cõgredi, detractauit pugnam? An conticeam Iudam Machabei filium qui paucis copiis munitior plures ſuperauit, quã cæteri iudeorum duces? Quantum in ſacra militia Rolandi uirtus emineat, fides eſt de illo mille fortitudinis edita exempla. & quamuis multa fabulis ꝑpiora uulgo referantur, tamẽ non dubium eſt quin huius nobiliſſima militia Caroli cognomento Magni gloriam & fœlicitatem auxerit. uis Cæſar militiam tuam efficere ſacram, ut dixi, ut repetam, certatores habeas fortes, prudentes, continentes, qui ſuis acquieſcant ſtipendiis. propulſa e caſtris tuis nefanda uitia, blaſphemias, turpitudines, molles uiros, ſcorta maſculina, dolos, & furta. Ingere inde æmulationes uirtutũ. præpone præmia fortioribus. Inſtitue iaculationes, curſus, concertationes, paleſtram, ad palum exercitamenta. & præcipue certis diebus ſtata ſacra celebra. & Deo matutinis horis ſuper aras imponantur honores. Quid enim operari poteſt militare robur niſi propitium ſpectet e cœlo numen, quod eſt ſummum in natura bonum, & abſolutum, & perfectum, & totius naturæ principium? Valeant illi qui exercent impia arma, qui cum furore cuncta tentant, qui in contemptum numinũ ſine religione aliqua res omnis promiſcue uoluunt, qui in Deos dira iaculantur uerba. Nos tura imponimus aris Cæſar optime, ꝙ talem nacti ſumus imperatorem, qui omne a ſe propulſat ſcelus, qui omnium uirtutum radios emittit, qui tanto prudẽtia, iuſticia, clemẽtia cõtinẽtiaq; maior eſt oĩbus mortalibꝰ, quãto dignitas cæteris illuſtrior. noſce locũ quẽ obtines Cæſar. redde locatum loco dignũ, & ita effice ut cæteri, qui militiam ſequuntur, ſe tibi effingant ſimiles, tu uero Deo. an aliud illa ſumma mens effundit a ſe, ꝗ miſericordiam, ꝗ immenſam bonitatem. Sic animum compone tuum. prouincias, populos, urbes, & loca omnia, quæ poſſides, conſperge tua bonitate, demereteq; amantiſſimis beneficiis. Tuam adæqua uoluntatem cum eccleſia. Quicquid enim hæc decreto patrum ſancit, tene, animoq; hauri. hæreſes & quæ Lutheri euomunt

Fortia facere & fortia pati

Abrahamus

Dauit rex. Golias gigas

Iudas machabei filius.

Rolãdꝰ caroli

Impaᵗor vt victor ſit.

Carolus imperator.

munt impii a tuo ſacro ſancto pectore pelle. Tot filios creaſſe Romana
eccleſia gaudet. Te imprimis tegem regum & ſanctum imperatorem, in- Franciſcus
de Chriſtianiſſimum regem Galliarum, & sereniſſimos Angliæ & Luſita- Rex Gallia-
niæ reges. neq; ſileam diuinum iuuenem Ferdinãdum Romanorum regem rum.
Vngariæ, & Boemiæ tuum dilectiſſimum fratrem. Adde meum inclytum Henric⁹ Rex angliæ.
Franciſcum Sfortiam, & Sabaudiæ ducem. Hi omnes Lutheranæ inſaniæ Emanuel
non adhæſerunt. ſed mente præſtantes catholica ſe ſe omnibus uiribus op Rex luſita-
poſuere. Ad te Cæſar ſpectat hæc diſcutere, aureatumq; e uagina enſem eri- niæ. Ferdinand⁹
pere pro eccleſia Romana, & iſtos comprimere expuentes uenena. ad te auguſtus.
quoq; ſpectat cæteros reges tecum una in amicitia amplecti pro bono pu Fráciſcus ſf. Dux ſab-
blico. Tunc enim erit uera tibi ſacra militia quando hi omnes Chri- audiæ.
ſtiani nominis reges circundabunt latus tuum, & tua ſequentur ue-
ſtigia. Tunc beatæ prouinciæ, tunc ſæcula erunt aurea. Nam uo-
bis diſſidentibus atrocia nobis & crudelia pati neceſſe eſt. Q uid enim
peius, quam tranquillos hominum ſtatus commutari in diſcordiam?
nihil ſane mortalibus funeſtius ac deterius contingere poteſt. Tunc e-
nim diripiuntur urbes. oppida, & rura deſeruntur. incendia paſſim
fiunt, rapinæ, cædes, adulteria. ſtuprantur uirgines. dehoneſtantur
ephœbi. omne nefas committitur. iuſq; paſſim in ſcelus abit. Hæ tibi
Cæſar erunt artes in ſacra militia excolendæ, ut uera in eccleſia fides ex-
colatur, amicitia inter Principes & Reges celebretur, iuſticia paſſim
reluceat integra, rerum copia conſeruetur, itinera tuta fiant, milites
coherceantur ſacræ inſtitutis militiæ, & tyrones ea condiſcant, quæ ad
optimos concertatores pertinere ſtatuta ſunt. Neq; ultima laus eſt ſcire
inſtruere adoleſcentes ad ſacram militiam & exercere iuuenes ad tra-
ctanda arma. non alio maiori ſtudio Romani Gentes omnes uicere, Militaris ex-
quam armorum exercitatione. exercitatio autem quantum a teneris annis ercitatio.
habita ualeat, teſtis eſt totus orbis, qui uirtute armorum a Romanis
uictus eſt. ii uero non multitudine, non opibus, ſed ſumma arte mi-
litari undiq; triumphos adepti ſunt. Tyrones probabant a fortitudine cor- Tyrones.
poris ex his populis, qui ad ſeptemtrionalem plagam uergunt, quia a Milites ſeptẽtrionales.
ſolis æſtu remoti ſunt, & cæli ſunt regionem temperatiorem nacti. re-
dundantes enim largo ſanguine ad bella capeſcenda ſunt aptiores. Con- Milites oriẽ
tra in locis ſole æſtuantibus homines minus ſanguinis habentes non li- tales.
benter pugnant. Ex agris magis utiliores tyrones ad bellum ali certum eſt. Milites ex a-
quia hoc genus ſæpe ſub diuo & in labore aſſuetum, ſolis & umbræ negli- gris.
gens, balneorum delitiarumq; ignarum, paruis contentum, & ad tolleran-
dos labores aſſuetum. olim idem bellator idem agricola habebatur. is minus
timet mortem, qui minus delitiarum nouit in uita. proceritatem tyronũ Ma- Militis ſtatu
rius malebat. ſed non tamen ſtaturæ ratione conuenit habere, quã uiriũ. Ty- ra & pceritas
deus enĩ apud Homerũ paruus quidẽ corpore erat. ſed fortior animus præ- Tydeus.
cellebat. Sit tñ is quacũq; formatus ſtatura adoleſcẽs, q ad ſacrã militiã dpu-
tãdus ẽ uigilãtib⁹ oculis, erecta ceruice, lato pectore, hũeris muſculoſis, Militis deſcri
ualẽtibus digitis, largiorib⁹ brachiis, uẽtre modicus, exilior cruribus. putat ptio.

Vegetius piſcatores/aucupes/dulciarios/linteones/& his ſimiles e caſtris eſſe pellendos. At fabros ferrarios/carpentarios/macellarios/ceruorum aꝑrumq; uenatores conuenit ſociare militiæ. Cæterum quocũq; hominum genere/quocunq; cælo/quacunq; forma aſpectuq;/quacunq; conditione inſima/rureſtri/nobili/Tyrones habeas/imprimis eorum animi tentãdi ſũt/an habeant confidentiam militarem. pleriq; quamuis cuncta habeant tamen experimentis comprobantur indigni propterea ꝙ in omni conflictu nõ tam prodeſt multitudo quã uirtus. exercendi ſunt Tyrones in omni armorum genere ad miſſilia iaculanda/ſagittaſq; emittendas. ita fient idonei ut ad illud quod feriendum eſt oculus pariter & animus conſentiat. Pondus quoq; baiulare uſq; lx. libras. & iter facere gradu militari frequentiſſime cogendi ſunt. iuniores imprimis in munitione caſtrorum debent condiſcere. nil tam ſalutare tam neceſſarium reperitur in bello. quippe ſi recte ſita ſunt caſtra intra uallum ſecuri milites dies noctesq; degere poſſent/etiam ſi hoſtis obſideat/quaſi muratam ciuitatem uideãtur ſecum ubiq; portare. ſed tuto ſemper facienda ſunt loco/ubi lignorũ/pabuli/aquæ ſuppetat copia. nec refert quacunq; forma quadrata an trigona conſtituantur/dummodo locus requirat.

Caſtra rite ſita.

Ordines in militia.

Conſtitutis caſtris nihil magis prodeſſe conſtat/quã ut aſſiduo exercitio milites in acie cunctos ordines indeſinenter obſeruent ne ultra magis/q̃ expedit aut conglobent agmen/aut laxent. ſæpe nimium cõſtipati perdunt ſpatia pugnandi & ſibi inuicẽ ĩpedimento ſunt. De militia ueteri sereniſſime Cæſar pauca noſtris temporibus obſeruantur. ſicut cæteræ res/ita & militia in deſuetudinem cadit. ſed te hæc manet gloria Cæſar/ut omnia reducas ad ſplendorem ſacræ militiæ expurgatis caſtris uitio blaſphemiæ & omni ſpurcitia/qua numina abeſſe coguntur. datis iure ſacramentis ita inſtituantur milites/ut ſub nomine chriſti militiam agant. Ideo præualent Turcæ hoſtes eccleſiæ ſanctæ/quia milites noſtri continuo ore polluto in contemptum Cæli & terræ nomen chriſti & uirginis Deiparæ blaſphemant. Tempore diui Conſtantini ceptum eſt chriſti nomen contra hoſtes inuocari/& innumeras habebant uictorias. & (ut refert Vegetius) iurabant p Deum in ſacramento militari/& per chriſtum/& p ſpiritum ſanctum/& p maieſtatem imperatoris/quæ ſecundum Deum generi humano diligenda eſt & colenda. nam (ut inquit Vegetius) imperatori quum Auguſti nomen accepit/tanquã præſenti & corporali Deo fidelis eſt præſtanda deuotio. Iurabant ergo milites omnia ſe ſtrenue facturos quæ præcipiebat imperator/nunq̃ deſerturos militiam/nec mortem recuſaturos pro Romana Rep. Hæc eadem facienda te auctore Cæſar. Sed imprimis ut tui milites iurent abſtenturos a blaſphemia/a ſpurcitia uitiorum/a latrociniis/atq; tantum ſuis acquieturos ſtipendiis. hic reducentur ueterum Romanorum legiões/quæ ſanctis informatæ moribus in hoſtem ꝑcedentes nunq̃ ſine uictoria retorquebant ueſtigia. Tanta in illis erat ſacræ militiæ obſeruatio/tanta præliandi ars & fiducia/ut duæ legiones ad quoduis grauiſſimum bellum ſufficere poſſe crederentur. Ideo ueteres illi inuictam conſeruabant Remp. propterea ꝙ uolebant omnes certatores ſacræ militiæ præcepta colere. Quiſq; quod oportet fieri/rite norat/quod

Chriſti nomen inuocandum.

Sacramentũ militare.

Imperatoris maieſtas.

Legiões due.

Militaria officia.

officium

officiũ p̄fecti legionis/quod p̄fecti caſtrorũ/quod fabrorũ/quod & Tribuni militũ. Illud imprimis ueteres pro maximo præſidio habebant ut commiſſa pugna milites grauis armaturæ ſtarent parati/ut ſi quando certatores referre pedem cogerentur/haberent quo ſe tueri poſſent. Mirum ordo cuſtoditus quantum uirtutis in bello habet/quantum rei frumentariæ curare ante tempus iuuet. Quanto ſtudio debet exercitus ſanitas cuſtodiri/præcauereq; ubi/quo exercitio/quo pabulo alatur/ne militiæ deſiderẽtur medicinæ. ita dari continuo operam ne milites in ſeditionem currant. In traiecendis fluminibus mutandiſq; caſtris non parua conſideratio eſt. Imprimis ante cuncta præuidẽda & locum ſi futurum eſt prælium/ducem noſſe cõuenit/quãdo primum auxilium capi neceſſum eſt e loco/qui tãto utilior iudicat̃/quãto eminentior. unde in ſubiectos hoſtes tela proiecta maiorem uim inferant. & ii qui aduerſo nituntur cliuo duplicem ſubeunt laborem cum loco & cũ hoſte/uerum ſi uictoriæ ſpes tibi in tuis peditibus collocatur/cõtra equites hoſtium debes loca aſpera/inæqualia/montuoſa eligere. ſi uero d equitibus tuis fiduciam habes cõtra hoſtium pedites paulo editiora loca eligas/ſed plana/atq; patentia neq; ſiluis neq; paludibus impedita. & in ordinanda acie ex ueterum inſtitutis tria perſpiciuntur. ſol/puluis/uentus/ut hæc occipitium noſtrum percutiant non oculos. acies uero exercitus qui inſtructus eſt in frõte contra hoſtes debet habere optimos bellatores & expertos peditum principes/qui omnem militiæ peritiam teneant. Inde in cornibus ualidiſſimos equites ſolent ſagaciſſimi ductores oportunum interdum capere prælium ex improuiſo inuadentes/quum hoſtes aut itineribus ſunt fatigati/aut in fluminum tranſgreſſione diuiſi/uel in paludibus occupati/uel in iugis montiũ laborantes/in campis ſparſi & ſecuri uagantes/aut in manſione dormientes. ſi uero circunſeſſi anguſtis locis hoſtes/ne ex deſperatione creſcat audacia/utemur Scipionis ſententia/qui dixit uiam hoſtibus/qua fugerent/non eſſe muniendam. patefacto enim abſcedendi aditu omnes fugam conſpiciunt/fugientes more pecudum trucidari poſſunt. Cæterum Dux callidus ſi pars ſui exercitus fugam corripuerit/non debet animo frangi. fortis ille eſt quem aduerſa non perturbant/ſed maiori audacia obnititur. reuocet ſi poterit fugientes. ad proximos ſe reducat colles. clamore & buccinis & tubis oſtendat ſpem redeundi ad uictoriam. ſæpe in reparatione mulris non defuit fortuna. bellorum euentus & humanæ ſortis ſemper uarius. ſæpe exultantibus maius ſolet aduenire diſcrimen. ſed quocunq; caſu recolligẽdi ſunt ſuperſtites/bello reſumendo erigendi congruis adhortationibus/& armorum inſtauratione refouendi. Tunc noui delectus/noua quærenda ſunt auxilia. ſæpe iuuat in ea uictorum ſecuritate captatis occaſionibus per occultas inſidias impetum facere. ſolent incautius agere mentes humanæ in ſecundis fortunæ rebus. uerũ in oĩbus bellis illa tibi axiomata præpone. quod aduerſario prodeſt/tibi ſemp obeſſe. neq; concedas q̃ ille ſuo arbitrio ue[...] in bello qui plus in uariis laboribus ſe exercet/minus periculi adibit. mi[...] ptimarios in aciem non producas/niſi prius experimenta eorum ca[...] Melius Cæſar hoſtes inopia aut terrore frangere/quam prælio ex[...]

Milites grauis armaturæ
Ordo cuſtoditus.
Exercitus ſanitas.
Militaris ſeditio.
Fluminis trã ſitus.
Locus præliandi.
Aciei ordinãdæ quæ.
Hoſtes ex improuiſo.
Hoſtib⁹ uia facienda.
Fugiẽtes hoſtes.
Bellorum euentus.
Victus qd.

Fortuna in bello. Consilia hostis ignotum. Occasio in prælio. Transfugæ. Virtus plusquam multitudo. Locus plus uirtute. Industria quã natura. Exercitus ocio & neglectu. Dimicandũ quando. Hosté sequens inconsulto. Militia uet⁹ abolita. Bombardæ. Falconetum. Spingarda. Canonum. Colubrina. Serpentina. Sclopetum. Archibusiũ. Machinæ ueterum neglectui. Arma ueterum. Milites nõ cõ sordidi.

in quo fortuna ſæpe iocatur. nulla meliora ſunt cõſilia/quã ea quæ antequã facta ſint/hoſtis ſcire non potuit. ſæpe oblata occaſio in prælio plus ualet/ꝙ uirtus. Nulla maior fiducia uincendi/quã in ſollicitandis tranſfugis. plus uaſtãt milites tráſfugæ/quã perẽpti. plus uirt⁹/quã multitudo ſolet adiuuare. interdũ locus plus prodeſt/quã uirtus. plures induſtria fortes/quã natura reddit. nulla re plus deperit exercitus/quã ocio & neglectu. non committas manuſq; conſeras/niſi uideris exercitũ ſperare uictoriã. qui inconſulto inſequitur/hoſtibus uictoriã portat. quiqꝫ ante pro exercitu neceſſaria nõ parat/ſine ferro uincitur. ſed quid ego hæc refero/quũ cõſidero ꝙ pauca ſuperſunt de ueteri militia: nõ poſſum nõ dolere. Cunctæ res/quæ ad bellũ ſpectãt uidentur noſtris tẽporibus nouã induiſſe faciẽ. In defendẽdis atq; muniendis urbibus atq; abſcidendis/alio & alio noſtri procedũt ductu. ſum qñq; miratus unde eſt/ꝙ uetus militia penitus abolita eſt. nõ ille legionũ ordo/nõ obſeruatio/nõ ea maturitas/nõ ea fiducia/nõ ea fides/nõ eadẽ acierum inſtructio. puto nõ alio hæc mutata infortunio/quã unius inuẽtu æneæ machinæ/quã nři appellãt Bõbardã a bõbo ſonitu. Inde ex hoc genere maiora/& minora/& longiora iſtrumẽta/ex ferro/& ex ære/quæ igne/& puluere ſulphureo cõflata tremẽdũ cũ ferrea pila emittũt ſonitũ. uulgo falconetũ dicimus/ſpingardã/canonũ/colubrinã/ſerpentinã/& minora humeris apta ſcloperũ & archibuſiũ. quibus nõ alios citabo reptores/quã ſagaciſſima dæmonũ ingenia ad pniciẽ humani generis. Tantũ hæc in belli uſum a noſtris congruũtur/ut cæteræ ueterũ machinæ neglectui habeanť. Nihil iã cũ ariete/falce/teſtudine/pluteis/uineis/muſculis/cæteriſq; quibus priſci bellatores tanto pere utebanť. Hanc ob rẽ nunc bella nõ ferro agitanť/ſed igne. non comin⁹ enſibus/pilis/lanceis. ſed eminus ac longe emiſſis e ferro pilulis homĩes interficiuntur. & ꝙ deturpat omnẽ ſacrã militiã/eſt quod ſordidiſſimũ hoĩm genus exercet nunc bellũ. nobilitas & uiri illuſtres/quibus olim erat decori militia/deſiuêre nunc arma tractare/quando neq; uiribus/neq; ingenio/neq; iduſtria/neq; arte aduerſũ unius fuſilis ænei & quidẽ puſilli/furorẽ præualere poſſunt. uno de repente ictu miſeri mortales cadunt. Cæterũ quia imperiũ Romanũ/quod ab initio armorũ uirtute creuit/nõ poteſt ſine militari induſtria cõſiſtere/curandũ eſt sereniſſime Cæſar oĩbus uiribus ut ſacra ſuſtineatur militia tum terra/tum mari. ne inimici crucis Chriſti nobis præualeant/retinendus ſemper eſt belli ſtatus. copiæ terreſtres etiam pacis tempore conſcribantur/& continuis induſtriis exerceantur. olim Romanus populus pro decore magnitudinis ſuæ claſſem/ut ſi qua neceſſitas alicunde emergeret/qua uis fieret/paratam ſemper habebat. non facile quiuis in alterum infert iniuriam/quem uidet promptum ad reſiſtendum/uindicandumq;. Iccirco tui Romani Cæſar olim apud Miſenum & Rauẽnam ſingulas legiones cum claſſibus tenebant/ut quum ratio poſceret/in omnes mũdi par[te]s ſuccurrere poſſent. nam Miſenatium claſſis Galliam/Hiſpaniam/Mau[rita]niam/Aphricam/Aegyptum/Sardiniam/Siciliam in proximo habebat. [Clas]ſis uero Rauẽnatium Epyron/Macedoniam/Achaiam/Propontidẽ/[...]m/Cretam/Cyprum cuſtodiebat. id ſumma ratione faciebant/propterea

Exercitus & pacis tẽpore. Claſſem ro[...]

ꝑterea ꝙ in rebus bellicis plus ſolet celeritas prodeſſe/quã uirtus. Ideo paratos illi nauarchos habebant/ſicut neceſſe eſt Cæſar ut nunc habeas/& naues bellicas/& liburnas/& machinas/& tormenta. Crudelior quandoqꝫ in aquis/quã in terra conflictus accidit. ſed præcipue tibi illud inuicte Cæſar robur ineſſe debet bellicum/ex Italo/Germanico/Hiſpanico. non ſunt aliæ nationes/quæ his uirtute armorum & fortitudine reſiſtere poſſint. Ad hæc neceſſe eſt habeas equorum parata equitia/& magiſtros & equiſones in diuerſis locis. ſed præſertim in Apulia/& Calabria/ut quũ uis accidat explicatis copiis cohortibuſqꝫ inſtruẽdis/habeas paratos equos & optimos/qbus ſtrenuiſſimos tuos & principes & milites condonare poſſis. Tum illud foret curæ optimũ mittere idoneos/qui ſciant cognoſcere & eligere equos. nõ enim infima laus eſt in re bellica hæc ex arte percallere. ſcribit Plato in dialogo de pulchro ꝙ ille eſt excellens ſi eſt ſpecie tectus/articulatim diſtinctus/ardua ceruice/aquilinis naribus/nitido colore/nigris oculis/palmæ cupidus/nullis ſtimulis indigens ſed ſola cohortatione regitur. At ignauus intort⁹ eſt/& multiplex/temereqꝫ delatus/rigẽti & dura ceruice/demiſſo collo/ſimo uultu/fuſæ colore/oculis cæſiis/ſanguieqꝫ ſuffuſus/moroſus & cõtumax/hirſutis aurib⁹ atqꝫ ſurdis/uix flagellis ſtimuliſqꝫ obtemperãs. Hæc ego apud diuũ Maximilianũ Cæſarẽ perdidici/ut nõ magis ſim Hieronymus/quã Philippus. An quicquã debet præterire in ſacra militia eos/qui exercitus alunt? nedum ſola equorum ſit electio/ſed adoleſcentium/qui ſint idonei/quiue magis apti ut militiæ aſcribantur. atqꝫ ii in Gymnaſiis pugnare utriqꝫ cum alteris perdiſcant. per eam enim exercitationem non ſolum corporis habitus robuſtus acquiritur/ſed animi uigor. non poteſt dici quantum/ipſa militaris peritia in bello ualeat. Excellit Italus miles iudicio meo iter omnes in his perdiſcendis dexteritate corporis/animi promptitudine/calliditate ingenii. Ex Italis optimi ductores copiarum fiunt. foretqꝫ Italia per eos ab omnibus externis armis tuta/ſi conſulerent patriæ/niſi in diuerſas factiores abirent. Hinc noſtri cauſa mali. hinc furores in Italia frequentes/urbiumqꝫ excidia/& perturbationes. utinam Cæſar imperii maieſtatis ſedem in Italia uel Romæ in præſentia teneret. reſurgeret uirtus Italica/& illa Romanorum gloria reuiuiſceret. non deſunt iuuenes/non ingenia militaria/non opes/non deeſſent magiſtri/qui omnia quæ ad ſacram militiam pertinent/in publicis & priuatis locis edocerent. quibus modis ponenda caſtra/quo uallo & foſſis muni enda/quo hoſtium itinera & conſilia capiamus/quæ loca uictui & ſalubritati militum/quæ arma/quæ inſtrumenta cuiqꝫ militum conueniant/quibus apud ueteres nominibus/quibus apud nos his temporibus appellentur. quid nam ſit galea/quid thorax/lorica/clypeus/ſcutum/parma/ocrea/tragula/gladius/uerrutum/pilum/pugio/ſcorpius/lancea/falces/bipennes/framea/uenabulum/ſariſſæ/& alia quæ in ueterum libris reperiuntur. & quamuis hæc ad militiam conueniant/eſt tamen unum aliud inſtrumentum & occultum/quod ſupra cætera parit uictoriã. Hoc tibi potiſſimũ Cæſar acqrendũ eſt/hoc oibus habẽdũ.

Celeritas in bello.
Nauarchæ & Naues bellicæ.
Cõflictus in aquis.
Nationes q bonos milites.
Equi bõi deſcriptio.
Equi Ignaui deſcriptio
Hiero. factũ nomen.
Philippus amator equorum.
Electio adoleſcentium i militia.
Miles exercitatus.
Militaris peritia.
Miles italus.
Factiones oim malorũ
Militaris ſcientia.
Arma antiqua & noua
Victoria quo maxie.

ſine quo neq; uictoria potiri poſſumus/neq; Turcaīcas copias uincere. Hoc
ſancto e cælo pendet. hoc ab imortali Deo/a quo bona cūcta procedūt/da/
tur. neq; quiſquā ſibi perſuadeat illud ꝙ quidam inſulſi aiunt/ milites Deo
Qui miles deo placet. placere non poſſe. utiq; milites Deo placere poſſunt ſi in ſacra prius mi/
litia inſtruantur/ſi bellum ex iuſta cauſa ſumatur. ſcribit eni diuus Au/
guſtinus ad Bonifacium imperatorem. deus apertis cælis reſpicit terram/&
ubi uidet iuſticiam/iuſtamq; belli cauſam/dat uictoriam. Cauſa iuſta eſt ut
Imperatori non dolo agere. conſeruetur fides xp̄i/ut patria defendatᷣ/ut pax populo retineatᷣ. ſi qs do/
lo malo bellū excitat perturbatq; pacem/haud diutius gaudere pōt. nā do/
Imperatori fidem non fallere. lo agere/& fidē fallere/ nullo pacto imperatori licet. uincere uirtute armorū
nobiliſſimum eſt. ſequitur fortitudo iuſticiam. Qui iuſta bella tenent/opta/
Imperator deum. tū conſequuntᷣ finē. nihil ille agit ſine ratione in bello/qui inſtrumentū di/
uinū ſibi præponit fore auxilio. Ideo Dei nomē nunquā a milite blaſphemā/
dū eſt/ſed continuo benedicendū. Ipſū quoq; impatorē præcipue numē in
Milites pro imperatore. ſuo pectore ſemp gerere dcet. Cū eo ſecreto alloqui. ab eo cōſiliū petere. Tū
ille is uerus eſt impator ꝓ quo nō debent milites oūcta non ſubire pericula.
Tūc milites fortes/magnanimi/ſtrenuiq; habentᷣ/quū ad iuſſum ſtati impe
Coronæ militares variæ ratoris præſto ſunt. hinc eſt antiqtatis more uarias eē militibus coronas præ/
ſcriptas/uallarē/muralē/ciuicā/triūphalē/grāmieāq;. ꝓpterea ꝙ ea perage/
Corona Caroli imperatoris. bant/quæ ad gloriā impatoris & Rep. erant. uere dixit ille. nō coronabitᷣ niſi
q legitime certauerit. Te Cæſar maiora manētᷣ/quā ſit corona triūphalis. Ti
Ferdinādus Romanorū rex. bi in cælo poſt pactā uitā deſignatus eſt locus ob ea/quæ tā mirifice & pro
xp̄i fide/& ꝓ eccleſia Romana laboras. Tu & ſereniſſimus frater tuus Ro/
Imperator unus, Pōtifex un⁹. Deus vnus ſolus. manorū rex/duo lumina chriſtianæ Reip. bn̄ nūc agitᷣ cū chriſtiana repu. ꝙ
te unicū Cæſar impatorē cernimus oībus impatoriis uirtutibus præditū. ſi/
cut unus eſt ſolus Deus/ita unus in terra debet eſſe impator/& unus ſolus
Carolus imperator. ſūmus pontifex in eccleſia chriſtiana. ſicut in uno quoq; genere cōuenit eſſe
primariū ad ꝙ oīa referantᷣ/qualiter oīa mēbra ad cor ipſū dirigūtᷣ. Iuſtus
ꝙ es Cæſar & boni tenax ꝓpoſiti/hoc te inter diuos referet. ꝙ certas/ꝙ defē
dis/ꝙ hoſtes uincis/ꝙ ignoſcis/ꝙ pacem amas/maximū eſt. ſed multo ma/
ius ꝙ nūquā a chriſto abis remotus. Imperator es non ſolū armorum/nō ſo
lū gentiū/prouinciarū/urbiū/militū/ſed uirtutū. Maxima illi tibi & fortūæ
& prudentiæ tuæ datur laus/ꝙ in tātis bellis nūquā paſſus es in caſtris ſedi
Victoriam tria pariunt. tionē. Neq; tibi deerit de hoſtibus uictoria Cæſar ob ea quæ facis & ſancte
cuſtodis. Etſi tria ſunt quæ uictoriā pariāt uirtus imperatoris/militū peri/
tia/pecuniarū magna copia/quæ oīa uberrime tibi ſuppetunt/tamen eſt ne/
ſcio quid aliud a conſpectu mortalium remotum/ꝙ omnia quæ auſpicaris
tibi ſecundiora præbet/atq; multo melioribus ſucceſſibus/quam exiſtimari
potuerit. & quod maximam admirationem facit/ꝙ quum multi & plurimi
& fortaſſis maior pars militum tuorum maximis coinquinētur ſceleribus/
multaq; mala egerint paſſim/& agant/rapinis/furtis/latrociniis/blaſphemi
Caroli deus victoriam. is/uiolationibus/inceſtibus ꝑditi. nondum enim ad legitimam ſacræ militiæ
lineam omnes a te reducti ſunt/tamen Deus ob te ſolum/ob tuæ mentis de
creta ſancta nobis dat uictoriam & ſuſtinet multa. diuinum numen ſcelera

hominum

hominum ſimulat ob paucos. Hæc tua ergo pietas animiq; candor/ uelut ſe nobis offert ſcutum contra Dei eminentem iram. Imples tua bonitate cun/ cta & nunc uniuerſa per te ſaluãtur. ſperamus ob fortunam tuam quicquid contra nos perſidus molitur Turca/ retro relabi. non enim multitudo uicto/ riam pollicetur ſed fœlicitas imperatoris/ & fortitudo certatorum. de fœlici/ tate tua non dubitamus. Quid enim tua cogitauit mens quod maiora non fueris fortius? bellatorum uero tuorum fortitudo tunc fiet inuicta/ quum ſe tuis illi conformabunt moribus. non enim cum uera religione ſuperſtitio cõ/ mune quicq̃ habet/ neq; cum fide perfidia/ cum pietate crudelitas/ cum ueri tate mendacium/ cum optimo imperatore improbi milites. Proinde Sereniſ/ ſime Cæſar da operam ut milites omnes tui ad ueram & ſacram militiam con uertantur. nihil illis deeſt niſi cuſtodia ſacræ militiæ. quum latrociniis abſti/ nent/ quum uetita intacta relinquunt/ quum Cæli obſeruant numen/ quum militari ſacramento præſtant/ quum a blaſphemiis abhorrent/ quum pro iu ſticia & fide pugnãt/ quum ſuis acquieſcunt ſtipendiis/ quum pro patria/ & ſtudio ueræ gloriæ laborant/ tunc uerã poteris ſperare uictoriam. tunc mili/ tes in ordinem diſpone tuos. ſcribe uexilliferos/ inſtrue cohortes. legiones/ equites/ cataphractos/ uelites quouis modo diſpone & habe/ omnino uicto ria tua eſt. Tunc ſedere uere altius poteris inter ſeptem Germaniæ proceres tres illos Illuſtriſſimos & Reuerendiſſimos Antiſtites Manguntinum/ Treuerenſem/ Agrippinenſem/ & inter quatuor illos heroas ſapientiſſimos Principes Brandeburgenſem/ Palatinum/ Rhenenſem/ Saxonium. Tũc ue re auream poteris capere coronam/ tũc aureum manibus gerere pomum/ in quo Aſiæ/ Aphricæ/ & Europæ inſit breuis deſcriptio/ & in medio ſit crux aurea ſita. Tũc uerte arma in cõmunẽ hoſtem/ & erunt parti quacũq; uexil la uolueris triumphi tibi. Hoc cæli/ hoc uates/ hoc ſacra militia ſpondet. Nã quamdiu in hoc præſenti ſcelerato militandi inſtituto noſtri milites perſeue/ rant/ nunq̃ de Turcis uictoriam conſequemur. non milites ſed latrones/ nõ certatores ſed inſidiatores/ non bellatores ſed uiolatores/ blaſphematores/ corruptores/ ſtupratores/ nobis appellare liceat. Quid enim poteſt dici peius aut excogitari/ q̃ quod is proximis annis in Inſubria perpetrarint? an flagitium/ an ſcelus ullum a condito æuo dæmonum induſtria confictum eſt/ quod ii non exercuerint/ non auxerint? Sperabamus hæc aurea uidere ſæcula & uidimus omnium rerum in hanc miſeram patriam omnes conie/ ctas calamitates. Paucis ante annis cuncti exoptabamus Cæſaris nomen/ & poſtq̃ tui huc aduexere nomen expulſis hoſtibus/ & ducem noſtrum huma niſſimum Franciſcum Sfortiam ſecundum tãto honoris apparatu intra mœ nia recœperimus. Quo poſtmodũ a tuis expulſo/ quid hic nõ paſſi ſumus? Quæ pericula abfuerunt? Quod ſcelus non introductum? Memorem ne extorſiones/ an rapinas/ an urbium incendia/ inceſtus/ ſtupra/ ſacrarũ ædiũ profanationes/ an crudelia mandata? & ad primum mandatum/ quæ miſe/ rorum ciuium obſequia/ & quod iuſſum erat ſubito uolebant/ etiam lac gal linaceum. & tamen antea pro tua maieſtate/ pro principe noſtro/ qui tuæ cel ſitudini addictus eſt/ legitime certauimus. Tot ſubiuimus labores/ diſpen/

Militum fortitudo inuicta.
Superſtitio cũ religione.
Milites ſint.
Vexill ferï.
Cohortes.
Legiones.
Cataphracti equites.
Velites.
Electores imperii ſeptem.
Imperiale ſceptrum.
Milites præſentes.
Franciſcus ii. dux recept⁹.
Militum Cæſaris admiſſa
Lac Gallinaceum.

dia/pericula/ut uictoriam conſequereris. Quot nobiles quod illuſtres uiri ſuomet Marte & impenſis pro ſacro imperii nomine bella geſſere/ expulim⁹ hoſtem. defenſa eſt Ciuitas. in aperto ſtructa acie fortiter ſtetimus. fuimus uictoriæ & gloriæ participes. quid in agro Alexandrino geſſerit inclytus Gaſpar Maynus uir & armis & ingenio pollens/ & antiquo ſtemmate clarus/ & uirtute propria Illuſtris nobis cōpater amantiſſimus/ inter Ouilias & Caſtellatium? nempe omnibus manifeſtum eſt. fuit namq; incredibilis/ & quaſi uictoria ope diuina parta. Is enim uix quadringentis militibus & cum paucis admodum meis Ouilienſibus munitus/ quatuor milia hoſtiū ſignis quatuordecim captis partim fugauit/ partim cœpit/ partim occidit. Quæ res cauſa exſtitit/ ut tuus poſtmodum exercitus memorabilem apud poſteros uictoriam habuerit. & tamen quæ pro his fuerit remuneratio/ ſilentio prætereundum puto. utinam non inde nobis maiores fuerint inguſſæ clades/ non maiora mala per tuos milites illata. Nunc extortis undiq; pecuniis/ & exercitu noſtrum ingreſſo & deuaſtante agrum. Noſtri omnes in lachrymas & luctum & ſqualorem conuerſi ſunt. Minus profecto hæc grauia forent/ ſi hæc nobis ab hoſtibus inferrentur. Sed ab his miſere affligimur/ quos inſubria pauit/ ſuis protexit armis/ intra domeſticos lares ſuſcepit. Quod ſi tu es ille Cæſar tam ſacræ militiæ cuſtos/ tā iuſticiæ tenax/ tam ab omni labe alienus/ qua ratione potes pati hanc prouinciam de te bene meritam a tuis miſere deuaſtari/ patriam non ſolum totius Italiæ ambitu/ ſed orbis Florentiſſimam. Cur ob tuorum ſæuitiem Cæſar inultam iacere/ deſertam & ſqualidam/ accolis & uomeribus uacuam permittis? Oppidanoſq; non tantum priuatos bonis & mercibus exhauſtos aufugere/ ſed requiri ad excidium. fœlices iuuāt cineres diui Maximiliani tui aui. Qui quum eſſet cum fortiſſimis copiis auctus prope mœnia/ maluit Mediolanum integrū fore/ q̄ diruto potiri. Quapropter Cæſar inclyte in ſacra militia eminentiſſimus fulgur hoc tam egregium officium deſtitui noli. exercitum tuis ærariis ale. comprime horum aurum audaciam/ qui iam allecti hiſce rapinis neq; ueræ militiæ præcepta obſeruant/ neq; norunt infimi atq; perditiſſimi omnium mortalium/ quum alibi nequeant/ neq; ſciāt aliquo naturæ beneficio & ingenii artibus uiuere/ ad hæc noſtra bona laceranda ſub umbra tuæ militiæ conuerſi ſunt. q̄ ſi obaudis/ & hæc ad tuæ maieſtatis aures mala non proueniunt/ actum de nobis erit. miſere cogemur alieno cælo nouas ſedes mendicare. Quod quantum nobis erit dolori/ tantum tuæ maieſtati dedecori. Hoc neq; ipſe immaniſſimus hoſtis faceret. non Maurus/ nō Scytha/ non Turca. Scribo hæc audacter Cæſar/ quia ille me amor immenſus cogit/ quo adhuc diui Maximiliani proſequor ſanctos manes. Qui me ſemper tam familiariter habuit. alioqui iure teneor pro ueritatis ſancto numine. neq; ab re nobis hæc repetita ſunt/ quando potiſſimum id præceptum in ſacra militia uiget/ ut miles ſit imprimis obediens/ præſtoq; mandatis reſiliat. quum uero abit diuerſus/ & quæ in ſacra militia cōtinent/ neglectui habet/ tū omnia in peius ruent/ omniaq; pro inimicis ſuccedent. nihil magis exaſperat cælum diuinumq; numen/ q̄ atrox inobediētia. hæc euertit principes. hæc imperia/ hæc accolas cælo deorſum

Gaſpar maynus. | Victoria inter ouilias: & caſtellatium | Mala a cæſaribus illata. | Inſubria. | Maximilian⁹ Cæſar. | Querela ad Carolum | Perbon⁹ maximiliano cæſari. | Miles obediens. | Inobedientia euertit.

ſum præcipitauit in barathrũ.hæc parentes amœniſſimo illo incolatu in erũ
nas coniecit . Cura proinde Cæſar ut exercitum habeas obedientem/& ſa/
cra militia eruditum.e caſtris hoc genus hominum detrude Cæſar/qui ſub
ueræ pretextu militiæ ad latrocinia currunt.non enim ii ſacram militiam de/
corant/ſed deturpant/omniq; contaminant ſpurcitia . Habe intra caſtra tua
fortiſſimos milites. Hos ego fortiſſimos appello/qui ſacræ militiæ præcepta
obſeruant. Habe in exercitu tuo homines ingenioſos/& architectos q̃ pluri
mos habere poſſis/ & egregiis honora ſtipendiis. Habe doctos & hiſtori/
cos excellentes/& ſapientes medicos/& operarios chirurgos/ & prudẽtiſſi
mos iuriſconſultos/& omnes poſtremo quorum ingenia militantibus pro/
deſſe poſſunt. Hæc & meliora imperatores pro ingenii ſui altitudine excogi
tare poſſunt. Nos hæc pauca ante genua tuæ maieſtatis/non ut cæteris mor
talibus in hac re plus uideã aut ſciam/ſed ut plus deſiderẽ. a Diis enim im/
mortalibus uehementiſſime opto/ut tua maieſtas his iuſticiæ radiis impe//
riũ regat/eo ſacræ militiæ ſplẽdore tales milites habeat / ut uniuerſus orbis
ante tuos pedes uictus iaceat. quod ut fiat/& q̃ breuiſſimo tempore fiat /cæ
lum quotidianis uotis petimus & fatigamus.

Milites praui deturpant.
Milites fortiſſimi.
Architecti & ingenioſi in caſtris.
Docti hiſtoriarum in caſtris.
Medici in caſtris.
Operarii in caſtris.

FINIS.

Illuſtri Domino De Granduelle Aimegallo: Et a Secretis Caeſareae Maieſtatis Digniſſimo Hieronymus Perbonus Marchio Foelicitatem.

NEMINEM puto poſſe tacere Illuſtris Domine / & ſapientiſſime quum tua auditur uirtus / & tam uiuendi inculpatus modus. ſi uirtutes (ut inquit Plato) ad maximos excitant amores / parata ſunt de te paſſim per Italiam magna præconia. & merito quidem. ut poſteritas cognoſcat quantum conſulendo profueris Romano imperio. quantum indecens uita. Exemplum illis dabis quid apud aures principum & imperatotum conſultando præſtant. mirum eſt quod de tẹ fama prodit nihil eſſe tam efficax / tam potens / tam periculoſum / tam minax / tam deſiderabile præmium / quod te / tuumque animum a recto tramite / ueraque iuſti lege tantillum dimouere poſſit / O fœlix pectus / in quo tanta conſtantia iuſticiæ uiget. quis dubitat partem id eſſe fœlicitatis Caroli Cæſaris? qui tanto conſilii numine annixus ea gerit / quæ immortalem / & fortunatiſſimum reddunt. proinde quum te magnanimum / excellentem / & uelut oraculum Apollineum habeam / cur de rebus meis deſperare poſſim? Ecce ſapientiſſime uir quantum Hieronymus Perbonus tuus ſeruus in excellentia tuæ uirtutis confidit. Ille olim diuus Maximilianus imperator / quem non ſine maxima reuerentia ob eius ſanctitatem uitæ nominare debemus / Marchionatu Inciſæ me honorauit. inſpectis enim meis ꝑ impio laborib⁹ & fide inuiolata / putauit pro ſua immenſa benignitate me eſſe aliquo priuilegio otnandum. quod factum eſt / & a magno Carolo & Sereniſſimo imperatore noſtro confirmatum. Et quia (ut in rebus cunctis ſolet accidere) multi alieni boni inuidia moti aduerſantur / neque ego par uiribus obniti poſſum / ad tuam præſtantiſſimam & ſanctiſſimam iuſticiæ dextram recurro nihil aliud expoſcens fore mihi conſeruatum / niſi quod diuus Maximilianus tam efficax ſemel cenſuerit. Hæc a te Sapientiſſime Domine ante genua pro iuſticia peto / ne alienæ iniuriæ plus in hac re ualeant / q̃ decreta diui Maximiliani / q̃ aſſertiones diui Caroli. Erunt hæc pro te beneficia nobis adiuta noſtris Ouiliis perpetuo ad poſterorum memoriam reſeruata. Vale iuſticiæ firmum præſidium. Ex Ouiliis.

ADAGIA TERTII LIBRI.

Quæ dulcia ſunt ex commixtione maris amareſcunt.
Impurus efficitur/qui in putrido degit loco.
Ad omnia plurimum confert oportunitas loci & tpis.
Res humanæ in ambitum deferuntur.
Ex decretis numeris ſeries rerum dependet.
Sæpe fœlicitatem coadiuuat infœlicitas.
Amici ficti non in aduerſis/ſed in florētibus aduolāt.
Amici beneficiorum frequentia comparantur.
Amicorum nulli unq̄ fuit ſatis.
Facile perit/qui perdite uiuit.
Edendum eſt quum iubet magiſtra fames.
Ridiculum eſt eandem ſemper cantilenam repetere.
Is mihi potior/qui prior ad donandum fuit.
Verus homo eſt/qui nullo tempore fallit.
Iuſtus non quieſcit/niſi extra.
Callidus in quo callet unico uerbo intelligit.
Sapiens non litigat niſi coactus.
Frequentius pecuniæ/q̄ capitis agitur.
Male narrando etiam ueritas deprauatur.
Cauet inſipiens poſt/uel ubi. nihil opus eſt.
Recte corripimur/ſi emendamur.
Conceptus in rem pronus uix retineri poteſt.
Omnis animi impetus tempore deſedit.
Inſipida ſunt remedia diu expectata.
Corona ſenum eſt temporum collectio.
Qui ſua damnatur lege/pœnas dat/quas excogitauit.
Cuncta ſtudio fouentur negligentia labuntur.
Turpiſſima eſt iactura/quæ fit per negligentiam.
Minus malum ſero bonum q̄ nunquā.
A Egeſtas bona eſt ſi ad bonum impellit.
Omnia rite facienda/uti tutius uiuamus.
Sæpe forte euenit/quod non audes optare.
Auctoritas auctoritate creſcit/decreſcitq;.
Omnia uincit ſtudioſa ſedulitas.
Nulla eſt tā magna potētia/quā non deſtruat tempus.
Conſuetudo res magna cuiq; eſt.
Sæpe accommodatio parit detrimentum.
Aulicistam dubia eſt fortuna/q̄ ſpes incerta.
Lucrum adiuuat & incitat induſtriam.
Meretrix euidens uenenum loquax.
Matronæ prudentis eſt iniurias uiri obaudire.
Candor ingenii parit amorem.

Supra crepidam ſutor iudicare non debet.
Tellus deſerta etiam aliquid producit.
Sanctis moribus nihil pretioſius cuſtoditur.
Nullum ſolum per ſe uitium.
Deus & natura neceſſariis non deſunt.
Nihil eſt cognita quod cauſa careat.
Lætitiæ & triſtitiæ ſecunda ſedes uultus eſt.
Virtute penitus caret falſitas.
Mala non omnibus mala.
Salutis ratiōnē qui nō habet, pluſq̄ ſtultus ē.
Boni patrii moris oēs actiones ad deū referre.
Conuiuia ſunt ſermonū gratia condienda.
Eumenis lectica erat inimicis formidabilis.
Lachryma cito areſcit.
Qui dedecoroſe uiuit, turpiter perit.
Optimum obſonium eſt fames.
Suauiſſima potio eſt ſitis.
Ingeniū durū eſt, quod miſericordia & precibus nō mollitur.
Non decet phaleratis dictis aliquem ſeducere.
Fatuo minus nihilo eſt.
Aequiſſimum eſt beneficium reddere.
Errant, qui eſſe morbum ſenectutem iudicant.
Iuſtus non quieſcit donec, id q̄ pollicitus eſt, effecerit.
Nunc quaſi in ſeruitute pauper ad diuitem datur.
Dies nullus prope ſine præſidiis reperitur.
Peruerſi difficile corriguntur.
Magna quies eſt ſequi deum.
Ingratus, bene quæ in ipſū feceris, habebit irrita.
Fac ut quod te ſit dignum, ſcias.
Mendax ſuo more dicit mendacium.
Olet homo ſæpe malo ſuo.
Sceleſta comprimenda eſt lingua.
Probo uiro iniurato plus credendum eſt q̄ malo iurato.
In oratore potiſſima pars eſt pronunciatio.
Mulier mulieri magis congruit.
Vbi opus eſt facto, uerba non ſufficiunt.
Hiis nunc pretium eſt, qui recta praua faciunt.
Argentum a multis curis nos expedit.
Alius alio ſtudio tenetur.
Gens humana ruit in uetitum nefas.
Nil mortalibus arduum eſt.
Vita breuis ſpem nos uetat inchoare longam.
Nil deſperandum eſt bono duce auſpice.
Scire nefas eſt, quem finem deus dederit mortalibus.

Carpe diem nil credens poſtero.
Tempus edax rerum eſt.
Ingenium ſuperat uires.
Nulla eſt tam magna potentia, quã non exuperet tempus.
Pudor eſt ꝙ ſeruus patrono locupletior ſit.
AEgrotantes uictu tenui ad ſanitatem reſtituuntur.
Non eodem iure uti ſenem licet, quo uſus eſt adoleſcentior.
Nullum uitium finitur unde oritur.
Verbum prouenit ex cogitatu cordis.
Semper neceſſariis deus occurrit.
Exemplo maximo commouemur.
Pugnantia inuicem ſimul ſtare nequeunt.
Remiſſio ſtudii ſæpe iocus eſt.
Res maximæ uerbis paucis concludi non poſſunt.
Lupo inimicus eſt canis.
Obliuio eſt memoriæ exitus.
Qui uacuus eſt impleri cupit.
Deceptor eſt patriæ, qui ea non dicit, quæ ſentit.
Defunctos nec inimici quidem iam oderunt.
Qui faciliter iraſcitur, faciliter rurſus ſolet miſereri.

FINIS.

Liber Quartus Guiliarū Ad Chri\ ſtianiſſimum Francorum Regē De Excellentia Chriſtianiſſimi No minis: Ac Ipſius Inclyti Re gis: Et Gallorū Virtu te: De Tertioqꝫ Dei Praecepto.

Ad Ampliſſimum: Ac Super Il luſtrem Incaſae Marchionem Hieronymum Perbo nũ Franciſci Giardi Epigramma.

Viuere iam credam ſapientum pectore nomen/
 Humana & ſorte hic altius eſſe aliquid.
His pietas mira eſt animis/& copia recti
 Conſilii/cunctis obuia criminibus.
Adde ꝙ oppreſſos fauor eſt hic mirus in omnes/
 Atq; quod eſt ſuperum/ſæpe iuuare homines.
Cernitur hoc in te/qui me non ſpernis amicum
 Hieronyme/& placido qui facis eſſe animo.
Sed mihi pro tantis quo ſoluam munere grates
 Optabo huc ueniat ſpiritus Antimachi.
Quod ſi continget/diſcet tua nomina dirus
 Sauromata/& Gangis cui leuat unda ſitim.
Sed quid proſiciam? cupimus date ſydera cælo.
 Gloria nam Ouiliis eſt tua clara tuis.

Reuerendiſſimo Joanni Langes Epiſcopo Parrhiſienſi Digniſſimo: ⁊ a Secretis Regiis Uiro Undecunqȝ Sapientiſſimo Hieronymus Perbonus Marchio Foeliciter Eſſe.

VEnere his paucis ante diebus Reuerendiſſime Lāges
fœlices in Italiam nuncii te eſſe conſtitutum loco om
nium conſenſu/quo paucos in uniuerſo orbe eſſe di/
gnos exiſtimare poſſumus. nemo eſt qui iuſticiæ/&
bonitatis/& ſapiētiæ ſit ſtudioſus/qui mirifice de tuis
hiſce honoribus non uehementer gaudeat. Imprimis
Ego/qui iam olim per longa tempora ſum factus tuo
nomini addictus/tantoqȝ propenſior ad te amandum
colendum/uenerandumqȝ/quanto præ cæteris aliis/qui ad ſimiles has di//
gnitates prouecti ſunt/eminentior appares. Quid enim dignitas Epiſcopa/
lis poterit maius præ ſe ferre/q̄ bonitatis dotes/q̄ ſapientiæ intimas opes/
q̄ prudentiæ rerum humanarum exactiſſima ſtudia/q̄ charitatis in cuſtodiē
dam plebem mirifica incendia/q̄ diligentiæ ſummas uigilias? Quæ omnia
in te maxime enitent. & propter has/& multo plures uirtutes dignus es ab
oībus ꝓclamatus populis/cui oīa/quæ ad ſalutē uniuerſæ ciuitatis ſpectāt
ſint optime uelut tutorio repoſita. Nos igitur & patriæ/illi. & tibi Reueren
diſſime Domine non ſolum gratulamur/ſed uniuerſæ Romanæ eccleſiæ/
quæ tantum e gremio alumnum edidit. utinam decem millia tibi ſimilium
Chriſti eccleſia poſſideret. utinam ubiqȝ præeſſe poſſes/ut non tantum res
noſtræ/quæ in catholico cætu labi cœpere/laborarent. proinde quum Ego
in Ouiliis meis in ſtudiis uirtutum & ſcientiarum cultu in hac ætate grauior
uitā excolam/non potui tacere quin de tua excelſa uirtute/de tuaqȝ immēſa
bonitate non ratiocinarer. dabis ueniam ſi quid in ſcribendo ad te homo in
cognitus audeat. tua hæc uirtus facit/quæ alios etiam remotiſſimos adama
re compellit. imo nedum adamare/ſed omnia etiam eniti/exequiqȝ/ut tan//
tum uirū demereri poſſint. Ita Reuerendiſſime Domine tibi perſuade quic/
quid hic Hieronymus Perbonus Dominus Ouiliarum & Marchio Inciſæ
poterit/non alia exiſtimare poteris/q̄ quæ tuo ſunt ſub arbitrio. Vale decus
præſulum/& ita perpetuo/atqȝ fœliciter uale/ut tuis qui nomini tuo affi//
ciuntur/ſemper prodeſſe poſſis. Ex Ouiliis noſtris.

Chriſtianiſſimo: Ac Magnanimo Franciſco Frãcorum Regi Bene Agere Hieronymus Perbonus.

Franciſcus Rex.

Chriſtianiſſimũ nomẽ.

SCripturi nos de Excellentia Chriſtiani nominis indignũ
fore exiſtimauimus/niſi ad partes tua ſacra maieſtas inui/
taretur Franciſce Rex Chriſtianiſſime. Ex omnibus enim
Regibus/qui tota Europa maximis ſplendoribus & uir/
tute armorum & potentia præſtant/ſolus es/qui fronte
geris excelſum & ſacrum nomen. Quod non ſolum ani/
mi candore & uirtute ſuſtines/ſed geſtis magnis per to/
tum orbem diffundis & amplias. Nec eſt quod quiſquam dubitare poſſit id
diuinitus inter mortales decretum/quod habeas/quod per te feras Chriſtia
ni nominis excellentiam. Nullum eſt in toto orbe regnum/quod tanta ſit
decoratum gratia/neq; quod maius dici poſſit/quod in omnibus nationib⁹
nunq̃ id accidit/quod præſtiterit in perpetua huius excellentiæ forma.

Gallia religionis ſtudioſa.

Aliæ namq; regiones mundi/regna/principatus/imperia ſæpe deſciuere ab
illo ſplendore nominis/præterq̃ tua Gallia/tuumq; ſacrum regnum/quod
nunq̃ a Chriſti nomine tantillum deflexit. ubiq; & paſſim auditæ ſunt hære
ſes & noua emergentia dogmata. nunq̃ in Gallia. quod potius diuinum exi

Gallia eccleſiam auxit.

ſtimo/q̃ humanum. Quodq; tui priſci reges tantopere pro Chriſti fide ela/
borarint/eccleſiam auxerint/imperium ſub huius excellentiæ uigore dilata
rint/non ne id fuit a Deo immortali donum excelſum & immenſum? Proin
de Chriſtianiſſime Rex ante tua genua flecto caput mentemq;/& perinde

Gallia oĩum prouinciarũ illuſtris.

ac ad præſidium totius chriſtianæ Reip. accedo libens/poſtq̃ tua Gallia Illu
luſtris & eminens præ cæteris alius fide intemerata/promptitudine parata/
armis inuictis/opibus innumeris decorata eſt/& tanta præcipue nominis
gratia effulgens. debes ſacratiſſime Rex præter cæteros alios reges hoc ani/
mo ſtatuere tuo/ut facta & geſta futura ſint/quæ nomen æquent tãtum. Pa
rata eſt quocunq; uerteris animum/egregia materies. Sed nulla maior q̃ con

Galli bellicoſſimi.

Gallorum arma inuicta.

tra inſidos fidei Chriſti hoſtes. Neq; enim habes q; excuſes. Gens eſt tibi bel
licoſiſſima/cui tantum tribuit Romana fortitudo/ut alia omnia uirtute ſua
prona eſſe exiſtimauerit præter Gallorũ arma. Cum quibus pro ſalute/non
pro imperio/non pro gloria certaſſe dicũtur. Et ſi illi pro re parua in hoc cæ
noſo ſæculo tantã effuderint diligẽtiã/qd exiſtimare debemus cũ pro fide &

Gallia pro Chriſti nomine.

excellẽtia chriſtiani nominis pugnabatur? Teſtes ſunt Europa/Aſiaq; quã
ta pro Chriſti nomine Gallia paſſa ſit incommoda/quantam nauarit operã
tui ueteres reges/qui chriſtianæ utilitati ac dignitati ſemper conſuluere ad
uerſus genus crudele & nefandum (pace omnium dixerim) neq; habuere

neq;

neq; habebunt per omnia ſæcula pares. Sed tu Rex Chriſtianiſſime qui omnes ueterum regum uirtutes in te collegiſti/ qui omnem bellicũ ſplendorẽ reſeruaſti/ omnẽ humanitatẽ excolis/ maiora efficies/ q̃ qui reges fuerint in uniuerſo mundo. licet maieſtati tuæ id omne mihi prædicere/ & uaticinari. quum Deus immortalis id nomen per tot ſæcula in tuo familiæ gremio conſeruarit/ fore exiſtimo ad hæc tempora perueniſſe/ ut tua inuicta dextra depoſitis ſimultatibus inter Aquilã & Lilia totũ quod aduerſum eſt chriſtianæ fidei ad ueram religionis normã traducet. Neq; tuũ excelſum perturbet animum q; paucis ante annis fortunã paſſus ſis aduerſam/ q; in bello profligatis copiis in maxima diſcrimina cecideris/ q; in manus hoſtiũ peueneris. Nõ enim ſunt hæc quæ excellentiã tui nominis obſcurent/ ſed multo illuſtriorẽ efficiãt/ ut cognoſcant uniuerſi mortales quantũ tua potentia in aduerſis reſurgat maior. neq; uictus es animo cũ potuiſſes icolumis euadere/ exercitũq; reddere itegrũ/ maluiſti uinci medio armorũ turbine/ q̃ fuga inglori⁹ haberi. neq; iſto immortali pectore aĩus uinci poteſt/ ubi reſidẽt omniũ uirtutũ ſancta numina. q; tanta ſit in te hæc reſurgendi potentia manifeſtũ eſt. Quis eſt tam imperio potens/ tam opibus munitus/ quis tã excelſus Rex/ qui hæc eadem fuerit paſſus/ & penitus non corruerit? & tamen tua maieſtas/ dii immortales/ quanta reſtitit excellentia & animo inuicta/ filiis cõſeruatis/ & tota Gallia incolumi. tanto præ cæteris aliis emines ſplendore/ quanto Sol inter cuncta cæli aſtra. Erit tibi apud poſteros maius & admirandũ ſpectaculũ/ q; uictus uiceris. neq; potuerit alia res in rerũ natura id efficere/ q̃ quod fecit ille unicus conflictus. Erant duo hæc lumina humani generis reges ob uerſis animis/ nũc ea affinitate coniũcti ut ſi utriq; ambo uolueritis in arma ruere/ nullo pacto uĩci poſſitis. Proinde placa atq; animũ ſerenũ redde tuũ/ quia diuinitus hæc nobis euenere. Sunt maiora quæ tibi capeſſenda ſe ſe offerunt/ quæ ad tui excellentiã nominis pertinẽt. Neq; aliud eſt cõmetiendũ tẽpus. Nũc præſens ad cõmunes hoſtes opportunũ inuadendũ habemus. uobis hic excelſus honor debetur. pulſis fugatis Turcis & deleta omnium barbarorum illuuie/ uobis glorioſa palma a Deo immortali reſeruatur. Alacris ergo exurge Rex inuictiſſime. nunc pulcherrima ſe ſe offert occaſio/ ut tantum excelſum nomen/ quod tui maiores uirtute armorum acquiſiuere/ debeas ſuſtinere/ ut tanti ſceptro imperii/ tanta gloria per uniuerſum orbẽ omnibus ſæculis dignus habearis. Nam nulla fama illuſtrior/ ac diuturnior a uobis expectari poteſt/ q̃ ſi fœdam hanc & peſtiferam Turcarum ſuperſtitionem uiribus & excelſa uirtute deleueritis. ſic tui ueteres nauauere egregiam operam/ ſic magnus ille Carolus/ ſic Pipinus/ ſic Diuus ille Ludouicus/ ſic cæteriq; tui. Surge Chriſtianiſſime Rex/ & animum mœſticia expurga tuũ. Nõ. n. ea aduerſa fuere (quæ fortaſſe infortunia putas) ſi in eo atroci bello ſuperatus/ non tamen uictus es. non enim tantus animus uinci poteſt/ qui ſe ipſum nouit uicere. Quid tuus ille fulgentiſſimus uibrabat enſis in eo pugnandi diſcrimine? quanto captus decore/ quanto tuæ fortitudinis experimento/ quanta Maieſtatis gloria? Neq; enim ipſe uictor exercitus potuit credere tantam maieſtatem capi. Sed poſtq̃ præſentem intuitus/

[Margin notes: Rex Frãciſc⁹. — Francisci Regis animus. — Vict⁹ uincere — Victoria contra turcas facilis eſt. — Carolus magnus. — Pipinus rex. — Ludouicus Rex diuus. — Inuictus qui ſeipſum uincit.]

ilico proſtratus ad terram uelut lumen adorauit / & conformi uelut o/re efferebant cuncti id eueniſſe / quia Dei dignus hic affuit. non enim humana potentia id factum / ſed diuina. Ita utriqꝫ alteri aiebant. hic eſt qui non ſolum militaris rei gloria / ſed omnium uirtutum cumulo Rex uerus / Rex florentiſſimus eſt. Sed Dei immortalis uoluntati reſiſti non poteſt. Tu uero Rex magnanime nihil a maieſtate tua inter hoſtes mi/nor eam reſeruabas auctoritatem / grauitatem / eminentiam / ſapientiam / quæ non aliis conuenire poſſet. Sed tibi Regi / tibi Chriſtianiſſimo / tibi qui Excellentiam Chriſtiani nominis reſeruas. Neqꝫ habes quod de cæleſti numine conqueri poſſis / ſi æquilibrio expendemus utra Fortu/na tibi fuerit infeſtior / an ſecundior in bello. hæc fuit aduerſa fateor / mul/taqꝫ præter uotum eueniſſe fatemur. homo enim es / & his oppoſitus ma/lis ſicut cæteri reges. Quot fuerant & reges & impatores / qui in manus hoſtium ceciderunt / ut uno ſim contentus exemplo? ille qui tantam reliquit in uniuerſum orbem hæreditatem Eminentiſſimus. C. Iulius Cæſar a Syllanis militibus captus & redemptus pretio / captus & inde circa Pharmacuſam Inſulam a Pyratis / neqꝫ propter hoc illam excelſam gloriam amiſſit. An hoc tibi / quod parum eſt / offuſcat excellentiam tui nominis? uide quanta ex alio latere ſuperſunt tibi immortalia geſta. quoties hoſtes fregiſti? An illud memorabile bellū ſileam quod contra fortiſſimos Heluetios confeciſti? qui quū eſſent pene inuicti per multos annos / tu tua egregia armorum uirtute adeo depreſſiſti / cōculcaſtiqꝫ / ut etiam nunc uix audeant hiſcere. Quid cō/memorē etiam in expugnatione arcis Mediolanenſis / cæterarūqꝫ urbium receptione in placanda Italia? etiam Pontificem ad te ueniſſe Bononiam / totūqꝫ orbem & tuam nominis excellentiam attonitum? Quid dicam de trium/pho cum urbem Mediolanenſem introiſti? qui apparatus / quæ digna tanto honore ſchemata? Inde in Galliam reuerſo non ne omniū appellatione indictæ ſunt deſcriptiones Franciſco Regi magno & cæleſti numini dilecto. An illud quoqꝫ pro tua fœlicitate poſt habeam / ꝙ tres filios natura dederit ueſtigiis tuis inhærentes / tanta excellentia nominis dignos / tāta indole a Diis immortalibus auctos / tanta ingenii ubertate decoratos / tāta corporis pulchritudine formatos / ut uideantur anteq̄ editi / Reges ſe eſſe per multum tempus ſciuiſſe / ſicut de Cyro uates prædixere? Quid de illa tua regina con/ſorte / quæ omnes uirtutes ſecum gerebat / omnia humanæ naturæ decoramenta Regina ſublimior filia regis / uxor regis. mater trium regum / altera Lampido Macedonica Leothychide regis filia / Archidami regis uxor / & Agidis regis mater. Et poſtq̄ ad cælos abiit / neqꝫ Deus uoluit te uiduum uiuere / ſed excelſa regina copulatum. illa ſoror Cæſaris non minorem fœ/licitatē tuæ familiæ apportabit. præter hæc ſancta matrimonii numina quid dicam de ea amicitiæ gratia / qua Sereniſſimus rex Angliæ tibi deuinctus eſt? atqꝫ de diuitiis tuis / de opibus / de tā amplo regno / de tot exercitibus / quos ſub tuis ſignis habere poſſes / de omnium populorum beneuolentia / de corporis tui præſtantia / de animi magnitudine / de uirtutum omniū congerie / quæ in anima tua reſident immortales? An omnia hæc quiſq̄ audebit

cum

Fräciſcus rex
Dei volūtati.
Iuli⁹ Cæſar captus.
Pharmacuſa inſula.
Fräciſcus rex
Franciſci regis victoria contra heluetios
Heluetii fortiſſimi & pene inuicti.
Pontifex ad Franciſcum regem.
Triumphus Regis Mediolani.
Schemata.
Franciſcus magnus.
Franciſci regis filii.
Cyrus.
Franciſci regis conſors.
Franciſci regis beneuolētia cū anglo rege.
Franciſci regnum exercitus: & opes.

cum illo aduerſo prælio/quod tibi contingit/comparare? Surge ergo inui/
ctiſſime ac magnanime rex/& nomen quod tibi cælitus datum eſt ſuſtine tu
is inuictis uirtutibus/cũ tuo ampliſſimo regno/cum tuis fortiſſimis totius
Galliæ militibus/quorum ætas aptiſſima ſemper fuit ad militandum/ Amia
mus Marcellinus dixit. Quibus etiam Marcus Cicero robur addidit/ ſi/
cut Pœnis calliditatem/Græcis artes/quibus poſtmodum Iulius Cæſar to/
tum deuicit orbem. An id tibi quandoq; defuturum ueteris? neq; ſubtexe/
re ſilentio licet/ quæ magni de te tetigere uates. cui uentura fœlicitas &
magnitudo rerum deeſſe non poterit. ita portendiſſe prædicant natales di/
es. neq; enim cæli neq; natura ſilere poſſunt quum aliquod immenſum par/
turire uolunt. ſicut de Auguſto fertur eius ex utero matris, ſomniauit illa
ſolis iubar exoriri. Neq; hoc deeſſe poteſt/quum illud ſolus geras excellen/
tiæ Chriſtiani nominis. cui omne genu flectetur cæleſtiũ/terreſtrium/& in/
fernorum. Mea hæc affectio præfata erga te Rex Chriſtianiſſime cogit loqui.
quid enim obliuiſci poſſum/quum meo ſubit animo illa tua diuina iuſticia/
illudq; patens liberalitatis gremium? obſidebas his præteritis annis Tici/
num/& omnia erant in Italia tuæ maieſtatis horrore proſtrata. metu cun/
cti pauere ob excellentiam tui nominis. Ipſi quoq; amici hinc & inde/qui ab
initio præſtabant officio uiſa magnitudine tuorum armorum timere cæpe/
runt/metuq; impulſi non ſine occultis induſtriis ſecretum condidere fœ/
dus. Cæterum (pace omnium dixeri) nihil reor obeſſe poſſe excellentiæ tui
ſacrati nominis. Cui id ſimile accidit/ quale fulgentiſſimo auro. quod quã
eo magis in fornace deuſtum eſt/tanto nitidius effulget. Ita (inquam)
te Ticinum obſidente & cuncta metu premente quidam alieno incom/
modo continuo ſtudentes ſummam quandam pecuniæ ſupra mille aureos
a ciuitate Mediolanenſi/ quam mihi deberi obteſtabas/ quando popu/
lo illi & plebi peſti belloq; conculcato mutuo dediſſem/a tua maieſtate ue/
lut inimici bona dono petierint/ etſi primis auribus conceſſiſſes/ ta/
men re poſtmodum intellecta per oratores ad tuam maieſtatem miſſos/
præſertim per Magnificum & Clariſſimum iuriſconſultum & ſenatorẽ Lu/
douicum a porro ilico pecuniam illam mihi deberi/non alteri decreuiſti. o
magnam & admirandam iuſticiæ bonitatem. Eram ego eo tempore apud Il/
luſtriſ. Principem quem tu tunc inimicum tenebas/ & tamen multo apud
te locum æquitatis uoluiſti præualere/q̃ tuorum militum quotidianã effla/
gitationem. An ſilentio ſubticeam tuæ liberalitatis officia/quando tantas mi
hi in Germania degenti cõditiones obtuliſti? ampliſſimis alioq uerbis con/
numerarem/niſi uiderer candidam fidem meam Illuſtriſſimo meo princi/
pi connumerãdo improperare. Deos immortales cogor ad hæc & alia/ quæ
de tua maieſtate audio uirtutum operoſa facinora/ frequenter uotis adire
precibuſq; fatigare/ut te & alios bonos principes & reges unanimes com/
ponant. ſic ſæcula aurea redibunt/ſic ſæcula te & ſimiles tui uideant regnan
tes. pro qua re & uirtute immenſa tua/& tanto ſplendore nois/pro tanta im/
mẽſa pietate/iuſticia/liberalitate/fortitudine/ſapientiaq; cogor aliqd ex meo
aio pmere/ut cognoſcat quãtũ tuæ celſitudini/& excelſo tui nois ſplẽdori

Gallorũ oĩs ætas belli/coſa.
Gallorum robur.
Pœni calliditas.
Græcorum artes.
Iuli⁹ victor gallorum virtute.
Franciſci Regis fœlicitas & magnitudo.
Franciſci regis natales.
Somniũ matris auguſti.
Perbon⁹ Regi affectus.
Aurum in fornace.
Franciſci Regis in pbonũ mira indulgentia.
Franciſci regis admirabilis iuſticia.
Perbono cõditiones oblatæ.
Franciſcus Rex ut conſſit.
Franciſcus rex.

afficiar. Proinde/etſi puſillũ munus uel qualecũq; ſit/ libellũ hũc de Excel
lentia Chriſtiãi noĩs numini tuo dedico/q quartus eſt a primo. Neq; ſine rõ
Numerus quaternari⁹. ne hoc numero diſpoſui quaternario. ſemp is apud præſtantiſſimos naturæ
ſtudioſos in honore habitus eſt. quatuor ſunt orbis partes. quatuor ſunt pri/
marii uenti. quatuor ſunt elementa. quatuor ſunt hoĩs cõplexiones. quatuor
anni tẽpora. quatuor hoĩm ætatis ductus. quatuor mũdi ſæcula. quatuor euã
gelia. quatuot eccleſiæ doctores. quarto igit̃ loco hic libellus tibi dedicatus
ẽ. tibi imenſo regi/& magno/& heroico. tibi oĩ uirtute p̃ſtãtiſſimo. tibi excel/
lẽtiã Xp̃iãi noĩs gerẽti/& oĩbus/q tua ueſtigia ſeq̃ntes chr̃i nomẽ corde ha
bẽt. Habẽt oẽs ii/qui q̃ in ſpeculo diuinæ legis ſpectant/aĩ nixu præſtãt/&
obſeruant. qui ſtatos dies & numini dicatos ſacris cerimoniis celebrant. q̃ e
Dies feſti obſeruandi. cælo lapſũ oĩbus corde inſerendũ tertiũ legis præceptũ ſabbata ſcifices/cẽſe
Decimæ ſoluendæ. mus. Corroborandũq; p̃ſcribẽdis decimis/eleemoſynis largiẽdis/ieiunii ma
ceratiõe/precibus/& uotis/& pietate in pauperes exercẽda. Quæ hæc oĩa
Eleemoſynæ Jeiuniũ. Chr̃ianiſ. rex apud te uigẽt/in tua familia maxime lucent/in tuo regno redun
dãt. & q̃a (ut audio) ubiq; pulcherria cupis/ubiq; p regnũ in eccleſiis ſacri
ficia celebrari affatim mãdas/an dubitamus. iſtic maxime geri excellẽtiã chri
ſtiani noĩs? Quã illi abeũt diuerſũ reges & principes q labefacti Lutherana
labe/uirtute/& ſapiẽtia alieni dñicũ diẽ obſcœnis deturpãt moribus. qui ma
xime ab his/qui excellentiã chr̃iani noĩs reſpiciũt/uenerat̃ & colit̃. Is ẽ quo
Dies domini exordiũ ſumpſit mũdus/quo Chr̃s ad lucidiorẽ redit plagã/quo ſacri Anti/
ſtites dedicant̃ Deo/quo ceſſãt iura/quo oĩa cõdidiora debẽt efferri. An du
bitãt illi expugnato aĩo feſtis ſacris diuorũ imponẽdo ſup aras ture nõ ad ex
Gallia felix. cellentiã ſacri noĩs acceſſuros? O beata Gallia rex Chr̃ia. tua ubi p uerã reli/
gionẽ/p ſcã hæc inſtituta ad excellẽtiã chriſtiani noĩs accedũt. btã inquã/
Gallia hoſpitalis. quũ illic nulla ſcateat hæreſis/ſed Romanæ ppetuo ſtet iuſſis eccleſiæ/pata
Gallia eleemoſynaria. quocũq; tpe obſeq̃o p̃ſtare/uirtutib⁹ oĩb⁹ emiere. Neq;.n. alibi maiorẽ au/
ſim dicere/q̃ eã benignitatẽ quã pegrinis/quã oĩbus effundit Gallia. quãtæ
Gallia Religioſa. paſſi illic extẽdunt̃ eleemoſynæ? quãta illic paupibus pata ſũt hoſpitia? quã
ta ſub xp̃i noĩe erecta tẽpla maxĩs cumulata beneficiis? quãtis itẽ mũeribus
extra & itra Galliã nobiles aliẽo ære opp̃ſſos ſubleuet Rex magn⁹ & Xp̃ia.
Reges Galliarum pii. ĩpoſſibile ẽ recẽſere. ſũt hæc peculiaria officia Gallorũ regũ/q oĩb⁹ Europæ
Italia a barbaris diruta calamitatib⁹ ſubuẽire cõſueuerũt/ſuccurrerẽ regib⁹/p̃ricipib⁹/& urbib⁹. An
cõmẽorẽ Italiã a Barbaris oli dep̃ſſã/dirutã pene totã/excidio datã/e merſiſ
Italia a gallis reſtaurata ſe pulchri⁹ magnis reædificatis urbib⁹ & ædificiis collatis paſſi euidẽtib⁹ bñ
Criſtianũ nomen apud gallos. ficio magni Caroli? & aliorũ regũ? qui in Gallia degerũt/ut mirũ nõ ſit/ſi ex
cellentia chriſtiani noĩs illic maxime reluxerit. mirũ quoq; nõ eſt ſi cæteræ p
Grecia iacet uinciæ ſenſerint pene interitũ/excidiũ/innumeraſq; uariationes. quãdo illic
non ſyncere/non integre ſit receptũ chriſti nomen. Iacet Bithinia Aſiaq; op̃ſ
ſa pede infideliũ/& Græcia proſciſſa omniũ regnantiũ feritate. nõ amplius il
lic ſapientia/nõ ſtudia legũ/non uirtutũ Achademiæ/ſed fœdata omniũ ui/
tiorum labe/propterea q̃ neſciuit retinere excellentiam chriſtiãi noĩs. Quid
de Macedonia dicam? quid de Epiro? quid de Theſſalia/cæteriſq; proxi/
mis prouinciis? An illic lucet aliquid de Chriſti nomine? Proinde uere fœlix

dici

dici poteſt Gallia ꝙ nunq̄ ſeparata fuerit a tāta Chriſti præſcriptione. Q uid — *Gallia fœlix*
de Italia dicā? quāuis caput eccleſiæ Romanæ/quāuis magni emineāt Pō — *Italiæ mala.* *Roma eccle*
tifices urbeſq; ueterū nobilitate & præſenti celebres/tamē nullibi firma reli/ — *ſiæ caput*
gio/nullibi excellentia Chriſtiani nominis retinetur.ſiue quia hominū animi
pcuſſi regētiū iniuriis ſint/ſiue unis poſt alias calamitatibus obſeſſi/opibus
priuati iniquitate exercitus & copiarū Cæſaris/nō eā excellentiam chriſtiani
nominis repreſentate uideant/qualē Galli tui Rex Chriſtianiſſime referūt.
Q uæ fœlicitas non ultima per totū orbem tibi habetur/adeo hic ſumus alie
ni ab omni ueri chriſtiani inſtituto ob impreſſas ab aliis calamitates / ob tot
illatas iniurias/ut præſentē adminiſtrationē homines oderint.nullibi ſpecta
tur benignitas .nullibi relucet charitas.mutua ſimultas/deſpectus ubiq;/cō
tēptus utriuſq; in alterū/nuſq̄ ſatis fidei/nullæ integræ pactiones . paſſim
ſcaturiūt mala/ſcelera inaudita · furta/latrociniaq;/ ut multi impiū & crude
le deſiderent imperiū . Proinde fœlix tua Gallia ubi hæc ñ audiunt/neq; ſen
tiuntur/ideo quia illic maxime fulget excellentia chriſtiani nominis. An illic
pauper abiicitur a benignitate nobiliū? An iuſticia fautoribus deſtituta? An
illic nō ſunt promptiores in egenos? ubiq; affatim & hæc & meliora cernun
tur. Tantū illic eleemoſynæ celebrantur/ut ſæpe audiui dici/malle eſſe pau
peres in Gallia/q̄ alibi mediocres diuites.non mirū ergo ſi illa prouincia tua — *Paup in Gallia quā alibi diues.*
Rex magnanime fulget inter cæteras/uelut inter lapides aurū. Eſt enim illa
benignitas huius gētis ppetuo amica / Dei propinqua/ ut facile quācunq; — *Gallia.*
uoluerit gratiā impetret.ſcā & immaculata uirtus nō iteritura unq̄.fugat .n. — *Galli.* *Benignitas.*
tenebras.ignē extinguit.ad libitū cæli portā apit . beneuolentiā ubiq; parit.
Eſt.n.hæc miſericordiæ uirtus quæ in Gallia regnat/ꝑfecto nō alia/ q̄ pleni — *Miſericordia*
tudo uirtutū.Q uin & aliæ multæ. Deus immēſus/uix abſtineo/ quin pro
ferā ſolā Galliā ſupeſſe/q̄ Chriſto ſeruit. An memorē quāta pietate/ quātis
lachrymis/elargitioīb⁹q; defunctorū manes ꝓſequant? quātā illic effundūt — *Chriſti cultus apud Gallos.*
miſerationē? quātis incūbūt in tēplo ſuſpiriis? quāto uoto ad cælū ſubleuāt
oculos? quāta obſeruantia/honore pietateq; religioſos uiros uenerant? quā
to ſtudio decimas eccleſiæ exhibent? quæ/Dii immortales/fiunt illic paſſim
ī tēplo cærimōiæ.ī ꝓferēdis diuinis officiis/ī cātādis pſalmis/celebrādis miſ
ſis/quāt⁹ illic decor? quāto ubiq; ſilētio ſacra audiunt? Nō alibi ſtare multi
putāt audiēdo cōcētus illos/q̄ īter accolas cæli.q nā illi habit⁹ & religioſorū
uenerāda facies/ut nō aliter appareāt/q̄ uenerabūdi ante tribūal maieſtatis
dum ſacra faciūt/dū ſuper aras imponūt holocauſta/ut uera ſit illic excellen
tia chriſtiāi nominis. Neq; rex magnus ille chrianiſſimus aliam degit uitam/ — *Frāciſcus rex*
q̄ conformem patriis inſtitutis . Q uippe qui ante oculos habeat ueſti /
gia ueterum regum / qui tantopere pro fide Chriſti elaborarunt/qui omni/
bus regibus regendi olim normam dederint.& non aliud ſpectandum nu/
men docuerint / quam Chriſti excellentiam . fateor mehercle maiorem u/
bertatem / maiorem copiam ſupereſſe mihi dicendi /quam ingenium ſub/ — *Gallia ditiſſima.*
ſit . Illud mirari non deſino / quum tantas opes / diuitias / nummos erro /
gent / multo maior eius ſupereſt . Regnum ditiſſimum / Regnum afflu/
entiſſimum /ut neſcio an cætera pars Europæ poſſit huic cōparari rerū co/

pia/ut mirū non ſit ſi Deus piis oculis patriā hanc reſpiciat/quādo non alibi
integriorē cultū excellentiæ chriſtianæ ſpectat & habet. Et ꝙ diuinū potius
Gallia a xp̄i religiōe nūq̄. haberi pōt/q̄ humanū/ex eo tpe/quo Gallia mala dæmonū ſuperſtitione a
Gallia a Romana eccleſia nunq̄. biecta recepit nomē chriſti/nunq̄ deſſiit a pposito. nunq̄ uariauit præcepta
legis diuinæ. nunq̄ a Romana eccleſia abiit diuerſa. ſed continuo ſollicita
in his/quæ eccleſia ſacris dogmatibus præfixit/obſeruandis/habendis/cu/
Gallia deo grata. ſtodiendis/læta/alacris/iucunda/Deo grata ſemp p oēs mundi partes fidē
Gallia nō extingui pōt. Chriſti profeſſa eſt. Iccirco ſi quid eſt/ꝙ quando uidemus rem huius puin/
ciæ ab aliis deprimi/nullo pacto uerendū ē poſſe penitus extingui/ſed ma/
Vandali. Oſtrogoti. iori emergere uirtute/& ampliorē fieri. ſic per oīa ſpectabimus ſæcula. ſi Vā/
Saraceni. dali magnis copiis pturbarint/poſtremo occiſi & repulſi ſunt. ſi Mauri/O/
ſtrogoti/Saraceni arma in hanc diuā prouinciā uerterint/& ſi eo tpe paruis
munita uiribus ita præualuit/ita ppetuis furentes affecit cladibus/ut parū
aut nihil poſtea nationes hæ auſæ ſint attollere caput. unde putamus hoc re
gnū tantas auxiſſe opes? tā magnos ampliaſſe terminos? niſi qa cōtinuo re/
ſeruauit Chriſti nominis excellentiā? Tanta a Deo immortali fuit poſtmodū
regnū hoc/quod poſſides Rex Chriſtia. gratia & amplitudie diffuſum/ut ci
ues tui/mercatores/inſtitores/q per maria/qui p longinquas mundi regio/
nes uagantur/uelut apes/ex omnibus prouinciarū collibus/planinieꝗ; flo/
renti exceptis mellis ingentes diuitias domū reportarint. ut iā prouerbio ſit
frequens dictū. Regnū nō alibi reſidere opulentius. miræ urbes paſſim p to
Galliarū urbes. tā Galliam & frequentes & magnæ/ædificiis & opibus mirandæ/ciuili nor/
ma bene compoſitæ & legibus ornatæ/moribus & ritu chriſtiāorū pulcher
rimæ/diſciplinarū oīm genere ſanctiores/religionibuſꝗ; deditæ/cæteriſꝗ; uir
tutibus ornatiſſimæ ſunt. tantus in his cæli cumulatus honor/ut merito dici
poſſit non alibi reſidere maiorē excellentiā xp̄iani noīs/q̄ in Gallia. uidi e/
go Rex Xp̄ianiſ. p alias mundi partes quid mortales agāt quidue ibi religio.
non tamē uidi maius decus in rebus cunctis/q̄ in Gallia. ubi nil uiſum pera/
gi/nihil ſtatui/nihil cōtrahi/nihil pſcribi/firmariꝗ; niſi prætextu & ſanctio/
ne Chriſti nois. adde quæ illa uirtus hoſpitalitatis/quāto bēigniſſimo officio
ſit fulta peregrinis & aduenis/nedū amicis & familiaribus iucundiſſima/et
domi tanto charitatis indice/ut matronæ uſꝗ; ad oſculū te humaniſſime ſu/
Oſculum in Gallia a mulieribus. ſcipiant. neꝗ; alienū hoc a ueterū legū monimentis/cū paci oſculū dedicet.
Oſculū paci Sancitū ꝗ; uelut prouerbiū paci oſculū/ſicut genua uenerationi. Gens pfe/
Gens Galliæ humāiſſima. cto nullo Barbarorū imbuta more/ſed humaniſſima & ad oē cōmertiū & af
fabilitatē prona/merito alioq tanto aucta titulo excellētiæ xp̄iani nominis/ꝙ
Galli obſeruatores canonum. neꝗ; Hiſpania/neꝗ; Anglia/neꝗ; Germania/neꝗ; Italia/neꝗ; Græcia talē ha
buerit ab eccleſia decorē. Et quod his natiōibus admirationē parit/leges &
decreta/quæ a Romanis pōtificibus ſiue obſeruationes dierū/ſiue ieiunio/
rū indicta ſacra/ſiue quoduis aliud publice ſancitū nunq̄ abhorruit. ſed læti
or & ampliſſimo animo ſuſcipiens omni ſtudio obſeruauit/& habet perinde
ac ſi e cælo lapſū & a numine/ꝙ tantope colit/per manus habuerit. Quid
ille in tēplis cōtinuus orandi ductus/mane/meridie/ſero? tāta aſſiduitas ad
effundēdas ad cælū pces/ad pietatē colendā/ad amicitiā ppetuo retinēdā/

ut non

ut non ſit tam paruus infans fœmellaq; / quin habeant / imo continuo ſecum
gerant libellos ſactos / in quibus legant / orent pro patria / pro Rege / pro fide
libus / & tanta obſeruantia omnium iuuenum erga parentes / erga natu maio
res / ut ſi uideris adoleſcentes / cum ante conſpectum ſenũ præſtant / quã in/
dolem præferant / quẽ in uultu decorem / quẽ timorẽ / diceres nõ ab alio edo
ctos / quã ab Angelis. ut uere illic timendũ non ſit / quod Moſes mandauit
populo. filius qui parẽtibus obſequiũ non humaniſſime exhibet / lapidibus
ſit obruendus. ſane quidem / ac iure præſcriptum cũ inobedientia ciuitatis /
cũ hæc abeſt a cætu ciuium. honoris probitas nempe pro peſte haberi ſolet.
proinde non immerito Salomon dixit. qui cupit ſapientiã ſeruet mandata.
quũ obedientia & uerecundia ſit dux ad ſapientiã conſequendã / in quãtas
lapſus ſit totus mũdus calamitates ob inobiendientiam primi parentis / te/
ſtis ẽ in rerũ omnium faciem introducta mors improba. quod Chriſtus ſapi
entia patris exemplum reliquit cum obediens fuerit uſq; ad mortem. Ideo in
Gallia mira pene per omnia ſæcula tranqllitas apparet / qa credit / obedit / ob/
ſeruat / ueneraẽ / colit / imprimis quæ a Deo ſunt / deinde quæ eccleſia præci/
pit. Mox regẽ in patria patrẽ & uelut deũ honorant. Nemo in ea gente aude
ret ẽt ꝓpoſita morte quicquã contra regẽ moliri / neq; poſt habere quod ſãci
tũ ab eccleſia eſt / tanta obedientia erga religionẽ / ut ſi etiã a minimis ſacrifi/
culis ꝓlatum ſit ieiuniũ / non abiiciant. Ita exiſtimant nullũ fore maius ho
locauſtũ / & deo gratius obedientia. Iccirco Chriſtianiſſime Rex quũ talẽ &
tantã habeas tua ſub ditione gentẽ / tã opportunã / tã neceſſariã / tã obedien/
tẽ / non eſt uerendũ ut ſi uexilla tua erigas contra infidos Turcas / quin præ
clariſſimã uictoriã reportaueris / ꝓpterea ꝙ in omni re etſi beneuolẽtia & o/
bediẽtia plurimũ ualeant / tamen in re militari potiſſimæ res ſũt. miles enim
qui mandatũ ducis nõ obſeruat / ut habeẽ in ueterũ monumentis / etiã ſi rẽ
bene gerat / capitis puniendus eſt. ſic Epaminundas / ſic Manlius filios ſecu
ri percuſſere. Profecto nullibi maior obedientia in toto uniuerſo reperiri po/
teſt / q̃ ea quæ excolitur a Gallis erga ſuum regem. parent illi adoleſcentes
parentibus libenter. parent magiſtratibus. parent ſenioribus. ſed multo prõ/
ptius regibus / quos pluſquã parẽtes obſeruãt. Imo uelut numina neq; aliter
exiſtimãt. ſi qd Rex Chriſtianiſſimus p̃cipit / ſi qd expediendum mandat / q̃
ſi cæleſte numen / aut diua eccleſia ita pro lege firmiſſima habeẽ / cũ melior
ſit obediẽtia / quã ſacrificiũ. habẽt oĩm ſup̃mũ regẽ Deũ ĩmortalẽ. deinde re
gẽ ſuũ. quã ꝑfecto obediẽtiã cũ cõſidero / tãtã huic generi ineẽ erga ſuũ re/
gẽ ñ metu / ſed uero charitatis ſtudio ꝓfuſã / neq̃o tacere / ꝙ impoſſibile fore
exiſtimo / qn hoc regnũ ſit oĩbus imparurũ. uide Rex Chriãiſſime quo loco
ſis poſit⁹ rex / q̃nta ſis a Deo ĩmortali decorat⁹ bñuolẽtia / q te regẽ ꝑſcripſit
Galliæ / ꝙ te p̃ cæteris p̃ferre chriãi nois excellẽtiã uoluit / ꝙ maiores quoq;
tuos hac eadẽ excellẽtia dcorauit / ꝓpterea ꝙ ꝑpetuo eccleſiæ chri dignitatẽ
p̃ſeferebãt. Frãcorũ primũ cognomẽ adepti ſũt / ſiue a Frãco Hectoris Tro
iãi filio / q poſt Troiæ excidiũ ĩ Germãiã primũ / dĩnđ ĩ Galliã ꝑuenit. ſiue a
Frãcõia. ut cũq; ſatis cõſtat rege Clodio gẽtẽ hãc loca metẽtiũ primũ tẽuiſ/
ſe. p⁹ modũ Etio Ro. duce / dĩnđ Gotthis & Aqtãis / poſtrẽo Normãis uaria

Galli ſuo re/gi & maiori/bus obſequẽ/tes.
Filius patri nõ obſeqns.
Obedientia.
Inobediẽtia.
Sapiens mã/data dei ſer/uat.
Mors intro/ducta ob.
Gallia cre/dit.
Gallia obe/dit.
Gallia deo & eccleſiæ paret.
Gallia regẽ ut deum.
Exhortatio cõtra turcas
Beneuolẽtia & obediẽtia ĩ re militari.
Miles inobe/diens.
Epaminun/das.
Manli⁹ tor/quatus.
Galli erga ſuũ regem.
Obedientia q̃ ſacrificiũ.
Francorum nomẽ vnde.
Francus he/ctoris filius.
Francoma.
Clodius rex.
Etius roma/nus dux.

ſucceſſione & magna armorum uittute ſuperatis tota paulatim Gallia poti/
tam eſſe/atq; inter Chriſtianos inclytum nomen adeptam/& contra infide/
les ſemper pro religione Chriſti pugnaſſe.non aliam exiſtimamus progenié/

Pharamundus.i.rex francorum. Gallorum regum geneologiæ.

q̃ diuinam/cui reſeruatũ erat nomen Excellentiæ chriſtianæ.Horũ regum
primus rex fuit Pharamundus(ut memoriæ proditũ eſt)anno ſalutis.cccc.
xx.Licet hæc regia progenies ſit diuiſa in tres geneologias/tamẽ pro una e/
xiſtimatur. Propterea q; in omnibus tantũ decorũ una imperandi forma ſẽ

Ghildericus iii.rex francorum. Pipinus rex Gallorum. Ludouicus vi.lothari filius. Vgo capet comes pariſienſis.

per fuerit productũ.Prima a Pharamundo uſq; ad Ghildericũ tertium/quæ
durauit ãnos.cccxxx.uſq; ad annos ſalutis.D.cci.Secunda a Pipino uſq; ad
Ludouicum ſextum Lotharii filiũ/quæ durauit annos.cccyiii.uſq; ad ãnos
ſalutis.D.ccccyii.Tertia uero ab Vgone Capet comite Pariſienſi uſq; ad æta
tem noſtrã.Et ſi in illa prima progenie fuerint qui aſpere uixerint/& crude/
liter nundũ abluti ſacro fonte/tamen quum primũ cæpere fidem chriſti no/
ſcere/& eccleſiæ diuinis admoniti ſunt documentis/nulli mortalium pro ſi
de ardentius pugnauere.Primus Francorum rex Clodoueus Chriſtianus fa

Clodoueus francorũ rex. Remigius epiſcopus remenſis. Ampulla e celo qua Reges Galliæ. Adharic⁹ rex Gotthorũ. Ligeris fluuius.

ctus eſt baptiſmate una cum tribus millibus a Remigio epiſcopo Remen/
ſi.admotus eſt non ſine euidenti miraculo.miſſa cælitus ampulla per colum
bam dicitur/ubi chriſma erat/quo inunctus eſt.& quæ deinde ſeruata eſt in
cænobio diui Remigii ad idem officium pro regibus impoſterum ungẽdis.
Tantũ in fide profecit/ut proficiſcens rex aduerſum Adhaticũ Gotthorum
regem/qui Toloſæ regnabat/miraculum expreſſerit.nam Ligerim fluuium
qui undatione in immenſum creuerat/eius uotis & precibus tantũ una no/
cte decreuiſſe aiunt/ut uado tranſnataretur/& apud Pictauos caſtrameta/
retur.commiſſoq; prælio Gotthos una cum rege cecidiſſe.& ablato his re/
gno in æde diui Martini a Prĩcipe Anaſtaſio diadema ſumpſit.Profecto rex
Chriſtianiſſime quantũ proſpicio quantũ contẽplor in ea ſecunda ꝓgenie/
tantum mihi ſupereſt proſpiciendũ & admirandũ/q; illi nobiliſſimi pro ec/
cleſia certatores nihil maius in animo fouebant/q̃ propagandam Chriſti fi/
dẽ/ut non mirum ſit/ſi hos Deus & tuos maiores iſta auxerit uittute armo

Gal'orũ uictoriæ.

rũ.Nulla profecto gens in toto orbe/quæ frequentius collatis ſignis certa/
uerit/quæ frequẽtius uictorias reportauerit.Sequana trãſmiſſo fluuio eo tẽ
pore gens hæc Aurelianos uno impetu fudit.Rhenum deinde traiiciens Sa
xones/Alemãos/Sueuos/Bauaros regno Francorũ adiecit.Inde Saracẽos
ab Eudone duce in Aquitaniã uocatos apud Turonũ memorabili clade af/

Amore⁹ rex a Gallis apd narbonẽ trucidatus. Gallia oĩs ſub francis. Longobardi a gallis ſuperati. Galli pro fide Chriſti. Deſideri⁹ lõgo bardorũ rex captus.

flixit.ccclxxxy.millibus partim cæſis/partim captis/partim fugatis/trucida
uit.Inde alterũ Regẽ Gotthorũ Amoreũ cũ toto exercitu apđ Narbonẽ tru
cidauit.expulſis inde externis nationibus omnẽ Galliã Frãcorũ regno ſubie
cit.Neq; gens hæc bellicoſiſſima quã ſub tuo nomine nunc Chriſtianiſſime
Rex habes/unquã ab armis ceſſauit/modo i ſuperandis fidei hoſtibus/mo
do contra Longobardos eccleſiæ rebelles.nunq̃ quieſcebat tantis ꝑclare ge
ſtis illuſtrior facta/quum magnitudinẽ nominis tã memorabilẽ per oẽs orbis
partes propagauit.ſed nullis in rebus maior apparuit/quã ꝓ fide Chriſti/&
in rebus eccleſiæ iuuandis.Neq; id memorabo q; Longobardos/qui iam fe
re in Italia cciiii.an.regnarunt/Deſiderio Rege capto multa ſtrage expulit.

Atq;

Atq; illud dignum ſcitu ꝙ hæc tua progenies Rex ubi uictoria potiretur/ ibidem Chriſti nomen coli uolebat. Quid memorē de Carolo magno? ſi lingua tantum cōmemorare poteſt/ quantū eius merita expoſcunt/ fuit ne unq̄ tam magnus Princeps? tā Deo dilectus? qui tot decoramētis eccleſiam Romanam auxerit? meo profecto iudicio omnes ſuperauit magnitudine rerum pro fide principes. quid de Ludouico Caroli filio dicam? an pietate? an fide maior in eccleſiam? fœlix ſane prouincia illa/ quæ tot & tantos meruit producere heroas uſq; ad hæc tua tempora continuo ductu. Deus & natura nō ceſſarunt miris donis hanc augere patriam. Tu Rex Chriſtianiſſime qui tuorū omnium uirtutū reſeruas cumulum/ non debes/ ſi quid tibi aduerſi fortuna ipſa detulit/ conqueri de natura/ de Deo. multa ſuperſunt ad tuam excelſam gloriam peragenda. & ſi uolueris non deſunt opes/ non deſunt uires/ non arma/ non milites/ non magnitudo regni/ quod & Dii & Heroes ab initio auxere. Hercules enim deuicto Gerione in Galliam ueniens Alexiam ciuitatē condidit/ ac e uirginis cuiuſdam loci indigenæ complexu Gallatē genuit/ qui regnū obtinens incolis nomen dedit/ quāuis alii alio deducāt ethymo/ ꝙ Gallorum corpora ob immenſa frigora ad Lactis modū albeſcant. quod poeta Maro non diſſimulauit. uirgatis lucent ſagulis/ tum lactea colla. Totā tamen Galliam Romanus Cæſar in Celtas/ Aquitanos & Belgas diuiſit. Auguſtus tamen in quatuor partes in Aquitaniam/ Lugdunenſem/ Belgicam/ & Narbonenſem. Tota tamen in plurimas ac nobiliſſimas prouincias diuiditur a recentioribus/ in Alpes maritimas/ Maſſilienſem/ quæ prouincia dicitur/ Ambianenſem/ Vienenſem/ Narbonenſem/ Aquitanias duas/ Lugdunenſes duas/ Belgicas duas. loca adeo nobiliſſima paſſim ſpectantur/ paſſim præclariſſimæ & ditiſſimæ urbes/ oppida innumera/ tot ubiq; templa in honorem Chriſti erecta/ tot Cænobia religioſorum frequentia coluntur/ tot conuentus iuridici ſitus ubiq; miri/ planities ampliſſimæ/ colles/ monteſq; undiq; eminentes/ floridiq; & omnium rerum ditiſſimi/ flumina præclariſſima ueterum monumentis celebratiſſima hinc inde fluētia quaſi affatim omnium rerum copiam & ubertatem facientia/ ut par ſit hoc regnum diuitiis/ gentibus/ innumeris urbibus/ ingeniis præclariſſimis/ omnibus uirtutibꝰ/ auro & argento/ cæteriſq; metallis ſcatens/ non ad aliud æquū & ſimile/ q̄ ad totum uniuerſum orbem in comparatione ponendum. An dubitas magne Rex Chriſtianiſſime tuo animo Franciſce inuicto cum hoc genere omnem ditionem Turcanicam tuis ſubiicere pedibus? Quando gens hæc tua armigera ſua armorum uirtute & promptitudine/ nedum Italiam/ ſed uniuerſum orbem fatigarit atq; fortitudinem gentis omnis poſteritas cognoſceret/ ubiq; urbes ædificauerunt. Quin hæc ferociſſima gens/ quam nunc tu poſſides Rex magnanime ante aduentum Annibalis in Italiam quinquies alpes traieciſſe dicitur. Celtæ enim Duce Bellouaſo excitis Biturigibus/ Eduis/ Amianis/ Carninibus/ Authercis/ regnante tūc Romæ Priſco Tarquinio in agro Inſubrum augurio pagi & Eduorum ſimili uoce cognominati/ Mediolanum ædificauerunt. rurſus gens hæc ferocitate commotior ut Cenomani Celitonio duce ueſtigia priorum ſecuti ſuperatis alpibus/ ubi nūc Brixia &

Carolus magnus.

Ludouicus Caroli filius.

Hercules. Alexia ciuitas Galliæ. Gallates rex.

Galliarum diuiſio.

Gallia.

Annibal in Italiam. Galli quinq; alpes tranſiere. Celtæ. Bellouaſus dux. Edui. Mediolanū a gallis cōditū. Cenomani. Celitonius dux. Brixia

Vetona.

Verona ſunt/loca tenuere.poſtmodũ Pado ratibus traiecto nõ Hetruſcos modo/ſed Vmbros inde pellentes intra Apenninũ ſe ſe tenuere. Quin (ut ait Polibius) Senones omnium potentiſſimi ad mare Adriaticum Se/nam urbẽ incoluere/ac ab Vſſente fluuio ad Atheſim fines habuere.ii ſunt/qui Brenno duce Cluſium obſedere.ac inde cum eſſent legatorũ temeritate laceſſiti/Romã properantes incenderunt.neq; tantũ per Italiã paſſim ſibi loca armis quæſiuere.in Græciam quoq; traiicientes/& in Aſiam multa ibi loca ædificauere.atq; (ut ait Strabo) multi nũc ex illis populi ſunt Gallogræci/& Gallatæ appellati. Prætereo quãta ſtrage Galli infideles & hoſtes Chriſti affecerunt prope Hieruſalem/ut iã ſit notum nullam fuiſſe gentẽ in toto uniuerſo/quæ toties pugnauerit pro Chriſto/quæ toties ſit pro excellentia chriſtiani nominis paſſa/q̃ gens hæc tua o Rex Chriſtianiſſime. neq; tuis tãtum geſtis gloriari potes/ſed tuorũ populorũ ingentibus pro excellẽtia chriſtiani nominis facinoribus. Multa ſunt quæ te excelſum faciunt/quæ in omni uirtute uel præponendũ/uel ad minus omnibus æquiperãdũ iis/qui ſunt uel qui ante hoc tempus fuerunt/principibus. Nam quẽadmodũ cæteræ artes incrementũ beneficio temporis ſuſcepere/ſic artifices noſtri temporis lõge præcellunt/ut ſi redierint illi ueteres/aut Dedalus/aut Dedalo ſimiles/& ea hic nunc corã ſculperẽt/a noſtris irriderẽtur.ſic & uirtutẽ regũ in maiorem excellentiã/excreuiſſe dicendũ eſt/qualem in te Frãciſce Rex chriſtianiſſime ſpectamus. Qua re manſuetudine præfers/qua religione/qua iuſticia/qua ſapientia/qua gubernandi ſolertia/qua belligerãdi ꝓuidentia/qua in omnes bonos mirifica liberalitate/qua in pacẽ cõponendã charitate/qua in cæteris rebus temperantia? unus ergo eſt ſupra te altiſſimus creator ſedẽs ſuper throno ſapientiæ metuendus/& amandus ſupra cætera cuncta. cuius manu omnia regũ corda premuntur & dilatantur/cuius nutu deficiunt & renouantur regna/cuius iudicio principes decidunt/& ſublimantur. proinde Rex magne intra in cubiculũ tuũ & ſecrete tecum gaude/& tua uota ad cælos iaculare.funde preces/gratiaſq; age/ꝙ ea tibi immortalis Deus dederit/quæ uix paucis aliis. ꝙ ante te iuſticia ambulet/ꝙ ſapientiæ & fortitudini dextroſum ſiniſtrorſumq; ãnixus ambules/ꝙ excellentiã chriſtiani nominis ꝑpetuo fronte geras & a ſanctis & a fide nunq̃ decidas/ꝙ tua gens ꝓ totũ regnũ imortale numen Chriſti ſemper complexa ſit. hæc eſt illa uiuax & cæleſtis tua gloria/ꝙ per omnes tuas prouincias non audiantur blaſphemiæ/non patrentur doli/non obſcœna uitia/non nocturna homicidia/non furta. ſed pacis tranquilitas ubiq; uiget/mira hoſpitalitas/decens paſſim hilaritas/munificentia/probitas/iuſticia exquiſita/eruditiones/ubi lucet militia uera/urbium diuinæ normæ/ſanctiſſimi Senatus/cauſarum in rebus cunctis uſq; ad capillum diſcuſſio. narrabat mihi his diebus/dum hæc contemplaremur. uir religione/& nobilitate/& excellentia ingenii Reuerẽdus Gabriel a Florentia Senator optimus dum abeſſet a patria/dum per Galliam uagaretur/quantam illi tuæ patriæ regno Rex Chriſtianiſſime Deus infuderit gratiam. Nulli ibi niſi amore ardentes erga regem affectus/nulla in amando diuiſa mens/non factio/non praua

hæreſis

Senones Gallorum potentiſſimi.
Sena urbs.
Vſſẽs fluuius
Atheſis fluuius.
Brenus dux.
Cluſium obſeſſum a gallis.
Galli in græciã & in aſiã.
Gallo græci.
Gallatæ.
Galli prope Hieruſalem.
Frãciſcus rex
Artes icremẽtum
Artifices ueteres & noſtri temporis.
Dedalus
Frãciſcus rex
Galliæ bona
Gabriel a Florentia.

hæreſis.Sed unum omnibus in regem cor.Cuncti eam excellentiam chriſtia
ni nominis tanto colentes officio/ut paſſim haud reſonare aliud/q̄ Chriſti
nomē ſentiatur.Q uum ergo tantum regnum ſit his conſtitutum moribus
& ab initio ea erga reges imbutum beneuolētia/impoſſibile eſt poſſe aliquē
pati interitū.Proinde tutiſſima tua p̄ſidia Rex inclyte/tui portus / tuæ ar/
ces in hominum pectoribus ſita ſunt. Tanta tuæ eſt uis uirtutis/ut ēt apud
hoſtes gratiam inueniat.uincis profecto homines humanitate.neq; id tibi tā
tum ex induſtria comparatum perſpeximus/ſed natura duce/& uelut ipſi⁹
gremio ſunt omnia tibi naſcenti infuſa.quibus & ueteres tuos nedū æquas/
ſed ſuperas.Neq; nos illorum numero ſumus/qui dum uolunt principibus
gratum facere/illorum genus referunt ad Deos immortales.Tu Rex Chri/
ſtia.natus homo es/& ea conditione ueniſti inter mortales / ut noſceres te
hominem eſſe.Ita ab initio tua uita probata eſt / tui mores ſpectati/inceſſus
grauitas/in ipſa quoq; adoleſcentia probitatis omnia ſigna diuulgata quo /
tidiani ſermones & tuo ore auditi.Ita uiuendi compoſitus ordo ingeniiq; lō
gæ & altæ perſcrutationes/reſponſa grauia ita te uerum natum eſſe Regem
oſtendebant / ut anteq̄ tui Proceres poſt mortem ſoceri Ludouici Te ele/
gerint/natura ipſa uelut manibus ſuis te multo ante effinxerit . Neq; ut cæ/
teros qui alendo inſtruendo redditi idonei/ſed tu te per te ipſum oīa ea ſigna
oſtendebas /quibus ſacros & ueros Chriſtianiſſimos Reges cognouimus.
mandatis eccleſiæ.ſancitiſq; tam perpetuo audiebas/ut iam in ea ætate uerā
excellentiam chriſtiani nominis præ te ferres .Poſtq̄ maiores acceſſere anni
altiora intuitus ita uires tuas præparabas/ita ingenium/ita tua experiebaris
cōſilia/arma decreueras/ut ſi quādo chriſtiana reſpublica laboraret/ fore ut
te præſentem promptiſſimumq; cuncti ſpectarent ſumpturum pro eccle /
ſia omnes curas laboreſq;/eoq; animoſior factus quo geſta tuorum lectitan
do/ſcribendo/commemorando / ediſcebas.inflamabat Te/ q̄ Pipinus il/ /
le Chriſtianiſſimus pro laboranti eccleſia bis in Italiam cum ingenti exerci/
tu aduerſus longobardos uenerit.excitabat animum tuum/cum magnus il
le Rex Chriſtianiſſimus / qui totum orbem ſanctiſſimis geſtis illuſtrauit/
Deſiderium Regem eccleſiæ inſidiantem deleuerit & ſeditiones in Pontifi/
cē compreſſerit.Neq; poſthabebas quoties tui pro fide longe ab Italia con/
tra infidos hoſtes magnas copias parauerint . facturū te eadē pollicebaris il/
lis adoleſcentibus ānis/ut multi referūt.Adeſt rex magnanime ea petita occa
ſio. Illi qui rabie quadam in Chriſtianos nunc arma parant /ſi tua maieſtas
ceſſabit/ ſi Sereniſſimus Cæſar deſidebit/ſi cæteri Reges obaudient/profe/
cto Reſp.Chriſtiana paulatim dilabetur.Neq; mihi p̄ſuadere poſſum quin
ſubito q̄ Infideles arma ſumpſerint/te ſi opus erit/ceſſaturum.Q uid enim
illa tua magnitudo animi ſemper optarit? Q uid enim illi tui latiſſimi regni
fines/& fortiſſimi populi aliud magis auent? Q uid illi tui ſpectati milites?
Q uos etiam pacis tempore nutris/niſi ad hunc temporis articulum? habes
omnia quæ ad uictoriā neceſſaria faciunt & opportuna.paratæ ſunt tibi pe/
cuniæ tantæ quātæ nulli maiores indomitæq; tibi præſtant gentes.Ipſe quo
q; perfidus hoſtis nullū magis reformidat Regē /q̄ excellentiā tuā chriſtiani

Regis arces in pectorib⁹ hominum. Frāciſc⁹ rex.

Genus ad deos referūt. Noſcere ſe hominem. Frāciſc⁹ rex.

Pipinus rex contra p̄ eccleſia.

Occaſio contra turcas.

Victoriæ omnia neceſſaria

Turcas a christianiſſimo.

nominis.habet Turcanica gẽs id inſitũ animo timoris/fore ſe quãdoq; dele
tos/cõculcatos/afflictoſq; non ab alio/q̃ ab illo qui præſcriptũ gerit titulũ
excellẽtiæ chriſtiani nominis. Neq; tu habes Rex magnanime onus hoc ſub
terfugiendũ/quando hæreditario quodã iure a priſcis regibus progenitori/
bus tuis tibi hoc demandatũ eſt/& quodãmodo uelut per manus traditum.

Chriſtianis opprobriũ ſi

Hæc Rex Chriſtianiſſime circũſpice/perpendeq; quantũ emerſurum ſit op
probriũ ſi te ceſſante gens illa impia prouincias & regna chriſtianorũ occu
pet. leges diuinas ſubuertat.& omnia ui & ferro deualtet. ꝓinde excita & ex
plica hanc/quã geris excellentiã nominis.erit tibi paratus undiq; triumph⁹.

Francíſco regi immortalis gloria.

Hæc immortalis erit/& memorabilis gloria/ſi tuorũ armorũ uirtute/ſi iun
ctis cum Cæſare copiis trãſfretaueris mare/& regna illa/quæ olim ſanguine
tanto chriſtianorũ difuſo parta fuerãt/Chriſtiano nomini reſtitues. ferrũ ſa/
ne quod imminet nunc timẽdum eſt/priuſq̃ in uiſcera recondatur.cauendũ
ne ſera ſit pœnitentia.diſcrimen/quod nunc ueremur/facile euitari poteſt ſi

Pœnitentia non ſera. Turcarũ periculum.

tu tua ſapientia inter cæteros alios reges chriſtiani nominis pacis fundamen
ta coniicies.penſandũ eſt/inq̃/quo noſtra libertas pendeat periculo/qua in
tenſi uenti turbine eccleſia fluctuet/qua de proximo Italia ſeruitute demer
gatur.ſcimus ceſſante tuo inuicto brachio quantũ ſimus omnes arbitrio for
tunæ obnoxii.Nemo eſt tã hebes ingenio/ꝙ non uere iudicet ſi Rex ille/q
excellẽtiã præcipue chriſtiani nominis gerit/arma capiet/nos ĩgẽtẽ de Tur/

Victoria contra turcas. Francorum regibus peculiare. Francorum regnum.

cis habituros triũphũ.Hoc Frãcorũ regib⁹ a deo ĩmortali peculiare ꝓſcriptũ
eſt/ut cõtra ĩfidos Turcas arma capiãt.cũ ĩfidelib⁹ ꝑpetuo digladiẽt.de ĩfide
lib⁹ ſpolia reportẽt.rẽ eccleſiæ defendãt.hæreſes ꝓſcidãt/deurantq;.Hæc ue
ſtra o Gallici reges ſtudia erũt.Ideo De⁹ ĩmortalis ſua æterna ꝓuidẽtia illud
uobis ornauit regnũ.illud uobis auxit regnũ.illđ opulẽtiſſimũ effecit regnũ
bellicoſiſſimũ/ampliſſimũ/tutiſſimũ/fortiſſimũ/nobiliſſimũ/ut in hoſtes
fides Chriſti ſemper arma parata haberetis.unde non mirũ eſt ſi/quando in
alios/q̃ in Turcas diuertunt manus/aduerſam ſentiunt fortunã/cadũtq; ꝑ eſ
ſum.quia deflectunt a præſcripto officio/& aberrant/& præuaricantur.Pro
inde tibi iſtud Chriſtianiſſime Rex frequenter reuoluendum eſt.Hoſpitalis

Hoſpitalis Deus inter homines. Officiũ ſuũ ſingulis. Franciſci regis munus.

nãq; Deus ĩterdũ inter homines uerſari ſolet/& ĩſpicit q̃ agũt mortales/quo
q; fine tẽdãt.Regna ſuo modo diuiſit ille rerũ opifex.rerũ oĩum ſuũ ſingulis
ꝓſcripſit officiũ.tuũ o Rex ſcito mun⁹ pagẽdũ fore/ut eccleſiã foueas.Chri
ſtianiſſimũ populũ tuo fortiſſimo ſcuto a iaculis Turcarũ defendas. Id quo
ties tui maiores añ oculos habuerũt/nunq̃ ĩſidiis alienis fuerũt obnoxii.de⁹
ipſe aut Angelorũ bñficio/aut humana ope ueſtros olim reges & impiũ de/
fenſitauit. Sic tibi ꝓximis ãnis accidit/quũ ex improuiſo pene lapſus es in

Borbonus.

inſidias ſceleratiſſimi Borboni oĩum mortaliũ quot ſunt/quotq; fuerũt/peſ
ſimi.q nulla ratione habita fidei/beneficiorũq;/quibus a rege Gallorũ in ma
gnã oĩum eſt admirationẽ euectus/auſus eſt te/tuoſq; filios teneros & inno
cẽtiſſimos dolo malo/ac ferro circũuẽire.qđ Angelus qui regnũ tuum/qui
latus tuũ/progeniẽ tuã cuſtodit/tantũ ſcelus euenire nõ paſſus eſt detecta
illa ſceleta coiuratiõe.oĩbus relictis ille beneficio paucarũ horarũ e Gallia
ꝓditor aufugit.ſed quãtæ curæ ſit numini hoc tuũ regnũ/quãto ſtudio An

gelo

gelo tuo/qui te cuſtodit/qui uitam tuã circunſpicit/ex eo coniicii poteſt/ꝙ
non ſolum ſaluum te uoluerit/ſed ille flagitioſiſſimus homo poſtq̄ peragra/
ta Germania in Italiam uenit/poſtq̄ auctus copiis exercitum aliena ope para
uit/poſtq̄ cum Germanicis copiis/Hiſpanoq; milite/Italoq; per mediam
ruit Italiã/poſtq̄ pene uictor urbẽ Romam ingredi cuperet/ut mortales co Mortales ſuo
gnoſcãt nullũ ſuo poſſe potiri uoto ſine diuina ope/dum parat oĩa ferro mi/ voto.
ſcere/uno puſillo ictu concidit/& ad inferos proſtratus eſt.ſic ſcelera quæ in
regiam progeniem parauerat/omnia in ſe ipſum conuerſa fuere. Quid ſi di/
rus & impius homo peregiſſet inauditũ facinus/qua Sol aureus obductus
eſſet caligine? quibus Luna lateret tenebris? aut quibus deperiret Gallia la/
chrymis? aut quo ſancta Romæ limina luctu plorarent? ſi ille diuinus puer
qui ad ſplendorẽ paternum electus hæres eſt/truculẽta eius concidiſſet ma Franciſci re/gis filii.
nu/nõ ne foretuiſum corruiſſe cælũ? qd ſi ille alter nõ euaſiſſet/quo ille abiiſ
ſet animus/aut illa diuini animi prõptitudo/quẽ ſacra expectat militia/quẽ
magni euocãt triũphi? aut ſi ille paruulus afflictus/quis repertus poſt hac/
qui crederet ullos reperiri Deos? O uera diuinæ maieſtatis prouidẽtia/quæ
tantum non permiſſit furere ſcelus.q̄ miſerum/q̄ calamitoſum/q̄ funeſtũ/q̄ Prouidentia diuina vera.
horribile ſucceſſiſſet Europa tota/ſi illud eſſet proſecutum incendiũ.ſed ma Malus male
lus male perit. Illis tamen in periculis acerbiſſimas ſparſim grauiſſimi caſus perit.
recogitationes parens illa tua ſapientiſſima/regens & gubernatrix optima q̄ Franciſci re/
ſubito & prouido conſilio omnia ſedauit.& contuſis undiq; dolis/ad tẽpla gis mater.
ad delubrũ deorũ itum eſt.&/ut eſt gens illa uerio religionis cultu imbuta/ Gallica gens
per omnes illos dies/ſacrificiis uacatum eſt.Sic illud excelſum regnum con religionis.
ſeruatum.ſic progenies regia redẽpta/ſed non remur ſine ope diuina. Nihil
enim tu Rex inclyte/aut ſanctiſſima mater/aut filii quicq̄ molimini/niſi ut
decet/imprimis impetrato cælitus numine auſpicamini. hoc ſeruatur modo
quodcunq; regnum/ſi in eo nihil fiat/quod minus conueniat. Id enim/ Regnum ſer
quod optimo Deo & maximo operamur/ſupra omnia uincit.Nec mirum ſi uatur.
inter tuos in Gallica gente quicq̄ prodimenti diu latere nõ poteſt/quũ Ange Omnia vicit Prodimenti.
lus/cui regnum datum eſt cuſtodiæ/cogatur innocentia gentis omnia dete nil diu.
gere. nullibi maior cultus in ſapientia/in theologia religio/obſeruatio/diſce Theologia i Gallia.
ptatioq;/q̄ in Gallia. ex ea.n.expulſæ ſunt omnes hæreſes & euulſæ/ut nun Gallis nullæ
q̄ radicum initia reuiuiſcant.uere Chriſtianorum regnũ appellari poteſt.nul hæreſes.
libi maior reuerentia in religionẽ/in ſacrificulos perpetua. proinde mens Dei
illic regnare dicitur.nullibi mãdatorũ diuinorum maior obſeruatio. Proinde
Rex Chriſtianiſſime cogor manibus ſubleuatis ad cælũ/lachrymis quoq;
effuſis immortales Deo gratias agere/ꝙ pars una Europæ remãſit intacta ꝑ Gallia itacta
fide Chriſti/remãſit ea ueterũ Apoſtolorũ ſancita lex itacta inuiolataq;.factũ Apoſtolorũ lex inuiolata
puto nõ ſine Dei prouidentia/ut ſi quando in cũctis orbis partibus fides de
trimenta patiatur/ſit in quo lumen ueræ fidei lucere poſſit. Neq; nũc ad tuã
maieſtatẽ/& ad tui regni gloriã cõmemoro quantos patria iſthæc produxe Gallia uiros
rit magnos pro fide certatores/quantos in omni doctrinæ ambitu aluerit il/ excellentiſſimos.
luſtres uates/quantos in philoſophia eminentes/quantos in cæteris artibus
cultores/quãta ꝑ totũ orbẽ effuderit ingenia/quibus græcorũ Achademiæ

& omnium mortalium conuenta ſuperantur. Teſtis etiã nũc ciuitas illa præ
Parthiſia ciuitas famigerata clariſſima tua toto orbe famigerata diuitiis & populo cunctis aliis maior Lu
tecia/niter Parthiſios nedũ/ſed inter uniuerſos populos gloria/& nomine
per totũ orbẽ illuſtrata.in qua tam mira orta ſunt ingenia/ut eccleſia Chriſti
non magis gaudeat/q̃ his uatibus & ſacris thelogiæ certatoribus/quos illa
diuina urbs produxit/ut non mirum ſit/ſi æque (ut diximus) illic eminẽat
excellentia chriſtiani nominis.proinde Rex chriſtianiſſime qui illic in excel
Franciſci regis fœlicitas. ſo teſides throno/non potes ullo pacto nubibus nutrire animũ/cum circun
ſpectes quæ tibi & tuis Chriſti plenitudo munera donarit.nõ potes/inquã/
ullo pacto mœſtitiæ adhærere.ſi potentiam cupis/adeſt tibi parata. ſi diui/
tias & opes inhias/ubinã maiores/& copioſiores? ſi magnos certatores in
bello & illuſtres equites cupis/quis nam in toto orbe maiores belligerãtes
poſſidet? ſi uim ingentẽ populorũ atq; frequentiã mortaliũ in omnibus arti
bus excellentẽ optas/quæ regio in terris/quæ plaga/quæ ſub oriente/occi/
dente/meridie remota eſt patria/quæ æquatã huic tuæ multitudinẽ habeat?
ſi omnia pretioſa/quæ natura producere poſſet/aurũ/argentũ/cæteraq; hu
mano generi neceſſaria/quis nam tam pollẽs rex/qui poſſit tibi his æquari?
ſi urbes bene cultas/ciuilibus moribus iſtitutas/omniq; politia nitentes an
te oculos ſpectare geſtis/ubinam pulchriores ciuitates relucẽt? ubi plures?
ubi munitiores/& ſanctis legibus cultiores? ſi a cunctis obſequia requiris/
nemo tam excelſus rex olim fuit eſtq; præſens/qui a ſuis tam ueneranter ha
beatur. ſi quietẽ/tranquilitatẽ/concordiã populorũ intendis/quo in regno
hæc ſtabiliora reperiũtur? neq; hic cõmemoro q; tibi natura largiſſime cõdo
nauit fortitudinẽ corporis/præſtantiã pulchritudinis/animi ſapientiam/pru
dentiã/conſilium euidens/& quod tute per te ipſum adeptus es/humanita
tem/benignitatẽ/pietatem/manſuetudinem erga omnes/quibus omnium
beniuolentiam tibi deuincis.quin quod illa eadem natura parens nihil mai⁹
potuit operari/q̃ operata eſt. quos tibi cõdecorauit filios? quas uxores ſacro
toro copulauit? quos tibi produxit parentes utrinq; diuinis moribus & ex/
cellentia chriſtiani nominis beatos? Non habes iccirco Rex magne quo poſ
ſis aliquo pacto in tuo pectore mœſtitiã nutrire.& quod maius ab omnibus
extimari poteſt/nullibi maior fides/nullibi religio ſanctior/nullibi eccleſia
hilarior.Proinde cũ tot & tanta hæc cumulauerit benignitas Dei/habes quo
oſtendere debeas quanti tuũ brachiũ ualet cõtra rapiſſimos Turcas.parata
tibi gloria eſt & nomẽ immortale.Tu⁹ nũc affinitate cõiunctus Cæſar id de
ſiderat.Id ſanctus expoſcit Pontifex.Id cæteræ Reſpublicæ/cunctiq; Euro
Chriſtianiſſimũ Regem pro fide. pæ populi expectant.fas eſt Chriſtianiſſimũ Regẽ arma pro Chriſto capere/
quãuis oĩbus ꝑ cõperto ſit habitũ nullo pacto te ceſſaturũ/tamẽ uerendũ
eſt dũ morã cõtrahimus/ne pfidus præualeat hoſtis.Erige ergo rex magne
uexillũ illud liliorũ ſanctũ/ut oĩs chriſtiana plebs fiat pſente tua militia/&
tuo cõſpecto exercitu animatior.Fac qđ ſemp ab adoleſcẽtia tua facturũ ſpõ
debas.Fac qđ ueteres tuos feciſſe frequẽter gaudere ſoles.Fac quo uetus ec
cleſia toties aucta tibi & tuis imortales ſemp egit gratias. Pro qbus celeſtes
uobis condonati ſunt tituli/inumeriq; triũphi.Hæc præmeditatus ita diſpo

ſui ut cuncti mortales noſcant quanto erga Remp.Chriſtianã/erga tuam ſa
crã maieſtatẽ ſtudio afficiar.Neq; in hac re cũ aliis chriſtianæ Reip.regibus
ceſſabo.ſic Cæſarẽ/ſic pontificẽ Romanũ/ſic meũ ſerẽiſſimũ principẽ Frã
ciſcũ Sfortiã adhortatus ſũ.Erũt hæc mea monumẽta apud poſteros certa
fide teſtes(ita ut ſpo)uoti cõpotes.unus ĩ toto orbe es/q regnũ q̃muuitiſſi
ſimũ habes & ĩtegrũ/qa tuũ regimẽ Rex magnæ optimũ ẽ.uirtꝰ ĩ uno.uni
tior ſit/q̃ ĩ pluribꝰ.iõ pulchrũ ẽ regnũ tuũ/qa a te uno pẽdet/& tuæ ſapiẽtiæ
mirũ ĩ modũ cõforme/q̃ ſublime facis & excelſũ.In te iccirco cadit illd Sa/
lomõis.Rex iuſtus erigit ciuitatẽ/uit auarꝰ deſtruit eã.quũ habeas ergo tã
magnũ/tã bñ mũitũ/tã opulẽtũ/tã inumeris populis armatũ & obſequẽ/
tiſſimũ regnũ/nõ erit cõueĩẽs excellẽtiæ tui nois ceſſatio.hoc tãtũ tuæ ma/
ieſtati deſt/ut cõtra atroces & ĩfidos Barbaros Turcas uexilla tua iuicta mo
ueas.Cætera tibi oibꝰ laudibꝰ æquãt.pacis cũcta & uirtutũ monumẽta ante
tuos greſſus cõtinuo ãbulãt.Iuſticiæ falces non magis alibi floreſcũt & ui/
uũt/q̃ ĩ tuo ſcõ regimine.neq; alibi plus diuæ clareſcũt leges ſciq; ſenatꝰ de/
creta/q̃ p oĩa tui regni tribunalia.Neq; tã opimũ ẽ qbuſuis aliis regnũ/tã fer
tile/tã ubertate agrorũ/tã ampla paſtionis ſnſa/fructuũq; oĩm copia tã diffu
ſa paſſim auri/argẽtiq; maſſa.neq; tã prõptũ ad arma genus/tã euidẽti fide
cõſtãs/q̃ tibi chrĩa.Rex.nã etſi tui maiores añ p multos cẽtẽos ãnos egregia
facinora p fide geſſerit/nũq̃ tñ tã euidẽs nobis ĩgruit piculũ.habet eni Soly
manus Chriſtia.nois hoſtis acerrimus pene totã ſub ſuo arbitrio Aſiã/totã
AEgyptũ/totã Syriã/& ptẽ Europæ.Quid nos ſegnes expectamꝰ chrĩaniſ
ſi.Rex:poſtq̃ habes ea q̃ decẽt tãtã maieſtatẽ/imperiũ/regnũ/puincias/ur
bes/exercitus/opes/argẽtũ/aurũ/incolumitatẽ/uires/ingenii uirtutes/for
moſitatẽ/pſtãtiã/uxorẽ/filios/qd ſupra hoc deſideras/niſi honorẽ/laudes/
gloriã:Gloria(inqt Marcus.T.)princeps alendus ẽ.Gloria hæc tibi parata
eſt/ſi uolueris Rex magne/quæ tibi ĩter hæc nr̃atia ſatis & idoneũ pabulũ
fore exiſtimabit/niſi(q abſit)in mali pricipis nomẽ dilabi uelis/qa rex(in/
qt Ariſto.)cui nõ ſufficit honor & gloria/tyrãnus efficit.Nã ſi ais hoĩm na
tura ineſt/ut ſuũ quærant bonũ/& eo bono nõ acqeſcãt/facile in malas uo
luptates/rapinas/dolos/iniurias pcipitant.ſed de te hæc dici non poſſunt/
quando ita uiuis/ut aliũ non oſtendas/q̃ uerũ Regem.Tanta tui animi ex/
cellẽtia res oẽs prouides/tanto iuſticiæ cultu metiris/tanta in omnibus re/
bus modeſtia ſubſtas/tã uiuax in omne ſcelus & malitiã inſurgis/ut diffi/
cile ſit per omnẽ tuæ ditionis regionẽ aliqd mali doli/fraudiſq; emergere poſ
ſe.ſed neq; meo iudicio tuis uirtutibꝰ & regibus magnis ſatis ẽ pmiũ gloria/
multo minꝰ tibi/q excellẽtiã chrĩani nois frõte geris.cupiditatẽ.gloriæ oĩ tpe
cauẽdã eẽ philoſophi atteſtant.eripit eni aĩ libertatẽ/p qua oĩs uiri fortis de
bet eẽ contentio.Princeps & rex nihil maius p ſe ferre põt/q̃ quod ſuadet a/
nimi magnitudo.Iccirco præmiũ hũana gloria bonis regibꝰ eẽ uerũ nõ põt.
Nõ eni magni reges multi hæc noſtratia bõa faciũt.Sed p iuſticia/ſed p bo
no publico/ſed p fide/ſed p excellentia xpiani nois oĩa cõtẽnere/ẽt uitam
ſi opus erit/debent.Et quamuis uideatur eſſe mirabile/q egregia & excelſa
facinora gloria ſequatur/ipſi/qui magna hæc gerunt/gloriam poſt habent.

Pro boni monumenta.

Galliæ regnũ munitiſſimum.

Virtus ĩ uno q̃ in pluribꝰ.

Vir iuſtus & vir auarus.

Solymãi turcarũ principis potẽtia.

Frãciſcus rex

Gloria princeps alẽdus.

Rex cui honor non ſufficit.

Homo ſuũ bonum.

Frãciſcꝰ rex.

Gloriæ cupiditas.

Libertas aĩ.

Animi magnitudo.

Regibus bonis pmium.

Pro bono publico oĩa.

Gloria excelſa facinora.

Gloriæ ex cō temptu. Glorıam qui ſpreuerit Cato. Torquatus filium iuſſit occidi. Mandatone glecto.

Nam ex contemptu gloriæ in medio theatri ſapientum homo fit glorioſior/
ut neq; ab re Fabii Quintiliani ſententia omni tempore locum habeat/glo/
riam qui ſpreuerit/ueram habebit.ſic Cato apud Saluſtium.quo minus cō/
petebat gloriam/tanto magis aſſequebatur illam.Neq; ratio ſuadet gloriam
eſſe regum præmium.Multi enim cupiditate gloriæ ſunt in excidium prola/
pſi.Quod ad euitandum Torquatus ille omnibus exemplo fecit.filium e/
nim/qui ſtudio gloriæ contra imperium ſuum prouocatus ab hoſte pugna
uit/licet uiciſſet/iuſſit morti dedi/ut cognoſcerent poſteri plus in negligen/
do mandato fore mali/q̄ utilitatis in gloria occiſi hoſtis. Iccirco non ob hoc

Reges ſi ad honorem: Gloriā quæ rere. Gloria quid. Iudicıū hominis qui.

dixere ſapientes honore & gloria principes & reges eſſe alendos/ſed alia ra
tione id ipſum poſuere.ſ.ut minus eueniret damni populis/ſi reges ad hono
rem & gloriam animos conuerterēt/q̄ ad diuitias/& opum rapinas q̄ ad fœ
das uoluptates.gloriam enim quærere ſi non uirtutis officium/eſt tamē uir/
tuti proximum/quum diuus Aurelius dicat gloriam nil aliud eſſe/q̄ iudici/
um hominum bene de aliquo opinantium.Qui enim iudicium hominis re/

Dominium qui auent. Tyranni e uaſere.

formidat/a malis perpetrandis mirū in modum abſtinet.Illi ſolent/qui do/
minari deſiderant ſi gloria non rapiuntur/non timere iudicantium dicta/ſed
per apertiſſima ſcelera iis potiri/quæ appetunt.iſto pene innumeri modo e/
uaſere tyranni.Proinde Ariſt.de magnanimo dicit/ꝙ non quærit honorem
& gloriam/tanq̄ præmium uirtuti adæquatum/ſed ꝙ in eis præſtat. & non

Regiæ uirtu tis finis.

ultra ab hominibus extorquet.ac per hoc in rebus terrēis ſatis putat teſtimo
nium hominum de uirtute loquens.uerus autem finis regiæ uirtutis nō po/
teſt inter hæc caduca reperiri conueniens/ſed in cælo. illic eſt præſcriptum
pretioſiſſimum.Proinde Rex magne tecum/cum filiis tuis/cū uxore Regi
na tua sereniſſi.gaude/ſpemq; certam habe illic potiturum uoto ab imperā/
te Deo tibi/cæteriſq; bonis regibus/& principibus conſtituto.Neq; leue eſ/
ſe arbitror/quum perſpiciam quæ tua ſunt ſancta & excelſa officia/quæ in
te/quæ ſupra te/quæ extra te peragis/& continuo exerces pro modeſtia illa
tua/pro fortitudine illa magna/pro temperantia/pro continentiæ diuinis a/
ctibus/pro illis ad cælū operibus/pro fide/quā tātopere ſuſtines/pro excel
lentia/quā præfers mirani Chrīani nominis/pro reſeruata in tuo pectore in
perpetuum Chriſti memoria/pro benigna iuſticia/quā per totum regnū ex/
erces/& diffundis/pro benignitate & liberalitatis largitionibus/pro pietate
tua/pro inſigni animi decore/pro animi quoq; candore/pro cæteriſq; heroi/
cis uirtutibus quas tecum ſemper geris.in celo abſq; dubio Deus immorta/
lis non gloriam caducam/non honorem fragilem/non terreſtre munuſculū/
ſed æternam beatitudinem tibi perſcripſit & ſtatuit.uale fœliciter Rex incly
te & Chriſtianiſſime/cum filiis tuis ſereniſſi.cum Regina tua Chriſtianiſſi/
ma cum regno tuo incolumi.& ita uale fœliciter/ut quod optas maius/ha/
beas abundantius.

FINIS.

Tabeſcit anima ex ægritudine corporis.
Ignorantia omnibus mala eſt.
Nemo ſuiipſius æquus eſt arbiter.
Vnum quodq; ad ſuam perfectionem deflectit.
Quæ ſuá eſt facile quodcunq; extat naturã ſentit.
Oppoſita ſepoſitis uellicantur.
Veritate nihil mai⁹, atq; poteti⁹ natura pducerẽ pt.
Vnum quodq;, ut eſt, maxime ſibi innititur.
Violentũ a rerũ natura exploſionem patitur.
Nihil eſt quod laudes, niſi finis probet.
Obedientia occultas habet leges.
Sapiens ſapit ſibi & aliis.
Iuſtus is eſt, qui nihil auet.
Suaue eſt iocari ubi uirtutum manus interſit.
Vir bonus obiurgia, & caute perpendit.
Extra ſenatum os in foro elingue.
Cernentibus ſibi probe haud opus eſt puio lumĩe
Moderata domum diutius fulciunt.
Mens in ſapientia ſedens tutiſſimum habet portũ.
Pulchra haud repetita gerunt ſtomachum.
Artes omnes noſce innocuũ & cõferens in uita ẽ.
Id bonum quod omnes appetunt.
Scutum interdum ſatius, q̃ enſem prætendi.
Locus nec uirtutem præſtat, nec adimit.
Mendaciũ & deceptio ſub imagine ueri nutriunt.
Deus ſi cuncta regit, res minimas non negligit.
Malum principium bonum non ſortitur exitum.
A texente non ſemper tela ſucciditur.
Virtus uitam hominis auget.
Non uno luna ſemper nitet uultu.
Qui timet, aut odit, haud recte iudicat.
Negocioſis haud ſatis cautum eſt in horas.
Nihil magis decipit, q̃ fugaces anni.
In ſenibus ſapientia ſolet uireſcere.
Prudentia temporis gremio ramificatur.
Non alibi, q̃ apud probos uirtus hoſpitatur.
Vt ſus lutum, ita canis uomitum.
Spes, quæ nunq̃ uenit, ſtultiſſima res eſt.
Violentia ſæpe mole ruit ſua.
Deus non odit, ſed odiſſe extra creditur.
Virtus ſi proiicitur, non tamen cadit.
Dos eſt magna parentum uirtus.

Vxor pretioſior dote/ ſi prudens eſt.
Virtutem incolumem inuidia rodit.
Leges ſine moribus non proficiunt.
Nil durius habet paupertas/ q̃ pati & tacere.
Aurum continuo parit bonum & malum.
Male parta ſæpe aliis proſunt.
Non eſt ibi ſedendum/ ubi ſeniori non aſurgitur.
Vt plurimũ bona cum ſpe uiuendum eſt.
Virtus quũ ſemel excedit nõ curat repõi deterioribus.
Coniunx multũ dotata uult regere uirum.
Perpetuum nihil eſſe poteſt.
Fortuna cum hominibus diuerſos habet ludos.
Perfectum non eſt/ niſi cui nihil deeſt.
Nobilius eſt donare/ q̃ accipere.
Lætus eſt/ qui in diem uixit.
Gloriam habet/ qui æque ab omnibus laudatur.
Non parua uictoria eſt pati aduerſa.
Italia nunc laudis/ non uirtutum æmula.
Summum ius ſumma eſt iniuſticia.
Viros bonos in amicitia habere optima poſſeſſio eſt.
Quia rarus amicus/ ideo tecum habita.
Motus naturales lex non momordit.
Longe ambages claudunt aures.
Fixius intuemur qua ruina pendet.
Sapientia eſt quandoq; coram deſipere
Domeſticas anguſtias patientia diminuimus.
Spes ſerui futura libertas.
Benignitas grati principis numerum facit.
Omne perfectum prouenit a Deo.
Italia eſt domicilium eloquentiæ/ & uitiorum.
Omnibus rebus humanis conſtitutus eſt finis.
Viri boni perturbationi ſunt obnoxii.
Vbi pendet ruina non eas.
Seruanti mandata dei non occurrent mala.
Verbum dei non eſt alligatum.
Ars clarior eſt alia.
Non eſt opus recte ualentibus medicina.
Suaue eſt iocari ſine ſcurrilitate.
Suaue eſt comiter cauillari.
Sobrii in tenebris/ atq; noctu audacter proficiſcuntur.
Moderatum prandium haud eſt erroribus obnoxium.
Nihil ſtultius eſt/ q̃ eadem negare/ & affirmare.
Noli æternis minorem conſiliis animum fatigare.
Vir qui multa loquitur non audiet.

Verboſus non iuſtificabitur.
Breui iaculamur æuo.
Fatuus eſt/qui non opportune/quod oportet/ utitur.
Nihil eſt ab omni parte beatum.
Sapiens malignum ſpernit uulgus.
Sepulchri ſpernendi ſunt ſuperuacaui honores.
In ipſos etiam Reges imperium Dei eſt.
Pulchris ſtudiis incumbere iuuenem decet.
Vbicunq; aliqua res in pretio eſt/ibi magis colitur.
His/qui pro nobis dicunt/repugnare non decet.
Impendio moderate pro fortuna uti debemus.
Damnoſa dies omnia diminuit.
Indomitam debemus refrenare licentiam.
Diſſimillimus improbo bonus eſt.
Soli boni a malis diſcunt nihil.
Nefas eſt diuinæ aduerſari uoluntati.
Rerum omnium eſt mutabilitas.
Deo nec principi maledicas.
Deo obediens manet in æternum.
Nemini pro arbitrio uiuendum eſt.
Ab unitate diuina omnia prodeunt.
Generoſitas uitiis deturpatur.
Mos bonus domat ſcelus.
In medio ſtadio non eſt deficiendum.
Inerti ocio nil magis eſt indignum uiro graui.
Hominis fragilis eſt natura.
Dies diem ſuperat.
Recidua ægrotatio periculoſa eſt.
Vbi decidimus puluis & umbra ſumus.
Ferre laborem decet uiros.

FINIS.

Liber Quintus Ouiliarũ Ad Se
reniſſimum Angliae Regem Reli
gioſiſſimum De Quarto Dei
Praecepto: In quo Multa
Ipſius Inclyti Regis: ⁊
Britãniae memoratu
Digna Cõtinẽtur.

Pallauicini De Pallauicinis Carmelitae Epigrāma Super Ouiliis Illuſtris Hieronymi Perboni Marchionis Incisae.

Leges cum muſis certant.pars utraq; dicit
  Auctorem iuris protinus eſſe ſui.
Contendunt grauibus/proclamant iura/ſorores
  Vos niſi uerba datis/nos cumulamus opes.
Reſpondere Iouis natæ.Sunt ueſtra caduca/
  Nos uero æterni nominis eſſe damus.
Ad te conuerſæ muſæ hinc/hinc ordine leges
  Expoſcunt cuius numinis eſſe uelis.
Ouiliæ ambiguæ ſunt.nam ex iis plurima quiſq;
  Iura putat.ſenſu hæc ſunt diiimenda tuo.

Sereniſſimo: Ac Sapientiſſimo Hērico Angliae Regi Religio ſiſſimo Hieronymus Per bōus Inciſae Marchio Bene Eſſe.

ZEVSIS/cui facilius erat inuidere/q̄ quiuis eum imitari
poſſit/depicturus Helenæ imaginem petiit ab Agrigen/ Zeuſis. Helēæ imago
tinis ſibi liceret multas ciuium uirgines inſpicere nudas/
ut quid in quaq; laudatiſſimum eſſet/picturæ poſſet red
dere æquatum. erat enim hocce ſenſu opinioneq; mu//
nitus/ut non omnes uni a natura laudabiles qualitates Vni non om
eſſent datæ/neq; in uno probe lineamēta concurrerent/ nes.
quæ omni parte abſolutam mererentur laudem. uerum o Rex ſapientiſſime
ſi te hic magnus pictor cognouiſſet nunq̄ huius opinionis fuiſſet tam acer/
rimus aſſertor. Nam omnia/quæ in te uno contemplamur/exactiſſimæ opꝰ
naturæ perfectū eſſe dicimus. Nec alter in uniuerſo orbe princeps (ꝙ equi/ Henricus rex
dē ſciam) ea poſſidet/quæ tu ſolus abunde oſtendis/rex fortis/ rex bene for Angliæ.
tunatus & fotma regia tam bene compoſitus/ut nulla alibi ſit decentior. uir
tutes tuas quis adeo facūdus diſertuſq; uates poſſet calamo aut ore recenſe
re? Tuis egregiis geſtis factus immortalis neq; parem ſcriptorem reperire po
teris/qui te tuaſq; naturæ dotes enarret. Rato & enim in regno tam amplo
rex reperiri poteſt/qui ab omnibus uno animo / uno uoto ametur & cola/
tur. Quis te non amet rex inclyte/rex ſapientiſſime/rex inuicte? unus om/ Henricus. contra luthe
nibus regibus tacentibus ingenium ſubleuaſti tuum & linguā facūdiſſimā ranos.
contra Lutheri peruerſa dogmata elimaſti. Deus immortalis/ quanta dicen
di facundia/quanta ſcribendi arte/quanta eruditione fregiſti furioſi illius ho
minis impetum/ut neſcio an quiuis maior inter catholicos certatores reperi
ri poſſit. O magnum & diuinum regem. O Britannos perbeatos ꝙ tantum
a ſuperno numine ſortiti eſtis regem. Nam quæ in eo prudentiæ lumina cer
nimus? quæ temperantiæ diuina decreta? quæ regendi in cunctis rebus con
ſilia? profecto nemo eſt tam ornatus uirtutis lumine ſcientiarumq; ſplendo
re/qui tibi poſſit æque comparari. Eos ſoleo Ego beatos putare/quibus uel Beati qui
ſuperne eſſet inditum aut facere ſcribenda/aut ſcribere legenda/fœlicioreſq;
quibus utrumq; datum eſt/quēadmodum tibi Rex Sereniſſime. Nec ex ue
teribus quemq̄ reperio niſi. C. Iulium Cæſarem. ſed tu maior. Ille enim quæ Iuliꝰ Cæſar
tantum ad ciuiles res belli materiam pertinent ſucceſſiuis horis ſcribere con
ſueuerat. Tu uero non ſolum iſthæc/ſed maiora & altiora/ quæ de eccleſia/
quæ de Pontificum officio/quæ de fide/quæ de immortali Deo/& medita/

ris/ & explicas/ & cōſcribis. Es ſicut extra europā eminēter regnas/ ſic extra oēm ingenii aleā poſitus capaciſſimus oium rerū ut neſcio an illa tā operoſa tā opulēta/ tā bellicoſa inſula ſit plus tāto rege digna. an tu dignior tāto præclariſſimo regno. regnū ſane in quo nihil deſideraṫ/ qđ ad uitæ uſum faciat. q̄ nā eſt illa ubertas ſoli? tēperies cæli? aquarū abūdātia/ & ut mirū audio/ ꝓpter beatū aerē hies uis expuere. nō capitis/ nō dentiū/ nō oculorū incōmodis affici cōpertū eſt. ꝓpterea Anglos nōnullos uidimus lōgiſſimā uitā ſine ullo corporis lāgore traducere. Neq; malū (ut q̄dā arbitrātur) quoq; minimæ illic noctes ſiāt/ quādoq̄dē ubi id accidit diutius uiuere cōtingat/ quū q lōgiorē noctē habeāt breuiori luce fruātur. eſt .n. lux uitæ ſimilis & tenebræ morti. Quod neq; p̄terſit canēdo Lucanus. Et minima contēti nocte Britanni. Quod ut famæ fuit in lōgo uetuſtatis receſſu ſolos Britānos Liberū & Herculē & potētiſſimos ꝑ orbē duces/ ac pitiſſimos quādoq; uertiſſe in fugā/ coegiſſeq; eos lōge ī alias abire regiones. Proinde magnæ datū eſt laudi Iulio Cæſari/ q; eos/ q adhuc mortaliū armis ītacti erāt/ difficili bello ſupaſſet/ quos a nemine alio cōſtat fuiſſe ſupatos. neq; ſolū tu his Dei dotibus excellis/ ſed rerū oium copia & diuitiarū abūdātia emines tāta/ quāta nec uiuētibus/ nec ullis antea regū ſupiorū fuerat/ nulliſq; unq̄ poſterorū facile cōparabiṫ. ſūt tuo īgenio cūcta illic ſtructa ꝓbe & ordinata. quorū uſus uitæ humanæ maxime expetiṫ. Quæ paſcua aīalibus tā feris/ q̄ domeſticis opportuna p̄ſtanṫ? accedūt & delitiarū gr̄a fruct⁹ uariarū arborū copioſiſſimi/ ut merito hoc laudis p̄conio regnū illud efferre poſſimus/ eſſe oium ꝓuinciarū p̄tioſiſſimū feraciſſimūq;. ſed hæc qđ ego cōmemoro? quū oīa ſint ī terra ſita/ beneficioq; naturæ cōceſſa. An maiora his q̄ tecū tu ipſe geris Rex Sereniſſime. memorē ne inſignē illā tui corporis formā/ qua cūctis mortalib⁹ uideris eſſe p̄cellēs? plus uero ſane p̄ditus Cliniæ filio Alcibiade p̄ſtare uidearis an poti⁹ tuæ mētis illā recōditā ſapiētiā? ꝑfecto ita eſt oium nr̄æ ætatis regū & hoīum oculis admirād⁹ uiuis. neq; alia/ q̄ a nobiliſſima & fœliciſſima gn̄is tui origine/ ueſtigia trahis/ corporis cōpoſitiōe tā mira/ tamq; egregia/ ut nō un⁹ uidearis eē rex/ ſed un⁹ plures. Pudet me hercle rex īuictiſſime te cū tuis Britānis/ q equitatu peditatuq; ī re militari ſemp fortunatiſſimi fuere/ aliquo nr̄o excitamēto/ aliquo ſcriptionis gn̄e ut in p̄ſentia exhortari ut hoſtes communes fidei cōpeſcas/ hæreſes inq̄natiſſimas cōtra eccleſiæ Romanæ decora ꝑſcindas. Quū tu te ipſe ad hæc ſedāda ſupandaq; omni tpe adſis p̄paratus. Et ſi lōge atq; remotiſſime degas/ ꝓprius tn̄ adeſſe poteris/ quū tuæ potētiæ īuictæ & ꝑ orbē totū diffundi pn̄t. Hoſtes nr̄i nō ſolū Aſiæ maxīa & opulētiſſima regna ſubiugarūt/ ſed etiam nūc Europæ latiſſimos/ nobiliſſimoſq; populos/ atq; āpliſſimas regiōes occuparūt. Rhodū nobiliſſimā iſulā & q̄ olim maximis cladib⁹ gētē īfidā affecit/ nūc (nō ſine lachrymis cōmemoro) cū ignominia oium xp̄ianorū his ꝓximis dieb⁹ ī poteſtatē redegerūt. & ni q̄ primū expgiſcamini/ eminebit Pānoniæ & Germaniæ. ad quē potiſſimū recurrere debem⁹ niſi ad te regē fœliciſſimū? cui añ genua añ tuū cōſpectū ſūt oēs p̄clariſſimæ uirtutes tū pacis tū belli īuictæ. ſpes ſi q̄ ī aliquo repo nēda ē rege/ ī te illa maxīe collocāda ē. cui p̄cipue ſacra militia adhærere debet

Margin notes: Anglia. — Anglorum vita lōgiſſima — Noctes in Anglia. — Lux vitæ: tenebræ morti — Angli bellicoſiſſimi. — Liber: & hercules ab anglis ſuperati. — Cæſar ſolus anglos vicit. — Paſcua Angliæ. — Fructus variarum arborum. — Regnum angliæ pretioſiſſimum. — Henricus rex formoſiſſim⁹ — Alcibiades Cliniæ — Britāni in re militari: — Turcas vt hæreſes vt. — Turcæ europam. — Rhodus inſula aturcis.

bet/q̄ tibi fortunato & fœlici: cui magis eccleſia Romana ſpem ſuam ſiſten
di debet anniti/q̄ tibi Rex Sereniſſime: qui fidem catholicam/limina Petri/
Pontificum iura ſemper es tutatus/& nunq̄ a mandatis eius mentem diuer
ſam habuiſti. Qua fiducia operæpretium putaui tibi libellum meum dedica
ri/in quo quartum diuinum mandatum deſcripſimus. ſcilicet honora paren
tes. iccirco uiſum eſt mihi ad te potiſſimum præſentari/quando nemo alius
in corona regum eſt/qui magis honoret Pontifices ſanctos eccleſiam Chri/
ſti/q̄ tu Sereniſſime Rex. Tecumq; non aliter ſum allocuturus/q̄ familia/
ris cum domino. Nam me tibi ſumma beneuolentia eſſe deuinctū nemo du
bitat/tum ex tua humaniſſima natura/qua in omnes bonos procliuis es ad
amandos/tum q̄ nullus Rex/ut tu es/uerus & magnus obliuione occupa
tur in eos/qui erga maieſtatem officioſi fuerunt. Sic Iulius Cæſar/ſic Alexā
der Macedo/ſic alii præſtantiſſimi reges hac memoria immortales euaſere.
Sed nos hæc non recenſemus/ut beneficium obiiciam/ſed ut non ſit ob tē
poris iniuriam/tuæ maieſtati incognitum. & meminiſſe potes/quum Ro/
bertus Magnificus tuus orator olim dum Verona ciuitas obſideretur/quæ
reretq; undiq; auxilium/quod obſeſſæ ferre poſſet/nec inueniret pecuniam
per omnes Tridētinos ciues/Nos præſto affuimus/& ei tuo nomīe mutua
uimus & obſeſſam Veronam ea ope diffuſa reddidimus incolumen nō ſine
familiæ noſtræ/& filiorum/& uxoris maximo detrimento. Sed omnes hos
poſthabuimus/ut tuum decus/& Cæſaris Maximiliani honor inter reges
conſeruaretur. Et licet ſumma hæc pecuniarum poſt longum ſit tempus re/
ſtituta/tamen ea diſpendia me plurimū exaſperauere damnoq; affecere per
diuerſa hoſpitia foris dum ſequerer Roberti oratoris tui ueſtigia. Poſtremū
maior pars eius pecuniæ nō nobis reſtituta eſt/ſed puenit ī Cæſarē/qui nos
ut æquilibriū faceret/inſigniuit de Inciſæ Marchionatu. & licet me hoc do
naſſet titulo/adhuc poſſeſſione careo/nō ſine iniuria impialis culminis. Cæ
terū iamdiu lege cognitū/eū nō rite ſoluere/q ſero ſoluit. præſertim ſi rei ia/
cturā dānū ue creditor patit. ſed hæc nō magis mihi/q̄ cognita fuere Richar
do Magnifico tuo oratori uiro non minus docto & ornatiſſimo/q̄ fideli & in
tegerrimo. Id cōmemorauimus hac pfatione/nō ut auidius remuneratione
cupiamus/ſed ut tua ſciat ſacra maieſtas oīa iura/omnia q̄ uoluetis in Hie
ronymū Perbonū tuæ maieſtatis obſequentiſſimū ſeruū tibi cōpetere/quæ
legum uirtute/domino in uernam conceduntur. Et ſi me in mare proii/
ci iuberes/niſi a catholica ſanctione prohiberetur/æquo animo obſequerer.
ſed tua maieſtas non niſi iuſta imponeret. & Ego ſemp enitar mandatis pro
uirili obſequi. atq; ut omni ſæculo me⁹ erga tuā excelſam maieſtatē animus
cognoſcat fuiſſe ſemp beneuolētiæ deditus/cū hoc puſillo munuſculo in
pſentia accedo. in quo diuinū mandatū quartū deſcribit. honora. ſ. parētes.
addo quoq; de recta educatione liberorum. lege Sereniſſime Rex hilari frō
te ſicut ſoles cætera alia. id tibi maxime conueniēs apparet/quando alius ex
omnibus regibus nemo promptius parentibus/hoc eſt Apoſtolicæ ſedis
Pontificibus & Romanæ eccleſiæ obedire ſpectatur/q̄ tua excelſa maie
ſtas. cui hic & alibi æternam omniamur fœlicitatem. Ex Ouiliis noſtris.

Parentes honora.

Iulius Cæſar

Alexander Macedo

Perboni beneficium in anglum.

Robertus orator angl⁹

Verona obſeſſa.

Inciſæ Marchionatus in perbonum oneroſo titulo.

Soluens tarde.

Creditor dānum.

Richardus orator angl⁹

Verona.

Liberorū recta educatio

Henricus rex Romanæ eccleſiæ obediens.

Liber
Ad Sereniſſimum Angliae Regē Religioſiſſimū De Quarto Dei Praecepto: & De Recta Liberorū Educatione Hieronymi Perbōi Incisae Marchionis: & Oulliarū Domini Liber Quitus.

FIlios Parentibus obſequi quantum foret Deo gratum ex
eo coniici poteſt/ꝙ anteq̄ in terra uigerent leges in cælis
Filios parentibus obſeq.
habito concilio decretum eſt/ut inter cætera ſit hoc præ/
cipuum natis liberiſq; omni tempore ſancitum ut paren/
tibus benigniſſime obſequantur. Ea pietas conferre ui/
Natura immortalia Species per ſucceſſionem æterna.
detur/ꝙ natura/quæ non potuerit indiuidua producere
immortalia/fecit ut per ſucceſſionem ſpecies æterno ui/
uerent. Natura hoc inſitum eſt/amare liberos/ educare/
deinde quicquid oppoſitū eſt ante lucro eos poſſeſſuros relinquere. Erunt
Liberos amare a natura.
illis nati natorum & natorum nati longa ſucceſſione in lucē ueniētes/ ſi hoc
Parentes honoranti quæ bona.
præceptum diuinum cuſtodierint. Ideo non mirum ſi reſpublicæ illæ/ ſi ur/
bes/ſi imperia/ſi regna diutius quandoq; durant/quia in his ꝑpetua huius
mandati ſeries cuſtodita eſt. Sic tu Sereniſſime Rex/ quia maxime id cu/
ſtodis erga parentē eccleſiā diu & in lōgū tempus poſſidebis regnū fœlicіſ
Parentibus obſequi.
ſime. Tanta eſt hæc uirtus obſequi parentibus ut ſine ea non uideatur con/
ſtare hominū ſocietas recte quidē. Quid enim maius nobis ingruit/q̄ ob
temperare his/q genuerūt/educauerūt/inſtituerūt/ deinde omnia cōtulere
ad uitæ neceſſaria? Et ꝙ graue q innumerabiles labores ſponte ſuſceperint
ut non modo dum ipſi uiuunt non egeamus/ſed poſtq̄ uita functi fuerint/
nos eorū bonis patris & relictis abūde & cōmode fruamur. Proinde ꝓ tot
& tantis beneficiis referre eis ipſam non ualemus. An ille adoleſcens non in/
gratiſſimus foret? nō ingratiſſimus haberi poteſt/qui in patrimonio ociatur
luxuriatur/cæteraq; agit/ut animi ſui libitum iubet/& patris laborum obli
tus nunq̄ ſacros manes beneficiis ꝓſequitur? uiuentibus ergo parentibus li
beri eo animo ſint ut ſtatim & ſtudioſe imperata peragant/neq; protinus ex
pectēt/ut quod facto opus ſit/iubeat. ſed cogitatione præ iuſſu aſſequātur.
quid parentum interſit id maxime perficiant. neq; tantum illis cauēdum eſt/
ne patris mandata negligant/ſed ne inuiti aliquid faciant qd ſponte feciſſe te
neantur.

neantur. Nã ſi ille animi firmus amor filiorũ erga parentes cõſtanſq; fuerit/
omnia abunde utriq; in alteros operabunt. At ſi uerus amor abfuerit diuerſa
q; mentis cupido ſteterit Dii immortales/quanta diſſidia/quantæ ſimultates
oboriũtur. Nulla inter hos reuerẽtia ſpectabitur/nõ pietas/nõ cultus. qbus
remotis in præceps abibit omnis obedientia. non poteſt filius in aliquẽ inci/
dere errorẽ/ſi patri frequẽtiſſimus ſit obediens in his/quæ aut natura/aut le
ges pmittunt. filii præcipue officiũ eſt patris ingeniũ probe noſce/ nihil acer Filius ſi patri
bum ducẽs/graue atq; moleſtum/quod pater frequens iubeat. nihil eſt tã ob Patris ĩgeniũ
ſequens/tam paratũ a filio erga parentes/quod maius nõ debeat. Cæterum filius.
illud natis interim cauendũ habetur/quando ex nimia indulgentia naſci ſo/ Filius nõ põt quin magis.
let contemptus. ne ex nimia/ne ex plurima patris bonitate & probitate/facil Cõtemptus
limiſq; eorũ ſtudiis reuerentiã eorum minuant. imo tanto debet propenſior ex nimia indulgentia.
eſſe ĩ patrẽ pñſq; cõmoda nati uolũtas/& eo acriꝰ moris gerendi ſtudiũ/quã
to illius in ſe fœlicitatem ac beneuolentiã indies maiorem experitur. Ille mi/ Filius ꝓbãdꝰ
hi uerus & habendus probanduſq; filius eſt/ qui patri obſequitur nõ metus
cauſa non utilitatis cupidine ſpeue alicuius commodi. ſed proprio & innato
amore patrem amat/ſtudioq; inmenſo per ſe proſequitur. Lucet hæc pietas
incælo quum Deo/quum patriæ/quum panbus/quũ principi/quũ maio/
ribus rite paremus. facit filius (dicebat ille poeta) quod decet quũ pater qd Filius quod decet.
poſtulat/impetrat cũ gratia. Quid illud/non ne ſupra habẽdũ maximi eſt/
q; ægris & ſenio confectis/q; in illa graui ætate conſtitutis ſtudioſius præſta
tur? Nam & morbi/& ætatis habenda eſt ratio/quæ multa per ſe iubent. Il/ ætatis & morbi habẽda ratio.
lud ſancit immortali lege pietas/ut filii ſibi perſuadeant/ſibi non plane ſatiſ/
feciſſe/ quamuis ſatiſfecerint parentibus habendo id præcipue in memo
ria ſe & eſſe filios/ & illos fuiſſe parentes. Qui & ſi quandoq; uel ob ſe Pietas ſancit.
nectutis incommoda/uel alicuius morbi damniq; illationem excande/
ſcant/uerbaq; aſperiora effundant/decet filium e conſpetu paterno mode Filium decet
ſte diſcedere/non ut patris frontem fugiat/ſed ut patris turbata ſupercilia ali abſcedere.
quãtulũ deuitet/ne præſentia aliquod doloris indicium aut deriſionis ſignũ
ſpectando efferat/quando nulla rerum conditione temporumq; articulo pa
ter cõtemnẽdus eſt/minimeq; in irã prouocãdus. uerus a natura conſtitutus
amor quẽ ſi quis cõtendat maximã naturæ infligit iniuriã. ille. n. homini inge Patris ſtudiũ
rit poſteritatis curã. Ideo q quæ neceſſaria ſunt cõparãdi incẽdimur ſtudio/
nõ ſolũ quæ hæc in uſum trahimus nobis/ne in uita deſint/uerũ ut abunde
quoq; ſuppetãt poſteris relictis. Quis eſt tã excors inſciuſq; rerũ/q filios nõ
dicat eſſe extra parẽtũ animas? Ideo bonis parẽtibꝰ monumẽta quoties filii
ſpectãt debẽt ture & ſacris ornare/memoriãq; defunctorũ ẽt lachrymis co/ Filiis debent.
lere. Neq; tñ paternus labor ppetuo reqrit/ut finẽ in educãdo filio nõ repe Filiꝰ educandus quouſq;
riat. Adultus. n. filius/& artibus ĩſtructꝰ & ĩgenio/qbus uitã ſuſtinere põt/
nõ ampliꝰ debet nutriri a patre. ſed neq; hæc lex utriſq; cõgrua. pater. n. quo Filius a patre artibus.
ad uixerit omni ſubſidio debet foueri. Ea hæc pietas plurimũ cõfert quãdo Pater ſemper a filio fouendus.
patris gratia (quã noſtri benedictionẽ appellant) in filiũ adeo influit/ut par
ſit pene immortalis Dei dexteræ. Neq; tñ in uero obſequio filii/pater ſi quid Patris benedictio.
cognoſcat/qđ perperã ille agat/parcere debet obiurgio. Nã ſcriptũ eſt a ſa/

pientia ueterũ. Qui parcit uirgæ, odit filiũ, qui aũt diligit inſtãter erudit. O beatos filios qui nacti ſunt tales parẽtes, q cõtinua eruditione laborãt. O beatos parentes, qui ſortiti ſunt tales liberos, quorũ uero obſequio iucundantur. his procul dubio uita longior, horũ preces cælũ findunt, horũ ſuper capita gratia illa ſuperne allabitur, & permanebit in nouiſſimo rerũ diſcrimine. Hæc erit illa gloria quã tantopere ueteres filiorũ approbauerunt, quæ exhonorato patris munere emerſerit. Hæc eſt illa tua gloria rex Sereniſſime, quã omni tp̃e adeptus es obſequẽdo Romanæ eccleſiæ mandatis. Quid nã pro hac tua parẽte effecerint tui maiores, tuq; in præſentia noſtrorũ temporum. Beata parẽs quæ talẽ, & tãtũ genuit filiũ Regẽ ſublimem, excelſum, & magnũ. qui nihil maius ante ſe præfert, q̃ obſequiũ diuæ parentis. cedãt laureæ belligerãtis militiæ, cedant fortunæ aliorũ principũ. Hæc eſt tua uera gloria Rex Sereniſſime. nihil agis, niſi pri⁹ cõſulto parẽtis oraculo. Ideo ab Romana ſede Apoſtolica iſtucuſq; gratiæ profluunt innumeræ, ut mirum nõ ſit, ſi hæc inſula undiq; fœlicitatibus ſcatet. Id diuæ parentis efficit affectus. diligere & honorare parentes ex primariis naturæ legibus habetur. nec ullus eſt tam immenſus amor, qui paternã uincat beneuolentiã. Quid enim ii maius in pectore nutriũt, q̃ liberis bene iri conſultũ? Iccirco nati ſũt obnoxii ex diuino præcepto, & ex naturæ ſancitis, parẽtũ mãdatis obſequi. Cæterũ neq; propter hoc aſperũ parentes induãt ingeniũ. ſed leues pro conditione rei fiant & mites. iniqui iudicis officiũ ſubeunt parentes ſi liberos dũ puerinã agunt, eſſe ſenes credunt. habere indulgentiſſimos filios plerunq; conuenit patri. benignitate & liberalitatis manu latius eſt, q̃ icuſſo metu retinere filios. Id prudentis patris munus eſt, conſuefacere filios ſua ſponte rite magis agere, q̃ eos detrudi metu. Pulchrũ eſt ſane ſcire imperare filiis. nec multũ inter ſe differunt Rex, & paterfamilias. apud ueteres, maior natu primarium dominandi locum habebat, quaſi hæreditariam patris uoluntatem pro lege per manus accipiens. ita mihi faciundũ cenſui. primogenitum enim meũ filiũ Theocharẽ præeſſe cunctis & dominari conſtitui. ſic cæteros primogenitos ſucceſſiue unos poſt alios præferri mandamus. Quapropter ſtudeant primogeniti primaria etiam uirtute aliis præcellere, ut cum patri æquabitis, amor qui in cunctos natura inhæret fiat maior & inæqualis in primogenitum maiori quoq; uirtute præcellentẽ. Nil ſuaui⁹ patris auribus cõtingere poteſt, q̃ filii probati nomen. etiam appellatione filiorum fœminæ quoq; habent. ſed nõ cõuerſo. Maris. n. appellatio cõplectitur fœminã. ita filii patriſq; nomẽ adeo inter ſe cõnexum, ut iniuriã filio illatã patri quoq; ſcuſſam exiſtimemus, atq; pro ea agere poteſt. eãq; liberius remittere. quod neq; fili⁹ aget, ni ſit p̃re dignior. ecce quanti eſt filius pro patris auctoritate. dicitur tamen is per carnis propagationẽ p morum imitationẽ. q; aliter ille qui ſpiritalis eſt. nã p baptiſmatis immerſionẽ a baptiſmatis leuatione p cõfeſſionẽ filii quoq; nomẽ ſortiũt. alr tñ liberi appellanẽ, aliter naturales. illi oriuntur ex libero matrimonio. Hos ſola natura generat nõ matrimoniũ. Minor filius triẽnio apud matrẽ ali debet. ea uero ætate maior apud patrẽ. Ideo peccata parentis interdũ imputãtur filiis. Illud apud nr̃os receptũ ualidũ ut illegitimo editi

complexu

Pater q parcit uirgæ.
Parentes cõtinua eruditione.
Filius lõgeu⁹ ſi obſequitur
Angliæ cur Fœlix inſula.
Parenti beneuolentiã nullus amor.
Parentũ mãdatis obſeq
Parentes qui iniqui iudices
Filios indulgentiſſimos habere.
Pares benignitate q̃ metu.
Filiis ſcire imperare pulchrum.
paterfamilias & rex.
Filius ſuper⁹ ter primus.
Theocaris Primogenit⁹ perboni.
Primogenit⁹ uirtute præcellat.
Patris auribus ſuaue.
Filiorum appellatione fœminæ.
Maſculinum nomẽ fœminarum complectitur.
Filio illata iniuria.
Filius ſi patre dignior.
Filius ſpiritalis.
Filii legitimi. filii naturales tantum.
Fili⁹ ali apud quem.
Parentis peccata filius.

cōplexu ad ſacra ꝓmoueri non poſſint/niſi diſpēſet. Tā & ſi in legitima iura redire ualēt quatuor modis/& filii quatuordecim ex cauſis exhæredari pñt. Illud uulgi habet iudicio ꝙ is præſumit filius/ſi ꝓ filio exiſtimabat & ſi id ꝑcipue indicāt nuptiæ. At genitor ſi forte rebellis/tū filius a paterna poteſtate eximit. Ipſi ſpurii & icæſtuoſo cōcubitu habiti i bona nō ſuccedūt paterna/ſed mřis magis cōſequūt cōditionē ſi ſerua ē. at læta cūcta facit př ſi initio dū adoleſcūt āni exēplo ad uirtutū ſtudia cōtinuo natos impellit/ſi aſſueſcere cogit a firmiore igreſſu uera effari atq; abhorreſcere mādacii limina. nā ſi i přem mētiri cōſueuere nati/qd i cæteros emoliri putabimꝰ? uerū tales eē liberi plerūq; ſolēt/quales parētis prudētia magiſtrat. plurimū officit/ſi longe a paternis oculis liberius degāt/ſi přes ſuo filios uiuere mō ſinant. q ſi florē ætatis cuſtodiēdæ negligāt/multos ꝑmittūt/q teneris paſſim iſidiētur. patiētia imprimis uti adoleſcētes neceſſe ē/ut i cōmoda/ſi forte emergēt/tolerabiliꝰ ſpectēt. Demū eadē filios cōditio manet/q̄ i ſenio ſuos exercuerit parētes. male mehercle cū illis agit/q uariis parētes icōmodis afficiūt. ꝑdite ac miſere e uita emigraturos haud ambigimꝰ. ſic Ciriades/ſic Abſalō/ſic Ariſtobulꝰ/ſic Ariaraſteres Tigrani filiꝰ/ſic Federicꝰ ſecūdꝰ impator/ſic crudelis Nero/quē maternas furias ēt agitaſſe monumēta loquunt. At ꝓni boniq; parētibꝰ obſequētes diu ſeruari dicunt/multaq; ornari fœlicitate nouimus/ut Cleoben & Bithonē. Amphinomū & Anapiā fratres. Scipionēq; & Claudiā ueſtalis filiā Cimoni patri/& Plebeā mři q̄ lac ꝓbuere. Nihil maiꝰ dici pōt nec laudari maiꝰ/q̄ pietas filii erga parētes. ipſa quoq; aīalia irrationalia i ueneratiōe habemus/q̄ natura impellēte ſenectutē parētū alūt. Aegyptii cōtēptores parētū maxīa pœna afficiebant rati maximū fore ſcelꝰ ſi eos/a quibꝰ uitā accepiſſēt/iſectarētur. qd ad hoc leges nřæ mādāt? nēpe ut parricidæ cū uipa/ſimia/& gallo iſuant/atq; i mare ꝓiciant. nōne illud natura nobis añ oculos ſpectādū cōtinuo ꝓbuit cū cicōia i nido filios fouet & ſenex a filiis nutrit? ideo ꝑcipue iter diuina ꝑcepta hoc maxīe a Deo immortali collocatū eſt. habeas in honore parētes. quo decreto cōpræhēdi debēt nō modo pater & mř/ſed auus/ꝓauuſq;/& auia & ꝓauia/atq; oēs aſcēdētes/ſicut appellatiōe filiorū oēs dſcēdētes. minat illa i leuitico atrox lex. q maledixerit přī aut mři/moriat. At qui honorat přem & matrē theſaurizabit & iucū dabitur in filiis/& in nouiſſimo ei ſupueniet plenitudo cæleſtis. Hic eſt ille iā firmus & cōſtans pietatis gradꝰ. Eſt. n. principiū pater generatiōis/ut neq; illis/neq; ꝑceptoribꝰ poſſit æquilibriū reddi beneuolēdi. Proinde uiolatio Dei & patris pari pœna apud ueteres puniebat. monet Iſocrates/ut talis ſis circa parētis/quales utiq; precatus fueris circa te ipſum tuos fore filios. legant hæc adoleſcentes/& q uiuētes habēt patres. legāt & noſtri liberi/quorū gratia tātopē laboraui. uos eſtis plēitudo mei amoris/uos uota/uos ante meos oculos cōtinuo ſpecto. ambigo/uereor ne qd uobis præter accidat. habeatis ēt rogo in maxima ueneratione genitricē ueſtrā filii chariſſimi/cui plurimū debetis ꝙ uos ꝑ decē menſes in utero portarit/ꝙ uos cū tātis & tot laboribus educarit. Hæc ſunt q̄ uos ad obſeruandū ligāt. Ad huc etiā Ego matrē meā Agnetē Curtiā matronā itegerrimā ꝓpter morū ſanctitatē/ꝓpter educatiōis meæ

Spuriꝰ ad ſacra.
Spurius quatuor modis
Filii. xiiii. ex cauſis exhæredari.
Filius præſumitur.
Spurius non ſuccedit.
Filii dū adoleſcunt.
Filius ſi in patrem.
Filius patri ſimilis.
Prudentia ꝑ deſt.
Filius officit.
Filii parentes afficiūt male
Ciriades.
Abſalon.
Ariſtobulus.
Ariaraſteres tigrani.
Federicus .ii. nero crudelis
Parētibus q obſequentes fuere.
Cleobis.
Biton.
Amphinomꝰ
Anapia.
Scipio.
Claudia veſtalis Filia.
Plebeia.
Parentū contemptores aegyptii
Parricidæ pœna.
Cicōia ſenex a filiis.
Parentū appellatione.
Filiorum appellatione.
Filiꝰ parētibꝰ maledicus.
Parentes honorans.
Pater generationis principium.

Perbonus a matre benedictus. Genetrices improbæ. Mulier in generãdis filiis. Mater ardentius filios. Filii genitricibus magis ſimiles. Patri prius obſequendũ. Parentibus prodeſſe nõ obeſſe. Parẽtibus & patriæ vim inferre. Matris lachrymula. Filiorũ educatio difficilis. Filiorũ genitura uoluptuoſa. Matrẽ exaſperans. Lac maternũ plurimũ. Gargoris regis filius. Romulus & remus. Mater in leuioribus præferenda. Pater altius ſapit. Parentibus non vltra honeſtum. Parẽs præferenda. Eccleſiæ qui paret. Lutheri in germania.

ſingulate ſtudiũ ſum ſemper ueneratus.eiuſq; memoriã tanto animi affectu
quotidie proſequor/ut ſcelus mihi commiſiſſe uidear/ſi hanc ꝑterirẽ pieta/
tẽ.ſũ eius bñdictiõe/dũ uiuebat/freq̃ntiſſime cumulatus/ut in morte ſua fa
cile,mihi ꝑſuadeã plus me eam præualuiſſe/q̃ ſcelera.q̃ improbæ ſũt & odio
dignæ genetrices illæ/quæ filios impellunt ad rapinas/furta/iuſiuranda/do
los/malitias/ut domũ aliquid afferant/ut non mirũ ſit/ſi patrimonio turpiſ
ſimis artibus abſumpto pleriq; ſupplicio afficiunť.his ꝑfecto eſt crux pretiũ
maternæ educationis.Proinde ediſcant q̃ optimas artes/& q̃ probatiſſimos
mores edoceri filios/ne cauſam ꝓbeãt futuri ſuſpẽdii euidentẽ.Exiſtimauit
Plato mulierẽ in generandis filiis uicẽ agentis cauſæ obtinere.Etſi ab hoc a
liorſum Ariſtote,abierit/tamẽ plurimi ex probatiſſimis medicis illi opiniõĩ
aſtipulati ſunt.mater ardentiori affectu/q̃ pater natũ proſequiť/ſed nõ pru
dentiori.Et filii magis genitricibus/q̃ genitoribus ſimiles fiunt quãdo in ute
ro fœtũ corporis formã accipere certum eſt.Prima officia obſequendi patri
dantut/deinde matri propter naturæ excellentiã/atq; propter magnitudinẽ
beneficiorũ.Nã etſi matres onus ꝑferãt ꝑ decẽ mẽſes aut plus minuſue/pluſ
ue ẽt periculi in pariundo ſubeant/tamẽ excellentius in patre reſidet mun⁹.
Cæterũ utcũq;/ea conditione tamẽ editi ſumus/ut omni tẽpore parentibus
ꝓdeſſe debeamus/obeſſe nunq̃.ui in nos uti atq; in patriã nefas apud oẽs le
ges habetur.una debet piũ filiũ matris lachrymula cõmouere/quæ ſolet in/
numeras calũnias delere.& iure quidẽ.nã educatio difficilis eſt/genitura ue
ro uoluptuoſa.ꝓpterea matribus plurimũ debent filii.Qui uero ſemꝑ exaſ
perat matrẽ/extra profecto gratiæ munus aberrat.Illud ſapientes annotaue/
re.lac maternũ in alendis infantibus plurimũ ualere.eius eni naturã alimen/
ti tetinere ſolẽt.Filius Gargoris regis Curetũ ideo uelocitate ꝑualebat/quia
a cerua lactatus fuerat.Romulus & Rem⁹ Romanæ urbis cõditores qa lu
pæ lacte ab initio ĩbuti fuerãt/audaciã & auiditatẽ retinuerũt.ſuꝑatis ĩſidiis
Amuliũ trucidarũt & auo Numitori regnum reſtituere.Adeo a teneris quo
lacte infantes nutrianť ꝑſpectũ ẽ.& licet materni labores multi atq; uarii fue
rit/nõ tñ ꝑualẽt ut liberi potius maius matri obſequiũ exhibeant/q̃ patri.ĩ re
bus alioq̃ leuioribus materna monita ꝑferenda ſunt.ubi uero res grauior im
pẽdat patris ſñiæ ſhærẽdũ ẽ.Is eni ꝑſumiť altius ſapere ac lõge futura meli⁹
ꝓſpicere.Etſi a Deo ĩmortali nobis ſit ĩpoſitũ/habẽdos ſemꝑ in honore parẽ
tes.tñ ſi forte illi ultra honeſti terminos qcq̃ ꝑcepint/nõ ſũt audiẽdi/qm̃ na
turæ q̃ cõſẽtanea ſũt & honeſtati/paternis iuſſis añpõunť.Iõ ea parẽs/q̃ nũ
q̃ errat/q̃ nũq̃ male ꝑcipit/ẽ ꝑferẽda cũctis/ut eccleſia xp̄i.illa uera ad nr̃am
correctionẽ explicat ꝑcepta/qb⁹q obnitiť/haud aberrare põt/ſicut tua maie
ſtas.Nihil eni maius añ oculos geris/q̃ eccleſiæ Romanæ diuinũ dogma.ſæ
uiũt in Germãia diuerſi impetus opinãtiũ.ſæuiũt in tẽpla xp̄i/ĩ religiões ue/
terũ đcretis apꝓbatas.ſæuiũt ĩ uirgies Veſtales.tẽpla ſacrata cõburũt.libros
ꝓſcidũt in cõtẽptũ ueterũ ſapiẽtũ/qa principes/qui tegũt/haud norũt obe
dire parenti.ꝑtereũt tã excelſũ mãdatũ/iccirco dilabitur ab eorũ pectoribus
ſacra fides.non ſic in Britania tua.etſi illic populi ferociſſimi/genteſq; indo/
mitæ paſſim uigeant/tamen terminis coherceanť ſuis/quia habẽt ante cõſpe

ctum

ctum tuæ maieſtatis immotã ſapientiã.cuius lumine continẽtur ad ueræ parentis obſequiũ/quæ mitis & ſancta cuncta præcipit. Nã non eſt illa uera parens quæ flagitioſum aliquid imperat.ueri ſunt illi genitores/qui non longius a pietate recedunt.horũ maxima ſunt parentũ iura.præſertim quæ ad optimam ſpectant animorũ inſtitutionẽ/recteq́ꝫ uiuendi uſum.Ideo pater dicitur cum filios ſeruat.hinc patriarcha pontificũ princeps/& paterfamilias/& pater omniũ pontifex maximus/q ſedet in ſublimi ſede maieſtatis eccleſiæ criminũ exterſor/approbat ueros eccleſiæ filios/reprobat iniquos. inquare nihil grauius puto contingere poſſe optimis genitoribus/q̃ filios flagitioſos habere.Marcus Antonius philoſophus imperator excelſus nihil tulit in uita iniquius/q̃ Cõmodũ filiũ.ſic Auguſtus ille in cæteris pene fortunatus/præterq̃ in habendo filias & neptes.recte quidẽ.quippe flagitioſus filius fœlicitatẽ quãcũq́ꝫ paternã inficit/& denigrat.ſed oportebat nõ genuiſſe filios aut in eis educandis erudiẽdiſq́ꝫ laborẽ nõ recuſaſſe. Tam & ſi boni bonos creant & fortes/a parentibus malis raro boni procreantur filii.ſed pulchrum eſt ex legitimo matrimonio ſuſcipere prolẽ/pulchrius ad uirtutes omnes inſtituere/& ad id potiſſimũ ad quod quiſq́ꝫ natura aptior inclinari uidet/quãdo apud poſteros liberi ſunt ornamenta parentũ.ſi probi ſunt & uirtute præditi/ii ſane parentum uota efficiunt proſpera.Hac de cauſa parentes iudicare debent generare filios non immortales ſed ut boni fiant.Prima illa educatio ſi proba eſt/& erudita quaſi impoſſibile ẽ/ut prouectos ætate reddat improbos.Ante omnia pueri condiſcant timere/& impudentia fugere.patit enĩ odiũ adoleſcentis temeritas.Adrianus imperator iuſſit illũ non leue cedi temerarium ambulantẽ inter duos ſenatores.probatos mores imprimis addiſcat puer litteras/cultus/iura/leges/arma/mercaturamq́ꝫ/ſi placet/cæteraſq́ꝫ bonas artes.in quibus magna eſt adhibenda cura a parentibus/ut præceptores habeant q̃ſanctiſſimos/qui inſtituãt/q admoneãt ꝓbe. Nã ignorãt pueri ab initio agẽdi modũ.neſciũt qua uia progrediẽdũ.& quo ſemel ẽ ĩbuta recẽs ſeruabit odorẽ teſta diu/dixit ille ſapiẽs.Iccirco optima quæq́ꝫ imprimis addiſcenda ſũt/& ĩ his maxĩe exercẽdi.Nã uirtutes arteſq́ꝫ oẽs aſſueſcẽdo cõparant.facere adoleſcẽti auri argẽtiq́ꝫ copiã nil aliud ẽ/q̃ gladiũ ꝓbere quo ſe occidat/quo oẽs turpitudĩes ſibi aſciſcat.Dicebat enĩ Ariſtippus philoſopus eas poſſeſſiões a patrib⁹ filiis cõparãdas eẽ/q̃ nobiſcũ una poſſẽt enatare.nã doctus in quacũq́ꝫ ciuitate ciuis ẽ.ſciẽtia iuueñi ꝑparat prudẽtiam/ſeni ſolatiũ/paupi diuitias/ornamẽtũ diuiti.delectat domi.nõ ĩpedit foris.pegrinat nobiſcũ.Bias Pyreneus oĩa ſecũ portare dicebat hoſtib⁹ patriã occupãtib⁹.Et Stilpõ cũcta bõa ſecũ habere dicebat.Diõyſi⁹ ea comite mutationẽ fortũæ patiẽter tolerauit.Plato/Ariſto.cæteriq́ꝫ bõi ea ſocia ab his ſe abſtiebãt ſpõte/a qb⁹ nocte ſe abſtĩnẽt ĩprobi legũ metu.Hoc ẽ ꝓtioſũ ſciẽtiæ mun⁹/ut faciat tãtũ differre doctos ab ĩdoctis/quãtũ uiuẽtes a mortuiſ.Animi pabulũ ſciẽtia ẽ qua ſuſtẽtamur/& recreamur.Iccirco dãda ẽ opa uehemẽter patrib⁹ ut ſciẽtia filii q̃optima ĩbuant/ꝑ qua iactis fũdamẽtis/ẽt ſi uelint liberi/nõ facile fiũt improbi.optima illa ẽ iſtitutio illic ubi nihil turpe uidet auditurq́ꝫ.Nã ſæpe delicta/& quæ uetita ſũt/fiũt quaſi licita magnis

Parens nõ ẽ vera.
Genitores veri.
Parẽtũ iura maxima.
Pater dicitur
Genitoribus nihil graui⁹.
Marcus antõius philo.
Cõmodus imperator.
Auguſtus.
Filius flagitioſus.
Pater iu erudiendis filiis.
Boni bonos creant.
Filios ex legitimo matrimonio.
Filios ad virtutes inſtitu ere.
Filii in quo magis inclinant.
Filii probi ornamenta parentum.
Prima educatio.
Pueri diſcãt
Adoleſcẽtis temeritas.
Adrianus imperator.
Senatores inter duos.
Puer diſcat.
Filii ꝓceptores ſciſſimos
Filii ab initio.
Filii optima.
Artes & uirtutes aſſueſcendo.
Adoleſcenti auri copia.
Ariſtippus philoſoph⁹.
Filiis a patribus poſſeſſiones.
Doct⁹ ubiq́ꝫ
Scientia.
Bias Pyreneus.

auctoribus.unde facile teneri iuuenum animi corrumpũtur.Mortis memo
res ut fiant/& in reddenda ratione facinorum poſt exitum plurimum cõfert
ad honeſtæ uitæ cultum.Et quia conſuetudo eſt altera natura/operæ pretiũ
eſt rectam & continuam liberis adhiberi educationẽ.ſi neq; ſenes adhuc eru/
diri recuſant/quid in teneris annis erga adoleſcentes faciẽdũ eſt? Iccirco pu
er cum incipit aliquantulum ſapere/ conſortiũ q̄probatiſſimũ reperiendũ ẽ.
Pædagogus imprimis nõ aliter ſit/q̄ eruditus & honeſtiſſimis moribus cõ/
probatus.Q ui Dei ante omnia potẽtiam/diuinũq; cultũ/quid iniuſtũ/qd
honeſtũ ſanctũ ue ẽt per ludos & iocularia quædã oſtendere debet.ſit doci/
lis & lætior in his pcipiendis/gloriãq; laudãdo capiat.habet pater quod ma
ximã de eo ſpẽ cõcipiat.prodeſtq; non parum ſi interdũ in doctorũ hominũ
conſeſſum ducat.uſq; adeo hæc inoleſcit aſſuetudo/ut precioſa quãdoq; om
nibus appareat.Serui improbi petulanteſq; longe ab ingenuis pueris abſint.
Nam improbiſſimi ſerui mos eſt abſentis Heri filiũ corrũpere. Nullus enĩ
maior inimicus/q̄ domeſtica improbitas.Natura enĩ præſertim ab initio fra/
giles ſumus/& eo magis uergimus quo ſubdola uoluptas trahit.Proponan
tur pueris ſæpe/atq; finem uelut laborũ parentes ſtatuant/aut quẽ ip ſi met
cupiunt eaq; frequenter in mentẽ reducantur/uelut ſcopus/quo uites in/
tendant.domeſticis autem/& his q cũ pueris uerſantur/id interim ſit paratũ
officium/ut continuo in amorem uirtutũ animos pueriles trahant/præſertĩ
quũ magnos uiros laudẽt/qui uirtutũ meritis ad magnos honores/magnaſ
q; diuitias peruenerint.multũ enim exempla aliorũ iuuant/quibus ꝓbe in/
tellectis ſolent pueri inflãmari.Ipſi quoq; interdũ cũ æqualibus animoſius
referre aſſerereq;/perinde ac ſi interfuerint.ꝑ huiuſce cõſuetudinẽ mirũ im/
modũ creſcit animus.qui ſemꝑ ad optima quæq; multis modis ẽ erigẽdus.
Nã pueri ferme ut beſtiæ ſunt/& quaſi nihil penſi habent/ſed quocunq; uo
luntas trahit prorumpunt/& undecunq; emergit dolor/aſperitaſq; aufugi/
unt. His diſciplina continuaq; admonitione tanq̄ auriga uti debemus/ut ra
tioni conſentiant bonorum morum conſuetudine.inquieta eſt enim puero/
rũ natura/oblectamentorũq; maxime cupida/rerũq; nouitatis auidiſſima.
Proinde ab initio placidã nõ ſeuerã tradẽdã eẽ diſciplinã multi ſapiẽtes tra
diderũt.uerũ in hoc admonẽdi ſunt parẽtes oẽm in puero labilẽ eẽ diſcipli/
nã/niſi cõtinentiæ uirtus adhibeat̃.nihil eſt intẽperãti puero improbius.cõ
ſuetudine malus ẽt in ſenio nõ mutat̃.Ideo adoleſcẽtia iugo liganda eſt.nam
poſtq̄ uſu occaluit/niſi cæli & numinis beneficio nõ corrigitur.Iccirco aſpe/
rã nobis & inſuauẽ uirtutũ uiã/nimia facit uitiorũ cõſuetudo/ut ẽt ſi maxi/
me cuperẽt/ab eo malæ cõſuetudinis allectu egredi nõ poſſent.perit ſi qñ pe
rit cũ poſſidente perit.uulnus ſæpe iteratũ haud ſanari põt. ꝓinde obſeruẽt
parentes ne liberi in malã cõſuetudinẽ adeant.nõ facile reperiri põt/quo con
ſuetudinis uincula ferro ſecent̃.Alexander Macedo multa retiuit/quæ a po
ſteris dãnata ſũt/ quæ inualuere ex uitiis Leõidæ ſui pædagogi.Grauiſſimũ ꝑ
fecto eſt male conſuetudinis imperiũ.dediſcit animus ſero/quod didicit diu.
& aſſuetis uenenũ edere cibus eſt.uenatorẽ familiæ immemorẽ conſuetudi/
ne inter niues uerſari atq; frigore uti nõ piget.pugiles cæſtibus cõtuſi nec in

gemiſcunt

Iuuenũ tene ri animi.
Mortis me mor.
Vitæ cõfert.
Cõſuetudo altera natu ra.
Liberiſ recta educatio.
Puero quũ incipit ſape.
Pædagogus ſit.
Serui impro bi abſint.
Serui impro bi mos.
Improbitas domeſtica.
Fragiles ſu mus.
Voluptas quo trahit.
Laudare uir tutes.
Exempla iu uant.
Pueri cũ æ qualibus.
Pueri ut be ſtiæ.
Pueris diſci plina.
Puerorum natura.
Puero labi lis diſciplia.
Puer intem peratus.
Malus con ſuetudine.
Adoleſcẽtia liganda.
Virtutis uia aſpera.
Vitiorũ con ſuetudo.
Vitiũ perit.
Vulnus ite ratum.
Parentes ob ſeruent.
Liberi in ma lã cõſuetudi nem.
Conſuetudi nis uincula.
Alexander.
Leonidas a lexandri pæ dadogus.

gemiſcunt quidem. Iucunda eſt prorſus uiuendi ratio / ſi iucundam
eam recta conſuetudo reddit. Tanta lues a mala conſuetudine fluit / ut
uirtutes extinguat a natura datas / nouaq; uitia ſuſcitet. Igitur quam o/
peroſum a teneris aſſueſcere uirtutibus. Neq; deſperandum ſi ab initio
hæc aſpera puer refugit. paulatim capitur uſu. Sic indomitus taurus a/
ratrum detrectat. Sic gutta cauat lapidem / & annulus conſumitur uſu.
& poſtquam in teneris annis iacta ſunt uirtutum fundamenta / retine//
bunt. Creſcent in melius. Sic teſta imbuta recens reſeruabit odorem diu.
Neq; id ſcribimus / ut proinde uelimus adoleſcentibus ſit grauioribus re/
bus ſemper incumbendũ. ſed recolligendi ſunt animi ad ea / quæ iucundiora
ſunt ætati / aut equitando / aut iaculando / aut aliquid aliud agendo inter pa/
res / quod corporis ualetudinẽ augeat / non uitia pariat. propterea q̃ nihil o/
tio adoleſcentibus deterius. alea nullo pacto delectentur. ex uno enim quan
doq; uitio multa ramificantur. Ideo diuini poetæ finxerunt hydram ſepticipi
tem / cui uno extincto ſolebant plura renaſci. ex labe una multæ congeminã
tur maculæ. ſic enim natura noſtra fragilis de facili labitur. neq; mihi probat̃
puer ille ad unũ pronus / qui niſi aſſueſcat abſtinere ĩ maxima corruet uitia.
quod ne id quidem ſolũ eſt eis euitandum / ſed maioribus natu / & qui con/
nubii iura ſequuntur. Nam ex moderatis generatio fit ualida. raro autẽ ebri/
us generat. proinde ſi ad eã ætatẽ puenerint / filiiſq; procreãdis operã nauẽt /
cauere plurimũ debent ne in ea declinent / quæ animos & corpora imminu/
ant / neue quibuſdã aſſueſcant ut in naſcituros tranſlata repræſentent̃. tã la/
bilis / tã imbecillis natura nobis indita eſt / ut plures defectus ſubeãt / q̃ reme
dia competant. Proinde puer nobili familia ortus delitiis nutritus / & iã adul
tus non ne in ea prima ætate paratos domi & foris adulatores reperit / a qui/
bus tot & tanta ſolent prouenire mala / ut uix exprimi poſſint̃ proinde cauẽ
dum in ea ætate potius in ludis honeſtis uerſent̃ / aut ſi poſſibile eſt / inter a/
lios adoleſcentes / qui de literis / de his quæ diſputationẽ augeant / delectent̃
in arguendo / opponendo / refellendo / ſi animũ retineant / optimũ ſignũ eſt /
& ad gloriam paulatim incitantur. q̃ ſi pueritia recte ab initio fuerit educata /
omnis poſtmodũ in uita proceſſio fœlici ductu procedet. utcunq; inter cæ/
tera curandum ne filii ineruditi ſint. inſeparabilis enim poſſeſſio eruditio
adoleſcentibus eſt. Eruditio expertes & manſuetos reddit / augeturq; ea ue/
hementer ſi inter ſenes ac ſapientes doctoſq; uiros plurimum uerſen//
tur. ſemper enim ſenectus in honore & pretio habita eſt. ſic enim in di/
uinis ſcripturis ſenes pro ſapientibus dicuntur. ſic propter ſapientiam præ
ſbyteri ſeniores populi dicuntur. affert illud præcipue ſenectus omnem in/
continentiæ ſuſpitionem. ſpecioſum eſt ſenectutis indicium illa graui//
tas / illaq; modeſtia. Tametſi qui nimis longam optant ſenectutem utiq;
longam optant infirmitatem / fœlix tamen ille ſenex eſt / qui in iuuen//
tute recte & ſancte uixerit / ſi ſecum præſtantes eruditiones ad eã ætatẽ cõ
ſeruarit. Nil animo ſenis magis graue eſt / q̃ neſciſſe literas. res enĩ ridiculoſa
eſt ſenex elementarius. Illud in hoc admonẽdũ uolumus celerrime cũcta ea
aĩalia ſeneſcere plurimũ coeuntia. ſpectat̃ in ſenectute illud maximũ & ho/

Cõſuetudo mala.
Animus diſcit.
Aſſuetis uenenum.
Venator.
Pugiles.
Viuendi iucunda ratio.
Virtutibus aſſueſcere a teneris.
Vſu capitur.
Virtutũ fundamenta a teneris.
Teſta recens
Adoleſcens non ſemper grauioribus
Ætati iucundiora.
Adoleſcentib⁹ nihil otio
Alea.
Vitio ex uno multa.
Hydræ caput.
Labe ex una
Natura hominis labit̃.
Puero vinũ.
Vinum.
Generatio ex moderatis.
Ebrius non generat.
Natura noſtra imbecillis.
Morbi pluresq̃ remedia
Puer nobilis adulatores.
Adulatorũ mala.
Adoleſcens de literis.
Adoleſcẽtis ſignum optimum.
Pueritia ab initio.
Eruditio eſt poſſeſſio.
Senectus.
Senes ſapientes.
Senectus lõga.

Senes præclariora q̃ iuuenes.
Adoleſcētes ſenibus aſſurgere.
Adoleſcentes moribus & literis.
Conſonātia numeroſa.
Adoleſcens ſcribat.
Adoleſcētis nimia licētia.
Verecundia.
Præceptoris ars.
Puer nobilis exēplo aliēo.
Vnus nō cūcta.
Præceptoreſ plures pueris.
Filii regis perſarum erudiebantur.
Præceptoribus bene uiuimus.
Præceptoreſ adhiberi.
Pecudes ſine paſtore.
Puer omni beſtia.
Puer cohercendus.
Oib⁹ pdeſſe nemini obeē
Pauperi ſubuenite.
Don. idū cū prudentia.

notabile/ꝙ ea plus ſit in auctoritate/q̃ omnes adoleſcētiæ uoluptates/& cōſilio ſenū multo p̄clariora geſta ſūt/q̃ uiribus iuuenū. Proinde adoleſcentes quū adſunt ſenes debent aſſurgere/pudoreq; ēt ſuffuſi promptiores eſſe ad mandata. ſed hæc officiū optimæ moderationis requirunt/ꝙ nō minus ſtudii in tradendis optimis moribus/q̃ literis debet adhiberi/ut ita cōcors/ita ſibi cōſentaneus adoleſcat puer/& in eo animus appareat compoſitiſſimus. Ideo non ſine ratione Plato dixit ꝙ omnis humana uita īdiget numeroſa cōſonantia. neq; ultima laus eſt ſi adoleſcens decore ſcribat/uarioſq; literarū apices ſciat effingere. hæc cuncta præuideat præceptor/qui ſi fuerit animi agreſtis inſipidiq;/ad deteriorē pleraq; partē ingenii pueri cōpellit. ſæpe oſcitante moderatore & deſide ſolet in adoleſcente oboriri nimia licētia/quæ uerecundiā & uirtutis modū deturbat. quibus amiſſis nihil ſupereſt quo ſuper ædificari poſſit. qui ſi ea morū p̄ſtantia & eruditionis lumine fuerit/tanto in pretio habendus eſt/quanto genitor. Nec tantū in hoc ſeueritas requirit̃ ſupciliiq; rugoſitas/quantū modeſtia & facilitas in his tradendis. qui ſæpe ad honeſtos ludos impellat cogatq;. ſæpe pueri compoſitis nucibus gaudentes maiori redeunt animo ad grāmaticæ rudimenta. ſæpe alios ſeruili conditiōe pueros flagello percutiat ut illi qui nobiliori genere adſunt exēplo alieno diſcant cōtremiſcere. neq; oībus diebus cunctiſq; horis ad literas perdiſcendas puer trahendus eſt/ſed p̄ſcriptis horis tēporeq; quo ſe deberi ſciat. nihil deterius cōtingere poteſt animis liberorū/q̃ eos ſortiri p̄ceptores/a quibus nō niſi pœnitenda addiſcere poſſunt. Et quia nō unus cuncta docere poteſt plures adhibendi ſunt/ſi nobilitas domi/& ſplendor familiæ requirit. Ideo apud reges Perſarū (ut in monumentis tradidit Plato) quatuor præceptores liberis adhibebantur. unus qui foret ſapientiſſimus/alius qui iuſtiſſimus/alius qui tēperātiſſimus/alius qui fortiſſimus. primus dei cultum explicabat. ſecundus admonebat ut in omni uita ueritatis ſtudiū coleret. tertius ne cupidine rerū ſuparet̃. quartus impauidum illum & intrepidum reddere ſtudebat. ꝙ ſi hos aut ſimiles his adoleſcentes nati fuerit/magnū profecto theſaurum repertum eſſe exiſtimare poſſunt. quibus pluſq̃ parentibus debere/credere debent. propterea alteris uiuimus/alteris bene uiuimus/fatendum eſt. Adhiberi præceptores non tantum lex iubet/ratioq; quantum neceſſitas. Nam nec pecudes/uel alia prorſus ulla nobis animalia ſine paſtore uiuer̃ debent. Eſt enim puer omni beſtia intractabilior. Nam quum nundum prudentiæ fontem auxerit/inſidioſiſſimus utiq; eſt/& acerrimus/& petulantiſſimus omnium uiuentium/ideo multis repagulis cohercendus eſt. Proſint interea hæc omnibus/quæ ſcribo. ſed maxime id cōſultū fore liberis meis & poſteris. Proinde legite hæc freq̄nter filioli & patris ur̄i mēoriā colite/atq; ita efficite/ut in alio ego reſidēs mūdo ueſtra (ut ſpero) proſpectē ſtudia & pietates. obſecro amantiſſimi/atq; uita mea cariores filii hæc continuo reuoluatis mente oculiſq;. primum date omni tempore operā ut multis & omnibus (ſi poſſibile eſt) prodeſſe poſſitis/nemini obeſſe. ſecūdū/ea quæ rectū hōeſtūq; iuſq; ſuadēt/nolite renuere. tertiū/cū occaſio adeſt/ſi poteritis nolite p̄mittere inopes neceſſitate p̄ire. q̃rtū cū donaris/date cū prudentiæ delectu

atq;

atq; menſura.nam ſine arbitrio prudentiæ non habetur liberalitas.propterea ita donãdum eſt/ut diutius & plurimis dõare poſſitis.ſic faciebat Ageſilaus qui eo modo amicos bonis impartiebatur ut ipſe nullo pacto egere uellet.& Cæſar/qui partas diuitias non uoluptatis/nõ delitiarũ gratia/ſed uirorũ fortiũ præmia eẽ uoluit.qntũ/parentibus ueſtris ẽt defunctis pietatẽ cõtinuã/ cognatis dilectionẽ/amicis fidẽ/oibus æquitatẽ præſtare debetis.ſextũ/in omni cogitatione ueſtra/in omniq; cõmertio ueſtro/nunq̃ detrahatis principi.Nã & ipſe aues portabunt uocẽ ueſtrã.Et præ cæteris omnibus(q́ maximũ ẽ)diligite deũ/eũq; ꝑpetua mente gerite/cõtinniſq; precibus adite/ut hanc uobis tutã & integrã cõſeruet uitã & poſtmodũ fœlicitatẽ æternã condonet.Ecce ſereniſ.Rex ex hoc uno ꝑcepto a cæleſti oraculo emanãti quanta bona ꝑueniũt cognoſcere poterimus.præterea quæ homo mortalis in hoc uitæ curriculo cognoſcere nõ põt.Non eñi idonei ſumus cogitare ex nobis ea/quæ deus his/qui parentes honorãt/præparauit ex alto.Tibi uero ſereniſſi.Rex quale in abſcondito ſit præſcriptũ munus haud cogitatu aſſequi poſſumus.ꝑtæ cæteris mortalibus illũ ferri ſcim⁹ regẽ/qui omni a ſe labe exploſa propriiq; cõmodi oblitus omnẽ operã laboreſq; in gubernando ſanctiſſime regno collocauit.ſicut de te diffuſus per oẽm Italiã loquit̃ rumor/quãto greſſu atq; diuino paſſu iuſticia ante te ambulet/quanta tuæ domi ſobrietas modeſtiaq; uigeat/quãto in cũctis rebus conſilio tuo polleas/quanta ſapiẽtia religionẽ noſtrã eccleſiæq; Romanæ ḋcreta obſerues & defẽdas/iſta proinde uirtute fidei uincis cætera.profecto etſi in eo regno/uelut ĩ altero orbe degas/ſedens in capite orbis/longeq; a cæteris diuiſus/tamen cuncta tua prouidentia nauis gubernator moues & dirigis.pendent eñi remotiores principes/reſp.urbes ex eo quo tu moues.atq; eo tuo primario ductu cæteri ſubſequunt̃.ipſe quoq; maximus Põtifex nil habet exequẽdũ quod probe cupiat/quin prius tuã ſacrã maieſtatẽ conſulat.o uerũ & fœlicẽ regẽ.Nihil ex te audiri poteſt/niſi ſit ſumma honeſtate probatũ.niſi altitudine tuæ mentis bonitatis ſit correctũ/ut iã crediderim iſtic eſſe ĩ tuo regno/quod ueteres uetuſtiſſimi olim putabãt/fortunatas inſulas.Et quæ nã alibi res fortunatæ eẽ poſſunt/niſi q̃ ubi eſt ſũma trãquilitas.ſũma pacis uirtus/ſũma rerũ copia? non genus labefactatũ uitiis/nõ mores corrupti/ſed totũ quicquid eſt a parentis gremio ſanctũ obſequiũ.Cui ergo hoc diuinũ præceptũ magis ꝑſentari poterit/q̃ tuæ ſacræ maieſtati? Ecce quid dicimus.Honora parẽtẽ.accidit hoc olim initiũ fœlicitatis diui Petri limini ſanctæq; ſedi/quũ tui Britãni lauacro admoti ſunt/qui adeo perfecte infuſi ſunt ablutiq;/ut nunq̃ alias memoria hominũ deſiuerint a fide.Nemo ergo admirari poterit ſi nos alecti alioqui tanta tuæ maieſtatis benignitate hoc inter cætera cæleſte mandatũ ad tuam maieſtatem deferimus.nihil habent cæteri reges quo maius hoc iactare poſſint.ſint licet magni/opulenti fortes/magnanimi(pace eorum dixerim) quandoq; ab eccleſia deflexerunt.Tua maieſtas tuiq; longo ductu ueteres nunq̃/poſtq̃ ſemel iuncti Sanctæ fidei templo.Multi enim a Pontifice/a Romana eccleſia/a tribunali illo Sanctiſſimo creati ſũt reges/principes/duces/comites/electores.qui cũ eẽ deberẽt memores tãtæ dignitatis/

Ageſilaus in donando.
Cæſar in dãdo.
Parentibus pietas.
Cognatis dilectio.
Amicis fides
Aeqtas omnibus.
Principi non detrahendũ.
Deus diligẽdus.
Parentes honorantibus.
Rex ꝑferẽd⁹
Hẽricus rex.
Anglia fortunata iſula
Fortunatus quis ſit loc⁹.
Britãni nunquã a fide.
Eccleſia Romana reges & principes.

quandoq; alioſum deceſſere.ac tu tuiq; maiores nunq̃ ita firmo fidem reti/
nuere firmamento/ita ſacra cuncta accepere propoſito/ut neq; ſiniſtrorſum
aut dextrorſum ultra pedem intulerint.Illi(ut remur)ueri ſunt in Chriſtia/
na Repu.reges/qui imprimis fidei ac religionis noſtræ mandatorum eccle/
ſiæ maxima ſtudia omni tempore exercuere/quod ante cæteros tua ſumma
gloria eſt Rex Sereniſ.Hæc tua perpetua fœlicitas/in qua adeo plurimorũ
animi confidunt/ut iam aperte loquantur non e Chriſtia.cætu/non ex eccle
ſiæ gremio/non ex Italia/non ex Europa expelli poſſe diſcordias/bella/rui/
nas/excidia/dolos/hæreſes/niſi tu Rex ſapientiſſime porrigas manus ita ut
natũ multis olim præuiſum oraculis fore quandoq;/q ex Britãnis exeat pa/
catutus chriſtianæ Reip.imperia.utinã hoc in te Rex ſacratiſſime his tẽpo/
ribus(ut ſperamus)cadat.cadere pro comperto iam dudum exiſtimamus.
Q uid enim aliud indicant illi tuæ ſanctiſſimæ uitæ mores? Q uid aliud præ
tendũt illæ regiæ actiones? illæ tuæ altius contẽplationes? illa tua ẽt ab ado
leſcentia egregia facinora? illi/quos habes innumeros ad hoc peragẽdũ/the
ſauri? illa tua fortiſſima iuuentus populiq; ad arma gerenda aptiſſimi? neq;
enim illa cæleſtis maieſtas tanta uni congeſſit bñficia unquã/ut ex eo nõ a/
liquid euenturum proſcribat/de quo cuncta ſæcula proloquantur. Gaude
rex ſumme q; hæc/quæ ſcribo/nõ aliunde fluunt/q̃ ab altiore ſpiritu.Q uæ
enim Deus facere uult prius quædam per alios exprimi mandat/q̃ incohet
opus.Q uid illa nobis explicat beata inſula/ubi reſides/tanquã in excelſo
throno a ueteribus olim Albia nominata? triãgulari forma abſolutius opus/
erecta tribus promontoriis Cantio/Heleno/Orcho/diues frugibus/peco/
re/auro/argento/ferro/plumbo/pellibus/canibus uenaticis/&(quod cun
cta ſupat)populo inuictiſſimo.Q uid memorẽ de lapillis ꝓtioſis quas mar
garitas appellant? quantã ibi copiã/quãtã ibi natura explicuit manũ.Ipſe Iu
lius Cæſar pro maximo beneficio a diis imortalibus habuit thoracẽ ex mar/
garitis fabrefactũ/quẽ Veneri genitrici dedicauit.Ipſa aeris temperies mira.
Q uid de tua illa iuuentute ſagittandi & uenandi uſq; adeo ſtudioſa/ut oñũ
illic non reperiat locũ.Tanta dulcedine uiuendi animalia illic ſiſtunt.ad Ta
meſis ripã ad multa millia & per infinita cignorũ nutriunt.Q uid de tua fa/
milia dicã? quã tã copioſam domi nutris & excellẽtem uirtutibus omnibus
operoſam.Eſt in medio circundantibus cæteris inſulis & uelut parentẽ ho/
norantibus.hinc Ibernia Ptolæmeo & Plynio Luerna appellata.Maris &
proxime ad latus occidentale Scotiæ regnũ/ubi inſula ingẽs Caledonia ps
arduis montibus diuiſa/& duobus pelagi Euripis ſexaginta mil.paſſibus in/
ter ſe diſtantibus.Q ui Euripi uado tranſiri poſſunt.olim a Seuero principe
Romano imperatore locus decoratus muro conſtituto.& proxime ſunt tri/
ginta inſulæ Orchades/& remotior Thyle/cæteræq; uelut ambientes hono
ranteſq; parentem ſuam.An taceam mirũ illũ in tota inſula conſtitutum or/
dinẽ? Eſt enim diuiſa in xxxii.oras/quas ueſtri appellant ſcheras cũ totidem
præfectis.Cantiũ uero uetus ciuitas/cui comes præficitur/& Borachũ/cui
Dux/Londinum ubi regia eminet ad Tameſim fluuiũ.An prætereã equos
illos uectorios ꝓſtantiſſimos gradu? quos ſubinos uocant/quos tantopere.

Italia

Reges veri.
Europæ mala non niſi.
Angliæ regẽ pacaturum.
Henri.⁹ Rex Anglici aptiſſimi.
Per bonus altiore ſpiritu.
Deus per alios exprimit
Anglia alias albia.
Angliæ promontoria.
Angli inuictiſſimi.
Angliæ ꝓtioſa.
Iulius cæſar
Angliæ aer ſaluberrim⁹.
Angli ſagittarii & venatores.
Tameſis ripa.
Cignorum copia.
Henrici Regis ſtẽmata.
Ibernia alias Luerna.
Scotiæ regnũ
Caledonia inſula.
Euripi.
Seuerus princeps.
Orchades inſulæ trigita.
Thyle.
Anglia i xxxii tribus.
Scheræ.
Cantiũ ciuitas comitis.
Borachũ ducalis vrbs.
Londinum ciuitas regia
Tameſis fluuius.
Eq. vectorii ſiue ſubini alias aſturcones.

Italia/ & tota Europa appetit ad greſſum/aſturcones antiquitus dictos.Sed
quid hæc ad illā diuinam cōſtitutionem/qua tota Italia cōpoſita eſt ad uene Triquetra.
rationem parentis eccleſiæ/ & Romanæ ſedis obſequiū? Ideo triquetra/quā
e cælo ſortita a trino numine/ut in terris ſit ea inſula p̄cæteris nobilior nō ſo/
lū potentia armorumq; excellentia/nō ſolum diuitiis populoq;/ſed decorata
& formoſior præcelſo noīe formæ. Tu illic ſedes Rex Sereīſſi.& ita ſedes/& Héricus rex.
regnas/ut oībus regibus & principibus & imꝑatoribus uidearis eſſe ſpecu/
lum/in quo intuentes uitā ex te cōponāt ſuā. gubernādi populos genteſq;
ſumant normā.ſtudiū erga honorandā parentem eccleſiā imitētur. Multi in Ingrati multi.
ingratitudinis labē dilabunt̄ quū adepti ſūt thronū ſedentq; in cōſpectu gē
tium.ebrii i fauore humano & proſperitate rerū praue conflati nil ultra men
tem tollunt/ſed ad hæc/quæ ante pedes habent/curuant animos.nō ſic tibi
Rex Sere.qui e ſupno numine cuncta metiris.ſuperbo ſit accidit.Saul dum
priuatā agebat uitā Saul humilis/ Saul comis/ Saul parentibus obediens/
Saul numinis cultor/Saul patiens/ & integer.At Saul factus rex/qs inde bi Saul Rex.
duū Saul euaſit? ſupbus/ingratus/ſæuus/ipius/cōtēptor gratiæ.pinde cō Salo. Rex.
mouit irā dei & p̄cipitatus e regno/& occiſus cū tota familia.& Salomō ma/
gnificatus ſup oēs reges & in ſecūdis rebus factus ſui oblit⁹/quū multos de Fœlicitas humana.
cipiat hūana fœlicitas/lapſus i uoluptates illecebraſq; ſimulachra deorū co
luit.ex quo cunctis cecidit in inuidiā.Cūctæ res regni fluebāt in peius.quū
ab initio mādato parētis eēt obediēs oīa ſubibāt fœliciter.Q uiſq; Salomo/ Saba regina.
nis ſapiētiā optabat.cūcti oculi deſiderabant uidere. regina Saba non uerita Religionis cōtemptus.
ē auidius ad eū accedere.Erat Salomō/dū fuit obediēs parēti/in toto popu
lo & in toto orbe admirabilis.Q uū uero neglexit honorare parentē & p̄ce/
pta/quæ reliqt cuſtodienda poſt habuit/factus ē iter uiles uiliſſimus.p hæc Anglia.
qs neſcit regna dilabi/& pricipatus uariationē ſubire atq; in uaria cadere ex/ Albina regis ſyriæ filia.
cidia? Proinde his admonemur regnū tuū nō alio bñficio fuiſſe auctū/ q̄ q Albinæ.xxxii ſorores.
obſequentiſſimū parenti extiterit.Eſt eni illa inſula tua iter cæteras/uelut in Albionus deus.
ter prætioſas gēmas/illuſtrior adamas.ita ut eſt in p̄ſentia tot magnis regib⁹
ſublimis/ſic militia q̄ nobiliſſima euaſit.habuit principiū mirificū/mediū ex Brutus aſcanii nepos.
celſum/& p̄ſens quodāmō cæleſte/ita(ut ueſtræ narrāt hiſtoriæ)Albinā re Britānia a bruto.
gis Syriæ filiā una cū.xxxii.ſororibus prius a ſe interfectis uiris a patre expul
ſi ad hæc loca appuliſſe/nomēq; inſulæ Deo ſuo Albioni dediſſe.Q uæ ma Locrus rex/ Locria.
trimonio illic coniunctæ generaſſe ferunt̄ uiros fortes & magnos/quos po/ Cābrus Rex Cambra.
ſtea pulſos fuiſſe a Bruto nepote Aſcanii filii Aeneæ ex ſyluio.qui Britāniā a
ſe cognominauit.Ita/ut eſt magnū initiū habuit/cū ortū atteſtent̄ principia. Vuallia. Albanactus Rex.
Hunc Brutū filios genuiſſe tres ferūt/qui totidem ſibi cōſtitutis regnis egre
gie præerāt/Locriū a quo Locria/Cambrū a quo Cambra/nūc V uallia/ter A bania ſiue ſcotia.
tiū Albanactū a quo Albania/quæ Scotia dicta ē.Sed Locrius fratribus ſu/ Cunedagius rex.
p̄ſtes ſolus Britānia tota potitus eſt.Hinc lōga regū ſeries uſq; ad Cunedagi
um regē cuius tp̄e Roma dicit̄ eē cōdita.poſt hūc regnauit Chinellus.quo Roma condita.
defuncto quia diſciplina regnādi obediēdiq; aberat diuerſū/maxima ē iter Chinellus.
fratres & nepotes orta diſcordia.uēit cū maximo exercitu Dunualdus ex re
gia Britonū ſtirpe/ & iterfecta regia ꝓgēie ipſe ſe cōſtituit regem.noua hæc Dunualdus britonus.

Bellinus brironus. Brennus britinus romá Caſſebellianus rex britanniæ. Claudius princeps. Coillus rex britániæ. Lucius rex britániæ chriſtianus. Lutheri⁹ pótifex. Fagarus. Damianus. Trinonúciú ciuitas. Seuerus imperator a britannis. Antoninus baſſianus imperator. Aſclepiedotus rex britanniæ. Alexius romanorú dux. Maximilian⁹ hercule⁹. Coel Rex britanniæ. Cóſtantin⁹ cæſar. Helena coel regis filia. Cóſtantinus magnus imperator.

mutatio nouitatem alibi etiam peperit. Huius fuere duo filii Bellinus & Brēnus. ſed Brennus Britannia fratri conceſſa in Italiam ueniens dux Gallorum & Senonum factus Romam cæpit. Subſequuti ſunt poſt Bellinum filii/ & nepotes/ & pronepotes/ & inde nati natorum uſq; ad Caſſebellianum cuius tempore Iulius Cæſar in Britāniam traiecit/ & tributariam redegit. ſed mox longo poſt tempore denegato Romanis tributo Claudius princeps bellum mouit. quo ſedato res quieuere uſq; ad Coillū. cui ſucceſſit nobilis ille rex Lucius/ qui primus fidem chriſtiani nominis recepit anno ſalutis. clyi. miſſis in Britanniam a Lutherio Pontifice uiris religioſis & ſanctis & doctis Fagaro & Damiano/ qui regem cum tota familia baptiſmati admouerunt apud Trinonuncium urbem. Quem ſequuta maxima pars regni eſt. Ea templa paſſim condi cæpta ſunt & ſacri ritus celebrari. tunc illud ſacrum & cæleſte mādarū iſula ſibi cæpit habere. Habeas ī honoř parētē. tūc cæpit eccleſiā mřem uenerari obſeqo. tūc cæpit noſcere hāc cæleſtē gr̄iā quā nemo ali⁹ illic neq; proxima loca agnoſcere potuerūt. fœlicitatis initiū tūc ī regno tuo Rex Sere. cæpit oriri. Qua gratia tāta auctū regnū multa p̄clariſſima geſta egit. Seuerū imperatorē magna illata ſtrage Britāni tui ex inſula expulere. ſed imperāte Antonino Baſſiano ſunt nōnulla cū Romanis reddita bella/ & Britāni ſterriti Aſclepiedotū e Romanis legionibus unum ducem Cornubiæ creauere ſibi regem. Is Alexium ducem Romanorū cū tribus legionibus deleuit/ quo tempore Maximilianus Herculeus miſſus a Dioclitiāo eſt/ ut rem ſuſtineret. Hic in Gallia/ in Britānia Chriſtianos quoſcunq; potuit habere/ uariis ſuppliciis affecit. nihilo tamen ex eo propoſito Britannicum genus/ dimouere potuit. fidem maiori uirtute auctam retinuerunt & defuncto Aſclepiedoto ſucceſſit rex Coel/ quo regnante maius Deus præparauit munus. ne dum fecit cum Romanis pacem/ ſed incrementum maximum & fidei & dignitatis/ ita ut diuina maieſtas in cunctis fidelibus diſponit. Conſtantius Cæſar ab urbe miſſus eſt in Britanniam/ qui adeo ingenii uiribus fuit prudentior ut Britāniam Romanis pacatam reddiderit. deceſſerat iam Coel. regnūq; p manus traditum maxima cū prudentia gubernauit ducta in matrimonium Helena Coel regis filia. Ex quibus natus eſt Conſtātinus cognominatus poſtea magnus. quo ciue etiam nunc non ſolum Britannia gaudere poteſt/ ſed tota eccleſia Chriſti. & Romanū imperiū cuius bn̄ficio poſt modum Anglici reges imperiali diademate uſi ſunt. uidere Rex Sereniſ. & p̱ſpicere potes/ quantū ſit Deo gratum honorare parentē/ honorare matrem eccleſiam. Cuius pro meritis non dedignatur deus gentes/ urbes/ reſpu. regna augere/ & tueri. Ex ueſtro iſto genere ſuſcitauit Deus magnum certatorem p̱ fide xp̄i Conſtantinum filium diuæ Helenæ. ex ueſtro Britānorū ſanguine iſte princeps uelut ſol alter in mundo reluxit/ qui Pontificiā dignitatem tot & tantis donis & decoramētis auxit/ qui eccleſiam propagauit & uenerabiliorē reddidit/ qui imperium Romanum in occaſu/ in ortu firmius renouauit/ qui fidem per totum orbem/ & gentes/ & imperia/ & prouincias regnare uoluit. o magnum ueſtrum ciuem. hic ē ille qui Romam deperditam & iā uelut ruinis obrutam reduxit ad pulchriorem formam hic eſt ille/ qui diuo Petro tā

excelſum

excelſum templum erexit.de ueſtro ſanguiue eſt/qui urbem miris ædificiis
Chriſti nomini dedicatis ornauit/baptiſmate renouatus tantum decoramen
tum & excellam dignitatem uoluit perſcribi eccleſiæ/ut pene pluſq̄ dimi//
dium Italiæ donauerit eccleſiæ. Tibi debemus O Britannia/quæ talem &
tantum produxiſti filium/qui fidem per Aſiam/per Africam per omnē Eu/ Donatio Cō imperatoris
ropam portaret inuictam.uide quantum eſt honorare parentem Rex Sere/
niſſime.Q uis enim ex tot regibus ex tot mū dıprincipibus/qui plus paren
tem eccleſiam honorarit/q̄ ueſtrum genus? Ex ueſtris deſcendit ille qui Ita/
liam totam hæreſi purgauit/qui omnem græcanicam ſuſpicionem deleuit/
qui imperiū Hieroſolymū repurgauit erroribus/q crucē Chriſti uoluit uexil
lum per totum orbem geri.O Beatam tellurem Britannici regni/quæ ſolet
hos producere filios/qui parentem honorent/augeant/illuſtrent/uiuificent
An nunc nos pertimeſcere debemus? & ſi uaſtæ unq̄ nobis minæ Tur//
canicæ inferantur/quin præualeamus? quum parens ſancta eccleſia habeat
te Sereniſſime Rex tam obſequentem filium/imitaberis o Rex ciuem illum Infideles cō
magnum Conſtantinum ueſtrum/& erecto crucis uexillo cum tuis fortiſſi/ tra.
mis Britannicis in Aſiam in Syriam & per totum orbem explicabis nomen/
Chriſti/ita ut tu hæres tantæ memoriæ tenèris.An maiorē ſublimioremq; in
armis ſperabit parens noſtra/q̄ te inuictum Regem? Ille ut memoriam æter
nam ſui nominis apud poſteros ſuos derelinqueret/urbem nobiliſſimam ex
ſuo nomine ædificauit.Atq; ut utrumq; imperium eſſet inter ſe connexum Conſtantino
illic conſtruxit ut ea urbs habenas orbis retineret.Et nunc (non ſine gemitu polis.
lachrymiſq; commemoro) eſt a fœdiſſimis Turcis fœdata/occupata/depreſ
ſa.O quæ noſtra hæc ignominia eſt & præſertim tuæ maieſtati pro ciue tuo/ Henricus rex
quæ non arma ſumat/non uires opeſq; & potentiam explicet/ut & ci// Conſtantino
uem patrimoniumq; tanti ciuis non uendiceta manibus impiorum.Proin polim.
de Rex Sereniſſime Conſtantine magne te exoratum uolunt/ut tantam ab
imperio Romano maculā deleas.te id quoq; tua ſancta parēs orat/cui tātū
tu/& maiores/& præſentes obſequium præſtant.te ipſa olim inuicta Italia/
te Europa tota rogat/ut arma capias uexillaq; tua inuicta explices. Nil tibi
maius poteſt accidere/q̄ eā redimere urbem/ubi tuus ciuis memoriam reli/
quit/q̄ imperium illud Hieroſolymum/ubi ueſtra diua Helena crucem ſan/
ctiſſimam e tenebris excauauit.tibi o Rex profecto debet eſſe hæreditarium Helena diua
Alii fortaſſe excuſationem aliquam nanciſci poſcent.tu uero nullam reperire crucem.
uales mari/terraq; potens/ingenii uiribus ualidus/præſtantia corporis for
tior/genere tuo munitior/gratia & precibus ad Deū continuo diffuſis tuæ
parentis eccleſiæ commonitus non aliud potes expectare/q̄ certam uicto// Henricus rex
riam.Meminiſſe iuuat quanta præclare geſſerint olim maiores tui magni re
ges longa ſerie uni poſt alios domi foriſq;.inter quos Arturus ille magnus in
genio & uirtute armorum/qui explicatis uexillis non ſolum Saxones fregit/ Arturus ma gnus rex.
ſed Nouergiam/Datiam/Galliæ partem/Pictus/Iberniam/Scotiā omneſq; Pictus.
adiacentes inſulas imperio ſuo adiecit. Lucium quoq; Romanorum ducem
in Britanniam uenientem cum toto exercitu deleuit/nec tantum hic erat a
morum excellentia ſummus/ſed liberalitate & magnificentia conſpicuus.

Q uippe domi luculentus inter proceres menſa utebatur rotunda/ne quid diſcrimen ex ambitione foret. Duas præcipue in his populis tuæ maieſtatis imperio ſubditis excellentias reperio celebrari/& in bello præſtantiã/& fide Chriſti pietatem/& utrumq; uſq; ad hæc noſtra tẽpora præſtitit incolume. quid illa animorum mirifica ſollicitudo? Miſerunt olim ad Gregorium Pontificem ut aliquem illuc mitteret/qui myſteria ſacra publice in templis enodaret. quum is Auguſtinum uirum ſanctitate & doctrina præditum miſit/quantam ea auxerit obedientiam erga parẽtem eccleſiam uis exprimi poteſt. Memorem ne eos qui hiſce affecti obſequiis erga honorem parẽtis eccleſiæ bonis omnibus relictis Chriſtum complexi ſunt? Ipſe Cadualdus rex magnus post tertium annum relicto regno Romam pietatis cauſa profectus/& a Cuniperto Longobardorum rege comiter ſuſceptus & Sergio Pontifice uoluit baptizari/& nomen Petri aſſumpſit/ac ibi ſanctus deceſſit/& in Petri baſilica ſepultus eſt. An memorem Iuonem illum regem parenti obſequentiſſimum? qui ſingulos Britanniæ lares diuo Petro Apoſtolo ſingulos denarios quotannis ſpondere iuſſit. Mox cænobium Glaſcon conſtruxit. Et quia neq; id ſibi ſatiſfeciſſe uiſum eſt/uoluit demũ imitari Cadualdum. ſuadente Entelburga uxore cõceſſit Romã ubi cultu Plebeio priuatus ac paup Xp̄i cauſa conſenuit. Q uid dicã de Colimpho? qui dum eſſet tam propenſus in obſequium parentis eccleſiæ relicto & ipſe regno Monachum egit. quod poſt longam ſeriem ſucceſſor Etelredus eadem ratione motus & ipſe ſe ad monaſticam applicuit uitam. quid de Offa rege ſubiungam? qui templum Batonienſe fundauit. ſancti Albani cænobium conſtruxit. An Entelbertum clarum martyrio coniugis iuſſu tolerato? an prætercam Endeulphum/qui omnia loca/quæ a proximis finitimis regibus ſubiugauerat/reſtituit? Et quod ſibi retinuit/etiam Deo ferre uoluit. qui decimas omnium fructuum Deo/beatæ ꝑ Mariæ ferri iuſſit. Romam deinde profectus ad Leonem quartum & ſecum filium Alphedrum minorem duxit. Et tributum duorum denariorum a ſingulis exactum domibus primus Beato Petro obtulit. Q uod hodie/pontificis Q uæſtoribus Britanni penſitant. An tacendus huius filius Alfredus? Q ui oxomæ literarum ſtudium inſtituit/cænobia plura conſtruxit. Q uid illam Conſonis regis pietatem aut potius pœnitentiam memorem? quum regnaſſet Londini annos uiginti/& uniuerſam Angliam/Scotiam/Datiam/Nouergiam obtinuiſſet/conuerſus ad Deum cænobia quatuor conſtruxit. Tria ordinis Sancti Benedicti/quartum Diui Enduardi regis. mox Romã ut obſequiũ parenti præſtaret profectus ingentia dona Petri baſilicæ obtulit. An ſilentio prætereã Enduardũ? qui ſanctitate & miraculis ſemper claruit. uxorem/quum duxiſſet/nunq̃ attigit. Q ui/quum matrem Euniam haberet ſuſpectam ob pudicitiam ex uictorienſis præſulis conſuetudine ablatis omnibus bonis/in Cænobiũ relegauit. uerum illa hanc infamiam miraculo deleuit nudis ſupra ingnitos uomeres plantis ambulando. quare Enduardus facti pœnitens eam reſtituit. unus Henricus ſecundus ex Auguſta genitus/etſi uir maximus/maculauit tamen illam obedientiam & obſeruantiam/quam alii erga parentem habuerunt. Q uippe poſtq̃ ſuo

Menſa rotũda.
Gregorius Pontifex.
Auguſtinus in britannia.
Cadualdus rex magnus.
Cunipertus rex lõgobardorum.
Sergius pontifex.
Iuones rex britanniæ.
Glaſcon cænobium.
Entelburga uxor iuonis regis.
Colimphus rex britanniæ
Etelred⁹ rex
Offa rex britannus.
Batonienſe templum.
Enſelbertus. rex Martyr.
Endeulphus rex.
Leo.iiii.P.
Alfredus. filius endeulphi.
Britanni penſitãt põtifici
Oxomæ ſtudium.
Conſon rex.
Cænobia.iiii. a conſone.
Enduardus rex ſanctus.
Eunia regina
Henricus.ii. rex angliæ
Auguſta mater henrici regis.

imperio addidit Scotiam/Iberiam/inſulas Orchades/Normandiam/Aquitaniã/Cenomanos/Pictauos/Vaſconiamq́/quam gloriam cæde diui Thomæ præſulis Cantuarienſis obſeruauit/quãuis facinus corã duobus legatis ab Alexãdro tertio miſſis excuſauit/tanq̃ minime a ſe iuſſum.uel ſi qd negligenter egiſſet pœnitentiam pollicitus eſt.Sed fœlix mater ſi cunctos quos generat filios ſpectabit ſapiẽtes & beatos.ager in quo plures & meliores fruges/q̃ perditas demetis ſegetes/etiam ab improbis laudatur/fœlix inquã illa patria tua Sereniſſime Rex/in qua tanti in uita proceres excelluere uirtutibus/in qua ita defuncti ſunt/ut præclariſſimis geſtis memoria hominũ uiuant. facile hæc & alia fœlicitatis uincula complicant mortales manibus/ ſi parentis mandata ſeruant. Immortalitatem tui patris maieſtas Sereniſſime Rex adepta eſt/ꝙ is dum uixit/uerum egit Regem. prudentia tanta/atq; ſapientia in rebus cunctis uſus regnum tam pacatum/tam floridum/tam tutum/tam omnium rerum copia beatum effecit/ut non alibi fortunatas eſſe inſulas homines putarent/q̃ illic ubi in medio Oceano Britannia eminet. hæc omnia maieſtati tuæ hæreditaria ſunt/quæ tui excelſitudine ingenii/ & tuæ ſanctiſſimæ animæ cõſilio ſuſtines/retines/auges/&maiora facis, Tuis omnibus & tuæ maieſtati iſtud ipſum bonum præcipue/quod parenti ſemper exhibuiſtis obſequium,pro quo tãtum per orbem uobis diffuſum eſt nomen/ut qui iſtic non fuerint/non ſpectarint/non uiderint/ſummopere tamẽ ament. hoc ego excitatus amore libellum hunc/in quo præceptum illud cõtinetur diuinum/quod tuæ maieſtatis familiæ maxime conuenit/ante tribunal tuæ ſerenitatis offero/proſtratuſq; ad terram oſculor genua/& ſummis precibus ſupremũ rogo Deũ/ut tuæ maieſtati æternã fœlicitatẽ condonet.

Thomas p̄ſul cãtuarienſis

Ager qui plures.

Henrici genitor.

Britannia in oceano.

FINIS.

Nil uoto ſuccedit/quod non annuat Deus.
Cor ueri regis diuinæ mentis ſacrarium eſt.
Nihil facilius/q̄ uerba pro uerbis reddi.
Facta pro infectis haberi nequeunt.
De mortuis etiam olim hoſtibus modeſte loquendum eſt.
Nil mortuo tacentius.
Non oportet quicq̄ legibus ſapientius eſſe.
Puſillæ uires interdum grauia mouent.
Nil fieri Deo licet inuito.
Iugum graue eſt iuuencis.
Inexperto omnia ſunt difficilia.
Mortales non eiuſdem ſortis ſunt.
Fortuna ſæpe in bonos furit.
Fortuna malis obſequendo famulatur.
Nil prius dictum/quod mente non ſit agitatum.
Ex abundantia cordis os loquitur.
Cor non habet/quod frequentius mutet/q̄ uultum.
Sunt qui maledicendo dolorem ſuum alleuient.
Difficile eſt iniuſte læſos ſemper tacere.
Iuſtæ querelæ tolerandæ ſunt.
Maximi momenti eſt conſiderare qui ſis/qui fueris.
Congruum eſſe debet habitantibus hoſpitium.
Longa oratio alienat animum.
Vir fortis haud minis tremeſcit.
Dulcis labor eſt poſt acquiſitam uirtutem.
Virtute comite nemo perit.
In humanis ingeniis debet eſſe manſuetudo.
Aduerſa patientiam oſtendunt.
Plus donat qui hilaris donat.
Non appareas coram principe uacuus.
Cibus cibo melior ſi prodeſt.
Fortuna non mutat genus.
Vetus canis non notos uexat hoſpites.
Sæpe decipimur ſpecie recti.
Primum ſignum ſcientiæ eſt/ſcire ſe nihil ſcire.
Scientiæ ſignum eſt ſcire alios docere.
Plurimum ſapit/qui ſe norit.
In cauſa propria homo ſe ipſum decipit.
Affert/& aufert omnia tempus.
Gratia principis flori comparatur.
Flos in mane lucidus eſt/in ſero tabeſcit.
Non omnia omnibus expediunt.

Abſtinens longæuus erit.
Nimis breuis obſcurus fit.
Propter crapulam multi obierunt.
Vnus quiſq; in arte ſua ſapiens eſt.
Vno tempore homo idem duobus locis eſſe nō poteſt.
Omnia opera dei bona ſunt.
Omnia in tempore ſuo comprobantur.
Melius eſt mori/q̄ indigere.
Non longe abeſt a uoluptate mœror.
Leue eſt hic uirtutis præmium requiri.
Sub fortunæ riſu latent inſidiæ.
Bonum nomen permanebit in æuum.
Nomen impiorum delebitur.
Mulierum nequitia eſt ut ueſtium tinea.
Improbus eſt/qui emit litigium.
Paruus ignis q̄ maximam ſyluam incendit.
Lingua mala ſimultates fouet.
Subita lætitia multos expiraſſe comperimus.
Meliori parendum eſt.
Non omnia data ſunt hominibus ſimul.
Sæpe homines ſpes/& opinio fallit.
Gradus condecet grandire.
Vacua non tolerat natura.
Indecens eſt ſeruo herum minis/aut dolis inceſſere.
Fames & mora detrudunt homines.
Mortui ex ſolo Dei uerbo ſurrexere.
Potentiam regum frangit deus.
Studendum eſt a noſtris amari.
Nudo detrahere ueſtimenta non poſſumus.
Non ualemus ſine pennis uolare.
Magis aliquando percipimus lingua dici/q̄ factis fore.
Non eſt accuſandus/qui facit officium ſuum.
Perdiſcimus ſæpe damno cum magno noſtro.
Quod certum eſt/non eſt arbitrarium.
Omnia pro dominatione fiunt.
Timidi eſt optare necem.
Robur membrorum/& uigorem mentis habere
ſupra mortalem eſt fœlicitatem.
Libidini & timori uix imperium eſt.
Omne generās generatū ſibi ſimile creat.
Melius eſt ocioſum eſſe/q̄ nihil agere.
Niſi ſapiens poteſt perſpicere ſapientem.
Inſectanda ſunt uitia non homines.
Officium perit/ſi gratia repoſcitur.

Bella & lites a cupiditate proueniunt.
Q ui omnibus horis ſapit/pluſq̄ mortalis eſt
Q ui male petit/a Deo non accipiet.
Omnium rerum uiciſſitudo eſt.
Amicus huius ſæculi inimicus dei cōſtituit.
Ex maſculis ortæ ſunt fœminæ.
Victoriæ Ciuilis bonum patriæ malum eſt.
Vanus non debet eſſe nuncius.
Vir galericulus non eſt probatus/nam tonſum magis eſſe decet.
Effœminati eſt quotidie radi & uti lacte aſinino.
Q uæ ſenſus mouent/opinione per ſeſum pcipiunt.
Q ui detrahit proximo/detrahit legi.
In communi mœſticia lætari non decet.
Inuidia quo auidi⁹ diuertat ñ habet/q̄ ĩ domũ pricipũ
Multa laudantur/quæ te improbata ſunt.
Meminiſſe ſe eſſe homines prudentiæ eſt.
Singuli ſingulas artes bene perficiunt.
Nullum bonum noxium eſt.
Q uod maximum eſt/nunq̄ nocet.
Ab impiis egreditur impietas.
Solicitius cuſtodiendus eſt honor.
Beneficium amici tuendum eſt.
Præuaricatio eſt tranſire dicenda.
Arbores dum ſint decoræ amplitudo commendat.
Vſus magiſter eſt egregius.
Pletunq; paruæ res maximas trahunt.
Varia ſunt hominum iudicia & uariæ uoluntates.
Suæ quiſq; inuentioni fauet.
Habet oculos iuſticia probos.
Mala emptio ſemper ingrata eſt.
Multo magis uiua uox afficit.
Rogat efficaciſſime/qui reddit cauſas rogandi.
In utraq; parte calculos pone eligens ubi uicerit ratio.
Senibus placida omnia/& ordinata conueniunt.
Q uibus induſtria ſera eſt/turpis eſt & ambitio.
Deus retribuet cuiq; ſecundum iuſticiam ſuam.
Varius eſt euentus belli.
Solus Deus eſt uerus legis lator & iudex.
Deus poteſt perdere & liberare.
Q uod ſtudioſe quis imitatur/in eius tranſit naturam.
Melius eſt incidere in manu dei/q̄ hominis.
Ferulæ aſinis gratæ ſunt.
Non eſt homo/qui non peccet.
Clare mingens non curat medicum.

Neceſſitati

Neceſſitati cedit pudor
Detur pauperi aduocatus a ſenatu.
Prauitas neq; ſe/neq; uirtutem cognoſcit.
Fallit uitium ſpecies uirtutis & umbra.
Frigida febricitantibus dantur.
Turpes ſtipulationes nullius ſunt momenti.
Virtus uirtuti contraria non eſt.
Quo ratio & ſors trahit eundum eſt.
Probæ imitationes a pueritia ſaluberrimæ ſunt.
Prohibitum eſt inſanire/& inſaniēti ſe ſimiles reddere.
Mulieres/nedum uiros/decet eſſe decentes.
Venena etiam aliquando proſunt.
Miſereri ſortis humanæ hominis eſt proprium.
Nihil magis eſt bene/q̄ bene tributa exigere.
Non omnis ætas ad perdiſcendū ſat eſt.
Sapiens nouit hominum mores.
Virtus eſt prædam a prædone capere.
Qui alterum incuſat probri ipſum ſe intueri oportet.
Conſumpta ſubſtantia pars uitæ exigua eſt.
Amic⁹ cōſiliarius bon⁹ eſt/uerū eſt optius auxiliarius.
Senatoria dignitas plena eſt moleſtiarum.
Generoſus animus contumeliam abhorret.
Ingenium potius ſuperat uerecundia/q̄ metus.
Multos uincit pudor/quos non uincunt tormenta.
Veſci cum principe honorificum eſt.
Picturam maxime umbra commendat.
Securior eſt qui innocentem agit uitam.
Anxius bene ualere non poteſt.
Quaſi in igne ſunt ſi quis cuncta habet in loco.
Habet multum iucunditatis ſoli/cæliq; mutatio.

F I N I S.

Liber Sextus Quiliarum Ad Sereniſſimum Luſitaniae Re gē Chriſtianae Religionis: ⁊ Ditionis Auguſtū De Quito Dei Praecepto: ⁊ De Clementia.

Bartholomei Contini Comitis Palatini Ad Illuſtrem Hieronymũ Perbonũ Inciſae Marchionẽ vt ſuũ opus Ouiliarũ iã edat in Lucẽ ode dicolos Tetraſtrophos.

Sæculi noſtri decus o labores
Iam tuos promas referentes æuum.
Quo magis prudẽs utriuſq; linguæ
Roma refulſit.
Prome non ultra teneas malorum
Principum culpas. trepident tyrãni
Iam ſibi uiſo lacerante nomen
Crimine multum.
Da ſimul cernam titulos in annos
Mille uicturos. Quibus æſtuoſæ
Diſplicent rixæ, fugiuntq; nubes
Criminis ultro.
Gemma quid nobis orientis affert?
Turbidus ſi quis fluuius, uel aſp
Occupat collis, uel auarus uſq;
Detinet arca.
Aureos mille cumulos in antris
Abditos quid mi renuẽs in uſus,
Eſt mihi quãdo caput ulceroſũ,
Copia confert.
Ergo q̃ primum merita fruantur
Luce fœcundi radiis honores.
Teq; iam clarũ ferat huc, & illuc
Fama per orbem.

Sereniſſimo Emanueli Luſitaniae Regi Religionis Auguſto Chriſtianae Hieronymus Perbonus Marchio Inciſae: Ac Dominus Ouiliarum Foelicitatem.

ALEXANDER Ille Macedo o Rex Sereniſſime Emanuel quũ imperii magnitudinem immenſam teneret, & ſui animi celſitudinem noſceret, ne omnibus liceret ſine decore tantã maieſtatẽ familiarius habere, edixit ne quis ipſum alius, q̄ Apelles pingeret, q̄ Pyrgoteles ſculperet, [Apelles. Pyrgoteles.] q̄ Liſippus ex ære duceret. quo oẽs admonemur exẽplo [Liſippus.] ut ſi qd ſtruimus, in quo regiũ nomẽ inſeri foret neceſ‐ [Regium nomen.] ſum, id ipſum conari debeamus fieri omni ex parte ſpectatũ, elegãs, abſolutũ ꝗ. Iccirco ueritus ſum, atqꝫ diu dubiꝰ mihi affuit animus an ſacrã tuã maieſtatẽ ad Ouilias meas uocarẽ? An tantũ excelſum nomen in his meis rudibus libellis ponerẽ? Non. n. uiſus locus cõdecens tãto ſplẽdori. Verũ. n. uero quãtũ ex alia cõſidero parte quæ tuæ maieſtati ſint or‐ [Emanuel luſitaniæ rex.] namẽta, tanto tu Sereniſſime Rex humanitatis uirtute plenus uiuis. nihil abhorres, nihil reiicis qd emanare ſcias ab affectu, ab aliqua humani animi beneuolẽtia. uſqꝫ adeo in tuo regno cũ tuis populis familiariter degis, ut nihil eſſe uideat̃ in cæteris differẽtiæ, niſi ꝙ tu uerũ regẽ magis tãta tibi i hoc [Regnũ ſummum.] p̄ſtet gloria, ut id ſummũ putes regnũ, populos, urbeſqꝫ cõſeruare in uita ſine cæde, ſine ſanguine, ſine armorũ pturbatione. Quã ob rẽ quũ hoc conſiderarẽ quãtã tua maieſtas p totũ orbẽ in cõſeruãda tuorũ uita ſit adepta laudẽ, opæpretiũ exiſtimaui libellũ hũc ad tuã ſacrã maieſtatẽ deferri. Et qa potiſſimũ eẽ mihi ſcribẽdũ tatꝰ ſum de p̄ceptis diuinis (ea. n. qcqd doctrinæ & eruditiõis i cõſpectu mortaliũ elucere põt, ãpliſſime explicãt) elegi qd tuæ [Vita conſeruanda.] maieſtati maxie cõuenire arbitratꝰ ſum qntũ ſcilicet p̄ceptũ. Nõ ſis occiſor. ideſt de cõſeruãda uita. tã tibi hoc ꝓpriũ aduenire putamꝰ, ut nõ magis cuipiã adhærere poſſit. laudent̃ alii ꝙ arma foueãt, ꝙ bella gerãt, ꝙ mari terraqꝫ cũcta pturbẽt. Tuũ tibi ꝓpriũ cõſeruare uitãqꝫ mortalibꝰ cuſtodire. ſanguinẽ ille maximꝰ impator Cyrus ſitiuit, poſtremo ſanguinẽ abũde bibit. C. Cæ‐ [Cyrus. Julius Cæſar] ſar excellẽti uir ingenio nil magis deſiderio coaluit q̄ uincere, q̄ armis cũcta ſibi ſubiicere. qua animi immẽſa cupidine & Rẽpublicã diſſoluit, & orbẽ ciuili ſanguine fœdauit. qd euenit propterea ꝙ is diuina uerba, quæ e cælo de‐ [Occiſor ne ſis o cælo.] ſcendere, non nouit. Ne ſis occiſor. Ideo mirandum non eſt ſi is illud, quod tantopere appetiit, exercuit, tractauit, in ſe poſtremum concidit. Dum Par

this frui poſſe ſperabat ferro undiq; petitus interiit. Non nouit itaq; / ut tua
maieſtas / conſeruare uitam / propterea q; altius non inſpexit. uitam enim con
Vitam conſeruare. ſeruare immortalitatem eſt adipiſci. quæ nam poteſt eſſe maior laus / q̃ re//
gnum conſeruare floridum? pace / iuſticia / rerum abundantia undiq; exu//
Regnum cõſeruare. berans? Et q; non minorem gloriam reddi poſſe arbitramur / in tãta tranquil
Ingẽia excellere. litatis fruge nihil ocii / nihil deſidiæ ſpectari. Sed cuncta ingenia præclariſſi/
Emanuel rex me in rebus cunctis excellere. O magnam & immortalem / quam tuæ ſa/
cræ maieſtati laudem poſteri recipient / q; cæteris neglectis / quæ bellico furo
rore inter nos ſæuiunt / quæ inter ſe cæteri reges diſponunt ad arma / tu no//
uos orbes requiris / tu nouas inſulas reperis / tu incognita uaſti Oceani dete
gis. O beatum tuum a Deo immortali tibi talem infuſum animum / qui ui/
res tuas / potentiamq; ad hæc peragenda pro uita hũmani generis / pro Chri
ſti fide / pro propagando ueritatis lumine / pro euitando illud horrendum /
& aſperum dictam ne / ſis occiſor / penetraſti ad Indos / & in Ethyopum re
ceſſus tua inuicta ſigna deportaſti / nomenq; Chriſti diſſeminaſti. Hæc ſunt
Sereniſſime Rex / quæ animum mouere meum / ut ne te meis præterirem
libellis. Et ſi tenui calamo mihi diuæ ad ſint camœnæ / tamen audebo pro tua
immenſa humanitate ad tuam ſacram maieſtatem adire. Quis hæc tam ob/
ducto ingenio paratus ſi norit / poſſit a calamo abſtinere / quin tui animi præ
clariſſimas dotes & corporis excellentiam non ſcribat / non laudet / non ad/
miretur? Qui tanto beneficio humanũ genus affeciſti reperto nauigandi
per Oceanum nouo ductu. Vnde tantæ opes / tantaq; rerum copia chriſtia
Nauigandi nou⁹ duct⁹. nis omnibus effluit. adde q; ex eo cum exteris gentibus & Barbaris cõmer/
tio incipit per ignotas mundi plagas / & remotiſſima orbis littora Chriſti fi/
des cognoſci / & haberi. hæc gratia & munus tam excelſum non aliunde ef
fuſum eſt tibi O Emanuel Rex q̃ a Deo immortali. Proinde ad te accedo
cum hoc munuſculo / uelut ad illum / qui ſupernæ gratiæ eſt particeps / ut
ad tantæ maieſtatis portum profectus gratiam & ego tuam / & beneuolen//
tiam indipiſci poſſim. Quæ mihi inter cæteras mundi res / quæ mihi con/
tingere poſſent / gratiſſima ſemper erit. Lege hilari fronte Rex Sereniſſime.
ſpectabis hic / quæ tuæ maieſtati maxime conformia ſunt / ut noſcant cæte
ri quantum Deo ſit gratum uacare his / quibus tua maieſtas cum maximo
beneficio chriſtiani generis uacat / Et ita lege ut Hieronymus Perbonus
cum ſuis liberis / qui tanto tuæ maieſtati afficitur ſtudio / quanto cuiuis al/
teri uiuẽti. bene & fœliciter ualeat tua maieſtas cum incolumitate regni tui.

Hieronymi Perboni Incisae Marchionis: Ac Domini Quiliarum Liber Sextus

Ad Sereniſſimum Regem Luſitaniae Emanuelem De Uita Conſeruanda: Hoc Eſt De Mãdato Quinto Dei imoꝛtalis. S. Homo Hominẽ Non occidat.

VANTO ſtudio humana uita ſit nobis cõſeruãda Rex Sereniſſime Emanuel ex eo coniici poteſt / ꝙ Dei prouidẽtia hoc inter cætera antiquæ tabulæ aſcribi uoluit. Scripſimus nos de optimo principe / de uera religione / de ſacra militia / de excellẽtia chriſtiani nominis / de honore parentũ / & ita ſcripſimus / ut ea quæ uiſa ſunt præmonẽda / non tacuerimus. Nunc de uita / quantum ingenii imbecillitate potero mei / ad tuam maieſtatem oſtendam q̃ inhumanum ſit / opus naturæ ſine ratione perdere. Quid principum optima ſcita / quid aræ / quid Deorum immortalium / & ueræ religionis cerimoniæ / & ſacra militia / & excellentia fidei / & apparatus honorum in parentes prodeſſe poſſunt / ſi uita non conſiſteret / ſi uita nulla foret? Ideo mandatum eſt homo hominem non occidat. An feræ ille ſimilis occiſor eſt? an peior quacunq; beſtia dicendus / qui ex compoſito uitã hominis abrumpit? Lupus inter rapaciſſima animaliũ prim⁹ a nece lupi natura impellẽte abſtinet. homo miſer hominẽ ꝑdit. Truculentior tigride / uiolentior torrẽte / atrocior leone / qui cõtra ius / faſq; craſſatur in humanũ ſanguinẽ. is profecto uiolatis naturæ legibus a mortaliũ fœdere abdicandus eſt / tanq̃ hominũ ſocietatis ꝑfidus hoſtis / naturæq; ꝑditor. nõ alio præcipitandus / q̃ in baratri profundũ / ſi obuerſa utrunq; alterũ diiudicant. cecinit ille ſummus uates / impollutos a ſanguine manibus eo aſcenſutos ubi ſacraria immortalis Deus poſſidet. Nil magis oculi / nil magis aures reformidant uiſu / audituq; / q̃ crudelitatis ſpectacula. An habet acerbius in ſe obuerſum humanitas / q̃ crudelitatem? ꝙ homo occidat hominem / quid dici poteſt ſceleſtius? Neq; tam paratũ ſcelera alia ha-

Vita conſeruanda.

Naturæ op⁹ perdere.

Homo non occidat.

Homicida peior.

Lupus a nece lupi.

Homo hominem.

Impi⁹ ad ſacra.

Crudelitas formidatur.

Humanitas crudelitatem

Crudelitas. bent ſupplicium q̃ crudelitas/ neq; ſentiunt promptius aduerſum numen.
Crudeles crudelitate ſua. ſæpius hoc iraſcente/qui aliis incutere crudelitatis facinus intenderant/in ſe
Megarenſes. ipſos acerbiſſime paſſi ſunt. Megarenſes a leonibus laniati ſunt/quos nimia
Perillus. crudelitate adacti in aduerſarios ut deuorarent/emiſerant. Et Perillus Athe/
Phalaris. nienſis dũ crudelitati Phalaridis Agrigentini ſubminiſtrare conat᷑/ fabricata
ex ære uacca in qua reus incluſus ſubiectis flammis torqueretur/ipſe prim⁹
Crudelitas uitanda. ſuæ artis experimẽtũ inuentæ crudelitatis paſſus eſt. uitandũ proinde nõ ſo
lum ipſum horrendũ ſcelus/ſed quælibet crudelitatis occaſio/ ne exinde ue
Homicidia diuerſimode. lut fœtus pullulet/aut ex radice ramificetur. multa contingunt diuerſimode
fieri homicidia/ſi quis ſpectet languentẽ/ac iam paulatim in mortẽ labi/nec
opẽ/ſi poterit/ferat/utiq; occidit. Durus mehercle/& atrox illi ineſt animus
qui nullo pietatis exẽplo mouetur. iam homicidã in ſe nutrit. pari ratione cõ
creſcit ille/qui materiã inſtruit/ut alii in crudelitatẽ exercendam cõcurrant.
Quod nullum ex induſtria animaliũ facere uidemus/ut iam illud uero ue/
Homo homini pernicies rius approbetur. homo homini pernicies. qui etſi nulla interſit occaſio/ ipſe
tamen aliquã excogitando præparat. Duo auaritiæ colluctationes maximũ
Meũ: & tuũ præbuere homicidii fomentũ. id meum/id tuum/quantas mali clades huma
no generi uix exprimi poterit. hinc bella exorta ſunt/& populi aduerſus po/
Homicidiũ introductũ. pulos inſurrexere/& reges aduerſus reges maximos edidere conflictus. his
aliiſq; modis homicidium introductum eſt contra immortalis Dei mãdatũ.
quare qui tantã effuſionem ſanguinis fecerint/operamq; ad perdendam ui/
Homicida non uno ſupplicio. tam dederint/non uno ſupplicio digni ſunt. ſed neceſſe eſt de culpam ſubeãt
pœnam propterea ꝙ id/quod uitã deſtruit/maxime reperiere. Iccirco ſapien
Emanuel rex tiſſime facis O Rex Emanuel Sereniſſime/qui poſt habita/& abiecta perdẽ
di uitam occaſione/& materia/ ad ea conuerſus es/ quæ tibi gloriam im/
mortalem pariunt/ & tuis populis ſecuritatem uitæ diſponunt. nemo eſt
tam excelſus Rex/ qui ad hæc tua officia quicq̃ habeat/quod conferri poſ
ſit. illi alia quæritant quæ fomenta mortis ingerunt. tu uero uitam auges/
uitã nutris/& omnibus quæ ad uitã conſeruandã faciunt/mirifice das ope
ram. Quid illa tua per omnes urbes populoſq; mirifica iuſticiæ norma?
ita paſſim & per cũcta loca uis iuſticiæ faſces uireſcere/ut nihil ſit quod exo
riri poſſit ad deperdendam uitam. Quid illa omnium tuorum magiſtra/
tuum in gubernandis gentibus modeſtia? Vis ſicut tuus eſt ab omni la
be remotus animus/ ſic alii per cuncta tui regni loca conſeruent omnia/
quæ uitæ monumenta faciant. Quid illa tuæ prudentiæ parata negotia/
quæ non ſolum intra tuas urbes magnifice eminent/ ſed per totum or/
bem diffunduntur/& explicantur? uere Rex magnus es/ qui his mori/
bus Deo immortali ſis q̃ ſimillimus/ ille enim uitam produxit donum
mortalibus pretioſiſſimum. Tu conaris omni uirtute/ omni ingenii indu
ſtria tuos conſeruare. Ille uetuit ne Homo hominis ſit occiſor. tu omnem
perdendi fomitem e regno tuo diuellis/ & extirpas. Sedas cuncta. pacem
corroboras. amicitiam undiq; conquiris. foris nulla bella moues. in excel
ſa tranquilitate regnum cuſtodis. O uere Dei immortalis imitator. Ita tibi
non forte ſed quodammodo diuinitus eſt ab initio inditum ſacratum no/

men

men. Deus enim tibi continuo adeſt/propterea ꝙ pacis fruges apud te cre/
ſcunt. iuſticiæ ſplendores undiq; fulgent. prudentiæ opera extant. fortitudi/
nis conamina eminēt. tēperantiæ firmamēta extollunt. in ore tuo frequenter
reuoluitur illud/quod antiquis dictum eſt. nō occides. qui autem occiderit/
reus erit iudicio. in multis locis decreta præſtant ꝙ pro homicida pene is ha
betur/qui nulla legitima poteſtate munitus in alterum euaginare enſem au/
Occidendi animus.
det/etiam ſi ſanguinem non effuderit. tantus ineſt ſuſpicionis uigor. Sic ille
hoſtis humani generis dæmon/qui etſi non gladio utatur/nec ferro ſit ac/
cinctus aliquo/nos ſuadendo in facinora & homicidia q̄ peſſimus habetur.
Homicida dæmon.
cui q̄ ſimillimi ſunt ii/qui proximos ad ſcelus impellunt. ita ſcriptum eſt. ho
minum dentes eorum arma/& ſagittæ linguæ eorum/propterea ꝙ omnis
iniquitas/& oppreſſio/& iniuſticia iudicium ſanguinis eſt. præſtantes cau
ſam homicidii pari pœna puniuntur. ita a ueterum conſilio occiſores circum
Iudiciū ſanguinis.
ſcribuntur. Si quis incitat iniuſtum bellum/ſi quis uiri generationem im/
Homicidio auxiliū præſtans.
pedit maleficio/aut præuerterit modum/ſiquis criminoſum occiderit/nō
habens publicam adminiſtrationem. At is ſane pluſq̄ homicidia eſt/qui ſi/
Bellum iniuſtum incitans.
bi ipſi mortem conſciuerit. Tantum diuina id lex abhorret/ut humana ſan
cierit/ut eius bona uoluantur ad fiſcum/ſepulturam in ſacro non ſortiatur/
Generationē impediēs.
pro eo eccleſia orando non laboret. ad iudex/ſi ſuis utatur faſcibus/ſi quē
Mortem qui ſibi.
ſuſpendio/aut aliquo mortis ſupplicio in necem dederit/homicida non eſt
propterea ꝙ non ipſe/ſed lex occidit. ꝙ ſi quis parcit/operamq; ſtruat/ut
Iudex non homicida.
ille e iuſticiæ manibus euadat/legum contemptor efficitur. neq; is homici/
Lex occidit.
dæ loco tenendus qui malos perdit auctoritate principis. patres noſtri amo
Homicida q nocentem.
re iuſticiæ occidendo merebantur. neq; is homicidii reus habetur/qui furio
ſus in dementiam decidat. Satis enim furore ſuo punitur/niſi interuallum
furoris habeat. Habet gradus ſcelus in pœnis. Si quis occiderit ſocium/ſi
Furioſus occidens.
ſacris initiatum/ſi parentes/ſi uxorem/ſi principem. At coacti pro tu/
Homicidii diuerſitas.
tanda uita/quia uim ui repellere licet/homicidii crimine non tenentur.
Vim ui.
Si quis infidelem occiderit iubente imperatore non efficitur homicidii re/
Occidens infidelem.
us. Imo ſi mandatum contempſerit/pro deſertore habetur. Homicidæ quo
q; maximi omni ſæculo tyranni & impii habiti ſunt/& direptores urbium e/
Homicidæ tyranni &.
uerſoreſq;/& templorum/ſacrorumq; ſpoliatores. Sic omnes/qui non
uitam non pacem/ſed belli furores/& hominum perniciem malunt. im/
Homicida annibal &.
pius & crudelis inter hos habitus eſt Annibal/qui multa fœde/immani/
Crudeles g.
terq; commiſit. Sic Dionyſius ob animi impietatem nihil nefandū aut cru/
dele ommiſit. Quæ peiora fuere monſtra q̄ Scylla/& Marius? Quid cru/
delius dici poteſt Marco Antonio/qui in caput Romanæ eloquentiæ ſæ/
uiit. Debuit hoc tantum non licuiſſe nefas. Incendium patriæ Catili/
na parauit. Quid Caius Fimbria/quid Tiberius/quid Domitianus/Ca/
ligula/Seuerus/Commodus/Heliogabalus? quæ tam ferina anima/
lia/his potuere reperiri ſimilia? quid de Herode impio dicam/qui cæ/
de & ſanguine tanto infantium fœdatus ut perderet datorem uitæ/an in/
ter homines connumerari debeat? Nero ſequutus eſt/qui Romæ pri/
mus chriſtianos atrociſſimo mortis genere/& ſupplicio affecit. duo lumina

noſtræ teligionis extinxit/ac per omnes prouincias tanta noſtros proſequu/
tus eſt clade/ut tellus pene cuncta ſit Chriſtianotum ſanguine oppleta. ho/
rum fortaſſe crudelia facinora uix fient nonnullis credibilia. neq; tanta fu/
iſſe animus quandoq; meus dubitaret/niſi hiſce paucis annis ſimilia/& ma
Odonus. iora hic proximis locis ſpectaſſemus. Odonus enim/qui Inciſæ tyrannũ ma
ximum agebat/neq; ſcelus aliquod horrendum/& immenſum/quod illic
non exercuerit/ommiſit. teſtamur conſcientiam/quum hæc reminiſcimur/
quæ a Chriſtiano homine aliena eſſe debent/ꝙ immanitatem eius/& ſcele/
ta piget referre. Tametſi non eſt adeo uniuerſi orbis tam remotus angulus/
tam puſillæ ciuitatum plateæ/tam remoti uiuẽtium receſſus/q huius plene
non hauſerint facinora. cuius ſcelerum magnitudine/& rerum crudeli atro/
Violentum ruiturum. citate non ſunt tam aſperæ & duræ aures/quin audiendo ad pietatem non
commoueantur. Sed nihil eſt tam crudele/tam uiolentum/quod idem non
ſit cito ruiturum. Ita eius crudelitas prouocauit Dei iram ad manifeſtatium
Crudelitas quid. excidium. Eſt enim crudelitas nihil aliud/q̄ atrocitas animi in miſeros mor/
Crudelis iudex non. tales. neq; iudex crudelis nomen nanciſcitur/ſi hos ſceleratos iugulat/& aſ/
pere punit. At is qui nutrit animum continuo nocendo/defraudando/hos
& illos deuorando pauperes fœnore/etiam tacendo uorax nomen crudelita
Fœnerator crudelis. tis ſubit. ſapienter ſcripſit diuus Hieronymus/ꝙ ſicut pietas ſurſum leuat ad
Pietas ſurſũ. Deum/ita deorſum crudelitas in tartarum deiicit. Iccirco q̄ maxime debet
conſiderare homo unde nomen traxerit. proinde ſcripſit Ariſtoteles Alexan/
dro. parce effundere humanum ſanguinem/quia hoc illius eſt qui nouit ſe/
Humanus ſãguis. creta cordium. non parcit crudelitati eruditorum hominum calamus. omni
Crudelitati calamus. enim tempore huiuſce genus hominum infamant/deturpant/proſcindunt.
uere crudelis erat Mezentius/cecinit Poeta noſter. Mortua quinetiam iun/
Mezentius. gebat corpora uiuis Componẽs manibuſq; manus/atq; oribus ora. Ideo ut
tantum ſcelus omni tempore euitare poſſimus/ab his quæ incitant crudeli/
Crudelitatẽ quæ incitant. tatem/cauendum eſt ira/commotio/iraſcentia/indignatio/fomenta crude/
litati ſuggerunt. Ideo præceptum ſcriptum eſt nobis. ſit omnis homo uelox
Homo ad audiendum. ad audiendum/tardus ad loquelam/tardus ad iram. punitur enim acerrime
Homo ad iram. a Deo ira. Non ea tamen/quæ eſt in iudicio rationis abſq; animi commotio/
Ira. ne. hac enim Dominus puniens malos iratus dicitur. Sed ea atrox intelligi/
tur ira/quæ refugit iudicium rationis/quæ frequenter in iniurias/in oppro/
bria/in contumelias/in homicidia ruit. hac præuaricauit Saul/qua inuolu/
Saul. tus nihil ultra cernebat/q̄ ultionem/q̄ cedem/q̄ homicidia. Sic enim ira dum
creſcit/dum fit diuturna/parit odium. odio uero parto iam incipit eſſe homi/
cida/quia ſe interficit/& ſpoliat ſe uera libertate. Sic magnus Auguſtus per/
Auguſt⁹ lites. ſcripſit in regula. lites aut nullas habeatis. aut q̄ celerrime finiatis ne ira creſcat
Trabẽ de feſtuca. in odium/& trabem faciat de feſtuca/& animã faciat homicidam. Proinde
Sapiens ad iram. ſapiens omnia præcidit/ne in iram cadat. Si tamen ad iram prouocatur/ſe ſe
componit cum manſuetudine/propterea ꝙ præmonuit Salomon/ut reſpõ/
Sermo mollis & durus. ſio mollis frangit iram/ſermo durus ſuſcitat furorem. Hæc eſt tua maxima
Emãuel rex. Laus Sereniſ. Rex Emanuel. Ita ad cõmotionem es remotus ut huiuſmodi
affectus tanquã mancipia uidearis defringere & conculcare duobus impri/
mis

mis uirtutum ramuſculis annixus iuſticiæ.ſ.& miſericordiæ. propterea neq; ira prope miſericordiam / neq; furor locum reperit. Quamobrem non ſolum ualetudo curanda eſt/ſed radici euellendæ bonus medicus incumbit. Eſt enim radix ira homicidii. Sic enim commotio/ſi fuerit feruentior/profecto ad iniqua/& flagitioſa nos rapit. uiolentior enim ignis plus inflammat/ exuritq;/q̃ calefacit/& pluuiæ immodicæ atq; intemperatiores demergũt ſata meſſemq; ac fruges plus corrumpunt/q̃ foueant/& corrigant. auget commotio in uiro doloſo/impio/& crudeli ſanguinem & humanitatem deperdit. & ſicut uapor & fumus præcedũt ignem/ita maledicta/& contumeliæ/ & iræ minæq; præcedũt homicidia. Iccirco apud ſapientes ſemper ſermo mitis eſt/grauis/conſtans/modeſtus/humanitate redundans. quæ aperte inimica ſæuitiæ habetur. quæ & grata Deo & hominibus ſemper exiſtimata eſt. Eadem eſt conditione/& maiore humilitas qua nihil eſt tam rigidum / tam crudele tam inhumanum/quod ad beneuolentiam non trahatur. illa nõ paruis laudibus extolit illuſtres uiros. hæc Paulum Emiliũ / hæc Cæſarẽ / hæc Cyrum/hæc Titum Veſpaſianum / hæc Traianum/hæc Scipionem illum Africanum. & poſtremum nullus tam uere rex fuit/& princeps/qui non fuerit humanitate decoratus. Sed quid hos ego commemoro/quum ueri Chriſtiani officium ſit meminiſſe de his/qui uera nobis uirtutum exempla reliquere? homo ſi decertatoribus noſtræ fidei oblitus eſt/ſi de Apoſtolorum ſapientia/& morte mentem alienam nutrit/ſi de redemptore humani generis obliuionem & tenebras in animam induxit/quis hoc miſerrimo homine crudelior/& ſæuior repiri poteſt? profecto homo inter cuncta animalia animal ſæuiſſimũ ſui ipſius generis extinctor & enectot omni ſæculo habitus eſt. in cæteris mirum eſt quanta diligentia utimur. ne ſemina degenerent/delectu/ & opera ſatagimus. ſimul/ut arborũ generoſitas conſeruetur / inſitione/& cultu procuramus. at in genus noſtrum ita ſæuimus/ita furore perciti utriq; in alteros irruimus/ut omnia inſtrumenta reperiamus/q̃bus ſtrages/uaſtitas/incendia/ruinæ/proditiones/& rapinæ in medio afferantur. quid/neq; parentibus filii/neq; fratres fratribus/affines affinibus tutam reſeruant fidem. & in omne crudelitatis ſcelus dilabimur. an peius dici poteſt/an ſceleſtius excogitari / quum neq; homo in eum rerum opificem / & uitæ datorem cæde potuit abſtinere? qui pro humana ſalute hac pelle circũcinctus ignominioſo mortis genere affectus eſt. & q; natura abhorret / inter ſceleratos reputatus/afflictus innocens in exquiſitis cruciatibus depreſſus ẽ/ut hominum lueret ſcelera/maculaſq; noſtras ſuo lauaret ſanguine. Inciderunt in hæc ſumma ſcelera Iudei impii & interfecere uitam uitæq; datorem. ꝓpterea q; obtenebrati ira & odio uicti ſupra omnes homicidas effecti ſunt peiores / atq; omnium mortalium deterrimi. Proinde ad clementiam & manſuetudinem natus per hæc ſcelera / quum homo hominis eſt occiſor / ſit beſtiis magis ſimilis / quam homini. Ira profundius ferit / quam ferrum. per hanc Saul qui primus rex in Iudea fuit / in filium Ionatham præceps ruit. per hanc in Danielem multifariam ſæuiit. per hanc & Abimalechus Gedeonis filius ſeptuaginta fratres crudeliter peremit. Sichemitas

Iuſtitia & miſericordia

Homicidii radix. Commotio

Ignis violẽtior. Pluuiæ immodicæ. Fumuſ ignẽ.

Homicidia quæ pcedũt. Sermo ſapientis.

Humanitas. Humani q̃ fuere.

Homo crudelior.

Chriſti paſſio ab hoĩe.

Iudei impii.

Abimalech gedeonis filius.

agreſtibus intentos operibus ſine diſcrimine paſſim trucidauit.urbē diruit
atq; in ea ſal ſparſit pro ſemine.profugos ad templum/uelut religione tu//
Ecelinus. tos igne uſq; ad unum necauit. His Ecelinus ſimilior. Etſi inter Chriſtia/
nos unus/oblitus tamen diuini mandati/homo hominem ne occidat/in Eu
ganeis circa Taruiſium ita tyrannide ſæuiit/ut caſtrandis pueris/uitiandis
uirginibus/ſuccidendis matronarum mammis/uteris prægnantiū exſecan/
dis/partubus extractis in ignem coniiciendis/non abſtinuerit.an melior hic
Diomedes. Buſiris. Diomede/& Buſiride? Qui humanis carnibus quadrupedes pauiſſe dicū
Phalaris. tur? an Phalaride cum tauro igne miſcente? Sed quid ego hec ueterum te/
ſero ad tuam ſacram maieſtatem.poſſet aliquis quando hæc remotiora ſunt
a præſenti memoria putare eſſe poetarum fabulis conficta/quum his pau/
cis ante annis/his ſimilia/& peiora uidimus/quæ patrata ſunt a ſceleratis mi
Milites nūc in italia. litibus in Italia.Qui ſub prætextu militiæ omnia crudelia facta & dicta ſu/
pra omnia ueterum ſcelera exercuere. Tanta ab his ſunt hic relicta ſcelerum
ueſtigia/ut nihil probitatis in Italia remanſerit.Et qui armis præualent eē po
tiſſimum tendunt/ut nihil priſtinum robur præluceat.& qui morbo/fame/
peſte/ferroq; non ſunt abſumpti/fiant imbecilliores ingenio/& rerum inſcii
pertremiſcant ad omnem belli motum.itaq; his/quæ a uario hominum gene/
re paſſi ſunt/depreſſi ad terram & omnibus ſpoliati opibus uix audent ocu
Emāuel rex. los ad cælum tollere.o fœlix tua patria Rex/quam tu tua ſapientia fœlicem/
& ab his ſceleribus tutam feciſti. Nos hic cauſa tanti ſumus mali. diuerſa/
rum factionum ſtudioſi alias & externas nationes ad noſtrum ruentes exci/
dium prouocamus.proinde beatos tuos populos eſſe dicimus/qui tanto re
Italiæ mala gimine tuti/qui ſub ſacra tuæ maieſtatis bonitate uiuentes/quæ ad uitam/
quæ ad diuinum ſpectant mandatum/potiſſimū procurant.Non iſthic hæc
ſpectantur monſtra/quæ per omnes fere Italiæ urbes.quotidie emergunt/
& uagantur doli/exactiones/grauamina/impietatis prodimenta/inſidiæ/re
belliones.in quas/etſi ſumma miſericordia fore exiſtimabitur/ſi in hæc/&
impios quoſq; ſubitum ſumeretur ſupplicium. tamen maior pars horum/
Luſitania fœlix. aliunde emanat.quod pro modeſtia tacendum arbitramur.Beati tui colles/
o Rex Emanuel Sereniſſi.beati montes/iuga/planities.beatæ urbes/oppi/
da/rura/ſyluæ/hortus/littora tua hæc quietiora/& illa finis orbis ora/ubi
Iacobus apoſtolus. uelut cuſtos numeri diui Iacobi incubat.In quibus nihil eſt ob tuam diui/
nam moderationem quod populi horreſcant.Et ſi quid quandoq; in pau/
Emāuel rex. Clementia. cis contingat mali flagitiiq;/tua ſedat clementia crudelitatis aduerſatrix.quā
in te præſertim uno admiramur & colimus/quæ te Deo maxime efficit ſi/
milem.cuius proprium eſt benefacere/& parcere.Inſitus eſt enim tuæ ſacræ
Dei propriū maieſtati ex natura miſericordiæ affectus.qui tum uidendo/tum audiendo/
maxime commoueris.ob quam diuinæ uirtutis gloriam magnopere princi/
Facinoroſi conuicti. pes hi laudādi ſunt.quæ & ſi aliquid detrahit fulgori iuſticiæ/ſeueritatiq; ob
publicum pietatis officium/ut facinoroſi conuicti ſcelere/poſſint quotum
uelint defenſione/& patrocinio uti/qui publice cauſam ſuſcipiant/ne inde
ſenſi perire uideant/uirtus tamen non alia paſſim eſt dicenda/q̄ diuina.quæ
etiam mandat/ut huic hominum generi in aliquo gratificemur/quando ꝓ

magno peccato / paulum ſupplicii ſatis eſt clementi. Iccirco ſapientiores re/
ges / ut tu es Sereniſſi. Emanuel / non ſæuiunt / ſed leuiter cum maxi/
ma grauitate puniunt delinquentes. Tam gratus eſt Deo miſericors / ut
non longe ab eo abſit unquā / qui miſericordiæ radiis ambitur. Iccirco præ
dicatum multis / non minus eſſe decorum / hoſtem clementia / q̄ armis
uincere. habet clementia partes / quæ ſemper maieſtatem cōſequantur quā
do nihil eſt / quod magis intueatur uitam / q̄ clementiæ oculus. Hæc eſt
dubio procul principi cuiuis tutiſſimum p̄ſidium. aberrant qui hac abiecta
diuitiis / & armorum potentiis confidunt. profecto nihil regibus conduci/
bilius ad tutelam urbium beneuolentiamq; populorum conſeruandam / q̄
ſecum continuo gerere clementiam / & pietatem. Mouent ſane hæ duæ ſo/
rores cælum / cæliq; numen. Hunc / uelit / nolit / ad terram trahunt. diuertit
Moſes ſua pietate excidium a populo / quod eminebat. eſſetq; ille medio de/
ſtitutus itinere / niſi magnus uates pietate motus repuliſſet impetum. plus
quandoq; retinet unius regis pietas / & animi intenſus affectus numinis be
neuolentiam / q̄ populi totius ſcelera uindictam prouocent. nō una ſūt Da
uidis exempla pietatis in ſuos / quibus ingentia ſunt a regno / aberuncata
mala. Sic iſte tuus pietatis tenor Rex Sereniſſi. tantum poteſt apud De/
um / ut non ſolum in regno tuo omnia Deus permittat / quæ ad copiam re
rum / quæ ad tutandam faciant uitam / quæ ad pacis / & tranquilitatis fir/
manda fundamenta ueniant / ſed immenſam diffundat gratiam / ut tui per to
tum orbem ſint uoti compotes in ſuperandis inſulis / in inuenieudis mun/
di nouis regnis / ædificandiſq; in remotiſſimo cælo urbibus. o fœlicem tu/
um iſtum affectum Sereniſſi. Rex quo terram gentes populos etiam ipſum
cælum in tui amore retines. Hæc eſt illa ergo pietas / quæ maximos regibus
parat theſautos / quæ ingentes ab omnibus excitat amores / quæ tutum ab
omnibus inſidiis reddit regnum. Proinde gaude Rex ſapientiſſime / quia il/
lic perſeuerat tutando deus defendendoq; / ubi pietas miſericordiaq; perpe/
tuo ſedent. & ſi hæ a latere lateant / memoria tamen pii principis animuſq;
oſtendit. nā ꝓcul abeſt / quū iniuriarū notā abiicit / bn̄facieṉdi / cōferēdiq; gra
tias cōuocat uſum. ſic ē ꝓfecto princeps māſuetudīe / magis & clemētia / &
miſericordia ſui incolumitatē adipiſcit / q̄ crudelitate / & ī ſæuitia / modo hūc
modo illū occidendi ſeuerus. Nihil ē quo nō penetret / & uincat pietas. reliq̄
nāq; uirtutes laudē cū admiratiōe / pietas uero nō ſolū admirationē ſed ma/
ximos excitat amores. Aeneas iſignis pietate fuit / ob ea magis legētibus opꝰ
illud Marōis p̄clariſſimū amorē acq̄rit / q̄ ob excellentiā armorū. prima / non
dubiū / ac optima rerū natura pietatis ē magiſtra. capiunt pietatis officis mi
rū īmodū animi populorū. crudelitate uero / & ui / & minis aſpitateq; regēdi
deuiāt ab amore. nō uerec̄ clemētiſſimus pīceps / ēt infimis / & ſordidis hoī/
bus pietatis officia diffundere. Tanta ē clemētiæ & pietatis fortitudo / ut per
hāc hō maxime mādatū hoc dei enixiſſime obſeruet. Ne ſis occiſor. quæ nā
poſſunt melius obſeruare / q̄ clemētiā / & pietatē? ille Rex magnꝰ ꝓfecto ē ha
bendus / q mandatū hoc p̄cipue cuſtodiēs / ab hūani ſanguinis effuſiōe ſum
mope abſtinet. Is uolēte ſūmo (ꝓpterea q hæc pietatis officia ꝓpriꝰ ſpectat)

Clementi ſa/
tis.
Reges non
ſæuiunt.
Miſericors
deo gratus.
Hoſtem cle/
mentia q̄ ar/
mis.
Clemētia tu
tiſſimū præ/
ſidium.
Principibus
conducibile.
Clemētia &
pietas.

Moſes.

Regis probi
tas q̄ popu/
li delicta.
Dauid.
Emāuel rex.

Deus tutat.

Princeps cle
mētia magis.

Pietas.

Aeneas pius

Natura pie/
tatis magi/
ſtra.
Populorum
animi.

omnium tranquilitate rerum.ſua regna poſſidebit/fietq; longa in filios ſuc/
Emanuel rex. ceſſio.longe aberrant illi o Rex Emanuel ſapientiſſime/qui potentia ſua fre
ti/conſilioq;/armis/equis/opibus/in grauiſſima facinora dilabuntur arbitrā
tes nihil ſupra ſe eſſe/quod obeſſe poſſit.ſed ſapientius lōge ab his remotus
es tu/qui cogitatiōes mētis tuæ in eum reiicis/qui regum corda ampliat/&
conſtringit.Beata tua mens/quæ ab initio adoleſcentiæ tuæ ita Deo iforma
ta/ut nil quicq̄ moliaris/quod prius non ſit reſperſum cōſilio diuino. Illud
tibi nunc proponis gaudium.illud tibi proponis ducem/datorem omnium/
Regib⁹ male defenſoremq;.male mehercle cum regibus agitur/qui parum/aut nihil in re
bus agendis de Deo cogitant.Ideo non miramur/ſi in eorū regnis multa fa
Vitam poſt hanc. cinora impune uagantia ſpectamus/quando non ultra cogitāt.ſint poſt hāc
uitā præmia uirtutum.ſint ſcelerum ſupplicia/ſapientiſſime facis/qui hæc e
tuo regno uitia propellis/qui præſertim occiſores hominum/nō alis/ſed cū
cta quæ uirtutū fomenta ſunt/conſeruas/& defendis.Iccirco propter hæc
tua ubiq; magnitudo animi/& magnificentia/laudatur. potentia/& gloria/
& uictoria/& pietatis actus ab omnibus memorantur.& quantum ſis acer/
rimus hoſtis uitiorum/paſſim ſcitur.neq; eſt quod ꝑpe te/aut in familia tua
Homicida ē ſodomita. ſcelus aliquod locum reperiat.non crudelitas/non impietas/non contra na/
turam ſcelus/quod homicidii ſpecies apud catholicas cenſetur.quippe non
minus is eſt homicida/qui hominem perimit naſciturum/q̄ qui natum e me
Crudelitatis impetus. dio tollit.audacior quidem/qui præſentem abrumpit uitam/crudelior au/
Regem infamant. tem/qui lucem inuidet naſcituro. Nobiliſſima prodidere imperia continui
crudelitatis impetus/qui neq; ſine maximo regum opprobrio exercentur.ni
Homicida afficitur. hil enim magis nomen regium infamat/q̄ exquiſita ſupplicia.ſat eſt cum me
rentur hominum occiſores/ea/quam ſanctæ conſtituere leges/pœna affici/
antur/licet maius reperiatur in his ſcelus/q̄ paria poſſint his acciri ſupplicia
Ingratitudo propter ingratitudinem/quæ omnium uirtutum fontes deſiccat.Homo enī
Homo hominem. quum a Deo factus ſit homo/& ea excellentia formatus deſtruit hominem
Dei opificii immemor/in omnem & extremam ingratitudinem incidit.Pro/
inde qui uitam fouendam ante oculos procurat/quod eſt exquiſitum man/
datum Dei/homo ne hominem occidat/mirificus/& gratus/& beneuolus
Homo deo gratus. Deo efficitur.multis enim modis miſeri mortales in nomen homicidæ dila/
Homicida multipliciter buntur:Qui enim non ſuccurrit quandoq; pauperi/& ea ceſſatione perit/
proculdubio interficit.ſic habet tua excelſa gloria Rex Sere.atq; per omnes
Emanuel rex. mundi partes diffuſa/q; mitis es/q; miſericors/q; beneficus erga pauperes.
Quapropter non mirum eſt ſi Deus/ſi quas habes labeculas/pro his tan/
tis uirtutibus negligit/& poſthabet.nec tantum ignoſcit ſed omnia tibi uo/
to ſuccedere ſinit.Sic uates ueteres cecinere.eleemoſynam ita cōcurrere ad
ſcelus abolendum/ſicut aquam ad ignem extinguendum.Te fœlicem regē
omnes habent/& exiſtimant in tuo regno ſedentem non ſine celi accolis cir
conſeſſum.Hi ſunt/qui regnum/qui tuos duces/qui tuas claſſes/arces/
urbes/latera tua a proditoribus defendunt.Hi pluſq̄ homicidæ/aut ſi ho/
micidæ ſunt/in ſupremo gradu exiſtunt/qui reges/qui patriam dolo/pro/
Homicidæ ſine ferro. dimentiſq; inuoluunt.Multi quoq; homicidæ ſine ferro quum perfidia lin/

guæ

guæ modo in hos/modo in illos opprimendos utantur. Sed quocunq; mo/
do homicidæ fiant ab omni Dei gratia exploſi ſunt. qui etiam natura iuben/
te/raro perueniunt ad ſenium. ſæpe is incidit in foueam/quam ipſemet fecit.
ſed regibus ea nihilominus præſtant imperia/quæ benignitate & clementia
ſint mixta. nam acerba/& crudelia/& impetu furentia nil aliud pariũt/q̃ pœ
Regib⁹ præſtant impia.
nitentiam. Temperat rex ſapiens quodcunq; iuſſerit clementiæ liquedine.
Tunc læta cuncta/& candida omnia floreſcunt. Bene cuncta in inſti/
tuto regno inuicem reſpondent/uelut ſcamata Harmoniæ compacta/quæ
Scamata harmoniæ.
ab omni parte ſuauiſſimum emittunt concentum. eamq; urbem fœlicem/&
Vrbs fœlix
uelut diuina gratia munitam eſſe exiſtimamus/ubi nunq̃/aut raro homicidia
ppetrant. quod maxime hoc dei præceptũ exquirit ab humano genere. Ho
mo ne hominem occidat. Proinde leges a ſapientiſſimis excogitatæ ſunt/qui
bus caueatur/nedum in regno & urbibus perpetrẽtur homicidia/ſed ne oc
Homicidia ne fiant.
caſiones propinquiores quibus homicidia facile euenire poſſint. Ideo monet
Furioſus cõprima ur.
Plato/ut nemo furioſus per urbem ſponte deambulare permittatur/ſed pro
pinqui/& affines domi quocunq; modo coherceant. quod ſi negligant im/
puneq; uagari ſinant/pœna non mediocri illi tenentur/propterea ꝗ hi de fa
cili in homicidia incidere poſſunt. ſed furioſi multis modis furore agitari poſ
Furioſi multis modis.
ſunt. multi in iracundiam tam aſperam ex uitioſa educatione incidũt/ut par
uis inimicitiis/puſilliſq; moleſtiis cõmoueantur. aliqui quandoq; continua
mouentur bili/ut de leui aſtus inclamitent turpiter/q̃ conuicientur. quos
minime decet in bene inſtituto regno tolerare. debẽt enim ciues/ſi in aliquo
inter ſe ambigunt/ab omni prorſus cõuitio abſtinere. pleriq; nouo quodã fu
roris genere perciti aliena ad iudicãdum fiunt promptiores/repræhenden/
Conuitio ab omni.
daq; facta aliorum/dictaq; mirum in modũ procliues. Quæ omnia & ſi ho
micidia non ſint/ſunt tamen fomenta quædam/quæ propinquiorem ad ho
micidia perpetranda locum obtinent. Noſtri/qui ex regno tuo in patriã no/
Homicidiũ fomenta
ſtram reuertuntur mercatores/miris Sereniſſime Emanuel tuum regnum
Luſitaniæ regnum.
laudibus extollunt/ꝗ bene legibus inſtitutũ ſit/pace/tranquilitateq; orna/
tum/artibus/& ingeniis bene cultũ/diuitiis & cunctis terræ opibus floridũ.
hæc omnia a tuæ maieſtatis ſapientia euenire arbitrantur/qui in omnibus tã
dictis/q factis decorem/ac grauitatem reſeruas. aiunt tantam in te eſſe mo/
Emanuel rex
derationem in reos animaduertendos/ut non homines/ſed crimina punire
uidearis. & recte quidem. nam maieſtas regis ex honore & reuerentia naſci/
tur/a qua tantæ eſt auctoritatis & excellentiæ/ut multa etiam ſanctiores le/
Regis maieſtas.
ges pro locis/pro rebus/pro temporibus mutari poſſint. Sed tu in omnibus
Leges mutari.
æquitatis naturam/quæ præ cæteris optima magiſtra eſt/tuo optimo conſi
lio adhibes. Dii immortales/quum & illud eſt quod etiam referũt/ꝗ paſſim
Aequitatis natura.
in oppidis/urbibus/ruſculiſq; tam modeſti præſident magiſtratus. nõ alii/
Luſitaniæ magiſtratus
niſi ii/quibus egregium percognitum eſt ingenium/& fides/& multarum
Emanuel rex
rerum experientia. Et quod maxime honorificum tuæ ſacræ maieſtati per to
tum orbem extat/ꝗ nemo ante tuam Sereniſſimam frontem habet ſermonẽ
ſiue barbaræ nationis/ſiue noſtratis chriſtianæ/cui non eadem reſpondeas
lingua/& eo præſertim aſpectu/uultuq;/quem maxime tantum decet regẽ/

a quo neq; puſillus motus corporis indecorus habet.ueſtitu pari modeſtia
omni tempore uteris/ut neq; alium ad primũ aſpectũ/quiuis oculus uideat/
q̃ te uerum regem eſſe iudicet.Ea continentia/& grauitate ſumme circunſpe
ctus/uoce admodum q̃ ſuaui/cunctis in actibus ſtudioſus decori/& ſcien
tia/& rerum cognitione ab initio tam bene coroboratus/ut regis officio ſis
nulli poſt habendus.quamuis recte regat rex ille/etiam ſine gentilium ſcien
tia/ſi modo chriſtianæ ſapientiæ ſit eruditus/atq; in ea ſenſu/& ratione pol/

Regia maieſtas.

lens.Tunc enim regia maieſtas ſummis eſt aucta dotibus/quum a doctrina
Chriſti non diſcedit.Sed id præcipue tibi conſuetudinis eſſe aiunt/ꝙ multi/
tudini nimium blandiris/neq; eandem aſpernaris ſuperbeq; a tuo conſpectu
repellis.propterea in media ſapientia uatum repertum eſt eſſe conſcriptum/

Adulationibus multitudinẽ capere.

turpe haberi adulationibus imperitam multitudinem capere/atq; eandem
deprimere/non ſolum turpe/ſed etiam iniuſtum eſſe/quod a te maxime alie

Tẽporũ vis magna.

num dicunt.qui rerum uarietates introſpicis/& tempora/quorũ magna uis
eſt/ad res in omni parte uitæ agendas lõge perpendis.& ideo raro (ꝙ ſciat)

Secundæ res

cadere uideris.ſecundas res/quæ maxime ſolent ſapientum animos fatigare
ita recipis ut parum aduerſæ/ſi uenerint/incautum offendere poſſint.neq;
in his quæ uulgo cæteri in hiant/te dicunt ſolitum admirari.ſed ita appetitus
perdomuiſſe/ut gloria ſit inde tua cum diuino mãdato/& lege Chriſti.ſum
mopere tamen amas/qui uirtute/& prudentia excellũt/optimoſq; ciues ho
nore/& dignitate auges.multitudinem uero non aſpernaris/ſed rerum om/
nium uſu/& copia auges/gaudeſq; eam tranquillo otio/& pace frui.hæc om
nia cum mihi relata ſunt Diis immortalibus egi gratias/ꝙ his temporibus
uerum & talem intuemur regem/qui ab omni chriſtiani ſanguinis effuſione
alienus ad inuenienda noua regna/nouos quaſi mundos/egregie occupa/

Luſitaniæ regis origo.

tur/ut qđ Deus ſacer per quadringentos annos tantũ conceſſerit regnum/
magnis rebus ornauit/tu ipſe ſua uirtute/& animi induſtria/omniũ rerũ co
pia/& ubertate/& iuſticiæ radiis retineret incolume & ut eſt huius familiæ/

Emanuel rex

quæ olim e Lothoringia nobiliſſimam originem traxerit/fideq; pro catholi
ca tantopere omnibus ſæculis elaborarit.non ad caſus/non ad fata/non ad
fortunam reiicit malorum cauſas/ſed ad priuata hominum facinora/ſicut de
cet magnum/& catholicum regẽ.Hinc eſt ꝙ in regno tuo Sereniſſime Rex
cuncta pacata uigent/nec ſuperne diffuſa aſpera mala ſentiuntur/quando
aperto cælo immortalis Deus tuam mentem ſpectat ſine labe candidam/pro
cliuem obnixe ad publicum bonum.Solet enim iratum numen ob princi/

Principis ob ſcelera.

pis ſcelera uaria populos afficere clade. Proinde fœlix gens Luſitania/quæ
tutam ſe innocentia regis conſeruat.Ita eſt profecto ſicut ſapientum decreto
eſt cognitum.ut animus hominis regit humanum corpus/ſic rex populum

Hominis animus.

compeſcit.Tua eſt hæc uirtus Sereniſſime Rex in eo ſanctiori regimine/&

Rex populũ

non ſolum uis iuſte ab omnibus timeri/ſed ob uirtutum excellentias amari.

Prĩcipes diri.
Emanuel rex

Quod neq; animaduertunt diri/& impii principes/qui præterita ante
omnium oculos crudelitate/metui malunt/q̃ benigne amari.Sed tu Rex
quia uere rex es/& ab tua longa ſplendoris ſerie regum tuorum ueterum
non degeneras/neq; id tantum excolis/quod dixi.Sed neq; extera dimoues

bella

bella/niſi pro fide/niſi pro tuo defendendo regno/ut uere illud de te dici poſ
ſit quod de quouis rege Excellentiſſimo. Imitaris profecto apum regem/
qui aculeo non utitur. Sic tu quamuis habeas & potētiam armorum/ opes/
milites promptiſſimos/non tamē paras caſtra in genus noſtrum. Iccirco cæ
teri reges admonendi ſunt tuoq́ꝫ exemplo capiant ſchema. non uerſuros ar/
ma in chriſtianiſſimum ſanguinem ediſcant/quod ut facis/tantam tibi pu/
to parere mentis lætitiam/quantam nemo mortalium ſibi concipere poſſit.
qui uero ob id gaudent/ꝙ continuo bella cum chriſtianis gerant(pace eorū
dixerim)non æque gaudent/neqꝫ probe rident. imo dicerem/niſi de regibus
& principibus ſit modeſte loquendum/parricidas eos/& pœna dignos ecu
lei. Sed tu perge rex Sereniſſime & gloriam / quam tui/quam tu per te per
totum orbem acquiſiuiſti(ut facis)ſuſtine. ſuſtinere omni tempore te puto/
ut mihi relatum eſt, neminem punis cum odio. Ideo etiam ſi ſolus aſtas/am/
buleſq́ꝫ/cinctus undiqꝫ tua innocentia pectus continuo tutum geris . nō ſic
qui eſt hominis occiſor/qui crudelitatem exercet. & hi qui continuo in ſcele
ra procliues ſunt ſemper ante ſuos oculos ſe furiis agitari ſentiunt. ſic Nero.
ſic Caligula. ſic Domitianus. ſic cæteriq́ꝫ. Tantæ tuæ huius uirtutis es cun/
ctis tuis exemplo/ut pene nunq̄ in tuis ciuitatibus bene inſtitutis naſci con
tingat hominem occiſorem. fœlix patria/quæ talem ſortitur principem/ qui
in cunctis rebus iuſticiam & innocentiam cuſtodiat. At illis/qui in effundē
do ſanguine ſatagunt humano/nomen perditur. extremaq́ꝫ inſania eſt profe
cto feram ex homine fieri. ſupplicia tamen paſſim per tuum regnum præſen
tari mandas. & prudenter quidem. non enim ſupplicium a lege factū ad ma/
lum & facinora truditur. Nam ex ſupplicio id emanare ſolet/ꝙ homo aut
ſit bonus/aut minus prauus. Ideo neceſſe eſt ubiq́ꝫ ſupplicia erigi/quia mali
perturbant ciuitatem/ſicut bilis/& pituita corpus. & quāuis tua ubiq́ꝫ præ/
dicetur bonitas/ non tamen omnibus tam bonus/tā mitis es/ut neglectior
habearis. propterea ꝙ non eſt ille æque bonus/qui in malos non ſit acerbus.
Non enim ſine magna ratione cælo hoc emanauit præceptum/Ne ſis occi/
ſor. ut hi/qui malam mentem alunt/animumq́ꝫ/ſicut plurimi ſunt/ qui ma/
gna commiſſere homicidia/ habeant quo corrigi poſſint/& coherceri æqua
pœna. hi qui opibus / & principatu nituntur/ſi cum iuſticiæ faſcibus digni
tas eſt / coniugium diuinum profecto habent. ſi minus a fera crudeliſſima
& agreſti uita nō diſtāt. Hi reges non debent dici/quia regiū nomen ſanctū
habetur/ſed impii Tyranni/ & auariſſimi principes ſeruorum utiq́ꝫ manci/
pia ad crucem merito proſcripta. Nam cum a ſatellitibus euntes circun/
dantur/quaſi uidentur ad iuſticiæ ſupplicia trahi. Ideo hoc genus hominum
timeri uult/quia continuo eſt pauens/ metuq́ꝫ futuri ſemper ſolicitatur/&
uix de ſe fidē capit. Ideo in receſſu inuictiſſimas ædificant arces / quibus ſe
tueri poſſint. Sed neqꝫ tuentur / propterea ꝙ habent domeſticos hoſtes/
qui præcordia exurunt / roduntq́ꝫ. q̄ ſapienter facis Rex ſapientiſſime Ema
nuel / qui regium nomen ita retines / regnumq́ꝫ ita gubernas/ populoſq́ꝫ ita
diuinis legibus coherces/ita uirtutibus/& uirtutum officiis/& pace/rerūq́ꝫ
uſu / & copia amplecteris/ ut non hic/ ubi regnas/regiſq́ꝫ/iſta gauderes da

Reges chriſtiani non in chriſtianos.
Schema.
Loqundum modeſte de principibus.
Pœna eculei
Emanuel rex
Furiis qui agitati.
Supplicium a lege.
Mali perturbant.
Bilis.
Pituita.
Bonus in malos.
Mali plurimi Principes. & diuites.
Regum nomen ſanctū.
Tyranni.
Emanuel rex

Vanum eſt.
pellatione tantū/ſed alibi excellentiam pro meritis nanciſcaris. nam uanum eſt ꝙ regna hic/& aurum/& gloriam tanto labore/ſudoreq; appetamus/ſi ultra nil aliud ſit promiſſum/quo æterno quieſcamus. quum hæc omnia

Mors omnia. Edax tēpus.
mors/& edax tempus breui admodum hora furetur/ubi nam ſunt/qui pulchritudinem olim/& diuitias/qui regna plurima/& ampliſſima/qui ipſam orbis monarchiam tanta ſanguinis effuſione ſunt cōſequuti? ubi nam ſunt? nempe illic paruo conteguntur puluere. Proinde ſapientiſſime Rex conaris ſine cæde/ſine exilio/ſine ſanguine tuos regnum incolume ſuſtinere/non his artibus/quibus crudeliſſimi quiq; in retinendo imperio conantur. ſcis tu

Dei manus. Dei furor. Humanæ uires.
ꝙ manus Dei continuo ſuper pios extenditur/& eius fortitudo ſuper innocentes/& furor contra eos/qui hominem iniuſte necant. Et quia in ſacrario tui pectoris condis Sereniſſime Rex ꝙ humanæ uires parum poſſunt ſine diuina ope/iccirco ſacrificiis paſſim per urbes tuas piandum eſſe mādas/

Iuſticia.
ne loca tibi ſubdita cædibus contaminentur/quando iuſticia eſt hominū ſpeculatrix/& uindex. pro maximo habes negocio/ut ne locus quidē minimus

Homicidia impunita. Furem domi occidere. Dolorem iuſtum temperare. Legibus homines.
iuſticia cuſtode uacet/ne ullibi id/quod Deus ſuperne monuit/ne ſis occiſor/facile patrari poſſit. abeunt per tua regna indemnati/qui furem domi occiderint/qui uiolatorem coniugii/filiorum/filiarumq; tranſfixerint. Quippe difficilimum eſt iuſtum dolorem comprimere. Beatum te eſſe regem exiſtimant/propterea ꝙ per hæc quæ diximus tuus informatur animus. nihilq; ſine legibus quicq̄ moliris/quando hic neceſſe eſt homines maxime uiuant/niſi parum/aut nihil a belluarum more differre cupiunt. Tanto ſunt (ut relatū eſt mihi) tui populi tuo iuſticiæ uigore admoniti/ut minimæ uix rixæ/conflictuſq; uerborum/manuumq; inſertus conſpiciantur/nedum uulnerū

Violentum omne verberandi genus.
incuſſus/quando uiolentū eſt omne apud uos uerberādi genus. Ideo in his tuis ciuitatibus tanta coaluit uiuendi norma/ut plurimi paſſim reperiantur/

Emanuel.
qui nulla affecti iniuria pro aliis ſint parati præſeferre iniuriā. Ideo uere Emanuel es. Deus enim iſthinc non abſcedit. non iſthic uidet homicidas/nō pauperum ſpoliatores/non per nemora latrones/non peruerſores legum/non hæreſum conflatores. & ſi quid ex his quandoq; iſtas per urbes euenire uelit Deus id fieri exiſtimamus/ut melius uobis conſulatur/propterea ꝙ di

Boni corrigūtur.
ctum eſt boni corriguntur ut meliores fiant. Sic profecto ad tuam fœlicitatē Rex Sereniſſime ſpectat. agendo/& bene conſulendo omnia proſpera cedunt. non enim iuriſconſulti/ſed incōſulti ciuitatem uexant. Hæc propter &

Iuris inconſulti.
alia/quæ multo maiora in te relucent/& creſcūt/q̄ ego rudi calamo ſcribere potuiſſem/det tibi Deus Rex Sereniſſime Emanuel omnia quæ optas/& meliora. det uitā q̄ longiſſimā. ſicut uitam tuis uirtutibus/inter tuos populos præſtas/& cuſtodis mandatū Dei/Homo hominē ne occidat/ſic in tua uita fœlicitatem habere incipias/& nomen hæreditarium gloriæ/quam ue-

Luſitaniæ reges veteres.
teres tui Reges/Henrici/Alphonſi/Eduardi/Fernandi tot præclaris geſtis contra infideles per totum orbem propagauere/maioribus ſuſtineas triumphis. & Hieronymum Perbonum cum chariſſimis filiis/qui ante tuam maieſtatem cum hoc munuſculo accedit/illis clemētiæ reſpicias oculis/quibus tuos intimos reſpicere ſoles. bene & diu & fœliciter ualeat tua maieſtas.

ADAGIA SEXTI LIBRI.

Religione & uero cultu acquirimus Deum.
Neq; prudens, neq; ſapiens quis naſcitur.
Vult ratio, ut optimum aſſequamur.
Sine uirtute fœlicitatem attingere nemo poteſt.
Pulchrum eſt uirtutem diſcere.
Præſtantiſſimum eſt ſemper uirtute uti.
Natalis ſolet principes ad beneficentiã exhortari.
Sapienti mediocria ſat pretioſa ſunt.
Nil eſt neceſſitate potentius.
Vinci in amore turpiſſimum eſt.
Recta ingenia debilitat uerecundia.
Peruerſa ingenia confirmat audacia.
Virtus non adimitur uiuenti.
Minor uis bonis ut plurimum, q̃ malis in eſt.
Faces aſſidua concuſſione accenduntur.
Emollit gentes clementia cœli.
Nil tardius figura eſt.
Iuuentutis gratia cito defloreſcit.
Cupiditas expletur, ſi expleri poteſt.
Ordo eſt decens partium interuallum.
Amore feroces manſueti redduntur.
Fortes, & diuites, regeſq; ſubiiciũt amoris impio.
Varia eſt hominis uita.
Fortuna uertere ſe ſe, & mutare uices ſolet.
Non natura, ſed malo erramus more.
Cogitatio imprimit multiformes notas.
Nil ineptius eſt impudentia.
Remittendi aliquando ſunt animi, nam alacriores efficiuntur.
Facile ſibi fœcunditatem uirtus arguta inuenit.
Res quæq; ſuam originem repetunt.
Quod naturale eſt penitus extirpari non poteſt.
De nihilo nihil eſt iraſci.
Facinora tandem apiuntur, q̃ clam ſperamus fore.
Sermo ingenuis ſalibus eſt condiendus.
Aegeſtatem muſæ abominantur.
Sitienti gutta roris Tantalo nihil eſt.
Maior ætas meliores debet afferre mores.
Sero quærimus, ſi occaſio periit.
Apud multos potentiores fit pactum uoluntas.
Qui ſunt Deo freti, non uidi mortales decipi.
Collatis ſignis non eſt temere pugnandum.
Confregit teſſeram qui ſibi redditum in conſuetum hoſpitiũ præcludit.

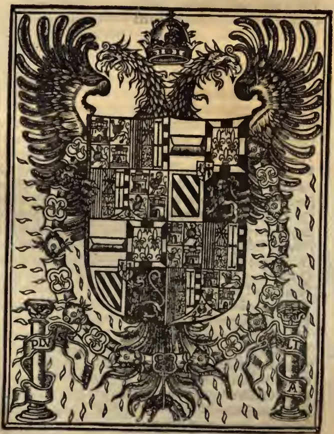
Seruemus amicos ueteres/& nouos.
Nihil agit/qui diffidenter uerbis ſolatur ſuis.
Benedicitur/ſi de malis maledicitur.
Optimum eſt tacere.
Voluptuoſum eſt malis male loqui.
Animus exoptat uera bona.
Ex comparatis recte iudicatur.
Poſt pudicitiam pulchra dos pecunia eſt.
Libido eſt ſuo animo obſequi.
Sæpe pudet/ubi non eſt pudendum/& econtra.
Ingratum eſſe miſerrimum ubiq; habetur.
Beneficium fit re/non uerbo.
Iuſticiæ elementia eſt miſcenda.
Præſtat mori/q̄ incurabili morbo uiuere.
Gubernans rempublicam multa arte indiget.
Facilius eſt nocere/q̄ prodeſſe.
Parua damna aliquando multa mala pariunt.
Nos ipſos odimus propter ſcelus.
Nunc plus is qui plus poteſt.
Amenti & ebrio compatiendum eſt.
Vim/& uinum probi temperant.
Qui natura improbus/ſemper eſt improbus.
In anima ſupereſt ſenſus.
Malus q hic nō plectit/poſt mortē ſeueri⁹ punit.
Mens libera cunctis dominatur.
Bene educatus uix grauiter delinquit.
Docti probi uenerandi ſunt.
Non nimium cupimus cum ſapimus.
Dæmones prudentes ſunt/quia tempora norunt.
Dæmones præciſe futura non ſciunt.
Natura eſt mirabilis.
Filiis aliquando eſt mos gerendus.
Niſi in melius ſententia non eſt mutanda.
Vincere animum ſuprema uictoria eſt.
Caue ne/quod ſentias/inimicus habeat.
Facile eſt imperium in bonis.
Qui lepide/& commode loquitur/facile auditur.
Subiicimur tempori etiam inuiti.
Quod tibi placet/amico non diſplicet.
Natura hominis imbecillis eſt.
Status eſt motione perfectior.
Gaudia ex malis/& mala ex gaudiis oriuntur.
Vana eſt hominis induſtria/niſi proficiat.
Dies ultimus indicat de omnibus.

Nulla eſt ſolida fœlicitas/quam contumelia uitæ non rumpat.
Minima cupiditas leue ſubit malum.
Bonus ſemper cupit referre gratiam.
Cæleſtia nunꝗ peccant.
Diſpar euentus euenit eadem naſcentibus hora.
Quæ bene traduntur/bene addiſcimus.
Virtutis deſpectio genuit ignorantiam.
Religio eſt ſumma uirtus/ſi Deo adhæret.
Optima natura hominis rara eſt.
Bona ingenia/non natura/ſed arte perficiuntur.
Liberi hominis ſunt ædes liberæ.
In omni parte nullus laudandus eſt.
Pœna eſt exemplum Cæteris.
Non facile amiſſa recuperatur libertas.
Optandum eſt/ut liberalis uiuat/& diues fiat.
Non omnes uno exemplo uiuimus.
Ordo cæleſtia perficit.
Potius amicis/ꝗ pecuniis conſeruatur princeps.
Sapientia ſine potentia parum prodeſt.
Melius eſt ſim in Ouiliis primus/ꝗ Mediolani ſecundus.
Ignarus non agit recte.
Sæpe nouo paſtore/nouam ſubeunt naturam oues.
Imperator dat leges/non accipit.
Dux ſit ſapiens/miles fortis.
Beneuolentia eſt regni fondamentum.
Virtute maior ſit regia dignitas.
Seruus obediat/non imperet.
Non erit Iupiter/ſi alteri fulmen dederit.
Obſidio longa moleſta eſt tam obſidentibus/ꝗ obſeſſis.
Magiſtratum honor/aut infamia ſubſequitur.
Spe/& metu gubernandum.
Periclitamur conſilio quum timor ſuperat.
Omnia habet/cui nihil deſit.
Grata eſt uarietas.
Inſtanti etiam ouis repugnat.
Grauior eſt inimicus/q latet in pectore.
Mulieres nolunt ubi uelis/ubi nolis/cupiunt ultro.
Pluſquã inſanus/qui ouem lupo credit.
Vtilius eſt aliquid donare/ꝗ pro magna ſũma fideiubere.
Nihil quæri debet/quum nihil deeſt.
Innocens facile credit/aſtutus greſſus ſuos conſiderat.
Bonus non fit ditior in publicis officiis.
Redarguendus eſt ſapiens/non ſtultus.
Cygni morituri dulcius canunt.

Nil peius q̃ rationem odiſſe.
Sæpius deceptus nemini confidit.
Apes aculeo relicto abeunt.
Præclarum eſt noſcere cauſas.
In conſuetudine non facile ſeruatur grauitas.
Decet Prætorem non ſolum manus/ſed oculos continentes habere.
Vera non eſt reſpubli.in qua uir unus principatum obtinet.
Multo tempore opus eſt ad multas res tranſigendas.

FINIS.

Liber Septimus Quiliarū Ad Inuictiſſimum Ferdinādum Romanorum: Ungariae: ⁊ Boemiae Regem: ⁊ Auſtriae Archiducem de ſexto Diuino Praecepto.

Inciſae Marchioni Ouiliarumqȝ do mino: Ac Comiti Palatino Hierony mo Perbono Senatori vni ex paucis Hieronymi Oliui Hendecaſyllabum.

Ingens Sfortiade iubar ſenatus/
Iuris Cæſarei/& poli columna/
Q uod uirt⁹ tua me ꝑmit quo ameris/
Sæpe uerſiculos meos procaces
Ignotus uolui tibi dicare,
Dextrã ruſticus aſt pudor repreſſit
Dicens.Cæcropia hic uiget Minerua.
Eſt hic & latio nitens lepore.
Q uippe terra ſuo tumens alumno eſt
Pellei iuuenis tenens notatum.
Nec non ingenio potens acuto eſt.
Plene & Gorgoneos bibit liquores.
Ouilias quoqȝ poſteris daturus/
Q uæ cedrum meritæ legentur uſqȝ.
Tu non Phocidis arduos tumores
Noſti/nec latices bibis diſertos/
Nomen palladio licet paratum
Tronci/diua tamen tibi rebellis/
Vatem carmine tu rudi laceſſis.
Audes noctua ceu diem uidere.
Expers deniqȝ grammatum bonorum:
Cui nugas tribuas tuas ineptas/
Ergo quære parem tibi poetam.
Hinc me Calliope citans inertem his
Dictis arguit/& coegit inſtans.
Q ualeſcunqȝ modos canas libenter.
Non cenſor Cato/fronte nec ſeuera.
Aſt quo doctior/& magis refulget/
Extat hoc mage comis/& benignus.
Tunc Victus iacuit pudor camœnæ.
Hoc noſtros igitur Sales rogamus
Sumas inſipidos/rudem & papyrum
O mni depoſita ſæueritate.
Et hos Ouiliis tuis precamur tradas.
Et me mancipium tibi dicatum
Iungas ad ueteres precor clientes/
Si tamen uacuus locus ſuperſit.

Sereniſſimo: Ac inuictiſſimo Ferdinando Semper Auguſto Romanorũ: Ungariae: Ac Boemiae Regi: ⁊ Auſtriae Archiduci Hieronymus Perbonus Inciſae marchio: ⁊ Ouiliarum Dominus Bene Eſſe: ⁊ Bene Agere.

NOſtras has Ouiliarum lucubrationes o Rex Ferdinande Auguſte/& inter cæteros reges adamas ſi tuæ ſacræ maieſtati partim dedicamus/id iure fieri/& ab omnib⁹ æque iri iudicatum exiſtimamus. propterea ꝙ hæc ſtudia/quæ Mineruæ explicant induſtriam/non aliis de//dicanda ſunt/q̃ regibus/& his præcipue/qui non ſolũ rei militaris/ſed omnium rerũ cognitione præſtant. non ſunt in ueterum monumentis illuſtraſti principes/niſi utraſqꝫ/& literarum/& armorum uirtutes calluerint. Annibal Pœnus dux bellaciſſimus Græco ſermone geſta Manlii Vlſonis ſcripſiſſe fertur. Alexãder Macedo non ſolum quæ ab Ariſtotele didicerat/inter arma furentia re/petebat/ſed ſingulo quoqꝫ die Homeri Iliadem lectitabat. Iulius quoqꝫ Cæ/ſar/qui omnium geſta bello ſuperauit/noctu quæ interdiu gerebat/ſtilo cõmittebat/unde elegantiſſime edidit commentaria/quibus non minus gloriæ per cuncta ſæcula adeptus eſt/q̃ ex bellandi peritia. Scipio & ipſe/qui diui/na quadam prouidentia Rempublicã iam unis/poſt alias cladibus labantẽ ſuo ingenio belligerandi releuans non ſolum literarum monumenta non relinquebat/ſed nunq̃ a patre & eruditiſſimo Ennio diſcedebat. & quid maiorum exempla repetam? Maximilianus imperator auus tuus/omnium præte/ritorum Cæſarum/ac regum decus/& inſigne ſpecimen/qui uirtute bellica/& uiribus ingenii tot triumphales uictorias conſequutus eſt/& cuius pro/uidentia/ac conſilio & Carolus imperium/& tu hæc tam ampliſſima & nobiliſſima regna adepti eſtis & poſſideteis/non minus fuit ſcientia/q̃ belligerandi arte clarus. fatebor ego Sereniſſime Ferdinande inter hos meos labo/res/quos ad uos alios reges Reipublicæ Chriſtianæ deſtinaui/illo potiſſi/mum ſubleuationis ſolatio refrigerabar/ꝙ ad eos maxime reges ſcribebam in his Ouiliis meis/qui ſumma eruditione præ cæteris eminẽt. præſertim ad tuam ſacram maieſtatem/cuius ingenio/cuius cæleſti natura/& diuinis mo

Ferdinandus auguſtus.

Principes & litterarum & armorum.

Annibal pœnus.

Mãlius vlſo.

Alexander Macedo.

Iulius Cæſar.

Cæſaris commentaria.

Scipio.

Enni⁹ pater.

Maximilian⁹ imperator.

Ferdinandus auguſtus.

ribus totũ chriſtianũ nomen gaudere poteſt/ut ſileã/quæ in adoleſcẽti æta
te tua inuicta dextra/tuuſq; inuict⁹ animus pro catholico impio ubiq; geſſe
rit. Sed quæ tecum continuo portas/& ab initio/uelut ab ipſa natura/dotes
accipiens innatam prudentiam/iuſticiam/modeſtiam ita excolis ita auxiſti/
ut tu te per te uerus effectus ſis rex. Tantum decoris/nobilitatis/ac gloriæ
Carolus imperator.
adeptus es cum fratre tuo imperatore Carolo Sereniſſimo atq; fortunatiſſi/
mo/tantum nominis/& immortalitatis quantum nemo alius ante hoc tem/
pus (quamuis maiores tui/& principes/& duces/& comites/& reges/& cæ
Auſtriæ duces: reges: & imperatores.
ſares/& imperatores extiterint præclariſſimi) ut non plus illi pro chriſtiana
Republica fecerint/q̃ uos duo maximo cum honore & dignitate ſuſtinuiſtis
Auſtriæ excelſum ſtemma a romanis
& auxiſtis. ut ſi quis ueram nobilitatem/& excelſum ſtemma requirat/non
alio in ſpeculo proſpiciat/q̃ in tua familia. quam refertis non ab his accolis
proximiſq; locis/in qbus magna retinetis impia/& iura. ſed a uero principũ
Romanorum ſanguine trahitis genus/& quaſi ex illa ueterum Troiano/
rum ſtirpe/quæ in latio reſedit/unde proceres tot in orbe terrarum emana/
runt/ut merito totus orbis ſub eorum ſceptro ſit conſtitutus/ex quibus
multis ſæculis tua uetus progenies ex illo nobiliſſimo ſanguine reluxit. eas
ob res quum in hac ſacra tua familia omnes nobilitatis tituli præfulgeant/
quum in te omnia ueri regis exerceantur officia/quum nullum ſit regium
genus tam in orbe uetuſtum/q̃ quod in Auſtraſia ſit excultum/q̃ quod ha/
beat illas regiæ uitæ manſuetudines/q̃ quod fuerit plus eccleſiæ Romanæ
& diuinis præceptis obediens/audeo ad tuam maieſtatem cum hoc paruo
Furtum homo non faciat.
munuſculo accedere. Munus id eſt ſeptimum diuinum præceptum. Homo
furtum non faciat. Dignum mehercle quod ante tuam ſacrã celebretur maie
Ferdinandus auguſtus.
ſtatem. Quippe qui quum nihil in abdito abſconſum retineas/ex his quæ
Deus immortalis tibi condonarit/quantam animo tuo prudentiam habes/
tantam pro communi bono diffundis/& exhibes. quantam tuis ingenii in/
duſtriis iuſticiam accipiſti/tantam in regna/& prouincias/populoſq; tuos
operaris. quantam & animi/& corporis uiribus fortitudinem comparaſti/tã
Furtum committit.
tam pro fide/proq; imperio Romano contra infideles immittis & exponis.
Non minus is furtum committit/qui bona/quæ habet/in alios non impar/
titur/q̃ qui aliena ſubripit. Nam quæ præclara geris omnes ſcimus/& apud
Scipio
omnes tuarum uirtutum conſtanter floret opinio/quibus proculdubio
Alexander
maiora/& excelſiora non poteſt chriſtiana Reſpublica auſpicari. Nam qui/
Iulius Cæſar
bus te perſimilem comparet latinus ſermo propiores non habet/q̃ Scipio/
Eruditorum ſcripta.
nem/Alexandrum/Iulium Cæſarem. ii memoria hominum adhuc uiuunt/
quia ſcripta eruditorum mortales æternitati donare poſſunt. ex illis maxime
Theophraſtus.
legentibus prudentia rerum haberi poteſt. Sancte Theophraſtus admone/
Ptolæmeus rex.
bat Ptolæmeum regem/ut multos ſibi compararet libros/qui de regno/de
Libri de regno.
imperio loquerentur. Multa enim hi oſtendunt/quæ homines a ſecretis non
audent regum auribus infundere. dicat libellus meus/Sereniſſime Ferdinan
Furtum non facere.
de ne furtum facias. Quod fortaſſe dicere ante te non auderem. Tunc enim
Hæreſes.
non furtum facies/ſi exemplo maiorum tuorum in hanc imminentem pro/
Lutherani.
cellam oculos coniicias. hæreſes in Germania deleas. Lutheros ad gremium

eccleſiæ

eccleſiæ Romanæ retroces.proſtratos in Italia a tyrannis erigas. Iuſticiam iam periclitantem reddas incolumem.hoſtes communes (ut facis) propellas uirtute tua bellica.ita in animo tuo diſponas/ut loca hieroſolymæ ſancta ad priſtinam libertatem retrahas.ſic tibi proſpiciendum eſt.ad tuam maieſtatem hæc omnia ſpectant quum ſis Romanorum rex. Tunc non furtum facies/ſi & publica & priuata/quæ in Italia tractantur/examinari mandes/ut priſtina unicuiq; iura ſecundum imperatorias leges reſeruentur. neq; mihi hoc ſolo illachrymandum contigit/ſed multi paſſim per Italiam a uoragine inſatiabili derodu ntur. De me iuſta familiæ tuæ defendendo/tuendoq; ſe ſe offert cauſa/quum ante hoc tempus omnem meam operam/labores/uitã/filios/opes non ueritus ſum pro honoribus/& gloria Auſtraſiæ familiæ periculis opponere. Sicut priuatorum eſt admonere/& obſequi/ita principes & Romanos reges ab iniuſticiæ iniuria benemerẽtes ſaluos facere decet. & ſi qs de ſide mea requirat ueritatẽ/poterit in Archetypis diui aui tui ſuenire labores/ſudores/uigilias/diſpendia/opes profuſas meas pro uictoria & dignitate Auſtriæ ſplendoris. Sed durum & admodum acerbum eſt malam meſſem ex optimo ſemine reportare. Sed habet animus quo gaudeat meus/ꝗ tu rex Romanorum ſublimis & magnus/non minus prudentia/& iuſticia uere Auguſtus/ſed pietate inſignis ad mea hæc incommoda & ad aliorum multo maxima reſpicies. bene ualeat tua ſacra maieſtas/& ita ut optas Dii tibi ſecundiores fiant. Ex Ouiliis noſtris.

Italia a tyrãnis. Hoſtes communes. Hieroſolymæ loca. Pro bonus p auſtraſia familia. Priuatorum obſequi. Reges decet bene meritos. Meſſis ex ſemine.

Hieronymi Perboni Marchionis Incisae: & Quiliarum Domini Liber Septimus Ad Sereniſſimum Ferdinandum Romanorum: Ungariae: & Boemiae Regẽ ſemper Auguſtum De Sexto Diuino Praecepto.

Furti ſcelus.

SATIS liquet ex ueterum monumentis Sereniſſime Rex
quantum ſit ſcelus hoc furti omni ſæculo/omnibus natio
nibus/omnibus uiuentibus exploſum damnatumq;. im/
primiſq; a maieſtate diuina/quum immortalis Deus in ſa/

Furtum a furuo.

Furuum nigrum.

cris tabellis uelut digito ſcripſerit. Homo ne furtũ faciat.
& noſtri uocẽ exoſi a furuo .i. nigro uoluere emanare.rati
ꝓinde nihil eſſe magis aduerſum/ & nocuũ candidæ natu

Tenebræ uitæ

Furta in nocte.

Furtum quid

Fur multipliciter.

Sacrilegus.

ræ & uitæ lucidæ/q̃ tenebras.Id enim accidere ſolet nocturna / & tenebroſa
tempeſtate.Iſtoq; modo commodius fit ſubtractio alieni boni nolẽtibus do
minis.ſed neq; id tantum furti nomen inditum.fur quoq; habetur/ qui debi
tum non reddit.qui negat.qui negligit.qui ſacra ſurripit/nedum ſacrilegus.
qui aliunde dolo malo & fraude pecuniam congerit . qui imbecilles animos
hominum uana ſuperſtitione complicat.hi quoq; & furta adeunt ſacerdotiis
ornati/qui ex prouentibus ædium ſcorta connutriunt.qui alienos conuitiãt
thalamos.qui in delitiis exoletos habent . qui omnem prouentum eccleſiæ
calentibus conterunt gulis . hi & furaces depræhenſi ſunt/ furtaq; haud le/
uia committere creduntur apud reges/atq; principes/ qui nihil potiſſimum
cõſulunt/faciũtq;/q̃ q̃a ſubditis & miſeris ciuibus pecuniæ extorqueãtur.
cõnumerant ſapientũ monumẽta inter fures quoq; illos/qui rebus publicis
ꝑſunt/fiſci pecunias conſeruant/ & manus ad exercẽdas mercaturas ex illis
commiſcẽt.etiã & illi qui magiſtratus/honores/dignitates/ac ſacerdotia uẽ

Fures plurimi.

ditant/& rem ſacram in quæſtũ ponũt. Vides ne/quot & quantos Sereniſ/
ſime Rex chriſtiana Reſpublica fures producat/ & nutriat? quocũq; uolue
ris oculos/affatim ſpectabis furaces manus.ſecedat obſecro tua maieſtas in

Aquam ad ſua molendina.

Antiſtites tui hipocritæ.

ſecreta loca urbiũ/in quibus/qui regunt/& præſunt quomodo/ & q̃ belle ii
& illi ad ſua aquã corriuant molendina.ſpecta obſecro hos/ & illos magnos
antiſtites/qui ſedent in conſpectu hominum deiectis ad terram oculis/q̃ pu
dici/q̃ mites/q̃ cõtinentes uideri uolunt.& tamen ſi detexeris ſcriniola non
oppleta aliis inuenies/q̃ furtis.Non ne et nos illa abutimur ueneratiõe/ quũ

magnos

magnos regū ueneramur theſaurarios/quū quæſtores præferimus. hos eos
putamus eſſe/quos uulgus miratur.& tamen maximos fures taciturni no/
runt parietes.duco ante tuum tribunal o rex Romanorum hæc/quæ uides/
genera hominū.ii ſunt principes/ii duces/ii marchiones/ii comites/ii equi
tes/ii milites/ii iuriſconſulti/ii cauſidici/ii ſceleraria uiuunt arte/ii religione
e cucullis deflectūt capita.Inſpice ſi quis quo quo modo poſſit reperiri/ qui
a furtis manus contineat ſuas.& tamen illud a Deo immortali præſcriptū ha
bemus. Homo ne furtū faciat.Quo nā hāc miſeri mortales diuehimus mer
cem? properamus ad mortem/& neſcimus quibus oneremur furtis.doleba/
mus his proximis annis/quantis tui milites Italiā afficiebant latrociniis/fur
tis/uiolationibus/dolis/& paſſim querebamur.& non erāt/ qui furta noſce
rent/propterea ꝙ tu rex Candidiſſimus aberas.aberat & tuus frater impera/
tor Sereniſſimus & per epiſtolas audiebatis / quæ optabatis audire / & non
quæ perperā facinora cōmittebāt.Hæc omnia facile emergere ubiq; poſſint/
quoniā ex humanis mentibus dilapſum illud eſt .Homo ne furtū faciat. uti
nā gereremus hoc fronte ſcriptū/& in corde ſitum haberemus perpetuo.nā
non ſemper in chriſtiana Republica laboraremus. Vix fortaſſe hæc facta pu
tas Rex Sereniſſime/nec exiſtimo iſtud ipſum te credere/propterea ꝙ es cā
didus animo/& pulchrā poſſides animā. In quam non maculæ/non quidē
ſuſpiciones inſidunt.non enim cupiditas furti in mentē uiri boni deſcende
re poteſt.At ſi neceſſitatis uincula iniiciūtur/ſi omnia/quæ ad probitatis ex
perientiam tentata ſunt/neq; tibi præualuere/tunc ex alieno quod tibi foret
uſui accipere potes.melius eſt uitæ conſulere/q̄ abſtinentiæ. neq; illud loco
furti habitū per cūcta ſæcula/accipere ab inuito/quod tibi debetur/attamen
lege ciuili punitur.Multi furacum manuum conſcii ſi non indicabunt/furti
tenentur.faceſſant a conſortio fures. Vnum fur furando comittit ſcelus . At
ſuſpicio multa connectit.furtum magis contra naturā eſt/q̄ mors ? q̄ dolor/
q̄ cætera/quæ poſſunt corpori accidere.Ideo diuinitus mandatū eſt/ne quis
furtum faciat/propterea ꝙ ſi unus quiſq; alienum ſibi commodum aſſiſcat/
ſocietas humani generis euertitur.eradicāda illa mala animo radix cupiditas/
quæ ſolet/ſi paulum nanciſcatur commoditatis/occaſioniſq;/ facile in furtū
labi. opportunitatem enim (hiſtoricus dixit) eſſe mediocres uires . Sæpius
ſpe prædæ tranſuerſos agit.odimꝰ natura huiuſce homines abactores pecua
riorum animaliū/& abigeos/& latrones / qui obſeſſas habent uias/qui (ita
ſancitum a ſanctis legibus) ſi publici ſunt / a quolibet impune occidi poſ/
ſunt. Suſpendi latronem crudelitatis indicium non eſt . cui parcere eti//
am nefas habetur . ingratitudo quia inuito Domino ea retinet/quæ in gra//
tiam oſtendi debent/inter furta collocatur.latrones diutni fures habentur.
inter quos coniiciunt fœneratores/qui ſub ſpecie humanitatis & commodi
eſſe uidentur inopibus nummos deſiderantibus/quum ſit genus hominum
pernicioſum.In his fraus manſueta apparet ſub quauis perpetuo rodens.cō
tra naturam eſt/ut nummus nummum pariat/nec cuiq̄ licet hominum.Iu/
dei tuentur ſe male mandatum Dei interpretando/nō fœneraberis fratri tuo/

Theſaurarii.
Fures magni
Mortales ad mortem.
Cæſaris mili tes in Italia.
Ferdinandꝰ auguſtus.
Cupiditas in uirum bonū
Furtū in neceſſitatibus.
Vitæ conſule re.
Accipere qd debetur.
Furti conſcii.
Suſpicio fur ti.
Furtum con tra naturam
Cupiditas ra dix furti.
Opportuni tas.
Fures odimꝰ
Abactores.
Abigei.
Latrones.
Craſſatores.
Latrones im pune occidi.
Latronē ſuſ pendere.
Latroni ne fas parcere.
Ingratus fur
Latrones fu res.
Fœnerator fur.
Fœnus cōtra naturam.
Fœneraberis nō tuo fratri

Qui habitabit i tabernaculo dei. quum dicant/ qui extra Moſaicam legem ſunt/ non ſunt eis fratres. Sed in ſacris cantatur literis. Quis habitabit in tabernaculo tuo/ aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? qui ingreditur ſine macula/ & operatur iuſticiam/ & loquitur ueritatem in corde ſuo/ nec fecit proximo ſuo malum/ qui pecuniam ſuam non dedit ad uſuram/ & munera ſuper innocentem non accepit.

Vſura quid. Sed uſura eſt quodcunq; ſolutioni rei mutuatæ accedit pactione interpoſita/ uel intentione habita in contractum/ uel exactione poſt contractum. Et dicitur uſura quaſi raptus uſus/ quia rapit uſum his/ ubi in ueritate uſus

Vſura reſtitutioi obnoxia. Fœneratoris pœna. non eſt. diciturq; uorago/ quia mentes hominum deuorat. iccirco reſtitutioni obnoxia eſt/ ſicut furtum. Cæterum fœneratori locanda domus non eſt/ atq; quum deceſſerit/ non ſepeliendus nec abſoluendus crimine niſi reſtituat. Sed q̃ ſit abominabilis uſura ex eo conijci poteſt/ q; ubiq; diuina iura proclamant. Ille quoq; ſacris initiatus pro uſurario habetur/ qui emit uilius/ ut carius uendat/ non tamen illa eſt uſura/ ſi

Fœnerator non appellat Diſpendium exigi. Vſuræ repetio cõtra hæredem. repetitur idem pretium/ quod mutuo ante dederat. tum neglectui uſurarius eſſe debet/ ut eius appellationi apud leges non deferatur. Interceptum tamen diſpendium iuſte repeti/ atq; exigi poteſt. Et hæredi procul dubio uſuræ repetitio conceditur/ & contra hæredem. q̃ miſerum & inconueniens agunt illi/ ut dum ſe tanto crimine exonerare credunt/ quædam pauperibus impartiuntur/ aut cœnobijs eccleſijſq; ædificandis dant operam/ quum illis reſtituere debeant a quibus uſuram extorſerint ſi certi ſunt. tantum a cœtu catholico exploditur uſura/ ut neq; per periculi ſuſceptionem dari poſſit. legant ad id procliues miſeri mortales/ &

Iudei ad reſtitutionē vſuræ. Iudei in Leuitico mandatum. pecuniam tuam non dabis ad uſuram. & ideo & ipſi reſtitutioni alligantur. nam ipſis quoq; uſuræ indiſtinctæ prohibentur. Genus hominum non aliter appellari licet/ q̃ crudele. Crudelior tamen is eſt/ qui fœnore pauperem iugulat/ q̃ qui ex diuitum opibus

Fœnerator peior fure. aliquid ſubtrahit. a quocunq; tamen hi/ qui uſuram accipiunt/ non aliud faciunt/ q̃ rapinam. Tam etſi ab illis uſuram exigi licet/ quibus merito damnum inferri poteſt/ quibus iure arma uertuntur/ quos occidi crimen haud haberi poteſt. Sed quantus ſit fœneratoris aculeus/ audiamus Ioannem Chryſoſtomum/ qui fœneratorem morſui aſpidis aſſimilat. nam percuſſus ab aſpide paulatim emergente ſomno capitur/ & in ea

Vſura a quibus licite.

Vſuram accipiens. langoris ſuauitate moritur. latenter enim diffuſum per omnia membra uenenum mortem inducit. Ita qui uſuram recipit/ quaſi beneficium prima fronte ſentit/ ſed paulatim omnem domeſticam facultatem in debita conuertit/ quando non aliud eſſe poteſt uſura/ q̃ uorax auidumq; in tempore

Rapina. Rapacitas Raptor. detractor fur magis. Fur qui inuētū nõ reddit. fœnus/ & concuſſa fides. cui ſoror non longe abeſt/ ſed maior/ & uiolentior rapina. quæ eſt rei alienæ per iniuſta ablatio/ quando rapere eſt cum impetu & uiolenter auferre. Hinc eſt q; rapacitas continentur ſub uiolentia. & raptor eſt proprie qui uiolenter & publice capit aliena. cuius particeps eſt alterius nominis famæ detractor/ qui ſane magis delinquit q̃ fur. Imo ifamis habet/ & eſt excõicandus. inter quæ illud cõmiſcetur crimen. q; ſi qd inuen

tum

tum ē/ neq; redditum/ utiq; rapuiſti. Hæc ſunt quæ a Deo immortali nobis euoluenda præcipiuntur/ cum ſcripſerit illic/ Homo ne furtum faciat. Quid enim admiramur? q; ſi pauperi ex bonis propriis is quicq̄ non dederit/ & igne æterno is peribit/ quid in eos putandum eſt/ qui aliena rapiunt? neq; alicui/ ſi forte rapina in principio fœliciter ceſſit/ gaudium rapti durabit in poſterum. Sed ad quid hæc ego commemoro Sereniſſime Rex Ferdinande? cur totiens repetam? ſcripſimus de ſacra militia ad imperatorem inuictiſſimum Carolum quo animi ſtudio milites in bello degere debent. uideo rem Chriſtianam in lapſus pronam/ niſi modum ueſtris belligerantibus rite ſtatueritis. fruſtra in hoſtes fidei Chriſti arma paramus/ niſi e medio/ niſi ex uſu furta/ latrocinia/ rapinaſq; militantium euellatis. Hæc enim numen aduerſum concitant mala/ quod quandoq; a ueteribus noſtris obſeruatum eſt. Illi enim ex lege duodecim tabularum/ ut e militia/ e ciuibus tolleretur furtum/ ſtatuerunt furem manifeſtum ei/ cui furtum erat factum/ perpetuo ſeruiturum. ſed hoc præſenti ſæculo/ ut ſemel hæc furtiua excauetur radix/ cui furandi aſſuetudo inoleuit/ eidem; fatale præparatur ſuſpendium. Sed quid hæc totiens elaborant leges? Deiecti & inopia oppreſſi fures laqueo uitam finiunt. publice uero in auro & purpura gaudet/ q; apud ueteres iis/ qui fures uulgo habebantur/ non licebat ex Alexandri Seueri imperatoris edicto principem ſalutare. Lacedæmones quia hiſce artibus acutiora fieri ingenia putabant/ furta exerceri permittebant. Nobis uero omni ſæculo fures famoſi extitere. Sic/ Cacus Auentinæ timor atq; infamia Syluæ. Lex extat in Platonis de legibus decimo/ q; ſi quis rem furto ſublatam ſciens receperit/ in eadem culpa ſit/ qua ille/ qui furatus eſt/ & qui exulem ſuſceperit/ morte intercipiatur. quod Solon legum auctor dupli pœna in fures animaduertendum putauit. At Romani Decemuiri/ qui leges in duodecim tabulis ſcripſerunt/ nec nimia ſeueritate/ nec remiſſiua nimis lenitate uſi ſunt. nam furem manifeſte furto depræhenſum occidi permiſſerunt ſi nox eſſet/ uel interdiu/ ſi telo ſe defenderet. nunc autem ſuper manifeſto furto actio in quadruplum datur. eſt enim manifeſtum furtum quod depræhenditur. Cæterum apud AEgyptios furta omnia erant licita/ & impunita. non ob turpia lucra/ ſed pro exercitio id diſciplinaq; rei bellicæ eſt factitatum/ quod & furandi ſolertia/ & aſſuetudo acueret firmaretq; animos adoleſcentium ad inſidias parandas. Qui uero alienum tacens lucri faciundi cauſa furti obſtringitur/ ſiue ſciat cuius ſit/ ſiue neſciat. Et furtum quoq; ſine ulla attractione fieri poteſt ſola mente/ atq; animi cogitatione/ ut Sabinus ait. Et Quintus Sceuola ita ſcripſit. quod cui ſeruandum datum eſt/ ſi id uſus eſt/ ſiue quod utendum accepit/ ad aliam rem/ atq; accepit uſus eſt/ ille furti ſe obligauit. Iura noſtra municipalia ita habent. Si qui ter furtum fecerint etiam in rebus parui momenti/ uel unum librarum uigintiquinq;/ acerbiſſime laqueo puniunt. Cæterum una quæq; ciuitas etiā parua iam ius ciuile ſuum habet.

Chriſtiana res in pronū.
Cæſares rapinas militū prohibeant.
Numen aduerſum concitant.
Furtum e militia.
Furandi aſſuetis ſuſpēdium.
Fures iopes ſuſpēdunt.
Fures potentes.
Alexander Seuerus i fures.
Lacedæmones furta.
Fures famoſi.
Cacus.
Furatā rem ſuſcipiens.
Exulē recipiens.
Furtū pœna.
Furē depræhenſu; occidere.
Furtū manifeſtum.
Furta apud ægyptios licita.
Fur aliēum tacens.
Furtū mēte.
Fur utens depoſito.
Furti pœna ſecundū ius municipale.
Ciuitas quæ liber ius ſuū.

ſed neq; puto ullam reperiri ciuitatem/oppidũ ue hoc noſtro ſæculo/quod
furtum aliquo pacto admittat/ut uerius uero eſſe uidetur/& naturæ cõſen

Furta nullibi permiſſa.

taneũ/id quod ſuperne habuimus/Homo ne furtũ faciat.ꝗ ſi ita & deo/&
natura ſancitum eſt Sereniſ.Rex Ferdinande/ad te maxime ſpectat/ qui es
Romanorũ rex/ut ex Italia furta deleantur.milites a latrociniis cohercean/

Ferdinando augusto cõuenit.

tur.magiſtratus in extorquendis pecuniis contineantur.principes & recto/
res legibus/& ſanctis moribus componantur.Regum hæc ſunt officia/qui

Regũ officia

populos ſub ſe habent/ut omnia fiant diuinis mandatis conformia.fas eſt nõ

Aliena nec rapere nec affectare.

ſolũ aliena non rapere/ſed ne mente quidẽ affectare.Hiſce o rex inuicte Fer
dinande ſublatis a militia latrocinandi uſibus non dubium erit/ quin miles
tuus uictoriam contra fidei hoſtes non cõſequatur.Sic uetera prædixere ua/
ticinia/ex tuo regio ſanguine diuaq; familia exituros/qui Turcanicas gentes

Auſtraſiæ familiæ uaticinia.

iugo chriſti colligabunt.ſic Cyrus per ducentos fere annos anteꝗ ueniret in
uitam prædictus a magno uate/ꝗ Hieroſolymis eſſet deo immortali repara

Cyrus hieroſolymam.

turus templum.placuit hic rex numini propterea ꝗ habuit compoſitam mi/
litiam.Solebat ſuos adhortari Cyrus/ſi cuperent uictorias/oportere conti/

Cyrus ſuos.

nuo meliores fieri.atq; ne furta ullibi a ſuis patrarentur/omnes diuitiis ma/
gnificos/& cumulatos reddidit.Tam præſtanti eminebat animo ut/poſt/
quã eſt armis potitus Aſſyria/milites ſuos quos diuites fecerat/eſſe ſu/
os theſauros appellaret.Ideo facile totam Aſiam imperio ſuo addidit.Sic

Cyri theſauri.

tu poſtquã Sereniſſime Rex Germanos/Hiſpanoſq;/& Italos ad ueram
compoſueris militiam/abdicatis omni bello furtis maiora efficies/ꝗ Cy/
rus/ꝗ cæteri Perſarum reges.Hoc decus Auſtraſiæ familiæ repoſitum ẽ/

Auſtraſia familia.

quæ continuis ſæculis ſemper multis/maximiſq; bellis terra mariq; geſtis/
gloria & immortali fama/& uictoriis/& trophæis illuſtrata eſt.Et nunc

Carolus imperator.

maiorem nanciſcetur gloriam per duos inuictiſſimos reges/duo huma/
narum rerum lumina/Carolum imperatorem maximum/& Ferdinan/

Ferdinãdus auguſtus.

dum Romanorum regem inuictum.Deus omnia imperio Romano ſub/

Romão imperio omnia ſubiecta.

iecit.& uos ſublimia imperii capita/ingrati efficiemini cum habeatis & a/
nimi & corporis præclariſſimas dotes/quum cæli continuo fauentes ſtel/
las/& fortunam pediſſequam/ſi tantam potentiam/non ſolum ad defen/
dendum/ſed ad ampliandum imperium non exerceatis.a quo ingratitu/

Ingratitudo

dinis uitio uobis/qui a Deo tantam conſecuti eſtis gratiam/imprimis ca/
uendum eſt.Quædam animalia impellente natura id euitant crimen.fe/

Grata aialia quædam.

ritate depoſita benefactoribus ſuis ſupra fidem miranda ſigna gratitudinis

Grata tellus.

oſtendunt.Ipſæ quoq; arbores/quia concinnantur/ipſa omnium parens tel/
lus cultoribus ſuis reddit uberrimos fructus.quod ſi hanc pulcherri/

Gratitudo pulcherrima

mam uirtutem tui milites/& duces in Italia his ante paucis armis obſer/

Milites cæſaris perbono & amicis.

uaſſent/Perbona familia non tantopere laboraſſet/qui hoſtes obſequio
ambiebant/amicos imperii ueſtri multa calamitate afficiebant.Iccir/
co non mirum ſi multi ex ueſtris amicis auarum/& perfidum ge/
nus aufugerunt.quod niſi fuiſſet tam pia mens/tam benignus Ca/

Caracii gẽiꝰ. Caracius.

racii genius/tam diuini mores/actum erat de Hieronymo Perbono.

ſed

ſed eius opera incolumis euaſit, cuius merita tantum apud me poſſunt, ut nunq̃ ab eius cõmemorandis laudibus deſiſtam uſq; ad glebam. Vir procul dubio tantæ uirtutis, & excellentiæ, ut niſi fuiſſet eius diuina ſapientia, poſt cælum, celiq; fauorem Carolus nunc non ſederet in imperiali throno. quem dii immortales conſtituant pro omni Rep. chriſtiana fortunatiſſimum, quẽ fœliciorem Auguſto faciant, & meliorem Traiano. quẽ, rogamus, dii ea bonitate ornent, & ſapientia, qua Maximilianus Cæſar decoratus in mũdo fuit. qui profecto nunq̃ a me nominandus ſine ueneratiõe, & lachrymis. memoria apud poſteros indelebili ex rebus præclariſſime geſtis, inſigniq; ſcriptorũ exornatione apud naſcituros. fuit enim manſuetiſſimus, & optimus imperator. quotq; ſunt, quotq; fuerunt principũ imprimis ſapientiſſimus & iuſtiſſimus, cuius manes ſanctiſſimos hac memoria in libello noſtro recolimus & quæ de tanto imperatore ſcripta ſunt epitaphio, q̃libẽtiſſime appõimus, ut nullus ſit locus eius laudibus uacuus. Auguſtus. Traianus. Maximiliãuſ cæſar.

Romani imperii decus hic uirtutis alumnus
  Qui iacet, & geſtis nomina magna trahit.
Heu rapiunt mala fata bonos. Germania plange,
  Pax tua nam, & Martis gloria ſumma iacet.

Neq; q̃ aliis uerſiculis ſequunt, ueritate & iudicio carent, ita. n. eſt ſcriptũ.

Hoc ſub marmore Maximilianus
Romani iacet imperator orbis,
Qui nunc poſt cineres in orbe toto
Laboris magis, & magis negoci
Faceſſit, ducibuſq; regibuſq;,
Hiſq; plus generat moleſtiarum
Quam uitam genuerit per omnem, ſi
Hic noſtra æthera ueſcetur aura,
Superſtitio & hæreſis Luthera
Germanos homines minus feriret.

Ita eſt profecto. nunq̃ hæc infectio, & teterrima lues ille ſi nũc uiueret, mẽtes Germanorum infeciſſet. nihil enim utile cenſebat, nil iuſtum, nil pium, quod idem non eſſet religioſum, & omnia demum ad fidem & religionem Chriſti referebat. hæ omnes in eo maxime relucebant uirtutes, fides, religio, liberalitas, continentia. & quod omnes, qui Auſtriæ principibus afficiuntur, lachrymare poſſunt, erat amicis cunctis beneuolus, neq; permittebat iura ſuorum amicorum aliena iniquitate deprimi. Neq; princeps Tridentinus eo uiuente permiſiſſet agros meos prædantium manibus deperire. noſtra hæc mala, & multa incommoda ſunt, propterea q, fata illum imperatorem ſapientiſſimum, iuſtiſſimum, clementiſſimum e ſcelerato ſæculo arripuere. ſed tibi o Sereniſſime Cæſar hæreditarium habes illius bonitatis Vtile nihil niſi iuſtum. Maximilianus imparator. Ferdinãdus imperator.

numen.cunctas quas ille poſſidebat uirtutes/in tuo reſeruas pectore.Ad tu
am sereniſſimam maieſtatem ſeruos / & deuotos Auſtraſiæ familiæ / quos
ille abiens reliquit/tueri/& ab omnibus iniuriis defendere pertinet . non ne

Per boni iura i marchionatu inciſæ. Caracius.

& diis/& hoībus iam mouere bilim poſſunt ꝙ iura mea/quæ in cauſa Inci/
ſæ habeo/ob quorundã iniquitatẽ adhuc in lucẽ exiri ꝓhibent̃:fortaſſe quã
tũ inſit nobis ius tuã maieſtatẽ latet.ꝙ ſi ueritas teſtẽ reqrat/habet hic illu/
ſtrẽ uirũ/& multa religione/uenerandũ ſapientiſſimũ Prothonotariũ Cara
ciũ/qui in hac cauſa probe cuncta norit fide/& integritate animi nulli poſt/
ponendũ.tuũ eſt Sereniſ.Cæſar ꝑ oẽs impii ꝑtes iuſticiæ faſces iubere extol/
li/& nullibi uiolentia deprimi.tibi tuoq; inuicto brachio datus eſt enſis/qui

Deſides negligunt. Pncipes ꝓbatiſſimi. Reges ſunt.

fulgeat legibus/& intertexto irradiet auro/ut fama imortalis tibi in cælo/& in
terra ſiſtat.deſides/& ignominiæ dediti futura negligũt.at probatiſſimi prin/
cipes nil ipẽſius curãt/q̃ ut pſens de ſe/& poſt cineres fama nobilior/& glo
rioſa loquat̃.Nõ ſunt reges/quos tantũ ſublimis ſella/& diadema/& purpu
ra inſigniuit.Sed quos mirifice uirtutes & faciũt/& cõſeruãt.hi ſunt reges/
quos libẽter e cælo Deus ſpectat/amat/defenditq;.ſed eos/qui diu negligũt
iuſticiã/qui nõ puniunt furta/latrocinia/fraudes/ hoim inſidias / aſperrime

Tpm duorũ cura. Rex cõſulto voluat. Subditos demereri. Fidos habere proficuũ. Zopiros pluresq̃ regnas. Regnare q diutius. Gubernatores diuites/& non pauperes. Regiũ nomẽ e cælo.

ſolet ꝑdere.Regẽ Deus te ꝑmiſit fore/ut cũcta ꝑnoſcas/quæ ad regnũ/ad
impiũ/ad tuos/ad fidẽ catholicã ſpectãt.mane/& ſero hoc tibi curæ eſſe ſa/
pientes nõ dubitãt.pythagoricũ præceptũ adhuc nobis uiget in ueterũ mo/
numẽtis/duorũ.ſ. tpm habẽdã eẽ omnibus curã mane/& ueſperi.mane ſci
licet/quæ acturi ſumus probe ꝑpendamus.ſero uero/q̃ egimus repetamus
animo.Sic anteq̃ rex domo exeat qd ſit geſturus/prius cõſulto uoluat.rur/
ſus cũ redierit/qd egerit recogitet.p̄cipue illud/quãtũ ſit demereri ſubditos
bñficiis/& iuſticiæ exqſita manu.quantũ ſit ꝓficuũ multos habere fidos/&
ſapiẽtiſſimos amicos.utili⁹ fuiſſet Dario regi ſi habuiſſet multos Zopiros/
q̃ multa regna.ita eſt ꝓfecto.q diutius regnare uolũt/neceſſe ẽ habeãt ami/
cos plurimos fidos/ſapiẽtes/ & iuſtos/qbus cũcta poſſint cõmitti.paupes/
qbus magiſtratus regẽdi dant̃/difficile ẽ a furtis/rapiniſq; cõtineãt mãus.ꝓ
inde diuites minus ſpoliãt urbes/& ꝓuincias.nihil ẽ quo inopẽ Reip.ueni/

Regi ab vno Reipu.q pre ſunt. Medicus nouus. Senatorum mutatio. Regius magiſtratus. Regibus q̃ natiões paruere. Regum officia. Leges iubẽt. Poenæ quaſ Improbi nunc impune.

re poſſit/quod rex nõ ꝑpendat.e cælo eni nomẽ regiũ uenit/ꝓpterea ꝙ na/
turale ẽ multitudinẽ ab aliquo uno regi.& ideo hic unus debet eẽ oi uirtute
præditus/& affectibus uacuus/ſicut cæteros decet eẽ/q Reip.præſũt.ſicut
piculoſũ eſt in curãdo corpe nouos ſemp cõuocare medicos/ſic timendũ in
gubernãdis populis frequẽter cõſcribere ſenatores.ſũmus magiſtratus regi
us omni ſæculo ſemp fuit.oẽs antiquæ gentis(ut tradit Cicero)regib⁹ quo/
dã paruere.ſic Romani/ſic Athenienſes/ſic Thebani/ſic Aegyptii/ſic Aſſy
rii/ſic Perſæ ſub regibus fuiſſe memorantur.Regũ erat condere leges . Re/
gũ erat pacẽ cuſtodire/bella mouere cõtra inſidias/furta/latrocinia.Ita legi/
bus mãcipia aſcribimur/ut libere uiuere poſſimus.Ideo leges iubẽt furẽ pu/
niri / & homicidã occidi/nõ ut hõ ꝑeat/ſed ut puniant̃ ſcelera/& boni tuto
degãt.qa a deo imortali p̄ceptũ habuimus inuiolabile/homo ne hoīem oc/
cidat.ſed qd his noſtris tpibus paſſim in italia ſit dicã/an taceã:impune/ua/
gant̃ improbi/fures/homicidæ/uiatũ obſeſſores.& tamẽ nemo eſt/qui ani/
maduertat.

maduertat.nonne & ea latẽtia ſubſunt furta illis/q̄ beneficia eccleſiaſtica poſ
ſident/& in his deſæuiunt? putant miſeri/quia ſuis cõpararint pecuniis/ſua
eſſe/& iure poſſideri.ſicut propalatũ eſt de Alexandro Hiſpano crudeli po/
tius tyranno/q̄ Romano pontifice/qui omnia peruertit humana/& diuina
iura.cecinit ille. Vendit Alexãder cruces/altaria/Chriſtũ. Emerat hæc quon
dã/uendere iure poteſt. Ideo mala emerſit uſq; ad hæc noſtra tpa cõſuetudo.
Q uã ob rẽ neceſſario nouo indigemus cõcilio/ut hæc/& alia in uero Xp̄ia
no cætu reformenť/& ſiſtant.ſic reges quoq; populis cauere debent ne fur/
tis/ne rapinis dillacerenť.q̄ ſi reges hæc omnia negligenter agant/proculdu
bio irã dei prouocant. Hinc (ſi neſcimus) p̄uenit bellicus furor/peſtilentia/
fames/& interdũ tã tetra lues/ut iure diſcrimine nemini parcať.non his caſi
bus Machaones ſuccurrere poſſunt/nõ Eſculapii/nõ quis Aſclepiades.ſo/
lus eni Deus ab his immunes facit/&/quos uult/perdit & defendit. Proin/
de nobis optimis regibus opus ẽ quorũ bonitas a malis populis dei irã auer
runcet.quocũq; uerteris oculos rex Sereniſ.utiq; ſcatẽt mala/latrocinia/fur/
ta.tã obnoxii uitiis ſumus/ut plurimi malint depræhendi in furto/q̄ reddere
debitũ. Beata illis priſcis innocentia laudatur/in qua non ſignabant annu/
lo/non rebus/opibuſq;.fructibuſq;/& uineis apponebant cuſtodem. At
nunc quæ ingenia tam exactiora reperiri poſſunt/ut claues tam firmiores ex
cogitent/ut ianuæ non aperiantur? Si qua uitia ſæculo hoc infœlici præua/
luere/furta ſunt.q̄ tam frequentia ſint/q̄ tam paſſim exerceantur/cau/
ſa quæ nam poteſt eſſe? niſi q̄ ætas noſtra luxu perdita eſt.quæ puſillæ fœ/
mellæ/puerique/iuueneſq;/ne dicam ſceleratos nobiles/qui aut mani/
bus/aut collo/auro/gemmiſue/armillis/& margaritis abſtinent? Hinc
eſt q̄ rapinæ/& furta frequenter fiunt. Periculoſum ſane eſt cum his ui/
uere nobilibus/qui ex diuitiis in paupertate deuenerint.quærunt unde non
debent/arripiunt unde poſſunt. Beatæ illæ urbes o Sereniſſime Cæſar/quæ
abdicatis furtis creſcunt præmio & pœna. Q uæ duo etiam in altero uigent
mundo non differentia ſane/niſi q̄ in hac uita leuiſſimæ res præſtant/faci/
leq; labiles/a dextra ſempiternæ perpetuæq; remanent.diuina enim lex debi/
les uitiorum maculas certis temporibus puniendo diluit/idelebiles uero pœ
nis ſempiternis affligit. Q uæ ſi a noſtri ſæculi mortalibus bene penſitaren/
tur/& milites noſtri hæc eadem hodie conſiderarent/pro firmoq; haberent/
non tot flagitia/non tot furta/non tot latrocinia committerẽt.propterea qui
cunq; hoc ſcelerato ſæculo militis nomen ſubeunt/ilico animum ad furtum
adiiciunt.putant nanciſci famam fortitudinis/ſi ad omne uerbum aut blaſ/
phement/aut parent manus ad rapinas. V nde ſatius eſt cum leonibus uitam
degere/& cum ſerpentibus dormire/q̄ cum hiſce ætatis noſtræ bellatoribus
commorari/quos (auguror) poſtq̄ furor bellicus/ignis/machinæ/tormen
ta nõ potuerũt delere/oportet pacis cõditiões/& legũ ſeueri faſces iugulẽt.
neq; hos/quocũq; uelis pergant/uirtus aliqua aut ſtudiũ gloriæ cõmittanť/
ſed dolus.utinã is dolus q̄ malas artes/malaq; facſora repellit/q a prudẽtiæ
gremio trahit ortũ/iuſticiæq; ueſtigia obſeruat.ſed malos quo p̄uerſa ingẽia
nutriũt/hoc illi p̄ ſũma laude habẽt.quotiẽs aliq̄d cũ agreſtibus hoibus cõ

Concilio nouo egemus.

Machaon. Eſculapius. Aſclepiades. Deus quos uult. Regibus optimis op⁹ ẽ. Mala ſcatẽt. Innocentia priſca. Furta frequẽtia quare. Aetas noſtra luxu perdita

Nobiles pauperes.

Præmiũ & pœna. Pœnæ uiuẽtiũ & defunctorum.

Milites noſtri tẽporis.

trahunt / aliquidq; emere tentant/non pactione id agunt/ſed ui/& iniuria/
[Cautus.] miniſ.p.Hos aliqui cautos appellant/quũ minime ſint/ſed uiolenti/& do/
loſi/fraudolentiq; ſunt.eſt enim cautus nõ lõge a prudentia cõſtitutus/quã/
do neq; a recto delabitur/quũ id maxime curæ habet ne a quopiam decipia/
tur.propterea q̃ id ꝓpriũ cauti eſt/nõ labi/nõ errare/nõ decipi / nolle con/
tẽni/nec ullo modo derideri.iccirco in omnem uitæ partẽ ẽ neceſſaria cauẽ/
[Doloſus.] diratio.Doloſi uero malarũ artiũ artifices in emendis/uendendis/mutuãdiſ
q; oẽm malitiã ponũt.Q uod genus hoim oibus incõmodo ẽ.inter quos &
[Verſutus.] uerſutus locũ habet.Et eni is ſub ꝑtextu iuris/legaliſq; ſcientiæ umbra mul
ta pperã cõmittit.Nã habet in doloſo pectore multas latebras/qbus decipi/
[Verſipellis.] at.nec idẽ ſentit aio/q̃ uultu/linguaq; .& multa oſtentatiõe celat ſententiã/
quã corde ꝑmit.cuius fraude inferẽda maxima delectatio eſt.Ideo merito hi
uerſipelles appellari ſolent.quã ob rẽ ſũmopere per cauenda eſt uerſuti du/
plicitas/qua iure id genus hoim paſſim odio habetur.An non dolendũ Se/
[Virtus olim in militia.] reniſ.Rex Ferdinande quũ olim ſũma uirtus erat in militia/nũc oẽ reperiat̃
[Scelus nunc in militia.] ſcelus: noſtri milites non chriſtiani nominis gerunt inſignia/ſed Arabibus ſi
milliml ſunt/qui natura latrones/& fures ſunt.uagi & per abdita diffuſi la/
[Arabes.] trocinantur.nullis legibus/nullis bonis moribus cohercent̃.Sed hæc & alia
[Carolus imperator quare.] corrigẽda ſunt ſub tuo ſacratiſſimo brachio Rex Sereniſſi.poſtq̃ hæc ſæcu/
la ad manus ueſtras deuenere/diuinitus id factũ eẽ remur q̃ Sereniſſi.tuus
[Ferdinãdus Romanorũ rex quare.] frater ſit Romani imperii cõſtitutus culmen. q̃ tu Romanorũ rex ſis pro/
clamatus nõ ob alias puto cauſas/niſi ut noſtrorũ tẽporũ ſcelera corrigatis/
[Obloquendũ de principibus nõ eẽ.] præſertim malos principes/malos magiſtratus/malos gubernatores/ malos
præſides/q puerſo humano & diuino iure animos ad exterſiões/& furta ap
[Principũ eã mala.] plicãt.Q uãuis de principibus raro/aut nunq̃ obloquendũ ſit/tamẽ neceſ/
ſe ẽ qñq; loq/ſcribere/ꝓclamare/ut per hæc ammoniti corrigant̃ . nulla ſũt
[Pricipes bene ſi.] tã impia/tã crudelia in ciuitatibus mala/ quæ cauſa principũ nõ eueniãt.Hi
[Princeps bonus.] prudentiſſime gubernãt/q nõ doloſorũ cõſilio utunt̃ /ſed ſapientũ/qq; un/
diq; circũſpicere ſolẽt. Eſt eni bõus princeps/nõ alius/q̃ bonus paſtor.Ideo
[Cyrus de pcincipe.] Cyrus dicere ſolebat ſimilia eſſe opera boni paſtoris/& boni regis . Id ſũmũ
[Imperandi ordies ſeptẽ.] ſtudiũ principi eẽ debet(ut alibi diximus)ut in cunctis rebus is ſe oſtendat
uerũ pricipẽ.Sũt eni ſeptẽ/q̃ ad dignitatẽ impandi cõducũt/paternitas/ no
[Prudentiores regant.] bilitas/auctoritas/potẽtia/ſenectus/prudẽtia/ & bona ſors/quãuis Plato ſo
[Carolus imperator.] lã prudẽtiã ꝑelegerit/quæ ad rationẽ impandi ſufficeret.Ideo præcipit/ ut in
[Ferdinãdus auguſtus.] omni imperio prudentiores regãt.Q uare diis immortalibus agimus gratias
Sereniſſi.Ferdinande/q̃ ueſtris manibus ſit deuolutũ imperiũ.principes nõ
[Imperio uniuerſus orbis.] non alios eſſe exiſtimamus / & fore/q̃ cãdidiſſimos/iuſtiſſimos/ ſctiſſimos/
fortiſſimos.Ita ſpamus ueſtris auſpiciis orbẽ uniuerſũ impio Romão retra/
hẽdũ.ſic fata ꝓtẽdunt.ſic ueſtra fœlicitas ꝓmittit.ſic ura bõitas/ſapiẽtiaq; fi/
[Traiãi & augusti ſæcula.] dẽ facit.deletis ex orbe xpião his/q̃ res oẽs cõtaminãt/furtis/latrociniis/cæ/
teriſq; flagitiis/uidebim⁹ uobis impantib⁹/aut Traiãi/aut Auguſti ſæcula.q̃
Deũ immortalẽ rogamus/ut permittat & cito pmittat.ualeat ſerenitas tua.
& ita ualeat/ut hoſtium infidelium ſis perpetuo uictor & triumphator.

Oportet principem meliorẽ eſſe ſubiectis.
Regna nõ dant̃ niſi ab imortaliter regnãte.
Non bene eſt laudare dies calculi cãdore.
Non licet Cæſari cognoſcere pecunias.
Quod iuſte ẽ datũ/nõ licet iniuſte auferri
Magnus Princeps ĩmortalẽ gloriam cupere debet.
Maximum ẽ mortalẽ iuuari a mortalibus.
Non leuis eſt cura tẽporis labẽtis habẽda.
Ignau⁹ non curat/q̃ de eo futura ſit opinio.
Inclytus princeps ita agit/ut poſteritas de ſe bene ſentiat.
Simul orta una diſſoluentur.
Calor & frigus ſi excedunt/haud niſi morbos pariunt.
Sapiens cogitat quod perpetuo cogitãdũ.
Amor minima maxima uideri facit.
Rumoribus raro fides danda eſt.
Diligentia ſæpe ſuperat neceſſitatem.
Conſtantis nõ eſt mutare quotidie ſolum.
Sapientia cum eloquentia coniungenda ẽ.
Qualis ſonus/talis eſt cantus.
Tranquillum eſſe ingeniũ/lætũq; oportet.
Nimium appetenti omnia ſero ueniunt.
Grauitati cõuenit/ut effect⁹ uerbo rñdeat.
Non omnibus dat omnia grata Deus.
Nihil fidendum eſt humanæ proſperitati.
Omne genus odii ſedandum eſt.
Nulla uis poteſt eſſe diuturnior.
Beneficio etiam ferox animus conciliatur.
Nil eſt ſine uirtute aggrediendum.
Multa ſenem circumueniũt incommoda.
Dicta percipiunt cito animi dociles.
Non ſemper feriet/quũ minabitur arcus.
Quandoq; bonus dormitat Homerus.
Neſcit uox miſſa reuerti.
Fateatur neſcire/qui non ſcit.
Non enrium nulla eſt ſcientia.
Materia naturaliter appetit formam.
Omnia quæ ſunt licita/non expediunt.
Nobis ut res dant ſe ſe/ita magni atq; humiles ſumus.
Neſcit quis ſit uerus timor/qui nunq̃ ingreſſus eſt mare.
Non opus eſt auro/cui tenuis eſt cœna ſatis.
Melius eſt habentibus aurum imperare/q̃ aurum poſſidere.
Luxus omni ex parte circumcidendus eſt.
Ignorato genere ignoratur ſpecies.
Loquẽdũ ut plures/ſẽtiẽdũ ut pauciores.
Sciẽtiæ diſtinguuntur per obiecta.
Dimidium facti/qui bene cœpit/habet.
Nemo diu lætatur uictoria impia.
Eſurientibus inſuaue eſt omne uerbum.
Ager continuo cultus nõ producit ſegetẽ.
Publica anteponi priuatis decet.
Cuncta temptabis ne ſeruus fias.
Fruſtra nitimur inuita Minerua.
Dulce manet uictoriæ præmium.
In alieno peccato quiſq; ſui miſeretur.
Virtus non conuenit cum uitio.
Principis uerbum lex eſt uiua.
Melius eſt habere bonũ principem/q̃ bonam legem.
Nullus effectus ſuam odit cauſam.
Rectitudo intellectus cauſa eſt omnium bonorum.
Media amantur propter finem.
Omnes appetunt eſſe/& corruptioni repugnant.
Ars non æquat/ſed imitatur naturam.
Nimius ornatus non conuenit uiro.
Amor particularis uehemens eſt.
Appetitus ſequitur cognitionem.
Eſt modus in rebus.
Pecudes uniuerſæ non ſingulæ parent.
Dementia eſt fruſtra niti.
Magnificentia eſt ſpecies fortitudinis.
Repugnante natura nihil recte fieri poteſt.
Virtutem uſu/& doctrina aſſequimur.
Difficilimum eſt mutare ingenium.
In contraria currit/dum uitat uitia ſtultus.
Teſtator omnia bene cauit/ſi hæredes bonos reliquit.
Summã rerũ nunciat fama non ordinem.
Paritas morum inducit affectum.

Votis ſuis amor plerumq; præcurrit.
Animus uehementer amãtis in alieno corpore uiuit.
Depræhendi in uitio miſerum eſt.
Ingeniũ ĩgẽs ſæpe inculto latet ſub corpe.
Sine uitiis nemo naſcitur.
Iuuenes ſæpe aliena opꝓbria abſterrent.
Mentis ſanæ eſt fortuna ſua ſapienter uti.
Ad uirtutẽ callis aſper ẽ imprimis/ ſed ubi alta cacumina tangis/mollis adeſt.
Nimia feſtinatio feſtinationem tollit.
Nemo fruſtra amat egregie.
Inutiliter ædificamus/ſi deſũt poſſeſſores:
Nihil ẽ ſtultius Capadocibus/quia natura libertatem odere.
Actus uolũtatis ꝑſuppõit actũ intellectus.

Maiora ſunt opera a gratia/q̃ a natura.
In omni genere eſt dare primum.
Inſcitũ eſt/& iniquũ iniuriã ferre innocẽti.
Præuiſa minus lædere tela ſolent.
Scire/& non operari/nihil eſt.
Breuitas grata eſt/ſi in ea ineſt iucunditas.
Flamma ſeipſam indicat.
Noui ſermones iudicia noua afferunt.
Nupta ſponſum amans meretrici hoſtis ẽ.
Nõ debemus queſtus gratia animum ad malas uertere partes.
Nuncius boni debet munerari.
Animus corruptus uera non prouidet.
Viuamus memores q̃ ſimus æui breuis.

FINIS.

Liber Octauus Quiliarum Ad Reuerendiſſimos: ⁊ Sacratiſſimos Sacri Imperii Electores de ſeptimo praecetpo diuino cõtra haereſim Lutheranam.

Ad Reuerendiſſimum: Religioſiſſimūq; Protbonotarium Marinum Caraciolum Inuicti Caeſaris Sēatorē: & Conmiſſarium integritatis ſpecimen.

Pagina hæc mores reſerat Sabinos.
Molle contundit uitium Lucilli.
Tela contorquet reprobos in omnes/
Troncat & atros.

Cernimus certe innumeras phalanges
Improbum.iuſti numero premuntur.
Hæc eget nutans ope firmioris
Charta columnæ.

Cæſaris Diui clypeo ſed audens
Hæc tuo dictator erit ſupreme
Mira uirtutum requies/ Catonum &
Tertia proles.

Tu malignorum ferus exprobator/
Turba liuentum numeroſa quamuis
Conterens laudem alterius uigentem
Ore trifauci.

Cæſaris nomen tamen extimebunt/
Et tuam cæli ſophiam ſupremi/
Lumen & græcæ/latiæq; linguæ
Fulte galero.

Quo duce almo & pontifice adiuuare
Chriſtianam aulam ſtatuit ſupremi
Optimus cæli.renouatus orbis
Lætus inibit.

Reuerendiſſimis: Ac Illuſtriſſimis Sacri Imperii Electoribus Hieronymus Perbonus Marchio Inciſae: Ac Dominus Ouiliarum Bene Sapere.

QVAM ſapientiſſime egiſtis Reuerendiſſimi ac Illuſtriſſimi principes & imperii Romani clariſſima lumina/quum abſoluto & perfectiſſimo conſilio Carolum Hiſpaniæ regem uniuerſi orbis imperatorem delegiſtis.credo ꝙ apum exemplo ueram ſuſceperitis normã. Inter illa enim denſa & copioſa examina unus conſpicitur animi & corporis habitu/& tanta excellentia uenerandus/ut non alius natura iam demonſtrãte habeatur/q̄ primarius/& rex/& omniũ princeps/ quando uos uelut ex ſpecula omnes Europæ reges conſpexiſtis. Etſi cuncti ſplendore uirtutum præemineant digni & ipſi/ut ueri eccleſiæ filiĩ imperiali decore/tamen uoluiſtis hunc aureum Iuuenem tanto dignitatis culmine inſigniri.qui uelut rex apum gerit ſecũ omnia/per quæ facile dignoſci poteſt non alium fuiſſe a natura a Deo immortali præelectũ.Eſt enim/ut facile dignoſci poteſt/in rebus cunctis fortunatus/filius ſacræ naturæ/filius fortunæ/filius gratiæ Diuini ſpiritus.Actæ ſunt uobis immortales gratiæ ab omnibus Europæ prouinciis/quæ innumeris demonſtrationibus ueſtram ſapientiam comprobarunt.ſæculum reduxiſtis aureum/propterea ꝙ ob candorem & animi bonitatem Caroli imperatoris omnia credũtur fiſti iuſte/trãquille/& pie/ſicut in cunctis rebus/quæ ad Rempublicam Chriſtianã pertinent/operam egregie datis.Nam poſtq̄ imperiũ Romanum ſub ueſtris eſt poſitum manibus fœlix dici poteſt ſanctum & quodãmodo nil aliud exprimens/q̄ numen terreſtre.q̄ miſerum & ſceleratum olim erat imperium Romanum anteq̄ perueniret ad ueſtrum Diuinum arbitrium. Nil aliud erat imperium/q̄ cædes/ſanguis/crudelitas/rapinæ/mœchationes/excidia.Quid enim perpetrabant illi flagitioſiſſimi prætoriani milites? modo creabant in cõtemptum ſenatus/modo interficiebant/modo alium poſt alium ſubminiſtrabant.Et (quod indignum Diis & hominibus habitum eſt) ponebant imperium ſub auctiõe/& qui plus auri errogabat imperatoria dignitate impartiebatur.Illud ipſum erat mœchari/neq; delectus aliquis agebatur. quẽcunq; ſors efferebat/dũmodo afflueret opibus conueniretq; in ſcelere cum eis/eligebatur.ꝙ ſi præcurramus omnem imperatorum ſeriẽ/nil aliud repiemus/q̄ cædem/q̄ effuſionem ſanguinis.mœchabantur profecto ſceleratiſſimi illi/

Carolus imperator.
Apũ rex deligitur.

Imperium apud germanos fœlix.

Imperiũ per milites.

Imperiũ ſub auctione.

Mœchari.

qui tanta dignitatis gloria/ & imperii Romani ſplendore abutebantur. Verũ
poſtq̃ in Germania poſitum eſt imperium(neq; enim id puto factũ/ niſi ſpi/
rante numine)omnia ſucceſſere pie/ & iuſte/ & bene cohæſere. Duo hæc in

Imperium eccleſiaſticũ & Romanũ. Caroli electio

orbe terrarum ſumma imperia Eccleſiaſticum/ & Romanum ſceptrũ / quæ
mutuo nixu utrunq; alteri conſiſtit/ non alia euenire poſſunt in chriſtianum
genus/ q̃ fœlicia & tranquilla/ ut nunc maxime experimur ſub fœlicitate Ca
roli imperatoris. Vnum ueſtris ſapientiſſimis iudiciis reſtat eluendũ/ ut poſt

Lutherana hæreſis euellẽda.

q̃ tanto beneficio humanum genus affeciſtis eligendo Carolum imperato//
rem pacificum/ fortunatum/ ſanctum/ pium/ detis operam/ ut omnis hæ//
reſis/ quæ exorta eſt in Germania/ e medio tollatur. impium erit/ ut ubi maxi
me relucere fides deberet/ ibi malignitate quorundam claudicet. ſedetis uos

Imperium apud germanos ab eccleſia.

illic in conſpectu omnium mortalium beneficio non alterius/ q̃ Sanctæ Ro
manæ eccleſiæ. ingrati animi erit/ niſi omnia tentaueritis/ quæ ad piam ma/
trem corroborandam pertinerent. Vos eſtis ſal terræ. uos eſtis lumina chri//

Electores imperii.

ſtiani orbis. uos eſtis tutiſſimus iuſticiæ portus/ ſi dabitis operam/ ut per om
nẽ chriſtianum cœtum catholice/ pie/ & iuſte uiuatur/ & quum liceat om/
nibus ante ueſtrum tribunal accedere/ tanq̃ ad uniuerſum periclitantium re
fugium. Et ego qui ſemper ueſtro nomini deditus fui/ ueſtrarum laudum/
quoad uixero/ ero præco/ & etiam poſt cineres/ ſi quid pia numina uatum
poſſunt/ ſi mihi pro iuſticia fauebitis apud Sereniſſimũ Cæſarem. neq; enim

Pro pbono.

iniuſta petimus/ niſi iniuſtum haberi debet quod mihi conceſſit Diuus Ma
ximilianus Cæſar oneroſo titulo. quod & eſt confirmatum per diuum ſucceſ
ſorem Carolum accedente ueſtro conſenſu/ & ſubſcriptione Reuerendiſ//
ſimi electoris archicancellarii imperialis. Non enim eſt conueniens q Cæſar
potentiſſimus permittat/ & poteſtas ueſtra ampliſſima/ iniuriam ac uiolen/
tiã Perbono ſeruo ueſtro inferri ab his/ q iura mea ui opprimunt ſine ulla ue
ſtræ dignitatis/ auctoritatis/ ac ſacri imperii reuerentia. Profecto ſi externus
imperator ſucceſiſſet/ pro dignitate tanti culminis deficere non deberet. Vn
de tanto magis bene ſperandum eſt mihi/ uobis opitulantibus de inuictiſſi/
mo ac prudentiſſimo Carolo Auguſto/ qui aui contractum/ tanq̃ imperator

Cæſar ſolut9 legibus. Princeps legibus uiuat. Princeps cõtractu ligat'.

& hæres iuris uigore tenet' obſeruare. Nã ſi legibus Cæſar eſt ſolutus/ nihil
tamẽ Cæſari magis eſt conueniẽs/ q̃ legibus uiuere. & ſi ſolutus eſt lege poſi
tiua/ ligatur attamẽ contractu/ ſicut & priuatus. & niſi iure ita cautũ foret/
quis compos mentis cũ eo contrahere uellet? Imo ſicut omnium eſt præſul
omnium eſſet exul. ꝓinde ad quos tutius mea iura deporto/ q̃ ad uos Sere
niſſimi principes/ qui imperii conſules eſtis? qui iuſticiæ fortiſſimi cuſtodes.

Electores imperii.

qui alienarum iniuriarum acerrimi uindices. qui tanta poteſtate non abuſi
mini. ideo ad uos hoc diuinum præceptum defero. Homo ne ſtudeat mœ/

Pricipes mœchantur.

chari. Illi. n. pricipes mœchant'/ illi reges ab hoc ꝓcepto diuio abeũt ſiniſtror
ſum qui oĩa per fas & nefas cupiũt/ uolunt/ mãdant. Sed uos/ q illic ante cõ
ſpectũ oĩum mortaliũ ſedetis inuicti/ infrãgibiles/ oĩbus uirtutib9 fulgẽtes nõ
ꝑmittetis mea & alia iura q̃ oĩb9 legib9/ & diuis imꝑatorib9 cõprobata ſunt/
quorundã iniq̃tate/ & uiolẽtia debilitari/ & ꝓſcindi. Quibus Hieronymus
Perbonus cũ oĩb9 liberis/ & poſteritate ꝑpetuo fœlicitatẽ augurat' & optat.

Hironymi Perboni Marchionis Incisae: Et Ouiliarum Domi ni Liber Octauus Ad Reue rendiſſimos: ⁊ Illuſtriſſi mos Sacri imperii Ele ctores De Septimo Praecepto Diuino Homo ne ſtude at moechari.

PACEM/& optatam quietē his temporibus/in quibus
uos Sereniſſimi principes culmina imperii honoratis/ ſa
ta portendere per omnes imperii prouincias uidentur.Id
ueſtro eſt factum conſilio Sereniſſimi Domini. ueſtræ

Electores imperii.

fuit hæc prudentiæ/& ſapiētiæ proſpectio: reduxiſtis au
reos dies.profecto non mœchati eſtis.reſeruaſtis integrā
fidem/immaculatam/& incorruptā.nec hanc in uobis re
ſeruaſtis inuiolatam tantum/ ſed omni cuſtodia corpus
uelut elegantiſſimæ cōſortis/ne aliunde uim ſentiret/egregie tutati eſtis. nō

Tiberius.

ne mœchati ſunt illi/qui ad imperiū euexere Tiberiū? Qui ī omni libidinis
ꝓuolut⁹ genere/& crudelitate mutauit humanā naturā in ferinā.nō ne mœ
chati ſunt/ qui.C.Caligulā obſcœniſſimū/qui Claudiū Neronē/qui mollē

C. caligula
Nero
otho mollis.

Othonē/qui uoracē Vitelliū.qui peſſimū Domitianū imperatores crearūt?

Vitelius vorax.

An dici poteſt peius contra eos/qui nulla ratione habita/imperiū in manus
fœdiſſimas coniiciunt? quales fuerunt illi/qui uere mœchati ſunt/quū ele/
giſſent Cōmodum imperatorē libidinibus/cædibus/rapinis omnia complē

Cōmodus deſtiſſimus

tem.atq; eo uectus eſt inſaniæ/ut omnia/quæ egregie ab aliis monumenta
erecta ſunt/deleuerit/tituloſq; mutauerit. q̄ enim illis Laus ceſſit ſiue electo
ribus/ſiue Senatoribus? Laus cedere poteſt qui Pertinacē elegere imperato
rem? qui antea libertino patre natus lignariā negociationē exercebat. Quæ

Pertinax imperator lignarius.

illa tanta imperii confuſio quando tres eodem tempore creati ſunt imperato
res Peſſenius niger in Syria/Clodius Albinus in Britannia/Septimus Seuę
rus circa Rhodū? Nō ne totus orbis in cōfuſione ſanguinis deuaſtatus eſt

Imperatores tres vno tempore.

quādo mōſtrū illud emerſit? nō ne fœdiſſime mœchari illos arbitramur/qui
Caracalā Imperatorē elegere crudelē/impiū/ſanguinariū? Quid de Ma/
crino? qui homo libertini generis/uenali fide/uita ſordidus/ nō ne quū ele
ctus eſt ad imperiū/cecidit oīs dignitatis ſplēdor? nō ne mœchati illi qui ele

Caracala imparor impi⁹
Macrin⁹ imperator libertinus.

gerūt ad impium impuriſſimū Heliogabalū/guloſiſſimūq; qui libidinū in
uentoribus p̄mia ꝓpoſuit/qui mōſtroſis cōuitiis Vitelliū/& Apitiū ſupera

Heliogabal⁹ impator impuriſſimus.

uit/q e linguis phenicopterũ/cerebelliſq; anſerũ/& pauonũ ꝑparatis cœnã
ſuis obſoletis dabat nullũ reliquẽs turpitudinis ſcel⁹.quãtũ ſint mœchati illi
nẽo dubitat/quũ Maximios duos ad impium ꝓuexere e thracia oriũdos gñe
Opilio. hũili.qppe ſenior O pilio fuit & crudelis ĩ oẽs ſerebaꝭ.tãta iã ꝓualuit ĩ crean
Imperatores xxx.eodem tẽpore. dis ĩpatorib⁹ abuſio/ut trigĩta uno q̃ſi tꝑe eſſent ĩpatores/aut poti⁹ tyrã
ni/q̃ ĩ diuerſis partib⁹ orbis/q̃ſi oẽs ꝓuĩcias ĩpiĩ occupauere.An hoc mœ/
Proculus al bingaunus. chari nõ fuit/quũ Procul⁹ Albigaun⁹ fact⁹ ẽ ĩ ĩpio Cæſar/q ꝑ epiſtolã te/
Virgines centum uitiatæ. ſtat⁹ ẽ ſe cẽtũ uirgines Sarmaticas bello captas qndecĩ dieꝝ ſpatio ad unã ui
tiaſſe/atq; ex his decẽ nocte una.qd de Cario ĩpatore dicã/an aliud ĩ uita le
Carinus imperator mœchus. gitꝭ/q mœchia/qd de Dioclitião/q quũ Aegyptũ ꝓmereret/ad.xvii.xpianorũ
milia uariis ſuppliciis affecit.hoc erat paſſim ꝑ licẽtiã mœchari/& tãta digni
Dioclitianus impator crudelis. tatis ſede abuti.ipſi quoq; rerũ ꝓlapſus/& fortũa/& dæmõ conati ſũt ĩpiũ
Romanũ e medio tollere/& nõ potuerũt.Variatũq; ẽ hĩc ide ꝑ diuerſa diſcri
mĩa ĩpiũ uelut cymba ĩ medio fluctuãti mari uẽtis obuerſis agitata/donec
miſert⁹ De⁹ ut hæc præ cæteris in terra remaneret pulchritudo/cõſtituit nõ
ãplius tãta culminis dignitas ſubiret uariationẽ & in altiori orbis ꝑte eſſet ſe
curior/& ꝑſtãtior.Ita factũ eſt/ut diuini ſpirit⁹ bñficio/põtifices Romãi to
Imperiũ Romanũ ortũ. tã hãc eligẽdi ĩpatores auctoritatẽ ueſtris manibus cõceſſerint.atq; eo iſto
mõ tã diu ꝑduraret/donec apto cælo maiorẽ ĩdipiſcaꝭ grãm/qua debellatis
Imperiũ Romanũ auctũ. hoſtib⁹ totã ad ſe retrahat ditionẽ.Q uid.n.alid dicere poſſum⁹ impium Ro
Imperiũ Romanũ cõſeruatũ. manũ tãto auſpicio diui Cæſaris exortũ/diui Auguſti auctũ/& Veſpaſiani/
Titi/Neruæ/Traiani/Antonini Pii/M. Antonii/& Magni Conſtantini uir
tutib⁹ retẽtũ/fuiſſe añ iſtud tꝑs/q̃ ĩ cõſuetudine mœchãdi/neq; añ hoc reti
Imperiũ Romanum proſtitutum. nuiſſe conſiſtẽdi normã/mõ illi mõ huic fuiſſe illegitĩe ꝓſtitutũ/iõ uobiſcũ
Sereniſſimi electores congratulamur/q iſthic tãta hæc dignitas ueſtra uirtu
te cõſeruetꝭ.nõ ampli⁹ ꝓruit cõtra diuinũ ꝓceptũ nõ mœchaberis. tm̃ ẽ iſtd
Deo ĩmortali exploſũ ſcel⁹/ut nullũ qduis uideaꝭ eẽ mai⁹.Cætera.n.uitia ex
tra uidenꝭ ferri/hoc ĩ ſe ipm̃ deſtruẽdũ uideꝭ laborare.qd.n.mai⁹ põt dici. &
Mœchia ſceleſtiſſima. abhorreri/q̃ natura ſe ipam dſtruat/iõ a cælo ꝓditũ ẽ.Homo nõ ſtudeat mœ
chari.qd.n.nõ mali euenit ex ſceleſtiſſima mœchia/nõ ne uiriũ oĩs fit reſolu/
tio/uñ affati ĩnũeræ emergũt ægritudies.diis/& elementis ĩdignũ/q ob bre
Morbi ex mœcha. uẽ & languidã uoluptatis mollitiẽ tãta ĩ uniuerſo gñe mala ꝓducantꝭ.nõ põt
cõqueri hõ de Deo/q nõ ꝓmonuerit.Hæc erant conſequentia illos/qui mã
datum poſt haberent/uarii cruciat⁹/lateꝝ dolores/capitis hallucinatiões uer
Mœchus belluis q̃ Deo. tigieſq;/pulmõis ac iecinoris iſectões/neruoꝝ attract⁹/& q ex hoĩe nõ hĩem
facit.ſimilliorẽ.n.reddit belluis/q̃ Deo.uñ nõ ĩſcite Home.ſcripſit Vlyſſis ſo
Vlyſſis ſocii in ſues. cios ob fœdã uoluptatẽ cõuerſos fuiſſe ĩ porcos.Ideo hoiem nõ mœchari op/
Flagitia ex mœchia. timũ eẽ cæleſti oraculo habemus.tãta ẽ hui⁹ mœchiæ itẽꝑrãtia/ut nulla ſint
tã turpia & flagitioſa mala/q̃ ab hac nõ ſint excogitata.Etiã auſus in pecudes
Honeſta facie. ꝓlabi/qd abſq; ruboꝛ referri ñ põt ob reuerentiã hũanæ formæ.nñ ꝓinde ue/
Honeſtis parentibus. teres oppoſuerũ mœchatiõi nomẽ honeſtatis.iõ quũ laudarꝭ uolebãt aliquã ſpe
Actio laudabilis ab honeſto. ctata ſpecie mulierẽ/honeſta eam facie eẽ dicebãt.quin quũ gen⁹ cuiuſpiã a c
familiã cõmendarent/honeſtis illũ e parẽtib⁹ ortũ ꝑdicãbãt.tãtũq; ſibi perſua
ſere/ut oĩs laudabilis actio ñ niſi ab hoẽſto ſonte emanaret.q ſi hæc opponiꝭ
illi

illi (quid enim turpius dici põt/q̄ mœchia?) Neq; maiorẽ ipſi credebãt ali/
cui laudẽ adiici/præſertim Regibus & Principibus/q̄ eã quæ a cõtinentiæ
grauitate prouenit. Ideo præcipue Alexander magnus laudatus eſt ꝙ Ro/
xanes Oxiartis filiæ amore capt⁹ uim nõ intulerit ſed in uxorẽ accepit. & Sci
pio uelut unus e Diis immortalibus habitus in Hiſpania eſt/ꝙ puellã inta/
ctam uiro ſuo reſeruarit/immunemq; reſtituerit profeſſuſq; ut ſcirent ex/
teræ gentes Romæ eſſe q̄ plurimos Scipiones. Oculi ideo hominũ præſtan
tiores uultus non ſpectare poſſunt/q̄ eos in quibus (aut uir/aut mulier ſit)
honeſtas refulgeat. Mulier meretrix & petulans/impatiens quietis & mo/
ræ/nec unq̄ domi ſcit ſuis cõſiſtere pedibus. nũc foris/ nũc apđ ianuã quũ
ſpectatur/præbet de ſe mœchandi occaſionẽ. Quæ quãtũ uituperio detur/
ex eo explicari poteſt/ꝙ mulier dum caſta/dum pudica cernitur/a magnis
ſapientibus corona ex pretioſis lapillis ſæpe appellatur. at mulier fornicata
quaſi ſtercus apud ueteres ab omnibus conculcabatur. & quia nequitia hæc
perdit animã/debilitat corpus/morbos innumeros producit/ex formoſis de
formes transfigurat/ideo admonemur ſuperno oraculo/Homo non ſtudeat
mœchari. Tanta enim mœchandi uſu mala euenire ſolent/ut maxima regna
fuerint excidio data/magnæq; principũ familiæ ruerint. Periit Priamus cũ to
ta familia & toto regno ob unius mœchandi ſcelus. & Tarquinii reges non
alio expulſi ſunt crimine/q̄ iſto mœchandi incendio. Hoſtem tam diu profe
cto nobiſcũ gerimus/quoad in animo mœchandi illecebras nutrimus. quæ
quanto magis retinent/tanto robuſtius creſcunt. Ideo reſecandi ſunt huius
pullulationis ramuſculi. imitemur bonos agricolas/q inutiles ramos/nimiũq;
laſciuientes deputant. ſi a mœchãdi auiditate cõtinẽtes eſſe uelimus. primũ
excutienda eſt oĩs ocioſa mollities. deinde occupatio ſemꝑ aliqua adhæreat/
Quæ aĩum teneat in rebus arduis ſolicitũ. Ita fiat ut ꝑ huiuſmodi frequẽtiã/
& uſum de nobis poſſit dici/quod dictũ eſt a poeta. Magnũ cõtinentiæ exẽ
plũ eſt/ſi quis cum malis ingeniis conflictatur/nec in ea re ſuus conmouet
animus. Tunc nomen uiri grauis capit/qui neq; mulierũ blãditiis facile uin
ci poteſt/quando uiro ingenti ſpiritu nihil eſt indignius mœchandi ſcelere/
uiri atq; mulieres qui a tãto flagitio nõ abſtinẽt/pleni dolis/& fallaciis repe/
riunt. Ex his nequiſſimi habent miniſtri ſcelerum leno & lena/qui teneros
adoleſcentiũ animos/& fragilẽ mulierũ ſexũ ad libidinẽ trahunt/ut nõ ſine
ratione ueteres noſtri adulteriũ deteſtabilius habeãt/q̄ homicidiũ. & milita
ris lex ꝑmittebat nubilẽ ab hoſte captã ꝓſtituere/nuptã uero marito iube/
bat intactã reddi. maiorẽ duobus in uno corpore offenſam eſſe exiſtimabãt/
q̄ unã offendiſſe tantũ. Fabricianus nulla habita reuerẽtia ob adulteriũ inter
fecit matrẽ. Clytẽneſtra/ & Aegiſtus ab Oreſte confoſi ſunt. Tantũ nefas
in mœchia exiſtimabat/ut cætera min⁹ tolerarẽt/q̄ adulteriũ. Auguſtus Iu
liã relegauit. atq; niſi tanto exiſtimaret ſcelere/ Moſes nõ mãdaſſet in lege/
ut mulier iuẽta in adulterio lapidaretur. Quot & quãti in adulterio ꝑierint/
uir ꝓfecto nullus unq̄ ꝑſcribere poſſet. Macrinus imꝑator adulteros ſimul
iũctos cõburebat. Adulteri apud Germanos nulla uenia digni iudicabant.
& apđ Aegyptios adulteris uirilia excidebãtur. ſicut nihil eſt ſanctius ma

Moechia nil turpius.
Principes cõtinentes.
Alexander.
Scipio.
Meretrix.
Caſta mulier
Nequitia.
Mœchandi incendio.
Luxuria uſu creſcit.
Agricola deputat.
Mollities ocioſa.
Continentiæ exemplum.
Vir grauis nõ capitur.
Mœchi doloſi: & fallaces.
Leno. & lena
Adoleſcentiũ animi.
Mulierum ſexus fragilis.
Adulterium peius homicidio.
Nubilis & nupta capta.
Fabricianus.
matrem.
Clytẽneſtra ab oreſte.
Adulterium.
Auguſtus iuliam.
Moſes i adulteros.
Macrinus imꝑator adulteros.
Adulteri apđ germanos.
Adulteri apđ aegyptios

uit/q e linguis phenicopterũ/cerebelliſq; anſerũ/& pauonũ ꝑparatis cœnã
ſuis obſoletis dabat nullũ reliquẽs turpirudinis ſcelꝰ.quãtũ ſint mœchati illi
nẽo dubitat/quũ Maximios duos ad impium ꝑuexere e thracia oriũdos gñe
[Opilio.] hũili.qppe ſenior O pilio fuit & crudelis ĩ oẽs ferebať.tãta iã ꝑualuit ĩ crean
[Imperatores xxx.eodem tẽpore.] dis impatoribꝰ abuſio/ut trigita uno q̃ſi tpe eſſent impatores/aut potiꝰ tyrã
ni/q̃ ĩ diuerſis partibꝰ orbis/q̃ſi oẽs ꝓuícias impii occupauere.An hoc mœ/
[Proculus albingaunus.] chari nõ fuit/quũ Proculꝰ,Albigaunꝰ factꝰ ẽ ĩ impio Cæſar:q p epiſtolã te/
[Virgines centum uitiatæ.] ſtatꝰ ẽ ſe cẽtũ uirgines Sarmaticas bello captas qn decĩ dieꝝ ſpatio ad unã ui
[Carinus imperator mœchus.] tiaſſe/atq; ex his decẽ nocte una.qd de Cario impatore dicã:an aliud ĩ uita le
giť/q̃ mœchia:qd de Dioclitião:q quũ Aegyptũ ꝑmeret/ad.xyii.xp̃ianorũ
[Dioclitianus impator crudelis.] milia uariis ſuppliciis affecit.hoc erat paſſim p licẽtiã mœchati/& tãta digni
tatis ſede abuti.ipſi quoq; rerũ ꝓlapſus/& fortũa/& dæmõ conati ſũt impiũ
Romanũ e medio tollere/& nõ potuerũt.Variatũq; ẽ hic ide p diuerſa diſcri
mía impiũ uelut cymba ĩ medio fluctuãti mari uẽtis obuerſis agitata/donec
miſertꝰ Deꝰ ut hæc præ cæteris in terra remaneret pulchritudo/cõſtituit nõ
ãplius tãta culminis dignitas ſubiret uariationẽ & in altiori orbis pte eſſet ſe
curior/& ꝑſtãtior.Ita factũ eſt/ut diuini ſpiritꝰ bñficio/põtifices Romãi to
[Imperiũ Romanũ ortũ.] tã hãc eligẽdi impatores auctoritatẽ ueſtris manibus cõceſſerint.atq; eo iſto
mõ tã diu ꝑduraret/donec apto cælo maiorẽ ĩdipiſcať gĩam/qua debellatis
[Imperiũ Romanũ auctũ] hoſtibꝰ totã ad ſe retrahat ditionẽ.Q uid.n.alid dicere poſſumꝰ impium Ro
[Imperiũ Romanũ cõſeruatũ] manũ tãto auſpicio diui Cæſaris exortũ/diui Auguſti auctũ/& Veſpaſiani/
Titi/Neruæ/Traiani/Antonini Pii/M.Antonii/& Magni Conſtantini uir
tutibꝰ retẽtũ/fuiſſe añ iſtud tp̃s/q̃ ĩ cõſuetudine mœchãdi/neq; añ hoc reti
[Imperiũ Romanum proſtitutum.] nuiſſe conſiſtẽdi normã/mõ illi mõ huic fuiſſe illegitĩe ꝓſtitutũ:iõ uobiſcũ
Sereniſſimi electores congratulamur/q̄ iſthic tãta hæc dignitas ueſtra uirtu
te cõſeruer.nõ ampliꝰ ꝓruit cõtra diuinũ ꝑceptũ nõ mœchaberis.tñ ẽ iſtd
Deo ĩmortali exploſũ ſcelꝰ/ut nullũ qduis uideať eẽ maiꝰ.Cætera.n.uitia ex
tra uideuť ferri/hoc ĩ ſe ipm deſtruẽdũ uideť laborare.qd.n.maiꝰ põt dici.&
[Mœchia ſcelestiſſima.] abhorreri/q̃ natura ſe ipam dſtruat:iõ a cælo ꝓditũ ẽ.Homo nõ ſtudeat mœ
chari.qd.n.nõ mali euenit ex ſceleſtiſſima mœchia:nõ ne uiriũ oĩs fit reſolu/
tio:uñ affati ĩnũeræ emergũt ægritudies.diis/& elementis ĩdignũ/q̄ ob bre
uẽ & languidã uoluptatis mollitiẽ tãta ĩ uniuerſo gñe mala ꝓducant.nõ põt
[Morbi ex mœcha.] cõqueri hõ de Deo/q̄ nõ ꝑmonuerit.Hæc erant conſequentia illos/qui mã
datum poſt haberent/uarii cruciatꝰ/lateꝝ dolores/capitis hallucinatiões uer
[Mœchus belluis q̃ Deo.] tigieſq;/pulmõis ac iecinoris ĩfectões/neruoꝝ attractꝰ/& q̄ ex hoie nõ hiem
facit.ſimilliorẽ.n.reddit belluis/q̃ Deo.uñ nõ ĩſcite Home.ſcripſit Vlyſſis ſo
[Vlyſſis ſocii in ſues.] cios ob fœdã uoluptatẽ cõuerſos fuiſſe ĩ porcos.Ideo hoiem nõ mœchari op/
[Flagitia ex mœchia.] timũ eẽ cæleſti oraculo habemus.tãta ẽ huiꝰ mœchiæ itẽperãtia/ut nulla ſint
tã turpia & flagitioſa mala/q̃ ab hac nõ ſint excogitata.Etiã auſus in pecudes
[Honeſta facie.] ꝓlabi/qd abſq; ruboř referri ñ põt ob reuerentiã hũanæ formæ.nñ ꝓinde ue/
[Honeſtis parentibus.] teres oppoſueř mœchatiõi nomẽ honeſtatis.iõ quũ laudař uolebãt aliquã ſpe
ctata ſpecie mulierẽ/honeſta eam facie eẽ dicebãt.quin quũ genꝰ cuiuſpiã a c
[Actio laudabilis ab honeſto:] familiã cõmendarent/honeſtis illũ e parẽtibꝰ ortũ ꝑdicabãt.tãtũq; ſibi perſuã
ſere/ut oĩs laudabilis actio ñ niſi ab hoẽſto fonte emanaret.q̄ ſi hæc oppõniť
illi

illi (quid enim turpius dici pôt/q̄ mœchia?) Neq; maiorē ipſi credebāt ali/
cui laudē adiici/præſertim Regibus & Principibus/q̄ eā quæ a cōtinentiæ
grauitate prouenit. Ideo præcipue Alexander magnus laudatus eſt ꝙ Ro/
xanes Oxiartis filiæ amore capt⁹ uim nō intulerit ſed in uxorē accepit. & Sci
pio uelut unus e Diis immortalibus habitus in Hiſpania eſt/ꝙ puellā inta/
ctam uiro ſuo reſeruarit/immunemq; reſtituerit profeſſuſq;/ut ſcirent ex/
teræ gentes Romæ eſſe q̄ plurimos Scipiones. Oculi ideo hominū præſtan
tiores uultus non ſpectare poſſunt/q̄ eos in quibus (aut uir/aut mulier ſit)
honeſtas refulgeat. Mulier meretrix & petulans/impatiens quietis & mo/
ræ/nec unq̄ domi ſcit ſuis cōſiſtere pedibus. nūc foris/ nūc apđ ianuā quū
ſpectatur/præbet de ſe mœchandi occaſionē. Quæ quātū uituperio detur/
ex eo explicari poteſt/ꝙ mulier dum caſta/dum pudica cernitur/a magnis
ſapientibus corona ex pretioſis lapillis ſæpe appellatur. at mulier fornicata
quaſi ſtercus apud ueteres ab omnibus conculcabatur. & quia nequitia hæc
perdit animā/debilitat corpus/morbos innumeros producit/ex formoſis de
formes transfigurat/ideo admonemur ſuperno oraculo/Homo non ſtudeat
mœchari. Tanta enim mœchandi uſu mala euenire ſolent/ut maxima regna
fuerint excidio data/magnæq; principū familiæ ruerint. Periit Priamus cū to
ta familia & toto regno ob unius mœchandi ſcelus. & Tarquinii reges non
alio expulſi ſunt crimine/q̄ iſto mœchandi incendio. Hoſtem tam diu profe
cto nobiſcū gerimus/quoad in animo mœchandi illecebras nutrimus. quæ
quanto magis retinent̄/tanto robuſtius creſcunt. Ideo reſecandi ſunt huius
pullulationis ramuſculi. imitemur bonos agricolas/q̄ iutiles ramos/nimiūq;
laſciuientes deputant. ſi a mœchādi auiditate cōtinētes eſſe uelimus. primū
excutienda eſt oīs ocioſa mollities. deinde occupatio ſemp aliqua adhæreat/
Quæ aium teneat in rebus arduis ſolicitū. Ita fiat ut p huiuſmodi frequētiā/
& uſum de nobis poſſit dici/quod dictū eſt a poeta. Magnū cōtinentiæ exē
plū eſt/ſi quis cum malis ingeniis conflictatur/nec in ea re ſuus conmouet̄
animus. Tunc nomen uiri grauis capit/qui neq; mulierū blāditiis facile uin
ci poteſt/quando uiro ingenti ſpiritu nihil eſt indignius mœchandi ſcelere/
uiri atq; mulieres qui a tāto flagitio nō abſtinēt/pleni dolis/& fallaciis repe/
riunt̄. Ex his nequiſſimi habent̄ miniſtri ſcelerum leno & lena/qui teneros
adoleſcentiū animos/& fragilē mulierū ſexū ad libidinē trahunt/ut nō ſine
ratione ueteres noſtri adulteriū deteſtabilius habeāt/q̄ homicidiū. & milita
ris lex pmittebat nubilē ab hoſte captā ꝓſtituere/nuptā uero marito iube/
bat intactā reddi. maiorē duobus in uno corpore offenſam eſſe exiſtimabāt/
q̄ unā offendiſſe tantū. Fabricianus nulla habita reuerētia ob adulteriū inter
fecit matrē. Clytēneſtra/ & Aegiſtus ab Oreſte confoſi ſunt. Tantū nefas
in mœchia exiſtimabat̄/ut cætera miti⁹ tolerarēt/q̄ adulteriū. Auguſtus Iu
liā relegauit. atq; niſi tanto exiſtimaret̄ ſcelere/Moſes nō mādaſſet in lege/
ut mulier iuēta in adulterio lapidaretur. Quot & quāti in adulterio perierint/
uir ꝓfecto nullus unq̄ pſcribere poſſet. Macrinus impator adulteros ſimul
iūctos cōburebat. Adulteri apud Germanos nulla uenia digni iudicabant̄.
& apđ Aegyptios adulteris uirilia excidebātur. ſicut nihil eſt ſanctius ma

Mœchia nil turpius.
Principes cōtinentes.
Alexander.
Scipio.
Meretrix.
Caſta mulier
Nequitia.
Mœchandi incendio.
Luxuria uſu creſcit.
Agricola deputat.
Mollities ocioſa.
Continentiæ exemplum.
Vir grauis nō capitur.
Mœchi doloſi: & fallaces.
Leno. & lena
Adoleſcentiū animi.
Mulierum ſexus fragilis.
Adulterium peius homicidio.
Nubilis & nupta capta.
Fabricianus. matrem.
Clytēneſtra ab oreſte.
Adulterium.
Auguſtus iuliam.
Moſes i adulteros.
Macrinus imperator adulteros.
Adulteri apđ germanos.
Adulteri apđ aegyptios

Matrimonii beniuolētia. trimonio/ita nihil deteſtabilius adulterio. Nullus amor diuturnior nec dul
cior/ q̄ q uirū & uxorē cōiungit. nulla uerior amicitia/ q̄ mutua uiri uxoriſq̨
cōplexio. Et ſicut aīa cōiuncta eſt cū corpe ſic uxor cū marito. ſicut eccleſia
Eccleſia cū chriſto. cū Xp̄o/ſic impiū Romanū cū poteſtate pōtificia cōiūgi debet. Tūc.n. tot⁹
Impiū cum eccleſia. cœtus xp̄ianus uita fruit̄ fœlici. aliud aureū ſæculū eſſe nō pōt/ q̄d q̄ ſapien
tiſſime uos ſereniſſi. principes facitis/ uos/ inq̄/ ſacri electores impii/ ut nihil
Lutherana labes. agitis q̄d ad rē p. ptineat/ niſi adſit pōtificis cōſiliū. Labes iſta teterria/ q̄ pau
cis hic ānis iſtic i Germania exorta ē/ & uobis (ut puto) ſuitis initiū habuit/
dāda uobis opa ē p nouū & ſanctiſſimū cōciliū q̄ celerrime extīguat̄. Quid
enim tutius/ & ſanctius credi & haberi pōt/ q̄ q̄ ſanctiſſimi p̄res nr̄i p uniuer
Eccleſiæ doctores quatuor. ſa cōcilia ſtatuerūt̄/ q̄ q̄ diuus Hieronymus/ q̄ q̄ diuus Auguſtinus/ q̄ quæ
diuus Ambroſius/ q̄ q̄ Pōtifex ſanctus Gregorius nobis relinquere? q p os
ſpiritus ſancti locuti ſūt. An credā ego hos/ q uitā ſumma pœnitētia & ope
rib⁹ pbaueſt/ uſq̨ ad exitū uitæ uoluiſſe circa Deū haberi falſos? credā iſtis
ueſtris/ q bñficio dæmonū aliquā nr̄æ latinæ liguæ ſacūdia habita uolūt alio
rū mētibus obiicere nebulas? & ſanctos hos ſapiētiſſimos q̄ſi male feriatos
neglectui dādos? Proinde Sereniſſimi principes uigilādū uobis & oībus/ q
xp̄iani noīs ſunt ſtudioſi ne fur/ ne mœchus domū Chriſti intret. mœchatur
Lutherus mœchatur. Luther⁹ fur. Martinus cū cæteris q ſua ueſtigia ab initio dæmonū iſidiis laborātibus ſub
ſequuti ſūt. Iccirco ē fur/ ē mœchus. fur q̄a nocturno tp̄e aggreſſus manus
iniecit in ea/ quæ ſua nō ſūt. & mœchus q̄a auſus attrectare ſpōſā xp̄i/ eccle/
ſiæ ſcē puertere cōſtitutiōes. nō ē illius arbitrii quicq̄ mutare e ſacris cāonib⁹
q̄cq̄ addere/ niſi oēs cōueniāt/ niſi cōſenſus fiat uniuerſalis cū interuētu ſpūs
ſci. Temerarius habitus ē nō imerito mœchus. uobis iſtud dabit̄ op. pbrio/
ſi non hoiem cogetis ad eccleſiæ tribunal cōſiſtere/ ut de eius mœchia pœ/
Cōciliū celebretur. nitentiā agat. debetis igit̄ oīa conari ut hoc conciliū q̄ celerrime celebret̄. ne
ueſtra Germāia/ aut populi/ gēteſq̨ infirmæ/ quibus facile fuit pſuaderi ope
rante ēt dæmone/ in ea iuoluant̄/ q̄ aduerſēt̄ur catholicæ eccleſiæ. ppea q̄ ñ
habet maiorē hoſtē parēs noſtra/ q̄ iſtū ipm criminatorē & uniuerſalē hoſtē/
q nō aliud cogitat/ q̄ honeſta/ q̄ in eccleſia dogmata uigēt/ puertere turpibus
Vſus rarus voluptates. & obſcœnis mœchationibus. quib⁹ poſtq̄ iuoluit hūanos aīos/ haud facile
Matrimonii congreſſus. explicari poſſūt. has ob res de cælo uenit hoc nobile pceptū/ homo ne mœ/
Vſus venereus. chet̄ nedū in his/ quæ ad eccleſiā ptinent/ q̄ ad aīam humanā innuūt/ ſed q̄
ad corpus cōſeruādū ſpectant. uoluptates eñi ipſas cōmendat rarior uſus. Iō
Torus gēialis. a ſapiētibus cōgreſſus cū ſcō matrimonio laudatur/ ſed ſalubris/ ut ad ſobo/
lē pcreandā habeatur/ ſolūmō idoneus. Hæc ē ergo lex uera/ & in xp̄iāo tē
Matrona vno cōtenta viro. plo ſcripta ubi ſpectamus oēm uſum uenereū e medio tolli/ prēterq̄ cū legi
tima uxore. neq̨ id tantū conſcribit lex noſtra ut genialis torus conſeruetur
Matrimoniorū multorū experientia. a mœchis itact⁹/ ſed d oī ſermōe uult/ ſi quid turpitudinis inſit nequitiæq̨/
reddi debeat poſtremum ratio. ab ipſis ſapientibus quæ uno fuerint conten/
Pudicitia exornat. te matrimonio/ laude/ & corona pudicitiæ honorificabātur. ppterea q̄ mul
torum matrimoniorū experientiam nil aliud pmonſtrare dicunt/ q̄ ſignum
Natales generoſi. maximæ intēperantiæ. Iccirco nulla res fœminā magis exornat q̄ pudicitia.
Matrona. Generoſi natales aliquid conferunt/ ſed non eā faciunt matronā quā laudāt

præcepta

præcepta ſapiētiæ/ſed grauiſſimi mores/uitæq; ornamēta. merito itaq; cele
brat̃ illa Spartana mulier/quū iterrogata quā ad maritū attulit dotē rn̄diſſe
dicit̃/modeſtiā & pudicitiā. Illā nō haberi puto matronā/& ſi ānis grauē/q̄
unguēti mane nō obliuiſcit̃. Nā ſi pudorē mulier pudicitiæq; fragmēta ami
ſerit/nō itelligo qd ſibi bōi reliqui putauerit. dānant̃ multæ nr̄o ſæculo ma/
tres/q̄ filias totū tp̄s incūbere pmittūt ornādis crinib⁹ fucādoq; uultui/quū
pudicitiæ/ingenio/hōeſtiſq; artibus/quæ illis cōueniūt/cæteriſq; pbis mo/
dis ſtudere debeāt/ut flos eius ætatis omni tp̄e remaneat integer. iſto puto
modo reuereri mandatū qd̄ de cœlo lapſū ē/Hō ne ſtudeat mœchari. nihil ē
qd̄ magis deturpet magnos uiros/q̄ mœchādi ſtudiū/magis corpus debili/
tet/minuatq; uitā. Gallū equitē Roma. in ipſo coitu expiraſſe ferunt. Epici/
des quia mœchus ab impio Atheniēſiū repulſus ē. Ipſi ueteres Roma. ma/
tronas mœchos audiētes ſine accuſatore cohercebāt. Salomō mœchia pdi/
tus pellicatuq; Deos alienos coluiſſe dicit̃. Tāta inſaniit mœchatiōe Cymō
ut ēt ſororē uitiarit. Quo ēt ſtudio quū frequēter teneret̃ Priamus/frequē
terq; inde ſubduceret filios/Priapus/non Priamus/dictus ē. Hæc & alia de
mœchādi ſolicitudie quæ exēpla poſuimus/ſub noīe luxuriæ cōtinent̃/ſub
qua oīs inordinata pollutio intelligit̃. Hæc plurimū ſenſibus uiget humāis.
Hæc maxime hūanū dformat corpus. fomētū recipit aīo/cuius ueneni pau
ci imunes repiunt̃. infatuat ſapiētes. ſcōs pſternit. fortes uincit/cui diuerſæ
peccādi illecebræ coherēt turpitudiniſq; modi. nequitia quædā eſt/q̄ i ſolo
cōſenſu mētis cōſiſtit, ſine tactu corpis/q̄ ni ptinus mēte abſcidat̃ uelut in a
ctiōe dānat̃. q; ſi ep̄s. ſacerdoſq; mœchiæ deditus cōuincat̃/dignitate officii
priuari debet. grauior fit luxuriæ abuſus cū uxoī/q̄ cū meretrice. peiorē aiūt
libidinoſā mulierē eē pecudibus/q̄ poſt cōceptū nouos coitus n̄ admittūt.
repiunt̃ tn̄ ardētes coitiōe tā aſſiduo uſu/ut deſtructo naturæ mō ſterilitatē
nanciſcant̃. ſūt q̄ ne mœchiæ ptu arguant̃ medicamēto fiāt infœcūdæ. q̄dā
cōtinētiæ adeo impotētes ut cū iumētis audeāt cōgredi. q̄s ſacræ leges inter
fici iubent. Atq; hæc grauia ſi neſcimus euitare/neq; media pnoſcimus. ſæpe
icidimus in leu es laſciuias quæ cōtrahimus ſenſibus exterioribus/aut iterio
ribus uoluēdo cogitandoq; fœda/grauia/leuiuſculaq;. Ideo freq̄nter accidit/
ut n̄ ſit pudicus aīus ſi eſt ipudicus oculus/q laſciuientis ē cordis impudic⁹
nūcius. Hæc ē illa neq̄tia q̄ toties iprudētes hoīes detegit cernēdo/loq̄ndo/
actus quoſdam inofficioſo s palam mouendo/ut iam nihil ſit/q; in abolitu
incompræhenſum habeatur. Ideo nequitia infœlix oīno dicit̃ quia ſe celare
nequit. pp̄ter hoc Deo & hoībus ſapiētibus uirtutū domicilio adhærere nō
cōprobat̃. apud uero naturā locū multi repire dicūt. Ideo neq̄tiæ pet ulātiis
reſiſtendū ē q̄bus niſi maximi obiiciant̃ ageres/undiq; fiēt introeūdi aditus.
Tūc p neq̄tias hoīes aſſuefacti in quācūq; uitæ planitiē exierint/mortui ſūt.
ibi maior libido ubi maior ſcatet neq̄tia. neq; alibi ortū habet neq̄tia/q̄ in co
gitatione. cogitatio uero ocio pingueſcit. Qui uero i his cōtinuo uiuet/mor
tuus eſt. naſcitur nobiſcū libido/creſcitq; cogitando. Ideo maior quandoq;
in nō expertis/ſed cupientibus ablata facultate. Illic libido ſtimulus acrior
nocte feruet/& die anhelat. Qua deiecta tūc oīa bona ſuccedūt opa/ea præ

Pudicitia & modeſtia dos ampla.
Matrona nō
Mulier fucata.
Mœchandi ſtudium deturpat.
Gall⁹ eques romanus.
Epicides mœchus.
Romani in mœchos.
Salomō ob mœchiam.
Priam.⁹ priapus.
Nequitiæ pauci immunes.
Epiſcopus aut ſacerdos mœchus.
Luxuria abuſo cum uxore.
Mulier libidinoſa.
Aīalia poſt conceptum.
Oculus impudicus.
Nequitia infœlix.
Mœchus mortuus.
libido maior
Ocio cogitatio.
Libido naſcitur & creſcit
Cupiēti ablata facultate.
Libidine deiecta & præualente.

ualente ſemp inſolita appetim⁹.libido uni nullibi qeſcit ſatietas nulla. quod non poteſt/uult poſſe.quod pōt maius appetit.Iccirco cuncta turbat. nulli bi modū repit.Hinc eſt ꝙ natura eius impetū non ferre poteſt.ꝓinde mors ſe interponit.Multū enim coeuntes parū uiuunt.recte Cicero conſiderando excellentiā humanæ naturæ/dixit/ꝙ turpe eſt defluere luxuria/ & molliter uiuere/ut nō mirū ſit/ſi aſſuetis parce continenter/ac ſobrie uiuere nequitia turpior apparet.quæ ſine dubio quū recte ſapimus/in oībus uidetur eē foeda.At in ſenibus foediſſima/præſertī his qui publica adminiſtrant. quid enī deterius haberi pōt/q̄ id qđ corpus deſtruit/ſenectamq; propare facit? blandū utiq; malū ē ipſa libido/luxuriaq;/quā accuſare aliquāto facilius eſt/q̄ uitare.Quæ aliqn̄ tāti uigoris fuit/ut maximū nolēdo introduxerit monumētū.Hæc enī Annibalē uictorē ſuis adeo illecebris cōplicuit/ut maximā uictoriam amiſerit/Romanæq; Reipubli. inextimabile beneficium reddiderit/propterea elegantiſſime ſcripſit Sillius Italicus.

Coeuntes multum.
Viuere molliter.
Viuenti ſobrie.
Neqtia in ſene.
Luxuria malū blandum.
Luxuriā accuſare q̄ uitare.
Luxuria anibalem.
Luxus euertit.

/aſpice late
Florentes quōdam luxus quas uerterit urbes.
Quippe nec ira Deum tantum/nec tela/nec hoſtes/
Quantum ſola noces animis illapſa uoluptas.

Sēd maiora ſunt quæ euertit. Hæc ē Sere.electotes quæ pene totā ueſtram Germaniā euertit.Quæ quia faciliorē oſtendit uiam/animos pauperum illaqueauit.relicta ueriori eccleſiæ forma Lutherus in libidinis mollitiē reſiluit.Quid aliud ille neq̄ facit/q̄ candidas uirtutes/pudicitiā/uerecundiā/cōtinētiā/ieiunia e medio expellere/& ad iſana ueterum bacchanalia xp̄ianos hoīes allicere? ueſtrū eſt dare opam Sereniſſi.electores/ne impuriſſimi huius nequitia obruantur.Eccleſia ſancta eſt/& intus nil mali emergere pōt.extra atq; circū parierē innumera oblatrant mōſtra.intus reſident cādidiſſimæ uirtutes/pudicitia/ꝓbitas/fulgētior charitas/humilitas cōſpicua/aurea patientia/modeſtia latēs/fortitudo ꝓmptior/prudētia grauis/& lucida iuſticia.At libido/oīſq; malus luxus/turpiſq; mœchia/ cæteræq; fornicationes/ſtupra/incæſtus/impuræ quæq; labes iam diu exploſæ ſunt a limine ſacro eccleſiæ Chriſti.Proinde Sereniſſimi Principes cognoſcite quæ uera ſunt/quæ in eccleſia ſunt conſtituta.Non ne uidetis hunc prodigū luxurioſum/mœchum bona cūcta eccleſiæ proſcindentem/& per intemperāriam omne patris noſtri patrimonium diſſipantem? & non proiicitis foras? ſcriptū erat/nō mœchaberis.At ille omnem ab eccleſia pudicitiam ſuſtulit. ueſtales ſanctas in proſtribula deduxit.ſcriptū eſt ſabbata ſanctifices.at ille cūctos ſine diſcrimine dies/per inebriationē/luxus/crapulas/ingurgitationes celebrat. Nihil ad hūc nebulonem ueneris dies/aut quadrageſimalia ieiunia. ſcriptū eſt/habeas in honore parentes.At ille matrē Romanā eccleſiā in tāto ludibrio habet/ut cunctos cardinales/ep̄os/pontifices tanq̄ pecudes trudat/ac lotio perfundat.ſcriptū eſt/Homo ne furtū faciat.At ille quotidie furat̃ animas impius/& furioſus/ & uos patimini/ & tacetis.hominem intra uiſcera Germaniæ alitis eum miniſtris ſuis luxuriantē/& mœchantē. Quid impurius dici poteſt mœcho iſto ueſtro? qui quū Germania tot & tanta cænobia

Lutherus in nequitiam.
Lutherus ieiunia & continentiam.
Eccleſiæ uirtutes.
Vitia ab eccleſia.
Lutherus.

alcret uirginū/quæ die noctuq; Deū & Chriſtū ſaluatorē diuinis laudibus
reſōabāt/tātū auſus ē/ut locis d̄molitis ſcās ueſtales ad mœchias/ atq; oēm
luxuriā detruderit.puder nos xp̄iāos referre ueterū bacchanalia.hæc eadem
ante oculos fieri non pudet.noſtri Alexandrū Macedonē taxanr infamia/q̄
Bacchanalia
Promacū bibaciſſimū tāq̄ uictorē in uini certamine talēto donaſſet. Q uid
Promacus bibaciſſim⁹.
ſi has Martini ubiq; inter ſuos ueteres bibiſſent libationes? relicta abſtinētia
relictis ieiuniis/quæ Romanus ordo in eccleſia chriſti ſanciuit & mādauit.
Sed ad quē ego potiſſimū dico? apud quē potiſſimū de inſœlicitate noſtra
cōq̄ror/niſi apud te o Reueren.o Illuſtriſ.Alberte Cardinalis optime Brādi
Albertus cardinalis maguntinus.
burgēſis elector/ac archicācellariæ ſacratiſſimi impii? Tua eni religiōis am
plitudo/& oim uirtutū tuarū maximus fulgor/& tuæ uitæ ſciſſimi mores/
& cōtinuo nobilis ueneratio/quā ſemp inregrā erga Romanæ eccleſiæ præ
cepta retinuiſti/efficiūt/ut oēs alii electores tuā gloriā/tuū ſplēdorē ſuū cō
munē eē exiſtimēt.Tanta bñuolētia tu illos proſeq̄ris/illi te amplectant̄.nō
ne maximū iſthic deſedit decus/q̄ ille audear ſine determinatiōe ſacri cōci/
lii quædā ſuo mō ſtatuere & ſancire? moue ergo tuā potentiā/tuū nobiliſſi/
mū igeniū/tuas uirtutes/& iſtius temerarii furorē refringe.Scimus quāta ti
bi loquēdi facūdia/ſcimus quātus in omni doctrina/quātus in pſcrutandis
naturæ ſecretis uales.q regia uelut dignitatis forma præſtantiſſimus ades p̄/
ſul/mirificus/& dignus oi laude.q eximia/atq; decora corpis ſpecie a natu/
ra ornatus/q p fideliū ſalute ac qete nihil piculi/nihil diſcriminis/nihil labo
ris fugiēdū arbitraris.Proinde te noīati ad has nr̄as Ouiliarū lucubratiōes in
uoco.nec ſine maxima ratiōe hūc octauū librū ueſtro ſciſſimo collegio ele/
ctorū ſacratū eſſe uolui.Octonario præcipue liber hic ad uos Sereniſſi.prin
Numerus octonarius.
cipes perſcribitur numero/eo q̄ numerus gignit̄/& primus ē īter numeros
ſolidus/ſicut uos primi in toto uniuerſo magiſtratu ſolidi/cōſtantes/lucen/
tes oībus uirtutibus.Et ſicut hic numerus erat apud ueteres i ſūma uenera/
ratiōe/ſic uos in toto genere mortali eſtis honoratiſſimi.Et ſicut apud AEgy
Iuſticiæ ſignum apud ægyptios.
ptios ſignū iuſticiæ octo poteſtates & numina habere notabat̄/ſic uos iuſtiſ
ſimi principes melius habetis.Ideo uobis hūc octauū librū d̄dicaui/q̄a octo
Octonarius ſphærarum.
narius ſphærarū i cœlis relucet.ſic uos uelut Sphæræ orbis iferioris ordie ue
Octaua vox cum graui.
ſtro & iuſticia cūctas res moderamini.Iō hoc nūero uos eē ſcriptos in libro
Electores imperii.
meo Ouiliaꝝ uolui/ut ſicut hic nūer⁹ nūerū pducir ſolidū/& uox octaua cū
graui adeo cōſōat/ut quāuis uox ſit gemina/tñ tāta amicitia/tāta cōcordia/
unitateq; ut appat una/ſic uos quāuis diuerſi in una tñ conſonantia appetis
iuſti/magnifici/prudētes/cōtinētes/fortes/magnanimi/ſapientiſſimi/& q
oēs heroes magnos exiſtimāt/nō tetigit praua Lutheri hæreſis.uos ſemp cō
ſtantiſſimi fuiſtis cū.S.Romana eccleſia/ut oñderitis magnos eſſe in uobis
animos/magnaſq; uirtutes in pectoribus ueſtris reſidere/ut non ſolum do/
meſticis inſidiis hæreſum teſtiteritis/ſed parati ſitis contra immaniſſimos
Turcas contra.
Turcas arma capere.Proinde nihil cohortatione opus eſſe apud uos uide/
Victoria poſita.
tur.per uos eſtis parati.per uos eſtis accincti. per uos animati/neq; nume/
Germanorū acies.
rus eorū uerendus eſt.non enim in multitudine imperita/ſed in uirtute pau
corum uictoria poſita eſt/& Germanorum inuictæ acies nunq̄ loco ceſſere/

in ueſtris manibus uictoria erit.nã q iuſtiorẽ belli cauſam fouent/ meliorem

Iuſtiorẽ belli cauſam.

quoq; rerũ fiduciã gerunt/& facilius uictoriam cõſequunť.ue chriſtianis ſi

Ruemus ſi diſcordia.

plus diſcordia/ſi plus deſidia/ſi plus apud nos odia præualebunt/q̃ uera uir
tus.tunc manifeſto ruemus.nã poſt uictoriã nõ clemẽtiã/nõ mãſuetudinẽ/

Turcanũ ſcelera.

ſed Turcanicã crudelitatẽ/ſcelera inaudita/libidines damnatiſſimas/impe
ria dira ſubibimus.Et quo inſœlicius nihil dici poterit/nobis & poſteris per
petuũ iugũ ſeruitutis paratur.ſed minime timendũ ſi ueſtra uirtus Sereniſſi.
principes in apertũ exibit/quæ ꝑ uniuerſum orbẽ ampliſſime diffundiť / &
ꝑſertim tua ſacratiſſime antiſtes/quã prius deſeſſi ſunt homines laudando/

Calcaria e quo curẽti.

atq; admirando/q̃ tu faciendo/atq; quotidie ampliorẽ oſtendendo.calcaria
currenti equo adiunge ſapientiſſime antiſtes/& hæreſi prius deleta Germa/
nos omnes in amicinam unionemq; trahe.ut uenientẽ immaniſſimum Tur
cam hoſtem chriſtianæ fidei cũ numeroſis gentibus poſſitis cũ ſacratiſſimo
imperatore Carolo noſtro ueſtris armis cõfringere/& cõculcare.ſed iter hæc

Pro pbono.

uellẽ tuã Reuerendiſſimã mentẽ adhibeas noſtris rebus/ita ut ſolitus es/
tua pro humanitate ingenti me ſemper amare/mea omnia ab iniuriis alienis

Frãciſcus.ii. dux.

defendere/pro quibus quãtũ tibi debeã neq; calamo/neq; lingua exprimere
poſſum.Quippe procurante meo Illuſtriſſimo principe Franciſco Sfortia

Iura inciſæ i perbono.

ſecundo imperialibus priuilegiis/& inueſtitura Cæſarea de marchionatu In
ciſæ/me & poſteros meos magnifice ornaſtis cũ imortali bñficio liberalita/
tis/quũ nihil alioq in te cõtulerim officii.Et ideo humanitatis & magnitudi
nis ac magnificẽtiæ tuæ ero ꝑpetuus obſeruator / & tuas ſingulares uirtutes
enixe curabo per cuncta ſæcula ab iniuria obliuionis uindicare/nec amplitu
dinẽ tuã/nec ipſum Cæſarem/nec meũ Ducẽ humãiſſimũ meis iuribus de
futuros ullo tp̃e opinor.quæ clariſſima appent ex q̃ plurimis rationibus de/

Iura inciſæ cõfirmata in perbonum.

ductis in diplomate mihi cõceſſo a diuo MaximiliãoCæſare.Et quæ oĩa mi/
hi cõſirmata ſunt a tua Reren.D.ſub noie ſacratiſſimi & Auguſti Caroli im/
patoris/& ſacratiſſimi impii.Iccirco Deos immortales oẽs precamur/ut ti/
bi ſint ꝑpetuo & tuis beniuoli & fauorabiles.Et qa uos Sereniſ.electores iu/

Electores imperii.

ſticiæ eſtis in toto Chriſtiano orbe lumina ante ueſtrũ tribunal mœchi appa
rere non poſſunt.odio habent lucẽ.quod enim cogitãt operanť in tenebris/

Mœchi.

ſunt & indigni cõſpectu ſolis.Idcirco ab alto cælo uenit/homo mœchari ca

Tenebras q ambulãt.

ueat.qñ ſi moechabitur/neceſſe eſt ꝑ tenebras ambulet.Et qui tenebras am
bulãt aut fures/aut latrones/aut inſidiatores/aut moechi ſint.Quod gẽus
hoim qa omnia ſecũ uaframenta gerũt/oẽs dolos/oẽs corruptiones/cauen
dũ eſt Sereniſſi.Principes/ut quod uobis datũ ẽ cuſtodiæ/nõ foedetur.Im
periũ habetis quaq; pte armis/iuſticia/fortitudine ambiendũ.uidete ergo ne

Taurinus locus.

moechus intret/ne aliqd ad ſuũ pellicatũ coinqnet/prematq;.nõne uidiſtis

Rhodos inſula.

ꝓximis paucis annis uaſtũ & intolerabilẽ moechũ/q a ueſtro impio abſtu/
lit Taurinũ locũ egregiũ/& xp̃ianis rebus oportunũ? nõne uidiſtis terra ma

Pãnonia occupata.

riq; hũc moechũ potẽtiſſimũ arripuiſſe iſulã ꝑclariſſimã rhodũ? quã tãtope

Turcã occupaſſe quas prouincias.

ueteres Ro.ꝓ primario ipii mẽbro ſp obſeruauerit.nõne uidiſtis hũc eũdẽ fa
ucibꝰ eſuriẽtibꝰ totã Pãnoniã occupaſſe? ut ꝑtereã deſidia nr̃orꝫ ueteres moe
chos Græciã/Epirũ/Macedõiã/Põtũ/Thraciã/Etholiã/Lydiã/Pãphiliã/

Syriam/

Syriã/Aſſyriã/Meſopotamiã/AEgyptũ/& Arabiã ſuis pedibus ſubiugaſ
ſe. Hoc ē ꝙ uos Sereniſ. Electores cauere debetis/ne mœchus intret. unũ
ē impiũ terreſtre. unus debet eē princeps terreſtris. Et q̃ uni inſidiaꝛ unita/
tē fregit. Quod qͥd maxīe tētet/mœchus eſt. uir & uxor ſũt quaſi unũ cor
pus/duo in carne una. ꝓinde nulla maior iniuria eſt/q̃ quæ inferꝛ perſonæ
coniunctæ. Iccirco ſupne habemus ac diuino oraculo/quod deus cõiunxit
homo nõ ſeparet. Quid enī mœchus orditur moliturq;/niſi ut diſiũgat. ma
trimoniũ unũ/ſanctũ/inuiolatũ eſſe debet quod fieri decet in facie eccleſiæ/
ad quod deus adduciꝛ quaſi in teſtē & fideiuſſorē/ut una ſit utrinq; cõſer/
uata fides. Ideo q utriq; alterũ fallit/ꝓ maximo ꝓditore habeꝛ. ue fœmellæ/
quæ mœchatur. ingēs cõmittit ſcelus/quæ ex alieno ſemine prolē ſibi quæ/
rit cõmittit. n. maximũ furtũ/quũ quod alienũ eſt ad ſe trahit. Ideo ſi pœnitē
tiã quærũt/debēt huiuſce mœchæ natos e mœchia ſuos in religionē potius
ſuccedere conari. Ideo mœcha mulier ē ſacrilega/ꝓditrix/& ꝑfuratrix. hiſdē
pene cognitionibus uir labiꝛ/quãuis uiris blandiamur/tãetſi neuter cõmit
tit ſine magno ſcelere. de coſta mulier formata ē/& quod admiranꝛ cũctæ le
ges/matrimoniũ nũq̃ habuit pfectũ ſtatũ/niſi in lege Chriſti. uir apud He/
breos unus plures uxores habere poterat/uxor plures uiros habere nõ pote
rat/& ideo nõ erat æqualitas. Quãobrē ſcriptũ eſt in diuinis mõumētis/ꝙ
fornicarii/adulteri/molles/& maſculorũ cõcubitores regnũ Dei nõ poſſi/
debũt. Quãtũ ergo ſcelus ſit ꝑ mœchiã cõtaminari corpus/ex eo coniici po
teſt/quũ idē illud ſit mēbrũ Chriſti. Iccirco oĩs mœchiæ actꝰ/oĩs carnis cor
ruptio luxuriæ obnoxia præter eã/q̃ ē matrimonii/pro ſcelere habeꝛ. Ideo di
uus Paulus mãdat fieri honorabile cõnubiũ in oĩbus/& totũ imaculatũ cõ
ſiſtere. In eo enī quũ intēdimus ꝓcreandæ ꝓli/tũc fit opus iuſticiæ & uirtu
tis. Caueamus Sereniſſi. Principes ut hoc quod ſupne mãdatũ ē nobis. ne
homo in corpore uno mœchetur. ꝓpterea ꝙ talis ſecũdũ legē debet mori.
quod ſi cõmittũt p̃ter cætera ſcelera uilificãt ꝓlē. ſic enī ſcriptũ eſt. Sapiētia
filii adulterorũ in cõſumatione erũt/& ab iniquo toro ſemē exterminabiꝛ. ꝙ
quãti mulier fornicaria apud Deũ habeaꝛ/audiaꝛ eccleſiaſticus dicens/om
nis mulier quæ eſt fornicaria/quaſi ſtercus in uia cõculcabiꝛ. neq; minus de
uiro diciꝛ ꝓuerbiorũ ſexto/Turpitudinē & ignominiã cõgreget ſibi & ob/
probriũ illius nõ delebiꝛ. factus ē homo mœchus beſtiis nõ diſſimilis: Hõ
quũ in honore eēt nõ itellexit/cõparatus ē iumētis inſipientibus & ſimilis
factus ē illis. Hæc oĩa ſi reuolueret mēte homo/q̃ imortalis Deꝰ nobis e cæ
lo dedit p̃meditãda/nõ tã frequēs i labes i errores/i ſcelera caderet. quãti ſit
huius monumenti p̃ceptũ diuinũ/Homo mœchari caueat/ꝑ ea q̃ diximus
intelligi põt. mœchus ſibimet hõ efficiꝛ. ſi ea quæ agere debet/poſthabet &
negligit. Hõ ſi in ꝓximũ inſidiis & dolis icedit/utiq; fit mœchus. hõ ſi rē alie/
nã ꝓ ſua occupat/mœchꝰ. hõ ſi cogitatiõe lõgiore ē ꝓuectus i laſciuiã/mœ
chꝰ. Et (quod mirũ ē) pauci uidenꝛ eē mœchi/quũ ſint iſiniti. qs diceret ꝙ
oculi moechenꝛ/dũ procliues cernũdo aliena deuorent? quis diceret ꝙ au/
res/dum hauriunt quæ ingerunt laſciuias/moechentur? quis de manibus?
qs de cæteris mēbris? qd ꝙ ipſe dæmõ maximus moechus? quũ intrat inter

Princeps vnus.
Imperium vnum.
Coniuges vnũ corpus.
Iniuria nulla maior.
Quos deus coniunxit.
Matrimonii Adulter proditor.
Adulter fur.
Mœcha ſacrilega proditrix & furatrix.
Matrimoniũ perfectum.
Vir apud hebreos plures vxores non econtra.
Qui non ſaluabuntur.
Cõnubium pro prole procreanda.
Mulier fornicaria.
Mœchus beſtiis.
Mœchus diuerſimode.
Mœchi infiniti.
Mœchi oculi aures manus & alia membra.
Mœchus dæmon.

humanum genus? quis poſſet cõnumerare quot et quantas committat mœchias? parum uidetur quum dicitur nobis/ noli mœchari. uidete Sereniſſimi principes in quot & quantis complicemur laqueis. quanta nobis eſt ambulandum prudentia/ proſpiciendum ſapientia/ conſiſtendum conſilio / firmandum gratia/ finiendum diuina ope. Proinde uobis ſumma ope niti decet / ne infidelis & acerrimus hoſtis noſter Turca in noſtratia hæc irruat mœchatũ/ quod ſperamus ob altitudinem ueſtræ ſapientiæ/ & fortitudinem Germanorum/ ut omnia conamina illorum incaſſum decidant. quod ut fiat Deum immortalem oramus/ ut tanta gratia uobis Sereniſſimi Principes omni tempore præſtetur. ualeatis fœliciſſimi/ & infidelium perpetuo triumphatores.

Turca mœchus. Electorũ ſapientia. Germanorũ fortitudo.

ADAGIA OCTAVI LIBRI.

Mens hominis in uaria diſtrahitur.
Animus eſt ſpeculum diuinorum.
Homo frequens peccat quia furioſus.
Recta ueſtigia maiorum ſunt ſequenda.
Plura uituperanda ſunt/ q̃ laudanda.
Honor ultroneus gratior aduenit.
Virtute honores adipiſcuntur.
Solet adiuuare temporis ſpatium.
Superiora principia Deo dumtaxat nota ſunt.
Publicos mores pauci emendant.
Conſilia ab euentu nomen ſubeunt.
Turpe eſt te incolumi amicum tuum iniuriã accipere.
Laudatur/ qui eſt alieni abſtinens/ & ſui diligens.
Non tam iocundum eſt uindicari/ q̃ decipi miſerum.
Prope diuinum accedunt honores.
Intereſt quid a quo fiat.
Animus amore ſeipſum decipit.
Anima corpori non recte comparatur.
Aurum non eſt uirtuti comparabile.
Non eſt bene ſtemma alienum occupare.
Boni ſuopte ingenio præclara faciunt.
Non moritur/ qui bene decedit.
Prius eſt diſcendum/ q̃ faciendum.
Agricultura paci amicatur.
In uita nihil moleſtius/ q̃ improbi.
Paria deberent eſſe præmium/ & periculum.
Bellum creat improbos/ pax perimit.
Famam quærere ex aliena laude improbum eſt.
Errori hominis eſt compatiendum.
Non ſeruantem pollicita fides deſerit.
Ingrati oderunt bene meritos.
Impudens non ueretur infamiam.

Homo tenetur prodeſſe plurimis/ſi ei non eſt nocuū.
Aſſiduitate ſtudii conſequitur doctrina.
Non parum eſt homini/qui ſecum ſcit certare.
Voluptates ſatietate langueſcunt.
Acria cum dulcibus neutra fiunt.
In labore quies/in curis ſolatium.
Oratorium aliquando eſt tacere.
Omnium bonorum dux eſt ueritas.
Ab aliis accipere pudor ē/qui aliis ſubuenire cōſueuit.
Multa quotidie addiſcentes ſeneſcimus.
Mendax odioſus eſt.
Virtus ſuperat uitium.
Sæpe filius a patre degenerat.
Modeſti facile decipiuntur ab iniuſtis.
Leges ſunt ut telæ aranearum.
Sapientes dicunt cauſas/ſtulti iudicant.
Nemo ſolus ſatis ſapit.
Stultus eſt qui potius aliena/q̄ ſua curat.
Vt plurimum e malis peiores fiunt.
Naſus aliquando plus uidet/q̄ oculus.
Succeſſorem nemo occidit.
Vulpes pilum mutant/non mores.
In amore maxima conſtantia lucet.
Terra uariis ſpargitur ſeminibus.
Multum legendum eſt/non multa.
Timor eſt emendator aſperrimus.
Nō pœniteat cōſuetudinis tuæ/quā utiliſſimā expiatis
Officii memor haud facile errat.
Nemo in re ſua ſatis prudenter loquitur.
Multiloquium nuſquā decet.
Curamus maxime/quod maxime diligimus.
Male eſt/ſi malus regnat.
Sunt perdendi canes perdentes pecora.
Pro ſpōgiis rex malus malis adminiſtratoribus utitur.
Nihil eſt odibilius principum auaritia.
Cupiditas nos obcæcat.
Labes auaritiæ eſt elimanda.
A ſuiſmet nō amatur auarus.
Emendabili compatiendum eſt.
Generoſe iraſcitur uir bonus.
Nimius amor in ſeipſum plurima mala generat.
Cæcus eſt/qui uehementer amat.
Sæpe nihil ſciens cuncta ſe ſcire putat.
A lachrymis/& a riſu uetus homo ſe abſtinet.

Vbi uis non ſatis mos uulpeculæ pollet.
Nihil amœnum/ſi ægritudo uoluptates ſuperat.
Animis æger nunq̃ quieſcit.
Vitia ingenita leniri non uinci poſſunt.
Expedit unicuiq; meliores fieri.
Qui iucunde uiuere cupit temperanter uiuat.
Fœlicitas/ſapientia/& pulchritudo dona ſunt Dei.
Vigent ingenia ubi uirtutes habent præmia.
Magna laus eſt principis fouere eruditos.
Seipſum irridet/qui alios inepte irridet.
Diuites contemnunt pauperes.
Pauperes inuident diuitibus.
Non errat qui eſt in communi ſententia:
Pulchrum eſt mori poſt parentes.
Timentes Deum ſoli ſapiunt.
Fœliciter is ſapit/qui periculo alieno ſapit.
Senex amans inſanit.
Voluptas malorum eſca eſt.
Paria delicta mutua compenſatione tolluntur.
Homo homini dens lupi.
Quanto difficilius/eo pulchrius.
Non forma/ſed animi uirtute amici ſunt comparandi.

FINIS.

Liber Nonus Ouiliarum Ad Se
reniſſimum Andream Grittam
Venetiarum Principem In
clytũ De Octauo Prae
cepto Diuino: ⁊ De
Laudibus Veneto
rum Ac Ipſius
Sereniſſimi
Pricipis.

Bartholomei Contini Comitis Pa latini Epigrãma de Opere Ouiliarũ.

Hacten us obtuſi tulerit quod pectora ſenſus/
Naturæ inſecuit ſi quis acerbus opes/
Deſinat. emergunt propter quos porriget ultro
Herbam temporibus gloria priſca nouis.
Cõprobat id/ q̄d cernis opus. lege/ diſcute ſenſa.
Inuenies quid nam tempora noſtra queant.
Eſt ſublime/ acre/ & nitidum/ quacunq; ſolutũ/
Emunctum/ & dulci dulcius ambroſia.
Eſt aliud mirum. dominis adſcribitur orbis/
Et ſua pro meritis gloria cuiq; datur.

Sereniſſimo Principi Venetia rum Andreae Grittae Hie\ ronymus Perbonus In ciſae Marchio: ⁊ Do minus Quiliarum Foelicitatem.

VENETIAE tua ciuitas Illuſtriſſime Priceps Andrea
Gritta inter oẽs Italiæ urbes uiribus & nomine ſemper
claruit/& diuturnum eius fuit imperium pluſq̃ Ro/
manorum/pluſq̃ Athenienſium/pluſq̃ aliarum Re/
publicarum. Propterea ꝙ ab initio (quod fauſtum &
fœlix dictum ſit) ſub nomine chriſtianæ fidei auſpiciũ
ſumpſit. nullæ in Italia urbes (ꝙ ſciam) tam diuinum
habuere principium/ut non mirum ſit/ſi immortalis
Deus eam præclariſſimam urbem auxit gratia/opibus/ingenio/ & diuturni
tate imperandi. Tantum fuit illud huius admirandæ ciuitatis primordium/
ut non aliter exiſtimari/& credi poſſit/q̃ affuiſſe celeſte numen illis uiris pro
bis & chriſtianis/qui prima iſthic iniecere fundamenta. Cæteræ Italiæ urbes
bello/incendio/ruinis laborabant. Angulus iſtic inter fluctuantis maris re/
ciprocationes paludibus inuius nunq̃ alias cogitatione hominum creditus/
ad tantam fœlicitatem fuerit deſtinatus. dum recolo/dum mente reuoluo/
non aliter exiſtimare poſſum/q̃ miraculoſe. urbs ſacra/urbs chriſtianiſſima/
urbs diuino numine nata/urbs ad omne humani generis deſiderium parata
parens/& quod admirationem omnibus ſæculis parit/ſemper eundem ſacri
principii ordinem/eaſdem inſtitutiones/eandem chriſtianæ legis normam
reſeruauit. quare merito ad uos accedere poſſum/tanq̃ ueros teſtes/& qui
perpetuo nunq̃ falſum teſtimoniũ dixeritis. ueri ſemper chriſtiani nominis
cultores/ueri eccleſiæ Romanæ obſeruatores/ueri chriſtianorum omnium
cõſeruatores. ciuitas uirgo incontaminata/pura. ciuitas nobilis/libera/quæ
nunq̃ aliorum iugum ſenſit/& ꝙ in toto uniuerſo unica eo piſcoſo loco fun
data cunctis oculis facit admirationem/quum ibi nihil naſcatur ſit omnium
rerum fœcundiſſima/uberrima/ditiſſima. nullæ urbes melius proinde poſ/
ſunt hoc in ſe retinere præceptum q̃ tua præclariſſima ciuitas. Cæteræ per
omnes mundi partes falſum quandoq; dixere teſtimonium de Chriſto. tua
iſthæc diuina urbs nunq̃. dixit quandoq; Roma falſum de Chriſto teſtimo
nium tantorum martyrum ſanguine fœdata. Dixere & aliæ per Italiam/per
Galliam/per Germaniam/per Græciam/per Aſiam/per Africam falſum de
Chriſto teſtimonium. ueſtra ciuitas nunq̃. O intacta/& immaculata ciuitas.
Tibi iſtud conuenit dici/non falſum teſtimonium dixi. innumeræ alibi ſcatu

Venetiæ. Venetiarum imperium diutinum.

Venetiarum primordium

Venetiarum urbs.

Veneti.

Roma de Chriſto.

Venetiarum ciuitas.

riere hæreſes /falſaq; teſtimonia exurgebant. Venetiis autem nunq̃. Ita mo/
Veneti vete/res.
deſte/ita catholice patres ueſtri/q rempublicã uobis p manus tradidere/uiue
bant/ut nihil auſpicarentur ſine Chriſto. Ita liberos inſtituebant/ut nulla an
te oculos uoluere uiderentur maiora/q̃ uirtutes/q̃ patriæ ſalutem /q̃ decora
menta totius generis. unde quacunq; locorum mari terraq; pergerent/uelut
ſancti/& iuſticiæ omnis cultores/fideiq; patrocinia obſeruabantur. hiſce tua
ciuitas creuit moribus/ut exemplo ſit omnibus/quantum ſit magnum & in
extimabile ſemper Deo uiuere. Et quod optimum in rebus cunctis eſt/nihil
improbi naſci poterat. paſſim bonæ artes uigebant. nulla illic ambitio/ nulla
fornicatio/nõ illic dolus/nõ lis/nõ contumelia/non furum manus/non cæ
teræ nequitiæ. Solum publicæ rei ſtudium/Chriſti religio/pacis limina/iu/
ſticiæ cultus/rerum parcitas/modeſtia/& mira hoſpitalitas. & ne ocia mala
mentes hominum perderent/alii rebus publicis/alii nauigationi/alii merca/
turæ uacabant. ueſtibus tantummodo pro corporis habitudine exornaban/
Locupletari per iniuriam.
tur/& per iniuriam locupletari nefandiſſimum eſſe iudicabant. magiſtratib⁹
Obedire proficuum.
quibus aucta eſt ciuitas/& legibus ſponte obediebant rati nihil magis profi
cuum eſſe reipublicæ/q̃ obedire. dignumq; exiſtimabant pro patria hone/
Mori pro patria.
ſtam mortem turpi uitæ anteponere. a uitiis cunctis / quæ mala nunc ætas
noſtra ſuffert/erant alieni. non illic ſordida auaritia/non utriq; in alteros inui
di /non detractores/nullum mœchandi genus cognitum/boni cuncti legũ
obſeruantes diutius per has modeſtias uitam cõſeruabant. mali ſi qui digno
ſcebantur/aut mutare mores q̃ citiſſime cogebantur/aut extra longo exilio
Venetorum potentia.
puniebantur. His uirtutibus & artibus tantum creuit ciuitas/ut eius poten
tia pluribus regibus terra mariq; experta ſit. formidabilis uſq; adeo poſita
Andreas gritta.
eſt te regnante/te gubernante/te iuſticiam adminiſtrãte/ut facta ſit pulcher
Venetiarum ciuitas regina maris.
rima tua Ciuitas omnium Regina/maris & terrarum lucidiſſimum ſpecu/
lum. ſedes profecto illic in ea aureata ſede omnium mortalium admirandus/
Illa tua maieſtate uenerandus / illa tua eloquentia tam mirabili torrenti / ut
nemo ad iſtud accedat tribunal/quin totus tui plenus / tui immenſiſſimi
amoris & beneuolentiæ non recedat/ admirati alioquin illum Iuſticiæ fulgo
rem & pectus illud plenum omnium uirtutum cum illa decentia Candidiſſi
mæ & prolixæ barbæ/ut qui te non norint etiam in denſiſſimo nemore ex
improuiſo conſpectum uelut numen adorarent. O fœlicem illam Rempu
blicam / quæ talem & tantum ſortita eſt gubernatorem/& patrem. non ea
Ambitio imperium ſuggerere.
illic Te poſuit ambitio/quæ ſolet in diuerſis locis ſuggerere Imperium /non
opes / nõ diuitiæ immenſæ/non arma/non uis/non uiolentia/ſed tuæ uirtu
Gritta.
tes/tui omni tempore pro Republica exanclati labores. non ne Tu es ille
magnanimus Gritta? qui toties terreſtri bello præfuiſti? qui toties expli/
catis ſignis/modo ſecundum /modo aduerſum expertus es martem. non ne
Tu es ille Gritta? labentem prope rempublicam & fortuna aduerſa pene
corruentem paucis & fortibus copiis quæ e manu hoſtium ſuperfuere ſuſti
nuiſti? non ne Tu es ille? qui urbes a Republica alienatas reduxiſti ad ob/
ſequium? merito Te in eo excelſo loco ſpectamus uictorem & triumphan
tem rerum. in Te uera relucet nobilitas. in te uere dignoſcũtur uirtutes. Tã

tam

tam habet in te uim Iuſticia/& prudentia ut Reſpublica illa ob tuum ſplen
dorem/ob tuum excelſum ingenium/nunq̄ altius q̄ nūc extulit caput.nun
q̄ pacatius uixit nobilitas/nunq̄ plebs/populuſq; tutius reſedit. multæ ex
teræ gentes illuc fluunt/ut illic reſideant/illic habitent/ut dulcedine illa ui
uendi ſub tuo uelut numine tranquille potiantur. opto Ego ob tantam uiuē
di normam & excellentiam ueræ uitæ/quæ inter uos cuſtoditur impertur// Perboni pe
bata ut in numero ueſtrorum nobilium connumerarer/non ꝙ nobis mihi& titio.
liberis meis deſit uetus & uera nobilitas/diuitiæ/opes/honores/magiſtra/
tus/ſed quia trahimur deſiderio ueræ & imperturbatæ Reipublicæ ueſtræ/
Cuius amore adeo afficior/ut mihi nedum indecens uiſum foret ſed impiū/ Perbōi exter na bona.
niſi ad lucubrationes meas Ouiliarum nomen tuum/nomen illius Reipu/ Perbonus ve
blicæ Excellentiſſime Princeps non inuocaſſem. Qua propter hoc ego ſtu netis affect?
dio erga uos affectus hunc nonum de Ouiliis meis librum ante conſpectū
maieſtatis ueſtræ tribunalq; reipublicæ affero/qui hoc diuinum octauium
præceptum uelut donum commodiſſimum uobis/homo teſtimonium fal/ Teſtimoniū
ſum non faciat/quod diuino oraculo nobis illatum eſt.Et quia præ cæteris falſum.
gentibus Veneti in rebus cunctis ueridici ſunt ab omnibus habiti/ideo libē Homo non faciat.
tiſſime tibi Sereniſſime Princeps & Reipublicæ aſcriptum eſt.Lege ea Se Veneti veridi
reniſſima fronte/qua cætera monumenta tuorum ſeruorum ſoles legere.Et ci.
Hieronymum Perbonum qui tantopere ueſtro nomini/ueſtræ Republi/
cæ & ſanctis legibus deditus eſt/inter ueſtros ſeruos cōnumerato. ualeat fœ
liciter Tua Serenitas cum tota Republica/et ita ualeat/ut perpetuo æter/
numq; regatis.Ex Ouiliis.

Hieronymi Perboni Marchionis Inciſae: ⁊ Ouiliarum Domini Liber Nonus Ad Illuſtriſſimū principem Venetiarum Andream Grittam de Octauo Praecepto Diuino Non falſum teſtimonium Dices.

Fœlicitas:
Mendax.
Veneti ueritatis ſtudioſi.

QVANTA ſit humano generi Sereniſſime Princeps falſi
tatis ſugillatio cognoſcimus/propterea ꝙ de oraculo cæ
leſti imprimis mandatum eſt/ne falſum Homo teſtimo/
nium confingat.tam iniquæ & malæ radiciis id exiſtima/
tur eſſe/ut qui hoc paulum aſſueſcat malo/facile cætera
ſcelera ſecū trahat.hinc eſt ꝙ ueſtri Veneti tantope p oēs
mundi partes probantur / propterea ꝙ ueritatis ſtudioſi
habentur.ueſtri nobiles/ ueſtri mercatores in quæcunqꝫ
negocia ſe ingerunt/in omnibus locis principatum obtinent.habetur uerbis
corum infrangibilis fides.neqꝫ aliter exiſtimari poteſt quando in ea Sanctiſſi
ma Republica nihil ſpectant/quod non ſit idem/& diuinum/& candidum.
quod Reſpublica ſemel ſtatuerit/inuiolabile habetur.Ideo apud omnes Eu
ropæ /& Aſiæ reges/Africæqꝫ/qđ a Venetis/ſacroqꝫ Sancto Senatu habet̃
decretum/illud iuſtum/immaculatum/omni dolo ſpoliatum putant.hoc di
uinum mandatum obſeruauere/& uſqꝫ adeo ante oculos habebant/ut quo
ties per Italiam/& extra Italiam aliquid controuerſiæ/difficultatiſqꝫ haberēt

Veneti iuſti.

imbecilli homines ſolebant uelut in prouerbio dicere.diſcutiendæ cauſæ
ſunt/ poſtq̄ cæteri modum non repeiiunt/a ſanctis Venetis.Ideo Venetias
accedebant/quia diuina illic conualuit conſuetudo.& ſine imperatorum le/

Iudicium ex æquo.

gibus illic ex conſcientia /ex ſancto fidei indice/ex æquo/& bono diiudica/
bant/ut mirum non ſit ſi hiſce moribus fundata Reſpublica non poteſt a
quacunqꝫ uiolentia /a quibuſuis regibus concuti/propterea ꝙ illic reſident

Venetorum potentia inconcuſſa.
Venetorum fides infracta.
Venetis non adulatio
Nō iniquitas
Veneti affabiles.

Angeli ad cuſtodiam urbis.nulla tam ferox potētia/tam furibunda uiolētia
exiſtere mortalium poteſt/quæ innocentiam & integritatem illam/& conſtā
tiam in ueritate frangere ualeat .non opes/ non occulta pollicita fidem illic
inficiunt.Ideo falſum iſtic teſtimonium reperiri non poteſt.ꝙ ſi falſitas abeſt
a linguis ueſtrorū/quæ adulatio/q̄ iniquitas/q̄ fictio iſtic poſſunt locū repe
tire? quæ ſolent ſubſequi falſos homines & iniquos locutuleios & peruerſos
teſtes.ueri ueſtri homines habentur Sereniſſime Princeps.ita manſueti /ita
affabiles/ita faciles ſpectantur / Vt ſi quis iſtuc apportet aliqua ſcelera uitia
qꝫ/ ſpectato iſto uiuendi moderamine neceſſe eſt/ut cuncta abiiciat & ſup/

peditet

peditet.Ideo adulatio iſtic in ueſtris aquis nõ regnat.qui aures adulatori præ
bet/is ſuus eẽ deſinit.nõ Veneti ullo tpe ſui eẽ deſinũt.Ideo nõ adulationẽ/
quæ ẽ falſitatis alũna/recipiũt.q̃ ex aliorũ falſis cõmẽtis depẽdẽt/ſeipſos pe
nitus amittũt/oĩq; ueritate lõge abeũt.ꝑditiſſimũ genus illud hominũ uti/
q; habeẽ/q ad uoluptatẽ/atq; aſſentationẽ oĩa loquunẽ.princeps q̃ libenter
audit mẽdaciũ/quos domi credit nutrire miniſtros/niſi impios? Iccirco in
ueſtra aurea aula Sereniſſi.princeps ipſis blãdidulis ſurdæ præſtanẽ aures.
Et ſi natura hoĩes appetãt ẽt falſo laudari/tamẽ iſtic ſi qd extra ueritatis limi/
tẽ effundaẽ abhorrent.Notãt ex occulto genus hoc hoĩm/q̃ p hos falſitatis
ambitus uiuunt/& hac labe notatos lõge deſpectãt.profecto repetamus nos
quod uetus Poeta dixit illic ſiũt hoĩes probi.ilico dignoſcuntur modeſti/ſa
pientes/prudẽtes.& cũ primũ ſunt cogniti/ab oĩbus amanẽ/honoranturq;.
At adulatores/mendaces/maledici/detractores/temerarii ilico neglectui ha
benẽ.Tantũ ueritas iſtic placet/ut quaſi neſciat nobilitas mendaciũ confin/
gerẽ/ſtãt magni ueſtri ꝓceres/& inter ſe nõ niſi urbana ueridica loquuntur.
Adulator nõ recipiẽ/cuius lingua uelut enſis melle linitus exiſtimaẽ.dece/
ptio/qa filia mẽdacii eſt/raro illic appet.Ideo multũ tenemur his/qui labo/
re/& cura/lucẽ nobis ueritatis aperuere.ſic ubi ueritas regnat/ſicut ẽ in tua
Rep.Sereniſ.prin.cũcta reſiliunt bona/cunctæ uirtutes ſucculentæ & pin
gues ſpectãtur.ue familiæ/ue ciuitati/in qua lingua adulatrix regnat.hoiem
quaſi homo ĩ.caueã illaqueat/& mentẽ decipit.uilius eſt hoiem p mẽdacia/
& aſſentationem ſibi conciliare/q̃ hoſtẽ reformidare.Sed apud hoiem nihil
debet eſſe ueritate antiquius.intoleranda eſt mendaciorũ impunitas.Gordia
nus ſocerũ admonuit p epiſtolã/miſerũ impatorẽ fore/a cuius auribus ueri
tas exterminata ẽ.proinde cauendũ eſt ne falſam gratiã mẽdacio ſtudeamus
inire.Btã Venetorũ ciuitas/in qua uitiũ hoc locũ nõ repit.Et quẽ repire poſ
ſunt adulãtiũ artes/quũ ibi grauiſſimi hoĩes cũcta ꝓbe noſcãt? neq; ibi diſ/
ſimilia diffutire licet.Amãt ſimplex dũtaxat/& unũ.nullũ uolũt ambiguũ.
ſed ea qbus facilius nihil ꝓnunciaẽ cõmoniti ab Iſaia/qui dixit.popule me/
us/qui te beatũ dicũt/ipſi te decipiũt.Cæterũ uterq; reus & qui ueritatẽ oc
cultat/& qui mẽdaciũ dicit.Diuus Auguſti.maluit a quolibet repħẽdi/q̃ ab
adulatore laudari.nihil eſt quod tã facile mẽtes hoĩm corrumpat q̃ adulatio.
Hæc omnia euitabimus/ſi diuinũ hoc præceptũ cõtinuo mẽte reuoluam⁹.
Homo teſtimoniũ falſum non dicat.ſub cuius tegmine cuncta/quæ etiam
tantillum a ueritate recedunt facile introſpicere poſſumus.ſub quo adulator
ſicut ſcorpio palpando incedit/ſed cauda ferit.Eſt enim amicus bello ore/ho
ſtis tetro animo/lætus ad ꝓſpera/fragilis ad aduerſa/inflatus ad obſequia/
anxi⁹ ad opprobria/ĩmoderatus ad gaudia/facilis ad ſcelera/difficilis ad ho
neſta/ſufflator laudis/figulus falſitatis.a cuius uolũtate lõge alienus eſt uul
tus/longe ab animo uerbũ/longe a mente lingua/ab intellectu loq̃la.potuit
Alexander Magnus potius dolore cognoſcere/quod adulatione non pote/
rat.quũ ſemel ĩ obſidiõe eẽt uulneꝛ pcuſſus/& repſſo ſãguĩe ſicci uulneris do
lor creſceret/obſtupeſceretq; crus exclamauit inquiẽs.oẽs iurãt me eẽ Iouis
filiũ/ſed uuln⁹ hoc me eẽ hoiem liquido dmõſtrãt.q; neq; aliter eẽ ꝑt/niſi id

Suus eſſe deſinit.
Adulatio falſitatis alũna.
Aſſentator.
Princeps q̃ adulatores.
Laudari appetimus.
Veneti probos amant.
Venetis improbi odio ſunt.
Adulatoris lingua.
Deceptio mẽdacii filia.
Hoĩes p mẽdacia.
Mẽdaciorũ impunitas.
Impatorem miſerum.
Venetorum btã ciuitas.
Veneti.
Repræhẽdi q̃ laudari.
Adulator ut ſcorpio.
Alexander magnus.
Blãditiæ dulce malum.

quod alibi dictum.qui blandiendo dulce nutrit malum/ſero recuſat ferre/
Adulatorũ vile genus. — quod ſubiit iugum . Adulatores alioqui ſeruili animo apparent . propterea
uile hoc genus hominum a philoſophia appellatur.& M. Tullius aperte de
Adulatione fallimur. — monſtrat quantum ſit cauendum nobis/ne aſſentatoribus patefaciamus au
res/& ne adulatiõe uinci nos ſinamus/in qua falli facile eſt. Tales enim nos
Laudemur iure. — eſſe putemus/ut iure laudemur.ex quo inumerabilia ſcelera naſci poſſunt/
Simulatum nil diuturnũ. — ſimulatum quando diuturnum eſſe non poteſt.In ipſo namq; initio princi/
pia habet aſſentatio iucũda/eadẽ exitus amariſſimos affert. In ueſtra iſthac
Aſſentatiõis principiũ & finis. — ciuitate Sereniſſi.princeps raro ii aſſentatores reperiri poſſunt.Nam ueſtrũ
iſtud genus aſſuetum pernoſcendo ueritati haud facile tolerat excogitata mẽ
Ciuitatis deſperanda ſalus. — dacia.deſperanda eſt profecto ſalus illius/cuius aures clauduntur uera dicẽ/
ti/cuius aures patefiunt adulanti.Ariſtippus quũ Syracuſis Diogenem ui/
Ariſtippi dictum. — diſſet olera lauantem dixiſſe fertur/ſi Dionyſium ſcires adulatione ambire
iſthæc non comederes/imo/inquit ille/ſi hæc ut ego facio faceres/non lon/
Diogenis reſponſum: — ge eſſes a ueritate.abeant proinde remotiſſimi a conſortio uirorum proborũ
Falſi aliud i ore aliud in corde. — qui aliud in ore proferunt/aliud in corde premunt.hoc eſt quod Euripides
uidetur in Hippolyto dicere.mortaliũ ciuitates bene cultas/domoſq; ſolẽt
Euripidis dictum. — blãdi deſtruere ſermões.aſſẽtatores i alienis mẽſis gaudẽt/ubi poſtq̃ expleti
fuerint abeuntes qd nõ euomũt/atq; detractãt.Ideo Poeta nõ inelegãter di/
Blandi ſermones. — xit.Eſt gẽus hoim/q eẽ primos ſe oim rerũ uolũt/nec ſũt.hos cõſector/hi/
Aſſẽtatores. — ſce ego nõ paro me/ut irrideãt/ſed ego illos derideo.Adulãdi gẽus ꝓphana
Homines q eſſe primos. — laudat/ſermonẽ idocti/faciẽ deformis/& lõgũ inualidi collũ ceruicibꝰ æquat.
Adulandi genus. — Herculis Anteũ ꝓcul a tellure tenẽtis Miraꝛ uocẽ anguſtam/quo deterius
nec ille ſonat quo mordeꝛ gallina marito.rides maiore cachino.cõcutiꝛ/flet
ſi lachrymas cõſpexit amici/nec dolet igniculũ brumæ ſi tpe poſcas.Accipit
Endromidẽ.ſi dixeris æſtuo/ſudat.hæc in ciuitate bene inſtituta haud cerni
Venetiæ. — poſſũt/qualis ẽ tua p̃clariſſima ciuitas Sereniſ.prin.Andrea Gritta.ubi iis &
aliis e medio exploſis hallucinatiõibus uerũ uero undiq; cõſonat.normã qſ/
q; habet ab illo ſciſſimo ſenatu/ut neq; trãſuerſũ cõſpiciaꝛ qcq̃ exorbitari.Sũ
Venetorum ſanctiſſimuſ ſenatus. — mo mane quæ pagẽda ſũt ſancita cognitaq;/oibus p̃ſtãt.q̃ medio die/ſtãt ne
q; p̃tereũda ullibi putanꝛ.quæ ſũmo die & extremo claudẽda/cũ maximis
rõnibus peragunt.o fœlicẽ tuã Rẽp.in qua diuini ordies uigẽt.qbus ẽt craſ
ſiſſimi Minerua & agreſtes hoies ſi paulũ aſſueſcãt/oẽm breui tpe ciuilem
cultũ imbibẽt.Proinde qa nẽo audet aliqd extra quod ſit uerũ/merito hoc
Hipocritæ. — diuinũ præceptũ obſeruantiſſimũ fuit ueteribus tuis.Homo teſtimoniũ fal
ſum ne dicat.pari cautione a tua Rep.fuganꝛ genera illa ficta/Hipocritas di
co/q culicẽ ſolẽt excuteẽ/& camelũ deglutire.q abrapti uidenꝛ extra cæli cõ
uexa/intus plẽi rapinis ſunt ſimiles aureatis ſepulchris/ac fœmellis fucatis/
Fucata mulier. — quæ ab Ariſtophane ſimiæ pictæ appellatæ ſunt genus tacitũ & mendax.ni
hil ueri dicunt/aguntq;.nihilq; euidens gerunt/niſi obtenebratum & offu/
ſcationum plenum . homines ii ſunt ne alii/q̃ hiſtriones per urbes uagan/
Hiſtriones. — tes.Qui in ſcœna regiam nunc perſonam referunt/nunc mercatorem/nũc
militem/quũ nec reges/nec milites/nec mercatores ſint.ſub quibus actioni
bus/Dii/quantæ latent malitiæ.Recte eccleſiaſtes uidi impios hipocritas

ſepultos

ſepultos/qui etiam quum adhuc uiuerent/in loco ſancto erant/& laudabā
tur in ciuitate.peſſimum & nequiſſimum genus hominum fingit ſe humilē Hipocritarū
& interiora æſtuant ſuperbia.habent in ore mellita uerba/cor ſcatet inſidiis. peſſimū ge-
oues humiles uidentur/ſub ſpelunca pectoris ſæuiunt rapaces lupi.ſimulāt nus.
iuſtum/nutriunt intus impios.laudant quos diſcerpere uellent. bellis labiis
commiſcent dominum/mens longe aliena.aliis diuina innuunt ea facere no
lunt.uolunt docte loqui/non recte uiuere huiuſce ſimulationes deſtruunt
ciuitates.quæ ſileſſent his hominibus fictitiis repletæ/non hominū ſed lupo
rum eſſent ouilia.Profecto nullæ inſidiæ peiores/q̄ quæ ſub his hoībus la-
tent. quæ ſimulatiōe officii continuo nocent.cæterum Troiānus equus ideo Equus troia
regē Priamū/& totam ciuitatem fefellit/quia ſacra Mineruæ mētitus eſt.fa nus.
cile hi homines fictitii plebem inſciam fallunt/quia ſub ſpecie ſanctitatis fo- Sāctitas ſub
ris uitam gerunt triſtes/ſed intus obſcœni/& omni turpitudine coaceruati. ſpecie.
neq; hoc genus hominum uos fallit Sereniſſi.princeps.cuncta q amatis ſyn
ceriora/& candida.Serenum amatis/non obſcurum.nec eſt aliquis in ea ci
uitate tam ampla/tam populoſa/qui ſi ab uno cognoſcitur/nō ab omnibus Venetorū ui
cognoſcatur.unus eſt omnibus uiuendi modus/una omnibus eſt lex/unū uēdi mod⁹.
omnibus eſt negociandi tempus/una omnibus eſt ſacrificandi hora.Ideo nō
mirum ſi calumniantium ſpicula in tua urbe longe remota ſunt/quando mē
dacii inſtrumenta ſunt undiq; fracta.callidiſſimæ iſtic uiuunt aures:nō mur
muratio/non detractio/non ſuſurratio per fora apparent.Quiſq; ſuo nego- Curare ſua.
cio intentus neq; aliena curat/ſed quæ ſua ſunt.nullibi maius ſilentium. non aliena
Quædam modeſta taciturnitas/& proba/& uiuax/ut etiam tacētibus utri
q; quid uelint ab alteris pernoſcant.Suauiſſimæ ſalutationes/& ſi in occur- Veterorū no
ſu frequentes/gerunt ſecum grauitatem/& ſine ambitione beneuolentiam bilitas offi-
oſtendunt.Nobilitas illa/congratulationibus ualde officioſa eſt/ſi quis ad cioſa.
magiſtratū aliquē aſcendit ſuffragio innumeris in foro obuiam factus oſcu- Cæli auris
lationibus ſuſcipitur ſigno euidenti pacis/& concordia inter ſe infrangibili/ audit.
& quod obſeruat̄ uſq; adhuc uetus inſtitutū.Nullus haud facile repiri pōt
q abſentē rodat.quū ſciat prudētiſſimus quiſq; q; cæli auris audit oīa/& diſ Detractor.
ſipantē ſæpes mordebit coluber.bonitas quū p eā ciuitatē paſſim ſcateat ha
ud facile reperies detractorē.Nihil uilius & ſane puſilli aī ē/quū ſunt tres Poſt hume-
uel quatuor in domeſtico ſermōe coadunati/& ex eo numero eximit̄ unus/ ros male di-
abeuntem tacita detractione inſectari.ab hiſce ſummope cauendū/qui poſt cere.
humeros malæ locutionis uenenū inſtillāt.Alibi dii boni uel per Inſubriam Suſurrones. Locutulei.
quāta hæc diffundit̄ labes ſuſurrones undiq; & locutulei homines male fe Homines
riati liguā quo nō deberēt/diſtorq̄nt.Ideo neſcimus his tpibus cui recte cre male feriati.
damus aut quē fidū in ſermone habeamus/nā multi ea ſimulatione uiuūt/ Credamus cui recte.
ut amici eē credant̄/quū re mendaciſſimi reperiant̄.cæterū quanto qs cre- Simulatione multi uiuūt.
brior in maledicendo tanto minus fidei reperit.Nihil ueritate in toto naturæ Maledico
opificio præſtantius reperitur.q; ſi quis falſum exercet teſtimonium/nihi- minus fidei.
lo/plus minuſue agit/quam quod ueritatis lumina occæcare conatur.Ideo Veritate nil præſtantius.
per omnia uatum præconia admonemur linguam cohercere/& labia com- Linguā co-
primere a falſis teſtimōiis/a mēdaciis/a maledictis/a cōtumeliis/ab inuriis/ hercere.

a calumniis.Ageſilaus rex maiori odio calumniatores/q̃ fures inſectaba tur.
morſus calumniæ licet ſanari poſſit/tamen cicatricem parit.nullum enim tã
cautum/tanq; penſatum dictum/ad quod mordendum uiam non ſibi faci/
at cauillatio. Zoilus punitus eſt/quia Homerum mortuum lacerare præſu
mebat.ſic nro æuo aioſe q̃ndã Sforcinus decus domus Sfortiadũ & gloria
in oĩ uirtutũ genere apto marte iterficit/q̃ duci nro integerrimo detraheret.
nihil nobilius q̃ certare ꝓ ueritate/quã ĩpugnare piculoſũ ẽ.añ cõſpectũ pri
cipũ nulla deterior beſtia/& capitalior falſis detractoribus. ꝓinde ſapienter
Alex.Magnus faciebat/q̃ ex duab⁹ aurib⁹ alterã mãu obturabat/ut illa reo
illibata conſeruaretur.a quo admoniti ſumus ne habeamus aures faciles ca/
lumniatoribus criminantibus.impium nanq; hominum genus eſt calumni/
antium/quorum mendacio & artibus & dolis labefactatur beneuolẽtiæ uin
culum.de quibus ego maxime conqueri poſſum/qui tentarunt me commit
tere cum Principe Franciſco Sfortia ſecundo Excellentiſſi.Q uid non aude
bunt/quum hoc audent nefandiſſimi homines? Adeo meo Pricipi afficior/
ut quum ſentiam aliquem proſequi beneuolentia meum Principem ſanctiſ
ſimum/impoſſibile eſt quin illum non omni beneuolentia conſequar. Ideo
te Sereniſ.dux Venetiarum Andrea Gritta tuamq; Remp.miris laudibus
coactus ſum extollere amareq;/propterea q̃ ſcimus uos omni affectu & be
neuolentia eum habere.extant plurima teſtimonia tanti amoris erga illum/
& illius mutui affectus erga ſerenitatem ueſtram.Q uos quamdiu ſtare in/
columes ſpectamus/tamdiu domi pacem habebimus.Ideo Deum immor/
talem exoratum uelimus/ut hæc ueſtra fœdera comprobet/firmet/& perpe
tuis auſpiciis ſecundet.propterea quanto maiori uinculo pacis hæc duo im
peria coniuncta ſtabunt/tanto maiori gloria omnes furores bellicos extra ſe
Italia propulſabit.Hæc erunt uera/& non falſa teſtimonia/ quæ uos ambo
cæteris regibus orbis redderis pro ſalute/pro incolumitate Italiæ/ pro uerita
te retinenda in imperio ueſtro/& ꝓ Italico nomine.quid enim eſſemus/ſi to
ta hæc Italia eſſet iugo aliorum regum ſubmerſa? quæ olim erat regina re/
rum/quæ olim leges toto uniuerſo dabat/cuius titulos/& inſignia/ & tro/
phæa cunctæ nationes uelut nomen adorabant: Proinde ueſtris Illuſtriſſi.
Veneti imperii uirtutibus debemus.qui quantũ poteſtis/tantũ Italicũ ho/
norẽ conſeruare conamini.Hæc ſunt uera de uobis teſtimonia. hæc eſt ueri
tas per totum mundum diffuſa.hæc erit ueſtra gloria/q̃ nullum poſt habe/
tis diſpendium pro ſalute Italiæ.poſtq̃ Italica armorum uirtus debilitata eſt/
& præualuere externæ potentiæ/quod nobis ſuperfuit/ad Venetos delatũ
eſt.Illic quicquid honoris nominiſq; apud hominum memorias remanſerit/
reſeruatur. neq; ego eo inficias/neq; in gratiam loquor.ſed ut ueritas apud
me/& quemuis bonum & probum uirum locum reperiat.non enim eſt offi
ciũ egregii ſcriptoris habere a calamo diſtortam ueritatem.longe a ſalute ua/
nitas & mendacium/quãdo ſolus Deus uerax eſt.& homo niſi a Deo/Dei
q; ueritate dependeat/fallax eſt/& mendax.Ideo quanta in ueritate reluceat
ſuauitas/ſolus ſapiens ſentit.patrem mendacii dæmonem appellamus. Ideo
illi ſapientes ſolebant mendacio ſilentium perpetuum imponere. per ſe im/

penſius

Ageſilaus rex calũniatores.
Calumniæ morſus.
Cauillatio.
Zoilus.
Sforcin⁹ ſfortia.
Certare pro ueritate.
Veritatẽ oppugnare periculoſum.
Detractoribus nil deterius.
Alexander magnus accuſatoribus.
Calũniatoribus non faciles.
Calũniantiũ genus impiũ
Calũnia beneuolẽtiam frangi.
Perbonus calũniatus apud ducem.
Perbonus ſuo q̃ſit affectus principi.
Venetiamãt franciſcũ ducem:
Pax Iſubriæ a venetis.
Venetorum foedus cum duce mediolani.
Italia &
Veneti italicum honorẽ
Venetorum gloria.
Italiæ uir⁹ debilitata.
Scriptor ſit. verus.
Dæmon pater mẽdacii.

penſius erudiant pueros ut præciſe uera dicāt.ſunt tamen quibuſdam ita in *Vera dicant pueri.*
nata mendacia ut nullo labore dediſcant/ut pene ſunt omnes Græci patriæ *Mendaces græci.*
uitio/& præcipuæ Cretēſes. unde recte dixit ille.quicquid Græcia mendax
audet in hiſtoria/Turpiſſimum eſt ergo a ueritatis ſtudio ad mendacia de/ *Turpiſſimū mendaciū.*
flecti.Hæc ſublimauimus Sereniſſi.Princeps ne credant exteræ gentes aut
uenturi homines quum hæc ſcribamus q in gratiam tanti ſenatus explicue
rimus.Nos ita teſtes cæli accolas inuocamus quia uacui ſumus odio/ami/
citia/ira/& miſericordia/dum hæc monumentis noſtris apponimus.Et ſce/
lus mihi multo maximum incuti deberet/ſi quando præceptum in hoc li/
bro reuoluimus/Homo ne falſum teſtimonium dicat/ſi in idipſum pedem
impegerimus.quis autem tam excors/tam hebeti ingenio uiuat/ut non a/
perte ſentiat/& cognoſcat/q tu Sereniſſi.Princeps/qui illic in ea Rep.excel *Andreas grit ta.*
ſa ſedes/ſicut ſol in medio ſyderum/& cor in medio humani corporis/a quo *Sol.*
omnis uitalis calor diffunditur/ſic tua immenſa uirtus per omnem Venetā *Cor hois.*
ciuitatem/& per omnem ampliſſimum ſtatum non ſolum ꝑtrahitur ad om/
nes partes ueſtri imperii/ſed per totam Italiam propagatur.Nihil enim iſtic
uos conſulitis patres ampliſſimi/niſi id ſit omnibus Italiæ principibus pro/ *Veneti italiæ & duci.*
ficuum & conſentaneum/præſertimq; principi meo Illuſtriſſimo Franciſco
Sfortiæ ſecundo.Quē ita(ut uideo)amatis/ita oculis prægeritis/ut nō a/
lium exiſtimetis/q̄ diui Marci filium. uiuet hæc ueſtra immenſa charitas p
omnes hiſtoricorum calamos.q ſi non iſto eſſetis affecti animo in totum Ita
licum genus/non hæc tantopere elaboraretis/quando princeps meus Illu/
ſtriſſimus non aliter clauſtra Italiæ tenet/q̄ ut beneficio omnibus manifeſto *Dux mediolani clauſtra italiæ.*
ſit certiſſima totius Italiæ urbibus ſalus.nam ſi ipſe non adhæc tempora fuiſ
ſet conſeruatus actū erat de reliqua Italiæ libertate.uicit proinde cunctorū
auentium uotum/ut tot periculis/quibus ille ope diuina redēptus eſt/cō/
culcatis nunc totam Italiā in ea quietudinis conditione repoſuerit/ut nemo *Franciſcus dux e multis periculis.*
potuerit tam fœliciter id euenturū exiſtimaſſe.uobis propterea Sereniſ.prin
ceps congratulamur/uobis ſenatores ampliſſimi/qui ita eueniſſe non paruā
dediſtis operam.Ego enim/quāuis inter principis mei ꝓceres & nobiles ſim
minimus/tamen tantum uobis me deberi fatebor quātum uita ſuperfuerit.
& ita fatebor/ut etiam liberos poſteroſq; meos tam ueſtro ſanctiſſimo ſena/
tui obnoxios eſſe uelim & mandē/quā me ipſum nunc uiuētē/qui ante cō
ſpectum ueſtri imperii quicquid ꝓbonus poterit/repſento & offero. ueſtra
iſta Sciſſima numina iuſticiæ/quibus totū Chriſtianum genus gaudet/ego *Veneti.*
ita obſeruo/ita contēplor/ut uitam qui iſthic habent abundantius habeant.
qui ita regnum/& remp.& imperium tenetis/ut maius alibi tenere merea/
mini.Quid enim dici poteſt ſolutius/& liberius/& humilius? quum late &
ample regatis/undiq; mari/& terra magnam ditionem teneatis/tamen itis
per urbes ueſtras ſoli nulla pompa comitum/nullo armorum/aut equo/
rum apparatu.non inſolentes/non procaces/non moleſti. Sed grauita/
te pleni/modeſti/mites/manſueti uideri cupitis/nec maiores quam alii. o
ſancta ueſtrorum nobilium norma Sereniſſime princeps.Quis a ueſtro/ *Venetorum nobilium norma.*
rū inceſſu non animi tranq̄litatē capiat? Quis a ueſtroꝝ affatu nō modeſtiā

pernoſcat? Quis a ueſtrorum congreſſu nõ humilitatem addiſcat? Quis a
ueſtrorum ueſtitu & habitu non ueræ nobilitatis inſignia uideat? quis a ue/
ſtrorum uultu non omnia animi ornamenta / decora inſpectet/cultum/ reli/
gionem/ſapientiam/& conſilium? Quãdo uobis ſpectantibus ſtultitiæ &
bacchanalia & turpia fiunt? Quando uobis ſpectantibus iniuriæ utriſq; al
teris iſligũtur? qñ enſes euaginãtur? altercatiões intumeant? obſcœna profe
rantur? pauperes deiectentur? O ueri conſeruatores nobilitatis. Si cæteris in
ſtitutiones & uiuendi normæ ſcribuntur / ueſtris non ſcribi poſſunt. quæ
enim his tradi debent? qui alienis admonitis non egeãt? ueſtris hiſce ingeniis
ipſa recta cognoſcũtur decreta. Et ſi acrior adoleſcentia iuuentuſq; animo/
ſior rebus in cunctis auidior / tamen mendacium nõ habent. pauci fingunt/
etſi pro ſalute patriæ/pro euitando ſcelere aliquo mentiri quandoq; fas eſt/
præſertim ubi locus/tempus/neceſſitas innuunt. mendacia cum ueris fal/
ſiſq; cõmiſceri pro bono publico haud abnegamus. neq; ſcelus medico in/
cutitur ſi ægrotis/atq; male ualentibus licet ualitudo incurabilis ꝙ reſane/
ſcant ſi quotidie ingerant. mentita eſt Iudith quũ dixit Holoſerni ſummum
cœli regẽ Hebreis fore aduerſum. Et angelus Raphael unus ex ſeptem qui
aſſiſtunt Deo optimo aſſeruit ſe magni Ananiæ fuiſſe filiũ. ex eo cognoſcat
imbecillitas humana/ꝙ nulli ex noſtro pectoris archano fas ſit aperire ſenſũ
præterq̃ ea quæ ſacerdoti ſunt detegenda. Ex eo tamen ſolet facile prouenire
mendaciũ quum multiloquia inſectamur. Tunc neſcit ſtultus tacere / quũ
melius ſit labi pedibus q̃ lingua/decentiuſq; ſit ſicut mos ẽ ueſtris plura au
dire q̃ loqui. nam qui paucis utuntur uerbis/ii multis legibus non egent/ne
q; is omnino homo eſt qui linguæ ſuæ non eſt arbiter. mendacio tamen ali/
quantiſper cedit ueritas. Et ſi in uirtute nihil fictum/nihil falſum / nihil ſi/
mulatum eſſe debeat/tamen interdum tanta uis caſuum & fortunæ/& rerũ
humanarũ uarietas atq; in conſtantia/ut pro loco / tempore / ac neceſſitate
non modo ſimulare ac diſſimulare uerum etiam fictionibus uti ſit neceſſari/
um. Idq; maxime hõeſtum exiſtimatum/ac ſumma commendatione dignũ.
nõne de illo qui pro ſapiẽte conſcribitur dictum eſt? ſpem uultu ſimulat/pre
mit altum corde dolorem. & redẽptor noſter finxit ſe longius ire? Quis hæc
abneget in rebus ciuilibus? Annibal cognita repẽte Haſdrubalis fratris cæde
ac totius clade exercitus uultum compoſuit riſitq; conditionem humanam/
& dolorẽ. ac animi conſternationem minime patefacere uoluit / ne militum
ducumq; ſuorum animos diminueret. At ne quid in noſtro ſit hoc præter/
miſſum libello quid teſtes ſint/quid mendacium explicabimus.

Mẽtiri qñq;.
Mẽdacia cũ veris commiſceri.
Medicus mẽtitur.
Iudith mentita eſt.
Raphael angelus.
Senſũ ſuum nullus apperiat.
Labi pedibꝰ q̃ lingua.
Audire q̃ loqui.
Loquens parũ nõ multis legibus.
Homo non qui linguæ.
Mẽdacio qñ veritas.
Simulatũ nihil i virtute.
Simulare & diſſimulare.
AEneas.
Annibalꝰ in cæde Haſdrubalis.

Teſtes antiquus ſupſtites uocabantur. eo ꝙ ſupra cauſarũ ſtatũ ꝑferebãtur.
& nũc parte nominis ablata teſtes uocantur. a teſte uero uenit teſtatio/& te
ſtimoniũ/quæ propriæ dicta teſtium ſunt. conſideratur autem teſtis condi/
tione natura & uita. cõditione ſi liber ẽ uel ſeruus/natura ſi uir aut fœmina/
uita ſi innocens & integer/ut multa inquirat examinans ualde oportunũ ẽ.
& honeſtas teſtiũ potius ẽ cõſiderãda q̃ multitudo. imo effrenata prohibe/
tur. quando autem auctoritas teſtium præferatur multitudini conſiſtit in ar
bitrio boni iudicis æquitate inſpecta. quia de facili ſuper hoc regula dari non

poteſt

poteſt.omnes teſtes ſæculares debent iurare de ueritate dicenda tactis ſa/
croſanctis euangeliis.in cauſa criminali non deponat clericus nec in aliis/ni
ſi de conſenſu epiſcopi. Non uidentur teſtes idonei/quibus poteſt imperari.
& teſtes ſunt compellendi quum aliter ueritas haberi non poteſt.Ambi/
gua uero teſtis depoſitio contra producentem eſt interprætanda.ſed ſi teſtes
ſunt diſcordes ſi fieri poteſt concordandi ſunt/& illis credendum eſt/qui ue
riſimilia deponunt. in probatione ſingulares reprobantur.uariantes/& ua/
cillantes repelluntur.At omni exceptione maiores dicuntur illi/contra quos
nulla poteſt obiici exceptio.eorum dicta in benigniorem partem ſunt inter/
prætanda.& nomine inſtrumentorum continentur teſtes. Vnius teſtimonio
plus ualet fama.antiquior teſtis præfertur iuniori/& debet reddere rationem
dicti ſui. Ve ei qui teſtimonium uendit.At in teſtimonio eſt attendēda diuer
ſitas locorum/& temporum.uerum ad probationem ingenuitatis teſtes non
ſufficiunt/niſi argumentis adiuuentur.& illi maxime ad perhibēdū teſtimo
nium ſunt admittendi/qui præſumuntur magis ſcire facti ueritatem. contra
ſe poteſt quiſq; teſtificari/pro ſe minime.& honeſtiori teſti maior fides eſt ad
hibenda. nam teſtes debent eſſe bonæ opinionis. falſus teſtis eſt infamis/&
a teſtimonio repellitur & pari modo eum inducens. non eſt idoneus teſtis
minor annis .xx.non infidelis/non infamis/non criminoſus/non particeps
criminis/nec nimia paupertate laborans/nō domus familiaris/non affinis/
non litigioſus/non impubes/non ſeruus/non iudex/non aduocatus/non
procurator.In ore duorum/uel trium conſtat omne uerbū.ſed uni teſti/nec
Catoni quidem/credendum eſt niſi ſuppleat partis iuramentum ſecundum
qualitatem perſonæ/& cauſæ.periurus tribus eſt obnoxius/Deo quem cō
temnit/iudici quem decipit/proximo quem lædit.plus ualet unus oculatus
teſtis/q̄ de auditu mille.nā qui uidet ſcit/qui audit/audita dicit.ſi quando
q citabitur teſtis/licet admoto tauro Phalaris imperet ut ſit periurus/credat
eſſe ſummū nefas p̄ferre uitā crimini.nā dignus perit morte/q p̄pter uitā p
dit cauſas uiuendi. Eſt crimen falſi immutatio ueritatis/& conſiſtit in æquali
tate rei & intellectus/quæ eſt ſignificatio rei nō ita ſe habentis/qua putatur — Mendacium
eſſe quod nō eſt. qui reſcriptis ſummi Pontificis/aut aliorum principū quid — Iniqu⁹ teſtis
falſi emolitur/falſarius eſt/& acerrime eſt puniendus. & pari modo qui fal/ — Teſtes nō idonei.
ſis precibus aliquid impetret/impetratis non gaudet.nūc autem quid ſit mē — Teſtes compellendi.
dacium declaremus.Eſt mendacium falſa uocis ſignificatio animo decipien
di. Ve teſtibus iniquis/qui contra Dei mandatum linguam acuunt. Teſtes — Teſtibus credendum.
idonei non ſunt/quibus poteſt imperari.tam etſi quū aliter ueritas elici nō — Teſtis qui nō admittitur.
poteſt/teſtes ut dicant ſunt compellendi/& his credendum/qui ueriſimilia
deponunt. Teſtium inconſtantes animi non admittuntur. Antiquior teſtis — Teſtis antiquior p̄fert
iuniori præfertur. Ve teſtimonium uendentibus.his aſpere minantur cæli.ni — Teſtimoniū uendentes.
mirum ad hæc penſatur diuerſitas locorum & tēporum. Sed quid ego hæc — Teſtes non idonei.
memoro/quum pene Europa per teſtes iniquos tota laboret? quæ Romæ ni
gredo? & alibi quanta impia contra Dei præceptum oblatrant ora? Quan/ — Teſtes iniqui per Europā.
tum delirat contra immaculatam parentem Germania? Quantū priuati ho — Veneti fœlices.
mines inſaniunt? fœlices ueſtri Veneti Sereniſſime Princeps/qui ex quo ue

ſtra Reſpublica auſpicato natales habuit/ nunꝗ falſum teſtimonium cõtra
eccleſiam dixere.proinde quia perpetuo fuiſtis teſtes fideles/ perpetuo rem/
publicam incolumem poſſidebitis.& ſi ſubiti bellorum motus ſæpe floren/
tem ſtatum labefactate tentauere/ tamen ſine ſapientia tanti Senatus / ſine
ſortuna urbis / ita ut temere moti ſunt / ſic ſiniſtrorſum decidere.laudat anti
Atheniẽſium Reſpublica. Thebani legibus. Lacedæmones legibus. Romanorũ reſpublica. Venetorum reſpublica.
quitas Athenienſium rempublicã eo ꝙ ab illo ſapientium collegio bene ſit
inſtituta/ & recta.laudat Thebanos/ & Lacedæmones præclariſſimis legi/
bus ornatos.Ipſamq; Romanorum Rempublicã non tam legum/ ꝗ armorũ
uirtute præſtantem/ ſupra cunctas reſpublicas reponit.Sed (pace eorum di
xerim) nulla unꝗ Reſpublica ab exordio mundi uſq; ad hoc tempus tã præ
clara fuit/ tam illuſtris/ tam excelſa/ ut Venetorum Reipu.comparari poſſit
& diuturnitate regnandi/ & ſanctitate uiuẽdi.Hæc eſt illa uera Ariſtocratia/
quam tantopere ſapientes laudauerunt.in qua nobiliſſima ingenia ſemper
floruere tam magnis auſpiciis cohorta/ ut hodie terra mariq; late pateat.per/
petuoq; regnatura ex eo facile coniici poteſt/ ꝙ non eſt tam compacta ex om
ni parte correſpondens Cythara/ ꝗ reſpublica hæc ordine & magiſtratibus
Comitia in creandis magiſtratibus urbium.
ordinatur.quid dici poteſt maius de comitiis illis/ in qbus patritii ordinis cõ
ſeſſus tantum ſpectatur in creandis urbium magiſtratibus? quanta ſuffra/
giorum modeſtia ſpectatur.ſedente illic maieſtate principis cum primoribus
Principes venetiarũ per curiam.
patrum nihil auditur niſi hũoneſt/ niſi ꝙ auribus ſit uirtute exporrectũ ſub
miſſa uoce/ & pie/ & ſancte. Quid illud tam diuinum inſtitutum? ꝙ ſin/
gulis hebdomadis Princeps cum ordine illo maieſtatis Reipu.bis terue de/
ſcendit ab aula aureata & totam curiã ambit/ ut ſi quis ſit uir mulierue quæ
de abſtractione iuſticiæ aut de aliquo quod iniuria adhæſerit/ conquera/
aduocatores veneꝛ publici tres. Viri quadraginta veneriis Collegiũ decemuirale venetiis.
tur/ ut inde ipſe Princeps iubeat ius fieri & expediri .Quid de publicis ad/
uocatoribus in medio adducam? qui tres numero ſunt.in quibus Tribuni/
tiæ Romanorum poteſtati neſcio quid ſimile ſpectatur. Tuẽtur enim ii auda
cter omnia ciuitatis iura.Quid de quadraginta uiris/ ad quos cunctæ appel
lationes agitari poſſunt? Quid de collegio decemuirali/ quod omnium gra
uiſſimum/ atq; Sanctiſſimum habetur? de maioribus ſapientibus / de diui
procuratores diui Marci nouem.
Marci procuratoribus/ qui hodie nouem numero ſunt laudibus & ante actæ
uitæ uirtutibus omnibus delecti / qui theſaurorum / qui hæredum teſtato/
rumq; curam habent/ qui cuncta diſponunt/ quæ ſuæ fidei credita ſunt? tria
Fora tria iuridica venetiis.
præcipue ſpectantur fora iuridica/ Ducarium/ Riualtinum/ & Patriarchicũ
in quo tertio res ſacræ agitantur/ in quibus plures iudicum ordines.An cre/
dis per omnia hæc magiſtratuum tribunalia quicꝗ audiri quod nefas ſit? an
ſtrepere falſa teſtimonia? ſedent illi ſapientiſſimi iudices omni grauitate con
Veneti ſapiẽtes & iuſti.
ſpicui uni tantum curæ intenti/ ut ius omni modeſtia exequantur.ꝙ ſiqui in
terra homines fœlices dici poſſint/ Veneti nomen hoc merito ſortiri poſſunt
Veneti grati.
ſapientes/ iuſti/ & ueritatis maxime ſtudioſi.Quippe qui continuo habeant
ante oculos hoc diuinum præceptum Teſtimonium falſum ne dicito.id ab
Veneta reſpublica ſtabilis.
initio ſeruaſtis.nunꝗ .n. contra ſancita eccleſiæ iniqui teſtes fuiſtis.nunꝗ de
Republica benemeritos neglectos habuiſtis/ quod in partem eſſe fœlicita/
tis arbitramur.quum omnia ſint in fluxu poſita/ ſtabilius nihil ueſtra Repu

blica

blica apparere uidetur.Cætera regna uariationem patiuntur/uobis autem
datum eſt ſine fine.Ita ex aliis dignoſci poſſumus quantum fortunæ uices
ſpectentur.An maior uariatio perpẽdi poteſt/q̃ quæ de Inſubribus quotidie
ſpectatur? uidi ego proximis his paucis annis quæ de uariatione dicta ſunt
ueterum.quartus uenerabitur.quintus trucidabitur.ſextus uenenabitur.ſe/
ptimus incarcerabitur.octauus non nominabitur.nonus coronabitur.Hũc
puto (quem non ſine animi mei maxima lætitia nomino) Secundum Fra/
ciſcum Sfortiam auguror futurum regem inclytum Inſubriæ.quem om/
nes ſperant confirmaturum cum hac ſacra & ſancta Republica perpetuo
fœdus.Sed hæc non exiſtimo uentura/quia ſyderei perſcrutatores ita dixe/
rint/ſed q̧ Deus ſummus noſtrarum calamitatum iam miſertus ita euenire
ſtatuat,non enim nos ſubiicimur Stellarum curſui.Hanc Dii uobis dedere
mentem Veneti/ut nullam rebus cæteris adhibeatis fidem/niſi diuinæ uo/
luntati/quæ cuncta mouet/quæ cuncta (ut uult) ſiſti iubet.nam ingenio
inſigni interpræters cæli rerumq; naturæ capaces neceſſitati ſyderum genus
humanum non ſubmittunt.& ſi illa impetum quendam influant/quum
ob ſuperiorem naturam & ob uirtutem innatam fiant generationes/& corru
ptiones/habit⁹/nubes/tonitrua/fulgura/uenti/pluuiæ.Quæ omnia na
turæ ſunt/& a Deo immortali ad conſeruationem uniuerſi coordinata ſunt.
tamen uobis inſitus eſt amor/ut nihil pro republica/pro rebus priuatis quic
q̃ agatis/quod non auſpicamini a Chriſto Deo.quid in ueſtro ſecretiori con
ſilio eodemq; rogatorum conſeſſu ante conſpectum omnium eſt ſublime ele
uatus Crucifixus/niſi quia omne quod putatis/omne quod molimini ex au
ſpicio huius facitis/atq; cum eo teſtimonium falſum nõ facitis? ꝑtioſum uo
bis exiſtimatur/quum ad partes inuocatur Chriſtus.imo cuncta conſilia ue
ſtra/cunctaq; ſancita ſine eo arbitramini fluere/uelut domum ſine fundamẽ
to/uelut nauim ſine nauta/uelut conſitos ortos ſine ſæpe.Sic in rebus cun/
ctis rem gerentibus puto uobis cor ineſſe aureum.Ideo illi a ſententia ueſtra
longe abſunt huiuſceq; diuina conſuetudine aberrant/qui cuncta fato regi
putant.neq; enim hæc neceſſitati uerus Chriſtianus alligat.Ideo precibus fa
tigandum cælum eſt/ſicut uos facitis.qui continuo ſpeculum habetis cruci
fixum.in quo imago noſtra nõ eluditur.cuius numine debilia firmãtur.ideo
non mirum ſi ante urbes innumeræ corruerunt/quando petram hanc in fun
damento non habuerint.corruere neceſſum illis fuit.aliæ aliam ſubiere cla/
dem.quædam a prædonibus ignem paſſæ ſunt.quædam quia Chriſti no/
men receperunt/adhuc uiuunt ſentiuntq; auctũ.ſicut tuæ Sereniſſime prin
ceps Venetiæ.paucæ enim extant ciuitates/quæ tantam meruerint gratiam/
quibus quacunq; trahimus oculos/nil aliud ſpectamus/q̃ templa erecta in
honorem Chriſti/q̃ pia cænobia/q̃ conuentus religioſos.uſq; adeo cuncta
ſacris redolent/ut ſi quis eam ciuitatem unum Chriſti tẽplum appellet/for/
taſſe nõ mẽtiatur.nihil ad uos ſiderũ allapſus/nihil ad uos mathematicorũ
tomi.habetis ad quem cuncta ueſtra referre poſſitis naturalia/tamen non ab
horretis.q̧ ſi materia nõ ꝑſtat/nõ põt in eã naturalis agentis uirtus formã in
troducere/quæ alioqui multiplici occurſu impediri poteſt.& quia iſiniti quã

Regna uariationem.
Inſubriæ uariatio.
Vaticinium de ducibus ſfortiadum.
Franciſcus.ii. Sforcia futurus rex.
Stellarũ curſui non ſubiicimur.
Voluntas diuina.
Sydera non neceſſitant.
Sydera in quibus.
Veneti auſpicãtur a deo.
Rogatorum conſeſſus.
Domus ſine fundamento
Nauis ſine nauta.
Orti ſine ſæpe.
Fato non cũcta regi.
Cælum precibus fatigandum.
Vrbes quare plurimæ corruerint.
Venetiæ.
Venetiæ xp̃i templum.
Formã introducit.
Euentus infiniti.

doq; rerum euentus eueniunt/ideo uariatur. At hominis uoluntas neq; a cæ
lo/neq; ab anima cæli/neq; ab alia ſubſtantia ſeparata/ſed tantũ ab immor/
tali Deo mouetur/& auctior fit. Hæc apud uos non dubium quin frequen/
ter agitari ſoleant, nam & ſolertiſſima uigent ingenia/quæ plerunq; ad man/
ſuetiora ſtudia diuertunt. Qui poſtq̃ in cæteris cunctis fortunam ueſtra ſa/
pientia uincitis/imperiumq; tenetis undiq; propagatum/& amplum/habe/
tis etiam qui cum natura negocia tractent homines nimirum acriores. quos
ego poſſem hic longa nomenclatura recenſere/Marinum Georgium quem
magno Platoni comparare poſſumus patritium non ſolum grauitate & uete
ri nobilitate excellentem ſed ſummum philoſophia & uirtutibus ingenii emi
nentem. An credunt (pace eorum dixerim) ueteres philoſophi ſe fuiſ/
ſe tribus Venereis Marco Antonio & Laurentio & meo integerrimo Ga/
briele? an & Gaſpare contareno? qui neq; deſedit ſuo acumine ingenii contra
Pomponium philoſophum ætate noſtra & Bononiæ/& Paduæ multæ ce
lebritatis uirum/donec omnia quæ ille pperam dixerat/impugnauit. Quid
de Antonio Suriano? quid de oium amicorum meorum optimo Vincentio
Quirino dicam? Quid de præſenti apud ducem oratore/& de aliis multis/
qui non ſolum patriam illuſtrant/ſed totam Italiam? quid de omniũ ingenio
rum nobiliſſimis artibus? quæ in ueſtra urbe Sereniſſime Princeps elucent
& uigent. non enim ego in gratiam loquor. ueritas phaleratis non eget argu/
mentis. ita eſt profecto urbs ueſtra magna imperio/magna opibus/magna ſi
tu/magna & mirabili prouidentia/magna conſilio/magna excellentibus ui
ris/magna artibus. quæ diffuſæ totum orbem magnificant & illuſtrant. quæ
uelut ex diuina officina urbe ueſtra emanantes alios efficiunt ueros homi/
nes. & quum tãtos & tales illa ciuitas generet uiros/qui poſſent hominibus
cæteris præſtare/tamen ita humiles/ita remiſſiores/ita manſuetos per urbẽ
incedere ſpectamus/reuerentes/gratioſos/benignos/affabiles/& in ea toga
ta grauitate conſpicuos/ut ſi quis eos nuſq̃ uiderit/totidem principes exiſti
met. Genus ſane inter ſe affabile/probum/ueridicum/alienum prorſus ab
omni mendacio/quod ſine dubio totum ciuitatis corpus ſolet contamina/
re. Ideo illic homines bilingues oderũt/quum reſpublicas deſtruant/& hu
manam concordiam facile affligere poſſint. Recte quidem/quando linguã
nemo domare poteſt malum inquietum/ueneni nutrix. quæ etſi mollis duriſ
ſima confringere poteſt. nullibi magis cognoſcuntur homines/q̃ Venetiis.
nemo illuc accedat (ſi ſapit) mendaciis/& fallaciis plenus. Ilico quaſi ho/
minum cogitationes apparent. At ſi qui mente candida uiuunt/prorſus lon
ge a fraude Reipublicæ ſuauiter amantur/honorantur/multoq; honore ha/
bentur. Gens alioqui quæ nullam adulationem admittit. Ita paſſim uitæ in/
tegritas colitur/ut quum accidit forte flagitium aliquod/admirantur/con/
trahunt frontem. uix credibile ducunt illic natum ſcelus/& per euangelia &
ipſi atteſtari ſolent/magna diſciplina corrigendum. uſq; adeo nihil eſt magis
in uſu/q̃ cõmune bonũ/q̃ pro omnibus commodum & pro Republica im
mortale decus. hanc ariſtocratiã nobiliſſimã eſſe Deo & intelligẽtiis ſanctis
gratã & amabilẽ/ppetuoq; uicturã haud ambigimus/quũ nulla illic interia/

ceat

Hominis uoluntas a deo.
Venetorum ingenia ſolertiſſima.
Venetorum homines præclariſſimi.
Marin⁹ georgius.
Marcus antonius venere⁹.
Gabriel venereus.
Laurentius venereus.
Gaſpar contarenus.
Pomponius philoſophus
Antoni⁹ Surianus.
Vincentius quirinus.
Venetorum artes nobiliſſimæ.
Veritas phaleratis argumentis.
Venetiarum ciuitas.
Veneti gratioſi.
Veneti conſpicui.
Venetorum genus probũ
Bilingues odio.
Lingua.
Venetiis homines cognoſcuntur.
Veneti probos amant.
Veneti flagitiũ admirant.
Veneti peuãgelia.
Veneti commune bonũ.
Venetorum ariſtocratia.

ceat deceptio.cæteri p orbē principes ea q̄ uolūt appetūtq́/libēter audiunt
& adulationes admittunt.falliq́ æquo animo patiūtur.At Venetiis nō niſi/
improborum artes ilico dignoſcuntur.dignotis uix eſt qui eos aſpiciat. non
eſt tam copioſum aurum/quod reperiat qui falſum teſtimonium dicat/qui
ueritatem offuſcet.at alibi non paruam reperies copiam.ubi tanta creuit ho/
minum falſitas/tanta cauſidicorum inuolucra/ut nihil fiat dicaturq́ ſine in
finitis mendaciunculis.Ciuitas mendax/& ad omne ſordidum lucrum pro/
na/quæcunq́ illa ſit/haud unq̄ fructibus cōcordiæ gaudet.Quot reperiun
tur matronæ ut hæreditatem conſequantur/quæ filios diſcunt ſine dolore
parere ſuppoſito alterius nato? qui beatus etiam inuitus efficitur/quū duas
ſortiatur matres.ſed diſparem facit parentum imago. Sed hæc non abeunt
apud Deum impune.Eſſe enim hæc falſi teſtimonii quis dubitat? & uindicā
da acerbe ante deorū tribunal? Beata ciuitas/quæ aureis cōſcribit lr̄is/corde
q́ affixum gerit.falſum teſtimonium non facias.proterea q̄ qui loquitur ue
ritatem in corde ſuo/in montem aſcendit Domini.Icecirco homines inſidiā
tur/quia abiecta ueritate/per falſa teſtimonia lucrum quærunt.Cur reges &
principes proruunt in ſcelera? quia falſis apperiūt aures/credunt q́ facile in
praua teſtium & fallacum hominum dicta.abeſt longius ab his Perbonus/
qui quondam in ſummis magiſtratibus poſitus nihil conſequebatur/q̄ undi
q́ mordentes inuidias.Illis poſtremo relictis cognita tandē uera libertate/ad
manſueta hæc negocia me reduxi/atq́ per has morum commentationes ſua
uitatem uitæ capio in meo gratiſſimo loco Ouiliarum quaſi ſpirante numine
ſim cum cariſſima uxore mea & filiis hoc tam bonum ſortitus.ſæpe amicos
& iam ſexagenarius ualido corpore reuiſo/& pedibus ſuffultus meis adeo
ortos/piſcinas/lacus/falceq́ aliquando arbſucula expurgo. Interdum cū
meis colonis uenatum pergo/animumq́ recolligo firmius/atq́ mente ſic
fruor/ut ſolam hāc meam eſſe ducam.In cætera manus iniicit fortuna labor
q́.menti ſoli inhæreo/& quod ex ueterum ſtudiis hac ætate dignum excer/
pere poſſum/meis repono monumentis/& memoriæ mādo poſterorū meo
rū/ānitēs obliuiſci quāta ſim domeſticæ rei diſpēdia paſſus ob iacturā prin
cipum meorum/neq́ amplius ad adminiſtrationem rediturus/niſi reforme
tur in meliorem faciem reſpublica eiecta omni ſpurcitia factionis/niſi opti/
mi quiq́ ad id ipſum euocentur.Lycurgus in demortui ſenatoris locum ſta
tuit eum aſſumi qui ueritate cæteris præſtare uideatur/& eorum numero
qui annum ſexageſimum tranſegiſſet. & non qui inter robuſtos robuſtiſſi
ſimus/neq́ inter celeres celerrimus/nec qui labe proditionis conuictus/nec
qui principi/ut reipublicæ quandoq́ aduerſatus. Sed qui ſemper ſpectatæ
fidei ſit habitus continentiæ & iuſticiæ.apud quem nihil ſit ocioſum/nihil
remiſſum.Sed in omni uitæ ductu continua fuerit uirtutis æmulatio/& cui
fuerit in oreueritas.nam qui frequenter in falſa diuertunt/mendaciaq́ effu
tiunt/omnium mortalium infimi ſunt.nobiliſſimus uobis eſt mos Sereniſſi
me Princeps/ut homines probentur per magiſtratus/ut ſi qui per eos egre
gia & laude digna agent/multo maiora conſequantur. At ſi ſe falſis immi/
ſceant/deuient a recto honeſtoq́ regēdi modo/tunc uniuerſorum ſuffragiis

Pricipes adulatores admittunt.

Venetos nō falli.

Matronas. parere ſine dolore.

Homines inſidiātur quare.

Pricipes quare in ſcelera.

Principes facile credunt.

Perboni vita præſens.

Ouiliarū locus.

Lycurgus.

Senator qualis eligendus

Homines p̄bari per magiſtratus

Lupi urbem intrant.

Veritas non abſcondi.
Humanum genus ad libidinem.
Veritas adiuuat.
Sapiens ueridicus.
Venetis ueritas.
Venetæ reipublicæ perpetuitatem.

Veneti Italiæ pacem.
Venetis Perbonus.

fiant ubiq; neglecti. Sed non eſt alibi iſtæc ſanctior norma/quam quum ſæpe deſideremus/tutius mihi eſt tamdiu ruri degere/quo ad lupi hoc noſtro tempore urbem intrant. quum incipient exire/nos intro ſuccedemus. paucis bonis nunc ea cupita eſt ciuitas/ubi improborum peſte laboratur/ubi clamorem mendacum Deus non audit. Iccirco quiſq; cum proximo ſuo ueritatem loquatur/quæ abſcondi tandem non poteſt. & ſi procliue ſit humanum genus a labore ad libidinem/& a ueritate ad mendacium/per ſe tamen ueritas adiuuatur. Ideo ſapientes omnis mendacii natura expertes ſunt/quibus nihil familiarius ueritate præſtat. & quia nihil familiarius ueritate in tua ciuitate Sereniſſime Princeps Andreas Gritta præſtat ſic plebs/ſic infimi homines/ſic mercatores/ſic tota illa tua nobilitas loquitur/& quod loquitur integrum obſeruat/auguror perpetuitatem tuæ Reipublicæ/ propterea q; ſcriptum eſt in ſacris monumentis. Et perdes omnes qui loquuntur mendaciũ. q; ſi hos immortalis Deus perdet/quid de ueridicis faciet? utiq; conſeruabit in æternum. Hæc ſunt Sereniſſime princeps/quæ ad te/tuamq; Rempublicam eram ſuper Dei præceptum loquuturus. quem ita rogamus/quem quotidianis precibus fatigamus/ut ueſtra reſpublica perpetuo uiuat/perpetuo fœlicitetur. & ita uos regatis ut regitis/ita uos adminiſtretis ut adminiſtratis/ita uos gubernetis ut gubernatis. ut ex tanto diuino ordine tota Italia ſentiat pacem/tranquillitatem/& omne præſidium ex ueſtra integerrima iuſticia. ad cuius maieſtatem ego Hieronymus Perbonus cum filiis meis cariſſimis accedo/& tantæ maieſtatis Reipublicæ manum tangimus & deoſculamur. ualeat tua Serenitas perpetuo fœliciter.

ADAGIA NONI LIBRI.

Bene ordinata non ſunt peruertenda.
A finito ad infinitum nulla eſt comparatio.
Diuina ſubſtantia a nobis inueniri non poteſt.
Diuina fides eſt uera tranquillitas.
Fides nos ducit ad ſummum bonum.
Tandiu ſeruatur ciuitas/q̄diu eſt unitas.
Cura ſit præcipua puerorum/& adoleſcentium.
Qui non ſeruat modum in uictu/fruſtra medef.
Robuſto/& temperato non eſt opus medicinis.
Prudentes in ciuitate ſunt leges uiuæ.
Oramus mente/loquimur lingua.
Iniuſticia eſt exitium ciuitatis / iuſticia ſalus.
Indignatio ſæpe rationi opitulatur.
Conſeſſus prudentum ocioſus non eſt.
Virtus eſt ſanitas animi/uitium morbus.
Deprauata natura corporis præſtat mori.
Vita uitioſa eſt miſera. Vbi bonum ibi patria.
Veritas q̄ plurimos reddit infenſos.
Quod tenue/rarumq; eſt/purū eſt/atq; placidū
Lippi raro lucidius perſpectant.
Riuus non fluit niſi a ſonte fluat.
Semen genitale a toto corpore manat.
Lux diuina homines illuminat.
Fides eſt antiquior doctrina.
Omnium oculi uoluuntur in principem.
Vitia principum latere non poſſunt.
Mediocris uirtus non ſufficit in principe.
Diſſidium inter collegas peſtis eſt.
Cibo plures q̄ ferro pereunt.
Podagra erat maioribus incognita.
Magna cura fuit maioribus in inueniendo/& benignitas in docendo.
Natura non ſuperatur ab humana inuentione.
Veneno uenenum extinguitur.
Malum nullum eſt ſine aliquo bono.
Nihil indignus q̄ ſeruo liberum ſubiici.
Diuitiæ non poſſunt/niſi quum rite poſſunt.
Diuerſi diuerſa cupiunt/at ſapiens unum.
Amans ardentiſſime ut plurimum redamatur.
Verus amicus odit inimici inimicum.
Medicus inuidet medico/& artifex artifici.
Auxilii gratia quilibet fortiori amicatur.

Sunt gentium differentiæ non mediocres.
Anima alia anima curatur.
Sunt in homine/quæ ei proſunt & nocent.
Beneuolentia maxime benignitate comparatur.
Vehemens cogitatio pingit imaginem.
Areſcunt ramuſculi & reuireſcunt ſi inſint.
Periculoſa eſt repentina euacuatio.
Contraria contrariis curantur.
Bonum/& malum non amicantur/& ſi aliquando malū ſolet parere bonū.
Omnia a motu fiunt & conſeruantur.
Ocio cuncta labuntur niſi ocia.
Ocium ſi parit fructum nihil uberius gignitur.
Multa nocebunt quæ profutura ſperamus.
Qui amat miſer/ſed qui pendet miſerior.
Bona ualetudine nihil eſt melius.
Decet uerecundum eſſe adoleſcentem.
Inualido uita pœna eſt.
Protrahenda eſt uita perpetuo ſi liceret.
Futura non eueniunt ut cogitantur.
Vultus cordis index eſt.
Forma bonum eſt fragile.
Sciens non eſt expers ueritatis.
In ſene deficiunt uires/ſed creſcit prudentia.
Dum ſit præmium dulcis eſt labor.
A conuitio abſtinet prudens in uxorem diuitē.
Quiſq; ſibi continuo bene facit/ſi ſe conſeruat.
In occipitio bene eſt aliquando oculos habere.
Senex qui uxorem ducit/cito deficit.
Sat habet qui bene uiuit.
Infortunium eſt habere filiam inlocabilem.
Nemini credendum niſi approbet ſenſus.
Rarus ciuis ſine liuoris macula.
Gubernatiōis ſpiritus lex eſt.
Improborum commertio corrumpimur.
Si Deus lætatur unione lætatur.
Peccati res ipſa teſtis eſt.
Auidis etiam in minimis eſt altercatio.
Iratus ſæuit in monitorem.
Beſtia incurabilis eſt fugienda.
Finita cognoſcunt̄ anteq̄ ament̄/infinita ecōtra.
Amor trāſfert amantem in amatum.
Pauper non recte negociatur cum diuite.
In uxoribus pauperibus ſunt mores probiores.
Maxime callidus eſt qui mulierū mores noſcit.

In magna dote magnæ ſunt moleſtiæ.
Sola indotata in mariti eſt poteſtate.
Omnia humana ſtultitiæ ſunt plena.
Cuilibet unum eſt uitium.
Impar numerus Deo gratus eſt.
Impares numeros ad omnia uehementiores antiqui credebant.
Nihil eſt deterius ignaro ac iniuſto iudice.
Improbi principis mores omnia peruertunt.
Si deficit iuſticia regnum perit.
Cocleæ ſuo ſucco uiuunt.
Captiuus utiq; quærit fugam.
Leuior labor eſt/ſi patienter pateris.
Auctoritas antiquorum cæteris eſt anteponenda.
Præſtat pati iniurias/q̃ inferre.
Impietas omnibus uitiis mixta eſt.
Scientia/& honores inflant ruſticos.
Concilientur ciues/non expellantur.
Inſanabili nullum conſilium prodeſt.
Nemo eſt dominus membrorum ſuorum.
Sibi non uiuit/qui aliis non uiuit.
Cor hominis in tenebris ſcribit.
Dulce eſt bene uiuere/ſed dulcius eſt bene mori.
Emere/& uendere nemo cogitur.
Popularis dominatio eſt peſſima.
Ex igne aurum purificatur.
Artes abactionibus nominantur.
Nil negat Deus iuſta petentibus.
Vinum aquæ miſcendum eſt.
Milites immunes eſſe debent.
In re mala iuuat uti bono animo.
Sine aſtu doli non ſunt doli.
Si malum palam fit/maximum malum eſt.
Vix cauere poſſumus ne decipiamur.
Virtute quis ſatis diues eſt ſua.
Omne lucrum non eſt ſemper utile.
Aliquando præſtat facere damnum/q̃ lucrum.
Lucrum multos luculentos fecit.
Aurum multa ſuadet perperam.
Prælia ſunt homini pernicioſa.
Bonum eſt pati iugum ab adoleſcentia.
Melius eſt gladio/q̃ fame perire.
Soli Deo eſt gloria.
Amico iuſta petenti decet annuere.
Onus impoſitum ſæpe premit.

Laudant timidi quæ corde damnant.
Magna eſt gratia relinquere filios hæredes.
Diuitiæ ſunt gratia corporis/corpus gr̃a animi.
Non egeremus legibus/ſi utilitati publicæ intenderemus.
Dies prætereunt non cogitantibus.
Dolor magnꝰ nec ſilẽdo/nec clamãdo recedit
Rugæ ut plurimum dicunt de ætate.
Animalium pro ſe cuiqꝫ præcipua ſolertia eſt.
Non decet ſcrupuloſe referre.
Aliquid noui ſemper affert Africa.
Homines feris magis ingrati ſunt.
Cura ſobolis maior eſt fœminis.
Negato coitu animalia fortiora euadunt.
Non uult deus ut hõ pereat/ſed ut cõuertat̃.

F I N I S.

Liber Decimus Ouiliarum ad Illuſtriſſimum: & Excellentiſſimum Carolum Ducem Sabaudiae Inclytū de Nono & Decimo diuinis Praeceptis.

Illuſtriſſimo Ac Excellentiſſimo Carolo Duci Sabaudiae Inclyto Hieronymus Perbonus Marchio Inciſae: & dominus Ouiliarum Bene Eſſe.

SI LAVDES uirtutum tuarum Illuſtriſſime Princeps in noſtro hoc opere Ouiliarum recẽſere uellem/ſi merita tuæ bonitatis/& excellentiſſimæ uitæ tuæ præmia cõſcriberẽ/ſi geſta enarrarem/quibus cælum & ſydera tangis/a multis non immerito audax iudicaret/ & perinde ac unus/qui uel ſolem lucidiſſimum illuſtrare facibus conaretur. Iccirco quia hæc noſtros ſuperant humeros/magnis uatibus/qui ſub tuo imperio ubiq; eminent/relinquemus. nos uero humiliora tẽtabimus. Quæ etſi nõ fuerint altiloquo conſcripta calamo/erunt tamen plena fidei & affectus animi mei erga tuã Excellentiã. cui ita afficior/cui ita ſtudioſo pectore trahor ob egregiã tuæ mentis probitatẽ/ut nullibi propẽſius uiuã. Et quia in omni tempore laudabilium rerum honeſtus eſt conatus/uolui pro mea erga te pietate hoc munuſculum duorum mandatorum ante tuam excellentiam offerre. De cælo hæc nobis data ſunt/non uxorem/non rem alterius cõcupiſcas. Quæ ut ſunt magni/& excelſi conſtituta ſenſus/ita ſunt digna/ut tuo altiſſimo ingenio diſcutiantur. Et quia amplecteris omnia candidiſſimo uultu/ideo hoc auſus ſum non ut tuum nomen/tuam familiam illuſtriſſimam/& Excelſam magnificarem/ſed ut oſtenderem fidem erga te meam immenſam. nam gloria tua/& ueterum tuorum ex ſe ipſa ſe ipſam commẽdat. ut pote qui omnem uitam tuam princeps optime inſtitueris/ut honeſte uiuas/alterum non lædas/ius ſuum cuiq; tribuas. Nemo eſt qui dum hæc ſpectat/non ore laudet/non extollat tua ſanctiſſima inſtituta. Et quæ a fortuna tribuuntur opes/diuitias/imperium/ortus nobiliſſimos ex antiquis regibus/principibuſq; inuictis/qui ferociſſimos populos/exteras gentes/& barbaras pro religione noſtra egregie domuerunt. omnes id ſciunt/ & ſcribunt. At quantus ſit ex tua familia propagatus ſplendor/ex eo compræhendi poteſt/q; ſoror tua Chriſtianiſſimum regẽ genuerit. Tibi uxor regis filia/ſoror regis. atq; (ut fama eſt) ab ipſo Hercule genus originemq; ducis. Sed (pace omnium dixerim) tuorũ ueterum magna fuit nobilitas/ſed in te maior lucet & ſplendet. Ea quæ in terris reperitur nobilitas/ſumma in te apparet/ſumma in te religio/ſumma fides/ſumma conſtantia/ſumma iuſticia/ſumma clementia/ſumma liberalitas/ſingularis uirtus. Ex quibus incredibilis per om

Conatus honeſtus.

Rem alterius.

Carolus ſabaudiæ dux.

Fortunæ bona.

Caroli ducis ſtemma.

Caroli ducis regia ſoror.

Caroli ducis uirtus.

nium regum aulas tibi auctoritas parta eſt.Ita ut tui maiores /imperium tuū
Caroli imperium trāquille.
in ſumma pace / & ciuium tranquillitate gubernas. neq; id tantum habes/
ſed maiora quoq; continuo chriſtianæ fidei lumen/ & Romanæ eccleſiæ in
uictam religionem poſſides / & quam tantopere tui maiores coluere/mode/
ſtiam /manſuetudinem/humanitatem/& erga omnes incredibilem clemen/
tiam. ut dici poſſit quicquid illi per multa ſæcula per partes tenuere/tu om/
ne intra tuum ſacratum pectus retines & poſſides. & quanta in te reſideat
animi magnitudo ex uno præſcribi poteſt ꝙ proximis menſibus / dum Bo/
noniæ apud Carolum Cæſarem fuiſti/ut præſens coronationem honorares
Regius titulus recuſat⁹
ſimul cum uxore Serēiſſima tua/atq; ut ille principem tam excelſum maiori
dignitate demereretur/obtulit regium titulum, ſed ingenue recuſaſti.malui/
ſti tuo ueteri & excelſo nomine per uniuerſum orbem famigerato ſplendo//
rem auitum retinere/q̄ addititio ſuffragio maiorem facere.ſed quid maius ti/
bi addi poteſt/q̄ quod poſſides? immortale nomen/uitæ integritatem/cæle
ſtem regendi modum/ tanto conſilio & ſapientia pacem omni tempore in
tuis populis cuſtoditam retines/ut quæ bella alii geſſere / incredibilem tuæ
Sabaudiæ ſtatus ſine bello
ſerenitati in laudem & gloriam redundarint.Quippe alibi per omnes Euro
pæ partes cūcta incendiis/cædibus/rapiniſq; ſentiebantur fœdari. Solæ tui
ſtatus urbes ab omni rerum turbine immunes præſtitere. & quantum hu//
mana ſolertia cauere potuit/tantum Sereniſſime Princeps cauiſti ne uis alie
na/ne fames /ne peſtis/ne Luthera hæreſis mentes tuorum populorum in/
Sabaudia ſine hæreſi lutherana.
ficerent.Et quum uiuenti nobilitate animi cedas nemini/unum quod deni/
grate tuam immortalem famam poteſt/uideris retinere.ſiue id accidat tua im
menſa pietate/ſiue aliorum precibus commotus/ quibuſdam patrocinium
Inciſæ cauſa
præbes.quibus nullibi locorum ob atrocitatem facinorum deberet præſtari.
præſertim pro Marchionatu noſtro Inciſæ.nam qui iniuſtæ cauſæ fauet iure
iniuſti animi redargui poteſt.Quid enim iniquius perpetrari poterit/q̄ legū
ſanctiōi aduerſari? proinde tuā excellentiā humiliter oramus / ut tuū fauorē
ſeruo tuo Perbono non deneges præſertim in re tam euidenti.non ſane nega
bis ſi inimicis noſtris in hac re tantum non adfueris patrocinio.in cæteris ue/
Vni prodeſſe & alteri nocere
ro utere tua bonitate.non enim decet tam iuſtum principem uni prodeſſe &
alteri nocere / cuius ius omnes comitantur leges / & diuinæ / & humanæ.
ſed tu ſereniſſime princeps rē hanc cū tuo ſapientiſſimo conſilio perpendes.
noſtra uero officia erga tuam excellentiam quotidie fient promptiora. quæ
neq; aſperitas rerum/ neq; alienæ iniuriæ abrumpere poterunt quin ſemper
tuo nomini ſint deditiſſima.ſemper rogabimus immortalem Deum/ut te cū
Sereniſſima coniuge tua cum cariſſimis filiis tuis/quātum uoles & amplius
conſeruet & augeat. Ex Ouiliis noſtris.

Ad Illuſtriſſimum Carolũ Sabaudiae Ducem optimum Hieronymi Perboni Marchionis Inciſae Ouiliarum Liber Decimus de Nono ⁊ decio Diuinis Praeceptis. S. non Uxorẽ: nõ rẽ Alterius Concupiſcas.

OMNIA quæ mandauit Deus nobis ſeruanda ſereniſſime princeps/aut reſpiciunt actum exteriorem/aut interiorem. De factis dictiſq; ſatis abunde ſcripſimus ad Sanctiſſimum Dominum noſtrum Pontificem Clemẽtem/ad ſacrum ſanctum imperatorem/cæteroſq; chriſtianæ Reipublicæ reges & Principes/& ea unicuiq; conuenientia adhibuimus. de interioribus uero noſtris operationibus ad tuam excellentiam hæc pauca dicturi ſumus. Lex enim diuina non tantum præcipit quæ dicenda faciẽdaq; ſunt ſed de his iudicat quæ cogitamus. humanæ leges ſunt quæ apparent exteriꝰ iudicantq;. Ideo Deus humani cordis Deus dicitur. Et quia tua excellẽtia in omnibus quæ apparent/habetur ſanctior & optima/exiſtimamus ꝙ ita in corde tuo operis agaſq;/ut Deo placeas ſicut in cæteris actibus exterioribus hominibus. Proinde conuenientius hoc præceptum diuinum ad te præſentandum duximus non concupiſcas rem alienam, non ꝙ tua bonitas hac noſtra admonitione egeat/ſed quia multo melius cognoſcere potes quum animam tuam ita expurgatam poſſideas/non ſolum quæ exterius ſunt egregie exerceas/ſed quæ interius catholice continuo habeas. Et quia uis concupiſcentiæ infinita quodammodo eſt ideo datum eſt nobis hoc/ut reminiſcamur finem nobis eſſe aliquem intendendum/decretum/& proſcriptum. factum eſt enim cor hominis non ad hæc infinita hauriẽda/ſed ad Deum recipiendum. pulchre Auguſtinus extulit. feciſti nos Domine ad te/& inquietum eſt cor noſtrum donec requieſcat in te. Et propterea quod minus Deo eſt humana corda replere non poteſt/admonemur igitur a Deo immortali ut concupiſcentiam rerum infinitarum euitemus/tũ quia affert tranquillitatem mentis. concupiſcentes enim cõtinuo ſoliciti ſunt. ſic enim in monumentis ſapientum ſcriptum eſt. ſaturitas diuitis non ſinit eũ dormire. Ideo Chriſtus ſapientia patris concupiſcentias a ſe ſpinis comparauit. tollit enim etiam concupiſcentiam/iuſticiæ æquitatem accipit unde non oportet/& ex

Mandata diuina reſpiciũt

Operatiões interiores.

Lex diuina ꝓcipit.

Leges humanæ iudicant.

Deus humani cordis.

Concupiſcẽtiæ humanæ uis.

Finem reminiſcamur.

Cor hominis ad deum

Cor hominis inquietum.

Concupiſcentia rerum infinita.

cæcat animos prudētū & ſubuertit uerba iuſtorū.&(ꝙ deterius nobis acci
dit)charitatē excludit.Proinde quāto magis quis exuberat charitate/tanto
minus de cōcupiſcētia laborat.Hoc enī p̄cipue cōcupiſcētia ꝓducit/ ut oīs
iniq̃tas liberiꝰ emergat.ē enī radix oīum malorū cōcupiſcētia/ſicut diuꝰ Pau
lus p̄dicauit.facile intelligi pōt ꝙ cōcupiſcētia hoīes demergunť in interitū
& æternā ꝑditionē.Id ſcilicet fit quū cōcupiſcētia nobis exoritur/& ſine rō/
ne adhæret pronior in rē & uxorē alienā.nō potuit diuus Ioānes nobis enu/
cleatius exponere quū ita,canonice ſcripſit.omne,quod eſt in mundo concu
piſcentia carnis eſt/& cōcupiſcētia oculorū/& ſupbia uitæ. Sed pauci hæc
potuere euitare introducta primorū parentū labe.potuit tñ Chriſtus.potuit
Deipara uirgo.poſſunt & alii ex gratia.Conaris tu ſereniſſime princeps om/
ni diligētia & ſtudio id īfinitū euadere:&(ut fama eſt)multo plus tua boni/
Peccatum ſi creſcit.
tas facit/q̄ oſtēdat.ue homini qñ peccatū creſcit.tūc enī creſcere dr̄ quū con
cupiſcētia in corde regnat.Ideo apud Matthæū ſcriptū eſt.qui uiderit mulie
Voluntas apud deū.
rem ad cōcupiſcēdā eā/iam mœchatus eſt eā in corde ſuo.uolūtas enī apud
Deū pro facto reputatur.Iccirco ſapiētiſſime facis Princeps Illuſt. quū con
Inimicus familiaris.
cupiſcentias has fugias.In quo peccato expellēdo oportet plurimū laborare.
difficilius enī uincitur inimicus familiaris/q̄ hoſtis externus.fugimus tñ has
Concupiſcētia vt ſuper.
illecebras pungēteſq; cōtinuo ſpinas/ſi exteriores occaſiōes poſt habeamus:
Ocium.
Si pullulantes cogitatiōes abrūpamus/ Si freq̄nter oīonibus incūbamus/
Mentē cupe.
Si nullo marceſcamus ocio. multas enim ocioſitas docuit malitias. neq; tñ
Cupere.
mens hūana cupe oīno ꝓhibetur / Sed a malis deſideriis hæc p̄cepta dātur.
Nā cupe q̄ honeſta ſunt/q̄ neceſſaria/q̄ ſine dāno proximi & iniuria/nemo
Cupiditates q̄ effluunt.
ꝓhibetur.cupiditates ipſæ/q̄ effluūt rōnēq; ſupant/multo ſtudio cohercen
Affectus improbi.
dæ ſunt.ii enim affectus improbi impediunt bona & recta cōcilia.potius plu
Plura habet.
ra habet qui minus concupiſcit q̄ qui cuncta uorat animo.hæc ſunt quæ pa/
Cupiditas effrenis.
rit effrenis cupiditas incendia/ruinas/bella/fraudes/luxurias. tolle e medio
hanc improbam cupiditatem cunctæ ceſſabunt inſidiæ.hæc illam præcla//
riſſimam urbem & troianum imperium in aſia funditus euertit. hæc rempu/
blicam Athenienſium/hæc Romanorum olim excellentiam armorum ad
terram deiecit.Hæc fecit homines audaciſſimos ut per horrenda maria/ut
Sylla & marius.
per inacceſſos montes/ut per deſerta uallium iter non euitarint. hæc Syl//
lam & Marium ad mutuas crudelitates impulit. hæc Marcum Antonium
Marcus Antonius.
inſanire fecit.hæc Alexandrum uſq; ad Indiæ finem compulit properare.hæc
Alexander.
mentem humanam a cogitatione maxime ueritatis auertit. qui enim relaxat
Cupiditates cohercendæ.
habenas cupiditati/facile cadit.Ideo cupiditates cohercendæ ſunt.Ideo no/
Medici periti
bis ſuperne uenit/ne male concupiſcas.periti medici nunq̄ ægrotantem pe/
nitus cupiditates ſuas implere permittunt . Deterius eſt in rerum natura ni/
Homo probus.
hil omnibus neglectis quæ rationi patent/q̄ concupiſcentiæ rerum mala//
rum incumbere.utilius foret cæcitatem oculorū/ & ſurditatem aurium op
Rōni pareat
tare/q̄ in nefandas cupiditates incidere . Iccirco debet probus homo niti &
Fortuna nulla.
maxime laborare/quum motus animi ſemper rationi pareat. ꝙ ſi humana
gens in rebus cunctis ratione regeretur/nulla in rebus humāis fortuna uige
Genus mortale qetum.
ret.eſſet tunc mortale genus omni nexu expeditū liberūq; & qētū . difficile

tamen

tamen cōtendere eſt uoluptatē natura nobis inſitā. cuius ēt uis tā late patet ut actionū affectuūq; noſtrorū ſit comes. neq; dubiū eſt quin ille in numero ſit habēdus pecudū/qui tōne penitus abiecta laſciuiis prauiſq; cupiditatibus ſemp inſeruit. nihil ꝓinde homini quietius haberi pōt/q̄ nihil praue appetere. fœlix ille ꝓfecto eſt/qui ita ſuas cohercet cogitationes ut ex his nihil fluat emanetq;/niſi purū candidūq;. Tūc id impoſſibile eſt ꝙ in alienū feratur. Sed ſuis tātū ſe cōtinet terminis. tolle iſtā prauā cogitationē e mēte tua/tūc oīa quæ mala fiunt in genere humano/peſſum cadent. nō ſacrilegia/non furta/nō rapinæ/nō homicidia apud eos locū reperient/qui in mente ſua nō coaluere malas cogitatiōes. neq; quis putet nullū in his eſſe ſcelus/ ubi cogitatiōes/etſi malæ/nō exierint. Imo ſcelus ꝓpterea ꝙ ab alto īmortalis Deus reſpicit & mentes noſtras diſcutit. Iccirco ne quis excuſationem de ſe afferre poſſit ꝙ cōcupiſcentiæ nō extra exierint/ datū eſt nobis diuinū p̄ceptū/homo ne praua cōcupiſcat. Quid enim ex his titillationibus non malū euenire pōt? ſi cōcupiſcis opes/tūc incōmoda/dāna/labores/ ſolicitudines tibi præſto adſunt. Si cōcupiſcis uenereas uoluptates/ilico & inopia/& malæ ualetudines/infamiæq; emergunt. Si honores/undiq; res uanæ emanabunt. atq; in his cupiendis raro eueniunt opes. raro uota placida adſunt. Sed plerunq; innumeræ curæ/iacturæ/exilia/inuidiæ/& cætera/quæ humana cōditio patit. q̄ ob rem pauper atq; miſer homo omnē ſuā tranquillitatē amittit per inſanas cōcupiſcentias/nec unde uenerit noſcere poterit. bene a ſapientib⁹ dictū eſt. qui cōcupiſcentiā effugere pōt/regnū acquirit. recte. M. Tullius dixit ꝙ is meretur appellari imperator & hoc noīe dignus putabitur/qui ſuis pōt malis cupiditatibus imperare. Icirco ſi is refrenabit cupiditates/aſpernabit uoluptates/iracundiam tenebit/animi cæteras labes repellet/is profecto poterit aliis incipere imperare/quū & ipſe improbiſſimis tyrannis/malis ſcilicet cōcupiſcentiis/deſierit parere. At dum iis obedimus in maximas calamitates ſolemus incidere. Proinde (ut dici ſolet) cupiditas ꝓuinciarū dura domina eſt/imperioſa/& uehemens. Diues profecto eſt ille/cuius in mente nihil exoritur/quod ab honeſto deflectat impetū. hic facile ad quæcūq; euenerint/cōtentus uiuere pōt. Tūc animus plus q̄ diues habet. quæ nō habet poſſidet/quæ cuncta ad cælū tendunt. Quantū ergo ſit euitanda hæc praua mentis cōcupiſcentia/ex eo cōpræhendere poſſumus/ꝙ Deus immortalis præceptū obliuioni nō tradidit. Vtinā cæteri mortales facerent/ut tu facis sereniſſime princeps. qui tuis rebus cōtentus/qui tuæ uoluntatis uirtutibus cōpoſitus nihil alienum/nihil quod alienos toros inficiat/concupiſcis. Ideo omnes principes te obſeruant & amant/ꝙ tanta iſta tua moderatione tu & maiores tui per cuncta ſæcula hoc diuinum præceptum obſeruaſti & obſeruas/ut nemo adhuc ſit repertus/qui a te quicquid petierit ablatū non ſit cōſequutus. manus enim innocentiſſimas habes. Ideo magno & inuicto animo uiuis/quū ſcriptū ſit/ꝙ anguſti & parui animi eſt cōcupiſcentias inſectari. nihil eſt magnificentius/q̄ iſthæc contemnere/quæ fluxa & caduca ſunt. parua enim ab initio in mente humana concupiſcentiæ radix pullulat. Sed incrementū (Dii boni) quantum quotidie ſuſcipit? Nihil oritur in rerū

Voluptatis naturalis uis

Fœlix qui.

Deus mētes.

Homo non praua.

Concupiſcē tiopes.

Concupiſcē ti venerem.

Concupiſcē ti honores.

Homo miſer

Concupiſcē tiā effugiens.

Cupiditatibus imperās.

Impare aliis

Cupiditas dura dn̄a.

Diues qui.

Viuere cōtentus.

Concupiſcē tia mentis.

Carolus dux

Concupiſcen tiæ radix.

natura quod in immenſum procedat/præter concupiſcentiam. radices ha/
bet plurimas/quas hinc inde diffundit.& ni q̄primum funditus recidamus/
Hominis praua mens. difficile poſtmodum creſcentibus obniti poterimus.unde putabimus ꝙ pra
ua mens hominum in uxores alienas fit procliuis? niſi ꝙ iam radix illa cócu/
piſcentiæ pedem ſtatuit.Hinc pudicitiæ inſidias paramus.hinc nocturni ua
gatus fiunt.hinc miſſiuæ literæ excogitantur. hinc lenocinia arte parantur.
Q uæ poſtmodum in maximas iniurias ſolent cóuerti.&(quod deterius ho
mini accidit)imago illa quā ex typo Dei habemus deſpicitur.ſic ſucceſſit la/
tenter parentum noſtrorum mentes ſerpens ille perfidus/qui eandem con/
Vxorem alienam. cupiſcentiæ radicem complantauit.fluxere poſtmodum innumeræ cupidita
tes.proinde admonemur ſuperne ne rem/ne uxores alienas concupiſcamus.
natura tamen id nobis inſitum dedit/ut concupiſcamus. Sed ea quæ bonita
tis/& honeſtatis fonte emanant.In quibus adipiſcendis/quamuis nō parua
ſe interponat difficultas/ tamen adnitendum eſt nobis.neqꝫ propterea id cō
ſequi poterimus/niſi labiles appetitus/& laſciui ſuppeditentur. eſt proinde
Appetitꝰ duplex duplex appetitus.alter qui a ſuperiori uoluntate proficiſcitur.alter qui ab in/
feriori ſenſu emergit/qui ſuapte natura rationi obtemperare debet.alter præ/
cipites homines agit.alter uolentes ducit/nolentes rapit.quum uero ille ſer/
uus appetitus domino libenter paret/haud poſſunt malæ concupiſcentiæ in
humanis mentibus facile locum reperire.hinc quoties diſſident inter ſe per/
turbationes/hinc libidines uariæ/hinc metu afficimur.hinc expaueſcimus/
deiicimurqꝫ animo/& deſiderio conficimur.propterea in appetendis alienis/
ſi qua nobis non ſuccedent/in hæc mala incidimus/quæ non alibi/& ſequē
tia/& ardentia fiunt/q̄ in malis cócupiſcentiis/quæ in nido animi deliteſcūt.
Q uid de illa alia radice concupiſcentiæ/quæ ad occupāda bona aliena oēs
neruos intendit? hæc quum uis deeſt/fraude tentat. & ingentibus ſtimulis
Princeps ſine concupiſcentiis. pectus humanum ſtimulat.hinc tyranni rapaces/& inexplebiles magīratus/
& uncinati miniſtri reipu.& principum.Sed ſi princeps præſidebit ſine con
cupiſcentiis facile rapinæ ceſſabunt.erit ſicut intellectus/ & uelut qui nauis
eſt gubernator/clauo inhærens uentos explorat/& curſum dirigit/ de tem/
peſtatibus ſolicitus omnia ſimul circūſpectat & q̄ timēda ſunt prudētiſſime
cauet/& q̄ adminiſtranda ſunt/decernit & impat.qppe actionū oīum/uitæ
Dux actionum omniū. qꝫ totiꝰ ratio dux eſſe debet/& magiſtra.nā q ea/uelut baculo utitur magno
nixu p̄ſtans/haud cōſequi aliū finē poterit/q̄ dignū humana natura.Sed ne
Cocupiſcentiæ honeſte. qꝫ a ſapiētibꝰ oēs cōcupiſcētiæ abradūtur.appetunt utilia ꝓpter cōſeruatio
Gaudia falſa nē/honeſta ꝓpter laudē/iucūda ꝓpter animi uoluptatē.plerūqꝫ āt falſa gau
dia nobis nō dignoſcunt.hic eſt ꝙ deuenimꝰ paulo poſt a lætitia ad triſtitiā/
a gaudio ad mœrorē/a uoluptate ad dolorē.Ideo a pricipio animi aſſuefaciē
di/ſunt ut cognoſcāt quos malint retinere affectus/quos uelint reiicere.nam
Affectus reſecandi. affectus naturales reſecari ratione oportet. qui ſi inculti/ uelut non inci/
ſæ uineæ & arbores non reputatæ/ſylueſtres/& enormes fiunt. tunc uehe/
mentes & ardentes &concitati præcipitant/labefactantqꝫ animā/actioneſqꝫ
noſtras adeo exagitāt/ut ad inhoneſta & turpia ſub utilitatis& delectationis
ſpecie dilabantur. ſic non modo q̄ damnoſa/ſed q̄ calamitoſa ſunt/pariunt.

Iccirco

Iccirco illæ cupiditatũ radices reprimendæ ſunt falce.i.ratione. reſecatis atq;
penitus eradicatis incipit exurgere illa animi tranquillitas / quæ tantopere a
ſapientibus appetita eſt.ubi magnæ rerum curæ non ſedent/ſed in altiori cõ
templatu uiua deſideria.eas ob res illi ueteres ſapientes hac ſolum contenti
minimas expetebant opes/nullaſq; in eos poterat coniicere moleſtias.Impri/
mis contemplari poterãt q̃ uaria & q̃ imbecillis rerũ humanarũ cognitio ha/
beatur/& q̃ magna contra uirtutis uis fit.quæ in ea cupiditatum extirpatio/
ne homines in terra ſemideos faciat.Sunt q non oẽs euellunt concupiſcẽtiæ
radices/ſed partim tamen/quia tã arduũ eſt eas penitus euellere/ut ſi quis a
liquid ex eis delerit/non paruam conſequatur laudem. Alexander Macedo
in uno plurimũ laudatur / ꝙ quũ ꝑ dilectã Campaſpem nudã pingi ob ad/
mirationem formæ ab Apelle iuſſiſſet/eumq; pari captum amore ſenſiſſet/eã
dono dedit magnus animo/& geſtis/ſed maior imperio ſui / nec minor hoc
facto/q̃ uictoria aliqua.quippe ſeipſum uicit/nec torũ tantũ ſuũ/ſed affectũ
donauit artifici/nec dilectæ quidẽ reſpectu motus/ut quæ modo regis fuiſ/
ſet/modo pictoris eſſet.ꝙ ſi in cæteris Alexãder domitas reddidiſſet ſibi con
cupiſcentias/nemo regũ ueterũ illũ fama/gloria/celebritate anteiſſet.poten
tiæ alioq hæ magis in muliebres animos influũt.nulla peior mens ea/q̃ mu/
lieris eſt.quæ penitus uicta a concupiſcentiis oĩa hæc agit libentius / q̃ quæ
ſua ſuadent officia.tũc in rẽ alienã auidior furit/omniaq; domi perturbat. ni
hil eſt quo quieſcere poſſit/niſi habeat qđ appetit.hinc trahit furioſa appetẽ
tia/hinc obliuio cœli & eorũ quæ ſupra cœlos ſũt/hinc multis cupitæ opes/
& multis fuere exitio.hinc multis cupiti honores/& multis attulere exilium.
Ille formoſam appetit coniugem/illa formoſitas euertit funditus domum.
Filios illi uolunt & ſæpe filii uel morte uel male uiuendo intolerabiles pa/
rentibus pariunt dolores.Quid ergo hæc mortali generi effundit mala? nẽ/
pe quia aliena cupimus.ꝙ ſi tantopere aliena cupis/expoſce a Domino/ qui
ea poſſidet.Ille enim ſcit quid nobis ſit utile.Scis quæ non labuntur opes?
poſcis uxorem/quære a Domino ut eam ad te compellat/ quæ ſit recti &
honeſti cuſtos /quæ te amet poſt Deum patrẽ præ cæteris mortalibus/quæ
ſit pudica/quæ domi ſedula/quæ humilis/quæ prudens/non ſordida/ non
profuſa / ſed parca / ſed fronte ſerena. Non fuci cupida / ſed candida / ſed
ſtata forma/non inſolens/non petulans/rei potius domeſticæ ſtudioſa/q̃ re
rum peregrinarum cupida.Scio hæc probe circumſcribere / quia cuncta in
uxore mea amantiſſima proſpecto expertus toties inuiolatam fidem ꝑ mon/
tes / per ſaxa/per alienas patrias/quum me hoſtiles furores fugientem cum
paruulis filiolis proſequebantur.Hanc a Diis immortalibus petii / hanc dii
immortales dedere optatiſſimam.Sic ab eo cuius cuncta in manu ſunt / ha/
bui/qui aliena non donat.Sed ſua ſunt hæc omnia quum ipſe dixerit/& fa/
cta ſunt/quũ ipſe mãdauerit & creata ſũt.Ideo ab alienis concupiſcentias co
hercendas præcipit/ut quiſq; ad ſe iret/ſi quid iuſte/ſi quid honeſte/ſi q̃d ꝑ
aĩæ ꝓſidio concupierimus.longe ſũt illi a recto uiuendi tramite/qui ſuas tm̃
concupiſcẽtias ſectanẽ/nec quo ĩdicet ratio diuertũt.hic oculi miſſitii ĩuidiæ
excutiũt/& aliena liuore flagellãt/ſeq; intra uiſcera erodũt/aĩamq; ſolicitam

Veteres ſapientes.
Cognitio rerum humanarum.
Virtutis vis magna.
Alexander macedo.
Muliebris animus.
Opes.
Cupimus pniciosa.
Aliena cupimus.
Vxor qualis.
Blãcha vxor perboni.
Cõcupiſcẽs aliena.

ꝑpetuo habent. hinc inuolucra & iracundiæ totantur. hinc iniuriæ obiurgia opprobria feruntur/initæq; inimicitiæ calescũt/& discordiæ nectuntur/quia prauæ cõcupiscẽtiæ in anima nostra radices germĩare ꝑmittimus/nec statim ab initio funditus detruncamus/nec quæ nobis superne data sunt reminiscĩmur/rẽ. s. alienã in aĩo tuo nõ cõcupiscas. ue illis q hoc neglecto cupiditatum omniũ uestigiis adhærent/qbus oĩa ꝓ sui desiderio uideant̃ succedere/q in illis ꝑaue gaudent. nã hæc uana & noxia uota hoim cælestis pater postremo detestat̃ & infringit. paulatim enim curuat̃ ad terrã ætas/& ii/q cõcupiscentiis grauant̃/haud eleuari possunt. mors subit/& periere oẽs cõcupiscẽtiæ. iõ ab initio huiusmodi cõcupiscẽtiæ radices recidendæ sũt. nã si uoluptas ex ea

Ingluuies. in his cõualuerit in quibus titillat gula (qd eni fœdius adulescẽtiæ indipisci possunt) crescit a primordiis uitæ insatiabilis illa ingluuies/quæ solet multa patrimonia destruere/nec domũ tantũ cũ familia sed foris cũ meretricibus/lenõibus cũ oĩm hoim genere pessimo ad maximã extremãq; inopiã redigit/ꝓpterea q nesciuit ab initio ꝑpendere diuinũ mandatũ/ne concupiscentiis

Lucri rabies. assentiaris. Quanta his hominũ ruit in lucri rabiẽ neglectis p fas & nefas dei mãdatis. libido enim habendi multos aĩos ꝑcipitat. & res ꝑter modũ cupitæ

Scel' sceleri. uastas pariũt fluctuatiões/& infinita desideria. scelus sceleri addit̃/& pœna pœnæ accumulat̃. neq; modus repitur ullus quũ infiniti in ea mente ramuli cõcupiscẽtiæ pullularint. quãto salubrius illi qui diuino mãdato adhærẽtes paucis minimisq; cõtentant̃. a Delphico oraculo fuit Gyge rege Aglaus Psophidius ditior iudicatus/qui uictui sufficiẽs ꝑdiũ colebat nunq̃ ex eo egressus nulla praua cõcupiscẽtia retentus. Ideo minimũ in uita malum expertus fuit. Proinde sapiẽter Princeps Serenissi. facis q tuis cõtẽtus rebus nõ aliẽa quæris/nec ut multi principes faciũt/& q potestate abutunt̃/in aliẽas uxores deflectis. Sed a deo imortali petiisti ut prolem ex legitimo matrimõio donaret. tãta erat de tua cõtinẽtia ante cõfectũ matrimoniũ opinio/ut passim

Caroli ducis regia cõiux. nedũ castissimus/sed uirgo habereris. dedit tibi immortalis Deus uirginẽ decentissimam cõsortẽ/quæ coronã omniũ uirtutũ secũ gessit/& regio sanguine nata/& antiquo stemmate illustrata pepit tibi filios pulcherrimos/quos sicut Deus imortalis donauit tibi Serenis. priceps/sic cõseruabit incolumes & fœlices. Es ita diuinis hisce moribus constitutus/ut nullo pacto possis iã

Amoris insani mala. & rem alienam concupiscere/neq; adulterium inire. Beata tua mens/quæ non sectatur illa/quæ in amorem alienum cadere solent cura/ægritudo/dolor/dispendium/insomnia/erumnæ/error/terror/fuga/ineptiæ/stultitia/temeritas/excors petulantia/maliuolentia/iniuria/inopia/multiloquium/contumelia/pauciloquium/inconstantia omnium rerum/multaq; & pene infinita mala q̃ illis accidunt/qui concupiscentias alunt in rem alienam/& uxo-

Vxor vt bona. Concupiscẽtiæ ex ocio. rem alienam. neq; minora euenire solent animis muliebribus quum maiori soleant exagitari furore/minoriq; retineantur ratione. Ideo ne domi ociosa uxor fiat (ex ocio enim multæ solent geminari cõcupiscentiæ) obiiciẽda sũt iugiter negociola/quibus corpus animumq; exerceant. foris itaq; eant nõ solæ/sed honesta & decenti comitate. Atq; si diuinis intersint/ne plus audiant uideantq;/q̃ tempus sufferat. reuersæq; domum non statim speculis inspiciundis

undis aſſueſcant/crinibuſq; cōponēdis/ſed quæ uſui familiæq; pſint/hono
riq; maxime intendant.nullibi maius cōcupiſcētiæ pabulū repitur/q̄ i ocio
ſis mulieribus.illinc malæ ueniūt appetētiæ.& in plures oſcitatiōes/ deſidia
oīm rerū/ſomnus/uanitates/pigritiæ/fuga laborū/ſæpe hallucinationes cō Deſidia rerū Somnus.
fictæ/ualetudines/ſuſpiria/& q̄ p̄ter hæc mōſtra nihil uiget putat/q̄ libido
appetētiaq; coitus.quæ oīa extingui poſſunt/ſi ſolertia in arduis & medio/
cribus negociis adhibeat.feſtinet uxor/nō ſedeat.manus extēdat/non intra
gremiū cōtieat.uideat q̄ natorū q̄ familiæ expoſcat uſus.Sed hæc in uiris &
fœminis egregie tolli poſſunt ſi quum incipiūt in pṙuecta ætate cogitare/tūc
addiſcāt abſcidere mētis cōcupiſcētias/reuoluere q̄ Dei ore dicta ſūt ne alie/
na appetas.tūc hōeſta orit uita/q̄ oēm gloriā ſupat/quia lætitia cōtinuo au/
get.nā ſi cū annis creſcūt prauæ cōcupiſcētiæ/creſcit & infœlix uita turba/
tionū oīm congeries.hinc odia/hinc iræ/hinc cūcta malorū rabies/hinc in/
finiti rerū amores/& mentiū humanarū diſtractiones/& finis oīm mors iſœ
lix.Cur humanū genus dicimus perditū? cur miſerū? cur oībus malis obno Mors.
xiū? qa infinitis cōcupiſcentiis diſtrahit/nec diuino paret dicto. Tolle illas Humanū genus.
concupiſcentias/tunc homines angelis paulo minores fiunt.tolle illas/ilico Concupiſcētia.
pacis florebūt germina.Sed qa in noſtras calamitates ſucceſſere concupiſcē Parens primus.
tiæ/ideo oēs perquirimus/uarieq; in mala diſtrahimur.Quid parētē prima
riū noſtrū impulit ad inobedientiā/niſi praua concupiſcentia? qd Caym ad Caym.
cædem? quid Chan ad patris ludibrium? quid Abſalonem contra patrem im Chan. Abſalon.
pulit? quid & ipſum Dauid impulit in uetitam libidinem/quæ ingentibus Dauid.
pœnis uix expiata eſt/niſi prona concupiſcentia? adhuc fortaſſe ſtetiſſent Pergama.
pergama/niſi Paridis concupiſcentia in alienos prorupiſſet toros. ſtetiſſent Paris. Romani reges.
diutius in Romana urbe reges/niſi improba concupiſcentia animum Sex/
ti Tarquinii in Lucretiæ caſtitatem concitaſſet.quæ maior & ineffrenata in Sextus tarquinius.
Semiramide apparuit/quum in domeſticum equum/& in filium proruerit. Lucretia caſta.
Sed nulla intemperantior fuit/q̄ in Meſſalina Claudii pricipis/in nulla por/ Semiramis.
tentoſior/quæ ut ad ſatietatem expleret/mentita nomen ſæpe lupanar ſub Meſſalina.
noctem adiit/& cum famoſiſſimis ſcortis coitu certauit.eadem concupiſcen Fauſtina.
tia eſt Fauſtina infamis facta in faſtigio rerum poſita uxor Antonii principis
omnium tunc mortalium optimi.auſa tamen eſt in Caietano ſeceſſu nautas
ſibi conditione quærere.Quæ non ex concupiſcentiis emanauere mala? ii
ſunt Sereniſſi. Princeps Carole noſtri ſæculi decus/& ornamentum hoſtes
accerrimi/qui nobiſcum naſcuntur nobiſcum intereunt.utinam quilibet ho
mo anteq̄ prauæ concupiſcentiæ firment radices/obſtacula præparet. Si/
cut tui maiores fecerunt/qui e Saxonum ducibus Auguſta ſtirpe trahen/
tes originem per omnia ſæcula ueram nobilitatem propriis uirtutibus reti/ Caroli ducis genus.
nuere.extirpata omni praua concupiſcentia/ueros principes oſtenderunt Caroli ducis
iam per quatuorcentum annos Sabaudiæ duces/& per totum orbem re/ regnū p annos.cccc.
bus præclare geſtis/& uirtutū omnium ſtudio ornati nomen immortale ſibi Amadeus
propagauere.ut prætereā cæteros quorū noīa uatū monumentis illuſtrant. aimonis comes.
qd de diuina animi uirtute Amadei Aimonis comitis filii dicā? quē ēt nolen/ Sabaudiæ
tem Federicus tertius ducem primū uoluit appellare/qui defuncta uxore/ primus dux.

Amadeus pontificatū. Ludouicus amadei. Anna ludouici ducis vxor. Amadeus ludouici. Amadei canes. Pauperes: Laus ducū ſabaudiæ. Sabaudiæ duces reges cypri. Sabaudiæ ſtēma regiū & imperiale.

relicta filio Ludouico regendi cura humanis concupiſcentiis deiectis ad diuina contemplanda cum paucis in agrum Gebēnenſem ſeceſſit. ibi ob clari nominis ſanctitatem/in concilio Baſilienſi etiam inuitus Pontifex creatus eſt. & ſicut ægre pontificatum accepit/ita poſtmodum q̄ libentiſſime ob concordiam Reip. Chriſtianæ ſe ſe ſponte abrogauit. An referam quanta ſapientia & animi prudentia huius Ludouicus filius Sabaudiæ ſtatum rexerit? ex Anna Iani regis Cypri filia ſeptem mares præter fœminas ſuſcepit? Quid de Amideo huius filio referam? qui nomen/& aui uirtutem referens/poſt mortem/quā multo antea ſibi prædixerat/inter cælicolas locum meruit. is rogatus ſemel a quibuſdam oratoribus ut oſtenderet ſuos canes uenaticos ipſo i ædium receſſu oſtendit ingentem pauperum turbam/atq; dixit. ii ſunt mei quos alo canes/quibus me ſpero cælum prædam uenaturum. ii ſunt Reip. Chriſtianæ ueri principes/qui deiectis omnibus ex animo concupiſcētiis omnes uirtutes/ueram iuſticiā innocentiamq; retinent. Tuæ eſt ꝓfecto familiæ hæreditarium Sereniſſi. Princeps hoc bonitatis nomen/atq; hoc ſanctum regendi moderamē. plus gloriæ per hæc maiores tui meruere & laudis/plus tu immortalitatis/ac per oēs mundi partes celebritatis/per hæc uirtutum ueterū ueſtigia quæ retines/q̄ ꝙ hoſtes uiceritis/q̄ ꝙ urbes/ſtatum/imperium auxeritis/q̄ ꝙ ex tuis rex Cypri fuerit/q̄ ꝙ cū regibus magnis/& Romanis imperatoribus ſanguinem coniunctum habeatis/q̄ ꝙ lōga ſeriē oppidorū/atq; urbium ultra/& citra montes magna ditione poſſideatis. Illa tua ſunt Sereniſſi. Princeps/quæ tecū erūt/tecū uenient/tecum perpetuo florebūt. Nos quia immortales uirtutes poſſides/ad tuam ſerenitatem hæc legenda mittimus commoti alioqui tua humanitate. qui cuncta hilari fronte recipis. atq; ut poſteri cognoſcant quanto tuæ ſerenitati ſtudio afficior. quāto ſint liberi mei promptiores animo/ad omnia mandata/quæ illuſtriſſi. filii tui uolent & præcipient. His monumentis teſtatiorem cudimus fidem precantes ad hæc obnixe/ut deus immortalis/ea tibi donet/ea uxori tuæ ſereniſſi. ea filiis illuſtriſ. quæ tuo ſancto animo excogitare potes/& meliora. bene & fœliciter ualeat tua ſerenitas.

Naturæ eſt nec laudem, nec uituperium mereri.
Diuitiæ & uirtutes conueniunt in honore.
Diminuẽs patrimõiũ dãnat, augẽs iuſte laudat.
Omnis prudens bonus, imprudens malus.
Sapiens non aberrat finem.
Natura innititur ad immortalitatem.
Sobole immortales efficimur.
Vetera noua fiunt mutuo interitu.
Cuiq; ſuum germen chariſſimum.
Gloria non omnibus quærenda eſt.
Pro uirtute omnia ſunt agenda.
Homo quo melior, tanto uirtute plenior.
Omnium uirtutum præſtãtiſſima eſt prudentia.
Ex temperantia, & iuſticia conſtat prudentia.
Mulieres, ſi neſcis, generant Reges.
Publice utilitati conſulimus quum matrimonium celebramus.
Veritas maior & fortior omnibus.
Non eſt homo tã ferus, qui emendari nõ poſſit.
Neſcio an natura ſit utilior arte.
Ars non ſuperat naturam, ſed imitatur.
Noſtra nõ ſunt bona quæ a fortuna ꝓueniunt.
Diuitiæ in bono uiro optimæ ſũt, in malo malæ.
Delectabilius eſt ſcire q̃ addiſcere.
Deus mutat tẽpora, & ætates, & trãſfert regna.
Ob tutelã ſui corporis licet hominem occidere.
Cura ſit ingens principi ne cædes fiant.
Raro cadet auis in laqueum ſine aucupe.
Iuſticia inhiat ad iuſticiam ſuſi ſanguinis.
Difficile eſt iuſtum dolorem temperare.
Non eſt homo qui ſine lege uiuit.
Meretricio quæſtu aucta raro uident poſteros.
Futura prænoſcere non eſt mortalis.
Nil naſcitur ſine diuina prouidentia.
Magna eſt peſtis ubi non eſt iuſticia.
Vbi ſunt ſolertiores iudices raro mali audent.
Non eſt terminus termino coniunctus.
Non poſſumus fortunæ imperare.
Maior q̃ mors cruciatus non deſinens.
Commertia mala ciuitatem inficiunt.
Temperantia dominatur uoluptatibus.
Virtute æmulandum, non dolis certandum.
Victoria inſolens peior q̃ bellum.

Vnũ Democritꝰ & Heraclitꝰ ridebat plorabatq;
Vita noſtra data eſt labori perpetuo.
Sapiens una ſibi/& ubiq; ſarcina eſt.
Extrema gaudii luctus occupat.
Irreqetꝰ hõ eſt/& ſi cætera aĩalia cũcta qeſcũt.
Diuerſa uia tendimus ad uirtutem.
Nil commouet æquum iudicem.
Collectio fructuum oſtendit colonos.
Deus cuiq; dat pro meritis.
Pietas in fide conſiſtit.
Deus non munera/ſed corda penſitat.
Mundus ratione mouetur.
Non eſt inanis naturalis inſtinctus.
Prudentia Dei percutit ſuperbos.
Pernicioſum & odioſum eſt crimen falſi.
Deus ultor eſt falſitatis.
A quo non putatur falſitas detegitur.
Plus ualet ratio/q̃ aſſertio teſtium.
Mala ſocietas iacturam parit.
Fœlix eſt/qui fugit prauos.
Fœlix eſt qui bonorum conſuetudine utitur.
Nullum mendacium teſte caret.
Plurima mala propter mulieres perpetrantur.
Oculos trahit quod rarum eſt uiſu.
Neceſſitas etiam ignauos excitat.
Victoria finis eſt belli.
Victoria lætior ſi uirtute parta.
Studium anceps ſi aſſunt curæ.
Beneficium ſponte collatum magis obligat.
Non habent finem uitia.
Licentia audaci creſcit.
Minus erroris eſt deuorare opes/q̃ homines.
Fœcundiores ſunt aues mites/q̃ feraces.
Sapientiæ non adhuc inuentum pretium.
Anates ut primum naſcuntur/natura duce in aqua merguntur.
Mulier ipſamet cupit parere maſculum.
Aſſiduus coeundi uſus generationi noxius eſt.
Senes magis generant/quia rarius coeunt.
Oſculum eſt præuium coitus.
Adulterium ex coniecturis præſumitur.
Sperans in deo non infirmatur.
Mali magiſtratus principem obſcurant.
Magiſtratus/q̃ undecũq; rapiunt/iugulãt iuſticiã.
Sunt ſpernenda quæ uulgus admiratur.

Curandum eſt ut optimi euadamus.
Benedictio eſt ſepeliri in ſepulchro maiorum ſuorum.
In multitudine non conſiſtit uictoria.
Melius eſt mori, q̄ uidere mala patriæ.
Tempus & nomina, & ipſa ſaxa dura conſumit.
Sæpe reiicit guſtus q̄ auidius deſiderauimus.
Vultus uarii, ſed peruariæ uoluntates hominum.
Pares cum paribus facillime congregantur.
Mors nobis ſemper comes eſt.
In ſenſu tātū natura nobis amicat̃ q̄ reliq̄s aīantibus.
Aeſtate mulieres, hyeme uiri ſunt libidinoſiores.
Tardius naſcuntur qui diutius uiuunt.
Surdus a natura etiam mutus eſt.
Graue eſt illudi a iunioribus & grauius ab abiectis.
Bonus pauperi compatitur.
Natura efflueret niſi ars coherceret.
Cuiq; ſua eſt exiſtimatio, ſed iudicium fallax.
Nullus pereat dies.
Mala mens hominum cuncta inficit.
Rex apum aculeo non utitur.
Ab improbis multæ fallaciæ confinguntur.
Poſt pœnam delicta noſtra agnoſcimus.
Noſcere ſeipſum ſumma eſt ſapientia.
Hilaritate & nitore ſanitas exiſtimatur.
Parum ſolers, qui non eſt egreſſus patriam.
Venereum expleto deſiderio pœnitet.
Amici nos docent ſapientiam.
Paruum cor facit audacem, grande timidum.
Ocium a timiditate, pigritia ab ocio peruenit.
Improbi & ſi meliora uideant, tñ deteriora ſequũtur.
Magna & parua prudens non negligit.
Parua difficilius uidentur, ſed facilius tenentur.
Magni lapides ſine paruis non apte ædificant.
Non debemus per ſingula uagari.
Facilius probatur ueritas, q̄ mendacium.
Breuiora melioribus non ſunt anteponenda.
Legi non eſt locus niſi ſit improbus.
Non omnis ſenex ſapit.
Iuuenis ſi ſapiens utilior ſene.
Dextera in fide porrigitur.
Deus diffundit gratias ad ornamentum uniuerſi.
In ima aure ſtat memoria.
Nullus effugit dei iudicium.
Malorum hæres tertius non gaudet.

Amico leuiter non ſuccenſeas.
Boni & mali utriq; alteros oderunt.
Qui quærit alta/quærit mala.
Curæ malæ ſunt abiiciendæ.
Amicus bonus re & conſilio iuuat.
Quod amat deus frequenter corrigit.
Dulce & amarum fortuna miſcet.
Genus nobile placidum eſt.
Dolet cui nec paratus nummus argenti ſit.
Corde carens imbrem in cribrum gerit.
Spes ſenis eſt in filiis.
Improbis non eſt credendum.
Vſura uſurpari non poteſt.
Coſtæ ruſticorum plagis callent.
Qui ruſticum flagellat/plus ſibi obeſt.
Nil fallacius ſimulatis bonis:
Non eſt res agenda iam acta.
Familia commiſeratione non paſcitur.
Paucis adeundus eſt Princeps.
Quod pudet/q̄ quod piget facilius fertur.
Reges/& pauperes eodem ſunt compacti luto.
Auris uerba/guſtus eſcas probat.

FINIS.

Liber Undecimus Quiliarum Ad Joannē Saluiatum Cardinalē De Superbia.

Reuerendiſſimo Ac Omni Uirtu te Inſigni Cardinali Ioanni Saluiato Tituli Diuorum Coſmae: & Damiani Hie ronymus Perbonus Inciſae Marchio ac Ouiliarmu Domi nus Foelicitatē.

VETVS eſt mos Reuerendiſſime ac Illuſtriſſime Do
mine ſummis uatibus/& magnis oratoribus/ & his/
qui aliquid igenio ſuo ad uſum cōmunē excuderint/
ſemper aut reges/aut aliquos principes/aut ſummos
uiros tanq̄ præſentia patrimonia inuocare/& titulis li
brorū inſignire rati eas lucubrationes haud poſſe liui Vičtruuius
dorū dente frangi ꝓtectione tantorū uirorū. Sic Vi Diophanes.
ctruius de architectura ad Cæſarem Auguſtum. ſic
Diopahnes ad regē Deiotarū de agricultura. ſic alii ad alios. Nos uero poſt
q̄ a ſummis magiſtratibus ceſſationē/& a rebus publicis ociū a pricipe meo
Illuſtriſſimo impetrauimus ad hæc amœniora ſtudia & Ouiliarum mearum
meditatiūculas me contuli exiſtimans operæpretiū fore ſi p hæc (qualiacum
q; ſint) imprimis me a marceſcenti ocio poſſem/& uitam ab interitu obliuio
nis uendicare/& principibus/quos in rebus humanis tantopere colo/ & ue Ocium mar
neror/oſtendere quanto afficiar ſtudio his qui uirtutibus omnibus pollent ceſcens.
& officiis proſint. Inter quos emines tu Antiſtes candidiſſime omni ſæculo Ioannes ſal
decus Saluiatæ familiæ perpetuoq; ornamentum. Quem ea potiſſimum ra uiatus Car
tione huius undecimi libri mearum Ouiliarum de ſuperbiæ titulo donamus dinalis.
quia ſcimus quanta humilitate per omnem uitæ ductum/ quanta uirtutum
explicatione/ampliſſimam iſtam dignitatē ſuſtines & ornas. Iccirco dum an
te tuos pedes Reuerendiſſime Domine ſuperbiam flagellamus/cognoſcant
alii quanta in te pater ampliſſime eluceat humilitas/quanta clementia/quan
ta in alios benignitas/ut in his uelut in utroq; ſpeculo ſanctis/ ſciant morta/
les in quas illi laudes ueniant qui tui ſimillimi ſunt/& in quæ ii decidant con
uitia/ qui ſuperbiæ ſpiritu tumeſcūt. neq; melius ac tutius uitia reprimi poſ/ Vitia reprimi.
ſunt/ q̄ per oppoſitas uirtutes. quæ te candidiſſimum faciunt/ quæ tibi
cuncta cumulant bona/ut prætercam naturæ dotes quas ampliſſimas ha/
bes/ut prætercam fortunæ undiq; tibi congeſta bona/quæ ueluta limine ſa/
lutas. ſed quæ ſanctiorem uitam reddunt/quantus es tua prudentia Roma
næ eccleſiæ utilis? quantus es pontificis ſancti negociis præſtans? quantus

ſactis legationibus operator: ut Iam liquido cognoſcamus Clemente ſanctiſ ſimo clauum moderante / & te Petri cymbam remis impellente / non poſſe catholicam plebem naufragium ſubire. Itaq; accipe Reuerendiſſime domi/ ne hunc unum ex Ouiliis meis libellum Romam ad tua genua proficiſcen tem / & hilari fronte ſicut ſoles cætera alia legere/lege. non enim hæreſim ali quam apportat/ſed quæ ꝑ chriſtiana uita faciant. qui dum ſuperbiā proſcin dit/tuas & aliorum tui ſimilium candidas uirtutes oſtendit. atq; curſim intel liges q̄ ſim tuæ Reuerēdiſſimæ ac Illuſtriſſimæ amplitudini deuotus ſeru⁹. quem optamus ut dii immortales et longæuum/et fœlicem/et beatū faciāt. Vale reuerendiſſime domine/ & Hieronymum Perbonum cum ſuis libe/ ris cariſſimis eo tuorum numero habeas/quos fide/ quos amore & ſtudio intimos eſſe pernoſcis.

Ad Reuerendiſſimum: Illuſtriſ ſimumq3 Joannem Saluiatum Cardinalem Tituli. S. Coſmae: 7 Damiani Quiliarū Hieronymi Perboni Marchionis Incisae Liber Undecimus De ſuperbia.

QVVM cuncta quæ ſub Lunæ curſu ſunt/quotidie fluāt
in irrequieto motu/& uaneſcant/nullibiq; pedem ſiſtant/
imbecillis atq; pene uiliſſimi ingenii eſt hominis his rebus
ſuperbire.& quū habeamus plus certitudinis de interitu Superbia.
rerū/q̄ de uita/quid ſtultius nobis cōtingere poteſt/q̄ hic
ſpē omnē ponere/q̄ hic ſedem ſtabilem ambire? & præter
hæc nihil ultra meminiſſe? ſapientius iccirco facis Reue
rendiſſime domine ꝙ cuncta hæc/uelut parum exiſten/
tia/exiſtimas tamdiu ab adoleſcentia tua certior factus/q̄ leuis/q̄ futilis ſit
hæc omnis rerum conditio.Ideo parentibus tuis ſapienter admonentibus di
diciſti quam ſit in excelſo poſita humilitas.utinam cuncti mortales ſic ſe eſ Humilitas.
ſe formatos homines norint/atq; in hac cogitatione diutius perſtiterint.Nō
hæc quæ quotidie uidemus in rabiem rapi/in inſolētiam tolli/in ſuperbiam
conflari/tantopere cogeremur pati.beatus eſſet Homo/qui poſt infantiæ an Homo beat9
nos frequenter reminiſceretur/ꝙ ex ſanie quodammodo/ꝙ ex Luto ſit con/ Homo compactur.
pactus/ꝙ in Lutum poſtmodum ſit reuerſurus. Nemo mortalium eſt qui Homo ſuperbus.
ſe magis decipiat/q̄ Homo ſuperbus cum exiſtimet ſe eſſe aliquid/ cum ni/ Superbiæ initium.
hil ſit.habuit initium ſuperbia a criminatore/qui cum a ſe ipſo ſuam poten/
tiam metiebatur/non ab immortali factore/excelſo culmine deiectus eſt in/
tenebras? Nullus Lapſus maior/q̄ ſupbia/quæ ī omnes diffunditur partes.
cuius telo primum percutit nos dæmō/cuius uſu illa paradyſi fœlicitate pri
uati ſumus.ille dum ſui criminis digna pateretur/conſortium pœnæ quære/
bat/& inuenit.miſerum hominem ideo lapſu dæmonis/ſiue præuaricatione
hominis omne initium peccati ſuperbia eſt/neq; tantum initium/ſed uelut
per omnes uenas corporis diffunditur/& pingueſcit.intrat ut ſanguis in aua
ritiæ membrum.nam Homo miſer cum acquirit aliquid ſuis ſe uiribus ac/
quiſiuiſſe putat tanq̄ hoc habeat ut ſit ſimilis Deo/qui ipſe ſuorum bo/

Elationem generat. Inuidū vſtulat.

norū ſit fons.generat hanc uſus pūerſus elationē de his donis/q̄ Dei manus
e largita eſt.Quid item aliud uſtulat inuidū/q̄ ſupbiæ tumor: qui dū in alio
cernit quod in ſe uellet extolli/emittit liuorē.iraſcitur Homo & ſæpe in con/
temptū numinis efferuet ratus ſe multo maiora mereri q̄ habeat.indignatur/
iactatq; quū deſunt ea q̄bus ſe extollere poſſit. Et quū in his diutius cogitat
in deſidiā ꝓlabitur/ & ſe affligit/& afflictus perit deſiderio ceſſantis alicuiꝰ
gloriæ.Quoties effluit in his quæ nō habet luxuriator & ꝓcliuis ad libidi
nē: incedit iterdū aſper/ſuperbus/iniquus.Et q continuis deditus eſt mēſis

Superbia inuidiam. Superbia turgeſcit. Vitia deteriora. Superbia ſerpens.

in explēdo gulæ noto an alio excitat̄ ſtimulo/q̄ ſupbiæ: ut appareat magnifi
cus & ſumptuoſus: ſic iſte peruerſæ celſitudinis appetitus per oīa caput in/
fert.Non.n inuidia ſuperbiā parit.ſed ſuperbia inuidiā conflat/cæteraq; uitia
germinat. tantoq; deformior & pūerſior ſupbia turgeſcit/quāto ſub ficta hu
militate plus latere cupit.deteriora ſunt uitia q̄ ſub ſpecie uirtutū uigēt.Ideo
ſuperbiæ uermis ſerpens dicitur quia omnia ambit & colit ſuccumq; eis in/
deficienter præbet/& ſicut uitia cuncta huius alumna fiunt / ita ſuperbia ſi
gnum euidens reproborū.ſapienter facis Reuerendiſſime domine/qui quū

Ioannes ſaluiatus. Humilitas.

cognoſcas quāta ex utero ſuperbiæ crimina fluant/ad humilitatis limina pe
dem confers/quæ fida eſt uirtutum comes/conſcia eorum nominum qui in
libro uitæ ſunt a Deo conſcripti.ſapienter tui optimi parentes fecere Illuſtriſ
ſime antiſtes/qui te ab initio creſcentis ætatis in omnibus uirtutum delitiis
lactauere/qui in huius extirpanda radice docuere modum.tantis informa/
tus ducibus es in ea dignitate conſtitutus ut priuatam perſonam gerere ui/
dearis/doctior in cunctis & eruditus undiq; tibi affluentibus diuitiis/opibꝰ
ac honoribus/tamen mitis/modeſtus/affabilis/benignus/humilis appa/
rens/omnem penitus abieciſti a tuo uitæ inſtituto arrogantiam. quod tuæ ſa

Arrogantia.

pientiæ aſcribēdum eſt.Nam hæc a ſuperbiæ intimis radicibus caput effert.
retines tamen pro ſacroſancta dignitate apoſtolici decoris ueram maieſtatem
non tacitus/non ineptus/non ceſſator/ſed audentior ubi publicum interce
dit bonum/contendis/ſed eccleſiæ dignitatis honore/nulla tamen inter mix
ta acerbitate.uſq; adeo abhorres arrogantis nomen / ut reuerenter omnibus
aſtare uidearis/quum arrogans glorietur & ſuperbiat in malitia/ quum ſcias
quæ minatus eſt Dauid.deſtructurum in fine Deum arrogantium malitias/
euulſurumq; radices eorum de terra uiuentium/propterea q; ſperauerunt in

Arrogātium malitias.

ſuperbia/& in diuitiis ſuis.Ideo non mirum Reuerēdiſſime domine ſi mul
to ſpectauimus paucis hinc ānis iniquitate & impietate opertos/quos arro
gantia tenuit inflatos/qui nulla humilitatis luce retenta/in excelſo ſedētes/
os amarulentum & linguam Luridam tranſportarunt in cælū .proiecti ſunt
ii in tenebras exteriores/& perierunt eorum omnium ſuperbiæ ſupercilia.
Prudētius agis Illuſtriſſime domine & ſucceſſibus tuis fortunatis nihil oſtē
dis/quod ſuperbiæ aſcribi poſſit. Bene rex Philippus quum aliquid uoto

Philippꝰ rex Epaminundas.

ſuccederet/rogabat Deos ut aliquid infortunii adiungerent ne ſuperbiret.&
Epaminūdas parta uictoria ne arrogās quoquomodo uideret̄/poſtridie eiꝰ
diei totum ſe triſticia conſperſit.Noſcit eruditus animus quanto hos Deus
excidio deprimat.qd.n.ii ſecū uelut comitātia ſcelera i rebus cūctis arrogan

tia nõ trahat/ ppe tripudiat̃ pſũptio/elatio/iactãtia/leuitas/ĩgẽii hallucĩatio.
ſtulti enĩ ſũt ii/q ſe putãt ad ſupbiã eẽ genitos.ſaltẽ deberẽt a natura ediſci q̃ *Arrogantia trahit.*
nos tãta ĩbecillitate creauit/ut quadrupedũ mõſtris nos ſimiles effecerit. &
poſtq̃ iã ,pueċti ĩ ætatẽ ſumus q & q̃les nos(dii ĩmortales)morbi circũdãt?
tot mehercle ut pene infinito nũero ſuperẽt/qb⁹nec Apollo medicinæ ĩuẽ *Hominis imbecillitas.*
tor(ut aiũt)& Machaon & Eſculapius obruti ſunt.car hõ ergo ſupbus fi/
at & arrogãs nõ uideo p tot ſæcula.iã potuit hõ exẽplis aliorũ pcipeř/ quãta
ĩ reb⁹cũctis mala eueniũt ob ea/quæ a ſupbia fluũt.Hic Reſpu.hinc urbes
dilabunt̃ quũ ſeditio/q̃ filia ſupbiæ ẽ/in populo ĩcipit emergere.hic diuiſio/
ciuiũ factio.hic ſe prĩcipes & primarios illi ĩ ciuitate cõſtitueř conãtur/qa ſu *Seditio. Factio.*
pbiæ illecebris diſtrahunt̃.& ſicut(ut inqt Cicero)inter bonos amicitia ui/ *Amicitia viget.*
get/ſic ĩter malos & ſupbos factio.ab hac ramificãt diſcordia/q̃ ẽ ira acerbi/ *Factio inter.*
or ĩtimo odio coalita mr̃ litiũ/q̃ niſi a pullulatiõe extiguat̃/ĩ magnas coniicit *Diſcordia.*
humanã mẽtẽ calamitates.miſerũ ẽ quãtũ nr̃a hæc laborat Italia . ubiq; p̃ua *Italia laborat.*
let factio/& ubiq; hallucinamur.tantũ hãc eccleſia xp̃i abhorret labẽ/ut fa/ *Factioſus ñ ordinatur.*
ctioſũ ,phibeat ordinari.nõ enĩ eius munera & oblationes deus ſuſcipit/ nec
q dẽ a ſacerdotibus ſunt ſucipiẽdæ .an nos ſilebimus reuerẽ.Ann.q̃ ĩ ſapien. *Deus ſeptẽ odit.*
tiæ monumẽtis habent̃?qđ deus ſex ſũt q̃ odit/& ſeptimũ deteſtat̃ .in pri/ *Diſcordia ruunt.*
mis oculos ſublimes/liguã mẽdacẽ/man⁹ſanguinarias/cor machinãs cogi/
tatiões peſſimas/pedes ueloces ad malũ/falſũ teſtẽ . ſeptimũ uero eos q di/ *Concordia creſcunt.*
ſcordiã ĩter fratres ſeminãt.Magna ,pfecto ,p diſcordia ruũt ſicut ĩfima pro *Saluiata familia.*
cõcordia creſcũt.nõne uidimus q familiæ in Italia paucis ãnis quæ in maxi/
ma erant ſupbia/& elatæ quomõ facile ruerint?ueſtra ẽ hæc familiæ ſapiẽtia
Reueren.dñe q in tot & tantis bellorũ diſcriminibus ſe in ea Repu.p humi
litatis uirtutes integrã cõtenuerit.Dei profecto uos filiis eſtis/quũ humiles
ab oĩbus habeamini/quũ ſemp pacis fueritis ſtudioſi/quũ Reipu.ſemp om
ni beniuolentia uacaueritis.proinde eſtis illic/atq; in ea ſublimes dignitate/a
qua multi cecidere.ppea q Deus deponit ſupbos/& exaltat humiles.Neq; *Deus ſuperbos & humiles.*
in uos illud Ariſtotelis cadit/q nobilitas generis/& diuitiæ ſunt principia &
fontes ſeditionũ/,ppterea q nobilitas ueſtræ familiæ/quæ lõge in ea Repu. *Seditionum fontes.*
a ueteribus repit̃/& diuitiæ ingẽtes quas poſſidetis/humilitate/ mãſuetudi *Saluiata nobilitas.*
ne/benignitate/affabilitate/& hoſpitalitate ornatæ ſunt.Neq; arrogãtia unq̃
uſi eſtis.ob quã mr̃i ſolẽt multũ ſe exiſtimař/& cæteros dſpiceř.,pind ĩ uob
ſp modeſtiæ uirt⁹enituit.hic ĩ pr̃ia erga tuã domũ ingens amor/ppl̃i bẽiuolẽ
tia/ſtudiũ mirũ/ut nõ uideat̃ ea reſp.cõſiſteř ſine bõitate/& cõſilio & ſapiẽ/ *Saluiatorũ ſapientia.*
tia Saluiatorũ.ĩ qua rep.ita uixiſtis ut oẽs bonorũ gradus fueritis cõſecuti.
dignitate tñ in quacũq; ſedẽtes nũq̃ elatiõis ſignũ oñdiſtis.Ita ſapiẽter cõſi/
deraſtis/ut elatio ĩ hæc ſit uelut florũ cãdor ĩbecillis alioq ,p cõperto haben/
tes quãtũ ſit natura hoim leuis.quã ẽt lucernæ extĩctæ/& uuæ grão q̃nq; đ *Hominis natura.*
pit.Sic hũiles deus uos exaltauit ñ hũanæ gloriæ cupidos/ſed honoris đi &
pr̃iæ.multi mortaliũ cõditiõis exptes/& uelut ĩſcii elatiõe tumidi/& iactãtia
nil aliđ effeceř/q̃ uẽtos uerberarũt.mors heu fatet̃ q̃nto ſim⁹uigoř.mortu⁹ẽ *Mors docet.*
Xerxes/q̇ cõuexa ualliũ æq̃bat.mõtes ĩ planũ ducebat.maria põtib⁹ſterne *Xerxes.*
bat.qđ poſtremũ iactantia Crœſo profuit?qđ diuitiæ/& impiũ? Nihil ,pfe/ *Crœſus.*

Cæſares. Hercules. Alexan. macedo. Homines ventoſi. Petrus apoſtolus. Iactantia. Ambitio.

cto conuenientius homini q̄ humilitas. Iacent Cæſares Romani. iacet Her-
cules. iacet Alexander Macedo. Tibicinum gloria profecto tumuere. quan-
to melius illi qui in humilitate tranſduxere uitam? Iactantia prorſus ſe præfe
runt ſtulti, & inanis gloriæ uentoſi homines. Cito hi decidunt. quum Pe-
trus iactātia ſe extulit, ilico cecidit. Hæc cruciat iuſtos iniquos inflat. ad cul-
men iactantiæ tendit ambitio ſed per reflexos meatus. quæ licet e ſuperbiæ
gremio blādidula fluat, pudico appareat ore, eſt tamen ingentium malorum
excitatrix urbis & regnorum peſtis. recte ille imperator fecit, qui quum ui-
diſſet nonnullos popularem auram ambire, iuſſit fumo extingui, ut fumi ua
pore perirent, qui tantopere fumū cupiebant. Homo uiuus perit dum per
hæc exardet animo, ædificat, & acumulat, & ignorat cui congregat. Sic
alii alios perimunt ambitioſos. mors omnes abrapit. Aſſyrii, Medi, Arabes,
Perſæ dum uiuerent, dum ſuperbia diuitiis pollerent, facti ſunt prædæ Ma
cedonum. Macedones & Carthaginenſes poſtmodum & cæteri reges con-
gregauerunt ad luxuriam & rapinas Romanorum. ipſi quoq; Romani poſt
q̄ uniuerſum orbem plenis faucibus corroſere, & ambitione iam deperditi
ad impietatem omnium barbarorum ſunt prædæ facti, & eorum pedibus cu
mulatæ ſtrages. domus profecto quantumcunq; diues, ſi ambitiōe laborat,
haud diutius conſiſtere poteſt. cito fluit ſubſtantia ambitioſi. Neq; fidendū
ſapientiæ ambitioſorum qui uagatu ingenii dum ambiunt gloriam, & lau-
dem, in maximam ſolent incidere hæreſim. ſic Martinus Lutherus fecit in-
flatus inani gloria. Cupidus ſupra doctos præteritos, & preſentes maior ha
beri plus uoluit oſtendiſſe ſapere, q̄ opportuit. totam Germaniam in perdi-
tas ambitiones & uaniſſimas opiniones coniecit. ipſe cucullatorum ſtultiſ-
ſimus, & apoſtatarum ambitioſiſſimus poſuit ſedem ſuam ad aquilonem ra
tus ſe fore breui tempore ſimilem altiſſimo. atq; ut omnes ſuis libris decre-
ta adorarent mœchi, fecit omnibus religioſis atq; ueſtalibus liberam futu-
endi copiam. ſed poſtremum flatibus turgidus ſuis enderocellis peribit. pro
bi & humiles uiri longe ab ambitione. utinam Reuerendiſſime domine per
omnes urbis magiſtratus humiles conſtituerentur perſonæ. utinam boni
& æqui uiri. utinam & Romæ magiſtratus & dignitates ambitioſi non tan-
topere aucuparentur. utinam haberetis continuo rationem in quos eccleſia
ſticæ dignitates, in quos beneficia & officia deferantur. profecto parcāt mi
hi reges, pateant principes, præſides rerum public. plus ambitio nunc q̄ le-
ges poſſunt. plus ambitio q̄ uirtus præualet. Quid hæc non tentant mali?
An ſunt honores præpoſiti? An magiſtratus? an dignitates? an beneficia eti
am quotaquæq; ut ambitio labellis ſubdola geſticulatrix non lambat,
non affectet, non circumeat, non rogitet? boni profecto & ſapientes non
ambiunt, ſed pro bono publico rogati adminiſtrationes in ciuitates nō ſper
nunt. ſed ambitioſus plerumq; male perit. Cecidit Dæmon ambitione quia
uolebat præeſſe, non ſubeſſe. Multos quos non potuit ſubuertere nequi-
tia, neq; auaritia, neq; libido, fecit ambitio ruere. Quot præuertit Dæ-
mon? qui quum in ſancta religione conſtituti eſſent, ad ambitionē conuer-
ſi oē regulæ robur pſciderūt. nil pfecto ābitiōe acrius cruciat, nil moleſtius

Aſſyrii. Medi. Arabes. Perſæ. Macedones. Carthaginenſes. Romani. Ambitioſi.

Martinus Lutherus.

Ambitio q̄ uirtus. Ambitioſus poteſt.

Ambitioſus dæmon.

Ambitio cruciat.

cor urit & inquietat. ſubtile alioquin malum & penetrabile uirus / peſtis oculta / dolorum artifex / liuoris parens / hipocriſis mater / uitiorum origo / & expugnatrix uittutum. Et ſi ambitioſus denſas habeat ſub pectore tenebras / foris tamen facile dignoſci poteſt. ſemper enim pallet / ſimulat / mentitur / ſubſequitur / & obſequitur. frequentat curias / uiſitat optimates / aſſurgit / amplexatur / applaudit / adulatur omnia / ut uulpecula monet / dum togat ut omnia blande proſpicere uideatur / ab eo qui ambit / e ueſte ex humeris pilos / & puluiſculum excutit. improbat interdum mala / deteſtatur iniqua / ut iudicetur idoneus / ut exiſtimetur optimus / ut laudetur ab omnibus / ut a ſingulis approbetur / non curat prodeſſe / ſed gloriatur præeſſe. credit ſe eſſe meliorem quia cernit ſe ſuperiorem / atq; dum aſſecutus eſt / quod perdite cupiebat / inducit nouos uultus. antiquos dedignatur amicos. credit nouos ſibi fieri ob timorem. ſi ambulat ab infimis amicis uultum auertit / ceruicem erigit / grandia loquitur / omnibus grauis / præceps / moleſtus. ſed inueteraſcit pene omnibus malum. maiora cupimus quum maiora uenerunt. non patitur ambitio mentes humanas mediocri menſura quieſcere. Et q; nefas ſatis eſt / nemo agit de tribunatu gratias / ſed queritur q; ſero ad dignitatem peruenerit. Iſto decipimur inuolucro / quia non reſpicimus unde uenerimus / ſed quo ire poſſumus. Iure dixit ille atq; ſancte q; pauci reges regna colunt. plures fulgor conuocat aulæ. cupit hic lætas ire per urbes. urit miſerum gloria pectus. cupit hic gazis implere famam. colit hic reges calcet ut omnes / prodatq; aliquos nullumq; leuet. tantum ut noceat cupit eſſe potens. hæc ſunt in ambitione mala. illic tamen difficile eſt in poteſtatibus temperare / qui per ambitionem ſe eſſe probos uiros ſimulant. non enim ex animi ſui ſententia ſedes fortunæ conditionibus humiles apparuere. Ideo ambitio multos mortales falſos fieri ſubegit. ſed de his quid peius dici poteſt / q; illaqueatus ambitione animus æterna poſtmodum morte damnabitur? Recte tu qui / Ioannes fidem ſapientiſſime Antiſtes cogitas & operaris / qui omnium rerum ambitione fugata / ad id animum applicas qđ uerum eccleſiæ Cardinalem efficit / qđ uerum Chriſtianæ rei conſultorem demonſtrat. eam ob rem ab adoleſcentia tibi fuere cordi uirtutes / quarum legitima & digna merces immortalitas eſt. quam deus pater optimus donat mentibus incorruptis quæ hiſce labibus ſe conſeruarunt immunes. Qui hæc terrena anhelant / atq; præter hæc nihil / terrena conſequuntur. Ego de tui animi candore Antiſtes Reuerendiſſime quid dicam / quum tuæ uitæ modum contemplor? inciſis tuo pariete ſuperbiæ crinibus nil / niſi quæ in recto uiuendi tramite conſiſtunt / egregie tenes. ambitio / quæ ueſtibulis / foribuſq; potentum excubat / & pretiis commertia poſcit honorum / in limen tuæ domus nullo modo infert pedem. ſed frequens adeſt tecum humilitas. quid enim aliud facis dicíſq; q̄ in oẽs te geris manſuetũ / mitem / humilem / benignum? Ideo ab omnibus laudaris / quia in omnibus laudandus es / nec inter tuos familiares pati potes qcq̄ ſupbe dictũ aut factũ. nihil íprobe agi pmittis, q̄nto maior appes / tãto aim hũiliorẽ oñdis. ſed magna ſane facis quũ hæc facis. nõ

Ambitioſus cognoſcitur
Ambitioſi mores.
Ambitionis mala.
Ambitioſus damnabit.
Ioannes ſaluatus.
Virtutis merces.

Saluiata domus. Florentia. hæc tuum implent pedem/quæ altius uolant.fœlix Saluiata domus/quæ tãto præſide illuſtratur.fœlix patria Florentia/quæ talem/ac tãtũ genuit ciuẽ/fœliciter eccleſia Romana/quæ talẽ eſt ſortita Cardinem.ualuæ Petri te annuẽte/te procurante/te cõſulẽte firmiores aperient.te cuncti præcipue ſpectant.tuã pcæteris humanitatem/ſingularemq; benignitatẽ admirant/& honorãt.tua hæc eſt manſuetudo tua hæc comitas cũ grauitate cõmixta/quæ animos hoim ad te laudãdũ/ad te amandũ allicit/etiã qui te non norit. nihil (dicebat Antoninus Pius)eſt qd̃ magis odium concitet/q̃ in ore aſperitas/quæ a te longe expulſa eſt.Cyrus quũ uti liberalitate non poterat in acquirẽdis hominũ beneuolentiis currebat ad manſuetudinẽ.Qui poſtq̃ Aſſyria ẽ potitus/nullũ liberalitatis genus omiſit.Facile profecto amicitia comparat quũ humilitatẽ prudenter præferimus .non.n.humilitas quæ a catholicis ꝓ ſumma habetur uirtute ſine ſapientia eſſe poteſt . tantæ eſt humilitas altitudinis & potentiæ ut fortuna/quæ in cunctis rebus dominatur/uires contra humilitatẽ non habeat.Frangit hæc durũ & inexorabile pectus.& iracũdos demolit & placat.ſcriptũ eſt a ſapiente rege/q; mollis reſponſio frangit irã/& ſermo ſuperbus ac durus ſuſcitat furorẽ.ligua placabilis lignum eſt uitæ. nõ audet cælũ quoties iraſcitur/humilia pcutere .montes & altas turres/& excelſas arbores fulgura petunt. Aurumo te beatũ Antiſtes Reuerẽ.in oĩa/quæ cũcti de te ꝓdicant.pſimilabo' ne te de iſta tua humanitate Paulo Aemilio/qui captiuũ Perſẽ regẽ pcũbentẽ dextera alleuauit? An Cyro q Crœſum uictum a morte redimens ꝓ comite uoluit? An potius Traião Romano imperatori/qui talẽ ſe imperatorẽ priuatis præſtabat/ quales eſſe ſibi priuatos optabat. An Phocioni qui mandauit filiis ne eſſent memores mortis iniuſte ſibi illatæ ab Athenienſibus? An Cleomeni/qui tanta humãitate præditus/ſine ianitoribus ſine ſatellitibus ſe ſe ultro uenietibus offerebat? qua ſimili & ſingulari uirtute fuit diuus Maximilianus cæſar qui oĩbus comiter benigneq; reſpõdens/etiã infimos & alloqui & audire paratus erat.ita eſt(ut facis) Reuerendiſ.domine q uirtutẽ hanc cæleſtẽ ſemp tecũ geris.ſubiicis te maiori/& æquali nõ te ꝓfers/& inferiorẽ nõ cõtemnis. Tãta eſt hæc uirtus altitudine/ut ſit pœnitentiæ fundamentũ cæteræ nequitiæ.ab hac lõge exulantur falſitas/hipocriſis/ſupbia/ambitio/iactantia/ſimultas.neſcio an alia uirtus quæ prius impetret ab immortali Deo/q̃ humilitas.hæc nunq̃ diſcedit ſterilis/& uacua.nunq̃ reflectit ueſtigia niſi prius aſpiciat dominus.Ille profecto lætabitur/ſi diues in humilitate/ſi humilis in oratiõe præſiſtat. Magnus eſt animus qui ob humilitatem nouit propriam infirmitatem . at qui cor ſuum exaltat/reprobus apud deum efficitur.neq; quicq̃ euidentius uirum humilẽ oſtendit/quã patientia.quæ in rebus cunctis quædam manſueta tolerãtia & melior ſpes in ſiniſtris. Talẽ te Reueren.domine hæc celeſtis uirtus in rebus cunctis demonſtrat/& approbat.non opes ueterũ tuorũ ab hac nitida uirtute tranſuerſum digitum te dimouent.non ſplendor nobilitatis tuæ domus/nõ auctoritas in patria/non honores aĩm tibi inſolentem reddunt.Ideo cunctas uirtutes habes/quia humilitatẽ oĩm uirtutũ fundamentũ habes . ſicut omnium uitiorum ſuperbia caput/ſic humilitas omnium uirtutum initiũ.

Marginal notes: Antoninus pius. Aſperitas in ore. Cyrus. Humilitas. Fortuna. Reſponſio mollis. Sermo durus. Lingua placida. Paulus æmilius. Rex perſa. Cyrus. Crœſus. Traiius imperator. Phocion. Cleomenes. Maximilianus cæſar. Ioannes ſaluiatus. Humilitas. Patientia. Ioannes ſaluiatus. Superbia uitiorũ caput. Humilitas uirtutum initium.

proinde hunc libellum ad te Reuerēdiſſime domine mittimus/quia ſcimus
quantum in te hæc uirtus nobilitatur.ſcimus quantum in rebus cunctis te
humilem/te prudētem/te beneuolum efficis.Hæc ſunt quæ te immortalem Pricipes ho
faciunt/& apud deum & homines.uirtus & fauor ſcribentium dignum lau/ norare.
de uirum uetant mori.nec in te Reuerendiſſi.domine / & tui ſimiles liuidæ
præualebunt obliuiones/propterea ꝙ in ſecundis temporibus in culmine te Supbis deꝰ.
rum poſitus/non ſuperbia/non ſuperbiæ uiribus uteris/ſed omnium huma Factioſi.
nitate & uitæ modeſtia.Tenemur honorare principes/magnificare/extolle/ Io.ſaluiatus Saluiata familia.
re/ſi in illis uirtutum uultus apparent.Qui autem non hos honorant / non
hos amant/profecto non timent deum/non amāt deum/ſed ſuperbi abeūt/
& uiuunt inſolenter.Quibus reſiſtit aperte deus/& humilibus dat gratiā.
Illi enim homines ſuperbi/& factioſi ſunt/ quo ſe potentiores efficiunt / co
magis perniciem cōflant.concordiam tollunt.pacem & quietem perturbant.
Hinc euertuntur funditus ciuitates.quod quantum caueris Reuerendiſſi.
domine/quantū hoc tua illuſtris familia tua abhorruerit/quantū tui conſan
guinei cauerit teſtis eſt patria Florētia/teſtes ciues/dum illic ſæuiebat furor
bulliens/dum uictoria parta eſt ꝓ clemente pontifice / quot & quantos tu
humanitatis conſuluiſti ciues/quot ab exilio reuocaſti/quot intra domeſti/
cum parietem tamdiu ſecreto aluiſti/quo ad eorum rem tutam / eorum ui/
tā reddidiſti incolumen.ſunt hæc humanitatis excelſa officia/quæ neq; me/
moria hominum unq̄ in obliuionem deiciet/ut non mirum ſi hæc benigni/
tas tuæ Illuſtriſſimæ domus/a deo immortali exaltatur/non mirum ſi popu/
lus/ſi ciues cuncti domum tuam/& nomen Saluiatorum tantopere ho/
norant/& amāt/& ꝙ maxime conflat in omnibus amorem/eſt præcipue in
uobis illud ꝙ in tanta dignitate conſtituti/nunq̄ in ciuem aliquem/nunquā
in peregrinum/nunq̄ in quemq̄ alium/ſuperbiæ ſignum oſtenditis.hæc qu/
um facitis/propterea facitis quia ſapienter ſcitis ꝙ omnis mundi faſtus/om Faſtus mūdi.
nis honor/omnis gloria proxima uanitati eſt . proinde beatus es Cardinalis
Saluiate/qui in humilitate/qui in uirtute dei bona cuncta ponis . neq; tan/ Io.ſaluiatus Cardinalis.
tum ponis/ſed ita abiecto omni ſuperbiæ ſtudio illa niteris conſequi/& ali/ Bona cūcta
bi poſſidere / quæ hic poſſideri non poſſunt . ꝙ miſeriæ alienæ ſuccurris / in deo.
hoc eſt ſurſum aſcendere.ꝙ humilitatem tantopere colis hoc eſt commerti/
um habere cum Angelis . Quod nobilitate ueterum tuorum non gloria /
ris/non dignitate iſta tumes/hoc eſt cupere/& ſupra cælum ſedem indipiſci
quū id nō faceret Alexander Macedo/adhuc ignominia notādus uictus ſu Alexan. macedo.
ꝑbia & uana mundi gloria ſe Iouis filiū eſſe ꝑdicabat.Philippum Regem te
nuebat patrem.& ſi quē deorū ante Iouem habuiſſet/utiq; faſtidiſſet & ip/
ſum Iouem.O uera illa nobilitas eſt / quæ uirtutum creſcit ſplendore . non
eſt uere nobilis/qui tantum ſe nobilem facit/ob imagines maiorum . ſan/ Nobilitas
cte cecinit ſatyricus poeta/melius fore ut illi ſit pater Terſites/& ipſe ſit ſi/ vera.
milis Aeacidæ quā illū Terſite ſimilem producat Achilles.profecto non ſua
ſed aliena iactant/qui genus ſuum laudant.nec enim apud dei aulam nos
diuitiæ / nec auorū clariſſimū nomen/ſed ꝓbū ingeniū/ſapiētia/humilitas/ Virtus magnos.
uirtus oēs magnos & illu.facit.cæterum quū oia quæ in mundo cubāt/ſint

Stultitiæ ple na.
ſtultitiæ/& ſuperbiæ plena/hoc maxime haberi poteſt ſtultum credere per
ſuperbiã ſe eſſe aliquid/credere per aureos apparatus & pompam ſibi parere
nobilitatis nomẽ/credere quũ ſepulchra erigim⁹/quũ arma appẽdimus/iã ſ
cælo ſibi cõſtituiſſe locũ.ſed miſeri ita ut nudi naſcimur/ita & nihil nobiſcũ
afferimus.nihil nobiſcum portamus/niſi quæ per egregias uirtutes elabora/
uimus.iſta nobis ratiocinator deus compenſat.cætera quum ſuperbiæ fumo
euaneſcunt.non radicabit profecto in producto ſulco ſuperbia. eius ramuli

Supbia are ſcet.
ad primum frigoris uſum areſcent.congregatio ſuperborum erit ſterilis/ &
ignis deuorabit eorum tabernacula/cauendum eſt nobis Reueren. antiſtes
ne tempus/ne ſpatium hoc uitæ noſtræ per ſuperbiam conteramus.ſpatium

Vitæ ſpatiũ.
hac ſanæ ratione conceſſum/ut per humilitatem/ per pœnitentiæ plagas gra
tiam acquiramus/qua mereri poſſimus cælum : non extrema uitæ tempora
expectare nos conuenit.præſens inſtat.ꝙ ſi præterimus/ neſcio ſi poſtmodũ

Extrema expectare.
Tempus inſtat.
Pauci in vltimis.
erimus digni tanto munere.pauci ſunt/qui in ultĩo uiuendi termino abiece/
rint ſuperbiam/& humilitatem fuerint amplexi/& pœnitentiam egerint.fu/
it tamen his ſuperioribus menſibus ea ratione conceſſum Illuſtriſ.duci Saxo
niæ/ut omnes cognoſcant uera eſſe quæ eccleſia Romana iã diu ſanciuit/&

Saxoniæ ducis cõuerſio.
Lutheri figmenta.
Hominem ſupra.
Humilitas deo grata.
Thales.
Nobilitate gloriari.
Eccleſiæ dignitates in germania.
recognouit.ille iam in extrema uita ueram xp̃i religionẽ/& cõfeſſus eſt/& di
uina cæpit ſacramenta.illuminauit deus iſtius principis pectus ne abiret cum
illis deliris Lutheri figmentis.puto hæc deus permiſiſſe huic dona/ ut cæte
ri recognoſcant inquantum fuerint prolapſi errorem.inquantam prouecti ſu
perbiã/ut auſi ſint cõtra Romanæ eccleſiæ ſtatuta erigere caput.Ideo ſupra
hominem nihil audendum eſt.ſed utendum continuo humilitate / quæ tãto
pere grata eſt deo.neq; os in cælũ ponere licet.ſic Thales dum cælum ſuſpi/
ceret intentus ſideribus infoueam cadens/ab ancilla facete deriſus eſt / ꝙ q̃
in cælo ſunt preuidere contenderet/quæ uero ante pedes eſſent nõ uideret.
qui uero generis nobilitate gloriantur/in multas & uarias ſolent incidere ſu
perbias.qualiter in Germania dignitates eccleſiæ multis in locis non dantur
niſi iis qui ex ſanguine principum per ſeptem gradus tam patris q̃ matris ſũt
procreati.ꝙ quidem non aliter exiſtimari poteſt/q̃ ſuperbũ.nam ſi quis om/
nium naturam reſpicere uelit/atq; ad unum principium originẽ referamus/

Humilitas amplectẽda
quis eſt qui non maiores ſuos & pauperes/& infimos/& diuites / & barba
ros/& ſeruos/& reges/& magnos principes ſibi non poſſit recenſere? Reco
gitanda ſunt ut humilitatẽ amplexemur/ea quæ longius præceſſerunt. nam

Nobilitas acquirenda.
qui ſuperne proſpicere non ſit ſolitus uertiginem pati ſolet/uelut ab excelſa
ſpecula caligantibus oculis hallucinatur.ꝙ qui per hæc uagantur cogitatiõe
aut in triſtitia/aut in ſuperbiæ dira mala incidunt.Ideo per præſentem humi
litatem/& præſentes uirtutes/nobis eſt nobilitas acquirenda/atq; ut ſi nobi

Humilitas de cælo.
les ueri eſſe cupimus/conandum eſt/ut q̃ ſimillimi per excelſas uirtutes deo
efficiamur.ſicut in ſapientia ueterum nobis proſcriptum eſt/ut efficiamur fi
lii dei.Atq; ne hæc noſtras ſubuertant mentes/ne opes/ne dignitates/ne ma

Humilitas ligat.
giſtratus/ne potentiæ/nos obruant de cælo deſcendit humilitas/ut per eam
fragilitate noſtra cognita/deſpectaq; ſuperbia ad petram.i.xp̃m candido ani
mo accedere poſſimus.omnes profecto uires humilitas ligat.& hæc eſt quæ

draconem

draconem illaqueat/& ſuperbum ſub pedibus calcat. ſic Iudith fœmella hu
milis ſuperbo Holoferni caput abſcidit/ut oſtenderet Deus quantum Aſſy
riorum ſuperbia contra humilitatem præualeret. Hæc exempla Reuerendiſ
ſime domine omnes admonent ut ea faciamus/quæ tu ſapientiſſime facis.
qui ſuperbiã fugis/humilitatem tetines. Et ſi dignitas in ſacroſancta eccleſia
hominem eminentem facit conſpicuum/uenerabilemq; tamen i te nihil mu
tauit. animum habes humilem/benignum/cum quouis qui ad te accedat il/
lico familiarem. tam ſuauis es mane/ meridie/ ueſperi moribus/ ut nunq̃ ad
horam quietis accedas quin multos obſequio & officio demerueris. dies iſœ
lix animo exiſtimatur tuo/ in qua nihil amicis contuleris pro bono pu//
blico eccleſiæ/aut patriæ. exempla capiant a te qui neſciunt q̃ amara ſint &
ſpinoſa ſuperbiæ ueſtigia/q̃ impium per faſtus & inſolentiam in hiſce eccle/
ſiaſticis dignitatibus uitam trahere. quã contra ſit atq; aduerſum ſapientiæ
magiſtri chriſti præceptũ ſeneſcere/& omne conterere tempus/ ac ſedere in
cathedra peſtilentiæ ſuperbiæ. is enim dixit diſcite a me/ quia mitis ſum &
humilis corde/ & inuenietis requiem animabus ueſtris. Obaudit hæc qui ſe
det in gremio fortunæ ſuperbus. nulla prope hunc conſilia præſtant. fortunæ
tantum flatu tumet. Omnia ſine ratione iubet is ſi malus princeps eſt/ nihil
habet quod ſibi æque idoneum putet. tantum peruerſo ingenio ſuam eſſe al
titudinem exiſtimat/ut neq; ſub pedibus dignum arbitretur ſubeſſe elemen
tum/neq; ſupra caput conuexa cæli. Vide quantum mutat hominem ſuper
biæ ſtimulus/ut ſe ignoto ea cupiat/quæ uaniter decidant. ea uelit quæ in
fumum liqueſcant. Mitius ueteres Romani agebant/& ſapientius/qui pro
patria certabant cum hoſtibus/& poſt uictoriam recurrebant ad aratra/ Et
cum terra potius rationem tractare uolebant/quã cum ſuperbiæ faſtu ante
mortalium conſpectum reſidere/& a ſeminibus/quæ innocentibus mani/
bus tractabant/nomina malebãt ſumere/q̃ a uictis hoſtibus. hinc Fabii/ hic
Lentuli/hinc Piſones/hinc Cicerones. putabant ignominioſum male & ne
gligenter agrum colere. Ideo uirum bonum quum laudare uolebant/ bonũ
eſſe hunc colonum dicebant. Hæc erat illa nobilitas Romanorum/ quæ be
ne arabat/ quæ bene paſcebat/ bene patriam defendebat. erat in his illa
uirtus/ probitas/humilitas/fortitudo/nondum emerſit caput ſuperbiæ. ra/
pas in edulio habebant illi/nec laudem aliunde quærebant niſi ex geſtis pro
patria egregiis. At nunc quid dicam Reuerendiſſime antiſtes quantas ſæcu
lũ noſtrũ ſpectat ſuperbias? quidã maiores in eccleſia Chriſti ſe putãt/ quia
ditiora beneficia poſſident/quia maiores prouentus ex omnibus prouinciis
allatos ante pedes uoluunt/grandioreſq; titulos poſſident. multos in his abu
tendis hallucinatio perdit/q; cuncta quæ ex illis habent non partiũtur æque.
obpulſant hoſtia pauperes/ & non aperiuntur. Minantur tecta/ & ſtructi
uetuſtate parietes ruinam/ & non annituntur obices. quod ad hæc aſcribi
deberet/ſuperbia conſumit. Habeo in his interim Reuerendiſſime domine
quod ad tuas aures deportem.; & ſcio ſapientiam tuam non ægre laturum.
non omnes omnia ſcimus/non omnes omnia poſſumus. habes hic in agro
Alexandrino præpoſituram diui Ioannis Baptiſtæ/quæ olim erat celebris &

Iudith.
Holofernes.
Ioannes ſaluiatus.
Superbiæ ueſtigia.
Inſolentia in eccleſiaſticis.
Tempus conterere.
Deus mitis & humilis.
Superbus obaudit.
Princeps malus.
Superbiæ ſtimulus.
Romani ueteres.
Agrum male colere.
Bon⁹ uir bonus colonus
Nobilitas Romanorum.
Superbũ ſæculũ noſtrũ/
Eccleſiæ chriſti maiores.
Abuſi eccleſiaſticis.
Omnia omnes.
Præpoſitura diui ioannis baptiſtæ alexandrinæ.

frequens ſacrificiis.nunc uacua & neglecta pauci cultum/unus uel duo/& hi fame premunt: uſq; adeo inopia præualuit/ ut uix unus remanſerit/ qui niſi pedum laboraret inſanitate hanc & ipſe eſuritionem aufugiſſet. Ego quia non longe dego/dum hæc proſpicio/non parua afficior miſeratione.& quia nomini tuo/familiæq; Saluiatorum plurimum ſum addictus/ uiſum eſt commonefacere. Neq; te Reuerendiſſime domine puto de hoc quicq̃ intellexiſſe/dum iniqui miniſtri ad ſe commodum trahunt/quantum poſ/ſunt. iſtæc aures dñi colunt. proinde non dubito quin poſt hac nauabis egregiam operam.non eſt credibile animum tuum candidiſſimum/in quo tantam ſcimus reſidere ſapientiam/ quantam in quouis alio ſupremi ordi/nis patre/ quum Religionem præ cunctis rebus præcipue colas.quæ obni/xe obſeruata beatitudine ſperas quum hæc quæ tantopere a ſuperbis apre/tiantur aperte negligas/iudicamus nihil ex his te ſcire quæ in hac diui Ioannis præpoſitura aguntur. Hæc ut meliora facias ſapientiſſime Antiſtes/dicta ſperamus pro tuo prudentiſſimo conſilio/pro tuis ſanctiſſimis moribus/pro tuo omnium uirtutũ ſtudio/pro pietate fidei tuæ/ut omnia hæc quæ in noſtro hoc Ouiliarum Libello ſcripſimus/& quæ ad tuam ſapientiam legenda transmiſſimus/cuncta cãdido animo fluxiſſe exiſtimabis. Et nos ſi quid tua interſit/q; noſtram operã requirat/habebis obuios & paratos/ſimul cũ filiis meis chariſſimis ad omnia mandata tuæ Reuerẽdiſſime amplitudini.cui perpetuo me commendo/ quam perpetuo fœlicem optamus.

Perbonus afficitur ſaluiatis.

FINIS.

Vagitus hominis ĩ ortu eſt imbecillitatis/& pſcius malorũ.
Vltimus dies laudat & damnat.
Qualis colonus talis cultura.
Quotidie fiunt peiora ſeneſcente natura.
Amantes reſcipiſcentes recognoſcunt errores.
Non ſapiunt qui nouos amicos antiquioribus præponũt.
Operam poſtremo ludit qui dolo ſemper utitur.
Qui curis plenus eſt dormiendo uigilat.
Amici cito numerantur.
Expedit inter ſe homines uerſari.
Ex leui cauſa ſæpe fiunt odia.
Non ſemper uerbis credendum/quamuis ſit credendum.
Quãdiu dõam⁹ meretricib⁹/tã diu amamur a meretricib⁹.
Comicus facit mendacium ueriſimile.
Non eſt mirum ſi filius ſæpe patrizat.
Ira ſi ſit/perpetuo gerenda non eſt.
Facilis animus in re mala dimidium eſt mali.
Colloqui caute opus eſt cum ſene.
Principi non eſt donandum niſi quod nobis ſupereſt.
Cauendum eſt a colloquio detenti pro crimine.
Impius impune ab omnis lædi deberet.
Falſi Religioſi ciuitates euertunt.
Regnant multi propter ſcelera populi.
Deus cuſtodit iuſtum & facit Reges.
Dum culpa uacat ſuperbit ſeruus.
Promiſſi executor non leuis animi eſt.
Nihil criminoſius/q̃ bonum in malum uertere.
Plus ſibi ſtulto ſapit/q̃ ſtulto ſapiens.
Præſens malum eſt quod urget/& prouidendum eſt.
Nouum inuentum ſi utile/pro beneficio habetur.
Si neſcis/ſcienti pare.
Sancto uiro non niſi peccatum/malum eſt.
Prudens conſilium non explicat niſi ubi opus eſt.
Noua res nouum exigit conſilium.
Indignum eſt indigno ſeruire.
Fortuna eſt ea ut quiſq; putat.
Vulgo ſapiens eſt cui res bene uertit/ſtultus cui male.
Sæpe certa pro incertis amittuntur.
Præuiſa mala diutius lædunt ſi minus lædunt.
Roſa flos pulchrior ſed cum ſpinis.
Suauia guſtu ſæpe nocent.
Minus offendunt audita q̃ uiſa.
Caſus eo grauior quo altius cadit.

Principium non eſt principium ſi incipit.
Ex principio omnia dependent.
Nemo ſibi ſua ſorte contentus uiuit.
Præter auaros cunctis eſt aurea mediocritas.
Etiam bonus odor iuuat/fœtor offendit.
Nihil eſt dolore proximius uoluptati.
Ingluuies morbus eſt euidens.
Aequalitas temporis coniungit amicos.
Neceſſitas ẽ Lex ieuitablis/& grauis cuiq; oĩbus ĩ reb9
Memorem Immemorem facit ſæpe tempus:
Malus ut cancer qui ex tranſuerſo incedit!
Decet magis pauperes q̃ potentes iuuare.
Tandem nihil eſt prædæ prædatoribus.
Res ꝑinde ſunt omnes/ut agas/& ut eas magnifacias.
Ingratus non eſt ſapiens.
Proſpera ſunt ad Deum referenda.
Periurus maxime Deo eſt odioſus.
Opulentia/ & egeſtas morbi ſunt ingeniorum.
Magnos decet magna facere.
Noua res nouum exigit conſilium.
Lucius uinum inſuaue crucium dixit.
Febreſcit fur/ſi furari non poteſt.
Nulli temere credendus eſt nummus.
Harpagus non placet.
Non ſpuit dulce ſel in ore habens.
Aula inuidenda caret ſapiens.
Miſerum eſt maiorum famæ incumbere.
Miſerrimum eſt diuiti ſine proprio hærede decedere.
Arbos fructum non faciens exſtirpanda eſt.
Anguilla labitur.
Victoriæ eſt fiducia iuſte dimicanti.
Malus cum malo congeminat malum.
Mouendus non bene mouet.
Pauci cognoſcunt ſe ipſos.
Dignum eſt ſaluare bonos.
Omnia facienda ſunt/ut res noſtra ſalua ſit.
Non recte dicit/qui nihil recte facit.
Fortuna illudit rebus humanis.
Res aduerſæ oſtendunt ingenium/proſperæ celant.
Fucata mulier non eſt grata.
Omnis perturbatio mala niſi conuertat.
Noſtris prodeſſe imprimis operoſum eſt.
A patre uis animi/& corporis poſt Deum prouenit.
Vera laus uirtutis eſt.

Virtus magis q̄ commodum eſt facienda.
Non eſt homo/qui laudem negligit.
Bonæ actiones non ſunt in obſcuro.
Præſtant cæteris/qui uirtute antecellunt.
Non bene imperat/qui ſubiectis eſt deterior.
Imperium demonſtrat uirum.
Auctores cupiunt laudari.
Peius eſt male ſcribere/q̄ male loqui.
Non male ſcribit/qui uera ſcribit.
Studioſus in die non dormitat.
Sapientum dicta aures implent.
Erit meſſis/ut fuit ſemen.
Non eſt uera ars dicendi ſine ueritate.
Proſpera magis q̄ aduerſa fortuna timenda ē.
Nemo repente fit ſummus.
Homo cito fit fumus.
Iuſtus qui ſemper fuit/ſine metu uiuit.
Accidat quid uelit iuſtus non contriſtatur.
Omne imperfectum appetit perfectum.
Qui a deo iuſte petit accipiet.
Febre laborantibus oīa dulcia amara uidenť.
Cura cor urit.
Spes omnia tolerabilia facit.
Virtus in aduerſis comprobatur.
Gratia non datur ex meritis.
Virtus eſt uitium fugere.
Virtus eſt pretioſior auro.
Rarus libenter moritur.
Nihil aliud libertas eſt q̄ pro libertate uiuere.
Similitudinem beneuolentia ſequitur.
Mali conſcientia/& ſupplicia terrēt animos.
Laudabilius eſt ciuem conſeruare/q̄ mille hoſtes perdere.
Vt plurimum quiſq; ſuam culpam leuiorem exiſtimat.
Quod a multis peccatur/mitius punitur.
Furor/& ambitio exagitant mentes.
Veſtigia non retrograda uitanda ſunt.
Glorioſitas eſt bellua multorum capitum/& nullius certi conſilii.
Diuerſa ſentientes pariunt contemptum.
Non eſt ſapiens qui ſemper idem ſentit.
Qui multa ſcit/adhuc parum ſcit.
Plus medelæ animus q̄ corpus requirit.
Sat eſt effectus ad latentem cauſam.
Intra muros peccatur/& extra.
Stultus mutat quadrata rotundis.

Speciale priuilegium non omnes tangit.
Rara ſunt pretioſa.
Auget uoluptates rarior uſus.
De paruo grege non eſt petenda præda.
Cadens ſapiens/ſi ſapiens cito ſurgit.
Virtus ſeminis tendit ad perfectionem.
Nõ ẽ ueræ parẽtis auis relinq̃re pullos dõec ſe alere ſciãt.
Amor cauſas deducit ad effectus perfectos.
Nil naturæ acerbius q̃ ſeparatio unitatis.
Optimum eſt quod a deo peruenit.
Fortibus & bonis non abſunt numina.
Verſutus uultum pro arbitrio fingit.
Qualis ſit quiſq; maxime imperio declaratur.
Seueritas & lenitas damnantur in exceſſu.
Præſtantius eſt/quod imperat/q̃ quod paret.
Omnis homo mendax niſi in mendacio.
Boni ut iuuent/mali ne noceant uenerandi ſunt.
Verſuta ingenia uitanda ſunt.
Vendenti uerba emere uerba non expedit.
Nihil eſt magis alienum ab amicitia/diffidentia.
Errata famulorum referuntur ſæpe contra dominos.
Confictis etiam rumoribus proſpiciendum eſt.
Honor & præmium excitant ingenium.
Ab initio acuta ingenia pingueſcunt.
Cito torrens creſcit & decreſcit.
Virtuti nunc cedit uicta uirtus.
Voluptas ſtipata eſt ingluuie/ſomno/& laſciuia.
Principium bonum maxima pars eſt.
Bene uiuit/qui bene quæſitis utitur.
Si ſat eſt/nil ultra optandum eſt.
Obſequio plurima uincit amor.
Syncerum niſi uas eſt/quodcunq; infundis aceſſit.
Senilis amor uenereus turpis eſt.
Natura naturaliter renititur/ſi cogitur.
Magis uiolentiæ reſiſtit/qui plus poteſt.
Cuiq; ſua eſt gloria.
Donis uincitur omnis amor.
Ratio & appetitus continuo ſunt in arena.
Magis laudandus eſt bonus maritus/q̃ bonus ſenator.
Improbum eſt coram filiis turpe loqui.
Leuis ſors rotæ celeri orbe uerſatur.
Tacitis pœna uenit pedibus.
Voluptas empta dolore nocet.
Semper auarus eget.

Nullum maius tormentum eſt inuidia.
Iræ eſt moderandnm.
Virtus per ſe lucet.
Ratio appetitui, animus corpori dominari debet.
Sumus procliues a labore ad libidinem.
Pudica matrona proprium alit filium.
Filii ad uirtutem erudiendi ſunt.
Propter lucra pene omnia fiunt.
Enſis plurimorum cauſa malorum eſt.
Caſta placent ſuperis.
Boni adoleſcentes patri obtemperant.
Ira furor frenandus eſt.
Laudabile eſt iuſte amplificare patrimonium.
Vno ictu fortunæ ſolent multa perire.
Si quis malum neſcit incipiet egere.
Nullum amicum miſer habet.
Contraria inſimul non conſentiunt.
Senex ſtudens erit aduocatus in alieno ſæculo.
Menſa parit amicos.
Magnanimus non cõmemorat iniuriam.
Beneficium beneficio eſt cumulandum.
Imprimuntur & hærent quæ a pueritia profecta ſunt.
Imperator bonus plus omnibus, q̃ ſibi conſulit.
Auarus Princeps ingratus eſt populis.
Imperandi peritia literis diſcitur.
Propria uirtute capeſcenda eſt reſpublica.
Cornicula nudata furtiuis plumis mouet riſum.
Monſtrum eſt corpus ſine pectore.
Melius eſt repellere morbum, q̃ curare.
Pauper princeps maxime timendus eſt.

FINIS.

Liber Duodecimus Oui liarum Ad Inclytum: ⁊ Excellentiſſimum Ducē Urbinatū De Auaritia.

Inclyto: Ac Excellentiſſimo Duci Urbinati Franciſco Mariae Uenetae Rei publicae Exercitus Imperatori digniſſimo Hieronymus Perbonus Inciſae Marchio: ⁊ Ouiliarũ Dominus.

SAEPe Illu. Dux & Excellẽtiſ. exercitus ĩpatori fortuna amicitiã cõflat. Sæpe idẽ uirtutũ ſtudiũ/ſæpe eadẽ nobili Amicitiam.
tatis claritudo eadẽ & honorũ/& uitæ dignitas duos/q ſe
ẽt nunq̃ uiderit/bñuolẽtiæ nexu ita uicit/ut ꝑpetuo utri/
ꝙ alteros amore ꝓſequant̃. Sæpe ẽt euẽtus inimicos recõ
ciliat. ſic Tiberi⁹ Gracchus cũ Aphricano ſupiore dũ ſolẽ Inimico recõ
ni die Ioui epulũ libaret̃. Sic Aemili⁹ Lepidus cũ Fuluio ciliat.
Flacco rediit in gratiã nũdũ dimiſſa cõcione/& pari uolũtate cõiũcti & am Tiberi⁹ Gracchus.
plexi ſũt. ſic pari caſu quũ te Excellẽtiſſime Dux uiderĩ/quũ famã tuã & no Aphricanus
mẽ mortale intellexerim/& tua geſta cognorim/& animi tui cõſtãtiã/& for ſuperior.
titudinẽ/& liberalitatẽ pcepim/nõ potui abſtiñẽ qn ĩ nro ope Ouiliaꝝ ob ſin Aemilius Lepidus.
gulares tuas uirtutes dec⁹ tuæ gloriæ nõ poſuerim/& tua ĩmortalia facta apd̃ Fuluius Flaccus.
poſteros (quoquomõ potero) nõ cõmẽdarim. es nobiliſſimo excelſoq; aio ꝑ Francĩc⁹ ma
ditus ampliſſimiſq; ĩ honorib⁹ cõſtitut⁹/ut quẽ in Italia exteris nationib⁹ & ria dux vrbi.
magnis belligerãtib⁹ ĩ mediũ cõferre poſſim⁹/ꝑter te/pene habeamus nemi
nẽ. ſic pari iceſſu ãbulas cũ ueterib⁹ cũ M. Marcello/Claudio/Tiberio/cũ
Scipione ut non plus his illi ueteres gloriari poſſint/q̃ nos de tua uirtute
& excellẽtia armorũ/ſæculũ noſtrũ extollere poſſim⁹. ſic ꝑ tuã prudẽtiã/mi M. Marcell⁹.
litia uet⁹ ĩ Italiã reſurgit/ſic uiã fortiſſimis uiris ad magna capeſcẽda oſtẽdis/ Claudius
ut ſol ĩ aſtra unic⁹ uidearis. ſimul quãta humanitate es ꝑditus/quãta liberali Tiberius.
tate/quanto iuſticiæ ſtudio emines/neq; ego calamo meo/neq; lĩgua referre Scipio.
poſſum. q̃ oĩa ita aſum icitarũt meũ/ut nefas uiſum ſcit/niſi ĩ hoc uno libello
tuũ nomẽ poſuerim. nã poſtq̃ a reb⁹ publicis ab officio ſenatorio diſceſſerim/
& ad Ouiliarũ meatũ cõtẽplationẽ me cõtulerim/nõ ſatis mihi uideor ſatiſfe
ciſſe ĩ ocio meo niſi noĩa excellẽtiſſimorũ prĩcipũ luculẽtiſſime celebrari. qua
ꝓpter poſtq̃ inter hoĩes/iterq; prĩcipes/flos es & amabilis cãdor ñ ommittã
ut nr̃i Laboris fructũ tua Excellẽtia mecũ nõ colligat. Nã ubi maiorẽ morta
liũ partẽ ĩ auaritia ꝑfecto mergi/& paucos q labẽ hãc aufugere ſciãt/excogi Frãciſcus maria dux vrbi.
taui ad te illuſtriſſime prĩceps hũc libellũ mittere ut cognito quãta tuæ libe Auaritiæ labes.
ralitatis uirt⁹/quãta benignitas quãta hoſpitalitas/officioſitaſq; inte luceat/
cõfundant̃ illi q ſordide uiuũt. Lege ergo prĩceps humaniſſime/ut dũ flagi
tia aliorũ taxo/tuæ excelſæ uirtutis fruges munificentiã/magnanimitatẽ cæ
teri ſpectare poſint/& Hieronymum tuæ excelleptiæ deditiſſimum Perbo/
num/eo ſtudio & amore amplectare rogam⁹/quo ipſe tuum nomen/tuam
gloriam/tuam immortalitatem/& famam amat/& colit/& obſeruat.

Hieronymi Perboni Inciſae Marchio . & Ouliarum Domini Liber Duodecimus de Auaritia.

Sæculum noſtrum cum ueteri.

PACE illorum dixerim Illuſtriſſime Princeps Dux Vrbi/
nas/qui putant ſæculum noſtrum nullo modo ueterum
temporibus eſſe comparandum.Q uum ego recolo con
templorq; mecum nonnullos reges/quoſdam etiã Prin
cipes/quos in Rep.chriſtiana præſentes habemus/nõ ſo
lum illis æquari poſſe ob ingentes uirtutes quas noſtri
poſſident/ſed merito præponi/ut ſileam nunc eos/quo/
rũ memoriam alii mei libelli Ouiliarũ apud poſteros cõ
mendarunt.Sed ſolum de tua Excellentia dicam/cuius uirtutes/ & egregia
facinora ſi quis uelit connumerare/facilius habebit & inueniet principium/
q̃ exitum .Nos non eo animo acceſſimus ut hiſtoriam conderemus/ſed per
has cõmẽtatiũculas dnotarem⁹ i q̃nta ſint excellẽtia repoſitæ uirtutes & ii q
ad uirtutes inſudant/quantũ immortalitatis nomen indipiſcãtur/& inquan
tis tenebris obcæcentur uitia.inter quæ illa ſordida & ſibi inutilis auaritia/ut
dum hæc inſector proſcindoq; probris/poſſint qui legũt ſeſe ad lucidas uir
tutes retrahere.ita eſt ꝑfecto.Et quæ ſcribimus ea ratione ſcribere debem⁹/
ut animi humani ſanct ores fiant.ſanctior fit Homo/ſi præcipue ab auaritiæ
ſordibus caueat.uitium ſane & ſcelus nõ aliud q̃ deteſtabile.fames mehercle
omnium rapacitatum/& omnium ciuilium diſcordiarum origo/omniũ in/
fidiarum omnium iniquitatum/omnium furum parens/quando neq; iuſti/
ciam ſuis elucere radiis ſinit/neq; Rempubli . ſuis gubernari legibus per/
mittit.cui nonnulli adeo animum apponunt ut ſola diuitiarum poſſeſſione
contenti eſſe uideantur.tam anxie tam auide inhiant/ut nulli dum eas acqui
rant/turpitudini parcant.Ideo ſapientes auaritiam morbum inſatiabilem ap/
pellauere.Q uæ cum ætate perpetuo creſcit/rerum omnium inhoneſta cu/
pido/& inordinatus amor habendi/quia ſuperabundat in acquirendo / &
deficit in dando/quæ in primis iuri naturali aduerſatur / quod dictat omnia
eſſe cõmunia/quæ neq; in terris diuites facit/neq; in cælo quemq̃ collocat.
Excæcat rationem & inducit idolatriam / & ſicut infernus repleri nequit/
ſic auari oculus ſatiari non poteſt.Nemo tam pauper qui nõ aliquid habeat.
ſolus auarus etiam i diuitiis poſitus nihil habet.ſic poma pater Pelopis ꝑſen
tia q̃rit/& idẽ ſemp eget.Liq̃dis ſemp abũdat aq̃s.beati paupes ſi ſtudio pecu
niæ nõ tenenẽ/ſed quũ ſitiũt/& eſuriũt/& ad ianuã dñi pulſabũt/aperiet il
lis/& accipiẽt panẽ & uinũ.cæterũ oẽs a uia ſua ad auaritiæ limia decliauerũt
a ſũmo uſq; ad nouiſſimũ auaritia deꝑditi iacem⁹.parũ erãt tot picula terrarũ
niſi cupido & auri ſacra fames ũdas maris hũano gñi adieciſſet/ubi imaturæ

Fráciſc⁹ maria Dux vrbinas.

Principium q̃ exitus.

Virtuti inſudantes.

Auaritia ſordida.

Scribere dbemus.

Homo fit ſanctior.

Auaritia morbus.

Infernus nõ repletur.

Pauper non tam.

Auar⁹ ſolus

Pelopis pr.

Paupes beati

Auaritia cuĉti.

mortis

mortis adimus iter. Obitus quidam infœlix genus. Nam eſt aliquid fatoq;
ſuo ferroq; cadente inſolita moriens ponere corpus humo. Et mandare ſuis
aliqua/& ſperare ſepulchrũ. Et nõ æquoreis piſcibus eſſe cibum. ſed quæ pe
ricula ad aurum acquirendum non inuenit auaritia? magna uis eſt profecto
pecuniæ/quæ tantum humanam uitam ſolicitat. quæ neq; ullo tẽporis cur/
riculo quieſcere finit. Hinc cæca mens auaritiæ intẽta nihil reliquit intactũ/
& auiditatem ex lucro multiplicat. Nec poteſt tantam ſitim explere etiam ſi
tantas lucretur opes/quantas pontus uerſet arenas/aut quot appareant ſide
ra in ſtelliferis noctibus. non monſtra marina/non anfractus littorum/non
decumana unda/non aſpera & longa itinera/non mors ipſa præſens euntẽ
comprimit auarũ/ut recte ille dixit. audax omnia perpeti Gens humana ruit
per uetitum nefas. nunq̃ ſatis eſt. quamuis fluente diues auari gurgite non
expleturas cogat auarus opes/oneretq; baccis colla rubri littoris/ruraq; cen
teno ſcindat boue/non cura mordax deſerit ſuperſtitem. Quod ſapientiſſi/
me dixit Seneca. Nulli nos uitio natura conciliat. illa integros ac liberos ge/
nuit/nihilq; quod auaritiam noſtram inuitaret/poſuit in aperto. pedibus au/
rum/& argentum ſubiecit/calcandumq; ac premendum dedit. Et ad celum
uultus noſtros erexit. Quæ auaritia quũ maxime ſit in omnibus deteſtãda/
in regibus tamen & principibus longe crudelior. Hinc rapinæ paratæ ſunt/
& expilationes in populos. Hinc tyranni excitantur ad cupidinem cunctaq;
ſcelerũ mõſtra. proinde caueant Reſpu. & urbes Liberæ ne in auaros magi/
ſtratus incidant. qui quũ a libidinib⁹/ab auaritia/cæteriſq; flagitiis animum
liberũ atq; inuictũ gerere deberent/occulte ad ſorditiẽ hanc diuertunt. quæ
Labes ſolet ut plurimũ improbos ſacerdotes deturpare/q & ſi ſint auariſſi/
mi/tamẽ nemo lautius cænat/nemo ueſtit elegantius/nemo ſubtilius ratio/
cinat in pecunia numerãda. & (quod nefas omni ſæculo habitũ eſt) ob aua
ritiã ſæpe ſuſcitatũ eſt bellũ a pontificibus noſtris/quos maxime deceret pa
cis eſſe auctores. ſed ſubdoli & uerſuti illic ſedentes bellis uerbis pacẽ uolũt
appetuntq;/occulte tamẽ bellũ ſolicitãt. ut ditionem & regna amplient obli
ti iuſticiæ & religionis. quod nobis maxime deplorandum eſt. nã ubi omnia
honeſtatũ exẽpla eſſe deberẽt/illic cũcta ſcelera emergũt/& p totã chriſtia/
nã Rempu. diffundũtur. iura/pietas/decus abiere e cõſpectu. ſed quæ uena
lia facit frequens/& inter homines/& maxime eccleſiaſticos regnat. quod
crimen tanto cõſpectius apparet/quanto in maioribus principibus uidet/q
deberent eſſe non/parci/non auari/ſed Liberales. non ſat eſt magnis uiris nõ
aliena appetere/ſed erogare ſua egentibus/& amicis. ideo Sergius Galba di/
ues & famoſus/& ſi aliena non appetebat/tamẽ inter auaros connumeratur/
quia priuatæ & publicæ pecuniæ parcus erat/quũ de ſuis opibus liberalem
eſſe decebat. Dindimus Iulianus qa leporẽ donatũ in tridianas partiret cæ/
nas/habitus eſt auarus. nec minore infamia uetuſtas pertinacẽ Auguſtũ de/
notauit/q Poma/Lactucas/& carduos dimidiatos ſolit⁹ erat apponere ami
cis. multũ intereſt inter priuatũ/& impatorẽ. & ſi uterq; ad oẽm uirtutẽ p
petrare debeat/tñ impatores/& qui inter illuſtres cõmemorãtur/ꝓperanti⁹
uirtutibus adhærere debent. Nõ facile animos generoſos auaritia occupat.

Obitus infœlix genus.
Pericula aquirendum.
Pecuniæ vis magna.
Auaritiæ mẽs cæca.
Nefas vetitum.
cura mordax
Natura non vitium.
Natura nos liberos.
Auaritia in principibus.
Auari magiſtratus.
Sordities.
Sacerdotes
Sacerdotes auariſſimi.
Põtifices bellum.
Põtifices pacis.
Pontifices vt amplient.
Crimen conſpectius.
Viris magnis non ſat.
Sergius galba.
Dindim⁹ Iulianus.
Pertinax Auguſtus.
Generoſi & ſapientes nõ auari.

Et qui ſapientia ĩbuti alio properant q̃ ubi cubat ſordities habenti.ille pro/
fecto uere eſt egens qui in cũctis ſtudio auaritiæ retinetur/qui nihil agit/di/
citq; nihilq; comedit/niſi cum cura triſtitiæ.ille exemptus hiſce tenebris/ &
ſapere uidetur qui:fruitur cum lætitia partis uel ſuo labore/uel diuino mune
re fortunis.Quem illum principẽ eſſe dicemus/qui tãtum diuitiis ſtudet/
& habẽdi cupiditatibus: niſi cæcũ.& hoc obtenebratum amore/quo credo
ſceleſtius nihil reperiri poſſit.quidã adeo amentes ſiunt/ut ſine diuitiis non
ſuſtineãt uiuere.unde ex his quidẽ non pauci ſe ſe in ꝓfundum immenſum
q; pelagus præcipites dederunt.multi laqueo uitam finierunt/multi inedia
deceſſerunt/ꝓpterea q; neſcierunt uti modo habendæ pecuniæ/cui oportet
impare non ſeruire.nã ſi ea utimur ſapienter ancilla eſt.ſi perdite domina.ſed
auaris illud perpetuum tormentum eſt q; qui ea habent/libidinẽ augẽdi cru
ciantur ſp/ſpq; metu amittendi lacerantur.ſic nunq̃ famem implere poſſunt
Gazis.non his plaga gemiferi ſufficit Hiſtri.nõ tota Lydia/nõ ſubdita tellus
Zephyro/nõ Tagus aurato flumie/nõ ſi totus ſeruiat Hebrus/nõ ſi diues
cingat rura Hydaſpes/atq; intra ſuos currat fines.ſed malum reuoluitur ſæ/
culum.adeo ſceleſta eſt noſtra ætas/ut pauci ſint/qui malint ſapientiã q̃pe/
cuniã.Belluæ ꝑfecto ſentiunt melius uiuendi modum/q̃ hoium auari ani/
mi.rapiunt.n.illæ quãdo eſuriunt/parcunt ꝑdæ quãdo ſatietatem ſentiunt.
At hois mens auara nullo tempore ſatiari põt.nõ Deum timet.nõ hominem
reuereť.nõ pr̃i pcit.nõ mr̃em agnoſcit.nõ fr̃i obtẽperat.ñ amico fidẽ ſeruat.ui
duã opprimit.pupillũ ĩuadit.liberos ĩ ſeruitiũ reuocat.teſtimõiũ falſũ ꝓfert.
demũ oĩa tẽptat q̃ p nefaria ſcelera tẽptari pñt.neq; auarus auaraq; quicq̃ ex
ſe bõi gigneř põt.hos paſſim ꝓcreat lenones/aleatores/fœneratores/& tur/
pibus quæſtibus deditos.ĩgratos quoq;/& hos qui ſũma cũ ꝑfidia/& infa/
mia in quos bñfici eẽ deberẽt/in illos uim aut fraudẽ exercẽt.& horũ oĩm in
ſtitutio ẽ nihil ſordidũ/nihil turpe defugere.nec quidẽ ipſã infamiã habendi
cupiditate/ac rei ãpliundæ ſtudio.quod genus ſi dici põt ab oĩ humanitate
alienũ ẽ/cui nulla ẽ amicitia/nulla religio/nullus famæ & honoris cult⁹.nec
q̃rũt unde aut/a quibus intercipiant/ſed ſine diſcrimie extorquẽt unde poſ
ſũt & his artib⁹/quib⁹ mala mẽs ſcit uti dolo/ui/fraude/furtis/latrociniis/ra
pinis/uiolẽtiis/falſis obſignatiõibus/fœneratiõibus/parricidiis/uenẽis.qui
b⁹ oĩb⁹ ſi quis tã cãdidus aĩus abſtiere poterit/uere fit unus cæli accola.fœli/
ciſſim⁹ ẽ ĩter mortales Cremonẽſis heremita meus Homobonus/qui ab hac
Tyſiphõe liber pẽit⁹/& in ſũma rerũ ĩopia lætus uiuit & nihil habet ꝑter ſo
lũ & tenuẽ ueſtitũ/& nihil oĩno poſſidet.& ſi quid poſſidet ꝑ paupib⁹ cõſer
uat & mirũ ẽ q̃ntũ aliis ꝑſtare põt/quũ ipſe penitus nihil habeat. Ideo tanq̃
humãæ neceſſitatis uictor magna ab oĩb⁹ hoĩb⁹ cũ admiratõe ſpectať.Excel
ſi & ĩuicti aĩ eſt ꝑfecto ille/q aliq̃ rerũ cupiditate hacce ĩuolut⁹ carne nõ tene
tur.nihil eſt qd magis ꝓpulſet fidẽ/ꝓbitatẽ/nihil qd magis bõas artes euer/
tat/qd corpus aĩmq; magis effœmiet q̃ auaritia/q̃ neq; copia neq; ĩopia mĩui
tur.q ſi pricipis mẽtẽ labefacit/totã Rẽpu.cõturbat.Proinde caueat priceps
ne auaritiæ ſtudiũ ſequať/ſed liberalitatis officio fulgeat.ea.n.eſt bonarũ ar/
tiũ altrix/cuius diffuſo munere cæteræ uirtutes magis clareſcũt.ea eſt q̃ oĩm

ad ſe

Egens vere.
Sapẽ videť
Pricipe aua ro nil ſceleſtius.
Amentes pp diuitias.
Pecuniæ imperare non ſeruire.
Tormẽtum auaris.
Hiſter gemiferus.
Lydia.
Tagus flumen.
Hebrus.
Hydaſpes flumen.
Sæculũ noſtrũ ſceleſtũ.
Pecuniã q̃ ſapientiam.
Bellue meli⁹
Auara mẽs hominis.
Auari ſcelera
Auar⁹ nihil boni.
Auarus ingratus.
Auaro nulla virtus.
Auaro oẽ vitium.
Homobonus heremita cremonenſis.
Auaritiæ mala.
Auaritia nõ minuitur.
Auaritia ſi principem.
Princeps caueat.
Liberalitas.

ad ſe cōuertit amorē/quā affectu ipo bēignitatē/eādē effcū bn̄ficētiā dicim⁹
dat enī liberalis ꝑ ꝑ honeſtatē & iuſticiā/dat q̄bus oportet & q̄n oportet / &
ubi oportet. cui⁹ ip ſūt ānexæ ueſtigiis duæ comites/hūanitas/& clemētia.
ſed hic prudētia dictat ut donādū ſit/ita ut nec tibi nec alteri noceat. de⁹ nō
uult effundi opes/ſed diſpēſari. Hæliſeus ſuos boues occidit ut paupes ale/
ret. nec illa eſt liberalitas q̄ magis iactantiæ cauſa fit/q̄ bn̄ficētia. nec ibi uirtus
habet locū ubi ab aliquo extorq̄as q̄d alteri hōeſte dones. Modus p̄cipue ad
hibend⁹/rerū ſcilicet & pſonarū. rerū ut nō oīa uni dones ſed ſingulis q̄dā p̄
ſtent ut ꝓ uirib⁹ ꝓdeſſe poſſimus. pſonarū uero ut bōis/& nō in ꝓbis. nul/
li uero puus ē cēſus cui magnus ē aīus. & ſi oīm nō ē æqualis facultas / oīm
tn̄ debet eē par pietas. pfecto bēignitas late patet. At q̄ nihil alteri de ſuo cō/
fert/nihilq̄ publice priuatiq̄ ipartit̄/abiecti & uilis aī ē. Hæc uirtus multos
imortalitatis nomini aſcripſit. hæc. M. Aureliū/hæc Iuliū Cæſarē/hæc Sci/
pionē/hæc Aeliū Adrianū/hæc oēs qui ꝓbos uiros/qui profeſſores literarū
honoribus & muneribus honeſtant magnis laudibus in æternū ꝓſequit̄. Iō
Antoninus imperator tantopere laudatur quia eos prius quos ꝓuinciis præ
feciſſet/ampliſſime locupletauit. Hic quoq̄ rectoribus/& philoſophis ſala/
ria/honores/& prouincias decreuit. Alexander etiam Seuerus/qui omne li/
terarum genus/& quoſcūq̄ in q̄bus ingenium eluceſſeret/diuitiis & honori
bus proſequebatur/adhuc miris laudibus extollitur. qui amicos & quos de
ſe bene meritos intelligeret/etiam ad petendum inuitabat ne ꝓ debito quis
memor doleret. nec patiebatur bene meritos de ſe iure poſſe queri. uiuit ad/
huc liberalitas Probi imperatoris / qui omnia quæ in bellicis uictoriis erant
acquiſita inter milites partiebatur. Nihilq̄ ſibi reſeruabat præter gloriam. Eſt
& magno Alexandro non parua Laus. qui omnes cognitos ſibi/& laboran/
tes inopia agris & armentis iuuabat/alios nobilitate claros donabat magni/
ficis ædibus. fuit & liberalitatis plurimum ſtudioſus Aurelianus Auguſtus/
qui etiam tunicas & lineas ueſtes/frumentum & oleum uiritim per popu/
lum diſtribuit. & Cymon Athenienſis qui amoueri ex agris ſuis ſæpes iuſ/
ſit quo poma frugeſq̄ iis qui egerent / legere liberior facultas eſſet. Quan/
do Pomponii Attici liberalitas illa interitum ſentiet? qui fugientem Cicero/
nem ſextertiis ducentis & quadraginta millibus donauit / & Bruto centum
milia ſextertium. Ceterum multi liberalitatis nomine abutuntur/ qui quum
donant non ex ſuis bonis/ſed ex alienis. Glorioſum non eſt quod ab innui/
to proficiſcitur & male tergiuerſante. non enim uirtutis habet nomen quod
neceſſitate expromptum eſt. ſimul neq qui ſponte/& nullo prudentiæ men/
ſu diffundit liberalis habetur. liberalis dat quantum/quibus / ubi/ quomo/
do oportet/quamuis eius benignitas alioqui properet / nam proprium de/
cus eſt libenter fauentis cito facere. gratiſſima ſunt beneficia/quæ facili a/
nimo ueniunt. deum profecto imitatur qui ingrato beneficium duplicat /
& congerit. nam ſceleſtibus ſol oritur. Et piratis maria patent. Anti//
gonum regem neq̄ in hoc ueterum monumenta laudant / qui rogatus
a Cynico ut talentum ei daret reſpondit/plus eſſe/q̄ Cynicum deceret pete/
re. repulſus denariū petiit. reſpondit minus eſſe q̄ regem dōare deceret/& ita

Liberalis qualiter donat.
Humanitas.
Clementia.
Donādum quomodo.
Hæliſeus.
Liberalitas non.
Virtus nō ē.
Modus adhibendus.
Cenſus non eſt paruus.
Facultas nō omnium.
Animus abiectus.
Liberalitas Imortalitat̄.
Liberales q̄ fuerint.
Antoninus imperator.
Alexander ſeuerus.
Probus imperator.
Alexander magnus.
Aurelianus auguſtus.
Cymō athenienſis.
Pompōius atticus.
Liberalis nō eſt.
Liberalitas vera.
Beneficia grātiſſima.
Beneficiū in ingratum.
Antigonus rex.

iuenit ꝙ neutrū daret/quū poſſet denariū ut Cynico/& talentū ut rex dare.
Laudabilius Alexāder Macedo q quū ciuitatē paupi dediſſet/& dicenti nō
cōuenire urbē ſuæ humili fortunæ/dixit nō eū quærere qd oporteret acci/
pere ſed qd deceret ipſum dare. Cæterū inter mortaliū errores ille ꝑcipue ſpe
ctat̃ ꝙ multi ſunt q nec bñficia dare ſciūt/nec accipere. in uulgus largiri/bñ
ficia multa pdit/anteq̄ unū recte det. q delectū habent in effundendā libera
litatē/prudētia magiſtra uirtutis. qui ſine cōſideratione atq; ſine diſcrimine
donāt/ſtulti potius habēdi ſunt q̄ liberales. noſtro uero ſæculo. nihil agit̃ ſi/
ne malitia. ſi quidē ē ciuis diues/nobilis/opulētus/aut quiuis alius/quāuis
& delectu agat/tamē ea ratiōe donat/ea rōne beneficiū cōfert/ut ex eo plus
ſibi ex opa illius redūdet utilitatis. Q uidā puſilla quædam cōferūt in pau/
pes artifices ut ex earū officinis cōtinuū ſentiāt cōmodū. hi uiliſſimū genus
hoīm/qui nō ſolū inter liberales nō merent̃ habere locū/ſed neq; īter hoīes
quidē. ppterea ſibi nō aliis quicq̄ natos exiſtimāt. nihil ꝓſunt amicis/non dei
paupibus/niſi ſua interſit. Candidus debet eē liberalis & aīo nitido & ſubli/
mi. quū liberalitate uti uult amore uirtutis/uel amore fontis uirtutū/ideſt dī
īmortalis uti debet. & alios potius q̄ ſeipſū reſpicere debet. Cæterū ne quis ſe
decipiat putātē liberalitate neminē uti poſſe/niſi ſit diues. Non. n. in multitu
dine datorū ſed in dantis habitū liberalitatis uirtus cōſiſtit. Aī motus mēſq;
humana a diis immortalibus ſpectat̃. ſed in hoc fortuna maxime accuſanda
ē/ꝙ in multos cōfert opes/aurū/argentū/q liberalitatis officiū abhorrēt. &
in eos nihil cōfert qui magnitudine aī ꝑſtāte/pluribus ꝓdeſſe poſſēt/ tā& ſi
nōnulli modo uti neſciētes opeſ ꝓfundūt/qui minus mali ſunt q̄ pditi auari.
ii nemini ꝓſūt/illi quibuſdā ſine delectu aſcriptis/non tamē honeſtis hoib⁹/
probiſq;/ſed aſſentatoribus ſicariiſq;. decet ꝓinde maxima regē donare. illi e/
ni principes donādi conſuetudinē abiiciūt/decidūt ab ea dignitatis celſitu/
dine. ſunt non pauci q ficto aīo donāt tacti ſtimulis inanis gloriæ/q̄ labes libe
ralitatis gremio non recipit̃/in illis ꝑcipue exercēda ē liberalitas quorū fides
neceſſitas/integritas/ꝓbitas/cognita ſit. & in quibus ꝑclara ingenii uis ſplē
det. ſic Ptolæmus rex Alexandrinus doctiſſimos quoſq; donis ꝓſecutus ē. &
Lyſāder ꝙ ob pauculos uerſiculos Antilochi poetæ pileū argento impleuit.
Decreuerat dux noſter optimus Frāciſcus ni exitiale bellum ingruiſſet iure/
conſultis/rhetorib⁹/medicis/philoſophis/ac theologis/qui publice in ticinē
ſi gymnaſio docerent grandē quotānis pecūiæ ſūmā ex ærario petēdā ſtatue
re. ꝙ ſi ſtudioſi eſſe deberent principes ꝓſequi ingenia magna ꝓmiis/& uir/
tutem honoribus ornare/quid deberent in eos eſſe a quibus prouocati ſunt
beneficiis? ingrati ꝑfecto animi eſt eos continuo āte oculos bene meritos ha
bere/& ſine honoribus & beneficiis deſtituere. Turpiſſimū ſane eſt uinci be
neficiis. Ego iure meo aduerſus hoſce ingratos atra bile ſtomachor. Q uis enī
non indignari deberet/quū par pari non reſpōdet̃? ſed adeo ſæculū nrm̄ hæc
īſcitia errorq; occupat/ut bñmeritis undiq; abiectis/improbi & adulatores
cuncta obtineāt/qd nuſq̄ adſunt niſi īmenſa parū aut nihil a coruis differen
tes. ꝙ ſi quicq̄ de amicis loqui licet/habeo ꝙ obſtrepā/indigner/conq̄rar. nō
erubuerunt in ciuitate Alexandrina aliqui ꝑſides lapides ſiliceos ſurripuere/

Alexandri liberalitas.
Beneficia dare & accipe.
Dōare recte.
Donare ſine diſcrimine.
Malitia nūc ſine nihil.
Donat quis nunc.
Liberalis debet eſſe.
Liberalitate vti poteſt.
Liberalitas conſiſtit.
Fortuna accuſanda.
Prodigi q̄ auari.
Donādum qbus & quibus non.
Donare principem.
Donant ficto animo.
Ptolæmeus rex.
Lyſander.
Antilochus poeta.
Franciſcus. ii dux medio.
Principes ingenia.
Pricipes gratos eſſe.
Benemeritos deſtituere.
Beneficiis vinci.
Sæculū hoc inſcitia.
Adulatores cuncta.
Adulatores vt corui.

quos maxima ipenſa ꝓcurauimus ex urbe Genuēſi uehēdos ad ornamētū ædiū noſtrarū. & tñ ablati ſunt/& in aliū trāſlati uſum. a quo faciore dū nos patria aberamus extorres & Galli & Hiſpani aliiq; barbari abſtinuerūt. reſ qꝫ nōnullas meas ꝗ ſparſim in locis abditæ erāt abſtulerūt. qꝛ ſi amicorū hæc ſunt officia/quæ nā debēt eē hoſtiū? ſed in hoc ſceleratiſſimo ſæculo paucis mortaliū fidendū ē. Ideo nos de his & aliis in qbus non parua iniuria affecti ſumus/modeſte tacemus qa ī ouiliis meis philoſophamur/nec qcq̄ ultra pe trā cogito. ſenex ē moderatior/& iraſcit̄ lentior/ad crudelitatē & uindictā ſe gnior/& ad cupiditates tardior. cōprimit eni ætas uehemētiā & impetū/& uoluptatū cupiditates refrenat. ſed durū eſt tacere qꝛ temeraria fortuna ſæ pe facit/quæ ex malis artibus multos repente diuites facit. & eos q paucis an te annis pānoſi/& abiecti erāt/nūc ſplēdide & purpuratos uiuer̄/aurūq; ma nibus geſtātes ambulare/q uolūt Codro generoſiores uideri/& callidiores Vlyſſe quū ſint oīm mortaliū cæciſſimi & uulturū oīm edaciſſimi. ſed quid nos ad hæc mala ſpamus? Niſi qꝛ de⁹ nō neglecturus ē uiros ꝓbos & bonos. q̄ pulchrū amicos ab amicis redamari nec officiis utroſq; alteris uinci/q̄ tur piſſimū cōtra aīos ingratos nutrire/ingratitudiniſq; uitio obniti. quod uitiū ut effugeret Scipio & Romanus populus Maſſiniſſā nō ſolū ꝑpetuo fœde re & amicitia/ſed regno īpartitus ē. Artaxerxes ruſticū/qui aquā tribuerat ſi tiēti ex obſcuro atq; īope clarū atq; opulētū reddidit. Magn⁹ Alex. liberos mi litū q ꝓ eo ī bello cecidiſſent/pīna ſtipēdia rape uoluit. & Atheniēſis ppl's/ mulos qui ꝓ publico ī uiridi ætate inſudaſſent ſenio cōfectos/libere ſine ul lo labore uſq; ad extremū uitæ paſci ꝑmiſſit. Idēq; ppl's Lyſimacho Ariſtidis filio argēti cētū minas/totidēq; agri iugera poſt pr̄is obitū dedit adiectis q̄tu or dragmis ſingulo die ex publico. huius gratitudinis ſpē in Franciſco duce uobis amātiſſimi filii mei relinquo/& ueſtris poſteris uelut ꝓ ſemiſſe hære ditatis. nā mea cādida fides/& in aduerſis cōtinuo parata officia memoriam Perboni celebrē ꝑſtabunt. maxime fuit officioſus. P. Roma. in iferēda gr̄a/ dignus qđ ꝑpetuo celebret̄ ꝑconio. īprobat̄ a ueteribus Cato Portius qꝛ ſer uos ſenectute cōfectos/& parū utiles fecerit uenales q fuiſſēt humāitate/& gratitudine cōplectēdi. qđ ſcelus n̄ alid parit q̄ đteſtabilis auaritia. cui ēt op ponit̄ magnificētia/q̄ a magnis faciēdis nomē habuit. Multi ī hac cōtra aua ritiæ tenacitatē laudant̄. Pōpei⁹ magnus oēs ſui tp̄is hoc gñe laudis ſupauit ſtructa porticu nobiliſſima/theatroq; magnificētiſſi. & Auguſtus Cæſar glo riatus urbē ſe marmoreā relicturū. Claruit Claudius cæſar in ducēda in urbē aqua q̄ claudia dicta ē. ſic Adrianus/ſic Traianus inſtaurādis ueterū ædifi ciis & nouis conſtruēdis nō paruā contra auaritiā laudē cōſecuti ſūt nr̄is ſe re tp̄ibus Coſmus mediceus/& Laurētius/& Xiſt⁹ pōtifex/qui pene urbē uetuſtate labentē erexit. Magnis uiris ſemp auaritia deteſtabilis fuit. auarus enim ſemp metuens uiuit/ſemp in rem augendā feſtinat/& obruit̄. & ſi unq̄ auaritiæ patuit ſinus/in hoc ſæculo noſtro aptiſſime ſpectat̄. Nunc ꝓfecto uberrima uitiorū copia ē. oīa ad cenſus referuntur. de moribus non ultima ſed nulla q̄ſtio eſt/qđ repetere poſſum⁹ illud/& ueriſſime ap ꝓbare. quot pa ſcit ſeruos/quot poſſidet agri iugera/& quātū nūmorū ē tm̄ habet & fidei.

Sæculū hoc ſceleratiſſimum.
Fidēdū nūc paucis.
Senex.
Aetas ſenilis cōprimit.
Fortuna facit.
Pannoſus.
Codrus.
Vlyſſes.
De⁹ bonos.
Amari & redamari.
Scipio.
Romanus populus.
Maſſiniſſa.
Artaxerxes ruſticum.
Alexander magnus.
Athenienſis popul⁹ mulos.
Lyſimachus ariſtidis fili⁹.
Perbōi fides & officia in principem.
Romanus populus.
Cato porti⁹
Auaritia deteſtabilis.
Magnificentia.
Pompeius magnus magnificus.
Claudius cæſar.
Adrianus.
Traianus.
Coſmus mediceus.
Laurentius mediceus.
Xiſtus pōti.
Roma labēs
Auarus.
Auaritia nunc.
Omnia ad cenſus.

ſed ꝓfecto nulla maior infamia/q̄ pluris pecuniolā facere/q̄ affines/q̄ cōſan/
guineos/q̄ ueros amicos.ii qui hæc faciūt/quāto pecūias ꝑtioſius exiſtimāt/
tāto uirtutē uiliorē putāt.hoc ē ꝙ i pluribus locis plus diuitiæ honorant̃/q̄
uiri boni/& uirtutes.ſed neſciūt ꝙ multo erumnoſiorē diuites intēperati ui/
tā agūt q̄ paupes modeſti.Illi.n.ſæpe in uaria inſanitatis ulcera incidūt.modo
podagras/mō pulmonū exulcerōnes/& aquas intercutes ſubeunt.ſed diui/
tiæ ita ut habemus a ſciſſimo uate p̄ceptū/ſi affluāt nolite cor apponere.ſūt
enī diuitiæ ea rōne a natura inuētæ ut utamur/ꝙ ſatis ē/& opes ut aliis opitu/
lemur.diuitiæ ad neceſſariū uſū/& opes ad magnificētiā q̄ſitæ ſūt.ſed tutius
ē parū cū iuſticia/q̄ plurimū cū iniqtate poſſidere.ꝓfecto diuitiæ ſūt q̄s me
rito ſapiētes appetūt.illæ ſunt quæ mortaliū animos nō frāgūt effœminātq̧.
ueræ ſunt,ꝓſus diuitiæ/quas quum habuerimus/ꝑdere nō poſſumus.Ideo
diuites ab imortali đo nō ipetrāt/ꝑpea ꝙ paupes ab ipſis ꝙ petūt ñ obtinēt.
opoſū tñ ē id tenere/ut q diuitias nō habet/nō dolo ambiat/& is q habet nō
ſupbiat.Neq̧ malū ē habere ſi iuſte haberi pōt.qcqd hoies habēt pecūia uo
cat̃.ſeruus/ager/arbor/pecus/aqua/& cætera quæ poſſidemus qa antiq di
uitias p̄cipue in pecoribus habebant.ex illis diuitiis niſi modus p quā ꝓbus
adhibeat̃/fluūt mordaces curæ/ꝑturbatiōes/mœrores/formidines/inſana
gaudia/diſcordiæ/lites/bella/iſidiæ/iracūdiæ/inimicitiæ/fallaciæ/adulatio/
fraus/furtū/rapīa/ꝑfidia/ſupbia/ambitio/iuidia/homicidia/parricidia/cru/
delitas/ſæuitia/ſacrilegia/hæreſes/blaſphemiæ/opp̄ſſiōes/uiolētiæ/latroci
nia.ſed deus diuitias dedit/ut diuites p diuitias cælū acqrāt/paupes p incō/
moditates.cæterū ſi hō oēs diuitias q̄ i terra & i mari ſūt poſſideat/nihil ha/
bet/niſi habeat q diuitias dedit.diuiti ñ obſūt opes ſi bñ utat̃/nec paupi ege
ſtas/ſi pauptas ipſū cōmēdabilē faciat.putauit diuus Hiero.oēm pene diui
tē aut iniquū eē/aut hæredē iniqui.At Crates ille thebāus uir ꝺitiſſimus ma
gnū auri pōdꝰ abiecit iudicās ſe nō poſſe uirtutes & diuitias ſimul poſſide/
re/ꝙ facinus ut i fabulis habet̃ iudicibꝰ iferoꝝ diſplicuit/pp ꝙ Crates mul
ctatus ē pœna/ut i flumine ꝓiectū cōtinuo tp̄e theſauꝝ q̄rat apud Acheron
tē.ſed xp̄ianus hō habet metrū ꝙ diuitiis uti poſſit cōmode & ſcīē.apđ quē
ſi uerus xp̄i aſſecla ē/nil miſeriꝰ eē pōt/q̄ pp diuitias Deū poſt haberẽ.ꝙ mi/
nime faciūt illi qui fragilitatis humāæ mēores ſūt qui ſæpe memorāt nr̄m na
ſcēdi intiū/quū natura nos in lucē edit egētes/nudos/& nō alios q̄ in oēm
miſeriā ꝓiectos.q̄ miſer ꝓfecto hō ē/niſi ſciat cælū acquirer̃.miſer ſane qui in
umbra quodāmō uiuit/& cupiditatibꝰ expleri ñ pōt.ſi hō iplet̃ diuitiis/quie
tē amittit.ſi paupertate labores cumulat.quoquouerſum uolueris greſſum/
nō aliud repis q̄ miſeriā.multas tñ cōmoditates parit aurū.nā & illos/q ſūt
deformiſſimi/trāſfigurat & amabiles reddit/ex uulgi ſētentia parit honores/
parit amicitias.ſed tādiu ſæculo nr̄o q̄diu durat aurū.ſcio ego neq̧ aliū de exē
pla petamꝰ/dū ſubmiſtraui opes meas pricipibus/dū hos & illos iuuaui ſū
pene iglorꝰ ad iopiā redactus.licet lōga mihi iugeꝝ ſeries ſubſit/& meæ cha
riſ.Ouiliæ/ubi has meditatōes colligo/tñ malitia hoim & tpm q̄ſi mihi oia đ
ſerta ſūt.hic ē ꝙ ſine p̄mētibus malis nō agnoſcor.nec ii quos opibus noſtris
toties iuuauimus/aſpicer̃ dignāt̃/q̄m olim pecūioſū lōge ſalutabāt ſpectacu
lum

Pecuniā pluris. Virtutem uiliorem. Diuitiæ q̄ virtutes. Diuites q̄ pauperes. Diuitū morbi. Diuitiæ inuētæ. Satis quod ē. Diuitiæ & opes q̄ſitæ. Parū tutius. Diuitiæ veræ ſunt. Diuites non impetrant. Paupes non obtinent. Operoſum tenere. Diues non ſuperbiat. Malū non ē habere. Pecunia vocatur. Diuitias antiqui. Diuitiarum mala. Diuitias deus dedit. Diuitias nō habet. Diuitiæ non abſunt. Paupertas nō nocet. Diues oīs. Hiero.diuus Crates thebanus. Diuitiarum metrum. Deū poſt diuitias. Fragilitatis memores. Naſcendi initium. Natura nos in lucem. Homo miſer. Hominum miſeria. Auri cōmoditates.

lũ nõ aliter indicantes/q̃ informe & abhominandũ/quũ res oẽs ꝑ fortũæ ſuc
ceſſus iudicent.ſed me mea ꝓbitas euertit/nimia animi mei facilitas atq; hu
manitas/cui magis parui/q̃ prudentiæ/quæ in dando opes delectũ quærit
in ſingulos quoſq;.tamẽ noſtris hiſce malis cõparat̃ Illuſtriſ.& inſignis Co
mes Maximilianus Stãpa ꝓ ſui animi candore/& nobilitate/qui nõ imme
mor beneficiorum me honorat/fouet/amplectitur/& de meritis meis cũ pri
cipe optimã ſpẽ præbet.ſed opinor non fore tantũ laborãdũ ſi antiq amicio/
res/& q Sfortiadũ nomen corde gerebãt/in curia ſpectant̃. ſed his exploſis
& abiectis noui ſucceſſere homĩes/qui me & cæteros amicos nõ norũt. ſed
hæc q̃q̃ grauia/æquo aĩo ſapiẽtibus ferenda ſunt.Multo plures ſunt ii/quos
in culmine rerũ poſitos mordaces inurũt curæ ſuſpectã qui obſeruant for/
tunã/& rerũ inconſtantiã.q̃ſq; proinde incõmoda patit̃ ob ea/quæ ſiue pri/
cipũ diſcordia ſiue cælo cõſtante euenerũt/una poſt alia inaudita mala.& ꝙ
peius dici non potuit/nunq̃ fuerũt peiores milites iis qui ꝑ id tẽpus in Inſu
bria fuere.profecto neq; ipſe paupꝑ diuus Franciſcus ſuis nudis pedibus fuiſ
ſet improbo milite ſecurus.ſed hæc frequẽter ex malitia ductorũ eueniunt /
q auaritia correpti habenas ſceleratis militibus relinquũt.Nõ ſic tu Illuſtriſ.
dux Vrbinas qui ea ſeueritate uteris in exercitu/& æquitate/ & excellentia
morum/ut omnes te timeant/oẽs te amẽt/& obſeruẽt.poſſunt te uno equi/
dem p̃ cæteris quos unquã habuere/Veneti imperatoribus gaudere. poſſũt
tutius te cuſtode in aquis uiuere.lætetur urbs illa piſcoſo mari dũ tu ꝑ terre/
ſtres urbes enſem auinctũ geris/dũ tu undiq; iuſticiam tuo iuicto aĩo inteme
ratã reddis.pacẽ ꝓfecto ꝑpetuo habebunt Veneti quouſq; ꝑ iſtas tu dux ſa
pientiſſime equitas urbes.ſcis quid exteri dicũt principes? nihil cum Vene/
tis agendũ quãdo illic eminet militiæ magiſter.hæc oia ꝓueniũt qa tua ex/
cellẽtia optime nouit quo pacto auaritiæ ſcelera fugant̃.nihil ad te hæc.das
quãtũ oportet/& qb⁹ oportet/& ea ſeueritate ut es/ea bẽignitate ut nihil de
beas.plurimũ tibi debeat̃.utinã Italia mille tui ſimiles haberet.nõ eſſet tã fa/
cile exteris gẽtib⁹ obnoxia.tenes ꝓfecto ꝙ optim⁹ priceps tenere debet / uel
gl̃iæ ſtudioſus cõtẽptor/præterq̃ ad uſũ diuitiarũ q̃s tãtope auaritia ibiat. q̃
fugaces ſunt/& lubricæ uelut more atiguillar̨.ſapiẽter facis dux iclyte ꝙ di
uitias i hoſtibus laudas/i tuis uero militibus pauptatẽ/quã (ut putas) ſub/
ſequit̃ iduſtria labor fortitudo audacia ꝓmptitudo cupiditas gl̃iæ.& (ut ſo/
leo ego dicere) pauptatẽ fortiũ uirorũ eẽ unicã & uerã poſſeſſionẽ in qua cæ
teræ uirtutes magis excoli pñt.ubi magis aurea mediocritas ſpectat̃/quã in
efflu ẽtibus diuitiis? Hæc ẽ illa modeſta & parca uitt⁹ q̃ me i Ouiliis meis te/
tinet/ad hæc colẽda ſtudia.nihil tñ/& ſi i hac ætate ſim iã grauior ad deſidiã
& oſcitationẽ diuertã/plus mihi nũc pauptatis munera ꝓſũt/q̃ oli ſupabũ
dãtes opes/q̃ mihi multorũ malorũ fuerũt cauſæ.pariũt ſæpe hæ iſidias ha/
bẽti/ſimultatẽ iuidiã odiũ.At læta pauptas optia ẽ/q̃ me ſtudiis & laborib⁹
uiro dignis impellit/quæ multo melius animum cogit meum ad excogi/
tanda/exercenda/capienda ea/quæ uix antea reminiſci poteram ob ambi/
tioſas diuitias.illa mihi quotidie uigilãti ſuppetit explicatq; q̃ ſint uerẽ diuitiæ
ubi reſidẽt firmiſſimæ opes ueræ uitæ/q̃s neq; p̃do/neq; barbar⁹ q̃ſq̃ eripere

Probitas euertit.
Per bonus facilis.
Maximilianus ſtampa.
Homies noui in aula ſfortiana.
Sapientibus ferenda.
Rerũ in culmine poſiti.
Mala nunc quare.
Milites nũc peiores.
Franciſcus diuus.
Ductorum malitia.
Franciſcus maria dux vrbinas.
Veneti gaudeant.
Veneti ppetuo pacem.
Agendũ cũ venetis.
Vrbinas militiæ magiſter.
Auaritiæ fugant̃ ſcelera.
Vrbinas vere liberalis.
Italia obnoxia.
Auaritia inhiat.
Diuitiæ lubricæ.
Vrbini milites.
Paupratem ſubſequuntur.
Fortiũ poſſeſſio.
Virtutes magis.
Mediocritas modeſta virtus.
Per bõus in ouilus.
Opes cauſæ malorum.
Paupertas læta.
Opes firmiores.

poterit.ut iam promouerim auream ſententiam Platonis.Fœlix neceſſitas q̄ cogit hominem ad bonum.cæterum ex ſententia naturæ non eum eſſe pauperem qui minus habet/ſed qui plus cupit.Nec eum eſſe diuitem qui plus habet/ſed qui minus cupit/propterea ꝙ qui ad naturam uiuit/nunq̄ erit egenus.qui uero ad opiniōem/& cupiditatem appetit/nunq̄ diues.habet enim cupiditas acceſſum immenſum.cupienti profecto regna non ſufficiunt.dixit ille gentium concionator/diuitias mirifice inflare animos/parere ſuperbiam & inuidiam/mentem quoqꝫ a cælo alienare/&(ut quandoqꝫ credunt)afferre lætitiam.afferunt potius omnium dolorum cauſas.qua propter nihil eſt tā anguſti/tamqꝫ praui animi q̄ amare diuitias.& nihil eſt magnificentius ſublimiuſqꝫ/q̄ eas contēnere/q̄ eas pro mancipiis habere.ſapienti & magno uiro ſatis eſt quantum uſus domeſticus/uſus uitæ/quantum ſitis & fames/& frigora poſcunt.nimia profecto pecuniæ cura ſtrangulat.qd enim tantopere cupimus ſi earum nulli perpetuus datur uſus.hæres enim hæredem poſcit/uelut undæ ſuperuenit unda.neſcit mortalis quantum ſupereſt uiuendi tempus.liceat proinde mihi ſecuro cum chara coniuge/cum charis liberis meis/in hac mediocritate uitā traducere.Quamuis Ouiliæ mihi ſatis diuitiæ/tamen plus mihi cordi coniugis cādida fides/& amabilis/plus mihi cordi dulces mei liberi/qui ſi uirtutes(ut ſpero)indipiſcantur/maximas habebunt diuitias.non enim fortunæ bona noſtra ſunt/quum auferri & eripi poſſunt.Cito enim dilabuntur quæ nobiſcum perpetuo eſſe non poſſunt.nullo enim in loco nulla in perſona ſtabilius innixa radicibus conſiſtūt/ſed uano flatu fortunæ huc atqꝫ illuc uolitant.& quos in ſublime ſæpe extulerunt/ſæpe in profundum miſerabiliter detrudunt.Cæca proinde eſt mens humana/quæ in appetendis diuitiis tantopere perit.Tutius paupertatem colimus/in qua ſæpe requies reperitur.in diuitiis difficultas/aſperitas/feritas/iracundia/inhumanitas.neqꝫ paupertas eſt de genere malorum.ſancitum eſt a prudentibus ut bona eccleſiæ in pauperes partiātur.crudelis ille ſceleratus & impius qui uſuras a paupere exigit.contra tamen iuſticiam pauperi fauendum non eſt.quid dicam?pauperem ſapientem & eruditum & modeſtum regem ſoleo appellare.huius pauperis in fine non erit obliuio/nec eius patiētia peribit.Melius eſt modicum iuſto ſuper diuitias peccatorū multas plus diuitiæ q̄ paupertas iuſticiam offendunt.a paupertate non fit magnus caſus/ſicut fit a diuitiis.in paupertate iucunda ſecuritas/in diuitiis ſolicitus timor.Ideo me meæ conſolantur Ouiliæ/ubi non ſordida/ſed læta mihi lucet paupertas.loco prorſus nitet amœno.illic ſoleo impauidos ducere ſomnos.ubi pectora ſecura gero/neqꝫ tamen egeſtas nos premit.facilis ex prouentu uita.& naturæ & deo immortali infinitas ago gratias/ꝙ me in paupertate diuitem fecerit.neqꝫ ego illorum ſum opinionis qui tantopere paupertatem damnant.non norunt quantum illa poſſideat theſaurum.paupertas enim olim cōdidit urbes.paupertas artes omnes inuenit omnium ſcelerum expers/quam omnes ſapientes amauere/quam Chriſtus ſapientia dei in terra humanatus habuit/& coluit.parum illi uirtutes uiriles naſcuntur/qui paupertatis non experti ſunt onus.ſapienter dixit ille/ꝙ paupertas eſt tutioris uitæ facultas.paupe-

tis

Neceſſitas fœlix.
Pauper qui.
Diues qui.
Egēus nūq̄.
Diues nūq̄.
Cupiditas immenſum.
Diuitiarum mala.
Diuitias amare & cōtemnere.
Sapiēti ſat ē.
Pecuniæ cura.
Hæres hæredem.
Tempus uiuendi.
Perbōus uitam.
Perbono o-uiliæ diuitiæ
Perbono q̄ cordi ſint.
Perboni filii.
Fortūæ bōa.
Humana mens cæca.
Diuitiarū & pauptatis bōa & mala.
Pauptas nō de generē malorum.
Bona eccleſiæ in paupe res.
Fœnerator ſceleratus.
Pauperi nē fauendum.
Pauper ſapies & rex.
Pauper non peribit.
Modicum melius.
Diuitiæ pluſ quā paupertas iuſticiā.
Pauperis caſus.
Pauperis ſecuritas.
Perbonum ouiliæ.
Paupratem damnant.

tis anguſtiq; laris/ & munera nundum intellecta dei. Ideo inſaniunt homi/
nes qui luxuriam prodigam rerum tantopere appetunt/quæ nunq̄ paruo cõ
tenta paratu. bonũ eſt profecto paruo producere uitam quantum natura ap/
petit. tum homines melius tenuerunt fidem/quum paupere cultu ſtabat in
exigua ligneus æde deus. imperium Romanum a paupertate initium ſum/
pſit. Ideo illi magni proceres paupertatis alumni malebant imperare haben/
tibus aurum/q̄ aurum poſſidere. profecto uiros excelſos/& imortali præco/
nio dignos iudico illos/ qui per uirtutes paupertatis arma exercebant/ pa/
triam paupertate cuſtodiebant/cum paupertate uniuerſum uicere orbem/
barbaras gentes conculcarunt. paupertas in cognita quot & quanta illuſtria
facis? ſi uera es paupertas neq; tu miſeriam contingis pedibus/neq; ad uaſtas
illas opes dexteram extendis. non mehercle diſſonum cecinit ille. pauper/
tas ſi læta uenit/ditiſſima res eſt. ſed acquirendæ ſunt diuitiæ/aurum & argẽ
tum/ & ea ratione ſunt conſeruandæ ut patriam adiuuemus/ familiam nutria
mus/amicos paremus/principes & reges (ſi boni ſunt) contra hoſtilia bella
defenſemus/ non ut fœneremur/ non ut auaritiæ impleatur uorago. bonæ
ſunt pecuniæ/ſi eas bona miſcet manus/ſi benignitas adminiſtrat/ ſi in bo/
nos/& probos diſpenſat. Rite interrogatus Magnus Alexander & prius Cy
rus ubi theſauros ſuos haberet/apud amicos reſpondiſſe fertur. nimirum
fides amici certiſſimus theſaurus eſt. Ideo Titus imperator Romanus do/
lebat quoties pro amico præteriſſet diem. & ſane inter miſeros connumerari
poteſt/qui nullis ſuffultus eſt amicis. Cæterum minus malum carere ami/
cis/ q̄ aggredi aliquod nefas propter lucrum. ii enim id faciunt/qui pecu/
nias primarium ſanguinem mortalibus exiſtimant/& eos/qui illis carẽt/mor
tuos inter uiuentes putant. ſed auri cupido mortales fatigat/ quia omnium
concors opinio in auro & argento fixa eſt. q; ſi ferrum omnes eadem una eſti
matione uellemus/ferrum eſſet pretioſius auro. ſed prouidentia dei aurũ &
argentum res pretioſas eſſe uoluit. & id diffundit in uoluntates uiuentium/
ut eſſet omnibus idoneum inſtrumentum ad communem uſum uiuendi/ad
comparandas amicitias/ad conſeruandos hominum cœtus/ ad permutan/
das mutuo merces/ad conſtituendam in rebus humanis magnificentiam/ad
pulchritudinem urbium/ad honorandas uirtutes/cæteraq; perficienda/ſine
quibus non eſſet ciuilis mundus. q; ſi qui ſunt/qui argento & auro perpe/
ram utantur/non minus peccant/q̄ qui naturæ/& dei ſacras leges contem/
nunt/& proſcindunt. Tunc muneribus naturæ abutimur/quum pro aliquo
patrando ſcelere diuitias profundimus. Maxima iniuria parentem naturam
afficimus/quæ nobis alimenta quotidie exibet/quæ etiam ad uoluptates/&
humanas delitias multa explicat/multa uiſceribus terræ effundit foras. Au/
rum & argentum multas artes adiuuante natura inuenere ad decorum uitæ
& apparatum uiuentium/quæ ſi in contemptum deſpicimus/ quæ ſi in ar/
ctum contulimus/faucibuſq; auaritiæ illatebramus/tunc in naturæ aula om
nibus cæli accolis ludibrio ſimus. omnes citabunt ſtultitias noſtras. Proin/
de ſapientiſſime facis Illuſtriſſime Dux Vrbinas/qui in omni fortunæ uul/
tu eandem rerũ temperiem retines. non ad Charybdim/non ad Scyllam de/

Homines inſaniunt.
Luxuries prodiga.
Vitã paruo producere.
Fides in paupere.
Romanum imperium, ab initio.
Aurum habentibus imperare.
Romani uicere orbem.
Paupertas illuſtria.
Paupertas ditiſſima.
Diuitiæ acquirendæ & cõſeruandæ.
Auaritiæ uorago.
Diuitiæ bonæ.
Alex. magni theſauri.
Cyri pecũiæ.
Amici fides.
Titus imperator.
Diẽ præterire.
Amicis non ſuffultus.
Amicis carere q̄ facinus.
Pecuniæ primus ſãguis.
Auri cupido
Ferrũ p̃tioſius auro.
Aurũ ex prouidẽtia dei.
Auri uſus utilis.
Auro perperam uti.
Naturæ muneribus abuti.
Natura parẽs exhibet.
Artes adiuuante natura.
Vrbias dux.

Mediũ iter tutiſſimum.

flectis/non ad ſorditiem/non ad profundendas ſolutius opes. ſed auream cupis anſam/mediumq; tenes tutiſſimus iter. ſcimus quando infeſtatrix fortuna te tuoſq; adigebat/quanta oĩm admiratione illũ rerum turbinem ſuſtinuiſti modo huc modo illuc pergens/non ſegnis/non conuictus metu/ſegnitieq;. Tot hoſtibus & inſidiis egregie modum aſcidiſti. uiciſti profecto fortunam ſaluis cunctis/ſalua tua Illuſtriſſima coniuge/ſaluo tuo Cariſſimo & amantiſſimo & excellentiſſimo filio quem dii ad tua ueſtigia incolumem conſeruent. & (quod nos pene credebamus) rem penitus afflictã tunc egregie erectam uidimus/& tua prudẽtia/tuaq; fortitudine fugatis undiq; hoſtibus in portu poſitam egregie ſaluam/& incolumẽ. quæ res fecit/ut omnes cognorint quantum tua excellentia ab auaritiæ termino longe degat/quantum & uirtuti liberalitatis adhæreat/quãtũ & iuſticiæ diuinæ & humanæ incumbat/ut non mirum ſi populi in Aemilia cuncti/ſi in Vmbria ſi omnes illi prope maris litora accolæ/& te uelut lumen honorant/amant/& timent. eſſq; apud excelſam Venetorum Rempu. non minori exiſtimatione habitus/q̃ olim in Romana republica aut Furius Camillus/aut Scipio Africãus. ſapienter ſane ſenatus ille ſibi conſuluit/qui ex tot militiæ principibus te exercitus fortiſſimum delegit imperatorem. actæ ſunt diis immortalibus gratiæ paſſim per urbem calentibus aris/quod tua excellentia dignata ſit ſumere imperii ſceptrum/pro qua re rati ſunt omnes non poſſe quicq̃ Reipu. ſiniſtri ĩfortunatiq; accidere te uigilante/te foris militiam regente. eas ob res Excellẽtiſſime Dux/quia omnes uirtutes uideris tecum ducere/hunc libellum tibi dedicauimus rogantes ut ſucceſſiuis horis quum ab excelſis curis imperii uacas/huc aliquantulum diuertas/& me ut cæteros tuos/quos tibi eſſe addictos cognoſcis/ama. & bene tua excellẽtia ualeat/& diutius uiuat & fœliciter cum Illuſtriſſima coniuge/& filiis dilectiſſimis. ex ouiliis.

Furius camillus:
Scipio africanus.

FINIS.

Homini oleum extra eſt ſalutare.intus pniciosum.
Boni in repu.pluſq̄ ipſis & ſuis/aliis proſunt.
Egens non poteſt iuuare multos.
Diues pauper eſt qui ſuis non utitur diuitiis.
Vani quæ uſui non ſunt appetunt.
Bonum eſt principiū/cui bonus correſpōdet exit⁹.
Qui alienis ſe ornat gracculum imitatur.
Chriſtiani dormiunt/infideles uigilant.
Vinctum compede ſpes ſolatur.
Fortia etiam corda frangit dolor.
Curæ hominum opibus non leuantur.
Dura pectora molli uincuntur prece.
Somnia falſa timere iubent mentes pauidas.
Poſt multas una ſuprema uenit dies.
Mendax ore non bene componit riſum.
Triſti mente difficile eſt iocum fingere.
Eſt perq̄ difficile crimen uultu non prodere.
Procul abſit gloria uulgi.
In perditis ſtultum eſt repetiiſſe remedia.
Ineptiunt qui pro certo futura capiunt.
Suus cuiq; attributus eſt error.
Non uidemus quod in tergo eſt.
Homo multis perturbationibus afficitur.
Voluptas eſca mali eſt.
Dolor eſt fuga bonorum.
Propter intemperantiam multa patimur.
Sermo moderatus eſt ut uirgo pudica.
Nil melius eſt/q̄ ſolui a curis.
Riſu inepto res ineptior nulla eſt.
Amat uictoria curam.
Fœmina amantis iuramento non credat.
Virtus ſemper fortunæ præfertur.
Iure laudatur quicquid opportune fit.
Tempus deperditum non recuperatur.
Seniores ſunt prudentiores niſi ineptiant.
Inuenta ingenioſus reddit meliora.
Iuſticia pacatum reddit imperium.
Res quantumuis nobilis inhonorata negligitur.
Leuitate nihil eſt magis contemnendum.
Ipſa res bene geſta pœnitentia deturpatur.
Lenitas magis laudatur q̄ ſeueritas.
Ignauus ab aula ſtet alienus.

Honeſtum utili eſt præponendum.
Opinione communi ut comprobemur curandum eſt.
Quod fit ex certa ſcientia mutari non debet.
Gignimur ut obſequia Deo præſtemus.
Dentes atteruntur tempore.
Mors in ſene eſt facilis.
Quod fit cõtra naturã moleſtũ ẽ/& qđ ſecũdũ iucũdũ.
Mors quæ prouenit ex morbis/& gladio moleſta eſt.
Ingenium ſtudio augendum eſt.
Nil magnum eſt ſine uirtute.
Filia male nupta pluribus moleſtiam facit.
Fortis non timet minas.
Infœlix eſt qui ludibrio fortunæ deſtitutus eſt.
Mors immatura ſuperat omnem dolorem.
Sapit qui ſcit ꝙ nihil ſcit.
Optimi cibi reiiciuntur/ſi ſordide parati ſunt.
Doctrina quæ bonitate caret uirus.
Non ſinas te falli.
Diligentia & negligentia ꝑpe laudẽ & uituperiũ ſedẽt.
Inertia peſte eſt peior.
Ex uoluptate prouenit ægritudo.
Diutius uiuentibus miſeria non deeſt.
Ruina imminet cum declinat paries.
Non eſt diuinus ignorans trinitatem.
Non uere uiuit qui uita indiget.
Indecens eſt aliena conuicio afficere infortunia.
Nulla eſt medicina figuræ.
Hederæ ſponte ſua melius ueniunt.
Pudicitia ampla ſatis forma eſt.
Si uxor marito placet ſatis formoſa eſt.
Infortunatus etiam in flumine aqua eget.
Non ſatis tutum credere blanditiis.
De uentis nauita de tauris arator loquitur.
Iuuenci paulatim iuga ferunt.
Tuta nauigat cymba in tranquillo flumine.
Inſulſum eſt omne malum conſolari patientia.
Fortuna uirtuti iuncta parit admirationem.
Ingratitudini imprudentia comes eſt.
Carnes & nerui ex ſanguine generantur.
Antiqua caro indigeſtibilis eſt.
Paruum parua decent.
Occultum decurrit piſcis ad hamum.
Metiri ſe quemq; ſuo modulo/ac pede iuſtum eſt.
Vere ægrotat qui mente uacillat.

Stultus non diſtinguit uerum a falſo.
Non ſapit qui neſcit uti paruo.
Maior & minor calceus nocet.
Pecunia cuiq; rei inſtrumentum commodum.
Peregrinantes mutant cælum/non animum.
Bono principe nihil in urbe melius.
Melãcholici ingenioſi ſunt.
Cogitando multa conſequimur.
Ingenia ocio refrigeſcunt.
Adoleſcentes ſæpe in peiora tendunt.
Adoleſcentibus freno opus eſt.
Eadem medela non omnes morbi curantur.
Nemo exigere debet/ut ametur/ſi non amat.
Honeſte factis ueritas ſufficit.
Voluptas eſt non capi uoluptate.
In lite aduocatũ quære/tibi uero te medicũ adhibe.
Probis eſt perpetua fides/& conſtantia.
Omnes homines aliquo errore ducuntur.
Tractabilis eſt qui in ira gubernatur.
Aequalitates differentiam non habent.
Aſperi in coniuges/& liberos fugiendi ſunt.
Turbatus animus non bene conſulit.
Bene fiunt quæ uera religione fiunt.
Non eſt pauper cui rerum eſt uſus.
Velox animus extra corpus peregre eſt.
Cui alterius ſors placet/ſua odioſa eſt.
Cæna breuis iuuare ſolet.
Plus tibi/q̃ alteri credas.
Stulti pudor incurata ulcera celat.
Lupus cautus timet foueam.
Vltima linea rerum homini eſt mors.
Bene ſeruiens pretium recte petit.
A bono principe ſilens ſi bene ſeruit plus poſcẽte conſequetur.
Fœmina rixatur de lana ſæpe caprina.
Inuidia uiti præſtantes nunq̃ caruere.
Singulis ſuus tribuendus eſt honor.
Ibi ſe quis exerceat ubi aptior.
Educatio bona bonos efficit.
Quale eſt initium pueritiæ tale eſt quod ſequitur.
Non indignandum contra utilia conſulentes.
Non ſunt cõſulendi/q̄bus cõſultis/obſeq debeam⁹.
Non eſt liberalis/q uni ſurripit & alteri donat.
Auarus magis poſſeſſus q̃ poſſeſſor.
Per plana tutius imus.

Sit pudor facere/quæ audire erubeſcis.
Supra hominem nihil eſt audendum.
Plus gratior ueritas/q̄ aſſentatio iucunda.
Sydera inclinant homines/non neceſſitant.
Oderunt hilarem triſtes.
Nulla diu placere poſſunt.
Cui committas archana uideto.
Emiſſum uerbum eſt irreuocabile.
Res noſtra agiť/ſi uicini ardẽtia extinguemus.
Incendia neglecta creſcunt.
Timendum eſt ne aura proſpera mutetur.
Fortunato abunde omnia ſuperſunt.
Seruitus ita ferri debet/ſicut ferri decet.
Hominis fides ſuo periculo non eſt experiẽda.
Reuertitur beneficium quod bonis fit.
Improbi & Deo/& hominibus infeſti ſunt.
Stultus pro nucleo putamina capit.
Infortunia ſine culpa minus grauant.
Mendacia tandem aperiuntur.
Semel deceptus nulli credit.
Non interit/qui propter uirtutem perit.
Periculum uitæ eſt poſt uitam.
Cito labitur ætas.
Sapiens arbitratur ſe diu uixiſſe.
Exigua ſæpe curamus & maxima negligimus.
Verax crimen ſuum minuit.
Pudicitiæ magnum eſt pretium.
Puer ocio non torpeſcat.
Iniqui eſt mortuos mordere.
Inimicitiis modus eſt ſtatuendus.
In ciuitate nihil ẽ meliꝰ/q̄ mutuus amor ciuiũ.
Lucrum infame eſt fugiendum.
Pulchra ſunt difficilia.
Gratia negociorum opus eſt pecuniis.
Maior ingenii gloria q̄ uirium.
Mores cum fortuna mutantur.
Aedificet princeps/ut paſcat pauperes.
Pulchrius nil q̄ ſemp bñdicere q̄ ſemp bñfacere
Bene eſſet ſi ſine cupiditate uiueremus.
Regna iis artibus retinentur/quibus acq̄runť.
Corrumpitur imbecilla ætas ambitione.
Ratio omnia debet tentare.
Secundæ res fatigant meliores.
Malo principi aliena uirtus eſt formidoloſa.

Laudis auidus debet eſſe pecuniæ liberalis.
Pauper nobilis timendus eſt/ſi malus.
Malus animus libidinibus non caret.
Indigentiæ non inertiæ ſubueniendum eſt.
Ve aui quæ nata eſt in ualle ſterili.
Adoleſcens facile dolis capitur.
Animus impurus non quieſcit.
Conſcientia mala uexat mentem.
Inceſſus ut plurimum arguit animum.
Bene eſt ſi mali abſunt a republica.
Non ſunt certa pro incertis relinquenda.
Idem uelle/& idem nolle firmiſſima amicitia eſt.
Suo quiſq; metu pericula metitur.
Libertatem niſi cũ aĩa ſimul nemo bonus amittit.
Maximum bonum in celeritate exiſtimatur.
Adeunti principi captanda ſunt tempora.
Sordidum uectigal infamat principem.
Difficillimum eſt omnibus poſſe placere.
Filios habere bonos maxima eſt fœlicitas.
Fœlix eſt qui in fœlicitate decedit.
Plus doloris eſt in amittenda fœlicitate/q̃ lætitiæ in conſequenda.
Cõmutata fortuna cuncta in erumnas uoluunt.
Prudens uitæ exitum conſiderat.
Quæ non inſunt a natura facile ſuperantur.

FINIS.

Liber Tertiusdecimus Ouilia
rum Ad Illuſtriſſimum et
Excellentiſſimum Fer
rariae ac Mutinae
Ducem: Et
Ad Excellentiſſimum Eius Pri
mogenitum: ac Sereniſſi
mam Eius Conſortē
De Modeſto
Uiuendi
Uſu.

Illuſtriſ. Ac Excellentiſ. Alphonſo Ferrariae Ac Mutinae Duci: & Excellē. Don Herculi Primogenito: Ac Sereniſſi. Rayneriae Eius Conſorti Oibus virtute Decoratis Hieroni. Per bōus Mar. Inciſae et Dominus Ouiliarū Bene Agere.

FOELIX ſis Inclyte Dux Alphōſe/fœlix ſit tua ples/
tua ciuitas/tui populi cuncti. Quicquid moliris fœlici/
ter ueniat. Quicquid optas fœliciter ſuccedat/nec ſit in Alphonſus, ferrariæ dux.
rerum uſu/quod tuum non impleat uotum/ poſtq̄ ex/
celſa animi tui uirtute Italicum nomen ſuſtines / & ea
facis/quæ ueterum Romanotum gloriam/& memoriā
iam prolabentem ab interitu uēdicant. Tui maiores/tu/ Ferraria.
& tua Illuſtriſſima proles profecto magni heroes eſtis /
magni uirtutū alumni/magni omnium principum ſplendores. Feciſtis iſtā
urbē ueſtrā Ferrariam non aliam inter cæteras urbes q̄ inter pretioſos lapil
los adamantem/inter ſtellas fulgentiſſimū ſolē. dii immortales/ quæ delu/
bra erexiſtis/quæ cænobia/quas ædes/quæ excelſa tecta/quæ aggerib⁹ &
turribus & circumfluo amne inuicta mœnia. ita omnibus otnamentis de/
coraſtis patriā/ut quaſi iſto decore & pulchritudie ſit toto otbe unica & ſin
gularis. inueniſtis regiminis ſapientia quo ſancto/quo meliori modo/ciues Eſtēſes principes.
tui auxerit opes/ex omnibus prouinciis iſtuc uexerint merces/ artes/ inge/
nia/pretioſa quæq;/copiā oīm rerū/argentum/& autum. & quod excellen
tius ſupra fortunæ diuitias/Gymnaſiū plantaſtis floridū eruditorū multitu Ferrariæ gymnaſiū.
dine/& ſacris refertū legibus. ita omni rerum uſu ex puſillo ruſculo amplia/
ſtis/ut iam habeatur pto paruo orbe. Illuſtraſtis Italiam & maius effeciſtis la Orbis puus.
tinum nomen. iccitco nobis piaculum uiſum/ſi tantam excellentiam/& ge
nitoris & filii præteriiſſem/qui in hiis noſtris Ouiliis non celebraſſemus. p
fecto ingtatus arguerer ſi ſub ſilentio ducerem genus Eſtenſe nobiliſſimū Eſtēſe genus nobiliſſimū.

uerã ẽ ueterib⁹ regib⁹ editã gn̄oſiſſimã ꝓlẽ. ꝓſerti ꝙ adhuc ſtat i aĩo meo/ ſta
bitq̧ uſq̧ ad glebã & i æternũ imortale ꝑmãebit id/ ꝙ tu⁹ Illuſtr. gẽitor ĩ me
ſpõte cõtulit bñficiũ diu⁹ Hercu. q me pene adoleſcẽtẽ ſũmis mratibus illu
ſtrauit. ſed fuit oĩ tpe hoc Eſtenſis familiæ ꝓpriũ & ſingulaꝛ uirtutis decus/
multos honorib⁹ & bñficiis demereri. & eos ꝓſerti/ q uirtute armorũ/ q ĩgẽii
excellẽtia eminẽt. ꝓpea nõ mirũ ẽ ſi paſſi imortalia Eſtenſiũ geſta & diuinæ
uirtutes magnis ꝓcõiis decãtanꝰ. ſic uadit ꝑ imortales hoĩm memorias Alex.
mag. Cæſar/ & Cyr⁹. ſic Romãi ꝓceres uertice tetigeꝛ cacumina cæli. ſic tua
excelſa dom⁹ hũc habuit morẽ. uelut iſtic ex arce ꝓſpiciẽtes ꝺdeꝛ tui maioreſ
egregiã opã/ ut Italia pace/ trãqllitate frueretꝰ. barbaꝛ natões (q̄ntũ potuit Eſ
tẽſis uirt⁹) extra uiueret. ponti. dignitas ſuo ĩpio ſederet. regnũ Parthenopes
ab armis ceſſaret. reſp. Florẽ. pacate ſiſteret. Inſubrũ ſtat⁹ ab aliis ĩtact⁹ cõſer/
uaretꝰ. Vene. ſuis ſe cõtierẽt termis. eas ob res mlta uob egregie ſũt geſta bel
la/ mlti exhauſti theſauri/ nec ũq̄ cõgeſtis/ dõec Italia ſuo rſideret ocio. & qꝺ
uob familiæq; uꝛæ honorificũ fuit/ atq; glõſũ/ i q̄cũq; diſcipliã hoĩes excelle
rẽt/ iſtuc uelut ad tutiſſimũ portũ retraxiſtis. hic ẽ ꝙ tm̄ a diuis eruditorũ ꝑ
cõiis laudatꝰ tua Ferra. ſic oli Aegypt⁹/ ſic oli Græcia utraq; magnis honorib⁹
& ꝓmiis ſapiẽtes ꝑ orbẽ uagãtes & uates/ & philoſophãtes/ & magnos ora
tores/ & poetas/ & mathẽaticos/ & ĩgẽioſiſſimos quoſq; ĩtra gremiũ ãplecte
bãtꝰ. ſic tuo uiuẽte gẽitoꝛ i quocũq; loco neglecti eruditiſſimi qq; iſtuc ad uoſ
currebãt/ uelut ad uiuaria piſces. q res q̄ntũ uꝛã familiã extulerit/ q̄nta apud
poſteros imortalitate dõarit/ teſtes ſũt mõumẽta/ q̄bus illi eloq̄ntiſſimi uiri
tãtope nomẽ uꝛm̄ celebrarũt. iccirco fit ut docti uiri/ q mẽoriã excel. pricipũ
aurea ligua adhuc uiuẽtẽ retinẽt/ amẽtꝰ/ & honorẽtꝰ. ſed uꝛa hæc ẽ hæredita
ria uirtus pricipes Eſtẽſes/ ut ĩ oĩ fortũa uiros ꝓbos & ĩgẽio illuſtres recepi
tis. hic ẽ ꝙ de⁹ imortalis uꝛas auget opes/ ĩpiũ cõſeruat/ & oĩm dignitarũ gn̄e
ꝺcorat. qꝺ tibi Alphõſe pricceps magnanime ad uerã gloriã & imortalẽ famã
deſtꝰ/ ſupaſti hoſtiũ ĩſidias/ nec pl⁹ ualuit dmonũ ĩſtigatio/ nec pl⁹ crudelitas
nõnullorũ potuit/ q̄ tui aĩ cãdor/ q̄ tua excelſa fiꝺs. neq; ſũt magni reges ꝺdi
gnati tuã nobiliſſimã ꝓgeniẽ mrĩmõio ſibi aſciſere. duo ĩ xp̄iana rep. regũ fa
miliæ primariæ Aragõiæ & Gallicæ tibi affinitatis uiculo cõiũctæ ſũt. & nũc
rurſus cõduplicat⁹ ſplẽdor. nã Sere. Rayne. magni Ludo. Galliarũ regis fi/
lia filio tuo Herc. data ẽ cõiux. qꝺ mai⁹/ atq; nobili⁹ potuit ſortiri culmẽ/ ac
dec⁹ rerũ/ & ſpẽm/ & gl̄iã! Illa regiarũ pudiciſſima uera ſãguĩe regũ ꝓles tm̄
bonũ pr̄iæ uꝛe addidit & neſcio an mai⁹ ĩ terris a ꝺo imortali optari poſſit. pu
ella regia ẽ/ q̄ ſecũ gerit oẽm prudẽtiã/ pietatẽ/ caſtitatẽ/ iuſticiã/ & hũanita
tẽ. ſed dii bñ cõſuluerꝰ. ſic tu⁹ Sere. Her. uirtute oĩ ꝺcorat⁹ dign⁹ tãto cõſortio
dignus ex ea imortalẽ ſuſcipe ꝓlẽ/ q̄ & pr̄iæ/ & totius Italiæ ſit certiſſima ſa
l⁹. itaq; poſtq̄ iſtic numẽ diuinũ nõ mediocrẽ curã habet & tua excellẽtia cũ
filio cũ Sere. Rayne. cũ Reue. Archiepi. Mli. Hippolyto/ ac Illuſtr. eius fr̄e
F. rãto moderamĩe regitis/ ut ñ ſolũ urbes uꝛas/ & ſtatũ gubnaꝛ ſciſſime exi/
ſtimemini/ ſed totã italiã tueri uideamini/ audo hũc meũ libellũ ad tuã Ex
cel. mitterꝰ ĩ quo uirtutes q̄ maxiæ apꝺ uos uigẽt/ modſtia/ pcitas/ abſtinẽtia
cõtinẽtia/ uiuẽdi modeſtiſſim⁹ uſus legẽtib⁹ ñ mediocrẽ afferꝛ pñt uolupta
tẽ. lege Ser. Alphõ. & aĩm meũ/ q tãtope tuæ excel. afficitꝰ/ recognoſce q̄nto
ſtudio nom̄ uꝛæ familiæ celebrat. cui ꝺt de⁹ q̄cũq; optat. & meliora. ex Ouil.

Eſtenſe gen⁹ nobiliſſimũ.
hercules dux perbonum.
Eſtenſis famil. demereri.
Alexáder magnus.
Cæſar.
Cyrus.
Romani proceres.
Eſtenſis domus Italiam.
Eſtenſis virt⁹ pontifices & Italiam.
Eſtenſes ocio Italiæ.
Eſtenſes diſciplinatos viroſ
Ferraria laudatur.
Aegyptus peritos.
Græcia ſapiẽtes.
Hercules eſtẽſis eruditiſſimos.
Piſces ad viuaria.
Virt⁹ hæreditaria eſtenſiũ.
E[illegible]ſes quare deus.
Alphonſus dux eſtenſis.
Eſtenſiũ matrimonia regia.
Gallicæ familiæ.
Aragõica domus.
Rayneria ſereniſſima.
Ludouicus magnus⁹ Rex Galliarũ
Hercules primogenitus.
Hyppolitus, archiepiſcopus mediolanenſis.
Alphonſi ducis præcipuæ virtutes.

Hieronymi Perboni Marchionis Inciſae Ac Ouiliarum Domini Liber Tertiuſdecimus Ad Illuſtriſſimos Ferrariae Duces: ac Sereniſſimã Rayneriã de Modeſto Uiuẽdi Uſu.

VIDES Sereniſſime Alphonſe quas ante tuum con
ſpectum puellas repræſento: quæ tantopere tuæ do/
mi/ & inter tuos familiares/inter tuos nobiliſſimos ci
ues ſedent cõſpicuæ/amabiles/ pudicæ/ continẽtes.
tua iſtud ipſum prudentia facit/ & tuum modeſtiſſi/
mum uiuendi regimen.a te omnes/qui ſub cælo iſto
uiuunt/exemplum pulcherrimum capiunt. Certe ſi/
cut habes uerum imperandi modum/ſic ueram reti/
nes uiuendi normam.putauit ille diuinus rex Solimus urbem fore beatam
regnũq; in quo ille qui regit ueſcatur ſuo tempore/& ut uiuat non ad enor
mem luxũ/ſed ad uitam modeſtã/& regiam.Sic ille Reipu Romanæ uerũ
frugalitatis exẽplũ Fabriti9.ſic illi magni Catones.ſic ueri quicũq; reges &
principes fuerũt.hæc tua laus ẽ pricepsoptie/ q ita moderate/ita modeſte/
ita cõtinenter uitã ducis/ut tota ciuitas tua una uideaẽ dom9.cũctæ ædes
parere uideñẽ uno duci Oeconomo.fuit hæc olim a tuis maiorib9 uetus in
ſtitutio/& tantopere ab Excellentiſſimo patre tuo Hercule recepta & habi
ta/ a te tuiſq; Sereniſſi. filiis obſeruata/tuiſq; ciuibus perpetuo retẽta.qua/
re non mirũ eſt/ſi hæc religioſa norma/diuinaq; Parſimonia/quæ tam miri/
fice iſtic locũ poſſidet/homines longæuos/ ingenioſos/eloquentes cõſilio
& ſapientia præſtantes ꝑducit.multos mortales ante maturum tempus in
gluuies/& edendi uoracitas ad terrã proſternit/cuius immoderatis faucib9
excellentia/& humanæ naturæ parcitas frangitur/noſq; ſimiles pronis ani/
mantibus effecit.An dici poteſt peius q̃ ꝙ uorago hæc plus interimat/q̃ gla
dius: Genus profecto illud/cui hæc tantum gula pollet/non alicui par/q̃
cænoſis ſuibus.numerandi profecto ii non ſunt inter rationis capaces/ qui
a parſimoniæ cultu detorquent ueſtigia.quem nos illum imperatorem He/
liogabalum fuiſſe putamus q̃ pernicioſam ingluuiem in Republica Roma
mana: qui nunq̃ minus centum Sextertiis cænauit. nec quicq̃ fortunatius
poſſe ſibi euenire putabat/q̃ ꝙ ipſe ſibi futurus eſſet hæres. Ideo neq; hic/
neq; Galenus Auguſtus a ueteribus ſapientibus laudibus dati ſunt/propte
rea ꝙ uterq; gulæ pernicioſiſſimo uitio dediti erant.Iccirco ut utriq; perditi

alphõſus eſtẽſis dux.

Solimus rex.

Regnum qui regit.

Fabritius.

Catones magni.

Ingluuies ꝓſternit.

Gula plures q̃ gladius.

Guloſi : ut ſues.

Heliogabal9 uorax.

Hæres ſibi.

Galenus auguſtus edax.

Marcus Antonius. & ſine parſimoniæ utendi uſu uixerunt/ita perdite conſumpti ſunt. Mar/
Cleopatra luxurioſiſſima. cum Antonium uirum bellacem & fortem non aliud perdidit/q̄ Cleopatræ
luxurioſiſſimæ cœnæ. An habuit aliud exitio Aulum Vitellium/q̄ trifariam
Aul⁹ vitelli⁹ Vomitandi conſuetudo. epulæ & quadrifariam/ientacula & prandia/ & cœnæ comeſſationeſq; in
quibus introduxit etiam uomitandi conſuetudinem. qui fratrem ſuperauit
Mineruæ clypeus. in dedicatione patinæ/quā ob immenſam magnitudinem Clypeum Mi/
neruæ dictabat/in qua ſcaurorum iecinora/Phaſianorum & pauonum ce/
rebella/linguas phœnicopteri/murenarum lactes a Carpathio uſq; fretoq;
Hiſpaniæ per nauarchos ac triremes petitarum comiſcuit. Homo ſordidæ
gulæ deditus nec; inter ſacrificia uorandi ſtudio abſtinuit. quippe qui inter
altaria carnes holocauſtorum & farra pene rapta e foco manderet/atq; circa
Alphonſus dux modeſt⁹ uiarum popinas fumantia obſonia raperet. qui ſi diutius uixiſſet/profecto
omnes Romani imperii opes abliguriſſet. O q̄ te fœlicē Alphonſe princeps
Modeſtia fine. & beatam tuam progeniem iudicamus/qui intra modeſtiæ & parſimoniæ
metam greſſus uitæ continetis. nam neq; ſine hac uirtutes cæteræ conſiſte/
re poſſunt. Quid tibi tua egregia prudentia prodeſſe potuerit/cum qua ho
Continentia nobilis. ſtibus deuictis tot uictorias habuiſtis: niſi parſimoniæ humeri continuo ad
hæſiſſent. apud quos tua nituiſſet iuſticia: niſi perpetuo illa tua nobilis con
tinentia affuiſſet. ſteriſſet profecto debilis & manca tua fortitudo/niſi tuus
in rebus modus inieciſſet manus. caruiſſet undiq; laudibus illa tua uera ma
gnificentia & magnanimitas in apparatibus ſpectaculorum/in exhibendis
publice conuiuiis/in erigendis ædibus/templis/porticibus/in ornanda ur/
Parſimoniæ metrum. be/in ſtruenda claſſe/in alendo exercitu/in liberis per totum orbem de/
corandis/niſi iugiter tenuiſſes parſimoniæ metrum. Quid præcipue fidei
Chriſti religioſæ menſæ retinent obſeruandum/q̄ fugata rerū ingluuie mo/
Ieiunia ſunt indicta dus uiuendi parciſſimus in cœnobiis conſeruetur: an ad aliud ſtatutis qui/
Carnes prohibitæ. buſdam temporibus indicta ſunt ieiunia/prohibitæ carnes/& quædam alia
interpoſita: niſi ut parſimoniæ conſolidaretur nitor/ſine qua quicquid pro
Parſimonia fine. immortali pabulo acquirendo conſtruitur/facile ruit. nemo ad menſam ſapiē
Sapiētiæ ad menſam. tiæ accedere poteſt/cui oculus & uenter gulæ ſtudioſi ſunt. ſcripſit ille ad
ludibrium uoracum libellum/in quo boleti/ficedulæ/oſtreæ/& turdi certa
Gulæ auiditas. men iniere. profecto non modeſtis & parcis ſcripſit/ſed deuoronibus/& pa
raſitis/& guloſis/quorum animi ſemper in patinis innatant. Gula ſpurciſſi/
Gulæ calamitates. ma rerum immoderata cibi & potus auiditas/pro qua multi degulato pa/
Parſimonia diua. trimonio in magnam deciderunt inopiam. Quos illa non hebetat ſenſus:
quos nō generat morbos: quæ non deſtruit ingenia: quos ſtatus non ſuffo
Gulæ loquacitas. cat: quas nō excitat libidines: O uera & diua parſimonia/quæ oīa hæc re/
Diuitem epulonem. pellis mala. q̄ miſeri ſunt illi profecto/qui maiorem habent famem/q̄ uen/
trem. infamē/& uaſtā gulā ſubſequitur loquacitas. nam dum uenter imple
Voracitas vires. tur/lingua effrenatur. Ideo diuitem epulonē apud inferos dæmones lingua
Voracitas ingeniat. cruciāt. Tātū uoracitas gerit ſibi uirus/ut omnes animi uirtutes deſtruat in
genioſa alioqui in parandis epulis. tam ſubtiliter aliquando ratiocinatur/ut
in minimis quidem condimentis nouas inueniat artes. Sed quāto cibus ſit
Cibus quo compoſitior compoſitior/tanto ſit infœlicior ſtomachus/quū oīa frixa & aſſata mixtū &

ſigillatim

ſigillatim deuorare cogat.qui tanta cõgeſta ingluuie oppſſus magis obrui/
tur/q̃ impleť.Et quũ crebris eſſluentia emergat ructibus/adhuc curioſitas
quærit q̃ appetat/q̃ incidat gulæ titillatio.ubiq; imprimit ueſtigiũ q̃ritãdo p
maria/per flumina/p agros totos/p montes.laborãt gulæ/& mirũ eſt quot
curioſa diuerſitas laboret pedes.infinita cõdimẽtorũ genera excogitauit.ſed
multos morbos multa fercula generant/At parcis & modeſtis uiris/qui pro
ſummo theſauro habent cõtinentiã/hæc ſunt quæ ſaporẽ ingerũt/labor/ſu
dor/curſus/fames/ſitis.quibus non minus uere/q̃ ſapienter apud Lacedæ
mones epulæ condiebantur.ſed profecto turpe eſt ſapienti ſi uentri/& gu/
læ ſeruiat/ſi unguentis oblinitus aut floribus coronatus incedat.ſed leges
habet parſimõia ueras/quibus deſpectis guloſus terrarum tractus cæliq; &
maris abdita penetrat.meditatus eſt retia/meditatus hamos/& uiſcũ/& la/
queos.aues rapaces imperio parere/& prædari ſibi docuit.ſed paucis cogni
ta ſobrietas/quã profeſſor uoluptatis Epicurus & laudauit & coluit.cibus
enim tenuis & ſimplex potius homines ualidos/& aſpectu placidos/cãdo/
req; conſpicuos facit/q̃ minuat.at crapula hos cõflat hoies madidos/æſtuã
tes/tremulos/& olentes/ſudantes/& ructantes.pfecto quanta ſit gula au/
di ſatyricũ poetã/quæ ſibi totos ponit apros.hinc ſubitæ mortes/& inteſtata
ſenectus.Et q̃d apud ſapiẽtes parit nõ mediocre odiũ/quũ diſputat gula q̃d
phaſidis ales diſtet ab hiberna rodopes grueq; an ſit magis anſer/cur ſit tu/
ſcus aper generoſior umbro.lubricã quare cubent conchilia mollius alga.
nunquã paruo contenta paratu eſt ingluuies ambitioſa/& lautæ gloria mẽ
ſæ.profecto inter miſeros mortales nihil eſt improprius gula.nec illi nimis
fidendum/quem cœna parauit amicum. Recte uos Sereniſſimi principes
Eſtenſes facitis.in Florentiſſima & ubertima ciuitate exiſtentes tantum ca/
pitis/quantum parſimonia iubet.uita uobis iccirco iucunda/neq; maius
gaudiũ princeps capere poteſt/q̃ habere nedum prolem/ſed totam ci/
uitatem continentem/parcam/ſobriam/modeſtam.illic profecto uerum
leges habent locum/ubi parſimonia ſe collocauit.ue urbi/populoq;.ue
principibus/qui luxu ſoluti gulæ ad libitum imperant propterea q; haud
diutius opiparas diſtendent menſas.ii ſunt qui ad omnem belli motum
crapulando cadunt.ibi facile profecto uictoria paratur/ubi parcus/tem/
perans/modeſtus/prudens imperator conſiſtit.ſcis tu Sapientiſſime Al/
phonſe cur pacate regis/cur ſtatum auges/cur inuictiſſimus ab omni/
bus haberis/cur amabilis/cur diues/potens/conſilio ualidus/fortitu/
dine præſtans/fortunatus? quia ab adoleſcentiæ initio ita parſimoniæ of/
ficio continentiæq; ſtudio adeo deditus/ut per has uelut omnium uirtutũ
uias maximã exiſtimationẽ apud omnes reges & pricipes fueris cõſecutus.
uidi ego dum olim Ferratia trãſirẽ/cõtẽplarerq; regiões urbis quãta undiq;
uigeret modeſtia/ciuiũ grauitas/taciturnitas/cõtinẽtia.nullibi(q̃ntũ potui
cõſeq oculis)ebrietatis illecebræ/q̃ ẽt ſordidis hoibus maxio uitio dat.q̃ me
rito a ſapiẽtibus dãnata ẽ/propterea q; mentẽ & rõnẽ adimit/uitãq; cõtra/
hit.uitiorũ ſane nõ ultima parens cõflat iurgia/maledicta/hallucinationes/
furorẽ.obcæcat conſcientiã.linguã ĩpedit.neruos debilitat.aĩam labefacit.cõ

Stomachus obruitur.
Gulæ titillatio.
Fercula multas
Parcus vir.
Cõtinentiæ theſaurum.
Epulæ apd lacedemões.
Gulæ & vẽtri.
Parſimonia habet.
Guloſus penetrat.
Sobrietas paucis.
Epicurus voluptuoſus.
Cibus tẽuis.
Crapula cõflat.
Gula mala parit.
Ingluuies ambitioſa.
Eſtenſes ſereniſſimi principes.
Ferraria vbertima.
Priceps gaudet.
Leges habẽt locum.
Gulæ luxu.
Victoria paratur.
Imperator temperatus.
Alphonſus dux ſuictus.
Ferrarienſes.
Ebrietatis ſorditas.

Alexádrum ebrietas.
Indi ebrium regem.
Ebrii apud ſpartas.
Ebrii ratione
Ebriis mala ſunt.
Anacharſis dictum.
Vitis tres uuas.
Vinū fœminis.
Venus imoderata.
Ebrii ad ſenium.
Ebrii in morbos.
Guloſi' animam.
Guloſi ab ægrotantib⁹
Medicina quare in pretio.
Varietas ciborum.
Intemperantia morbos.
Antōius caſtor.
Piſciculus q̄ bos.
Guloſus rē.
Ingluuies ingrata.
Corpus nō fructuoſū.
Amicitiæ quorū fugiendæ.
Palato q̄ corde.
Parcitas bt̄i
Homobon⁹ cremonēſis.
Homobon⁹ cultor parſimoniæ.
Parſimonia incolumitatem.
Guloſi non ſeneſcunt.
Mures aliēa
Aetas media
Leones veſcuntur.

ſilia detegit.& quem neq; torus oriens uincere potuit/ſola ebrietas ſupera/
uit/Alexandrum.ſ.mangū.tanrūq; dehoneſtauit/ut plurima cōmiſerit/quæ
a uero rege aliena eſſe dbent.Merito apud Indos impūe licebat occidere re
gē ebriū/ſicut apud Spartas ebrii maximo afficiebanť ſupplicio ppea q̄ e/
brii naturalē rationē traſmutant/illis deformis ē pallor/genæ pēdulæ/ ocu
lorū lippitudines/tremulæ māus/furiales ſomni/ex ore fœtidi halitus/rerū
fere omniū obliuio/& mors ſæpe repentina.Nō ſine rōne illud Anacharſis
aureū dictū.uirē tres uuas ferre ſolere.primā uoluptatis/ſecūdū ebrietatis/
tertiā mœroris.pinde apud ueteres Romanos erat in inſtitutis antiquis/ q̄
fœminæ nō biberēt uinū ne genus hoc ad mala pnū facile in dedecus labe
reť.Nā ſicut uenus immoderata eneruat uires/ſic ebrietas detrūcat greſſus.
Raro ii Sereniſ.princeps/qui uino crapulaq; obruunť perueniūt ad ſeniū/
quin in graues morbos/uel articulorū dolores incidāt.Ennius ipſe pater dū
pocula ſiccat/inq; hoc uitio tales ferť ueniſſe dolores.ſed qui tantum ut pe
cudes de pabulo cogitantes / nihil ſublime meditari poſſunt demerſi hiſce
uoluptatum furoribus continuo marceſcūt / deditiq; turpiſſimæ corpis par
ti uelut beſtiæ animā exhalāt.edunt adſatietatē ut uomant/ madidi cōtinuo
parum diſtant ab ægrotantibus.Ideo quia a q̄ plurimis parſimōia expelliť/
ars medicinæ in prætio capiť neſcientibus qd intemperātiā uarietas ciborū
pariat intemperantia morbos . Antonius Caſtor ex ſuo ſolo orto ut ſcri/
bit Plynius medicamina ſumens centeſimū ætatis annū exceſſit nullū cor/
pis malū expert⁹/nec ætate/nec memoria/nec uigore cōcuſſus.q̄ ſi hac cū
cti uteremur parſimonia/ualerēt medici.Laborioſū eſt illā Rempu.ſaluā.ſo
re Illu.Alphōſe dux ubi piſciculus pluris q̄ bos uenit.guloſus aui atq; parē
tis p̄clarā ſtringit rem ingrata ingluuie.corpus ſane i rebus hūanis minime
fructuoſū ē/cuius in gutture & uētre/cūcta uelut dictiōi poſita ſūt.eorū p
fecto fugiendæ amicitiæ ſunt/qui ſubtilius palato q̄ corde ſentiunt . o bea/
ta in rebus cūctis parcitas /modeſtia/continentia.An prætercam ego illam
mirificam heremitæ mei Cremonenſis Homoboni diuinam parſimoniā? cu
ius precibus mihi meiſq; ſalutē auguror.dii ueſtrā imploro fidē/quo tegiť
ille ſacco pedes nudus capitq;/cinctus funē.hō honeſtis parētibus natus/
& laute nutritus/& nūc ppetu⁹ pſimōiæ cultor/& qd admirationē pit/cō
tinuo ſatis ualid⁹.ex quo cōiici pōt quātū pſimōia incolumitatē uitæ cōſer
uet/pducatq;.raro q in uino & crapula inſaniūt/ad ſeniū pueniūt .natura
hiſce intēperatis haud par ē.hinc diuerſi & capitū & laterū pedūq;/qui ad
terrā rapiūt/morbi.Multos qui/ut mures/ſemp alienos cibos rodunt / nec
ſatietate ulla ſe poſſunt repleri/media uidet ætas/quando nec modum/ nec
cōtinentiā faucibus adhibent ullā/nec tēpus ſpatiūq; iterponūt iter utroſq;
cibos conueniens.Diſcant miſeri poſtq̄ ratio nō monet humana ab aliis ani
mantibus.Leones enim alternis ueſcunť diebus/& quū ſaturitate turgent
ſua/triduo abſtinent cibis.hinc eſt qd uitā ſortiunť longam . plurimi enim
ſine dentibus repti/& cōtractoiū aſpectu macilentiores uixiſſe diutius apte
oñdūt.ſed genus cū gula certās illa appetendo/hæc ſuggerendo cōtra ad in
farciendū ſtomachū laborat.neq; tres ipetus qui nos ideficienter trudūt/cō

frenare

frenare ſcimus.pungunt ut creditores ad potum ad cibum ad coitũ / quos ut aliquẽ ſuppeditemus triplici opus eſt freno/timore/ lege / ratione. Tantum puto ualere uitæ continentiam ſanctioremq́ʒ uiuendi modũ/ ut etiã cæli intemperiẽ reddat mitiorẽ atq́ʒ innocuã.contra ſi intemperati in aliquo uiuant ſaluberrimo aere/etiã cuncta bona pparata habeant/non dubium eſt/ quin in uarias incidant ualetudines.uina quoq́ʒ & ſi optima ſint / ſi præter modum hauriantur/quid aliud ſecum gerunt q̃ incendiũ & uirus? quando introrſum uiſcera inflãmãt/ut feſtinata fata fiant/ut uera Androſidis ſentẽtia fuit ad Alexandrũ magnũ/quod ſicut uenenũ eſt homini cicuta/ita & uinũ ſcripſit.cui ſi ille obtemperaſſet/profecto amicos non per tumulentiã interemiſſet.cuius uim ueteres Romani ob imbecillitatẽ naturæ abhorrentes ſanciere ne matronæ uinũ biberẽt/atq́ʒ liceret ppinqs fœminis oſculum dare/ut ſcirẽt an temetũ olerent.ex quo temulentia appellata eſt.tanti faciebãt Romani ueteres parſimoniã/ut in ppatulo q nõ cœnitarẽt p infamibus haberẽt.nec erat quo principẽ laudarẽt/ſi uoracitatis ſtudio retẽti pſimõiæ nõ ſtuderẽt. Proinde poſteri Maximinũ impatorẽ q̃uis corpulentũ & ualidũ/qa edacẽ & potulentũ/nõ unis uituperiis inſectati ſunt.is eni quadraginta libras carnis uno die eſitabat/& uini amphorã potabat/ut nõ mirũ ſit.ſi eo ſudãte collectus calice ſudor tris ſextarios ipleret.nec minus Albinus impator deuorabat.q una cœna cẽtũ pſica/denos pepões hoſtiẽſes/qngentos ficos/paſſarinas/&.cccc.oſtreas ſolus aſſumebat.o inexplebilẽ uoracitatẽ.qs iſtos nõ potius porcos q̃ principes appellet? qui ſi diutius uixiſſent/utiq́ʒ naturã deſtruxiſſent.merito ferro ambo trucidati ſunt.neq́ʒ eni numina hoc genus hoim diutius tolerare poſſunt/qui nihil naturã adiuuãt.uiuẽt illi candidi principes qui parſimõia uitã tẽperãtes impio ita uſi ſunt/ut ciuitates nulla incõmoda ſentirẽt.Quales tui maiores fuere Sere.priceps Alphõſe/qualis tu/quales tui Illuſtriſ.filii.qui ĩ cũctis rebus exẽplo maiorũ ita parſimoniæ norma utimini/ut p totã Italiã nõ alii habeamini/q̃ principes modeſtiſſimi/cõtinẽtiſſimi/iuſtiſſimi.ſic tui olim pceres qui Frãcorũ e regio ſanguine originẽ trahunt.bõi a bõis & fortibus naſcunt.p uirtutes nomẽ auxere/ familiãq́ʒ Eſtẽſẽ nouo cognomĩe oppido ſuo iſtaurato iure/ac ẽpto acqſiuere.ex quo magnanimi duces/& ſapiẽtiſſimi & fortiſſimi principes euenere/ Ferrariã pene uicũ a Smaragdo patritio Italiæ exarcho excultã ita nominatã ob ferri ſcaturiginẽ/ſicut pxima oppida a metallis/Argẽtũ & Aureolũ/ adeo mẽibꝰ/& uariis ædificiis ornauere/ut hac tẽpeſtate inter pulcherrimas Italiæ urbes cõnumeret.hinc lõga ſerie principes.Actius / Aldobrãdinus/ Actius ſecundus/Friſcus/Rainaldus/Obizo/qui Regiũ Lepidi/ & Mutinam bello ſibi ſubiugauit.Hinc Actius tertius / qui quum decederet ſine liberis duobus ex fratre nepotibus reliquit imperiũ Rainaldo & Nicolao. ſed uariante in rebus fortuna humanis bello ambo a Pontificiis exercitibus agitati Nicolaus capitur / at Rainaldus meliori uſus fortuna mœnibus armata manu egreſſus hoſtes prælio ſuperat ac Duces qui ſub legato pontificis militabant / capit Galeotum Ariminenſem / Franciſcũ Ordelaphũ / Ricardum Manfredum/Fauentinum/Naſtaſium Polentanũ.quæ uictoria

Frena triã ſalutifera.
Cæli intemperies initior.
Aer ſalubris.
Androſidis ſententia.
Cicuta hoſ.
Alexander ebrius amicos.
Vinum romanæ.
Fœminas oſculari.
Temerũ olere.
Temulentia unde.
Parſimoniã ueteres.
Cœnare in propatulo.
Priceps parſimoniæ.
Maximinus impator potulentus.
Albinus imperator uorax.
Eſtenſes duces.
Eſtenſiũ origo regia.
Boni a bõis.
Eſtenſes ab oppido.
Ferraria olĩ uicus.
Smaragdus patritius.
Ferraria a ferro.
Argentũ & aureolum.
Actius aldobrandinus.
Actius ſecũdus.
Friſcus.
Rainaldus.
Obizo.
Regium lepidi.
Mutina.
Actius tertius.
Rainaldus & nicolaus.

adeo Eſtenſibus nomen auxit/ut per totam Italiam formidini eēt.hinc ſuc/
ceſſit Obizo ſecundus nepos ex fratre Nicolao quæ Romanæ eccleſiæ a Be
nedicto pontifice uicarius conſtitutus decedens liberis ſuperſtitibus Nico/
lao & Alberto.hic Nicolaus perpetuo pontificum amicus cum Barnaba ui/
cecomite bello ſæpe congreſſus plures uictorias retulit.hic Fauētiam & Ba
gnacauallum emit a Duce Anglico Hancut .xx.millibus nūmū aureorum/
& Ferrariam uariis ornauit ædificiis.ſed ambobus ſine legitima prole dece/
dentibus ſucceſſit Nicolaus tertius ſpurius Alberti filius/q & ſi impugna/
tus ab Actio e familia Eſtenſium a Venetis tamen & Florentinis & Bono/
nienſibus eſt egregie confirmatus.Actium uero in poteſtatem redactam in
cretam relegauerunt.Nicolaus quum per ætatem licuit Othone tertio tyrā/
no Parmenſium a Sfortia per inſidias interfecto Parmam & Regium lepi/
di recepit/quibus Otho dominabatur.multa egregia opera Nicolaus fecit.
duas arces nobiliſſimas extruxit/unam uico ſtellata munitiſſimam/alteram
e regione nomine Ficarolum/ubi & cathenā ex utraq; trahi uoluit/quæ pa
di ripas communiret.Belreguardum ſeceſſum Eſtenſium amœniſſimū ædi/
ficiis ornauit.uxorem duxit Ziliolam Franciſci carratienſis iunioris.cōciliū
Ferrariæ ſuo tempore ab Eugenio Pōtifice celebrari ceptum eſt.Liberos ex
diuerſis pellicibus Leonellum & Borſum ex ſucceſſione dimiſit hæredes.
Cæterum ex ſecūda uxore quæ erat ex Salutiorum progenie/duos habuit
filios Herculem & Sigiſmundum.regnauit quadraginta ſeptem annos/&
fœlix habitus inter Eſtenſes proceres.Leonellus ex Stella pellice ortus an/
nos nouem texit imperium princeps eleganti ingenio Ferrariam nouis au/
xit mœniis.ea parte qua padus fluit/& uicos/& uias urbis renouauit. Mo/
riens puerum Nicolaum filium/quem ex uxore filia Ioannis Frāciſci Gon/
zagæ ſuſceperat.Borſo fratri cōmendauit ut hæreditatem illi/quam a ſeipſo
receperat/dimitteret.Borſus natus ex pellice Senenſi Ptolemeorum familiæ
auido principatu ne qua aliunde naſceretur diſcordia/Herculem & Sigiſ/
mundum Neapoli domum reuocauit/ubi erāt iuſſu Leonelli antea relega/
ti.atq; cum Nicolao puero aluit.fauit Borſus ingeniis quæ undiq; acceſſita
domi honorifice habuit.Cartuſienſium nobile cænobiū extruxit.Dux Mu
tinæ factus a Federico tertio dum illac ille iter haberet/defuncto Hercules
Venetorum auxilio ſuſcepit/& Nicolaus expulſus ad Ludouicum auum
maternum Mantuam confugit/qui quum poſt annos tris cum octingētis
abæratis abſente Hercule Ferrariam rediret/a Sigiſmundo Herculis fratre
cum ruſticorum manu expulſus eſt/atq; poſtremum captus & ſecuri per/
cuſſus.Habuit magnus Hercules pater tuus ſereniſſime Alphonſe pacatū
ſtatum/tenuiſſetq; in ea tranquillitate fœlicem/niſi Veneti Ferrariam appe
tiiſſent.Ceterum is motum bellum tanta prudentia ſuſtinuit/ut totam Ita/
liam in ſe tuendum commouerit.factus uoti cōpos undiq; ſtatuta pace ur/
bem Ferrariam miris ornatiorem effecit ædificiis.& auctus diuitiis ſplendo
re & pulcherrima prole/per totum orbem ſuæ uirtutis immortalem famam
propagauit.& ſicut ab initio tua domus a regio ſanguine/emanauit/ita tui
proceres in omni ſæculo familiæ ſplendorem auxere/nec magni reges dedi

gnati

Obizo.ii.
Obizo uicarius eccleſiæ.
Nicolaus.ii.
Albertus.
Barnabas uicecomes.
Nicolai uictoriæ.
Fauentia a nicolao.
Bagnacauallum a nicolao.
Hancut anglicus.
Ferrariam nicolaus.
Nicolaus.iii.
Acti⁹ relegatus.
Otho.iii.tyrānus.
Sfortia.
Parma.
Regiū lepidi
Nicolai opa
Stellata.
Ficarolum.
Belreguardū
Ziliola carrarienſis.
Concilium Ferrariæ.
Eugēius cōcilium.
Leonellus & borſus ſpurii.
Hercules & ſigiſmūdus legitimi.
Herculis mater ſalutienſis.
Stella pellex nicolai.
Nicolaus rexit.
Ferraria aucta.
Nicola⁹ matre gōzaga.
Io.frācīſcus gonzaga.
Borſus ex pellice ſenēſi Ptolomeorū familia.
Hercules cū fratre reuo.

gnati ſunt celebrare cum tuis matrimonii iura. Olim Carolus Neapolita-
nus rex ex ueſtris principem Actium ſecundũ filiæ Beatricis connubio ſibi
generum aſciuit. & ſuperioribus annis Ferdinandus rex Aragonicus filiam
Helionoram tuo excellentiſſimo genitori matrimonio collocauit/in cuius
complexu diis uolentibus te glorioſum principem ſortiti ſumus/cuius fœli-
citas nõ minor toti Italiæ/q̃ Ferrariæ præſtat. ex te enim exit filius Sereniſſi
mus tuus Hercules ſecundus/quem tota Italia amat/colit/& admiratur. q
ob egregiã ſui animi uirtutem & excellentiam duxit ad fœlices nuptias Sere
niſſimam Rayneriam Ludouici regis Francorum filiam. Hæc tua eſt fœlici
tas Illuſtriſſime Alphonſe/quam tibi tuiſq; liberis ob tuæ mentis bonitatem
abunde immortalis deus elargitus eſt. nos quia nomini excellentiæ tuæ per-
petuo afficimur/hæc eadem & maiora precibus in sereniſſimam familiã tu-
am ſemper optamus. cui ex animi mei ſtudio hũc libellum dedicamus. quẽ
eo magis obſeruamus quum ex ſorore tua nobis in lucem prouenerit Sere-
niſſimus dux noſter. quem aliquando officia noſtra recogniturum omnino
ſperamus.

Carolus rex neapolitan⁹. Actius.ii. Beatrix neapolitata. Ferdinãdus rex aragonicus. Heliõnora aragonica. Hercules.ii. Raynería Ludouici Regis filia.

F I N I S.

Parſimonia eſt opulentia incognita.
Habent & ipſa propria nomina uim quandã.
Pauci aſini fuſtigationum immunes.
Stulti ſtultitia pereunt ſua.
Plebs quia curioſa frequenter errat.
Sic age ut poſt factum non pœniteat.
Iuuandi amici non irridendi.
Indecorum ſeni ad uulgi opinionem induci.
Malignorum eſt patriæ excidio lætari.
Non committendam nauim niſi aſſuetis.
Iudicium faciunt tria ſi requiris.
Ditior eſt qui ſuis acquieſcit.
Iraſci numen hæc mala oſtendunt.
Inedia utilis ſi modum habet.
Ingenium ualet ubi ingenium eſt.
Pœna æqualitatem expoſcit.
In maxima fortuna aſſenſus plurimi.
Iracundia in principe mutat nomen.
Proditori non quadrat crudelitas.
Mortem miſeris bonam opinamur.
Mors mala & bona parit.
Mala ſæpe ex bonis oriuntur.
Magna ciuitas ſtultorum congeries.
Vbi princeps dormitat iuſticia claudicat.
Immitari bonos decet non inuidia proſequi.
Italorum libertas ſimilis eſt animæ.
Opulentia deſidiam excuſat.
Ve ciuitati quum princeps eſt auritus.
Vulgus temeritate uerba metitur.
Sapiens non ſibi ſed in deum refert.
Non eſt dimicãdum niſi ſit pretium uictoriæ.
A capite non a pedibus conſilia pendent.
Veneti alienam fortunam ſpectant.
Veneti ꝑ clypeo inſubres ꝑ minis othomãos
Leo ſi retines ſuper educandus.
Eloquentia militiam auget.
Bellator plus terga q̃ frontem cupit.
Sæpe melior pars militum in bello cadit.
Vitæ diſcrimen nemini committendum.
Pro albo & nigro ſæpe ruit populus.
Bonum ingenium choeret opportune.
Inuidia non gloriam cernit ſed inſectatur.

Vita noſtra irrequieta eſt niſi deſinat.
Mulier uiro perpetua ſolicitudo.
Impos animi eſt gladius furioſi.
Volentibus unicuiq; uita chara.
Quum eſurimus inteſtina murmurant.
A mulo ſi ſapis cauebis.
Amor laſciuus plus fellis q̄ mellis habet.
Nauis fluctuat niſi regatur.
Senſus niſi rationi hæreat labitur.
Naturale eſt immortalitatem deſiderare.
Bonum appetunt qui bonum cognoſcunt.
Difficile eſt corpore/& animo bene ualere.
Facienda ſunt omnia præter peccatum.
Perturbatio conſilium pellit.
Similitudo ingenii beniuolentiam auget.
Vbi eſt innocentia deus facit ſedem.
Homine leui & mendaci inſulſius reperitur nihil.
Sapiens paratus eſt ad omnem fortunæ impetum.
Vir facetus laudem meretur.
Non eſt tutum idem ſæpe periculum adire.
Imprudentis animi eſt in eundem incidere errorem.
Qui re bellica excellunt præmiis ſunt idonei.
Fortiſſimo uiro ſupra præmium gloria eſt.
Cauere prudentis eſt a garrulis pueris.
Parentes ſunt mali/qui ad uirtutes non cogunt filios.
Plus ſæpe poteſt fortuna/q̄ ingenium.
Apud iuſtum principem tute degunt boni.
Amare & addiſcere natura docuit.
Apud reges magnos rara uirtus in pretio eſt.
Non plus uirtus laudatur/q̄ utilitas appetitus.
In ore uincentis uictoria fit ſordida.
Promptitudo ingenii uera eſt cautius reſpondere.
Magna eſt ruina quæ ſero uenit.
Nec forma nec fortuna clauo figi poteſt.
Crimen euidens multos habet oculos.
Non arat taurus niſi domitus.
Sæpe imprudens ſua uitia loquitur.
Vtilius eſt habere bonos magiſtratus/q̄ bonas leges.
Amor coniugalis inter ſingularia.
Viſcus mulierum blanditiæ.
Fortuna dominatur ubi non eſt ſapiens.
Silentium rumpendum quum uiolatur pietas.
Qui famam negligit/uitam hanc non probat.
Curandū ē ut inocētes ad diuinū iudiciū ꝓgrediamur.

Matronæ maritus tantum ornamentum eſſe debet.
Iuuenũ cupiditates ueloces ſunt/& ſibimet cõtrariæ
A capite & ſtomacho omnes morbi proueniunt.
Non bene curatur corpus ni curetur & anima.
Sacris uerbis credendum eſt.
Immortalis eſt anima.
Anima ſi mala fuerit patietur.
Meum & non meum/omne malum generat.
Matrimonia a deo dependent.
Docilitas eſt cito perdiſcere/hebetudo lente.
Solertia eſt quædam celeritas animi.
Pudor egeno non eſt utilis.
Magiſtratus legibus anteponuntur.
Sine bono regimie nõ poſſum⁹ fœliciter gubernari.
Conſideranda ſunt merita ſingulorum.
Meritis nõ mũeribus remũeratio debet eẽ æqualis.
Solus deus pro meritis æqualia reddit.
Cultura pueritiæ præcipua ſit.
Ingenium bene cultũ diuinũ euadit.
Qui poteſt prodeſſe/poteſt obeſſe.
Sunt qui importune petant/& reddant nemini.
Guloſus ſemper habet in uentre cœnæ locum.
Nugator lepidus non multum damnoſus eſt.
Non eſt ſumenda opera nimio opere.
Omnibus linguæ eſt moderandum.
Periculo noſtro diſcant medici.
Medicus homicida ſolus impunitus eſt.
Principum miſeria eſt ſeruitus medicorum.
Homo puer diligit parentes.
Bene bis dicitur quod bene dicitur.
Magiſtratus ſecundum leges conſtitui debent.
Vxor ſit obſequens uiro.
Curatio ancillarum ſit uxoris.
Nihil eſt cupere nos/niſi deus adiuuet.
Liber periculo ſuo uiuit/ſeruus domini.
Miſer eſt/cui omnes res aduerſæ ſunt.
Spicula etiam inſortita ſunt miſero.
Auaro etiam ſui inimici ſunt.
Omnes aduerſentur/dum unus propitius ſit deus.
Non eſt ſors mala dum oſorẽ non habeamus deum.
Omnia mortalia penitus tranſmutantur.
Socrates non eſt ad diſputandum prouocandus.
Procacitati uerborum non eſt indulgendum.
Anima ex ſe multa aduertit.

Eos adimus quorum opera/& cura egemus.
Non eſt bonus/qui non ſit uerus.
Nulla fides eſt militantibus ſine ſtipendio.
Magnificũ eſt a nemine beneficio ſuperari.
Magnanimi eſt contemnere inuidentiũ latratus.
Stulti in re leui mentiuntur.
Stultiſſimi ſenes ſunt qui iuuenes uideri uolunt.
Multa bona ſunt ſenectuti.
Vt plurimum ſenectus caret inuidia.
Honor eſt honorantis.
Senatus fieri debet ex ſenibus.
Grauitas/& prudentia ſolent ineſſe ſenibus.
Qui prudẽtia carẽt/nec ſibi/nec aliis bñ cõſulũt.
Id ſolũ dolẽdũ ẽ/quod culpa noſtra cõmittitur.
Mors uitari non poteſt.
Animus particeps eſt diuinitatis.
Agimus propter finem.
Laboramus ut quieſcamus.
Vita hominis irriquieta eſt/& anxietatis plena.
Naturaliter fœmina cum uiro communicat.
Prius eſt diſcendum/q̃ operandum.
Omne animal natis præſentibus ferocius pugnat.
Deus odit ſuperbiam/& diligit humilitatem.
Vxori non eſt nimium credendum.
Flagitioſus ſe omnes imitari cupit.
Habent linguam ædes cauti.
Linguoſa mulier non permittit uirum quieſcere.
Matrona pudica non ſublanditur alienis uiris.
Nõ tute damus gladiũ ei/qui ſui impos eſt animi.
Nihil eſt utilius ſole/& ſale.
Timor perpedit dicta linguæ.
Subiectis ſua uita tam chara eſt/q̃ ſua principib⁹.
Inanitate inteſtina murmurant.
Nimis tenax ſi equus eſſet/eſſet indomabilis.
Mali malis male monſtrant.
A malo ſi ſapis cauebis.
Aequum eſt meritis meritam mercedem dare.
Merito curamus eos/qui nos colunt/ & magniſaciunt.
Morbo bene eſt/ſi uenit/qui morbo facere medicinam poſſet.
Nauis in medio maris cuſtodibus indiget.
Quæ in ciuitate difficultates oriuntur/repente diſſoluant.
Scolatilia ſicca loca fertilia reddunt.
Diſputare decet/non tergiuerſari.
Senſus ipſi referendi ſunt ad rationem.

In paſſione non eſt ſcientia.
Mœrore maxime conficimur.
Omnes bullæ ſumus.
Sapiens caute ſcribit.
Dii iis male faciunt / qui per malas artes gratiam
uenari conantur.
Voluptatem omnia appetunt animalia.
Balnea magis iuuant / q̃ medici.
Omnis magiſtratus a ſapiente principe ſindicaẽ.
Qui benefacit patriæ ſibi ipſi benefacit.
Matrona uno uiro contenta eſt.
Qui nunquã ſeruiuit non bene dominatur.
Virgo eſt quæ non eſt tacta niſi a marito.
Amor nihil eſt iniurium.
Neminem amat meretrix.
Promptu dandum eſt amicis.
Nunq̃ erũt amici ſerui & dñi / neq; ꝓbi & iꝓbi.
Sine menſura æqualia inæqualia fiunt.
Moderata cuiq; danda ſunt ſecundũ eius naturã.
Vt naſcimur nobis eſt quædam paſſio.
Meretrix loquax eſt.
Liber homo libere loquitur.
Inſenſati putant aĩam una cum corpore interire.
Ab improbis mors eſt metuenda.
Non præterit dies unus innocuus.
Difficile eſt bene ualere animo & corpore.
Sine utilitate fruſtra laboramus.
Deus ſinit quandoq; quos amat pati.
Deus odit inſolentiam.
Deo occultum eſt nihil.
A deo alienus eſt / qui in ſeipſo confidit.
Quilibet loquitur pro ſua libidine.
Calamitoſa eſt controuerſia de confinibus.
Vt ſit pax tantum permittitur bellum.
Summa uirtus eſt deus.
Piis & iuſtis nil poteſt aduerſari.
Fauet iuſtis deus.
Omnia bona a deo procedunt.
Si malis bonum euenit prouenit abdito dei ſecreto.
Eſt cuilibet quidam ſpiritus ſacer cuſtos actionum.
Nemo ſine deo bonus eſt.
Dei munere uiuimus.
Bene inſtituti ipſis & patriæ ſunt uſui.
Omnia ſunt indita hominibus a prudenti natura non caſu.

Tempus non debet deo ſtatui.
Forti debetur præmium & gloria.
Patiens eſt deus/& parcit pœnitenti.
Non iraſcitur deus ſicut homo.
Omnia ſunt facienda ne in bellum incidamus.
Conſilio & moderatione uti decet.
Vbi eſt perturbatio nihil recte fit.
Rationi parendum eſt.
Nil magis appetimus q̄ ſcire.
Continentia uiuendi aerem ſalubrem reddit.
Vbi eſt integritas deus ſuggerit ingenium.
Qui uir eſt ſemper eſt paratus in omnẽ fortũæ fortẽ.
Oratio eſt auribus accommodanda multitudinis.
Tacere nequit ſtultus/quod tacito uſus eſt.
Multiloqua & multibiba anus odioſa eſt.
Amor mulierum carnificina eſt.
Mendax iuramento quærit ſubſidium.
Non eſt tutum ſæpius periculum facere.
Pœnitet omnes ingrato dediſſe.
Amans ut cautus ſit opus eſt.
Non æqua lex eſt/& ſi eſſe deberet pauperi cũ diuite.
Non mediocre lucum eſt/ſi quod affectamus inuenie mus/& qđ ignoramus minus nos ſcire putabim⁹.
Præſtat parũ bñ/q̄ multũ nõ ſufficiẽter determinare.
Inueſtigando luciamur.
Quæ cito capiuntur/non diu retinentur/& e contra.
Vere opinari procul eſt aberrare.
Quæ a uera opinione proficiſcuntur decora omnia/ bonaq́ȝ ſunt.
In tranſeundo flumine qui præit ſequentibus q̄ alta ſit aqua/oſtendit.
Non errat qui ueritatem ſequitur.
Militia a pueritia diſcenda eſt.
Puer profert uerba quæ primum audiuit.
Damnantur patres qui non diſciplinauere filios.
Decet amico bene conſulere.
Cum amicis ſimultas nullo modo ſit.
Senex quieſcat.
Vſu continuo omnia conteruntur.
Duplex eſt labor quum puer eſt dedocendus.
Sit ſobria nutrix.
Filii magis abundent uirtute q̄ diuitiis.
Plus aliquando ualet fortuna/q̄ probitas.
In beneficio conferendo maxime conſideratur tempeſtiuitas.

Apud iuſtum principem nihil plus ualere
debet q̄ bene merentium opera.
A natura aliquos amamus/alios odimus.
Apud reges rarus quis uirtute potens eſt.
Virtus laudatur/& utilitas tantum amplectitur.
Amicorum eſt aſſidue una conſueſcere.
Numerus quandoq; debet eſſe æqualiter æqualis.
Quandoq; dormitauit Plato.
Nihil eſt homini amico opportuno amicius.
Si quid homini eſt miſeriatum/quo miſereat̄ miſet ex aio ē.
Opinio uera cum ratione ſcientia eſt.
Promptitudo eſt recte reſpondere.
Non eſt recta opinio ſine ſcientia.
Ex inſania homo efficitur beſtia.
Propter rapinam multi exercitus periere.
Pauci ſunt qui monitione non egeant.
Magna eſt ruina quæ tarda uenit.
Fides conſtans multum eſt proficua.
Quidquid delirant principes ſubiecti patiuntur.
Nec forma nec fortuna perennis eſt.
Mors quemq; manet/ſeu longius ſeu propius.
Facti crimina multotiens habet oculus.
Corrumpitur uino ætas/& forma/& ei multa mala
ineſſe ſolent.
Non eſt rugis confidendum.
Prodigioſa ingenia auxere rerum pretia.
Inuenuſta muliere nihil eſt olentius.
Inſulſus ſua uitia loquitur.
Male eſt ſi ſumptus quæſtum ſuperet.
Vtile eſt habere callidum conſilium.
Vtilius eſſet contemplari in ſpeculo cor/q̄ faciem.
Filiæ pudicitia non poteſt nimis ſeruari.
Nihil eſt uilius q̄ in mortuos ſæuire.
Rapinæ deturpant uictoriam.
Extremis extrema/mediis autem media tribuere debemus.
Viro iraſci nefas eſt.
Vtilius eſt habere probatos magiſtratus/q̄ bonas leges.
Virtus uniuerſalium pertinet ad uniuerſalem prouidentiā.
Non omnia ſunt pariter omnibus apta.
Diſcit uulneribus miles habere metum.
Nulla nunc eſt poſcendi/nulla eſt reuerentia dandi.
Homines pulchris delectantur.
Coniugalis amor omnes alios ſuperat affectus
Lætum non crimina finit.

Mali non conueniunt cum bonis.
Malus bñ habẽtibus iuidet/nec ſibi bñ eẽ patit̃.
Stultus rogitat & quærit quod uidet.
De improbis uiris auferri premiũ & prædã decet.
Contumeliam facit qui eam dicit & audit.
Vino magnum uitium eſt.
Fortunati ſunt agricolæ ſi ſua norunt bona.
Tyrannis niſi occiſis non creditur de coniuratiõe.
Erunt/ſed non ſunt omnia bene.
Acerbum ẽ ſi pro benefactis malã meſſem metas.
Ignoſcendum eſt/ſi quis imprudens peccauit.
Miſerius nihil eſt/atq; nihil dignius q̃ mulier.
Non bene eſt/ſi duæ unum experunt palumbem.
Parua hirundo alas uerberat.
Facinus nemini conducibile eſt.
Nox/uinũ/& mulier adoleſcẽtulo ſunt pernicies.
Multa uident̃ lepida/quæ uſu inueniunt̃ mala.
Incaſſum non eſt laborandum.
Neq̃ eſt qui neqt ingenio ſuo moderari.
Mali maledicunt bonis/peſſimi blaſſemant.
Qui bonos perdunt omnibus nocent.
Impius quærit perdere iuſtos.
Beati qui patiuntur propter iuſticiam.
Fœlix eſſe non poteſt niſi iuſtus/& prudens.
Fœlices ſunt qui degunt ſub bono principe.
Mala præſentia ſuperant præterita.
Prudens ſcit quantũ liceat de homine affirmare.
Ex ignorantia cuncta mala proueniunt.
Boni imitandi ſunt.
Crudeliſſimus eſt qui ſæuit in hoſpites.
Fortuna non dominatur prudentibus.
Bona fama omni conatu quærenda eſt.
Laudis magnus amor eſt.
Cognoſcens iuſtum cognoſcit & iniuſtum.
Flagitioſus eſt imprudens.
Gratitudine quid non eſt præſtantius.
Prĩceps amicis bñfaciat/& iimicos amicos reddat.
Suæ contemptor famæ homicida eſt.
Generoſitas non conuenit naturæ illiberali.
Non amamus quod cum difficultate agitur.
Parum parum perficit.
Prauus ſermo corrumpit bonos mores.
Victoria eſt conſequenda.
Perito eſt credendum.

Iuxta mores ſiliorum tota domus regitur.
Non eſt res uiſenda principem inſidere portentis.
In crepundiis regnum ſilii Crœſi totum concidit.
Homo & ſimia tantum ſine cauda ſunt.
Cauda eſt longior aſinis/q̄ equis.
Qui non ſpirat uoce caret.
Sibilus longus eſt ſerpenti.
Tot ſunt facies/quot mortales.
Sua cuiq; facies eſt.
Magna diuerſitas eſt gentium/& linguarum.
Animus nos a feris diſtinguit.

FINIS.

Liber Quartuſdecimus Quiliarū
Ad multū Excelſum Marchio
nē Storgiae: ac ad Inclytū
Fráciſcū couū magnū cō
mēdatariū de leon: ⁊ a
ſecretis Caeſaris de
Intēperātia: ⁊ ubi
Cōfutatur hae
reſis Luthe
rana.

Multuum Excelſo Marchioni Storgiae: Ac Inclyto Fran\ ciſco Couo Magno Com mendatario Hieronymus Perbonus Marchio Inciſae: Ac Oulia\ rum Dominus Bene optare.

EXCELSE Marchio quum ea mecum cõtemplor/ quæ
ad ueram fœlicitatem facere ſolent/ proſpicio magnam
tibi contigiſſe partem.nã nobiliſſimos natales in primis
es conſequtus.es Illuſtri & clariſſimo ſanguine/& in re/
gno opulentiſſimo & magno/& quod ad immortalita/ Storgiæ mar chio.
tem uitæ facit/tui melliti parentes te omni uirtutum con
ſortio inſtituere. Et poſtq̄ domi militiæq; tui parentes Storgiæ mar chionis ſtem ma.
& maiores rerum ſuarum geſtarum/continentiæ/fortitu
dinis/pietatis/ & liberalitatis magna exibẽtes exẽpla reliquere/diuitias/no
mẽ celebre/& ĩmortalẽ famã.At tu excelſe Marchio ea intuitus adoleſcẽs/
quæ uirtute maiorum ante conſpectum poſita non ſolum ſuſtinuiſti ſed au/
xiſti.ſic illa tuæ bonitate naturæ/tua beneficientia/& ingenii tui ſolertia ma
ximum addidiſti ſplendorem/ & quod non ſolum iſtic miratur Hiſpania/
ſed longe/& procul exteræ nationes/ꝙ ante maturum tempus prudentiã
& grauitatem/& ſapientiam adeptus es.atq; ita ad rei militaris peritiam/ &
ad magnarum rerum gloriam & idoneus & promptus/ut in omnibus ſæcu
lis/& apud omnes populos augurer fore te immortalem/& glorioſum/pro
pterea ꝙ omnes in te hæ uirtutes lucent/ quæ magnos principes efficiunt.
Et tua hæc immortalis ingenii excellentia/nõ ſolum patriæ/priuatimq; ami
cis/ſed toti Hiſpaniæ plurimum eſt nominis allatura/& decoris.q̄ recte dii
conſuluere te Iuuenem iuueni ſacratiſſimo Cæſari prope adhærere/& con/
tinuo adeſſe præſentia/conſilio/ſapientia.ſic Scipioni Lælium/ſic Cæſari
Pollionem/ſic Auguſto Mœcenatem.Sed noſter Cæſar non minor illis iã
imperio/iam fama/iam uirtutibus omnibus/dignus tam proxima ſeruitute
optimaq; conſuetudine diues/qui tantopere & iuſticiam & clementiam &
bonitatem colit/& auget/qui eruditorum hominum non minus ſtudioſus/
q̄ fuerint ueteres. ſic etiam ſapientiſſime tecum peractum eſt inclyte Fran/
ciſce coue/qui tuo plus q̄ humano ingenio quicquid reconditum habet di/
uina ſcientia/quicquid ueterum philoſophorũ Academiæ docẽt/omniũ bo
narum artium ſtudio quicquid repertum eſt/omnia cum maximo honoris

Franciſcus couus.

fructu es conſecutus. Et ꝙ omnes Hiſpanorum animos & procerum in ad mirationem traxit/ꝙ in illo tuo excelſo magiſtratu a ſecretis Cæſaris ita ſyn cere/prudenter/catholiceq; adminiſtraſti/ut magnam fueris omnibus pre/ dicantibus adeptus immortalitatem. tanta clementia & bonitate ciues no// bileſq; totamq; uniuerſam R ēpublicā es complexus/ut pater patriæ Hiſpa niarum merito ſis cognominatus. propter hæc & multo maiora/quæ ma// gnas Laudes/& gloriam apud poſteros portabunt mirum immodum Hie/ ronymus P erbonus uos ambos diligit/amat/colit/obſeruat/præcibuſq; eoſ dem ambit/& exoptat/ut mutuo/& fœliciter redametis. Ex O uiliis.

Hieronymi Perboni Marchionis Incisae Ac Quiliarũ Domini Liber Quartusdecimus De intemperantia.

ADDVCO uiri uirtute excelſi ante ueſtrũ tribunal mo/
do hanc depræhenſam puellam laſciuientem & petulan
tem omniq; nequitia lubricam/ut caſtigetis/& uinculis
cohercea tis ueſtris. Nulli enim ſanctius hoc intemperã/
tiæ/& luxuriæ uitium comprimere poſſunt/q̃uos qui
eſtis omni pudicitia/& elegantia morũ/& ſapientia orna
tiſſimi.quos non illecebræ/nõ muliebres blanditiæ/non
furtiui tori uincere poſſunt. Maiores profecto eſtis q̃ ple
riq; Reges/q̃ pleriq; fortiſſimi bellatores. Hercules quem aiunt ſuperaſſe
Leonem/Hydram Lernæam/Cerberum/Aprum Etholicum/Aues Stym
phalidas/& gigantem Anteum/unius putridæ ac intemperantis mulierqu/
læ ſeruiuit ad nutum.fœda res profecto hominem fortem luxuria/& intem
perantia deperire.puto ego qui collem hunc relictum pudicitiæ defendunt
uirtute/ut uos eſtis/ueros eſſe heroes/& magnos/quod paucis contingit/
etiam uiris ſanctis beatum uotum.habet hoc luxuriæ uitium prima fronte
mellitum ingreſſum/deinde grauem & calamitoſum exitum parit.uelut po.
tuimus ſcire parentũ primorum infœlici labe intemperieq;/qui aberrãtes a
uetito pomo non abſtinentes in hanc intemperantiam prolapſi/æternã cla/
dem poſteritati reliquere.Labes facta naturæ conſors non ſolũ genus molle
urit maxime/ſed infinita ſibi contraxit inſtrumenta/quæ Luxuriam perſua/
deant.homo hominẽ trahit/& commertia laſciuientia plerunq; trahunt mo
rem/ut difficile ſit tutam retinere uoluntatem. Quid enim non excitant mu
lierculæ? quid non lenones? quid nõ furtiuæ tabellæ/uerſiculi/cantilenæ?
quid nõ cõmoditates locorũ/receſſus/ſolitudines/ocia/cogitationes/ipſi
quoq; imprudentes oculi? Hæc omnia uolentes trahunt/nolentes præcipi
tant/repugnantes artibus quibuſdã illaqueãt.tentantq;.quid riſus? quid fre
quenter aſpectus? quid aditus in publicũ/in ſpectacula/in forũ/in templa?
hæc omnia laſciuiã citant.ſed audentius mutua colloquia.hæ ſunt ſirenes/
quas ueteres tantopere euitabãt.hi ſunt cupidinis arcus/& ineuitabiles ſa/
gittæ/quæ miſeros ſolent perdere amantes.arma profecto non cognita/niſi
defloreſcat ætas/& ſubeãt morbi/ſubeãtq; egeſtatis curæ.Ideo cæci ut plu
rimũ in ea ætate euadunt iuuenes/niſi longius ꝓſpectent/& amara ſenectu
tis incommoda ꝓuideant. libet repetere quæ apud comicos ſapienter ſunt
dicta ꝙ amantibus intẽperantia luxuriaq; degentibus hæc in ſunt uitia/iniu
riæ/ſuſpiciones/inimicitiæ/tẽporis iactura/amiſſio bonorũ/inſcitia/rerum
ignorantia/poſtremũ morbi uitæq; diminutio.tantũ Luxuria conſumit cor
pus/tantũ cõmaculat animã/tãtũ nobilitatẽ infamat/ut nõ ſit quicq̃ aliud/

Storgiæ marchio.
Frãciſcus couus.
Blãditiæ muliebres.
Herculis facta.
Fortem deperire.
Heroes ueri.
Luxuriæ uitiũ habet.
Parentes primi.
Clades æterna.
Homo hominẽ trahit.
Voluntatem retinere.
Luxuriem excitant.
Laſciuiam citant.
Sirenæ.
Cupidinis arcus.
Aamantes ꝑdunt.
Luxuriæ mala.
Iuuenes cæci.
Senectutis incommoda.
Amantium uitia.
Luxuriæ mala.

Veneris aduerſæ fœditas. Vrbes diruptæ pp incōceſſā venerē. Aīalia irratioīalia nō contra naturā. Orpheus. Mundus p ſpecies. Loth. Naturæ lex. Vxores recōciliantur.

quod deperdat florē iuuentutis/q̄ effrenis intēperātia.tātū qn̄q; effluit hæc
impia & putrida labes/ut deſtruat naturā ipſam.abdicato ꝓcreādi uſu ſeas
diuertit partes/ut maior turpitudo in rebus hūanis cōmitti nō poſſit.tantū
huius uitii fœditas ē cælo obnoxia/ut in nullo alio maius excidiū/penes; a/
trocius piaculū oſtenderit/depſſis incendio multis ob hoc deteſtabile malū
urbibus ex diuina ſentētia.potuit generi hūano fieri manifeſtū quantū cæli
colis ē abhoiabile/nec ſolū noſtræ ſacræ leges ꝓhibēt/ſed ſcriptū eſt a Plato
ne nihil eſſe horribilius/q̄ id ꝙ cōtra naturæ legē cōmittiť.ipſa quoq; bruta
aialia oſtendūt quātū ſit illud a natura alienū/quæ uſum ꝓcreandi non mu/
tāt.ipſi quoq; barbari in eā deteſtationē ueniētes/Orpheū q apud Thraces
uenerē aduerſā primus inuenit/impetu a mulieribus facto lapidibus obrue
re.uiolať eni ſocietas/quæ nobis cū deo & natura eſt.& ſucceſſio quæ mun
dū retinet p ſpecies cōtinuū tolliť.ꝓpterea Loth/ut deteſtandū hoc ſcelus
impediret/ſuas obtulit ſtupratoribus filias.lex proinde naturæ data eſt/ut
uxores uiris cōciliatæ fructū ꝓcreandi repræſentēt.nullū ꝓlapſū ē ſæculū/
in quo nō ſint ii/q ſpurcitia hac fuerint infecti/maxima cū infamia ꝓſciſi.ſic

Venere auerſa proſciſi. Venus auerſa vbi. Lex ſcatinia. Maſculorū cōcubitores. Crimē quod maius.

Galba.ſic pricipes Heliogabalus/Galenus/Nero/cæteriq; ſapientibus op/
probrio fuere.ſed id fœdiſſimū uitiū ubi licētia uiuēdi regnat/maxime de/
ſtruet/ut in curiis principū/in qbus Cynædorū turba ꝓſpicitur.exclamauit
olī ille ſatyricus poeta quod lex ſcatinia dormiret.Paulus exclamauit p or/
bē neq; maſculorū cōcubitores regnū dei poſſidebunt.nā adulterū crimen
ſupat fornicationē/ſed uiciť ab incæſtu.deteſtabili⁹ eni cū mře/q̄ cū aliena
uxore tē habeř.ſed horū oim peſſimū ē crimē cōtra naturā ēt i meretrice.ſed
execrabili⁹ cū uxore.tñ naturæ odio habeť/ut ꝓ magnitudie ſceleris nunq̄
ſatis pūiri poſſit.Icc circo quāto ii magis hoc uitio ſūt deteſtatiōe digni/tanto
ii q i oi uitæ curſu fuerit abſtinētiſſimi ſūt oim p̄cōio digni.ſed nulla ætaſ plu
res habuit uirture hac excellētes q̄ Xp̄iāorū/apud quos nihil hac fœditate
ſpurciti⁹ noiari pōt.pudet ſcribere in quantas huius uitii lues trahit neqtias.

Pilos euellet. Maſculi in fœminas. Trebonius. Corona patriæ. C.lucius. Claudius imperator.

multi repti ſūt/q i euellēdis pilis opa abutanť/ut nō mirū ſi ueteres qn̄q; fa
bulati ſūt ex maſculis multos fuiſſe trāſmutatos i fœmias.ſcriptū ē i mōnmē
tis ueterum ꝙ Trebonius a Mario imperatore corona patriæ decorat⁹ ſit ꝙ
pulcherrimum facinus cōmiſiſſet/quū Caiū luciū ipſius Marii nepotē ac
Trebonii ducē interfeciſſet eo ꝙ ipſo per uim in turpi uenen̄ abuti uoluerit.
Adeo perdite hiſtorici uitium hoc inſectati ſunt/ut Claudius impator q̄uis
multis ſcelerib⁹ uigeret/inter tñ peſſimos nō eſt habit⁹ ex eo qd mariū oino
fuerit exps.De⁹ immortalis qd hoc ē/niſi dæmonū inuentū?Genus hūanū

Humanum genus. Virtutes indipiſci. Semiramis. Meſſalina.

quum poſſit facilius uirtutes indipiſci/mauult pdi turpitudinū fœtore.qs
credere pōt illā fuiſſe tantā libidinis intēperiē in Semiramide?q̄ equum cōcu
bitus cauſa adamarit/& filium conata eſt ad incæſtū allicere.qs itē in Meſſa
lina Claudii pricipis portētū hoc recipiat?q̄ ut expleret mentē luxuria iſectā
mentita meretricale nomen ſæpe ſub nocte lupanar adiuit/& cū ſcortis coi/
tuum certauit multitudine/& uicit/palmamq; ex re fœdiſſima reportauit.fe

Iudei.

cit qn̄q; hæc intēperata Iudeis libido non unam ſtragē/qui ducis legē aſpna
ti/cū Moabitarū fœminis cōcubuere.uñ cæleſtis ultio inūeros afflixit.oriūť

hæc mala ab adoleſcẽtiæ initio.qñ.n. pueri licẽtius uiuũt/cõmertiaq; adeũt
Audẽt quod uiderunt.
improba/audẽt inde qđ uiderũt agi impune/& ſine erubeſcẽtia.pri⁹ tentant
mollitie illa imbuti/& quotidie magis effœminati/& unguentis madidi/in
Vnguẽtis madidi.
omne libidinũ gen⁹ dilabunť.hos in uitæ curriculo ſequunť mala/& uſq;
ad ſeniũ comitanť cũctæ fornicationes/& itermixtæ inimicitiæ/ebrietateſq;.
ſic puellæ q̃ ab initio aſſuetæ ſunt faciles habere aures/qd nõ audebũť? im
Puellæ ab initio.
poſſibile eſt illã ab ineunda libidine abſtinete/q̃ p oculos & aures/cor ple/
nũ neqtiis coaluit.Turpe eſt matronã impudica audire uerba/ſed turpius
Matronæ turpe eſt.
fando in his linguã reuoluere.ſcriptũ eſt.n.diuinit⁹/os loquiť ex abundan
Os loquitur
tia cordis.male mehercle/male ſi hi uel hæ qñ ſemp in laſciuiis aium reuo/
ætas ſi grauior.
luunt/p̃ſertim ſi iã grauior acceſſerit ætas/quaſi impoſſibile ſit illas radicit⁹
euelli/pa℞ aut nihil pderit indicta pœnitentia abſtinẽtiaq;/quum rurſus/&
rurſus/toties reuiuiſcũt.Ideo illi q ab intio ſe ſe ab his cohercuere/in ma/
Viros in magnos euadũt
gnos uiros euadũt graues/cõtinẽtes/plenos omni bonitate & iuſticia/qua
les uos ambo eſtis cãdidi & excellẽtes uiri/q per totã Hiſpaniã ueſtras diffũ
Storgiæ marchio.
ditis uirtutes.atq; ob illas nos Italia cõmoti ſcribimus.neq; ob tñ ueſtratum
Frãciſcus co.
uirtutũ ſplendorẽ tacere potuimus.qd nã ſane uos nõ eſtis/qñ in cũctis re
bus quas p̃manib⁹ habetis agitãdas/ſũmã præoſtẽditis prudẽtiã/ſũmã ſa/
pientiã/& iuſticiã/& in cũctos p̃cipuã bonitatẽ/& liberalitatẽ.Hæc quum
Cæſar aptiſſime norit/facile uos hẽt primarios amicos/primarios miniſtros/
primarios fideles/in quibus ita ſynceritas fidei reſplenduit/ut nihil ſit tã gra/
ue/tã ponderoſum/tã ad imperiũ & neceſſitatẽ pertinens/qđ ueſtris hume
ris nõ libẽter imponat.& qđ excelſius exiſtimari põt/nihil eſt qđ uos tracta
re uelitis/qđ ueſtro cõſilio/ueſtra ſapiẽtia/ueſtra ingenii dexteritate/& amœ
Homo nedũ ſapiens.
nitate nõ fortunatius ſuccedat.hoc illud eſt qđ tãtopere ueteres impatores/
& rerũ dñi amabãt/q̃rebant/exoptabãt.nõ enim uiſum eſt illis ſatis hiem ſa
piẽtẽ haberi/ſolertẽ/uigilantẽ/fidũ/ſed fortunatũ.multi enim habent quæ
hoiem excellentẽ in genio & rebus agendis oſtendũt/& tamẽ infœliciter ſi/
Fortunam ppitiam.
niũt.nõ ea nominis altitudine exiſtimanť/qua exiſtimari ſolent qui propi/
Prudentia fortunam.
tiã fortunã habẽt.ſed ſæpe prudẽtia fortunã efficit pediſſequã/qualiter uos
ſæpe facitis.qđ ſi tãtopere uos ueſtraſq; uirtutes fortuna colit/cur eſt quod
nos ceſſare debemus/& lõge diſtãtes nõ amare ueſtrũ nomẽ/ueſtrã recole
re memoriã/ita ut par eſt.ppterea hiſce nos allecti hũc libellũ ſplẽdori uro/
& ueſtris imortalib⁹ uirtutib⁹ dedicam⁹/ut cognoſãt uiuẽtes hoies/& Hiſ
paniæ pceres/& poſteri quãtũ Hieronym⁹ Perbon⁹ Mat.Inciſæ uos ama
rit/uos coluerit/& obſeruauerit/ut nõ ſatis fuerit bñuolẽtiæ tantũ/& ami/
citiæ ſtudio acqeſcere/ſed uoluit/ut poſt fata/& exitũ uitæ adhuc amicitia
nr̃a remaneat itegra/& icolumis.ſic rogo ueſtras imortales uirtutes/& excel
Amicitia vera
ſas/ut me mutuo redametis.nihil.n.mihi operoſi⁹ atq; p̃tioſius cõtingere po
terit/q̃ amari a ueſtris cãdidis animis.eã.n.puto uerã eſſe amicitiã q̃ ab iteme
rato/& imaculato aio ueſtro emanabit.neq;.n.qcq̃ itereſſe exiſtiam⁹ ſi lõge/
& uaſto interuallo degim⁹.tãto eſt amor ſtudio ſuo/& tãta efficacia potẽs/
ut ſe ad infinitas partes orbis mirifice p̃ſentet.qd hoc?non mirificum quod
nos dum in Ouiliis noſtris ſimus/ubi tot magni pceres/tot excelſi nobiles

quandoq; hoſpitant᷑ atq; inter tot amiciſſimos quos hic habeo/ & affines/ & beniuolos/ & tamen memoriā ueſtri/ & nomē recolā? Hoc non potuit aliud efficere/ q̄ ueſtra mirifica uirtus/ q̄ ueſtra ſpecioſa humanitas/ q̄ ueſtra uera nobilitas/ quæ oīa in receſſu meæ memoriæ reſident uiuacia & æterna. Pro inde erit ut ſi ego iā ſexagenarius/ & ætate hac iā grauior/ filiiſq; meis undiq; me ambientibus uxore chariſſima aſſiſtente nō potero ad uos accedere/ ſaltē libellus meus/ q ueſtro noīe/ ueſtroq; titulo honorat᷑/ ad cōſpectū ur̄m ueniet/ qui ut iuſſi ueſtras primū manus deoſculet᷑/ deinde meo noīe uos ſalutet/ poſtremū rogitet ut indeſinenter ametis/ & quū q̄nq; uacabitis ab excelſioribus negociis/ Hieronymū Perbonū Marchionē Inciſæ Sereniſſi. imperatori Cæſari comēdetis. Hæc uera erit cōmēdatio apud Auguſtū/ quā boni & ſapiētes uiri ap̄pbāt laudātq;. pl⁹ unis uris uerbis habebit fidei Cæſar/ q̄ aliis. ea uos eſtis aī ſynceritate p̄diti/ ut nihil fore putē/ qd̄ ueſtra aſſertione nō fiat ualidū/ & uoti cōpos. nos uero neq; (ut diximꝰ) poterit ulla tp̄is uetuſtas obliuionis labe a uera amicitia dimouere. neq; erit q̄cq̄ tā arduū tā ꝓpe impoſſibile/ qd̄ ꝓ ueſtro bñficio non tentem. habet enī maximā efficatiā quū animus humanus uult/ & qd̄ uult totis uiribus conatur facere. Nā cur aīus meus ꝓ uobis quicq̄ recuſet? nōne uos eſtis illi tātæ cōtinētiæ ui/ ri/ ut ueſtra mēs ſuperet oēs luxuriæ amoris illecebras? uos eſtis utiq;. Ideo ad uos amorē putridū hunc/ de quo uerba facimus/ mitto caſtigādū/ cohercendū/ flagellandū/ ut ueſtra ſapiētia/ cuius pedibus luxurioſæ neqtiæ calcant᷑/ e medio ꝓpulſet. Quid enī pōt eē amor iſte laſciuus & lutulēt⁹/ niſi aī melācholia laborātis īfirmus motꝰ? quē ut Raſis mōumēta īgerūt/ ñ alio diluimꝰ antidoto/ q̄ ieiūio/ ſtudio/ & abſtinētia/ ac aſſiduo labor. Hūc illū laſciuiētē eē īpetū haud ābigimꝰ/ quē indubitati iudices hi demōſtrāt robur/ pallor/ crebra ſuſpiria/ ꝑpetuæ q̄rimōiæ/ īportūæ laudatiōes/ ſubita īdignatio/ iactātia/ ꝓcacitas/ petulātia/ uana ſuſpicio/ icōſtātia meritis/ nullibi nulla mora/ tacitæ minæ/ allocutiōes/ obliuio rerū/ nullū uerbū/ niſi illic nocturnæ uigiliæ/ itēpeſtiui acceſſus/ & receſſus. quāta illis petulātia ieſt? q hæc oīa ſciūt cauere. tūc fiūt meliores corpis habitus/ lætior uita/ & diuturnior. nihil eſt q᷑ magis deformet hū anū pectus uultūq;/ q̄ cōtinua laſciuia. nōne cameli fortiores fiūt abnegato laſciuiendi tp̄e? fortiora & alia aīalia. ita eſt pfecto. quāto plus hæc īproba uis uſū coeūdi capit/ tanto feruentior efficit᷑. & quāto plus ceſſat/ tāto mīus appetit. Multa repiunt᷑ aīalia/ q̄ ſobolē pimū t/ ut ad cōgreſſū nō obſtet educatio. ſic cūiculi q ex leporū gn̄e ſūt/ ob ardētiſſimā luxuriā pullos deuorāt/ ut fœminæ remota cura ſobolis libidini obtempent. ſic pauones oua frāgūt/ ut ꝑpetua libido ñ īpediat᷑. cæterū peiora committunt hoīes tanto deteriora/ quāto uteriorem rōnem habent. ii enī q̄nq; ob inſulſiſſimū amorem multa facinora cōmiſſere/ quibus & īperia/ & regna excidio data ſūt. Euertit ob uiliſſimæ fœminæ raptū īproba uis Paridis Troianas opes/ & regū Rōæ lōgā ſeriē Tarquinii plus ineffrēata libido. Maluit illa ītempata mulier meretricis nomē eape/ q̄ pudica remāerī toro ñ uiolato k e gia. Nō eſt pinde uis aliq̄ tā potens iter mortaliū cōamina/ q̄ luxuriæ furor/ q̄ tā miſere mortale genꝰ torqat/ tā in uetitū audax ut neſcio an ſint plures/

Perbonus ſexagenarius.

Commendatio vera.

Animus ſi vult.

Scorgiæ marchio. Franciſcus co.

Amor laſciuus eſt. Raſis. Amor laſciuus diluitur. Amoris laſciuiindicia. Temperantes a luxuria Laſciuia continua. Animalia fortiora. Luxuria quāto plus. Cuniculi luxurioſi. Pauo ſalax. Homies deteriora. Paris troianas opes. Luxuriæ furor. Nefas in vetitum.

qui

q legitime naſcanť/an ii qui p furtiuã uenerẽ ueniant in lucẽ modo ſetarũ.
nihil in ciuili uita obprobrioſius cõtingere põt/q̃ nõ naſci matrimoniali cõ
plexu. Deos ĩmortales ſæpe adimus oratũ qd inter tot & tãtos mulos euaſe
rimus ſalui/quin nos ĩſidis depteſſerint calcibus. ſed ad malũ plura dæmõ
inuenit inſtrumẽta. multæ officinæ nequitiarũ ad dolos cõflãdos aptæ ſũt.
quis diceret/aut credere poſſet/qđ pocula libidinis cælare inuenit uis p im
proba & p obſcœnitates bibere? nõ fuit ſatis ſtultitiæ mortalibus aurũ/& ar
gẽtũ/ſed luxuriæ eſtimata gloria/habere qđ poſſet ſtati unius demiſſi negli
gentia tantũ perire. Ideo criſtallina uaſcula effundimus ad nequitiæ inſtru
mẽta/quib⁹ pretiũ faceret ipſa fragilitas. quid illud Cleopatræ? an luxuriæ/
an demẽtiæ dabimus? quæ una cœna centies ſextertiũ abſumpſit. Quid no
ſtro Romæ in curia ſæculo? quanta pdunt xp̃i bona? q̃ quũ paupibus eẽnt
errogãda/cũ catamitis/meretricibus/lenõibus/equis/canibus/põpis/men
ſis/luxuriæ pſundũt. q̃ cauſa fuit ut tanto in xp̃iano orbe excitareť hæreſis.
Martinus nactus iſtã euidẽtẽ occaſionẽ arripuit anſã oblatrãdi in mores cu
rialiũ. utinã illud ingeniũ in his redarguendis cõſumpſiſſet. habuiſſet Fœlix
ille multos fautores. ſed hoc nõ quærebat dæmon/ſed hæreſim, ut haberet
quos plurimos pderet/inflauit ſpiritũ infœlicis Lutheri ad inanẽ gloriã/ &
inflat⁹ cõtra ſanctorũ patrũ decreta auſus ẽ infringere oĩa & peruertere. o ſi
ne mẽte caput. q̃ pulchre icepiſti/q̃ ſtulte ptexiſti/q̃ impie adhuc obſtinati⁹
pſtas. belle me hercle/belle dicis/& multi tibi credũt/quo oĩa uiuẽtia ad ge
nerãdũ neceſſario moueñť. Ideo ĩpoſſibile ẽ hoĩ ſeruare caſtitatẽ/ẽ ne hæc
tua cõſequẽtia philoſophandi? deſine ineptire miſer ne dicã perire. nã ſi na
tura mouemur ad pcreãdũ in ſpeciẽ ſimilẽ/icirco ĩpoſſibile ẽ caſtitatẽ &
uirginitatẽ retineri. nõ enĩ hæc inclinatio naturalis neceſſitatẽ parit/ſed ma
trimoniũ ſuadet pp fornicationẽ/ad cõſeruãdã ſpeciẽ. ñ enĩ id fit neceſſariũ
p oẽs hoc exequi/ſed p aliquos. nã q̃ neceſſaria ſũt ſpeciei/nõ pinde neceſſi
tatẽ afferũt oĩbus indiuiduis. Diuerſis ſũt diuerſa officia/ſicut etiã in corpe
diuerſa ſũt mẽbra ad diuerſos act⁹ ordinata. ſic Magdalẽa ad ſpũm/Martha
ad actiões domeſticas. ſic gñandi actus nõ ẽ de neceſſitate ſpeciei. pinde nõ
oẽs neceſſario hoĩ generãdo uacẽt/ſed multi. alii uero a pcreatiõe abſtinen
tes rebus diuinis & deo cõtẽplãdo incũbere poſſunt/quã rẽ qui mñmõio
ſũt cõnexi haud facile cõſequi poſſunt/quũ de cõiuge/de liberis/de re fa
miliari ſit cogitãdũ & inſudãdũ. nã illud iã tritũ dictũ/creſcite & multipli
camini/habet ſalẽ quo ſape poſſis. erat enĩ tũc neceſſaria gñatiõis multipli
catio ab initio rerũ/pprer uanitatẽ hoĩm/& paucitatẽ fideliũ. nã eo tpe ne
ceſſariũ erat p naturalẽ generationẽ/gẽus populi electi ut multiplicareť/&
cõſiliũ đ cõtinẽtia ppetua obſeruãda reſeruatũ ẽ ad futura tpa noui teſtmĩ
ut ſpiritalis ppl̃s/p ſpiritalẽ gñationẽ ampliareť. & ſi ex mãdato diuiæ legis
nõ teneamur ſeruare caſtitatẽ/tenemur tñ/ſi ſuſcipimus ſacros ordines pp
uotũ/qđ tã ex antiq̃/q̃ noua lege p̃cipiť ſeruãdũ. exclamat Martin⁹ ñ đbet
uouere homo qđ ſeruare neqt & ſi uouit/uotũ ẽ nullũ/qa obligatio nulla ẽ
ad impoſſibilia. ſed qd nos magis edocet/q̃ expientia rerũ magiſtra? nõne il
lud p cõpertũ habitũ eſt/ꝙ quãto plus a libidie ceſſam⁹ tãto cõtinẽtiores

Legitime na
ſcantur.
Naſci illigiti
me.
Per bonus
inter mulos.
Dæmon ad
malum.
Nequitiarũ
officinæ.
Stultitia
mortaliũ.
Vaſcula cri
ſtallina.
Fragilitas
pretium.
Cleopatra
centies ſex
tertium.
Romæ nũc.
Chriſti bõa.
Hæreſes ex
citantur.
Lutherus.
Mores curia
lium.
Lutherus.
Omnia ad
generandũ.
Caſtitatem
ſeruare.
Mouemur
in ſpeciem ſi
milem.
Matrimoni
um ſuadet.
Neceſſaria
ſpeciei.
Diuerſis di
uerſa.
Membra di
uerſa.
Generandi
actus.
Matrimonio
connexi.
Creſcite &
multiplica
mini.
Salẽ habet.
Generatio
nis multipli
catio.
Continentia
obſeruanda.
Spiritalis po
pulus.
Votũ caſtita
tis ſeruãdũ.

euadimus?ſcriptũ eſt p hiſtorias Socratẽ natura libidinibus perq̃ pronũ abſtinentia euaſiſſe caſtiſſimum.ſus quanto diutius in cœno uoluitur/tanto libentius in eo proſternitur.neq; quicq̃ homini arduum & impoſſibile aduenire poteſt/quin facillimũ non fiat diuina gratia. cæterũ homo non tantum uiuens eſt/non tantum ſenſitiuus/ſed rationalis.& unicuiq; naturale eſt per id/quod eſt perfectius.ſed magis perfectum eſt/continentiæ/ac rebus diuinis operam dare/q̃ intemperantiæ/q̃ terreſtribus. optimã enĩ partem elegit Maria/Chriſtus ſapiẽtia patris dixit.Ideo magis naturale homini operari q̃ rationi competant/ut contemplationi diuinæ/q̃ ea quæ communia ſunt cũ belluis agere.quæ magis deturpant/q̃ humanam dignitatem augeant.& ſi naturale homini ſit generare ſibi ſimilẽ in ſpecie/non ꝓpter hoc dicendum melius fore oẽs hoĩes eſſe caſtos.nã melius eſſet quod oẽs creaturæ angeli eſſent/aut aĩalia cæli/tamẽ nõ congruit perfectioni uniuerſorũ/qa id qd abſolute perfectũ eſt/nõ conſtaret ex oibus ſuis partibus.igitur & ſi melius ſit homini ſeruare caſtitatẽ/attamen ad perfectionẽ humanæ conditionis congruum eſt/ut alii generationi/alii contemplationi incumbant.ſic elegans ſuis omnibus partibus apparet mundus. Tenet ſancta chriſti religio/& obſeruat tria uota/paupertatis/obedientiæ/& caſtitatis.multi rite obſeruãt quod impoſſibile nõ apparet.uotũ continẽtiæ excedit oĩa uota. unde non poteſt cõmutari in maius bonũ.quaꝓpter ſi coniugati continentiã ſimul ꝓmittũt eã ſeruare tenent̃.Ananias q deo pecunias uouit/ quas poſtmodũ dæmõe ſuadente ſubſtraxit/non mirum ſi diuina ſententia mulctatus eſt morte/qa quos uouerat deo nummos dolo malo abſtulit.quid hæc indicant Martine Luthere?nõ cognoſcis in qua pericliteris charibdi?quo te putas iudicio ſubtrahere?nonne tu es ille/qui te perpetuo uouiſti deo ſeruiturum ſub regula & habitu diui Auguſtini?ubi miſer imbecillum reliquiſti cerebrũ?nam ſi humana promiſſa non licet infringere/quid erit iis qui diuini fœdus ſacramenti uiolauerint?qui quum deberent omnia bona de ſeipſis exempla diffundere/de religioſo & ſancto uiuẽdi ritu/& lucere uelut diuinæ lampades coram hominibus/ipſi ſunt qui oẽm ſpurcitiã oſtendũt/ oẽm intẽperantiã/& neglectũ cæli præ ſe ferũt.& ſi quos iter ſe ſpectãt paulo remotius cõtinẽtiæ/cõtẽplatiõi/ieiũiis/pẽitẽtiæ/oronibus uacãtes/cachinũ tollũt/ irridẽt/deprimũt.ex his oĩs emanat labes/oĩs hæreſis/oĩs mala interp̃tatio.ii ſunt q diuinas ſẽtẽtias in libris ueterũ extorquẽt.q quũ ꝓ delictis alienis interceſſores eẽ deberẽt/grauiora cõmittũt/q̃lis iſta beſtia/q tantã in populo Xp̃iano cõfuſionẽ peperit.nec putas Luthere impie. tibi una die diſrũpi egerẽdo uiſcera/ſicut ſupbo Arrio?ſub ſpecie ſapiẽtiæ ſemp Lutherus adducit Paulũ/q; licet bonũ ſit homini mulierẽ nõ tãgere ꝓpter fornicationẽ/tñ unuſqſq; uxorẽ habeat/& mulier uirũ.q̃ poteſtatẽ nõ habet ſui corpis/ſed uir.nec uir ſui corpis/ſed mulier.ſed hoc ſcripſit ſcd̃m ĩdulgẽtiã & nõ ſcd̃m impiũ. nã ſubiũgit/dico aũt bonũ ẽ nõ nuptis ſi ſic pmanſerint ſicut & ego.quod ſi ſe nõ continent/nubant.melius ẽ enĩ nubere/q̃ uri.ſed ſubeãt q̃ habent̃ in ſacris literis/q̃ Matthe⁹ ꝓdidit mẽoriæ ibi.& ſũt eunuchi q ſe caſtrauerũt pp regnũ cælorũ.cogimur oĩno habere fidẽ doctoribus.ſi xp̃o credimus/q

Cõtinẽtiorẽ euadimus.
Socrates libidini.
Sus i cœno.
Homini diuina gratia.
Homo rationalis.
Perfectius cuiq;.
Diuinis operã dare.
Christus sapientia pris.
Homini naturale.
Cõia cũ belluis.
Generare ſimilem.
Creaturæ oẽs angeli.
Perfectũ oĩbus ex ſuis partibus.
Humanæ cõditioni congruum.
Generationi alii.
Contemplationi alii.
Mundus elegans.
Religionis tria uota.
Votũ continentiæ.
Coniugati cõtinẽtiam.
Ananias uouit.
Lutherus.
Promiſſa ſeruare.
Religioſi deberent.
Religioſi praui.
Arrius hæreticus.
Lutherus Paulum.
Mulierem non tãgere.
Vxorẽ qſq;.
Vir corpus uxoris.
Nubere q̃ uri.

ter dixit Petro/hoc eſt pontificibus & doctoribus/paſce oues meas. neſcio
an in his uerbis ſcriptum ſit fore licitum Martino & ſequacibus pnitioſi ſo/
phiſtæ delere cænobia monachorum/& monialium/ eaſq; ad luxuriam tra/
here.iſtud ipſum eſt ſentire cum Mahumeto aut cum gentilibus diuinæ rei
penitus ignaris/qui homines putabant eſſe deos/ſi reperiſſent aliquid egre
gium ad humãæ uitæ uſum.Hinc Apollo cytharæ repertor fuit illis Deus/
& Eſculapius ob medicinam/& Ceres ob agriculturam/& Bacchus ob ui/
tes/alii ob alias res.ſic Martinus ingenioſe putauit ſe reperturum inter hos
deos locum/ſi excogitaret quod aliquid nouitatis afferret.aſtute extraxit mo
niales omnes e caſtitare reſidentes ad uenereas uoluptates.ſed quo nomine
hunc/aut qua nuncupatione/ob tantum egregium facinus/Deum appel/
labimus? conuenientius puto dici Martinum Priapum/ob nequitiam tan
tam.& ſicut Aegyptii Oſirim/Athenæ Mineruam/Tibut Herculem/Anti
um fortunam coluere/ſic iam Lutherici facti adorabunt Priapum ſuum.ſed
quis furor eſt/quæ tanta animos dementia ludit/ut uolucrem/turpemq; bo
uem/toruumq; draconem/ſemibouemq; canem ſupplex homo pronus ado
ret? de Luxuria ſcribimus quæ tuæ lepræ o Mattine plaga eſt. ſcriptum eſt
enim in Leuitico plaga lepræ ſi fuerit in homine/ipſum hominem aducetis
ad ſacerdotem & uidebit eum & curabit.ſi ſapis Martine publice tuum pec
catum confiteberis & ad magnum ſacerdotem accedes/& purgaberis.red/
det te eccleſiæ miſer.& iſtam tuam ambitionem/ne dicam uenenum proiice
in barathrum/ubi(ni feceris quod tibi conſulo)inter Mahumetem & Iudã
locum paratum inuenies.non diu expectabunt mortales/quin hæc tua pra/
ua hæreſis proſcindatut. etiam ex ore tuo impio non patietur deus Excel/
ſus hæc mala longo tempore per mentes hominum ſerpere.fulgebit terra in
numeris miraculis/ſicut initium datum eſt a deo glorioſo ad tuam confuſio
nem/niſi publica pœnitentia dilueris mentem.nonne uidiſti qualirer imor/
talis deus Duci Saxoniæ/qui iam prope mortem conſtitutus/errores Lu/
theri faſſus eſt/iuſſitq; filios cæteroſq; ſuos eccleſiæ ſanctæ Romãæ ad mã
data uolui/& fieri obſequentes?ſed his dæmon percuſſit & infecit Germa/
niam plagis/quibus nec Italiam/nec Hiſpaniam ueſtram o principes potu
it affligere.gaudete ergo propterea quod multi cæli accolæ/ & diuini ſpiri/
tus tutati ſunt ueſtram Hiſpaniam/proprerea q; iſtic uera catholica fides re
gnat.Ideo uos candidi/& ſublimes ingenii eſtis quorum fama/& nobilita/
te mo tum hæc noſtra monumenta de intẽperantiæ illecebris cõſcripſimus.
accipite ergo læti/& ſicut mentes immortales nutritis/ita per huiuſmodi me
ditatiunculas fient nomina ueſtra apud poſteros celebrata.ualete optime/&
ita ut cupimus fœliciter ualete.

FINIS.

Paſce oues meas.
Cænobia delere.
Sentire cum mahumeto.
Homies dii.
Apollo.
Eſculapius.
Ceres.
Bacchus.
Lutherus.
Lutherus priapus.
Oſiris.
Minerua.
Hercules.
Fortuna.
Lepræ
Lutherana hæreſis delebitur.
Saxõiæ dux in morte.
Hiſpania.

Soli deo cauſæ rerum ueræ notæ ſunt.
Bonum uirum inuenire difficillimum eſt.
Mors bonos uiros rapit, malos non rapit.
Matronæ uiros ornant pudicitia.
Dolus fit bonus ſi reipu. proderit.
Quum princeps rogat, neceſſitas capit.
Non poteſt animus denudari uitiis, ſed coherceri.
Nil deterius habet homo q̃ malum caput.
Non poteſt corpus curari ꝓbe ſine medela capitis.
Malum quod nocet a nobis eſt.
Malum bonum ſi caſtigat animam.
Non ſentientibus neq; bonum, neq; malum ineſt.
Lex ipſa mala eſt non obſeruantibus.
Sponſioni non deeſt iactura.
Expedit cognoſci rei differentiam.
Requirunt leges uiua inſtrumenta.
Seruanda æqualitas niſi cupis pœnitere.
Non hic in cunctis conſiderantur merita.
Difficile eſt meritis hic acquiri præmia.
Qui poteſt prodeſſe, poteſt obeſſe.
Male explentur qui non reddunt.
Guloſi ſemper quærunt quod duplicent.
Non parum iuuat qui rite monet.
Inſitia medicorum abiit impunita.
Sæpe homo quærit quod pœniteat.
Sapiens non diutius alicui committit uxorem.
Longa ſeruitus addiſcit pati.
Si deus prodeſt aduerſa non nocent.
Sors mala nulla, ſi nihil cupis.
In his quæ cito tranſmutantur ſpes leuis.
Non ſine iniuria tranſgreditur pactum.
Sæpe inſidiæ inſidiantes opprimunt.
Male probat improbus honeſta ſtudia.
Sine ſolertia omnis eſt obſcura uirtus.
Magnifici eſt non ſuperari beneficio.
Innocentis animi eſt contemnere inuidiam.
Senex amat qui iuuenis uideri uult.
Incognita iuuentus multa bona perdit.
Etiam ſenex ſeni inuidet.
Quod committimus dolorem infert.
Quum ratio ſuccumbit, præualet nequitia.
Labor finem non habet ſi perditur quies.

Morſus hominis eſt aſperrimus.
Vnum quodq; alias ſimplex compoſitum eſt.
Aegritudines animorum raro norunt medici.
Veneris uſum raritas commendat.
Laborantibus in re quadam coitus opitulatur.
Omnibus prodeſt communis iuſticia.
Salſa & dulcia corpus minuunt & alunt.
Spes & metus eodem ſedent.
Qui indignum facit/ſuo indignus eſt genere.
Fatui eſt ſibi prodeſſe nihil.
Temperantia parit bona/intemperantia contra.
Via publica omnes nouit pedes.
Matronæ multæ ſed pudicæ raræ.
Non ſiſtas ubi leno habitat.
Regium eſt ſe prius cohercere quam alios.
Noua beneficia nouos comparant animos.
Nulli ſatis fuit amicorum.
Diem perdimus ſine officio.
Vis amicorum optima ſupellectilia.
Principatus & regnum quodq; datur a deo.
Pontifex ſi ſe norit/erit pontifex.
Male ſapiunt qui male ſeruiunt.
Neq; malum clandeſtinum amor eſt.
Fumus tandem flãmam parit.
Etiam fumus aliquid caloris habet.
Nucem frangit qui nucleos quærit.
Sæpe ſomnum ſuadet ſuſurrus.
Non eſt tam padus quem non recipiat mare.
Nulli hic idem & perpetuum bonum.
Animi miſeri eſt miſerum irridere.
Pauci obediunt quia pauci ſapiunt.
Qui manu uerberat lapidem manum edit.
Beatus adoleſcens qui non eſt adoleſcens.
Qui in uita amatur poſt obitum deſideratur.
Inopia rapaces/metus ſæuos facere ſolent.
Quanto cupidior tanto ſollicitior.
Sæpe perdit uinum turba medicorum.
Superiora nos ad bonum trahunt ſi boni ſumus.
Patiendo prudentiores efficimur.
Duæ mulieres ſunt duo mala.
Male iis creditur qui neſciunt reſtituere.
Salutem habeant qui fidem habent.
Malæ nuptæ triſtitiam coaceruant.
Ius idem non conſequenti/quantum non habenti.

Aduerſus amicos non omnia loqui decet.
AEque omnium condimentum charitas.
Raro cantus & ſonus dolentibus grati.
Ocium comitatur negligentiam.
Modeſti modeſtos amant.
Secundum ſeipſum nihil eſt unum.
Et moribus/& uerbis probi eſſe debemus.
Qui redargui patitur incipit ſapere.
Quæ non ſunt etiam in opinionem ueniũt.
Diuina diſciplina uelut aurum fulget.
Voluptas ſecum multa affert mala.
Metus & pudor cuſtodes acerrimi.
Sæpe auctoritas compeſcit iurgia.
Græci ſalutandi non domi tenendi.
Metiri futura non imbecillis animi eſt.
Artes primo prudentia/deinde fortuna regit.
Origo regum iam fuit ex paſtoribus.
Odioſa omni ſæculo iactantia.
Pulchrum ſine moderatione eſſe nõ poteſt.
Animal compoſitum ẽ ex anima/& corpore.
Corpore anima eſt potentior.
Spem/& metum tenera præbet ætas.
Fatui negligunt maxima & curant minima.
Inſidians pudicæ ſceleſtiſſimus eſt.
Ne ſis inteſtabilis.
Per fundum ſeptum ne facias ſemitam.
Anceps/& lubricum eſt rerũ oim nouatũ principium.
Nulla ars eſt fructuoſior medicina.
Sub dei prouidentia cuncta diſponuntur atq; ſeruantur.
Eſt ſcire noſce ſe neſcire.
Decet cupiditates obſequi rationi.
Neminem decet triſtem a principe diſcedere.
Seruare decorum debemus in omni actione.
Vbi princeps gladium eduxerit/qs moderabitur?
Deſiderat populus/atq; odit.
Dux ſapiens non minus conſiderat terga q̃ frontem.
Sine citatione nullum rectum eſt iudicium.
Ordo nunc eſt ordinem non ſeruare.
Decor eſt prauam conſuetudinem fugere.
Conuerſatio improborum exitialis/& infamis eſt.
Eſt boni ingenii malis obuiare.
Deus non patitur ſcelera diutius procedere.
Pernicioſum eſt nimium famem tolerare.
Nemo libidini/& uſui ſimul paret.

Nihil ualet animus regnante libidine.
Fumo nihil comburi poteſt/flamma poteſt.
Qui uult cubare pangit ſuauium.
Lenoni non eſt pudor.
Quicq̄ æqui/boni ue a malis impetrare non poſſumus.
Habeat quiſq; quod ſuum eſt.
Male mereri de immerente inſcitia eſt.
Qui crudeliter uiuit/crudeliter moritur.
Inopiam gignunt cupiditates.
Cuicq; creditur aſſerenti ſe eſſe medicum.
Non ſumus mali influxu ſyderũ/ſed pp malã educationẽ.
Compoſita ab elementis dependent.
Difficile ẽ iuẽire/q ſimul ſit igenioſus/uirilis/& mãſuetus.
Non eſt grauis uiri ſententiam retractare.
Diſcendo ſapientiores efficimur.
Aſſueſcere ad aliquid ſenem ætas prohibet.
Malus legum lator peior eſt homicida.
Adraſtia eſt legum regina.
Grauiora uiris/leuiora mulieribus committi debent.
Mulier a uiro natura differt.
Nummi noui deteriores ſunt antiquis.
Vincendum eſt uirtute.
Nemo ſuum obliuiſcatur officium.
Durum eſt ius habenti non poſſe illud conſequi.
Pectus agreſte non mouetur.
Abeunt ſtudia in mores.
Boni artifices temperantia utuntur
Deus omnia diſponit numero/pondere/& menſura.
Eneruati affectant requiem.
Improbi e ciuitate eiiciendi ſunt.
Boni ſunt præmiis extollendi.
Iuuentus in omnibus magis proficit/q̄ ſenectus.
Iuuenis ſapienti pareat.
Quod dici pōt per pauca/nō debet exprimi p plurima.
Præclarum eſt uerum a falſo diſcernere.
Nefas eſt uerum refellere.
Pigritia nil diſcit.
Profani nil credunt præter quod uident.
Generoſa contradictoriæ artis potentia eſt.
Non eadem natura eſt caluorum/& comatorum.
Fœmina concipit/uir gignit.
Cauſa dotis ubiq; præcipua eſt.
Non poſſunt in ciuitate omnia bene agi.
Quod turpe/non eſt committendum.

Non eſt principi adulandum.
Optima det nobis deus.
Qui non habet amicos miſer eſt.
Nullus princeps periit defectu pecuniæ.
Mens bonorum pluſq̄ diuitiæ ualet.
Magnus eſt qui rationi eſt obediens.
Non debemus uerecundari uerum fateri.
Præſagia ſanctorum ſunt ualida.
Viuentibus tantum locus eſt indulgentia.
Magis credendum eſt amicis/q̄ conſanguineis.
Turpia lucra fugienda ſunt.
Male acq̄ſitis īqetamur uiuētes/& mortui cruciamur.
Pernicioſiſſimi eſt ſummum nefas aggredi.
Præclaro uiro nil niſi pulchrum poteſt accidere.
Sponte peccanti ignoſcendum non eſt.
In bono bona eſt anima.
Morbis tam animi q̄ corporis cita danda eſt medela.
In uirtute uera eſt nobilitas.
Mali in repu. maximo ſunt detrimento.
Formoſi a flagitioſis deprauantur.
Innumeri affectus ſenſum ſequuntur.
Senſibile ſenſui eſt cognatum.
Alterius affectum alter melius iudicat.
Sua quiſq; opinatur recta.
Non decet uirum dura cute cum iuniori luctari.
Iuuenis cōione facile perſuaderi poteſt.
Bene intelligit qui uerborum uim bene aduertit.
Aegrotāti amara uident̄ quæ guſtat/bēe ualēti ecōtra.
Diſciplina ab altero habita in meliorem permutanda ē.
Medicus medelis curat/ſophiſta ſermonibus.
Ne ſis iniurius.
Parua a paruis eueniunt.
Vt de nobis bona fama ſit maxime curandum eſt.
Male ualet qui ſcientiam ſpernit.
Legis primum caput eſt deum noſce.
Bonus mercator non reddit ad patriam ſine lucro.
Negociatio ſit honeſta/& deo accepta.
Diuinitas eſt procul a moleſtia/atq; uoluptate.
Vt multiplicant̄ errores/ſic multiplicari debet pœna.
A mendace pene omnes iniuriantur.
Decet uera fateri.
Multa mala nutrit opulentia.
Vrget aqua defluens.
Non refert an breuiter/uel prolixe dum ueritas exprimatur.

Serui debent obſequi/non adulari.
A bene compoſito cuncta bene diſponuntur.
Incompoſito nihil poteſt eſſe compoſitum.
Mira eſt potentia animi.
Ab animo bona/& mala proueniunt.
Sine animo non corrumpitur corpus.
Non eſt cuiuſlibet de uirtute diſerere.
Dimidium eſt pluſq̄ totum.
Praui ſtudent quæſtui.
Adulationes nocent/quibus aduerſus diuites inopes uti ſolent.
Lex uult ut ſeniores præſint iunioribus.
Auſteritas fugat amicos.
Praui non acquieſcunt bonis conſiliis.
Magis proficiunt amici/q̄ alia belli neceſſaria.
Humana mobilia ſunt.
Aduerſus improbos opus eſt ſapientia.
Qui non uixit cum malis inexpers fraudis eſt.
Ille uere ſcit/qui deum cognoſcit.
Deus uult hominem pœnitentiam agere.
Studii ſoror eſt diſciplina.
Diuina agnoſci non poſſunt ſine dei gratia.
Grauiſſima ſunt patienda/q̄ delinquere.
Male ſi ſumptus in ſuperfluis erogantur.
Perierunt pretia rerum naturæ.
Non eſt utilis medicinæ compoſitio.
Innumerabilia ſunt naturæ remedia.
E medicina fit lues morum.
Natura gignit hominem/& formicas.
Cauſas quiſq;/& effectus/non res exiſtimet.
Pauones inuidi reſorbent fimum.
Magorū deliramenta a medicis ſunt adinuenta.
Stulti eſt perquirere futura.
In diſtinctione rerum ſcientia perfecte conſiſtit.
Prudentia ab aliis uirtutibus diſcerni non poteſt.
Corpus ad uoluptates procliue eſt.
Impurus non debet pura attingere.
Stultus neq; qd rideat/neq; quid agat intelligit.
Menſura omnium optima eſt.
Impoſſibile eſt mala omnia penitus extirpare.
Bono eſt ſemper aliquod oppoſitum.
Nos multa uallant mala.
Sequenda ē uirtus/& fugiendum uitium dei gratia dūtaxat.
Viro imbecillior eſt fœmina in omnibus.

Optimum ciuitati eſt habere optimos ciues.
Bene eſt ſi mulieres pro ueſtibus uirtutem induunt.
Proles bonorum tantum eſſet nutrienda.
Actiones morales hominum mentem purgant.
Ve ubi intemperantes regnant.
Improbi corrumpunt principes.
Dum princeps bonus ſit, omnibus bene eſt.
Rubor gratiorem ſpeciem oſtendit.
Pudor iuuenilem ætatem decet.
Odioſa eſt de ſeipſo iactantia.
Temperantia eſt quædam quietitudo.
Nemo noſtrum natus eſt immortalis.
Idonei magiſtratus conſtituendi ſunt.
Extranei non debent eſſe ſenatores.
Sermo non debet eſſe ſine capite.
Nulli per uim conſulendū ē, niſi filiis aut ſubiectis.
Iuſtus ſimilis eſt deo.
Cognitio dei uera eſt ſapientia.
Expers dei miſerrimus eſt.
Improbi defuncti cum malis uerſabuntur.
Aſſuetum recto pudet in deteriora deſcendere.
Recta, ſi placent, iucundiora ſunt, q̄ praua.
Etiam uerbo deo ſacrificium fit.
Deus eſt uerbum.
Studioſus pecuniæ diuina contemnit.
Damnato uoluptas non eſt uera uoluptas.
Summum malum eſt impietas iniuſticiæ mixta.

FINIS.

Liber Quintuſdecimus Ouiliarũ ad Illuſtriſſimũ ⁊ Excellentiſſi. Alexandrũ Mediceũ Florẽtiae ducẽ Dignissi. ⁊ ad Reuerendiſ. ac Illuſtriſ. Cardinalẽ Laurẽtiũ putiũ Florentinum de Ignauia.

Illuſtriſſimo ⁊ Excellentiſſimo Alexã dro Mediceo Florẽtiae Duci Digniſſimo: Ac Reuerendiſſimo ⁊ Illuſtriſſimo Cardinali Laurentio Putio Florentino Hieronymus Perbonus Inciſae Marchio: Ac Ouiliarum Dominus Foelicitatem.

NOVVM ſydus in Italia reluxit Alexander Medi/ Hetruriæ
cee quũ ſubito magnis cæpiſti auſpiciis Hetruriæ re/
bus præeſſe. erat augur or hoc tibi immortale iubar be
nignis repoſitum fatis/ut tellus illa florida & diues &
amœna/quæ priſco ſæculo ſub Regibus mox ſub Du
cibus uixerat/ide uariis uexata agitationibus ad hæc tẽ Alexander
pora uenerit/ut tuo fœliciſſimo regimine nouam reſu/ mediceus.
meret faciem. Bene immortalis Deus conſuluit illic præ Medicea famiлia.
ſenti ſæculo ut tu qui tantis uirtutibus emines/patriam illam uirorum facũ
dam regeres. multo mehercle tua nobiliſſima familia meliora meret/quip/
pe quæ peractis ſæculis nunq̃ deſtitit urbem illam præclaris ædificiis/ tem/
plis/ſtratis uiis decorare/ & quod imortalitatẽ apud omne ſæculũ ſibi ade
pta eſt/inumeris Liberalitatis officiis cõmuniuit. unde nomen mediceæ fa Coſmus mediceꝰ. magnꝰ
miliæ non ſolum per Italiam illuſtratum eſt/ſed per omnes nationes. quis Laurentius
tã eloquio munitꝰ/qui poſſit æque laudare magnũ Coſmũ/magnũ Lauren mediceus.
tium/magnum Iulianum qui omnium uirtutum monumenta exercentes/ Iulianus mediceus.
Deos promouerũt ad tantam exciti benignitatem/pietatem munificentiã/
ut diu cogitauerit/quibus beneficiis poſſent par pari referre. ut non mirum
ſi paucis ante annis e cælo fluxerit tanta honorum copia in uos/fami/ Mortalitas
liãq; ueſtrã. nihil humana põt mortalitas maius optare q̃d ueſtra domus nõ optare.
fuerit excelſius cõſequuta/ſiue i ſacra rerũ adminiſtratione ſiue in ciuili/ma
gnos ſpectamus de ſanguine ꝓceres/hinc immẽſas diuitias/hinc honores
immortales/hinc Antiſtites ſummos & magnos põtifices/& Cardinales tã
ꝑcellentiũ uirtutũ ſtudioſos/ut totã R empu. chriſtianam honorent & au Alexãder mediceus.
geant. Et quod omnium mentes perſtringit de te/tua excellentia ad tantam
ducalem dignitatem prouecta/ut neſcio an patria fuerit per te/tuaſq; uirtu
tes unq̃ maior & excelſior/& fortuna & dignitate ſublimior. Multa per
Deos immortales audio/quantum in his iuuenilibus annis emines diuinis
moribus/quãtũ in unum quemq; benignus/quantum omnibus & patriæ
prodeſſe cupis. uſq; adeo ſane per hæc tempora/noſtris de te auribus ſermo
rumorq; reſonat/ut nequerim in ouiliis meis ſubticere. putaui noſtra monu
menta hæc exitura in apertum obſcura & rudia/niſi tuum Illuſtriſſimũ in

Familia medicea. ſeruiſſem nomē. Iccirco Illuſtriſ. Alexander conare ea omni tpe gerere q̄ di/
Perbonus mediceis. gna ſint tāto nomie. qđ tecū geris/ & tāta familia q̄ te fœliciſſimū/ q̄ lucidiſ
ſimū ſyd⁹ in Italia ꝑduxit/ & me q tātope nomini mediceo affect⁹ ſum/ ue
Laurēti⁹ putius. lis iter tuos itimos collocare. tu quoq; adſis opi noſtro pōtifex Reuerē. præ
neſtinæ q merito ſupremo patrū ordine decoraris. nā ſumma uir eſt uirtute
p̄ditus/ & rerū oium cognitione plenus/ q humana & diuina ſapiētia utiq;
lucet q agēdo/ q fando/ qui reſpōdēdo/ q cōſulendo eſt cōtinuo comodus
xpiſtianæ rei & eccleſiæ Roma. ſemp ſtudioſus/ qualē te eſſe exiſtimamus/
quādo iuſticiæ etiā ab adoleſcētia fautorē/ & pietatis exēplar multi & in pa
tria & extra patriā q te nouere paſſim p̄dicant & affirmāt. cum qbus cætera
rū uirtutū initiis uſq; ad hāc ætatē uitæ tuæ præclariſſimæ ita fundamenta
coniecit ut Paulo iā abeſt/ quin uere fœlicitatis culmina iā fuerit adeptus.
Nec tibi abeſt forma decora & digna in cōſpectu mortaliū ſpecies/ neq;
ea quā ſapiētes olim p̄dicāt nobilitas/ domus tibi p̄clariſſima/ & uirtutibus
& morib⁹/ & diuitiis ſemp ornatiſſima/ ut facile iter cæteros pr̄es uelut ſyd⁹
emicas. & qđ admirationē oibus parit/ oia hæc q̄ tāto ornamēto & dignitate
ſublimia ſunt/ p te ipſū adeptus es/ nulla p̄buit fortuna opē/ nemo ad hæc
acqrēda uirib⁹ potētia ꝑ te anxi⁹ eſt. tu tuo p̄clariſſimo igenio tu pene diui
na māſuetudie tua/ icredibili humanitate & ſapiētia fecilti/ ut hæc oia ultro
ad tuos pedes uenerit. deuicis corā ēt igenia horrida & aſpa dulciſſimo/ ac
cultiſſimo tuo loquēdi gn̄e/ tuo p̄rio ſermōe/ q tm̄ cæteris aliis auſonii no/
minis urbib⁹ p̄cellit/ quārū Italia cunctis barbaris. Doces ꝑfecto tacendo
eos q circa tua latera uerſant/ q nihil puſillū cogitas/ q nihil ad tui igenii do
miciliū recipis/ niſi q̄ maxiarū portet negocia rerū. beatū exiſtimam⁹ pōtificē
& futurū ſemp uoti cōpotē/ ſi iſto tui animi cōſilio utat. ita cūcta ꝑpēdis/
cūcta pricipū regūq; tua ſapiētia molimia rotas cohercesq;/ ut nihil ē quod
tuæ mentis oculatiſſimā faciē p̄tereat. Hæc quū i ambulacris mearū Ouilia
Perbonus circumuenit. rū mēte reuoluo/ nō potui illā tuā ſapiētiā/ ſolertiā qua i reb⁹ cūctis tātope
p̄ſtas/ ſilētio i meis monumētis p̄teriſſe. neq; id exiſtimare curioſos uelim
Perbono & ſuis ſatis. me ad hos deſcēdiſſe labores/ ut pricipes & reges/ ut tuā Reuerē. amplitu
dinē circūuenirē/ ut meis fortunis aut lucri ſpē/ aut dignitatis illecebras ābi
rē. ſatis diis bn̄ uolētib⁹ fortunarū mihi ſupeſt/ & dignitatis mihi & familiæ
& liberis ſuppetit. ſed me cōcitauit tua in cūparabilis uirtus tuæ honeſtatis
& uiuēdi normæ decoramēta/ qb⁹ ēt q te nō oculis ſpectarūt/ maximos pe
piſti amores. Iccirco quātuſcūq; fuerit induſtriæ nr̄æ labor tuæ Illu. ampli/
tudini parti dedicat/ eā eligam⁹ ꝑ iudicio accomodatū nr̄arū Ouiliarū por/
Ignauia dānatur. tionē/ q̄ de ignauia tractat/ ut hæc q̄ iter mortales hoies tātope dānat/ tāto
fiat p̄ſtātior & lucidior tua ingenii ſolertia/ tuæ mētis pſpicacitate/ tui animi
uigilātia. lege Reuerē. dn̄e/ quū ſucceſſiuis horis/ ac rerū magnarū altitudi
ne paululū deflectis aium/ & cognoſces quāta tua uirt⁹ ſit p̄ſtās/ & ſubli/
mis apud gētes remotiſſimas & quātū nomē tuæ celſitudinis ſit efficax/ &
Perbon⁹ laurentio putio. cognoſces qn̄to Hie. Perbo. tuo nomini & ſapiētiæ ſtudio ſit dedicat⁹. ua/
le dux excel. dec⁹ hetruriæ/ & ama quos amar noſcis. uale & tu fœliciſſime
p̄ſul & ita fœlix ut de tua fœlicitatæ ſint tui ſerui pricipes & aucti. ex Ouil.

Hieronymi Perboni Marchionis Incisae Liber Quintusdecimus Ouiliarum De Ignauia.

VOBIS merito Illuſtriſſime Dux & Reueren. Anti/
ſtes coram ueſtris calcandā pedibus adducimus hāc
ſomnolentam & maleuiuam fœmellam, quam uul/
Accidia.
go accidiā nomiamus. nō alibi melius caſtigādā puto
q̄ a ueſtro ſolertiſſimo iudicio. hæc quāta tacito intro
ducat mala/uix credi pōt. Nec aīaduertimus quantū
Accidioſi nihil bene.
uitæ humanæ hæc nihil agendo conſumat. plus hæc
hallucinādo dormiendoq; de noſtris enecat/q̄ ferrum
aut quæ uis/aut peſtis trucidet. cui cūcti qui ſeſubiiciunt & dedūt/impoſ/
ſibile eſt ut bene/& præclare aliquid gerant/in numero quorum uis ingēs
oſcitantium proſtrata iacet. ſi quid in ea reperiri queat nequa eſt cogitatio/
quæ non niſi ad ineptias ſe oſtendit. nihil habet qđ altius ſpectet. ima hæc/
Accidioſi multi.
& quæ nullius operoſi. & egregii facinoris limen attingere poteſt/plena lan
goris & abiectæ moræ formidoloſa/uix ad uoluptatem aperit oculos. bona
pars mortalium/quæ hujus negligentis & putridæ fœmellæ ſigna ſequitur
ſeruilis eſt. qui & ſi ſub hominum effigie ſpectentur tamen uilium bellua/
rum naturam habēt a quibus nihil laude dignū expectari unq̄ poteſt. neq;
tantum ſordidos cōuinciuit ſibi homines/ſed principes quandoq; & reges
& urbes/quæ tantū deditæ languenti ocio/ut funditus corruerint. neq; po
Ociū urbes Sardanapalus.
tuit tantum armorum potentia/& externa arma in Sardanapalū/quantum
hæc quæ ſolummodo ingruendo ſedendoq; conſumpſerit. unde omnium
principum ille ſordidiſſimus uſq; ad præſentem memoriam exiſtimatus eſt.
hoc eſt proprium ignauiæ pabulum negligere cuncta/nihil penſi ſumere
Ignauiæ proprium.
in dictis factiſq;/nulla cura in libidine tantu/& metu continuo ſerpere.
quod quantum ſit humano generi aduerſum quantum inducat excidii &
Homo naſcitur.
oprobrii/neq; ad ſummā rationē explanationis deduci poteſt. naſciturq; ho/
mo ut perpetuo uigilet ad capiendas uirtutes/ad egregia peragenda facino/
ta/ut poſt hos bene exanclatos labores uitam immortalem capiat.
Ignauus. Voluptas vera.
quod quum hac inerti & deſidioſa labe incipitur abutendo præſcripti officii
forma facile cuncta bona/quæ a Deo immortali recipimus illico amittimus.
Imo omniū rerum efficitur uoluptatis expers/& plenus triſtitiæ/omniūq;
dolorum paulatim conſtituitur capax. uoluptas enim uera exiſtimatur illa/
& plenior ineſt quum ab acquiſitis uirtutibus naſci ſolet/& iuſtis Labori/
bus fortis/& magnanimis actionibus hæc emanare ſolent/cum his om/
nibus, cæterum ignauus/& accidiæ deditus/nihil eſt in uita quod iucun/

dum reperire poſſit/non memoria bene actæ rei/non ſpes futuræ gloriæ/ nõ præſens Laudantium præconiũ/ſed ubiq; nanciſcitur tenebras/ hallucinationes/tædiũ Lucentis uitæ.hoc genus hominũ nequaq̃ Deũ inploter cui ſemper iratus/& infeſtus apparet.diligentibus & ſolertibus nõ abeſt numẽ.

Ignauis de⁹. Solertibus numen. Alexander dux florẽtiæ. Laurentius cardinalis.

quales eſtis uos Dux excellentiſſime & Reuerendiſſime præſul/qui ueſtro ſolertiſſimo animo hæc quæ poſſidetis/& cõſequuti eſtis(pace dixerim omniũ maiorũ ueſtrorũ q̃bus nihil debetis)nõ parẽtibus/niſi p̄clariſſimos natales/nõ amicis/niſi deſideria ꝓpenſa/non ueſtræ familiæ niſi ſpem plenã/ſed ueſtro animo uigili/ſapientiæ/induſtriæq; ueſtræ debet /oculis ueſtris/formæ ueſtræ/exiſtentiæ ueſtræ.ita ab adoleſcẽtia ueſtra emergẽtibus annis uos ad magna facinora compoſuiſtis/ut nunq̃ per infectos labores/per aduerſantes æmulos inimicoſq; deſtiteritis/donec abiecta ignauia hac/& ſomnolenta accidia/eo peruenistis/quo mẽs anhelabat.

Accidiæ illecebræ. Solertiſſima mens. Negligentia nihil turpius. Ignau⁹ apd perſas. Deſidia uirtuti. Laborioſus ad uirtutem. Ignaui puniti. Ignaui ſerui. Ignauiæ pretia. Virtuti contrarium. Splendor ueterum. Diuitiæ ab ignauis. negociis exercitari. Homines ad operandum. Ignaui ſubditicii.

abiectis accidiæ illecebris ad ea manũ inieciſtis/quæ mentẽ ſolertiſſimã efficiũt.ita ſoliti quandoq; dicere ignauia & negligẽtia nihil homini turpius/& damnoſius accidere põt. Recte quidẽ apud Perſas nulla maiori ignominia quemq̃ appellabant/q̃ dici ignauũ rati nihil eſſe magis cõtrariũ uirtuti q̃ deſidiã.hominẽ laborioſum ad uirtutẽ/hominẽ plenum induſtriæ/actionũ præclarum mirũ immodum laudabãt præſertim in bello/pro patria/pro propria gloria/pro immortali laude.Ignaui ut ſemper mali merito ſine aliquo criminis indicio puniri deberent.Bene apud ueteres reperta inſtrumenta q̃bus ignauos ſeruos excitarẽt ad uberiores fruct⁹ uerbera/cõpedes/molæ/magna laſſitudo/fames/frigus/quæ ignauiæ p̃tia cõparant.Ideo q̃ſia nihil eſt magis uigori uirtutũ contrariũ/q̃ ignauia cuius conditio neq; pace neq; bello unq̃ utilis cõprobata eſt.imo maxim⁹ ſplendor qui parentum atq; ueterum labore partus ſi in ignauos filios relinquant/illico obſcureſcit/& in poſteros non tranſfunditur.neq; diuitiæ quicq̃ nominis relictæ retinent ſi ab ignauis iſtis uiris poſſideantur.Ideo ſapientius illi faciunt/qui animũ excluſo Ocio/cõtinuis exercitãt negociis.Ita naturæ cõpertũ eſt nihil eſſe in rerum uniuerſitate / quin aliquo operandi fructu nõ eleuetur. Fecit enim immortalis Deus homines nõ ad ignauiã/ſocordiã/ocioſitatẽ/ ſed ad agendũ/operandumq; per uirtutes.quod ſi qui ſunt/qui ceſſent quotidieq; pigreſcãt / ſunt uelut ſubditicii & a natura non aliter habiti / quam abortiui & putridi uermes. hi nihil quicq̃ de ſe polliceri poſſunt/q̃ rerũ omniũ egeſtatẽ/& comitẽ mortem/ ut cum labore ſurrexerint / in ipſa ſorditie pereant.

Antoni⁹ pi⁹ aduerſ⁹ ignauos. Alexander ſeuerus cõtra ocioſos. Principes & diuites. Ingenia depreſſa. Virtus curata.

proinde quãta principes cõmittãt ſcelera qui hoc genus hominũ in ocio ſub umbra torpeſcens ſtipendio nutriunt/ex eo coniici põt/ quod ii flagitioſiſſimi a natura reputant̃.merito Antonius pius quos Ocio abuti cernebat ſalaria e publico præberi prohibuit.quod Alexander ſeuerus imitatus/inſanos eſſe Imperatores dicebat qui homines nec neceſſarios/nec Reipu.utiles paſcerent . q̃d ſi ſæculo noſtro hi uiuerẽt nõ aliud magis deſpicerẽt/q̃ q̃d paſſim in diuitũ & principũ domibus ſpectat̃/ubi nõ facile diſcernes ociũ ne/an mollities/an laſciuiæ/an auaritiæ magis cubent.Iccirco nõ mirũ ſi p ignauiã & ociũ ĩgenia q̃ olim tãtopere excitabant̃ ad p̄clara facinora/nũc penit⁹ depreſſa iacẽt . Hinc ue

tam

ram militiam deſideramus/hinc admiramur raras uirtutũ opes pro quibus
amiſſis euenere homines molles / puſilli/ & imbecilles libidine tan tũ mar
centes.nullibi ſpectantur uirtutũ exercitamenta.tantũ præualuit hæc labes
ſomnolentiæ/ut iã per Europã maxime occupent hominũ ingenia. oſtẽdit
nobis natura ſolertiſſima quantũ ſit deſidia ab omnibus rebus reiecta.Illico
quũ ceſſat induſtria/quũ labor abeſt/terra ſordeſcit in cultu / arbores nihil
quod ſuaue ſit producunt ſi a negligentia fuerint deuictæ . a rebus ſolertiæ
humani ingenii illico cuncta in uitia ferunt.Docẽt formicæ quantũ ſeduli
tatis rebus in cunctis Homo adhibere debeat præſertim qui maiora requi/
renda tenet . ſic enim a ſapientibus ſcriptũ eſt.Principi aut regi cui non eſt
ſolertia regendi/adminiſtrandi/ꝓuidendi/eidẽ nõ debet eſſe onus regnãdi.
At ſane nihil pernicioſius Regno uniuerſo ſubditiſq; q̃ habere perpetuo re
gem ocioſum/negligẽtẽq; rerũ.Hinc ſpargunt adulatores/molles/& effœ
minati uirtutũ omniũ oſores.Cæci ſunt ii qui tantũ ocio uacant/ut negocia
publica negligant.Tam & ſi recte ſcriptũ/quod nõ minor ocii/quã negocii
habẽda eſt ratio.Iure ꝑualuit Scipionis adagiũ/Ociũ ſine litteris mortẽ &
hominis ſepulturã/ſe quoq; nunq̃ eſſe ſolũ q̃ quum ſolus eſſet/neq; minus
ocioſum/q̃ quũ ocioſus eſſet.fecit Deus/& nobis præſcribit tempus / ut q̃
diu uixerimꝰ/tã diu eſſet nobis honeſte operãdũ.increpati ſunt illi qui tota
die ocioſi ſtabãt.Mandatũ eſt uelut e parentis naturæ edicto/ut nõ mãdu
cent qui non laborẽt.Ve dormiẽtibus q ſinũt tẽpus qđ noſtrũ eſt/ſine fru
ctu labi.miſeros hoĩes eſſe iudico quos nihil agẽdo ociũ calcat. ſic perit ru
bigine ferrũ/ſic tellus ſentibus ſilueſcit.ſane q nihil agit/Homo dici non de
bet/ꝓpterea nemo ignauia immortalis unq̃ factus eſt. uiuit ad huc mos ille
Alexandri qui facilius quæuis poterat perpeti q̃ ociũ.Ideo populus Roma
nus impio uniuerſi orbis potitus eſt/qa abiecta ſocordia/& marcido ocio/
nullũ laborũ genus refugit/ut uinceret.quid idẽ poſt multa ſæcula /ſe ad
ociũ/& ignauiã dediſſet/facile cuncta admiſſit.ꝓinde ſapiẽter ſcripſit Ale
xãder.Multa mortalibus facit mala ociũ/& ſane ignauum corrumpũt ocia
corpus/& capiunt uitiũ ni moueant aquæ.ſpes nulla põt cooriri ignauis/
ipſe colonus ſi ꝓpter frigus arare ceſſauerit in æſtate mẽdicabit uniq; quo/
modo ſcriptũ eſt/q ſectat ociũ egeſtate replebit.Male profecto cũ eo agit
q ſemp ſecure in ocio degit.Multo plura in ꝓſperis rebꝰ mala ſequunt/q̃ in
aduerſis. deleta Carthagine magnũ Romanæ reipu.emerſit incendiũ.exter
nus enim timor maximam inter ciues ãnectebat cõcordiã/qui poſtq̃ eſt un
diq; ſublatus /odium creuit.quo dominante tantus per bella ciuilia effuſus
eſt ſanguis/ut crudeliora paterẽtur a ciuibus q̃ ab hoſtibꝰ. in quo magis in
genia ſublimia detrimentũ capiũt q̃ ab ignauia: percunt ꝑfecto ingenii ui/
res/quum ſe negligentiæ dedunt/quando generoſos animos labor ſemper
nutrit.Demetrius uitam ocioſam mare mortuum exiſtimabat. Quamobrẽ
falſo illi putatur tranquillitas uitæ cõſiſtere in ocio/niſi ociũ accipiatur pro
ſtudio/ut ſæpe M.Tuliꝰ uſurpat.ſed ociũ qđ accidiæ puluinar exibet quã
tã humano generi ꝑbeat iacturã/uix cõiectura capi poteſt .in quo uelut in
officina mollicici exeunt infiniti hoĩes ſeruidi & enerues/luxuria & omni

Somnolentiæ labes.
Natura ſolertiſſima.
Deſidia ab omnibus.
Induſtria ſi ceſſat.
Cuncta in uitia.
Sedulitatis quantum.
Principi ſolertia.
Rex ſi ocioſus.
Ocio qui uacant.
Ocii q̃ negocii.
Scipionis adagium.
Ocium ſine litteris.
Ocioſus q̃ quũ ocioſꝰ.
Deus præſcribit tempus.
Increpantur
Naturæ edictum.
Dormiẽtibus
Ociũ calcat.
Ferrum rubigo.
Tellus ſilueſcit.
homo nõ debet.
Ignauia nemo.
Alexander ocium.
Populus romanus. i
Ocium mala
Ocia corpꝰ.
Aquæ vitiãt.
Ignauꝰ colonus.
Ocium qui.
Mala in ꝓſperis.
Carthagĩe deleta.
Odio dominante.
Ingenii vires.
Labor nutrit.
Demetrius ocioſam.

ſpurcitie infecti. Iccirco nunc uobis hunc deuoluo ſermonē filii mei/ut præ
cæteris cunctis deſidiā & ocium inualidum euiteris. quū uideritis ex æqua
libus ueſtris aliquos ociantes/exclamate atq; fugite/ne horum inertia men
tes attingat ueſtras. ꝓponite poſt ſtudia ueſtra/poſt reſupinatas leges quas
ſperat genitor ueſter ueſtra diligentia adepturos/ea exercitia quæ red//
dant ingenia ueſtra uiuaciora/quæ faciant corpora ueſtra ſalubriora. ludite
potius pila etiam frequentius q̄ marcido parcatis ocio. qd enim accidia aut
ſomnolentum ocium in rerum opificio habet loci. nutrix mehercle eſt ege/
ſtatis pigritia/nec ullum ſors ſolet negligenti dare beneficium. Imo peſtis oc
culta mortalibus ignauia eſt. proſtrinxit ille philoſophantiū princeps dicēs/
ens a natura nullū expromptum ocioſum. ſic eſt profecto illa diuina rerum
natura nihil in gremio ſuo patitur quicq̄/nihil operans quod in cæteris ra/
tionalibus compræhendi poteſt. impoſſibile eſt negligenti domino/ & oſci/
tanti ſeruum eſſe ſolertem. parata ſane putamus optimi Dei & maximi auxi
lia uigilantibus/& bene agentibus. his ſane proſpere cuncta emerſura puta
mus/qui ſe ſe ſtudio ſolertiæ dedunt. nam ubi per ſocordiam/ & ignauiā ui
tam traducimus/nequaq̄ Deum propitium ſperamus. multis urbibus/ lu/
xu & ocio olim degentibus irata numina fuere. ſæpe per ignauiam ſcintilla
ignis cōtēpta magnū cōflauit incēdiū. ſemper ignauis fortuna repugnat/&
odit inertes. proinde debent genitores filiis uentura ſenectute comminiſci in
cōmoda/ut dū uiget ætas florida/uigorq; aīs in his parandis intentiores
fiant/quibus grauedinem annorum facilius ſuſtinere poſſint. exemplo filii
addiſcite meo qui iā ſenex & eo ꝓuectus ætatis/ut ꝓximiora ſint quæ extre
ma ferant/tamen continuo ſegne repello ocium/nec ſino tempus aliquod ſi
ne induſtria animi illabi mei/nec damus ſomno noctiq; inerti quas poſtu//
lat plenas horas. Quod ſi deſidiæ/& ignauiæ tempus adulєſcentiæ ueſtræ
dederitis/ſubibunt affatim in grauiori ætate/non alia q̄ continue peniten/
tiæ tranſactæ ætatis. plures iuuenes uidimus/qui dies ſuos uacuis pertran
ſiere manibus/& ſuſpirare & profundi lachrymis/& tardos dolentes repe/
tere fruſtra præteriiſſe dies. Iſtis ſane maior pars uitæ periit deſidia. una fuit
nox/ſiqua manſio fuerit/cum ſomno fuit/cum ocio/cum languenti mora.
Hæc enim omnia eneruant & effœminant imbecille corpus. ocium quid
non uigoris extinguit cum culcitra ſua? quæ tam horrenda uitia quæ ſecū
non trahat? parcus ſomni multa conſequitur/quæ auarum tempus præbe
re non poteſt. Ita uobis contingit excellentiſſime Dux/ & Reuerendiſſime
antiſtes qui in rebus cunctis ita ſolertes habiti/ita ingenioſi/ita prouidi ut
nihil in his quæ ueſtro ingenio adepti eſtis/poterit fortuna exprobrare. ue/
ſtra ſunt illa propria quæ ante uos uigent/quæ in ueſtro ſacratiſſimo pecto
re lucent. & quod mirum eſt in ætate iuuenili omnia conſequuti eſtis quæ
ſapientia probat. non habet quæuis eruditio quicq̄ quod ueſtrum ingeniū
prætereat. elegantiam dicendi in uobis tantam ſpectamus/ut ueterum
linguis nō inuideamus. q̄ gremio philoſophiæ emanāt/ad ueſtra genua re
uerēter adſunt. & quæ uaſta legū monumēta iacent/q̄ Reueren. domine
tu non potuiſti fortaſſe ꝑ ingruētia negocia penitus reuoluere. ita ueſtrum

a natura

Perbonus ad filios.
exercitia quæ Ingenia uiua ciora.
Corpora ſa lubriora.
Pilæ ludus.
Ocium mar cidum.
Ocium ſom nolentum.
Pigritia ege ſtatis.
negligēti ſors
Ignauia pe ſtis.
Ocioſus ens
Natura diui na.
Negligenti ſeruus.
Vigilantibus
Degentibus in luxu
Scintilla incē dium.
Inertes for tuna.
Genitores de bent.
Senectutis in commoda.
Aetas dum florida.
Perbonus ſe nex.
Perbonus fi lios.
Pœnitentiæ ætatis.
Dies præteriſ ſe.
Vita periit deſidia effœ minat.
Culcitra ui tia.
Tempus aua rum.
Dux hetru tiæ.
Et'puti⁹ car dinalis.
Linguis vete rum.
Legum ua ſtum opus.

a natura cōpoſitū ingeniū tam capax ratiōis eſt/ut nihil ſit ibi quod ueſtrū
exquirat laborem.ſic eſt profecto.dum cæteri ſe ſomno dedunt/uos præcla/
ris uigiliis incumbitis.dormientibus cæteris illuſiones contingunt/diligen/
tibus uero præſtant.eſt illis ꝑpetuum ſomni domicilium non aliud/q̄ cor/
poris ſepultura/& ſpiritus extinctio.proinde non parua uobis laus eſt/ꝙ ita
ex uſu uoti facti eſtis cōpotes/ut nunq̄ ad quieté proficiſcamini niſi laſſo &
affecto corpore.ita ꝓfecto ſalubriter agitis.tunc enī nihil animo erroris per/
turbationiſq; affert.quū animus eo incurrebat quod ꝓficuum ſumat ex laſ/
ſitudine.iacet enim corpus dormiētis/quū uino crapulaq; obruit/plenum
monſtris.at quū purgatur & ad ſomnū accedit uelut refocillationis cauſa/
non alia obuoluit/ſi qua cōuoluit niſi quæ limpida & pura ſunt.Illis uero q̄
bus grauiter contingit ſomnus/prius ex nimio potu & cibo uapores ad ce/
rebrū cōparūt.ſed pene innumera ex accidia ꝓuenire ſolent.nihil eſt e cæte/
ris quæ dānātur uitiis/tā praue reſpſum ꝙ natura nō ad aliqđ opus accōmo
det.Quod uero accidia ꝑmit/penitus a ratione manibus explodit.Proinde
q̄ ſolerté & diligenté deceat principem/ex pulcherrimo pſarum inſtituto cō
præhendi poteſt.illi enim ante lucem excitabāt regem/ut ſurgeret atq; ratio
nibus publicis ſūma diligentia curam caperet.qui ſi ceſſaſſet/turpiſſimū de
ſe exemplum præbebat.animalia genus noſtrum erudiunt.nam lupus ob/
ſeruandum canes dormitant.ꝙ ſi inertia & deſidia ꝑmūtur/uniuerſum gre/
gē ꝑdere ſolent/quē ſeruari ſcimus diſciplina ac uigilantia.ſic ut plurimū
uictoria acquiritur/ſi diligentiā uigor ꝑſtetur.Nā ubi in bello/aut caſtris ſō/
no & gulæ deditī milites ſunt/aut in mollitiē cadūt nullū dignū fama & no
mine facinus promere poſſunt.pigritiæ enim & deſidioſa oblectamēta oēs
animi uires debilitant.plus pœno nocuere Annibali mulierum illecebræ/&
a ſolertia ceſſatio q̄ uiri armati & Romana potentia.iners agricola totum ru
reſtre opus perdit.ſic patrē familias/ſi ſerui languentē & oſcitantē uident ni
hil operoſius agere ſolēt.Ideo a Catone præcipitur/ante lucem ſurgere non
ſolum ad ſalubrem uitæ modum/ſed ad rem augendam maxime confert.ne
mo generoſus animo per totam dormitat noctem.quin exprectus/ne ocium
ſubrepat malum ad altas aſcendit cogitationes quas interdiu repetens ope/
rā nauat ut perficiant.Ita animus bene inſtitutus a natura cogitat/ut accidia
rebus gerendis nullo modo conducat.ꝙ in uaſariis legum pulchra illa repe/
tuntur.uigilantibus & non dormientibus iura ſubueniunt.Ideo diuus ille
imperator ſtudioſe legum iuuētuti inſtitutiones dedicauit & non inertibus.
ſimiliter nō inultimis laudibus ſunt impigri mercatores q ad extremos curſi/
tant Indos & ꝑ mare paupiē fugientes/ꝑ ſaxa/ꝑ ignes uitā elaborāt.Propte
rea qđ neq; q̄uis uirtus ī plumis aut ī ocio creſcit.uis tu colonū reddere ſo/
lerté adige ad arandū/ad ſodiēdū/ad plātādū uineas/arbores putādū & cæ
tera q̄ nobili cōueniūt ruri.qs unquā inertia euaſit in rerū natura eruditus?
qs unquā in armorū excellētiā ꝑuenit/ſi ſe inertiæ dederit? īſignes eq ꝑfecto
habent curſu/non qui tantum ſaginati ad ꝑſepe pinguēt.neq; a quouis edu
catus canis uenaticus habebitur bonus/ſed qui currendo prædā cape ſolet.
tūc aſpirat fortūa labori.reges ſic perſici faciebāt/ut filii ex accidia pigritiaq;

Illuſiões cō tingunt.
Somnus ſepultura.
Quieté inire.
Dormientis corpus.
Vino & crapula obrui.
Somnus ex nimio potu.
Vapores ad cerebrum.
Accidia premi.
Principē diligentem.
Perſæ excitabant regem.
Exemplum turpiſſimū.
Animalia genus noſtrū
Vigilantia ſeruari.
Victoria acqritur.
Milites molles.
Deſidia debilitat.
Annibal pœnus.
Illecebræ mulierum.
Agricola iners
Patrēfamilias languētē.
Catōis præceptum.
Surgere ante lucem.
Generoſus non dormitat.
Ociū ne ſubrepat.
Animus bene inſtitutus.
Vigilātibus iura.
Studioſæ iuuentuti.
Mercator impiger.
Virtus non in plumis.
Colonū reddere ſolertē.
Rus nobile.
Inertia euaſio

releuarentur poſt iuſtitiæ documenta uenationibus/ac uariis exercitamētis
fatigare ſolebāt/ut p oppugnationē uictoriāq; ferarū ſcirent ēt cū hoſtibus
manū cōferre/atq; illos egregie expugnare. ſic Reges iſtituebāt natos/ut añ
oculos præbetēt de ſe uirturū expientiā.plurimū iuuāt augētq; dñi ſpectan
tis oculi/q ēt pinguefacere ſolent equū/& pinguē reddere agrū.hoī ſoli rō/
nis uigor cōceſſus ē/ne dſidia pat/ſi quidē uegetatio herbis/rōne uero age
re hoīm peculiare ē/q̄ actio pfecta eē nō pōt ſi ab accidia detrūcatur.fruct⁹
enī uitæ humāæ floreſcit cōtinuo ſi abiecta pigritia uigili rōne cōtēperet.ſic
ager fertilis ſine cultura nō pducit/peſſimū a ſapiētib⁹ iudicare/q pclaras
actiōes/q fructū humanæ uitæ/uirtutē/laudē/gloriā tollit/& memoriā te
rū.Id qd hæc tā puerſe cōmittit/aliud nō eſt q̄ pdita accidia .nō ē qcq̄ pcla
rū ac laude dignū/niſi quod p labores partū.id incremētū maxie capit/& iu
cūditatē & lætitiā maxie auget.ſunt tñ qui in ppriis rebus deſides ſunt/in
alienis curioſi/qd neq; pēitus laudi dandū ē.dicebat enī Socrates alienū ne/
gociū ita agendū/ut nō obliuiſcaris tuū .negligentia enī pprii negocii maxi
me ē imprudētia .orit̄ frequēter negligētia/ab accidiæ gremio/orit̄ interdū
ab ībecillis ingenii meditatione/q̄ quo quomō in res humanas ueniat/maxi
mo qñq; cōpenſat̄ piculo.nā negligētia principū/& Antiſtitū qui præſunt
in eccleſia uniuerſali cedit freq̄nter in diſcrimē ſubditorū.quæ quū accidit/
horū cauſa pparata ē a ueteribus ſapientibus pœna depoſitiōis . quod ſi ita
negligentes in corrigendo ſane in ſubiectis diſciplinā pdūt/& delicta fieri/ſo
uere ac pmittere uident̄.ideo a quibuſdā non lepta appellatiōe negligentia
dici ſolet nouerca eruditiōis.cōnumerant̄ inter has putridas ſorores pigritia
q̄ mēs eſt cōſeq̄ntis laboris/unde euenit piger/quaſi pede æger/ut multi in
genioſe pdiderūt. q̄ hos pcipue inuadit/quibus nullus labor/nulla induſtria/
nulla cura ē/quibus p labore deſidia habet̄/p cōtinētia libido/p hūanitate
ſupbia . pfecto ita eſt mala fortuna/malos mores ſequit̄ .hæc oīa q̄ accidiæ
domicilio habitāt a ueſtro politiſſimo ingenio dux inclyte/& Antiſtes ſapiē
tiſſime abeunt diuerſa.nulla pterit uobis hora in qua/aut publicis/aut pri/
uatis rebus nō maxime adiumēto ſitis.Ita ſciſſimā iſtituiſtis uitā/ut fugatis
ocio/deſidia/cogitatōe/oſcitatōe/negligētia quacūq; ad ea applicatis animū
q̄ gloriæ/quæ laudis ſplēdorē hetruriæ/& Romāæ eccleſiæ/& uobis pariūt.
ſic Reuerendiſ.dñe recte tibi inditū ē nomē laurētis a lauro. dignus es tāta
corona/ut in ſpeculū mortaliū ſpecteris ſupremus/& amabilis/& tibi Excel
len.Dux cæli fauore/aut in occulto aliquod affuit numen qd ad tātā impii
es pueċtus dignitatē.nempe quia ſolertiſſimo ingenio tibi cōtinuo uegeta/
uit animus.nunq̄ relapſus in deſidiam lāguidumq;/nunq̄ te tui ſpectauerūt
parietes.ſcis enim quantum numina ignauis indignantur . uere ignauos fu/
cos nobiles apes a pſepibus arcent .non enim illi implent domū / non opus
augent / uanam ſpem hauriunt.ſic deſidia perditi/uelut mortui uiuunt.Pro
inde illi augent/illi meliora faciunt/illi proſunt/illi reparant/qui ſemper uir/
tutum in actionibus uerſantur / ac ſtudio benefaciendi aliis / opus egre/ /
gie elaborant / & cogitationes / & curas omnes ſuas ad egregia facino/
ra colligunt .ſatis iam creditum/ut qui bene ſeminat/bene colligit . ſemina/

ſti pulcherrime

Venatio inſtructio belli.
Reges natoſ inſtituebant.
Oculi dñi iuuant.
Equum & agrum pinguefacere.
Homini ſoli ratio.
Herbis uegetatio.
Homini agere peculiare.
Actio accidioſa.
Fruct⁹ uitæ floreſcit.
Ager ſine cultura.
Accidia perdita uirtutes
Parta labore iucunditatem.
Curioſi in alienis.
Socratis dictum.
Negocium alienum & ſuum.
Negligentia proprii negocii.
Negligentia ab.
Ingenii imbecillis meditatio.
Negligentia antiſtitum & principū .
Pœna antiſtitum negligentum.
Negligentia nouerca eruditionis.
Pigritia.
Piger.
Pigritia quos inuadit.
Fortuna malos mores.
Dux florentiæ & laurētius putius.

ſti pulcherrime/añ hoc tẽpus/bñfaciẽdo/cõſulẽdo/in rebus magnis opan/do/egregios labores p uirtutũ ſulcos.modo colligis uirtutũ mercedẽ/ quot miſere ocio pereunt dũ diſcedũt labunt̃ horæ / & ſenecta ad hoſtiũ pulſat. tũc innumera egeſtatis incõmoda/ ꝑfecto digna laboráti/ reſpõdẽt præmia curis.ſed ſi homo ab initio creſcẽtis anni cõponeret ſuæ uitæ curſũ/eaq; capet agenda/quæ ſuopte ingenio ſuadent habẽda/& quæ abiiciẽda curet abiicere/retinere quæ retinẽda/& ſuis humeris geſtãda cõquadraret/ponderet q; ꝑfecto nullũ accidia in rebus humanis ſortiret̃ locũ .ſed quia aut maiora q̃ uires ſuppetũt temere audemus/aut imbecilli ſpe inepte cadimus/in eam ꝑcipitamur imobilẽ uoraginẽ/quæ oẽs uitæ ꝑtes i profundũ demergit.Hic humãæ hallucinatiões & deniq; a recto itinere calles qui ad ea nos cõducũt/ubi tota ratio uiuendi perit.Hinc innumera pœnitẽdi ſuſpiria/& affatim uitæ tedia.multi tamen quia neſciũt modũ ſuæ cõditiõis/ea iprudẽter capiũt/q̃ paulopoſt turpiter derelinquũt .q̃ leuitatis inſtitutio eſt. nã uirtus ea meret̃ quæ initio media/mediis ultima æquãt. neq; ẽ actioni tm̃ cõiũcta uirt⁹/quãtũ mediocritati/cui firmitas ꝓpoſiti adhæret/cõſtãtiaq; ꝓgreſſiõis.Iõ accidia extra oẽm naturæ opationẽ abiicit̃/ ꝓpterea qđ diſcedit in tãta inertia/ut neq; ſibi/neq; aliis ꝓdeſſe põt. iccirco ueteres merito ꝑmia præponebant his q in rebus egregiis nauabãt operã/iter quos ignaui/& oſcitãtes nõ reperiebãt locũ/qñ ita natura cõparatũ eſt/ut ſine actiõibus humanũ genus cõſtare neq̃at .extremi & uiliſſimi aĩ eſt nihil opari.nã ſi p elemẽtorũ reqrim⁹ domicilia/nihil repiem⁹/qđ nõ ſit ad aliquã actionẽ diſpoſitũ.ſic herbæ/ſic uepres/ſic arbuſcula.quin & in mari piſciculi agitãt aliqd/ne iertes & ignaui ante naturæ cõſpectũ uideant̃.ſic in aere beſtiolæ uolitãt ne ignauia pereant/ne abiiciãtur a naturæ theatro.cũcta poſtremo aliquid inſudãt/ut naturæ parentem erigẽdũ adiuuẽt.ſuũ unicuiq; datum ẽ agendi metrum/ſed ea quæ extra præſcriptã menſurã pedẽ inferunt/ſæpe in magnã perturbatiõem decidunt/ ꝓpterea quod ita actiones dimenſæ ſunt rebus cunctis/ut pro uiribus hæ ſuſcipiẽdæ ſint.tunc laudẽ actiones cõſequunt̃.Ideo intẽpeſtiua illa & feſtinata negocia/ nõ naturæ gradientia poſſint raro ad frugẽ laudatã peruenire/uelut fructus/qui ubi nimio plus ematurauerint ſolent perputreſcere.ſic & languidior tarditas actiones corrumpit/reditq; aut parum eas utiles/aut ꝓrſus inefficaces.Ideo ſolertia quæ penitus accidiæ repugnat i gerẽdis adminiſtrandiſq; rebus tẽpus idoneum conſeruat/rei qualitatẽ põderat/locũq; ꝑſcribit/& hoim & ꝑſonarũ rationem cõpenſat/quod ad hæc oculos accidia attollere neqt. ueniet eni illic ob ꝓbrio oim ſpectãtiũ i arena naturæ. nullã eni ſortita eſt ſibi actionẽ. ideo pẽitus fœlicitatis finem amiſſit.nã quũ ſuppoſitorũ ſint actiões/& p actiões & labores cõparat̃ fœlicitas/q̃ quũ nihil ex his habeat/rerũ oim uiliſſima eſtimat̃.Icciirco deſidia ſemp indiget/qa ẽ ois actionis exps. nõ ædificiat accidia/ñ opes auget/ſed ſup ſe tenebras/& tenebras cõgemiat.iõ multi cũ ea peũt/qa i tenebris uitã ſuoluũt ſuã.iucũd⁹ trãquillitatis ſtatus plurimũ laudari debet/ſi i ea tranqllitate uirtutes ciuiles exerceant̃/& opa illa egregia q̃ apđ Romãos plurimũ uigebãt exercitamẽta adoleſcentiũ ad uirtutes/ad arma/ad ea tractãta iſtrumẽta/q̃ ꝓ defenſandis

Ocio quot pereant.
Horæ labuntur.
Egeſtatis incõmoda.
Accidia non accideret.
Audemus q̃ ſint vires.
Modũ ſuæ conditionis.
accidia abiicitur.
Ignau⁹ nec ſibi nec aliis.
Homines ſine actionib⁹
Agunt quæcunq.
Aues volitãt
Metrũ cuiq; datum.
Actiones ſũt dimenſæ.
Negocia feſtinata.
Fructus per putreſcere.
Tarditas lãguidior.
Solertia.
Solertiæ officia.
Accidia non fœlix.
Fœlicitas cõparatur.
Deſidia res viliſſima.
Deſidia qua re egeat.
Tranquillitatis ſtatus iucundus.

ciuib⁹ cõtra hoſtes ꝓ tutãda patria utilia ſunt.Nã impia/ regna & Reſpu.
armorũ uirtute creuere/& multæ urbes quæ poſtꝗ̃ nactæ ſunt quietẽ/in lu
xũ nimiũ ꝓlapſæ periere.Ideo ſapiẽtibus ſuſpecta ẽ lõga quies quæ ſolet eẽ
in occulto pnicioſa.animi eni humani facile p deſidiã a uirtutibus diuerſum
abeunt.ꝓpterea bñ ueteres ſapiẽtes cõſuluere ꝙ in una quaqꝫ re finis ſpecta
tur/ad quẽ dirigat̃ agẽdi curſus/qui haberi nõ põt/niſi mentis agitatiõe at/
qꝫ corpis labore.Iõ utrũqꝫ datũ eſt hoĩ/ut p hæc inſtrumenta fœlicitatẽ no/
bis ꝓ p̃mio poſitã indipiſcamur/ꝗ̃ oĩa quũ ꝓuidus animus ab initio ſibi præ
ponat/impoſſibile eſt ut in ſegnitiẽ & mollitiem aĩ & corpis diuertat. ſũt tñ
quidã adeo rudes qui nec tantillũ ex hiis cõpræhẽdere poſſunt/ꝗbus ſi id
a natura inditũ cõpatiendũ eſt. poterũt tñ a formica/ſi ab hũanis ratiõibus
quicꝗ̃ capere neꝗ̃unt addiſcere ſapientiã/ꝗ̃ egregie cõgregat in æſtate quod
cõmedat in hyeme. nihil ocioſitatis ꝓuidũ aĩal illud ſuis in rebus adhibet.
cõtinuo inſudat eundo/& redeũdo ut aliquid uſui uitæ coaceruar̃ poſſit.di
ſcant ex hac tã ſedula beſtiola ignaui hoĩes/qui mortẽ antequã moriãtur ha
bent.tolle ſolertiã tunc cõcidit oẽ humani animi officiũ/cui ꝓpriũ ẽ ſemper
aliquid ex uirtute agere.ſiue negocia publica/ſiue priuata/ſubire neceſſariũ
ſit/ſolertiæ apparatu cũcta pficiũtur/ubi ciuiles uirtutes egregie cõparant̃/
ſi ratio dirigat/ſi dominet̃.ꝓbe.neqꝫ nobis ullibi defuit natura quæ adiutricẽ
ſe cõtinuo præbuit/neceſſaria ad agendũ inſtrumẽta cõtulit/ quibus ſi de/
fuerimus/ſi ad accidiæ latibula diuertimus.non naturæ culpa eſt/ſed noſtri
dormientis animi/qui putreſcere mauult ocio ꝗ̃ nitere aliquo bñ operãdi ſu
dore.Magnũ ꝓfecto uirus eſt accidia/quæ cõtra dei & naturæ diffuſas uo/
ces/& mandata uim iacendo cõtorquet. cũcta ad uitale/& diurnũ op⁹ nos
excitant/illa cæno obdormiſcit/opamini cũcta clamãt/exire in opus nos pũ
gunt affectus/ſenſibus impellimur ad cauſas/ad quæqꝫ utilia/honeſta/iucũ
da.ſolũ accidiæ obtenebratum pectus ſine ſenſu iacet. quid agat/& quomo
do agat/quo labore/quo rerũ ordine/qua temporis cõmoditate/quo prudẽ
tiæ ductu/ſola negligit & poſthabet.ſola naturæ ad agendũ bñficia depdit.
ſola hæc quæ neqꝫ exceſſũ/neqꝫ defectum/neqꝫ medium nouit & obſeruat.
ſed ſuo ſe gladio iugulat/cætera aliunde ueniũt a quibus patiunt̃ interitum.
hæc uero ex ſe naſcit̃ quod trucidat.Proinde quãtum rebus humanis uitæ
qꝫ hoim aduerſet̃ hæc languidior beſtia/uix exiſtimari poteſt.Ideo pruden/
tiores illi habendi ſunt qui anteꝗ̃ hæc ſerpat per animi receſſus radicitus ex
tirpãt. uera ueſtri animi p̃dicat̃ ſolertia Illuſtriſ.dux & Antiſtes eminentiſſi/
me qui in cunctis oſtendiſtis ꝗ̃ paruum imo nihil ille ignauiſſimus uermis
ueſtris rebus poſſideat.prudentia ueſtra & ſapientia in tã tenella ætate iam
p oẽs xp̃iani noſ ꝓuincias diffundit̃/adeo ut ſacratiſſim⁹ Cæſar allectus fue
rit tibi inclito duci affinitate cõiungi/& tu Antiſtes ſapiẽtiſſime tm̃ in eo ſa/
cro collegio emines & uales/ut certũ pp te eccleſiæ fluctuãtis nauiculæ ſpe
remus portũ.Multa nunc ꝗ̃ aut malus cæli fluxus/aut hoim malitiæ cõge
minant mala præualent/quæ niſi tua prudentia & ſapientia apud ſanctiſſi/
mum pontificem Clementem potiatur aſſenſu/ad refringenda/delenda/ex/
tirpanda/non ſatis erimus tuti a Barbarorum & infidelium furor̃.Nũc uere
tui aĩ ſolertia opus/nũc tua illa mẽtis capacitate/& linguæ ſuadela ut ceſſẽt

cunctæ

Regna creuere.
Vrbes periere.
Quies lõga.
Animi a uirtutibus.
Finis ſpectetur.
Agitatio mẽtis & corpis.
Rudes adeo
Compatiendum eſt.
Sapientia a formica.
Ignaui diſcant.
Ignaui ante mortem.
Solertia ex uirtute.
Solertiæ apparatu.
Culpa noſtri animi.
Accidia uir⁹.
Cuncta excitant.
Senſibus impellimur.
Accidiæ uitia.
Accidia ſe iugulat.
Accidia homini aduerſatur.
Alexander dux & laurẽtius cardinalis.
Alexander dux.
Cæſari coniunctus.
Eccleſiæ nauicula fluctuat.
Mala congeminant.
Clemens põtifex.
Furor infidelium & barbarorum.
Linguæ ſuadela.
Principum nequitiæ.

cunctæ principū nequitiæ ceſſentq; magiſtratuū obliqua furta/& reſtituat
uera pplo xp̄iano libertas cum iuſticia/& pereāt qui ſapiunt cum tyrānide/
& hæreſi.Iō ſactatiſſime p̄ſul ad te de accidia ſcribimus/ut tua mens expul/
trix ignauiæ eā capeſſat ꝓuinciā/ut reſpu.xp̄iani nois/ ut urbes ac pricipes
& reges ſint optimi xp̄ianæ legis obſeruatores.pace aliorum dixerim / multi
in iſto ueſtro collegio p̄ſtant ingeniis & doctrina uiri/& potentia & diuitiis/
ſed nemo qui ante te p̄cellat ſolertia operandi.Proinde Reueren.dn̄e hoc tu
um erit officium/ut ſapientiā quā Deus libere fudit cōmodam exhibeas in
populos.ſapiens enim nihil p̄termittit/ꝙ faciat ad uſum publicum.Cardina
lis es ea ratione/ut eccleſiæ ualuas humeris ſuſtineas / nec quicquā laboris
recuſes/dummodo ſcias poſſe uniuerſæ rei prodeſſe.uiuet hæc tua/quā p̄di
camus/ſolertia & ad poſteros portabit tuum nomen æternitatiq; cōmenda/
bit.q̄ indigne multi poſſident hoc dignitatis officium / qui poſtq̄ in eo ſunt
collocati/quid aliud ſatagunt/q̄ laſciuiæ nutrimenta/ apparatum undiq; do/
mi/& piſtromata ſpectamus/miniſtroſq; cōcinnatos/& Penelopes ſpōſos.
officia autē nulla/neq; opera egregia/quibus res xp̄ianæ opem aliquam ſen
tire poſſint/neq; nobis generiq; ueſtro honeſta oblectamēta negamus/exer
citium ꝓ æquum ſit humanæ uitæ cōſeruatio maxime aīs excellentibus cō
ferre putamus.erit enim dormientis naturæ exercitatio/uirtutum corrobora
tio/ſuperfluitatis corporis conſumptio/accidiæ inimicum/temporis lucrū/
iuuentutis alumnum/ſenectutis gaudium.unde remur exercitio alienos be
neficio ſanitatis haud facile potiri poſſe.ita credimus exercitium adeo acci/
diæ aduerſari/ut ſine eo neq; uires in humāo corpore augeſcere poſſint/ne
q; retineri.Ideo ex rure fortiſſimi habentur milites / quia in eo exercitio iam
p̄ualuere.qui deſides/qui longe a ſolertia abeunt & longa operandi interca
pedine deſueti iam obuiluere.Nam q̄cunq; ſtudia ſi nō freq̄ntantur depere
unt ſitu.ingenia ipſa/quæ tantopere in genere humano lucent/ſi nihil agant
in ferinam naturam cōuertunt.ſic omnes artes quotidiano uſu ꝓficiunt.ui
uacitas illa animi & alacritas/q̄ non puſilla augmēta ad res arduas aggredien
das cōferūt/quib⁹ magni principes & iperatores egregia p̄ſtitere facinora.cō
tra multa iperia & principat⁹ & ſtat⁹ dilapſi ſunt ꝓpter accidiā & pigritiæ
hallucinatiōes/quib⁹ maxime ineptitudo & in experientia rerū adhærent.
ideo deberēt ſacratiſſimi Antiſtites quū pōtificem eligūt/multo cauti⁹ intro
ſpicere quem tanto officio/& tanta maieſtatis ſede dignū iudicent.nam quū
eccleſia ineptū hoiem ſortit/languentem/pigrū/accidiæ deditū/nō idoneū
reb⁹ agendis/ꝓuidendiſq;/tunc plurima effundunt mala/tunc undiq; chri
ſtianæ rei incōmoda emergunt.q̄ res non ſolū eccleſiæ deſpectū parit/ſed ob
loquendi & ablatrandi occaſiōem p̄bet.pontifices enim & imperatores non
inſulſi/non inepti/non ſomnolenti eſſe debent/ſed ſumme ſapientes & qui
ornamenta p̄ cæteris a natura ſumpſerint.Alexander ille Macedo/quia nun
quam deſidiæ & ignauiæ fuit dedit⁹/breui tempore totū orientis orbem ſuo
ſubmiſit imperio.nihil autem eſt tam fragile/tam humile/tam abiectū/tam
ignobile/ꝙ adhibita ſolertia nō fiat illuſtre.ꝓuidi & prudentis hominis eſt
ꝑfecto i reb⁹ cūctis diligēti cura uti.pſæ eos quos freq̄nter ex pueris inutiles

Magiſtratuū rapinæ.
Libertas cū iuſticia.
Hæreſis cū tyrannide.
Laurenſius putius cardi nalis.
Principes chriſtiani.
Sapientia de us.
Sapiēs non p̄termittit.
Cardinales multi.
Penelopes ſponſi.
Exercitiū cō ſeruat.
Exercitatio uirtutum.
Exercitiū ad uerſatur.
Exercitio ſi ne.
Milites ex ru re.
Deſides a ſo lertia.
Studia niſi.
Ingenia de pereunt.
Artes profi ciunt.
Alacritas.
Ineptitudo pigritiæ.
Pōtificē qui eligunt.
Pontifex ſi languens.
Obloquēdi occaſio.
Pontifices & imperatores.
Alexander macedo.
Solertia fit illuſtræ.
Hominis ꝓ uidi.
Diligēti cu ra.
Perſæ ientes.

rebus agendis iudicabunt inertes & ocioſos contēnebant ꝓpterea q̄d longe
alienos eſſe hos putabāt ab exercitio/quo humaī corpis ſupfluitates ſolent
cōſumi.ideo putauere philoſophi/& recte quidē/uirtutē nō recte poſſe co/
gnoſci/niſi exercitatiōe/& maīfeſta actiōe.actiōibus enī uiq; frequētatis ge
nerant̄ habitus/& ii tāto p̄clariores efficiunt̄/quāto illæ nobiliores p̄ceſſe/
rint.unde poſtmodū relucēt egregiæ uirtutes.piger nullū uirtutis habitū ca
pere pōt/quia oēm abiicit actionē/ſine qua haud diutius uitā cōſiſtere pu/
tamus/quæ in uigilia reſidere dicit̄.ſicut uirtutes in exercitatiōe accreſcūt/
ſic defectus & ignauia/& ineptitudo/q̄a ea caret/uiuere nō dicuntur.imbe
cillæ res ſunt frigidæ & futiles & a natura uelut excremēta ꝓiecta/quæ in
cōſortio uirtutū nō ueniūt.ſed his foras excluſis uocant̄ ad cōſpectū uirtu
tū uelut miniſtræ ancillātes/ꝓmptitudo/alacritas/expgiſcētia/maturatio/
ſedulitas/uigilātia/diligentia/elaboratio/ſtudiū/uegetatio/celeritas/p̄para
tio/p̄ſentatio.nā quæ accidiæ ſequunt̄ ueſtigia nullo pacto ad p̄clarū opus
euocant̄.ad q̄d enī uirtus ignauam adhibet oſcitationē/inutilē lentitudi/
nē/ignarā negligentiā/miſerabilē deſidiā/amarulentā recalcitrationē/fatuā
auerſionē/pditā tergiuerſationē? ſunt enī hæ uelut putrida & reiecta māci/
pia/& nullius opis ꝓpria a naturæ cōſpectu maximo cū obprobrio reiecta
& exploſa.multi e ſapiētib⁹ minus eſſe malū iudicauere aliquod cōmittere
ſcelus/q̄ nihil agere.quæ hæc oīa quū ab ipſa natura excludant̄ maxime de
bent eſſe remota a collegio ueſtro Cardinaliū pater ampliſſime/a cōſpectu
ſancti Pōtificis/ab oculis magni imꝑatoris.parū enī ualet firmus exercitus
ſub ignauo & ocioſo Duce.parū enī eccleſiæ parietes creſcūt ſub ſomnolē
to paſtore/quē uigilantiſſimū in uniuerſum gregē requirimus a quo nōn i
nus excutienda ſūt oīa cōcilia/q̄ ꝓuidenda.quū dici nō poſſit ſine obpro/
brio/nō putatā.q̄d quū inter uos cōtingit errare/pœnā Chriſtianā plebē illi
co ſubſequi ſpectamus.neq; tñ penitus a uirtutū collegio cunctatio repelli/
tur ſi hæc prudentiæ hauſerit liquorē.ſed eā p̄dicat humana mens in qua ex
celluiſſe iudicatus ē Quitus Fabius Maximus.unus qui nobis cūctando
reſtituit rē.ſed illa maximo cū cōſilio & ſapiētia fuit corroborata/ut nō cun
ctatio ſed ſubſtentatio appellari meruerit.nā negligentia quæ ſtoliditatē ſe/
cū annexā gerit ubiq; contēptū parit/ſicut diligētia fomentū oībus uirtuti
bus affert/quæ ſolet magna domū p̄mia cū magno fauor̄ reportare. multos
enī diligentes nouit mortaliū memoria/qui ad maximos honores/ampliſſi/
moſq; magiſtratus puenere .faciat nobis ut aliquantulū de ueteribus taceā
exēplū egregiū uir ſummæ laudis/& p̄cellētis ingenii Ioannes Angelus Ri/
tius qui apud ſapientē Mediolani ducē magnā adeptus eſt auctoritatē pro
pter ei⁹ aſſiduā diligētiā & uirtutes incōparabiles/qui nemini nocet/& om
nibus ꝓdeſſe cupit.ſic facit hæc ſedula miniſtra quæ tantopere añ tribunal
oīm uirtutū cōuerſatur/merito præſtantior cæteris ancillis ad deſidiā atq;
ignauiā expellendā diligētia putatur/ſine qua uelut a ſecretis miniſtra nihil
prudētia/nihil iuſticia/nihil cæteræ uirtutes exequuntur.ꝓbe/tātæ īduſtriæ
officiiq; ſeduli ē ut fortūæ fauoris ac abſentiæ uicē iterdū ſuppleat/multaq;
īgēia abiecta & obſcura illuſtriora reddat/male mehercle cū his principibus
agitur

Exercitio cō ſumi.
Philoſophi putauere.
Virtus cognoſcitur.
Habitus generantur.
Habit⁹ præclariores.
Piger nullū.
Actio in uigilia.
Virtus creſcit.
Defectus ex ignauia.
Imbecilles res.
Virtutum & diligentiæ miniſtræ.
Accidiæ ueſtigia.
Accidiæ ancillantes.
Scelus cōmittere q̄.
A collegio cardinaliū.
Exercitus ſub ignauo duce.
Paſtor ſomnolentus.
Concilia prouidenda.
Dici non putatam.
Cunctatio non repba.
Quintus fabi⁹ maxim⁹.
Cunctatio & ſubſtenta tio.
Negligentia ſtolida.
Diligentia fomentum.
Diligentes multos.
Ioannes angelus ritius.
Diligentia miniſtra.
Diligentia ignauiam.
Diligentia ſine.

agitur/quibus animi nulla diligentia ſedet.ii ſolent eſſe qui nimia ídulgẽtia
in rebus cũctis uti cõſuenere/qui remiſſionẽ aſſiduã præſtant/qui defrau/
data ſtipendia colligunt.ſatius fore exiſtimo ſubiectos in caſtris retinere/at/
q; militiæ exercere/q̄ eos pmittere domi ignauos fieri/atq; ex ocio ſeditionẽ/
& factione urbẽ fœdare.Princeps uero qui ad humilium opus flectit/deſidi
am aliis ſuam.Magna certe diligentia haberi debet in cũctis/p̃ſertim in bello.
quæ tantum quandoq; potuit/ut multi imperatores extiterint/qui ſola dili/
gẽtia magnas uictorias cõſequuti fuerint.ſunt tamen leues ingenio quidã/q
in rebus ſupuacuis magnam diligentiã affectare uident̃.ſed parũ ſapiunt.ne
q; enim diligentia ad illa quæ parũ emolumẽti præbẽt/aut nullum potius/
tanta uti cõuenit.at in rebus quo ruſticis nihil pretioſum relucere poteſt/ni
ſi pedem diligentia inferat.quæ ſolet quandoq; in paruo agello multa bona
efficere.Caius Furius Creſinus a Spurio Albino in iudicio euocatus eſt/ꝗ
in paruo agello largiores fructus pciperet/q̄ uicinitas ex ampliſſimis/ceu fru
ges alienas pelliceret ueneficiis.At ille diligentia ſua fretus inſtrumentũ ru/
ſticũ omne in forũ attulit/& adduxit filiam ualidam atq;(ut ait Piſo)bñ cu
ratam/ferramẽta egregie facta/graues ligones/uomeres põderoſos/& boues
ſaturatos/dixitq;.ueneficia mea Quirites hæc ſunt.nec uobis poſſum oſten
dere aut in foro adducere lucubrationes/uigilias/& ſudores.quod quum il
le tam diligens ſit habitus ab omnium ſententiis abſolutus eſt.ut cõpræhen
di poſſit quantum mortalis homo diligentia cõſequi poterit. quod ſi quis ex
alia parte conſideret quantũ rebus mortaliũ officiat ignauia/reperiet nullũ
eſſe uitiũ/quod magis obſtet naturæ rebuſq; naturalibus/q̄ ipſa accidia/ac
cidiæq; concors ignauia.a cuius gremio fluit illud omnibus ſapientibus dã/
natum ocium/quod cauſa caret aut honeſta/aut neceſſaria. Ideo in ciuitate
bñ inſtituta ii/q inertes ſũt/nulliſq; actióib⁹/aut opificiis dediti/ſolẽt expel/
li.patreſq; familias matreſq;/qui prudentiæ utunt̃ lumĩe/quũ uidẽt liberos
liberaſq; ocio langueſcere/ſolẽt acerbioribus uerbis excitare & redarguere/
quũ oẽs neq̃tiæ ex ea ceſſatiõe frequẽter in mẽtes humanas ſerpãt/q̃bus col
locatis auctiſq; raro ex eorũ opibus exit p̃tioſũ qcq̃.ideo horũ munera ſup/
ne numen/aut p̃ces nõ ꝓbat.ꝓinde in ea tenera ætate ſunt filii ab ocio ꝓpul/
ſandi/ut aſſueſcãt alicuius p̃claræ rei cõſequendæ ſtudio/uel artib⁹ hõeſtis
utilibuſq;/uel dicendi uel ſcribendi elegantiæ.nã quũ in ea p̄ualet adoleſcen
tis aĩus/qa gl̃iæ ſtimulis urit̃/nũq̃ ocioſus eẽ p̄t/eo.ſ.ocio ĩmerſus/quod
ſine cauſa(ut dixim⁹)emanat ab accidia.ubi ĩcremẽta ſẽſerit maiora ſolẽt aĩ
ĩgẽioſi auſpicari.Iccirco memor ſit p hæc aduleſcẽs ĩgẽuus ſi cupit curſu an
norũ uider̃ dies lætos/dũ ætas/dũ tẽp⁹/dũ occaſio ieſt/ad ſtudia bõarũ ar/
tiũ cũ diligẽtia aĩm applicare.atq; id p̃cipue freq̃nter repetat hoĩes nõ ad ceſ/
ſationẽ eẽ natos/ſed ad aliqd p̃clare pagẽdũ opandũq;.p̃cipue illi ſolertiores
euadũt/nullaq; ignauia retẽti/ſi audiẽdis uiris doctis ſiue lectiõe p̄uia/ſiue
publica cõciõe aſſueſcãt/& q̄ mẽoratu digna uideant̃ ĩ theſauro remiſcẽtiæ
collocẽt.q̄ freq̃nter añ mẽtiſ ſpeculũ r̃uoluta ſolẽt excitar̃ pectora hoĩm ad reſ
magnaſ & p̃claras.icc irco plurimũ ꝓdeẽ remur ad oẽm uitæ cultũ uiri grauiſ
eruditã ſciẽtiã atq; ſapiẽtiſ orõnẽ.cæterũ ꝗ caret alt̃ na rege durabile ñ ẽ quũ

Ignauos nõ ꝑmittere.
Ociũ ſeditionem.
Princeps deſidiam.
Diligẽtia in cunctis maxime i bello.
Diligentia imperatores multi.
Leues in ſuperuacuis.
Diligẽtia nõ ad illa.
Ruſticiſ nihil.
Diligentia agellum.
C. furi⁹ creſinus.
Spurius albinus.
Piſo.
Diligentia quantum.
Ignauia quantum.
Accidia ignauia & ociũ.
Inertes expelli.
Parentes liberos.
Ceſſatio nequitiam.
Ignaui munera.
Filii ab ocio
Filii aſſueſcãt
Gloriæ ſtimulus.
Animi ingenioſi.
Adoleſcens ingenuus.
Memoriæ theſaurum.
Homines ad præclara.
Oratio ſapientis.
Rege quid caret.

a rebus gerendis uacãt generoſi aĩ/ nullũ honeſtius iucundiuſq; delectamẽ
tũ capere poſſunt q̃ amœna literarũ ſtudia. erãt olim cenſorũ officia p̱ ciui/
tatẽ cõnotare inertes & pigros ne illis ceſſantibus cæteri ſimiles cuperẽt eẽ.
Proinde ꝓpulſabant/aut aliquo exercebãt labore/qd nũc optimis principi/
bus id fore curæ laudabile eſſet/ ꝓpterea qđ ſub oſcitantibus magiſtratibus
ſolent multi ab honeſtatis actiõibus ceſſare. medici ocioſi ſerius ægrotis opẽ
afferũt. iuuãdi ſunt aĩ a ſolertioribus/& excitandi. quibus ſi adhærẽt/langui
di ſolẽt expertiores euadere. ſic uitis minus eſt conſpicua/minuſq; uberior/ſi
nullis ãnixa adminiculis humi proſtrata iacuerit. ita diſciplina oĩs negligit̃ ac
quodãmõ ſordet ſub negligenti & ignauo p̃ceptore. excitãda mẽs oĩno eſt/
nullus equus adeo tardus q ſtimulis punctus/nõ aliqd ad curſum moliat̃.
ſed hæc omnia diligẽtiæ cõficiũt manus/quæ oẽs uirtutes p̱claraq; facinora
ſemper conſequitur. nam quo quis in rebus cũctis diligentiorẽ ſe præſtat/eo
maiorem conſequitur frugem. nempe uerum ẽ quod ille qui ſolus omnia fe/
cit his qui piæ cum diligentia agunt / ſapientiam & multa bona condonare
ſolet. cuius diligentiam/ſi qua mens contemplari uelit/firmamenti axem/&
pulchritudinem ſpectet/oculoſq; ad glorioſam cæli ſpẽm cõiiciat/ illudq; in
primis ſpeculetur mirabile ſolis uaſculũ/& argenteã lunæ faciem/ſtellarum
facies/& conſpectus ſyderũ ad idem reuolutos metrũ. quæ quãta ſint diligẽ
tia fabricata non eſt ingenii humani aſſecutio. magnus eſt dominus qui fecit
hæc omnia/benedictus/& omnipotens ſuper oĩa opera ſua. nulli alii cõuẽit
eius diligentia. ſolus eſt qui gloriam/qui laudem meret̃ /qui in oĩ ſua actio/
ne nobis diligentiam imitandã/& ignauiam fugiendã edocet. uiuunt adhuc
p̱clara ueterũ monumenta/quæ alio non ſunt exculpta cælo q̃ diligentiæ in
ſtrumẽto. quæ ſolet etiã duritiẽ & neceſſitatẽ naturæ ſupare uera prudẽtiæ
ſingularis miniſtra/qua exequimur quid euitandũ quid capeſcendũ ſit opꝰ.
quæ ſola poteſt naufragio & iacturæ temporis recõpenſum facere. ſine qua
neminem fore ſapientẽ prudentem ue putamus. ſine qua nullæ uirtutũ ra/
dices auctũ habent. ſine qua fruſtra nituntur rerũ opifices. ſed neq; in infi/
cias imus induſtriæ diligentiæ ue comitem deſiderari fortunam ſine occaſio
ne. nam multum intereſt/a quo quæq; fiant/agantq;. eadem enim facta/uel
claritate/uel obſcuritate facientium/aut altiſſime tolluntur/aut humiliter de
primunt̃. a metu/& motu multa fieri certum eſt. ſed p̱clare fieri ſine diligen
tia/animiq; induſtria nunq̃. Ideo miſerrimi mortalium illi ſunt qui ad fruges
cõſumendas tantum in lucem prodiiſſe uidentur/quorum fama cũ corpo/
re ſepelitur. Immiſcuit deus in rebus humanis non unos neceſſitatis acule/
os/ut p̱ eã ignaui ad opus excitent̃/p̃mẽte rei neceſſitatis cura/piger ſurgat
colonus. aĩalia quædam quia natura inſeruiũt homini ad induſtriã nos ꝓuo
cãt ſedulitate. uigil eſt gallus & quum ſua induſtria uicerit/canit/ſeq; prin/
cipẽ teſtat̃ ſupba criſta & ardua ceruice/furcatã caudã erigẽs. at ignauꝰ ocul
tat̃ ſilentio triſtis. Anſeribus cura uigil eſt/quorũ olim bñficio adhuc emi/
nẽt capitolinæ arces. uidit deus genus iã pditũ/& ad ignauiã ꝓcliue. inſtitu/
it non ſolum animalia bruta quæ iuuarẽt/ſed p̱ Angelorũ fauorẽ/& eorũ q
meruerũt ſua diligentia opando cæli aulã. ideo ſapiẽtiores illi ſũt/q effuſis

Studia litte/ rarum.
Cenſorum officia:
Magiſtrati/ bus oſcitãti bus.
Ocioſi medi cis
Languidi e/ uadunt.
Viris nõ cul/ ta.
Diſciplina ſordet.
Præceptor ignauus.
Mens excitã da.
Equus tar/ dus.
Diligentia uirtutes.
Diligentior quo.
Diligentibus deus.
Diligentia dei.
Sol mirabilis
Luna argen tea:
Deus omni potens.
Deo ſoli glo ria.
Deus diligẽ tiam.
Veterũ mo/ numenta.
Diligentia duritiem.
Prudentiæ miniſtra.
Diligentia quid euitan/ dum.
Tempus re/ cuperare.
Sapiens niſi ſit diligens.
Induſtria ſi/ ne nil.
Fortuna nõ ſine occaſio ne:
Multum in tereſt.
Facientium claritate.
Motu & me tu.

quotidie p̄cibus ad eorũ auxilia recurrũt. non enim noſtræ uires ſufficiũt/
neq; tãta uti diligentia poterimus/ut cũcta nobis ꝓſpe ſuccedãt.fateor emi
nẽtiſſimi dñi quãtis me meoſq; emerſiſſe piculis p̄ter ſpẽ oim ñ alio annixos
p̄ſidio q̃ numinũ/q̃ in cælo reſidẽt p̄ſerti deiparæ & innocẽtiſſimi ĩfantis Si
mõis tridẽtini.ſolẽt hi aiorũ freq̃nter ĩtuitus repellere a fragili uita noſtra di/
ſcriminũ cõcurſus.uigilãdũ utiq; ẽ ſemp ob tãta q̃ nobis aduerſa coaceruãt
dæmões.cũcta uero quæ gremio naturæ ꝓfluunt/nos ad corpis/& aĩ indu
ſtriã diligentiãq; inuitãt.an maiora exẽpla req̃rimus ad noſtrũ profectũ q̃ q̃
mellificãtes apes nobis ſuo opificio oñdũt.tãta enĩ diligẽtia fauos confingũt
tãto patiẽtiæ exẽplo laborẽ tolerãt ꝓ uſu uitæ hũanæ/ꝓ ſtipãdo melle ce/
raq; ad ĩmortaliũ deorũ aras/ut bene ignauiſſimi oĩm ſint illi q harũ exẽplo
& ſedula opa nõ mouent.mores utiq; habẽt/& Rẽpu.& cõſilia/& R egẽ/
& Duces tãto ordine opoſe ut audeã dicere parũ eas abeſſe ab ĩgẽio hũano.
qd enĩ in rez natura hoc inter alia nõ p̄cipue miret?fabrefactis fauis celliſq;
ꝓducũt ſobolẽ/atq; ut ea fructũq; cõtra aliarũ auiditates obſtacula p̄patãt/
& ſuccis amarioribus tectoriũ illinũt/ceſſantiũq; inertiam notãt caſtigãtq;
mox & puniũt morte.nã negligẽtia & inobediẽtia nihil odioſius repire poſ
ſunt.Domũculas primũ plebi/deinde regibus & ꝓceribꝰ ædificãt ãplas/ma
gnificas/ſeparatas/& eminẽtes.illud apud maxios ſcriptores uidet cõſtate
ĩmpatorẽ aculeo nõ uti/& ſolũ ab oĩ ope ĩmunẽ eẽ/& circa eũ ſola maieſta
te armatũ mirã ſpectari obedientiã.Quis hæc oĩa nõ miret/atq; nõ acerri/
me cõtẽdat ad expellẽdã oĩ uitæ uſu ignauiã?ſi cupis fieri ſolertior/diſce p
exẽpla quãtũ naturæ diſpliceat ignaui oſcitatio/q ſi ꝓximus paries ardet/ſu
currere ſi poſſet/nõ uult.Ideo artibus honor habẽdus ẽ/q ex induſtria cõſi/
ciũt.dãnatũ ideo a ſapiẽtibus ẽ Chaos/qa olim erat materia cõfuſa/iners &
ignauũ pondus/nullibi uſui ꝓficuũ/donec melior illuxit natura/& expulſo
rerũ torpe induſtriæ & diligẽtiæ ad cũcta formãda.Ideo apud ueteres Ario/
pagitas de his ſuppliciũ ſumebãt/q inertẽ & d̄ſidioſã uitã p̄mebãt quaſi ge
nus hoc hoim fuerit ubiq; lege naturæ dãnatũ.cõtra uero neceſſitati & indi
gẽtiæ/natura ꝓſus annuente libentius ſubuenimus.ignauiæ & deſidioſis
nulla lex unq̃ profuiſſe uiſa eſt.& ii qui ſolertiam habent/aut diuitias con/
quærunt/aut honores & magiſtratus/aut animi cultum & ſtudia rerũ expe
tunt.ſolus ignauus nihil intendit/quod ꝓficiat.pereunt deſidioſæ mẽtes ni
hil agendo.homo ſi ſolertior ingẽio fieri cupit ad mathematicas diſciplinas/
& ad ciuiles actiones diuertat.illic ſe erudiat qui cupit euader dignus iudice.
ꝓfecto nulla eſt tanta uirtus/p̄ſtantiaq; firmior ſi ceſſauerit a ſolertia cõfouẽ
do corroborando/quæ non fiat in dies deterior.ocio tamen quod a ſapienti/
bus approbatur oportet ſcire uti.nam qui uti neſcit/ilico in ocium labitur
ignauum.ſancta ocia tibi operoſius negocium præſtant cum Deo immor/
tali/cum accolis cæli/quum oras/quum uota cõcipis/quum contemplatis
quæ ſuperna ſunt/quum propter hæc a carnalibus deſideriis abſtines/quũ
pænitentiã præfers & labefactæ uitæ maculas eluis.multa bona/& p̄tioſa in
uſum hominũ ad immortalẽ capeſcendã ſedem ab his euenere/qui uitã in
ſancto ocio coluere.teſtis tibi diui Hieronymi exculta mõumenta/quæ ille

Perbonus & ſui ãnixi numinibus.
Deipara.
Simon tridẽtinus diuus.
Dæmones aduerſa.
Apes mellificantes.
Negligentia & inobedientia nihil.
Ignaui diſplicent.
Artes honorandæ.
Chaos damnatum.
Ariopagitæ contra inertes.
Deſidioſus natura.
Neceſſitati libentius.
Deſidioſis nulla lex.
Solertes conquærunt.
Ignauus ſolus.
Deſidioſæ mentes.
Solertior q cupit.
Virtus non tanta.
Ocio ſcire uti.
Ocia ſancta.
Hieronymi diui monumenta.

Heremũ ſolymitanum. Ouiliarum. Perbon⁹ diẽ non prætereit

in aſpetrimo heremo die noctuq; elaborauit. Cuius ueſtigia nec me puduit
ſequi nõ in heremo Solymitano/ſed in meo O uiliano/ubi hæc qualiacũq;
pro uiribus inſudo nullum inconſulto prætetiens diem/quo nõ aliqua egre
gia exerceam opera/ſiue res familiaris urgeat/aut ciuiles compellant actio/
nes/aut ſubditorum ratio poſcat/aut noſtræ retineant meditariumculæ. om
nino Languidum refugimus ocium imitantes alioquin ueſtræ mẽtis ſtudia

Dux hethru riæ & putius antiſtes.

diligentiſſimi principes/in quibus præ cæteris in eccleſia Dei/& in regimi/
ne rerum publicarum præualetis. quæ uos dignos omni præconio faciunt/
& comprobant. quæ ita concitarunt animo/ut non potuerim/in hoc meo la
borioſo ocio continere/quin de ueſtra ſumma uirtute nõ ratiocinarer & me

Viuentes a mortuis. ocio antiſtites lediti. Dux & antiſtes,

morarem/paritetq; deteſtarer pleroſq; in ſumma dignitate poſitos? qui uiuẽ
tes a mortuis parum differunt. ita ſeſe ocio demerſere ut nobiliſſimam di/
gnitatem/uelut ſepultam habeant/aut ſi quandoq; ex eo Languenti more
exeunt/non ad alia diuertunt/q̃ ad quædam inania & nullis proficua exer/
citationibus. quid .n. captis Lepuſculis/aut dembulacris per ſaliceta pro/
ſunt? eunt dormitũ/eunt pranſum/eũt ſeſſum. ad quid iſtec? quibus adſint
emolumẽto/nõ uideo. at uos Digniſſimi heroes quas uitæ partes/officiaq;
præteritis/nemo uidet. mira ſunt q̃ de ueſtra dicuntur ſolertia. ſomnus leuis
corporis cultus mediocris/refectio breuis/qd ad uos attinet/uitæq; iniucũ
diora pene nihil oĩa mira ſedulitate pro eccleſia tractatis. pro uniuerſo bono
nihil prætermittitis. uos ſemper pacis auctores præbetis modicis contenti/

Virtus magna dos.

patriæ bonorũ acertimi defenſores/ut habeamini iã non ſolum Hetruriæ
lumina/ſed italici nominis Lucidiſſimæ ſtellæ. hæc uobis fortuna neq; dare
poteſt/neq; a uobis quicq̃ eripere. ſecuri ꝑfecto uiuitis: ueſtræ eſt dos ma/
gna uirtutes. non habẽt ueſtri quod in uobis accuſare poſſint. in uobis .n. ue
ra exurgit nobilitas/ſapientiaq; tanta/quãta in nemine uiget. quũ Libuerit
atra poterit adeſſe mors/ſed immortalitatẽ a uobis diuellere nõ poterit. quot

Illuſtres uoce tantum. Naturã accuſare. Alienis qui gaudent incommodis. Maiorum tument gloria. Nouam parare nobilitatem. Segnitiæ mores. Fortiſſimi res præclaras. Prodeſſe cunctis. Immbeciles in rebus minimis. Curioſi in rebus alienis.

quot iſtic Illuſtres uoce/nõ re exiſtunt uiri/qui mortẽ cũ uita uiuendo con
mutarunt/quibus ubi per ſocordiam uires/ætas/& ingeniũ defluxere/non
uerent naturæ infirmitatẽ accuſare/& ſuã culpã in alios transferre. Genus
cui nihil magis reſtat q̃ detractio in rebus alienis/oſcitatio & ignauia in
rebus propriis. ſerpant in quædã oblectamenta uelut lubrici inter cænoſos
pulueres/alienis gaudent icõmodis. atq; ſi qua corporis deformia ſpectant/
dentes oſtendunt/rictumq; uultus cum puſillo riſu oſtendunt. neq; ſui ani
mi uitia ignauiſſima animalia dignoſcere poſſunt. tumẽt ſi qd nacti ſunt qd
maiores præclare geſſerint quaſi ob id cuncta elementa eis parere debeant.
quũ uani ꝑfecto ſint/qui ex aliena uirtute aliquid ſibi arrogãt. ſed apud ſa/
pientes p̃clarius habet ex ſe peperiſſe nouã nobilitatẽ/q̃ acceptã ab aliis ne
ſciuiſſe conſeruare. ii ſunt ſegnitiæ mores. at fortiſſimi animi/& nobiliſſimi
res p̃claras agredi tentant/ut reipu. ut cunctis (ſi fieri põt) ꝓdeſſe poſſint.
Ideo inuẽtæ ſunt uirtutes/ut p eas uerã nanciſcamur nobilitatẽ. multi imbe
cilles aĩo in rebus minimis omne ſtudiũ ponere uident/atq; in maximis le/
uẽ operã. ſed ſimul cũ corpore pereũt. qdã adeo in qbuſdã curioſi/ut non
alio exſtimem⁹ iudicio/q̃ malos. nã q ſine ratione res alienas curãt/qbus res

ſua

ſua nihil agit/in cõuẽtu ſapientũ pro maliuolis aſcribuntur.ſolertes lauda
ri ſolent/cõtra inertes.his prompto ingenii ſtudio facile prudẽtia cohæret.
ſagaces Lõge ab ignauis abſunt/ſed uirtutis nomẽ nõ retinent/quũ per ma
litias negocia appetant.Laudamus tamen ſagaces canes quod in perquiren
dis feris impigri habent.Illi qui ſingulari quadã re ſolertia habent/ſemper
in rebus magnis cogitatione pſtant/quæ prudentiæ uis eſt & comes. nam
aſſidua cogitatio in rebus proficuis & excellentibus mentẽ auget/quæ ſi
multiplex experientia addat/prudẽtiſſima euadit/& pulcherrima ſenſibus
mens coniũcta.& in unum redacta ubiq; ſalutẽ præſtat.callidi uero homi
nes olim laudabant/propterea q fabri & opifices ob frequentem exercita
tionem callum in manibus efficiebant.atq; ob eas exculptas artes/callidos
artifices nomiabãt.ſed poſteriores nõ eo accipiũt pretio ppterea q ab eo cal
liditas defluxa nõ fit ſine mixtura uitiũ doliq;.ideo eos iterdũ uafros & mali
tioſos doloſoſq; appellare ſolemus.ſed hæc omnia metrũ habent ne pecce
mus quod ab officina prudentiæ conſtant/ſine qua ad extrema relabimur.
priſci cunctas humanarũ rerũ actiones obſeruabant/& ex iis/quod præcla
rius & commodius Reipu.erat/retinebant.& hii qui hoc pro terũ publica
rum utilitate proſequebant/Curiones dicti ſunt.nullo pacto ad ociũ iners
ad ignauiã diuertebãt.a qua eos eaſq;q lõgius aberãt/prudẽtiſſimos & for
tiſſimos appellabãt. eos uero q multa expiẽtia rerũ erãt cumulati/pitos no
minabãt/ſicut rudes qui in rebus naturæ nihil percipiebant. Ideo pictores
artificioſos admirabant/quia naturam ingenii ſolertia quadã ante oculos
mortalium exponere ſolebãt: hinc immortalem gloriã adeptus eſt Apelles
Prothagoras/& aliĩ.ipſe quoq; Parrhaſius epheſi natus ſolertiſſimus habit⁹
eſt quod dæmonẽ uarium/iracundũ/iniuſtũ/inconſtantem depinxerit &
oſtenderit quaſi hæc omnia agentẽ.& pueros duos in quibus ſpectabat ſe
curitas & ſimplicitas ætatis.& alium ita ſtudio decurrentẽ/ut ſudare uide
retur.alium ita arma deponentẽ/ut pene anhelare ſentiretur.ita hac ſolertia
apud magnos auctores & ſcriptores/miram laudem conſequuti ſunt. Sic
laudabant induſtrioſos/qui longe aberant ab ignauia.idustria enim magis
ab exercitatione q̃ a natura procedit.cui perpetuo ineſt expeditio/& uelut
emerſio e rebus impediẽtibus pplexis & inopia & neceſſitatibus/& diffi
cultatibus.q̃ nõ tã ab ingenio/q̃ a fortuna ppitia quãdoq; naſcit.hos ſole
mus admirari/& ſimiles effici.Iccirco colonos induſtrioſos aliquos appel
lamus/aliquos ignauos.ſic alios artifices præcipue medicos/qui multa pro
be efficiunt/quæ ſalutẽ pſtant.nõ ne ille maxima dign⁹ laude fuit qui ex ea
idustria prim⁹ repit qđ radix ex cucumere ſiluestri cũ aceto cocta podagris
illinita plurimũ poſſit/& hæc ſucco dẽtiũ dolori medeat/& foliorũ ſucco
aurib⁹ ſurdis cũ aceto inſtillata opẽ ferat/& expuẽtib⁹ putrida maxime cõ
ferat.atq; ille iter idustrios nõ ẽ/q ſua ſolertia deprachẽdit impoſitũ raphanũ
ſcorpionibus moriẽtib⁹ cõtra uenena plurimũ ualere & cõtra ſungorũ ma
lignitatẽ/& cõtra uermes puerorũ/& lũborũ dolorib⁹ ſuccurrere/& puer
peræ ad lactis copiã augẽdã/& alia multa q̃ i monumẽtis ueterũ repiunt/q̃
nõ haberemus niſi induſtria igenioſorũ nõ eluxiſſet in mundo.uiros iccirco
ictos/q experiẽtia ad multa naturæ ſecreta manus iniecere/recte induſtrios

Maliuolis aſcribuntur.
Solertes & inertes.
Sagaces ab ignauis.
Canes ſagaces
Impigri.
Cogitatio aſſidua.
Experientia multiplex.
Callidi callũ
Callidi artifices.
Calliditas mixta.
Vafri malitioſi doloſi.
Prudẽtiæ officina.
Priſci obſeruabant
Reipublicæ commodi⁹.
Curiones.
Prudentiſſimi & fortiſſimi.
Periti.
Rudes.
Pictores artificioſi.
Apelles.
Prothagoras
Parrhaſius epheſi natus
Dæmon varius.
Parrhaſii mira pictura.
Induſtrioſi.
Induſtria.
Induſtrioſi coloni.
Podagris cõfert.
Radix ex cucumere ſilueſtri.
Dentium dolori.
Aurium ſurditati.
Rahphanus contra venenũ & vermes & multa

appellare ſolemus/pueros uero nequaq̃.ſed tãtũ ingenioſos. induſtriæ alio/
quin eſt ꝓpriũ excogitare/atq; adinuenire in negociis pagẽdis uiã/modũ/
& ordinẽ/ut opera exactius explicent/atq; ꝑficiant.quin nõ ne eſt tamq̃ lu
cidiſſimũ ſydus? quũ uidemus principẽ ſolertem/induſtriũ ad iuſticiã con
ſeruandã/ad patriæ beneficia conferenda ad ciues honeſtãdos/& ornãdos/
ad uirtutes fouẽdas.qđ mai⁹ et acrius hortamẽtũ eſſe põt? q̃ qđ priceps de
ſe exibet exẽplũ.nã tũc uehemẽtius animi excitant quũ id ille prim⁹ aggre
di ſpectat.nõ puto quẽq̃ illic eſſe ignauũ & pigrũ/ubi pricipis diligentia
diffundit.pudet ſubditos& imẽſum recupare laborẽ/quẽ priceps ſpõte ca
peſcit.exẽpla urgẽti⁹ officiũ afferũt q̃ uerba/actiones quæq; a parte potiori
uigorẽ accipiũt.ea īter ꝑcipuas ſolicitudĩes debet eminere Pricipi/ut ignaui/
iertes/accidioſi ſua ꝓpulſent Repu. id merito effici põt quũ natura ab om
ni ope expellat iertiã.qđ euidẽtius haberi põt forma corporis.atq; ſiqua ꝑſtã
tia mẽbrorũ ĩ ignauo ꝑmineãt/quũ ſoleãt decorẽ mortaliũ oculis exhibere/
notiorẽ ignauiã efficiũt/ac apte patefaciũt.Debet Priceps agere ut diligens
colon⁹ facit q ꝑtioſiora ſemina ſũmo ſtudio ꝑ agrũ ſpargit/ut idẽ fruges me
liores poſt exacta octo ſpatia mẽſiũ collectiõe optata uoti fiat cõpos.hos plu
rimũ e cælo deus ſpectat diligẽtiores & iucũdo reſꝑſos ſudore.ita fit ꝑfecto
ut q nõ iaculat/ſigno potiri nõ queat/ꝓpterea q neq; fugientẽ Latẽtẽq; ac
ceſſantẽ uĩcere aduerſa ꝓnouimus/nec nihil agentẽ bñ agere quẽq; arbitra
mur/nullũq; ignauiæ đditũ fœlicitatis metã attigere poſſe credẽdũ ẽ.icciro
a ſapiẽtioribus plurimũ pauptas laudata eſt.illa q̃ impellit hoiem ad ꝑclario
ra.Multi reges ꝑ deſidiã & opulẽtiã & ignauũ luxũ magna impia amiſſere.
quæ ꝑ uirtutẽ maiores in pauptate cõſtituti acqſiuere.poſtremũ nihil ꝑcla/
rũ ĩ omni mortaliũ opificio ſpectat Laudat q; qđ nõ ſũma ſolertia animi cor
poriſq; ꝑceſſerit.& magni artifices hoc nomĩe habiti ſunt digni q plurimã
diligẽtiã ĩ ꝑficiẽdis ſuis opib⁹ adhibuere.ſapiẽtiſſima pictorũ illi fuit peculia
ris cõſuctudo nunq̃ tã occupatũ diẽ habere ut nõ lineã ducẽdo exerceret ar
tẽ.deĩde illđ ſingulare prudẽtiæ/q ꝑfecta opa/ñ ſatis ꝓprio iudicio fidens re
ponebat ĩ pgula trãſeũtib⁹ atq; poſt ipſã tabulã latẽs uitia q̃ notarẽt auſcul
tabat uulgũ diligẽtiorẽ iudicẽ q̃ ſe ꝑferẽs.ſolertiũ.n.ſũt exqſita officia ex alio
rũ exẽplis diligẽtiã augere.& qa fortũæ aculei ubiq; parati ſũt/nõ ẽ alienũ a
ſolerti aĩo ꝓuidere ea quæ impediũt opoſos labores.ſicut ueſtra ampliſſima
prudentia facit Dux Illuſtriſſime & Præſul Reuerẽ.nihil ꝓpe uos aut igna/
uiæ/aut ſocordiæ ueſtigia premunt. Ideo ad ueſtrã amplitudinẽ de accidia
ſcripſimus quũ ſcitis omniũ ſolertiſſimi/diligentiſſimi/expediẽtiſſimi.facile
poſſunt hæc legendo in uobis mores & uirtutes & exẽpla intuendo/ii qui
ad ignauiã deflectũt redire ad operoſam uiam.Multa fateor potuiſſe in uo/
bis in hac re adiungere/ſed uobiſcũ paucis uolui uti.ut potius e ueſtra offi/
cina/q̃ mea mortales addiſcant.quantum detrimenti accidia humano gene
ri afferat & quantum prope diuinum numen ſedere diligentia facit.eos
qui perpetuo proſciſſa accidia ignauiaq; ad ſolertiorem uiam/quæ uirtu/
tibus inſeruit/operam continuo præbent/quod ut feciſtis/& perpetuo faci
tis hæc noſtra Ouiliarũ monumenta ad poſteros portabunt fidem.diu be
ne ualete/ & Hieronymũ Perbonũ/ita amate ut amamini, Ex Ouiliis.

Induſtriæ officium.
Principis ſolers ſydus.
Ignauus nõ eſt principis ubi diligentia.
Principis cura præcipua.
Ignaui propulſentur.
Inertiam natura abhorret.
Princeps debet.
Colonus diligens.
Collectio fructuum octo menſium.
Diligentiores deus.
Signo nõ potitur.
Agentẽ nihil.
Ignauũ fœlicitatem.
Pauptas laudata.
Reges per deſidiam.
Solertia ſine.
Apelles pictor.
Lineam ducere.
Artem continu.ĩ exercere
uulgi iudiciũ
Diligentiam augere exemplis.
Animo prouidere.
Alexãder dux & Laurenti⁹ Cardinalis.
accidia quanti detrimenti
Diligentia facit.
Solertia inſeruit uirtutib⁹
Ouiliarum monumenta

Vtile ſatis quod honeſtum parit.
Seruare inuitum alterius labor eſt.
Inuidiæ radicem utilius euelli/q̃ proſcindi.
Bonitas deſiderio eſt poſtea.
Nunc uenimus ad ſummum fortunæ.
Caudæ equinæ ſetas paulatim uelle.
Indecens uulgo eſt parere minoribus.
Stultus ſolus uult ſcire uideri.
Ingeniis fauendum eſt.
In uitium fortuna labitur/niſi iuueris.
Sapientiores audire utile eſt.
Nauem agere ignarus non debet.
Mitis inopem ſolatur.
Pœnitentia Deus placatur.
In rabiem ſæpe uertitur iocus.
Dolet cruento dente laceſſitus.
Placet natura ſublimis.
Vicerunt patientia pauperes.
Adhuc cachinus Democriti uiget.
Eundum quo uirtus noſtra uocat.
Honeſtis tantum gaudendum eſt.
Veritate nihil eſt melius.
Longe exulat e foro ueritas.
Seduli ſimus quum laboramus in cauſa.
Docti ab indoctis differũt quo uiuẽtes a mortuis.
A caſu/uel a natura q̃ fiũt/nec laudãda nec ſũt uituperanda.
Virtus ciuilis oĩbus eſt neceſſaria
Firmior habitus eſt/quum eſt habitus.
Etiam iniuſtus ſe iuſtum eſſe ſimulat.
Bona eſt mulier quam peccare pudet.
Mulieri facile eſt uerba/& fraudes componere.
Omnia uertuntur.
In magnis uoluiſſe ſat eſt.
Stultus in arena ſeminat.
Leuibus curis ſæpe multa pereunt bona.
Cineri non prodeſt medicina.
Aſſiduæ querelæ ſunt odioſæ.
Duo retinacula melius nauem defendunt.
Acceſſit ars picturæ.
Aurum/argentumq; cælando carius ſecimus.
Didicit homo naturam prouocare.
Rumor celeritate uincit omnia.

Non leuiter incipiẽdũ/nec leuiter deſiſtẽdũ.
Amor non habet quare.
Cuiq; ſuum eſt uitium.
Libere loqui cum amicis pro lege eſt.
Temperantia nihil habet quod diluas.
Magnis animis pro emolumneto eſt parcere.
Ignorans eſt ſeruus/ſciens liber.
Illud ſat eſt quod ſatis eſt.
In bono uiro non eſt inuidia.
Magis placet mulier uirtute ornata/q̃ auro.
Aurum a fortuna donatur/īgenium a natura.
Satius eſt dici bonus/q̃ diues.
Pulchrũ ornatũ uitiũ dedecorat.uirt⁹ illuſtrat
Oculus lotis manibus eſt tangendus.
Non eſt oleum perdere & operam.
Bona merx facile emptorem inuenit.
Bono uiro lex inutilis.
Aurum fortuna comite donat ingenium.
Laus maior ſequitur poſt obitum.
Menſu humerorum ſubeundum onus.
Paci omnia debent.
Animus imprimis curandus eſt.
Relator non debet eſſe mendax.
Vxor bona in partem fœlicitatis accedit.
Homini fœmina commodo/ & incommodo.
Improbus debita non ſoluit.Sed non debita.
Mulier fortis preces iuuenum non exaudit.
Quod tuum eſt teneas.
Ve uictis.
Deteriores non ſunt melioribus anteponẽdi.
Modus in omnibus eſt optimus.
Omnia nimia reprobantur.
Quemq; ſua trahit uoluptas.
Non tute ripæ creditur.
Dat gloria uires.
Vota uiuentium tantum mouent ſuperos.
Natura dat leges a ſanguine ductas.
Metu iudicis nemo bonus eſt.
Omnes omnia poſſumus.
Impare numero Deus gaudet.
Sors omnia uerſat.
Omnia fert ætas.
Nocent fructibus umbræ.
Fœdera certis impoſuit natura locis.

Mutatis ſœtibus arua requieſcunt.
Labor omnia uincit.
Egeſtas nos urget duris in rebus.
Arboribus uaria eſt natura.
Sapor indicium facit manifeſtum.
Annus uoluitur.
Sapientia omnia fugat mala.
Vnam artem uix bene diſcere poſſumus.
Omnes artes bene diſcere impoſſibile eſt.
Vna ars ſufficit aſſiduo.
Cupienti facilis eſt labor.
Semen externum degenerat.
Vrit uidendo fœmina.
Oratio clara fit.
Inſatiabili non eſt ſat/quod ſat eſt.
Credendum eſt/ut æquum eſt credere.
Ignauo amico nihil eſt inſulſius.
Homo ex ſe ignauus eſt.
Tenemur ueritatem tueri.
Rectum a curuo dignoſcendum eſt.
Humana commoda breuia ſunt.longa incōmoda.
Nos nec diuitiæ nec ſtēma ſed uirtꝰ magnos facit.
Non eſt proprium quod illico amittitur.
Vſus nulli eſt perpetuus.
Abſit pauperies.
Callidi adducunt inſanos in retia.
Aſinus ferit calcibus.
Opus eſt animo/ſi lupo animā eripere uolumus.
Bene conſulto fit/ſi inſidiæ fiunt malis.
Officium quod fit principi leue.iniuria plumbea.
Fugam/& metū nō refugit ſapiens quū opus eſt.
Non eſt humanum illico magna aſſequi.
Benefici maxime laudantur.
Ingratitudo abhominabile eſt uitium.
Nimia pietas iniuſticia eſt.
Summa iuſticia ſumma eſt iniquitas.
Qui parcit ſceleſto crudelis eſt.
Iuſtus princeps iuſtiſſima lex eſt.
Boni omnes ſubiiciuntur legibus.
Non eſt uolenti labor.
Abſolutæ uirtutis eſt contemnere uoluptates.
Voluptas inhoneſta parens eſt omnium uitiorum.
Clementia ad ſe homines trahit.
Humanitas hominem oſtendit.crudelitas belluam.

Inſidus non eſt uerus homo.
Optimæ fruges proueniunt ex bono ſemine.
Non ſemper bonum ſemen producit idem.
Cuſtos proſpiciat/& circunſpiciat.
Nobilitas non culta inutilis eſt/& noxia.
Inter uolup tates & dolores ꝓbant honores.
Non eſt uera cognitio ſine deo.
Adulta hoīs ætas oīm pulchrorū eſt pulcherrimū.
Villæ/& ſuburbana urbibus depdant uoluptatē.
Decet in uilla recreari.
Vtili⁹ ē pricipib⁹ externis hēre italiā amicā/q̄ ſeruā
Italia externis diu ſeruire nequit.
Opus laudat artificem.
In dolii iactura figulorum artem miſſimus.
Meli⁹ ē comedere olera cū charitate q̄ uitulū ſagia/
Quæ bōa uulgo dn̄t/aio cōtrariāt. (tū cū odio.
Bono contrarium eſt malum.
Nil magnum facit puſillū ingenium.
Præclara difficilia ſunt.
Ppl's ē obediēs ſi nō ē nimis liber nec nimis ſeru⁹.
Præſentis temporis ſemp habenda eſt ratio.
Ex parua iactura aliquando magna bōa cōſeqmur
Cōſuetudine regū uel minime uel maxie uel optie
Qui alteri⁹ ruina lætat nō erit ipūit⁹. (utēdū ē.
Iracundus rixas prouocat.
Magnus eſt princeps/ſi diues eſt populus.
Proba ſenectus corona eſt dignitatis.
Princeps ſapiēs pro utilitate reipu. diuerſa iubet.
Priceps iuſt⁹ bn̄ merētibus dignā reddit mercedē.
Decens eſt improbos ſuo perire ſcelere.
Improbus aliud loquitur/aliud agit.
Quanto ſtrictior eſt anguilla tanto citius elabitur.
Melius ē habere emaculatos codices/q̄ pulchros.
Deterrimum eſt errores nō auferre/ſed ſerere.
Conſuetudo etiam confeſſa uitia probat.
Probi expertes ſunt mendacii.
Veritas ſapientiæ familiaris eſt.
Puſillanimitas generoſitati eſt aduerſa.
Parum uix tandem quid perficit.
In primo germine plurima uis conſiſtit.
Hō bn̄ educat⁹ mãſuetū ē aīal/ecōtra ferociſſimū.
Viuentes nimium laudare irriſio eſt.
Nihil turpius eſt/q̄ ſapientis uitam ex inſipientiū
ſermone pendere.

Liber qua lubet paſcitur.
Leges dominari debent hominibus non hoïes legibus.
Male eſt/ſi inopes tantum puniuntur.
Lex debet eſſe mitis/& omnibus utilis.
Non iureconſulti/ſed inconſulti proximum lacerant.
Artes non uitia tenent ſed artifices.
Hyeme ad ignẽ nimis admotus exurit/procul frigeſcit
Qui expers eſt laborum/uoluptatis ignarus eſt.
Viro egenti pudor non eſt utilis.
Filia debet nubi conſcia bona matre.
Nucem durã qui dentibus rumpit mentum intorquet.
Qui calcat ſpinas ſolet pungi.
Leges a deo initium habuerunt.
Tranſgreſſio legis generauit mortem.
Creduli ſumus in uitium.
Mens recti conſcia ridet famæ mendacia.
Seruire amanti miſeria eſt.
Sine pennis non datur uolare.
Male partum male diſperit.
Miſero telum inſtar alterum.
Inſiſtentem fortuna adiuuat.
Incipere multo/q̃ finire eſt facilius.
Mala eſt auis/quæ cum tunicis aduenit.
Non placent homines qui digitos non habent.
Vitandus eſt qui incedit cum annulatis auribus.
Malus eſt qui irridet aduenam.
Bonus non maledicit.
Nec ſibi/nec ſuis quis æquo animo patitur iniuſte loq.
Bene moneri ſanus ſane uult.
Paterna debentur filiis.
Matrona impudica ſuo indigna eſt genere.
Malis indulgendo bonos perdimus.
Inſanus non credit eſſe inferos.
Poſt mortem boni ſeparantur a malis.
Animus in conſulendo debet eſſe liber.
Parũ nunc intereſt inter bonos/& malos.
Ambitio nunc omnia poſſidet.
Senator grauis ſit/& omni mala ſuſpitione careat.
Magiſtratus uirum/& aliquando uir magiſtratũ oñdit.
Nec pauper/nec prodigus recte magiſtratum gerit.
Præclara ingenia ad uirtutes/& ad uitia apta ſunt.
Mores cum fortuna mutantur.
Homines ſunt regionibus ſimiles.
Fugiendus eſt malus medicus.

Bonus medicus non ſinit tabeſcere ægrotantes.
Non eſt utendum medicina niſi in morbis grauib⁹.
Mors bona eſt/quæ extinguit mala.
Non eſt melius morte tempeſtiua.
Nullus mortem effugit.
Mori glorioſe ſolis bonis datum eſt.
Glorioſum eſt pro uirtute mortem contemnere.
Nullum ualidum eſt fortilitium ſine uiris fortibus.
Permanentibus opus eſt in bello.
Sine ordine iudiciali ciuitas recte eſſe non poteſt.
Iudex ſit diligens indagator ueritatis.
Frequens inquiſitio iudicis aperit ueritatem.
Ter appellari non licet.
Arbitri ſunt uenerandi.
Eſt actio iniuriarum priuata/& quædam publica.
Pro iniuria publica actio eſt communis.
Pietatis uis ingens eſt.
Alienis caſibus diſcimus nos eſſe homines.
Maximum telum eſt neceſſitatis.
Gladiator conſilium in arena capit.
Nil agendo male agimus.
Admodum noxia eſt ſubita mutatio contrariorum.
Nimia quies nocet/& exercitium prodeſt.
Negociũ durũ ẽ/quũ neſcimus uti negocio.
Conſumendum eſt plus olei/q̃ uini.
Non omnes oratores euadere poſſunt.
Ad artem ad quã quis aptus eſt/poni debet.
Corui producunt coruos.
Plures ſunt/qui lauari/q̃ ungi uolunt.
Nulla ars recte ſine præceptore addiſcitur.
Prudens negat ſe empturum quod uelit emere.
Boni æuo ſempiterno fruentur.
Patria/& parentibus nil dulcius.
Princeps proditionẽ amat/proditorẽ non laudat.
Non ei eſt fides adhibẽda/qui ſuorũ proditor fuit.
A regibus iuſta petenda ſunt.
Malus princeps multa promittit/& nihil præſtat.
Miſer eſt qui in uentrem ponit confidentiam.
Laudandus eſt qui bonis fortunæ honeſte utitur.
Diuitiæ/potentia/& gratia adiuuant uirtutem.
Pecunia nunc primus ſanguis eſt.
Res ſecundæ inflant uanos.
Non miſeros conuicia decent.
Omnia ſubeunda ſunt pro patria.

Studia uulgaria ſpernenda ſunt.
Melius in malis ſapimus.
Proſpera rectum auferunt.
Mens noſtra eſt neſcia ſortis futuræ.
Non eſt imprudentis ſapere/neq; bene conſulere.
Bene ſapit qui continenter pſpera/& aduerſa ſuſtinet.
Miſeris mortalibus in mœrore uiuendum eſt.
Decet nos peccata noſtra ferre.
Scelera admiſſa remordent.
Non eſt poſſibile ſupplicium euitare.
In bello non eſt bis peccandum.
Proſpera ſæpe ſapientem fatigant.
Canes carnes cum oſſibus deuorant.
Paupertas lucerna eſt/quæ omnia mala demonſtrat.
Color optimus qui ex pudore.
Salua res eſt ſaltante ſene.
Nihil fallacius q̄ praua religio.
Malus eſt peſſimus qui ſe bonum ſimulat.
Non reticere ſecreta innatum eſt omnibus.
Merito cupit uiuere/cui ſenectus eſt ualida.
Orbitas/& ſenectus intrepidos nos facit.
Sexagenarius non debet uti medico.
Culpa grauis eſt tacenda loqui.
Nullum animal eſt qđ non uoluptatē/& dolorē ſētiat.
Non numerus ſed uirtus in bello ſuperat.
In periculis utilitati conſulendum eſt.
Timor eſt flagellum tyranni.
Ciborū/& detiū uitiis natura inficiť maxime uero ſēio.
Sapientia emi non poteſt.
Qui nimis ſublime ædificat ruinam quærit.
In aduerſis ualet amicitia.
In aduerſis amicus probatur.
Hilaris animus ætatem floridam facit.
Triſtitia inueterat.
Filius inualidus mœror eſt parentum.
Sermonem ſuum moderatur ſapiens.
Stultus tacendo uidetur ſapiens.
Non deeſt cauſa uolenti ab amico recedere.
Dans reſponſum priuſq̄ audiat inſipiens eſt.
Fœlix eſt qui bonam ſortitur uxorem.
Viro pernitioſa eſt litigioſa mulier.
Male conueniunt ſtultis diuitiæ.
Perq̄ indecens eſt ſi ſeruus principi dominatur.
In patientia prudentia conſiſtit.

A parentibus diuitiæ/a deo uxor datur.
Fœneratur qui pauperis miſeretur.
Creſcit diſſimulatione dolor.
Dolor eo altius dimiſſus eſt/quo minus profiteri licet.
Curandus eſt magis animus/q̄ corpus.
Veritas eſt amplectenda ipſius tantum ueritatis gratia.
Iuſdicens nil facere debet auaritia.
Hæreditas patris pertinet ad filium.
Conſuetudo potentior eſt lege.
Diri cruciat⁹ ſūt carceres/crux/& equulei/ſed iis peior eſt fames
Aperto/& ſimplici corde uiuere decet.
Sunt pictores & boni/& mali.
Medici/magi/& mathematici ut plurimum uinculo dementiæ laborant.
Cuiq; arti facultas a deo tribuitur.
Certi cuiuſq; operis iudicandi qudæam ars eſt.
Non decet tecitatorem hominem obliuioſum eſſe.
Conſilii ratio temeritati anteponenda eſt.
Non decet principem puſillum donare.
Bonus bonas actiones cumulat.
Quicquid fit lege naturæ prebandum eſt.
Mors eſt ſeparatio immortalis naturæ a natuta mortali.
Humana uita urbanis/& bellicis laudibus conſtat.
Apud magnanimū pecuniæ diu hoſpitari n̄ cōſueuerūt
Donātis uoluntas/non res penſitanda eſt.
Auctor munera pretioſa facit.
Qui conſulto agit/bene agit.
Potius pauper bonus/q̄ diues malus.
Victoria n̄ ornamētorū decore/ſed ferri uirtute adipiſcit̃
Non eſt laudabile omne tempus in ſtudio terere.
Si non poteſt fieri quod uis id uelis/quod poſſis.
Ambiguo animo nihil eſt moleſtius.
Temporis nulla eſt grauior iactura.
Diuina humanis anteponenda ſunt.
Virtus etiam improbis admirabilis.
Virtutis laus actione fit illuſtrior.
Virtutis teſtimonium eſt gloria.
Officiū quod debet̃ præſtari debet uiuis n̄ hæredibus.
Verbis uelut calculis circumfundimur.
Non minus conſideratur cōſiliū/& diligentia/q̄ euent⁹
Honeſtum eſt ſummum bonum.
Virtus filiorum iucunda eſt parentibus.
Principi bono ſeruire maxima eſt libertas.
Sine labore nil magnum conſequi poteſt.
Ex ſtudio/& labore omne bonum prouenit.

Obliuioſus nunq̃ erit ſapiens.
Incócinna natura trahit ad intemperiem.
Multorum imperiis non bene regitur Reſpublica.
Voces hominum dare non poſſunt cælum.
Si iouis telũ pterit nocentes/& bonos exanimat/cauſa nobis eſt incognita.
Decore nihil eſt gratius.
Forma hominis/ut flos cito euaneſcit.
Balbuties aliquando ſermonis gratiam afferre uidetur.
Virtus in hæreditate relinqui non poteſt.
Vir excellens gloriam tantum appetit.
Parere maioribus ſignum eſt optimum.
Arbos præclara ampliſſimos fructus parit.
Morigerati non niſi optanda cupiunt.
Libidinoſus non eſt homo/ſed monſtrum.
Prudentium mentes facile perſuaderi ſolent.
Vbi adhibetur ſcalpellum non eſt medicina ſed carnificina.
Venti expugnant alta.
Nunc pro ſapientia audacia utimur.
Non habites/ubi ſolus ſapias.
Sapienti omne ſolum eſt patria.
Vltra naturæ uires non eſt quærendum.
In malis natura parca eſt/in bonis facilis.
Ratio bonæ ualetudinis haud eſt negligenda.
Camellus ſũmittit ſe in genua ad tollenda onera.
Fallere poſſumus hominem/deum nequaq̃.
Cogitat ſapiens ſe tandem moriturum.
Mortis incerta eſt dies/& hora.
Miſerrimus ille quæſtus eſt/quem aduerſa conſcientia quis adipiſcitur.
Optima eſt fortuna mediocris.
Moderatum/& medium/optimum eſt.
Vir ſapiens non ſaltat/non multum ridet/& nunq̃ iraſcitur/
non id præſtat/quod uni ſoli utile eſt.
Sero ſapiunt Phryges.
Nihil eſt cum fidibus gracculo.
Ad beatitudinem nati ſumus.
Virtus efficit/ut poſt mortem uiuamus.
Fortuna præclaris operibus inuida eſt.
Virtus in æternum uiuet.
Nihil porco cum amaricino.
Accedente ſenecta meliores eſſe debemus.
Parum eſt carere uno uitio/ſi pluribus inficimur.
In expuentis decidit barbam/quod in cælum expuitur.
In ſola uirtute poſita ſunt omnia.
Medici ſæpe profitentur ſe curaturos morbos quibus ipſi afficiuntur.

Deus ſolus eſt ſapiens.
Non ſæpius fortuna tentanda eſt.
Non bene fit diffinitio ſine diuiſione.
Opera naturæ a diuina ſapientia prouenjunt.
Agendum eſt cum peritia.
Audacia turpis eſt & noxia.
Errores pedum uagus facit oculus.
Errata hominis ex defectu intelligentiæ proueniunt.
Si dux cæcus eſt omnia corruunt.

FINIS.

Liber Sextuſdecimus de Inuidia ad Sereniſſimum Franciſcū ſecūdū Mediolani Ducem Inclytū: ⁊ Ad Illuſtr. Duciſſā Mediolāi Chriſtiernā De laudibus virginis dei parae Hieronymi Perbōi Marchio. Inciſae ⁊ Duiliarum Dñi.

Ad Reuerendiſſimum Marinum Caraciolũ Caeſaris Commiſſarium ac Senatorem Sapientiſſimum.

Cæſaris inuicti ſi tu præcordia noſti/
Et tibi quicquid erit/quæq; fuere patent/
Nõ minus Auguſto hoc laudi aſcriberur i æuum.
Nam ſunt per magnos magna obeunda uiros.
Et merito mundi regum quo ſceptra feruntur
Elegit tantum te in ſua regna decus.
At nos/qui rubeum expectas uirtute galerum/
Cuius ope & mundi cuncta quieta manent/
Hoc opus in lucem iam te duce mittimus.illud
Suſcipe/quo tutus poſſit abire liber.
Vndiq; conſurget nimium numeroſa malorum
Turba/hoc quæ noſtrum dillacerabit opus.
Sed clypeo rabidos morſus/ictuſq; fugabit.
Non hominum ronchos/ſpicula nulla timens.
Hinc hominum liuor bilem conuerſus in atram
Naſcitur.hinc rabie liuida corda tument.
Sed quid erit? dentem rodat cum dente malignus/
Quum nihil/ unde queat paſcere/carnis habet
Quidue erit inuitis quicq̃ confidere diuis?
Dura & quid molli frangere ſaxa pede?
Improba quidue bonos ſuperet numeroſa caterua/
Quæ nimium noſtrum damnat/& odit opus.
Et modo ſuſcipiat quæ ſunt tua cæca deatum/
Iuris in ingenio nil tamen ullus habet.
Tu nobis igitur fautor/tu firma columna/
Siſq; operi huic portus tutus/& hoſpitium.

Illuſtriſſi. Ac Excellẽ. Inſubriae Duci Franciſco Secundo Sfortiae Hieronymus Perbõus Inciſae Marchio ac Ouiliarũ Domi nus foe licitatẽ.

ECCE Iterũ ſereniſſime mi Princeps ad te meũ dirigo ca
lamũ. poterã uno illo eſſe cõtẽtus libro/ quẽ de optimo/
& inclyto principe his paucis ante diebus titulo ſerenita
tis tuæ cõſcripſerã/ ne tanta quæ ſuſtines negocia ꝓ im/
perio/ ꝓ Italiæ fundamento pacis moleſtus interpellarẽ.
ſed amor raro ponit linguæ modũ. neſcit illud aĩ mei ſtu/
diũ/ quo tantope tuæ excellẽtiæ afficior/ etiã domi tace/
re. dũ ꝑ meas Ouilias deambulo/ dũ rem familiarẽ/ dũ
multitudinẽ filiorũ circũſpicio/ annoſq; graues ætatis meæ ſuſtineo/ ad ea ſæ
pe diuerto negocia/ quæ apud ueteres/ & oĩbus fere temporibus cũ maxi/
ma auctoritate/ & honore in diſciplinis/ & bonarũ artiũ cõtẽplatiõibus ſem
per apud mortales merito ſibi ipſis primas partes uindicauerint. Quod ſæ/
pe dũ de ſcientiis/ dũ de maximis eruditionibus loqueris a te quoq; frequen
ter audiuimus. & certe ita eſt. quid eni hæc inferiora quæ ꝑmunt̃ ab aſtris/
ꝑualerẽt ſine his nobiliſſimis diſciplinis? Quã cito fragilia hæc corpora/ q̃
humanas portant aĩas/ caderent/ niſi medicinæ diuina inuẽta forent? ubi tu/
tior uita/ & uiuendi cõmoditas locũ inter ſcelera/ quæ tanta ꝑ genus huma
nũ ſcatent/ repiret locũ/ ſi ſanctæ nõ aſſiſterent leges/ ſi ſapientes iuriſconſul
ti/ & harum interp̃tes ꝓ tribunali nõ ſederẽt? quo pacto ꝑ ætates ab animis
uiuentes depuliſſent ignorantiæ tenebras/ niſi illi diuini philoſophi rerũ na/
turã indagaſſent? quod adeo in excellentia eruditionũ poſiti/ ut oĩa quæ for/
tunæ pedibus rotant̃ neglectui haberẽt. ueniſſet ne illa militaris gloria Ro/
manorũ/ illa Reipu. præclariſſimæ geſta ad noſtras aures/ niſi ea cuncta in/
uicta calamorũ potentia ad oĩa ſæcula porrexiſſent Gn. Piſo/ Fabius Pictor/
Trogus Põpeius/ Saluſtius/ Liuius & cæteri illuſtres hiſtorici? q eas res ge/
ſtas & populi Romani inuicta arma ſuis cõmentariis ad poſteiorũ memori
as cõmonefecere. An de moribus/ an de uſu uiuendi pulchetrimo/ de milita
ri diſciplina/ de cæteris bonis artibus quicq̃ ſciremus/ niſi fuerint prudẽtio/
res cõtẽplatores/ qui in receſſu/ qui ab omni ſemoti ꝑturbatiõe cõpoſiti no/
bis lucidiſſime ſubuẽiſſent? ꝑfecto debemus illis Sereniſ. princeps. debem⁹
iis qui uiam oſtenderunt ad bene beateq; uiuendũ/ quiq; ut immortalitatem

Amor raro ponit.
Perbonus Duci.
Perbonus ſenex.
Perboni negocia.
Diſciplinæ bonarũ artium.
Inferiora ab aſtris.
Diſciplinis nobiliſſimis ſine.
Homo caderet.
Medicina diuina.
Scelera ſcatent.
Leges ſãctæ niſſent.
Iuriſconſulti ſapientes.
Philoſophi diuini ni idagaſſent.
Romanorũ gloria.
Calamorũ potentia.
Hiſtorici illuſtres.
Romanorũ iuictaarma.

Principes fortunati. Gloriæ splēdor. Laudum neglectores. Perbonus ad Ouilias. Colonus uerus. Boni existiment perbonum. Perbono sine suo duce. Perboni uigiliæ. Franciſcus ſecūdus dux Perbon⁹ nō ſpe lucri. Perbon⁹ poſteris. & liberis. Cinerē poſt. Labori merces.

ſciremus nanciſci/aperte oſtendere.nec minor principum illorum fortuna fuit/qui eo ſæculo fœliciſſimo nati ſunt.qui quum haberent ſuarum actionum egregios ſpectatores/ea conabantur agere/quæ æternā mererentur laudem/atq; omni ſæculo uiuerent imortales rati nihil in hac humana uita Illuſtrius haberi poſſe/q̄ gloriæ ſplendorem/& propagationem nominis ſui apud naſcituros.Iccirco contingit multis/qui honeſtarum laudum fuerint neglectores/ut eorum nomina nullibi præſcribantur.Nos uero multorum ſapientum exemplo moti ad remotiora O uiliarum noſtrarum ſeceſſimus/ut ibi recollectis quaſi ſarcinulis/ad paratū iter inſtrueremur. Atq; ut uerus colonus poſt exanclatos labores impenſaſq; graues/qui cupit rationem ſuarum actionum reddere/ad hæc monumenta conſcribenda animum applicuimus.qualiacumq; ſint/& ut cumq; cōcinata/ſatis mihi eſt/ut exiſtiment boni probiq; me uoluiſſe.ſed mihi nihil poteſt ita contingere iucundum/gratum &/omni parte uoluptuoſum ſine te princeps mi humaniſſime.uigilias has enim noſtras arbitramur uacuas/inutileſq; ſine tuo nomine/ſine tuo auſpicio.quoniam uirtus tua/quæ in te immenſa regnat/pietas/uitæ modeſtia/ſapientia/iuſticia/exquiſita prudentia lumen afferre poteſt aliis/& immortalitatem præbere. non tamen ad hæc conſcribenda uenimus ſpe lucri pro labore & mercedis titillatione/ſed potius declarationis ſtudio/ut ætatem iam grauem conſolet meam per has uirtutum collectiones. atq; ut præcipue poſteri/& liberi mei chariſſimi legendo hæc ſciant quibus ſe cōponant moribus/& quē genitorem habuerint. qui etiā poſt cinerem conſulere conquiſiuerit. Non hæc ergo conſcripſimus/ut reſpondeat labori merces/ſed ut perpetuum mei erga te amoris luceat monumentum.De inuidia hunc inſcripſimus libellum &ad tuam ſerenitatem

Inuidi ducē & perbonū. Perbonum deus. Franciſcus ſecūdus uicit inuidiam. Inuidorum malignitas. Perbonus quantū duci.

præcipue dedicauimus/ut recordemur exactis tēporibus quanta in mala inuidi fortunas noſtras coniecerint/quanto liuore nonnulli etiam uſq; ad diſcrimina uitæ te fuerint proſequuti/& nos quantis inſidiis/obprobriis/detractionibus lacerauerint.q̄ niſi diuina pietas manum interpoſuiſſet/nūc non hæc loqueremur.pro quibus beneficiis quia tu princeps optime uiciſti/omnemq; inuidiam alienam pedibus calcaſti/amabilis/glorioſus/inuictus/triumphator exiſtis/& ego pro tuo in me immenſo fauore incolumis/habeamus/& inquiramus/ut diis immortalibus gratias referamus.tuam ergo animi excellentiam rogamus/ut ad hunc quandoq; libellum diuertat/ut dignoſcens quæ natura/qui habitus/quæ meditatio/qui conatus/quæ malignitas inuidorum ſit/in mentem reducas quot illi fuerint qui fœlicitati tuæ inuiderint/& quanta pietate/&fide/quamq; ſingulari beniuolentia Hieronymus Perbonus tuum nomen obſeruet/& colat. ualeat fœliciſſime tua ſerenitas.Ex Ouiliis.

Hieronymi Perboni Marchionis Incisae ac Ouiliarum Domini ad Illustriſ. Franciſcuz Secundum Mediolani Ducem Inclytum Liber Sextuſdecimus De Inuidia.

VASTAM & indomabilē belluā præ manibus uerſare uidemur ſereniſ. Franciſce/principū quot ſunt/quoq; fuerūt mitiſſime/& humaniſſime/ quū de inuidia ſcribim⁹.neq; tā exacte eā omnimō circūſignari poſſeremur/ut nō maiora ſupſint addēda.ſcis optime quātū huius teterrimi mōſtri lues bñuolētiæ hominū/& rebus ſecūdis obſit & officiat. qd' qđ neq; ſine admiratione & dici & audiri pōt.nulla eſt tā excelſa uirtus/tā potens/tā firma/ꝙ luridū inuidiæ morſum euitare potuerit. Ideo multi ſapiētes/& uates poſuere ſtabulari hāc putridā beſtiā ultra glacialē Oceanū/nō ꝙ ita ſit/ſed qđ ſic eſſe deberet ꝓ pietate numinis/ne tabe ſua/& fluido ueneno humanū gen⁹ ĩficeret. Nā paſſim uelut gramē ſcatet/& maxime ubi uirtutes/fœlicitates/res ſecūdæ/diuitiæ/opes/ igenia uigēt. Aiūt poſſidere ſquallētē domū in uallib⁹ obſcuris plenā ignaui frigoris.atq; ĩtus in ea calligine nō alias beſtiā edere/ꝙ uipeas carnes iacentē humo/nec ſomno/nec qete fruētē/nunꝙ oculos attollētē. At ſi unꝙ attollit/per eos nō aliud haurit ꝙ urētē flāmā.ſedere aiūt in eius ore pallorē/& maciē/neruoſq; & artus rubeſcere felle/eiuſq; dētes pnicioſos rubigine/& linguā neq; aliud ſpuētē ꝙ ſpinas pūgētes/pedib⁹ indefeſſis p oēs mūdi partes ſerpētes. atq; tā exuſtulās uermis eſt/ut quacunq; ĩcedit polluat arua/ herbas/ arbores/ fruges.nec foris tātū cōtēta ſtatu/ſed intra urbes irruit/populoſq;.& familias ſuo afflatu cōtaminat.p fora/p ædes principū/p nobilitates / p diuitias & magiſtratus/iter pares irreqeta furit.diſſeminat ꝙ male metunt oēs. ipſos quoq; diuini cult⁹ miniſtros/ſacerdotes/religioſos/& pricipes/regeſq; ſuo uſu denigrat.oīa pmiſcet/inuoluitq; ſtillāte ueneno. atq; ubi cuncta uidet ſilere cōcordia/inibi nullo defeſſa labore oīa in pturbationē uertit.ſic uelut uera erynnis bacchať. & miſerū mortale gen⁹ uexat & urit. Circa plurimū magnos uiros & principes negociū fatigat/ quibus non una adhæret uia/ut uni ĩ alios cōuertāť ad iras/ad diſcordias/ad ſimultates/ad detractiones/ adiſidias.hic mala emergūt bella/& urbiū excidia/& gētiū calamitates.hic oīs e medio pelliť pietas/cōcordia/fides.hic neglecta uidemus in tēplis numina. Tātæ huius malitiæ inualeſcūt/ut ſcelera nō aliūde augmētū trahāt/

Inuidia indomabilis bellua.
Franciſcus ſecundus dux
Inuidiæ lues quantum.
Inuidiæ ſedes vbi.
Inuidia ſcatet vbi.
Inuidia edit
Inuidia non quieſcit.
Inuidia polluit.
Inuidia populos.
Inuidia petit grandia.
Inuidia inter pares.
Inuidia ſacerdotes.
Inuidia denigrat.
Inuidia erynnis.
Inuidia vrit.
inuidiæ mala
Inuidia ſcelera auget.

q̄ ab hac ineuitabili beſtia.huius ſuaſu ſatellites cõcernunt/ſicarii/fugitiui/
homicidæ/ ſacrilegi/quibus principum aulæ repletæ.per hãc uigent in po/
pulo factiones.hinc uenere ſupplicia/rapere/ ꝓſcribere/ iugulare/ in exiliũ
agere/poſſeſſionibus exuere/ſceleratis quoq; præmia ſtatuere.Ideo mirum
non eſt ſi iniuſtæ militiæ multa ſunt incommoda/quæ ego naufragio eiect⁹
tanq̄ expertus pericula maris cõmemorare ſoleo/& tanq̄ ab eo furore liber
imo a carcere quodã profugus/non abſq; uoluptate reminiſcor.quas erum/
nas effugerim ſub inuidiæ imperio/ubi nil aliud uidebam/q̄ imperitos mili
tantes & ſordido animo/& ſuopte ingenio humiles & abiectos homines cũ
cta p fas & nefas ſuis manibus cõmiſcere.ſed pium numẽ ab eorũ manibus
me eripuit/& ad Principem meũ/qui multa & ipſe inuidiæ ſpicula paſſus
eſt/incolumẽ deportauit. Hinc mihi multa euenere mala.ſed libentius ui/
derunt cæli me perpeſſum pro principe meo amantiſſimo/cuius ob magni/
tudinem beneuolentiæ erga me/ſi maiora me ſubiturũ neceſſe foret/diſcri/
men non recuſarem.ſed quæ maiora poſſunt euenire/q̄ quæ toties obiecta/
uit pernicioſiſſima iuidia: quæ quũ mihi ipſi ante oculos repræſento/ quod
uita mihi nunc ſuperfuit admiror & obſtupeo.ſed bene conſuluere dii quod
poſt tantam Italiæ iacturam/poſt tantum Inſubriæ incendium reluxere bea
tiores dies/inquibus mitiſſimus princeps & ſapientiſſimus regnat. quo in/
colume certiſſima patriæ noſtræ ſalus firmata & cõſtituta eſt.cuius benefi/
cio ad has meas Ouilianas uigilias ſecuri⁹ diuerti.ubi quantã nũc uideor re.
piſſe fœlicitatẽ/animiq; quietitudinẽ uix exprimere poſſum.abſit uerbo in
uidia.gaudeãt cæteri quãtũ uelint regũ & imperatorum curiis.petant quan
tũ uoluerint Romanos principes & proceres/& Cardinales.inſeruiãt ibi/
& ſi q ſunt q inuidiæ aſpos morſus neſciãt/curſitẽt illuc.ſpectabũt(non du
biũ eſt)illic prima facie multas delitias/affabilitates/cõſuetudies/ diuerſos
hoĩum mores.uerũ quũ icepũt aſſumere panẽ/palpabũt quãtas iuidia ſemi
net ſpinas.illic magni Antiſtites/& ſi in occulto irridẽt/ingredientibus tamẽ
multa bona pollicent gratificaturos/& de bona ſeruitute nõ leuẽ habituros
curam & rationẽ.illi unos continuo poſt alios prætereunt dies ſeruiendo/
laborãdo/curſitãdo.donec ualidior deceſſerit ætas. tunc uelut reſipiſcentes
adeſſe ſentiũt ſenectutẽ nõ aliud q̄ manũ plenã muſcis ſentiẽtes.plurimum
de fortuna ſua cõquerunt.atq; quæritabũdos multos improba mors rapit.
ideo ſuauior illa mihi probatur uita/ quæ ex libertate naſcitur ẽt ſi urgeat
pauptas.Et ſi glorioſum ſit cũ magnis põtificibus/cũ illuſtribus uiris habe
re cõſuetudinẽ/nã multi hoc præclarũ ſupraq; magnificũ exiſtimant/ uerũ
nec regis pſarũ(ut mea eſt opinio)optãda eſt cõſuetudo/ ſi nullũ ex ea fru
ctũ emanaturũ putam⁹.ꝓinde cõſulo libis poſteriſq; meis/ne Romã petãt
ad inſeruiendũ Cardinalibus ne uitam inani ſpe cõſumãt in aliena quadra/
ubi non tantũ ipſis dñis obſequiũ ꝓmptius expetitur.ſed quibuſdã quorũ
noĩbus parco inſeruiẽdũ eſt.ubi nominis ſui memoriã mercede redimere co
gitur/ueſtit⁹ quoq; ei apparãd⁹ eſt ſupra ſui rei facultatẽ ꝓ dignitate pſulis/
& eligẽd⁹ color quo ille potiſſimũ gaudeat/nã & is ſuũ hẽt p aulicos ſignifi
catũ.nã niger ſtabilitatẽ/uiridis ſpẽ/alb⁹ inocẽtiam/ purpureus uindictam
denotat

Aulæ repletæ malis.
Inuidia factiones.
ſceleratis præmia.
Maris pericula.
Inuidi abiecti.
Perbonum deus ab inuidis.
Franciſcus.ii. inuidiam.
Perbon⁹ ſuo pro principe.
Italiæ & inſubriæ incẽdiũ.
Dies beatiores.
Franciſci ſecũdi ducis ſal⁹.
Perboni fœlicitas.
Inuidia abſit.
Curiales.
muſcis plenæ manus.
Vita ſuauior
Principũ conſuetudo.
Principũ conſuetudo ſine fructu.
Perbonus cõſulit liberis.
Curia romana.
Aliena quadra.
Coloris ſignificatum.

denotat.in quibus cuiq; ſuū eſt in ſanire.ſed illud præ cæteris cauere opor/
tiet/ne curialis oculos Cardinalium offendat/quibus offenſis obliq; ſolent
reſpicere/nō alloqui/nō corā euocare.qđ ſi acceſſerit dixeritq; quicq̄ uelut
ineptū inſulſumq; deridetˀ/tūc præualent occultæ inuidiæ/quibus ſecure
pungentibus miſere obruuntˀ.nam unuſquiſq; quod clanculū ſuſurrabat/
iam uelut ex humeris domini deiectū aperte in eum iaculatˀ.hic tamen qui
inuidiæ ſtimulos effugere ſciret/ꝑfecto coronādus eſſet in olympia magiſq;
foret extollēdus/q̄ ſi Babylonē cœperit/aut Sardorū arcē occupauerit.pro
inde ſapiētiores illi habēdi ſunt/qui ab ambitionibus & inanibus deſideriis
Romanæ curiæ abſtinēt/& ad honeſtā magis ſe recipiunt uitā/ubi ualeant
porrectis pedibus dormire.raro enim fauor ingredientibus in curiam perſe
uerat.ita quibuſdā accidere ſolet ſicut calceis/q dū noui/i pretio ſunt & cha
ri habentˀ.uerū ubi aliquāto fuerint attriti/ſub lecticā abiiciuntˀ.tūc incipiūt
intelligere aureā illam ſpem/quam ab initio conceperunt/non aliud fuiſſe q̄
ampullas inauratas.tunc ſuſpirant reliquiſſe libertatē domi ſuæ/progenito
res/requiem/honeſtatem/uerā amicitiā/religionis aliqua ueſtigia.atq; pro is
ſubiiſſe labores/ſudores/ſeruitutē/impudentiā/dedecus/iniurias/obpro
bria/deſpectus/fameſcentiā/expectationes/inania deſideria/inimicitias/&
inuidiā/a qua cognoſcunt poſtmodū omne emanare malū.Et qđ perpetuū
incendium eſt/memoria iā prolapſæ ætatis/& libertatis ſine utilitate/quæ
uſq; ad glebā comitatˀ curialem.non alios fuiſſe exiſtimamus illos tam im/
probos dominos/q̄ ſi pyratæ aut militi crudeliſſimo inſeruiſſent.hic idignā
conduplicant fortunam & acerbā & iniquā inſectantˀ.Iccirco ſtulti hi ſunt/
qui ſe ipſos ob ſpem uanā decipiūt.Proinde pudeat ingenuos animos ſuos
illic cōterere dies/pro nebula fumoq; libertatē relinquere/ꝓ uitio uirtutem
poſt habere.potuiſſent diuino Platoni/egregio Chryſippo/& excellenti Ari
ſtoteli quandoq; audiuiſſe/q tantopere libertatem laudāt/& ſeruitutē uitupe
rant.Eqdem ſatius atq; uerius exiſtimabimus paucis lupinis/aut olerū agre
ſtiū copia famē pellere/& fontiū frigida aqua ſitim leuare/q̄ ꝑ omnes iſtas
inuidias in ſeruitute uitā traducere.eſt itaq; cauendū ne talis hamꝰ adoleſcē
tiū fauces transfigat.nā maxia parētū turpitudo cōtrahitˀ/ſi natos libere in
ſtitutos in ſeruitiorū colluuiem cōiiciant.hāc poterūt maxime literarū ſtu/
dioſi curā aufugere.nihil.n.cōmertii eſt aſino cū lyra/quū nō ſit iſtorū cura
Homericæ ſapiētiæ/uel Demoſthenicæ grauitatis ac uehemētiæ/uel Plato
nicæ ſapiētiæ.apparēt illi q hæc nutriūt ſeruitia auro & argēto cōſpicui pri
ma facie uenerādi.q; ſi hæc extera tolluntˀ/nihil itus itroſpicies ponꝰ/q̄ mol
liciē/luxū/impitiā/arrogātiā/&(qđ extremū exiſtio malū)dū ignari ado
leſcētes ꝑ huiuſmodi ſeruitutes ætatē cōſumūt ſuā/in maximā religionis &
ueri Dei icidūt obliuionē.Iā aſſueti eorū licētia(ne dicā luxu & molliciæ(q
cū ctis exēplo oīum uirtutū eſſe deberēt/peiora audēt/& in pluribus exor/
tæ hæreſiæ/ita in oēm ꝓruūt turpitudinē/ut nō alio appareāt coaliti/q̄ Ro
mæ ꝓ ſtibulo.hæc ſūt q̄ dāt exteris eloquēdi materiā de moribꝰ curialiū.hic
famoſos edunt Libellos/hinc cultꝰ i religioſis minor.parco uerbis.in eas de
ueniemꝰ tēporū moleſtias/ut ꝑ cūcta ſacrificulorū cænobia/nil potiſſimū

Inſanire ſuū cuiq;.
Curialis cardinalium.
Inuidiæ occultæ.
Inuidiæ qui ſtimulos.
Babylon.
Sardorū arx:
Sapientiores qui romanæ curiæ.
Curiā ingredientibus.
Hominibꝰ ſicut calceis uti
Spes prima aurea.
Ampullæ inauratæ.
Curiales ſuſpirant.
Curialiū bona in patria
Curialis mala in curia.
Inuidia omne malum.
Inuidia perpetuum incēdium.
Memoria elapſæ ætatis.
Curiales uſq; ad glebam.
Dn̄i improbi
Pyratæ crudeliſſimi.
Stulti qui ſe
Spes uana.
Pudeat ingenium.
Dies cōterere
Libertatē relinquere.
Plato diuinꝰ
Chryſippus egregius.
Ariſtoteles excellens.
Libertatē laudant.
Aquā bibereq̄
Inſeruire per inuidias.
Cauendū ne
Parentū turpitudo ſi.
Literarū ſtudioſi.

inuenies/q̃ ſimultaté & iuidiá.cõflatũ habes nihil/ubi tantũ inuidia ualeat
inuidorũq; diſceminatæ zizaniæ/ut impoſſibile ſit cælũ & hæc mala terre/
ſtria piis oculis reſpicere.ſeruire duobus dñis impoſſibile eſſe Chriſt⁹ Apo
ſtolis diſſeruit.natura quoq; ipſa repudiat bina in eodẽ corpore creſcere ca/
pita.ipſa quoq; apũ aluearia duos reges pariter nõ ſerũt.& ĩ armẽtis taurus
tauro cædere cogitur.quá tẽ quãtũ põt inuidia nõ pauť.ſed ſemp pares cõ
geminare ſtudet/ut locũ inter eos quo ſæuire poſſit/habeat.Aliud ĩ hoc fœ
lici ſæculo religioſis nõ eſt relictũ/q̃ detractio/ſuſurratio/accuſatio/calũnia
tio/mẽdaciũ/quale de me cõfixit qdam improbus Abbas.q ẽt in magiſtra
tu cõſtitutus nõ ueritus Dei minãtẽ dextrã auſus eſt aſſerere me neſcio qd
inſimulaſſe cõtra meũ legitimũ principẽ.uerũ quantũ ille impius & men/
dax abierit a uero iudicio/teſtis eſt fides mea/fortuna/mortales oẽs. nec in
mẽtẽ ſani hoĩs hoc cadere põt/quũ oĩs res mea/& domus/& familia pen
deat ab ipſa principis ſalute.ſed facile fuit Suſannianum ſenem improbum
conuincere.nam quis ueriorem de hac re fidem facere poterit/q̃ Caratius uir
omni æuo prædicandus ob egregias animi eius uirtutes/cui non minus cre
dendum eſt/q̃ Socrati?ſed ſapiens lector mirabitur.hæc ſunt inuidiæ pabu
la/quibus tandem ipſa ſe ipſam triſtitia ſua conficit. eſt enim inuidia non
aliud q̃ triſtitia de bonis alienis/quæ odium parit ob fœlicitatem alterius ha
bens interiori cordis ſeminario radicẽ/quæ auctum uidendo res aliorum ſe
cundas ſumit. Ideo in ſapientia ſcriptum eſt ueterum/cum homine inui/
do ne habeas domum/nec eius cibos deſideres.eſt enim una e filiabus ſu/
perbiæ primaria introducta in genus humanum a cacodæmone. ſequitur
enim æquis pene paſſibus ſuperbiam/non autem præcedit.non enim cauſa
ſuperbiẽdi eſt inuidia/ſicut inuidendi eſt cauſa ſuperbia.Improbus ſuo abu
titur bono inuidus torquetur alieno.quod quanto magis intuetur/tãto ſen
ſum torquet/pectus urit/mentem affligit.ita inuidia eſt quaſi quædam pe/
ſtis/quæ cor hominis paſcit.oculos habet miſſiuos/qui alta reſpiciunt/ut
liuoris nebula offuſcent.quibus imprecandum eſt(inquit Seneca)ut om/
nium hominũ uideant bona/ut de oĩbus fœlicitatibus magis torqueantur.
uſq; adeo hæc lues cuncta flagellat/ut uulgus uulgũ & figulus figulũ (ut
dicit Ariſtoteles)ĩuidia p̃mat.&(qđ admirandũ ꝑfecto eſt)ipſam fœlicita
tẽ ex ſentẽtia Socratis qd bonũ abſolutũ eſt ĩuidiæ ſubiectã eſſe uidemus.
Et miſeriã lõge ab ĩuidia tutã abire.ipa quoq; gloria/q̃ parta eſt uirtute armo
rũ/nunq̃ potuit inuidiã uicere.neq; eſt tã modeſta opulẽtia/benigna/profi
cua/ut malignitatis dẽtes euitare poſſit.ſicut.n.rubigo ferrũ rodit/ſic ĩuidia
humanũ aĩum/neq; ĩ re aliena tacere põt.hẽt hæc mala beſtia/ut nunq̃ mo
riať.& ſi ꝑpetuo cõſumiť/nunq̃ tñ deficit omni ſæculo uiuax.ſua ẽt riſerũt
ſæcula Meonidẽ.raraq; coronato plauſere theatra Menãdro.ſic ĩuidus nrís
maſcreſcit reb⁹ opimis.hñt ouiliæ nræ multorũ oculos inuidorũ.ſed noſtræ
præualebit innocentiæ uirtus. malunt inuidi lurido ſupercilio contendere
præclara/q̃ diſcere/& de turbulento magis riuo/q̃ de puriſſimo fonte pota
re. quibus non lux/non cibus/non ſapor gratus unq̃ reperiri poteſt. nec
põt tanta ſimulatione inuidus uti/ut nõ ſe poſtremo detegat ſapiẽtioribus.

quam

Religioſorũ inuidiæ & zizaniæ.
Seruire duobus dominis.
Capita non bina.
Reges duo.
Taurus tauro.
Inuidia pares.
Religioſorũ uitia.
Abbas aduerſus perbonũ.
Perbonus a principe pẽdet.
Suſannianus ſenex.
Caracius.
Inuidiæ pabula.
Inuidia ſe cõficit.
Inuidia triſtitia eſt.
Inuidia ob fœlicitatem.
Inuidi fugiẽdi.
Inuidia ſuperbiæ filia.
Inuidẽdi cauſa ſuperbia.
Inuidus torquetur.
Inuidia peſtis.
Inuidi uideãt bona.
Inuidia cuncta.
Vulgus uulgum.
Inuidiæ ſubiecta fœlicitas.
Fœlicitas ſũmum bonũ.
Miſeria ab inuidia.
Inuidia gloriá & opulentiam.
Ferrum rubigo.
Inuidia humanum corpus.

q̄ caute facis princeps mi humaniſſime/q Hyctericios iſtorũ oculos ꝓbe no
ſcis. ſcio hos non daturos tibi uerba. longa eñi expientia/atq; p multa incom
moda horũ lutulenta flagitia ſapientia tua euitaſti. ueniunt eñi liuiduli bellis
labellis riſuq; lepidiori/pilulos ex humero diſcutiunt blãdiduli. quũ recedũt
uero/ita obtrectant/ita p angulos euomũt uenena/ut aerem cõtaminẽt. nul
libi ꝑfecto inuidi oculus ſatiabilis. & qđ miſerrima cõditio eſt/quærit quo ſe
cruciet. Antiphilus Apellis inuidus cernendo picturã ſe cruciabat. M. Craſ/
ſus alios auaros ex inuidia ſectabať/ut ipſe ſibi magis coaceruaret. qđ his ſe/
re temporibus accidit Mediolani. Thomas eodem cognomẽto craſſus alios
fœneratores adeo inſectabať/& diuini uerbi cõcionatores mira arte adibat/
ut darent operã eos e medio expelli. Themiſtoclem Athenis trophæa Alcibi
adis quieſcere non ꝑmittebãt. nec Aſiniũ Pollionẽ. T. Liuii diuina monumẽ
ta. tam improba inuidia extimari poteſt/ut etiã alia bruta nõ quieſcere ſinat/
quæ cetera uitia non norũt. Pauo animal inuidũ eſt. odit quodãmodo hoĩm
cõmoda. nam ſimũ ſuũ reſorbet. ſed ſi unq̄ inuidia cõualuit/tꝑibus his no/
ſtris multo fortius uiguit. tantũ priuata iuidia potuit/ut ꝓximo bello quo to
ta Italia exarſit/nemo Mediolani ac p totam Inſubriã fuerit tam tenui condi
tione ciuis/ut nõ ſenſerit inuidiæ morſum. non tantũ alius aliũ inuidia ſeor/
ſum tangebat/ſed accuſabat. unde rapinæ ingentes exactæ ſunt/quæſtiones
improbæ/proſcriptiones/rebelliones. multi ſceleratiſſimi ex ea ꝑturbatione
ad magna officia euecti ſunt. multi boni depreſſi. tantũ deſæuit inuidia/ut
parentes cum filiis/& affines cum conſanguineis per hæc tempora inter ſe
conflictati ſint. nihil habet pernicioſius miſera Italia/q̄ crudelem inuidiam.
qua creſcente indies timeo (qđ Deus auertat) cito perituram. interiit illa Ro/
manorum uirtus/& nunc uana ingenia noſtra ſunt. corrupti mores animiq;
ab omni uirtute alieni/& iuuenes/qui nihil latia uirtute dignum concipiũt/
in omnem turpitudinem dilabuntur. hinc eſt qđ uiris fortibus Italia deſtitu/
ta eſt/nec ullum ueterũ retinet ueſtigiũ/nec amplius extant ueræ diſciplina
rum normæ. & (quod lachrymandum tecum Sereniſ. mi Princeps eſt) plu/
rimas Mediolani uidemus artes extinctas. nec eam proſpicimus nobilitatem
quæ tempore parentũ noſtrorũ non ſolũ Italiam/ſed totam Europã illuſtra
bat. Hæc calamitas qua tantopere premimur/ex inuidia noſtrorum orta eſt.
Quod niſi tua ſapientia Dux inclyte procuretur/ut e medio tollantur ma/
litiæ/factiones/ambitio/obtrectatio/atq; omnibus unus ſit amor/una ĩ prin
cipe fides/uereor ne peiora emergant. ſed Principis noſtri clemẽtiam/religio
nem/iuſticiam/pietatem numina adiuuabunt. Multa Deus ob Principis bo
nitatem cõcedit mortalibus. Ita nos cõfidimus pace hac parta/ob tuam ſalu
tem. qđ tanto fruimur domi bono/beneficium eſt diuinum. non has noſtras
ouiliarũ uigilias potuiſſemus eo inuidentiũ turbine cõpilare. Iccirco diis im
mortalibus innumeras agimus gratias q; te ſaluum uoluerint/q; patriã poſt
tãtas calamitates reduxerit incolumẽ. Ideo rogo lectorẽ/ſi qs ad hos noſtros
libellos diuerterit/ut depoſito inuidiæ ſupcilio legat. capiat ſi qd boni. ſi uero
qcq̄ poſitũ ꝑperã/emẽdet/corrigatq;. hõ. n. ſũ ſicut cæteri/& errarẽ ꝓpriũ hois
ẽ. nec fuit/nec ẽ ulla tã exacta lex cultaq;/q̄ uerſut⁹ calũniator iuid⁹ q; ñ facile

Inuidus detegitur.
Franciſcus. ſ. dux.
Hyctericii oculi.
Flagitia lutulenta.
Inuidi blandiduli.
Liuiduli euomunt in angulos.
Inuidi contaminant.
Inuidus ſe cruciat.
Antiphilus pictor inuidus.
Craſſus auarus.
Thomas craſſus auarus.
Themiſtocles inuidus.
Alcibiadis trophæa.
Aſinius pollio inuidus.
Liuii diuina monumẽta.
Inuidia impꝛba ẽt bruta.
Pauo aĩal inuidum.
Inuidia ſi unquã.
Tꝑibus iis inuidia.
Sceleratiſſimi ad magiſtratus.
Boni depreſſi.
Inuidia ſæuit.
Parentes cũ filiis.
Italia nil pernicioſius.
Inuidia crudelis.
Italia cito peritura.
Romanorũ uirtus.
Ingenia nũc noſtra.
Mores nũc

poſſit aliquo cométo ſubuertere.ſcit deus.eo huc uenimus ad ſcribendū ꝓpoſito/ut ꝑ uiribus humanæ uitæ ꝓdeſſe poſſimus.nos noſtra oblectamur cōſciētia recti/quæ abunde nobis ꝑmiū affert.Et q̄uis in ſeceſſū noſtrū tuſcreſtrē ꝑfecti ſimus a publicis rebus/tñ longe etiā hic ſentimus æmulatiões externas/& pungētes liuoris aculeos.quos quantū poſſumus humilitate & patiētia cū filiis meis euitare conamur.ſed improbi inuidi etiam abſcondita quærunt malignitate nō ſinēte motſum in eos quoq; retinere/qui uitā innocenté agunt.ſed ii faciūt more cacodæmonū/q quāto humiliores omniq; ꝑſus labe abſolutos uident/tanto diligentiori modo uexant.quorum ueſtigia ingens mortaliū numerus ſequit̄.ſed fecit deus quanto acriori uirtus ſtimulo pungit̄/tanto maior & fortior reſurgit.tūc hæc laudari poteſt/& digitorū notari millibus/& dicere.hæc eſt illa inuicta uirtus contra inuidorum arma.tunc oculos in ſe tranſſert oēs admirantiū/& regnat & uiuit.Inuidū uero ſicut ueſtimētū corrodet uermis/& ſicut lanā deuorabit tinea/ſimiliter malignanté hoíem occidit inuidia/& uirū ſtultum interficit iracundia.ſecum profecto inuidus gerit incendiū/nec ætas ulla diminuete pōt incremētum.nunq̄ ridet inuidus niſi in alienis aduerſis/in quibus dum calamitaté ſubeunt/oíbus deriſui ferunt̄.ſed deridendi nō ſunt qui infœliciter cadunt.multos eundē deriſores ſubiiſſe caſum nouimus.Romani Mariū médicū & errantē deriſere/quē paulo poſt dum ab eo iugularentur/uirgiſq; cæderent̄/in terra ꝓſtrati adorabant.multiq; principē noſtrū dū iratam fortunā patiebat̄/dū uaria ꝑ diſcrimina incedebat/neglectui & deriſui habebant/quē nunc imꝑbi reformidant.ſed tanta huic ineſt magnitudo animi clemētiaq; admixta/ut iniurias inuidentiū penitus obliuiſcat̄.imo ut ꝑfecto uteret̄ officio/multos ex his ad honores & dignitates euexit.Iccirco tanto Inſubria munitior Duce cineri Leōis pōtificis & uiuēti Clemēti debet.imo debet & tota Italia.qđ hoc uelut humeris eorū ad patetnū Impium reportato omnibus quaſi Europæ prouinciis parta eſt pax.multi tñ indignantur.ē nō aliud hoc genus/q̄ inuidum & malignum.doleo q̄ uir magno ingenio Georgius merula cōterraneus meus hoc noīe genus Alexandrinum ꝓſciderit.q̄ penitus uirtute careat/malignum & inuidum.ſed neq; dictum mihi ꝓbatur ubi boni & mali repiuntur.& ſi ob inuidiam iniuſte nos iutaq; noſtra Alexandrini ꝑturbent/patco illis ſi hoc a natura ſortiuntur.nos ueto uirtutis & iuſtitiæ fauor̄ cuſtodiemus uias noſtras/& ori ponemus cuſtodiam ſperantes alioquin curæ fore noſtra hæc diuinæ maieſtati.ſed pauca q̄ norunt aliis inuidere ſolent.aío inuido & facinoroſo illi ſunt/qui omnia in peiorem partem trahunt.ſed inuideant.quamdiu eni inuidēt/tamdiu egent.ſolēt inuidi nō niſi q̄ mala nunciare/& eorum ſtudia longe a publicis bonis.liberet te Deus princeps humaniſſime a labiis iniquis/ab inuidis/a lingua doloſa/a cōuētu malignantium.& ita te tutiorē præſtet/ut omnes detractores/ſuſurrones/& odia pedibus calces.Det tibi deus eam ſupernam gratiam/quam magni reges olim habuere contra inimicos.ſic Dauid qui inuidia Saulis arma ſuperauit.ſic Daniel uincebat omnes princeps darii.cæteri ſatrapæ inuidebant & detrahebant/ſed deus liberauit eum de lacu leonum.Hæc eſt inuidentium praua conſuetudo/ut

Per bonus ſcribit quare
Conſcientia recti.
Per bonū etiam in quilibus liuor.
Per bōus patiētia liuorē.
Inuidi quærunt.
Dæmões bonos uexant.
Dæmões ſequuntur.
Virtus eo reſurgit.
Digitis notari.
Virtus inuicta.
Inuidū uermis.
Inuidia occidit.
Iracūdia interficit.
Inuidus incendium.
Inuidus ridet.
Deridēdi nō ſunt.
Deriſores ſubeunt.
Marium qui deriſerunt.
Franciſcū ii reformidāt.
Frāciſcus ii Iniuriarum.
Dux multoſ ad honores.
Inſubria debet leoni.P.
Clementi debet italia.
Alexandrinū genus.
Georgius merula.
Per bonum alexandrini.
Inuidere ſolent.
Inuido animo ſunt.
Inuidēt tādiu.
Inuidi ſolēt.
Ducem liberet.

do/ut eos qui uirtutibus incumbunt ſtultos appellent.Dementia enim inui/
diæ tam magna eſt ut nec quatuor gigantes/nec quidem ipſe Atlas/qui cæ/
lum humeris ſuſtinuit/eam ſufferre poſſit.liuor a diuino choro longe ab/
eſt.qui ab initio illic lucebant in baratrum demerſi ſunt.Ad nos miſeros
ſemina illius primariæ inuidiæ maligni dæmones deportarunt/ quæ infini/
tam reddidere meſſem.ſed homo maxime inuidet uiſu.per hunc haurit in/
uidus & nutrit/ quia certum uoto non inuidus petit finem.caret tamen in/
uidenda ſobrius aula.ſed boni profecto non inuident.boni autẽ illi ſunt qui
bono chriſto adhærent.ii ſunt qui inuidorum morſus non timent/qui ob
Chriſtum mori non recuſant.his breuis uita nullo pretio periculorum com
penſatur/quod poſt uitæ mortem paratum eſt.Proinde cauent boni non ob
inuidiam/quæ ſolet uirtutes uexare/ſed ne pereat uita ſcelere.multos enim
fallit uolatilis ætas perſtringendo dietim in egregia opera ſed non operantur.
q̃ cito labatur ætas unuſquiſq; nouit.ſed colligere frugem pauci.Proinde in
finitus eſt ſtultorũ numerus.ii quibus nullæ ſunt opes/bonis inuident/ ma
los extollunt/p̃ſentia oderunt/noua cõcupiſcũt/ & mutari omnia ſtudent.
uerũ ſi cõtigerit mutari/non ꝓpter hoc acquieſcunt.ruſus noua exoptant.
ſic pereunt inuidia/& malignitate moriũtur.ſed mihi meus ineſt hic animꝰ/
uotaq; cõcipit/ut reges ſua poſſideant regna/principes principatus/diuitias
opulenti ſuas/& ciues ſuos magiſtratus/& quiuis hoies habeant qđ optãt/
dummodo mihi inuidi improbi abſtineant inuidere.non tamen a Deo im/
mortali uniuerſali patre optimo/& ſapientiſſimo recuſo/ut ea mihi det & fi/
liis meis & uxori caſtiſſimæ aduerſa quæ pati poſſimus.exiſtimamus eni in/
fœliciſſima illa fore dona apud eos qui nunquã aduerſa ſubiere inuidiæ.Tu
uero princeps qui ea excellis ꝓuidentia/recte facis/ut pro nihilo repures q̃
mala cæteri cõmittunt.inuident alii.tu uero amas.detrahunt nonnulli.tu ue
ro laudas.ſuſurrãt obloquunť.tu uero in angũlo oras.bella pleriq; excitant
cupiuntq;.tu pacem in Italia introducis.fœlix tua mens.fœlices tui ingenii
mores.Hæc ſi uera fateat/a te dedici/ſi quid in me probatũ remanſerit. apđ
multos uirtus laudatur/ſed non exercetur.plurima utilitatis ratio habetur.
multa(teſtor numen)mihi cõſumpſit inuida turba/ſed multa mihi inuidia
coaceruauit bona. quantum illa percuſſit/ tantum mens mihi coadunauit
uirtutes.faciat qđ uelit liuor/has meas uigilias(quas mihi ingentem theſau/
rum reputo)auferre nunquã poterit.propulſent flagellentq; quantum ue/
lint inuidi.ego tanto impenſius curabo quæ uitæ probata ſunt/ quæ le/
ges/ quæ iura permittunt.nulli nocere/ alteri quantum ſe fert poſſibili/
tas/prodeſſe conabimur.ſed ſi arduum aſcendere montem nequeo/ ad cle/
mentiores colles inclinabo iter habens pro comperto quæcunq; generatio/
ni & corruptioni obnoxia fiunt/ nullam hic uel natura repugnante/uel for
tuna obuerſante/uel inuidia lacerante ueram fœlicitatẽ.quemq̃ experiri poſ
ſe/teſtis eſt is humanæ uitæ ſtatus/quem ſemp ante oculos habemus uariũ
& inſtabilẽ.qui modo in ſecũdis modo in aduerſis rotatur rebus pro alio ne
gociandũ ẽ regno/ſi ſtabiles/ſi certiores fieri fide cupimus.Proinde q̃ ſtulti
ſunt illi res ipſa indicat qui tantũ illi ꝓ parua gleba ipẽdũt laboris/nec poſt

Inuidiæ dementia.
Atlas.
Liuor abeſt.
Liuebant q in cælo.
Inuidiã dæmones.
Dæmones maligni.
Inuidet homo uiſu.
Inuidus finem.
Inuidenda aula.
Inuidẽt nõ.
Inuidiã non timent.
Vita breuis.
Boni cauent
Vita ne ſcelere.
Aetas uolatilis.
Nouit q̃ſq;
Frugẽ colligere.
Stultorũ numerus.
Pauperes inuident &.
Inuidia pereunt.
Perboni animus.
Reges ſua regna.
Inuidi dum abſtineãt.
Deus vniuerſalis pater.
Infœliciſſimi qui nunq̃ aduerſa.
Fr.iciſcus.ii.
Perbonus a duce.
Virtus laudatur.
Perbono inuidia.
Liuor faciat
Oui'iæ theſaurum.
Inuidi quantum uelint.
Perboni inſtitutum.
Generationi & corruptioni.

humeros qd emineat pſpiciũt/dũmodo priuato odio præualeãt inuidiæq; dẽ
tibus offendere poſſint.ſatis idipiſci arbitrant̃ quũ paulopoſt neceſſe ẽ ter/
ræ uiſcera ſubeant.in his prudens ſapit/& in his ueſtigia metit̃ ꝓ maximo ha
bens negocio triſtitiam/odiũq; ab animo depellere.atq; ea inquirere/quæ in
hac uita appareant iucundiora/& poſt hanc uitã immortalitatẽ ſecurius ſpõ
deant.quas cogitationes nemo inuidus recipit/aut ſi recipit uelut hallucina
bundus nebulas/aut tenebras exiſtimat.quo uenẽo huius teterrimæ beſtiæ
ſunt pauci immunes præſertĩ hoc infœliciſſimo ſæculo/in quo pene tota Eu
ropa deperit inuidiæ incendio.Cuius officina duæ pnicioſiſſimæ factiões cõ
flatæ ſũt/quarũ ob duo barbarorũ noĩa maxĩe Italia peſte hac iam radicata/
miſerrime inficit̃/quũ unanimes eẽ deberemus cõtra exteras natiões/ad tu
tandã tã fœlicẽ patriam.o miſerã inuidiã quæ tãtas inter mortales diſcordias
paris.quæ tã diuerſa aĩorũ ſtudia cõflas.ſcis tu Sereniſſime prĩceps quotiẽs
ꝑ aſpertima montiũ Germaniæ ꝑ abrupta ualliũ itinera ꝑegrinabamur/quo
ties Italiæ amœnitates repetebamus rati a Diĩs ĩmortalibus nullã eẽ in toto
orbe prouinciã magis dilectã/ubi ingenia ꝓpe diuina/ubi uiri in omni erudi
tione præclariſſimi/ubi quicq̃d politioris ritus atq; cõſuetudinis in rerũ na/
tura excogitari poteſt/facile reperiri poteſt.& ſi quæ Reſpublicæ/urbes ma
gnæ/cultæ/opulentæ deſiderari poſſunt/& regna/& prĩcipatus/& ſtatus/
& caput totius orbis cum eccleſia ſancta Romana/illic cũ maxima delecta
tione mortaliũ ſpectari poſſunt. Ea tñ nullibi ſæuius/q̃ in Italia debacchat̃
inuidia.ornauit hãc deus ĩmortalis ꝓuinciã(non ſine lachrymis repeto ſapi
entiſſime princeps)omnibus rebus quæ ad uſum humãæ uitæ faciũt/ut au
ri & argenti ſcaturiginẽ/metallorũq; oĩm/& arborũ & uitiũ inextimabilẽ co
piã omittã/quid dicemus de balneorũ ſaluberrimis aq̃s? quæ ad capeſcendã
humani corpis ſoliditatẽ natura paſſim ſcaturire uoluit.Quid repetam ani/
malium omniũ præſtantiſſimã genera? pecudũq; innumerã uim/lacus pul
cherrimos/flumina regia/quibus antiq̃ ineſſe numina credebant.& tamẽ in
tãto oĩm rerũ bono inuidia debacchat̃ .uterq; in alterũ furit/& miſeri factio
ſi in alterutros eruendis oculis laborant.nec enim aduertunt q̃ ridiculũ ſpe/
ctaculũ exteris nationibus p̄bent.Nec in mentẽ reuocãt quanta excellentia
beneficii deus ĩmortalis Italiã patriã noſtrã in primordio rerũ cõdotauit.mõ
tibus altiſſimis/quas Gallica lingua Alpes dicunt/circũcinxit.quibus p̄ru/
ptis ferit aſtra iugis/aperitq; tremendã uix æſtate uiã/ut exterarũ gentium fu
rores extra excluderentur.ſed inuidia & diſcordia miſeræ Italiæ frequenter
tranſitum hoſtibus patefecir.ſic Galli ſic Germani in nos ſæpe irruere.utinã
ætas noſtra occluſum iter habuiſſet.ſed quæ loca tã abdita/& tam remota/
quæ temeraria inuidia hoſtiũ & barbarorum/qua Italicum nomen proſe/
quuntur/non occupauerit? ipſæ quoq; Cotiæ alpes quas nunc montem Ci/
neſiũ dicimus/quãto ob Hiſpanos & Germanos incendio flagrauere? ipſæ
Graiæ & Pœninæ quibus recta itur in Auguſtam Prætoriã/nõne hac noſtra
tempeſtate hoſtium noſtrorum perpeſſæ ſunt ruinas? quo itinere paucis
hinc annis Armiratus Franciæ Gallicũ recepit exercitũ/quum male eẽt pu
gnatũ ad flumen Seſiã/qd Plynius Seſitẽ appellat.q̃bus Romãi freq̃nter in

Galliam

Humeros poſt.
Triſtitiam depellere.
Quæ inquirenda.
Inuidus nõ recipit.
Inuidiæ pauci immunes.
Sæculũ hoc ĩfœliciſſimũ.
Inuidia europa depit.
Factiones duæ pnicioſiſſimæ.
Factiones a barbaris.
Inuidia diſcordias.
Perbõus cũ duce in germania.
Italiæ dotes
Italia orbis caput.
Romana eccleſia caput.
Inuidia in italia.
Italiã deus.
Balnea ſaluberrima.
Fluminibus numina.
Inuidia in italia debacchatur.
Italorum diſcordiæ.
Deus italiã montibus.
Cotiæ alpes.
Cineſius mons.
Auguſta prætoria.
Armiratus franciæ.
Seſia flumen ſiue ſeſites.

Galliã iter cõſueuere.ſicut ꝑ alpes quas Domũ oſſulam dicimus/quas Cæſar in initio tertii Cõmentarii ſummas Alpes appellat.unde noſtra memoria mercatores dum nundinas Lugduni celebrant/eo itinere ſolent merces con uehere.iã attritæ ſũt hæ ab hoſtibus uiæ ĩ nr̃a incõmoda/quas natura aſperitate inuias effecit/muniuitq̃ Italiam/ne dum alpibus/ſed hinc inde Thyrreno & Adriatico mari.ſed nihil audentibus mortalibus obſtare poteſt.ex ſummis enim Alpibus nõ lõge a pago Octodaro nunc ſancti Martini appellatio uiget non ꝓcul a Sedunenſi ciuitate/quo itinere Cymbros olim Italiæ opũ cupidos ueniſſe putamus/atq̃ iuxta flumẽ Thoſam caſtrametatos/nõ apđ Atheſim inter labentẽ ueronẽſiũ mœnia ut deprauati codices dicũt.nã Thoſa ex ipſis ſũmis Alpibus decurrẽs in Verbanum lacum influit itinere tãtũ q̃ duorũ dierũ Vercellis diſtet.Atheſis uero ſex dierũ.ipſe quando Arpinas Marius cũ exercitu Romão nõ ꝓcul a Thoſa cõſedit ꝓpe oppidũ Cimarianũ/adhuc nomen retinet/quaſi caſtra Mariana & ipſi⁹ Cymbrici exercitus pars alia apud aquas Seſtias tentoria poſuit. quẽ locũ nunc ꝓuinciæ Aſas appellamus.unde faciliori tranſitu ꝑ ſummas Alpes in Italiã uenitur/q̃ per Noricos montes/qui Veronæ iminẽt.ſed nec mirũ.tantũ enĩ ꝓualet inuidia/ut nihil ſit tam uetitũ/quod mens mortaliũ non odio ꝑrũpat.Annibal quoq̃ pœnus ardens liuore in Romanũ nomẽ ꝑ ꝓuinciã citeriorẽ/ꝑ Alpes cotias in Italiam ueniſſe creditur.Nihil tam atrox/tã horrendũ humanæ quieti/q̃đ inuidia non incuſſerit Italiæ.Adeo exteræ nationes in Italicas opes coniecere oculos/ut nihil aliud præmeditent̃/q̃ obſeruatis occaſiõibus in nos irruere.tuum eſt princeps ſapientiſſime dare operam/ut Italicæ uires ſeſe recolligant/uindicentq̃ ſeſe tandem a Barbarorum Inuidia.nemo præter te id commodius facere poteſt.oĩa enim habes inſtrumenta/quibus iam ꝑſciſũ corpus æque ad ſolidiorem potentiam reducere uales.ſunt hic cuncta(non dubiũ eſt)quæ alienas excitare poſſunt inuidias/opes/ingenia/præclariſſimæ urbes/Reſpu.Principatus & uirtus omnium rerum capaciſſima/quæ ſi una ſibi incumbent ꝑſtentq̃/inuidiam uincemus/expellemuſq̃ procul ab Italicis finibus/atq̃ longe ea triſtitia intra ſe peribit.dum noſtra cõmoda ſpectabit/ſua dãna plorabit.dũ augmentũ/abundantiã/cõcordiã/pacẽ principũ/ſuã diminutionẽ/populationẽ/& diſcordiã illachrymabit.ẽ enĩ obiectũ inuidiæ/nil aliud q̃ ꝓſperitas alterius/uel æqualis uel ſimilis in bono excellenti/& concors ſupbiæ/q̃ ꝓpriæ excellentiæ ſtudioſa eſt.Inuidia uero odiũ alterius boni.ideo miniſtra ſupbiæ dicit̃/propterea quod amando quis ſuã excellentiã/uel paribus inuidet/ꝙ ei coæquent̃/uel inferioribus ne pari fauſtu tumeant/uel ſupiorib⁹ ꝙ deorſum non ruant.ſed maior eſt inuidentia/atq̃ urgentius urit/quũ reſpectu æqualiũ ardet/minor quũ ſuperiora ſpectat/minima quũ inferiora deſpicit.ſed neq̃ magnanimos animos inuidia attingere poteſt.Hinc eſt ꝙ nunq̃ uiſus es mi princeps excellentiſſime inuidere cuipiam.omnia laudas/omnia toleras/omnia quodam charitatis lumine proſpicis.Ideo cuncta quæ concipis/uincis.& recte & ſapienter agis quum quilibet inuidus alius eſſe non poteſt q̃ puſillanimis/qui quũ cuncta taceant/cõtra ſeipſum manifeſtã exibeat fidẽ/ꝙ quibus inuidet minor oĩno

Romani in Galliam.
Alpes dom⁹ oſſulæ.
Alpes ſummæ.
Lugduni nũdinæ.
Italiã natura muniuit.
Thyrrenũ & adriaticum mare.
Audentibus mortalibus.
Pagus octodarus ſiue ſcti martini.
Sedunẽſis ciuitas.
Cymbri ita liam.
Thoſa flumen.
Atheſis uero nam.
Verbanus lacus.
Vercellis diſtat.
Marius arpinas.
Cimarianũ oppidum.
Mariana caſtra.
Seſtiæ aquæ
Aſas pro uinciæ.
Norici mon tes veronæ.
Vetitũ nil tã
Annibal in italiam.
Prouincia citerior.
Exteri in ita liæ opes.
Ducis offici um.
Inuidia barbarorum
Alienas inui dias quæ excitant.
Italiæ vires.
Virtus rerũ capax.
Italia vincet ſi.

pſcribitur . hinc Cacodæmon naturæ humanæ hoſtis primo parēti noſtro/
quæ erāt inuidenda uafre ſubripuit.prolapſus enim ea beatitudine/& amiſ/
ſo eo bono/quo excellebat/minorem ſe humanitate illius cognouit.ſic miſer
Caym in fratricidium corruit/deſpectoq; ad aras ſuo ſacriſicio alterū præla/
tum ſibi infremuit.ille Eſau amiſſa primogeniti gratia in excidium fratris a/
nimum armauit.inuidia fuit/& atrox illa triſticia qua Iacobi filii Ioſephū cō/
citati Hiſmaelitis uendiderunt cognito eius reuelationis miſterio,ne is meli/
or aliis fieret/eius creſcētibus uirtutibus obuiare conati ſunt.Saul Rex quē
arma exterarū gentiū uincere non potuere/cognita Dauid uirtute ab inuidia
depreſſus eſt.ideo ſe minorem fecit.Iccirco uere a ſapientibus dictum eſt.in/
uidiā nō alios occidere/q̄ paruulos.neq; tamen reor inuidiam idem fore cum
odio.nō enim illa humanum genus excedit.cum hominibus negocium hæc
habet.inuidet frater fratri/ſocius ſocio/& in prouerbio apud Ariſto . figulus
figulo.odium autem ad alia animalia/q̄ quæ rationis ſunt capacia.nā de Egi
to & Achantide inimicis auibus apud egregios auctores ſcriptū eſt/q; eo/
rum cruor quum interfecti ſunt commiſceri non poteſt.ſic odium latius pa/
tet q̄ inuidia.Piſon enim & Epimantus & Thimon/ qui Miſanthropos di/
ctus eſt/omnes homines odio habebant.Moriens Thimon ſepulchro iuſſit
inſcribi duo carmina.Hic ſum poſt inopem uitam/miſeramq; ſepult⁹.nomē
nō quæras.Dii te lector male pdant.mitto Marcum Antonium qui poſtq̄ p
fligatus ē ab Auguſto/uſq; adeo puectus in odium eſt/ut Thimonium in
ſeceſſu īſtituerit.& ut a magnis poetis memoriæ proditum eſt/Ethcocles &
Polynices dum uitam uixerit acerrimi inimici/in rogo iacentes atrox adhuc
odium retinent.quod tantū apud inferos potuit ut nunq̄ in eo rogo fumi cō
miſceri potuerint.profecto diffundit ſe latius odium,ita enim multa anima/
lia inter ſe odio certant.Aquilæ & Dracones/Cornices & noctuæ/leones &
galli/Elephantes & Apri.ſed hæc duo cor hoim ulcerantia ex timore plerū/
q; emanant.quod enim timent homines manifeſte oderunt.Ideo pleriq; ſapi
entum amorem & odium naturalia exiſtere putant.nam quoſdam odimus/
quos nunq̄ læſiſſe nos cognouimus.quoſdam etiam amamus/quos iuuiſſe
nunq̄ percepimus.ideo differre ab inuidia eruditiores putant/q; ſine crimi/
ne odiſſe malos putatur/inuiſiſſe non licet.Ideo dixit ille magnus uates.Ini/
quos odio habui.Illud quoq; nec præteriiſſe fas eſt/quod magnitudo uitio
rum auget odium.quæ res non auget inuidiam. fœlicitates quoq; inuidiam
compeſcunt/ odium uero non.nec alibi maiorem indicē hæc res nobis præ/
ſtare poteſt/q̄ ea conditio/quæ ante paucis annis Sereniſſimū meum princi
pem Franciſcum ſecundum Sfortiam pluribus inuidentibus uexauit. ſed in
uicto prudentiæ ſcuto tutatus hoſtibus & inſidiis quaq; parte depreſſis im/
perium ſui ſtatus mira tranquillitate cum mira omnium beniuolentia guber
nat.atq; ne qua liuor ocultus dentem acuat/tanta in rebus omnibus utitur
manſuetudine/humanitate/modeſtia/ut ſi quis ſit/qui in eum/ uirtutemq;
excelſam liuore tentet/inſpecto uitæ pulcherrimæ inſtituto omnem depōat
inuidiam & undiq; ſe expoliet odio,ſapientiſſime namq; ad euitandam plu/
rimorum maleuolētiam unicuiq; occurrit gratus/beneficus/ officioſus/atq;

ea probitate

Cacodæmō hois hoſtis.
Caym i fratricidium.
Eſau fratrē.
Ioſephum fratres.
Hiſmaelitæ.
Saul rex.
Dauid uirt⁹
Inuidia paruulos.
Inuidia cū odio.
Inuidia cū hominibus.
Frater inuidet fratri.
Odium īter animalia.
Egiti & achātidis cruor.
Odium latiuſq̄ inuidia.
Piſon.
Epimantus.
Thimon.
Thimonis epitaphium.
Auguſti & marci antonii odium.
Thimoniū inſtituit.
Ethcocles & polycines inimici.
Odium ſe latius.
Odio quæ animalia certant.
Homīes qd timent.
Sapientia amor & odium.
Odimus & amamus.
Odium ab inuidia differt.
Odiſſe malos.
Odium auget.
Odium cōpeſcunt.
Frāciſcus.ii.

ea probitate conſpicuus/ut nihil dicat faciatq; ſine maximo æq̄tatis & mo/
deſtiæ exemplo.omnia ſolet ad iudicium Dei referre.ita ſane eſt Priceps.Ita
Mediolani nō ſolum Inſubriæ imperium ornatiſſime tenet/ſed Italiæ totius
cūcta ſuo arbitrio tractat.tam manſuetus in omni actione conſpicitur/ut me
diocrem & uoluntariam paupertatem aſſumpſiſſe uideatur.fugit illud præ/
cipue rerum omnium oſtentationem/ut inuidiam quaq; parte proſcindat.fu
git apparatum coram hominibus & inſolentem luxum/nec inani ſtudio glo
riam inquirit/uelut iam habeat illud Socraticum pro explorato.inuidiam ſe
qui gloriam/ſicut ſolis radios umbram.hinc eſt q̄d omnibus apparet amabi
lis/quia in uirtute in fortunis amplis arrogantia & ſuperbia non utitur.obſer
uatorem(ut puto)adagii illius in apologo Eſopi excogitati.q̄d Oratius per
belle ſibi aſciuit.iam tacite paſci ſi ſciret Coruus/haberet plus dapis/īuidiæ
q̄ minus.quam rem ſcribit Elianus multos magnos proceres obſeruaſſe/q
rerum geſtarum gloria florentes quum non poſſent ex æquo cum cæteris ui
uere/ad declinandam inuidiā/atq; ut liberius uictitarēt a magiſtratiſtus alie
ni & extra patriam ſponte agebāt/ut Iphicrates in Thracia/Conō in Cypro
Timotheus i Leſbo/Cabrias in Aegypto/Cares i Sygeo.ipſe quoq; magn⁹
Pompeius poſt triumphos magnos & īmortalia geſta & imperia liberius ſe
domi/aut ruri continebat raro in publico conſpectus/qui in imperii celſitu/
dine facilis ante omnium ora uerſabatur.ſic qui inuidiam crudelem beſtiam
euitare cupiunt/facere annituntur.quod mirum aliis Sereniſ.princeps uide/
ri non debet/ſi æquo ad Ouilias meas diuerti libentius/ubi inuidorum om/
nium ſecluſo oculo tranquilitatem per has meas compillationes nanciſcor.
Ideo hanc opellam tuæ celſitudini Sereniſſimæ mi Princeps de inuidia con
ſcripſi/quoniam expertus ſum quantis te inſidiis improbus liuor olim circū
ſedit.ſed uoti compos factus omnibus ꝓſciſis liuoribus gratias Deo immor
tali agis.atq; eodem exemplo ego obnoxius hæc addo/uelut appendicē ad
uirginem intemeratā/quæ te/quæ me morſibus inuidiæ tutata ē.& hoc uo
lui dicare Sereniſſimæ conſorti tuæ.

Inuidiam ꝓſcindit.
Inuidia ſequitur gloriam.
Eſopi adagium.
Coruus inuidus.
Elianus.
Inuidiam ut declinemus.
Iphicrates in thracia.
Conon i cypro.
Thimotheuſ in leſbo.
Cabrias in ægypto.
Cares in ſygeo.
Pompeius magnus.
Inuidia crudelis beſtia.
Inuidiā qui vitare.
Perbonus ad ouilias.
Dux & ꝓbonus ab inuidia.
Virgo intemerata.

F I N I S.

Illuſtriſſimae Ducíſſae Mediolani Chriſtiernae Hieronymus Perbonus Marchio Inciſae Seruus Foelicitatem.

VOTo mihi uenit optatiſſimo ſereniſſima Chriſtierna/ Chriſtierna
qđ Deus immortalis ita euenire uoluerit/ ut tua maie ducíſſa.
ſtas/tua Excellẽtía ſit cæleſti cõſilio decreta pro prin
cipe noſtro Sereniſſimo Frãciſco Sfortia Secũdo ma
trimonio/& ſactis nuptiis deſtinata. nihil potuit gra/
tius e cælo noſtræ patriæ illabi.nihil potuimus his tẽ
poribus maius inter mortalia hæc deſyderare q̃ id ip̃m.
qđ hoc tpe euenit. fœlix pr̃ia hæc noſtra.fœlices erũt
urbes/fœlices populi/fœlix Mediolanũ qđ tantã intra ſua mœnia ſit habitu Mediolanũ. fœlix.
rũ dominã.repellent cũcti hac tam diuina lætitia/qua modo affecti ſumus/
omnẽ mœrorem/qui per elapſos annos crudeliſſime Inſubriã uexauit. Nõ
erit ꝙ quiſq̃ audeat amplius de iniqua cõqueri fortuna.illucebũt ꝑ aduẽtũ
tuũ dies albis ſignandi lapillis.portabis tecũ omne bonũ/omnem fœlicita/ Fortuna iniqua.
tẽ/omnẽ ꝓpriam noſtrã gratiã. Et infortunia quæ tantoꝑe furore bellico to Dies albo lapillo.
tã Italiam flagellarũt/hoc tuo ſancto matrimonio recedẽt.pro bello te auſpi
ce pacẽ habebimus.ꝓ rerũ penuria te uolente omnium copia affluet.pro Mala conuertentur.
luctu gaudiũ te uolẽte poſſidebimus.o fœlix patria q̃ tale & tãtũ cõſequuta Vitꝰ ſancta
eſt patrocinium. ſancta uirtus tua/& uera Datiæ familiæ nobilitas in Italia Datiæ nobilitas.
multo ſplẽdidior emicabit.erũt tũc tuæ excelſæ uirtutes cognitæ.a te noſtræ
matronæ/omniſq; ætas capient uiuendi normam. præibit tua caſtiſſima &
integerrima uita ante oculos uelut Luciđiſſimum ſydus. non erit quiſpiam
qui te in conſpectu omnium reſidente audeat quicq̃ committere quod ſce/
lus redoleat.eris nobis uera regina uirtutum.fulgebit omnibus ſpectãtibus
tuum/quod geris ſacrum nomen uera patriæ noſtræ Chriſtierna. nihil ſane
diminues ex hac nominis excellentia.beatum efficies nobis ſæculum.beatꝰ Nomẽ ſacrũ Chriſtierna.
erit noſter humaniſſimus princeps/qui te ſortitus eſt ad dilectiſſimum am/
plexum.unde ſperamus uenturam fœlicem & pulcherrimam prolem quæ
toto refulgebit orbe.Hæc in noſtris nos O uiliis fauemus. uota hæc a diis
imortalibus citamus precibus.quod quum unica ſis uirtute lux nobis/ nec
moribus/nec uitæ integritate/nec ſtudio iuſticiæ & ſapiẽtiæ parẽ habeas/ Virgo deipara.
Libellum quem his diebus de uirgine deipara compoſuimus/tuæ excellen
tiæ dedicamus/ut illa dea/quã tãtoꝑe colimus/amamus/deſideramus/tuũ
ſubſequatur nomen.quod fauſtum fœlixq; ſit/& tua ſit fortunatiſſima uita.
ſimulq; cum Principe noſtro Neſtoreos uiuas annos.Ex Ouiliis.

Liber

De laudibus Jmmaculatae Uirginis Deiparae Hieronymi Perboni Marchio. Jncisae Et Ouil. Dñi Libellus.

Virgo deipara.
Pelagus deuorans.
Inuidiæ mõſtra.
Circes.

AD tuũ cõfugio p̄ſidiũ uirgo deipara/& uelut iuidiæ nau
fragio erept9 añ tuas ſacratiſſimas ædes ſtatuo & appo/
no hãc cũ eulogio tabellã.uoui & euaſi deuorãtis pelagi
minas & iuidiæ mõſtra latrãtia Circes.tu mihi quacũq; pe
riclitãti iuidiæ rabiæ manũ porrexiſti ſapientiſſima. neq;
fas eſt me tãta bñficia ſilẽtio tacere.neq; ẽt ſi qcq̃ cupiã
tuarũ laudũ attigerĩ/ ualeã ſine tuo numie/ſine tua gratia
uirgo piẽtiſſima.ꝓinde hic añ tuos pedes ꝓſtratus cũ uxore mea amatiſſi/
ma/cũ filiis meis chariſſimis q̃leſcũq; poſſũ/refero gr̃as. ſcio qd piis oculis
nr̃am poti9 ſpectabis mẽtẽ/q̃ igenii uires.nõ.n.hũanæ liguæ potẽtia ẽt tuo

Virgo humanum genus.
Voluiſſe ſat.

rũ meritorũ gradũ primũ poterit laudib9 cõſequi.tua uirtutũ excel.& tãtus
bñficiorũ cumul9/qbus humanũ genus ornaſti/ſempq; ornas & ſuſtines/
oĩa p̄conia maximorũ uatũ lõge ſupat.ſed mihi ſat fuerit uoluiſſe. atq; hæc
tãtũ illa qbus me/meoſq; ab inuidiæ morſibus eripuiſti/tacere impiũ puto.
& ſi neſciã eloq/dicã & exprimã tñ quocũq; rudi calamo potero.mouet ani

Virgo ſupat

mũ deſideriũ/ſed reprimit tãti nũinis ſplẽdor.inanimat tñ imẽſa bõitas tua/
excelſa hũilitas/ q̃ cũctas ꝓphetarũ & oĩum ſanctorũ uirtutes ſupaſti.cui9

Perbon9 ab inuidia.

ſpe firmiſſime cõfido/ſicut p hæc tpa lapſa fret9 fuerã.neq; ꝓfecto nũc ico/
lumior cũ meis uiuerẽ ĩ hiſce Ouiliis/neq; huc tutã reportaſſem ab iuidiæ
dẽtib9 uitã ſine tuis opib9.illa.n.crudeliſſia rabies quocũq; prexeri/ꝓſecuta
ẽ.ſi aufugeri p̃riæ excidiũ/& uagat9 p uarias ſim regiões/hãc añ meos ocu

Inuidia ſcatet.
Perbonũ inuidi.
Inuidiæ occulta ſpicula
Virtute emergere.
Matrimoniũ ſacrum.
Virgo regina cæli.
Inuidiæ ſtilli cidia.
Filii theſauro chariores.
Perboni filii ad virtutes & ſtudia.
Tẽpora hæc infœlicia.
Perbonum lues inuidiæ.

los ſerpe repi.ubiq; hæc radix ſcatet iuidiæ.ſcis tu intemerata mr̃ quãtis me
uiis circũcixere inuidi.neq; obliuiſci licet ꝓpterea qd igratus utiq; eſſem añ
tuã maieſtatẽ ſi nõ tuæ p̄ſentaneæ opis fuero ſemp memor.erã olĩ adoleſcẽs
& cũ æq̃lib9 meis cõuerſabar.& ab occultis iuidiæ ſpiculis ñ poterã p̄cauerĩ.
ſi qcq̃ qd uirtutis inueret ſpeciẽ/ex me tẽtarẽ/illico q morderẽt/ q moleſtiã
facerẽt/a laterĩ apparebãt.ſi ĩ publicis academiis nauarẽ opam adipiſcẽdis ſa
piẽtiæ p̄ceptis/erãt liuore pleni/q aĩum diuerterẽt meũ/& ad uanitates meũ
diſtorquerẽt greſſũ. quoties conarer e tenebris ad aliquã uirtutẽ emergere/
toties maleuolẽtũ liuorĩ pũgebar.acceſſit maior ætas/& nũine tuo ſpirãte ad
ſacras & ĩextiguibiles mr̃imonii faces aĩum applicui/ſortit9 ſum te uolẽte re
gia cæli thalamũ ſecũdũ cordis mei deſideriũ.& ſẽſi quaq; pte iuidiæ ſtillici
cidia.ꝓceſſere uota ꝓ creãdis filiis/& te uolẽte fœlici9 habui q̃ ſi igẽtes repe
riſſẽ theſauros.nata ꝓles tuo filio/& tui filii p̃re/& diuino ſpiritu uolẽte/ita
ad uirtutes & ad uirtutũ ſtudia eſt ꝓ me directa/ut qd de his uolui/p gr̃a a
te acceperi.ſed neq; ſine magno & ingenti labore ab inuidiæ urentibus lin/
guis ſemper defendimus.uenere per hæc infœlicia tempora bellorum mo/
tus.ſcis tu Dea immortalis quanta nobis emerſerit lues inuidiæ.ſi iuſtas ſe/
quuti ſumus partes/ſi principẽ meum humaniſſimũ Franciſcum Sforciam

ſecundum

ſecũdũ per mõtes per aſpera montiũ oĩbus relictis/amauimus/colúmus/
obſeruauimus/& in tanto noſtro officio illæ/ quæ me meoſq; petiebant inui
diæ/quæ tãto impetu furoreq; undiq; agreſſæ ſunt/ uiuũ deuoraſſent/ niſi
tu Regina cæli tuo numine deiectis ſuccurriſſes.& poſtq̃ te uolẽte tuaq; im
pellẽte gratia ad patrios lares ſumus reuerſi/qd cõtra nos nõ tẽtauit íuidia?
tot lites/tot iurgia/tot íſidiæ doliq; ſupuenere/ut nihil peiꝰ durinſq; paſſus
ſim/q̃ qd iniqua mihi ſtruxerit íuidia.dũ pacata ſector/ dũ meæ familiæ cõ
pono qetẽ/dũ filios ad legũ opoſa pabula impello/dũ opes ꝓ uita ducẽda
reſeruo/dũ pricipi meo obſeqa pſto/dũ antiqua mea iura defendo/& ad ci/
uilẽ uitã cũcta mediocriter colo/me miſerũ quãtæ íuidorũ cateruæ ſupcilia
íſtruxere? quãti latrãtiũ canũ obſtrepuere impetꝰ? nos tãtis íuidorũ telis pe
titi ad tuũ numẽ accurrimꝰ Regina pientiſſima/te ꝓ nr̃o clypeo habuimꝰ/
te ꝓ ſumma tenuimus arce.nec noſtratia alio defendimꝰ numine/q̃ í tui no
minis ſigno.multa ꝑpeſſi ſumus/multaq; patimur q̃ humana lígua exprimi
nõ poſſunt.ſcis tu dea/& ex alto uides í quãtis fluctibus agitati ob inuidiæ
ſpicula uix emergimꝰ.noſti utiq; quãtũ inuidia põt/q̃ nõ ſolũ terreſtria ſed
quãdoq; cæli limẽ pulſauit/& infecit.nõ ne ille imẽſus & uaſtꝰ miniſter mo
tus nõ alio ſtudio q̃ liuore/erexit caput cõtra altiſſimũ/& minatꝰ eſt ponere
ſedẽ in Aquilone? unã hæc tãta temeritas? niſi qd íuidia correptus qa uidit
pſonã tui dilectiſſimi filii humanandã/ne illi ſubiiceret/inuidia exarſit. un/
de merito cũ deprauatis aſſeclis deiectus eſt in ꝓfundum terræ.ſcis Dea im
mortalis & cæli Regina quãtũ íuidia in terris patrauit.frater occidit fratrem
q; alter ſacrificio litarit/alter deſpectus ſit.unde per inuidiã tellus inoccenti
ſanguine maduit.ſcis quãta í furorẽ euenere inuidia Iacob filii in innocẽtem
Ioſephũ.neq; nr̃o opus ꝓfatu/quãtũ tibi lachrymarũ hauſit crudelis íuidia
quũ dilectiſſimũ filiũ tuũ inuidi ꝓceres ad piaculũ crucis cõdẽnauere.nõ
eſt quiſq̃ alius/neq; humana mẽs q̃ magis íuidiæ acerbitates paſſa ſit/q̃ tua.
tu regina cæli/tu lux mũdi/tu maior q̃ ſol/q̃ Luna/q̃ cætera matutina aſtra/
tu illa ſane q̃ anq̃ abiſſi erãt/cõcepta fuiſti/& ante ſæcula eluxiſti in æterno
gremio.tu q̃ maior angelis & cæleſti altior hierarchia/q̃ uno cõſenſu merui/
ſti oĩum gratiatum & donorũ & uirtutũ plenitudinẽ & fœcunditatẽ in uir/
ginitate/& maternitatẽ unigeniti filii Dei.tu q̃ fuiſti ſingulare indiuiniũ.q; ſi
nõ í natura/í gratia tñ & gloria oẽs angelos & cæleſtia dona dignitate ſu/
paſti/& tñ auſa eſt íuidia mordere & dẽtes luridos in tãtũ fulminare numẽ.
Ideo piẽtiſſima mater & gratiarũ Dea me ab iuuidiæ Latrociniis ꝓtexiſti.
Nec res alia potuit me defendere e tãto inuidiæ uſtu q̃ Mariæ glorioſæ gr̃a.
eſt ímortalis Dea q̃ ꝓ tãta/& imẽſa humilitate tãtũ altiſſimo placuit/ ut pro
pter eã ſolã reſeruatũ ſit í eſſe humanũ genus.parẽtes .n.noſtri primarii ob
trãſgreſſionis imprudẽtiã anichilationis exterminiũ ſubiiſſent/ niſi Mariæ
uitalis uita obſtitiſſet.diuina.n.ultio reſpectũ nõ nouit pſonarũ.ſicut Ange
licã labẽ e cælo explodit & lapſum caſtigauit/ita humanũ genꝰ nõ reliquiſ
ſet inpunitũ.deleuiſſet utiq; e rerũ exiſtẽtia.ſed ꝓpter uirginis ímaculatæ re
rẽtiã reſeruati ſũt ꝓthoplaſti.ꝓpterea q; dea hæc erat abſcõſa í Adæ lumbis
ſecundum tationẽ ſeminalẽ.& quia de tanta matre erat naſciturus Chriſtus

Perbonꝰ ſem per ſequutus ducem.
Virginis gratia in patriã.
Perbonũ domi inuidia.
Perboni filii ad leges.
Vita ciuilis.
Inuidorum cateruæ.
Latrantium impetus.
Virgo regina pientiſſima.
Perbonꝰ ſub clypeo virginis.
Inuidiæ ſpicula.
Inuidia quãtum poteſt.
Inuidia cælũ infecit.
Liuore motꝰ dæmon.
Chriſtus humanandus.
Virgo dea immortalis.
Inuidia í terris quantum.
Caym fratrem.
Iacob filii.
Ioſephꝰ innocens.
Virginẽ piam inuidia.
crucis ad piaculum.
virgo lux mũdi paſſa.
Virgo maior q̃ ſol &.
Virgo ante ſæcula.
Virgo altior hierarchia.
Virgo gratiarum & virtutum plena.
Virgo fœcũda.
Virgo gratia & gloria ſuperauit.
Virgo dignitate cæleſtia.

ſumpturus de eo reſeruato ſanguine corpus immaculatū in uirginē trāſpoſi
to/ideo propter tam nobilē/tam excelſam matrē Deus primos præſeruauit
patentes/& abſoluit de tranſgreſſione/ſicut Noe de diluuio/& Abraam de
cæde regum/& Iſach de immolatione/& Ioſephum de Hiſmaelitis/& Po/
pulū Iudaicū de manu Pharaonis/& de Mari rubro de Nabuchodonoſor/
& de captiuitate Babilonica/& Dauid de Leone & Golia/& de Saul iſidiis.
quæ omnia Deus immortalis ſupēdit his & illis parcēdo/hos & illos conſer
uando ob amorē huius cæleſtis Deæ. Ipſi quoq; cæli accolæ/poſtq̄ in eo me
morabili prælio contra dæmones uictoriā adepti ſunt/non maius habuere
gaudium uicto hoſte/q̄ ex eo quod cognouere ex gratia/& infuſione diuini
numinis Chriſtum incarnandū d hac uirgine naſciturum. ſumus ergo per te
Dea. & quicquid humanū habet genus in te referre acceptū potuit. Icciteo
putandum eſt uirginem hanc puriſſimam/cæleſtiſſimā/dilectiſſimā a tuo
numine cōceptā fuiſſe ſine labe originali/quæ infectio eſt quædā in anima
ex ea unione ad carnem diffuſa. Nam caro huiuſce concupiſcentia ſemi/
nata continuo/& continuo retinet. ſicut corpus quod ueſtit ſordido ueſti/
mento inquinatur/ſic ſpiritus rationalis qui induitur corpore infecto per cō
cupiſcentiā genito dicit maculari. Hinc illud in ueteri teſtamento ſchema q̄
lex, poſita erat Leuitici/ut quiſq; ſuccederet domū lepra infectā/efficeret in
mundus. ſic anima/ex eo qd exit extra humanū corpus/quaſi domiciliū le/
proſum efficitur ſtatim inmūda. quāobrē huiuſce ab origine malū contrahi
omnibus cōpetit propter primi parētis lapſum/& propter decretū diuinū/
libere obligans filios Adæ ad pœnam damni pro patrato ſcelere. qua ratio/
ne uirgo quātum de ſe erat/ex conditione naturæ/erat apta nata contrahere
peccatum originale. ſed illud non contraxit ex priuilegio priuatim conceſſo.
ſic Chriſtū nō contraxiſſe dicimus labem illā per naturā. uirginē uero p gra
tiā. & q̄uis uirgo ab initio ſanctior facta ſit & præſeruata ab hac fluuida labe
quatenus ad maculā perſonalē ſpectat/nō tamē fuit ab humano reatu exē
pta/quo tota natura tenebat obnoxia. ideo Chriſt⁹ mori uoluit/ut dea hæc
nō alio prius tranſmigraret q̄ in cælum. prius in hac formanda laborauit illa
Dei ſapiētia/q̄ in totius emanatione mundi. facta eius anima rationali cum
corpore/ſanctificauit tabernaculū ſuū altiſſimus. & poſtq̄ tam candidū ſibi
domicilium parauit/nō potuit uox diuina tacere/quin intonuerit. tota pul/
chra es amica mea/& macula non eſt in te. Ideo Salomon in libro regum di
cit feciſſe ſibi Thronū de ebore grande/& ueſtiuit eū auro puriſſimo/& ha
buit ſex gradus. & ſummitas eius erat rotunda/& duæ manus erant tenen
tes hinc inde/& duo Leones erant iuxta manus & duodecim Leonculi. qa
Salomon ideſt Chriſtus uirginē elegit de ebore caſtitatis/& charitatis auro.
quæ tranſegit ſex ordines ſanctorū Angelorū/Prophetarū/Apoſtolorum/
Martirū/Confeſſorū/& uirginū. & illi ſummitas erat rotunda/qa profecta
erat/& i ea duo Leones/duo teſtamēta/& duodecim articuli elucebāt. Ideo
bene diuus Hieronym⁹ dixit. Quid nobilius/qd ab æterno ſanctius ma/
tre domini? qd ſplēdidius q̄ illa/quā ſplēdor elegit/& candor lucis æternæ
ab æterno p̄deſtinauit? hæc ēt Dauid p̄uidit in ſpiritu/quū dixit/ Thronus
eius

Maria nobilis.
Maria mater excelſa.
Maria quod eua.
Noē de diluuio.
Abraam de cæde regum.
Iſaach de imolatione.
Iudaicus populus de
Dauit de.
Deus ob cæleſtē virginē.
Victoria contra dæmones
Christus de virgine.
Humanum genus q̄qd.
Virgo ſine labe originali.
Labes originalis eſt.
Corpus inq̄natur.
Animus maculatur.
Schema.
Lepra infect⁹.
Peccatum originale omnibus.
Adæ filii ad pœnam.
Maria ex cōditione naturæ.
Maria exempta per priuilegium.
Christus exēptus per naturam.
Virgo ab humano reatu.
Deus in formanda virgine.
Maria ſāctificata.
Maria tota pulchra.
Salomon de virgine.
Rotundū p̄fectum.

eius ſicut ſol in conſpectu meo.tanta tibi inerat pulchritudo Regina cæli/ ut auſus ſit diuus Ambroſius tuus ſeruus dicere de te/quod nullus te aſpiceret/qui idem non uehemẽter amaret/& quod nemo te amauit concupiſcibiliter/quia intuentiũ omnium concupiſcentias extinguebas.Ideo cedro cõparata/quia ſicut cedrus odore ſerpẽtes interficit/ſic cãdida Mariæ uirginitas illecebras carnis deſpiciebat.& ſi humilis & uirgo pia/ fuit tamen tantæ excelſæ nobilitatis/ut cunctos mortales generoſo ſuperauerit ſtemmate.traxit enim originẽ a quatuordecim patriarchis/ a quatuordecim Regibus/a quatuordecim Ducibus.Et quod ſuperat omniũ uiuentiũ natales/fuit mater Chriſti.& Chriſtus omnẽ nobilitatẽ a matre ſecundũ carnẽ accepit.Ideo in tẽplis per totum orbẽ de te ſiſtema canitur.Natiuitas tua ex ſemine Hebrææ.orta eſt de tribu Iuda.clara ex ſtirpe Dauid regali ex ꝓgenie Maria exorta refulget.Et quod omne mortale ingeniũ ſuperat/in ea incarnatio Chriſti uere ineffabilis.nec unq̃ nata eſt tam magna Regina quæ meruerit habere paranymphũ Angelũ.tota cæleſtis Hierarchia in conſultationẽ deſcendit quem potiſſimũ conſtitueret/qui merito tanta Legatione ad Mariã fungeretur.poſtremo decretũ eſt ut omniũ Angelorum excellentiſſimus Gabriel ad Mariã ueniret nuntians filii altiſſimi incarnationem.uenit ergo Gabriel fortitudo Dei.ſane per fortitudinẽ Dei nuntiandũ erat/quia uirtutũ domin⁹/ & potens in prælio ad debellandas aereas poteſtates ueniebat. uenit ergo ad te paranymphus magnus Chriſti/ non patriarcha/nõ propheta aliquis/non Rex/nõ prĩceps.ſed Gabriel Archãgelus facie rutilãs/ueſte coruſcans. neq; enim ĩmortalis Deus ſine cõſenſu tantæ Virginis filiũ ad ſumendũ ex eius ſanguine corpus mittere uoluit.Cæli cuncti/ſtellæ/angeli/ & Archangeli/ elementa/& homines/& natura/& quicquid dici poteſt in rerum cõplexu/ cuncta gauiſa ſunt/quũ tu Regina cæli dixiſti ad ſalutationẽ labẽtis e cælo angeli.Ecce ancilla domini/fiat mihi ſecundũ uerbum tuũ.tunc in te Maria tota Trinitas habitauit.omnis ſapientia & gratia uirtutũ inte domiciliũ conſtituit. & tanto immenſo & inextimabili aucta dono adhuc tu uirgo humilitatem colebas/conſeruabaſq;.tecũ omnia hæc in corde tuo ſemper/ & in omnibus modeſta/uerecundaq;/quum ſcires tamen ex te ſolem iuſticiæ oriturũ eſſe/ in te omnẽ gratiæ plenitudinẽ/reconciliationem hominum cum Deo/mortis deſtructionem/& uitæ reparationem.ſtupuit inde natura de tãta filii Dei cõceptione/quæ in inſtanti eluxit uirtute diuina/quæ infinita eſt. Propterea qđ illico cõuerſio facta eſt ſanguinis uirginis in corpus Chriſti/ & formatio membrorũ & animatio corporis/& aſſumptio corporis & animæ cũ diuinitate ita/ut in eodẽ inſtanti ſit inuentus Chriſtus in uentre uirgineo uerus homo/ & uerus Deus. O admirabile opificiũ/o inextimabilis Mariæ potentia.potuit Deus generare non niſi Deũ.at uirgo potuit & Deũ & hominẽ cõcipere.Deus non potuit generare niſi infinitũ/ immortalẽ/ & æternum/inſenſibilẽ/inuiſibilẽ/impalpabilẽ ſub forma Dei.ſed uirgo fecit eũ finitũ/mortalẽ/mendicũ/temporalẽ/palpabilẽ/ſenſibilẽ/ uiſibilem ſub forma ſerui/ſuppoſitũ ſub natura creata.hæc omnia per te habemus uirgo glorioſa.gaudere põt humanũ genus de tanta piẽtiſſima matre/ cuius bene

Ambroſius de uirgine.
Maria concupiſcentias.
Cedrus ſerpẽtes.
Mariæ virginitas.
Mariæ ſtemma.
Maria mater chriſti.
Chriſt⁹ a matre.
Siſtema.
Maria ex regali ꝓgenie.
Maria angelũ paranymphum.
Gabriel excellentiſſim⁹ angelorum.
Gabriel ad mariam.
Gabriel fortitudo dei.
Deus potens virtutum dominus.
Gabriel archangelus.
Ancilla domini.
Trinitas in maria.
Virgo humilis.
Iuſticiæ ſol ex maria &.
Bona ex maria.
Conceptio Dei filii.
Natura ſtupuit.
Virtus dei infinita.
Virginis ſanguis i chriſtũ
Chriſtus verus deus & homo.
Mariæ potẽtia inextimabilis.
Virgo fecit.
Chriſtus ſub natura creata.

ficio/iã uia atritta eſt ad excelſam paradyſi aulam.proinde nõ potuit ſalubri
bius quicquã humano generi de cælo offerri/ q̃ Chriſti incarnatio. Homo
abiectus & excluſus a cæleſtibus ædibus per exilia longa moriẽs potuit per
uirginis conſenſum/per illam immẽſam humilitatẽ ad ſuũ reuerti auctorẽ.
Vere humani generis portus/uere tu uirgo p̃ſidium indeficiens/uere uirgo
a Prophetis prænunciata/a Patriarchis uario enigmate/& figuris præli//
gnata/ab euangeliſtis exhibita & monſtrata/ab angelo uenerabiliter atq; of
ficioſiſſime ſalutata . ut eccleſiaſticũ illud in/te exactiſſime cadere põt. Ego
mater pulchræ dilectionis/& magnitudinis/& ſanctæ ſpei.in me omnis uita
& ueritas/in me omnis uita & uirtus.tranſite ad me omnes qui cõcupiſcitis
me/& a generationibus meis ad implemini. ſpiritus enim meus ſuper mel
dulcis/& hæreditas mea ſuper mel & fauũ.igitur q̃bus Laudibus te lingua
humana poſcit referre/profecto non habet uirgo puriſſima/cuius uita lucẽ
dedit ſæculo.cuius gratia ſcelerũ tenebras fugamus.tua natiuitas gaudium
in uniuerſo mundo dedit.uere flos campi/ortus de quo proceſſit Liliũ cõual
liũ.nunq̃ ſalus in mundo extitit/niſi quum peperit Maria eum/qui in te ue/
lut in ſole tabernaculum poſuit.feciſti filium Dei hominem/ut filius homi/
nis fieret Deus.quũ e cælo dilecta dea ueniſti in terram/tunc omnes cœpe/
re tuũ ſentire numẽ.tunc omnes in te certa ſpe ſua impleuere uota.e tuo lar
giſſimo pietatis fonte omnes hauriunt ad plenum.a te uirgo in bello auxiliũ
petunt/& in Mari fluctuanti.te Maris ſtellã/te fulgentiſſimũ ſydus appel/
lant.ſi ſors captiuos habet/ad te cõuerſis nodos diſſoluis.languentibus opẽ
affers.iacẽtes cõſolaris.ſceleribus inuolutos ſi ad te recurrant & doleant/ue
niam condonas.iuſti a te præmia & coronam accipiunt.iniuſti miſericordiã.
ipſi quoq; accolæ cæli ſi maiori ſe uolunt hauſtu leticiæ repleri tuum ſplen
dorem ſpectant. gratiæ itaq; omnes per tuas manus uirgo prudentiſſima
mortalibus diffunduntur . ipſe filius tuus dilectiſſimus ſol ſupra cælos
quem in terra uoluit uideri/non aliud carnis indumentum ſuſcepit q̃ tuum.
non mirum ſi oculis mortalium præcedis quaſi aurora / quaſi candida Lu/
na / quia ubi præſentaneum tuum numen adeſt / diſſimulat profecto pater
cæleſtis eſſe Deum / diſſimulat filius / diſſi mulat ſpiritus Sanctus / ut te
potius mortales colant./ & tuam humilitatem Deam factam uenerentur/
tibiq; confidant . fluerent omnes deſperatione ſui tot & tantis cumulati ſce
leribus/ niſi te tantum humani generis patrocinium haberemus.tu patrona
certiſſima. tu uera noſtris medicina lango ribus.tu uerum afflictis leuamen.
tu laborantibus præmium. nemo deſperet quantumcunq; a rectitudine
deuius / ſi huius reginæ ſit memor / in qua uelut in publico theatro in con
ſpectu mortalium oſtendit ſummus Deus ſuæ potentiæ per miracula
infinitum uigorem . ſi quid a primordio mundi editum eſt miraculoſe/
ad Mariæ totum radios referri debet. ſtupuere patres olim quum Deus
uolebat ſupra naturam miracula ſpectari/& neſciebant quia erant hæc
præludia ad Virginis tantæ/& tantæ Deæ futuros natales. mirum non
eſt ſi Moiſi monſtratum eſt rubum ardere ſine igne / & Aaronis uir//
gam florere ſine uiridi / & Gedeonis uellus rore ſolũ madeſcere/ & tellurem

madidam

Mariæ beneficio.
Chriſti q̃ incarnatio.
Homo excluſus.
Virginis conſenſus.
Virgo eſt.
Virgo prænũciata.
Virgo ſalutata.
Maria mater pulchræ dilectionis.
Mariæ cũctæ virtutes.
Mariæ ſpirit⁹ dulcis.
Mariæ hæreditas ſup mel
Mariã laudate.
Maria puriſſima.
Virginis gratia.
Virginis natiuitas.
Maria flos campi.
Maria ſalutẽ peperit.
Hoĩm filiꝰ deus.
Maria e cælo
Maria omnibus auxiliatrix.
Maria ſydus fulgentiſſimũ
Gratiæ per virginem.
Chriſtus ſup cælos.
Maria vt aurora.
Virgo vt luna.
Mariam vult trinitas adorari.
Virgine ſine homines.
Virgo noſtrũ patrocinium
Virgo patrona.

madidam fieri ſicco uellere. Hæc eſt illa quam uidit Salomon fortem & con
ſtantem mulierē. hæc eſt illa Ezechielis porta/quæ erat clauſa & non aperie
batur/& dominus ſolus ingreſſus eſt per eam. hæc eſt ille lapis Danieli ab
ſciſus de monte ſine manibus. hoc eſt illud ſignum Iſaiæ/quod depræn ſum
eſt intra uirginea uiſcera altiſſimum numen ſe inſeruiſſe. Proinde cecinit ille
cæleſtis Cytharedus a domino/eſſe factū/& eſſe mirabile in oculis noſtris.
Confide miſer peccator ſi tantam nanciſceris patronam, nam ſi Dei iuſticia
te expellit/miſericordia uirginis te recipit. ille enim dilectiſſimus Mariæ fi/
lius humanā redempturus gentem totum pretiū coadunauit in Maria/cui
non ſat fuit contuliſſe in carne puritatis candorem/in opere in extimabilem
pietatem/in corde omnē charitatē/ſed ſe uoluit totum infundi/totamq; diui
nitatem itra uteri clauſtra. Ideo omnes quotq; fuerunt/quotq; ſunt/quotq;
erunt ſancti Martyres & uirgines in cōparatione huius uirginis/habebunt
uelut arena exigua/& Lutum exiſtimabitur argentū. Propterea quod iextin
guibile eſt Lumen illius/& nunq̄ in futurum ſæculum deſinet. imo illa cun
cta ſæcula ſecū gerit/quum quē terra/quē cæli capere non poterāt/ſuo gre
mio portauit. hæc eſt quā uidit ille amictam ſole habere ſub pedibus Lunā.
maior profecto/& altior/& capacior Maria cælo eſt. nā & ſi ubiq; Deus im
mortalis ſit per eſſentiam/præſentiam/potentiam/tamen in cælo laudabilis
in una quaq; creatura mirabilis/in Angelis & in choro Seraphico deſidera/
bilis/quocūq; bono amabilis/in quocunq; malo tolerabilis/in ſe quoq; cō
præhenſibilis/in Maria tamē per carnis ſuſceptionē factus eſt uiſibilis. Ideo
quicquid eſt nihil Mariam coæquat. aut enim eſt ſupra ſe q̄ Deus eſt/aut in
fra ſe quod reliquū eſt. Alioquin quicquid alii per partes habuere/in Maria
totum integrū reluxit. nihil Mariæ uirtutum deſideratum/relictumq; extra
remanſit/quum Angelus plenitudinem gratiæ promiſſit. uicit fide Patriar/
charum chorum. ſuperauit ſpe prophetarum pectora. plus exarſit charitate
q̄ apoſtolorū mētes. ualidior ſtetit quā fortitudo Martyrum. plus contem/
platrix q̄ cæteri eccleſiæ ſapientes. plus uirgo/q̄ uirginitas. plus fœcunda q̄
fœcunditas. Ideo diuus Dionyſius uidens Mariam dixit. ſi nō diuinis literis
eſſem eruditus/& fidē nō haberē/aliud lumen nō crederē propter eius ſplē
dorem. ſane ex oculis exibat ſplēdor. tanta eſt Mariæ puritas/ut angelica di
gnitas nō uenire poſſit in eius cōparationem. putare poſſumus nequaq̄ ſu/
pra omnes choros angelorum euolaſſe, ſi eos puritate non tranſcendiſſet.
plus habet ꝑfecto q̄ intellectus humanus conſiderare poſſit. ꝙ ſis Angelo/
rū ſpeculū/Patriarcharū qāies/Prophetarū ueritas/Apoſtolorū ſapiētia/
Doctorū uaſculū/Martyrū ſolamē/Virginū uita/Beatorū limen/Regum
Reginarūq; corona/Peregrinorū theſaurus/pauperum nō fallax poſſeſſio/
errantium portus/uirtutum fontana emanatio/miraculorum & gratiarum
plenus canalis nemo ſane dubitat. & quanta ſis omniū bonitatū & fœlicita
tē plēitudo/ex eo dignoſci pōt. ſi ꝑ plateas deambulo/ſi ꝑ mōtes/ꝑ ualles/
ꝑ urbes/ꝑ rura/ubiq; ſunt q̄ tuū recolūt nomē/ubiq; tibi ſpectant ſublcua
tæ ædes/ubiq; pēdēt ſimulachra & imagunculæ/q̄bus ſignāter ſcimus quā
tæ tuo chriſtiano pelago mortalibus piclitātibus emanauere ſalutes. non eſt

Maria cōſtās & fortis.
virgo ezechielis porta.
Maria lapis ſine.
Virgo ſignū. Iſaiæ.
Dauid cæleſtis cytharedus.
Virgo mirabilis.
Peccator cōfide.
Virginis miſericordia.
Dei iuſticia.
Maria coadunauit.
Virginalis vteri clauſtra.
Sancti oēs quo ad virginem.
virginis lumē non deſinet.
virgo ſuo gremio.
Maria lunā ſub pedibus.
Maria cælo capacior.
Deus ſit.
Deus per virginē viſibilis.
Mariam nil æquat.
Supra ſe & infra ſe.
Maria totū.
Mariæ plenitudo gratiæ.
maria patriarchas.
Maria ꝓphetas.
Maria apoſtolos.
Maria martyres.
Maria q̄ virginitas q̄ fœcunditas.
Dionyſius de virgine.
Mariæ ſplendor.
Mariæ puritas.

Audacia ſine prudentia ſæpe peccat.
Præteritorum/præſentium/& futurorum diuerſa;
eſt ſcientia.
Moralis diſciplina omnibus eſt neceſſaria.
Inuidus plus ſibi/q̄ alteri nocens.
Cupit deus ut omnes boni ſimus.
Pudor/& magnanimitas nos bonos efficiunt.
Fortuna ſequitur uirtutem/non uirtus fortunam.
Sapiens eſt liber/diues/& fœlix.
Honor uirtuti debetur.
Honor alienum iudicium ſequitur.
Qui honorem negligit offendit uirtutem.
Fraus fraude truditur.
Ex officio agendum eſt.
Ciuili bello nil eſt funeſtius.
Italus exitium eſt italo.
Retrocedere turpiſſimum eſt.
Celeritas uim magnam habet/ni præceps.
Qualitercunq; ſeruanda eſt ciuitas.
Vafer ſiniſtra patiens non commouetur.
Orphania multa habet incommoda.
Terra parturit ſalutifera/& noxia.
Noxia producuntur/quia aliquando iuuant.
Dignitas/& fauor augent animum.
Finis uirtutis eſt gloria.
Ventri quod datur membris diſtribuitur.
Præcellere magis uirtute/q̄ potentia debemus.
Nec obſequio/nec cenſu eligatur ſenator.
Nec in diuinis/nec in ſenatu negociandum eſt.
Adulationes in uiro graui indecoræ.
Sedere ad principem ſenatorium eſt.
Bonus princeps negligit iniurias.
Vir/ſi uir/eſt amicus amici.
Suum quiſq; habet iudicium.
Si potentior iniuriatur/iniuriam facere uidetur.
Per ſeipſam non tuta probitas.
Pro beneficio habetur beneuolentia principis.
Melius eſt non uiuere/q̄ contemni.
Pars deterior in ſenatu ſæpe uincit.
Paucis carior eſt iuſticia/q̄ pecunia.
Vtilior pecunia/q̄ iuſticia malis.
Prauum ſæpe uincit conſilium.

Melius fuiſſet non acquirere / q̃ parta amittere.
Debita nunc parui fiunt.
Vrbs uenalis peritura eſt.
Etiam inimico eſurienti cibus dandus eſt.
Loquax tanq̃ urbs abſq; mutorum ambitu.
Calcar equo / flagellum ceruicoſæ mulieri.
Calcar / & flagellum mouent ignauum.
Inimico non eſt credendum.
Ignoramus craſtina quid pariat dies.
Stulti ira grauis.
Paternus amicus pro theſauro habetur.
Melior uicinus / q̃ frater abſens.
Ferrum ferro acuitur.
Arbitria principum pro legibus habentur.
Conuenit maiorum acta tueri.
Melior eſt cautus imperator / q̃ temerarius.
Sat cito eſt ſi bene eſt.
Spei opponitur metus.
Victoria ſimilis hamo aureo.
Fortuna non dat / nec eripit probitatem.
Sæpe pro uitio natura accuſatur.
Suam culpam quiſq; in alium transfert.
Aliena curare magis q̃ propria imbecillis animi ē
Magis indulgemus corpori q̃ animæ.
Ingenii egregia facinora ſunt immortalia.
Bonorũ fortunæ & corpis ut ē initiũ ita finis eſt.
Omnia orta occidunt / & cuncta ſeneſcunt.
Blaſſemia peſſimum uitium.
Grauior eſt contumelia q̃ eius detrimentum.
Licet factis repellere contumeliam.
Bõa fortũa / ſimul cũ uirtute / magnos hoĩes facit.
Ambitio nocet plurimum.
Omnia cum peritia agenda ſunt.
Bona fortuna raro ſponte uenit.
Apud ſapientes uini magna eſt parſimonia.
Facilior uia tentanda eſt.
Doctus ſtudioſe ſcribit.
Praui ſunt qui per ignauiam ætatem agunt.
Claritudo ingenii arte paratur.
Nunc uirtuti nullus honor.
Mutationes multa mala pariunt.
Deus nos flagellis emendat.
Bonus non extollitur / nec frangitur.
Exitus belli / & tempora pendent a deo.

Nocturna ſpectacula non ſunt probanda.
Nunc lex ſcatinia dormit.
Vana lingua loquacitatem præſtat.
Corrigi a doctis/utilius q̄ laudari ab indoctis.
Decet prudentem cuncta præſcire.
Contra naturam omne eſt uitium.
Voluntas praua malum ſemen.
Inobedientia deterior eſt ſuperbia.
Ira/& libido ſapientia cohibentur.
Voluntas hominis eſt uariabilis.
Miſericors in dei eſt cuſtodia.
Qui prouocat principem ignem accendit.
Hominem fidelem rarus inuenit.
Somnus nimius egeſtatem generat.
Conſiliis maturis inchoanda ſunt bella.
Greſſus ſuū metrum habent/& diriguntur a deo.
Dei ſenſum nemo intelligere poteſt.
Extinguit impios princeps ſapiens.
Victima non maior q̄ miſericors.
Clementia regis roboratur eius imperium.
Cor principis deus habet in manu.
Virtutes laudes non quærunt/ſed habent.
Virtutes laudari debent/uitia uituperari.
Virtutes ab exercitatione proueniunt.
Deus prouidet/& conſulit.
Magna res eſt breuibus multa amplecti.
Nimio uino fœtent ora.
Perniciosa ſunt condimenta/& nimia omnia.
Ambulatio cibo eſt utilis.
Nil uiuit ſine anima.
Errantem cum Platone pauci taxant.
In patria raro auctoritas naſcitur.
Vnus aliquādo plus/q̄ totus Mediolanenſis pp^ls
Sapienti non conueniunt muliebria.
Prudens criminationem reſpuens obaudit.
Aliqui freno/aliqui calcaribus indigent.
Frenum/& calcar aduerſa una geruntur.
Carceri blanditur qui ſtudioſius cutem curat.
Inter ſpinas aliquando roſæ/& lilia naſcuntur.
Demens rubiginem ſplendori præſtare putat.
Virtutis æterna ē uoluptas/uitiorū dolor ē ppetu⁹
Conſuetudo non ſentit interitum/ſi ſeneſcit.
Ad diſcendum aptiſſima eſt prima lanuginis ætas.
Tuti ſumus/ſi nemo furatur alteri.

Magno uſui eſt memoria rerum geſtarum.
Mutua innocentia tuta eſt.
Nemo ſapiens erga deum parcus eſt.
Multi aliena cupiunt.
Satietas eſt rerum noſtrarum.
Bona gratia nihil eſt pretioſius.
Mutuantis ſerui ſumus.
Iniquus tandem ſua iniquitate conſumabitur.
Miſericors erit/ & eſt benedictus.
Furioſi/ & iracundi fugiendi ſunt.
Non accipias mutuo/ ſi non potes reddere.
Veloces grati ſunt principibus.
Inuidi uitandi ſunt.
Pupillorum deus eſt tutor.
Qui iuſtus dicitur etiam ſepties in die cadit.
Demens fruſtra nititur.
Qui gratis odium quærit/ odium amat.
De iis fidē nō capias q ad nutū fortunæ cōmittanẽ.
Honores raro ſine onere.
Superbia nobilitatis cuncta permiſcuit.
Homo præceps eſt ad explendam animi cupidinem.
Nunc omnia uenalia ſunt.
Periculoſe a paucis emitur/ quod multorum eſt.
Difficillimum eſt gloria inuidiam uincere.
Amici fideles ſunt theſauri/ & præſidia regum.
Mutata auctoritate uaneſcit gloria.
Ab ignorantia mala cuncta proueniunt.
Decepti imagine boni mala eligimus.
Vnguenta/ & olea uetera meliora ſunt.
Vnguentum redolens aliena eſt uoluptas.
Vita hominis commertio rerum/ & pace perficitur.
Artes auaritiæ ſolum coluntur in præſentia.
Multi principes propter artes honorati fuere.
Amplitudo rerum ſæpe damno fuit.
Suum cuiq; placet.
Habendi quæſtu ad ſpes hominum tendit uotum.
Multi aliena uitia/ q̃ bona ſua colere malunt.
Quum uoluptas uiuere cœpit/ uita ipſa deficit.
Nulli æterna eſt natura.
Animus diſciplina alitur.
Non eſt credendum mercatori de ſuis mercibus.
Ementes/ & uendentes mendacio præſtant.
In emendis diſciplinis maxime cauendum eſt.
Iuuenis de uirtute contendere debet.

Peregrinus ut cautus ſit/opus eſt.
Confeſſione uitatur inuidia.
In cōfeſſū nō ſunt partes iudicis niſi in cōdānādo.
De inimici infortunio bonus non multum gaudet.
Apud iuſtū iudicem non eſt exceptio perſonarum.
Cor principis eſt inſcrutabile.
Noli eſſe principe coram glorioſus.
In loco digniori ex te non ſteteris.
Multi ꝓpter fœlicitatē obliuiſcunť ſe eē homines.
Amicitiæ admiſſæ conſtantiſſime retinendæ ſunt.
Penuriæ conuiuia deformant.
Sicut cæteris quietibus ludo uti licet principi.
Potiora ſunt uitia animi/q̄ corporis.
Benignitas nos effert ad ſydera.
Pulchritudo donum dei eſt.
Decor/& forma eſt fauorabilis.
Maius decorum eſt ſuperare clementia/q̄ armis.
Breuis uoluptas magna ſolet trahere incommoda.
Probus in aula negligitur.
Res ſecundæ conſilio durant.
Curiali quintum elementum eſt maledicere.
In ſpinis ſine punctura ambulare non poſſumus.
Viuens in curia decedit in paleis.
Principi maxime eſt neceſſaria bonorū familiaritas
Perniciosa ignorantia poteſtati adiuncta.
Prius cogitandum/q̄ faciendum.
Aliena inuito domino non tangenda.
Virtute/q̄ pecunia præſtandum eſt.
Venditio ad tempus uſuræ non caret ſuſpicione.
Fœneratori nullum deberet eſſe iudicium.
Par eſt principem/& maiores reuereri.
Inuidia etiam remota ſtimulat.
Mors æquat omnia.
Verus amicus cum phenice connumeratur.
Quilibet ſibi nunc tantum amicatur.
Qui ſoli ſibi ſcit/nihil ſcit.
Omnia pene animalia conſpectum hoīs effugiūt.
Nunc uitium in præcipiti ſtat.
Nihil morientem comitatur niſi uirtus.
Diuerſæ arbores uarium producunt fructum.
Alienis erroribus non bene uiuimus.
Sors hominum nunc dulcis/nunc amara eſt.
Homo eget homine/ſed non infido.
Inter artes bonas integrum ingenium breui adolet.

Hoſtium metus nos ad uirtutem excitat.
Modus in omni arte eſt ſtatuendus.
In uictoria etiam ignaui gloriantur.
Præclarum facinus caſus adiuuat.
Timorem incutit praua conſcientia.
Nullus durior caſus/q̄ principi ſeruire.
Supra fortunam animum gerere non debemus.
Non omnia omnibus cupienda ſunt.
Fœlix cui res ſuæ ſatis placent.
Non eſt petendum quod iure negari poteſt.
Non ualet mente qui morbis confectus eſt.
Omnia ſunt facienda ne noſtris priuemur.
Metus plus coadiuuat/q̄ gaudium.
Supra fortunam ſapere maioris hominis eſt.
Ex nihilo ſolus deus fecit cuncta.
Princeps ſibi/& ſuis conſulere debet.
Malus artifex mala ſua arte pereat.
Q uod aliis facimus ab aliis expectemus.
Iuſta eſt lex/ſi necis artificem perimit.
Mulier aut perdite amat/aut uehementer odit.
Litigans cum ebrio inſanus efficitur.
Q uod cupiunt miſeri credunt.
Miſeris miſerrimum eſt/ſi diu uiuunt.
Amare crimen/& ludibrium eſt ſeni.
Q ui beneficia reddere ſcit plurima recipit.
Q ui beneficia dare neſcit/ea iniuſte petit.
Vni quod nocet ſæpe alteri prodeſt.
Grato beneficus ſibi beneficiũ facit.
Q ui merita connumerat beneficium petit.
Vincere ſeipſum ſuprema eſt uictoria.
Dolenda mors ſiquis ſuis armis perimitur.
Q ui parcit malis nocet bonis.
Publice intereſt/ne delicta ſint impunita.
Humana uerba furorem minuunt.
Contumeliam ingenuus pati non poteſt.
Maxima infirmitas eſt imperitia.
Periculoſum eſt nouam fidem experiri.
Proditionum conſilia ex ocio capiuntur.
Proditiones uinum ſæpe detegit.
Animus multitudine diſtrahitur.
In auctorem ſæpe reflectitur ſcelus.
Studium nos ſapientes/& memores facit.
Vnus actus ad quid eſt/& alius ad aliud.
Negligentia obliuionem parit.

Non eſt quis peritus abſq; præceptore.
Veritas ab omnibus eſt audienda.
Scripturæ non eſt pictura muta comparabilis.
Iniuria affectus ſuorum eget præſidio.
Bonus agricola bene ſeminat/ut bene colligat.
Vota iniuſta deus non exaudit.
Ignauus nunq̄ erit fœlix.
Nihil eſt loquacius ſcriptura.
Deus eſt adiutor iuuantium.
Impiorum ſacra deus reſpuit.
Fidum eſſe ſumma laus eſt.
Publicum mendacium ſæpe parit uerum.
Incertæ famæ deus eſt auctor.
Fama qua omnes famant ex toto non perit.
Arbor abſq; fructu comburi debet.
Solus panis non paſcit homines.
Deus non eſt temptandus.
Eleemoſyna uera non fit ob gloriam.
Lux omnibus luceat.
Qui dimiſſerit ſaluabitur.
Vbi theſaurus ibi cor.
Oculus illuſtrat/& obtenebrat corpus.
Adulterans quicq̄ nec deum/nec homines colit
Diuina non ſunt inquinanda.
Vir bonus uendit ſimpliciter.
Pauci moderate ſe gerunt.
Vulgus immoderata cupit.
Peſſimi ſunt qui nihil proſunt.
Nautæ/caupões/ſtabularii/& publicãi eiuſdẽ ſunt generis.
Diuitiæ & egeſtas animo plurimum nocent.
Deum timens beneficia computat/& neminem decipit.
Ars quælibet mendacium excludere debet.
Bona ingenia contumelia accenduntur.
Stultitia eſt alienam rem ſuo periculo curare.
Non debemus incerta pro certis mutare.
Benefaciendum eſt omnibus/ſed magis propinquioribus.
Stultus nil pendet pretioſa/uiliſſima plurimi facit.
Magis pro diuitiis & gloria/q̄ pro uirtute laboramus.
Feræ ſæpe in eorũ man⁹ ſe puenire permittũt q natos tenent.
Auaritia ignobile uitium animos uilificat.
Magnanimus nõ cupit uiuere ſine dignitate.
A miſeris miſericordia non aufertur.
Hoſtis uilis uictoris deturpat uictoriam.
Virtus cadentium etiam ueneratur ab hoſtibus.

Ignauia etiam fortunata uituperatione non caret.
Humana fœlicitas non habet pedes.
Nemo debet præſenti fœlicitate confiſus ſuperbire.
A potentibus fortuna magis timenda eſt.
Proſperis tandem ſuperuenit infortunium.
Prudens timet exitum fœlicitatis.
Curandum eſt ut animus/& corpus bene ualeant.
Motus a ſemetipſo omnium eſt optimus.
Morbi periculoſi non ſunt pharmacis irritandi.
Heris duobus nemo bene ſeruit.
Paſcit deus aues/quæ tamen non metunt.
Timenti deum omnia bona adiiciuntur.
Improbi tantum aliena uitia uident.
Non ſunt ponendæ gemmæ ante porcos.
Sæpe quærens inuenit quod non quærit.
Facilis eſt deſcenſus ad tartara/& ad ſydera difficilis.
Mala arbor bonos non producit fructus.
Glorioſius eſt ciues inſtruere/q̄ inimicos ſuperare.
Multi ignorant qua parte calceus retorqueat pedem.
Diuerſitas morum ſocietatem facile diſiungit.
Ligures ſunt ſæpes Italiæ.
Vtilius eſt inferre bellum/q̄ ſuſtinere.
Homo aggreſſus pene eſt deperditus.
Sanius tripudiamus ſuper alienis linteaminibus.
Doſo multa promittit/pauca dat.
Vbi eſt bonum conſilium fortuna laborat.
Audacia prodeſt inimico.
Scit uincere qui bene ſcit pugnare.
Res pecuniis/non rebus pecuniæ emuntur.
Venerandi qui præcepta dei ſeruant.
Stulti aurum inimicis ſeruant.
Ex fracta petra aliquando exiuit aqua.
Q uilibet in te ſua moderator eſt/& arbiter.

FINIS.

Liber Decimus ſeptimus De Jra Ad Jlluſtriſſimum Marchionē Vuaſti: Et de Confeſſione Hominis Aduerſus Lutheranos: Et de Pontificis Auctoritate: De Purgatorii Loco: De Sacramentis Diuinis: ac ſacerdotia poteſtate.

Gaſparis Elephantucii Ad Perbonum. Ode Dicolos Tetraſtrophos.

Nunc tandem redeunt tempora ſæculi
Priſci, nunc ueterum gloria naſcitur.
Nunc auri refluit copia purior
Antiquum referens decus.
Natura omnipotens en facit aureis
Dignos temporibus, non modo feruidis
Heroas animis, conſilio at graui
Fatales reuocans uiros.
Noſtra pectora iam dura uidebimus
Sæclo militiæ, neſcia cedere
Sæuis horribili corpore barbaris
Semper dira minantibus.
Hæc præſtat pariter candidioribus
O natos homines mentibus inclytos,
Qui poſſunt ueteres ingenio pari
Inter connumerarier.
Hos inter ſolium iam tibi comparas
Sublime. & merito. nam tua ſanctitas
Hoc præſtat, decus & pectoris integri,
Culpari & metuens fides.
Sic o, ſi petitur limen olympium.
Sic reſtat celebris fama nepotibus.
Iam lætis animis concipe ſydera.
Et noſtri maneas memor.

Illuſtriſſimo ac Inuictiſſimo Caeſarei Exercitus In Italia Imperatori Alphonſo Daualo Uuaſti Marchioni digniſſimo Hieronymus perbonus Inciſae Marchio Foelicitatē.

MENTEM te excellentiſſime Marchio erga me aliquā
tiſper infenſam gerere non nulli aiunt & prædicant.
quod neq; ego credere potui/neq; cupiam meam unq̄
aſtringam fidem. non enim tā excelſi animi tui in quo
non niſi cādor nobilitatis regnat/non niſi ſumma/egre
gia/& inuicta magnitudo/alia poſſunt eſſe officia/q̄
beneuolentiæ. præſertim erga eos qui tuæ familiæ præ
clariſſima facinora/& geſta recolunt & admirantur. te
illum eſſe exiſtimo inter omnes Italiæ principes non alium/q̄ fulgentem ſtel
lam/quæ Italicæ uirtutis iam pene fugientis fulgorem/& uim/& fortitudi/
nem ſit reſtitutura/atq; nomen ueterum latiorum/quod tantopere tui uete
res armorum excelentia illuſtrauere/omnino noſtris temporibus auctura.
Quamobrem his quæ inuidæ confingunt linguæ apud me penitus aboli
tis/ea nunc erga te negocia capeſcam/ut de tuaq; mirifica armorum uirtute
non aliter putem q̄ de nouo Alcide. ſic enim in hac tua ætatis præſtantia/&
initiorum Tyrocinio quædam præfers ſigna/ut breui ſis pro Sereniſſimo
Cæſare/pro totius Italiæ tranquilitate immortalia facinora geſturus. Magna
profecto ſunt quæ tuus Ferdinandus Piſcariæ princeps paucis annis geſſit.
tam fœlici armorum curſu exteros furores/& Reges/& prouincias ita do/
muit/ita omnia ſuo uoto conduxit/ut neſcio an Iulius Cæſar/an Scipio/an
Alexander in tam paruo tempore maiora geſſerit. ſed inuidit fortuna nobis/
& Italico nomini reſurgenti iam prope ad aſtra. quoniā dum ille maiora ani/
mo uolueret in mortem incidit. cuius fatum non tantum Italici oculi lachry
mant/quātum Hiſpani/& Auſtraſia familia/quæ eius ſperabat ductu amiſ
ſa olim imperia recuperaturam. ſed mens Dei quæ cuncta uidet/quæ cun/
cta ſuo ſapientiſſimo conſilio diſponit/omnia hæc quæ in illis ob breuitatē
uitæ deſiere eſſe/in te peragenda repoſuit. Europæ Imperii terminos tam lō
ge ampliabis/tam late latinum ſplendorem dilatabis/& non ſolum Tur/
carum proſcindes inumeras copias/ſed uſq; ad Indicos penetrabis receſ/
ſus/& Mædos/& Perſas/& Scythas Cæſaris Imperio fortunatiſſimi cum
Italis tuis/& Hiſpanis ſubiugabis. Tunc tanto gaudebit Italia alumno/&
partes Italiæ/Hetruria/Vmbria/Inſubria/Latium/Calabria/Apulia/i qui

Alphonſus daulos.
Daulos familiæ præclariſſimæ.
Italica virtus.
Alphonſi ueteres.
Alphonſus nouus hercules.
Ferdinandus piſcariæ marchio.
Iulius cæſar
Scipio.
Alexander.
Fortuna Italico nomini.
Auſtraſia familia.
Dei mens cūcta.
Europæ imperium.
Latinus ſplēdor.
Turcarum copiæ.
Indi.
Mædi.
Perſæ.
Scythæ.
Carolus fortunatiſſimus
Italiæ partes

bus tantum locis comparaſti nomen/tantum famæ ſplendorem/ut quæ ſu
perioribus annis mœrebat triſtitia / ſuorum.ſ.ueterum & armorum excellē
tiam/eſſe iam ante oculos extinctam/nunc per te reſumere uires . gaudebit
quoq; & Hiſpania unde tui maiores oriundi nobiliſſima atq; Illuſtriſſima
Daulorum familia.gaudebit & Germania/ubi Imperium reſidet/ꝙ per te
non præualuerint infidelium ruinæ/& crudelis Ira/& impetus huius ſæuiſ
ſimi/quos tantopere in noſtrum genus exercent/in eos reflectentur/& eo/
rum malitia ſub iugo Romanæ eccleſiæ/& imperio Cæſari ſubiugabitur.
tunc bonæ reſurgent artes/& pulcherrimæ diſciplinæ.tūc principes chriſtia
ni nominis magnificentius & glorioſius incedent .tunc egregii hiſtoriæ ſcri
ptores copioſam habebunt poſteris præbendi materiam.Non hæc quæ tan
to auguramur animo uaneſcere patietur immortalis Deus.Erunt/erunt inui
cti tui triumphi Alphonſe Princeps.Eſt Deus in nobis/ſunt & commertia
cæli.ſedibus æthereis ſpiritus iſte uenit.Q uod quum hæc in Ouiliarum nō
ſtrarum receſſu meditaremur/ſubiit in mentem tua egregia uirtus/qua com
motus ad te hunc libellum de Ira conſcribere decreuimus/ut illa depoſita in
qua plurimum Iuuentus ſolet frequenter delinquere/ad eum ſplendorem
animi tui magnitudinem applices/quo ego qui tuo nomini plurimum affi/
cior/& cæteri amici ab omni iniuria & iraſcentium furore defendamur.Diu
fœlix ſis diſciplinæ militaris decus.Ex Ouiliis.

Triſtitia mœret.
Excellentia veterum.
Alphonſus ex Hiſpania.
Daulorū familia nobiliſſima.
Germania imperium.
Infidelium ruinæ.
Infideles ſubiugabuntur
Fœlicitas futura.
Chriſtiani principes.
Hiſtoriæ ſcriptores.
Alphonſi inuicti triumphi.
Per boni vaticinium.
Ouiliarū receſſus.

Hieronymi Perboni Marchionis Incisae Ac Ouiliarum domini Liber Decimus Septimus De Ira.

AVDIANT obſecro omnes / qui Iracundia tantopere
corripiuntur pauca cum ſilentio / quæ in noſtro hoc libel
lo cōpilauimus de Ira & de his quæ ad irā ſpectāt / & quā
tum / dum eo retinētur furore / a uera excellentis uiri ſapiē
tia abeunt diuerſum. nihil eſt quod magis deformet pru/
dentiæ / ac ſapientiæ uultum / q̄ perniciosa ira. non Ira unq̄
quicq̄ cognitu dignum excogitare poterit / quum ſit ex
tra rationis callem. impetus enim Illius mentem præcipi
tat / ſedeq; rationis longe depellit. Iccirco Alphonſe mi lux & uigor præſen/
tis militiæ quum tantum in te in omnibus partibus natura et uirtus ſedeant
amplexæ / hoc tibi fac præcipue ut Ira / & animi iſto tuo impetu eas non de/
pellas / quibus tantopere inter alios principes enites. Q uid aliud laborat
Ira: q̄ deſtruere / nocere / perdere / quū ſit cupiditas officiendi prona / & ad
uindictā indeficiens ſtimulus. quod quantū ſit a uera diuerſum gloria / ipſa
in arcano ſapientiæ monumenta dicant / quæ ulciſcendi uoluptatem / quā
Ira ſuadet / uiliſſimæ fœminæ aſcribunt. Nā generoſi animi / & qui altius mē
tem eleuant / hos motus magna diligentia e mēte diluunt / & libentius par/
cunt. Et illi qui Iræ obtemperāt diſſimiles nō ſunt a rabida fera. Proinde lau
dant linguæ ſapientū eos / qui tam prudenter ſciunt audire cōuitia. iniurias /
& contumelias. ſic Socrates ſuæ æquitatis tenax / & dignitatis obſeruator /
hæc tanq̄ ſcopulus obaudiebat. Ille Princeps præſtantiſſimus Antoninus
Pius dignus qui pater patriæ optimus diceretur / ab homonculo / in Iram
non abiit / ſed paſſus eſt ſibi legem imponi / ut ſurdus & mutus eſſet in alie/
na domo. Ille quoq; Marcus Antonius / qui ſemper omni laude dignus exi
ſtimatus eſt ſummus ſenator / ſummus philoſophus / ſummus Imperator /
Ira depoſita Caſſii eius rebellis & hoſtis liberos ſumma humanitate proſe/
quutus eſt. qui tanto ſtudio a ſe Irā depellebat / ut Fauſtinæ uxoris iniurias
maluerit diſſimulare / q̄ in uindictā prorũere. q; hic quanto maiori laude di/
gnus exiſtimatur / tanto peior infamia proſciſus eſt eius filius cōmodus / qui
per Iram concitatus balneatorem coniici in ardentem fornacem iuſſerit. ipſe
quoq; Cæſar / qui totum orbem ſub pedibus tenebat / proſciſſus quandoq;
Catulli Veronei epigrāmate non tantum in Iram non abiit / ſed humaniſſi/
me illū cœnæ adhibuit. Ipſe Auguſtus fortunæ e cælo ulnis amplexus ob
maledicta etiam acerrima non iraſcebatur iudicans in ciuitate libera ſub bo
no principe liberam' eſſe linguam oportere. Ariſtides quoq; ſputo inquina/
tus riſit hominis improbitatē / & i iram nō acceſſit. eſt enim tāta iræ peruerſi
tas / ut magni duces q̄a iræ obnoxii erāt / plurimas uictorias p̄diderint. animi

Iræ furor. Iracundi aſapientia. Ira deformat Ira rationeſ.

Alphonſus daulos.

Ira laborans Ira ad vindictam. Ira agloria.

Ira fœminis. Generoſi parcunt. Iracūdi feris. Iracundos qui ſciunt. Socrates iniurias.

Antoninus pius.

Marcus Antonius. Fauſtina vxor marci antonii Commodus iracundus. Iulius cæſar. Catullus veronenſis. Auguſt⁹ nō iraſcebatur. Ligua libera. Ariſtides riſit Iræ peruerſitas.

Ira morbus animi.

morbus grauiſſimus eſt / ut uſum rationis non mediocriter impediat.
neq; tam ſublimem maieſtatem alicuius magni regis ſpectamus / quam
ſi frequenter ira capiatur / non facile lapſuram putemus. labes non par/
ua utiq; eſt ira etiam priuatis hominibus / ſicut & in principe deteſta/
bilis quem ſolet in maximam crudelitatem protrahere. quod quum ita
ſit Alphonſe iuuenis nobiliſſime / Iram magno ſtudio euitabis / ne nos
decipias / qui te ad immortalia & præcleclariſſima rerum geſta omina/
mur / quando Ira peſſima conſiliorum miniſtra habetur: nam nihil ſua/
dere niſi perperam / & iniq; poteſt. Ideo cæleſti præconio ſcriptum eſt.
Sol non occidat ſuper iracundiam ueſtram. Ideo qui præſunt magnis /
ira uacui eſſe omnino debent. qua quantum Europa / præſertimq; in
fœlix Italia laboret / uix dici poteſt / quum undiq; ſcateant blaſphemiæ.
etiam pueri uix primos egreſſi annos in omne blaſphemandi genus im/
pune concitantur. uerum nonnunquam prodeſt. & ſi non excedit mo/
dum / naturæ uitium / non crimen appellamus / quum ſit accenſio ſan/
guinis circa præcordia / quæ ſi nimia fellis exuberantia creuerit / fit men/
tis perturbatio / & iracundia / quæ utiq; exceſſus iræ eſt. Cui occurrit illa
candida & mitis uirtus / quam manſuetudinem appellamus. qua cuncta
cõualeſcũt officiorum beneficia & cuncta optima rerum gerendarum conſi
lia. ſed tamen quia multi de ira Dei conſcripſere / quæritur a ſapiẽtibus / q̃ nã
hæc ſit / quũ tantus furor in numẽ nullo pacto cadat. ſed neq; illic Ira eſt. ſed
tranquilla / & ſumme pacifica iuſti ſupplicii conſtitutio / ex qua hominũ mali
tiam peſte / bello / penuria / pœnis quoq; diuerſis punit / corrigit / caſtigat.
quin uno peccante ſæpe uniuerſum ſuppliciũ effundit. in homine uero ſi ira
cito ſurgit / citoq; cadat ſine crimine / non uituperabilis eſt. ſed ſi paulo reſide
rit ultra modum fit deformis. paulatim ſerpit & germinat quæ multa mala
inducere ſolent. multi diſſimulant / in quibus quanto magis conſeruatur /
tanto poſtremum proruit crudelior. Ideo ſcriptum eſt. fatuus iram indicat /
& callidus iniuriã diſſimulat / ſapiens uero non recipit / aut ſi recipit natura
impellente non peccat. quæ ſi i homine frequenter coaleſcit / furori proxima
fit tempore / quæ mentem alternat. Tremere iracundo labia facit / dentes cõ
crepare / uultum pallere. uſq; adeo quandoq; furialibus Ira exagitata ſtimu/
lis conſilium protulit mente / ut qui ita / non iraſci / ſed inſanire credatur. Iccir
co non minoris uirtutis eſt cohibere iracundiam / atq; indignationem compe
ſcere / q̃ omnino non iraſci / quum plerunq; illud Leuius / hoc fortius exiſti/
metur. ſed pro comperto habetur maximas fore multorum malorum cauſas
iracundiam / & cupiditatem. Eam ob rem Architæ illud tarentini omni ſæ/
culo laude dignum habemus. qui uillico iratus dixit q̃ miſere te haberem / ni
ſi iratus eſſem. ſic eſt profecto. per iram ſapientia confunditur / & quid quo/
que ordine agendum ſit ignoratur. cætera auerſantur uitia / hæc deſtruit.
Ira enim iuſticiam iugulat. nam mens turbata Iudicium ſine ratio/
ne pronunciat / & quod furor ſuggerit rectum putat. Cæterum ira quam
uis plurimum in ſcelus cadat / charitate iuſtificari poteſt / quum eo ſtudio
mouemur

Victoriæ ob Iram.
Ira reges.
Ira in priuatis.
Ira in principe deteſtabilis.
Ira crudelitatem.
Alphonſe ab ira.
Ira peſſima miniſtra.
Iracundiam ſol.
Ira qui præſunt.
Ira europa & italia
Ira blaſphemiam.
Blaſphemãt pueri.
Naturæ vitiũ non crimen.
Ira unde fit.
Manſuetudo
Ira dei.
Furor in numen.
Deus malitiã punit.
Peccante vno
Ira in homine tollerabilis.
Ira deformis.
Ira ſerpit.
Iram qui diſſimulant.
Iram ſtultus
Sapiens iraſ.
Natura impellente.
Ira frequens
Ira furori.
Ira furialis facit.
Iracundo.
Iraſci & inſanire.
Iracundiam cohibere.
Indignationem cõpeſcere.
Iraſci nõ omnino.

mouemur / ut errores proximi Ira concitati reprehendamus / atq; eos qui
facile in ſcelera labuntur / aliquo iraſcendi modo compeſcamus. eſt ta//
men in his qui facile ad iram corripiuntur / glorioſius iram / quam ho/
ſtem uincere. prodeſt tamen iratis / & his qui cupiunt eſſe ab ira ua//
cuos / deformitatem quandoq; intueri. nam in his turbata facies ſolet ap/
parere deformior / & uultus tranquillus ſolet in toruitatem cadere. quod
ſi in aſpectu foris hominis ora ita fœdat ira / quid intus in anima puta/
mus agere? ſed remedium efficax iræ ſapientiſſimi excogitarunt dilatio//
nem. ſi ſe enim aliquantiſper iratior tenuerit / taciteq; intra pectus re//
ſederit / ſolet ſæpius ille concitatus feruor langueſcere. quo paulum delapſo
mens ea caligine paulo egreſſa implacabilem reddit ſtatum. nam iræ ſupra
iram acceſſio inſaniam quodammodo gignit / ſed relabente ad ima præcordia
initium pœnitentiæ emergit. Ideo ad tantum furorem reprimendum longo
opus eſt ſapientiæ uſu. mala multa irato ſolent accidere. ſed illud in primis
effluenti: praua haud uerum ſolet credi. ideo qui hæc incommoda cui/
tare cupit / ad manſuetudinem recurrere oportet. ſubſequuntur & alia in/
commoda / ut puta inimicitia & odium. atq; (ut Plato exiſtimauit de
Republica) Nihil eſt optimæ Reipubli. magis obnoxium / q̄ iræ com//
motio in ciuibus. Ideo ſigna ſedati animi ſunt imprimis impoſſibilia / non
cupere / in uia non feſtinare / loquendo manus non mouere / & legi//
bus præcipue obedire. interrogatus Plato quomodo ſapiens dignoſci in/
ter alios poteſt / Reſpondit / quum ſapiens uituperatur / non iraſci ſo//
let / neq; quum laudatur / ſigna elationis oſtendit. nec audiendi ſunt /
qui grauiter inimicis iraſcendum putant / atq; eos excidio premi rem lau/
dabilem exiſtimant / magniq; animi munus quum effrenati / atq; pene in/
ſanientis potius eſſe credimus / quoniam hos neq; in poteſtate men//
tis conſtitutos cernimus. ſunt tamen ex peripateticis / qui iram laudent/
quando negant bonum oratorem ſine aculeis iracundiæ exiſtere poſ//
ſe. ſed eam hos puto laudare / quam magni oratores interdum ſimulant/
ut auditoris iram orationis concitata incendat actio. tunc enim orato//
res iraſci uidentur / quum quid in cauſis acrius & uehementius dicunt.
nam uere iraſci / & in ira permanere apud ueros Philoſophos laudabi/
le non eſt. hinc eſt q̄ tantopere illud repetitur Architæ / qui quum uil
lico factus eſſet iratior / quo te modo (inquit) accepiſſem / niſi iratus eſ/
ſem. ſunt qui ſecundum naturam ponant / & ideo utilem. quod ſi ita
eſt / erit & ſecundum naturam inſania / quæ ab ira fluit / tamen ſi na//
turalis eſſet ira / alius alio iracundus magis non eſſet. nec pœnitentia ſe/
queretur ex his quæ per iram patramus. impune Alexander cederet /
quod interfeciſſet Clytum familiarem / pro illo tanto ſcelere per iracun/
diam perpetrato / pœnam non refugiens melioris mentis conſcius mor/
tem ſibi per inediam quærere uoluit. ſed ab exercitu exoratus ſibi ip//
ſi ignoſcere coactus eſt. Iccirco nec naturalis / nec laudabilis ira per//
manens eſt. imo non debet iratus princeps de reo quopiam ſumere
ſupplicium / ſed potius debet impunitum reum dimittere / q̄ propter

Irā q̄ hoſtes.
Iratis prodeſt.
Irati deformitas.
Irati anima deformior.
Ira fœdat.
Iræ remediū dilatio.
Ira ſupra iram.
Pœnitentiæ initium.
Iram ad reprimēdam.
Irato mala multa.
Verum non creditur.
Irā contra māſuetudo:
Irā inimicitia & odium
Reipu. obnoxium.
Animi ſedati ſigna.
Sapiens nō iraſcitur.
Sapiens dignoſcitur.
Iraſci inimicis.
irā peripater.
iraſci oratorem.
ira oratoris
iraſci oratores videntur.
iraſci vere apud philoſophos.
Archita villicum.
ira ſecūdum naturam.
inſāia ab ira.
ira ſi naturalis.
iram pœnitentia.
Alexāder clytum.
ira nec naturalis nec laudabilis.
iratus princeps impunitū dimittere.

iram aliquid grauius iure incurrere.procul ergo ab omnibus iuſticiam admi
niſtrantibus ira eſſe debet/quũ ſit oĩs cõſilii expers.manum ira impellente in
quemq̃ iniicere non ꝓbat ſapiens.Ideo Phocylides conſuluit.ne ſis prom/
ptus ad manum / ſed frena agreſtem iram.multa praue facinora cogit agere
ira.ſcripſit Menander.ab iratis principibus maxime & lõge cauere debem⁹/
quibus omne nefas impune cedit.ideo mala cuncta miniſtrat impetus. ceci/
nit Statius.homines ſane reddit deformiores.ora tumẽt ira.nigreſcũt ſangui
ne uenæ.lumina gorgoneo leuius angue micãt.Nulla ꝑfecto reperitur laus
quæ æquet eos principes/qui & aliis imperãt/& qui norũt ſuos uincere ani
mos.aſperũ & immitẽ reddit ira imperãtẽ/& rabiæ eius iecur incendente ui
tam breuiat.abſolutum omnino ira ſpectam⁹ Franciſcũ Sforciã/ideo regen/
do imperio aptiſſimum. cuius animo tranquillo mirum nõ eſt ſi exactiſſima
emanant conſilia.obſeruaui tamen in obiurgando/in repræhẽdendo omniũ
mortalium apparere iratiſſimum/ſed ſimulate hoc facit.utinã ſic cæteri hũc
morẽ retinerent/ne noſtri in Italia primates tam cito ad effundendũ ſangui/
nem currerent.habent pro maxima exiſtimatione ſi irati in eos/qui aliq̃d præ
ter uotum egerint/enſe euaginato efferant͛ ut appareant puſillis & uili plebe
culæ fortiores/quum ſint longe fortioribus hominibus diuerſi . neſciunt ſa/
ne ubi fortitudo conſiſtit.laude dignum eſt aduerſus iram reluctari/quam ſi
quis uicerit/non minori laude decorandus eſt / q̃ ſi ſuperarit hoſtem. ex ira
enim & excandeſcentia illa deformi nemo unq̃ gratiam reportauit.ſunt tamẽ
quidam primi motus iræ quos legum decreta indemnatos eſſe uoluerũt.pri
mum ſi quis nullo procedente penſu iudicioq; hominem occiderit/qui adul
terum cum uxore depræhenſum tranſſixerit/aut utroſq; complexos trucida
rit.nam coniugum id intolerabili dolori lex indulſit.ad ꝙ ſæpe facinus ira im
pulit ex ſuſpicione hauſta/quos ſæpe germinãt uiſus/eloquia/tact⁹/ & oſcu
la.ideo meo iudicio inſulſiſſime faciunt quædã exteræ gentes/quæ familiari
ter mulierũ oſcula alienis impune ꝑmittunt.ſecundũ/lex abſolutũ cõſilio ſa
pientũ ſanxit.ſi quis ui uim depellat ob tutelã ſui corporis/iure id feciſſe exi
ſtimari iubet/oſtenſione alioquin euidenti mortẽ effugere nequiſſe niſi ad/
uerſario interempto.quippe nihil cuipiã maius eripi poteſt q̃ uita.tertiũ quo
q; impunitum leges clamant/ſi hoſtem publice habitũ in bello interfeciſſet,
quod non ſolũ damnatũ ueteres uoluere/ſed multis honoribus dignum/&
decoramẽtis ornandũ eſſe & coronis uoluere.ueneno tamen non licet ho /
ſtem perimere.alienũ enim ab humano & bono exemplo putatur. Ideo tela
ueneno tincta in bello interdicta ſunt . habet enim huiuſce pernicies inſtru/
cta dolum quem natura ipſa abhorret / etiam ſi iuſta ira permiſerit / inuen/
rum ſane truculentum nõ ab alio quam ab imbecillo & formidoloſo animo.
ideo fere omnes fœminæ hac perturbatione mentis & iracundia laborant /
quia quod in aperto præſtare non poſſunt/in occulto maxima iracundia cu
dunt . unde poſtmodum maxima mala ſolent euenire . hinc odia / ſimu /
lationes / inſidiæ / prodimenta / & cætera hæc quæ ab occultis animi te/
nebris effluunt / his male creditur conſultantibus Reſpublica quan/ /
do(ſi Cæſari credimus apud Saluſtium)qui de rebus conſultant dubiis ab

odio

Menander.
Irati a prin
cipibus:
Principibus
nefas.
Ineptus ma
la.
Statius.
Ira homĩes
deformiores
Laus prima
in principe.
Animũ vince
re.
Ira imperan
tis.
Ira iecur.
Franciſcus
ſforcia.
Italiæ prima
tes.
Iram cõtra
reluctari.
Iram qui vi
cerit.
Iram gratiã
non.
Motus pri/
mi iræ.
Homicidia
impunita.
Adulterũ oc
cidere.
Adulterii in/
dicia.
Oſcula mu/
lierum.
Vim vi.
Vita nil ma/
ius.
Hoſtem oc/
cidere.
Veneno vti.
Tela venena
ta.
Venefici for
midoloſi.
Iracũdæ fœ
minæ.
Veneficæ
fœminæ.
Ira maxima
mala.
Iratis nõ cre
ditur.
Saluſtius.
Conſultãtes
vacuos.

odio & amicitia & ira atq; miſericordia oportet eſſe uacuos. animi huiu//
ſce affectus male ſpectant/quæ claris oculis mentis intuenda ſunt.ideo ue//
teres ab omni publica conſultatione muliebre genus amouerũt.non eni ma/
ior iracundia in cæteris animalibus reperiri poteſt/q̃ in fœmina. Tolerabilio
rem multi exiſtimauere manſionem eſſe cum leone aut cum dracone q̃ cum
iracunda muliere.Ideo ſæpe immortales deos uenerari aſſueui de tanto do/
no/quo uitam meam honorauit/& auxit.uxor mihi candidiſſima eſt mente
& corpore. cuius pro manſuetudine animi/ & incredibili prouidentia ad/
huc parietes domus meæ nunq̃ iracundiæ motus/& turbationes ſenſere.qđ
p̃tioſiſſimum munus a diis immortalibus paucis conceſſum eſt.pinde & p
hæc/& per omnia ſit benedictus Deus de tanto beneficio/ quo maius poſt
æternam ſalutem mihi contingere non potuit.ex ea enim præter uitam placi
diſſimam/habui chariſſimos filios/& dulciſſimos/& obſequentes/& ad uir
tutes omnes procliues/quos ingentem reputo theſaurum.hos quum uideo
ſpectata fide & tranquilitate præſtantes omnem iracundiam & triſtitiam ab
animo eiicio meo.omnes malas expello curas.beatos eẽ illos puto qui expul
ſis animo ſceleribus & ira/cum chariſſimis filiis & uxoribus intemeratis in/
nocentem agunt uitam.his ſi quandoq; contingit iraſci/eo tamen pacto ira/
ſcuntur/ut eorum iraſcentiæ effectus dulcior melle diſtillet. Tardi enim hi
ſunt ſapientes ad iram/neq; ſine ratione/ aut maiori emolumento iraſcun/
tur/propterea quod ſcriptum eſt præconio cæleſti.ſit homo uelox ad audiẽ/
dum/tardus ad loquendum/tardiſſimus ad iram.nam ira profecto & odium
ſunt homicidii occaſiones.ſic iratus tam effreni impetu quandoq; effertur/
ut diuina humanaq; cõfundat.hinc locum reperit ſæuitia & crudele facinus/
quod in animo plerumq; uili ſolet conſpici.quamq̃ multi in ſumma poteſta
te conſtituti raro iram ſine ultione remittant/ quod catholico uiro minime
conuenit.ſicut princeps malus facile in iram incidit/propterea quod eius ui
ta/timore/& ſuſpicione repletior omnem anſam iraſcendi p̃bet/ ne a ſuis &
ab alienis petatur inſidiis.Ideo periculoſum eſt imperium poni in manu ira
cundi regis.manſuetos/& prudentes regendis rebus conuenit præeſſe. atq;
obſeruatum eſt/quanto præſtantiores animo ſunt/tanto tranquilliores exti
tere & fortiores.ſic Iulius Cæſar.ſic Veſpaſianus & Titus.ſic.M.Antonius
Pius.hi nihil obliuiſci ſoliti erant præter q̃ iniurias.hanc ob rem heroum exẽ
plo Carolus Romanus imperator pacem uniuerſæ Reipu.Chriſtianæ intro
ducere conatur abolita omni iniuriarum memoria/ut ea fundamentis uali/
dis corroborata contra communes hoſtes uela explicare ualeat. quæ ut ſi/
ſtat fiatq; ſtabilior in Chriſtiana Republi.quiſq; optimus precibus ad deum
iugiter extenſis conari debet.non enim aliter fieri poteſt/ut tam crudelis ho/
ſtis tanta potentia/& uiribus armorum fultus poſſit conculcari. ego autem
ad terram proſtratus immortale numen lachrymis/quãto animi ſtudio mei
poſſum/rogo/ut tã opoſam rẽ hac noſtra tẽpeſtate ſæcũdis rebus fœlicitet/
fiatq; nobis uiuẽtibus illud/quod dei filius Chriſtus pollicitus ẽ fore/ut hu/
mana mortalitas ſpectaret ſub catholica fide unũ paſtorẽ in uno ouili.cui rei
pficiẽdæ ſáctiores religioſi/& q cõtẽplatiõe cælũ adipiſcunt/ſũma diligẽtia

Mulieres a publicis.
Iracũdia in mulieres.
Iracunda q̃ cum fœmia
Per boni vxor.
Per boni filii.
Per bõus triſtitiam.
Beatos puto.
Iraſci eo pacto.
Homo ad iram ſit.
Ira & odiũ homicidii.
Facinus crudele.
Irã potẽtes.
In irã malus princeps.
Manſuetos & prudẽtes.
Iniuriarum obliuioſi.
Carolus imperator.
Pax vt ſit.
Turcæ non aliter.
Bellum vt cõtra infideles.
Paſtor vnus & vnũ ouile.
Religioſi ad pacem.

& affectu animi deberent incumbere.ſpem alioquin ꝓpono haudambiguā/
principes/reges/urbes Chriſtianæ Reipu.ſi ad pacem uerāq; concordiā in/
medio ſanctæ eccleſiæ cōcurrant/ pculdubio adepturos cōtra hoſtē trium
phales lauros.caſuros itaq; mihi pſuadeo acertimos Scythas ante Chriſtia/
norū pedes.cætera enim mortaliū arma ſiue in Aſya/ſiue in Africa ſint/ ni/
hil eſt quod in cōparatione principū fortiſſimæ Europæ habeāt. ſed noſtris
ꝓcipue unū deeſt/cōcordiæ robur/quā ſi Deus qui in gloria maieſtatis ſuæ
reſidet/in ſæculo hoc noſtro fieri inter nos pmiſerit iam iā nauibus tenemus
Hieroſolymā/iam ditiſſimā minorē Aſyam/iā pulcherrimā Aegyptū/Per/
ſiam/Arabiam/& quicquid ad rubrū mare ſpectat/& indicos receſſus. nec
dubiū paratū eſſe cœli portum nobis fœliciſſime/ſi unanimes erimus/ſi illa
charitatis potentia cōiunxerit reges/ſi depoſuerimus omnē irā/oēm inſulſā
factionē/qua tantopere Italia miſera laborat.Multū rebus hiſce adeſſe potes
Alphonſe cum animo tuo inuicto/& conſilio/cuius auctoritas tantum iam
apud imperatorem præualet/ut in uirtute tuorum armorum/tuorum pedi/
tum ferocia plurimum confidamus. Te ſperamus diis adiuuantibus a perfi/
dis hoſtibus magnos triumphos in Italiam reportaturū.Magna pars ſpei Ita
lici nominis in te princeps uuaſti repoſita eſt.pene erat deſerta Italia & ſpolia
ta uiris/niſi tuus ille inuictus animo Piſcariæ princeps releuaſſet ad æternā
gloriam.cuius ueſtigiis te inſiſtentem/& maiora etiam ꝓmeditantē/oēs ſpe/
ramus.ſunt enim Italicis ingenia ita præſtantia/ut ſi ira abſuerit/ omnia cōſi
lio & uirtute cōſequi poſſint.ſicut ſacri fontes incendia extingunt / ſic uires
Italicæ omne mortaliū robur deperdere ſolent.olim Italica uirtus orbem do
muit/ſub pedibuſq; poſuit.ꝙ ſi potuit & fecit/nobis non deſperandum eſt/
ut eadem noſtri principes non fuerint acturi.regat utinam noſtros nō ira/ſed
rationis metrū/non deerunt īmortalitatis gloriæ.laboro ego in hoc meo deſi
derio in Ouiliis meis modo Deum precibus fatigando/modo principes ex
hortando/ut anteq̄ ex hoc ſæculo tranſmigrem/ tantum ſpectem triūphū /
quē Carolus imperator fortunatiſſimus/quē cæteri noſtri ſapiētiſſimi reges
poſſent ſi uellent/ſi omnem iram poſt humeros abiicerent/facile p totū or /
bem ad ſacratos Romanæ urbis colles reportare.ſup hæc ꝓcipue deberet eſ
ſe pontificis Clemētis meditatio/ut principes omnes/ut reges/qui eccleſiæ
filii habent/deponerent omnē ſeorſum iram.a qua ſimultates occultæ nu/
triuntur.quod niſi ſuauior/& benignior palpet manus tumores qui iam cō
flati nimium turgent/magis dolebunt.ita fieri oporteret.humanitate & man
ſuetudine atq; humilitate noſtri alliciendi ſunt.plærumq; animi excellentio/
res ad iram magis aſperitate & minis prouocantur q̄ ad placabilitatem.debe
rent & a ſecretis uiri/qui prope regum aures aſtant/hoc præcipue animad/
uertere/ne quid inſtillent qđ iram nutriat.ſolent ii priuata inuidia/aut odio/
quæ uniuerſalia ſunt/omnia commiſcere diſcordiis.qui ſi Reipubli.Chriſtia
næ utilitatem reſpectent/ſi hoſtium noſtrorum bene penſitent uires/ſi quā
tis iniuriis chatolicos populos illi affecerint/per ſe conſiderarent/ſummope
re deberent animos Regum & principum ſuorum ad communem induce/
re concordiam.ſic enim prudentes faciunt.Iram ſolent compeſcere.nam ce/

Principes ſi unanimes
Triūphales laurus chriſtianorum.
Scythæ ſupabuntur.
Europa inſuperabilis.
Concordia de eſt tantū.
Hieroſolymam recupe rabimus.
Aſya minor ditiſſima.
Aegyptus pulcherrima
Cæli portus
Unanimes ſi.
Factiones inſulſæ.
Italia miſera factionibus.
Alphonſus daulos.
Piſchariæ princeps.
Italiæ ingenia.
Incendia fōtes.
Italiæ vires.
Italica virt⁹ orbem.
Deſperandū non eſt.
Perbonus p triumpho caroli.
Carolus fortunatiſſim⁹.
Clementis. P. meditatio.
Tumores conflati.
Humanitate alliciendi.
Viri a ſecretis animad uertant.
Concordiā inducere.
Irā prudentes.

leres

leres eſſe debemus in audiendo/tardiores ad effundendum ſanguinem.pro
uida enim natura binas aures nobis fecit/& ab omni impedimento liberas/
ut ad percipiendum ſint promptiores.at linguam unicam cui etiam reſera/
cula poſuit/tanq̄ binas ianuas/dentes/ſcilicet & labia.propterea a ſapiētibus
eſt iudicatum.laudabilius fore ſuperari a manſuetudine/q̄ ab ira. bona ſem/
per referre principi utilius eſt pro pace uniuerſali populi.nihil eſt irato prin/
cipe aut rege in Republi.Chriſtiana damnoſius.ponunt ſapientiores reme/
dia ad iratum tria præcipue/recedere a conſpectu/aut corā ſilere/aut mite re
ſpondere.prudentem autem nullo pacto iracundum eſſe cōuēit.nihil enī a
dignitate regis & principis alienum magis iudicatur/q̄ ea effluere quæ indi/
gnationem ſapiant.Ideo ira/lamentatio/eiulatus/conqueſtus/minæ/uer/
ba inania mulierum ſunt/non regum/non grauium uirorum.Nam perſcri/
ptum eſt ꝙ animi perturbatio nobis communis eſt cum beſtiis.iratus qui ha
bet acetum in pectore/haud poterit dulce effundere uinum.ſed ſunt nōnul
li qui iraſci non uultu uidentur/quum intrinſecus ſint crudeliſſimi; ſed ab
his maxime præcauendum eſt.conſuetudinem enim iſtorum Poſſidonius
Apollinaris notauit/& naturæ flammarum comparauit.quæ ſicut ab arden
ti radice ſemotæ parum illuminant/ita compreſſæ magis cōburunt.atq; ho/
rum blanditiæ/uelut infidum mare præſiſtunt/quibus tanta leuitas/tanta
fraus eſt/ut tutius ſit eos iratos/q̄ faciles habere.ſicut in Domitiano princi/
pe/in quo non maius ſignum ſæuitie atrocius apparebat/q̄ lenitas/& ira in/
tus æxtuabat.ſicut in multis noſtris hodie ira ſedem ſuam poſuit/ſacerdoti
tibus præcipue.& in his qui in eccleſia Dei uelut in conſpectu omnium ſe/
dent.tantam enim perſuaſerunt ſe habere auctoritatem/ut ſi quid ſit/quod
aliqui per imprudentiam egerint contra eorum uotum/maxime excādeſcāt
& in iram prorūpant/quaſi exiſtimantes lædi numina/ſi quæ ipſi ſtatuerint/
cæteri nō ſanctiora putent/quum maxime humilitate & manſuetudine uti
deberent.ſic eadem inſolenter oſtendunt ii qui aliquid ſupra ſapiunt doctri/
næ/aut Philoſophicæ diſputationis.ita cæteros inſectantur/qui eorum di/
ctis non adhærent/perinde ac ſi ipſi reſerato cæli clauſtro in terram elapſi ue
niſſent ad aperiendum mortalibus ueritatem.ex ira atq; ex hiſce(quas di/
ſputauimus)controuerſiis iracundis & contumelioſis/quia utriq; eos ſpe/
ctantium faſtu uolunt uincere/infinitas emerſiſſe hæreſes puto.ſic Luthe/
rus inuolutus ira/quia pleroſq; uidit/non ire in ſuam ſententiam/iracundiæ
plenus incidit in multa/quæ uſq; ad inferos detrudant. quid enim impro/
bius ab homine irato dici poteſt q̄ e medio abduci confeſſionem factam quā
præcepit Chriſtus? non ne qui emundari cupiunt/neceſſe eſt ſacerdotibus
oſtendi? quam legem e Chriſti ore audientes Apoſtoli perpetuo exercue/
re/atq; ſcriptis relictam poſteris dedere. ſic Iacobus/ſic Petrus/ſic cæte/
ri.quod quandoq; ueteres ſapientes poſuere neſcientes tamen quid dicerēt.
ſic Plato dixit ingenua confeſſione minui delicta/quod a ſanctis prophetis
enucleatius explicatum eſt. Iob pro maximo facinore tenet/qui pecca/
tum abſconderit ſuum. conatus eſt hic/uelut Antichriſti præcurſor/
ſemina Apoſtolorum peruertere/& ſuas ſeminare Zizanias. quæ res

Tardi ad ſā
guinem.
Natura pro
uida.
Aures binæ.
Lingua vni
ca.
Linguæ bi
næ valuæ.
Manſuetudi
ne q̄ ira.
Principi re
ferre bona.
Irato rege.
Iræ tria re
media.
Iracundum
prudentem.
Regis a di
gnitate.
Belluis cōe ē
Acetū qui in
pectore.
Iraſci q non
vultu.
Poſſidonius
apollinaris
Mare infidū
Iratos q̄ faci
les.
Domitiani
lenitas atro
citas.
Ira in ſacer
dotibus.
Sacerdotes
praui.
Religioſi de
berent.
Sape ſupra
ſe.
Lutherus.
Confeſſionē
chriſtus.
Sacerdotib⁹
oſtendi.
Iacobus &
petrus de cō
feſſione.
Plato de cō
feſſione.
Confeſſione
ingenua.
Iob de con
feſſione.
Peccatum q
ſuum.
Lutherus an
tichriſti præ
curſor.

nõ ab alia emanauit cauſa/q̃ ab iracundia. utinã cõpoſitiori mẽte Martinus ad ſcribendum animum applicuiſſet/atq; obſeruaſſet ſaltem quod Plato ſcripſit/ oportere diligentiſſime nos cuſtodire/ne ira ſuperet/ne cui iniuriã inferamus.qđ Salomon/q nõ cõfitet̃ ſcelera ſua/nõ diriget̃. qui aũt confeſſus fuerit/& reliquerit ea/miſericordiã cõſequet̃.ira tñ ille percitus non ſacerdoti cõfeſſionẽ audiendã eſſe/ſed Deo ut cũ græcis inſaniat/apte arbitrat̃/& ſcripſit.ſic in ira ſua miſer perid parũ animaduertens qđ eccleſia uetus/ & recens p ſanctiſſima cõcilia ſpũ ſancto directa ſanciuerit. quæ nedũ ſacerdoti iure fieri pmittit/ſed urgente neceſſitate/hoi nõ ſacris aucto.nõ enim ſine ſui ipſius pfeſſione qſq̃ ſaluari põt. neq; ſola dolentia/mẽtiſq; attritio peccatum delet.ſunt ẽt ſcælerũ circũſtantiæ excutiendæ.nec diuerſa diuerſis enucleanda/ſed uni cũ magna erubeſcentia/& ſatiſſactiõis pollicito.ſic in numeris ueteri teſtamẽto habet̃/qui trãſgreſſi illico ad cõfitẽdũ ſcelus pcurrãt. ſic apđ Ioſue da gloriã dño Deo Iſrael/& cõfitere atq; indica mihi qđ feceris/nec abſcondas.& apud eccleſiaſticũ/nõ cõfundaris peccata tua/ & ne ſubiicias te omni homini p peccato.quæ uerba innuũt adeundos eẽ hoies/nõ ſolũ Deum/ad cõfitenda peccata.ſicut illud oſtẽdite uos ſacerdotibus.tanta eminet in cõfeſſiõe uirtus/ut reſtituat peteũtibus cælũ.Diuus Vgo de clauſtro animæ auſus eſt dicere/ſi ueniret dæmon ad cõfeſſionẽ poſſe impetrare ueniã/qui expulſus eſt e cælo propter ſupbiã/ſicut Adã e paradyſo pp̃ter inobedientiã/& damnatus eſt Iudas pp̃ter auaritiã.ſed mirã eſt dei clementia/qui & ſi ppetrata fuerint oĩa ſcelera/ſacerdoti tñ patefacta illico delet & pro nihilo reputat.imo p pœna ſalutẽ cõmutat.tollit diuina cõfeſſio æternũ ſuppliciũ/ubi integra fit.nã initiũ reſurgentis ſalutis eſt patefactio peccati.hoc eni a natura habem⁹/ut patefacta & cognita morbi cauſa incipiat leuior fieri.ſic ſentit etiam ad lucillum Seneca/ꝙ omnia uitia in aperto leuiora ſũt/ & morbi quoq; ad ſanitatẽ inclinãt/quum ex abdito erũpunt.nã ſcelera humanæ mentis/pernicioſa magis auctum ſentiunt quũ ſimulata ſanitate occultant̃. ſed hoc pretioſum donũ e cælo portauit Chriſtus.optimus medicus uẽit ad ĩfirmos/iuſtus ad delinquẽtes/pius ad impios/humilis ad ſupbos uenit/ut errantes corrigeret/dubitantes dirigeret/certantes defenderet/uictores coronaret.ſed Lutherus ira tumidus/quod ſemel ſcripſit/ediditq; foras ſuſtinere cõtendit.Dæmonũ auctus deliriis factus eſt illis indulgentiſſimus.non põt ueritatẽ ſane cernere donec pectore non abiiciat irã cõtra pontificẽ/ cæteroſq; eccleſiaſticos.non oportet decretis ueterũ ſanctorũ canonibus quicq̃ ſapientius eſſe.leges enim ſunt/quæ uiã nobis oſtendunt.ideo uenerandæ ab omnibus ſunt.mandat Plato in libro de regno/ ut nemo audeat quicq̃ p̃ter legũ ſancita cõmittere/aut attentare cõtra ea quæ ſumma ratione a maioribus noſtris ſancita/& ordinata ſunt.& ſi quis ẽ tã ĩprobus/qui audeat/morte iubet multari atq; extremis omnibus ſuppliciis affligi.ſic illi cõuenit et.ſed pietas eccleſiæ expectat ut redeat ad gremiũ matris/quæ quanto magis expectat tanto ille ira eſt obtenebratus/qua quotidie creſcẽte ĩpoſſibile ẽ/ut eius oculi ueritatem ſpectent.At ſaltem hos fructus qui ex imputiſſima doctrina eius euenere/per belle conſideraſſet.fuerunt eni ii partus iratiſſimi ſophiſtæ

incendia/

Martin⁹ ad ſcribendum.
Ira ne ſuperet.
Iniuriã nõ inferamus.
Confeſſus q fuerit.
Confeſſio a ſacerdote.
Inſanire cũ græcis.
Concilia ſanctiſſima.
Confeſſio in neceſſitate.
Cõfeſſiõe ſine non ſaluari.
Peccatũ delet.
Confeſſiõis ſcelerũ circũſtantiæ.
Cõfeſſio nõ diuerſis.
Confiteant̃ trãſgreſſores
Cõfitere mihi.
Confitenda peccata hoi.
Sacerdotib⁹ oſtendite.
Confeſſiõis uirtus.
Cõfiteretur ſi dæmon.
Dæmõ e cælo.
Adam e paradyſo.
Iudas pp auaritiam.
Dei clementia.
Confeſſa ſcelera.
Confeſſio integra.
Confeſſio ſalutis initium
Morbi cauſa cognita.
Seneca.
Vitia ĩ apto.
Morbi ad ſanitatem.
Scelera occulta.
Chriſtus ad infirmos.

incendia/depopulationes/innumeroſæ cædes/ſtupra/& ſacrilegia/ ædium
euerſiones/ bella nefanda.cæterum quod mens ſuſpicatur/Deus auertat, ne
idem Germaniæ accidat/ſicut Græciæ/quæ his aliquando erroribus inqui/
nata/& diu a cæli numine tolerata/quia ad ſaniorem frugem ob iracundiam
redire noluerit/diuino iudicio factum eſt/ut urbs illa magna conſtantini/ &
tota Græcia in graue ſeruitiũ infideliũ proruerit.an Germani impune hoc
habiturum credunt? ita perciti credunt potius uaniſſimo homini & Iracũ
do/q̃ ueterũ noſtrorũ ſanctiſſimis/qui per os ſpiritus ſancti locuti ſunt. ne/
ſciunt diuinã uindictã tarditatẽ ſupplicii grauitate compẽſari.& ſi modo fla
gello abſtinet/credimus ne niſi ad ſaniorẽ ſenſum redeatis/igt oturũ? ceſſat
modo utiq; quia uos diligit & pœnitentiæ concedit locũ/tũ quia optimum
imperatorẽ reſpicit noſtrũ.nã ſæpe Deus propter regũ delicta populos acer
be plectit. itidem ob principum merita parcit ſubiectis.Iccirco Iram abiici/
te.cõfeſſionem adite apud ſacerdotes depoſitis erroribus hiſce.pacẽ & unio
nem inter omnes chriſtianæ Reipu.principes ſtatuite.tunc ueſtræ uaſtæ &
inextimabiles uires aduerſus nefandiſſimũ hoſtẽ præualebunt. erit hoc ho/
norificum & ſummũ decus heroibus Germaniæ & ſumma laus & gloria &
ſalus & tutela chriſtiani nominis.q; ſi negligitis/quid aliud ſuſpicari quim⁹/
q̃ uentura ſuper uos incendia/minas/cædes? uidete(obſecro)ne id inſtiget
Dæmon/ ne ueſtris oculis tantũ iniiciat puluerẽ/Iracundiæq; turbationẽ/
ut nõ cognoſcatis quãta hic apoſtata Ira correptus mala cõmiſſerit.cõcitat
in primis ueſtra arma cõtra põtifices/a qbus Impii decoramẽtis fuiſtis præ
cæteris aliis aucti.ſi autẽ ceſſat pontificis auctoritas/qd ius in nobis remane
bit? Germania immemor ab eccleſia Romana orbis Imperiũ recepit.& nũc
Iracundia tumidior beneficia poſt humeros habet.pro gratitudine impieta
tem/pro beniuolentia Iram & odium/pro pietate ſæuitiam reddit. ſpectate
modo quo pacto urbs illa/quæ nobis Iura ſua cõceſſit/ut deſerta iacet/pro
ſciſſa/Labefactata/incẽſa.Duce Borbonio omnia diuina & humana peruerti
ſtis.quod neq; unq̃ ferox cõmiſcit Geta/ neq; O ſtrogoti.non uandali/nõ
Attila flagellũ Dei tanta ſcelera perpetrarũt quãta ueſtri illic turpiter/ne di
cã crudeliter cõmiſſere.ſed obiici poſſunt noſtra ſcelera. fateor.diuino enim
iudicio/quæ Roma/quæ Italia paucis hinc annis paſſæ ſunt/euenere. no/
ſtræ ambitiões/noſtræ factiones/ſupbia/auaritia/& cæteræ labes/quæ uſq;
ad cælum fœdos emittunt uapores/hæc prouocarunt mala.nõ propter hoc
debuit Germania cõtra caput eccleſiæ armis furere.neſcitis uos q; flagella/
poſtq̃ impreſſere uibices/ſolent confringi & in ignem coniici.pudet meher
cle dicere tot tãtoſq; Germaniæ proceres & heroes/tam magnos populos/
tot urbes liberas ad unius Iraſcentis fraterculi ſuggeſtionem auertiſſe fa/
ciem a parente eccleſia/& ab his quæ ueteres ueſtri ſapientiſſimi & ſanctiſ/
ſimi multo religionis cultu retinuere/& auxere.tam leuiter credidiſtis homi
ni iracũdo omnes epiſcopos æquales exiſtere pontifici Romano? quid hoc
inſulſius dici poteſt/quo tollitur mirificus in natura rerum ordo? in omniũ
enim conuentu unum primarium præeſſe neceſſe eſt.ſic unum Deum dici
mus.ſic unum pontificem/unum imperatorem.negauit ille olim coram Au

Græcia erroribus inquinata.
Conſtantinopolis inſeruium.
Germani credunt.
Diuina vindicta.
Deus ob principes
Confiteãtur germani.
Germaniæ vires vaſtæ.
Germanis decus.
Germaniæ ruinæ.
Dæmon inſtiger.
Luther⁹ apoſtata.
Imperatores germani apõtificibus.
Pontificis ſi ceſſat auctoritas.
Germania ab eccleſia.
Germania ingrata erga pontificem.
Roma.
Borbonius dux.
Getaſ rex.
Oſtrogoti.
Vandali.
Attila flagellum dei.
Scelera noſtra puocant
Diuino iudicio mala.
Flagella ſolẽt
Lutherus fraterculus.
Eccleſia parens.
Pontifici nõ æquales alii.
Ordo in natura.
Primarium unũ præeſſe.
Deus vnus.
Põtifex vn⁹.

guſto pluralitatem Cæſarum/ propterea quod Ariſtoteles aperte aſſerit in omnium genere/opportere eſſe primum/ ad quod eiuſdem generis cætera referantur. entia enim hoc pacto ſuo diſponuntur ordine. adhuc etiã negat ſicut plenus Iræ in Romanam ſedem nullũ eſſe purgatorii Locum contra ueterum ſancita. quid enim fecit fortiſſimus Iudas? hortabatur populum ut omnẽ fugeret peccatũ/ & pro defunctis qui in bello fortiter cecidere/ duodecim milia dragmarũ argenti Hieroſolymã ad ſacrificium portaret. quod ſi nõ eſſet reſeruatus expiationis locus/ſuperflua illi foret de defunctis procuratio. quod quum Ita ſit apud ſanctos patres ea præcipue erat cogitatio. manifeſte ergo apparet ſaluberrimum fore orare pro mortuis. Ideo ultius non alterius/q̄ irati hominis inſaniæ aut impudentiæ credendũ nõ eſt/ ſed Romanæ eccleſiæ ſanctiſſimis decretis. quod ſi ad ſocietatem humanã ſpectare uidetur ſummis Regibus obtemperare/multo maiori Iure/id uidetur fieri/ ſi ſummo Pontifici/qui in terris diuinã uicem gerit/ obtemperauerimus. nam omnis maior poteſtas/minori ad parendũ præponitur. itaqꝫ omnium Luthero manibus exploſo/ſanctiſſimis Romanæ eccleſiæ cõſtitutionibus credendũ eſt/quæ apoſtolica auctoritate confirmata ſunt. nam & ſi aliquis alius Epiſcopus Martini inſaniã ſequutus ſe Romano æquari pontifici præſumit/ non aliud innititur q̄ Domini præcepta reſcindere. nam & Chriſtus Dominus Deus/quũ lauare pedes diſcipulorũ uoluiſſet/tanq̄ digniorem imprimis Petrum adiuit, tanto humilitatis exemplo præbito/ ut quemadmodũ ipſe fecit/& nos faciamus. Ita ad ſacramenta animũ applicemus/ſicut noſtri ueteres. non leuiter/ut Martinus facit. nam ea uera ſunt nobis ſacramenta/quæ Chriſtus inſtituit/quorũ unum alio maius diuerſis reſpectibus haberi debet. ut baptiſma effectu/Euchariſtia ſubiecto/ ſacerdotium dignitate/quo decorati ipſa ſacramenta exhibere debent. quæ reiterari non debent/& ſunt libere conferenda/quæ tantam in ſe obtinent diuinitatis munitionem/ut nullo pacto malitia hominũ profanari poſſint. quæ ſi quandoqꝫ neglecta aut prætermiſſa/caute ſupplenda ſunt. nihil quicq̄ pretioſius exigunt/ q̄ affectum/ſapiẽtiam/& mẽtis deuotionẽ. indigne uero tractãtibꝰ grauiter obſunt/ſicut per eos digne ſumentibus egregie proſunt. nõ ab aliis alioquin uerſanda tangendaqꝫ/q̄ a ueris ſacerdotibus/qui Deo dicati ſacrificia facienda miniſtrant. nam ſacerdotis appellatione ueniunt omnes habentes ſacrum ordinẽ/& ſacerdotes etiam Angeli/ & Dii nuncupantur. tanto decoratus munere eſt ordo ſacerdotalis/ut etiam regibus præemineat. ipſis quoqꝫ ſacerdotibus magnam Chriſtus reuerentiam haberi oſtendit/quum ad eos leproſos remiſſit/ideſt ad confeſſionem peccatores incitauit. qui quũ ſint in tanta dignitate conſtituti/ debent omnibus mortalibus cunctarum uirtutum de ſe bona exempla exibere ab his enim benedictio in populum/& gratia diuina per manus effunditur/& peccata remittuntur/ & delentur. Ideo q̄ iniqꝫ faciunt Romæ præſules/& alibi/qui nonnullos ad eam dignitatem deuehunt/quos commodius eſſet ad boues religandos/ & ſoluẽdos dirigere. nam ii omni eruditione/& bonitate relucere debent/qui ſacerdotio decorant/eo qđ in tãta dignitate/& poteſtate cõſtituti debẽt eſſe omnibus

mortalibus

Cæſarũ non pluralitas.
Primum eſſe in omnibus.
Entia diſponuntur.
Purgatorii locus.
Iudas fortiſſimus.
Expiationis locus.
Orare p defunctis.
Pontifici multo magis.
Pontifex uicem chriſti.
Poteſtas maior minori.
Eccleſiæ Romanæ credẽdum.
Luthero exploſo.
Martini inſania.
Petri pedes prius.
Humilitatis exemplum.
Chriſti actio.
Martinus leuiter.
Sacramenta diuina.
Sacramenta exigunt.
Sacramenta p ſunt & obſunt.
Sacramenta a ſacerdotibꝰ
Sacerdotis appellatione.
ſacerdotalis ordo regibus
Chriſti reuerentia ad ſacerdotes.
Sacerdotes debent.
Sacerdotis poteſtas.
Præſules romæ & alibi.
Sacerdotales ad dignitatẽ euehi.

mortalibus pulcherrima ſpecula. Petro Chriſtus poteſtatem ligandi & ſol/
uendi dedit. nam tradidit iudiciariam poteſtatem. non poſſunt enim ſacerdo
tes recte iudicare niſi confeſſio intercidat. propterea dando iudiciariam pote
ſtatem/ſequitur ꝙ mandauit confeſſionem ſine qua talis poteſtas exerceri
non pōt/quū oporteat iudicātē cuncta rimari. qd ſi fruſtra eam eſſe datam
improbi dicant/nefandiſſimum extimari debet. quia Deus/& natura nihil
agant fruſtra. imo Chriſtus per os apoſtoli confeſſionem euidenter ordina/
uit/quum dixit ille. confitemini alterutrum peccata ueſtra/ut ſaluemini. At
Lutherus ſolita iracundia præceps ſi eo modo confeſſio/quo dicimus intro
ducta eſt (inquit) nō tantū ſacerdotibus excutienda eſt/ſed cuilibet. quod
nos iſtud ipſum in homine Iracundo & perfido inſaniā appellamus. nā Dei
omnia ſunt perfecta opera/& quanto ens eſt perfectius/tanto diuina proui/
dentia in ipſo apertius apparet ex indito pulcherrimo ordine/ut de his quæ
oculis apparent noſtris liquidius loquamur. uidemus cæleſtia ita operari. nā
Luna & ſydera a ſole ſuum accipiunt lumen & dignius elementorum cælo
propinquiuus collocauit Deus. ſi igitur tantum circa corpora diuina proui
dentia diſpoſuit ordinem/quid exiſtimare debemus in eccleſia quæ ſponſa
& dilectiſſima appellari ſolet/quam proprio fundauit ſanguine & erexit? In
conueniens utiq; eſſet maximū/ſi eccleſiam præbita tanta poteſtate iudicā
di & ſoluendi/inordinatā reliquiſſet. quod utiq; eſſet nulli dubiū/ſi homo
cuilibet homini confiteri poſſet/non tantum ſacerdotibus/quibus data eſt
poteſtas confitendi & diſpenſandi ſacramenta. ſed ualeat ille inſanus cū Ira/
cundia ſua. ſacerdotes alioquin ita debent eſſe ab omni penitus uitio alieni/
ut iracundi nunq̄ ſint/ſed humiles/& probi/& mites. qui ſi boni ſunt/dicū
tur patres/& magiſtri/& ſunt lumen mundi. quorū miniſterio tantū Chriſti
corpus cōſecratur. & ab hiis benedictio populis/& gratia diuina datur. pec
cata remittuntur & delentur & eorū officii merito futura reuelantur. ſi mali
ſunt/& publice concubinam teneant/eorum miſſæ audiri non debēt. quod
nefariæ Martini opinioni aduerſatur/q̄ diu toleratur. non ſunt tamen con
tēnēdæ/quia ipſi non ſuis/ſed Chriſti uerbis ſacramenta conficiunt. Luthe
rus impudens aſſerit confeſſionem non eſſe de lege diuina/& ꝙ ad eam nō
tenemur/niſi quoad Deum. uerū conſtat fuiſſe inſtitutam etiam in lege pri
mæua. nam dominus uocauit Adā inquens Adam ubi es? docet uero Augu/
ſtinus uerba illa eſſe increpantis/& ad confeſſionem incitantis. ſimiliter ad
Caym ubi eſt Abel frater tuus? & ſi noluerit peccatum confiteri/cognouit
tamen Deū ſcire omniū delicta/etiam ſine confeſſione/& ſi exigat confeſ/
ſionem propter humilitatem. Ideo ſubiunxit. ſanguis clamat. & in lege etiā
moſayca tenebantur ad cōfeſſionē generalem per oblationem ſacrificiorū/
ſicut habetur leuitici. c. iiii. in lege autem euāgelica præceptū eſt ad ſpeciale
peccatū. quū dixit ite/& oſtēdite uos ſacerdotibus. & in reſuſcitatiōe Laza
ri ſoluite eū/& ſinite abire. qua dignitate ipſe Lutherus omniū belluarū de
terrimus Ira pcitus cōtra Ro. Ponti. abuſus eſt. uide ergo Alphōſe Vuaſti
princeps/quantū cōſlet incendiū Ira/ut neq; humanū quicq̄ neq; diuinum
relinquat intactū. tam īmenſa huius eſt uis/ut etiam in cuncta præceps ele

Petro chriſt⁹ poteſtatē iudiciariam.
Iudicantem rimari.
Deus & natura.
Confitemini alterutrum.
Lutherus.
Confeſſio an cuilibet.
Dei operas
Ens quo perfectius.
Luna & ſydera a ſole.
Elementorū dignius.
Ordo circa cæleſtia.
Eccleſia dei ſponſa.
Eccleſia fundata.
Sacerdotes uitio ab omni.
Lutherus.
Ira incendiū.
Iræ vis tanta
Ira in elementa.

menta ruat.ipſa quoq; aſtra & cælũ ne dum animalia uiuentia uſtulat. quis
poſſet leonum iram explicare furentẽ? & tigriũ & urſarũ rabiẽ & Aprorũ?
qui quandoq; dum Ira corripiunť/dentibus uibrant ſcintillam.ipſum quis
diceret Mare iraſci quum ſæuit undis/& ſcopulos frangit/littora pulſat &
Ira longe mugitu ſentitur?imo reſupinat undas/& mõtes conflat aquoſos.
tunc uela fugiunt/& piſces diram iraſcentis perniciem euitantes intra uiſce
ra terræ illatebrant ſe ſe.Aerem Ira plenum abhorrent Aues ſeuientibus uẽ
torũ flatibus quoties trux boreas in Auſtrũ iraſcitur/& æſtus & nubes/&
turbines ſtrepũt tonitru/& iaculator fulminis æther.ipſa quoq; parẽs pro
ſtrata pedibus omniũ tremendã cõcipit iram.ruunt tunc culmina montium,
dehiſcunt rupes.tremunt telluris baſes/& motum horrendum Dii manes
ſupra caput ſentiunt.ne in abiſſum cadat ira uerẽtur obſcuri receſſus.audet
maiora Labes Iræ/& ad cælum furit impia/& ſydera pungit iniqua.hinc ani
malia ſentiunt dirá luem.& nos quum fuerit iraſcentis cæli facies/bella ſpe
ctamus/& peſtem/& famem.decidunt fructus.ficantur auenæ. herbæ lan/
guent pecudum pabula.uileſcunt mortaliũ animi/& ob Iram cæli hæc cun
cta fiũt uolubilia.O audacem Irã/& temerariam/quanto uniuerſam machi
nam commoues ſcelere.tu quoq; innocentiã perdis immanior omni beſtia.
Reges & infimos nullo diſcrimine crucias.quid per te ille commiſſit Saul?
qui ob dauidem inuiſum teterrima perdidit ſtrage Abimelechum hoſpi/
tem/& ipſam Nobeã urbẽ nullo diſcrimine ſexus/& qnq; & octoginta ui/
ros ſapiẽtia & diuinatione Illuſtres incẽdio affecit.Ira quoq; incẽſi Stepha/
nũ lapidibus obruere.unde tot ſupplicia a principibus Romano.in ſanctos
Martyres excogitata ſunt niſi inſtigãte Ira? Ira quoq; ſupra cælos aſcendit&
attingit maieſtatem diuinã/quoties aduerſus datas leges delinquimus/quo
ties ad correctionẽ prauitatum genus inſtigat humanum.Iraſcitur Deus/&
iratus corrigit & caſtigat.Ideo ille Dauid macerabať timore/ueritus ne ob
ſcelera cõmiſſa irã Dei ꝓuocaret.Cinerẽ (exclamabat) tamq̃ panẽ mandu
cabã & potũ meũ cum fletu miſcebã a facie iræ indignationis tuæ/quia ele/
uãs alliſiſti me/& alibi plorat.Domine ne in furore tuo arguas me neq; in Ira
tua corripias me.quod neq; Erythrea Sibylla ſuo in ſpiritu tacuit aperte in
quiens.in corruptibilis & cõditor æternus in aere habitans bonis bonum
præferens/iuſtis multo maiorẽ mercedem/iniuſtis autẽ & malis iram & fu/
rorem excitãs.ꝓinde fuge ſceleratas religiones/& uni Deo ſerui.ab adulte/
rio te cõtine/& praua maſculi ꝑ miſtione.propriã generationem crea/& ne
occidas.his enim Deus immortalis iraſcitur/qui hæc agunt. indignať ergo
aduerſus peccatores.unde certũ eſt iraſcẽte Deo olim mare/terrã/& ipſas
ciuitates cũ hoibus cũctis coopuit diluuio rupto/& ob auerſam uenerem
Idumeas urbes redegit ĩ cinerẽ.uide illuſtriſ.dñe quãtũ ira põt.tãtæ eſt potẽ
tiæ furor/ut nihil relinquat itactũ.cui niſi maxĩa cũ prudẽtia reſiſtatis fiatq;
moderatior ĩ prĩcipib⁹/ĩ ſæuitiẽ uerti ſolet. hæc ut cæteros taceã fecit ut Ece
linus nullo tyrãnorũ inferior crudelitate/q uictus ꝓlio ad Soncinum ira in/
fremẽs/ſe ipm in mortẽ deſtinauerit.Ideo iſtã tuo pacatiſſimo ingenio uua
ſti princeps caſtigãdã mittimus/in cuius pectore/licet Iuuenili/tãta uiget

moderatio

Marginal notes:
Ira in elemẽta.
Ira animalia
Iraſci mare.
Ira aues.
Boreas in auſtrum.
Ira in æthere
Ira tellurem.
Ira cælum & ſydera.
Animalia ſentiunt.
Bellũ peſtis & fames a cælo.
Ira cæli mala quanta.
Ira audax & temeraria.
Ira vniuerſã machinam.
Saul dauid.
Nobea ciuitas.
Stephanus lapidibus obrutus.
Supplicia in martyres.
Ira ſupra cælos.
Ira Dei.
Sibylla erithrea.
Iraſcitur quibus Deus.
Vitium contra naturam.
Diluuium ira dei.
Idumeæ vrbes in cinerẽ.
Venus auerſa
Ira in ſæuitiẽ
Ecelinus tyrannus.
Soncinũ apd
Alphonſus vuaſti. marchio.

moderatio, ut facile ſine ira hoſtes uincas, urbes expugnes, paceq́; introducas. Viue ergo fœlix Alphonſe Illuſtriſſime, poſtq̃ ſcis non ſolum repugnãtes uincere, ſed te ipſum. & ita diu, & beate uiue, ut Hieronymi Peboni, qui tuo nomini afficitur, memoriam retineas, ſicut tuæ excellentiæ memoriam in O uiliis meis conſtitui immortalem. Vale fœlix.

ADAGIA LIBRI DECIMISEPTIMI.

Si ira deformat, naturæ inimica eſt.
Q uum numen abeſt, auxilia non ſubſunt.
Sine dei auxilio nil bene fit.
Ingens lætitia nobis eripit ſenſum.
T urpe eſt fraude uincere.
Vincendum eſt uirtute.
Apud inferos ingratitudine nil ſeuerius punitur.
Inimicitias inuicti calami fugit ſapiens.
Nulla fit iactura cum ſapiente negocium.
Senex non fit præſtantior niſi addiſcat.
Prudens ſua, & aliena recte gubernat.
A peritis expedit habere conſilium.
Pluris ſunt facta.q̃ dicta.
Ignem gladio ne fodias.
Q uiſq; fortis generoſus eſt.
V na communis natura eſt omnibus.
Sunt qui modeſtiam, & conſcientiam uertant.
Bonos nulla oratio lædere poteſt.
Virtus etiam apud incognitos lucet.
T urpia facta difficile eſt tegere.
Metuenda ſunt quæ perpetuo nocent.
Acerbũ eſt e ſummo cadere.ſed acerbius nõ reſurgere.
Q uamdiu humi ſerpis cadere non potes.
T riſtitia incerta homini cogitatio mortis eſt.
Futilis cor omnibus aperit.
Multorum commodum dilatatur.
Eundum eſt quo neceſſitas uocat.
Non eſt exhæredãdus filius, ut eccleſia inſtituatur.
Priceps bon⁹ & publicis, & priuatis cõſulit cõmodis.
Orphanis opitulandum eſt.
Finis & principium belli non in eiuſdem ſunt arbitrio.
Nobilitas, & opes tutandæ ſunt uirtute.
Bonis eſt naturale benefacere.
Ingratus patriæ iugulat natales.
Omnia uirtute domantur.
Virtute præditus ſecunda, & aduerſa pro faſciculo habet.

Terræ fœcunditas longo tractu diminuitur.
Nugis hominem medici perpetuant.
Quo circuitu fœcundantur eodem macrent.
Aeris temperantia prodeſt ingeniis.
Velle in diuinis eſt poſſe.
Cum prudentia cohæret uis libera.
Sanis præcipue etiam opus eſt medico.
Ieiunium ſolum laborat pane.
Senes/ſtudioſi/& pueri immunes ſunt a ieiunio.
Minerua reſecat neruos.
Quæ fructus producunt ſapiens ſeminat.
Solus diues nunc ſapiens dicitur.
Finis non adiungitur niſi pede dei.
Trahitur naturale artis digito.
Pro fide omnia tolleranda ſunt.
Res hominum a deo non negliguntur.
Diuina ope in omnibus opus eſt.
Sine ſapientia non eſt ratio/non regula/non ordo.
Deus homini maxime proficit.
Homini neceſſaria lex.& mutua congregatio.
Deus non deeſt neceſſariis.
Nil occultum quod non fiat manifeſtum.
Regnum diuiſum non permanet.
Tempus uitæ præfixum poteſt minui non prorogari.
Corpus ſanum non eſt pharmacis inſtigandum.
Cuilibet diuinus cuſtos eſt proprius.
Magna eſt cupiditas mulieris circa prolem.
Stulti uerbis/ſapientes factis operantur.
Iram/& linguam frenat prudens.
Ex fructu cognoſcitur arbor.
Quod ex ore exit hominem inficit.
Iuuenum iactātia/& ſuperbia ſenum/paruit odium.
Grata requies itinere feſſis.
Ruſtica petitio obaudienda eſt.
Decet uirum aggredi præclara.
Segnes non aſſequuntur palmam.
Priſcorum nomina filiis imponimus.
Mas & fœmina ſimul omnia poſſunt.
Inuido plus nocet inuidia/q̄ alteri.
Liuor ſumma petit.
Domat omnia tempus indomitum.
Penitus eſt cæcus qui ſolem uidere nequit.
Non iuuat ſcuto uti aduerſus fatum.
Non eſt ſol facibus illuſtrandus.

Conſilium ſeni/iuueni uoluptas eſt.
Mors præſtat omnia præter ſenſum.
Vſus uenit ab annis ſeris.
Ante cineres quis non eſt fœlix.
Deus eſt ſumma ueritas/& non mentitur:
Primogenito regnum relinquendum eſt.
Parua magnis non ſunt comparanda.
Subditi plurium dominio non ſunt grauãdi.
Poteſtas conſortis eſt impatiens.
Vni plurima copia facit inopiam.
Bellaria ſunt ſatietatis ſolatia.
Vinum ſuaue alimentum/ſi uis aberit.
Male ambobus ſi cæcus cæcum ducit.
Credenti omnia nihil eſt impoſſibile.
Fortuna in ſecundis formidoloſa eſt.
Fragilitatis humanæ infinita ſunt exempla.
Paſtores ouium ſerui ſunt ouium.
Scire quæ neſcimus eſt ſcire quæ ſcimus.
Calumnia/& inuidia inimicantur bonis.
Iniuriã inſerre/& maioribus nõ obedire ẽ de/
Pecuniã nõ uirtutẽ curamus. (ſcriptio neq̃.
Homo ad uitia facilis eſt.
Ira non durat in prudente.
Malum malo eiicitur.
Ingratum omnes odere.
Quod ſemel ſtatuendum eſt diu cogitandũ.
Facile crimina credere non debemus.
Ingens ſupplicium ſæpe mentiri cogit.
Ex uitio alterius ſapiens cautus eſt.
Non ẽ tã ſubtilis capillus/q umbrã nõ faciat.
Iuſti ſubterfugiens iudicium delictũ fatetur.
Furore ſæpe læditur patientia.
Qui fidem perdit omnia amittit.
Quædã nõ noſce/utilius eſt q̃ ſcire.
Aliquando utile eſt obliuiſci.
Fortuna nunq̃ indulgenter parcit.
Gradatim faciendus eſt aſcenſus.
Nunq̃ euenit ſimplex infortunium.
Gloriæ cuſtodia admodum difficilis eſt.
Definimus ab homine quum iraſcimur.
Quã durũ ẽ ab illis lædi de qbus cõqueri nõ
Magna in uirtute fiducia eſt. (poſſumus.
In aliena arte nemo recte conſulit.
Quilibet de Republica conſulit.

Honorantibus parentes eſt deus obſes.
Iuuenum moreſimitantur nubes.
Filio ſenex pater eſt iconiſma.
Agreſte eſt iuſta petenti non annuere.
Prolixitas faſtidioſa eſt.
Præclara uirtus neq; datur dono / neq; accipitur.
Munditiæ mulieribus / uiris labor conuenit.
Ignauia nemo immortalis factus eſt.
Timidis uirtutem uerba non addunt.
Compos uoti nouitatem non appetit.
Ciues fidi fiunt non onerantibus.
Serpentum uenenum acriter ſiti accenditur.
Nimio potu furor hominis imitatur.
Cibus & potus hoſtes habent ſedandos nõ obruẽdos.
Temeritas aliquando uirtutis gradũ iniuſte attigit.
Nobile eſt cuiuſuis famam non lædere.
Melius eſt amicos / q̃ ſeruos acquirere.
Tutius eſt malos placare / q̃ bonos non lædere.
Tutius eſt uolentibus / q̃ coactis imperare.
Inuictus eſt qui beneficiis non uincitur.
Res hũanæ ideo fluxæ qa modo fœlices modo aduerſæ
Virtus paucorum quandoq; ualidior.
Pernicioſior eſt adulatio / q̃ minæ.
Magis credere debet qs ſibi / q̃ alteri.
Apes mel habet in ore / uenenum in cauda.
Dum credit placere ſtultus diſplicet.
Non pœnitet conſulto agens.
Tela præuiſa minus lædunt.
Iuuenum non eſt ſanum conſilium.
Ira / celeritas / & cupiditas conſilio aduerſantur.
Homines experiri multoties paupertas cogit.
Melius eſt hæredem habere / q̃ quærere.
Non eſt ingenui indignum rogare.
Auarus aliis malus / ſibi peſſimus.
Qui celeriter beneficium confert / bis confert.
Inops eſt diues qui diuitiis uti neſcit.
Ingrati faciunt ut pauci benefaciant.
Diuitiæ labor̃ acqrunt̃ / timore cõſeruant̃ / dolor̃ amit
Interdũ paruus lapis magnũ currũ euertit. (tunt̃.
Alieno exemplo ſapiens addiſcit.
Omnis adulatio plena eſt ueneni.
Hamus mortiferam eſcã p̃bet / & magnũ piſcẽ trahit.
Rationi aſſentiri decet.
In paruis experimenta fieri debent.

Perſuaſio mirum eſt artificium.
Mora prudentiæ amicatur.
In re ſua qui male uerſať alteri nõ bñ cõſulit
Omnia ſano conſilio bene firmantur.
Abſtinẽtia caſtũ/aſſiduitas hoiem ĩgẽioſũ eſ
Plurimus riſus detegit dementiam. (ficit.
Familiaritas uitiorum/& uirtutum teſtis eſt.
Qui iniuſte iudicat iuſte iudicabitur.
Grauiſſimi ſunt morſus neceſſitatis.
Iniuſte quæritur quod neglĩgẽtia amiſſimus
Senectus per ſe grauis duplicat curam.
Vita & mors iuris naturæ ſunt.
Nil pernicioſius eſt maledictione paterna.
Vhe ubi puer dominatur.
Exemplo aliorum mali puniuntur.
Factum infectum eſſe non poteſt.
Princeps non puniẽs delicta/delictorũ cã ẽ.
Homicida ut plurimum male perit.
De male acquiſitis nemo diutiſſime gaudet.
Amori timor comes eſt.
Nihil humana natura imbecillius eſt.
Boni mores/& bonæ actiões a bõis ꝓuẽiũt.
Pauci paupertatem generoſe ferunt.
Pecunia oi in re opus eſt & eſt belli neruus.
Multis uitiis obruti peſſum eant neceſſe eſt.
Vbi eſt infamia/ ibi eſt turpitudo.
Alii alios queſtus ſequuntur.
Omnes omnia proprio commodo perpẽdũt
Finis libertatis non eſt excedendus.
Sine ratione non retinetur medium.
Qui dat ut accipiat fœnerator eſt.
Turpe eſt ſibi ſoli uiuere/& mori.
Propter aduerſa ingenuus nõ ſit aĩo abiecto.
Leo non ſatis recte inter pecudes uerſatur.
Libertatis dulcedinem etiã belluæ appetũt.
Multæ mulierum libertate claudicant.
Ipſæ ẽt mulieres dñant neglĩgẽtibꝰ libertatẽ
Arte aliqui fiunt/alii natura magis præualẽt
Qui donat indignis iacturam quærit.
Dantis/& accipientis habenda eſt ratio.
Inſignis gloria prouenit ex uirtute.
Nõ ẽ qd rectũ ſine mẽſura & opportũo tpe.
Pauper probus habet uectigal.
Sanus mendicans non parum ægrotat.

Iuſdicens & teſtis & iudex eſſe non poteſt.
Frons caperata liberalitatem inficit.
Q uæ multis ſũt cõmoda in paucos cõferri nõ debẽt.
Dona uerborum cultu creſcunt.
De fama certant qui maiora non cupiunt.
Retributio circino comprobatur.
Q ui referre nequit gratias non muteſcat.
Magna munera ſæpe ſunt exigua reſpectu meritorũ.
Cani latranti occurre offulis.
Beneficio prouocantem gloria eſt uincere.
Virtus eſt patrocinanda.
Q ui male imperat non diu regnat.
Frequenter nubens curas multiplicat.
Aegritudo animi alios dolores antecedit.
Magna fortuna magno animo conueniens eſt.
Arridere ridentibus ſignum eſt adulationis.
Oculis animus imperare debet.
Non eſt proprium quod cito mutari poteſt.
Periculum periculo ſuperatur.
Libenter moritur qui bene uixit.
Auaro non deeſt cauſa repulſæ.
Magni animi eſt magna deſpicere.
Facta cernimus/animus uideri non poteſt.
Conſcientia prima eſt ultrix malorum.
Nec procliuis ad accuſandum/nec facilis ad laudãdũ
Raro peccat qui nulla loca putat eſſe ſine teſte.
Deus eſt ubiq.
Inexpugnabilis ciuitas ſi ciues amici ſunt.
Non eſt ſcelus ſcelere uindicandum.
Nullum animal maiori arte tractandum eſt/q̃ homo.
Nemo inuitus peccat.
Nemo præclarius in principe/q̃ legibus uiuere.
Oculi hominum ſunt inſatiabiles.
Gregem tuum conſidera.
Corruet qui ceruicis eſt duræ.
Imprudens princeps multos opprimit per calumniã.
Liberalis diu uiuet.
Vhe ubi regnat impius.
Summo imperio multa eſt cura.
Senectuti mors propior eſt.
Malus mauult mercede delinq̃re q̃ gratis recta facere.
Seneſcunt uires.
Dolus cauendus eſt.
Res plus ualent q̃ uerba.

Mortales fabri fortunæ ſunt.
Peſſimus quiſq; rectorem aſperrime patitur.
Imperia crudelia magis acerba q̃ diuturna ſunt.
Sapientes ſpe ocii labores patiuntur.
Qui uehementer emungit elicit ſanguinem.
Multiforme bonum exiſtit.
Surdo altius q̃ cæteris inclamandum eſt.
Præliandum eſt tantum cum uitiis.
Non decet uti nimia breuitate.
Omne ſolum forti, ſicut æquor eſt piſcibus.
Deteriora ſunt odia tecta, q̃ aperta.
Proximus eſt innocenti qui uerecũde peccatũ fatetur.
Conuitium ſibi facit qui cũ ſtulto contendit.
Plures famam, q̃ conſcientiam uerentur.
Fallax eſt gratia, & fragilis eſt pulchritudo.
Pro nihilo habendum eſt quicquid in orbe conſpicitur.
Improbi ambabus manibus ſunt appræhendendi.
Purgatio animæ eſt praua amputare.
Ignorantia eſt animæ dementia.
Pictor exemplaria ſequitur.
Furoris diuerſa ſunt genera.
Difficile eſt principibus conſilium dare.
Cunctis animalibus ſunt aliquæ naturæ dotes.
Vt uiuamus artes ſunt neceſſariæ.
Seruis uix eſt ſenſus integer.
Homo difficile domatur.
Poſſeſſio hominis eſt difficillima.
Cogitanti omnia ueniunt in promptu.
Vis inertis tantum in lingua conſiſtit.
Occulta pericula difficile uitamus.
Sæpe diuites amittũt, quæ uirtute inopes acq̃ſiuerunt.
Opulentia ſæpe uirtutem ſuperat.
Propter uoluptatem animus a uero deficit.
Dolet iuſtus ſi officium ſuum prætermittitur.
Conſulendum eſt potius utilitati publicæ, q̃ priuatæ.
Vltimus actus non eſt negligendus.
Vbi diuitiæ ſunt in pretio uilis habetur uirtus.
Mortis timor eſt peior morte.
Non eſt generoſi incautum aggredi.
Benefaciens benemerito non dat, ſed accipit bñficiũ.
Senectus admonet ultimum uitæ terminum adeſſe.
Magna eſt tyranni miſeria.
Tyrannus etiam ipſos cuſtodes ueretur.
Qui uult amari æqualem ſe omnibus exhibeat.

Temeritas& iuuẽtutis iſcitia inũeros hoīes pdidit
Nil eſt ſub ſole niſi uanitas.
Apud mortales nihil eſt æternum niſi ſenſus.
Ignoramus quem hæredem ſimus habituri.
Dies noſtri mœrore pleni ſunt.
Cuncta ſuo in tempore bona ſunt:
Nil melius q̄ lætari/& bene uiuere.
Etiam ſerui non ſunt iniuriandi.
Amor populorum ualidiſſimus murus.
Beneficiorum exprobatio liberalitatem fœdat.
Ad agendum/atq; intelligendum nati ſumus.
Ratio omnium honeſtarum actionũ magiſtra ē.
Probitas & bōitas ſunt ptes inocẽtiæ & iuſticiæ.
Homo homini debet.
Aequabile medium locum obtinet.
Maleficio contrariatur beneficium.
Non eſt uitioſus officioſus.
In benefaciendo non fit exceſſus.
In omni uirtutis genere peccari poteſt.
Improbos a natura iuuat malefacere.
Non ſufficit conſilium ubi opus eſt opera.
Res maximæ conſilio perficiuntur.
Vires abſq; conſilio fruſtrantur.
Acerbitas detrahit beneficio.
Promptitudine gratius fit beneficium.
Omnis etiam princeps eget alterius opera.
Nō eſt tā impotēs q nō poſſet aliqualiter pdeſſe.
Non eſt benefaciendum cū alterius detrimento.
Inuitus aliquando medetur.
Inuito non bene fit.

F I N I S.

Liber Decimus Octauus Ad Illuſtriſſimum Federicum Gonzagã Ducẽ Mantuae de charitate.

Illuſtriſſi. ac Magnanimo Federico Gonzagae Duci Mātuaeq Inclyto Hieronymus perbonus Inciſae Marchio Foeliciter Agere.

FECIT tua in omnes bonos charitas/& ſingularis beni
Federicus dux mantuæ
uolentia/& hoſpitalitas/ut te omnes colant/obſeruent/
& ament.ea es compoſitione/& dotibus animi & corpo
ris a natura decoratus/ut ex te/tuiſq officiis/non niſi
præclarum/pretioſum/magnificumq emanet.& locū
per omnes mundi partes famigeratū ita omnibus uirtuti
bus/& moribus ciuilibus ornas/ut nil uideatur maius
addi poſſe tuæ fœlicitati q̄ id quod poſſides. Vrbem in
primis præclariſſimam atq naturæ beneficio inſuperabilem/ubi tantam be
Mantua inſuperabilis.
niuolentiam ab omnibus recipis/tantum tuæ excellentiæ deſiderium/ut ni
hil altius ſpectent tui ciues/q̄ tui animi egregiam charitatem in cunctos dif
fuſam.Iuuenis & ingenii acumine/& uiribus corporis ualidis auctus/& ea
potentia munitus tantam omnibus ad te uenientibus manſuetudinem & li
beralitatē oſtendis/ut nemo etiā remotiſſimis in partibus degens ſit hæc au
Perbonus ſenex ad ouilias.
diens/qui a tuis laudibus abſtinere poſſit. Nos quia ad O uilias noſtras/
uelut ad ſenectutis portum poſt longā p hoc uaſtum pelagus agitationem
nauiculam uitæ noſtræ reduximus/ubi recollectis actionum noſtrarum ſar
cinulis ea temptamus promere/quæ poſteris de nobis fidem faciant/multa
ex ingenio excuſſimus.in quibus ut auctoritatem aliq̄ adderemus/tuū im
mortale nomen interpoſuimus/ut illius ſplendore/qui ſatis per omnes regū
aulas eminentiſſime incedit/noſtra hæc quæ ſub oſcuro iacent lumen euidē
tius capiant.non es inter principes leue ſydus/ſed fulgentiſſimū.Dux nanq
Pax optima
belli acerrimus/& pacis optimæ cuſtos/quæ periculoſa in adoleſcentibus
annis euenere/ita tua eruditione militandi/&animi præſtātia es executus/
Annibal ſagax.
ut ſagacitate pœno Annibali/celeritate Iulio Cæſari/cunctatione Fabio Ma
Iulius cæſar celer.
ximo fueris cōparatus.Es eo loco eminentiſſima urbe uelut in ſpecula con
Fabius maximus cunctator.
ſtitutus/& temporum & rerum conditiones/Regum ſingulos motus ita
perpendis/ita metiris/ut ante pedes ſumma prudentia quicquid alibi in ab
dito cudunt/depræhendis/ut aperte docuiſti/quantum tuo ſublimi inge
Papia a duce mantuæ conſeruata.
nio uales in conſeruanda Ticini urbe.Nam impoſſibile multi exiſtimabant
ciuitatem illam a tam ualido Gallorum exercitu potuiſſe defendi.quāobrem
Gallorū exercitus validus
non immerito te milites Italicum Martem appellant.ſed neq tantum fama
Mars italus.
paſſim efficit te armis/& uirtute militandi promptiſſimum ad hoſtes uincen

dos/ ad amicos tutandos/ſed pace eo animo a natura compoſitum/utq; opti/
mos quoſq; acerrime defendas.ſunt enim mihi hæc comperta literis/ tuam
excellentiam ex ſua optima benefaciendi conſuetudine/ quæ te immortali
Deo proximum efficit/non leuem pro me operam dediſſe/ut bona illa/quæ
nobis ſine ulla cauſa in agro Tridentino ablata ſunt/reſtituantur.quod iam
proculdubio effeciſſes/ſi adeſſet Epiſcopus & princeps Tridenti/& inte/
gerrimus ſenator Andreas Burgeus/cui ea quæ mihi illic iniq; patrata ſunt
plurimum diſplicuere/ut longe diſſimilia a iuſtiſſimi Cæſaris conſuetudi/
ne.ea bona/& agellos in ea regione mihi/& filiis meis ea ratione multo auri
effuſo comparaueram/ut ad omnes fortunæ inſidias ſub Cæſaris partibus
quas ſemper obſeruaui & colui/illic cum familia me reducerem. nō eſt mei
moris beneficia exprobrare.liquidius luce apparet quid egerimus pro com/
modo/pro honore/pro imperio Auſtralium principum. quemadmodum
Diuus Cæſar Maximilianus in priuilegiis mihi conceſſis longo uerborum
ornatu commemorat.Obiiciunt noſtrum Mediolano receſſum.quid habēt
quod obiicere poſſint/quum id natura cuilibet animali præbuit intemera/
tum/ut ſe ſuamq; uitam conſeruet & defendat: de iniuriis eo tempore mihi
illatis ſatis eſt commonitus Reuerendiſſimus Caracius Religionis decus/
& ſpecimen/teſtis utiq; omni exceptione maior.quamobrem tua eſt uera ma
gnitudo animi excellentiſſime Federice/tua imenſa gratia/&(quod maius
dici non poteſt)tua charitas/qua motus erga me/pro rebus meis defenden
dis partes accepiſti.pro tanto beneficio/pro tanta hac gratia Deos immorta
les oro/ut te/tuos/urbem tuam/uota tua/uxorē tuam/filios quos habes/
& habiturus es/& imperia noua quæ adepturus es/ſecundent/& fœlicitēt.
Ego ut uideat a gratitudine animum non amouiſſe libellum/quem de chari
tate inſigniui/tuo excellentiſſimo nomini dedicaui/ut per hunc poſteri co/
gnoſcant/quantū pro tuis meritis tibi Illuſtriſſime princeps/& familiæ tuæ
ego & poſteri mei debebunt. Vale diu fœliciter princeps optime/atq; perpe
tuo benignitas cæli tuis uotis illuceſcat.Ex Ouiliis.

Beneficium ducis mātuæ in perbonū.
Tridentinus princeps.
Andreas burgeus.
Bona a perboni in agro tridentino.
Perbonus partes cæſaris.
Perbon⁹ pro auſtralibus.
Perboni priuilegia a cæſare maximiliano.
Perbonus e mediolano.
Deffenſio naturalis.
Caracius.
Perboni vota pro duce mātuæ.
Federici imperia noua.
Libellus de charitate.

Ad Illuſtriſſimum Federicum Gonzagam Mantuae ducē Primum Hieronymi Per boni Marchionis In/ciſae & domini Oui liaruꝫ Libellus de charitate.

PARVA ex uirtutibus ſtudioſa actio ſolet quandoq; ma
gnos excitare amores Illuſtriſ. Dux Federice domus Gō
zaicæ glorioſum ornamētū. illa tua beniuolētia/quā er
ga meas res oſtēdiſti/fecit/ut dū meas has recolerē Oui
lias/de charitate hunc cōcinarē librū. Et quia non uno
iſto tuo admonitus ſum exēplo/ſed plurimis quæ i dies
tua excellētia erga amicos uiroſq; ꝓbos egregie oſtēdit/
putaui eſſe iuri cōueniēs iri dedicatū tuo animo/ poſtq̄
eſt tā facundus/tam exuberās ea excellentiſſima uirtute/qua quis bene uti
tur/facile cunctas uirtutes ancillātes/& obſequētes habet. proſpicies quan
tū in te hæc emineat/ſi interdū ad Ouilias noſtras hoſpitaberis. illud impri
mis uelut initium/apud conuiuas ſaporū a me offertur/q; Rex/q; pīceps
quiſq; ſit ille q charitatis utitur uehiculo in ſuos ciues/beniuolos/ amicos/
ſubditos/paupes/& peregrinos in æternū ſuo principatu/& ſtatu firmabit.
contemplor id maxime tuis per longa ſæcula conſuetū fuiſſe/ quū uideam
nobiliſſimam familiam diu/& magnifice/ & ornatiſſime/ & cum maxima
apud omnes reges auctoritate regnaſſe. idq; ſolet immortalis Deus pro in/
genti cōdonare beneficio iis/qui mentē charitatis delitiis omnibus exhibēt.
ideo mirū non eſt/ſi tua præclariſſima ciuitas Mantua in tanto Italiæ incen
dio fuerit non ſolū immunis reſeruata/ſed inter alias urbes florentiſſima re
bus cunctis/& tutiſſima euaſerit. Et omnes/ni ingratitudine aliqua corripi
uelint/dicere poſſunt Mantuā fuiſſe oīs nobilitatis/& principū fugiētiū ur
gentē calamitatē/& bellicos furores portū atq; refugiū ſecuriſſimum. fuere
hæc beneficia tantū mortali generi grata/ut per totū orbē de tua excellentia
deq; eius imēſa charitatis officioſitate/de tuis humaniſſimis ciuibus ſermo
honoratiſſimus habeat & celebret. Peregrini oēs/q cum natis & uxoribus
illic reſedere ut euitarēt tātos bellicos furores/ita de beniuolētia ueſtrorū ci
uiū loquunt/ſdeq; tā expreſſa charitate/ut hodie Mātua ſit cōſtituta ſedes
oīum delitiarū/oīum amorū/oīumq; amœnitatū. illic benignitas/illic uiuen
di ſecuritas/illic ſuauis iuſticia/amicitia/ hoſpitalitas/cōmertia iucūda/om
niū uirtutū ſpectacula & rerū oīum copia/ut uere illic repeti poſſit/ & per
oēs urbis regiones a pueris cātari/qd Paulus diuinus cōcionator p orbem

Actio ſtudioſa.
Federicus primus dux.
Federici ducis charitas.
charitate qui vtitur.
Princeps firmabitur.
Gonzalca familia.
Mātua vrbs Florentiſſima
Mantua portus extortū.
Mātua ſedes Mātuæ ſunt.
Paulus diuinus concionator.
Charitas eſt.

expreſſit.charitas benigna eſt.non æmulatur.non agit perperã.nõ inflatur.
non ambitioſa eſt.nõ irritatᷣ.non cogitat malum.non gaudet ſuꝑ iniquitate.
omnia bona ſperat.oĩa ſuſtinet.hæc oĩa tuo ꝓ pulcherrimo ingenio/& natu
ra excellenti in tua patria uigẽt/& lucẽt.Ideo ad tuã excellentiã floribus his
charitatis plenũ uaſculũ apporto.ubi ſi introſpicies/primariũ uidebis florẽ
charitatis/q̃ eſt arctiſſima animi affectio/qua ante oĩa diligitᷣ ſummus Deus
ꝓpter ſe.inde ſecũdus flos/ diligitᷣ ꝓximus ꝓpter Deũ.hæc erit illa charita
tis gratia/q̃ amoris uniq; ſpecies eſt/qñ amor ad oĩa ptinet.charitas tantũ ho
mines amplectitᷣ/q̃ charitas habet plurimos gradus.maior enim charitas de
betᷣ parentibus/imprimis tamẽ patriæ/ꝓximo/uxori/& liberis.deinceps re
liquis.quamq̃ multi exiſtimare uidentᷣ ꝑfectiſſimã charitatẽ in hoc uitæ cur
riculo haberi non poſſe.multæ interdũ facies charitatis fictæ ſpectantur inter
ſimulatores & uafros hoĩes.illa neq; ſolida/neq; firma haberi põt quæ in ad
uerſis nõ ꝑmanet integra/ſed ad oẽm fortunæ reflatũ uacillat & labitᷣ. Ideo
dixit ille/nõ agit ꝑperã.neq; illa q̃ nõ amicis ſuccurrit quũ urget neceſſitas/
quũ diſcrimia ꝑmũt/quũ aduerſa obruũt/ꝓpterea qđ charitas benigna eſt.
neq; illa charitas eſt q̃ ſuffulta ueneni ĩſidiis/& liuore tacita in receſſuq; pun
git/ odit/detrahit/& ſuſurrat/qñ uera illa gr̃a & candidus amor non æmu
latur.neq; is charitatis limẽ attigit q oĩbus ſuis ſecũ gaudet/nihilq; extra cõ
fert/ſed tum et de ſe iactat & de ſe loquitᷣ.Ideo dixit cæleſtis uates nõ inflatᷣ
nõ ãbitioſa ẽ/nõ irritatᷣ.illi ſane ueſtigia charitatis nõ norũt/q de ꝓximo q̃q;
oĩa obliq̃s cõſpiciũt oculis/i ꝑtẽ deteriorẽ accipiũt.Ideo ſcriptũ ẽ/charitas
nõ cogitat malũ.ꝓpterea a cõſortio charitatis excludunt oẽs q aliẽis ĩcõmo
dis pigueſcũt/ridẽt/& oblatrãt.nõ.n.hæc uera charitas facit/q̃ ñ gaudet ſu
per iniq̃tate.lõge ab hac cæleſti uirtute uiuũt illi/q ꝑturbato aĩo oĩa aduerſa
reformidãt.caſurũ putãt cælũ/orbẽ ĩcẽdio flagraturũ/peſtẽ/famẽ/cædẽq;
ubiq; adeſſe cõtiuo tremiſcũt/qñ uera charitas oĩa bona ſperat/oĩa ſuſtinet.
nõ ſpe/nõ fide ullis ĩ aduerſis cadere põt.ſtetit ĩ hac charitatis conſtãtia tua
excel.q ĩ oĩbus Italiæ infortuniis quoſcũq; ad tuã ꝑclariſſimã urbẽ ꝑfectos
inita charitatis gr̃a amplexꝰ es/iuuiſti/fouiſti/ſecuros reddidiſti poſtmodũ
ꝓpriis larībꝰ.ꝓ q̃ te dabit tibi Excelẽ. dux ĩmortalis Deꝰ gr̃am/ut maiora
habeas/ut maiora poſſideas/ut tua inuicta urbs fiat humani gñis delitiarũ
gremiũ/poſtq̃ ſciuerit uti ĩ ꝓximos tãto charitatis officio.qđ ad hæc iactare
poſſũt nonnullæ urbes/q̃ ab his opãdis alienæ fuereᷣ q; diuitiis abundẽt/
q; ꝑclaris ædibꝰ/q; ĩexpugnabilibꝰ mœnibꝰ ſint cinctæ/q; impiũ habeãt.qđ
hæc oĩa ꝓſũt ſi aliis nõ ꝓfuereᷣ audi qđ ille retonuit ad uniuerſos orbis cul
tores.ſi liguis hoĩum loq̄r & angelorũ/ſi oẽm quoq; haberẽ rerũ ui/ & cha
ritatẽ ñ habeã/factꝰ ſum uelut æs ſonãs aut cibalũ tiniẽs .habeãt dũ hñt/&
teneãt dũ tenẽtᷣ qđ poſtremũ eritᷣ uaneſcet. At illi pricipes/illæ urbes/q̃ in
aduerſis aliorũ ĩfortũia ſubleuãda recipiũt/fiũt ꝑfecto naturæ cæleſtis.ſicut
tua ꝑclariſſima urbs/ſicut tui ciues/q tuæ excel.moti exẽplo/plurimã nobi
litatẽ iſtuc ꝓfugã miris opibꝰ ãplexi ſũt.quãtũ ſit illis q mala hæc patiuntᷣ/
refrigeriũ potero ego cũ uxore mea/cũ liberis meis/cũ familia mea uerã exi
bere fidẽ.q ꝓcul patria ſine cauſa ab iniq̃s hoſtibus expulſus per deuia &

aſpera

Marginal notes:

Charitas eſt.
Mantuæ ui-
gent.
Charitatis ua
ſculum.
Charitatis
duo flores.
Amor ad
omnia.
Charitas ad
homines.
charitas debe
tur.
Charitas per
fecta.
Charitatis fa
cies fictæ.
Charitas nõ
eſt integra.
Charitas be-
nigna eſt.
Charitas nõ
eſt.
Charitatis li
men.
Paulus cæle
ſtis uates.
Charitatẽ nõ
norunt.
charitatis a
cõſortio.
charitas cæ
leſtis uirtus.
Charitas ue-
ra.
Charitas ca-
dere non.
Federicꝰ dux
charitatem.
Federicꝰ dux
habebit.
Mãtua inui-
cta.
Mantua deli
tiarũ gremiũ.
Paulꝰ ad co
rynthios.
Naturæ cæle
ſtis.
Mantuani ci
ues.
Perbonꝰ cũ
familia

aſpera alpiũ Germaniæ montium ſum uagatus.quo exilio ſi quis opem ali/
quam porrexerit/non alius q̄ heros exiſtimabitur a me/& uir diuinus. tunc
uera quæ fuerit charitas aperte noui.tunc eam quæ coniugii ſancta iura ſer/
uat/quum eam qua erga natos conſeruauerat pietas/ aderat mecum chariſ/
ſima coniunx/quam iam uiginti octo anni agunt ſummus Deus mihi con/
iunxerat.neq; tot laboribus etiam proprio lacte fouendo infantes parcebat.
modo ſumma cum prudentia.& charitate me adhortari ad bene ſperandum/
ut aduerſa uiriliter & æquo animo ferrem.cuius proſpecta charitate procul/
dubio reſaneſcebã.atq; ita exiſtimabam/ob tam plenum charitatis pectus mi
hi fœliciſſimas adueniſſe nuptias/ex quibus tot filii prodiere animi & cor/
poris tantis dotibus decorati/qui nil maius habent/nil magis inſitum in mẽ/
te portãt/q̄ parentibus obedire.tantus mihi uxoris dilectæ & filiorũ charita/
tis cumulus accidit/ut nefas præteriiſſe exiſtimẽ/ſi dũ de charitate loquor/
eorũ officia nõ meminiſſem.parcãt ii qui nullos experti ſunt cõiugii nexus/
ſi repetã q̄ mihi pudica uxor adſit/q̄ amans uiri ſui/q̄ rerum pro tempore fa
miliarium parca/quantum lites fugiat/quantum cætera omnia bona obſer/
uet ad uſum uitæ/ad inſtruendos filios.q; ſi quis non norit charitatis ſemi/
tas/in his officiis introſpiciat.det tibi ſummus Deus Dux inclyte uxorem/
quæ ſumma te amplectatur charitate/ex qua pulcherrimam auguramur pro
lem/ut tantum familiæ ſplendorem augeat & conſeruet/ut Italicum nomen
geſtis præclariſſimis magnificet/& illuſtret/famamq; per totum diffundat
orbem.Gonzaicam domum uſq; ad aſtra euehat immortalitate geſtorũ ita/
ut tua excellẽtia meret/ut tui mores humaniſſimi/ut tua mens omnis chari
tatis capax exoptat.neq; prætereo quot & quanta beneficia ex tui animi be/
nignitate emanent.neq; ut quidam faciunt facis/qui ad captanda hominum
præconia multa errogant/ ſed occultis officioſus uiis ante conſpectum Dei
tua munera operibus diſpergis/ubi uera charitas eluceſcit/& integra perma
net.ſic tua eſt eleemoſyna/ quæ charitatis matris gremio fluit/ut ægrotis/
pupillis/egentibus/uiduis/& peregrinis miram & occultam opẽ ferat.mul
tos adiuuas/qui ope paterna deſtituti ad optimas diſciplinas anhelant/ad
philoſophiam/ad ciuiles cognitiones/nec ad ſummum poſſunt peruenire
inopia & occulto foues/erigis/ſuſtines.ſic Adrianus imperator maximus iu/
uenes anhelantes ad præclaras uirtutes locupletabat.Hæc eſt ergo illa beni/
gnitas a charitate orta/quæ omnium auditu maximam concitat beniuolen/
tiam.ſic tui animi hæc pietas latiſſime patet.Antoninus imperator adhuc ui
uit.ob illam egregiam pietatem.qui quum animaduertiſſet amicum ad ino/
piam redactum/poculo argenteo iuuit quum nummi p̄manibus non adeſ/
ſent.ſic iugiter faciebat Alexander Macedo/qui regium eſſe affirmabat bo
nis continuo opem ferre.ſed tu maiora facis.ſoles enim non tantum bonos/
ſed eos a quibus male audias ſæpe multis augere officiis ratus nihil fore pul
chrius/q̄ eos clementia & beneficentia deuincere/reducereq; ad probitatem.
profecto Deum imitaris quum manum inopi aperis.operoſius ſane eſt ino/
pes in fame paſcere q̄ columnas magna impenſa erigere in capitolium . Ideo
cecinit ille. Beatus homo qui miſeretur & commodat . Ideo multi non

Perbõi vxor.
Per annos vigintiocto.
Blancæ vxoris perboni charitas.
Perboni nuptiæ fœlices.
Perboni filii.
Perboni filiorum officia.
Charitatis ſemitæ.
Gonzaica domus.
Federici ducis charitas vera.
Eleemoſyna charitate.
Inopia non poſſunt.
Adrianus imperator ſtudioſos.
Charitas beniuolentiam
Antoninus imperator.
Alexander macedo.
Regnum eẽ.
Fœdericus dux.
Inopi manũ aperire.
Inopes paſcere.
Miſeretur. qui.

ſunt laude digni/q qcqd lucro apponit/erogāt i canes & equos omni poſthabita pauperū ratione. At quātū alieni hi ſint a charitate exitus ſæpe eorū oſtendit/qn̄ plerūq; incidunt in maximā calamitatem/qua non aliter admoneri poterāt quantū debeāt proximis egentibus. poteſt ipſe oim creator illico adeſſe omnibus/ſed nobis reliqt hæc pleraq; agenda/ut prope ſe mereamur locū cōſequi. eſt eni eleemoſyna opus pretioſum ex miſericordia ortum propter Deū. quod tripliciter fieri poteſt/aut ratione corporis ut egenti donare/aut ſpirituale reſpicit cauſam/quū iniurias remittimus/aut quū corrigimus delinquentes. initiū tamen charitatis habet a ſeipſo. nā ſcriptū eſt. miſerere animæ tuæ placēs deo. ue urbi in qua eleemoſynæ pauperibus ſubtrahuntur. tunc ſentimus iratū numen. tunc orbis fame & penuria premit/tametſi grata non accidit Deo/quæ fit ex male acquiſitis. ſimul ille ſciat ſe hominem occiſurū/qui ſi poterit/fame morienti non opem ferat. tollens enim a ꝓximo miſericordiā amorē utiq; Dn̄i poſthabet. nihil eſt tā efficax ad obſtruēdas inferorū portas/q̄ charitas/q̄ charitatis officioſæ manus/quæ neminem pium i ſubterraneum carcerem detrudi ꝑmittūt. illa pietas perfectior habet/quæ ꝓcibus non extorquet. nec in mala fata quemq̄ incidiſſe legitur/q charitatis officia exercuerit. beata utiq; domus eſt/cuius ex aditu paup māibus nō exit uacuus. Eſt enim miſericordia ægritudo animi ob ꝓximi miſerias. nō proinde ille refugit miſericordiam/qui aut parricidæ/aut proditoris ſupplicio nō cōmouet. miſericordes tunc dicimur/quū cor noſtrū affligitur alieno infortunio. At Dei miſericordia in eo non capitur numero/quia hominibus errantibus ſubuenit/& delinquētibus reliquit locū & tempus poenitentiā agendi. debet tamē cōfeſtim paratior eſſe pietatis uultus prius ad ꝓpinquos/q̄ ad alienos/iuſtos q̄ ad improbos. pietas charitatis ſoror/uirtutū dulciſſima acceptior deo ꝓbetur q̄ holocauſtū. Non tamē improbis ſemper parcendū eſt. nā qui impiis indulget/crudelis eſt & plectendus. Fuit Saul a gratia reiectus/quia miſertus eſt Agab/qui erat hoſtilis exercitus Rex. magna ꝑfecto pars Chriſtianæ diſciplinæ in miſericordia cōſiſtit. hæc enim ſalutis pignus/fidei firmamentū/ſcelerū excidiū eſt. ſed miſereri omnino oportet. quid enim aliud facit humana fragilitas/q̄ continuo cadere/errare/delinquere: atq; ꝑ hæc miſerando homines ad Deū magis accedunt. quod neq; nobis tantū noſtri perſuaſere/quantū M. Tullius in oratione pro Q. Ligario inquiens. Nulla re propius homines accedunt ad Deū/q̄ ſalutē hominibus dando. nihil habet fortuna maius/q̄ ut poſſit/nec natura melius/q̄ ut uelit ſeruare. Eſt egregium ſane (fatemur) hoſtem bello ſuperare/laudabilius tamen infœlicis ſcire miſereri. nā res regia eſt ſuccurrere lapſis/& pulchrū eſt uitam donare petenti. ſed neq; decipimur quum parcimus utendo charitate/ſi parcendum eſt. nec ea uacuus is dicitur qui uerberat. nam amor proximi ſæpe gerit plagas quæ dulciores ſunt quum amariſſimæ inferuntur/quando tutius exiſtimare debemus proximum cum ſeueritate diligere/q̄ cum leuitate decipere. quippe malum utiq; dilatatur ſi mali mores non corriguntur. Clamant uaſaria ſanctorum ſi læſeritis proximos/illi ad me uociferabunt/& ego exaudiam clamorem eorū/& indignabitur furor meus/

Erogant q in canes.
Exitus oſtendit.
Deus poteſt
Eleemoſyna ex miſericordia.
Eleemoſyna tripliciter.
charitatis initium.
Eleemoſynæ ſi ſubtrahuntur.
Eleemoſyna ex male ptis.
Hoiem occidit.
Miſericordiā tollens.
Charitas portas iferū
Pius nō dānabitur.
Erogatio quæ nō precibus.
Pius non perit.
Pia domus beata.
Miſericordia eſt.
Miſericordiā nō refugit.
Miſericors dicitur
Miſericordia dei.
Erogatio q bus magis.
Pietas q̄ holocauſtum.
Impiis qui parcit.
Saul q agab
Chriſtiana diſciplina.
Miſericordia eſt.
Fragilitas humanam.
M. Tulius de miſericordia.
Homies ad deum.
Natura nil melius.

meus/& percutiam uos gladio/& erunt uxores ueſtræ uiduæ/& filii ueſtri pupilli.ſed profecto omne propulſat malum charitatis uirtus.habet hæc qui bus innocentem uitam cuſtodiamus/quum obſeruauerimus quæ mandat. Mandat etenim in ſacris Leuiticis.non facies calumniam proximo tuo/nec uſq; mane apud te maneat pretiū mercedis mercenarii tui.ne ꝓferas iniquū iudiciū.ne exerceas iniuſtū in pondere & menſura. At chriſti quæ præcipit charitas hoc maius addit/ut amicos non ſolū uero amoris ſtudio ames/ſed inimicos diligas.quo præcepto nulli malum pro malo reſpondeas.hoc mo do ipſa charitas plenitudo legis eſt. Tene charitatē/utiq; non adulterabis/non occides/non furaberis/non falſum teſtimoniū dices/non concupiſces aliena/& cætera p charitatem ad ſummū omnia implebis.ē enim firmiſſimū pfectionis uinculū.dele/aut expelle charitatem/illico cuncta exoriunť ſcele ra.aufugit iuſticia/prudentia. cadit/nigreſcit modeſtia/temperātia ſoluitur/fortitudo uileſcit. At ſi creſcit charitas/illico diminuitur timor.eſt enim firmi or dextra pacis miniſtra/gratiæ imber/ſemen concordiæ/nitor animorum/amoris fructus/radix poſtremū oīm bonorū/ſine qua omnia bona cadunt. ideo magnus orator ut pſuaderet Cæſari/ut ignoſceret/hæc pulcherrima ex plicuit uerba.nulla de uirtutibus tuis nec admirabilior/nec gratior miſericor dia eſt.quod recte quidē dixit.quū miſericordia nō alio emanet fonte/q̄ cha ritatis. Iccirco ſummū inter homines uinculum charitas eſt/qđ qui frangit/diſrumpit/proſcindit/nefarius ubiq; exiſtimandus fratricida eſt.nā ſi ab uno homine quē Deus fecit/omnes originē trahimus/utiq; omnes ſimul fratres ſumus/& cōſanguinei. Ideo maximū ſcelus exiſtimari debet hominē odiſſe aliū hominē.propterea deteriores illi ſunt immāibus beſtiis/qui obſunt ho mini/qui contra ius & fas humanitatis homines ſpoliant/cruciant/occidūt/extermināt/quando ita Deus omnium pater uoluerit hominē fore ſociabile animal.ſed profecto ille auxilium non meretur/qui non nouit alteri auxilium præbere. Iccirco retinendū eſt hoc ſemp charitatis uinculum humanæ ſocie tatis/quia homo ſine homine nullo pacto uiuere poteſt. Quáobrem ſicut ꝓ deſſe homini ſecundum naturā eſt/ita obeſſe contra naturam eſt/quod in gratitudinis uitio attribuiť. Multi enim beneficiis affecti negligunt memoriā eorū/q promeriti ſunt/quod ſane non minus eſt idipſum agere contra natu rā q̄ nocere.rependere enim beneficia aut maiora/aut multo plura/eſt diui num imitari morem/qui centuplum pro uno ſolet largiri. neq; enim prin ceps/aut quis alius expectare debet ut rogetur/aut ut ab eo expoſcatur/qđ merito debet/ſed præoccurrere ante tempus debet/& maiora rependere. nulla namq; res carius conſtat/q̄ quæ precibus empta eſt. hæc interdum nobis incutiuntur mala/& dolemus.ego & uxor mea/& liberi mei/ꝙ hæc omnia nobis immerentibus euenere/non profuturis bobus arauimus in fœlices agros.officia/& beneficia quæ contulimus ultro/& ſine ulla dilatio ne contulimus nondum precibus redempta/nulliſq; beneficiis repēſa. quæ res quātum ſit a limine charitatis diuerſa/quiſq; dignoſcere poteſt. pluſculi noſtri in qbus nunc fortuna uiget maior/uultū auertūt/quos opibus no ſtris auximus/& nūc ſimulant imemores.quā putam⁹ hos habere charitatis

Charitas ꝓpulſat malū. Charitas mā dat. Chriſti chari tas præcipit. Inimicos di ligas. Charitas ple nitudo legis Charitas perfectionis vinculum. Charitate ex pulſa. Charitas ſi creſcit. Cicero cæſa ri. Miſericordia ex charitate. Charitas in ter homines Originē tra himus. Fratres ſun⁹ omnes. Hoīem odiſ ſe hominem. Deus pater omnium. Homo ani mal ſociabi le. Homo ſine homine. Prodeſſe & obeſſe. Ingratitudi ni attribuiť. Beneficia nō rependere. Centuplum pro vno. Priceps gra tus debet. Carius con ſtat. Perbonus dolem. Charitatis a limine di uerſa.

Charitati ſe ſe opponūt. Beneficia dāda qbus. Beneficia q̄ danda. Donatio inconſulta. Dandum ē. Dediſſe q̄ nō dediſſe. Beneficium accipit. Pauperi qd bene fit. Charitas officia quanto Charitati prudentia. Charitatis beneficētia. Beneficentia conſequitur. Beneficentia ī pricipibus. Beneficentia īmortalitatē Fœderici ducis fama æterna. Mutua hoſpitium. Philippi mariæ ducis beneficentia. Alexandri. Cæſares. Scipionis beneficentia. Antiochi regis memoria Cæſaris magnificentia. Pyrrhi regis magnitudo.

faciem. ſi quid obiicimus/occupationes interpellant/de induſtria ad alium
diuertunt ſermonem/ſenſim occaſionem repetendi auferunt/ſicq; uariis cre
ditorem artibus eludunt.aliquando differunt/timide negant.modo difficul
ter promittunt/atq; ductis ſupciliis minas addunt.ſed cuncta hæc charitati
ſe ſe de directo opponunt.ſed negligenti profecto danda non ſunt beneficia/
ſed ſtudioſo & probo/& memori & grato uiro.& imprimis quū damus ne/
ceſſaria dari oportet/deinde utilia/poſtmodū iucūda non autē ſuperuacua/
ut arma fœminis/ut libros ruſticis & indoctis.nam turpiſſimū genus bene/
ficii eſt inconſulta donatio.& poſtq̄ conſulueris.dandum eſt libenti animo/
& cito.dandū præcipue his eſt/qui egent/non ut eorū opera p̄occupemus/
neq; tantū dandū/ut charitas tui ipſius minuat/ipſiq; poſtmodū egeamus.
ſic enim ſuccurrendū eſt perituro/ne ipſi pereamus/ quū ſæpe accidit graui
us aliquando euenire/dediſſe q̄ non dediſſe.ſed profecto beneficiū accipit/
qui digno dedit.nam pauperi qd bene fit/haud unq̄ perire poterit. Hæc eſt
illa uera uirtus/hæc eſt illa tam excelſa uirgo/quæ charitas dicitur/quæ nō
agit perperā/cuius opus æternū præſtat/cuius officia quanto magis exercē
tur/tanto plus illuſtrantur.Cæterū cuncta quæ a charitatis lumine emicāt/
niſi moderata fuerint prudētiæ paſſu/ſæpe excindunt uirtutis conſiliū.Ideo
charitati prudentia famulatur & beneficentia eius miniſtra eſt.tāto hæc pro
pius incedit/ut uelut charitatis dextera ſit habita.plura hæc cōſequit uoto/
quæ uix cæteræ uirtutes attingere poſſunt.reddit ex hoſtibus amicos/ex alie
nis proprios/ex infidis fidos.homines longe quoq; degentes huius fama/&
ſplendore cōmotos ad amandū deuincit charitas.tantam ſecum beneficētia
habet dulcedinem & uirtutis pinguedinem/ut in principibus quantūcunq;
fuerit magna modū excedere nō poſſit.parit etiam apud poſteros indelebilē
immortalitatem.Proinde tua ubiq; uiget æterna fama/illuſtre & famigeratū
nomen per totum orbem/quod in multos/& q̄ plurimos ætas noſtra te ui/
dit beneficum/magnū/& liberalē.tuaq; ciuitas præclariſſima/non alia dici/
tur fieri q̄ emporium/& hoſpitiū omniū principū/oim amicorū.Hæc te fe/
cit etiā apud Scythas/apud Indos/apud Mauritāos cognitū & memoratū.
uiuit adhuc illa ſūma magnificētia & beneficentia Philippi Mariæ ducis In
ſubriæ/ut prætéream Alexandros/& Cæſares.tanta fuit illi animi altitudo/
& munifica mens/ut tres reges quū haberet iuſto bello uictos & captiuos/
uſq; adeo honoriſicos habuit/ut cū ingentibus donis remiſſerit incolumes.
uiuit etiam Scipionis Romani illa imortalis beneficentia in captiuos Hiſpa
nos/& Antiochi regis ppetua memoria/quod ei filiū gratis & liberaliter re
miſſit.uiuit Cæſaris ubiq; beneficentia/& Pyrrhi regis in captiuos Roma/
nos magnitudo animi/& liberalitas magnificentiaq;.Q ui Pyrrhus rex epi
rotarū Eſopi mortē p moleſte tulit/& ſe cruciando improbum fatebat/q
dū proſequi illū differt remuneratione/gratiam uiuenti non retulerit/& ſi
creditam pecuniam in centuplū poſt mortem ipſius Eſopi creditoribus hæ/
redibus ſoluiſſet.nam quod quis facere tenetur/curare etiā debet/ut quod
lubenter facit/feciſſe etiam diligenter uideatur.uiuit Cæſaris charitas/qui La
bieno pepcit/& Ptolæmei Aegyptii/qui Demetrii amicos liberauit.eas ob

Charitate inter diuos.

res multi

res multi ſola hac charitatis miniſtra apud ueteres inter diuos relati ſunt. an maius dici poteſt: q̃ homo homini beneficus: ſicut ille magis expreſſit/ho/mo homini Deus/quum amicis occurrimus/quum egentibus patrocinium conferimus/quum in diſcrimine trepidantibus opem porrigimus. nõ erit in hoc huius uirtutis officio poſthabitus unq̃ a me dux Illuſtriſſimus Franciſcus Sfortia/qui in cauſa Ouiliarum/qui pro iuſticia ius noſtrũ nullo prætermiſſo labore tutatus eſt/cui magnas uſq; ad glebam gratias/& ſi unquã potero immortales referam. Habet ſicut habes uerum beneficentiæ officium/ꝙ longe a charitatis domicilio non poteſt abeſſe. tu quoq; prodes benemerentibus ſubito/nec differs beneficium. propterea ſero collatum beneficium/minus gratiæ gerit. Ideo ob tardum remedium multum Pericles accuſatus eſt/qui quum Anaxagoræ conſilio Athenienſium princeps euaſerit/in maxima illi egeſtate conſtituto/amicitiæ & ueteris conſilii immemor factus eſt. ſic res habet/beneficium cito collatum duplicat beneuolentiam. quod recte tu princeps facis Federice Italici nominis ſplendor/qui beneficiis prouocatus non ſinis a quouis te uinci.maius quodlibet ſubire incommodũ uis/q̃ ingratitudinis nota pingi. Primarium utiq; tenes charitatis præceptum/ut omnibus ſi poſſibile eſt benefaciamus. benefaciendi autem tam latus eſt Campus ut nemini deeſſe occaſionem poſſe arbitremur. iure doluiſſe fertur Scipio Aphricanus/qui quum amicis nihil eodem die beneficii contuliſſet/exclamaſſe fertur amiſiſſe diem. inſudat etiam quantum poteſt charitatis frons ut paſſim ſocietatis conſeruandæ exerceantur modi/& conferendis beneficis tum publice/tum priuatim continua prouocent opera. Quam rem quum mortales agunt/præſertim principes/ſumma cum laude ingentem hominum beniuolentiam adipiſcũtur. hoſpitalitas quoq; quæ ſucco & liquore charitatis alumna fulget/nõ paruum ſemper beniuolentiæ cumulum ſecum affert.ſæpe hæc priuatos ciues ne dũ urbes/& ſummos principes reddit magnos.naturæ/& cælis uidentibus fit non leue iucundum quum limen alicuius domus peregre euntibus patere ſpectant.propterea Lucullus claruit/ꝙ ſumma in peregrinos/& exteras gẽtes uſus ſit hoſpitalitate.bene ueteres noſtri iura hoſpitii ſancta eſſe uoluere.quod tibi Illuſtriſſime Federice nõ paruam attulit laudem/ꝙ nemo/neq; tam ſpectatus nobilis/qui tuam hoſpitalitatem non egregie ſenſerit. habent ſuas & has laudes Mediolanum/Florentia/Senæ/Ticinum/Roma/ꝙ in excipiendis peregrinis/& his qui minus opum uiribus nituntur/magnas & ampliſſimas ædes ædificauere omniq; uiuendi uſu ad mortalium cõmoditatem muniere. quæ pietas etiam apud pedes diuinæ maieſtatis non ultimum reperit locum. pro quibus ita in cælo ſicut in terra charitas magnificis utitur uerbis.eam ob rem exiſtimãdum eſt urbes has præclariſſimas æternas fore/neq; ullas poſſe eſſe tam uiolentas ruinas/quæ poſſint ſuis penitus illas uiribus radicitus euellere hæc eſt uera charitatis fortitudo/quæ omne ꝑcul propulſat malũ/quæ nunq̃ ſatiatur in ꝓclamando.dilige ꝓximũ tuum ſicut te ipſum. neq; ceſſat ſua ſemina paſſim diffundere panentiam/benignitatem/bonitatem/manſuetudinem/fidem/modeſtiã/cõtinentiã/

Homini homo deus. Franciſcus.ſ. dux. Beneficium ſero collatũ. Pericles tardus ad beneficium. Anaxagoras. Beneficiũ cito collatum. Federicus dux ſplẽdor. Charitatis ꝑceptum primarium. Benefaciendi campus. Scipio aphricãus doluit. Charitatis frõs inſudat. Hoſpitalitas Charitatis alumna. Hoſpitalitas beneuolẽtiã. Naturæ & cælo iucũdũ. Lucullus hoſpitalis. Hoſpitii iura ſancta. Federicus dux i hoſpites. Hoſpitales urbes. Hoſpitalia præclara. Pietas apud deum. Charitas in cælo & in terra. Hoſpitales urbes æternæ. Charitatis fortitudo. Proximum dilige. Charitatis ſemina.

Charitati diuitiæ. Gonzaica familia hoſpitalis. Gonzaicum nomen. Hoſpitalitati deus. Galeatius & fratres pallauicini. Chriſtophorus pallauicinus. Marinus caracius. Nicolaus & ludouic⁹ ſcalampi. Bartholomeus ſcalãpus. Ludouicus carretus. Benedicti caſalienſis monachi. Hoſpitalitatis nõ obliuiſcendum. Epiſcopus inhoſpitalis. Hoſpiti ingratus. Deo humãitatẽ negant. Hoſpitalitas ſuperis. Loth a periculo ſodõæ. Hoſpitalitas iouis patrocinio. Charitate illuſtrantur. Amicitiæ a charitate. Amicitiæ lex prima. Beneuolentia mutua. Amor quadruplex. Amicus eſt. Nemo ſine timore. Nemo ſine amore. Amor in alterum tẽdit.

caſtitatem/gaudium/promptitudinem/quibus aduerſari non poteſt lex. nõ
poſſunt ullo pacto diuitiæ charitatem habentibus deeſſe unq̃.ita diuina ſta/
tuit mens. Iccirco tua familia Gonzaica non deeſſe poteſt Dux inclyte/quæ
charitatis mũera/& hoſpitalitatis nunq̃ abiecit. ſic tuus pater/ſic auus/& ab
auus/& attauus. habetis has charitatis uices hæreditarias/ꝑ quibus immor
talis deus cogitur uelit nolit magnificare parietes familiæ tuæ/& euehere ad
aſtra nomen Gonzaici ſanguinis. ſic in cæteros & ſimiles erit deus mũificus
& largitor/qui tales ad hoſpitalitatem & liberalitatem & opem ferendã men
tes alunt. uiuet perpetuo pro his uirtutum officiis Galeatius Pallauicinus/
& fratres uiri magnifici/& illuſtres/& liberales præſertim Chriſtophorus cõ
pater meus/qui ab impiis iniuſte damnatus eſt/q̃d mihi extorri mutuam re/
ſtitucrit pecuniã. uiuent & alii immortali fama/qui memores beneficiorum
multo maiora exibuere. Marinus Caracius omni laude dignus. Nicolaus &
Ludouicus Scalampi Bubii & Canelarũ domini. & Bartolomeus prothono
tarius Cairi condominus. Ludouicus Carretus gener meus Spini princeps
& abbas & monachi Diui Benedicti Caſalienſis. hos ego miris laudibus pro
ſequerer pro his quæ tanto liberalitatis ſtudio in me contulere/niſi ſcirẽ ma/
iorem illis pro me in cælo charitatem apud deum eſſe pollicitam. Ideo monu
mentis reliquit diuus Paulus ad Hebreos non eſſe ullo pacto hoſpitalitatis
obliuiſcendum. Proinde epiſcopus inhoſpitalis a confirmatione repellẽdus
eſt. contra quem illum eſſe dicemus. qui ingratus & obliuioſus hoſpiti ap/
paret ſuo: nempe nõ alius eſt/q̃ mus in pera/ignis in ſinu/ſerpẽs in gremio.
Iccirco ſcriptum/qui clauſerint domum pro commodis proximi/omnem
negant Deo humanitatem. placuit quandoq; cæli accolis quibuſdam candi
da hoſpitalitas/pro qua a deo auctus eſt gratia Loth/ut a periculo Sodomæ
mentis fuerit liberatus/quando pudicitiæ filiarum ius hoſpitalitatis repoſue
rit. tantæ obſeruantiæ fuit apud ueteres hoſpitalitatis nomen ut Ioui omne
ius patrocinii attribuerint. Ideo Maro cecinit. Iupiter hoſpitibus nam te
dare iura loquunt̃. quæ omnia hæc charitatis lumine illuſtrantur/ſicut eo/
dem fonte amicitia profluit/quæ in fronte ſcriptum habet legem primã/ut
ab amicis honeſta petamus/& amicorum cauſa honeſta faciamus. neq; ſola
unq̃ amicitia incedit quin ſit mutua beneuolentia. eſt enim quadruplex/na/
turalis/domeſtica/ciuilis/diuina. ubi eſt cum pari uoluntate/& ſtudiorum
omnium integer conſenſus. Ille amicus eſt qui amat & redamatur. & quia
nemo timet ſine timore/ſic nemo amat ſine amore. ſed is neceſſe eſt in alte/
rum tendat/aut ꝙ ſit ſtudium uoluptatis/aut honeſtatis. charitas ultimum
amplectitur/cætera uilipendit. uelut parum durantia/aut tam diu duratura
q̃diu uoluptatis lucrum ꝑſiſtit. honeſtas uero in perpetuo permanet/ubi
idem uelle & idem nolle charitas præmanibus habet. ea eſt uera unitas uo/
luntatum in conſiliis fida/in proſperis læta/in aduerſis conſtans. gerit perpe
tuo eandem morum ſimilitudinem. nam ubi ſunt mores diſpares & ſtudia
repugnantia/beneuolentia eſſe non poteſt. tunc quum eadem utriq; eſt can
dida/& uiuax/uirtutum ſtudioſa/affert ſolatium uitæ humanæ incompa
rabile. tunc pectus aperire licet/& archana/& erit bñ apertũ/& bene com

municata

municata.ille tam efficax charitatis hoſpes eſt/ut alteri in ſecundis ſemper
gratulet́ in triſtibus eſt compatiens/& remedium quærit. paratur hæc uera
amicitia non quæſtu ſed uirtutis gratia.odit inde inſolentiam/inuidiam/de
tractioné.uere pietatis cuſtos & æqualitatis menſuratrix eſt uera amicitia/&
res proſperas dulciores facit/aduerſas minuit & temperat/leuioreſq; reddit.
eã neq; ferrũ neq; uulnera/neq; pœna neq; ulla uis/neq; mors ipſa cõſtringe
re poteſt/ut uere cecinerit ille. uerus amor eſt qui a uera charitate emanat/
omnia uincit. iſtud eſt illud genus amicitiæ ſanctiſſimum/qđ nõ in fortuna/
non in diuitiis/non in ſanguine/non in potentia/ſed in uirtute uera charita
tis conſiſtit/ſine qua nulla poſſeſio/nullus theſaurus/nulla dignitas iucun
da eſſe põt.Ideo erudite reliqt ſcriptũ Ariſtot./q̃ nullus eligeret uiuere ſine
amico/ꝑpterea qđ duo intelligere/& agere ſunt potẽtiores/q̃ unus.ideo cõ
ualuit apud ueteres adagium ſanctum cum amicis omnia debere eſſe com
munia/quia uerus amicus eſt alter ipſe.quæ amicitia continuo bonis operi/
bꝰ augeſcit/aucta communicat/& ſicut aurum in igne probatur/ſic amicꝰ
in aduerſis decernitur.quod profecto ſi altius intueri uelimus/nihil eſt tam
naturæ aptum/tamue conueniens q̃ amicitia quæ ſine charitatis uirtute per
fecta eſſe non poteſt.ſine qua nulla domus ſtabilis/non firma ciuitas/nõ in
tegrum regnum.hæc late patet/in omnes benigne diffunditur/ad oĩa incõ
moda præſto occurrit/ſatagit/ſtudet.Ideo de amicis locutus eſt Plato/qui
dixit non nobis tantum nati ſumus/ſed ortus noſtri partem patria/partẽ pa
rentes uendicant/partem amici. quæ uero amicitia non probatur inconſtãs
eſt/& temporanea/quæ ita facit ſicut hirundines quæ æſtiuo tẽpore aſſunt/
frigore uero recedunt quæ uera eſt nullo pretio emi poteſt.prata & arua/pe
cudeſq; ac armenta diliguntur/quod fructus ex eis capi poteſt.hominũ uero
charitas & amicitia gratuita eſſe debet.Proinde non mirum ſi pauci tãtum
charitatis munus fuerint amplexi/ſi pauci ueri extiterint amici.Pytagoreus
ille ſe uadem apud Siculum tyrãnum pro amico præbuit/memorabile exẽ
plum uſq; ad perpetuas aures cuius amicitia uinculo ligata erat adamanteo.
memorantur & alii/ut Pyrithous erga Theſeum/& cum Oreſte Pylades/
& Eurialus Niſo. noſtris uero temporibus multi apud fœlices/& diuites/
potenteſq; nomen amicitiæ ſubeunt/qui quum nubila fiunt tempora/illico
depereunt.nam columbæ ad tecta candida conuolant/nec formicæ ad inania
horrea ueniũt.ſic profanum uulgus amicitias utilitate probat.Et cum fortu
na ſtatq; caditq; fides.pauci uolunt uirtutem amicitiæ ſuum fore pretium.
ipſe uero ſecundæ res amicos parant/aduerſæ perfectos demõſtrãt.uera amí
citia non aliud eſt/q̃ diuinum & immortale donum. Ideo Scythæ ſe ditiſ/
ſimos exiſtimabant/ſi optimos nanciſcerentur amicos.fictus uero amicus
Dæmoni perq̃ ſimilis eſt. nihil enim probi/nihil amoris/nihil ueritatis &
ſtudii ineſt.habet in ſe tenebras proditionis/qua charitati/& amicitiæ nihil
magis contrarium habetur.Et ſicut q̃ rariſſimæ fuerunt ueræ amicitiæ/ita in
numeræ fictæ cognominatæ ſunt. & apud ueteres/& apud noſtratia
hæc tempora/& paucis his ſuperioribus annis inter maximos proditores/&
fictos amicos connumerantur Bernardinus arcis Mediolani in porta Iouis

charitatis hoſpes.
Amicitia uera paratur.
Amicitia odit
Amicitia uera facit.
Amicitiã verã nõ cõſtringere
Amor verus a charitate.
Amicitiæ ſanctiſſimum genus.
Charitate ſine.
Amico ſine viuere.
Potentiores duoq̃.
Amicorũ oĩa communia.
Amicus verꝰ alter ipſe.
Amicitia continua.
Amicus in aduerſis.
Amicitia ſine charitate.
Charitate abſq;
Charitas parer.
Ortus nřos uendicant.
Amicitia nõ vera.
Hirundines æſtiuo tẽpore
Amicicia vera emi.
Diliguntur/ quæ fructus.
Amicitia gratuita eſſe.
Amici veri pauci.
Amicitiæ memorabile exẽplum
Amici qui veri fuerint.
Amici nunc.
Columbæ & formicæ.
Amicitias vulgus.
Fides cũ fortuna.

ouſtos/& Philippinus Fliſcus eius cõſocius/& Bonifacius qui ſine ulla præ
cedente cauſa humaniſſimum & pientiſſimum Franciſcum Ducem ſecun/
dum animo occidendi gladio uenenato inuaſit. quem non humanum auxi/
lium ſed altiſſimus Deus ab impii dextera protexit. Et quod pudet dicere.
Alexander Hiſpanus pontifex ſextus eiuſq; filius Dux Valentinus/ quorũ
ſtudio ſimulatæ amicitiæ multos illuſtres uiros excidio dedere. profect ono
ſtro tempore paucas ueras ſpectamus amicitias/quia terra malos nũc homi
nes producit/& puſillos. Ideo ſanctum noſtro ſæculo amicitiæ nomen quæ
ritur. nullibi charitatis ueſtigium ſpectamus. Proinde amicitiæ formam de/
ſcribere poterimus/oſtẽdere minime. ſi qua eſt quæ uera uiget uxoris & ma
riti fortaſſe erit/præſertim ubi diuina interponitur gratia/quum duo ſe mu
tuo diligunt/& obſeruant/& placere uterq; alteri cupiunt/non libidini ad/
herentes pereunt ſicut equus & mulus quibus nõ eſt intellectus. ſed eo am
plexi ſtudio/ut de ſe ſimiles procreent. quod ita euenire ſolet fœliciter/ ſi in
ſemine benedictionem & gratiam cæleſtẽ propter filios a cælo citemus. illic
relucet uera amicitia/præſertim quum pignus utriuſq; æditum complexu
intercidit. tunc coniurat uera charitas/& quadrat amice. non poterit hæc ali
quo pacto extra confinia amicitiæ dilabi/ſi ſe ſemper in honeſtatis paſſu cõ
tinebit/quo non aberit numen qđ cõſeruat/quod auget/ quod ad extremũ
uitæ fœlicitet. ubi nõ ſimulatio atq; diſſimulatio inuoluta/ſed ſũma charitas
reſidet & pſtat. multæ ſecũ animo & morũ præſtantia fœminæ repertiuntur
quæ uirili animo/& ſapientia uigent/quæ ueram ad ædes coniugales por/
tant amicitiam/qualis eſt Auguſta Caroli Cæſaris uxor/qualis eſt Dux Sa/
baudiæ/qualis erat Mater chriſtianiſſimi Regis/qualis Margarita Burgun
diæ domina/ quales ſorores Imperatoris/qualis uxor Ferdinandi Roma/
norum Regis/qualis eſt tua Illuſtriſſime princeps Federice/quæ omnes ani
mi uirtutes ſecum gerit. in quibus non alia poteſt elucere amicitia/ q̃ illa ue
ra/q̃ illa quæ ab omnibus quæritur & amatur. fœlix eſt princeps cui talis &
tanta conſortii beatitudo contingit. inibi ueræ charitatis deliitiæ florebunt/
& nocturni & diutni complexionum aditus. tunc coram pudicæ coniugis
oſculum ſumere licet/& dulcia ſimul conferre uerba/& dulces in gremio al
ternatim tenere natos. ſobria uxor/ſobrius ſponſus/honeſta uxor/ honeſtus
ſponſus/charitate Lucentes quid aliud germinare poſſunt q̃ ſanctum/q̃ cæ
leſte donũ? Tunc fiunt heroes/& magnanimi principes/& hi qui mira con
templatione aſſequuntur/propterea quod ex bonis boni & fortes & ſapiẽ
tes procreantur. inter hos reperit charitas locum/in qua ſi perpetuo reſidẽt/
in Deo reſident. ii ſunt qui primum Deum colunt/qui patriam defendunt/
qui ſe ſuoſq; conſeruant/qui proximos pientiſſimis oculis conſpiciunt. cha
ritas latere non poteſt præſertim in ſancta uxore/ quam quis inuenit/poſ/
ſeſſionem fertilem inuenit/& irriguam/fortunæ procellis minime obnoxiã.
tum uita beatior/& ſoluta litibus/& fœnore utroſq; complectitur. uinũ fa/
tentur omnes/& muſica/& quædam aliæ delitiæ cor humanum lætificant/
ſed nihil magis q̃ immaculata uxor/quæ charitatem tota redolet. prætioſior
tamen in principe relucet charitas/ſi uniuerſis condonat probum/ſi natu/

ram

Philippinus Fliſcus.
Bonifacius percuſſor ducis.
Franciſcus adeo adiut⁹.
Alexander. p. ſextus.
Valentinus alexandri. p. filius.
Amicitiæ[noſtri temporis
Terra nunc producit.
Amicitiam deſcribere nõ oſtendere.
Amicitia vera vxoris.
Amicitia reducet.
Charitas vera quadrat.
Numen non aberit.
Charitas vbi reſidet.
Regiæ nunc mulieres inclytæ.
Princeps fœlix eſt.
Cõiugis pudicæ.
Boni ex bonis.
Nati bene procreati.
Charitas latere non poteſt
Vxorem qui bonam.
Humanum cor lætificãt.
Vxor immaculata.
Charitas in principe.

ram parẽtem imitatur/quæ uiciſſitudines parit rerum/ut iuuet/foueat/ de
lectet.profecto nil ſalubrius bono principe/qui iſtar boni paſtoris greges
ſuos non emacrat ſed opimat.tunc beata ciuitas fœlixq; populus/ qui ſub
tanta principis charitate uiuit.boni principes præſtantes charitate in ſuos
populos habent qui latus cuſtodiant angelos/qui mirifice diligunt.At cru
deles & improbos odio habent/nec deſinunt donec præcipites dedant.ſæ/
pe ad bonos diuertunt hoſpitio/& incogniti permanent/& domeſtica cha/
ritate delectantes infundunt miras fortunas/& occaſiones/quibus illi pena
tes augeſcunt in bonum/& honoribus & diuitiis ditantur.Multi tamen aſ/
peri & duri uix accedere pauperes ad limen patiuntur.quod ſi quis etiã ue/
rus amicus forte aduenerit/qui triduum domi continuo ad fuerit/ nõ ocu/
los repetit/quibus benigne conſpiciatur/fit paſſim odioſus.nam fœtet qua
triduanus.imurmurant ſerui.nec parietibus quidem eſt gratus. Ideo quia
charitas neq; utriq; cohæſit/neq; uterq; modeſtia uti ſciuit.non enim indi/
ſcrete agit charitas/neq; ſine prudentia/ſi ut diximus ſecum gerit uelut an/
cillantes omnes uirtutes.Dii noſtra piis oculis reſpiciant/ſi Ouiliæ noſtræ
omnibus bonis patent hoſpitales benignæ/ſi ædes pauperibus non ſunt
occultæ.Habes tu princeps optime Federice hoc hæreditarium hoſpitan/
di munus nunq̃ tibi ædes uacuæ.gaudes peregrinorum aduentu .ita in hac
pingueſcunt tibi animi/ut iam in prouerbium Mantuæ abierit/ruiturũ cæ/
lum quũ principis aula fuerit aduenarũ pedibus uacua.proinde nõ mirũ &
ſi creſcunt tibi bonæ fortunæ/ſi capillatã frequenter tibi porrigũt frõtem.ue
nit hoc e cæli culmine/propterea ꝙ in maturo tuo pectore domicilium ha/
bet charitas.morum ſimilitudo/uera animi nobilitas/& aſſiduus hoſpitan/
di uſus maximas principum amicitias tibi auget & tuetur.os probum/& lin
guæ tuæ dulciſſima facundia/quæ de omnibus bene dicit & ſentit/quoti/
die nouas habet & cõgeminat beniuolentias.ſed de amicis moderate prædi/
candum eſt/& ſentiendum. decipit interdum affectus & maiora præfert.
Ideo non inepte amorem cæcum finxit antiquitas/quando fallit hominum
iudicia.ſed nullibi neſcit tacere. perſuaſum eſt apud ſapientes melius eſſe
optimis abundare amicis/q̃ cætus diuitiis.Nam nihil pretioſius in hac uita/
nihil tutius q̃ ab omnibus amari.& ab omnibus laudari/& quæ ſine amici/
tia ſunt diu conſiſtere non poſſunt/quia ſine charitate haud diutius præſtãt.
Adduntur tibi non ultimæ laudes.& ſi largius effundas/attamen auidius
alienas non appetis pecunias ratus nihil indignius principi unde non opor/
tet ſibi aurum cumulari.Hæc mens tibi ex domicilio charitatis alumna con
fert idonea agenda.multi tamen non ita faciunt.ita proinde es inter cæteros
uelut fulgentiſſimus ſol.bene conſuluit numen tantum magnitudinem ani
mi/ & bonitatem non eſſe perituram/ꝙ tibi cum cõuenientiſſimo matrimo
nio adornauit Illuſtriſſimos Thalamos/ex quibus ſperamus multos ſimi/
les euenturos/ unde ſit maior in familia tua remanſura charitatis uir/
tus.nam per hos ſucceſſus & nobiles deſcendentes uirtutum monumenta
pulchriora ramificantur/quum in deiecto & uili hominum genere/ præſer
tim ſeruili raro charitas & charitatis diuina conſortia/cæteræq; uirtutes reſi

Princeps bonus.
Pricipes charitate præſtãtes.
Angeli bonos & malos pricipes.
Fœtet quatriduanus.
Charitas nõ agit indiſcrete.
Charitati uirtutes ancillãtur.
Ouiliæ hoſpitales.
Federico ducihæreditariũ
Mantuæ prouerbium.
Frons capillata.
Federicus dux mantuæ
Affect⁹ maiora præfert.
Amor cæcus
Amicis q̃ diuitiis.
Amari & laudari.
Amicitia ſine
Principi nil indignius.
Charitas nõ reſidet.

Charitas nõ reſidet. Amicitiæ ſeruilis cõditionis. Mauri ſerui facinus. Ioannes antonius bilia. Hiſpania bethica. Granata urbs

dere ac diutius morari proſpicimus.cuiuſ generi non multum eſt credendũ.
nam dimidium Mentis ſuæ(ſcribit Homerus)Deus ex ſeruis aufert. Ideo
in ſeruili conditione raro emergunt ueræ amicitiæ/præſertim eorum qui ex
Mauritania ad nos prouehũtur/quorum facinora uno exemplo præ cauere
poterimus. nã dum hæc contemplaremur retulit nobis Ioannes Antonius
Bilia eques digniſſimus/& ueritatis ſtudioſus/q dum his ſuperioribus an/
nis eſſet in Hiſpania Bethica in urbe Granata/accidit ut matrona quædã no
bilis animo & genere dum ruri eſſet/& ad euitandi caloris intemperiem ad
fontem quendam ſub nemus diuertiſſiſſet ſolo ſeruo Mauro aſſociata/quũ
ad hauſtum limpidæ aquæ e mula deſcenderet/a ſeruo in rem ueneream in
terpellata eſt.ſed illa ſagaciſſimo furorem illius reſpõſo ſedauit pollicita eius
poſtulata impleturam/ſed uereri interim ne mula per ſe relicta ad ſtabulum
reuerteretur/ſicut mos illi erat frequentior.Proinde hortata uelut excogita
to conſilio ut pedẽ mulæ loris ſuo pedi alligaret tamdiu quoad rem per age
ret.ille amore ueſanus heræ obſequutus feſtinanter qđ præceperat exequu/
tus eſt.atq; quũ ſe ad rẽ accingeret/dominamq; herboſo ceſpite prouoluere
conaret/illa efflues elatis ex induſtria interulæ manicis perterrefecit belluã
quo exterrita ſigno ad curſum ſe dedit. ſæpiuſq; ſeruũ recalcitrãdo percutiẽs
ad ſtabulum rediit illo ſemilaniato relicto. hera ad domum refeſtinans rem
coniugi explicuit. ſeruus ante iudicem conſtitutus facinus confeſſus me
ritas poſtmodum luit pœnas.quod poſtmodum/non ſine miris laudi/
bus ubiq; matrona prædicabat. Poſuimus hoc exemplum non iniucun

Charitas in ſeruili genere. charitas refugit.

dum/ut dignoſcamus q̃ parum fidei/amicitiæ & charitatis in ſeruili gene/
re remaneat integrum. Iccirco bene charitas refugit ſordidorum animos/
nec niſi apud eos hoſpitatur/qui intemeratam gerunt mentem.Proinde illi

Charitatem qui volunt. Aurelius antonius delatores. Exactores moleſti ut muſcæ. Beneficiis uti Ciuium animi ſunt. Plæriq; in italia. Charitatis gaiura. Charitatis lumen deſſicit. Artibus doloſis confidimus. Leges ſi claudicant. Rationi parere. procreandi inſtictus. Ratione uti.

primates & proceres/qui huic hoſpitium præparare cupiunt ab omni
ſorde ſe muniant/auaritiæ nexus diſſoluant. ſatis tunc laudes meruit Au
relius Antonius qui delatores quibus mirum immodum fiſcum augere
potuiſſet/a ſe repulit. Cuius exemplo quiq; boni commoueri debent.nam
ſunt quidam malo prauoq; ingenio compoſiti/qui muſcarum more omni/
bus moleſti ſunt/& incommodi/nouis atq; aliis ſupra alias occaſionibus
inuẽtis a ſubditis continuam extorquent pecuniam.qui non ſolum beniuo
lentiæ cuiuſpiam nolunt habere/ſed nomen charitatis nullo tempore quid
ſit pcipere uolũt.beneficiis poſtremo opus eſt in alios uti/ſi beneficia a deo
expectare cupimus.ſunt.n.ciuiũ animi humanitate & fide & liberalitate ad
beniuolentiã inuitãdi.ſed pleriq; maxime in Italia oia crudeliter exercẽt/im
probos tutari nõ uerent/quos aliud agere nõ exiſtimo/q̃ iura diuina & hu
mana uiolare.ſed hæc oia euenire ſolẽt/qa charitatis iura demerſere. Quæ
rimus uirtutes/& deſideramus/& laudamus/ſed ad eas capeſcendas inſu
dare nolumus. Hinc eſt q charitatis lumẽ nobis deficit.p inſidias/p dolos/
p uaframẽta incedimus.plus doloſis artibus cõfidimus q̃ charitatis officiis.
nõ mirũ ſi oẽs claudicãt leges/qñ id qđ noſtrũ eſt ꝓpriũ amiſſimus parere
rationi/quo medio ſublato oĩs noſter conatus ad uirtutẽ fruſtra eſt. ꝓcreã
di cũ belluis cõmunis eſt iſtictus/uti ratiõe noſtrũ. Ideo ab Ouiliis noſtris

iam

iam diu exploſa eſt ſententia/qua optimum eſſe eſt arbitratus Plato/ac Rei/publicæ conducere ſi eſſent una omnibus parata matrimonia. quid enim ſublata de rebus humanis pudicitia & coniugali fide pulchrum apparet? ſuã cuiqꝫ pernoſci prolem rationis eſt/& moribus optimis informare/& illam cuius gremio cunctæ fluunt uirtutes/charitatem imprimis edocere. ſunt tamen nonnulli adeo malignitatis incendio perditi/ut nihil aliud uideantur ſtudere/q̃ aliis officere. quorum liuorem ſæpe pro noſtra innocentia experti ſumus. ſciunt plærìqꝫ boni de quo ego loquor ibidem. ſcit/an conqueratur/uir ſummus Gabriel Venerius Venetæ reipublicæ Patritius omnium uirtutum æmulus/& ſapientia clarus quantum res noſtras ſua eloquentia apud principem noſtrum iuuit/& defendit contra maleuolos. ſed illi non ita maligne & acerbe agerent/ſi noſcerent aliquantulum charitatis ſemina. omni protſus uirtute alieni quid aliud edere norunt/q̃ detrahere? ſed nos illorum impietas a uera ratione non dimouebit. uiximus & uiuemus eo charitatis quanto poterimus ſtudio/quo omnis bonus uiuere debet. quod aliis noſtro hoc opere perſuademus nobis ipſis iam diu perſuaſimus. Hæc ſunt de noſtro pauci inſtituto teſtes. Abſit a me & minimus iactantiæ punctus. dum laborauit ciuitas illa præclariſſima Mediolani cum principe ſuo dilectiſſimo Franciſco Sfortia peſte/fame/bello Gallis acerrime obſidentibus/noſtro q̃ libentiſſime iuuimus frumento etiam cum damno nummum duum millium/ſi id damnum appellari licet/quod charitatis ſtudio factum eſt. eam imprimis perpendimus rationem. nihil poteſt eſſe firmum aut diuturnum in uniuerſa natura/quod charitate/& amicitia uacet. magnanimi eſt (dicant quid uelint) beneficia beneficiis cumulare. Tam & ſi pretioſa munera etiam in puſillis rebus habentur/quum tempori offeruntur. non enim errare poſſunt gradus charitatis. cognoſces utiqꝫ melius princeps humaniſſime/quum Deus immortalis ex tua Sereniſſima coniuge donabit pulcherrimos filios/quanta tunc tibi accendetur charitate pectus. non flamma/non uentus/non uis ulla temporum amorem paternum erga filios delere poteſt. Iſrael iam centum uiginti natus annos/filium/quem ueluti amiſſum putabat/ut audiuit in Aegypto uiuere/cæteros alios/& domeſticos Lares/& patriam relinquens in Aegyptum conceſſit. Abſalon qui patrem hoſtiliter inſectatus eſt/ſolioqꝫ diiecit/poſtq̃ prælio uictus & interfectus/a nullo maiori dolore & frequentioribus lachrymis eſt repetitus/q̃ a paterna charitate. Egeus deceptus colore mortem filii Theſei ratus ex alta ſpecula in ſubiectum pelagus ſe ſe præcipitem dedit. Plus Seleucum Syriæ regem mouit filii Antiochi charitas/q̃ Stratonices coniugis/quam quũ perdite amaret/admonitus Heraſiſtrati medici iudicio filium forma illius captum cito periturum/niſi mature prouideretur/filio amanti libere conceſſit. o fœlix princeps quum tua ludent liberi in aula/quum patris & matris ibunt in amplexum. quantis tua Mantua lætabitur uotis/quantum Italia reſumet ſpiritum tot proceribus fœcunda uenturis/qui ueterum reuocent arma/& reportent nobis raptos triumphos/& fiat ob

Platonis ſnã reprobata.
Matrimonia ſi communia
Pudicitia ſublata.
Coniugalis fides.
Prolem per noſci.
Charitati cũ ctæ virtutes.
Perbonum liuor.
Ibis.
Gabriel venetius.
Perbonus vixit.
Iactantia abſit.
Mediolanuꝫ laborauit.
Perbonus mediolanenſibus frumẽtum.
Charitate qđ vacet.
Beneficia beneficiis cumulanda.
Munera pretioſa.
Charitas nõ errat.
Charitas melius.
Paternum amorem.
Iſrael filium.
Abſalon a patre.
Paterna charitas.
Egeus ob mortem filii.
Seleucum antiochus filius.
Stratonica ſeleuci.
Heraſiſtrat⁹ medicus.
Federi i ducis proles.

Mantua fœlix. Marones noui. Gonzaicæ familiæ laudes

tuam nobiliſſimam prolem montibus & utroq; pelago munitior. Tunc uere fœlix erit Mantua. tunc altis templis ſacræ redolebunt aræ. tunc undiq; ad te regum concurrent magni oratores. tunc multæ lauro intexentur frondes/& noui tibi reſurgent Marones/qui tua geſta/qui filiorum laudes/qui ſanctæ coniugis mores/qui Gonzaicæ familiæ decora alta cantabunt. Et nos noſtris Ouiliis ſignabimus locum/ charitatiſq; deoſculabimur aram/ quam tantopere tua excellentia ueneratur/& colit.

Vera charitas uoluiſſe non recipit.
Nil deo præſtantius eſt.
Deus regit cuncta/& eſt intelligens/& prouidens.
Vanitas imperium æquat cælo.
Verbis contendentes habentur fœ/minei.
Contentio parit odium/& inimicitias.
Pecunia morti ſimilis bona/& mala.
Res ſine uſu uoluntatem non habent.
Malitia præmiis exercetur.
Nemo omnium gratuito malus eſt.
Ad uirtutem ardua uia eſt.
Auaritia uaſta bellua eſt/quia nunq̃ capitur.
Bonorum debemus eſſe æmuli/non inuidi.
Praui bona ſua mala putant.
Plebis malitia per plateas uagatur.
Coæquari gratia omnium impoſſibile eſt.
Libertas omnibus dulce deſiderium.
Principes ſerui ſunt incogniti.
Qui ultra modum laudari cupit/cupit non decens.
Multa cauda eſt/quæ percutit caput.
Puer dum tener eſt erudiatur.
Puer ſi uixerit ſenex erit.
Excellentis medici eſt grauiſſimos mor/bos ſanare.
In ſubitis malis aliquando parum ualet ratio.
Pudor/& iuſtitia ornamenta ſunt ciui/tatum.
Copia/& iuſtitia ciuitates conſeruant.
Vanum hominem omnes damnant.
Iniuſtus exterminari deberet.
Difficilia percutiunt animos.
Labores non ſunt ſine moleſtia.
Naturaliter appetimus bona/declinamus mala.
Mala & bona ethimus omnes.
Nec ſemp metuẽdũ/nec abiq̃ cõfidẽdũ eſt.

Liberali omnes debent.
Improbi non ſunt tuendi.
Liberalitatis/& beneficentiæ eadem habenda eſt ratio.
Fama uana aliquando terret populos.
Dedecoroſa non ſunt toleranda.
Nil agendum eſt ſine ratione.
Nihil eſt magis incompoſitum/q̄ ab ordine & a mente recedere.
Cauēda ſūt turpia/fœda/& etiā ſordida.
Actionis finis ad habitum eſt referendus
Conſilia uariant/& excidunt cogitata.
Timor res multas in cuſtodia habet.
Iuuenes non norunt qua uia incedunt.
Bonarum mentium eſt timere ubi etiam culpa non cadit.
Medicus abſq; dolore ſuo mederi ſolet.
Status ſine ui & timore non permutatur.
Non ſunt tolerandi qui patriæ libertatem impediunt.
Fragilitas per ſeipſam plurimum poteſt.
Pauptas non ultrōea habet frontē rubrā.
Perfectior la⁹ē q̄ alteri⁹ teſtimōio p̄dicat.
Vrbes extingunt̄ pp freq̄ntes mutatiōes
Milites ſine ſtipēdio unciata gerūt arma.
Boni tyrānis timorē adminiſtrant.
Melior ē egenus q̄ egeſtatē facientes.
Sine ope diuina faber delirat.
Non poſſunt futura ſciri quia nūdū ſūt.
Obedientia reprimit iracundiam.
In multiloquio exquiritur error.
Animus obliuiſcendo iniurias fit maior.
Aliquando nocet pudor/& generoſitas.
Beneficium eo magis acceptum quo minus eſt obnoxium.
Prouocare noli quem non noris.
Melius corrigi ab amico/q̄ ab adulatore decipi.
Finis oratoris eſt principium.
Qui plus ſapit q̄ neceſſe eſt/delirat.
Virum bonū ex mille uix/& mulierē ex decemmilibus uix reperies.
Populo ſaturo nihil lætius famelico nil periculoſius.

Morte nihil eſt terribilius.
Suis debitis laudib⁹ nemo ē defraudādus
Sepulchra/& imagines memoria fragilis.
Mortui nō curant humanos honores.
Decens eſt/ut uirtuti locus ſuus ſit.
Sepulchra/& imagines incitamenta uirtutis ſunt.
Iudicium manſueſcit cuncta.
Improbatur litis artificium.
Artium inuentores detegunt naturam.
Laudabilior ē magnificētia/q̄ liberalitas.
Generoſus ſola uirtute contentus eſt.
Neceſſitas alumna eſt inopiæ.
Neceſſitas clauum figit ineuellendum.
Diuitiæ ſunt inſtrumenta magnificentiæ.
Modus/& menſura obſeruandi ſunt.
Ratio ſumptus habenda eſt.
Non eſt magnitudo ſine menſura.
Nil pulchrius q̄ admiranda facere.
Sumptus minores laudantur p̄uentibus
Multa fiunt ornatus gratia.
Nil laudabile eſt ſine artificio.
Natura ſtudet pulchritudini.
Generoſus famæ intentus eſt.
Nemo inſciens recte agit.
Quod caſu contingit non eſt laudabile.
Dignitatis imprimis habenda eſt ratio.
Reges regia decent.
Decet diuitem magnum ſumptū facere.
Opus auctorem deceat.
Reſultat dignitas ſi ſeruant̄ loca/& tpa.
Aedificare conuenit fœlici tempore.
Diuturniora ſunt præclariora.
In publicis magnificentia ſplendet.
Sordida domus herum indicat.
Sæpe non procurata bona eueniunt.
Quo rarior eſt uirtus/eo dignior eſt.
Raritas rerum ſummam auget.
Superuacui ſumptus/& uſuræ explodēdæ ſunt.
Celeres ſunt diuitiæ ſi pluto/tardiſſimæ ſi Iupiter imperat.
Milites ſua impenſa uiuunt parce/ad alienam quadram ſunt uoraces.

Qui per iocum conuitia dicit per iocum reſponſa accipiat.
Dñi pcepta in corde ſunt tenenda.
Non eſt faciendū quod quiſq́ iure irrideat
Pene nunc omnes mali ſunt homines.
Litigioſi nunc docti exiſtimantur.
Magna eſt bonis reuerentia ſi ciuitas eſt bene conſtituta.
Graue ſi noſtræ in nos latrant canes.
Deus omnibus dat ea quibus digni ſunt
Tandem bonis contingit cupitum.
A uero amico conſilium capias.
Raritas pretium facit.
Doctis cauſa ubiq́ præcipua eſt.
Artificium opus ipſum commendat.
Nihil fictum habet uirtus.
Sapiens meditata loquitur.
Iniqui debitores calendas græcas præſcribunt.
Bona ingenia fouenda ſunt.
Ingenuus libere loquitur.
A bono principe cuncta bona proueniūt
Hilaritati aliquando uacandum eſt.
Auctoritate aliquando abſentia tuemur.
Difficile eſt aſſiduam gratiam retinere.
Aſſidua conuerſatio parit contemptum.
Raritas rebus admirationem præſtat.
Materia conſentire debet cū artifice.
Fortior eſt canis leone non repugnante.
Splendor in magnis ſumptibus uerſatur.
Excellētia decet ſenatores & principem.
Rara, & excellentia plurimum emuntur.
Nullus ſuum ſcit finem.
Viuendum eſt cum lætitia.
Male ſi bonis, & malis æq̄ cūcta eueniūt
In mulieribus laudatur uenuſtas.
Quum diues ſordeſcit pauperiē auget.
Ratio eſt anima legis.
Fama cundo creſcit.
Nullibi eſt tuta fides.
Mutabilis ē fœmia, & audet magna facer
Animis præmia ponenda ſunt.
Aſtra aliquando futura indicant.
Non bene olet, qui ſemper bene olet.
Humanæ conditionis princeps non ſit immemor.
Ignominioſum eſt diuitem ſordeſcere.
Diuerſa ſunt ſtudia
Sola ſciendi cupiditas mortua eſt.
Grauitas magna uirtus eſt.
Diuinæ, & naturales leges ſūt perpetuæ
Fata uiam inueniunt.
Degeneroſos arguit timor.
In reb⁹ pulchris ocul⁹ ordinis neceſſarius.
In pulchris gratior uirtus eſt.
Pudor incendit uires.
Fortuna eſt ſuperanda.
Malis non eſt cedendum.
Ad inferos uia eſt facilis.
In extremis ad deum confugimus.
Neq́ in fortuna, neq́ in tempore ſpes noſtra ſit.
Vox populi a deo euenit.
Non eſt certus euentus belli.
Vir bonus gratus eſt, & immemor iniuriarum.
Omnis conatus eſt ad ſimile pducēdus.
Mas, & fœmina eiuſdem eſt ſpeciei.
Vrbanitas officina eſt amicitiæ.
Vrbanitas non parua uirtus eſt.
Petulantia, ac obſcœnitas omnis abſit iocantibus.
In omni re ſequendus eſt rerum ordo.
Exquirendū ē in omnibus qd decens ſit.
Irrationalia peccare non poſſunt.
Conſuetudo legis habet uigorem.
Ad ſocietatem natus eſt homo.
Suos quis manes patitur.
Magni eſt animi ſuperbos debellare & ſubiectis parcere.
Si nocendi artes requiris unam reperies.
Mille nocendi artes ſunt.
Viri bella, & pacem gerunt.
In ſeruo maxime opus eſt fide, & taciturnitate.
Commemoratio beneficii, exprobratio eſt immemoris beneficii.
Durum eſt alieno more uiuere.

Q uælibet ætas ſuos affert mores.
Vrget hominis præſentia.
Peniſſe ſemel ſatis eſt.
Boni mores ſunt præmia multa.
Omnia fiunt ne fame pereamus.
Cauſa omniũ malorũ eſt cauſa hominis.
Hominis opinio ſæpius eſt obliqua.
In difficilibus uirtus perficitur.
Virtutes ſunt animi bona.
Nimium defficere/& nimium gaudere uitioſum eſt.
Nemo tam prudens/& cautus/qui non interdum peccet.
Inuito omnia ſunt grauiora.
Virtus doctrina acquiritur.
Improbis opus eſt iuſto iudice.
Paupertas modeſta eſt.
Suus dolor cuiq; uidetur maximus.
Inter ſe dolores multum differunt.
Nemo eripit quod ſuum eſt.
Sua quæq; tandem natura repetit.
Omnis exna apud principem iucunda ẽ.
Homini magna eſt leuitas.
Nulla maior eſt ultio q̄ non ulciſci.
Parta cum labore magis iuuant.
Cum bonis commertium ſignum eſt probitatis.
Res ſecundæ honorant/& oſtẽdũt uirũ.
Campus niſi colatur non bene producit.
Hiſtrio complacere contendit.
Multæ curæ animum diſtrahunt.
Si fieri nõ põt quod uis/uelis qđ poſſis.
Bene ualentes facile ægrotis conſulunt.
Decet oĩa experiri priuſq̄ moriamur.
Benemerenti non ſit gratia.
Virtus/& ignis diu latere non poſſunt.
Virtus rara eſt/& omne bonum.
Homines patiuntur non crimina.
Pro locis/reb⁹/& tpibus multa mutant̃.
Natura magiſtra inuitat ingenia.
Natura in omnibus optima eſt magiſtra.
Præter opinionem plura obtingunt.
Extra propoſitum gaudet fortuna.
Non niſi iuſta petenda ſunt.

Lingua mali pars peſſima ſerui eſt.
Frons hilaris multum adiuuat.
Frons ſerena multos oculos decipit.
Sint uerba rebus conuenientia.
Ars adiuuat uocem.
Memorẽ oportet eſſe legibus incũbẽtẽ.
In ſene ratio eſt perfectior.
Incrementum eſt malum ſi ſit ſine moderato labore.
Motus/& agitatio plurimum proſunt.
Vtilitas ſequitur ad quodlibet.
Habet fortuna regreſſum.
Res belli uariæ ſunt.
Rarus fidelis uir eſt mulieri.
Non ſat commode omnia diuiſa ſunt.
Deus eſt memor malorum.
Amicitia a teneris unguiculis ſemp creſcit
Fama mali innoteſcit priuſq̄ boni.
Nodum in ſcirpo non quærit ſapiens.
Multa decẽt ĩ domo/q̄ dedecẽt ĩ ꝑpatulo
Obedientia amorem adiicit.
Arrogãtia eſt mulieris uelle/ut ſuo uir uiuat arbitrio.
Inſtitutio plurimum ualet.
Vita/& morum diſſimilitudo diſſenſionem pariunt.
Rebus/& hominibus a natura fixus eſt certus limes.
Penuria in principes acuit linguas
Fama paſcit uulgi aures.
Q uæ cito creſcunt principium repetũt.
Pueri ingenioſi ætatem decipiunt.
Lenones pudicitias oſtendunt.
Oportet theologos eſſe bene articulatos.
Litis comes eſt miſeria.
Nullus tam nobis amicus eſt/quin inimicus fieri poſſit.
Magno ſumptu ſplendidus eget.
Eſt reprobum munera uendere.
Q ualis eſt homo/talis eſt eius oratio.
Non remittitur peccatum niſi confitenti.
Dignitas apud indignos ignominioſa ẽ.
Experientia docet/ꝙ omne quod naſcitur mori debeat.

Lucrū uix cōſtat ſine alterius damno.
Inter graues occupationes ceſſatio grata ē oīs.
Nautæ magis exercent̄ manibus, q̄ pedibus.
Furta, & præſtigia a pricipibus ſunt inſectāda.
Liberæ ſunt hominum uoluntates.
Incocta ſunt homini noxia.
Dos, & forma ſolent inſolentiam parere.
Nihil eſt peſtilentius uxoris inſolentia.
Potentioribus parendum eſt ex neceſſitate melioribus ſponte.
Vtiq; utendum eſt & conſilio, & ratione.
Duplici labori duplex merces debetur.
Laborioſius eſt dedocere, q̄ docere.
Pernam non eſt uile apponi frigidum.
Mane qđ occeperis agere id totū procedit diē
Inſtruuntur etiam belluæ longo tempore.
Nihil eſt, qui nihil bene amat.
Non ſcit bardus quot habeat ī manu digitos.
Qui coactus peccauit leuiori, uel nulla pœna afficiendus eſt.
Suæ cuiq; ſunt uoluptates.
Ne maledicas potentiori.
Infamia nunq̄ moritur.
Vt rē curamus, ſic nobis procedit.
Deceptus credit omnes eſſe deceptores.
Mercatura ſine fœnore laudabilis eſt.
Nullus ſeruilis quæſtus probatur.
Cū ſacerdotib⁹ nō ē cōuerſandū niſi ī diuinis.
Vitia animi, non corporis ſunt deteſtanda.
Viri propria eſt uirtus.
Naturæ neceſſitas nō eſt dolenda.
Multitudo nō ē ſpiranda, nec blandienda.
Magna uis eſt uarietatis rerum, ac temporū.
Humanæ res uicem habent.
Mens uelox eſt, ſed neceſſitatis uis ē maxima.
Raro prudens cadit.
Obediendi gratia nō facinoroſi effici debemus
De duobus malis neceſſariis minus eligendū.
Male ualeant qui diſſidiū inter amicos q̄runt.
Conſuetudinis magna uis eſt.
Mali nō uerent̄ ubi opus, ubi nō op⁹, uerent̄.
Plurima ſæpe falſa dicuntur.
Appetitus appetit, ratio corrigit, & coercet.
Actio noſtra tendit ad utile.

Cauſæ ſunt acceptandæ tantum pro iuſtitia.
Cum gloria raro gratia iungitur.
Repulſa merita toleranda eſt.
Omnia pene mala gignit inobedientia.
Fallacia, fallaciam trudit.
Scrupuloſæ uiæ podagribus ſunt noxiæ.
Temeritas raro fœlix eſt.
Maximū beneficium eſt bene conſulere.
Alcumiſta ſemper inops erit.
Qui leges timet, eas non ueretur.
Mors bonis eſt uita.
Omen pro nihilo eſt.
Lucrum facit qui ſeruit amico.
Non ſtatim efficimur ſapientes.
Lenoni deus inimicatur.
Bene, & pulchre uendendum eſt.
Ad agendum amicus adhibeatur.
Nihil tam paruum eſt, quin id pigeat perdere.
Dictū ſapienti ſemper ſat eſt.
Morum malorum auctor eſt populus.
Populū neq; accuſare, neq; corrigere tutū eſt.
Vētris crepitus uētus ē, & tm̄ offendit nares.
Agreſtis acerbitas peſte eſt peſtilentior.
Duplex ē oratoris finis, bñdicere, ac pſuadere
Minatur omnibus qui uni infert iniuriam.
Barbari eſt, etiam nolenti poculum porrigere.
Horror abſq; animi conſternatiōe nō cōtingit.
Graue eſt ſua ferula feriri.
Arrogantia populis eſt odioſa.
Virtus ſine labore adipiſci non poteſt.
Boni agricolæ manus incaluere.
Conueniens eſt ad amorem, & beneuolentiā homines allicere.
In culpa eſt non qui patitur, ſed q facit iniuriā.
Vt Sicilia tritici, ita prædonum nunc ferax eſt Inſubria.
Armis propriis perit Italia.
Sapiens non habitat cum tyrannis.
Rerum, & uerborum ſunt ſimilitudines.
Bene ſibi conſulit qui res ſuas bene agit.
Nobilis inops uarie fortunam temptat.
Diſſidia non eſt tempus conterendum.
Alia alibi laudantur.
In connubiis non eſt pecuniis inhiandum.

Vnicuiq; contrariorum non multa/ ſed unum eſt contrarium.

Vxor ſæpe mariti peccata confitetur.

Fortuna uariat hominum uices.

Nihil celeritate utilius eſt.

Dicax ſæpe obloquitur.

Miſerrima illorum eſt conditio quæ inimicis caret/uel ſi habet/& ipſis miſerabilis eſt.

Glorioſa laus eſt malis diſplicere.

F I N I S.

Liber Decimus Nonus de
Spe Ad Reuerendiſſi\
muꝫ Cardinalē Gon
zagam : Et ad Ma
gnanimum Fer
dinandū Gō
zaicum.

Reuerendiſſimo Ac Illuſtriſſimo Cardinali Herculi Gonzagae Digniſſimo Hieronymus Perbonus Inciſae marchio Ac Ouiliarum Dominus Foeliciter Cupere.

ITA demum euenit Reuerendiſſime Domine/ut quandoq; quod animo homo proponit exequendum/fors aut Cælum/aut Diuinus Spiritus mutet/& tranſformet. in tantis meis laboribus quos perpeſſus ſum in meis Ouiliarum uigiliis/ nunq̃ Spes ſubiit/ut de his mihi quiſpiam gratificaretur/niſi quum his paucis ante diebus de ſpe ſcribere inciperem. occurrebant montium altiſſima culmina in quæ uelut ſcopon coniicerem meorum oculorum aciem. ſed nunq̃ potui animi mei mutare propoſitum/ut alios adirem hoc meo Libello de ſpe q̃ tuam amplitudinem/&. excelſam ſapientiam. Ita eſt animus informatus meus de tua ſapientia/de tua magnanimitate/d̃ tua liberalitate/ut nūq̃ potueri ex aliis/quos eccleſia Romana magnos præſules oſtendit/maiorē ſpem concipere/q̃ de tuo candidiſſimo animo. Herculeam profecto habes uirtutem. non ſolum nomen ſuſtines in gonzaica familia excelſum & diuinū/ſed ſuperas. qđ habes/nō habes donas/ornas/decoras/magnos reddis amicos/& per Italiā Illuſtras/& defendis. potuit Hercules ille heros monſtra per orbem delere. potuit hoſtes uincere. potuit labores impoſitos egregie exequi. aprum capere. occidere lernam. non potuit tamen cuipiam dare ſpem/atq; ita infundere hanc pulcherrimam uirtutem/ut cætera quis quæ aduerſa ueniant abiiciat & lætior ea ſpe uiuat/& uitam iucundiorem augeat. ſic facis Reuerendiſſime Domine. Nemo eſt qui ad tuam accedat amplitudinem/qui plenus ſpei/plenus amoris/plenus iucunditatis/plenus certitudinis a tuo cōſpectu nō recedat. Proinde ſi in Ouiliis meis poſtq̃ omnes excolui uirtutes/poſtq̃ omnia tetigi erudimenta/& ſenectutem per hæc ſuſtineo meam/non mirum eſt ſi te ex omnibus elegi/qui ſpem irrigares & foueres meam. Hæc tua e cælo gratia eſt/ut inebries quos uides/& capias amore tui/qui ante te ueniunt/qui de tua amplitudine cogitant & loquuntur. ſpem præcipue eam das in eccleſia Dei/quā pauci fortaſſe/aut nemo de ſe exibet/ut ea tua immenſa humanitate/& ſingulari manſuetudine/benignitate/pietate/affabilitate cælū/ipſaq; diuina maieſtas moueatur. atq; proponat tandem eccleſiam Romanā magnificare. atq; ea maieſtate decorare/ut nunq̃ alias maior fuerit uiſa/& extite

Hercules gōzaga cardinalis.

Herculea uirtus.

Hercules potuit.

Gratia e cælo

Gōzaica fœli citas. rit ſic fœlicitas Gonzaicæ familiæ uidetur innuere/quæ omnem Italici no/
minis ſpem in ſe retinet.cui uidemus pontifices/Reges/imperatores/pro//
Mantuæ do tes. uincias/regna/etiam infideles quodammodo blandiri & obſequi.augent no
bis hanc ſpem illius urbis præſtantiſſimæ dotes/in qua natales habuiſti.fa/
cta eſt illa pulcherrima urbs quam uidentur dii ipſi frequenter adire/pone/
req; ſedem/Italicæ militiæ/& uirtutum omnium ſpectaculum.atq; ſi indue
te poeticū animum uelimus/dicemus poſuiſſe ſedem Iouem/Apollinem/
Iupiter digni tates. Cupidinem/& Mineruam.Iouem/quia omnium dignitatū culmina illic re
Apollo inge nium. lucent.Apollinem/quia tanta illic ingeniorum facunditas retonat/ut mon/
Cupido blan ditias. tem Parnaſum,numina & muſæ reliquerint.Cupidinem/quando nullibi
maiores reperiantur blanditiæ/nullibi maius theatrum omnium delitiarū/
Minerua ſa pientiam. q̄ in tua præclariſſima urbe.Mineruam/quando ſapientiæ domicilium illic
fundatum eſt.illic ſanctiſſimæ Religionis uerſantur lumina/omniumq; do
ctrinarū exquiſitiſſima emporia.Merito tibi Reuerendiſſime domine Her/
cules Cardinalis digniſſime ſpem hanc noſtram/& ſpei libellum de Ouiliis
noſtris ante tuum conſpectum apportamus.lege obſecro quum a maiori//
bus uacas/& noſce quid in tanto rerum turbine ſpei habeam/& memor ſis
Ouiliarum noſtrarum/in quibus tantopere nomen Gonzaicæ familiæ reſo
nat.Cui Perbonus ſe & liberos ſuos comendat/& fœlicitatem tuam deſide/
rat/amatq;/& a diis immortalibus precatur.Vale Ex Ouiliis.

Illuſtriſſimo Ac Magnanimo Ferdinando Gonzagae Militiae Sacratae, Studioſiſſimo Hieronymus Perbonus Ouiliarum dominus Et Marchio Inciſae bene Eſſe.

NOVA uirtus militãdi/ quæ in tuo nũc animo creſcit/ Ferdinãde Illuſtriſſime/ facit ut plurimũ mortales/ qui ſæculi pſentis memoriã colũt/ non ſolũ de tãto tuo nomine gaudeãt/ ſed cũ ueteribus audeant de pſtantia uirorũ certare. Fuit olim Italia omniũ uirturũ ubertate ſcatens/ & principũ copia tã fœcunda parẽs/ ut nullũ fuerit in uniuerſo orbe tã uaſtũ & potẽs Regnũ/ quin illa ueterũ noſtrorũ militaris fortitudo nõ armis cõuicerit. ſed ut ſunt in rebus cũctis hic interitus & uita/ q̃ſi cœli facie auerſa/ ille animi uigor/ illa militãdi præſtãtia fuit p multos annos/ ne dicã ſæcula a noſtris deſiderata. uſq; adeo tellus hæc illis uirorũ natalibus remanſit ſterilis/ ut frequentiſſime barbarorũ incurſibus/ & iugo facta ſit obnoxia/ donec reluxit dies/ qua cœlis noſtrorũ decus reportãtibus/ ex Gonzaica familia cœptũ ſit uera & ſacra uti militia. cœpere tui maiores inde auus & genitor ſtrenuiſſima militantiũ numina uirtute armorũ/ & multis bello & pace præclariſſime geſtis ueterẽ bellandi formã tã exacte reducere/ ut breui ſit idẽ exteris nationibus Italicũ nomẽ factũ formidabile. qđ nõ mirũ/ ſit Illuſtriſſime Ferdinãde fama p Italiã illuſtrat ueterũ tuorũ ueſtigia ſequẽs. natus es illis proceribus/ qui natura impellente ad præclariſſima te genuere. non eſt de te/ deq; tua ſingulari uirtute p ora hoĩum obſcurus ſermo/ quãtũ in hac iuuenili ætate ad futurã gloriã auſpicatus es primordiũ. Fecere noui timores q emerſere aduẽtu Turcanicæ potẽtiæ in Pãnoniã oĩbus liqdũ/ quãtũ uirtute bellica ualeſ/ q cũ tuis Italis nõ ſolũ hoſtib⁹ metũ inieciſti/ ſed ipſis Germaniæ proceribus factus es admirabilis q te ſublimẽ/ & ſtudio gloriæ impigrũ ſpectãtes/ tuis mire recẽſitis copiis/ nõ aliũ ſũt uaticinati/ q̃ futurũ militaris excellẽtiæ principẽ. Nos quũ hæc audiebamus prægaudio effluẽtes uix lachrymis lætitia in animo exuberante abſtinebamus/ atq; hoc uoti euẽtu impulſi in Ouiliis noſtris/ fœlicitatẽ tuã notauimus/ pcibuſq; obnixe cœlũ petiuim⁹/ ut te longæuũ numina ſeruẽt/ faciãtq; quẽ his initiis oſtendunt miræ indolis/ incredibili ſucceſſu/ & fœlicitate maiorẽ. uale Italicæ gloriæ nouũ ſyd⁹. Ex Ouiliis.

Ferdinandus Gonzaga.

Italia olim.

Ferdinandi auus & genitor.

Italicum nomen.

Turcæ in pãnoniam.

Hieronymi Perboni Marchiōnis Incisae Et Ouiliarum Domini Liber Decimus Nonus de ſpe ad Reuerendiſſimū Herculē Gōzagā Cardinalē Integerrimū: & ad Illuſtriſſimū ac Magnanimū Ferdinādū Gonzagam Caeſareū.

SPEM uobis affero Reuerē. Dñe/ & princeps Illuſtriſ.
Propterea qd ſpē/quā nobis ueſtra ampliſſima uirtus
de uobis patefecit & oſtendit/dediſtis. dabimus quam
nos hauſimus ſpem. Eam nutrimus & augemus pro
ueſtris immēſis & optimis moribus quos ab initio pa/
triæ & Italiæ comprobaſtis. qua ſpe aucti tacere non
poſſumus/qd ſpes hæc in animo titillat. Neq; aliunde
Spes virginē
ſpē habere originē putamus/q̄ ab euidētibus cæli oſtēſionibus. nec eſt tam
lingua facunda/tam uox canora/quæ plus loquatur/plus ſuadeat/ plus cō
firmet/q̄ ſpes. Ideo hæc mihi annuit/hæc mihi aſſerit futurum gaudiū/quo
Hercules & ferdinandus Gonzaici.
ego/quo liberi mei/quo ueſtri ciues/quo tota Auſoniæ plaga per orbem ex
tolletur. eritis in tanto rerū culmine Reuerendiſſime Antiſtes/& tu mi Fer/
dinande eminētiſſime/ut ex uobis effundatur omnis ſplendor/omne bonū.
ſic enim fœlicitas ueſtræ patriæ/ſic fœlicitas ueſtræ familiæ a Diis immorta
libus habet ſitam fidem/& certitudinem. & ego quum hæc mente reuolue
Spes cæleſtis
rim longa fuerim aſſequutus contemplatione/ ſpem hanc in Ouiliis meis
uelut cæleſtem Deam collocaui ſublimius/ad quam uelut adorans frequen
ter adeo. cum hac longæ mihi ratiocinationes habentur/lōga commoratio/
Spes facit.
ſuauis expectatio/credulitas uelut certa/quæ diſcedentem comitatur/quæ
ſedentem ambit/quæ dormientem non dereliquit/ quæ cogitantem auget/
quæ patiētem hortatur & alleuiat. ſic me habet/ut amo/& liberos meos enu
Spes ad bonum.
trio/& ad maiora proſcribo. nec eſt enim quiſpiam/qui ad bonum perue/
Spes fidiſſima comes.
niat/niſi ſpe prius antea fuerit delinitus/directus/impulſus. hæc fuit fidiſſi/
ma comes qbuſuis magnis uitis/hæc boni æterni ſuadela/& mortis omni tē
ſpem ꝑpter.
pore metus expultrix. p hāc ueteres impreſſere ad cælū ueſtigia. ꝑpter hanc
illi qui ꝑ Chriſto paſſi ſunt/pauptatē ſubiere/mortē nō recuſauere/ſolitudi

nem

nem petiere/ieiuniis macerationē.longa multi paſſi ſunt ieiunia/ ut æternā
adipiſcerētur uitam ſicut ſpes ab initio ſuaſit.ſic ille pœnitentiæ ſpeculum
Hieronymus per ſpem inceſſit/immortalitatemq; adeptus eſt.niſi ſpes fuiſ
ſet/per deſerta Baptiſta præcurſor nō ambulaſſet.Diuus Antonius in here
mo non maceſſaret corpus.neq; Ioannes hauſiſſet poculum . nec ambulaſ/
ſet Petrus in fluctibus/cruceq; pependiſſet intrepidus.tanta uis eſt in ſpe/
ut oium tormentorū ſæuitiē mēs humana p/ſpē ſuperet. p ſpe lapidatus eſt
Stephanus/Laurētius exuſtus/Sebaſtianus ſagittatus.bene ſperādo/ & re
ᵭte operādo/& dominū diligēdo Magdalena ueniā delictorū meruit.magna
profecto eſt ſpei potentia/& inextimabilis uirtus ad mortaliū mentes conſo
lādas procreata.tantam ſecum gerit medelam/ut ſpes faciat ea/quæ uix to/
lerabilia ſunt/toleremus/& mala quæ reminiſcendo horrorem incutiūt/ ſuf
feramus patienter.hæc eſt illa ſpes/quæ æternitatem per incommoda polli/
cetur.Ideo ſpes a ſapientibus diffinit̃ eſſe uera & certa ſemper expectatio fu
turæ beatitudinis proueniens ex Dei gratia/atq; noſtris ex operibus exten/
ſio appetitus in appetibile.quando appetitus ita eſt excellentis boni cum fi/
de conſequendi id quod deſiderat.Cuius quatuor præparantur obiecta/ bo
num ſcilicet/& arduum/& futurum /& poſſibile.ſperant ii bonum in Dei
bonitate/& ille ſpē implet fœlicitatis æternæ.hæc ſpes nō decipit / atq; uſq;
adeo firma & potēs/ut ſine ea nemo poſſit ad fœlicitatē puenire.fides credit,
ſpes ſuſtinet.charitas ornat.ſic ſapientes noſtri ſcribunt/ quod ſpe ſaluati ſu
mus.& tunc magis atq; amplius ſperare debemus/quum præſidia humana
deficiūt.q̄q̄ multi i aduerſis a ſpe deficiāt. quā rē facit imbecillitas animi.nā
ſpes fortis metum abſcondit periculi.Ideo ſpes animum erigit/& facit nulla
mala exterius poſſe ſentiri.Ideo in medio æſtu tormēta noſtri certatores pro
fide non ſenſerunt.Tanta eſt in ſpe uirtus/ut etiam incerta ſoleat labores di
minuere.Hæc Dea quum fugerent ſceleratas numina terras/in mundi uaſti
ſola remanſit humo.hæc facit/ut uiuat foſſor quoq; compede uinctus/libe/
raq; a ferro crura futura putet.Hæc facit ut uideat quum terras undiq; nul
las/naufragus in mediis brachia iactet aquis.carcere dicuntur clauſi ſpera/
re ſalutem/atq; aliquis pēdens in cruce uota facit.Hæc dea q̄ multos laqueo
ſua colla ligantes/non eſt propoſita paſſa perire nece.attamen bona ſpes eſt
illa quæ Laudabilis eſt.nam cauſa iubet melior Deum ſperare ſecundum.&
quæcunq; ex merito uenit/æqua uenit ſpes.quid ſpes in humano non pro/
curat genere? hæc aruis tradidit ſemina.hæc alit agricolarū animos. hæc ma
ximos principes ſtatutos concinnat.tanto beniuolentiæ ſtudio hæc puella
uirgo cādida ſine fellis amaritudine ſe præſtat/ut omnibus gratiſſima adeſt/
malos quoq; non dereliquit/ſi ad meliorem uitam dirigant actus . hæc ſerui
tia adit & præmium expectare hortatur.Hæc milites in arma ſuadet ite / ui
ctoriamq; ſperandam indicat . hæc mercatores per uaſti pelagi minas trahit.
tanto beniuolentiæ uultu ad omnes accedit/ut a nemine repellatur & exclu
datur .o uera & amabilis uirgo non alio orta ſemine q̄ diuino.Quid foret hi
ſce horridus & uaſtus mundus? ni ubiq; uiridis ſcateret ſpes. ipſa quoq; ani
malia prona ad terrā ſine ſpe uiuere non creduntur.ipſæ quoq; ſcatentes her

Hieronymus diuus p ſpē.
Baptiſta præcurſor.
Petrus in cruce.
Spei vis.
Spes ſuperat
Stephanus.
Laurentius.
Sebaſtianus.
Magdalena
Appetit⁹ boni.
ſpei quatuor obiecta.
Spes diuina non decipit.
Spe ſine fœlicitatem.
Spes credit.
Charitas ornat.
Spe ſaluamur.
Sperare magis tunc.
Spes animū.
Martyres tormenta.
Spes tāta virtus.
Spes remāſit
Spes facit ut.
Spes bona ē.
Spes bona iubet.
Spes ex merito.
Spes in humanū genus
Spes ſine fele.
Spes grata.
Spes quoq; malos.
Spes ſeruientes.
Spes milites.
Spes mercatores.
Spes non repellitur.
Spes orta.
Spe ſine mūdus.
Spes viridis
Spe ſine animalia
Spem herbæ

bæ ad ſpem exurgunt emittendi flores. ipſæ grādiores arbores ſpem ſecum
gerunt/ut oſtendant ſe proceras/ſe utiles/ſe nobiles mortalium oculis. a na
tura profecto repelluntur/& morti deducuntur/qui nullam ſperant ſalutem.
uiuentes ſpes nutrit. qui plantat uineam/ſperat uti eius fructu/& dulciſſi/
mum eius haurire uinum. qui paſcit gregem de lacte ſpem geminat. Beatus
profecto uir/qui in Deo ſperat. ſperantes in domino non minuentur omni
bono. ſic enim ſapientia docet. ſpera & uiues/ſpera & abſtine. ad impium
ſpes quoq; uadit/& ſi reſiperet/utiq; adiuaretur. ſed in impio/tanq̃ lanugo/
quæ a uento tollitur/& tanq̃ fumus aut ſpuma/quæ procella diſpergitur. de
bona ſpe bona gaudia naſcuntur/bonaq; uoluptas. tanta ſe ſe inſinuat ſpes/
ut quod non uidemus/etiam ſperemus. ſolet ſpes naſci/creſcere/& augeri.
ſolet pinguior effici & beatior/ſi originem traxerit a cælo. Nam ea quæ in ter
ra orta ſunt/multos decipere ſolent. Ideo ſi cupimus ſpe muniri/ſpe uera ui
uere/eam hoſpitemur/quæ ſuperne fluit. hæc nos noſtraq; interdum nō ſo
lum tutata eſt/ſed auxit/propterea q; non confundūtur/qui ſperāt in domi
no/ſed ſperata conſequuntur. Non facile tolletur a forti præda. ſalui erimus
o filii chariſſimi & dilecti/ſi optima ſpes nobis affulſerit. hæc familiā auget.
hæc corroborat mentes. fui ego a parētibus meis hac ſpe & benedictione in
dutus/eadem & uos condecoro/atq; immortalem frequēter fatigo Deum/
ut uos diuina benedictione connotet. Hæc pietas eadem matris ueſtræ uo/
bis congeminat ſpem conſors mihi probatiſſima timens Deum. ſæpe unius
precibus flectuntur numina. ſic diuæ Monacæ lachrymis & planctu ſpes
Auguſtinum reddidit eccleſiæ. illa igitur quæ a Dei domicilio ſpes fluit uali
dioremnobis ſe præſtat. optimam ſolet ſpes generare animi inocentiā/quæ
unicum uitæ ſolamen appellatur. nam quicūq; iuſte ſancteq; uitam exigit
(ut inquit Pindarus) dulcis eum ſpes comitatur. Cor nutrit. ſenectā fouet.
ſic recta conſcientia optimam ſpem præbet. tunc ſumma ſpe uirtus habet/
qua æterna bona ſperauimus/& firmiter expectamus ex Dei gratia/& meri
tis præcedentibus. Nam ſine meritis ſperare præſumptio eſt/quando ſpes
earum rerum erit uera. ſpes quæ non uidetur. i. quæ futuris lapſibus ſubie/
cta nō iacet. futurum enim ut aliquid ſpes nobis oſtēdat eſſe. non enim De⁹
immortalis fruſtra aliquid fecit. ſpem quum fecit/ea ratione fecit/ut nos per
uenturam uitam aliquid ſperemus cognoſcamuſq; ſore repoſitam nobis de
gentibus/atq; per præſentiam operantibus immortalitatem. Ideo pius/
ideo iuſtus/ideo probitate plenus Deo amicus eſt/qa bene ſperat. Ideo tole
ramus incōmoda/qa mercedem ſperamus uenturā. ſperat agricola quum ſe
mē terræ ꝓiicit. Nō ē ergo mens aliqua nō ſenſus/q relinquat a ſpe. Icc irco
ſpem ſolam in dolii fundo relictā finxit antiqtas. habet præcipuā ſedē ſpes
in uultu. Illic qualis & quāta ſit ſæpe cognoſcit. difficile eſt ſpē hilarē/aut du
biā/aut mœſtā non ꝓdere uultu. exteriora enim ſolent animi indicare interio
ra. Et ſi iterius unguis ſuccidat facere neqmus/qn doloris pūgamur aculeo.
ſtultiſſim⁹ eſt ille atq; nulli⁹ ratiōis capax/neq; iter hoīes cōnumerādus/ſed
iter ſtolidos & uecordes/q nihil ſpat/aut ſi qcq̃ ſperat/deſperat. uarietas hæc
tāta/quā ſpectam⁹ circūagi in tā uolubili orbe/nos edocet nihil eſſe deſperā

dum

ſpem herbæ.
ſpē arbores.
ſpe ſine repel
luntur.
ſpes nutrit vi
uentes.
ſperans i deo
ſpera & abſti
ne.
ſpes i impio
ſpes bōa gau
dia.
ſperamus nō
uiſa.
ſpes e cælo.
Orta e terra.
ſpe ſi uera.
ſpes ſuperna.
ſpes perbonū
ſperant q in
deo.
Spes ſi afful-
ſerit.
ſpes corrobo
rat.
Perbon⁹ apa
rentibus.
Perbonus fi-
lios.
Perboni con
ſors.
Humana fle
ctuntur.
Monacæ la-
chrymis au-
guſtinus.
ſpes adeo.
ſpes generat.
Innocentia
uitæ ſolamē
ſpes dulcis.
ſpē recta con
ſcientia.
ſpe ſūma vir
tus.
ſperamus
æterna bona
ſperare ſine
meritis.
ſpes vera q
ſpē fecit de⁹.
ſperam⁹ per
venturam vi
tam.
Deo amicus:
ſpes in dolii
fundo.
ſpem nō pro
dere.

dum & nulli rei fidendum.nam nihil eſt de quo non ſit habenda fides. Nō
eſt quiſpiam uir bonus & prudens/qui non bene ſperet.bonos enim maxi/
me ſpes/quocunq; iuerint/comitatur & ſequitur.Illi ſunt qui præſentia
mala in melius Deum commutaturum ſperant.nec quicq̄ eſt tam ſiniſtrum
uotoq; deuium/qđ non meliuſcule ſperent.Habraam bene ſperando inuen
tus eſt fidelis.Ioſeph in ſeruitute intra ſuum pectus mandata diuina cuſto/
diendo ſperando factus eſt pene dominus Aegypti.ob bonam ſpem Dauid
conſequutus eſt regnum.tres pueri ſpe pleni euaſere camini flammam.Da/
niel Scuto ſpei Leonum rabiem deuitauit.ſic poſtremū omnes & qui fue/
runt & qui ſunt boni in deo ſperantes/infirmari non poſſunt.illi tamen ſa/
pientiſſime ſperantes ſunt/qui unam ſpem alunt/atq; eam unicam in Deo
reponunt.quando multæ ſpes/uelut ſeparatæ ſpecies reperiuntur quæ per
ima ſerpunt/hæ ſolent eſſe ut plurimum fallaces.Ideo in rebus hiſce falla/
cibus & caducis/ſpes emenda pretio non eſt.ſatis tamen in omnibus ſpes
illa magna/& altior in rebus aduerſis ſolatium unicuiq; præbet & uires au/
get.Ideo bonus ſi rite bonus/raro quicq̄ timet.ſed præcauendum ne ſpem
de malo aliquid conſequendum capiamus.ſæpe aliquis malitia imbutus ad
maleficium perpetrandum ſine ſpe non accedit.ſed hoc genus hominum
ſæpe ſpes falſum habet.hi ſunt qui ſpem in hoc & nūc ponunt.at ſapientes
ſpem alibi reponunt ſuam/quia fœlicitas & beatitudo/quæ humanæ ui/
tæ finis eſt/munere Dei/atq; in altiori loco præfixa eſt uelut ſagittariis ſco/
pos/quam uirtutibus per ſpem acquirimus.Ideo illi qui ad hunc non pro/
ſpiciunt finem/alii non poſſunt eſſe/q̄ hi qui ſine ſpe ingenio carēt.Quod
eſt uis & aptitudo quædam habilitaſq; animantibus naturaliter indita/ho/
mini præſertim/quæ ad excogitandas artes uerſatur/& ad ſolertiā multimo
dam humanæ uitæ non ſine ſpe munita ad futurum commodum.ſic terræ
ingenio ſpei bene arantur/bene coluntur/bene occantur/bene expurgan/
tur/quæ non fierent cultæ niſi ſpes iuuaret futuræ ſegetis.tantū nobis com
patitur ſpes/tantū nobis ſe miſericordem oſtendit/ut etiam morituris eue/
ſtigio adhuc mentem eleuet dulcedine uiuendi/& quantumcunq; quiſq;
ſciat ſe moriturum/ſpes ita ſe ingerit/ita ſuaui & credula inuoluit opinio/
ne/ut nemo putet ſe moriturū.ſæpe inſperata accidere ſolent/quæ ſpera/
re nō pſumpſimus.Id euenit ut cognoſcamus bona noſtra aliunde originē
trahere atq; eo mentē dirigere debeamus/ubi certa ſpes reſidet & mentem
noſtrā ſolatur/quā mox illuminatio diuina ſubſequitur.Ideo Perbonus in
hoc excelſo ſperat.Atq; auſpicato ſperat/auxiliante uirgine illa intemerata/
quæ me apud filium per tot ingruētia pericula/per tot occultos hoſtes in/
columē fecit.ſic ſpero in eo qui me redemit/ꝙ humiliabit oculos ſuperbo/
rum/& illuminabit lucernam mentis noſtræ.dextra enim illius ſuſcepit me.
uirtus illius fuit quæ ſpem meam impleuit/ne duo filii mei amantiſſimi Ma
ximilianus & Franciſcus fracta naui in Pado ſubmergerent̄.qđ in hoc dicā
niſi ꝙ ſpes mea attraxerit ad adiuuandū in tāto periculo/& Deiparā/& Si
monē & Iudā apoſtolos/& diuā Agnetē/quorū nūina iā diu ſpes mihi cō/
parauit ꝓ præſidio/quæ toties inimicos meos & praue obediētes ab innocē

Sperat prudens.
Spes ſequitur.
Spare in melius.
Habraam.
Ioſeph.
Dauid.
Tres pueri.
Daniel.
Sperantes in deo.
Spes una.
Spes multæ.
Spē malam capere.
Fœlicitas & beatitudo.
Scopos ſagittariis.
Spes uis q̄dā
Spes morituros.
Inſperata accidere.
Perbonus ſperat.
Perbonus a uirgine.
Maximilianus & Franciſcus perboni filii e naufragio.

Perbonus pro principe Spes iucūda perbono.

tia mea repulere. multa habeo de ſpē dicere. nam antea dum exilio peregrina
remur/dum nos pro principe noſtro mōtiū aſperrima peruagaremur/nunq̃
me ſpes dereliquit. uenit tandem uoti compos plena/ſucculenta/iucundi/
or. amiſſimus olim res noſtras/& in ea rerū iactura. urebat cura pro uxore
pro filiis meis chariſſimis/nunq̃ tamen ſpes iſta diuina fecit/ut exciderē ani/
mo. nunc uerior facta multa ad uerum & legitimum dominum rediere. Iccir

Perbonum princeps ad ſpem hortatur.

co ſæpe lætitia exilimus & per ſæpe oculos ad cælum coniicimus/menteq;
noſtra numinis altiſſimi beneficium complectimur/q; ſpe non fuerimus de
cepti. atq; ſummopere ad hæc ſperamus profuturos multos rebus noſtris/
præſertim Principem meum humaniſſimum/qui ſæpe commonet/ut auda
cter ſperem. profuturū reb⁹ meis liberis meis omnino fatetur. ſed faxit deus

Spes ſine diuina ope. Principes & religioſi ſperare. Sperare de futuris.

ne plus inuidi poſſint/q̃ hæc recta eius & ſancta uoluntas. ſed ſpero diui/
no præſidio ſpem hanc noſtro non caſuram animo/quoniam ſine diuina ſpe
cæteræ ſpes decidunt ineptæ. Ideo ueri principes/ueri religioſi eam ſpē præ/
ferunt omnibus/quia de futuris recte ſperant. cur enim timent deum opti/
mum & maximum? cur eius p̄cepta obſeruant? cur incommoda æquo ani/
mo patiuntur? quia ſperant adepturos præpoſitā alibi coronā/quam nō alii
capiunt/q̃ qui legitime ſperant/legitime obſeruant/quæ in Chriſtiana reli/

Lutherani non bene, ſperant. Spes a Luthe. iis tātū Sperantes bene debe/rent.

gione continent̄. Lutherus & cæteri ſectatores/non legitimæ ſperant/quo/
niā Romanæ eccleſiæ & ueræ religioni uultū auerterunt. ab his tantū ab/
eſt uera ſpes/quantū abeſt ueritas a mendacio/Mors a uita/lux a tenebris/
& bonū a malo. ſed boni principes & qui iure ſperant/deberent patrū ſanci
ta non ſolū animo ſed armis tueri/omniaq; magis facere q̃ permittere a Ro/
mana & catholica pontificum ſanctorum ſanctione quicq̃ deflectere. nam ni
hil magis illuſtres principes decet/q̃ fideles eſſe/q̃ in fide patrum ſpem uali/

Principes fideles eſſe. Spes in fide patrum. Concilium nouum fiat Beneficia quare conſtituta. Spes qua chriſtiani aluntur. Prouentus eccleſiarum expēdantur. Speratores boni ſi ſint. Hercules Gonzaga cardinalis. Nati ſumus. Hæreſes quā te vbiq;. Dæmon inſidiator a ſpe.

dam reponere. Iidem & pontifices & ianuæ eccleſiæ Cardines & epiſcopi/
& magni doctores deberent ſummam dare operam/ut pro beneficio Chri/
ſtiani populi nouum celebretur conciliū. reforment̄ mores praui/& quæ iā
in abuſionem euenere/amputentur. beneficia cuncta/quæ a maioribus no/
ſtris ꝓ eleemoſynis pauperū/ꝓ defendendo impio Chriſtiano contra Tur
cas infideleſq; recognoſcantur. atq; exactiſſime reuideant̄/ut ſpes qua po/
pulus Chriſtianus alitur/luceſcat omnibus probis & bonis. ne tot opes/tot
prouentus/quos ſub nomine Chriſti reliquere ueteres noſtri/in laſciuias in
luxus/& in res obſcœnas & putridas dilabantur. fiantq; illi qui Romæ/qui
in magnis urbibus religionem exercent boni ſperatores. nec amplius dent
aliis materiā obloquendi. qd opus tibi in primis Cardinalis Hercules Man
tuani nominis lux & ſplendor/conuenit. non enim nobis tantū nati ſumus
ſed pro beneficio publico. tu uides Ampliſſime pater/quantis Reſpubli/
ca Chriſtiana calamitatibus laborat/quantæ in Germania emerſerint hæ/
reſes/quantæ quoq; alibi & in Gallia & Hiſpania/& in Britannis/& in Ita
lia/& inſulis incipiunt nunc emergere. Dæmon inſidiator quantum præua
luit uides. ille enim poſtq̃ ſpe decidit/nunq̃ ceſſat genus humanum a ſpe/
depellere. Hoc ad uos principes ſpectat/qui ueri eccleſiæ cardines ianuam
ſuſtinetis. dabitis operam imprimis/ut ſpes luceat omnibus Chriſtianis/de

pace

pace/de concordia principum/ut religioſi optima de ſe exempla præbeant/ne ſub ueſtibus humilibus intrinſecus Religionem fœdent/ne & cæteri audeant quicq̃ alloqui/aut tenere præter ſancita diuinæ eccleſiæ. nam multi ſunt qui de futuro ſæculo non bene ſperantes omnia perperam agunt/iniuſte/iniq̃ꝫ/fœde. uolunt laudari a iuſticia/& bonitate/quum iniuſtiſſimi ſint & fœdiſſimi præcæteris/&/in omnibus meliores uideri concupiſcunt/ quũ ſint in ipſo inepto riſu mortalium omnium peſſimi. bona uerba proferunt/ collum inclinant/caputq̃ꝫ & os oſtendunt probum/oculos decliuos. in omnibus ſpem oſtendunt habere bonam omnium rerum. quum reminiſcuntur/tam belle Deum nominant/uirginem/Franciſcumq̃ꝫ/& ſanctulos quoſq̃ꝫ. nihil prætereunt ſine ueneratione/cæli/etiam in pariete figuras tam uenerantes ſpectant/honorant/oſculanturq̃ꝫ. tam belli homunculi omnibus apparete uolunt/& tamen de futuro ſæculo minime ſperant. quũm poſſunt/ quum ſub pedibus/ſic quicq̃ teneant ſuppreſſum/& potentiam poſſint exercere ſuam/dii boni quantum crudelem quantum atrocem oſtendunt animum. ab his ſperare nihil poterimus. pectora occulta gerunt/& plena inſidiis/doliſq̃ꝫ. quod hi ſperãnt/ non eſt niſi uanum & erroneum/propterea qđ longe a deo ueſtigia eorum nullam animis auxere ſpem/qua altiora conſequi poſſint. Proinde Reuerendiſſime Domine hoc genus uulpinum/& abſcondirum cauere omnes debent/qui ueram eccleſiæ normam retinent/ & cupiunt/qui ſacrificia exercent manſuetudine animi/& præuia innocentia/ & integritate fidei. ii ſunt qui latitant/qui ad aras uera holocauſta ponunt/ qui ſpem pro certo conſouent. quorum iuſticia/patientiæ fides/innocentia/ caſtitas/abſtinentia/humilitaſq̃ꝫ pro maximo habentur theſauro. quid illa in eccleſia faciunt Reueren. Domine/quæ non niſi prauum/turpe/diſſolutum/& obſcœnum oſtendunt mortalium oculis? cur non abſcinduntur? cur non e medio tolluntur ueſtro conſilio/ueſtra ſapientia/ueſtra opera? parco uerbis. nãq̃ꝫ cupimus ut recte cuncta fiant/ſpe ſua creſcant/& multiplicentur in eccleſia Chriſti. iſta eñi periſtromata/quæ ad uſum oculorũ tãtũ ſpectant/nihil ad uerã fidei ueritatẽ ptinẽt. cultus dei ſimplex eſſe deberet itẽq̃ caſtiſſimus/& ſanctiſſimus. Non eñi beniuolentiã dei thure capimus/non extis/ſed pietate/innocẽtia & ſpe illa uera/quæ hœdorũ ſanguinẽ/& frugũ primitias ſuperat & abiicit coram ſacra immortalis Dei ara. Ideo pauca/ aut nulla aut ſi enucleatius dicere uolumus/ futilis & manca illis corripitur ſpes/qui ficte omnia agunt/ & exhibent. auerſi a uera uirtute qui ambulant/neſciunt bene ſperare/ ptopretea q̃ ueram ſpem noſcere nequiuere. non ſperant enim/qui ſanitatem/qui diuitias/aurum & argentum plurimũ poſſident. nec qui honoribus & magiſtratibus in Repu. funguntur/præſentia curare/tenei/manibuſq̃ꝫ uncinatis oĩ ſe conant̃ ſtabilia facere/ſed abeũt uelut fumi flantibus uentis. ii longe a ſpe fœlicitatis abeũt/ ppterea q̃ non nouerunt amplecti uirtutes. q̃rebant ueteres ſpẽ altius collocare/& nõ potuerunt. inſudauit Numa Pompilius inſtruere ſuos ad ſpẽ melioris uitæ colendo deos fruge ſuos/& mola ſalſa. quas res uera noſtra ſpes reiicit/ & ſtomachatur. nam noſtra redemptoris religio imprimis ſtabilit / ut recte/

Sãcita patrũ non audeat. Sperãtes nõ bene. Religioſi praui.

Vulpinum genus cauẽdum. Sacrificia q exercent.

Prauum & turpe abſcindatur.

Spe creſcant. Periſtromata

Cultus dei ſimplex.

Dei beniuolentia quomodo.

Spes futilis.

Spem ueram nõ noſcunt.

Numa Põpiliꝰ ad ſpẽ.

& iuſte uiuamus.tunc iuſte uiuendo bene ſperare poſſumus non de rebus
præſentibus/ſed de futuris.ſpes innuit fœlices homines fieri.nam nec quiſq̄
unq̄ ſapiens habitus fuit/ut non & illi ad ueram & perfectam ſcientiam pa/
tuerit ſpei aditus/quum humanæ res imperfectæ ſint omnes. nec in his tan
tum poteſt eſſe auctior ſpes / ut ſpe aliquem penitus confirmet . quis enim
poteſt(poſtq̄ ſpei compos factus eſt)uere fœlix dici & haberi?cui momēto
interdum plurima aduerſa non accidere ſoleant?Nec parum eſt ſi ſpes ī po
tentia hominem futura fœlicitate ſoletur.fidei noſtræ uis eſt hæc admirabi/
lis/ꝙ Deum hominibus conciliat in uita/& poſt mortem per ſpem æternæ
fœlicitati adiungit.ſpes ergo fidei baſi medium eſt/quo ad cæli ſedilia accedi
mus.dempto uero medio nullus ad Deum patebit acceſſus.tolle ſpem mor
talium animis/profecto nullum aderit remedium/quo altiora petamus. om
nia enim a ſpe deſtituta ad manes tartareos deſcendunt.ſoli boni ſperatores
ſummi boni ianuam reſerare ualent.nec ulla uirtus tam efficax / tam parata
acquiri poteſt ſine ſpe acquiſitionis/propterea ꝙ hæc quæ natura boni reti/
nent/a ſummo bono habent.ꝙ ſi illud quod eſt totum ſine ſpe acquiri non
poteſt/nec pars boni haberi ualet.Credere ſine ſpe quoq; non poſſumus.nō
credit/nec ſperat quicq̄ qui ſupra ſe ſcire quærit ad ſummum.ſat habet mor/
talis homo poſtq̄ archanorū clauſæ ſunt ianuæ / ut ſciat per ſpem. ꝙ ſi neq;
huic mentem placat ſiſtitq; / ſine dubio peribit / & fiet inter deſperatores
connumeratus.Ideo ſpes magnum dei munus eſt/qua poterit homo ſi au/
ctior ſit nihil timere/omnia bona aggredi/ſperare etiā in aduerſis multis nō
deſtitui a diuina ope.hæc eſt enim mirabilis ſpei merces ut habentem nō cō/
fundat/ſed ſuſtineat.de ſpe loquor quæ a cæli fonte emanat.nam de his quæ
in terra naſcuntur/haud multo flatu euaneſcere ſolent.tamen ſub umbra ſpei
nomen ſortiuntur.Princeps meus humaniſſimus ſæpe admonet/ut ſperem
ſe mihi in omnibus gratificaturum.Ita(ait)noſtrorū laborum exigunt me/
rita.At ego promptius ſpero/& tamen ſpes hæc ſæpe fallax eſt/ſæpe animū
deludit meum/quia e terra ortum trahit.didici ego per hæc ſpei ſimulachra
in Deo ſolo ſperandum eſſe.nam qui in eo ſperat/neq; commouebitur/neq;
in eternum confundetur.Iccirco ſpem hanc totis uiribus āplectimur / & nō
amittimus confidentiam/quæ magnam habet remunerationem (ut inquit
diuus Paulus)ſed bene ſperant iccirco/qui bene uiuunt.recte autem uiue/
re non poſſunt/niſi ſancte & rite operentur.nec exiſtiment ii qui nunc im/
peria tenent/regna/principatus diutius ſiſtere/ſi ſpem illam/quæ e cælo de
ſcendit/non amplectantur/& foueant.multos ſcimus elapſos rebus ſecun/
dis/quia firmam non nouerunt ſpem.Proinde longam habuit in terris Con
ſtantinus imperator fœlicitatem / quia in Deo ſperauit ſemper.tanta eſt enī
ob ſpem illam firmam & inuariabilem conſequutus a Deo fœlicitatem/quā
tam nemo alius auſit optare.diu imperauit/imperia Romana pacata & tran
quilla Auguſtus tenuit.fuit in bello uictor.ſenio in bona ualetudine defe /
cit . baptizatus ſpem habens cum fide in cælum migrauit. Filios Impera/
tores in terra reliquit.habuit hæc omnia propter immortalem ſpem / quæ
tandem ad beatitudinē euexit. qua propter dominus oībus bene ſperātibus

Sperare poſſumus.
Spei aditus.
Hūanæ res imperfectæ.
Fœlix dici.
Fidei uis admirabilis.
Fide media ad cælum.
Speratores boni ſoli.
Archana clauſa.
Spe ſciat hō.
Deſperatores inter.
Spes dei munus.
Spe aggredi.
Sperare in aduerſis.
Spei merces.
Spes a cælo.
Spes a terrenis.
Per bono ſpē pinceps.
Per boni merita exigunt.
Per bonum ſpes fallit.
Per bonus in deo ſolo.
Viuūt bene.
Regna ſiſtere.
Spē firmam.
Cōſtantinus imperator ſperauit.

aderit continuo obuius/mõ inſtẽt/mõ uelint/modo iplorẽt modo eius au/
xiliũ non abiiciant/& cũ eo nõ reluctentur/ſed ſpei pignore ueniant.qa ſuf/
ficientia noſtra ex deo eſt.Atq; ex omnibus dotibus quas nobis natura do/
nauit/nullũ maius indiciũ ad detegendã humanæ animæ imortalitatẽ/ex/
plicare potuit q̄ per inſitam ſpem.nemo eſſet/niſi ſpes inſita nobis naturali/
ter/qui uitã poſtponeret/morteniq; acerbã adiret atq; cætera icommoda &
cruciatus ſubiret/niſi ſciret p ſpem futura ſæcula hoiem cõſecuturũ.An Da
uid rex Magnus poſtq̄ lapſus eſt gratiæ ſtatu labefactatus parricidio & adul
terio/ad tantã iuiſſet pœnitentiã incommodaq; & lachrymas/niſi fuiſſet ſpei
certitudine motus ad ueniam & immortalitatẽ uiuendi? Manaſſes rex Hie/
ſolymis tenebris obuolutus Baali Dæmõi arã conſtituit/ſõniaq; obſeruauit:
& poſtq̄ multa exequutus eſt in Dei obprobrium/non ne in abiſſum ceci/
diſſet/niſi ad ſpem conuerſus fuiſſet? quæ quo fuit maior/eo celerius ſe a re
bus impiis abſoluit/atq; per ſpem hanc ueniã ad ſalutẽ meruit.ob ſpem mi/
rifice p̄dicatione Ionæ hauſti Niniuitæ deſpatione abiecta ſalutẽ cõſequuti
ſunt.Zacheus ille nunq̄ male parta reſtituiſſet/neq; ex ſuis fortunis quadru
plũ eſſet impartitus/niſi ſpes uiſo domino illico affuiſſet.& Petrus Bariona
non tantis fuiſſet prouolutus lachrymis/niſi ſpei ſtimulis altior factus.q nõ
ſolũ reſtitutus in priſtinam gratiam/ſed præſcriptus caput & princeps futu
ræ eccleſiæ.habuit Magdalena euidens argumentũ ſpei ad immortalẽ glo/
riam/nec tãtam ſubiiſſet aſperitatem uitæ/niſi ſpei crediđiſſet.ſimul ne quis
credat hanc noſtris fuiſſe ſpem a deo immortali tantũ elargitã/poterimus p
exempla ueterũ iam pro comperto habere a natura eſſe omnibus mortali/
bus inditam/ut ſi cætera argumenta rationeſq; deficiant per ſolam ſpem ho
mo cognoſcere poſſit animã noſtrã per infinita ſæcula uictutã.non enim oli
pceres antiqui tam egregie & laborioſe quædã cepiſſent p agẽda/niſi ſpes
pſuaſiſſet alterũ fore mundũ/in quo eſſent ſtatuta pro egregiis facinoribus
præmia.Liberũ patrem/quem tãtopere antiquitas uenerata eſt/cur credim⁹
tantos exanclaſſe labores p orbem/per Indiam ad reperiendam uitem/&
uini uſum/ut aliquo beneficio rude genus iuuaret/niſi quia ſpe perſuaſus
fore alibi ſibi immortalem gloriam? eademq; ratione Cererem matronam ſa
pientiſſimam in oſtenſione tritici aliud q̄ ſpes impulerit ad capeſcẽdam poſt
mortẽ immortalitatis ſedem? Alcides quoq; cur monſtra tãta e medio ſuſtu/
lit/niſi quia animum tetigerat ſpes de immortalitate futura? an aliud coegit
Romulum Romanæ urbis conditorem inter lituos & arma regnum ſtatue
re/q̄ ſpes? quid enim magis perſuaſit Caio Curio ut in paupertate uiueret/
& regulo ut fidem ſeruaret Carthaginenſibus/& Fabricio ut Conſtantiam
retineret/& Catoni ut continuo animi ſanctitate uteretur/& Bruto & Tor/
quato/ut continua ſeueritate iuſticiam fouerent/niſi ipſa ſpes? quæ ſubli/
mes animos eorum altius cogitare coegit q̄ per hæc quæ ante oculos ſub pe
dibus calcamus. Non ne & fœminæ Semiramidi ſpes uirilem iniecit ani/
mum/ut mentita ſexum ampliſſimas regeret copias innumeroſq; adi/
ret labores? quæ ſi præſentem tantum crediđiſſet fore huius uitæ curſum/
non ea ſubiiſſet pericula. neq; Lucretia ſibi conſciuiſſet mortem/niſi

Hois ſufficientia ex deo
Aiæ imortalitas.
Dauid lapſus.
Manaſſes rex.
Baal dmõ.
Ionæ p̄dicatio.
Niniuitæ.
Zacheus.
Petrus bariona.
Magdalena.
Spe homo cognoſcit.
Mundus alter.
Liber pater.
Vitis repta.
Ceres ſapiẽtiſſima.
Triticũ inuẽtum.
Alcides.
Romulus.
C.curius.
Regulus.
Fabricius.
Cato.
Brutus.
Torquatus.
Spes aios.
Semiramis.
Lucretia.

Hercules gonzaga. Ferdinādus Gonzaga. Spes humanæ uitæ. Spes æternitatis.

ſpes commōefeciſſet alibi fore æternam uitam. Neq; tu Reue. præſul, & tu Marchio magnanime tot & tā præclara faceretis, tātas exerceretis uirtutes, liberalitatē, humanitatem, pietatem, magnanimitatem, niſi ſpem certam teneretis alibi ſtatuta eē præmia. ſpes ergo eſt comes humanæ uitæ firmiſſima. ſpes eſt nobis æternitatis demonſtratrix. ſpes hæc eadem nobis pſuaſit, dū noſtris in Ouiliis hæc ſtilo reponeremus, per tuæ ſapientiſſime Antiſtes, uirtutis induſtriam fore breui in eccleſia meliorem faciem, & ſic maiora pectora renouaturam. Ita hæc ſpes non me fallet de tua ſingulari uirtute. ambobus principibus eminentiſſimis Hieronymus Perbonus perpetuo ſe commendat, rogatq; ut hunc de ſpe libellum quandoq; oculis ſubiiciatis, legatiſq; ualete, & ita fœliciter ualete, ut de uobis ſemp optime ſpare poſſimus.

ADAGIA LIBRI DECIMINONI.

Spes ſola rerū ſemper uagatur, & ſiſtit.
Neceſſitas, & impoſſibilitas deos non habent repugnantes.
Vis, & ſuaſio multū poſſūt, ſed ſunt præpotentes pauptas, & impoſſibilitas.
Nihil eſt obſcurius, & euidentius deo.
Deus magna curat, nec parua negligit.
Deo nil oſcurum eſt.
Homini hominē oſtēdit quotidiana actio.
Hoī debet eſſe cura actorū, & agēdorum
Libertas, & ſeruitus utraq; ab altera dependet.
Vir eſt anteponendus diuitiis.
Barbari zelotypia laborant.
Vis debet eſſe contra hoſtes, facilitas cum amicis.
Ordinis deſertores minime coronantur.
Hoſti fugienti pons aureus cōſtituēdus ē.
In aduerſis tātū uulgus ſapientē ueneraſ.
Facinus ſerui arguit improbitatem domini
Cum cælo aliquando ingenium mutatur.
Amicitia non parua pars eſt fœlicitatis.
Bona eſt periti medici conſuetudo & conſeruādæ, & recuperādæ ſanitatis gratia
Difficillimū eſt circuli punctum aſſequi.
Prodigalitas auaritia dignior eſt uenia.
Pecuniis utendum eſt, non abutendum.
Diuitiæ non ſunt bonæ niſi bene utenti.
Raro latet innocentia ſub magnis opibus.
Inter ſapientes magnus eſt ſtultorū nūer9

Nullū aīal magis idiget, q̄ qđ cūcta habet.
Omnia humana luctus plena ſunt.
Vſus inducit morem.
Perfecta ſunt rara, & a deo proueniunt.
Nihil habemus quod non acceperimus.
Indulgēdū ei, q fœnū in cornibus habet.
Regium eſt a quibus male audias magis eſſe beneficum.
Enigmata itelligit q domi ſphyngē habet.
Omnis copia eſt uſui hominis deſtinata.
Natura præfert marem fœminæ.
Vir agit, mulier patitur.
Natura conatur marem procreare.
Tuæ non inniteris prudentiæ.
Vix errant multi.
Nihil eſt unus ad comparationem duorū.
Vino canes non utuntur.
Nulla mutatio ſine nouitate.
Bonorū cænæ ſunt multorū ānorū fruges
Plus ſæpe ualet calliditas, q̄ potentia.
Natura pducit hoīes ad diuerſa ſtudia.
Vino nihil eſt charius bibentibus liberius
Oīs hominis actio ad aliquod bonū tēdit.
Bono aliquod bonum eſt melius.
Diuerſa uia imus ad bonum.
Ad bonum non imus ſine ratione.
Natura quæq; perfectiſſima facit.
Laudantur ea quæ naturam imitantur.
Laudanſ cui ſūt plures uirtutes, q̄ uitia.
Magna bellua eſt imperium.

Boni magiſtratus mutant/ ut mala fiant.
Libertas linguæ ſæpe fuit noxia.
Vera q̃ nō ſūt ueriſimilia dedecus piunt.
Quæ iūnta a deo ſunt indiſſolubilia.
Regium nomen e cælo uenit.
Noui ſenatores non ſunt conſcribendi.
Hūana uita ī occulto miſerias nō habet.
Turpius eſt frigide laudari/ q̃ grauiter uituperari.
Qui habēt aures annulatas digitos ī manibus habere non deberent.
Perfecta nemo facit niſi alibi fiant.
Nemo qd habet/ quod ab alio nō habeat
Ante tempus iudicium non notatur.
Cornupetas euitandas fœnum indicat.
Numerus quaternarius inauſpicatus eſt.
Diues cœnat qñ uult/ pauper qñ poteſt.
Celeritas ſuis pedibus non mouetur.
Celeritas conſiliis inimica eſt.
Maximum lucrum eſt bene conſultare.
Nec cogitata quidem fallunt deum.
Arcanū reticere/ & ociū bñ diſpōi labor ē
Recte uiuere multus eſt theſaurus.
Amor fundamentum eſt fidelitatis.
Euentus uictoriæ dubii ſunt/ & incerti.
Peritia ciuilis diuinū munus eſt.
Multa licent quæ non expediunt.
Proprium quiſq; habet donum a deo.
Oia facienda ſunt/ ne in miſeria degamus.
Nemo miſer/ niſi qui diues ſibi non eſt.
Malus quo plus ſapit/ plus male opatur
Pecunia non facit improbum diuitem.
Nō q nō habet/ ſed q habetur pauper ē.
Patrimoniū uerū ē/ quod auferri nō pōt.
Patrimonium tutius ē in poſſeſſionibus/ q̃ in pecunia.
Imperiū ē quædā ſeruitus glorioſa.
Non poſſumus omnibus placere.
Qui formulam ſequitur non pōt errare.
Fines mandati diligenter ſunt ſeruandi.
Fortuna incerta eſt.
Diuerſa ſunt negociorum genera.
Natura oīm alūna ē/ & parens.
Corrigere naturam etiam pictor audet.

Pecūia opus ē ad neceſſitates plurimas.
Fruſtra naturæ aduerſamur.
Turpe ē alios docere cū q ſeipſū ñ norit.
Firmiſſimi mores propter conſuetudinē innaſcuntur.
Animi īproborū iniuriis expleri neſciūt.
Aduerſus ſuperiores non ſunt exordiendæ argutiæ.
Non omnis ætas ludo conuenit.
Sine mala conſuetudine adoleſcentes recti ſunt ad ingenium bonum.
Non agit cui materia deeſt agendi.
Sub ſole umbra ſequitur.
Vmbra non conſtituit corpus/ ſed de corpore conſtituitur.
Meli⁹ pigimus luce/ q̃ pigam⁹ ī tenebris.
Aetas ſemper erit deterior.
Solus uixit qui bene uixit.
Copia commendatur ab honeſto.
Os bouis triturantis non ē alligandum.
Ex multis currētib⁹ un⁹ ſol⁹ habet palmā
Beatitudo eſt ſummum bonum.
Magis peccat ſenator q̃ alius.
Conſiliarius debet eſſe tacitus/ & rectus.
Ab honeſto non eſt recedendum.
Quod nimis abundat difficile eſt ſtomachum habere.
Multæ ſub tegulis cubant noctuæ.
Non eſt moleſtus creditor/ ſi das illi qđ debes/ non quod poteſt.
Si lingua tātū orat mens eſt ſine fructu.
Mala colloquia deprauant bonos mores
Multæ ſubſtantiæ mutant qualitates.
Anima ante & poſt corpus uiuit.
Stella a ſtella claritate differt.
Stimulus mortis peccatum eſt.
Virtus peccati ē lex.
Pro deo labor non eſt inanis.
Qui fuere ſocii paſſionum/ deberent eſſe ſocii lætitiæ.
Ager male ſitus/ & glareoſus minime eſt fertilitati commodus.
Scimus ut plurimum quē fugiamus/ neſcimus ad quem fugiamus.

Lux nimia tollit uiſum.
Dedecoroſū ē nō referri gratiā pmerētibꝰ
Repentina ſæpe mutantur.
Ingratitudo turpis eſt.
Q uod neceſſitas urget non eſt dolendū
Fortunæ fulgor ad tempus eſt.
In aduerſis uirtus perficitur.
Etiam currentes ſæpe adhortari ſolemus.
Nefas eſt ſeipſum uiolare.
Iuueni labor conuenit.
Nimius labor infirmat corpus.
Si tota ſpecies ē decora ſingula ſūt d̄cora
Neceſſitati nemo reſiſtere poteſt.
Non ſolum nobis/ſed uniuerſo humano generi nati ſumus.
Non noſtri uiuitur arbitrio.
Elephas indus non curat culices.
Ruſtico nihil eſt ruſticius.
Recidendum eſt immedicabile uulnus.
Beneficium perdit/qui beneficium confert in ruſticos.
Non minus amicis/q̄ pecuniis uirū magnum abundare oportet.
Immortalitas fugat metum mortis.
Viuens nō pfecte intelligit aiæ ſubſtātiā.
Vſus ſine ratione non eſt bonus:
Inæqualitas humorū infirmitates/æqualitas ſanitatem gignit.
Simulare/& diſſimulare aliquando licet.
Media tēpora patriæ/extrema nobis impartiri debent.
Vulpes pilum non mores mutat.
Tutius addiſcimus/q̄ ſcribamus.
Contrarium contrario magis lucet.
Iniuſtus eſt deterior ſtulto.
Conſilium pro re, & tēpore capiendū ē.
Dura eſt legatorum prouincia.
Orator de principis ingenio edoctus uix unq̄ errat.
Inueteratoꝰ in malis monita non proſunt.
Ei opitulandū eſt/qui cauſa noſtra patit̄.
Mali hominis bonus paruipendit gratiā.
Nō ſic incēdiū/q̄ uitādæ impiæ ſūt grāæ.
Pactiōes iniuſſu ſupioris nō ſūt legitimæ

Inobediētibꝰ magnæ pœnæ ſūt iſligēdæ.
Mutationes regnorū plurimū ſūt noxiæ.
Regimē pitiōn/nō ditiori cōmittēdū eſt
Contrariū finis alterius eſt principium.
Omnis exceſſus uertitur in contrarium.
Omne genitum conuertitur.
Male eēt bonis/ſi animus eſſet mortalis.
Vana ſunt conſilia improborum.
Puerilia uana ſunt.
Animus ſemp uicto plus præſagit mali.
Nunc oportet eſſe uerſipellem.
Senem doctum difficile eſt fallere.
Bonū nomē bonis factis cōprobādū eſt.
Sæpe tabellæ arguunt nuncium.
Scelera in habitum conuerſa non ſanātur
Bene inſtitutus intrepide moritur.
Ad fructus actionū longo opus eſt tpe.
Fœlicitas diuinum munus eſt.
Minima mutatiōe corpus debile īfirmat̄.
Deus ſolus ſcit finem uitæ noſtræ.
Senex inſulſus ē tanq̄ fungus putridus.
Non eſt uir qui ſuos negligit tueri.
Seruus arbitratu domini ſeruit.
Q uod erat pdendū nō doleat cito pdere
In grauibus conſulendus eſt princeps.
Probus non eſſet tibicen.
Ex contrariis fiunt contraria.
Fœlix eſt cui deus eſt auxiliator.
Pro tempore iniuria toleranda eſt.
Patienda eſt lex a nobis edita.
Belluæ habent aliquid attentionis.
Homo ſæpe natura humana abutitur.
Hoc ſæculum nouum eſt aucupium.
Luſori grauis exitus inſtat.
A placidis abſtinuiſſe uirtus eſt.
Ingenio uiuitur.
Tandē depræhendit fortūa temeritatem.
Cui licet pluſq̄ par eſt/plus uult/q̄ par ē.
Facinora nō tam facile excuſantur ab improbis/q̄ perpetrantur.
Non eſt opus pedibus ſine ingreſſu.
Tempora diſpenſat uſus.

F I N I S.

Liber Quiliarũ Uigeſimus De Fide Ad Reuerẽdiſſimũ ⁊ Sapientiſſimuȝ Cardinalẽ Hoſtiẽſeȝ: in quo maxime proſcinditur Perfidia Lutherana circa ieiuniũ: auctoritatẽ cõcilio rum: ⁊ quod debeat eſſe vnus ſupremus põtifex.

Reuerendiſſimo Ac Sapientiſſi\ mo Cardinali Alexandro Epi ſcopo Hoſtiẽſi De Freneſio Romano Patricio Hiero\ nymus Perbonus Inci ſae Marchio Ac Oui liarum Dominus Foelicitatem.

SENECTA prudens rudi iuuenta melior eſt/ac præ/
clarior Reuerendiſſime ac Integerrime Antiſtes. ſic
ſcriptum eſt ſenioris Neſtoris lingua/quæ melle flue
bat/cupiebatq; Agamemnon ille Græcorum ſum/
mus Princeps Neſtori decem ſimiles in caſtris potius
habere/q̃ mille Aiaces. ſum ego nõ Agamemnõ pater
ampliſſime/ſed eadẽ mihi pene mens eſt/ qualis Aga
mẽnoni/uotoq; eodẽ proſpicio. atq; a Deo immortali
opto totidem in eccleſia Dei uidere q̃ ſimilimos tui excelentiſſimis animi
uirtutibus præſtantes. ſunt multi fateor egregia amplitudine circumſpecti/
ſed qui eam explicent fidem/quam tuum ſacratum præſeruat pectus/ pauci
ſpectantur. Ideo quum in Ouiliis meis deambularem animumq; ad fidei cõ
templationem coniicerem/quo & quali ſumus iam in hoc ſcelerato ſæculo
periculo conſtituti/lachrymis ſane obortis abluor/ad quos impulſa ſcopu
los cymba Petri cohæſerit. quibus iam uentis in ſyrtim/& abrupta montiũ
conquatiatur. & quod maiorem mihi doloris cumulũ affert/ nõ uideo quæ
malis noſtris remedia citentur. una tamen de fide conſolatio animũ retinet
conſtantem/uirtus ſcilicet tuæ amplitudinis. omnes ita ſperant / & credunt
non emerſuram his malis fidei frontem niſi per te ampliſſime pater. ſic tui
mores ab initio nos confirmauere hac fide / ut non alium uenturum creda/
mus (quem omnes diuinum hominem expectant) ad eccleſiæ reformatio/
nem/q̃ te Cardinalis Hoſtienſis. eris tu ille Magnus Alexander. & ſicut ille
orbem uirtute armorum Illuſtrauit/ ſic tua mentis excellentia omne genus
chriſtianum in tantam celſitudinem deduces/ut te ſedente/ te regnante / te
conſulente totum terrarum orbem in fide Chriſti conſtitutum ſpectemus.
Eris aut Sanſon ille fortiſſimus/aut nouus Hercules/qui purgato orbe/&
conciſis monſtris immortalitatem adeptus eſt. ſcimus (neq; fama per Italiã/
per Galliam/per Hiſpaniam /per Germaniam tacere poteſt) de tua ſingu/
lari uirtute/qua emines/qua in omnibus te optimũ conſultorẽ præſtas. ſed
mala plurimorum mens optima/& ſapientiſſima conſilia non recipit. ſi cun/
cta ad te ſpectarent/ſi penes tuum ſacratum pectus reſiderent iuſſa/ nõ iſto

Seneɛta
Neſtoris lingua.
Agamemnõ
Sæculum noſtrum ſceleratum.
Petri cymba.
Cardinalis hoſtienſis.
Alexander magnus.
Sanſon.
Hercules.
Mẽs mala

laboraremus malo. bella inter chriſtianos / & diſcordiæ / & ſimultates non
Hæreſes diræ exercerentur. diræ hæreſes / quæ iam multas mortalium mentes infecere / nõ
emerſiſſent. infideles ob noſtras ignauias non in Germaniam uſq; multitu/
dine armatorum eſſent profecti / non Epirum / non Græciam / non Macedo
niam / non Pannoniam ſuo iam premerent iugo. nunc (quod uiſcera noſtra
Fides I Italia lacerat) parum eſt ubiq; fidei. etiam in medio Italiæ proſciſa ac mutilata am/
bulat / & uix apud paucos hoſpitium reperit. Hæc ſunt Antiſtes eminentiſſi
me / quæ collegium ſupremum iſtud deberent commouere. neq; ad priuata
quiſq̃ animum conuertere debet / ſed ad publica / quæ nulla iam ſuperſunt.
publica nulla ſunt. Ad tuam amplitudinem potiſſimum ſcribimus / quum ſis præcipue tu reli/
Freneſia familia. gionis chriſtianæ ſplendor / familia Freneſia nobiliſſima Romana Patricia /
ubi adhuc ueterũ heroicas uirtutes ſpectari licet / atq; uerã Quiritiæ nobili/
tatis faciem. Igitur ad te q̃ libentiſſime de fide ſcribimus / quum tua ſanctiſſi
ma uirtus omnibus fidei lumen afferat. tua egregia doctrina / tua inuiolata
religio / ſummaq; in rebus agendis prudentia / quam omnes nationes admi/
rantur / & colunt / animum ita mihi firmum reddit / ut quum cogitarem per
Ouilias meas de fide aliquid ſcribere / non alius mihi ſuccurrerit princeps / q̃
tuus excellentiſſimus animus / Cui libentiſſime dedicamus. Ita mihi neſcio
quid cæleſte numen perſuadet fore / ut per te omnia breui tutiora in ampliſ/
ſimo portu ſpectaremus. Vale Reuerendiſſime Antiſtes / & eam mentem
conſerua / qua in rebus cunctis oſtendiſti / quanta tibi fides chriſtiani nomi/
nis reluxerit. Et Hieronymum Perbonũ / qui tuæ ſingulari uirtuti afficitur /
inter tuos ſeruos connumera q̃ obſequentiſſimum. Ex Ouiliis.

Hieronymi Herboni Mar chionis Inciſae Ac Do mini Duliarum Liber Uigeſimus De Fide.

FIDES Reuerendiſſime Cardinalis Hoſtienſis eſt uirtus *Fides.*
magna/qua creduntur ea/quæ non uidentur/pertinẽtia
ad ueram religionẽ. Et Ideo diuus Paulus ſublimius in
tonuit/ſubſtantiam appellãdo rerum ſperandarum quæ
uideri non poſſunt. non enim creditur quod uideri põt.
ex his enim quæ uidemus/cogitationẽ formamus ad ea/ *Creduntur quæ.*
quæ ante oculos non uerſantur. ſic Thomas tangendo
Chriſtum credidit illico & confeſſus eſt quod non uide *Thomas tangendo.*
bat eſſe Deum. eſt ergo fides omniũ uirtutũ/omnium bonorum operũ/cũ
ctæ actionis ſtudioſæ primarium fundamentum/quod uerũ/& ſtabile/nul
loq; motu incõſtãs/uacillanſq; facit in anima omnia cõſiſtete/quæ de Deo/
de uera Religione non uidentur. tanta eſt fidei perſpicacitas/ut ea quæ ſunt *Fidei perſpicacitas*
extra cæli clauſtrũ perſpici faciat. & licet uera fides non admittat exteriorem
uiſum/non tamen excludit interiorem cognitionẽ/ſine qua impoſſibile eſt
hominem placere Deo/atq; incolumẽ ad æternæ uitæ limina proficiſci. Am
plectitur fides uera cæleſte numen cum ſpe/& charitate inſeparabiliter co/ *Fides amplectitur.*
mitantibus. & quantũ credimus per fidẽ/tantũ per charitatem amamus. &
quantum per charitatẽ amamus/tantum hilari animo ſperamus. Neq; hic
Reuerendiſſime Domine de ea fide loquimur/quæ eſt opinio quædã apud *Fides apud philoſophos*
Philoſophos/& inter ciuiles actiones dictorũ conuentorũ cõſtãs promiſſio/
& obſeruatio. ex eo enim nomẽ auſpicatᷣ/ꝙ fiat quod dictũ eſt/ut Ciceroni
placuit. ita præualuit apud elegãtiores dare fidẽ nihil aliud eſſe/q̄ ſancte pro *Fidem dare.*
mittere. cui adhæret crudelitas q̄ pro fide capi ſolet apud Leguleios ut bonæ
fidei poſſeſſor/is ſcilicet/q ignorat rẽ quã emit alienã eſſe/aut putauit eum/ *Bonæ fidei poſſeſſor.*
qui uẽdidit/ius uẽdendi habuiſſe. ſic habere fidem credere eſt. Hinc eſt ꝙ *Fidem habere.*
maximi uates ueritatis indagatores ſæpe fidẽ pro cythara/ſiue cytharæ cor/
da ſumũt/qa cytharæ cordæ ita inter ſe cõcordes eſſe debẽt/ſicut fides con
cordat hoĩes. hinc illi quotidiani ſermones. fidũ amicũ appellamus. fidelem *Cytharæ cordæ.*
ſeruũ dicimus. Iccirco ſine bona fide p̄ſcriptio nõ ualet. non ſemper in qui/ *Fidelis amicus*
buſdã fides huiuſce ꝓualet. ut fides adultero data de contrahendo matrimo *Præſcriptio ſine bõa fide.*
nio poſt mortem uiri impedit contrahendũ & dirimit contractũ. de his libel *Fides contrahendo matrimonio.*
lus iſte ad tuam Reueren. Dominationẽ nõ loquitᷣ/ſed de illa excelſa uirtu
te/quæ tantã in ſe & ardentẽ uim ſolet poſſidere/ut quocũq; iuſſerit præſto
adeſſe cogatur/tranſferre poteſt montes/ſolidare marmoreũ pelagus/mini *Fides tãtam vim.*
ma maiora facere. qd nõ aliud eſſe poteſt/q̄ Dei immenſum donũ. Ideo ſola *Fides poteſt ſupplere.*
quandoq; fides poteſt ſupplere/ubi abſunt baptiſma & alia ſacramenta. tan
ta ineſt in fide lux lumenq;/ut ſine eo quicq̄ de Deo cognoſci nõ poſſit ideo

Fides ſeruitutem. Libertas appetitur. Seruire deo. Seruire principibus. Prophetæ magni. Doctores eccleſiæ excelſi.

excellés &omni laude digna.Et(qđ mirabilius eſſe uidet̃)facit ſeruitutem libertate dulciorẽ/quæ præcipue mortaliũ iudicio appetitur.nam ſub Deo pulchrũ eſt ſeruire.ad quæ ſeruitia innumeri pene homines cucurrere diuini documento imortali moniti quantũ inane ſit imperatoribus/& regibus/ cæteriſq; pricipibus totã ſeruiẽdo cõſumere uitã/in qbus nõ eſt ſalus.ſic illi magni prophetæ relictis oibus ad hanc diuinã acceſſere ſeruitutẽ. ſic illi excelſi doctores Aurelius Auguſtinus/Ambroſius/Chryſoſtomus/Hieronym9/ relictis hiſce rebus caducis ad illum fidei excelſum mõtem acceſſere/ubi nõ ſeruitutẽ ſed ueram adepti ſunt libertatem.non fuit profecto hæc ſeruitus.

Iugum dei ſuaue. Seruit9 atrox Iugurtha. Perſa Athenæ. Carthago Roma Italia Inſubria Græcia. Martyres inuicti. Appetim9 tãtopere.

ſuaue illi domini appoſitum eſt iugum.ſeruitus illa/& atrox extimanda eſt/ quã ob rerum humanarum conditionẽ miſeri mortales ſubeũt/qui per uim uicti in ſeruitutẽ pro cæno/pro debili & inani imperio capti ſunt/ut Iugurtha/& Perſa.ſic populi alii/& potẽtiſſimæ urbes/ut Athenæ Macedoniæ/ Carthago Romanis/Roma caput orbis Vandalis/Italia Gotthis / ut Inſubria/& Liguria Longobardis/& nunc Græcia & Aſia ob ignauiam & deſidiam noſtram Turcis ſeruire coguntur .ſapientiores illi noſtri fuere/qui fidei lorica muniti ad ſeruiendũ Imperatori Deo properarũt.ſic illi inuicti certatores/qui.pro Chriſti fide martyres inanitatẽ hominũ contemnendo/ad cælum cũ palma migrauere.uiderunt quãdoq; nonnulli ex ueteribus quãta ſint hæc/quæ tãtopere appetimus/imperia/diuitias/& ad uitã honeſtiorẽ/ & innocentiſſimã ſe ſe retraxerunt.Et ſi nihil certi de æterna ſede habuerint/ ta men tãti nihil hic inter hæc imbecilla rerũ acquiri poſſe / ut innocentiſſimus Socrates /.& iuſtiſſimus Ariſtides / omnia tolerauerunt ne uirtutem amitterent.ſed noſtri multo fortius.quid enim mulieris illa Amatritianæ fide plenius/aut quod amplius dici poteſt? quæ quum intellexiſſet filium ob chriſtianam fidẽ ad ſupplicium trahi/accurrit/uidenſq; natum deiectũ animo afflictum/triſtem/tacentẽ/iuſſit mentem altiorem capere/atq; hilarius cælũ & ſolem & ſydera ſuſpicere.quod quum ille promptius faceret/an(inquit)ignoras fili per fidẽ hanc/quã in tuo pectore recepiſti / te confeſtim in arces illas migraturum? proinde ſcias fili pro iſto paruo dolore/ qui a te cito tranſibit quietẽ illã & uoluptatẽ æternã & fœlicitatẽ te nũc eſſe adepturũ. ſic ille abiit maternis uerbis auctior factus/cælũq; p fidẽ adeptus eſt. ſola fides tantũ põt.ſi uera fides habet̃/ut nõ exilia/nõ carceres/ nõ opũ amiſſiones/nõ iacturæ/nõ Tyrãnorũ crudelia ſcelera/ nõ ignis/nõ aqua/nõ exquiſita tormenta / non mortis aculei tam improbi / tam furibundi ſæuierint / ut animos fidelium conculcare potuerint.illa fides de Chriſto uera eſt / qui de Deo patre genitus eſt per ſpiritũ ſanctum.ex uirgine natus.qui redemit animas noſtras Dæmonum inſidiis.qui pro nobis paſſus/ & ſcelera noſtra tulit/& morte ſua redemit nos/& reſurrexit/& multiplicem ſuam gratiam nobis reliquit per eccleſiæ ſanctos adminiſtratores exibendam. qui idem rediturus eſt in hunc mundũ cum ſenatoribus ſuis/& Apoſtolis/& ſanctis/ ut iuſticia examineq; cunctos probet/qui in fide probati ſunt .illos uero damnet / qui infidi / & longe a numine fidei per ſcelera abiere . ſic enim ſcriptum eſt a Diuo Paulo ex fide Deus iuſtificat gentes / & maledictus erit

Socrates innocentiſſimus. Ariſtides iuſtiſſimus. Amatritiana. Fides tãtum poteſt. Fides de chriſto. Fides iuſtificat.

quiſq3/qui non permanſerit uſq3 in finē in fide chriſti.Ideo iuſtus ex fide ui/ Iuſtus ex fide.
uit.Pium facis Reuerem.Domine qđ ſanctiſſimum numē fidei obſeruas & Cardinalis
colis.tantum in fide permanes/ut tuos mores uelut ſydera putemus reſplen hoſtienſis.
dere.Beatus es Antiſtes optime/q non diuitiæ/non ſūma libertas/non oci
um nō commoditas te a fide præuaricare impellunt.es conſtans/firmus/ſta
bilis ad omnia/quæ diua fides iubet/& ſancit.Hæc tua fortitudo/& fortitu
dinis animi tui laus eſt/q in tantis eccleſiæ fluctuationibus incommotum
tuū obieciſti pectus.uere & rite hauſiſti aquas de fontibus chriſti.Ideo non
dubito oculos domini ſup tuam fidem reſpecturos daturoſq3 excellentem
gratiā/qua reducere poſſis cymbam Petri ad ſtationarium portū.tunc dele
bis ſciſmatū ſpinas/facinora/& ſcelera/q̄ mali principes/quæ crudeles Ty/ Sciſmatum ſpinæ.
ranni/iniquiq3 homines impune cudunt/eritq3 nouū ſæculum.ſplendebūt Tyrāni crudeles.
lucidius cæli aſtra/erūtq3 elemēta non parca/ſed abundantius effundent
ubera uiuentibus.tunc uera erit inter homines fides.Hæc auguror Reuerē.
Dn̄e dū per receſſus O uiliatū mearū cōtemplor dei iuſtitiam/miſericordi/
am.ad tātam fœlicitatē miſericordes uocabunť.Hæc ego frequenter a Deo
peto.ut cito ueniant/hæc ante q̄ migrem in patriam/hæc ſæpe filiolos me
os innocentes puros/candidos ad cælum precibus corda extollere cogo.qđ
ſæpe faciunt.in multis mihi exoptatam expeditionem reportant.quaſi per
innocentiam morum non pauca mihi mira uoto affluxere.Quidť illud ſane
non reticebo.Franciſcus Sfortia filiolus meus in Pado ꝓpe Glarolas eo an/ Franciſcus perbonus in pado.
no qui a ſalute reſtituta humano generi fuit milleſimus ſupra quingenteſi/
mum ac uigeſimum in feſto diuorum Simonis & Iudæ naui fracta turbato
uentis Pado/ac iam pene ſubmerſa/ſolus ipſe natus Franciſcus puer in pup
pi genibus flexis/detecto capite/ac humili uoce implorans a ſummo Deo Miraculū in pado pro perbonis.
Chriſto optimo in tanto prope naufragio citiſſimam meruit opem.pene cū/
cti qui aderant deſperabant ſalutem.Ipſe frater Maximilianus filius meus/
plæriq3 etiam nobiles/& mulierculæ quædā ad lachrymas cōuerſæ & eiula
tus orante puero per ſæuientem undam fractis lignis ad Eridani ripas inco/
lumes propulſi ſunt.quæ res habita eſt in Alexandrina urbe pro miraculo. Ludouicus botta.
teſtes affuere multi nobiliſſimi.inter quos comes Ludouicus Botta/& Frā/
ciſcus Maria ſtampa pro excellen.Duce Mediolani in ea urbe rem fiſci tra/ Franciſcus maria ſtampa.
ctans pleniſſimam ubiq3 locorū fidem faciunt.ſit in poſteros hoc meos do/
cumentū/ut ſciant q̄ ualida ſit oratio ad deum innocentium/& eorum qui Innocentiū oratio.
per fidem ueram ambulant in hiſce tenebris.Proinde nemo ſperauit in dn̄o Deus pius &
q fuerit cōfuſus.qppe pi⁹ & miſericors ē dn̄s.p fidei clypeū oli ueteres He Hebrei ueteres.
brei innumeras cōſequuti ſūt uictorias.trāſeūtibus p medias aquarū reuo Petrus.
lutiōes mare fugit/& iordāis cōuerſus ē retrorſū.ſic diuus Petr⁹ ſolidato Pe Paulus.
lago ad xp̄m pedibus acceſſit.ſic diuus Paulus naufragii iactura/& a decu Perbonus pro filiis.
mana unda liberat⁹ ē.peūt cōtra paſſim īfideles.iuſtus uero ī fide ſua uiuit.
tango pectus/tāgo arā Reue.Dn̄e/nō mētior quoties filios meos domo ab
eūtes lōgius terra/aut aqua ꝓgrediētes bn̄dictiōis gratia ꝓſequor uelut uia
tico abeūtes.ita mihi cōſtās p fidē remanet & pacatior mēs/ut neq3 uortico
ſi fluminis pericula nocitura putē/neq3 terreſtriū caſuū diſcrimina.ſic mihi

perſuaſit fides.imprimis cōmendo Deiparæ uirgini/deinde Raphaeli cæ/
teriſq; Angelis cælorū accolis/ut curæ eorum præſint/ut eorum beneficio
adſint.inuoco ſuadente fide pro aquarum turbine uirginem Agnetem diuos

Agnes virgo Simon & iudas.

Simonem & Iudam qui tres/ut mihi uera & ſyncera perſuaſit fides in aqua
rum periculis/uelut Caſtor & Pollux/lucidiſſimæ ac ſalutares exiſtunt ſtel/

Caſtor & pollux.

læ.Abſint Reuerendiſſime Domine ab hac mea commentatione increduli

Deo nihil impoſſibile.

& modicæ fidei homines.profecto non ueræ fidei quicq̄ ſapiunt.a Deo enī
nihil eſt mortali homini impoſſibile.omnia poſſibilia ſunt credentibus. diui

Credentibus omnia poſſibilia.

Marci uere teſtantur monumenta/quæcunq; orantes petitis/credite/quia
accipietis & euenient uobis.Credidit filius meus/& orauit/& exauditus ē.

Franciſcus perbonus.

credidit/& intemerata eius fides incolumem cymbam cum omnibus ſociis
effecit.ſic enim apud Ioannem ſcriptum eſt/ut omnis qui credit in deo nō

Habraam.

pereat.qui credit in lucem/filius lucis eſt/& uidebit gloriam dei/& in tene/

Fides vbi.

bris non manebit.credidit Habraam deo/& iudicatus eſt iuſtus. corde enī

Fides ſine operibus.

creditur ad iuſtitiam.fides uero noſtra non debet eſſe in ſapientia hominū/

Fides catholica.

ſed in uirtute dei.ſine fide non poſſumus placere deo.nec in fide hæſitandū
eſt.qui enim hæſitat/ſimilis eſt fluctui Maris/qui a uento circumfertur. &
ſicut corpus ſine ſpiritu/ita fides ſine operibus mortua eſt.Nam ſicuti au/
rum per ignem probatur/ita fides per aduerſa cognoſcitur.Et hæc eſt uicto
ria quæ uicit orbem.Nullæ ergo profecto perfectiores diuitiæ/nulli maio/
res theſauri/nulli honores/nulla mundi uberior ſubſtantia eſt/q̄ fides no/
ſtra catholica/quæ nos delinquentes/ſi pœnitentiam agimus/ſaluat/cæcos
illuminat/infirmos curat/fideles iuſtificat/extollit iuſtos/& mortales im/
mortales efficit.Ideo non potior eſt apud Deum/qui plus auri habet/ſed q

Infidelis peior dæmōe.

plus fidei retinet.Iccirco infidelis peior eſt Dæmone/propterea q abiicit ra

Fides virtutum radix.

dicem omnium uirtutum/quæ quanto magis infringitur/tanto magis cre/
ſcit & accenditur/& in aduerſis ſit uberior.Eſt enim Religionis lumen ui/

Fides apud pauperes.

tæ ianua/fundamentum ſalutis.aſcendit ad inacceſſa/depræhendit ignota/
contrahit immenſa/apprehendit nouiſſima/humaniq; pectoris ſanctū nu/
men nulla neceſſitate cogitur/nullo corrumpitur præmio.nemoq; eam un/
q̄ perdidit niſi is/qui eam non perdidit.raro hæc intrat principum limen.
migrat frequenter ad pauperum tabernas.ſed hæc eſt illa ſancti numinis de

Fides multæ. Fidē fallere. Fides hoſti. Fidelitas ſeruorum. Fidelitas fœudatariorum.

monſtratrix.multæ autem hoc nomine appellantur fides/quæ & ſi non ape
riant cæleſtes theſauros/tanta eſt illi copia bonitatis/ut hæ in ſe firmitatem
dicti factiq; reſeruetur.Ideo paſſim in foro/in curiis/in magnis ædibus ni/
hil eſt/nec haberi poteſt turpius/q̄ datam fidem fallere.cuius tanta uis eſt/
ut etiam hoſti ſit ſeruāda.famulorū quoq; prima uirtus fidelitas requirit/
& in his maxime qui fœudi ad iura tenentur.ii enim pace belloq; imperata
exequi debent/& in aduerſis aduerſa conſtanter ferre/& uitam pro princi/
pe ſæpius obiectare diſcriminibus.quoties non obſeruant poſſunt illico pri
uari quum quicq̄ aduerſus iuramentum moliantur.ueteres hanc in huma/

Fides inter numina.

nis inter Numina collocauerunt ariſq; decorarunt.hanc in periculis præbe/
bant.Transfugæ nullum pretium fidei habent.& qui modo harum/modo
illarū ſunt partiū/fidi eſſe non poſſunt.Reſpu.nihil maius atq; præſtantius

habere

habere debent/q̄ fidem.Iccirco in Tyrannis nulla eſt fides / quia nihil ſta/
bile poſſident.Ideo Deiotarus rex uetabat expectare fortunam dum præ/
ſtari debet fides.ii qui fluxam gerunt fidem pro uanis habentur.Multi hac
tempeſtate notantur præſertim in regum ſocietate/quibus nulla eſt fides.ē
enim omnis poteſtas conſortis impatiens.pauperes in fide ſolēt ſuſpecti ha
beri tametſi multi probi reperiuntur.Ideo rarus miſeros elegit amicos.& pe
ne nulla fides eſt qui caſtra ſequuntur.ſtat nulla diu mortalibus unq̄ Fortu
na titubante fides.illud ſeruile eſt/multa polliceri/pauca ſeruare. ſic multa
fidē promiſſa leuāt.& nunc ualidius eſt in hoc ſcelerato ſæculo / quantum
quiſq; ſua numorum ſeruat in arca/tantum habet & fidei. Cæterū quū illā
diuinā mortales non colant / raro hanc humanā obſeruare rite poſſunt.qui
nihil ſupra tectum credunt/quam fidē habere poſſunt? obrident inſulſi ho
mines quū dicimus q̄d fides uera docet Deum eſſe unum/& trinum.unum
in natura · trinum in perſonis.ſolum inuiſibilem/immenſum/incompræhē/
ſibilē/incircumſcriptū/incorporeum/immortalem/ubiq; præſentē / ubiq;
latentē totū.a quo una cuncta facta ſunt/cuncta reguntur/& a quo depen
dent .proinde falſæ illorum opiniones ſunt/qui dicunt q̄d hæc / quæ bona
aut mala habemus/a ſtellis fluunt.nam ut cætera taceam/quid illud? non/
ne in omni orbis parte euenit quotidie/ut iiſdem diebus iiſdemq; horis di/
ſpar naſcentibus contingat euentus? Alii enī facti ſunt ſerui/alii reges/qui/
dam inopes/quidam diuites.contra multi diuerſo tempore editi / & tamen
quum diſpares ortu/eundem ſortiti ſunt uitæ finem/uel uno nauis naufra/
gio/uel unius incendio domus/uel una belli acie .non tamen negamus ſu/
periora multo potentiora eſſe. q̄ inferiora/ſed hoc ē ex ordine diuini cōſilii/
& prouidentiæ ſicut eius diſpoſuit uoluntas.pauca de deo ſcimus / & quæ
ſcimus/per fidē ſcimus / quæ nos ad ſummum bonum ineffabili pietate tra
hit.optimus Deus manet intra omnia/extra omnia/& ſupra omnia/& infra
omnia.per hæc in tanta ſpeculationis forma ducimur/ut cognoſcamus/co
gnoſcentes amemus/amantes ſequamur/ſequentes adipiſcamur/adipiſcē
tes fruamur.in nullo hæc poteſt reſidere fides/niſi in eo/ qui mentem a ca
liginoſis maxime ſordibus purgatam retinet. tunc purgatio hominis eſt
per fidem ab humanis hiſce malis ad ſuperna bona aſcendere.qui uero ter/
renis rebus ſemper immerſi ſunt / nullam fidem bonam habere poſſunt /
qui ad oſtenta / ad auguria / ad ſortes / ad incantationes facile animos ap/
plicant. Hinc apud ueteres Romanos crediti Bouum mugitus / aui/
um garritus / luporum in urbem acceſſus aliquid mali ciuibus portende/
re.quamq̄ noſtro tempore in Gallia ciſalpina luporum rabies nunq̄ in hu/
manum genus maior.paucis his diebus dum hæc contemplaremur / me/
dio die duos feroces lupos urbem Alexandriæ ingreſſos ſcimus / atq; in
ipſis plateis ante publicas ædes duos puerulos deuoraſſe. quod ubi in/
tellectum / totam ad arma plebem exciuit. alter eſt interfectus / alter ſe
ex mœnibus proiiciens aufugit . Credunt ideo uentura mala.at propter
hoc nos non credimus/ſed propter ſcelera noſtra excidium non leue perti
meſcimus.ſic enim nobis per ſcriptū eſt/ob peccata ueniūt aduerſa,ſed fide

Deiotarus rex.
Fides regno nulla.
Poteſtas impatiens conſortis.
Polliceri & non ſeruare.
Fides diuina & humana.
Credere ſupra tectum.
Fides vera docet.
Deus.
Stellæ an bona & mala.
Naſcētibus euentus.
Superiora potentiora.
Scimus de deo per fidē.
Hois purgatio.
Oſtenta.
Auguria.
Sortes.
Incantationes.
Bouum mugitus.
Auiū garritus.
Lupus in vrbem.
Lupi in alexandria.
Aduerſa ob peccata.

Aduerſa ab reuocantur.

hæc & pietate pœnitentiaq; ſolere abreuocari/tunc quũ affligimur/macera
murq; oratione & ieiunio.non ſinit deus humana incendia longius progre/
di/ſi offerimus fidem.tunc ſi Religioſam mentem ſatis pie litauimus profe/

Veteres hallucinabãtur. Hæreſes olim.

cto non poteſt abſcondi fidei Chriſtianæ ueritas.Ideo ueteres hallucinaban
tur/propterea q nondum reperta erat lux.pene innumeri doli/& inſidiæ/&
uaſramenta flagitioſorum hominũ reperta ſunt contra fidem.olim q̄ pluri/
mæ extiteræ hæreſes/& non potuerunt eam extinguere.Imo quanto fortius
urgebant/tanto excellentius caput extollebat.Q uamdiu credis Reueren/

Lutherana labes nõ diu.

diſſime Domine hanc labem/quæ tantopere per hos annos in Germaniam
ſæuiit/uicturam? Nam ſi uera ſunt(qđ uix credibile eſt)quæ Martinũ ſcri/
pſiſſe aiunt contra eccleſiæ ſacramenta/contra ſtatuta patrum/contra De/

Martini ſcripta.

creta ſanctorum ueterum conciliorum/ui magna non opus eſt ad infringen
da/conculcanda/extirpanda.Propterea q res ipſa quæ nullo fidei conſtat
fundamento/facile & breui tempore diruet.deceſſit unus acerrimus defen/
ſor Martiniani ſceleris Dux Saxoniæ/ſed ita deceſſit/ut ſe in pœnitentiã de

Saxõiæ dux. Herbã porrigere.

derit anteq̄ exiret e corpore/herbamq; porrexit Romanis ſancitis.quam tem
omnes principes perpendere deberent/ut ne quicq̄ ficte agant contra fidei
documenta.Non enim ipſi habent in ſua poteſtate uitam.neq; ſciunt quo

Veterũ ſanctiones.

tempore emigrandum ſit.ſtandum eſt ergo ſemper ueterum ſanctionibus/
quæ non alio editæ ſunt oraculo/q̄ ore ſpiritus ſancti. pie proinde illi reges
& principes/qui ſe in manibus eccleſiæ dedunt/qui omnia quæ moliũtur/
pro beneficio ſtatuunt/& exequuntur.magna eſt profecto imperatoris no/

Caroli imperatoris fides.

ſtri fides/qui relicto imperio/relicta amantiſſima uxore/relicto filio unico/
poſthabitis Hiſpanorum precibus diſceſſit/ut fidem adiuuaret/ut Roma/
næ eccleſiæ honores ad priſtinam gloriam reduceret/ut ad pedes pontificis
accederet/atq; ueniam peteret pro his/quæ iniq; milites præter uotum eius
& iuſſa in apoſtolicam ſedem patrarint.Edidit is ad hæc luculentam oratio
nem ubi ingenium eius/ubi eruditio/ubi egregia fides/ubi fortitudo animi

Caroli oratio ad hiſpanos.

apprime dignoſcitur.quantis ille nititur rationibus/ut cunctis rebus Princi/
pes ſtudium habeant retinendum pro regia dignitate & honore? q ſubeun/
dum ſit omne periculum/ut maieſtas imperatorii nominis conſeruetur?
Q uam mirificum fore oſtendit atq; pariturum totius Reipublicæ Chri/
ſtianæ ſalutem/& quietem/& tranquillitatem ex Hiſpania ſuum pro
tempore diſceſſum? quantas ille & immortales gratias Deo agit pro ui/
ctoriis/pro urbibus acquiſitis/pro Regibus uictis/ratus non hæc potu/
iſſe euenire niſi ex beneficio immortalis fidei quam erga deum gerit? Mira
bar utiq; in ea oratione/quanta emineat eruditio/& perſuaſio/ut Hiſpani
principes/& omnes illi proceres tranquillam de diſceſſu componerent mẽ
tem.Ita dari operam exiſtiment/ut nullibi quam diu affuerit/inter eos ho/
ſtiles inſidiæ emergere potuerit.atq; eo libentius proficiſci diceret/quo no/
uit magis eorum fidem.qua fretus omnia fore pacatiora exiſtimabat.neq;
de ſe quicq̄ pertimeſcendum/propterea q nemini obfuerit/nemini bellum
intulerit/niſi laceſſitus.neq; propterea ſe ferreũ iudicari poſſunt/q lachry/
mis dulciſſimæ coniugis/& filii amantiſſimi amplexu non moueatur.quas

(ut ait)

(ut ait)poſtponendo ſeſe pro Religione Chriſtiana/pro fide Chriſti / pro
communi omnium ſalute/quæ in Italiam iturum obnixe cogunt.hæc enim
erant/quæ mouerunt mentem /ut corrigere poſſet aliorũ iniuſtitias/& bel/
la contra acerrimos hoſtes præpararet/quando exiſtimabat non alio morta/
lium ſtudio ad imperii culmina prouectum/q̃ diuina ope.atq; ingratitudi/
nis labe eſſe adnotandum niſi occurrat tantis malis/quæ in eccleſia/& Re/
publica Chriſtiana euenere.quæ mala nullo pacto e medio tolli poſſe arbi/
trabatur / niſi ſe obuiam Clementi pontifici dedat. cuius congreſſu omnia
bona euentura putabat pro Religione/pro fide Chriſti. & omnia in Italia /
quæ peſte/bello/rapinis proiecta & diruta iacent /fore ut pro uiribus co/
naretur ad meliorem faciem reducere.atq; diſcordiam & ſimultates/.quas
inter principes Chriſtianos uigere uidet/conuerti ad tranquillitatem/& per
petuam pacem/& arma contra communes hoſtes transferri.rediturum po/
ſtremo in Hiſpaniam non ſine omnium maxima lætitia mari terraq; ſtatuta
pace/& traquillitate ita credidit /propterea ꝙ ſumma fides(quam in cor/
de Sereniſſimus impator noſter gerit)perſuadet.hæc & multo meliora di/
xit ille / quæ nos carptim ea ratione poſuimus / ut oſtenderemus cæteris
principibus eundem fore opus haberi animum / ſi uirtutem inuictam con/
tra Turcas obtinere uoluerimus.Putant Reuerendiſſime Domine Reges
noſtri / & ii qui præſentem exercent militiam /ſine fide poſſe obtineri ui/
ctoriam . Eſt enim fides donum dei/ ſine quo impoſſibile eſt boni quicq̃
in terra operemur.ſed donum hoc e cælo in noſtrorum principum mentes
allabi non uideo poſſe/niſi ſummas preces boni uiri/& ſancti ad deum ef/
fundant.quam rem optimus quiſq; conari debet/ præſertim tua Reuen/
diſſima mens / quam tantopere cuſtodis inuiolatam.habes ampliſſime An
tiſtes Alexander Cardinalis Hoſtienſis hanc præcipue ſitam inter homi/
nes opinionem / ut nihil tuo pectore conſtantius/atq; tua immaculata fi/
de purius/ac ſyncerius reperiri poſſit.ſuſtine Reuerendiſſime pater.da ope
ram ſi potes literis / nunciis/concionibus /perſuaſionibus principes hos
noſtros / & Reges/ad pacem contrahere.fac tuis precibus cum immorta/
li numine.eſt enim mitis/& facilis deus/& ad ſanctorum uota procliuis.pa
titur certe uim cælum/& exaudiuntur uoces precantium.da operam conci/
lium fiat/ut uideantur quæ in Chriſtiana Republica claudicant/atq; rite re
formentur.ſic enim patres noſtri concilia inuicem habebant/propterea ꝙ
ſciebant ſpiritum ſanctum illic adeſſe . Ideo qui non credit conciliis/ non
poteſt & Chriſto credere / nec eius euangelio / ubi enucleatius ſcriptum
eſt.ſi duo uel plures congregati fuerint in nomine meo / ego ero in medio
ipſorum . quando concilia ita ſtatuuntur ut in nomine Ieſu redemptoris
noſtri ueriora ſint. Et ideo conciliis non credere profanum eſt . atq; eos
qui dant operam ne concilium hoc fiat / non puto ueros eſſe Chriſtianos/
neq; fidei quicq̃ habere.neq; lux illis ea poteſt eſſe/quæ lucere poſſit liqui/
do coram hominibus / qui uideant bona opera ipſius glorificantis altiſ/
ſimum / qui in cælis eſt . nam qui profitetur habere fidem / & fidei opera
non exercet optatq;/profecto mendax eſt . fides enim informis habetur/niſi

Carolus ſereniſſimus imperator.

Victoria nõ ſine fide.
Fides donũ dei.

Alexander cardinalis hoſtienſis.

Deus facilis
Cælum vim patitur.

Conciliis ſpiritus ſanctus adeſt.

Concilia quomodo ſtatuuntur.

in opus charitatis ingrediatur/ſine qua quiſq; cæcus eſt.reſurgant patres il
li optimi/qui tantam nobis ſapientiam reliquere diuina decreta/qui tanto/
pere inter ſe benigni erant & miſericordes/& increpent noſtras ignauias/
proſcindant noſtras ſimultates & malitias/quibus totum gregem humanũ
contaminatũ uidemus.ſurge Reueren.Domine cum ſancto pontifice/& re

Ieiunia quãtum poſſint. Chriſtus. Moſes. Ieiuniũ domui iudæ. Dauid. Niniuitæ.

ſpice ſuper gregem Chriſtianum.fac ut cunctæ Regiones & urbes/cuncti
religioſi & cultores fidei ad pœnitentiam/ad lachrymas/ad preces/ad ieiu
nia ſe conuertant.quid ſcimus nos ſi deus placauerit iram? multa exempla
habemus in fide/quantũ ieiunia potuerint.ieiunauit Chriſtus/ut nobis exẽ
plo foret.ieiunauit Moſes quadraginta diebus & totidem noctibus edixitq;
omnem perituram animam/niſi ſe ieiunio afflixerit.Ideo bene habent homi
nes quum conuertuntur in ieiunio & fletu.fuit ieiunium olim domui Iudæ
gaudium & lætitia.rediit Dauid ad priſtinam gratiã per ieiunii exercitamen
ta.ieiunauerunt,Niniuitæ cum rege ac iumentis/& iram dei reddidere mi/
tiorem.atq; hoc modo per hæc ieiunia hoc genus Dæmonum ideſt noſtræ
diſcordiæ/& ſimulationes/e medio eiicientur.ſequamur Reuerendiſ. Cardi

Paulus de ieiunio. Conuentus celebrandi. Sacerdotibꝰ obſequendũ. Layci in conciliis poſſũt. Conciliis credendum. Hæreſes ex inobediẽtia. Concilium qui abnegat.

nalis/quod ad Corinthios exclamat Paulus.Exhibeamus nos ſicut dei mini
ſtros in multa patientia/in laboribus/in uigiliis/in ieiuniis multis.celebran
di utiq; omnino ſunt fidelium conuentus/in quibus ea ſtatuantur quæ ad
fidem pertineant & ad pacem uniuerſalem.ſcriptum eſt eñi in actibus Apo
ſtolorum/ſi dubia oborta ſunt/ea ad ſacerdotes deferri debere/quibus cæ/
teri debemus obſequi.quamuis layci ſi in conciliis ſententiam dicere uolũt/
poſſunt/& audiendi ſunt dum parati ſint epiſcopis & cæteris religioſis ui/
ris obſequium fidei præſtare.nam nos omnes ſumus layci non paſtores.pro
pterea nobis conuenit id/qđ ſancitum eſt in conciliis credere & obſeruare/
ne hæreſes ex inobedientia pullulent.ſic enim a Chriſto habemus.ſi quis ec
cleſiam non audierit/ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.nam ſine dubio
qui abnegat eccleſiam & concilium/Chriſtianam fidem tollit/doctrinam
Pauli confundit/& certiſſima incerta reddit.& quamuis epiſcopi/ſacerdo/
tes/Cardi.Religioſi qq;/qui in conciliis congregantur/ſũt homines/& hu
mana fragilitate compoſiti/diffiniendo tamen/ſtatuendo/decernendo non

Caiphas.

mendaces haberi debent/quia non loquuntur ut homines/ſed ex diuino
ſpiritu.Caiphas olim homo flagitioſus & neq̃/ſed quia pontifex/ſanctiſſi/
mum ex ore oraculum edidit/neceſſum fore unum hominem pro populo

Concilium diuinũ opus.

mori.ſic itaq; qđ in ſanctis ſtatuit conciliis in nomine Ieſu Chriſti/non ho/
minum opus eſt/ſed diuini ſpiritus efflatione.Dixit enim ſapientia im/
mortalis Dei in euangelio/non uos eſtis qui loquimini/ſed ſpiritus patris

Pontifex vnus ſupmꝰ.

ueſtri qui loquitur in uobis.fuit enim neceſſarium unum præ cæteris ſupre
mum conſtitui pontificem/ut cæteri inferiores/ſi quid in ſe haberent in con
trouerſia/ad primarium reducere poſſent/uelut ad ultimam metam/ne in

Petrus es tu Eccleſiæ caput.

perpetuis hæreant dubiis.Ideo a diuina prouidentia auctoritas illa indita
fuit ſummo pontifici/ut tu es petrus/& ſuper hanc petram ædificabo ec/
cleſiam meam/contra quam non præualebunt Tartareæ Ianuæ.fuit enim
caput eccleſiæ Chriſtus/deinde Petrus conſtitutus/& eius ſucceſſores.qđ

ſi ita

ſi ita non fuiſſet ſtatutũ, infinitæ ſcaterent ſeditiones, ſcandala, hæreſes, ſectæ, Idolatria. ſic ſapientiſſime per Chriſtũ Petro datæ ſunt claues regni cælorum, & ſumma poteſtas. Ideo ſcribit Lucas ꝙ Chriſtus rogauit pro Petro ut ſua non deficeret fides, ſicut alibi dixit ter, paſce oues meas, tunc conſtituit Chriſtus monarchiam, & Petrum uerum totius eccleſiæ Imperatorem præſcripſit. & Ideo ſancti poſtmodũ patres noſtri edidere cõſtitutiones ſumma cum ratione, & ſpiritu ſancto prudenti habita conſideratione temporũ, perſonarũ, & locorum. ita neceſſe fuit agi. ſic Paulus alia mandauit Romanis, alia Corinthiis, alia aliis. & enim congruum eſt Homo ad malum procliuis, aliter & aliter corrigi debeat. nã alia ſubit adoleſcens præcepta, alia quũ Iuuenis, alia quum prouectiori ætate eſt conſtitutus. ſic enim natura humana indiget. quæ niſi iugiter canonibus aliis ſupra alios ſuſtineatur, facile peſſum abiret. Quiſquis ergo conſtitutionibus ſummorum pontificum reſiſtere audet, e fidei circulo explodendus eſt. ſic mirificus ſtatutus eſt ordo, ut ſine eo res integra conſtare non poſſit. toties Paulus repetit, præcepta mea teneatis, & tenete eruditiones, quas didiciſtis ſiue per ſermonem ſiue per epiſtolam noſtram. ſcitis enim quæ præcepta dederim per dominũ Ieſum. quã obrem oraculo Pauli credimus, ꝙ iudices in eccleſia conſtitui debent, qui minime conſtitui poſſunt, ſine ſacris legibus, & ſapientiſſimis pontificum decretis. nã ſine lege nequaq̃ poteſt Iudex iudicare. ſcribit ille cæleſtis Apoſtolus ad Corynthios. ſæcularia iudicia ſi habueritis, cõtemptibiles qui ſunt in eccleſia illos conſtituite ad iudicandum. ſic enim faciebant, ut in actibus habetur. Paulus & Timotheus quum tranſirent ciuitates, tradebant eis cuſtodire dogmata, quæ erant ab Apoſtolis & ſenioribus ſancita. & per ambulabat Paulus Syriam & Ciliciam, confirmans eccleſias & præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & decreta ſeniorum. nam qui eccleſiæ ſanctiones ſpernit, utiq; Deũ ſpernit. ſic enim apud Lucam ſcriptum eſt. qui enim uos ſpernit me ſpernit. quod in ueterum monumentis aperte habitũ eſt. qui noluerit obedire ſacerdotis imperio, morte moriatur. Et apud Mattheum, quæcunq; dixerint uobis, ſeruate & facite. Itidem & Paulus obedite (dixit) præpoſitis ueſtris. Ideo qui Chriſti fidei uerus eſt ſtudioſus genua, manꝰ, oculos, totum corpus diuino cultui deſtinat, & in omnibus operibus ſuis Chriſtum reſpicit, Chriſtum appetit, Chriſtum euocat, qui nos ſuo ſanguine redemit. Vnde qui perfectam habet fidem ſolet in nomine Ieſu dæmonia eiicere, ſicut faciebant Apoſtoli qui linguis loquebãtur nouis. & ſi quid mortiferum bibebant, eis non nocebat. Hæc omnia fidei beneficio eueniũt. per fidem reputatus eſt Habraam dilectiſſimus Deo, cui repromiſſio facta eſt reſtituendæ gratiæ. non potuere magnæ uanitates Moiſis fidei reſiſtere operanti, & Aegyptii præſtigiatores a fide Moiſis uicti ſunt. potuit idem ipſe imperator rubrum Mare fidei potentia proſcindere, ac ſolidum reddere. certauit fide munitus Helias propheta cũ Baſais ſacerdotibus, & uicit, & ignẽ e cælo excitauit. Vicit fidei ſapientia prothomartir ſophiſmata uana illorũ, qui cum eo in ſynagoga diſputare uoluerunt. ipſe Bariona Petrus uirtute ſidei uno die tria millia hominũ baptiſmatis Lauacro admouit. Tarſenſis Pau

Petro claues
Chriſtus pro petro.
Conſtitutiones eccleſiæ.
Homo ad malum.
Aetas alia præcepta alia.
Pauli oraculum.
Iudices in eccleſia.
Iudex non poteſt.
Contemptibiles in eccleſia.
Paulus Timotheus
Sanctiones eccleſiæ qui ſpernit.
Obediendũ præpoſitis.
Apoſtoli.
Habraam.
Moſes.
Aegyptii
Mare rubrũ proſcindere.
Helias.
Petrus Bariona.
Paulꝰ tarſenſis.

Silueſter pontifex.
lus fidei lumine auctus innumeros conuertit populos. Silueſter pontifex in

Bartholome⁹
diſputatione tam fœliciter duce fide Iudeos uicit/ut Chriſtum fateri in me

Aſcarodis tẽplum.
dio coegerit. Bartholomeus fidei ſcuto Aſcarodis templum in Aethiopia nõ
ſolũ deſtruxit/ſed eius Dæmonẽ/qui reſponſa dare ſolebat/mutum reddi
dit fateriq; coegit ſe non eſſe Deum ſed malorum Dæmonum unum. Et

Ioannes Zebedei.
Ioannes Zebedei filius per fidei potentiam apud Ephæſum Dianæ templũ
corruere fecit. uenenum quoq; quo fontes necabantur/fide munitus hauſit
intrepide atq; ĩnoxie. quo miraculo templi ſacerdotes/& tota ciuitas ad fi/

Petrus.
dei numen conuerſa eſt. Vicit Bariona fidei uirtute Simonem magum/Pau

Simõ. mag⁹
Paulus.
lus Barieum elimam in Cypro perpetua cæcitate damnauit. neq; aliud fidem

Barie⁹elima.
hanc dicimus/q̃ ueram uirtutem eam ſcilicet/qua credimus/quæ ad ſalutẽ
pertinent/& Religionem/& non oculis ſubiiciuntur. nã aliud ſunt ea quæ
creduntur/aliud fides qua creditur. illa enim in rebus conſiſtunt/hæc autẽ

Fides qua creditur.
in animo credentis/quamuis utrumq; nomine fidei conplectamur. Ideo ſi fi/
des/qua creditur/ſi charitatis lumine munitior eſt/tunc uera eſt uirtus. pia
charitas uirtutum omnium parens & informatrix eſt. & tunc fides qua tan/
topere Prophetæ & ſancti Apoſtoli mira geſſere/operans per dilectionem/
mirabilis uirtus eſt/qua non uiſa creduntur. & hæc eſt illud fundamentũ/
quod mutari non poteſt/ut dixit Paulus/quæ poſita in fundamento nemi/
nem perire ſinit. quod Diuus Aurelius nec tacuit/nec tacere potuit./Chri/
ſtũ dixit eſſe fundamentum/ideſt Chriſti fidem/quæ per dilectionem opera

Fides charitate informata
tur per quam Chriſtus habitat in cordibus fidelium. Ideo multi chatholici
certatores/hanc fidem charitate informatam appellant/& illam quæ ſine

Fides informis.
dilectione inanis eſt/informem dicunt/quam etiam nedum flagitioſi homi/
nes habent/ſed Dæmones/quando ii quoq; credunt/ſed contremiſcunt. tã

Credere multipliciter.
& ſi longe intereſt/quum dicimus credo Chriſtum/uel Chriſto/uel in Chri

Cacodæmones. credunt.
ſtum. nam etiam ipſi cacodæmones crediderunt & credũt eſſe Chriſtum/
non tamen crediderunt in Chriſtum/ſicut aliud eſt credere Deo ideſt cre/

Credere deo.
dere uera eſſe ea quæ loquitur/quod & mali faciunt/& nos credimus homi

Credere homini.
ni. ſed non in hominem. credere Deum/eſt credere quod ipſe eſt. quod etiã
philoſophi credidere/& mali hoies credũt. credere uero ĩ Deũ/eſt credẽdo

Credere deũ
Credere in deum.
amare/& credẽdo ĩ eũ ire/& credẽdo ei adhærere/& eius mẽbris cõmiſceri
per hanc poſtremam credulitatẽ impius cõuertit/atq; ipſa fides incipit per
dilectionem operari/quæ aliud non eſt niſi amor/& opus fidei. quod ſi ſine
ea dilectione exit/informis fides/& habitus inanis mentis dicitur licet tranſi
tu cõualeſcat. accedente enim charitate faciem renouat. fitq; formoſior uirt⁹
uelut extinctus carbo igne admoto accenſus eluceſcit. neq; dubium eſt ꝙ

Fides chatolica.
fides etiam pro quopiam capitur credibili/ut pro articulis fidei. unde canta
tur. hæc fides catholica. ſed hæc non eſt uirtus/propterea ꝙ non eſt mentis
habitus/ſed ipſis rebus magis inſertum eſſe. neq; fides informis aliquo pa/
cto dici meretur uirtus/quãuis ſit mentis habitus/quia mortua eſt. Et ideo

Fides vna eſt
Fides vniuerſalis.
ſiue capias pro uirtute/pro qualitate mentis/ſiue pro credibili/una tamen
eſt fides. ſic enim retonat Paulus/unus dominus/una fides omnibus credẽ
tibus. hinc eſt ꝙ fides catholica dicitur uniuerſalis/quia unum idemq; eſt/

quod

quod credi debet a cunctis fidelibus/ ſicut pro eo quo creditur/ ratione una dicitur / non quod ſit una numero in omnibus / ſed genere/ & ſimilitudine una communis eſt omnibus fidelibus/ non ſecus q̄ quum pluribus hominibus facies communis eſſe dicitur/ quum tamen ſinguli quiq; propriam habeant. Iccirco fides non numero una eſt ſed genere/ quæ quum ſit in uno & in aliis/ non ipſa eſt/ ſed ſimilis. & propter ipſam ſimilitudinem/ magis unam dicimus eſſe q̄ multas/ ſicut idem uolentium unam eſſe uoluntatem / licet ſit unicuiq; una ſua. ſic fides ſiue accipiat̄ pro eo/ quod creditur/ ſiue pro eo quo creditur una dicitur fides. & de his præſertim dicitur/ quæ ſenſu/ nō explicantur. quæ enim oculis ſubiiciuntur fidem non habent / ſed euidentem agnitionem. Ideo Paulus ſubſtantiam rerum ſperandarum argumētum nō appatens dixit. hæc uere dicitur credi quod nō cernitur. nā quod præſenti capitur ſenſu/ credi non dicitur. Thomas aliud percepit uiſu / aliud credidit. hominem ſcilicet uidit/ & Deum confeſſus eſt/ quum dixit/ Dominus me⁹ & Deus meus/ & tamen quum teneamur credere/ quæ nō uidemus/ ipſam tamen fidem/ quæ in humano eſt corde / uideri dicimus non corporaliter nec imaginariæ ſed intellectualiter. atq; ipſam indicem eſſe abſentium & eorum/ quæ non uident̄. ſic Auguſtinus ſuper Ioannē. credimus ut cognoſcamus/ non cognoſcimus ut credamus. & ſubſtantiā appellauit/ quia fides ſperandis ſubſtat/ & eſt fundamentū/ quia tale fundamentū bonorū eſt/ ut nulla ſit tanta uis quæ cōmouere/ & euellere poſſit. Ideo fundamentū hoc fidei præcipue attribuit̄/ & non ſpei / & non charitati quia actus fidei præcedit alios actus nō tēpore/ non cauſa/ ſed naturaliter/ quamuis utraq; ſine altera eſſe non poſſit. ſpes enim ſine amore futilis & uana. amor ſine ſpe imbecillis & obtuſus. nec utrumq; ſine fide/ nec fides ſine amore prodeſt. poteſt tamen credi aliquid qd nō ſperat̄. nihil autē pōt ſperari quod non credit̄. Ideo credere quod eſt actus fidei/ naturaliter p̄cedit ſperare/ qd eſt actus ſpei. ſpes icciro ſequit̄ ueſtigia fidei. has ob res dicit̄ recte fides fundamētū oīum uirtutū/ & bonorū operū/ nō tamen charitatis. Immo charitas eſt uirtutis fidei cauſa quū ſit mater oīum uirtutum/ ſine qua cæteræ obtenebrant̄. nā charitas ſpiritus ſanctus eſt. eſt ergo mater oīum eductione/ quia informat & dirigit motus aliarum uirtutū in Deum/ ſicut modeſtia/ quæ a prudentia eſt/ ſit uirtutū regimine/ qa ita regit ne qd parū/ ne qd minus fiat. & humilitas mater uirtutū cōſeruatiue. fides uero mater oīum origine. tā & ſi fides informis charitatē p̄cedit uel cauſa uel naturaliter. nā niſi ea / quæ audis/ credideris/ ad amandū currere nō poteris. Non. n. uera fides amittit exteriorem uiſio nē quāuis nō excludat interiorē cognitionē/ quia de omnino incognitis fides emergere nō pōt. Eſt ergo fides de his quæ aliquo modo ſunt cognita/ & aliquo modo incognita. & hæc eſt illa fides immaculata & ſancta quæ ad cælū humanas traducit aīas/ q̄ plenior fit & proficit agnitione articulorum/ quātitate/ cōſtātia/ & deuotione credētiū. ſine qua nullū hoiem liberatum/ neq; liberari poſſe credit̄ a cōtagione mortis & obligatione peccati/ quod in greſſu uitæ cōtraxit/ niſi per unū mediatorē Dei & hominū Ieſum Chriſtū. ſub cuius fide etiam patres noſtri ueteres/ ante q̄ exiret in carne/ ſerui facti

Hominibus facies. Volūtas vna. Thomas. Spes ſine amore. Amor ſine ſpe. Spes & amor ſine fide. Fides ſine amore. Charitas. Modeſtia. Humilitas. Fides.

ſunt. nam ſicut credimus nos Chriſtum in carne ueniſſe / ita illi uenturum
putabãt. ſicut nos mortuũ ita illi moriturum. ſicut nos reſurrexiſſe uera fide
credimus / ita illi reſurrecturũ exiſtimabãt. & nos / & illi eodem fidei lumine
ad uidentiũ uiuorũ / & mortuorũ uenturũ credimus. Illis uero qui in uetuſta
tis receſſu tunc erant / ſimplicibus ſuffeciſſe putamus in genere factã fuiſſe
reuelationẽ ſicut & multi pinguiori natura capaces non ſunt in eccleſia / ubi
Symboli articuli. ſacerdotes de myſteriis diſſerunt / ſat habent ꝙ articulos ſymboli ita habeãt /
ut credant qđ exprimũt / qui deberent ſub fide ſapiẽtiũ acquieſcere. Ita legi
Boues. Aſinæ. tur in Iob. boues arabant / & aſinæ paſcebãtur iuxta eos. nã ſimplices & mi/
nores ſunt aſinæ paſcẽtes iuxta boues / q humilitate maioribus adhærendo
in myſterio credebãt. qualis fuit uidua Sareptana / q̃ ꝓphetæ credidit. Hu
Vidua Sareptana. go ſcriptis ſuis reliq̃t. antiq̃s ſimplicibus ſufficiebat credere Deũ. & Deũ eſ
Credere ſufficiebat. ſe creatorẽ / & remuneratorẽ omniũ explicite / in receſſu uero mẽtis ſufficie
bat credere q̃cq̃d credebat Moſes Habraã / & cæteri ſanctiores. At modo cũ
Deus creator & remunerator. cta explicite credere tenemur / q̃ in articulis fidei continent̃ / q̃ oĩa eccleſia ce
lebrat / aſſerit / ſuſtinet / ut cõceptionẽ / natiuitatẽ / paſſionẽ / & alia / quando
Credere nũc tenemur. oſtenſa eſt nobis euidentibus ſignis ueritas per Apoſtolorũ ꝑdicationẽ / ꝑ mi
raculorum cõfirmationẽ ꝑ ſolemnitatũ frequẽtationẽ. Ideo nobis quatuor/
Fidei articuli quatuordeci decim articuli fidei firmiter credẽdi ſunt. ſeptẽ de diuinitate / & ſeptẽ de hu/
manitate / q̃ oĩa in eccleſiis celeberrime cantant̃. unũ ſcilicet patrẽ eſſe Deũ /
filiũ eſſe Deũ / ſpiritũ ſanctũ eſſe Deũ. Deũ peccata dimittere his q ſunt de
eccleſia / & nõ aliis / Deũ eſſe ſuſcitaturũ mortuos / eſſe remuneratorem bo/
norũ / punitorẽq; malorũ. tũ ꝑterea filiũ Dei cõceptum de ſpiritu ſancto / ex
Maria uirgine / filiũ Dei eſſe mortuũ / deſcendiſſe ad inferos (idq; ſecũdum
animã) inde aſcendiſſe cælos / poſtremũ iudicaturũ bonos & malos. Non
tamen hæc omnia anteq̃ de Chriſto haberet̃ uera cognitio / erãt neceſſe ut
crederent̃ / ſed aliqua in ſumma. Propterea ꝙ ſine fide im poſſibile eſt aliq̃d
Diuina bonitas. placere Deo. Ideo quandoq; ſupplet diuina bonitas / etiã Angelũ mittẽdo /
Cornelii eleemoſynæ. ut informet / iſtruat / dirigat animũ. ſic enim Cornelio dictũ eſt per Angelũ.
acceptæ ſũt eleemoſynæ tuæ / & oratiões tuæ / & hoc añq̃ ſciret Chriſtũ eſſe
Fides chriſti. natũ. Et ideo meruit / ut per Petrũ informaret̃ filiũ Dei eſſe incarnatũ. hæc
eſt Chriſti fides / per quam ueteres præſentes & futuri / ſi ea quæ continent̃
obſeruabũt / ſalutẽ conſequentur. per hac Reuerẽdiſſime Domine nos acce
Chriſto adhæreamus. dere oportet / & remotis cunctis rebus neceſſum eſt adhæreamus Chriſto /
& Chriſtũ prædicemus / & in militanti eccleſia ea cogitemus / & operemur /
quæ ad pacem & concordiam omnium fidelium pertineant / ut poſtmodũ
in ea tranquille / & ſancte præcepta fidei obſeruemus / & amemus. hoc pium
ad te Reuerendiſſime Domine ſpectat. Ita tuæ uitæ ſanctitas & morũ pro/
bitas omnibus certitudinem præbet. Et Ideo commotus a publica fama de
tua amplitudine / de tua bonitate / & ſapientia / hunc libellum de fide / ue
lut ad ſanctiſſimum patrocinium eccleſiæ / deſtinamus rogantes humaniſſi/
mis precibus / ut Hieronymum Perbonum / atq; eius liberos / ita ſub tuo
præſidio ames & defendas / ſicut ipſi amando nomen tuum merentur. uale/
at tua Reuerendiſſima amplitudo ad uotum fœliciter.

FINIS.

Dies operoſe agentibus cito prætereunt.
Sine deo nil boni fit ab homine.
Deus diligit/& corripit.
Religioſi eſt diuinis tantum intendere.
Repugnare morti eſt repugnarẽ naturæ/& tamen natura oim eſt obſiſtere morti.
Lex ẽ uiuẽtiũ lumẽ/& diſciplia ẽ uia uitæ
Cauẽdũ ablãda lingua/& a praua muliere.
Nec ignis in ſinu/nec ueritas abſcõdi põt.
Non illeſi ſuper prunas ambulamus.
Amare decet ſine uitio.
Multa priuatim uidentur iuſta/quæ communiter conſulta econtra ſunt.
Lex non metitur quæ raro contingunt.
Tpa quæ urgent legibus præualent.
Noſtrũ eſt quod p uirtutẽ acquirimus.
Bona bonos/& mala malos decent.
Facilius ẽ alios admõere/q̄ ſeipſũ corrigerẽ.
Malũ cõſiliũ ſæpe conſultori ẽ pnitioſum.
Humilia conſenſus ſæpe magna facit.
Non eſt faciendum ultra q̄ ſatis eſt.
Modus oim rerum naturæ comprobatur.
Dolori ſilentium difficile cohæret.
Quod pudet facilius ferẽ/q̄ quod piget.
Suauis eſt laborũ præteritorum memoria.
Non paruus dolor eſt flere non poſſe.
Sæpe auis feſtinat ad laqueum.
Ratio eſt magiſtra omnium actionum.
Bona mens nos deo iungit.
Satietas generat faſtidium.
Fœlicitas eſt ignara faſtidii.
Magiſter artium optimus uſus.
Prĩcipes ipſi etiã hoĩes ſunt/& falli poſſũt.
Non ſunt imperata ſemper illico facienda.
Belli/& pacis tpa conſideranda ſunt.
Euentus uelut in horreo horna meſſis magni fit.
Parũ diſtat ſapor a fonte riui.
Non omne fuluum exprimit aurum.
Subtractis fundamentis omnia corruunt.
Formoſum omnia decent.
Male moriẽ q d̄cedit ſiti/fameq;/atq; gelu

Vera matrona ſolo uiro contentª eſt.
Aetas/& ſatietas mulieres reddũt inuiſas.
Dicta/& rem ex factis noſcimus.
Sæpe magis inſperata/q̄ ſperata ſuccedũt.
Vxor uſq; ad cineres manſura eſt.
Arma pelluntur armis.
Simus tales/quales uideri uolumus.
Qui multis utitur artibus/nõ omnia pulchra facit.
Singuli docere deberent/unde uiuerent.
Quum anus ludit morti delitias facit.
Iuuenis facilius ĩ morbos incidit/grauius ægrotat/& triſtius curatur.
Impoſſibile ẽ mollẽ caſeũ hamo attrahere.
Corpus hominis fragile/& caducum eſt.
Belli laſſitudo congeminat pacis memoriã
Nemo niſi uolens malus eſt.
Bonus acquieſcit recte arguenti.
Min⁹ malũ parũ hõeſtũ/q̄ multũ iniuſtũ.
Ex uno malo plura mala euenire ſolent.
Quod nobis prodeſt nos non id facere, inſcitia eſt.
Vita contẽplatiua præſtantior eſt actiua.
Virtuti omnia parent.
Mens omnium cauſa eſt.
Immortale incorruptibile eſt.
Bonæ artes addiſcendæ ſunt.
Maximum bonum eſt pax.
Quæ facimus nos ſequuntur.
Inſeruire bonis quæſtus eſt maximus.
Vicinitas/& affinitas pari pede ambulant.
Diuina ſunt dei/& humana ſunt hominũ.
Bõis morib⁹ pbamur turpib⁹ uitupamur.
Improbatur qui a ratione recedit.
Senſibus naturaliter utimur.
Naturæ non eſt inferenda uis/nec repugnandum.
Ratio propria eſt animæ.
Omnia præteribunt niſi uerbum dei.
Minores magiſtratus pareant maioribus.
Maieſtas ab honore orta eſt.
Ingrata eſt ſurdis cythara fidibus.

Ciuitatis ſalus obſeruatio legis.
Senatus a ſenibus dicitur.
Senũ eſt recte cõſulere/ & iuuenũ parere.
Sine experientia nemo perfectus eſt.
Vhe regno ubi in pretio ſunt uitia.
Cõtẽptus magiſtratuũ fomes eſt malorũ.
Homines ad ſocietatem tanq̃ piſces ad uiuaria.
Non ex pecuniis/ſed ex uirtute omnia bo na proueniunt.
Qui nocet bonis ſibi ipſi nocet.
Nefas eſt meliorem lædi a deteriore.
Non eſt tutum populo aduerſari.
Ingens ẽ piculũ tueri ad unguẽ iuſtitiam.
Bene eſt ciuitati/ſi mali expelluntur.
Dies medetur multis.
Finis utiq; inſpiciendus eſt.
A natura quærimus proficua/& fugimus noxia.
Vis ui eſt propulſanda.
AEqualitas eſt laudabilis.
In re militari nil temere agatur.
Mala conſuetudo depravat naturam.
Menſura/numerus/& pondus faciunt naturæ officinam.
Prouidentia noſtra eſt incerta.
Deus omnes diligit/& omnium miſeretᷓ.
Anima hominis non hæret homini.
Recto relicto emergit nimis.
Rationis/mentis/& intellectus ſolus ho/ mo particeps eſt.
Intelligimus diuina tantum dei munere.
Valitudinarius non poteſt eſſe fœlix.
In ciuitate male inſtituta ſi qui boni ſunt/ perfecti ſunt.
Exercitatus multũ differt ab inexercitato.
Mutat iuuentus mores occulte.
Noua digna honore uidentur/& pulchri tu dine ſunt decorata.
Mutatio oibus in rebus eſt periculoſiſſima
Omnes eas leges colunt/in quibus educa ti ſunt.
Diuerſi effectus diuerſam uitam quærũt.
Mortalibus ſuarum rerum ſatuitas eſt.

Facile quis res largitur alienas.
Difficilis eſt cura rerum alienarum.
Male acta rationis filo reſarcimus.
Eſt unius cuiuſq; rei ſua ſacietas.
Facile quiuis rem alienam taxat.
Hallucinante paſtore oues uagari ſolent.
Vix alium ſaluare poterit qui ſe ipſum ſal/ uare non poteſt.
Primo loco diſcumbere nõ omniũ tutũ ẽ.
Nihil caret periculo.
Vbiq; eſt plurima mortis imago.
Officiũ impartiendũ eſt benemerentibus.
Male agens lucem odit.
Terreus terrena cogitat.
Cum ſcythis non conueniunt chriſtiani.
Nemo eſt in patria honoratus.
Nulli fienda eſt iniuria.
Exilium omnes miſericors facit/ſenes ue/ ro miſerrimos.
Immemores nunq̃ perficient.
Pericula non ſunt ſæpe temptanda.
Laus uera amente prouenit.
Vita/& mors in dei eſt poteſtate.
Mens mali conſcia ſemper ſæua timet.
Superuacua non ſunt quærenda.
In domum non omnis inducẽdus eſt uir.
Vna ſæpe ſcintilla magnum parit ignem.
Inimico non eſt credendum.
Ditiori non aſſociaberis.
Benefaciendum eſt amicis dum uiuunt.
Non exprobare debemus quod bonis fa/ cimus boni.
Virtute ambire licet/non fautoribus.
Sat habet fautorum qui innocenter agit.
In illis fides quibus eſt res in manu.
Bonus architectus facile quod uult facit.
Improbatur diminuens patrimonium.
Prima uirtus eſt animi/ſecunda corporis/ tertia fortunæ.
Viuenti cum ratione ſpes ſuccedit bene.
Senatus iuſtus eſt principis/& regni ſalus
Magiſtratus nullus ſit ſupra legem.
Principi dumtaxat imperare debent ratio/ iuſtitia/& æquitas.

Vera uirtus cum fortuna non cedit.
Peſſimus eſt qui nulli uult parere.
Inquietos ciues odia ſequuntur.
Voluptuarii affectus ſunt erumnoſi.
Mediocritas ſit in agendo.
Quod crebro male pullulat eradicandum
Mors eſt omnium quid optimum.
Longa uitia multa affert mala.
Deus non habet paſſiones.
Hominis eſt moueri ad humanos caſus.
Bonum eſt ſemper de uirtute loqui.
Actiones noſtræ terminatæ ſunt.
Prauitas eſt uelocior morte.
Sæpe fiunt uates morituri.
Tantum curandũ eſt/ut boni euadamus.
Non omnes iniuriæ ſunt uindicandæ.
Homo cognoſcitur ex operibus.
Ex facie non debet homo iudicari.
Nõ debet qs condãnari niſi auditus fuerit.
Aliud eſt nolle egere/aliud uelle affluenter abundare.
Iucunda ſunt grata.
Diuerſæ ſunt artes/& diuerſa ſunt ſtudia.
Omnibus ſuus finis conſtitutus eſt.
Omnium finium ſua habenda eſt ratio.
Credendum eſt operibus.
Diei horæ ſunt duodecim.
Non in tenebris/ſed in luce ambulandũ ẽ.
Potius mori/q̃ fœdari.
Reddenda eſt ratio æterno iudici.
Senex imminẽtẽ mortẽ moleſte nõ ferat.
Fortia uiris conueniunt/uenuſta/& mode ſta fœminis.
Palmitem infructiferum tollimus.
Omnia probanda/bonum tollendum.
Ex malefactis non eueniunt bona.
Quilibet finis quid boni continet.
Ex bono ſequitur bonum.
Magnificus magna facit.
Homo inops naſcitur/& ei comes eſt indi gentia.
Paupertas excitat actiones.
Potius unius ſapientis/q̃ multorum impe ritorum ſequenda eſt ſententia.
Nõ oĩm omnes opiniões ſequendæ ſunt.
Salubre alit/inſalubre corrumpit corpus.
Deficiet tandẽ & ipſe ſol lucidiſſimus.
Mira eſt clementia dei.
Veriſimile eſt q̃ diu ſenex non ſit uictutus
Cum mortuis laruæ tantum luctantur.
Regium eſt benefacere/& male audire.
Iudicia publica obſeruari debent.
Turpe eſt deſiſtere/quum prope calcem peruenerimus.
Boni affectus nos excitant ad uirtutes.
Peritus medicus prius lenit/deinde ſoluit.
Purgare animũ officium uirtutis eſt.
Inſani eſt curare minima/& magna negli gere.
Victoria in perito armorum uſu conſiſtit.
Affectus ratione regendi ſunt.
Habitus in bonum/uel in malum cõſtitu it hominem.
Fortuna nõ ẽ in cõſideratiõe apud ſapiẽtes
Multæ cauſæ/& origines ſunt nobis inco gnitæ.
Nil eſt ſine cauſa.
Quod eſt ſine ordine temerarium eſt.
Solus deus eſt ſine principio.
Multa ante meſſem euenire ſolent.
Non eſt mirandum ſi homo cadit.
Scelera fuge magiſq̃ colubrum.
Principes/& ſenatores abſq; ullo uitio pe nitus eſſe debent.
Optimum finem expectare debemus.
Luna ex ſole clareſcit.
Ratio ſit dux actionis/& uitæ noſtræ.
Recte uiuentis finis eſt optimus.
Vtile/& iucundũ eſt bene finire.
Nimiũ addiſcẽdi ſtudium mentẽ obcæcat
Nimis & exceſſus omnia mala generant.
Auidus ſua decipitur auaritia.
Bene eſt conſulte/& aſtute cauenti.
Præda prædam ducit.
Peſſimum eſt habuiſſe multum/& nunc nihil habere.
Addecet bene merẽti benefacere gratiam.
Sapientis ẽ ſuum officiũ colere/& facere.

E malis multis malum quod minimum ē/ id minimum eſt malum.

Deſtinandus eſt ad medicos qui medicus fieri nult.

Qui calceos ueteres/ueſteſq; reſarciunt/ deteriores aliq̄ñ reddūt/q̄ acceperint.

In dãdo/atq; i audēdo mod⁹ nō excedať.

Deterrima eſt uoluptas inhoneſta.

Quæ fortuna contingunt imperio hominis nequaq̄ fiant.

Rari boni inueniuntur.

Vir bonus utilis eſt.

Apes parent regi.

Cautus princeps magis ditat benemeritos q̄ ſeipſum.

Humanum eſt/quod aduerſi accidit.

Veh morienti cui ſecum genus ſuum/& omne nomen extinguitur.

Altiſſimus uidet/& audit omnia.

Improbus libenter utitur omnibus ſeipſo improbioribus.

Nil moleſtius eſt/q̄ ſuis eſſe neglectui.

Conſultandum non eſt/ubi res ipſæ quod optimum eſt demonſtrant.

Si bonus genius dominatur bene eſt.

Mutatio quæ fit paulatim non eſt nociua.

Nihil eſt uirtute fructuoſius.

Melior natura eſt in nobili genere/q̄ in ignobili.

Fragilia ſunt pulchritudo/nobilitas/& diuitiæ.

Quilibet indiget diſciplina.

Qui intēperate uiuunt cito deficiunt.

Omnia nunc poteſt pecunia.

Res amicos efficit/& ut res eſt/ita nunc amici ſunt.

Periit nunc benignitas.

Sumptus modeſte faciendus eſt.

Impetret qui æquum poſtulat.

Facin⁹ ē/& noxiū nō caſtigare ſubiectos.

Imp̄ſēria ſuccreuerit uberrime mores mali.

Incolumitate nihil eſt dulcius.

Verus amicus fidelis eſt in aduerſis.

Quā plurimis ad habitū cōſtituēdū op⁹.

Magna in iis eſt excellentia/qui communi contagione non inquinantur.

Commotionum/affectuūq; noſtrorū excitatrix eſt natura.

Locupletes beatos appellať ſermo amēs ē.

Timeamus fortunæ uices.

Sunt aliqua/quæ non ſunt inquirenda ſed oblata punienda.

Ratio aliquando rationem uincit.

Multum intereſt apparatus apud inuitatū hoſpitem & oblatum.

Recte uiuens quemcunq; eligit cauſæ ſuæ iudicem.

Nihil ipudēti⁹ indicať/q̄ mortuos accuſaŕ

Etiā qui præſens ē non ſemp audit omnia.

Nihil uilius/q̄ ſeipſum neglectui habere.

Pecunia expugnat cuncta ſi neceſſitas adiuuat.

Per ordinem perge/iuſte cogita/nec amicum decipias.

A natura bona cupimus/& odimus mala.

Nefas eſt malos bonos laudare.

Bono uiro/& ſapienti parendum eſt.

Homo unus bonus/& alius malus.

Ars nos meliores reddit/& recte coheret.

Bene eſt/ſi mali puniuntur.

Melius eſt exequi leges/q̄ eas condere.

Vitia tota fronte uirtutibus aduerſantur.

Figura ſemper colorem ſequitur.

Procax eſt/qui ſeni onus imponit.

Sūt agenda quæ ad uirtutē pertinent.

Scit quale ſit/qui ſcit quod ſcit.

Mores hoīm ſæpe in conuiuiis deteguť.

Iuuenes turpia metuant/& honeſta aggrediantur.

Error non ſtat ubi non eſt uitium.

Diuerſa eſt hominum natura.

Alius melior eſt alio.

Virtus eſt iuſte lucrari.

Adagium ſententia eſt generalis/cui conſuetudo fidem attribuit.

Opinio communis ſenſum accommodat.

F I N I S.

Liber Vigeſimuſprimus De Sapientia Ad Reuerendiſſimum Prothonotariū Marinuz Ca racium.

Plurimum Reuerendo Ac Illu\ ſtri Marino Caracio Caeſa\ reo Senatori ac Commiſſa rio Sapientiſſimo Pro thonotario Apoſtolico inſigni Hieronymus Perbonus Inciſae Marchio ac Oui liarū Dominus Foelicitatem.

VNVS es Reuerendiſſime Domine in noſtro ſæculo
ex omnibus / qui chriſtianam Religionem colunt / &
maximarum rerum dignas ſanctiones exercēt / qui cō Perbonus
tinuo noſtris oculis uerſaris. ſeceſſeram ego iamdiu a a publicis re
publicis rebus / & ad Ouilias meas omnes īgenii mei bus.
uires tranſtuli / & illic quantum Ocii commoditas pa
titur / ad excolendas animi uirtutes præcipue me con/
tuli / ut quod ſupereſt de hac caduca uita operoſe con Vita caduca
tererē. ſed dum ſolitudinem exquiro ades tu mihi frequens. neq; ſine te mihi
quicq̄ ſuaue ac amabile contingere poteſt. nemo eſt qui ita meum impleat de
ſiderium / q̄ tua ſpectata uirtus / q̄ illa tuæ mentis bonitas / ac prudentia / & ſa
pientia ſublimis / q̄ illa tua ſanctiſſima Religio / quam in ſacro geris pectore.
quæ cuncta dum contemplatione aſſequor / omni afficior gaudio / fortu/ Marini cara
næ (ſi fas eſt dicier) genua oſculor / ſummoq; deo imortales gratias ago / q̄ tā cioli uirtus.
tum fuerim adeptus amicū / tantū rebus meis indefeſſum patrocinium. pro
quibus indignum duxi / ſi hoc ipſum amicitiæ numen ad poſteros quantis
calami mei uiribus potero / non commendarem. neq; ego tuos natales / fa/
miliæq; antiquiſſima ſtēmata admiror / & ſummam nobilitatem / quam per/
multa ſæcula tua domus Illuſtriſſima ſuſtinuit. ſunt hæc uelut aurum gem Caraciola fa
mis adiunctum. uerum te ipſum totum ſpecto / uirtutem tuam ſingularem / milia.
probitatem / candorem animi / fidem integerrimā / illamq; tuam in rebus cun Aurum gem
ctis prudentiam / quibus tantopere omnium animos afficis / & ad beniuolen mis.
tiam / & ad immortales amores tui excitat. tam uenerandus aſpectu exiſtis /
tam natura propenſus ad res magnas / & eruditiones rerum aptiſſimus / ut
etiā qui te non norit / & tantum oculis uideat / impoſſibile eſt / quin tabeat ſi
ne tui amoris plenitudine. præfers neſcio quid dignitatis / & maieſtatis ore.
& tuus uultus neſcio quid maius de Romanis proceribus præ oſtendit / ut

augurari fas ſit de te expediturum numen/ut eccleſia/& religionis chriſtianæ principes/reges/& omnes magnam ſint ſuſcepturi lætitiam. neq; id tuæ præſtabunt opes/aut diuitiæ/aut fortunæ/aut penates tui nobiliſſimi/ſed annuente cælo tua ſapientia/quæ iam per totam Europam immortali nomine apud omnium aures diffuſa eſt.& nos eius capti ſplendore tuo Reuerẽdiſſime Domine hic ingenio ſtatuam/& aram in Ouiliis noſtris pro tẽpore ereximus/ſuper quam hunc de ſapientia Libellum appoſuimus/atq; ad tuã immortalem gloriam conſcripſimus.Conſacrabant ueteres noſtri multos altiſſimo cælo/quos nouerant ad humanæ uitæ uſum multa commoda/aut

Mos ueterũ.

excogitaſſe/aut inueniſſe/& uelut Deos rati per omnem ſæculi curſum excolebant.ſic enim eos Deos eſſe putabant/qui homines iuuarent.hanc affectandi aſtra uiam potiſſime arbitrari ratio cogebat.Ideo qui inuenit uitem/

Tritici & aliarum rerũ inuentores.

qui triticum/qui aratrum/qui medicinam/quiq; alia/Cælo dignos omniũ conſenſu putauere.At te nos quem alium eſſe dicemus/q̃ diuinũ hominẽ/

Caraciolus diuinus.

q̃ immortali gloria dignum? qui me in libertatem aſſeruiſti/aſſertum ab omni inuidorum rabie defendiſti/eorumq; uoracitates/mendacia/Calumnias ita fregiſti/ita hos mordaces canes reppuliſti/ut ab eorum latratu iam pene euaſerimus.pauca cõſtringenda reſtant Reuerendiſſime domine/quæ pro tua mentis bonitate dabis operã pedibus cõculcãda. iniquitas facile horum inuidorum ante tuam Herculeam dexteram corruet qua maiora paras/

herculea dextra/

Principum pax.

tuo enim freti ingenio cunctos inter reges & principes pacem ſperamus. ita tua inuicta uirtus/quod alii deſperant/ſolet uoto conſequi. iam dudum parati honores/quos Inſubria/quos tota Italia/quos chriſtiana reſpublica tuæ amplitudini merito debebunt.Dabit tibi Deus hoſce principum noſtrorum tumores ſedandi gratiam.& poſtq̃ pro tuæ ſapientiæ arbitratu fuerit ad placatiorem mentem redacti/conuenient.tunc cuncti reges ad noſtrum fortunatum Cæſarem/& ſub ſanctiſſimo Aquilæ uexillo contra immaniſſimũ

Carolus cæſar.

hoſtem arma ferent.Beata eſt tua mens Reuerendiſſime Antiſtes/quæ hæc (ſicut ſcio) iam diu præmeditatur.nos uires ſenectutis curabimus/ut tua ueſtigia/quocunq; iueris/ſequi poſſimus.interea hæc in Ouiliis noſtris præmedi

Perbonus caraciolum.

tamur/ut etiam qui te non norint/cognoſcant legendo hæc/quantum inſit tibi in rebus magnis ſapientiæ lumen. Vale Reuerendiſſime Domine. Et Hieronymum Perbonum eo modo/quo ſoles amare ama. Ex Ouiliis.

Hieronymi Perboni Marchionis Incisae Liber Uigesimusprimus Quiliarũ De Sapientia ad Reverendissimum Marinuʒ Caracium.

SAPIENTIAM Reuerendiſſime Antiſtes/ quam in Sapientia.
hoc paruo Libello deſcribere conor/potius mẽte cõci
pio/ q̃ calamo explicare poſſum. tã excelſo loco ſe hæc
collocauit ut nõ aliis mortales oculis ĩtueri poſſint/q̃
hallucinãtibus & caliginoſis. quare mirũ non eſt ſi ne
mo pictorũ potuerit imaginariã haurire faciẽ. unum ta
mẽ ſupeſt ſpei remediũ. cõtemplantibus quoſdã uiuẽ
tes ĩ q̃bus maximæ ſapiẽtiæ liniamẽta relucẽt/occaſio Marinus caracius.
nõ parua/atq; ſciẽdi dicendiq; uberrimus fructus ſe ſe offert. qualis eſt tua
Illuſtriſ. amplitudo/qualis maieſtas tui animi/& ſacrũ pectus/ubi oĩa uirtu
tũ genera claudis & habes. ea quoniã inſtituta naturæ tenes/ut q̃ diuina/&
ad ſupiora cæli arcana ſpectãt/& q̃ humana tractas ita mixtim hoc & illud Sapientia qd ſit
cõuoluis/& reddis undiq; abſolutũ/ut facile ſapiẽtiã rerũ diuinarũ/& ſcien
tiã rerũ humanarũ repræſentare poſſis. eſt. n. ſapiẽtia rerũ diuinarũ humana
rũq; cognitio. q̃ ſciẽtia ſi utrũq; ſibi cõnectit/iã ſapiẽtiæ nomẽ ſubit. quũ ue
ro ſeparas humanarũ rerũ cognitionẽ/ab illis nomen ſciẽtiæ obtinet. noſtri Sapientia
uero certatores cũ philoſophis ita ſapiẽtiã a ſciẽtia ſeparãt/ut ſapiẽtia ſit ue Scientia.
ra pietas. ſciẽtia ſit a malis abſtinẽtia. ſed pietatẽ illi appellãt ſacrã Religionẽ Pietas
& Dei cultũ/qui eſt in cognitione & in amore ĩmortalis Dei. abſtinere uero
malis eſt iter hæc noſtratia & humanæ uitæ uolubilia ſine flagitiis conuerſa Horatius.
ri/& quodãmodo fugere crimina inter ſceleratos hoĩes. qd ãnuere uidetur
Venuſina Lucerna/q uirtutẽ & ſapiẽtiã primã appellat. uirtus eſt uitiũ fu/
gere/ & ſapiẽtia pria. quis & illa/q̃ ſapiẽtiæ eſt/poſſit appellari ſciẽtia. quod
Diuus Paulus aſſerit ubi dicit/nunc ſcio ex parte/quã ſciẽtiã ꝑfecto contẽ
plationis Dei uult ĩtelligi. ſit ergo mixtim hæc potiſſima nobis differẽtia/ut
ad cõtẽplationẽ rerũ diuinarũ ſapiẽtia dicat/ad actionẽ humanarũ ſcientia
ptineat. Ideo illi q hac aptitudine uirtutis imbuti & eruditi ſunt/præ cæteris Sapientes
mortalibus ſapiũt & cognoſcũt. Iccirco erudite Euripides poeta cecinit/pri Euripides
cipes nõ aliã ſubire cõſuetudinẽ oportere q̃ ſapiẽtiã/ꝑpterea q; oẽs ſapien Principes.
tes habẽt ſecũ uirtutes. Cõplecti ergo maximarũ rerũ cognitionẽ & earum
cauſas naturaſq; ac rationes dep̃henſas habere ſummæ ſapientiæ eſt. neq; is
cuipiã apperit aditus/niſi præcedat Dei ſumma reuerẽtia/& timor. non. n.

.ini fruſtra cecinit ille.initium ſapientiæ eſt timor domini.neq; de ea nũc loquor
ſapientia/quæ Deus eſt/ſed de ea quam homo a Deo acquirit / qua Deum
colit/amat/contemplatur.cuius lumine mens hominis Dei facta capax ſa/
piens appellari debet.quæ eo modo a ſcientia diſtat/ut diximus/ quo ab in/
Intelligentia telligentia.eſt itaq; ſapientia de Deo/ ſcientia de rebus humanis & de his /
quæ tempori ſubiecta ſunt ad ueram adminiſtrationem inter malos.intelli//
gentia uero reſpicit creatoris & creaturarum ſpeculationem / & per eam
cognoſcimus intelligibilia ſine delectatione .ſed per ſapientiam etiam de re/
bus cognitis delectamur. ſit igitur huius eruditionis ſumma / ut ſcientia re
Scientia. rum temporalium rectam adminiſtrationem/& bonam inter malos con//
Intelligentia uerſationem porrigat . intelligentia & creatoris & creaturarum inuiſibiliũq;
explicat ſpeculationem. ſapientia uero ſolius æternæ ueritatis / & contem
Sapientia. plationes ſunt ſpiritus ſancti / quibus humanæ animæ reformantur & adiuã
tur & attrahuntur eriguntutq; ad intelligendum Deum/contemplandum/
amandum.Iccirco non ſunt illa quæ naturaliter habet homo intellectus.ſ.&
Intellectus ſcientia ſcientia/quæ beneficio creatoris cum homine naſcuntur.quæquum poſtmo
dum per peccatum obtenebrantur /per ſpiritum intelligentiæ & donum ſa/
pientiæ reformantur ad delectationẽ æternæ ueritatis . Ideo mortalis homo
continuo precibus inhærere debet/ut ea habeat/quibus uiam cognoſcat &
ueritatem/quibus cælum libentius inſpiciat.nam illa nobis fœlicitatem pa/
riunt/& nihil habent horum in conſpectu pretii diuitiæ & opes & gloriæ hu
manæ.eorũ fructus utilior auro & argento & lapide pretioſo / ut rite dixerit
ille.Beatus Homo qui uigilat ad fores eius.Nam qui inuenit/ inuenit uitã.
per ſapientiam Reges regnant/principes imperant/iuriſconſulti iuſta decer
Sapientiæ lumen. nunt/neq; concidit radix ſapientiæ/& eius laborũ glorioſus eſt fructus.Igi/
tur qui præeſt populis/& publica contractat negocia/hanc a Deo ſapientiã
exquirat/ propterea ꝙ per lumen ſapientiæ omnia bona opera ſuccedunt.
Hæc ſecreta naturæ ſuperat.hæc uirtutes elementorum ſub pedibus habet/
& uiciſſitudinum permutationes/& conſumationes temporum/& morum
mutationes &. ſtellarum diſpoſitiones /& animalium naturas/& uim uento
rum/& quicquid dici poteſt.per hæc inferiora ſuperat/& eminentius euo//
lat.hæc potentior omnibus eſt ſæculis/& iuſtum nunq̃ derelinquit. propte
rea cum eo uſq; ad deſcenſum in foueam Comitatur / propterea ꝙ donum
Dei eſt.Ideo magna uoluptas in ſapientia nutritur . magnum in animo eius
Sapiens ſe ipſum noſcit gaudiũ creſcit/qui ſapiẽs eſt.ſeipſum utiq; noſcit.qui habiti ſapientes ſunt/
tanta ſapientiæ delectatione fuerunt capti / ut rem familiarẽ parum omnino
curarent/cæleſtium & Dei immortalis cõtemplationibus deditι cætera ne
glectui habuere . quum uero ſapiens ad hæc / quæ oculis ſubiiciuntur/
deflectit animum /non ſapientis / ſed prudentis ſubit nomen / & rediens
Sapiẽtes græciæ. ad altiora nomen ſapientis reſumit . Græcia ob hoc ſuos ſapientes cele//
thales ſapiẽs brauit. exiſtimatus eſt Thales ſapiens propterea ꝙ cæteris ablegatis / quæ
Sapiens ſemper idem. erant maiora arcana quærebat . Vir enim ſapiens ſemper idem, neq; fortu/
næ mutabilitas eum a tranquillo uultu menteq; cõſtantiſſima dimouere po
teſt.neq; illi quicq̃ aduerſi cõtingere poteſt.Ideo factus admirabilis es nobis

Reuerendiſſime Domine Marine Caracie domus & totius Italiæ ornamē
tum/ꝙ nunq̄ alium & alium ſpectamus/ſed ea ſerenitate uultus/& animi
tranquillitate eundem præſtantem/eminentem/& idoneum ad magna Re
gum & imperatorum tractanda. quæ & ſi ardua/& difficilia ſint tui tamen
animi ſapientia ad uotum mirabiliter deducis.neq; facis ut quidam faciunt/
qui dum ſe ſapientes exiſtimari uolunt/ad ea diuertunt/quæ potius hære/
ſim explicant/aut per aſtrorū concurſum/aut per auguria/ſignaq; enormia
quærūt ꝑſcire/& habere credunt arcana/quū iſanniſſimi habeant/& Deo
inuiſi.Ideo in eos ſcriptū eſt.perdā ſapiētiā ſapiētū/& prudētiā prudentū.
Recte tu quidem nihil magnū moliris/niſi prius conſulto.Deo enim prius
per diuinas orationes animum applicas.non enim ſingulis diebus quicq̄ re
linquis.mane tēpeſtiue ſurgis/ad officia diuina curris/nihil attentare audes/
nec cuipiā aures porrigis prius/q̄ omnia abſolueris diuini officii præconia.
nec prius te accingis ad ſacri imperii negocia expedienda/q̄ ſacris celebran/
dis ſuper aram intereſſe uelis.quæ omnia ad principes ſpectant/ſi ſapientes
eſſe cupiunt.Ideo a Platone dictum eſt/Beatam eſſe rempublicā illam/cui a Plato.
ſapientibus cōtigerit gubernari.Eos ſapientes diuinos Plato appellat/quos
ſimiles tui pernoſcimus.de tui ſimillimis locutus eſt Plato/qui mentē poſſi
deant candidam/qui nihil agant niſi diuino auſpicio/qui nihil conſulant ni
ſi quod rectū & uniuerſæ Reipublicæ conferat/qui nullo liuore infecti om
nia peragūt diuino conſilio.noſtri uero principes Marine humaniſſime eos Qui apud
ſapiētes appellāt/q calliditatē quādā & diligētiā dolis mixtā explicāt. nihil pricipes ſint
agūt niſi malo animo/malaq; mēte.ſi conſulunt aut ſentētiā dicūt apud au ſapientes.
res principum/in id diuertunt/ubi cognoſcunt deflecti eos/atq; per blandi/
tias/adulationeſq; uolunt dici ſapientes/quū ſint reprobi & ſtultiſſimi apud
Deum. recte itaq; facis Marine ſapientiſſime qui nihil dicis agiſq;/niſi quod Marinus ca
iuſticiæ & æquitatis fonte emanarit.noſti tu plurimos ſicut ego noui/qui ni racius.
hil/quod faciunt ab iniquitate dimouent.ſed malos mala ipſa perdent/& tā
dem in baratrum detrudentur.ab his caducis emergendum eſt ſi ſapere uo/
lumus.quod neq; Arpinatem noſtrum latuit/qui dixit in Tuſculanis quæ/
ſtionibus eſſe ſapientis reuocare mentem a ſenſibus/& cogitationem a ma Arpinas.
la conſuetudine abducere.Malis prauiſq; nulla poteſt eſſe ſapientia.Ideo be
ne ſcriptum eſt in ueterum monumentis.in animam maliuolam non poſſe Sapientia in
ingredi ſapiētiam/quum Deus reſpicit & ſcit humanas mentes. illic nō do maliuolam
nat ſapientiam/ubi plus nequitiæ ineſſe uidet/q̄ probitatis. Ideo Mi Cara/ animam.
cie probe facis qui mentem continuo candidam retines/quo iſtam ſapientiā
retinere poſſis.impoſſibile eſt alio poſſe hanc reſidere loco/q̄ depurato/&
ſyncero.ſi per eam ſummum bonum cernere auemus/ſi magna tractare uo
lumus/ſi bene conſulere/ſi principum ſi regum/ſi Imperatorum rebus ſalu
tem afferre cupimus/ſapientiam ipſam prius acquiri oportet. decipiuntur
mehercle illi/qui putant humanis uiribus ſine hac ſapientia Regnum muni
re/hoſtes uincere.ac per hoc/quia parum aut nihil ſapientiæ poſſident/nō
mirum ſi tot uariationes rerum & ſtatus mutationes eueniūt.qd enim uera
ratione agimus aut cognoſcimus/quum pleni perturbationum uiuamus?

falſa ueris/& uera falſis cōmiſcemus improbi.dolos ſupta dolos alia ſup̄ alia
uaframěta excogitamus.longe a noſtris mētibus peregrinat̃ ſapiētia . longe
ab illis/qui putāt ex his caducis & terreſtribus rebus ſapiētiā indipiſci.nō ſa
Biātis cōſiliū — ne fuit conſiliū malū Biātis Pirenēſis/ qui cōſulit ab adoleſcētia nauandam
eſſe operā pro ſapiētia. ita ꝑfecto eſt.ſi quis a teneris annis ſe a labe cuſtodie
rit imunē is facile ſapiētiā obuiā repiet.tūc nihil hic faciet/qd feciſſe poenite
re poſſit.ſplēdide/cōſtāter/grauiter/ac honeſte omnia agit.nihilo/qd accide
Caſus uirtu/te. — rit/in ādmirationē trahit̃.tūc putare aliter nō poterit humanos caſus uirtute
inferiores eſſe.qa ſub ſapiētia cæteræ cuſtodiunt̃ uirtutes.Ideo ſapiēs cun/
ctis īgenio p̄ſtat/& prudētiæ artibus undiq; imbutus lucet.& deniq; ſapiēs
uno minor Ioue/diues/liber/honorat⁹/pulcher/rex deniq; regū.facit ſapiē
Sapientia ſapientes. — tia ſuos ſectatores numerari inter paucos.& mirum eſt ꝙ inter centies cen
tena millia hominū & multo plures/quos Græcia uiuentes olim habuit ſo
Sapientes ſeptem græciæ — los ſapientes enumerat ſeptem Thalem Mileſium/Solonem Salaminium/
Chilonē Lacedæmoniū/Pittacum Mitileneū Biantem Pireneum / Cleobo
Pythagoras primus philoſophus. — lum Lyndium/Periandrum Corynthium.Pythagoras tamen quia tantæ al
altitudinis eſt ſapientiæ nomen(quippe non ab alio dignum dari quam a cæ
Philoſophus ſapiētiæ amator. — lo)non ſapientē ſe appellari uoluit/ſed philoſophum ideſt amatorē ſapien/
tiæ.noſtrum eſt deſiderare ſapiētiam/ſicut Dei immortalis eſt donare.cui do
nat.& ꝑfecto ꝑ tanto munere humana cōtēnit/diuina ſuſcipit.tūc illa oēm
e pectore expellit mœſtitiā.gaudiū affert/mortē fugat/theſauros ingēres re
pit.ſed neſcio an ii/quos Græcia ſuos iactat ſapientes/fuerint ueri ſapiētes.
Nā quū ſapiētia ante cōſpectū Dei aſtat/neſcio an illi tātum altius euolare
Sapientes ueri. — potuerint.At potius ſapiētes ueros appellari iudico quos noſtri/ quos He/
Prophetæ ſapientes. — brei magnos prophetas dixere/qui p ſapiētiā in omnibus uirtutibus excel/
Iob. — luere/quāuis alii alios uirtute aliqua præcipue p̄ceſſerint.ſicut ſanctus Iob
Dauid. — patiētia/Dauid humilitate/Moiſes manſuetudine Salomon ſciētia/ Hiere
Moſes. Salomon. — mias & Iſaias præſcitu futurorum/Habraam fide/Iſaac obediētia. excelluit
Hieremias & Iſaias. — tamen inter apoſtolos Paulus / qui tanta ſapientia eſt repletus / ut cæli ar/
Habraam. — chana euidēter ſpectauerit.& qa ſapiētia(ut diximus)quū ſe ad hæc inferio
Iſac. — ra deflectit nō caret rerū corruptibiliū ſciētia/hic excultæ ſunt eruditiones/
Paulus. — hic mirificæ inuētæ artes/quarū initia ab Adæ filiis & ꝓgnatis euenere.in q
Eruditiones & artes. — bus uetuſtas ſi quos uidiſſet excellere/uelut Deos habuit.q̄ poſtmodū dif/
fuſæ ſunt i Græciā/i Italiā/i cæteras alias orbis partes.i qbus tātū excelluere
Plato & Ariſtoteles/ut uelut ſciētiarū numia fuerit exiſtimati.tāta ex artib⁹
Plato & ariſtoteles. — & ſciētiis emanat dignitas/ut ex his nō alio eſſe gremio ortā nobilitatē exiſti
matū ſit.Hic ueteres his/q p ſciētias ore hoſum illuſtrati ſunt/ſtatuas erexe
re/monumēta/& publicos honores.neq; lōge hæ a ueſtigiis ſapiētiæ uagan
Statuæ & honores publici — tur ꝓpterea ꝙ docēt i primis qd honeſtū/qd turpe/qd malū/qd bonū / qd
expetēdū/qd fugiēdū/qd iucūdū/qd noxiū/qd neceſſariū.hic fuere q exco
gitatis & iuētis legib⁹ rude gen⁹ ad cultiorē & politiorē uitā deduxere. hinc
Leges inuentæ. — homines perſpicaciſſimi/ut inuenta monumentis ad poſteros remanerent/
literas excuſſere / cum quibus ſignarent quid proficuum foret uenturo
generi.hinc inſtitutæ grāmatices & Rhetorum ſcholæ . in quibus adoleſcē/

tes paulatim ad ſapientiam aſpirarent/maximeq; cognitione harum rerum fierent inter homines clari. tantumq; prævaluere bonæ diſciplinæ/per quas uelut gradus ad ſapientiam proficiſcimur/ut decreuerint omni ætate eſſe addiſcendum; nunq̃ enim tantum quiſq; addiſcere poteſt/quin non maiora ſuperſint. ideo ab adoleſcentiæ initio ad bonas artes/atq; præclaras diſciplinas aſſueſieri pulchrum eſt/præſertim quum a natura habeamus id intelligendi initium/ſciendiq; igniculos/qui quotidie accẽſi magis & magis fulgorem emittere poſſint. atq; ut melius has diſciplinas/& nouas artes teneri animi facilius addiſcere poſſint/optimo lacte nutriendos eſſe pueros præcepere/optimoſq; præceptores adhibendos eſſe. hinc magni euenere principes/qui in uariis ſciẽtiis eruditi præclara facinora de ſe exhibuere/rati omnes ignorantes fore malos/& opiniones cunctas ſine ſcientia eſſe uanas/& inutiles. hinc ſimulatores ſcientiarum neglectui ubiq; habentur. At illi qui ueri docti ſunt/& qui uere eruditi/moribuſq; ſanctis imbuti/non ſunt ſine aliqua ſapientiæ ſcintilla. Propterea omne donum optimum & omne donum perfectum ſuperuenit deſcenditq; a patre luminum. hinc eſt ꝙ famam æternam acquirunt/& uelut radii ſcientiæ per orbẽ illuſtrantur quamobrem quantum illorum ſint damnanda iudicia/qui tempus conterunt ſine adipiſcenda aliqua ſcientia & arte/ex eo coniici poteſt ꝙ Plynius omne tempus arbitratur perire/qđ ſtudiis non impartitur. Ideo redarguens nepotem dixit. poteras has horas non perdere. & quia eſt ætas noſtræ uitæ breuis/incumbendum eſt his præcipue artibus/& ſcientiis/quæ bona emolumenta pariunt. nam non minus uituperatione digni ſunt hi/qui futilia & uana ſectantur/q̃ qui nihil agũt. hinc eſt ꝙ omni ſæculo neglectui habiti ſunt Manmachates/Butalion/& Corebus Mygdonius/q in eã ueſaniã peruenere/ut fluctibus pelagi enumerandis diem conſumerent. ſed nihil eſt tam improbum neq; tam ſtolidum/ꝙ iis illis comparari poſſit/qui omnia ſe ſimulant ſcire quum quicq̃ neſciant. ſed hoc prouenit quia turpe putent addiſcere/qđ neſciunt/quum maxima nauanda ſit opera omni ætate in his ſcientiis capeſcendis cum maxima caſtitate & abſtinentia a rerum prauarũ colluuie/ut ad ſapiẽtiæ limen/& menſam adire poſſimus. Iccirco omni tempore doctrina quæq; optima in memoriæ arcula recondi debet/ne leuiter hauſta intermiſſione labeſcat. Male mehercle/male agunt illi/qui prouinciam docendi ſumunt/& non idoneam habent operam. nempe non eruditos quædam ruina eſt/qui alios docere conatur. id præcipue qui eruditum animum habet & ad ueram ſapientiam tendit/obſeruare debet ne quæ percipienda docet a dictis diſſonent. Ita ſe iſti ſcientiarum profeſſores moribus ſanctis uiuendiq; integritate cuſtodire debent/ut non minus mores/q̃ ſcientias doceant/ut continuo uita honeſtior concordet cum ſermone: in his prius explicandis tradendiſq; opus maxime eſt natura/doctrina/& uſu. i. ingenio/ſcientia/aſſiduitate. hi profecto uere & recte docent/qui cauſas de ſingulis dicũt/quũ Ariſtotelis ſit dictum/ꝙ omnis doctrina eſt ex pcognitis & ex præexiſtenti cognitione. doctrina nempe pulchra eſt/quæ apparatum facit ad uirtutes & ex uirtutibus ad ſapientiam. neq; illæ poſſunt dici

Sapientia p diſciplinas.

Diſcendum ſemper.

Lacte optimo nutriendi pueri &.

Præceptoribus optimis

Tempus q conterunt.

Tempus perire.

Manmachates.

Butalion.

Corebus Mygdõius.

Addiſcendũ omni ætate.

Docẽs ignarus.

Scientiarum profeſſores.

Doctrina & ſcientia.

Qui recte doceant.

Doctrĩa qd.

ſcientiæ/ſi demonſtratione non utuntur/quæ conſtat ex īmediatis cauſis/
ueris/neceſſariis.& poſtq̄ repertæ ſunt ſcientiæ/ut animum cultiorem red/
damus/eloquentiæ floribus/& elegantia conſpargendæ ſunt.non enim elo

Eloquentiæ flores.

quentia ab ingeniis humanis repudianda eſt/quum per eloquentiam maxi/

Eloquentia a belluis.

me & euidenter a cæteris belluis diſtemus. neq; ſapientia illa ſuo explodit
conſortio eloquentiam/ſi præclara eſt & culta ſanctitate morum.nam ſolet
eloquentia ſine ſapientia eſſe tanq̄ gladius acutus in manibus furioſi.illa cō

Eloquentia ſine ſapientia.

tra habetur eminentior/quæ plurimæ ſapientiæ particeps eſt. Tunc ob ſa/
pientiam ſolet animis hominum imperare/furores comprimere/ciuitates cō
dere/pacem introducere/uictoriaſq; plerumq; acquirere.ſic Pyrrhus dice/
bat plures urbes acquiſiuiſſe oratione Cineæ q̄ ſuis armis.plus enim quādo
q; operatur oratio q̄ ferrum.multos Cæſar orante Cicerone abſoluit.& De/

Pyrrhus dicebat. Cineæ oratio. Oratio pluſ q̄ ferrum. Cicero. Demoſthēes Hominis imago. Sermo ineptus. Corui cornices picæ & pſitaci.

moſthenes Athenienſium ſenatum quocūq; uoluerit/ducebat.regnare elo/
quētia dictus eſt ille Piſiſtratus.ſane eloqui fertur/qui diſpoſite/ornate/co/
pioſeq; dicit.& ſicut imago hominis non eſt homo/ſic ſermo ineptus illorū
eloqui non dicitur.& ſicut in coruis cornicibuſq; ac picis & pſitaco quædā
ſentimus exprimi/quæ elocutionis proprie non ſunt/ſic & in ipſis pueris fa
ri incipientibus non eſt. nec poteſt eſſe eloquentia/quæ non effunditur niſi
ſumme culta.multi propter eloquentiam ad immortalitatem nominis per/
uenere quum non ſit minima uirtutum.Titus Liuius lacteus fons eloquen
tiæ multos ex diuerſis mundi partibus quos ad contemplationem tantæ ur
bis Roma non traxerit/ſui eloquii fama perduxit. ſed neq; illa canina elo/
quentia cauſidicorum laudari ullo pacto debet/quæ plena effunditur dolis
& cauillationibus/quibus uerum ſolet quandoq; deperdi/propterea q; fal/
ſa oratio cum ſuauitate decipiēs capit hominum mentes.ſed in omni oratio

Titus liuius.

ne uerba ſunt præponenda/non proiicienda.Cæterū ipſa eloquentia ex ho
neſtiſſimis cauſis nata atq; optimis nationibus compoſita ampliſſimos ſo/
let fructus parere/ſi recta intelligentia/& animi moderatione/ & ſapientia

Eloquentia cauſidicorū. Oratio falſa

gubernetur.hac perſuademus.hac conſolamur afflictos.hac nimium geſtiē
tes comprimimus. hac cupiditates/iracundiaſq; reſtrigimus.Nō parua res
eſt inter mortales uera eloquentia/nec paruam utilitatem affert. hæc enim
adoleſcentiam ornat/ſenectutem oblectat/ſecundas res illuſtrat aduerſis
ſolatium & refugium præſtat/delectat domi/foris non impedit/pernoctat
atq; reclinatur nobiſcum.habet hæc,& alia illud q; nomen ſcientiæ ſubit.nā

Sciētiæ opus triplex. Scientia in omni fortūa Sapientia de cælo. Socrates. Solōis mos.

quum ſcientiæ opus ſit triplex/cognoſcendi/agendi/& docendi/utile eſt p
fecto in omnem fortunam/nec ullo debet mens humana uacare tempore/
q; aliquid de ſcientia ſibi lucro non apponat/ut faciliori uia præſtetur no/
bis ſpes adeundi ad ſapientiam illam/quæ de cælo deſcendere ſolet.Socra/
tes in ſenectute ſcholas puerorum & ludos muſicæ frequentabat nos admo
nendo/ne quid diſciplinarum profectum uel minimum contemnamus. qd

Scientiarum gradus.

ita faciendum etiam Solonis more.tam diu enim a nobis diſcendum/q̄ diu
uixerimus.neq; negamus unam poſt aliam adeundam eſſe.nam datur gra/
duum acceſſus.una enim ſcientia nobilior eſt altera/uel propter ſubiectū/
uel propter certitudinem per iſtam rerum uaſtitatem/in qua multo plura

ignoramus

ignoramus q̃ ſciamus.ideo plurimũ iis ſcientiis debemus/quæ nobis aliqd certitudinis afferunt.illud imprimis turpe ē ignorare/quod ſcire omnibus conuenit.in addiſcendo mores apum imitari debemus/quæ uagatim flores carpunt/afferunt/diſponunt/& per fauos diuidunt.inde hauſtum ſuccum mixtura nobili/& diuina compoſitione in unum ſaporem redigunt/& mel dulciſſimum conficiunt.ſic per amfractum ſcientiarũ ingenioſi capiāt eruditiones & in unum congerant/ſtipentq; in aluo memoriæ.ita facile ex omnibus ſcientiis congeſta defloratione ad dulcedinem ſapientiæ peruenire poterunt/ubi nanciſcimur aditum ad fœlicitatem/& ad immortalem beatitudinem.tolle moram/tolle negligentiam/ſtudio te dede/abſtine a ſcælere/& ianuam pulſa ſcientiarum/profecto aperientur tibi.ſtudio illæ utiq; concreſcunt/& q̃ ſtudio diſcimus/ſtudio conſeruamus.nec metiri debemus quantum ſcimus/ſed quantum ignoramus/& quantũ diſtamus a uera illa/quā quærimus ſapientiam/ad quam amplectendam nullum ſatis eſt tempus.illi boni & pauperes uiri quos tantopere præſentia ſæcula laudant nullos cōtempſere labores/ut ſapientiam indipiſcerentur.Multi partem uitæ peregrinando conſumpſere allecti dulcedine nominis/nec perterrefacti montium aſperitate/& pelagi minantis diſcrimine.Acceſſit Pythagoras ad uates Mēphitas.acceſſit Plato ad Aegyptios/& alii ad alias mundi regiões profecti/ut de uera ſapientia aliquid noſcerent.ipſe Apollonius ſiue magus ut uulgus loquitur/ſiue philoſophus/intrauit Perſas.pertranſiuit Caucaſum/Albanos/Scythas/Maſſagetas/& in Indiam uſq; penetrauit.poſtremũ ad Brachmanas/ut Hiarcham in throno ſedentem aureo & de Tantali fonte potantem/& de ſapientia diſceptantem audiret.Multi quoq; ne opes/& ſuæ diuitiæ impedirent animos/tradita a parentibus patrimonia/tanq̃ malum deſeruerunt.Democritus Agros ſuos dereliquit/eoſq; paſcua publica fieri paſſus eſt/ut ad ſapientiam pernoſcendam ſe expeditiorem a curis faceret.ſicut ille Alius patrimonium in nummis redactum effudit in Mare abite(inquiens)in profundum malæ cupiditates.qui & ſi umbram tantum ſapientiæ noſcerent/nihil incommodi ſubterfugiebant/ut aliquo modo ſapientiæ ſucco imbuerentur.non enim/ubi erat ſapientia/locum quærebant/hoc eſt altiſſimum cælum prope diuinam maieſtatem/ſed inter homines & in terra quærebant ſapientiam/& non potuerunt inuenire.habuerunt tantummodo ſapientiæ umbram/quoniam uelamento Deus inexcogitabili arcanam illius ſedem retinebat/neq; adhuc tantum ſapientiæ theſaurum impropatulo expoſuerat.unde mirandum eſt quomodo illi/qui tantopere ſapientiam querebant/quum peragraſent pene totius orbis regiones/ad Hebreos non diuerterint/apud quos latebat ſolummodo inſtrumentum/quo dignoſcere poterant ubi rectius ſapientiam quærerent.ſed arbitror diuinam prouidentiam auerſatam/quia nundum uenerat tempus quo aperiretur cælum/& ſapientia in terram ueniret/ideſt chriſtus filius Dei/qui erat collocaturus ueram ſapientiam in uera Religione.nundum enim fas erat ante filii Dei aduentum ut alienigenis ingeniis pateret uera ſapiētia/ueraq; Religio.poſtq̃ autē immortalis Deus

Fœlicitatis aditus.
Scientiarum ianua.
Tēpus nullum ſatis.
Pythagoras plato.
Apollonius.
Hiarcha.
Democritus
Cupiditates abite.
Sapientia apud antiquos.
Chriſtus dei filius.
Sapientia in religione.

ultimo tempore magnum ad nos cælitus miſſit ducem/tunc incæpit nobis
numen ſapientiæ aperiri.illo enim prædicante atq; in medio orbe inter mor
tales conuerſante ſapientia cum religione innotuit inſtructis ac bene ſua ſa/
pientia informatis illis/quos poſtea per omnes partes miſſit mundi ad dif/
ſundendam & pateſaciendam ueram cæli ſapientiam . cæpit uera religio in
Nectar & ambroſia vera. mundo illuceſcere per quam in ea pabula deueniret mortale gēus/quibus
nectar & uera ambroſia(ſi uellet)nutriri poſſet.neq; illi ueteres philoſophi
hoc potuerunt ſuis uiribus deprehendere.pauci & illi in angulo orbis abdi
ti poterant cognoſcere ueram ſapientiam.prophetæ ſancti/quibus datum
erat cælitus myſterium ſapientiæ dignoſcere/in ea tantum delectatione mo
Prophetæ ſancti. rabantur.cæteri in eo ſæculo/& poſteri hallucinantes quantum poterant la
borantes uix nomen deprehenderunt.ipſe quoq; Ariſtoteles/quem præ cæ
teris philoſophantibus omne ſæculum admiratum eſt/non potuit uerā ſa/
Ariſtoteles. pientiam depræhendere.poſtq̄ per altiſſimas res uagatus eſt/illuc deflexit/
ut in artibus etiam ſapientiā collocaret/ipſoſq; artifices exactiſſimos appel/
laret ſapientes.ſic Phidiam ſapientem ſculptorem lapidum dixit/ſic Poly/
Phidias. cletum ſtatuarium identidem ſapientē appellauit.pene in ueritatem nolens
Polycletus. Auerrois. incidit Auerrois/qui poſuit tunc hominem poſſe ueram ſapientiam indipi/
ſci/quum intellectus poſſibilis fieret cum intellectu agente copulatio. ſed
neq; intellexit quæ ſit hæc uera ſapientia.illa eſt enim qua cum deo immor/
tali copulamur & cum Chriſto per patris ſapientiam coniungimur.tunc.n.
Aditus ad ſapientiam. uera nobis fiet pateſactio ad ſapientiam.ueteres reges/qui ſub lege Moſis
Veteres reges. uiuebant/ueram ſapientiam cognoſcebant/propterea retinebant diuinum
cultum.ipſe Salomon per diuinam reuerentiam/quum deſcendit in Ebrō
Salomon. locū orationis aſſumptus in regem conſequutus eſt ueram ſapientiā/qua
omnes reges ſui temporis ſuperauit.quam mediator chriſtus Apoſtolis/&
Chriſtus. cæteris Chriſtianæ fidei ſectatoribus reliquit conſeq̄ndā.quū.n.ſciuerimus
omnia myſteria diuinitatis/tunc acquiſito ſapientiæ ſtudio maximam con
ſequemur delectationem.tunc erit parta ſapientia/quū habitū fidei/ſpei/
Chriſti humanitas. & charitatis in anima repoſuerimus.hæc duo præcipue neceſſaria ſunt/ut
dignoſcamus/quæ circa diuinitatem uerſantur & dicuntur/& circa huma
nitatem chriſti.chriſti enim humanitas ad trinitatem percipiendā nobis uiā
patefecit.tunc partē ſapiētiæ docuit Chriſtus/quū dixit.hæc eſt uita æter/
Deus. na/ut cognoſcant te ſolū uerū Deum.& quoniam miſiſti Ieſum chriſtum/
quum declarauit eſſentiæ & perſonarum unitatem . & ꝙ eſt Deus/& ꝙ
eſt immobilis & ꝙ eſt æternus . & ꝙ deus eſt ſemper/& ꝙ in deo non
Infinitum in deo. eſt aliqua ſucceſſio/ꝙ deus ſimplex/ꝙ eſt ſua deus eſſentia/ꝙ non eſt eſ/
ſentia dei aliud/q̄ ſuum eſſe.& ꝙ non in aliquo eſt genere ſicut ſpecies . ꝙ
neq; poteſt eſſe genus alicuius/ꝙ impoſſibile eſt eſſe corpus/aut formā cor
poris ad uirtutem in corpore.ꝙ eſt infinitus ſecundum eſſentiam/ꝙ infini/
tæ uirtutis/q; infinitum in deo non importat impfectionē.ꝙ in eo eſt om/
nis perfectio quæ eſt in rebus/& eminentius/ꝙ oēs pfectiones in eo ſunt
unum ſecundum rem.q; nullum in eo accidens reperiri poſſit.q; nulla in eo
cadit diffinitio.quod oportet deum eſſe intelligentem.quod æterna intelle/

ctio

etio eſt/nec eam eſſe in potentia neq; in habitu/ſed in æterno actu. qđ non intelligit ipſe per aliam ſpeciem/q̄ per eſſentiam ſuam/& ꝙ ipſe eſt ſuū intel ligere/& ꝙ oportet illum eſſe uolentem/& uoluntatem eius nil aliud eſſe q̄ intellectum & eius uelle. quæ omnia ſapientia comprehendit ſuo gremio & uno complexu atq; una uoce ſub nomine chriſti qui hanc nobis ſapientiā tradidit. eccleſia cantat credendum eſſe in unum Deum omnipotentem. do cuit chriſtus p hanc ſapientiam Deum ſeipſum intelligere/& diligere. & qa intellectus omnis in intelligente eſt/oportet deum in ſeipſo eſſe ſicut intel lectum intelligentem/& intellectus eſt uerbum/quia exteriori uerbo ſigni ficamus/quod interius in intellectu comprehendimus. & uerbum in diui nis conceptio dicitur. unde quando intellectus intelligit ſeipſum/ uerbum conceptum comparatur ad intelligentem/ſicut proles ad patrem. Ideo ſapi entia in eccleſia cantat. Credo in Deum patrem/& filium eius/ꝙ Io. euan geliſta/qui ſapientiam ueram adeptus erat/loco filii poſuit uerbum/ ut ge nerationem intelligibilem cognoſcamus. qui filius idem eſſe/& eandem eſ ſentiam habet cum patre. Ideo per ſapientiam chriſtianam habemus/quam nobis explicuit Chriſtus/non ueteres philoſophi ut confiteamur filium cō ſubſtantialem patri ab æterno. & deus non alibi q̄ in ſeipſo/ſicut amatum in amāte. nam ſicut intelligit ſeipſum/ita neceſſe eſt ꝙ ſeipſum amet. & amor ſpiritus ſanctus eſt qui in diuinis non importat accidens/qui eſt tres ſubſi ſtens in eſſentia diuina/ſicut pater & filius. Ideo coadorandum & conglori ficandum cum patre & filio ſapientia docet/qui ab utroq; procedit. Iccirco ſapientia tres hypoſtaſes nominat/quæ non diſtinguuntur inter ſe per ſub ſtantiam aut per eſſentiam/ſed per relationes/quæ reales ſunt/& non ratio nis tantum. neq; accidentaliter inhæret/neq; plures perſonas eſſe poſſe ca tholica ſapientia docet. ſicut poſuit numerū perſonarū ſic & proprietates quarū tres patri conueniunt/una qua diſtinguitur a filio ſolo. & hæc eſt pa ternitas. alia qua diſtinguitur a duobus. & hæc eſt innaſcibilitas. tertia qua ipſe pater cum filio a ſpiritu ſancto diſtinguitur. & hæc eſt communis ſpi ratio. proprietas autem/qua pater differt a ſolo ſpiritu ſancto/a ſapientia nō aſſignat/ꝑpterea ꝙ pater/& filius ſunt unū principiū ſpiritus ſcti. filio aūt duas aſſignat ſapiētia. unā qua diſtinguit filius a pr̄e/& hæc eſt filiatio. aliā qua ſimul cū patre diſtinguitur a ſpiritu ſancto/& eſt cōmūis ſpiratio. ſimi liter non docet ſapientia proprietatē qua ſpiritus ſanctus & filius ſimul di ſtinguantur a patre. ſed qa ſpūs ſanctus a patre & filio diſtinguit/q̄ proceſ ſio dicitur. & proprietates notiores appellantur. & proprietates relatiuæ ſūt ipſa diuina eſſentia/nec relationes ſunt exterius affixæ/ſicut ſapientia chri ſtianæ fidei longis rationibus docet. quod neq; Plato/neq; Ariſtoteles/neq; aliorum philoſophantium quiſq̄ indagare potuerunt. nec illud deprehen ditur ꝙ Deus in rebus creandis non præiacentem præſuppoſuit naturā. oīa enī ex nihilo creauit/quū Deus ſit principium rerū. & ſicut actus primus & perfectiſſimus non indiget in ſuum opus aliquo ente in potentia. quum materia autem ſit ens in potentia/inconueniens eſt ꝙ Deus in agendo ma teriam præſuppōat. Iccirco ſapientia explicat Deum creatorem/ꝑpterea ꝙ

Dei uoluntas.
Chriſtus.
Verbum in diuinis.
Io. euangeliſta.
Filius idem cum patre.
Deus in ſeipſo ut amatū in amāte.
Spiritus ſanctus.
Accidens.
Hypoſtaſes tres.
Pater & filius vnū principium.
Filiatio.
Spiratio cōmunis.
Proceſſio.
Proprietates notiores.
Proprietates relatiuæ.

credere ſoli Deo cõuenit.ideo materiæ diuerſitas nõ eſt cauſa diuerſitatis in
rebus.ſed Deus diuerſam producens rerum pluralitatem/& uarias formas
confixit in qbus nituit cõtrarietas & ordo.ſcinditur enim genus in diuerſas

Genus in diuerſas ſpecies.
Ordo contrariorum.

ſpecies differentiis cõtrariis/& alterũ contrariorũ ordo pfectius facit.& de
his quædam minus potentiæ/& plus de actu ſortita ſunt.quædã ecõtrario
modo/quæ obnoxia corruptioni quandoq; ſunt/& quãdoq; non ſunt.quæ
uero in ſupremis entibus ſulgent/excluſa omni potẽtia ad diuinũ eſſe mul
to proximiora accedunt.ſunt enim formæ ſubſiſtentes/& a ſeipſis ſeparari
non poſſunt.Ideo nullam materiæ labem ſentiunt.quædã ut corpora cæle/

Formæ ſubſiſtentes.
Corpora cæleſtia.

ſtia in medio diſpoſita/quæ & ſi non ſint materiæ connexa/habent tamen
diuerſi uolubilia ad ubi.non enim in his contrarietas inſeritur.Ideo interitũ
non ſentiunt.nec minus Angeli qui ſimplices intellectus ſunt.qui quanto
ſuperiores ſunt/tanto magis diuinam ſimilitudinẽ attingunt/ſicut res infe/
riores/& infimi gradus minus diuinam ſimilitudinẽ repræſentant.nã ſunt

Angeli.
Res inferiores.

quæ tantum habent eſſe/ut inanimata.quædam altioris gradus quantũ ad
eſſe & uiuere/ut plantæ.quædã ad ſentire ut animalia. At ſupremæ creatu/
ræ intellectum habent/quæ ad dei ſimilitudinem magis accedunt.Ideo ſa/
pientia Chriſtiana dicit eſſe conſtitutas ad imaginem dei/quæ ſunt ſubſtan

Inanimata quædam.
Plantæ.
Animalia.
Creaturæ ſupremæ.

tiæ & arbitrio liberæ.liberũ enim dicimus quod ſui cauſa eſt/neq; aditũ ad
aliquid unum/præſcriptũ/bonũ/quia cõmuniter ſe habent ad unũ quodq;
bonũ.quæ ſubſtantiæ ſecundũ quoſdam gradus & ordines diſtinguunt.
ſuperiores enim nobilius intelligunt/inferiores debilius.& quia in infinitũ
non aſcenditur/neq; deſcenditur/ſicut ſupremam intelligentiam ponit ſa/
pientia/ſic & infimã/quæ hominis eſt.& quia intelligere homini ſupra alia

Liberũ arbitrium.

animalia conuenit/fatendum eſt hominem uniuerſalia ſolum intelligere/&
habitudinẽ rerũ/& res immateriales.ſed fieri nullo pacto poteſt/neq; exer
ceri per corporale organũ/quando oportet eſſe depuratum ab his quæ re/
cipiuntur.ſic intellectus cognoſcit res immaterialiter/abſtrahendo formã

Superiores & inferiores.
In infinitũ non.
Homini intelligere.

uniuerſalem a materialibus conditionibus.quæ res recipi in organo corpo
rali non poteſt ſicut in intellectu/qui etiã auctior fit ex excellentia intelli/
gibilium/quo ſenſus debilitari & corrumpi ſolent ut auditus & uiſus.Iccir
co ſapientia docet q homo creatus a deo intelligens intelligat non per or/
ganum corporale.neceſſe eſt ut in eo ſit ſubſtantia incorporea per quã ho/
mo intelligit.Et ſic eius ſubſiſtentia non dependet a corpore.ſic hæc nobi/
lis ſubſtantia incorporea/quã animã appellamus humanã/infima eſt in ge
nere intellectualium/quæ materiæ maxime propinqua eſt.& ſicut in eſſe

Subſtantia incorporea.
In eſſe intelligibili.
Act⁹ & forma.
Potentia.
Deus actus purus.
Infima ſubſtantiarum.

ſenſibili/eſt aliquid quaſi ſupremũ/quod eſt actus & forma/& aliquid infi
mum/quod eſt potentia/& aliquid medium qd eſt ex utroq; compactum/
ſic in eſſe intelligibili eſt unum quod eſt Deus/qui ẽ actus purus.aliæ ue/
ro intelligentiæ quæ habent aliquid de actu & de potentia.infima uero ſub
ſtantiarum per quã homo intelligit/eſt quaſi in potentia tantum in eſſe in
telligibili.hinc eſt q homo a principio potentia tantum intelligens eſt poſt
modum paulatim reducitur in actum.& id per q homo intelligit/uocaẽ
intellectus poſſibilis/qui accipit formas intelligibiles a rebus ſenſibilibus.

quæ

quæ hauſtæ & receptæ fiunt uniuerſales & immateriales.& quia de extre/
mo ad extremum non fit aditus niſi per medium/oportet ꝙ potentiæ ſenſi
tiuæ/quæ formas rerũ materialium recipiunt ſine materia/ ſint remedium
idoneum.ſic ſpecies lapidis recipitur in oculo/& non materia.Iccirco crea/
uit Deus hominem cũ ſenſibus.& cui aliquis deficit ſenſuum/deficit & ſci
entia eius ſenſibiliũ/ ſicut cæcus natus/de coloribus ſcientiam habere non
poteſt.ergo ſapientia demonſtrat ꝙ intellectus poſſibilis intelligit in poten
tia.neceſſe eſt ꝙ id reducatur ad actũ per aliqđ agens.& erit hoc intellectus
agens qui faciat ſpecies intelligibiles actu/ſicut lumen/qd facit colores ui/
ſibiles actu.Ideo ſapientia ſuis ſectatoribus explicat/ꝙ neceſſe eſt in homi/
ne ponere intellectum poſſibilem/qui recipit.&intellectum agentem / qui
illuminet.& intelligibilia actu faciat.& tunc intellectus poſſibilis quũ iá il/
luminatus & perfectus eſt/uocatᷓ intellectus in habitu.Iccirco quũ intelle/
ctus operetur per ſeipſum/& fit ſubſtantia ſubſiſtens in ſuo eſſe/neceſſe eſt
ꝙ ſit incorruptibilis/& immortalis.& ſic tam intellectus poſſibilis/q̃ intel/
lectus agens unitur homini ut forma.quia cuilibet potentiæ paſſiuæ reſpon
det potentia actiua ſui generis.Actus enim & potentia unius generis ſunt.
& ſic ambo conueniunt in una eſſentia formæ/quæ eſt anima.Hæc eſt er/
go humana anima quæ non componitur ex materia & forma/ſed educitur
in eſſe per creationẽ/ſicut Angeli/ſicut corpora cæleſtia.ſicut elemẽta quæ
a deo creata ſunt ſine præiacente materia.Ideo ſapientia catholica dicit Deũ
eſſe creatorẽ cæli & terræ/& omniũ uiſibiliũ & inuiſibiliũ/quæ ita non na/
turali neceſſitate ſed uoluntate & bonitate in eſſe produxit.Ideo non ſolum
eſt creator ſed omnipotens & factor.nam facere proprie eſt artificis/qui per
uoluntatem operatur.& quia omne agens uoluntarium per conceptionem
ſui intellectus agit:quæ uerbũ ipſius dicitur/ideo ſapientia enarrat ꝙ per fi/
lium/qui eſt uerbum/omnia facta ſunt.& quia eius uoluntate omnia creata
ſunt/abſq; ſui mutatione/de nouo in eſſe producere potuit.agens uolunta/
rium uniuerſale talia agit/qualia uult æterna uoluntate & immutabili.ſic eſt
mundus factus non per aliquã mutationem/ſed per creationem/quæ uere
mutatio non eſt/ſed quædam relatio rei creatæ a creatore ſecundũ ſuum eſ/
ſe deprehendens cũ ordine ad illud non eſſe præcedens.unde uera ſapientia
non potuit materiam preæxtitiſſe mundo/quia nihil deo coæternũ ponere
poſſumus.creauit hæc cuncta Deus propter ſuam bonitatem / ut omnia
ſuæ bonitati aſſimilentur.& hinc diffuſa eſt rerũ uarietas & diuerſitas / ut
qđ per unum non poterat per multa repræſentari liceret/non per æquipara
tionẽ ſed ſecundũ perfectionem creaturæ poſſibilem.ſic ex ipſo diuerſarum
ordine quædam in rebus reſiluit pulchritudo/quã diuina ſapientia commẽ
dat.Ideo neceſſe eſt omnis operationis & motus creaturæ cuiuſlibet diui/
nam bonitatẽ eſſe finem.ſi omnis actio ad bonum tendit/ſi bonum eſt ſimi
litudo q̃dã ſũmi boni/ſicut eẽ ẽ ſimilitudo primi entis & licet intellectus no
ſter reducatᷓ p agentẽ in actũ.uirtus enĩ agẽtis intereſt ut phãtaſmata a ſen/
ſu.quæ ſunt intelligibilia in potentia.faciat intelligibilia in actu.& quãrum
cunq; hoc aſſequatur intelligendo / multa tamen ſuperſunt cognoſcenda

Potẽtiæ ſenſitiuæ.
Lapidis ſpecies.
Intellectus poſſibilis intelligit.
Intellectus agens.
Lumen colores facit.
Intellectus in homine.
Potẽtia actiua paſſiuæ reſpondet.
Actus & potentia.
Anima humana.
Sapientia catholica.
Deus omnipotens & factor.
Facere.
Artifex.
Agens.
Mundus.
Deo coæternum nihil.
Rerũ varietas & diuerſitas.
Actio omniſ ad bonum.
Eſſe ẽ primi entis.
Virtus agentis.
Phãtaſmata

deſiderio naturali/qđ ipoſſibile ē fieri uanū quæ aſſeq non poterimus/niſi
ueniamus ad primā cauſā quæ Deus ē.quē quū p eſſentiā uidebimus finē
ultimū aſſecuti fuerimus.qđ fieri nō pōt niſi ipſemet p ſapiētiā diffundat lu
men.ſic Dauid in lumine tuo uidebimus lumē.tūc erit nobis uera p partici
pationē parta beatitudo/ſiue fœlicitas.tūc delectatio.ita pfecto eſt.ſicut na/
turalis gn̄is finis ē forma & motus localis/locus ſuus finis/nō qes in forma
uel in loco/ſed conſequens finem/ita ultimus finis creaturæ intellectualis
eſt uidere Deū/non autē delectari in ipſo.ſed hoc eſt cōcomitans finem &
quaſi perficiens ipſum.habet hoc natura/ut primo ſit proprietas/inde mo/
tus/inde forma uel locus poſtmodū quies.ſic in intellectuali motu ad finē.
eſt primum amor inclinans ad finem.inde deſiderium & operationes ex eo
deſiderio pueníentes.tertium ipſa forma/quā intellectus conſequitur.inde
delectatio conſequens/quæ nihil aliud eſt q̄ quietatio uoluntatis in fine ac/
quiſito/ qui eſt Deus benedictus/qui ſolus eſt bonus per ſuā eſſentiā.cæ/
tera autem p participationē.nam ubi bonitas eſt de eſſentia/& forma ſequi/
tur eſſe/ut in intelligentiis amitti non poſſit.ſicut in ſubſtantiis compoſitis/
quæ quia non ſunt ſuæ formæ/nec ſuū eſſe bonū naturæ amittere poſſunt.
præterq̄ in his/ubi potentia materiæ nō ſe habet ad eſſe/& non eſſe. ut in
corporibus cæleſtibus bonitas creaturæ ordinatur ad finem per opationē/
& ibi non deficit.ubi operatio incorrupta manet.ſemp in Angelis eadē uir/
tus naturalis lucet/& motus corporū cæleſtiū nunq̄ delirat.At inferiora qa
defectus multi accedunt/non eadem præſiſtunt bonitate.& defectu alicu/
ius naturalis principii contingit planetarū ſterilitas/monſtruoſi partus/ſic
uoluntariæ actionis defectus accidere poteſt.defectus non niſi malum eſt/
& naturæ repugnat.non enī natura malum eſſe poteſt/propterea ꝙ natura
uel eſt actus uel potentia/aut utrūq; mixtū/& cōpoſitum. actus perfectio
eſt/& boni rationē obtinet.potentia uero naturaliter eſſe actu appetit/pro
pterea ꝙ bonum omnia appetunt.& compoſitum/quia inſertū habet actū/
participat bonitatem.ſic omnis natura bona eſt.neq; malum completur per
participationē boni.eſt enim malum priuatio boni/ſicut cæcitas corrumpit
uiſum/quia eſt ipſa uiſus priuatio.nec tamen poteſt malum corrumpere to
tum bonum/quia ut diximus potentia quæ eſt etiā bonū/eſt ſubiectū pri/
uationis ſicut & formæ.unde malū non poteſt eſſe aliquid qđ ſit eſſentiali/
ter malū.ac per hoc nihil poteſt eſſe ſumme malum/ſicut eſſe ſumme bo/
num/ꝙ eſt eſſentialiter bonū.malū aūt in re/ſed etiam in actione ſpectari
poteſt/ꝙ peccatū appellare ſolemus.quū oīa igitur dirigantur ad finē (ut
diximus) diuinæ bōitatis neceſſe eſt omnia regi Dei prouidentia.qui ita di
ſponit/ut inferiores ſubſtantiæ mirabili ordine regantur a ſuperioribus. ex
quibus aliqui maiora intelligunt/aliqui minora/& ſuperiores inferiores in/
ſtruunt.non autē de eſſentia diuina/quā immediate uiderunt omnes/ſic &
inferiora corpora per ſuperiora diuinitus diſponuntur.mouet etiam uolun
tatem hominis Deus/neq; eſt cōtra naturam/ꝙ deus in rebus naturalibus
operetur.ſic non eſt contra arbitrii libertatē/propterea ꝙ tam inclinatio na/
turalis/q̄ uoluntaria a Deo eſt/tametſi in corpus humanum cæleſtia corpo

ra agere

Deus prima cauſa.
Fœlicitas uera.
Forma & motus localis.
Finis ultim⁹ creaturæ.
Proprietas motus.
Forma & locus.
Potētia materiæ.
Bōitas creaturæ.
Virtus in angelis.
Defectus in inferioribus.
Planetarum ſterilitas.
Partus monſtruoſi.
Natura.
Potentia.
Malum priuatio boni.
Subiectum.
Omnia ad finem.
Inferiores ſubſtantiæ.
Inferiora & ſuperiora.
Hominis uoluntas.
Arbitrii libertas.